Bibliothèque numérique
medic@

Cordus, Valerius. In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij Dioscoridis. Anazarbei De medica materia Libros V. Longe aliae quam ante hac sunt evulgatae. Eiusdem ... Historiae stirpium Lib. IIII posthumi, nunc primum in Lucem editi, adjectis etiam stirpium iconibus, & brevissimus annotatiunculis. Sylva, qua rerum fossilium in Germanium plurimarum metallorum, Lapidum, & stirpium aliquot rariorum notitiam brevissime persequitur nunquam hactenus visa. De artificiosis extractionibus Liber. Compositiones medicinales aliquot, non vulgares, his accedunt Stocc-Hornii et Nessi In Bernatium Helvetiorum ditione montium, & nascentium in eis stirpium descriptio Benedict Aretii, item Conradi Gesneri De hortis Germaniae, Liber recens ...omnia ... studio atque industria ... Conr. Gesneri collecta, &

PARIS biu Santé
Licence ouverte. - Exemplaire numérisé: BIU Santé (Paris)
Adresse permanente : http://www.biusante.parisdescartes.fr/histmed/medica/cote?pharma_res005230

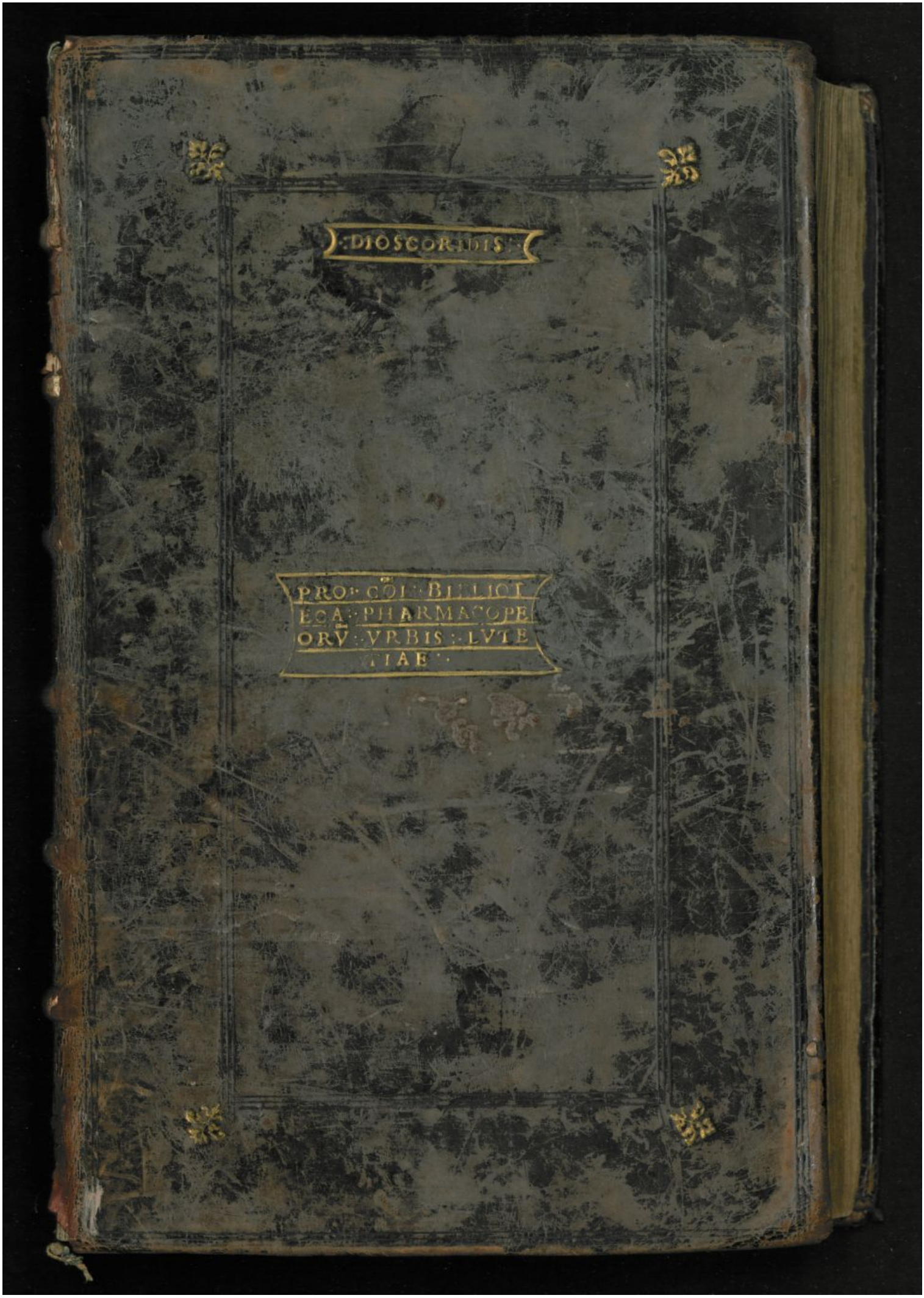
DIOSCORIDIS
PRO COL BIBLIOT
ECA PHARMACOPE
ORV VRBIS LVTE
TIAE

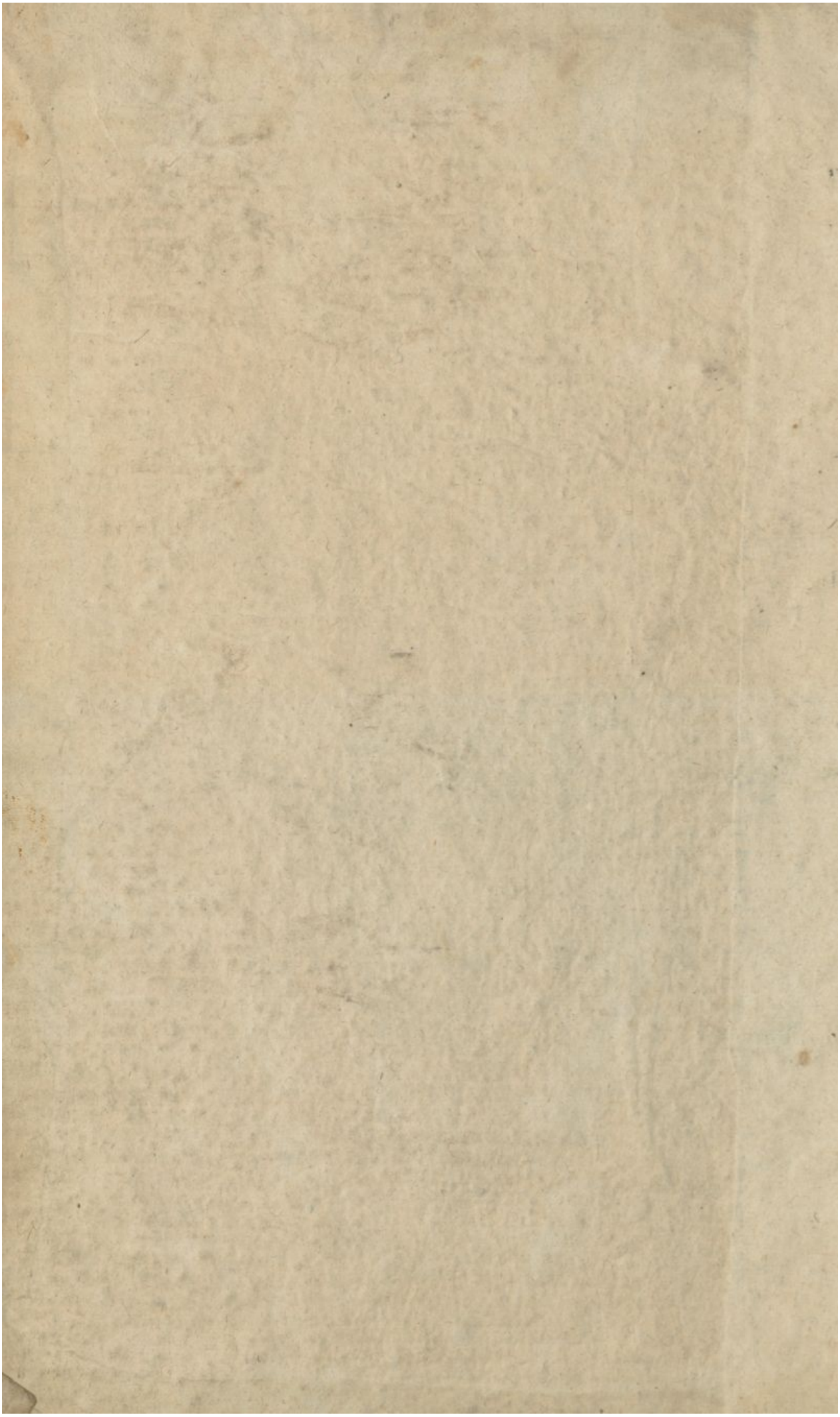

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Rés 5230

IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR

VALERII CORDI SIMESVSIJ Annotationes in Pedacij Dioscoridis Anazarbei de Medica materia libros V. longè aliæ quàm antè hac sunt euulgatæ.

EIVSDEM VAL. CORDI HISTORIAE STIRPIVM LIB. IIII. POSTHUMI, nunc primùm in lucem editi, adiectis etiam Stirpium iconibus: & breuissimis Annotatiunculis.

SYLVA, qua rerum fossilium in Germania plurimarum, Metallorum, Lapidum & Stirpium aliquot rariorum notitiam breuissimè persequitur, nunquam hactenus uisa.

DE ARTIFICIOSIS extractionibus Liber.

COMPOSITIONES medicinales aliquot, non uulgares.

HIS ACCEDVNT

STOCC-HORNII ET NESSI IN BERNATIVM HELVETIORVM DITIONE montium, & nascentium in eis Stirpium, descriptio Benedicti Aretij, Græcæ & Hebraicæ linguarum in schola Bernensi professoris clarissimi.

ITEM

CONRADI GESNERI DE HORTIS GERMANIAE LIBER RECENS, unà cum descriptione Tulipæ Turcarum, Chamæcerasi montani, Chamæmespili, Chamænerij, & Conizoidis.

Omnia summo studio atque industria doctiss. atque excellentiss. uiri CONR. GESNERI medici Tigurini collecta, & præfationibus illustrata.

ECOLE SUPERIEURE DE PHARMACIE DE PARIS BIBLIOTHEQUE

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareo ad annos octo.
M. D. LXI.

Argentorati, 1561.

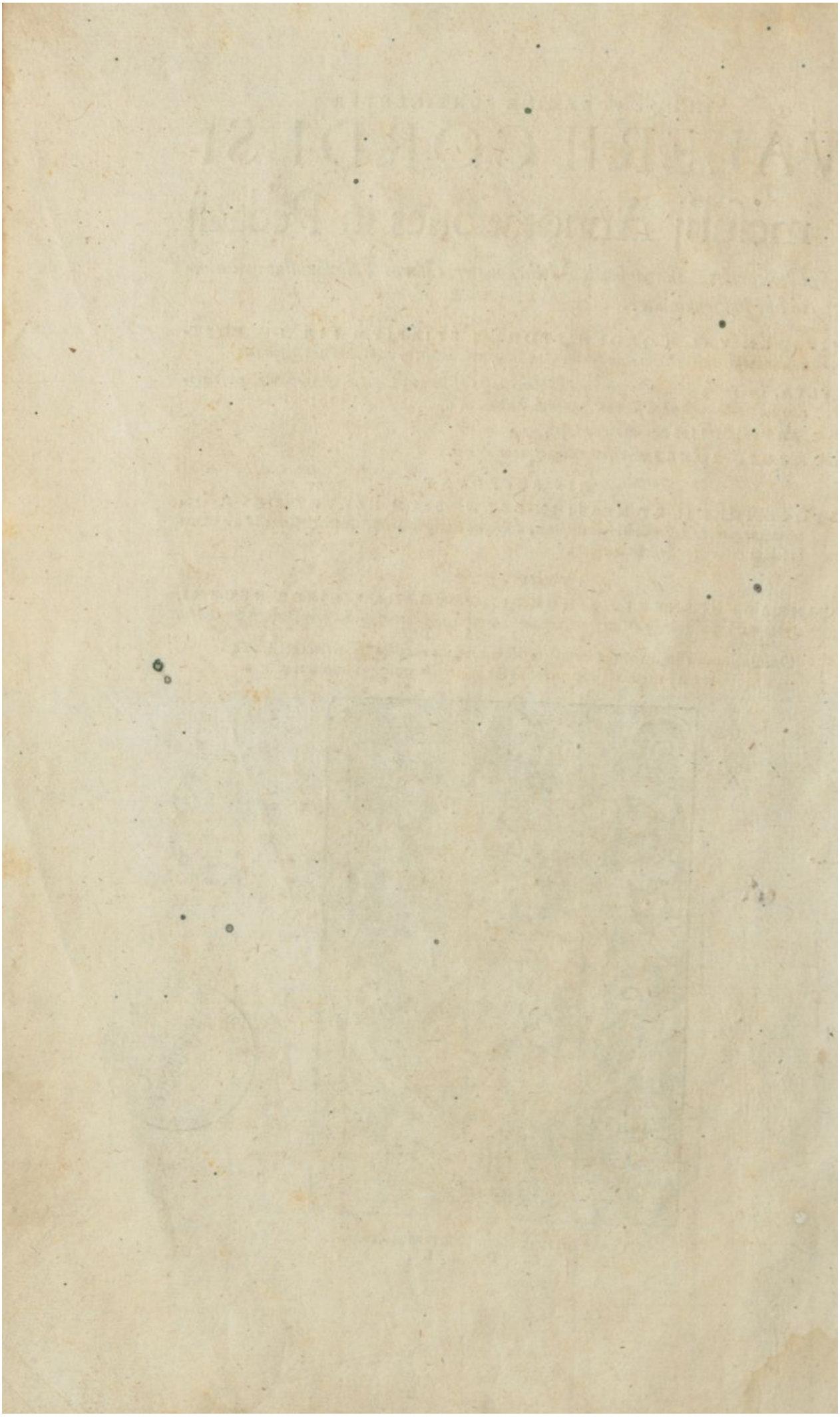

Inclyto & ſpectabili Collegio medi-

CORVM IN ILLVSTRI ACADEMIA VVITEBER-

genſi, CONRADVS GESNERVS *Medicus & Philoſophiæ interpres in ſchola Tigurinâ ſalutem & pacem Chriſtianam* P.

VALERII CORDI SCRIPTA QVAECVNQVE COL-ligere potui (clariſsimi uiri & medici præſtantiſsimi) ut in publicum tandem ederentur cum adornaſſem nu per, & ſingulos libros ſingulis patronis, illis ferè à quibus aliquos eorum acceperam, dedicaſſem: Primum qui eius in Dioſcoridem Annotationes continet, in Iohannis Rallæ pharmacopolæ Lipſenſis auunculi eius & ſtudiorum promotoris benigniſsimi, nomẽ inſcripſi. Paulò poſt uerò cum intellexi, optimum illum uirum, ex hac mortali uita nobis ſublatum eſſe, ne ſuo patrono priuatus hic liber, nullo aduerſus calumnias protectore muniretur, non illum ſolùm, ſed pariter omnes eius lucubrationes (quanquam ſingulas, ut dixi, ſingulis etiam patronis dicaui) inclyto patrocinio ueſtro commendare iuxtà & nuncupare uolui: Idq; non leues ob cauſas. Cum enim tota Academia ueſtra, omnium quas Germania noſtra habet, omni doctrinæ ſacræ humanæq; genere excellentiſsimis doctoribus, longo iam tempore, facile principatum obtinet: tum medicæ facultatis Collegium nobilibus eruditione & uirtute profeſsoribus floret. Huius autem cum aliquando alumnus atq; diſcipulus multis, ut accepi, annis Val. Cordus fuerit, (quamuis & Lipſiæ interdum, non paucis menſibus hæſerit) omnes eius ingenij fœtus, ad eandem Facultatem ueluti parentem, quæ procul dubio ijs iam quaſi pupillis, materno amplexu recipiendis, ac fouendis benigna ſit futura, remittendos iudicaui. Nam & CL. V. Vitus Vinshemius, Cordum noſtrum olim audiuiſſe amaſſeq; fertur, & Caſparus Peucerus, magnificus nuper Academiæ ueſtræ Rector, medicus ac philoſophus ſummus, Phœnicis illius Melanchtonis gener, notum charumq; eundem quin habuerit, non dubito: & alij fortè, quorũ nomina ignoro. Mihi quidẽ, ſi fortaſsis miramini, nulla unquã cum Cordo uiuente notitia interceſsit, ſed ſingularẽ in materia medica doctrinam, ab eius obitu, prædicari cum audiuiſſem, & iam aliquos ab Euricio patre editos libros auidiſsimè perlegiſſem, neſcio quę intra me cõſentientis naturę uis, ad illum amandũ me pertraxit. Pulchrè Homerus: ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Minùs uerò mirũ eſt ſimilitudine quadam tacitoq; cõſenſu animos uiuentium trahi iungiq;. Sed à defunctis quoque ad eos qui ſuperſunt admirandæ huiuſmodi conuenientiæ & coniunctionis ingeniorum fomites manare, magnam ſanè admirationem meretur: & ineffabilis quædam ἀπόῤῥοια (ut Democritus forſan loqueretur) aut σύῤῥοια hæc eſſe uidetur. Σύμπνοιαι δὲ εἰσὶ καὶ σύῤῥοιαι ὁ μόνον ὁ μικρότερος κόσμος κατὰ τὸν τῆς ἰατρικῆς ἀρχηγὸν ἱπποκράτη· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον καὶ πρότερον ὁ μέγας, ὁ τοῦ ὀλίζονος ἀρχέτυπον· καὶ τοῦτό γε οὐχ ἥσσον κατὰ τὰς

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 8 sur 645

ἀΰλους καὶ νοερὰς, ἢ τὰς ϋλους καὶ αἰσθητὰς φύσεις. Sed hæc forsan nimis philoso-
phice: & Deo potius quàm naturæ συμπάθειαι tales acceptæ sunt ferendæ.
Ego certè, qui Val. Cordum de facie nunquam uidi, nec ulla naturali aut
ciuili occasione illum habui coniunctum, occulto quodam animorum
(Αὐτόματοι οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν πρὸς ἔρωτας ἵενται) & mira studiorum consensione,
excitato in eius manes amore, modis omnibus, quæcunque literis manda-
uit conquirenda, exornandáque, cum aliàs, tum iconibus Stirpium addi-
tis, denique edenda ac defendenda per me, & alios optimos doctissimosq́
patronos, quorum uos principem locum tenetis, mihi proposui: idq́ ma-
gna ex parte consecutum me spero: eóque nomine Deo immortali gratias
habeo: & præstantias uestras, ut mihi, si audacius feci, ignoscant, oro. huius
enim audaciæ præclarus nostro sæculo Norimbergæ medicus Hierony-
mus Heroldus Lipsensis, mihi suasor fuit: Cuius consilio ut procliuis ille
meus in Cordum amor, sic erga uos obseruantia, facile subscripsit. Cordi
autem eiúsque librorum patrocinium, alacri paratóque animo uos susce-
pturos, adeò non diffido: ut multis ad id uos cohortari superuacaneum
putem. Non equidem omnes eius opiniones defendendas dixerim, ut ho-
mines sumus: sed eas quæ ueritati consonæ uidentur, ut sunt pleræque: &
ipsum in genere optimi iuuenis eruditionem, industriam & conatus, eius
denique famam & gloriam, quam meritus est amplissimam. Recentiorum
certè nonnulli ex inuentis scriptisq́ Cordi partim editis, partim non edi-
tis, & profecerunt, & sua exornarunt scripta, nullo id candore confessi: id
quod mihi, qui suam cuique laudem tribuendam censeo, non parum do-
luit, nec minima, ut de operum eius editione cogitarem, causa hæc extitit.
Nuper doctissimus amicus meus de hisce Cordi libris, his uerbis ad me
„ scripsit: Velim te in præfatione operum Val. Cordi ipsum excusare, quòd
„ ultima manus eis non sit adhibita. Profectus enim in Italiam, Romæ febri
„ ardente extinctus est: cum plurimas per Italiam stirpes obseruasset, & mul-
„ ta in Annotationibus in Dioscoridis libros emendasset: quæ omnia per
„ studiosos quosdam medicinæ fuerunt surrepta. In multis quidem ipsum
„ sententiam mutasse affirmauit mihi piæ memoriæ uir Cornelius Sittardus
„ medicus, socius & comes peregrinationis eius, atque etiam morbi. nam e-
uaserat ex morbo per quartanam. Sic ille: qui hoc etiam significauit, anno
superiore, Valerij fratrem medicum Hildeshemij, chemisticæ artis & re-
mediorum quæ arte illa ad medicinam parantur peritissimum, diem suum
obijsse. Digna mihi certè quamuis imperfecta, Cordi scripta, quæ lucem
publicam uiderent, & ad posteritatem transirent, sicut Augusto olim Ver-
gilij Æneis, uisa sunt. Nam uel inchoata peritorum artificum opera, impe-
ritiorum operibus, quibus ultimam illi manum imposuerunt, meritò præ-
feruntur. Etsi uerò innumera à Cordi obitu ad hunc usque diem, circa ma-
teriam medicam, quæ ipsum latuerant, inuenta sunt, plurimis passim uiris
eruditis in amœnissimum hoc studium magna cum æmulatione incum-
bentibus: Summa tamen hæc illius laus est, quòd inter primos fermè sæculi
nostri harum rerum inuestigatores, permulta inuenerit, paternæ omnino

eruditio-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 9 sur 645

eruditionis & gloriæ hæres. Nam, ſi quid ego iudico, pater eius Euricius, uir omni genere doctrinarum cultiſsimus, medicus peritiſsimus, & poëta optimus, dum uiueret, neminem in erudita Stirpium cognitione parem habuit. Patris uerò in materia medica ſtudium & induſtriam æmulatus filius, etiam ſuperauit: patris ad ſummam hanc laudem exemplo, iuuenili feruore, ingenij dexteritate, honeſtæ gloriæ ſtudio, peregrinationibus multis & longinquis, labore & induſtria maximis, denique ſingulari gratia Dei præeunte & continente reliquas cauſas omnes, excitatus, adiutus atque promotus: ita ut inter primos, principes & præcipuos quoſque reuocatæ ab omni antiquitate, ornatæq; & auctæ Stirpium ac totius medicæ materiæ cognitionis, authores & aſſertores cenſeri ac celebrari apud omnem poſteritatem ſit commeritus, neque uir bonus aut eruditus quiſquam hanc ei gloriam inuidere debeat, aut poſsit. Quòd ſi Deo placuiſſet, diutius in hac uita eum relinquere, nemo omnium hodie, qui rei plantariæ cognitione excellunt, (pace ipſorum dixerim) hanc palmam ei præriperet, non magis quàm Herculi extorqueret clauam. Huius igitur Academiæ ueſtræ tanti diſcipuli, libros per me adornatos & editos (ne uel interirent, uel ab hominibus ambitioſis & alienæ gloriæ inſidiantibus premerentur,) ornatiſsimi & doctiſsimi uiri, ſerena fronte, placidóque uultu ſuſcipite, & quoad eius fieri poteſt, & par eſt, in clientelam receptos defendite: méque amantiſsimum obſeruantiſsimúmque ueſtri re-

damate. Valete: Tiguri. tertio Cal. Iunij

anni M. D. LXI.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 10 sur 645

CON. GESNERVS MAGNÆ SPEI IVVENI

N. IOANNIS RALLAE PHARMACOPOLAE LIPSENSIS, FOE-
licis memoriæ, filio S.

AVCTAS ET EMENDATAS AB AVTORE, VAL. CORDI IN Dioſcoridem Annotationes, meo ſtudio edendas, optimo & præclaro in arte ſua uiro Ioan. Rallæ parenti tuo, Cordi autem auunculo, nuper dedicaram: ne uidelicet poſthumus liber, qui nunc uigeſimo ferè anno à conditoris ſui obitu in publicum prodit, inter tot Momos & alienæ gloriæ fucos, ſine tutore aliquo appareret. Æquum autem uidebatur, ut liber ab eo mihi communicatus primùm, (hunc enim ad me mittendum à parente tuo, ni fallor, Ioan. Placotomus inſignis medicus accepit,) ad ipſum reuerteretur: præſertim cum maximam ſtudiorum ſuorum partem libri author, eius ex ſorore nepos, ipſius benignitati promotionicq́, ut fama prædicat, acceptam referre ſolitus fuerit. His cauſis etiam tertia accedebat, quòd in ſimplicibus medicamentis dignoſcendis, ſumma parentis tui induſtria ac eruditio eſſet: id quod & alijs argumentis, & miſſo ad me olim cultiſsimi horti ueſtri locupletiſsimo Stirpium catalogo, facilè cognoui. Neque me latet multa egregia medicamenta, pharmacopolis & medicis pleriſque ante ipſum incognita, ab ipſo primùm ueſtra in regione demonſtrata fuiſſe. Itaque inſcriptam in eius nomen dedicationem primæ huius Cordi operum partis, ante paucos menſes ad typographum miſeram, nullo mihi domi exemplari ſeruato. Paulò pòſt uerò ſimul & optimum parentem tuum, fatis conceſsiſſe: & dedicationem meam in uia, neſcio quorum hominum perfidia, intercidiſſe intellexi. Illam quidem ſibi non ingratam fore perbenignis ad me literis, paulò ante mortem, iam ſignificauerat pater. Quòd ſi exemplar mihi ſuperfuiſſet, omnino idem denuo ad typographum miſiſſem excudendum. Vera enim ſolidáque gratitudo, non erga uiuentes ſolùm, ſed etiam defunctos, ſuum tuetur ac ſeruat officium. Et ſanè doleo ita contigiſſe. memini enim de Cordo in epiſtola illa quędam me protuliſſe, ab amicis accepta, quorum non amplius recordor. Ne uerò ſine patrono in manus hominum, quorum pleríque alienis laboribus utcunque elaboratis, obtrectant & inſidiantur, liber hic imperfectus perueniret, unius defuncti loco plures excellentiſsimóſque patronos delegi, totum nempe in illuſtri Academia Vuitebergenſi medicorum Collegium: qui omnes hoſce poſthumos Cordi libros, tueri ac fouere, ut equidem ſpero, dignabuntur. Tibi autem priuatim, egregij patris optime fili, has in Dioſcoridem Annotationes nuncupare uolui, ut ſicuti unicus ab eo filius es relictus, annum ætatis, ut audio, uix decimum ſextum agens, ita ut ad paternæ etiam gloriæ, induſtriæ, doctrinæcq́ faſtigium aſpires, te cohortarer, & currenti (quod aiunt) calcar adderem. Id ſi, ut cœpiſti, facere pergas, ſpes iuſta eſt, te quoque ad longam, patris inſtar, ſenectam, animo corporéque ualentem, domi tandem inter tuos, ſimiliter piè placidéque, tuo fato functurum, & ad uitam migraturum meliorem. Quod

quidem

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 11 sur 645

quidem ut nobis, & omnibus Christum profitentibus, fœliciter eueniat, is ipse Dominus & Præceptor noster, unigenitus Dei æterni filius largiatur. Nos interea inter tot tantáque miserrimæ huius & ancipitis uitæ discrimina, ad tantum certamen nos præparabimus, ac meditabimur mortem: cuius exempla in omni ætate, fortuna, ualetudine, quotidie præter omnem expectationem uidemus. Nam uel ex amicis, quibus aliquos huius uoluminis dicaueram libros, perbreui sanè tempore, non solùm parens tuus, iam senex: sed etiam Philippus Bechius medicus eruditione præcellens, in uigore ætatis, cum hactenus semper optimè ualuisset, Basileæ: & iuuenis omnino Caspar Collinus pharmacopola non uulgaris, apud Vallesios, obierunt. Meditemur igitur communem omnium finem, ne nos miseros inopinatò opprimat. Vale, & me ama: méque uicissim tui amantissimum fore, propter Cordum præcipuè cognatum tuum, quem uides quanti faciam, tibi persuadeas. Tiguri Heluetiorum, anno Salutis M. D. L X I. Calendis Augusti.

CON. GESNERVS CANDIDO LECTORI S.

DOCTISSIMAE VTILISSIMAEQVE ISTAE VAL. CORDI Annotationes in Dioscoridis libros V. plurimũ ab ipso authore, paulo ante mortem eius, emendatæ (asteriſco ✳ ubi aliqua super genuina lectione dubitatio, aut aliquid imperfectum erat adiecto) auctæq́, ab initio operis usque ad Libri II. Caput C VIII. (quod est de Hordeo,) nunc primùm prodeunt. Inter quæ etiam pulcherrimæ sunt de Succini, deq́ Sacchari natura disputationes. Quæ uerò deinceps sequuntur, quoniam ab authore morte præuento, absolui non potuerunt, ex prima editione, (quæ scripta ab eo antequam in Italiam uenisset, Francfordiæ olim publicata est, cum Gualtheri Riffii Dioscoride,) continuauimus. emendatiora tamẽ ea quoq́ & explicatiora dedimus, cùm aliàs, tum ex breuissimis quibusdam ipsius Cordi (aut ex eius ore exceptis) in V. Dioscoridis libros Annotationibus manuscriptis. Hoc nõ dissimularim, nonnulla quæ superflua mihi uidebantur, & nihil quam oneratura lectores, (ut capita quędam in Libro secundo, super aquatilibus quibusdã animantibus, Cordo, aliisq́ eo tempore per Germaniam eruditis, adhuc incognitis,) penitus à me recisa esse: quòd non solùm utile nihil ex professo, sed ne obiter quidẽ continerent quicquam. In Capitum distinctione magna est uarietas: nos ferè iis numeris notauimus Capita, ut in lac. Goupyli Dioscoridis editione Græcolatina Lutetiæ anno 1549. edita habentur. Notha quædam in Dioscoridis libris addita uel omissa, Capitũ uarietatem fecerunt, &c. iis nos aliquando nullum numerũ apposuimus, ut cum Goupyli editione nobis conueniret. Porrò omnia ubiq́ rectè dixisse & iudicasse Cordũ, ego mihi defendendum non sumo: nec libuit meas censuras ubique addere, etiam ubi potuissem: nam in multis ne potuissem quidem.

QVI NAM SCRIPTORES DIOSCORIDIS DE MEDICA MAteria libros, & quomodo explicauerint. De nonnullis, quàm qui hodie uiuunt, liberius iudicabunt posteri.

AMATVS Lusitanus medicus, primùm Ioan. Roderici Castelli Albi Lusitani nomine, in duos priores Dioscoridis libros, commentarios quosdam edidit: deinde rursus Amati Lusitani nomine Enarrationes in quinque Dioscoridis libros: quæ

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 12 sur 645

Venetiis primùm excuſę ſunt, mox Argentinę apud Vuendelinum Rihelium, anno 1554. in 4. Nomenclaturas rerum in uulgaribus linguis, Italica, Hiſpanica, Gallica & Germanica adiecit. Totus ad rerum cognitionem inclinat: in quibus multa quidem bona & rara docet: ſed non rarò etiam aberrat. Multa aduerſus errores eius Matthiolus nuper ſcripſit. Audio eum emendaſſe plurima, & nouam editionem moliri. Vide etiam infra in R. Conſtantino.

ANDREAS Lacuna Segobienſis, medicus Iulii III. pont. max. Annotationes in Dioſcoridem iuxta uetuſtiſsimorum codicum fidem elaborauit: quas Gul. Roüillius impreſsit Lugduni 1554. in 16. In præfatione ſcribit ſe Dioſcoridis libros in Hiſpanam linguam uertiſse, & ſcholiis minimè pœnitendis illuſtraſſe. (Eum codicem Antuerpiæ excuſum audio cum iconicis figuris.) Quo labore, inquit, dum fungerer, annotaui ſeptingentos uel plureis locos, in quibus author ille, partim perueruſus ab interpretibus Latinis, (in Ruellii quidem translationem potiſsimùm animaduertit:) partim mutilus ac truncus, partim genuina ſua priſcaq; deſtitutus dictione, conſpiciebatur: quos omnes quam accuratiſsimè fieri potuit, caſtigaui, ac reſtitui, adiutus antiquiſsimo ac integerrimo codice manuſcripto, &c. Nuper etiam libellus quidam huius authoris, duabus (ſi bene memini) chartis conſcriptus, aduerſus Cornarii Dioſcoridis librorum interpretationem editus eſt.

BARTHOLOMAEVS Marantha Venuſinus medicus, condidit Methodi cognoſcendorum ſimplicium medic. libros tres, eleganter profectò & eruditè: quos ſuis typis publicauit Vincentius Valgriſius Venetiis, anno 1559. in 4. Hi ad Dioſcoridis innumera loca rectè intelligenda utiliſsimi ſunt: ut cõmentarii quidam in eius libros, non grammatico tamen, ſed philoſophico more inſtituti, uideri queant. Promittit autem ex profeſſo etiam in Dioſcoridem commentarios: quos ualde deſyderamus.

BENEDICTVS Textor Seguſianus, medicus per eruditus, libellum De ſtirpium differentiis ex deſcriptionibus Dioſcoridis, utili ſanè & pulcherrima methodo digeſsit. Is in Gallia primum prodiit: deinde Argentinæ apud Vuendelinum Rihelium Hier. Tragi Stirpium hiſtoriæ coniunctus.

CONRADVS Forerus Vitoduranus, iuuenis doctiſsimus, amicus noſter, eaſdẽ, ut Benedictus Textor Stirpium differentias digeſsit, non quidem è Dioſcoridis ſolum, ſed etiam Plinii & Theophraſti editionibus. Nondum excuſas puto.

CONRADVS Geſnerus. Lege in Oribaſio.

FAVSTVS Longianus Dioſcoridem in linguam Italicam ante P. Andream Matthiolum conuertit.

GVALTHERVS Riffius Argentinẽſis, ante decenniũ (circa annũ Domini 1549.) ſi probè memini, defunctus, Dioſcoridis libris à Ioan. Ruellio translatis, imagines craſsiuſculè factas; & breues explicationes adiecit: quas Chriſtianus Egenolphus impreſsit Francofurti, anno 1549. in fol. unà cum Valerii Cordi noſtri in Dioſcoridem annotationum editione prima, ſicuti diximus. In iis quidem nihil ferè ſuum adfert: ſed aliorum fermè ſcripta repetit, ſatis breuiter.

H.B.P. medicus neſcio quis, neque enim aliter quam tribus his literis innoteſcere uoluit: Annotationes breues ſingulis Dioſcoridis capitibus ex interpretatione Ruellii ſubiecit, Adiectæ ſunt etiam icones, perparuæ & craſsiuſculæ. Balthaſar Arnolletus excudit Lugduni 1550. in 8. In exprimendis (inquit) ſimplicium facultatibus & forma, Galenum ſecutus ſum: in priuata uerò ſimplicium cenſura, eximium illum & eruditione & perſpecta diligentia Matthiolum reddidi, &c.

HERMOLAVS Barbarus patritius Venetus, uir eruditionis nomine nunquã ſatis laudatus, Dioſcoridem nobis primus Latinũ reddidit, elegantiſsima quidem & Pliniana dictionè: ubi tamen accuſatur, quòd nimio Plinium imitandi ſtudio nonnunquam à Dioſcoridis ſententia receſſerit. Adiecit etiam Corollarium longè doctiſsimum, & uarii argumenti, quo non Dioſcoridem ſolum & rem medicam illuſtrat: ſed ſimul utranque linguam & omnem philologiam pulcherrimè exornat.

Dioſco-

Dioſcoridis librorum interpretatio unà cum Corollario, impreſſa eſt olim in Italia. Corollarium uerò duntaxat in Germania Argentinæ apud Ioan. Schottum 1529. in fol. cũ Io. Ruellii interpretatione, & Marcelli Vergilii Cõmentariis ab Othone Brunfelſio decurtatis: ita ut ſingulis capitibus ſuũ Corollarium ſubiiciatur. Eodem anno Coloniæ apud Io. Soterem in fol. poſt Dioſcoridis contextum Græcum, & Marcelli Vergilii è regione interpretationẽ, ſubnexis ad ſingula capita eiuſdem commentariis integris, ſeorſim in operis fine.

IACOBVS Goupylus rei medicæ hoc tempore diſertiſsimus profeſſor Luteciæ, dedit Caſtigationes in Dioſcoridis libros, breuiſsimas, ſed utiliſsimas: quibus contextus Græcus collatis exemplaribus diuerſis, (excuſis & manuſcriptis, & locis ueterum medicorum Dioſcoridem citantium: & interpretationibus quibus Latinè recentiores quidam huius ſcriptoris libros uerterunt, ac olim Plinius, &c.) emendatur. Arnoldi Birckmanni uidua publicauit Pariſiis 1549. in 8. unà cum Græco Dioſcoridis contextu, & interpretatione Ruellii è regione.

IANVS Cornarius Germanus Zuiccauienſis medicus, Dioſcoridis De materia medica libros V. & unum De beſtiis uenenum eiaculantibus, alterum De letalibus medicamentis, Latinos fecit, prioribus quinq; Emblemata addidit: poſterioribus Expoſitiones. Opus euulgatum eſt Baſileæ in officina Frobeniana, anno 1557. in fol. In his emblematis & expoſitionibus, etſi rerum cognitio non admodum ultrà quam ab aliis prius locupletatur: uocabulorum tamen in utraq; lingua uis ac proprietas plurimorum pulchrè explicatur: & genuina lectio paſsim tum Dioſcoridis, tum Plinii, locis innumeris inuicem collatis reſtituitur.

IOAN. Agricola Ammonius, præclarus Ingolſtadii noſtro ſeculo medicinę interpres, reliquit Indicem copioſum ſimplicium medicam. à Dioſcoride proditorum: & alium communem libris de ſimplicibus, Dioſcoridis, Galeni, & Serapionis.

IOAN. Baptiſtæ Egnatii in Dioſcoridem Annotationes extare feruntur, quas nondum uidi.

IOAN. Dantzius Germanus, (quo cum aliquando Italiam ingreſſus ſum, fertur autem obiiſſe Francoforti ante annos aliquot,) Dioſcoridis uolumen in Germanicam linguam tranſtulit: quod Francoforti, ni fallor, cum iconibus excuſum eſt.

IOAN. Lonicerus Germanus, qui longo iam tempore, in Academia Marpurgenſi floruit, Scholia quędam in Dioſcoridis libros compoſuit, cum nomenclaturis Græcis, Latinis, Hebraicis & Germanicis. Liber impreſſus eſt Francoforti 1543. in fol.

IOAN. Manardus Ferrarienſis medicus, in doctiſsimis epiſtolis ſuis cũ alia multa paſsim ad cognitionẽ medicaminũ ſimplicium eruditè docet: tũ in prima libri 8. epiſtola Marcelli Vergilii interpretationẽ in primum Dioſcoridis librũ examinat.

IOAN. Ruellius Sueſſionenſis, medicus, Gallus, Dioſcoridis libros Latinè expreſsit inter primos noſtra memoria, poſt Hermolaum quidẽ, ſed ante Marcellum, à quo aliquoties notatur. deinde eandem interpretationem recognouit, ita ut cæteris ferè omnibus hodie à doctiſsimo quoque præferatur. Emendari tamen in ea quędam poterunt, à Iacobo Goupylo, Andrea Lacuna, Cornario, & Matthiolo obſeruata. Eiuſdem Ruellii De natura ſtirpium libri iii. eleganter & copioſè conſcripti, ueluti commentarii quidam cum in Dioſcoridis tum aliorum De plantis libros exiſtimari poſſunt. Ii Lutetiæ primùm, deinde Baſileæ excuſi ſunt: & nuper à quodam (ut audio) in Compendium contracti.

MARCELLVS Vergilius Florentinus Dioſcoridẽ, mox poſt Hermolaũ & Ruellium Latinitate donauit. & commentarios doctiſsimos adiecit: in quibus partim Dioſcoridis uerba explicat, partim translationis ſuæ rationem reddit, partim uerò Hermolai translationem reprehendit. Ad ipſam quidem plantarum rariorum aut incognitarum notionem non multum emolumenti adfert.

MELCHIOR Guilandinus Boruſſus ſcripſit quædam de erroribus Matthioli in Dioſcoridem commentariorum, &c.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 14 sur 645

ORIBASIVS Sardianus Collectorũ libris undecimo & duodecimo, ſimplicium medicamentorũ deſcriptiones Sex Dioſcoride præcipuè (ordine literarum proponit. Euporiſton uerò libro 2. eodem ordine, facultates ac uires eorum, ex Galeno opinor mutuatus. Ii Baptiſta Roſario Nouarienſi medico interprete Latini extant, excuſi ab Iſingrinio Baſileæ 1557. cum reliquis Oribaſii. Quòd ſi Græcè etiam eorũ copia daretur: poſſent fortè Dioſcoridis quędam inde emendari. Nos quoq; Hiſtoriam plantarũ dedimus eodem ordine, ex Dioſcoridis deſcriptionibus: quibus ex Theophraſto, Plinio, & recentioribus Græcis multa addidimus: uires autẽ breuiſsimè ex Paulo Aegineta, &c. ea excuſa Baſileæ in 2. anno 1542. & eſt mox etiam Venetiis in 16.

OTHO Brunfelſius Moguntinus Marcelli Vergilii in Dioſcoridem commentarios decurtauit, ut ſupra in Hermolao diximus.

PETRVS Andreas Matthiolus Senenſis Dioſcoridem primùm Italicè interpretatus eſt, & commentariis in eadem lingua copioſis illuſtrauit. Deinde etiam Latinè reddidit, adiectis figuris quam plurimis elegantiſsimiſq; ſtirpium. Vincentius Valgriſius excudit aliquoties Venetiis, nõ ſine nouo ſemper auctario. Nunc etiam Pragæ in Bohemia ubi author degit, Bohemica Germanicaq; lingua idem opus, cũ maiuſculis & perpulchris iconibus, longe auctius excudi, aut excudendum eſſe breui audio, primum Bohemicè & Germanicè, deinde etiam Latinè.

PETRI Paduani Additiones quaſdam in ueterem translationem Dioſcoridis (quæ ferè integra habetur in Syluatici Onomaſtico & Io. filii Serapionis libro de ſimplicibus) extare aiunt.

R. CONſtantinus edidit Correctiones Lemmatũ & Adnotationes in Amati Luſitani enarrationes, cũ illis pariter excuſas Lugduni à Guil. Rouillio 1558. in 8. unà cum iconibus ex Fuchſii ferè libro deſumptis, exiguis.

VALERII Cordi Simeſuſii Annotationes doctiſsimas in Dioſcoridis libros V. ſecundo ab authore auctas & recognitas &c. Ioſias Rihelius cudit Argentinæ anno 1561. in folio, unà cum libris quatuor eiuſdem, quibus Deſcriptiones Stirpium uariarum continentur, & alia quædam egregia: & Con. Geſneri De hortis Germaniæ libro.

Audio & Rufi ac Plutarchi quædam fragmenta in Dioſcoridis libros extare Græcè in Italia, nondum excuſa: quorum copia facta ſit Aloiſio Anguillarę Romano, horti medicorum Patauii procuratori, uiro in uariarum ſtirpium cognitione ſummo & facile principi: ut fama loquitur, & ipſe (ſpero) propediem ſuis lucubrationibus declarabit.

ABEN Bitar (uel, ut alii ſcribunt, Ebenbitar) ſcripſit De ſimplicibus medicamentis opus inſigne & magnum, ordine alphabetico, citatis authoribus, quod à Belluneníi aliquoties citatur, qui & Arabicum expoſitorem eum alicubi nominat. Hoc non ita pridem ex peregrinatione ſua in Orientem doctiſsimus uir Guil. Poſtellus ſecum aduexit. In eo (inquit in epiſtola, quam de ſuis ac peregrinis & ſecum aduectis libris olim ad me dedit) ſimplicia quam plurima & remedia innumera, quorum nec nomen, nec uis, nec uſus nobis adhuc innotuit, ſunt expreſſa: atque omnia ita abſolutè, ut quicquid ſuper iiſdem medicamentis apud Dioſcoridem, Galenum & Oribaſium imperfectum & mutilatũ eſt, ex hoc uolumine reſtitui & ſarciri poſsit.

DIOSCORIDI falſo attribuuntur libri duo Græci, quos manu ſcriptos habeo, De curandis morbis, per ſimplicia ferè medicamenta, ſecundum morborum genera digeſta, &c. Eos breui latinè edendos ſpero, Io. Moibano doctiſsimo Reipub. Auguſtanæ medico interprete.

IOHAN-

IOANNES CRATO FERDINANDI CAESARIS AVGVSTI MEDICVS, CON. GESNERO MEDICO Tigurino S.

QVAM SYNCERVS ET CANDIDVS SIS AESTIMATOR VOluntatis amicorum, optime & doctiſsime Geſnere, abunde ſatis teſtantur, literæ tuæ 23 Auguſti ſcriptæ. Eas cùm heri acceperim, uides quantò poſt ad me perlatæ ſint, quàm fuerant datæ. Fuiſſe autem mihi uehementer gratas atque optatas, dubitare non debes, etiamſi in animi mei declaratione non utar pluribus uerbis. Nihil enim humaniratis ſtudioſo & cum fide amicitias colenti, quo in genere hominum me ſemper eſſe & numerare uolui, pari erga ſe uoluntatis teſtificatione optatius. Quod igitur ad mutuam beneuolentiam & amicitiæ noſtræ firmitatem attinet, ea iacta fundamenta confido, quæ eam ſuſtinere, & certam præſtare poſsint. Officiorum autem uices ita reddam, ut omnia potius mihi defuiſſe quàm ſummam uoluntatis propenſionem intelligas. Ac nunc nihil æquè cupio, quàm iuuare me poſſe editionem tuam ſcriptorum Valerii Cordi, mihi dum in uiuis eſſet, coniunctiſsimi & amiciſsimi. Sed quid poſſum in tanta temporis anguſtia? Ineuntis ætatis & primę adoleſcentiæ eius ſtudia non mihi ſunt explorata: neque, ut arbitror, hæc ſcire multum refert. In familiaritatem eius deueni ante annos uiginti, cum uterque noſtrum audiret Philippum Melanchthonem explicantem Nicandri Alexipharmaca. Omnia in illo dona conſpiciebantur naturæ, quæ cum homine naſcuntur: & mentem doctrina à pueris inſtitutione patris excoluerat. Erat moderatis temperatiſq; moribus, & ad omnem uitæ conſuetudinem aptus. Ingenii tanta ui præditus, ut ubicunque id intenderet, non natus ad hoc quod agebat, ſed à Deo uictus uideretur. Præcipue autem poſſeſsionem artium ſibi quaſi hæreditario iure à patre Euricio Cordo, (quem Poëtam & Medicũ eximium fuiſſe ſcripta oſtendunt,) relictam, augendam atque amplificandam putabat. In Poëticis rariuſculè ſeſe exercebat: Verùm laudabile carmen ſcribebat. In rei Medicæ inueſtigatione erat totus: & non ſolùm ſtudium, ſed ardorem quendam amoris, (ſine quo, ut Cicero inquit, nihil quicquam egregii unquam aſſequimur,) præ ſe ferebat. Et cum ſtudium (ut idem ait) perueniendi aliquo nihil profit, niſi illuq; quod eò, quò intendas, ferat deducatq; cognoris: laborioſas ſępe peregrinationes unius ſimplicis Medicamenti inueſtigandi cauſa, ſuſcipiebat: perſcrutabatur omnia loca Metallica, præcipuè Miſniæ & Saxoniæ: herbas mirifico ſtudio inquirebat, nihil non moleſtiarum perferens, ut in exactam cognitionem earum perueniret. Itaq; & inter uarias oberrationes & profectiones, ut quæ bona eſſent, meliora redderet, perpetuò ueterum deſcriptiones attentè conſiderabat, easq; tanquam ungues notas ſibi facere conabatur. Hæc autem uitæ & ſtudiorum ratio faciebat, ut ea quæ ſcripſit αὐτοσχεδιάσματα potius, quàm elaborata & perpolita uideantur. Dioſcoridẽ in ſchola Vuitebergenſi ter legit, ac primò quidem ea dictauit, quæ neſcio quomodo extant. Peruagatus deinde Thuringiam atque uicina loca, multa mutauit, & alios quaſi Commentarios in Dioſcoridem confecit. Atque hos poſtremos arbitror ad tuas manus peruenisſe. Priuſquam uero iter in Italiam profecturus ingrederetur, tertiò Dioſcoridem in gratiam quorundam amicorum enarrauit. Sed in prælectione neq; ipſe quicquam ſcripſit, neque aliis dictauit. Quæ autem docuerat, ſingulari ſtudio obſeruata & ſcripta D. Iohannes Aurifaber, uir pietate & doctrina excellens, ornamentum patriæ noſtræ, & ſcholę Regiomontanæ, Sambienſium Epiſcopus, popularis meus, mihi pro perpetua noſtra neceſsitudine & in amicitia fide communicabat. Ea niſi ad textum Dioſcoridis mei eſſent ſcripta, & talia, ut pleraque omnia in iis libris, quos te diuulgare uelle ſcribis, reperiri exiſtimem: iam nunc tibi optime mi Geſnere mitterem. Interea, ne prorſus officium meum tuæ uoluntati defuiſſe uideatur, accipies cum his literis feſtinanter, ut res ipſa oſtendit, ſcriptis, doctrinam quandam Cordi de Oleis deſtillatis, & extractionibus, ut uocant, quibus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 16 sur 645

addidi rationem conficiendi olei Vitrioli: cuius author Valerius Cordus perlibe-
tur, uerè an secus, ad meum iudicium nō reuoco, cum ipse in eo quædam desiderem.
Habebam prius exemplum admodum corrupte scriptum: uerum nuper Ioachi-
mus Camerarius F. quem & propter parentem uirum summum, ac Germaniæ sin-
gulare decus, & propter suauissimos mores, diligentiam, industriam, & rei Medicæ
studium, diligo, ad me multo emendatius misit. Hoc igitur accipies, atque cum iis,
quæ ad te peruenisse scribis, conferes. Arbitror Ioachimo à Iohanne Ralla Pharma-
copola Lipsico, scripti copiam factam: certum non scio. Eum Valerius Cordus ut
parentem, propter coniunctionem, quæ ei cum patre Euricio fuerat, colebat, nec il-
lius authoritatem etiam contra suam uoluntatē, negligebat: cum & Ralla uicissim
Cordum quibus posset officiis prosequeretur. Ac eius quidem rogatu primùm Di-
spensatorium, ut uocant, collegit. Postea Casparus Ptruend, qui illis temporibus
Pharmacopolio Vuitebergensi præerat, & nunc iucundos aspectu atq; rarioribus
herbis excultos Torgæ hortos habet, obsequio quod ā uictus, eas annotatiunculas,
quas editas cōspicimus, addidit, atq; in istum ordinē, quo Senatui Norimbergensi
hæc sunt exhibita, redegit. Cæterùm quam hoc fecerit inuitus, & quàm uix rectum
putauerit, ut ex suo quasi præscripto hæc uel illa fierent, memini: & haud dubiè, si
diutius in uita fuisset, plurima in eo libello emendasset, nec sic ut nunc est, exisset.
Sciebat enim illud, in quo quis offenditur, etiam ea quæ laudanda sunt sæpe obrue-
re: ac memini cum Ianus Cornarius me præsente libellum recens editum inspiceret,
& appellationem confectionis Diathamaron à Thamar, quod Arabibus Dactylū
significare Cordus arbitrabatur, deductam uideret, suauiter eum ridere, atq; διὰ κα-
τὰ μόρον, quasi contra mortem ualeat, dictam existimare, siue hoc recte, siue non re-
cte, aliorum sit iudicium. Habeo & Censuram Aloisii Anguillaræ Romani mihi
amicissimi, & rei herbariæ peritissimi uiri, de Dispensatorio non inutilem, quam
breui si hoc permittente Aloisio facere potero, uidebis. Nunc cum non satis sciam
an Aloisio δεύτερα sint de his φροντίδες, non uolo ea publica facere, quorum illum
pudere aut pigere ullo modo possit: iniustissimū enim esse arbitror diuulgare con-
tra uoluntatem hominis amici ea, quę ipse omni studio continere cupiat. Vt autem
ad Cordum redeam, priusquam Germaniam relinqueret, Theriacam magno stu-
dio composuit, quam pręclari Medici singulari atque admirabili dexteritate esse fa-
ctam, in difficillimis curationibus sunt experti. Reliquit & amicis alias suas Com-
positiones uarias, inter quas inprimis cōmendantur Pastilli è Succino, quos in gra-
tiam Andreæ Aurifabri artis Medicæ Doctoris eximii & principis Borussiæ &c.
Archiatri, amici nostri fecerat, quem miro successu iis uti in sui curatione ipse uidi,
cum sanguinis mictu laboraret. Sed Compositiones Cordi longum esset recensere.
Adiuncto autem sibi opt. & doctissimo iuuene Hieronymo Schreibero Norico,
cuius diligentiæ magnam partem Curationum, & consultationum Montani; quæ
extant, rei Med. studiosi debent, qui postea Parisiis est extinctus, atque in eius cysti
fellis insignis calculus, ut commemorante Iohanne Pontano audiui, repertus. Hoc,
inquam comite, cum aliis quibusdam Anno 15[illegible]. est in Italiam profectus, in qua
diligentiæ, industriæ & singularis studii omnia, quæ terra atque mare habebat, in-
uestigandi plurimos testes & admiratores etiamnum habet, qui sciunt ex rebus
penitus perspectis planeq; cognitis atque ab omni arbitrio seiunctis, Cordum ea
pronunciasse, quibus apud Italos, uiros doctos, magnam scientiam tandem sit con-
secutus. Non totum biennium Patauii & in uicinis locis uixerat, cùm Hieronymo
Schreibero comite, Romam abiit, in itinere multum defatigatus, inquisitione & in-
spectione herbarum & aliarum rerū in Appennino, quibus illas doctrinæ suæ co-
pias augeri posse arbitrabatur, ex defatigatione largiori esu fructuum & potentio-
ris uini potu, cum bidui aut summum tridui itinere Roma abesset (obsequebatur
enim amicis, præsertim ei, quem præter Schreiberum secum habebat comitem, in-
terdum immodice) in febrim incidit: qua non multo post, cum grauia Symptoma-
ta accessissent, summo rei Medicæ detrimento, Anno 15[illegible]. Sept. Cal. Octob. cum

natus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 17 sur 645

natus esset Anno 1515. extinctus est Romæ grauissimumq; desiderium sui amicis in Germania reliquit. Totum igitur uitæ breuis curriculum, in quo tot arcana naturæ eruit, cognitionem herbarum, metallorum, piscium (eos enim quos Adriaticum habet mare, singulari studio depingendos curauit) monstratis ueterum descriptionibus illustrauit, atq; auxit: & de plurimis homo adolescens & Germanus Italos senes, (ea tamen uirtute præditos, ut multi de se, ἐδάσκω potius quã γηράσκω πολλὰ διδασκόμενος, dicere possint, erudiuit) fuit annorũ uiginti nouem, cũ longiori quidẽ spacio esset dignissimus, Ideoq; in dolore quẽ recordatio Cordi nobis facit, uerissimè possumus usurpari, quod Poeta dixit: Optima prima fere manibus rapiuntur auaris: & illud Ioachimi Camerarii summi mei amici, quod alludens ad cantilenã Laconicã scripsit nobis ipsis occinere, νῦν δοῦλοι, πρόσθεν δ' ἔτεροι, μετόπισθε δὲ ἄλλοι. De Valerii Cordi sepultura diligenter quæsiui, cũ anno 1540. Romæ essem, ac audiebamus in sacra æde Germanũ esse humatum. Verùm primò quidem nõ potuit nobis commonstrari locus: postea cum reuersi essemus Neapoli Romam, incidimus in Chirurgum quendam Germanum hominem, qui morienti adfuerat, is ad Mariæ de anima, D. Iohanni Baptistæ & D. Paulo Heinzeliis, Senatoribus Augustanis, & D. Adolpho Occo Medico Augustano atque mihi sepulchrum eius commonstrabat, & hæc quæ scripsi de uitæ exitu commemorabat. Pro eo autem, quo D. D. Heinzelii (quorum beneficio mihi contigit Italiam perlustrare) in rem literariam sunt animo, cuidam mandata dabant de Epitaphio conficiendo: uerum Iohannes Brunsterus, qui deinceps Romam est profectus (ut accepi) hoc cessante illud fieri curauit, qui & ipse cum in Germaniam esset reuersus, Norimbergæ, quæ illi patria erat, diem suum obiit. Hęc, ut grato animo, & honoris amicorum etiam demortuorum studiosus, recito, ita tibi gratias ago, cum pro naturæ tuæ bonitate & candore, non solùm memoriæ Valerii Cordi faues, uerumetiam aliorum studiosissimum te esse declaras, & ipse famam tuam undique puram eo modo exhibes, ut neque ex ullius ignominia, id quod quidam faciunt, laudem quæras, & laboris præmium, quod ex prædicatione est, iis etiam, qui tenuiter tuos summos adiuuant, & quibus à natura minora sunt data tribuas. Denique excitas plurimos, & operas ingenii tui melioribus scriptis illustrari uel etiam obscurari gaudes. Sed de Valerio Cordo satis. Ad reliquas Epistolæ tuæ partes respondebo quam primum aliam occasionem mittendi ad te literas nactus fuero. Nunc hanc negligere nolui, laspidem nostratem mitto & Margam quam Dalmata quo scripsi pro terra Lemnia uenditat. De Herba Split non conquieset cogitatio mea dum aliquid extricem. Cętera reseruo proximæ Epistolæ, tibiq; hoc de me, quod ueteres in conditionibus scripserunt, affirmo, me quibus sciam poteroq; modis, tibi summa fide & uolũtate omnia grata facturum. Bene uale. Salutat te & Lælium Soccinum, cui & ego salutem opto, Zacharias Vrsinus. Vratislauiæ ex meis ædibus die Lucæ Medici & Euangelistæ Anno 1559.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 18 sur 645

EX EPISTOLA GE. AGRICOLAE (CVIVS COPIOSISSIMI DOCTISSIMIQVE DE IIS QVAE EX TERra effluunt & effodiuntur, libri extant) ad Vuolfgangum Meurerum epistola.

VAlerius Cordus, quoad uixit, non cessauit ad me mittere omnia, quibuscunq; iuuari atque ornari mea studia possent, iuuenis longa uita dignus, sed perpetua dignior.

EX GVALTHERI RIFFII ARGENTINENSIS, IN PRIMAM VALERII CORDI ANNOTATIONVM in Dioscoridis libros editionem, præfatione.

FVIT in Val. Cordo cum in uniuersa medicina perdiscenda, tum uerò præcipuè cognoscendi Simplicia med. incredibile studium: ad quod illum parens Euricius medicus, idemq; poëta clarissimus & authoritate & exemplo inflammauit, qui filium ab incunabulis inter ipsas herbas ac flores educari uoluit. Accessit ad optimam institutionem, ingenium acre, & rara naturæ felicitas, cui nihil arduum aut inaccessum esse posset: ad hæc, mirabilis industria atque assiduitas in inquirendis rebus, insuper & perceptorum fidissima custos memoria, qua ita excellebat, ut integras descriptiones singularum rerum ac diuersorum authorum secum ubique animo circunferret, ac expromeret ubi opus esset. His dotibus breui tempore eò progressus est, ut excellentes medici ac senes discendi gratia adolescentem frequentes accederent. Subinde etiam uarias peregrinationes suscepit, quò certius & exactius omnia suis ipsius oculis subiecta cognosceret: né ue aliorum narrationibus (quod pluribus accidisse uidebat) deciperetur. Ac primò quidem perlustrauit omnem ferè Germaniam, ac uicinas Septentrionales regiones. Intrauit horrentes saltus, superauit editissima montium iuga, demisit se in profundissimos specus: & pleraq; summa diligentia perueştigauit, quæ in istis partibus gignuntur, paucis hucusq; nota. At quoniam bona pars medicamentorum exoticis constat, ne illa parum cognita haberet, conuertit se ab Aquilone ad alteram mundi plagam, adscitoq; uno atq; altero comite peruenit in Italiam: ubi breui nouus ille hospes propter ingenii præstantiam, multis admirationi esse cœpit. Sed, quæ est humanarum rerum fragilitas, in ipso studiorum cursu è medio sublatus est, magno cum dolore omnium doctorum, & inæstimabili iactura totius medicinæ.

EX BIBLIOTHECA CON. GESNERI.

EVRICIVS Cordus Simesusius, natione Germanus, Valerii pater, utraq; lingua doctus, Marpurgi medicinam professus est: & rem herbariam non parum adiuuit. Botanologicum eius, siue Colloquium De uariis herbis, excusum est Coloniæ apud Ioan. Gymnicum anno 1534. in 8. chartis 13. eodem anno ab authore scriptum. Idem Theriaca & Alexipharmaca Nicandri poëtæ Græci Latinis uersibus heroicis reddidit eleganter. Liber impressus est apud Egenolphum Francforti anno 1532. in 8. chartis 5. Epigrammata quoq; scripsit, præsertim à Græcis translata.

ANDREAE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 19 sur 645

ANDREAE ELLINGERI MEDICI EPIGRAMMA DE INVENTORIBVS SCORDII ET CHAmædryos in Germania.

Scordion à Scorodo dictum, quòd ſpiret odore
Allia, nunc ueſtit flore rubente comas:
Propter aquas & putre ſolum ſtagnantis Eleſtri,
Qui noſtros tardis flexibus ambit agros.
Caule breui, foliis inſtar Triſſaginis herba,
Manſa leuem guſtu prodit amaritiem.
Virtute eximia: membris agit omne uenenum,
Præſtat ab immunda corpora tuta lue.
Quæſitam multis uni tibi Corde repertam
Scimus, & huic meritò nunc quoq; durat honos.
Vdo creſcentem in ſaltu prope mœnia doctæ
Vrbis, ubi flauas deuehit Albis aquas.
Te quoq;, qui certa medicamina conficis arte,
Nonnulla inuenti gloria Rhalla manet.
Primus Eleſtrinis humilem deprendis in oris,
Quæ tibi carpenti uiſa Chamædrys erat.
Verum odor indicium fecit manifeſtus, habentis
Quas illi ueterum dant monumenta, notas.
Quid? qua laude ueham ſtudium, quo plurima nobis
Planta peregrini cognita facta ſoli eſt?
Quis ferulam noſſet, quis odoriferam Panaceam?
Quis te pictorum mollis Acanthe labor?
Quis Cynaram, Aſphodelon? quis purpureos Hyacinthos,
Stœchada, Dictamni Groſſiaciq; comas?
Si noſtri paulùm ceſſaret cura Crateuæ:
Quo duce Plantarum ſurgit odora ſeges.
Quas tener illius feliciter educat hortus:
Sæua licet, Borea flante, repugnet hyems.
Grati agnoſcamus Cordi Rhallæq; fidelem
Quam ſtudijs operam nauat uterq; bonis.

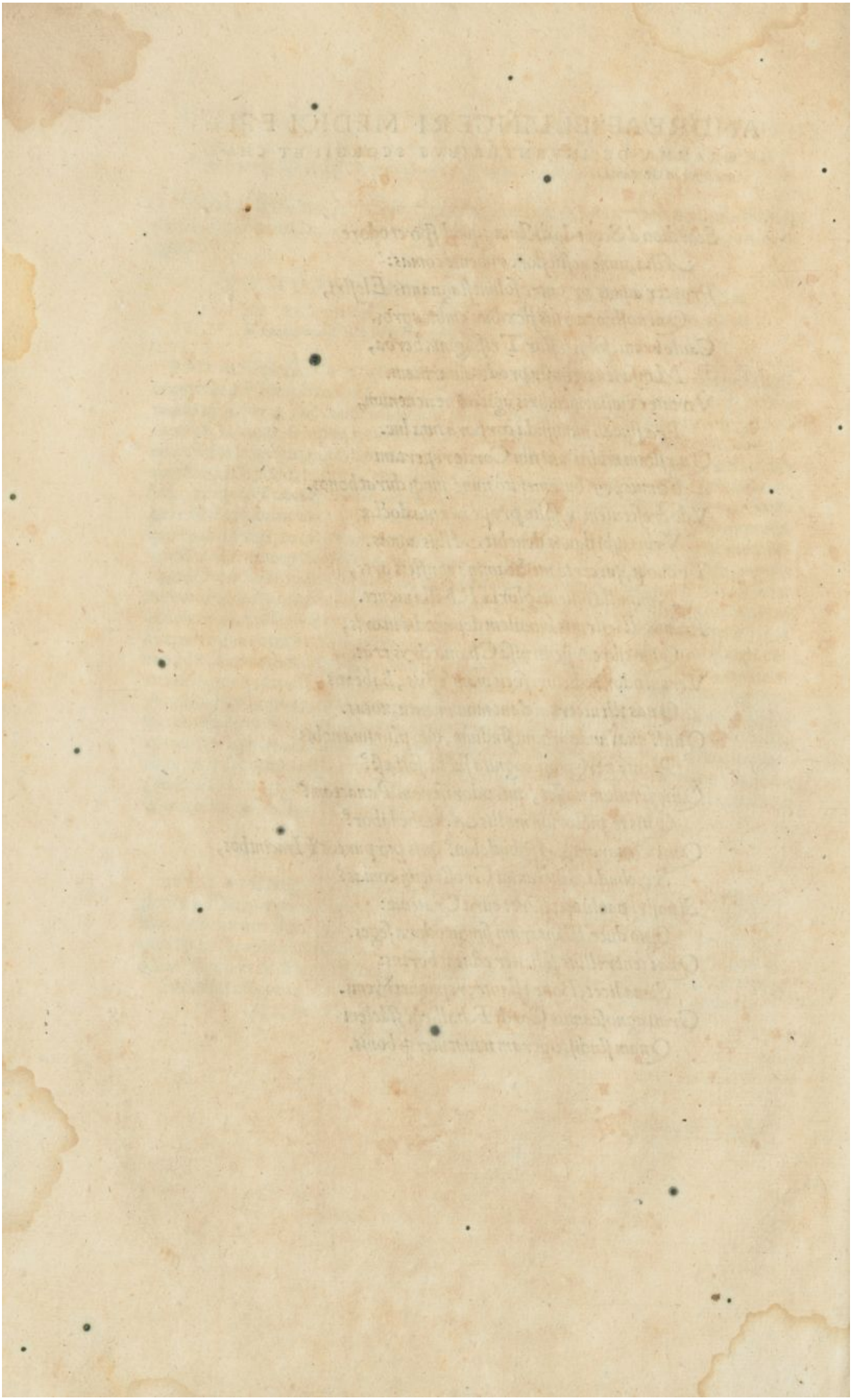

VALERII CORDI SIMESVSII, in Pedacij Dioscoridis ANAZARBEI PRIMVM DE MEdica materia librum, Annotationes.

DE IRIDE. CAP. 1.

IRIS, SIVE IREOS, SIVE IRIDIS, IN GENITIVO CASV PROferas, eadē est planta, quapropter inepte quidam tanquam diuersas distinguunt, Iris & Ireos. †Est autem Iris Illyrica ea radix, quæ in pharmacopoliis Ireos & Germanicè Veilchenwurtz appellatur. non quod uerè sit uiolæ radix, sed quod odore uiolas imitatur, ea propemodum sola ab authoribus cunctis aliis eius speciebus præfertur. Nascitur etiam apud nos & proprie uocatur Blaw lilien / Blawschwertel / & Schwerthew. Sed suas habet quibus ab Illyrica distinguitur notas. Est enim horribiliore odore iniucundior, & multò maiore acrimonia gustanti molestior, fauces q; grani Gnidii modo exurit, quapropter caliditate quidem Illyricam plurimum superat: sed quanto hac illa est superior, tantò etiam aromatico odore & sapore inferior existit. Vehemētius quoq; aluum quàm Illyrica purgat. Est etiam in floribus differentia, siquidē nostra Iris purpureum fert florem, in arcus cœlestis colorem uariantem, unde totum Iridis genus nomen inuenit. Illyrica uero candidum producit.

† Vulgò Lilium cœleste uocant.

DE ACORO. CAP. 2.

Persuasum omnibus est Acorum eam esse herbā, quæ à nobis Gelbschwertel appellatur, quantum uero hæc à ueritate distet opinio, facile intelligunt qui rationem & communes sensus habent. Acorus enim in tertio calefaciendi ordine à Galeno ponitur, cum qua facultate etiam iucundum & aromaticum tam odorem quam saporem habet. Qui uero apud nos prouenit, falso appellatus est Acorus: nihil acrimoniæ, nihil item quod aroma redoleat aut sapiat sortitus, sed austeri & acerbi saporis plurimum. Hinc necessario sequitur eum cōtrarium uero acoro temperamentum habere. Atqui hoc non concesserim, eum sic in nostris terris degenerare, nam quamuis hic ipse falso uocitatus Acorus etiam in calidis regionibus nascatur, eandem tamen seruat austeritatem: & econtra uerus Acorus frigidioribus locis nascens, eandem habet acrimoniam, quam in Syria multo calidiore terra enatus. Porrò uerus Acorus multorum iudicio nihil aliud est, quam illa radix quæ hodie in omnibus totius Europæ pharmacopoliis calamus aromaticus appellatur: cui sententię nos quoq; eo usq; subscribimus, donec nos erroris cōuincat aliquis, multis id enim argumentis demonstrari potest, ea omnia adducere longum foret: interim nobis sufficiat uirorum bonorum fides & authoritas, qui in Syria nostrum falsò uocatum calamum nasci uiderunt, iisdem omnibus insignem notis quibus Acorus describitur. Quod autem uero Calamo aromatico careamus, suo demonstrabitur loco. Antonius Musa magni nominis in Italia Medicus, Acorum putat esse uerā & omnibus cognitā Galangam, quam sententiam affirmare nō possum. Multò etiam minus eos probamus, qui Galangam maiorem ante paucos annos afferri cœptam, uerum Acorum esse autumant, in quam opinionem ipse quoq; penè seductus fuissem. In ea autem adhuc sunt plures medicorum, inter quos est etiam Leonhardus Fuchsius clarus apud nos medicus. Sed cum utraq; Galanga Cypero sit cognata, Acorus uero Iridi, diuersum iudicauimus. Nobis etiam compertum est maiorem Galangam foliis, caulibus, & ✳ paleareis, flore, & semine, Cypero similem esse, sed undiq; maiorem, nec habet grandem Iridi aut pseudoacoro æqualem & luteum florem qualis Acoro est. Acorus præterea in confortan

Galangā.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 22 sur 645

do uentriculo ualdè commendatur. Galanga uerò maior eum subuertit & uomitum ciet, tantum abest ut confortet: nihil enim odore aut sapore habet quod aromaticam uim referat, sed simplicem tantum, eamq; uehementem & ingratam tam gustu quam olfactu acrimoniam.

¶ *Vulgo dictum Calamum aduersus aquas corruptas multi peregrinantes secum ferunt.*

DE MEO. CAP. 3.

Meon quod quidam etiam Meu appellant, solo tantum nomine cognoscitur: res autem ipsa hodie penitus incognita est, quamuis pharmacopolæ radiculas quasdam acres hoc nomine ostendunt: non tamen omnes eandē demonstrant. Quidam enim Magistrantiam, appellatam radicem: quidam angelicam: quidā Toydylon, hoc est, Beerwurtz dictam radiculam: quidam etiam alias quasdam radiculas, quas agyrtæ Olsenick uocitant, Meu nomine uendunt. Verum autē Meum in calida & medicamentorum feracissima Italia sponte uix nascitur, nedum in frigidiori Germania. Propterea olim in Italia Medici hanc herbā studiosē in hortis serebant, testante Plinio libro xxi statim in principio capitis xxxiij, ubi sic inquit. Meu in Italia non nisi à medicis seritur, & iis admodū paucis: Quapropter licet eius uice aliam eiusdē facultatis & temperamenti herbā accipere, quam uerò pro ea capimus Meon nominare non perinde cōcessum est. Missa autē aliquando mihi est à Ioanne Nesco pharmacopola Francofordiano, herbarū indagandarū studiosissimo homine, planta quædam pro uero Meo quam secum ex Italia attulerat, caulibus, foliis, umbellis, & semine Anisi, tenuioribus tamen, & acri admodū & aromatico semine, quæ omnino uidebatur descriptioni respondere. Quoniam uerò radices eius nō aderant, nihil certi iudicare potui: nam eæ solæ ex hac planta medicis in usu fuerūt, tanquam aliis herbæ suæ partibus, foliis, semine, floribusq; efficatiores.

DE CYPERO. CAP. 4.

Cyperum Græci etiā Cypeirum & Cypirum uocant. Plinius tamen inter Cyperū & Cypirum differentiam facit, sed magno errore. Reuera enim nihil differunt: quare siue Cyperū siue Cypirum pronuncies, aut alicubi scriptum reperias, eadem erit planta. Est autē Cyperus iuncus odoratus, angulosus, triangularisue, à quibusdam etiam quadratus appellatus, sed male admodū, non enim quadrangularis illi est, sed triangularis caulis. Eius autem duæ sunt species, alter longas habet radices, is Græcis uocatur Cyperis, in pharmacopoliis uero Cyperus Romanus siue longus: alter rotundas habet & siue inuicem cohærentes radiculas, quem pharmacopolæ Cyperum rotundū appellant: Græci autem simpliciter: Germani utrunq; uocāt Wilden galgan/ hoc est sylueſtrem Galangam. Porrò parcius effertur ad nos longus Cyperus.

DE CYPERO INDICO.

Omissum in impressis.

Cyperus Indicus, cui à Dioscoride tribuitur amaritudo, Zingiberis figura, et Croceus color, ea est absque dubio radix, quam ubiq; Curcumam in pharmacopoliis uocant, quidam etiam terram meritam, quamuis terra nō sit, sed radix ex India ueniens. Rarus eius est in medicina usus, sed frequens tingendis mensis aliisq; rebus.

DE CARDAMOMO. CAP. 5.

Cardamomi appellatione grana quædam in pharmacopoliis habentur, & gustu & olfactu admodum aromatica. Manardus & Antonius Musa contendunt nos uero Cardamomo carere, quoniam ab authoribus descriptæ notę granis Cardamomū appellatis non conueniant. Quod quidem uerum esse ipse fateor, non tamen continuo proclamandum erat nos uero Cardamomo carere. Dioscorides enim & Serapion integros Cardamomi utriculos siue fructus granis confectos, ut olim afferebantur, atq; non raro nostra etiā ætate, descripserūt. Hodie uero ut plurimum cortices, quia lignosi & nullius qualitatis sunt abiiciuntur, & sola grana folliculis incluſa propter saporis & odoris fragrantiam ad usum reponuntur: hinc etiā est, quod Græci in compositis medicamentis semper expetant Cardamomū. ἐξεντερισμένον & τῶν ἐντερώνων Cardamomi, hoc est, exenteratum & ex utriculis exempta uiscera siue grana, et ipsam medullam siue semina. Cardamomi autem hodie duo offeruntur genera, Maius alterum, & Minus alterum. Maius fructum habet lignosum, fractu contumacem, ficus propemodum magnitudine & figura: intus angulosis & aromaticis granis, mali Punici

nici modo, plenum. Minus uerò fructum fert auellanæ nuce ut plurimum minorem, triquetrum & minoribus granis repletum, eiusdem saporis & odoris, sed uehementius palatũ & linguam penetrantibus: ex his frequentius in usu est minus, quod simpliciter hodie Cardamomum uocatur, maius parcius affertur, propterea quidam in eius locum Grana paradisi, aliàs Melligeta nominata, substituerunt, eaq; Cardamomum maius uocauerunt: improprie tamen & male. Nam sapore quo piperi similia sunt, & odore, plurimum à Cardamomo differunt. Fructus tamen siue utriculi figura magnam habent cum maiore Cardamomo similitudinem, qui oui plerunq; magnitudine conspiciuntur, & granis (quæ nouimus) onusta sunt, Cardamomo instar angulosis. Illi uero plurimum errant, qui Nigellæ Citrinæ semen Cardamomum esse credunt, quod etiã Antonius Musa non immerito reprehendit. Porrò Arabes utrumq; Cardamomum generali nomine, & Cordumeni, & Saccolla appellant. Itaque uehementer errant ii qui Cardumeni apud Serapionem Carui agreste interpretantur: idẽ enim est cum Cardamomo. Nec aliquem suspendat quod Serapion eandem rem alibi Cordumeni, alibi Sacollę nomine describit: in capite enim de Cordumeni ea recensẽt, quæ apud Dioscoridem de Cardamomo leguntur: in Sacolla uerò rem eo depingit modo, ut Arabes descripserant, & ut ipse uiderat, & quemadmodum adhuc affertur Cardamomum. (Iam cum) Dioscoridis & aliorum Græcorum descriptioni, & Cordumeni & Sacollæ apud Serapionem, historiæ per omnia conueniat, nemo diuersum statuat esse, Cardumenia Sacolla. Porro Arabes pulchrè etiam suis nominibus Cardamomi species distinguunt. Siquidem maius appellant Heyl, minus uerò Helbane, qui autem contrarium dicunt, errant. *Cardamõmũ maius.*

**Cardamomum minus, nomen seruat in Pharmacopolijs, Germanicè Cardamõmle. Arabicè Helbane. Maius uerò, Arabicè Heyl, diuersum à granis paradisi, quæ aliqui Cardamomum minus improrè uocant, minus fortè precio & uiribus intelligentes: mole enim maiora sunt, aliqui maiori Cardamomo substituunt.*

DE NARDO. CAP. 6.

Cum simpliciter Nardi uocabulum apud authores reperitur, semper Indicam uel Syriacam Nardum intelligere debemus. Sunt enim multæ Nardi differentiæ, ut Indica & Syriaca: quæ tamen nullum nisi solis natalibus discrimen habent. Præter has sunt Celtica, quę etiam Saliunca uocatur: Montana: Rustica, quæ etiam Asaron: Cretica siue Phu, & Malobathrum: de quibus singulis deinceps agemus. Syriacam autem siue Indicam Nardum, de qua nunc sermo nobis est, eam esse censemus, quæ adhuc in pharmacopolis, Spica Nardi, Spica Inda, & simpliciter Spica appellatur, cuius omnes notæ adeò descriptioni conueniunt, ut nulla discrepet. Quapropter nõ raro eos mirari soleo, qui Nardo uera nos carere contendunt. Fatemur tamen ipsi nunc afferri Nardum ualde inueteratam, fatuo propemodum languidoq; sapore & odore, & antea humore aliquo dilutam & maceratam, ut tutius conuenientiusq; sit Celticam, hoc est, nostratem Nardum pro Indica accipere. *Syriacã.*

DE NARDO CELTICA. CAP. 7.

Celtica Nardus absque ulla controuersia est ea, quæ hodie à Pharmacopolis Spica Romana uocatur: nulla enim prorsus est quæ descriptioni nõ conueniat nota. Testatur Dioscorides hãc Nardum Saliuncam ab incolis, ubi nascitur appellari, quod uocabulum interpres Virgilius Marcellus in Gallicam peruertit, admodũ infirmis rationibus & argumentis inductus. Nam Germani plerique eandem herbam adhuc proprio ueteriq; nomine Seltunck appellant. Celtica autẽ Nardus apud nos in Germania & finitima nobis Istria, Norico, Pannonia, & alpibus nostris prouenit, ideo potius Germanica quàm Gallica cognominari debet, cum in ipsa Germania & finitimis regionibus uersus hybernum ortũ nascatur: quo fit ut adhuc ex Norico, Istria & Pannonia superiori in maxima quantitate Venetias deferatur. Quare ipse Dioscorides huic Nardo Gallicæ cognomentum non tribuit, sed Celticæ & Saliuncæ. Celtarum enim appellationem tam Germani quam Galli ab historicis uocantur, quemadmodum etiam Galatarum. Itaq; etiam hæc Nardus Galatica à Græcis nominatur. Adde quod Saliuncæ uocabulũ in lingua Germanica significet animum iuuenilem reddens. Habent etiã Germani alia nomina, quibus suam Nardum appellant, ut sunt

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 24 sur 645

Lauendulam nõ esse Nardum Celticam.

Marienblümen & Spicanarden. Sed omnium propriíſſimum & uetuſtiſſimũ eſt Seliunck/quod Romani in Saliuncam deflexerunt. Illi autem uehementer errant & impingunt, qui Spicam ſiue Nardum Celticam eam putant eſſe plantam, quæ ab aliis Lauendula maior ſiue Maſſilienſis Lauendula & Spica appellatur, unde oleũ Spicæ in pharmacopoliis uocatum dicitur: toto enim cœlo hæ duæ plantæ diſtant. Siquidẽ Nardus Celtica breuis deſcribitur herbula, quæ propter breuitatem ſuam radicitus euulſa in manuales faſciculos perinde hodie, ut olim ligatur. Lauendula uerò maior lignoſus, longuſq; frutex eſt, neq; in faſces radicitus euulſus ligatur. Nardi Celticæ folia ſubflaua deſcribuntur. Lauendulæ uerò maioris ex uiridi colore in cinericium uergunt. Nardus Celtica luteo deſcribitur flore. Lauendula maior ſeu Spica purpureum oſtendit ferè. In Celtica Nardo ſolæ radices & coliculi medicinam faciunt: folia enim & flores, quoniam neq; ſaporem neq; odorem habent, ex omni uſu abdicantur. In Spica contrà, ſoli flores & folia medica ui pollent: radices autem atq; caudices & uirgę, quoniã lignoſę & odoris ſaporiſq; expertes ſunt, nemini ſunt uſui, præterquam in accendendo igne. Huncenim uſum in Narbonenſi Gallia, maxime eius parte, quæ Prouincia uocatur, præſtat, ubi frequens admodum eſt odoratiſſimi huius fruticis ſpicati prouentus. Certum igitur eſt Lauendulam maiorem ſiue Spicã plurimum à Nardo celtica differre, utraq; enim ſui generis eſt planta. Quid autem ſit hæc maior Lauendula, quæ etiam Spica uulgo uocatur, indicabitur tertio huius operis libro, cum ad Stœchadem peruenerimus.

DE NARDO MONTANA. CAP. 8.

Montana Nardus, quæ etiam Niris, Neris, Thylacitis & Pyritis appellatur, olim ex Cilicia coriaceis ſacculis, quos Græci θυλάκια uocãt, ad exteras nationes ferebatur: partim ad medicinæ uſum, partim etiam ut in ſacrificiis, ignibus, propter iucundum odorem iniiceretur, unde etiam illi Pyritidis nomen factum eſt. Hanc itaq; Spicam intelligit in Faſtis ſuis Ouidius, cum ait, Et ſonat accenſo ſpica Cyliſſa foco. Non enim Crocus eo loco intelligendus eſt, qui igni iniectus fœtet. Nardus uerò montana in flammam iucundioris odoris reſoluitur. Copioſè hæc in Cilicia prouenit. Quapropter potius Pauli Marſi Piſcinenſis, quàm Antonii Phanenſis commentarium in hunc Ouidii locum probauerim. Nam ille Nardi ſpicam, hic uerò Crocum per Cyliſſam ſpicam intelligendum aſſerit. Porrò hodie nullus eſt apud nos montanæ Nardi uſus: quoniam non amplius affertur, præterquam quod interdum caſu cũ aliis mercibus apportetur, ſed id rariſſimè accidit. Hi autem uehementer errant qui montanam Nardum eam putant eſſe herbam quæ à nobis Katzenlettertein & † Wurtzengrün appellatur, muſcus potius funiculi modo per terrã ſerpens, quam herba, aſperis locis enaſcens, nullo neq; ſapore neq; odore commendabilis.

† Weingrün Trago.

DE ASARO. CAP. 9.

Aſarum quamuis odore Nardum imitetur, ut etiam propterea ſylueſtris Nardus nominetur, nullam tamen formam cum Nardo communem habet. Non defuerunt qui Aſarum etiam Baccharem appellarẽt, propter odoris ſimilitudinem: ambę enim, tam Aſarum quàm Baccharis odoratæ deſcribuntur, herbæ diuerſæ tamen ſunt, ut omnes teſtantur. Male igitur Baccharis deſcriptio in Aſari hiſtoriam, & econtra in Dioſcoride, à librariis translata eſt, natura diuerſas, eandẽ herbam eſſe putantibus, in correctionibus uerò exemplaribus, ſeorſim de utraq; agitur. Nam Aſarum primo libro inter Aromata recenſet Dioſcorides: Baccharem uerò in tertio inter odoratas & coronarias herbas deſcribit. Eſt autem Aſarum ea herba, quam nos Haſelwurtz nominauimus, quod plerumq; & ferè ſemper in coryletis naſcatur. Antonius Muſa Italus, diligens herbarum inquiſitor, ſed Germanicæ linguæ ignarus, ideoq; uenia dignus, à lepore illi factum nomẽ apud Germanos interpretatur, ſed malè, & ab aliis fortaſſe perſuaſus: nam ſi à lepore eius nominis etymum duceretur, non Haſelwurtz ſed Haſenwurtz ſcribendum & pronunciandum eſſet, ut noſtræ linguæ uel mediocriter periti facilè intelligunt. Latet tamen pleroſq; etiam Germanos ſuæ ipſius linguæ energia & proprietas.

DE

DE PHV. CAP. 10.

Phu, siue Nardus Cretica quam etiam aliqui sylueſtrem aut agreſtem Nardum cognominãt, solo odore Nardum æmulatur: cætera enim omnino illi dissimilis existit, hæc autem ab omnibus esse creditur ea, quæ Valeriana appellatur: quoniam uerò præcipuæ notæ descriptioni non respondent, non possum assentiri iis qui in uertendis Græcis authoribus & alias scribunt & pronunciant Phu absque ulla controuersia esse Valerianã. Non tamen negauerim Valerianam aliquam Phu esse speciem agreſtiorem, odore uiroſiorem, radice multum à genuino differentem, & ueteribus non descriptum. Verum † autẽ Phu ea est herba, quam Germani Tyriackskraut/ et Gartenjelimitck / quasi Theriacariam herbã, & satiuam seu hortensem saliuncam aut Nardum appellant. Radices habet multas digiti crassitudine, quæ transuersæ in superficie terræ serpunt, sed graciles fibras à tenui tuberculo in terram agunt. Scio quidem Leonhardum Fuchsium diuersum à nobis sentire, credit enim uulgarem nostram Valerianam melius descriptioni conuenire, qua in re liberum cuiuis relinquimus iudicium utranque Valerianam cognoscenti: habemus enim & nos certas rationes, quibus persuademur hortensem illam Valerianam uerum esse Phu: itaq; minime ipse male habebit quod non secum sentiamus.

† *Matthiolus quoq; hanc (ipse Phu maius appellat) magis descriptioni respondere putat, quam Phu agreſte, quod minus nominat: apud nos quidem multo procerius prouenit.*

DE MALOBATHRO. CAP. 11.

Malobathrum crediderunt multi Nardi Indicæ folium esse, uerum decepti & falsò. Dioscorides enim ipsaq; experientia contrarium testantur. Malobathrum ueteres etiã Græci φύλλον, Romani idẽ significante uocabulo Folium nominabant. quoniam nihil aliud quam folium esset, sine radice, in India paludibus innatans, hinc unguenta, quæ Malobathro odorabantur, foliata Romanis dicta sunt, expetebaturq; folium hoc preciosissimis quibusq; unguentis. Iam uero amplius non affertur, præterquam quod casu nonnunquam cum Nardo Indica affertur, ut semel atque iterum deprehendimus. Itaque operæpretium nos facturos existimamus, si figuram ipsius describserimus, ut aliis etiam id inquirendi ansam & occasionem præbeamus. Est autem Malobathrum, folium propemodum rotundum, & disci figura orbiculatum, trium fere digitorũ, quoquo uersus latitudine, colore in fusco & spadiceo cinericeũ, uenosum, densum, laurino crassius, lentum, flexile, & fractu contumax, nisi omnino aridum fuerit, gustu subacre, subamarum, tenue, per palatum se diffundens, orisq; halitum odoris gratia diu commendans, odore acre, Nardi æmulum & admodum aromaticum. Eius in locum Casiæ Cinamomi & Caryophylli folia substituta sunt, quæ pro Malobathro quidem in usum recipere licet cuilibet: sed eadem Malobathrum siue folium Indum appellare non perinde licere arbitramur.

† *Quod pharmacopolæ pro Folio ostendunt, non Folium uerum, sed Casiæ folium est.*

DE CASIA [*specie Cinamomi.*] CAP. 12.

Casia siue Cassia multiplices habet differentias. Est autem Casia de qua hic agitur Cinamomo cognata arbuscula, cuius ramuli & surculi si cũ ipso cortice, ligno adhuc inhærente uendantur, Xylocasia appellantur: cum uero exempto ligno cortices tantum adportantur, Casiæ Syringitis, uel Syringis nomine ueniunt, quoniam excauati cortices fistulæ similitudinem habeant. Talis est antiquorum Casia fistula siue fistularis Cassia, Arabes uerò aliam Cassiam fistulam in usum medicinæ introduxerunt, recentioribus Græcis appellatam Casiam nigram: quæ fructus proceræ est arboris in India, & nunc etiam Aegypto, ut aliqui tradunt, nascentis. Eum fructum Aristobulus fabam Indicam uocat, quoniam longis siliquis claudit semina fabis non dissimilia, diuersæ penitus cum priore facultatis. Porro ueterum Cassia fistularis siue lignea multis sæculis in Europa uisa non est, sed eius loco cortex uenosus radicis cuiusdam gustu acerbus & tenuis uenditur. Iam uerò quorundam diligentia factum est, ut aliquot eius species rursum adferantur, sed tanta est quorundam pharmacopolorum ignauia & retinendorum erroris pertinacia, ut etiam admoniti, eam sibi nõ comparent. Habet autem Cassia hæc tantam cum Cinamomo similitudinem, ut alterutra

Faba Indica.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 26 sur 645

in aliam nō raro degeneret, ut Galenus ſcriptum reliquit. Itaq; difficile eſt etiã ipſius Caſſiæ ſpecies omnes dignoſcere.

*Quod pro Folio hodie oſtendunt, non uerum Folium, ſed Caſiæ fõlium eſt. Daphnitidis cognomen à fõlio laurino factum putat Cordus.

DE CINAMOMO. CAP. 13.

Cinamomi non pauciores quam Caſſiæ ſpecies ſunt: optimum autem eſt quod Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem & de Antidotis deſcribit: tali uero hodie omnino caremus. Hactenus enim ex omnibus eius ſpeciebus tantum unum illud † ad nos in Germaniam allatum eſt, quod Arabes Darſeni, & Græci Characium, hoc eſt, uallare uocant, propterea quod baculorum craſſitudine uallos æquet. Quidam opinantur nos in uniuerſum Cinamomo carere, & uocatum uulgo Cinamomum ſiue Canellam Caſiæ potius ſpeciem eſſe. Cum uero tam Cinamomi quam Caſię plures ſunt differentiæ, inter ſe ualde cognatæ, temerarium eſſet pronunciare nos in totũ quouis Cinamomo deſtitui. Cinamomum autem, ut hodie affertur, cortex eſt ſui fruticis, canali conuoluto ſimilis, ideoq; Canellam aliqui uocant: nos uero Cimmetrinden/ Cimmetröten/ Canelsborcten, & Cinamet, id eſt Cinamomi cortices ſiue Canales, ſiue libros, & Cinamomum appellamus.

† Species ultima, quæ proximè ad Caſiam accedit.

DE AMOMO. CAP. 14.

Amomum, ut parens meus Euricius Cordus prodidit, eſt paruus ille & odoratus frutex, ueluti unguibus quibuſdã in racemoſam faciem cõuolutus, quẽ monachi Roſam de Hiericho, & Roſam Sanctæ Mariæ uocant. Cui ſententiæ ego quoq; ſubſcribo, quoniam nihil offendo hoc in fruticulo quod Amomi deſcriptioni & notis repugnet. Antonius Muſa tamen, harum rerum diligens ſcrutator, huic iudicio contradicit, eo fretus argumento quod Amomo folia tribuantur Bryoniæ, quod quidem negare non poſſum: ſed æquo animo de rebus iudicare oportet: authorumq; tradita, & id de quo agunt authores diligenter & fideliter perpendere. Dioſcorides enim eo modo depingit Amomum, quo in Oriente naſcitur. Parens uerò meus de Amomo iamdudum reſciſſo ſententiam ſuam dicit. Ideo quamuis in Hierichuntide apud nos neq; flores, neq; Bryoniæ folia deprehendamus, minime tamen certò quis ſtatuat, Amomũ non eſſe Sanctæ Mariæ ſiue Hierichuntida roſam. Qua enim cõtumacia tantillus frutex multos ante annos carptus, & in longinqua regione trans maria uectus, toties pro miraculo oſtentatus, & innumeris tractatus geſtatuſq; manibus, folia ſua retinere? cum etiã intactæ in ſolitudinibus propemodũ omnes, tam arbores, quàm frutices & herbę, ſingulis annis foliorũm dehoneſtentur defluuio, & nuper decerpta peregrinantium q; capitibus impoſita frons flacceſcat, & quam primum folia amittat, uelleni admodũ auręflatu. Quare nõ ſuſpendat aliquẽ, quod Hierichuntis, ſiue Sanctæ Mariæ roſa, Bryoniæ folia nõ habeat cum ad nos adfertur. inquirendum potius iis quibus tam facilis eſt in Syriam nauigatio, qualia ſunt Hierichuntidi roſæ, adhuc in Media & Aſſyria naſcenti folia. Si Bryoniæ, maneat ergo ea Amomũ: ſi uerò diſſimilima, tum primum hac de re merito dubitabimus: nemo enim temerè negauerit noſtrã Hierichuntida roſam Bryoniæ ſimilia habuiſſe folia, cum adhuc in Oriente naſceretur. Igitur eouſq; patris ſubſcribimus ſententiæ, donec manifeſte demonſtretur Hierichuntida roſam diſſimilia Bryoniæ folia habere. Eſt præter folia etiã aliud quod Antonium Muſam remoratur, nempe hoc, quod Hierichuntis roſa nares non uulnerat, quantumuis recens, quod dictũ quomodo ipſe intelligat nõ poſſum coniicere. A Dioſcoride enim probatur Amomũ τῇ ὀσμῇ πληκτικόν, hoc eſt, odore feriens, quod uidelicet acri & aromatico odore olfactus organa afficiat: id autẽ facit uera Hierichuntis roſa, nõ tamen uſq; adeò ferit & uulnerat nares, ut cruentæ fiant. nihil enim ex cenſu aromatum hoc odore facere poteſt, ſed attactu, ut Garyophylli atq; optimũ Cinamomum. Itaq; non uideo cur Antonius Muſa alioquin doctiſsimus uir, hac in re ſcrupuloſum intellectũ excitare debuerit in uocabulo πληκτικόν. Porrò duę ſunt Hierichuntidis roſę ſpecies. Altera tota lignoſa, fractuq; cõtumax, guſtu inſipida, nec odorata: Altera lignoſa quidẽ, ſed fragilior, guſtu aromatica, ualde odorata, intusq; racematim concreto, ſemine plena, quarum prior Amomis, altera uerò Amomũ uocatur.

Hierichuntis roſa duplex.

*Loco huius uulgo habent ſemen botryos: alij Siſonis. Arabes Pedem columbinum uocant. Eſt & alius Pes columbinus Geranij ſpecies.

DE CO-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 27 sur 645

DE COSTO. CAP. 15.

Costi triplex genus apud ueteres, in Arabicum, Syriacum, & Indicum diuiditur. Recentiores uero, duas tantum ex sapore differentias statuunt: alterum dulcem, alterum amarum appellantes. Sed tanta est rerum confusio, ut is quem dulcem uocant amarus, & quem amarum nominant dulcior gustu sentiatur. Conuenientius igitur est, ueterum modo secundum regiones, quibus nascitur species eius distinguere. Admonuit autem nos Dioscorides, quosdam pro Costo Comageni Helenii, hoc est Inulæ, in Comagene orientis regione, prouenientis radices uendere. Sunt enim nostra Campana Inula densiores, quapropter facile imperitis pro uero Costo substituuntur. Cuius doli nos quoq; pharmacopolas admonemus, nam idem adulterinus Costus hodie non minus quam olim adfertur. Et præter hunc nullum alium habent pharmacopolæ uero Coste similiorem. Ideo quomodo adulterinus dignoscatur, docebimus, occasionem pharmacopolis genuinum inquirendi daturi. Obseruauimus autem sæpissime quatuor ad nos Costi appellatione afferri radices, genere & specie omnino diuersas. Primus enim aduehitur ex oriente Comageni Helenij radix, quæ nostrati Inulæ per omnia est similis, nisi soliditate & densitate tantum differret: colorem habet in cinericeo candicantem, saporem amariusculum ut nostra, non tamen adeò acrem, idq; ideo, quoniam inueteraſcit antequam ad nos perferatur. Affertur autem ea in partes per transuersum aut longum incisa. Cum transuersè fuerint incisæ, nostram Inulam eodē modo incisam orbiculato rugarum habitu, referunt. Prę ter Comagenum Helenium nuper uendi cœpit Costi uice radix per transuersum in taleolas secta, crassitudine plerunq; manum complens, foris fusco, intus candicante colore, cortice crasso, substantia rara, & leuis odore, cum teritur rancidam aliquam pinguedinem olens, gustu supra modum acris, nauseosa, rancida, saliuam ciens, & strangulationem comminans. Vtraq; adulterinus est Costus. Altera uero non sine uitæ periculo intra corpus sumitur: est enim Thapsiæ species in monte Gargano effossa, ut ipsi ex Agyrtis audiuimus, qui semen eius nobis attulerunt, in umbellis fœniculi aut anethi modo enatum, crassum, nigrum, magnitudine et figura tritici, sapore radicis suæ quam Agyrtæ corrupto nomine unà cum Italis Costones, quasi Costum amarum uocant. Huius autem usum ad interanea non temere probamus, foris uero imposita efficacius etiam uero Costo & profundius attrahit ruborem, tumoremq; excitat & exulcerat ut Thapsia, cuius speciem esse ante diximus. Veri autē Costi in antiquis & bene instructis per Germaniam pharmacopoliis, species deprehendimus duas, quarum altera Syriaci, altera Arabici Costi historiam repræsentat. Altera enim radix est duum ad plurimum digitorum latitudine, per transuersum in taleolas secta, colore candida, põdere leuis, gustu acris, aromatica, acrimonia sua diu palatum obsidens, odore acris, iucunda, oriscq; halitum ad longum temporis spacium bonitate odoris commendans. In summa, nihil deest quod ad Arabici historiam attinet. Altera crassitudine iam dictam æquat: sed buxeo colore, & pondere differt, odore tamē ac sapore Arabico omnino similis. Tales quidem sunt Arabicus & Syriacus Costus. Indicum uero nondum nobis uidere licuit. Interim pharmacopolas hortamur, ut uerum costum emere studeant, & repudient tandem adulterinum. Porro non me latet, Hieronymum Tragum credere costum etiam apud nos in Germania nasci, esseq; eam herbam quæ Germanis Peſtilentzwurtz uocatur, quam opinionem omnino improbamus, non tamen ideo existimet quispiam nos quidquam hac in re detrahere authoritati uiri alioqui optimi, & in iuuanda herbaria medicina diligentissimi. eius enim studium & industriam ita probamus ut nunquam alterius, qui ante eum in Germania lingua nostra aliquid de simplicibus medicamentis scripserit. Quid autem sit ea radix, quam ipse costum esse contendit, suo loco indicabimus, quarto Dioscoridis libro, cum ad Petasitis historiam peruenierimus.

Helenium Comagenũ pro Costo.

Thapsiæ maioris radix pro Costo.

Veri Costi species duæ.

Est & herba Costus, quam aliqui Mentam Saracenicam uocant, Marienmüntz.

DE SCHOENO, [Id est, Iunco odorato rotundo: quem Squinantum uulgò uocant.] CAP. 16.

Σχοῖνος Græcis Iuncum significat, qui in duo diuiditur genera, alter enim odo-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 28 sur 645

ratus cognominatur, alter paluſtris. Hoc autem loco inter aromata recenſet Dioſcorides, priorem & odoratum illum in Syria, Arabia & Lybia naſcentem, quem Græci Μυρεψικὸν et ἡδύοσμον cognominant, Latini Iuncum odoratum teretem et rotundum, ut diſtinguatur ab anguloſo odorato Iunco, de quo ſupra in Cypero dictum eſt. Græci tamen plerunq; ſine cognomento Σχοῖνον abſolutè ſcribentes, ſemper rotundum odoratum Iuncum intelligunt, quod meminiſſe Græcorum lectores oportet. Expetebantur autem olim huius odorati teretis Iunci omnes partes ad medicinam, culmi uidelicet, flores, comæ, & radices: præferebatur tamen aliis flos, quem peculiariter Σχοινάνθος, uel compoſito nomine Σχοινανθον appellabant. quo quidē nomine hodie in pharmacopoliis non flores, ſed culmi eius habentur, uerum corrupto: nam Squinantum appellant. Itaq; floris nomen culmis & ſtipulis inditum eſt, non enim ad nos flores perferuntur, nec eſt aliquis noſtrorum negociatorum (quos nos percontati ſumus) qui in tota uita ſua huc allatos uidiſſet. Quod quidem mirum non eſt, cum olim etiam in ipſam Græciam non amplius deferrentur. Miratur enim Galenus eos qui Iunci flores ſemper expetere ſolebant, nam eius quoque ætate in Græciam ferebatur odoratus rotūdus Iuncus, ſummitate Camelis prærоſus. Libentiſsime enim eo ueſcuntur, ut ipſe teſtatur: ob quam cauſam noſtri hunc odoratum teretem Iuncum, Kamelſtro & Kamelſhaw/ hoc eſt, Camelorum ſtramen & fœnum appellant. qua quidem in re Galeni dictum confirmant. Contuli autem aliquoties hac de re cum mercatoribus, nonnulliſq; aliis grandæuis & magnis uiris, qui uiſendæ terræ ſanctæ gratia in Orientem hinc proficiſcebantur. Ii retulerunt, negociatores ex Syria Alexandriam ducere Camelorum greges, quos Carauanas uocant, impoſitas merces ferentes, cum autem in ſolitudines perueniant inter Syriam & Aegyptum ad Arabiam ſitas, neque pabuli neque aquæ copiam inueniri. naſci tamen ſecus uias ubique aridas ueluti ſtipulas eaſque numeroſas, denſas, & ſtipatas ex uno radicum cęſpite, admodum odoratas: quas obiter inter eundum aut aliâs quieſcentes depaſcant Cameli, eamq; ob cauſam ſe pabulum hoc Kamelſtro & Kamelſhaw appellare. Referebant etiam illos ſolere tali pabulo Camelos onerare, ne in ſterilioribus locis deficerent iumenta: quod uerò ſuperſit Alexandriæ & Alkairi uili admodum uendere.

DE CALAMO AROMATICO. CAP. 17.

Duo ſunt Calami hoc eſt harundinis, quemadmodum etiam Iunci, prima diuiſione genera. Alter uulgaris ubiq; aquoſis & ſtagnantibus locis naſcens: & odoratus alter, in India, Arabia Syriaq; proueniens, de quo hoc loco Dioſcorides agit. Vulgo in omnibus pharmacopoliis radix quædam calami aromatici nomine uenditur, ſed nihil habet cum uero calamo ſimilitudinis. antea autem à nobis indicatum eſt eam genuinum eſſe Acorum. Sed operæ pretium nobis eſſe uidetur rationes, quibus inducti id ſtatuamus, hoc loco referre, ne uideamur ſine iuſta aliqua cauſa & temere tot ſæculis receptam opinionem impugnare, quamuis primi non ſimus: cum ante nos Manardus & parens noſter Euritius Cordus idem fecerint. Vt autem res tota, legentibus hos noſtros commentarios intellectu facilior fiat, eam paulo uerboſius proſequemur ſumpto ab hiſtoria & deſcriptione calami aromatici exordio. Principio igitur hęc ✣ ordinata planta Calami nomen inuenit, quoniam Calamo, hoc eſt, harundini alicui uulgari figura & habitu ſimilis exiſtit: uidelicet diſtractis per obliquum tranſuerſumq; radicibus, culmorum radicumq; geniculatis internodiis, & in his fiſtulæ ſimili cauitate, aranearum telas referente in his lanugine, & tereti habitu. Aromatici uerò cognomentum ei propter odoris iucunditatem inditum eſt. Itaque quantum ex omnium authorum concordi hiſtoria, ipſaq; oculata fide & propria inſpectione colligere poſſumus, Calamus aromaticus eſt uulgari harundini ſimilis, culmos emittens minoris ut plurimum digiti craſsitudine, interdum uerò graciliores, ex interuallo geniculis interceptos, fiſtulæ modo concauos, atq; in ipſa cauitate aranearum telæ ſimilem lanuginem habentes, colore in candido ruffeſcentes. Radicibus nititur culmis deſcriptis ſimilibus, candidioribus tamen & crebrioribus geniculis præcinctis, cauis & ipſis. Odor & ſapor tam radici quam culmo acris, ſuauis, aromaticus, Schœno quem Squinantum uocant non admodum diſsimilis, ſed iucundior.

Acorum pro Calamo uendi.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 29 sur 645

cundior. Talis igitur est Calamus aromaticus uerus, quem aliquoties in pharmacopoliis inter Squinanti, ut uocãt, stipulas & Spicam Indicam inuenimus. His enim nõ nunquam calu immixtus ad nos fertur, aliàs autem per se non aduehitur. Subscribimus igitur nos quoq; iis qui tradunt, nos Calamo aromatico carere: nam uocatus in pharmacopoliis absolutè Calamus, aut cognomento aromaticus, neque geniculatas harundinis modo ex interuallo radices aut culmos, neque concauas habet, neq; iubatam in summitate paniculam, sed magnum florem Iridi æqualem, colore luteum, caulemq; & radices solidas. In summa, Iridi cognata est planta, nihilq; aliud quàm uerus Acorus. Porrò nihil mouet nos Hermolai Barbari doctissimi alioqui uiri authoritas, scribentis se legisse, in Mæotide etiam odoratum nasci Calamum, radice subalbida & sine fistulis, plena intus & amara, specie Acori, hoc est, ut recte intelligamus falso uocati Acori: nam hic Calamus quem Barbarus describit, idem cum uocato uulgo Calamo aromatico existit: ideoq; non merito eos reprehendit qui hunc Acorum esse putant. Quod autem dicit utrumque genus Acorum odore superare, ita intelligendum est. Verus Indicus Calamus, & qui Calami nomine ad Mæotidem paludem nascitur, odoris bonitate uincunt eam radicem stypticam falsò Acori nomen habentem. Hæc ideo longius executi sumus, ut pharmacopolas & negociatores instigaremus, ut tandem genuinum Calamum expectant. Nam si Nardi spica, Cardamomum, & alia aromata, ex India, Syria, & Arabia afferuntur: quid impedit quo minus etiam Calamus ad nos aduehi queat? Sed pleraſque huiusmodi confusiones & errores sordidus quæstus & fœda lucri cupido, bonarum & honestarum rerum omnium calamitas, peperit.

DE BALSAMO. CAP. 18.

Balsamum parua est arbuscula, numerosis sarmentis frutico sa, cuius historia & descriptio non est eadem cunctis authoribus: aliis piceæ, aliis Terebintho, aliis Pyxacanthæ similem tradentibus. Propterea difficile nobis est, quicquam certi de ea prodere. Partes eius tres medicis usui sunt, uidelicet lignũ quod Xylobalsamũ, fructus quem Carpobalsamum & Cassamum, atque liquor quem Opobalsamum ac Balsamelæon uocant. Efficatior omnibus liquor, proximè fructus, postremum bonitatis locum sarmenta siue lignum obtinent. Cortex tamen sarmentorum ipsum lignum medica ui superat. Fuit autem omnibus hucusque sæculis maximum præ cæteris aromatibus cunctis Balsamo pręcium, ideoq; mille modis adulterabatur, præcipuè liquor, deinde etiam fructus, atque ipsa uirgulta. Hodie uerò ne adulterati quidem Opobalsami copia nobis contingit. Nouimus in omnibus pharmacopoliis pro Xylobalsamo ostendi tenuia quædam uirgulta, ex quibus maxima pars fatua, omnisq; odoris & saporis expers existit. Non dubium igitur, quin pro Xylobalsamo alterius cuiusdam frutícis surculi uendantur: reperiuntur tamen inter eos nonnunquam qui mirum in modum odoris & saporis gratia commendantur. Idem quoque de Carpobalsamo uocato usu uenit. Semina inania sunt & insipida, habentq; figuram Hyperici fructuum, qua figura etiam Dioscorides nothum Carpobalsamum depingit: non raro tamen inter ea inueni quæ maiora essent adulterinis granis, pleno pinguique intus & oleoso nucleo, odoris in attritu gratissimi, & quæ gustu ineffabili odoris, saporisq; gratia oris halitum diu commendarent. Porrò ipsum Carpobalsamum uix credo ad nos afferri amplius, uastatis Syria, Iudæa, & nunc etiam Aegypto, Turcarum & Barbarorum rabie & incursionibus. Itaque nemo speret temere se synceram Balsami lachrymam consecuturum. Vidimus tamen uerum Carpobalsamum, quod hominum memoria aliqui ex Aegypto attulerunt, Hierosolymis huc reuersi, colore fuluum, lentum, spissum & inueteratum, interim tamen suauissimi adhuc odoris, cuius tantillum totũ palatum penetraret. Hæc itaq; dixisse hoc loco de Balsamo sufficiat. Totam autem partium Balsami historiam & descriptionem desiderantes, remittimus ad Plinium, Pausaniam, Strabonem, Hermolaum Barbarum, Ruellium, & alios, qui de toto frutice longius scripserunt. Nos quoq; alibi paulo diligentius quam hoc loco Balsami partes descripsimus, ut uolentes in libris nostris de historia simplicium medicamentorum inquirere possunt.

DE

DE ASPALATO. [*Eruditi quidam fruticem, quem pro Acacia pingũt Matthiolus, Aſpalati ſpeciem faciunt.*] CAP. 19.

Aſpalati appellatione hodie nuſquam in pharmacopoliis medicamentum habetur. Eſt autem odoratus, ſpinoſusq; frutex, ut authores tradunt. Poſſunt autem rerum ſtudioſi totam eius hiſtoriam ex Plinio, Hermolao & Ruellio diſcere, nobis nihil certi hactenus ſcrutari licuit quod ad eius cognitionẽ faceret. Non enim nomine tantum incognitus eſt, deſideratur etiam ipſa res. Recentiores uerò omnes, præſertim uerò Serapionis interpretes, tradunt Darſiſahan, hoc eſt Aſpalatum eſſe Punicam ſylueſtrem, ſeu ut ipſorum uerbis utar, arborem mali Granati ſylueſtrem: quod nemini ſano iudicio prædito unquam perſuadebunt. Aſpalatus enim odoratus guſtuq́ue ſubacer eſt frutex. Punicæ uerò tam Sylueſtris quam ſatiuæ materia & cortex nihil odorati, nihilq; acrimoniæ præ ſe ferunt, præterquam quod folia grauem aliquẽ fœtorem, ferè ut Cynogloſſa & uirens Sena attrectata emittant. Huius autem erroris cauſa eſt magna inter Punicam ſylueſtrem & Aſpalatum, ſimilitudo. Vtraque enim arbuſcula fruticoſa, multiſq́ue ſpinis armata eſt, utriq; etiam roſeus flos. Nonnulli uero uehementius impingunt, qui credunt Aſpalatum ſiue (ut Arabes uocant) Darſiſahan idem eſſe cum Berberi, ſpinoſo frutice, à quibuſdam Oxyacantha uocato, qui & ipſe ſylueſtri punicæ non diſſimilis exiſtit, idq; tanquam ſecretum magnum ſolos ſe ſcire opinantur, quam opinionem omnino reprobamus. Scimus etiam Ioannem Ruellium conſtanter affirmare, Aſpalatum eſſe lignum Rhodium, uulgo (ut ipſe ait) Rodoen appellatum, quod mangones officinarum perſæpe pro Algalocho, hoc eſt ligno Aloe ſubſtituant, idq; tantopere affirmat, ut dicat nullos niſi ueritatis ſurdos hoc inficiari poſſe. Nos autem ſaluo omnium bonorum ſano iudicio, id inficiari nos ingenue fatemur, qui & ipſi tamen indagandæ ueritatis magno flagramus ſtudio & deſiderio. Quare ſi quid contra eius ſententiam pronunciare cogimur, id faciemus rei cognoſcendi ſtudio, non quod authoritati doctiſsimi alioqui uiri quicquam detrahere conemur. Statuimus autem contra eius iudicium, lignum Rhodium non eſſe Aſpalatum, haud abſurdis rationibus inducti. Principio igitur illud nouiſſe legentes oportet: lignum Rhodium, quod Ruellius uulgo Rodoen appellari ſcribit, idem eſſe cũ eo quod apud nos à quibuſdam Rhodiſium appellatur lignũ. Venditur enim ſæpe pro Agalocho, quod etiam Xiloaloën, hoc eſt, lignũ aloën uocant, & ponderoſum eſt, ita ut aquę immerſum lapidis modo ſubſidat, nec unquam poſtea emergat. Fiunt ex eo quoq; globuli quibus funiculo traiectis præces ſuas mulierculæ numerant. Eſt præterea odoratum, in ſumma idem eſt cum Rhodio cuius Ruellius meminit, noſtrũ Rhodiſium lignum. Compellimur autem deinceps ſingulas eius recitare notas, quas Ruellius Aſpalati hiſtoriæ & deſcriptioni applicat, & per omnia conuenire conſtanter affirmat. Primùm exiſtimat Rhodium lignum cum naſceretur fruticoſum fuiſſe, idq; † nobis teſtari quibus adhuc ex aſperatum ſcateat. Spinis nonnunquam inhorruiſſe arbuſculam, putat declarare aculeorum ueſtigia. Modicam arborem uel fruticem fuiſſe, ſatis ligni reliquias docere. Pondere etiam reſpondere Aſpalato Rhodiũ lignum aſſerit, quoniam lapidis modo confeſtim præceps ſidat. Addit præterea hoc lignum ſubrubere, & in purpuram quandam, exuto cortice, tendere, atq; duriciam & ſpiſsitudinem eius tactu ſentiri. Odoris quoq; ſuauitatem indicare ligni ſuffitum, guſtuq; lenem amarulentiam recipere, & quadantenus amareſcere: denique guſtu deprehendi in eo acrimoniam & adſtringendi uim quam Galenus Aſpalato tribuat. Hæ ſunt eius rationes, quibus ſuam ſententiam confirmare conatur, eas ſigillatim confutare ueritatis cauſa cogimur. Principio autem ex nodis nemo ratiocinari poteſt fruticem Rhodium lignum fuiſſe, cum ij non tam fruticibus quam arboribus propriꝝ ſint: neque ulla pars definitionis habeantur fruticem deſignantis. Theophraſtus enim fruticem definiens libro primo de hiſtoria plantarum ſic inquit: θάμνος (ſeu ut quædam exemplaria) non admodum bene habent, φρύγανον δὲ ἀπὸ ῥίζης καὶ πολυτελέχης, καὶ πολύκλαδον, οἷον βάτος, πτελέας: hoc eſt, ut Theodorus Gaza uertit: Frutex uero, quod ab radice, caudice multiplici ramoſumque ſe attollit: ut Rubus, Paliurus, & nullam facit nodorum mentionem, ſicuti paulo ante in arboris definitione

Quòd non ſit Malus Punica ſylueſtris.

Quòd non ſit Berberi.

Quòd non ſit lignum Rhodium.

Ruellij argumenta, quòd Rhodium lignũ ſit Aſpalatus.

† *Fortè nodos.*

Eadem diluta.

tione fecerat: ἀνδρὸν, hoc eſt arborem ὕλωτον, id eſt, nodoſam uocans. Ad hunc modum neque alii qui ex partium omni ratione aut circumſcriptione fruticem definiunt, nodos ei aſſignant. Igitur quod nodi in Rhodio ligno ſcateant, non probat fruticem fuiſſe: ſed intortam & tuberoſam arbuſculam. Eſt enim incurua, tuberibus & conuolutis pectinibus intorta eius materia, quæ res manifeſte indicat arboris potius caudicem quàm fruticis uirgas fuiſſe. Ferè enim omnes frutices (paucis admodum exceptis) multis longis, rectiſq; uirgis à radice aſſurgunt, ut ſpina Criſpina, Rhamnus, et Oxyacantha: adde Corylum, Ficum, Sambucum, Agnum, Eleagnum, & id genus alios. Quo fit, quod non exiſtimemus, ſolum Aſpalatum tortis enaſci caudicibus. Si uero idipſum quis affirmet, ei confeſtim, argumentũ ex nomine ſumptum obiiciemus. Dicitur enim Aſpalatus alio uocabulo etiã Eryſiſceptrum, quæ uox pluribus comis eſt herbis, ut Cypero, Chamæleoni albo, Spinæ albæ. Obſeruauimus autẽ nos diligenter nõ niſi rectà attollentibus & capitatis herbis, Eryſiſceptri cognomen propter aliquam ſceptri ſimilitudinem, imponi. Sic enim ſceptri cacumen ęmulatur utriuſq; Chamęleonis Capitulum, ſic etiam Cyperus in erectorũ caulium ſummitate diffuſa gerens comam ſceptri imaginem repęſentat. Quemadmodũ quoq; ſpina alba quę procero, tereti, & harundineo caule, caulicq; impoſito capitulo non diſſimilem ſceptro præ ſe fert figuram. Itaq; etiam Aſpalatũ recta in altũ attolli cenſemus, cum & ipſe Eryſiſceptri nomine gaudeat: quare hoc Ruellii argumentum nõ probat fruticoſum Rhodii ligni habitum. Quod autem ſubiungit ſpinis id inhorruiſſe, ut declarant aculeorum ueſtigia, multo eſt incertius. Apparent quidem in ſuperficie eius tubercula quędam, & nodi, & præciſorum ramulorum ueſtigia, ſed quæ nihil minus referant quam aculeorum reliquias. Aculei enim Aſpalati, quantum ex Theocrito etiam colligere poſſumus, graciles & ad uulnus infeſti ſunt, quemadmodũ Rhamni, minimeq; craſſi aut lati, ut tanta ueſtigia tuberaq; occupare aut tegere unquam potuerint. Deferimus igitur hanc rem omnibus bonis & æqui iudicii hominibus diiudicandam, qui aperte cognoſcent, nullis aculeorũ ueſtigiis exaſperari id lignum, ſed ramorum potius reſectorum & tuberoſorũ nodorum reliquiis inæquale reddi. Fatetur tamen ipſe quoq; Ruellius, ſpiculis ſuis caſtratũ id afferri. Quapropter neciſta ratione cuiquam perſuadebit, ſpinoſum fuiſſe Rhodium lignũ. Modicam arborem fuiſſe ipſi quoq; ex materia non uſq; adeo craſſa colligimus. Sed non continuo Aſpalatus eſt, quod modicæ arboris magnitudinem habet. Neq; enim adeò gracilia ſunt hæc ligna, ut frutícis ſuiſſe uideri poſſint: afferuntur enim ſæpiſsime quæ una manu nemo complectatur. Vidimus nos non rarò à caudice aut radicum principio reſecta tubera, quę craſsitudine utramque manum implerent, & propter eam amplitudinem pocula ex ipſis facta memini. Contra Aſpalatus frutex, quo medici uſi ſunt, ea craſsitudine non deſcribitur. Quod uero ponderoſum ſit lignum Rhodium, perinde non comprobat Aſpalatum id eſſe: non enim quicquid ponderoſiſſimum eſt & lapidis modo aquæ iniectum ſubſidit, Aſpalatus, nominandum erit, cum nullus unquã ſcriptor tanti ponderis tantæq; denſitatis notam Aſpalato tribuerit. Confertur enim (quod ad pondus hoc loco attinet) ſibi ipſi ab auctoribus Aſpalatus. Itaque in eo probatiſsimus cẽſetur, qui in ſuo genere denſiſſimus & ponderoſiſſimus fuerit. Siquidẽ non tradũt authores omnium lignorũ ponderoſiſsimum eſſe Aſpalatum. Nam quę pondere alias ſuperant arborum materiæ numerantur, (Ebene,) Buxi, Oleaſtri, & id genus arborum, quarum nulli ferè pondere inferius eſt Rhodium lignum. Nos uero non ita ponderoſum eſſe Aſpalatum uel inde colligimus, quod quidam ferulaceus eſſe Plinio dicatur, hoc eſt rarus, fungoſus, leuiſq; qui improbatur & probatur ponderoſior. Ergo credendum eſt Aſpalato materiam eſſe denſiorem, lignoſiorem, & grauiorem Ferula, non omnium ponderoſiſſimam, ſed natura accedere ad ligni alicuius lentorem & duritiam: id enim Dioſcoridi aliiſq; Græcis ſignificat ξυλώδης, & Latinis lignoſus, non quod omnia ligna ſoliditate uincit, ſed quod prope ad ligni naturam duritia accedit, illud enim non lignoſum ſed lignum & pluſquam lignum appellandum eſt. Longe igitur maius eſt Rhodio ligno pondus, quam Aſpalato tribuitur: quapropter neque denſitas eius nimia, neq; modum excedens duritia, neque tactu ſenſibilis ſpiſsitudo cauſæ cenſendæ ſunt, ob quas Aſpalatus uideri poſſit. Negamus etiam ſubrubere & in purpuram quandam exuto cortice tendere hoc lignum.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 32 sur 645

gnum. Miror autem cum Rhodio ligno diuersi sint, sibiq; alternis uicibus immixti colores, cur silentio præterierit candicantem, & pallidum: rubescentem tantum & purpurascentem eligens forte, quia hi propius quam illi ad descriptionem accedebant. Sed pace Ruellii & uenia bonorum omnium dixerim, non rubescere, neque ad purpuram uergere Rhodium lignum. Floridi enim & iucundi aspectus ὑπέρυθρος & πορφυρίζων colores, significatq; prior uox illa medium inter candidum & sanguineum aut roseum colorem: altera ex modico candido & roseo in profundiorem, hoc est purpureũ uergentem. Rhodium uero lignum talibus nunquam blanditur coloribus, sed habet uenas partim albicantes, partim pallidas, partim in spadiceo fuscas et nigras: qui omnes aspectu luridi sunt, nec quicquã gratię præter diuersitatem habẽt, rarissimeq; inuenitur quod nõ distinctos habeat hos omnes colores. Aspalatus uero neque pictus est neque maculis diuersi coloris distinctus, sed uno tantum conspicitur, ex duobus tamen perfecte mixtis. Miror etiam non dubitare aut perpendere Dioscoridis interpretes cuinam Aspalathi parti inesse debeat subrubens aut purpurascens color. Nam dubium nobis relinquit Dioscorides, utrum de cortice an ligno id intelligendum sit, cum probat aspalatum Μετὰ τὸ περιφλοιῶσαι ὑπέρυθρον, ἢ πορφυρίζοντα, hoc est, post excorticationem subruffum aut purpurascentem, indefinite enim ponitur infinitiuus περιφλοιῶσαι. Interpretes uerò omnes, quemadmodum etiam Plinius infinitiuo modo positum uerbum in participium Latinum conuertunt: quo fit ut omnes intelligant eum colorem ipsum lignum præ se ferre debere, postquam deglubatur. Nos uerò contrarium intelligimus, censemus enim id de cortice dicere Dioscoridem. Nam quamuis totus hic frutex Aspalatus nominetur, â medicis tamen id nomẽ etiam ad certam eius partem, quę maxime usui fuit translatum esse uerisimile uidetur. Ita enim Casiam, ita Cinamomum appellamus, cortices tantum suarum arborum, cum id nomen aliâs totis arbustis & fruticibus proprium sit. Quemadmodum enim omnes odoratæ arbusculæ & frutices cortice maiorem quam ligno gratiam habent, ut Cinamomum, Casia, Balsamum & alia eiusmodi, ita etiam in Aspalato se rem habere ratiocinamur, sed id nostra authoritate uix alicui persuadebimus: igitur ueterum testimoniis adductis forte fides nobis habebitur. Plinius naturalis historiæ libro XXIIII capite XIII inquit uulgaris cuiusdam & syluestris spinæ (quæ Aspalatus nominetur, & ex qua urnæ fullonię impleantur) radicem usum præbuisse, eaq; multos per Hispanias fuisse usos ad odores & unguenta. Deinde subiungit historiam Aspalati ut in oriente nasci ab authoribus describitur, & nos non dubitamus, quin ea spina eadem cum aspalato fuerit. Omnia enim de ea scribit quæ alii aspalato tribuerant, postquam in oriente geniti Aspalati uires recensuisset, dicens. Similia præstare quoque Syluestrem putant. Non enim refert quod uulgarem hanc dicat spinam, nam uulgaris etiam erat Aspalatus in Aegypto, Syria, Cycladibus, Sicilia, Creta, Rhodo, Nisyro, Phocidis agro, & pluribus locis enascens, ut Plinius scribit: sed non ubique odoratus. Itaque Aspalatus qui in Hispania uulgaris erat, nobis qui frigidiora loca incolimus, non perinde uulgaris & cognitus est. Fuisse autem radicis usum iam ex Plinio probauimus, non tamen indicat num totæ radices an cortices tantum medicinam fecerint. Igitur afferemus etiam aliorum testimonia. Serapion in capite Darsisahan, hoc est aspalathi adducit authoritatem cuiusdam Sulachin, dicentis hunc in modum: Darsisahan est planta spinosa, ingrediens in speciebus medicinarum odori ferarùm, & habet florem croceum, & cortex ligni eius tendit ad rubedinem. Idcirco si Arabs Sulahin, subruffum colorem cortici inesse scribit, cur non etiam apud Dioscoridem uocabulum ὑπέρυθρον ad Corticem referimus potius quam lignum? nam si lignum subruberet, de eo adscripsisset Sulahin, & non de cortice: quapropter iste color tribuitur ei Aspalathi parti, quæ plus cæteris in usu fuit. Fuisse autem Corticis usum in medicamentis testatur Galenus diuersis locis: libris de Theriaca ad Pisonem, & de Theriaca ad Pamphylianum in magmate Hedychroo secundum Magni descriptionem. Vtroq; enim libro recipiendum esse iubet ad confectionem Hedychroi magmathis, Ασπαλάθου ῥίζης φλοιὸν, hoc est Aspalathi radicis corticem. Idem testatur Aëtius in suffumigio quodam, corticem Aspalathi recipiendum præcipiens. Cum uerò corticis, & præsertim ex radice usus fuerit, & rubescens color manifeste cortici à Sulahin

lahin Arabe assignetur, nemo temere affirmabit, ipsum Aspalati lignum rubere aut purpurascere, & utilius Cortice in medicina esse. Contra in Rhodio ligno cortices, studio & industria, ceu omnis aromaticæ facultatis & utilitatis expertes, cum proxima & exteriori materia profundius resecta abiiciuntur, soliusque ligni cor odore & sapore commendatur. Ideo neque hac ratione Rhodium lignum Aspalatus esse potest. Odoris autem suauitatem in eius suffitu deprehendi non imus inficias: sed multa sunt præter Aspalatum odoramenta quæ iucunde olent per se aut prunis imposita. Taceo autem quod Aspalatus odore ad Castoreum accedere quibusdam scribitur, qualem odorem in Rhodio ligno tam crudo quam prunis imposito non percipimus. Miramur præterea cur Ruellius dicat Rhodium lignum leuem amarulentiam resipere, quadantenus amarescere, cum non inclinet tantum ad amaritudinem * resipit, quam in Aspalato esse debet. Si uero accurate gustum consulamus, Oleastri saporem sed amariorem & acriorem in eo sentiemus. Galenus qui alias diligenter medicamentorum sapores consyderat, & nihil, quod ad diiudicandas eorum qualitates attinet, prætermittere solet, nullam amaritudinem Aspalato tribuit: quam si euidens in eo esset, nequaquam silentio præteriisset. Rhodio uero ligno tanta inest amaritudo, ut nullius gustum fugere possit: cui adiuncta est, cum aliqua adstringendi ui, manifesta acrimonia, quæ paulatim incipiat donec prorsus excalefactas fauces, propemodum ut Cocognidium exasperet & feruore detineat, quare id in tertio gradu completo, calidum pronunciamus. Aspalato contra dilutius est temperamentum. Habet enim, ut Galenus testatur, diuersas qualitates, acrem quidem calefacientem, stypticam uero refrigerantem: itaque in caliditate & frigiditate medium quiddam obtinet, ut ex uiribus ei attributis ratiocinamur. Si uero aliquantulum superat acrimonia adstringentem facultatem (quod tamen nullus asserit) primum ei completum caliditatis gradum assignemus. Quemadmodum etiam facit Serapion, illud inter medicamenta recensens, quibus primus est in siccitate & caliditate excessus, quod Aspalati temperamentum duobus gradibus excedit Rhodii ligni caliditas. Porrò cum hæ Rhodii ligni notæ non possint ad Aspalati historiam referri, haud uideo qua aliquis ratione nobis persuadeat, idem esse Rhodio ligno Aspalatum. Sed obiicietur nobis fortasse, quod potius indicemus quid non sit, quam quid sit Aspalatus. Verum æquos animos legentium id non spero offensurum. Longius enim ideo negotium tractauimus, ut reiecta falsa de Rhodio ligno opinione alios etiam instigaremus, ut uerum inquirant Aspalatum, quod nos etiam conabimur. Allatus est hactenus in totam Europam pro Cassia lignea cortex radicis cuiusdam, crassiusculus, colore purpurascens, præsertim fractus, gustu stypticus, tenui odore gustantium palatum ac halitum commendans, quem ex Aspalati specie aliqua detractum opinamur, nihil tamen affirmamus, antequam ad rei certam cognitionem perueniamus. Vt autem aliquam calumniæ partem effugiamus, ostendemus quid sit apud authores Rhodium lignum, cum Oleæ Aethiopicæ historiam attigerimus.

Conclusio.

Aspalatum uidert cortícem, qui pro Cassia lignea uulgò uendi tur.

DE MVSCO. CAP. 10.

Duo sunt medicis præcipui odoris medicamenta, eodem ferè nomine insignita. Alterum Muscus, alterum Moschus appellatur. Quod Moschi nomine ab Actio dicitur, Indicæ cuiusdam Capræ odoratum pus est, cuius usum nos Arabes docuerunt. Quod autem Latinis Muscus, ueteribus Græcis Βρύον & Σπλάχνος, recentioribus uerò etiam ὔπνος siue ἴπνος dicitur. Villosa & odorata arborum canities muscus est, è Cedri, Quercus, Populi albæ & aliarum quarundam arborum ramis dependens: qua crebro in odoratis unguentis, suffitibus & cæteris medicamentis usa est antiquitas. Quamuis autem musci appellatio quarumcumque arborum uillosam caniciem significet, quotiescunque tamen Bryi, Musci, Splachni aut Hipni uocabulum apud Græcos legentibus occurrit, semper intelligendus est hic odoratus arborum muscus, quem Arabes Vsneam uocant. Non me fugit Hermolaum Barbarum differentiam inter Bryon & Brion constituere, nec coniicere possum qua fretus sit authoritate aut ratione. Nam candidos illos albæ Populæ racemosos

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 34 sur 645

muſci uillos, quos Barbarus Brion dici tradit, Dioſcorides etiam Bryi nomine comprehendit. Quòd autem alibi Brion alibi Bryon apud authores legatur, librariorum incuria accidit, pro υ litera ι, ſcribentium. Aetius pluribus locis teſtatur ὕπνον ſiue ἴπνον idem eſſe quod βρύον & σπλάχνον, hoc eſt, muſcum arborum odoratum. Idem tamen author libro xxiii. capite cxviii in Maſuaphi confectione interprete lano Cornario, ſcribit Hipnum canaliculam paruam eſſe ex arbore quæ Damaſcena dicatur, itemque ex ea quæ Rhodacinea appelletur. Qua quidem in re miror Aëtium, ſi modo non mendoſum eſt eo loco Græcum exemplar: non enim tantum contra aliorum omnium authoritatem, ſed & contra ſuam ipſius ſententiam id prodidiſſet, cum alibi muſcum ὕπνον eſſe dixerit, cui nihil ſimile canalicula quæpiam habere poteſt. Itaque mendoſum ſuſpicor eſſe hac parte exemplar, quod interpres Cornarius quęritur etiam ſitu, carie & blattis exeſum fuiſſe. Per caniculam autem intelligendus eſt cortex ex arbore Damaſcena detractus, canalis figuram habens, quemadmodum in Caſia & Cinamomo uidemus. Cum autem à nullo alio Hypnus cortex aut Canalicula eſſe dicatur, & ipſe Aëtius ſæpe teſtetur Hypnum idem cum Bryo, hoc eſt, † panſco, & ſplachno eſſe, non poteſt fieri quin defectus quidam ſit in iſto uerborum contextu. Coniicio uerò ſtatim Hypni uocabulum in integris exemplaribus ſequi Aſpalatum aut alium quendam odoratum corticem, de quo id dicat Aëtius. In eam enim confectionem alias non ingrederetur Aſpalatus, qui tamen peculiariter omnibus ferè odoramentis miſceri ſolet. Præterea canaliculato Aſpalati cortice medici utebantur, naſcitur etiam in Syria & Rhodo inſula Aſpalati arbuſcula, ideo non ſine ratione à Damaſco Syriæ urbe & Rhodo, natalibus ſuis, Damaſcena & Rhodacinea nominari potuit. Scio tamen Aëtio Rhodacini nomine etiam Perſicam malum dici. Cum uero Perſica malus procerior & craſſior ſit, quam ut tam paruæ canaliculæ ex ea deglubi queant, non uideo qua ratione aliquis per Damaſcenam aut Rhodacineam arborem, Perſicam malum intelligere debeat, præſertim cum nihil habeat quod iucundè oleat Perſicæ mali cortex, ſiue à caudice, ſiue ramis, ſiue radicibus detrahatur. Quantum uerò ex interpretis Cornarii translatione colligere licet, uidetur differentiam conſtituere inter Damaſcenam & Rhodacineam arborem. Dicit enim: canalicula ea parua eſt ex arbore quæ Damaſcena dicitur, itemq; ea quæ Rhodacinea appellatur, ea ratione canalicula cuius meminit Aëtius non eſſet unius eiuſdemque arboris cortex, ſed duarum diuerſarum, quod omnino abſurdum eſt. Species enim indiuidua cum ſit ea canalicula, è ſingulari etiam arbore eam detrahi neceſſe eſt. Quare nos ita potius legendum apud Aëtium exiſtimamus. Canalicula ea parua eſt, ex arbore quæ Damaſcena dicitur, quæ etiam Rhodacinea appellatur. Non tamen quiſquam exiſtimet nos interpretem culpare. Credimus enim uitio exemplaris id accidiſſe, quam primum autem Græci exemplaris copia nobis facta fuerit, diligenter hunc locum conſiderabimus. Hactenus enim non licuit nobis ſua lingua ſcriptum legere. Porrò hic odoratus arborum muſcus, nuſquam in Germaniæ pharmacopoliis cognoſcitur, nec credo ipſum temere in reliquis Europæ nationibus aut uulgo haberi aut cognoſci. Recentiores magno errore muſcum & moſchum diuerſiſsimi generis medicamenta, nominis ſimilitudine decepti, confundunt. Muſcum enim uocant non odoratos arborum uillos, de quibus iam diximus, ſed latè olens Indicæ cuiuſdam capreæ pus, quod proprie Moſchus ab authoribus nominatur, & à quibuſdam recentioribus Caſtoreum, quamuis plurimum à Moſcho Caſtoreum differat: quoniam uerò non raro Moſchus folliculis & utriculis Caſtoreo ſimilibus incluſis uendatur, atque ut ipſum ferè grauiter oleat, propter aliquam ſimilitudinem id nomen adeptus eſt. Oportet igitur circumſpectos eſſe lectores ut diſcernant an Moſchus, an Caſtoreum apud aliquem huiuſmodi ſcriptorum recipiendus ſit.

† Muſco.

DE AGALLOCHO. CAP. 21.

Agallochum odoratum eſt lignum, quod recentioribus Græcis Xyloaloë, hoc eſt, lignum

lignum Aloë appellatur, quo nomine uulgo in pharmacopoliis ostenditur. Quidam è recentioribus id etiam simpliciter Aloë & Aloa nominant, quorum in numero est Ludouicus Vartomannus, qui Orientales & Australes regiones descripsit. Videntur tamen etiam ueterum nonnulli similiter per Aloën Agallochum intelexisse. Nam Diapasma illud quo lectulum suum odoris gratia consperserat muliercula, de qua in prouerbiis Solomonis legitur, Myrrham, Aloën & Cinamomum recipit: quo loco minime intelligendus est densatus ille amarissimus & graueiter olens succus Aloë uocatus, qui nullis odoratis pulueribus, aut Diapasmatis miscetur unquam, nec reputatur inter aromata & odoramenta. Itaque hoc prouerbiorum loco per Aloën Xyloaloën, hoc est, Agallochum intelligimus, ceu plerisque etiam aliis locis. Sunt autem plures Agallochi differentiæ, ex quibus optimũ quodq; ad suos usus reseruant Indi & reliqui Australes populi, nobis quod nõ ita bõnitate excellit mittentes. Miror autem nusquam apud Galenum in censu simplicium medicamentorum Agallochum inueniri, cũ tamen ante ipsum Dioscorides de eo egerit, ac post eũ etiam Paulus Aegineta, qui omnia sua ex Galeno excerpsit. Citant etiã in testem Galenũ Arabes scriptores de Agallocho loquentem, quo fit ut omnino eredam, eius mentionẽ inter simplicia medicamenta fecisse Galenum, sed temporum iniuria ac librariorũ incuria id caput è libris de simplicibus medicamẽtis excidisse. Nusquametiam Plinius huius ligni, sub Agallochi nomine meminit, quamuis diligenter Dioscoridis scripta perlegerit. De Taro tamen scribit pauca, quod idem esse cum Xyloaloë, hoc est, Agallocho, Aëtius affirmat. Dioscorides Agallochum Thuino ligno simile esse dixit: uidendum igitur qualis sit Thuia arbor. Theophrastus libro v. de historia plantarum, Thuiæ materiam tribuit quæ uetustate corrumpi uix queat, & radices habeat crispissimas preciosioribus operibus expetitas. Eadem arbor aliis authoribus, ut cum plerisque doctis suspicamur, etiam Citrus & Trogetes appellatur, fiebantq; preciosissimæ è radicibus eius apud Romanos mensæ, quibus æstimationem fecit crispis uenis conuoluta, & maculosa materia, quam etiam Croco tingebant, ut paulo post in Croco dicemus. Est igitur Thuiæ lignum uenis intortis crispis conuolutum, & maculosum quemadmodum Betulæ, Fraxini & Aceris arborum tuber, tum Bruscum tum Molluscum Germanis Maser & Flader dictum, quo hodie etiam ubique apud nos mensæ & delicatiora opera fiunt. Hinc itaque Thuino ligno simile describitur Agallochum, quoniam maculosum, crispumq; sit, quale sæpe uidimus ad nos adferri. Idem autem Agallocho accidit quod Thuiæ. Quemadmodum enim non quæuis eius materia aut pars crispatur, ita etiam non quoduis Agallochum crispum apparet. Quod uero radici proximum aut radicis pars fuerit, fluctuantibus uenis in crispum habitum uibratur. Porrò quòd ad nos defertur non usque adeo ponderosum est, ut aquæ iniectum lapidis modo subsidat. Hæc enim nota non est præcipua, neque omnibus Agallochi speciebus propria: alioquin Rhodium lignum, quod pro Xyloaloë uenditur, optimum esset Agallochum. Considerandę potius hæ notæ: uidelicet ut sit odoratissimum, etiam per se, ut est integrum gustu: ualde aromaticum, modice amarescens, leniter adstringens, pingue & resinosum, cuius suffitus gratissimũ late spargit odorẽ, & ut gustatum ac palatum commendet, ceu in libris nostris de historia medicamentorum diffusius indicauimus. Animaduertendum postremo est, ne decipiamur in Agallocho comparando, pleriq; enim Rhodium lignum ignaris pro eo uendunt, quem dolum Ruellius quoque taxat. Adulteratur præterea Agallochum, ut Plateariꝰ tradit, ligno quodam in montibus Almasiæ nato, quod pondere, nodoso habitu, & quadam aromatica ui Agallochi notas ut cunque refert, sed neque nomen ligni, neque ubi siti sint Almasiæ montes indicat. Matthæus Syluaticus Pandectarum author idem paulo aliis uerbis refert, & lignum quod pro Agallocho uendi conqueritur, Chamelæę radices esse scribit. Videndum igitur quid nam per Chamelæam eo loco intelligendum sit. Significat autem Chamelæa priè eam plantam, quam Latini Oleaginem & Oleastellum, Arabes uerò Mezereon uocant Thymeleæ, hoc est, granum Gnidium ferenti frutici figura & uiribus simílem. Eius radices Matthæus Syluaticus pro Agallochouendi credidit,

Aloë in sacris literis pro Agallocho.

Thuia.

Agallochi adulteratio.

Chamelææ radices.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 36 sur 645

sed malè. Nihil enim simile habet cum Agallocho dodrantalis plantæ radix, sub-
† Neruosa. stantia rara, lenta, flexilis, & gracilis: cum Agallocho, neq; rara neque † ueruosa, ne-
que flexilis neque gracilis sit materia: sed densa, lignea, flectenti contumax, rigi-
da & crassa. Præterea Chameleæ illus lignum (quo adulteratur Agallochum,)
mentitur colore, pondere, nobis & sapore uerum Agallochum. Chameleæ
uero, hoc est, Mezerei radix, nihil horum præ se fert. Itaque aliam quandam
plantam per Chamelæam (qua quidem Agallochum adulteratur) legentes intel-
ligendum meminerint, qua de re nostram sententiam studiosis communicabimus.
Chameleæ uox apud Græcos, perinde ut apud Latinos Oleastelli, non tantum Me-
zereum designat, uerum etiam Thymelæam: & præter Thymelæam & Chame-
læam, Oleastelli uox aliam paruam quandam oleam sui generis, quam Cilibracam
Columella appellat, (quamuis quidam Calabricam legere malint). Cum igitur ua-
ga sit & pluribus plantis communis Chameleæ & Oleastelli appellatio, absque du-
bio etiam ad Oleastrum, quæ syluestris & pumila est olea, referri potest, quæ alio
nomine Græcis Κότινος & ἀγριελαία uocatur. Cum autem authores nos admo-
neant Chameleæ radicibus Agallochum adulterare impostores solere, nec ullo pa-
cto hoc possit intelligi uel de Oleastello, hoc est Mezereo, uel de Thymelea, neces-
se est ut per Chamelæam hoc loco intelligamus Oleastrum, qui parua & syluestris
est Olea, maxime cum talis ei sit materia, quæ facile pro Agallocho substitui queat.
Est enim oleæ densum, solidum, ponderosum, gustu amarum & acre lignum, præ-
sertim syluestri, inprimis autem in Arabia & Aethiopia nascenti, cui propter cœli
calorem etiam odorata est materia. Censemus igitur sæpe pro Agallocho uendi
Aethiopici siue Arabici, aut alibi in calidioribus locis enati oleastri lignum. Nam
ipsi Arabes scriptores testantur in Arabia nullum Agallochum gigni, sed aliud
quoddam lignum ei non dissimile, quod est oleastri. Idipsum autem idem est cùm
Rhodio ligno uulgo uocato. Non obstat quod Ruellius dicit lignum Rhodium
in Rhodo insula nasci. Cur enim in Rhodio non nasceretur Oleaster, cum etiam fri-
gidioribus terris familiaris sit? At quæ causa sit quod credamus idem esse Aethiopi-
ci Oleastri materiæ Rhodium lignum, differemus elicere donec ad Aethiopicæ oleæ
historiam & descriptionem perueniamus.

*Pro Agallocho plerique uendunt lignum Rhodium uel Rhodisium uulgò dictum: quod uilior Agallochi spe-
cies est: cuius lignum est solidum, durum, uarij coloris, amarum: & uidetur Oleastri uel olex Aethiopicæ lignum
esse.*

DE NASCAPHTHO. CAP. 22.

* Storax rubea, Thymiama. Nascaphthum quod etiam Narcaphthum & Lacaphthon Græcis uocatur, cor-
tex est arboris cuiusdam, ut authores tradunt, ex India allatus. Incertum autem est
cuius nam arboris cortex sit, siquidem hac de re nihil certi nobis tradiderunt Græci
scriptores. Paulus Aegineta tamen libro vii. in compositione Cypheos magni
siue heliaci Lacaphthũ interpretatus corticem piceæ, uel alterius cuiusdam arboris,
magis dubios reddit lectores. Non est quidem cur aliquis credat Pini aut Piceæ cor-
ticem Nascaphthum esse. Si enim harum arborum corticem Nascaphthum appel-
larent authores, nihil uilius in Europa Nascaphtho esset. Quoniam uero ex alio or-
be in Europam fertur Nascaphthum, nihil minus quàm Pini aut Piceæ cortex fue-
rit. Hodie nullum habetur hoc nomine in Europæ pharmacopoliis medicamen-
tum, nec temere apud Aromatopolas sub alio nomine latens cortex reperitur. Nisi
enim hic Nascaphthum fuerit prorsus rem ignoramus. Cum uero nobis certo non
constet unde afferatur, & cuius arboris cortex sit, sicca appellata storax, de re ignota
non est operæ precium longius dicere. Ex India non afferri argumentum est uilitas,
quamuis aliis quoq; indiciis id constet. Serapion Abicis cuiusdam testimonio fre-
tus tra, dit siccam uocatam storacem corticem esse arboris storacem (Styracem re-
sinam) fundentis, qui decoctæ & expressæ liquidę styraci supersit, quod tanquam ue
risimile non impugnamus. Hoc tamen reticendum haud existimamus, nobis ui-
deri aliam esse & diuersam arborem liquidam Styracem fundentem, ab ea quæ ca-

lamitam

lamitam ſudat Styracem, ut paulo poſt in Styrace indicabimus. Hoc enim loco non de Styrace, ſed Naſcaphtho nobis differendum eſt. Ioannes Rhodericus Luſitanus Naſcaphthum putat eſſe precioſam illam arboris cuiuſdam Indicæ materiam, quam ligni aquilæ nomine inſtructiores Luſitanorum officinæ ſeruant. Sed cum hoc lignum non ſit cortex, ſed arboris cuiuſdam Indicæ materia, Agallocho ſimilis (cuius etiam ſpeciem eſſe arbitrabamur) non auſim eius opinionem confirmare. Siquidem Naſcaphthum cortex eſt arbori ſuæ detractus. Aquilæ uero lignum, non cortex, ſed lignum eſt, quamuis nonnunquam etiam cortice ueſtitum afferatur, ſed raro, & cui non ſit eadem, quæ ipſi ligno in odore & ſapore gratia. Nos itaque ingenue fatemur, nobis hactenus nihil certi de Naſcaphtho conſtare. Hortamur igitur alios, ut id inquirant.

DE CANCAMO. CAP. 13.

Quod Κάγκαμον ueteres Græci dixerunt, recentiores Græci pariter Arabibus Lacham appellant: & facile intelligent, qui Arabum authorum libros, cum Græcis contulerint, Lacham idem eſſe cum Cancamo: dubitat Hermolaus Barbarus, quoniam Lacha odore uacare uideatur, qui poſsit ad ſuffimenta dari. Sed nullum hac in re dubium mouendum eſt. Non enim omnia quæ ſuffita olent, per ſe ut ſunt integra ſpirant, quod etiam in Lacha contingit. Eſt enim denſa, ſolida & arida prorſus cum ad nos uenit. Itaque non poteſt ſpiſſæ ſubſtantiæ incluſus odoratus eius uapor, & halitus per ſe erumpere, prunis uero impoſita †olate non inſuauem odorem diffundit. Quare odor eius ſuffitu tantum percipitur. Eſt autem Cancamum concretus humor, ceu lachryma, in India & Arabia naſcens, arborum ramulis & ſurculis undique circumfuſus, colore fuluus & pellucidus, qui Laccæ nomine in omnibus pharmacopoliis oſtenditur. Authores figuram arboris in qua gignitur non tradunt. E recentioribus tamen Ludouicus Vartomannus, Nuci luglandes ferenti, ſimilem eſſe ſcribit. Quinetiam de reipſa dubitant ſcriptores. Plerique enim Gummi ſiue lachrymam eſſe affirmant: Rhaſis uero de cœlo eam cadere dicit ſuper ramos Guberæ arboris, quam Meſpilum interpretantur, quam bene autem non ſcio. Apud nos certe ueris tempore arborum ſurculis circumfuſa uidetur ceu ſpumoſa quædam & lenta ſaliua, quam Cuculi uomitum aut ſaliuam agreſtes uocant pueri. Ea æſtate concreſcit in Laccæ ſoliditatem, ſed multo eſt tenuior ac gracilior: colore cinericeo etiam à lacca differt. Nos hactenus eos ſequimur, qui Lacham Gummi aut lachrymam eſſe affirmant. Nam habitu & aſpectu nihil prorſus ab aliis lachrymis differt.

*Lacha uel Lacca poſterioribus Græcis.

†late.

DE CYPHI. CAP. 14.

Cyphi non eſt ſimplex aliquod medicamentum, ſed Thymiama quoddam, & odorata diiſque ſacrata confectio: qua Aegyptii ſacerdotes ad ſuffitus, medici uero ad diuerſas morborum iniurias antiquitus utebantur. Eius multæ fuerunt compoſitiones: quæ autem Medicis receptæ ſunt, à Dioſcoride, Aetio, Paulo Aegineta & aliis deſcribuntur. Arabes hoc Thymiama Cochion * Cyphi intelligendum eſt, quod in Mithridatium Antidotum ingreditur. Requirit autem ad Cyphi ſuum Dioſcorides ἄλιφαν, hoc eſt, uegetam Iuniperi baccam. Cum autem duæ ſint Iuniperi ſpecies, quarum altera maiorem, altera minorem fert fructum, dubium eſt utrius baccæ accipiendæ ſint. Marcellus Virgilius interpres craſſas Iuniperi baccas è maiore Iunipero intelligit, ut ex commentario eius in hoc caput ſcripto aperte colligimus. Nos autem ἄλιφας appellationem non ad maioris Iuniperi fructum referendam cenſemus. Significat enim plenam, adultam, & iuſti incrementi baccam ſiue maioris, ſiue minoris Iuniperi: ideo magis probamus hoc loco Ruellium, qui non magnam aut craſſam, ſed adultam uertit.

DE CROCO. CAP. 15.

Crocus herba eſt bulboſa radice, foliis longis & admodum anguſtis: flore Lilio non diſsimilis, autumno è terra emicante. Stamina ſingulis floribus plerumque

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 38 sur 645

terna, nonnunquam etiam plura sunt, oblonga, gracilia, colore puniceo, & egregio odore, cum exaruerit, quæ propter excellentiam cæteris herbæ partibus præferuntur, & Croci nomine ueniunt. Crocus alibi sponte prouenit, ut in Cilicia, alibi olerum modo in hortis seritur, depositis ordine radicum bulbis, ut Cyrenis, in Sicilia, Italia, Gallia, & Germania. Nam apud nos quoque fœliciter prouenit, uirent eo latè pluribus regionibus, segetis modo, agri, præsertim Misniæ. Satiua præfertur in medicina sponte in Coryco natus, sed nemo speret temere ex Asia ad nos adferri. Itaque uti cogimur, Italico Aquilæ urbis agro genito, & nostrati seu uernaculo. Tradit Dioscorides Thuinam † tingentes in Italia satiuo usos fuisse, quoniam succi copia & coloris bonitate, sponte natum uinceret. Quo loco non satis fecerunt legentibus interpretes Barbarus, Ruellius, Marcellus & uetus interpres, quemadmodum nec ipse Plinius, quod omnium eruditorum & bonorum pace & uenia dixerim. Neque enim culpam transferendam in uiros doctissimos existimamus, sed potius in librarios, θυείαν pro θυίαν † scribentes, quorum uocabulorum prior illud mortarium, alterum uerò Thuiam arborem significat. Hinc factum est quod omnes mortarium interpretati sint, sed malè admodum & absque ullo sensu aut intellectu. Quæ enim est in tingendis Croco mortariis utilitas, aut quis usus Crocei coloris ex mortario. Nos semper hoc de Thuiæ arboris materia intelleximus: Nam quemadmodum adhuc preciosa opera crispa Fraxini & Aceris materia aut tuberibus earum elaborata diluto Croco tinguntur, ita etiam ueteres Thuiam, quæ & ipsa crispa est, infecisse uerisimile est, immò certum. Idem suspicatur etiam Ruellius, non quidem in Dioscoridis uersione, sed in suo de stirpibus opere, tam herbam ipsam cum radice, quam Punicea florum stamina Germani pariter Gallis Arabico uocabulo, Saffran nominant.

Thuiæ arboris materiam.

† *Nostri codices habêt θυίαν.*

DE CROCOMAGMATE. CAP. 16.

Crocomagma Crocini unguenti, cuius paulo post mentio fiet, fex & sedimentum est. Constat autem Croco & Myrrha, quæ expresso Crocino unguento remanent, ac in pastillos conformantur. Probat Dioscorides Crocomagma, quod dentes & linguam uehementer ad aliquot horas permanente colore inficiat. Quo loco Ruellius per ὥρας annos intellexit, sentiens optimum esse quod uetustatem ferat, & multos annos duret. Sed Dioscoridis sententia est, optimum esse quod infectos dentes Croceo colore ad multas horas permanente obsideat. Ita enim hunc authorem intellexit Marcellus interpres, cuius uersionem hoc loco magis quam Ruellii probamus. Huius Crocomagmatis apud ueteres usus fuit. Postea Arabes Trochiscos Crocomagmatis & corrupto nomine Crocimagmatis recentiorum nonnulli appellant. Capiunt hi ut Mesues tradit Crocum, Colcotar, Alumen, Calcadē, & Gummi Arabicum. Quid autem sit Colcotar & Calcadis (quia huius loci non est) in quinto libro, ubi metallica medicamenta attigerimus, ostendetur. Paulus Aegineta quoque libro vii pastillos quosdam ponit, quos etiam Crocomagma uocat, quorum compositionem ex ipso authore legentibus petendam relinquimus.

DE HELENIO. CAP. 17.

Helenium Romanis Inula, pharmacopolis Enula Campana, Germanis Alant nominatur. Herba est uerbasci foliis, procero caule, floribus Conyzæ modo orbiculatis, colore aureis, radice crassa, perenni, gustu amara & odorata, cuius usus est. Nascitur sponte tam montanis quam campestribus locis, utrisque tamen (ut obseruauimus) pinguibus. Interim etiam in hortis bulbosis radicum oculis seritur. Caulem interdum eadem radix non emittit. Hinc est, quod Dioscorides tradat, caulem quibusdam locis non proferre Helenium. Nos longa obseruatione deprehendimus, id non fieri singulari aliqua natalium locorum natura, sed ratione temporis & radicis ætate. Cum enim sponte enatum, se non radicum oculis sed dispersoluentis pappaceo semine latè, propagat, aliquot primis annis noua germina semine enata non possunt caules producere, donec ad iustam ætatem & magnitudinem radix peruenerit. In hortis autem auulsis radicum oculis satum citius incrementum capessit,

caulemq;

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 39 sur 645

caulemq; emittit, quem tamen omnibus annis eadem radix non semper molitur, sed alterius plerumq;.

Helenium hoc Theophrastus nomine Chironij Panacis describit. Helenium autem ipse uocat alterum duntaxat Dioscoridis è Crateua descriptum Helenium.

¶ *Helenium ex Helenæ lachrymis enatum aiunt: quam fabulam pulchrè describit Nicander in Theriacis suis.*

DE HELENIO AEGYPTIO. CAP. 28.

Theophrastus huius Helenii sub hoc nomine nusquam meminit, quamuis Helenium quoddam describit foliis paruis, cuius sit coronis usus. Nouisse itaq; legentes oportet Theophrasti Helenium idem esse cum eo, cuius historiam Dioscorides in fine huius capitis è Crateua desumpsit, quam Helenii speciē (cum ipsi Dioscoridi ignota fuerit) difficile quis iudicare poterit, tanquam nobis peregrinam & calidis maritimisq;, Aegypti præsertim locis, familiarem.

DE OLEO ACERBO. CAP. 29.

Olei propria appellatione intelligunt authores pinguem Oliuarum succum. Itaq; cum simpliciter & indefinitè positam apud scriptores Olei uocē lectores inuenerint, meminisse eos oportet, natiuum & ex oleis expressum succum recipiendum esse. At cum omnia alia olea ex herbarū seminibus eliciantur, hoc priuatim Germani Baum öl, hoc est arboreum oleum nominant: quoniam non ex herbarum seminibus, sed ex arborum fructibus exprimatur. Diuiditur autē in plures oleum differentias, sed geminas præcipuè. Aut enim satiuis premitur oliuis, aut syluestribus. Quod uerò ex Oleastri baccis fit, rursum in tres differentias primarias conciditur, cum aliud uulgares Oleastri, aliud Aethiopicæ Oleastri, aliud Cilibracę oleę siue Oleastelli fundant. Vrbanæ, seu (quod idem est) satiuæ oleæ baccis expressum, nationibus & regionum quibus gignitur diuersitate, in plures species distinguitur. Sed ubicunq; genitū duas habet differentias: aut enim ex immaturis adhuc oliuis premitur (de quo nunc sermo nobis est) aut ex maturis. Quod immaturæ fundunt oleæ, priuatim Græcis ὠμοτριβὲς, & ὀμφάκιον appellatur, quoniam id crudæ, acerbę, & sole nondum percoctæ tritæ baccæ remittant. Latinis Acerbum oleum appellare mos est, recentiores Græco nomine magis delectantur, Omphacinum appellantes.

DE OLEO COMMVNI. CAP. 30.

Apparet Dioscoridem hoc uno eodemq; capite continua orationis serie de omnibus olei speciebus egisse. Librarios uerò membra capitis huius in plura capita redegisse. Primæ itaq; parti tractationis de oleo præfixus est titulus περὶ ἐλαίου ὠμοτριβοῦ. Secundæ autem parti περὶ ἐλαίου κοινοῦ, hoc est, de oleo communi. Est autē oleum commune, uulgare illud ex maturis & diruptis oliuis (Græci ἐξυπτιστὲς appellant) expressum, quod nos Germani Reifföl, id est, maturum oleum nominamus. Non enim refert quod Dioscorides παλαιότερον, hoc est, uetustius dicat. Siquidem mea sententia per hanc uocem nequaquam intelligendum est uetus Oleum, sed quod Omphacino sit uetustius, ideoq; in comparatiuo gradu παλαιότερον, & nō παλαιὸν dixit. Nec quis credat commune hoc è diruptis baccis expressum oleum uetustius acerbo esse debere, expressionis tempus respiciens: hic enim non est genuinus sensus. Vetustius enim ideo dixit, quia Drupæ oleæ, ex quibus commune hoc premitur oleum, diutius in arbore sua pendet, quam Omphaces, & ad iustam ætatem perueniunt. Oleum itaque quod Drupis inest uetustius existit eo, quod ante maturitatē decerptæ oliuæ continent. Esse autem hunc Dioscoridis sensum ipse paulo post indicat eodem capite, cum simpliciter παλαιὸν, hoc est, uetus oleum ponit. Prima igitur capitis parte de acerbo oleo: secūda de uetustiore, hoc est, maturo: tertia uerò simpliciter de ueteri agit oleo.

DE OLEO SYLVESTRIS OLEAE. CAP. 31.

Oleū ex agrestis oleæ, quæ Cotinus & Oleaster appellatur, baccis expressum hoc loco Dioscorides intelligit, quod quouis alio efficacius cum acore manifeste adstringit. In Pharmacopoliis nostris non habetur, nec temere etiam in Italiæ officinis: quare superuacuum est plura de eo dicere.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 40 sur 645

DE OLEO ALBO. CAP. 32.

Reperitur natura etiam candicans oleum: ſed Dioſcorides de eo tractat quod arte & induſtria humana candorem contraxerit, ad quod eligendum eſt, quemadmodũ ipſe præcipit, quod per ſe albicet. Dealbatur autem leuaturq; duplici modo, adiectis uidelicet odoratis quibuſdam rebus, ueluti hic oſtendit: aut ſine his, pura ſolummodo crebroq; effuſa & refuſa aqua, idq; duas ob cauſas. Primum ut acrimoniam, amurcæ reliquias, & pinguedinis rancorem in aquam deponat. Deinde etiam, ut aſpectu candoreq; magis placeat, ne fuſco aut profundiore colore candida unguenta inficiat. Lauatur præterea aliis modis habito diuerſarum affectionum reſpectu, aquis aliquibus odoratis, ceu Maioranæ & Lauendulæ: ſeu frigidiori aliqua, qualis eſt Roſacea.

DE SICYONIO OLEO. CAP. 33.

Sicyonium oleum uocatum, in Sicyône Achaiæ urbe præparabatur, unde nomen inuenit. Porrò ne Græcorũ lectores hæreant aut impingant, duplex eſſe Oleum hoc nomine una tantum litera mutata meminerint. Alterum Σικυώνιον, alterum Σικυόνιον appellatur. Σικυώνιον eſt cuius Dioſcorides hic meminit & nomen à Sicyône Achaiæ urbe obtinuit: hoc autem intelligit Paulus Aegineta libro iij. capite ix de Lethargi cura: & libro eodem capite xx. in cura Tetani. Vtroq; enim loco requirit Σικυώνιον media ſyllaba non per ο breue, ſed per ω magnum ſcripta. Σικυόνιον uerò diuerſum penitus eſt à priore, habetq; lõge aliam nominis cauſam. Quemadmodum enim à Sicyone urbe Σικυώνιον, ita hoc à Σικύα radicibus aut ſucco, quæ recipit Σικυόνιον dicitur, media ſyllaba non per ω, ſed per ο ſcripta: nam Σικυος Cucumerem Græci uocant. Fit autem hoc oleum non ex ſatiuo, ſed agreſti Cucumere, quem nunc Aſininum, olim Anguinum appellabant Latini. Meminit Sicyonii huius Paulus Aegineta libro iij, capite lxxvij in cura coxendicis, ubi de ſanguinẽ exigentibus per aluum medicamentis agit his uerbis. Καὶ ὁ χυλὸς τοῦ ἐλατηρίου, καὶ τὸ ἐλαιον αὐτοῦ ἢ τὸ ἐλαιον τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ συντιθέμενον σικυόνιον ἔλαιον. Hoc eſt (ſiquis uerbum uerbo uertat) Et ſuccus Elaterii, & ex ipſo aut ex radicibus ipſius compoſitum Cucumerinum oleum.

DE STRIGMENTIS BALNEORVM. CAP. 34.

Ῥῦπον, ſiue γλοιὸν βαλανείων Græci uocant Strigmenta, quæ in balneis à lauantium cute deſtringuntur, & ſub ſcamnis & pauimentorum tabulis in lubricum & glutinoſum humorem concreta, reperiuntur. Cum autem apud omnes gentes non fuerit idẽ lauandi mos, aliis oleo ſe inungentibus, aliis ſimplici aqua lauantibus, ideo hæc ſtrigmenta etiam uariant. Intelligit autem Dioſcorides hoc loco per balneorũ ſtrigmenta ſordes humanæ cutis, unà cum ſudore & inuncto oleo lauantibus defluentes. Mos enim Græcis multisq; aliis gentibus fuit, inter lauandum oleo corpora emollire, qui deinde etiam ad Romanos translatus eſt. In Germania uerò nunquam fuit hæc conſuetudo: ideoq; ſtrigmentis, hiſce quatenus oleo conſtant, deſtituimur.

DE SORDIBVS PALAESTRARVM. CAP. 35.

Græcorum iuuentus in palæſtra ſe nudis corporibus luctando exercens oleo inungebatur, quod cutis ſordibus, ſudori & pauimentorum puluери inter luctandum caſu mixtum in pauimentum deſtillans, frequenti luctantium inſultu conculcabatur, & in unum corpus coaleſcebat. Colligebantur, & medicis in ſuos uſus uendebantur hæ ſordes, priuatim πάτος appellatæ, quoniam pedibus conculcarentur.

DE SORDIBVS STATVARVM ET GYMNASIORVM. CAP. 36.

Cum oleo inuncti iuuenes inter exercendum parietibus & æreis Gymnaſiorũ ſtatuis ſordida affricarent corpora, aut caſu admouerent, ipſæ ſtatuæ luctantium ſtrigmentis perfundebantur, quæ ſordes, & ipſæ ad medicinæ uſum detergebantur. Differebant autem à palæſtrarum ſordibus, quod puluerem admixtum non haberent, & quod aliquid æruginis ex æreis ſtatuis contraxiſſent, itaq; illis acriores erant. Porrò cum Dioſcorides dicat parietum gymnaſiorum & ſtatuarum ſordes calefacere, non

oportet

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 41 sur 645

oportet intelligere ligneis tabulis, saxis, lateribus, aut marmore constructis parietibus adhærentes sordes. Hæ enim parum aut nihil à balneorũ strigmentis differrent; sed eas quæ parietes, quatenus ære obducti essent, obsiderẽt. Ornabat enim antiquitas gymnasiorum parietes æreis signis, tabulis & statuis: quem sensum etiam è Paulo Aegineta & Galeno collegimus. Siquidem hi non parietum, sed alter eorum σκιφῶν, hoc est, uasorum, meminit, sine dubio æramenta parietum & ærea uasa quibus continebatur Oleum intelligens.

DE OLEOMELLE. CAP. 37.

Oleomel, quod Græci ἐλαιόμελι uocant, quoniam in Syria, alio quàm nostro orbe, prouenit, nec satis authoribus constat è quanam emanet arbore, difficile nobis est rem peregrinam indicare. Nouisse tamen hoc legentes oportet, duplex esse Oleomeli, alterum quod sponte sua ex arboris caudice defluat, & alterum quod ex eiusdem arboris surculis humana arte & industria eliciatur. Lõgius de eo Marcellus in suo commentario egit, quæ repetere non est nostri instituti, poterunt uolentes ea quæ commentatus est ipsi legere. Nos, quod ad aliquam cognitionem attinet, non silentio prę teribimus, apud nos ueris tempore è betulæ & quercuum caudicibus sponte sua distillare humorem liquido melle crassiorem, ad quem apes & id genus insecta conuolent. Est enim gustu dulcis, sed nauseam gustantibus affert. Alliciuntur eius dulcedine agrestes pueri nonnunquam, sed postquam tantillum degustauerint, nausea & capitis dolore corripiuntur, qui superueniente uomitu paulo post soluitur. Porrò hunc liquorem Oleomel esse nequaquam affirmamus, sed similem aliquem in nostro orbe genitum. Aliud ab hoc est qui fauciatis Betulæ & Ostryæ arborum caudicibus manat humor, aquæ modo liquidus, pastoribus & agrestibus ad restinguendam sitim expeditus. Scimus etiam hunc liquorem à quibusdam in Septentrione gentibus, tanquam unum aut cereuisiam ad quotidianum potum repositum toto anno seruari. Hermolaus Barbarus propemodũ in ea est opinione ut credat idem esse cum Oleomelle aĕromeli, hoc tanquam à ueritate alienum minimè probamus, confutare uerò non est necesse, cum id Marcellus & Ruellius præstiterint.

DE RICININO OLEO CAP. 38.

Postquam de natiuo oleo, deq; his quæ oleo fiunt strigmẽtis, & quod olei pinguedinem habet Oleomelle disseruit Dioscorides, sermonem iam ad factitia flectit olea, qualia sunt omnia quæ ex herbarum Olerumq; seminibus exprimuntur. Elicieban tur autem hæc antiquitus affusa cõtusæ offæ feruenti aqua & expressa, à qua innatantem pinguedinem auferebant. Hodie diuersa fiunt ratione. Cõtunduntur enim, tum leniter teruntur semina, postea è feruente adhuc offa & cuneis latis impacta, ui pinguedinem excussam exprimunt. At Ricininum oleum, quod κίκινον Græci, Arabes uerò Oleum de Kerua appellant, è Ricini seminibus olim in Aegypto fiebat plurimum. Vtebantur enim eo ad lucernarũ lumina, nunc uerò parcius apud nos in Europa conficitur, præsertim in Germania, quamuis ubiq; iam herba hæc sata proueniat: hæc qualis sit, & quot habeat species, ubi ad quartum librum perueniemus, indicabimus.

DE AMYGDALINO OLEO CAP. 39.

Tam dulcibus quam amaris amygdalis expresso oleo hodie frequenter utuntur medici. Veteres amaras nuces ad hoc oleum eligebant, quarum pinguedinem priuatim Metopium appellabant, quoniam Metopii unguenti, quod Galbano cõstat, confectiones ingrederetur. Dulcibus Amygdalis expresso hodie utimur in lenienda aluo, corpore alendo, & medicaminũ, præcipue purgantium, acrimonia obtundenda.

DE BALANINO OLEO. CAP. 40.

Ex glande unguentaria, quæ Græcis Balanus Myrepsica uocatur, hoc oleum exprimitur, id Arabes scriptores, oleum de grano Ben appellant. Erat olim frequens eius in preciosis unguentis usus, nunc uerò paucissimi eo medici utuntur.

Quid

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 42 sur 645

Quid autem ſit Balanus Myrepſica in quarto huius operis libro indicabimus.

SESAMINVM. CAP. 41. CARYINVM. CAP. 42.

DE HYOSCYAMINO OLEO. CAP. 43.

Hyoſcyaminum oleum è ſemine cuiuſcunq; Hyoſcyami conficitur, tutius tamen eſt, ut ex ea Hyoſcyami ſpecie eliciatur, quæ albos profert flores. Exprimebatur autem olim tuſo & aqua calida macerato ſemine, quem modum adhuc quædam Herbariæ mulieres obſeruant, ſed ita confectum facillime corrumpitur, & fœdum odorem contrahit: quoniam remanet in eo plurimum infuſæ aquæ, quæ putreſcit atq; ipſum oleum corrumpit. Quapropter nos præferimus quod ex tuſo & toſto ſemine ui exprimitur: ſyncerum enim & clarum eſt, nihilq; alieni aut aduentitii humoris continet, ideoq; putredini ac corruptioni minime eſt obnoxium ut illud.

DE CNIDIO OLEO CAP. 44.

E Thymelęæ fructu, quem Græci κόκκον κνίδιον, Latini granũ Cnidium appellãt, Cnidelæum exprimitur, cuius hodie rarus eſt, præſertim apud nos, in medicina uſus. Exprimitur autem eo modo, quo Amygdalinum & Hyoſcyaminum, tuſis, leniter toſtis, & dein expreſſis grani Cnidii nucleis. Porrò qualis ſit frutex Thymelæa, cuius fructus eſt granum Cnidium, in quarto huius operis libro, cum ad purgantia medicamenta peruenerimus dicemus: Vbi Dioſcorides eos reprehendit qui granum Cnidium Chamelęæ fructum eſſe exiſtimant: in quem errorem etiam interpres Virgilius lapſus eſt, quamuis Dioſcoridem huic errori reclamantem diligenter uerterit. Quapropter nemo fidem Marcello habeat in huius capitis cõmentario dicenti Chamelęæ, quam Cneoron Theophraſtus uocat, granum Cnidium ſemen eſſe, alia enim & diuerſa à Thymelæa granũ Cnidiũ ferente, planta Chamelæa eſt, ut ſuo loco oſtendemus.

DE CNICINO OLEO. CAP. 45.

Cnicinum oleum è Cnici (quem recentiores medici & pharmacopolæ omnes Carthamum appellant) ſeminis nucleo exprimitur, cuius hodie quoq; non minus quam Cnidii olei perquam rarus eſt uſus. Fit autem eodem modo quo Amygdalinũ, purgatis & cortici ſuo exemptis nucleis: quod melius eſt, quàm ſi una cum corticibus pinguedinem imbibentibus exprimantur.

DE RAPHANINO OLEO. CAP. 46.

Duæ ſunt herbæ quæ uulgo hodie Raphanus appellantur, altera maioris, altera minoris cognomento: quarum altera grandi Lapatho æqualia & ſimilia habet folia, caulem ſeſquicubitalem in uirgas diuiſum: flores exiles, candidos, & numeroſos, radicem longam, craſſam, candidam, odore & ſapore Naſturtii, ſed acriorem. Germani Meerrettich, hoc eſt, Marinum Raphanum appellant. Ex huius ſemine non exprimebatur Raphaninum oleum. Nam nullus eſt ueterum, qui ad Raphani genus hanc plantam retulerit. Itaq; malè faciũt qui Raphani uocabulo eam appellant, cum potius Naſturtii ſpeciebus adnumeranda ſit, quod ueteres etiam feciſſe, cum locus inquiret, indicabimus. Raphaninum ergo oleum è propriè uocati Raphani ſemine exprimitur. Latini radicem, Germani Rüberettich, hoc eſt, Rapo ſimilem Raphanum aut ſimpliciter Rettich uocant, quoniam caulis foliorum ſeminum & radicum figura & qualitate Rapis non ſit diſſimilis. Fit autem ea ratione qua Amygdalinum.

Exprimuntur apud nos ſimiliter olea è luglandibus, Fagi nucibus, Rapi, Napi, Sinapis, Lini & Papaueris ſemine, quibus pro oleo oliuæ frequenter ad obſonia noſtri utebantur, interdicto à ſummo pontifice ieiuniorum tempore butyri & adipum uſu. Nunc autem pleriſque in locis fieri deſierunt, excepto quod è Lini exprimitur ſemine. Hoc enim pictores colores ſuos diluunt, & ad Verniſij confectionem Dantiſcani utuntur.

DE NIGELLINO OLEO. CAP. 47.

Nigellinum oleum è Nigellę ſemine exprimitur, eius rarus admodum eſt in Germania

mania uſus. Si quis autem uoluerit, tuſa & leniter toſta donec calefiant ſemina ui exprimat, quemadmodum in Amygdalino & Ricinino dictum eſt. Animaduertẽdum autem eſt ne ad confectionem eius falſo appellatam Nigellam accipiamus, in ſegetibus naſcentem, foliis longis, hirſutis, caule geniculato, flore puniceo, ſimplici & paruæ roſæ non diſſimili, ſemine in oblongo & acuminato uaſculo, nigro, intus candido, & frumentali cuius modo farinam reddente, planeq; inodoro: hæc enim herba nihil minus eſt quam Nigella. Recipiendum igitur eſt ueræ Nigellæ ſemen, quod odoratum eſt, & paſſim in aruis ſponte, atq; in hortis ſatum prouenit, de qua ſuo loco plura dicemus.

DE SINAPINO OLEO. CAP. 48.

Sinapinum oleum è Sinapis ſemine, quemadmodum Raphaninum exprimitur. Fieri autẽ poteſt ex omnibus Sinapis ſpeciebus, hoc eſt, Sinapi agreſti & ſatiuo: Eruca, Erucula maiore, & Erucula minore: ſed noſtrates rarò eo utũtur, ideoq; in noſtris pharmacopoliis nõ reponitur: Ad abſtergendas cutis maculas uultus eo illinunt.

DE MYRTINO OLEO. CAP. 49.

Hactenus Dioſcorides natiui, hoc eſt, proprie uocati olei differentias recenſuit, quo quidem in genere continentur ex cuiuſcunq; oleæ aut Oleaſtri baccis facta olea: quibus ſtatim ſubiunxit ea, quæ ex fructuum & ſeminum quorundam nucleis tuſis exprimuntur, aut coctura eliciuntur: Hæc autẽ ſecundũ olei genus cõſtituunt, quod Plinius Factitium appellat, quamuis ad hoc genus etiam referat Oleaſtri & Chamelææ, hoc eſt, paruí cuiuſdã Oleaſtri baccis expreſſum oleum. Factitium rurſus in duo genera diuiditur: alterum enim ſimplex eſt ceu Amygdalinum, Ricinum, Seſaminum & omnia quę è ſolis fructuum & ſeminum nucleis exprimuntur, uel arte: quędã etiam ex aliis quibuſdam ceu Pice, Thure, aut Reſina aliqua, aut aromatibus eliciuntur: alterum uero compoſitum: hoc fit maceratis oleo natiuo, arborum, fruticum, & herbarum foliis, floribus, ſeminibus, aut aliis partibus medicatui pollentibus, qualia ſunt quæ iam ſequuntur, Myrtinum, Laurinum, Lentiſcinum, Maſtichinum, & reliqua eiuſmodi. Atq; hæc non ineptè compoſita olea & ſimplicia unguenta appellantur, ſiquidem Paulus Aegineta libro ſeptimo, ubi oleorum & unguentorum compoſitiones recenſet, eodem ferè modo appellat & diſtinguit. Eſt enim differentia inter unguenta & olea, ut Galenus quoq; pleriſq; in locis teſtatur, clare autem de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus libro ſecundo circa finẽ, ubi Roſacei meminit, oleum Roſaceum appellans: quod ſimplici ratione fit, maceratis in oleo roſis abſque alicuius aromatis, aut odoramenti alterius adiectione. Cum enim præter Roſas etiam alia recipit aromata, quibus ſpiſſatur & odoratur oleum, iam non amplius oleum, ſed unguentum Roſaceum appellandum eſt, quod meminiſſe legentes, & medicinæ ſtudioſos plurimum refert, & quidem in hoc capite apud Dioſcoridem. Tradit enim duplicem Myrtini confectionem, alteram ſimplicem, alteram compoſitam: quarum prior Myrtinum eſt oleum: altera uerò, Myrtinum unguentum, quoniam non tantum Myrto & oleo conſtat, ſed præter hæc etiam aliis aromatibus, quibus ſpiſſatur antequam Myrtum recipiat oleum. Hoc non tantum de Myrtino, uerum etiam de Laurino & aliis quibuſdam intelligendum. Porrò, ad confectionem Myrtini, uera eſt recipienda Myrtus, quæ in Hiſpania, Narbonenſi Gallia, & Italia naſcitur. Non illa adulterina, in omnibus Germaniæ ſyluis & montibus proueniens, cuius baccas patria lingua Heydelber nominamus. Qualis autem ſit uera Myrtus pleriſque notum eſt, qui uerò hunc ignorant, eos ad Myrtum remittimus, de quo infra hoc ipſo libro diſſeremus. Nouiſſe etiam legentes oportet, noſtræ ætatis medicos uulgo non uti Myrtino, quod Dioſcorides conficere docet, ſed eo cuius compoſitionem Arabes authores in ſuis ſcriptis reliquerunt.

DE LAVRINO OLEO. CAP. 50.

Laurini olei uaria eſt præparatio: noſtra autem ætate, hoc frequenti in uſu eſt,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 44 sur 645

eſt,quod ex oliuæ oleo & Lauri frondibus oleo incoctis conficitur.Id nonnulli man gones ut iucundiore colore uireat trita ærugine tingunt,non ſine ementium & uten tium periculo.Porrò ſi diligenter præparetur,ſatis hilarem acquirit colorem, ut non ſit opus ærugine colorem genuinum æmulari & mentiri.

DE LENTISCINO OLEO. CAP. 51.

Lentiſcinum oleum fit maceratis & incoctis acerbo oleo Lentiſci arboris maturis fructibus,quos σχινίδας Græci uocant. Apud nos nullus eſt huius olei uſus,quoniam neq; aliunde affertur ipſum oleum, neq; in noſtris regionibus Lentiſcus naſcitur,ècu ius baccis conficere nobis liceat.

DE MASTICHINO OLEO. CAP. 52.

Maſtichinum oleum quod uulgo in Pharmacopolijs oleum maſticis nominatur, iuxta ueterum traditionem conficitur pura & leuigata Maſtiche,hoc eſt lentiſci reſi na,oleo acerbo incocta & diſſoluta.Noſtra uerò ætate hoc oleum præparatur eo quo Arabes docent modo.

DE VNGVENTIS. CAP. 53.

Vnguenta precioſa,quę μύρα Græci uocant,antiquitus odoris & uoluptatis gratia inuenta & præparata ſunt.Poſtea cum ratio medicā eorū uim deprehenderet,& ex perientia comprobaret,cœpit id quod ad luxuriam tantum inuentum erat, etiam ad ſalutem humanæ ſanitatis cedere.At quoniam utilitati odoris fragrantia mixta eſſet, auxit ijs precium uoluptas, & quanto precioſiora erant, tanto magis expetebantur. Fuit autem quotidianus eorum in conuiuijs uſus apud Græcos,Perſas & alios cultio res Orientis populos. Vngebantur enim conuiuantium capita, capilli & barbæ,qui mos deinde etiam ad Romanos defluxit, ſed ſerò admodum.Hinc Latini poetæ to ties in iucundis conuiuiis ad hilaritatem excitandam,liquidos odores,Achæmeniam Nardum,& alia huiuſmodi requirunt. In Germania uerò hucuſq; nunquam in uſum hæc unguenta recepta ſunt. Nam quæ uulgo in Pharmacopoliis ex multis & diuer ſis medicamentis conficiuntur , olea potius ſunt compoſita ad propulſandos ab hu mano corpore morbos inuenta,quam unguenta. Etſi enim non tantum id,unde co gnominantur,recipiant,ſed multa alia etiam odoramenta,tamē quia neq; antea ſpiſ ſatur certis aromatibus oleum , neq; quæ ingrediuntur aromata odoris gratia expe tuntur,unguenta hæc olea nominanda non ſunt. Plerunq; enim nullam habent odo re fragrantiam quo olfacientes inuitent , ſed medicam quandam facultatem,quam ſa ni homines,quantumuis uoluptatibus dediti auerſantur. Talia ſunt quę hodie in no ſtris Pharmacopoliis conficiuntur ex Hyperico, Coſto, triplici piperis genere, Cap parum radicibus,Euphorbio,uulpe oleo incocta, Scorpionibus,& id genus alia. Er go non tantum μύρον, hoc eſt,unguentum,id uocandū eſt , quod etiam alia quædam, præter id unde nomen habet,recipit , ſed quod aromatibus conficitur & odoris ſua uitate delectat.

DE ROSACEO VNGVENTO CAP. 54.

Duplex eſt apud medicos Roſaceum. Alterum,quod ſimpliciter fit maceratis in acerbo oleo Roſarum rubentium nondum penitus explicitarum foliis . Et alterum quod admixtis oleo odoramentis conficitur:hoc autem propriè unguentum,illud uè rò oleum Roſaceum probatis authoribus dicitur. Noſtræ autem ætatis medici Ro ſaceo oleo utuntur:nam unguentum roſaceum,quod admixtis odoramentis conſtat, nuſquam confici uidimus.

DE ELATINO VNGVENTO. CAP. 55.

Ex palmæ arboris nondum florentis folio ſo operimento (quod ἐλάτη Græcis di citur) Elatinum olim fiebat unguentum,hodie uero fieri deſiit. Quidam eius loco fa ciunt unguentum ex ſemine abietis: creduntq; in huius unguenti compoſitione abie tem ἐλάτης appellatione ſignificari: ſed malè admodum. Aliud enim eſt hîcà Diſcori de deſcriptum Elatinum unguentum,quam oleum ex abiete, quod Galenus Acopū ἐλάτης uocat.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 45 sur 645

DE MELINO VNGVENTO. CAP. 56.

Melinum ex malis Cotoneis adhuc conficitur, non tamen aromatis odoratur, ſed ſimpliciter fit maceratis ad ſolem in oleo Cotoneis malis, uocaturq; Oleum Cotoniorum à Pharmacopolis.

DE OENANTHINO VNGVENTO. CAP. 57.

Oenanthinum ex Labruſcæ (quæ uitis agreſtis eſt) floribus, Græcis οἰνάνθῃ appellatis conficiebatur. Nunc uerò eius nullus apud nos uſus.

DE FOENOGRAECINO VNGVENTO. CAP. 58.

Hoc à quibuſdam adhuc præparatur, ſed ſimpliciter ex Fœnigræci ſeminibus oleo incoctis, uel ad ſolem maceratis.

DE SAMPSVCHINO VNGVENTO. CAP. 59.

Sampſuchinum ex Maiorana, quam Græci σάμψυχον appellant, fiebat, admixtis aliis aromatibus: nunc uerò hoc modo non amplius præparatur. Nam omnia ferè unguenta quæ olim odoris gratia cõficiebantur, hodie in Europa fieri deſierunt. Recentiores tamen aliud ſubſtituerunt, quod Oleum Maioranæ uocant.

DE OCIMINO VNGVENTO. CAP 60.

Ex Ocimo hoc quondam conficiebatur.

DE ABROTONINO VNGVENTO. CAP. 61.

Ex Abrotono nigra ſeu Maſcula hoc olim fiebat unguentum: nunc quidam ad ſolem cum Abrotono maceratum oleum, Abrotoni oleum uocant.

DE ANETHINO VNGVENTO. CAP. 62.

Hoc hodie ſimplici ratione ex Anethi floribus in oleo ad ſolem maceratis conficitur: quidam etiam Pharmacopolæ ſecundum aliam deſcriptionem conficiunt. Vulgo in Pharmacopoliis Anethinum oleum uocatur.

DE LILINO VNGVENTO. CAP. 63.

Lilinum, quod Græci non tantum κρίνινον, uerumetiam Σόσινον Perſico uocabulo appellant, Perſis Lilium ſuſan nominantibus: adhuc fit, ſed tantum in oleo maceratis candidis liliis.

DE CROCINO VNGVENTO. CAP. 64.

Crocinum noſtris quoq; temporibus fit, non tamen ſecundum hanc deſcriptionẽ. Pharmacopolæ hoc ſuo more præparatum oleum Croci appellant.

DE NARCISSINO VNGVENTO. CAP. 65.

Non amplius confici Narciſſinum unguentum Medici curant, cum uulgo Narciſſus non cognoſcatur. Quid autem ſit Narciſſus in quarto huius operis libro oſtendemus.

DE LIGVSTRINO VNGVENTO. CAP. 66.

Ex Liguſtri floribus, quoniam odorati ſunt, hoc olim conficiebatur unguentum. Nunc uerò nuſquam conficitur. Quid autem Liguſtrum ſit, hoc ipſo libro non longè pòſt.

DE IRINO VNGVENTO. CAP. 67.

Ex Illyrica Iride hoc præparabitur unguentum. Recentiores alio modo confectũ oleum Irinum nominant.

DE GLEVCINO VNGVENTO. CAP. 68.

Simplex hæc eſt Gleucini cõfectio, quæ à Dioſcoride ponitur. A Galeno hæc ipſa etiam de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη libro ſeptimo recenſetur, & ad Dioſcoridem refertur: & præter hanc aliæ tres indicantur, quæ plura recipiunt aromata ſiue Medicamẽta. Nomen à muſto, quod γλεῦκος à Græcis dicitur, accepit. Hodie uerò non amplius, quod quidem ſciamus, conficitur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 46 sur 645

DE AMARACINO VNGVENTO. CAP. 69.

Diuersum hoc est à Sampsuchino, quamuis utrumq; Sampsuchum & Amaracum capiat. Alia uerò Aromata, quæ ingrediuntur, differunt. Quare ut distinguantur ab inuicem hoc Amaracinũ, illud Sampsuchinũ, appellarũt. Hodie autẽ hoc fieri desiit.

DE MEGALIO VNGVENTO. CAP. 70.

Hoc hodie nõ conficitur, nam Dioscoridis etiam ætate nõ amplius conficiebatur.

DE HEDYCHROO VNGVENTO. CAP. 71.

Hedychroon ab hilaritate coloris nomen accepit, hodie uerò non præparatur. Pastilli etiam qui Theriacam Andromachi ingrediuntur, similiter Hedychroi appellantur, qui plurimum ab hoc unguento differunt. Quapropter ineptè apud Paulum Aeginetam libro septimo in Theriacæ compositione, uocabulo Hedychroi adiecit unguinis appellationem interpres Albanus Torinus Vitodurensis.

DE METOPIO VNGVENTO. CAP. 72.

Metopium Galbanum recipit, propterea à Galbani planta ab Aegyptiis Metopion appellata nomen accepit. Non præparatur hodie.

DE MENDESIO. CAP. 73.

Mendesio unguento, quod ab Aegypti urbe Mendesia nomen accepit, hodie nõ amplius Europæ medici utuntur. Nusquam enim in Europa conficitur, nisi quis singulariter id fieri curauerit.

DE STACTE. CAP. 74.

Dicta est Stacte à stillando. Est autem recentis expressæ Myrrhæ destillans pinguissimus flos. Antonius Musa Styracem liquidam, Stacten esse cõstanter affirmat, sed malè meo quidem iudicio. Sunt enim natura penitus diuersę Styracis & Myrrhę arbores: & huius lachryma in aqua resoluitur, illius uerò in oleo, uel oleo simili humore tantum. Myrrha præterea optima ex * aqua fit. Stacte per se magno emitur. Styrax uerò liquida admodum partu. Quare cum ex plurima Myrrha, quantumuis bona, minimum exprimatur Stactę, & Storax liquida longè minoris, (quanquam Myrrha etiam uilissimo ueneat) nemo temere affirmabit eam Stacten esse. Quòd si non satis efficax hoc argumentum contradicentibus uidebitur, electa Myrrha Stacten expressimus: qua uix aliquid reperiatur, quod diutius & latius oleat, odore aromatum modo iucundum. Sed propter grauitatem aliquam sensoriis irrepẽtem, facile somnũ conciliat. Possunt nostro exemplo uolentes si ueram Myrrham eamq; optimam eligant, non magno labore eam exprimere. Nam uulgo hodie apud nos non exprimitur ob recentis Myrrhæ inopiam, sed in Arabiæ Mecha copiosè adhuc confici negotiatores referunt.

DE CINAMOMINO VNGVENTO. CAP. 75.

Cinamominum à Cinamomo (quod basis huius unguenti est) nomen accepit. Hodie non præparatur.

DE NARDINO VNGVENTO. CAP. 76.

Nardinum ex Indicæ Nardi Spica, & aliis quæ à Dioscoride recensentur, fiebat. Nunc autem præparatur quibusdam demptis, & quibusdam additis medicamentis, uulgo Nardinum oleum uocatur: sed non odore & uiribus, eo quod olim fiebat, multo ignauius est. Galenus Romano uocabulo Nardinum passim in suis libris, Spicatum à Nardi Spica, quam capit, appellat. Quidam uerum Nardinum unguentũ hoc esse credunt, quod ex Spica Lauendulæ distillatur, sed longè falluntur.

DE MALOBATHRINO VNGVENTO. CAP. 77.

Malobathrinum præcipuè Malobathro cõstabat: hoc ut Galenus libro tertio de compositione medicamentorum κατὰ γένη refert, Romæ foliatum dicebatur, quemadmodum Nardinum, Spicatum.

DE IASMINO VNGVENTO. CAP. 78.

**Hoc caput in nonnullis editionibus Dioscoridis desideratur.*

In Persida Iasmini nascuntur flores, Violis quadantenus similes: Ab Arabibus Iesem i-

leſemini & Zambach appellantur. Ex his unguentum illud conficiebatur, quod ab Arabibus etiã Oleum de Zambach nominatum fuit. Vnde imperiti putant hoc ex Sambuci floribus fieri maximo (& qui etiam pedibus palpari poſſit) errore. Iaſmini autem flores hodie à quibuſdam non tantum in Italia, uerumetiam Gallia & Germania, uitium modo ſati, uiticulis ſuis pergulas & concamerationes hortorum aſcendunt & integunt, Iaſmini uocabulo in leſemini detorto. Non autem temere quidam huius unguenti odore delectati ſunt, cum apud nos etiam cœlo multo quàm in Perſide frigidiore, nimia odoris bonitas delicatæ naris hominibus faſtidium pariat. Itali primam literam quaſi S conſonantem pronunciant: unde quidam eo ignorantia peruenerunt, ut Seſaminum ſemen & Seſeminam appellatum florem eandem rem eſſe credant, ſed malè.

DE MYRRHA. CAP 79.

Iandudum de Myrrha incidit controuerſia, negantibus etiam doctiſſimis uiris nos ueram Myrrham habere. Qui uerò res ipſas diligenter inquiſiuerit, non poterit nõ uidere, quod non tantum mediocris, uerumetiã optima Myrrha afferatur, quamuis hoc fiat rarius. Quod autem non frequentius contingat, ſola in cauſa eſt aromatopolarum, quos hodie materialiſtas uocant, ignauia & inſcitia. Hi enim cum partim etiam in Alexandriam nauigent, facile poſſent optima quæq; eligere & adportare, niſi ſumptibus parcere mallent, quàm humani corporis ſaluti conſulere. Verum hoc nequaquam omnium inſtitutum eſt, cum nonnulli longè alium finem, fœdum uidelicet lucrum & priuatum commodum, ſequantur.

DE BOEOTICA MYRRHA. CAP. 80.

Bœoticam Myrrham neceſſe eſt ſimiliter lachrymam eſſe: quemadmodum enim propriè uocata Myrrha, arboris ſui nominis lachryma eſt, quæ in aqua diſſoluitur: hoc addo ut à reſinoſis lachrymis, quæ in aqua minimè reſoluuntur, diſtingui poſſit. Sic etiam par eſt Bœoticam Myrrham, ex alicuius arboris parte aliqua manare. Non enim fruſtra, ſed ob ſimilitudinem ſubſtantiæ & qualitatis, quas cum Myrrha paulò minus quam eaſdem habet, Myrrhæ uocabulo appellata fuit. In hoc uerò Dioſcoridis exemplari, quod Marcellus Virgilius interpretatus eſt, clarè legitur Bœoticam Myrrham naſcentis cuiuſdam in Bœotia arboris radicem eſſe, ſed malè quantum mihi uidetur: neq; hoc interpretis culpa, uerum exemplaris Græci uitio factum eſt, in quo ſic ſcriptum reperitur, ἡ δὲ Βοιωτικὴ σμύρνα ἔστι δένδρου τινὸς ἐν Βοιωτίᾳ γεννωμένου ῥίζα τετμημένη, hoc eſt, Bœotica uerò Myrrha eſt arboris cuiuſdam in Bœotia naſcentis radix inciſa. Fuiſſe autẽ alium uerborum ordinem & ſenſum in hoc capite Serapio indicat, cum in Myrrhæ capite ſic ait. Sed Myrrha quæ eſt ex terra, quæ dicitur Laptoteno (id eſt, Bœotia) abſcinditur ex radice arboris quæ eſt in terris illis. Sic ille hoc Dioſcoridis caput reddidit, nec dicit Bœoticam Myrrham inciſam eſſe radicem, ſed ex radice excindi, quemadmodum ſolent inciſione elici reliqui liquores: Idem nobiſcum ſentit in ſuis commentariis Marcellus Virgilius interpres. Myrrha autem hæc hodie omnino non cognoſcitur.

DE STYRACE. CAP. 81.

Styracis & Myrrhæ arbores natura penitus eſſe diuerſas in Stacte prẽmonuimus, quod etiam ad natales attinet, nihil prorſus commune habent: Hæc enim in India & Arabia, illa uerò in Aſiæ minoris Piſidia & Cilicia diuerſi cœli regionibus prouenit. Si uerò ſubſtantiam ipſam quæ ex his emanãt lachrymarum conſyderauerimus, omninò diuerſas deprehendemus. Lachryma enim quæ ex Styrace manat, præter omnes alias quas iam taceo notas, reſinoſæ eſt ſubſtantiæ: cuius proprium eſt in ſibi ſimili humore aliquo reſoluí, & minimè in aqua. Quæ uerò è Myrrhæ arbore diſtillauerit lachryma, facilè etiam propter ſubſtantiæ ſimilitudinem in quouis aquoſo humore diſſoluetur. Hæc ideo dico, ut ſciamus liquidam Styracẽ nihil minus eſſe quàm Stacten, quod pluribus etiam demonſtrare argumentis poſſemus, ſi huius loci eſſet falſas doctorum opiniones & iudicia confutare. Styracis autem triplex hodie habe-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 48 sur 645

tur differentia. Est Styrax calamita quæ in candicantes & rufescentes grumos cõcreuit. Est & liquida Styrax, quæ in duas diuiditur differentias: altera enim resinosa est pinguedo ex arbore quadam sponte destillans, aut coctura elicita: & altera, quæ ex Styracis nucleis exprimitur: sed huius rarissimus apud nos est usus. Tertia differentia Styrax sicca est, à quibusdam etiam Thymiama uocata: estq; cortex in ruffo colore nigricans, quem aiunt è Styracis arbore colligi. Quidam improprie siccam Styracem etiam rubeam cognominant. Rubea enim Styrax est Calamita Styrax, quæ non candidum sed ruffum colorem habet. Hodie autem Pharmacopolæ non amplius Styrax, sed Storax pronunciant.

* *Nasciphthum corticem impropriè Storacem rubeum uocant: cum Styrax ruber, non cortex, sed huius coloris liquor sit.*

DE BDELLIO. CAP. 82.

Substantia & qualitate Bdellium cum Myrrha magnam habet cognationem, suis tamen distingui possunt notis, quas etiam ipsi (ut uocant) Materialistæ ut plurimum ignorant, quo factum est, ut hactenus aliquot seculis Myrrham pro Bdellio allatam uendiderint. Nunc uerò genuinum rursus affertur, iis, quibus ab authoribus describitur, notis cognoscendum. Nomen suum in Pharmacopoliis retinet.

DE THVRE. CAP. 83.

*Diuersæ species thuris, permixtæ nobis adferũtur.

Thus etiam optimum nos habere nemo dubitare debet, neq; tamen inficias eo, interdum resina aliis quibusdam adulteratum afferri. Est autem Thus in Arabia nascentis arboris resinosæ substantiæ lachryma, candicans, pinguis, & interdum geminis guttis testiculorum modo concrescens, quod optimum est, & masculum uocatur. Pharmacopolarum quidam Thus, quidam uerò Olibanum, græca appellatione uocant. Germanis quoniam in templis ad sacros suffitus accenditur, Weyhrauch, quasi consecratorius fumus nominatur. Aliud à thure est quod in inferiori Germania Incensum uocant, quamuis etiam Thus à nonnullis Incensum nominetur. Quod enim nostri Incensum appellant, Resina est Pini, aut alterius cuiusdam Pino cognatæ arboris.

DE THVRIS CORTICE. CAP. 84.

Thuris cortex unà cum adhærente lachryma arbori suę auulsus sæpe affertur, maiore adstringendi & siccandi ui, quam Thus ipsum præditus.

DE THVRIS MANNA. CAP. 85.

Frequenter huius Mannæ in libris Galeni de compositione medicamentorum κατὰ γένη mentio fit, & apud multos alios ueteres scriptores: ubi interpretes interdum mannam Thuris scriptum inueniunt, ex una re diuersas faciunt: ut, si scribatur, Recipe Mastiches, Mannę thuris, uirgula distinguentes. Quare quotiescunq; Mannæ uocabulum Thuris nomen immediate antecedit aut sequitur, perpendendum an sola Thuris manna, an utrunq; accipiendũ sit. Nam interdum simpliciter Mannam, nonnunquam etiam Thuris Mannam hoc medicamentum medici uocant. Est autem hæc Manna tenuis ex masculo thure puluis & pollen, qui in grumorum attritu resoluitur. Huius olim in Emplastris fuit usus, sed hodie pauciſſimi eam expetunt: nam eius loco contrito utuntur thure. Porrò Mannæ nomine uulgo nunc aërium seu roscidum mel, Manhu ab Israelitis olim appellatum, ostenditur: de quo plura, secundo huius operis libro in mellis capite, dicturi sumus.

DE THVRIS FVLIGINE. CAP. 86.

Fuligo etiam ex Thure quemadmodum ex omnibus resinosis & oleosis rebus colligi potest, eo quo Dioscorides docet modo. Est autem Fuligo ex incensa pingui quacunq; re resolutus tenuis fumus, impositio quodam concauo uase exceptus, qui Germanico uocabulo Kham & Schmitz uocatur.

DE PINO

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 49 sur 645

DE PINO ET PICEA. CAP. 87.

Magnam nonnulli Græcorum ſcriptorum controuerſiam nobis reliquerunt in uocabulis πίτυς & πεύκη. Non quod ipſi Græci tantum in horum ſignificatione uarient, ſed etiam interpres interdum πίτυν, Pinum: πεύκην Piceam uertit: & Ruellius contrà, interdum πεύκην Pinum, πίτυν uerò Piceam: quæ uarietas magnã in demonſtrandis & iudicandis rebus difficultatem parit. Theodorus Gaza in Theophraſto præterquam quod πεύκην Pinum & πίτυν piceam uertit, etiam ipſam πίτυν laricem interpretatus eſt, quem ſequutus eſt † Plinius, & Plinii Virgilius Marcellus, qui præterea πεύκην Tædam interpretatur, ſed malè. Non tamen eſt quod hanc culpam aliquis ad interpretum ignorantiam reiiciat. Cum ipſe Virgilius Marcellus (ſuo in hoc capite commentario fateatur & concedat) poſſe etiam aliam quam ipſe interpretatus ſit, horum uocabulorum ſignificationem ex authoribus afferri, nec hodie tantum iſta eſt in his uocabulis controuerſia: nam olim quoque in ipſa Græcia & Macedonia ſua nomina permutabant πίτυς & πεύκη arbores. Laricem tamen πίτυν, πεύκην Tædam interpretari abſurdius eſt. Multum enim differunt πίτυς Larix, πεύκη & Tæda. Ego autem potius Ruellium ſequor multis argumentis rationibus adductus, & πίτυν Pinum, πεύκην uerò Piceam interpretandam eſſe cenſeo. Longum foret & non eſt huius inſtituti omnia afferre argumenta & rationes, meum tamen iudicium de huius generis arboribus hoc eſto: πίτυς eſt Pinus, quæ cum ſponte prouenit Pinaſter uocatur: nam aliàs etiam in hortis ſeritur. Hæc in Germania rariſſimè ſeritur. Sylueſtris uerò Pinus, ſeu (quod idem eſt) Pinaſter, copioſè in alpibus noſtris prouenit: eum patria lingua Tyrbelbaum appellamus: πεύκη eſt picea, quæ & ipſa duas habet differentias, una eſt longis ſetis comoſior, deorſum pendentibus ramis, hæc fructus fert in longo cono Pineis nucibus ſimiles, minores tantum. Conus à Pini cono differt: quòd Piceæ conus longitudine ferè dodrantem æquat, craſſitudine autem manum propemodum complet: Pini uerò conus multo breuior latiorq; exiſtit: habetq; pyramidalem figuram. Illius etiam ſquamæ tenues ſunt, & ab inuicem reſolutæ, ita ut fructus ſiue nuces ſub ſquamis uideri queant: Pini uerò ſquamæ craſſiores, †longioresq; ſunt & compactæ: propterea nõ uideri poſſunt nuces. Si uerò pini Conus in calido æſtuario, aut ad ſolẽ ſuſpẽdatur, reſolutis magno fragore ſquamis diſſilit, nucesq; ſpargit, quas Tirbelnuſſen appellamus. Picea autẽ quæ Pino ſimiles nuces fert, à Germanis quibuſdã eodẽ quo Pinaſter nomine uocatur. Hanc arborẽ, in Germania ad alpes naſci ſcimus, & à quibuſdam etiã Pinũ uocari, ſed malè. Picea uerò ſylueſtris Conũ huic ſimilem fert, & in eo minutum, & alatũ nucleum, qui in minimo duroq; †cortice contineatur. Hanc Germani ein Fiechten uocant. Abies quæ Græcis ἐλάτη uocatur, ea eſt ſine dubio arbor quæ à nobis ein Tanne appellatur, ſimiles Piceæ ſylueſtri Conos ferens, ſed toroſiores. Huic ſimilis eſt Milax arbor, ſiue Taxus: Germanicè ein Eibe uocatur: fiuntq; ex ea hodie, non minus quam olim, arcus & ſcorpiones. Ἄκης eſt propriè Tęda arbor, quam nos ein Kiner/† Kinbaum & Feuren uocamus. Ex qua ſumpta pinguiſſima materia, Tæda Græcis, Kin †Germanis ſimiliter ut arbor ipſa nominatur. Vnde etiam faces δᾷδες à Græcis dicuntur. Huic ſimilis eſt Larix Latinis, ein Lerche Germanis appellata, Alpibus etiam iuxta Germaniã, & interiori quoq; Germaniæ familiaris: quam an Græci habuerint uel cognouerint, & quomodo eam appellent, nullus adhuc Latinorum aut noſtrorum prodidit. Nos uerò non ſine ratione affirmamus Laricem eam eſſe arborem, quæ ipſis κηδρίλάτη uocatur, quod tanquam obſeruatu & cognitu dignum rerum ſtudioſi diligenter animaduertant.

Pityn ſibi Pinum uideri, Peucen uerò Piceam.

† Imò Theodorus Plinium, tot ſeculis poſterior.

†al. (lignoſiores)

†(al. in mi nimè duro)

†(al. Kiefer)

†(al. Kien)

*Picea, Pechbaum: Piceaſter, ein Fichte: Pinus, Zirbel.

DE PITYIDIBVS CAP. 88.

Πιτυΐδες Pini & Piceæ nuces ſunt, auellanarum propemodum magnitudine & figura, oblongiores tantum in Conis prædictarum arborum enatæ. Exempti corticibus ſuis nuclei ad nos ex Italia afferuntur, ſuum in pharmacopoliis nomen retinentes. Nunc uerò Pinearum nucum frequentior eſt in medicina uſus quam Picearum.

*Zirbernuß.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 50 sur 645

DE STROBILIS. CAP. 89.

Strobili priuatim dicuntur in Pineo cono inuentę nuces, ut à piceæ nucibus distinguantur. Totus etiã pini conus cum fructibus siue nucibus, Strobilus uocatur. Quapropter bis hoc capite Strobilorum mentionem facit Dioscorides. Primum enim exemptos ex Cono & purgatos fructus intelligit. Secundo totum cum nucibus Conum.

DE LENTISCO, [*arbore Masticher.*] CAP. 90.

Lentiscus Σχῖνος à Græcis uocatur. Σχοῖνος uerò eidem genti teretem aromaticum luncum significat: quæ uocabulorum similitudo quosdam in errorem coniecit, alterum pro altero apud authores accipientes. Ideo ne quis in similem errorem incidat, utrumq; uocabulum suis literis scriptum posuimus. Est autem Lentiscus procera ex resiniferarum genere arbor: folia tamen differunt, quæ lenti similia sunt, sed maiora. Nascitur præcipuè in Chio, aliisq; Græciæ locis. In Italia autem ab admodũ paucis in hortis plantatur. Germaniæ uerò incognita est arbor.

*Aliqui hodie Sandaracha Mastichen adulterant.

DE LENTISCINA RESINA. CAP. 91.

Ex Lentisco resina in guttas concreta fluit: quæ priuato nomine μαστίχη Græcis appellatur, quæ adhuc in usu est medicis. Nomen uerò ipsius corruptũ mutata, χ. Græca littera, ch ualente, in x Latinam, quo fit ut non amplius μαστίχη, sed mastix uulgo hęc resina nominetur.

DE TEREBINTHO. CAP. 92.

Terebinthus (quam Græci τερμινθον, Arabes uerò Baton, Boton, uocant) etiam ex resinam ferentium arborum genere est. Folia eius eodem quo in Lentisco ordine in pediculis disposita sunt, multò tamen maiora, & ad Laurinorum magnitudinem accedentia. Nascitur in Græcia, Cycladibus insulis, Petræa Arabia, Syria, Cypro, Africa. Nobis omnino est incognita, præterquam quod frondes & fructus eius, sicut & Lentisci nonnunquam ad nos afferantur.

DE RESINIS ALIIS. CAP. 93.

*Terebinthinam hodie uocant, quæ Largna est resina, nec male illi substituitur.

Resinæ ex multis arboribus fluunt, quæ autem ex Terebintho, Terebinthina Latinis uocatur, Arabibus Gluten Albotin. Hæc rarissime affertur, eius tamen loco Laricis resina utimur, similiter Terebinthinam uocantes, sed malè. Quæ uerò ex Lentisco fluit Lentiscina Latinis, Græcis μαστίχη, Arabibus Gluten Romanum appellatur. Pinea ex pino destillat. Abiegna ex Abiete. Picea quoq; resinã fundit. Strobilinam resinam malè pineam interpretatur Virgilius Marcellus. Antea enim eius mentio facta est sub πιτυΐνη uocabulo, Pinea autem resina differt à Strobilina. Pithyina siue Pinea est, quæ ex arbore sua sponte aut profundius inciso caudicis cortice manat. Strobilina uero in Strobilis, hoc est, in pini conis concrescit. Ex Colophone olim ante tempora Dioscoridis liquida etiam resina afferebatur, quam uocabãt Colophoniam, ea hodie non est in usu. Ipsi apud nos liquidam resinam copiosam habemus, propterea etiam olim ex Germania in Græciam portabatur: habent tamen adhuc Colophoniæ nomine siccissimam resinam, quæ an Brutia, aut Cedri pix sit, nondum ausum certò affirmare. Certe nostra adhuc ætate multi eam picem Græcam uocant: Colophonia uero liquida fuit. Ex Gallia quoque in Græciam allatam esse resinam liquidam testatur Dioscorides. Deinde subiungit: Affertur liquida & ex Galatia quæ ad alpes est, (hoc est ex Germania) quam patrio uocabulo Larignam regionis eius incolæ dicunt. Hæc adhuc à nobis Lerchenbartz uocatur, ab Italis Largatum. Porrò quod Larignam resinam ex Germania in Græciam dicit allatam esse, satis indicat in Græcia non adeo frequentem esse Laricem, ex qua illic colligi possit. Hinc conicio non multis in Græcia cognitam fuisse: nullum enim nomen quo eam indicent authores apud Græcos inuenire potuerunt. Nos uerò ante dixi-

mus

mus proprium eius nomen κεδρελάτην esse. Est & aliud resinæ genus quod Galenus πιτύινον φύσημα uocat, quasi pineum abscessum: non tamen in pino tantum hic abscessus excernitur, uerumetiam in abiete & aliis huius generis arboribus. Cùm in abiete gignitur, à Germanis ein Tannen bareck eadem significatione uocatur. Est autem extuberans abscessus, resina plenus in resiniferis arboribus enatus. Ex cupressо etiam resina liquida fluit. Huius uerò nostra ætate nullus est in hisce regionibus usus. Coquebatur olim omnis liquida resina: cocta acrimoniam, odorē, & partium tenuitatem omnē deponit. Quare ea utebantur ad suffitus, quale Cyphi est, ut sua pinguedine facile accensa alia etiā facilius accenderentur, nulloq; interim suo odore reliquorum aromatum fragrantiam retunderet. Eadem etiam odoratis unguentis substantiæ crassitudinis causa miscebatur.

FVLIGO RESINAE. CAP. 94.

DE PICE LIQVIDA. CAP. 95.

Liquidę picis nullus hodie uel rarus in medicina usus existit, quamuis copiosè hęc apud nos & in septentrione è Tæda arbore fiat.

† *Aliud liquidæ picis genus est, quo curruum axes ungunt. Vide mox in Bitumine.*

DE OLEO PICINO. CAP. 96.

Neq; hoc hodie pręparatur. Si autem pręparare quis uellet, poterit meliore modo per destillandi (ut uocant) artem ex quacunq; pice & resina colligere.

DE PICIS FVLIGINE. CAP. 97.

Quid fuligo sit, & unde colligatur, antea ostensum est in Thuris capite, quapropter non opus est ea hic repetere.

DE SICCA SIVE SPISSA PICE. CAP. 98.

Sicca pix omnibus nota est. Germani Bech & Pech uocant. Quomodo autem fiat, Theophrastus docet, nouerunt q; omnes qui Hercyniam syluam accolūt, pręsertim has eius partes quę Bohœmica et Thuringiaca syluæ uulgo appellantur.

DE ZOPISSA. CAP. 99.

Ζώπισσα est pix naualis, quam Græci etiam ὑπόχυμα uocant, alia est ab hac pice naualí, quę in Germaniæ maritimis locis habetur. † Græci enim naues suas resina & cera illinebant. Nostri uerò è pice liquida plerumq; suam naualem picem coquunt, quidam etiam Bitumine ad hoc utuntur. † Schiffbech/ Schiffpech.

DE BITVMINE. CAP. 100.

Bitumen Græci Ασφαλτον uocant, Germani Erdbech/ quòd substantia & uiribus Pici cognatum sit, & in terra nascatur. Est autem ceu pinguis terræ adeps, Picis colore, substantia, quo fit ut facile flagret, accensum. Sunt autem multæ Bituminis differentiæ. Quod solidius & colore in nigro purpureum & splendidum est, Iudaicum, cum à Iudæa ubi gignitur cognominatur. Gignitur autem plurimum in Asphaltitide lacu, quem mortuum mare nominant. Hoc humanis ossibus in Alexandria & Alkairo Mangones illinunt, & pro Mumia uendunt, cum tamen Mumia nihil aliud sit quàm bituminis genus quoddam, ut paulo pòst referemus. Liquidum Bitumen quale in Sicilia reperitur, copiosè etiam in Germania gignitur, maximè circa Brunsuicum & Borchtorpium in Saxonia, quo ad axes ungendos, iumentorum scabiem & lucernarum lumina utuntur. Hoc Germanice Teer siue Erdteer uocatur: ab aliquibus etiam à fœtore Teufelsdreck nominatur. Est & liquidæ picis genus de quo paulo ante diximus, quo similiter curruum axes ungunt. Quod nequaquam ad hoc liquidum Bitumen referendum est. Simile quiddam etiam ex Betula arbore igne elicitur: quo coria Liuoni & Russi ungunt. Hoc à Germanis † Oleum Betulinum & Preussischer Oel Firnis uocatur, à Plinio Bitumen Betulæ arboris, quam nos ein Birck uocamus. *Iudaicum.* *Mumia.* *Liquidum.* † Oleum Betulinum. Oel Firnis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 52 sur 645

DE PISSASPHALTO. CAP. 101.

Piſſaſphaltus talis, qualem Dioſcorides deſcribit, non tantum in Ceraunijs montibus, uerumetiam quibuſdam Germaniæ locis, ut in Tranſyluania & alibi fluminum impetu è montibus defertur. Quod incolæ haurientes à ſordibus purgant, eoq; ad faces pro cera utuntur. Vnde etiam à Germanis Erdtwachs & Bergtwachs, id eſt, in terra ſiue montibus genita cera uocatur. Notandum autem eſt hanc piſſaſphaltum idem eſſe cum Mumia. Nam Arabes ſcriptores in ſua Mumia Dioſcoridis caput de Piſſaſphalto citant. Differt tamen quæ uulgo uenditur Mumia à Piſſaſphalto. Siquidem Piſſaſphaltus natiua eſt, Mumia uerò quæ in pharmacopolijs uenditur, ludaica cum Bitumen eſt, humani cadaueris tabo mixtum. Quod autem hæc Mumia ex ludaico bitumine fiat, ſentit etiam Antonius Muſa Braſauolus. Quidam enim ueram Mumiam eſſe dicunt quòd in ſarcophagis reperitur, Opobalſamo, Aloë, Myrrha, atque humano tabo commixtum. Nam iſtis aromatibus diuitum cadauera in oriente antiquo more condiuntur. Hæc autem Mumia, nunquam ad nos affertur, ſed ea tantum quæ Bitumine & humano tabo conſtat. At neq; hæc genuina, ſed quæ induſtria fit cadauerũ oſſibus infuſo & circumfuſo in humanam figuram bitumine. Quemadmodum enim diuites Aloë, Myrrha & Balſami liquore inuncti reponuntur: ita pauperes bitumine conditi ſepeliuntur. Talis eſt Mumia quæ hodie affertur, quæ ne tantillum quidem Myrrhæ uel Aloës uel Balſami admixtum habet, quod colore, odore, & ſapore manifeſtò deprehendi poteſt.

Mumia Arabum.

Mumia uulgaris.

DE NAPHTHA. CAP. 102.

Naphtha etiam Bituminis genus eſt: ſed omnium liquidiſsimum, calidiſsimum, & tenuiſsimum ſubſtantia & qualitate. Quapropter cum ſimul etiam oleoſæ ſit ſubſtantiæ facillimè accenditur, ac ignis rapaciſsimum meritò exiſtit. Sunt autem tres Naphthæ differentiæ. Nigra enim quædam, & candida quædam, & flaua quædam reperitur: illa, craſſior: hæ uero, aquæ modo liquidæ ſunt. Gignitur autem ex Bitumine natura in terra & montibus accenſo, tenuiſsimis eius uaporibus ſurſum elatis, & ad frigidiora ſaxa in tenuem liquorem reſolutis: qui deinde per ſuos meatus è montibus fontium modo ſcaturit. Hoc autem Naphtha ab alio quouis liquido Bitumine differt, quod igne facta ſit. Nam aliæ liquidi Bituminis ſpecies abſq; igne, aut Bitumine accenſo, per ſe in terra gignuntur. Porrò multum differunt in terra contenta diuerſis locis Bituminis genera, quò fit ut ipſi etiam unde Naphtha generatur uapores magnam habeant differentiam. Ex craſſo enim & terreſtri Bitumine, craſſa: ex tenui & puro, pura etiam & tenuis gignitur Naphtha. Hodie in pharmacopolijs Oleum petræ ſiue † petroleum uocatur: Germanicum eius nomen eſt Steinöl. Ad Bituminis autem genus etiam referri debent lapis Gagates, Thracius, Terra Ampelitis, Succinum, tam candidum quam fuluum ✻. Quod omnibus fortè paradoxon uidebitur. Verum nequaquam ſine certis argumentis & rationibus id affirmamus.

Petroleum.

✻ *Item Caphora & Ambra.*

† *Loco petrolei oleo latericio uti licet, Naphtham candidam efficaciſsimam aiunt: deinde fuluam: poſtremum locum nigræ tribuunt.*

DE CVPRESSO. CAP. 103.

Cupreſſus procera & ſemper uirens arbor eſt, conos ferens Alni galbulis figura ſimiles, magnitudine uerò ad tædæ & laricis conos accedentes: in quibus rubentia & angulosa naſcuntur ſemina, quæ ex arefactorum conorum reſolutis ſquamis, cum matura facta fuerint, excidunt. Quidam hos integros cupreſsi fructus, galbulos, pilulas, & nuces uocant. Poſteriore uocabulo hodie pharmacopolæ utuntur. In Germania hanc arborem nuſquam enatam uidimus ſponte. In Galliæ uerò calidiore parte et Italia copioſe prouenit, unde ad nos eius coni feruntur: (quos ut diximus) pharmacopolæ nuces Cypreſſi uocant. Eſt & fruticulus Chamæcypariſſus à Plinio uocatus. Hic apud nos in hortis & fictilibus ad coronas ſeritur. Eſt enim odorata, & ſemper uiridem ſeruat comam: hinc etiam hibernis coronis inſeritur. Germani Cypreſſen ut ipſam arborem, uocant. Nonnulli tamen hanc Chamæcypariſſum, Abſinthium Santonicum eſſe opinantur, de quo ſuo loco dicemus.

Chamæcypariſſus.

DE IV-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 53 sur 645

DE IVNIPERO. CAP. 104.

Iuniperus arbor Græcis Ἀρκευθος dicitur: baccæ eius, Ἀρκευθίδες. Sunt autem, ut authores tradunt, duo eius genera. Altera ad iuſtæ arboris proceritatem ſe attollens, baccis auellanæ paruæ magnitudine. Et minor altera, quæ paruum fert fructum, uulgari piſo æqualem. Color utriuſq; baccis niger, non ruffus ut Cedri. Nam quidam etiam docti uiri eò erroris delabuntur, ut Cedrides, quibus fuluus eſt color, maioris Iuniperi fructum eſſe credant. Procera Iuniperus Germaniæ noſtræ incognita eſt. Minor uero ubiq; copioſe naſcitur, aſperis & editis locis, quam patria lingua † Weckholder/ Wachholder/ Wachauoeln/ & Krametſtaude nominamus. Eius nos multorum annorum obſeruatione duplex deprehendimus genus: alterum floret & nullum fert fructum, alterum uerò non floret, nihilominus tamen fructum parit: qui initio tertii anni demum ad maturitatem peruenit, quo fit ut uere in hac Iunipero triplices conſpiciantur fœtus: iam iam naſcentes alii, & iuſtæ magnitudinis alii, ſed uirides adhuc, & omnino maturi alii, quibus niger eſt color. Itaq; uerum eſt quod authores tradunt, & uulgò fertur, Iuniperum uidelicet parere uſq; ad tertium annum arbori ſuæ inhærentem fructum.

Cedrides.

† Heluetij Rechholder/ forte quaſi Reuchholder/ à ſuffitu.

* Iuniperi maioris reſinam, Sandarachum uulgò appellant. Sed pro reſina melius dicetur Sandarax, pro metallo Sandarachа.

DE SABINA. CAP. 105.

Sabina, Græcis Βραθὺς, recentioribus medicis Sauina, Germanis Seuenbaum/ Sagebaum & † Saterbaum uocatur. Eſt autem pumila & in latitudinem ſe diffundens arbor, cuius duæ ſunt ſpecies. Altera miti, ceu Tamarix, eſt folio: altera cupreſſo ſimili & aculeato. Plinius negauit Sabinam fructum ferre, cum dicit: Sabina herba propagine ſeritur & auulſione. Et paulò pòſt: iiſdem modis Roſmarinum ſerunt, & ramo: quoniam neutri ſemen. Qua in re nemo temere Plinio fidem adhibere debet. Vtraq; enim tam Roſmarinus quam Sabina ſemina ferunt, teſtante id annua experientia. At Sabina, de qua nunc nobis ſermo eſt, non ſemina tantum ſed & fructum fert, Iuniperi baccis colore & figura ſimilem, ſed paulo maiorem & guſtu multo acriorem. Miror etiam quod herbam appellet, Plinius Sabinam, cum omnibus conſtet arborem eſſe, non herbam.

* Vtraq; ſpecies eſt apud nos.

† Alias Saterbaum.

DE CEDRO. CAP. 106.

Cedrus, quam Arabes Serbim uocant, procera eſt arbor, Syriæ & multis aliis calidioribus regionibus familiaris, Germaniæ hactenus incognita. Neque enim ſponte prouenit apud nos, neq; ſeritur. In Italia autem nonnulli tanquam peregrinam in hortis ſuis excolunt. In Narbonenſi uerò Gallia etiam ſponte prouenire ex relatione Petri Bellonii Cenomanni nouimus, non quidem proceram ſed paruam. Nam quemadmodum in Iunipero quædam procera, quædã humilis eſt: ita etiam in Cedro, altera magna, altera humilis reperitur. Fert hæc fructus Myrtæ baccæ magnitudine, colore ruffos, quos ad nos ferunt negociatores, baccas Iuniperi maioris uocantes: cum tamen non ſint Iuniperi, ſed Cedri minoris fructus. Ruellius Cedrum Galliæ ſuæ ſolo nomine cognitam exiſtimauit. Hinc apparet eum Montis Peſſulani agrum non perluſtraſſe, in qua parua Cedrus naſcitur. Magna autem Cedrus Iunipero proceræ perquam ſimilis eſt, caudice erecto, aculeatis foliis, fructus figura & magnitudine. In ſumma nihil aliud eſt quam peregrina Iuniperus. Hinc etiam nonnulli ueterum, quemadmodum etiam recentiores, Cedrum cum Iunipero procera confundunt, utramque Cedrũ appellantes. Sed eã quę propriè Cedrus ſit, & de qua nunc agimus, ὀξύκεδρος Græcis uocatur, quoniam duriora & ſpinoſiora Iunipero folia habeat. Differt etiam materiæ ſoliditate, & ſpadiceo colore, à Iunipero: quinetiam fructu qui Cedro ruffus, Iunipero niger datus eſt. Quos, cum nuper in Germaniam importarentur, nonnulli etiam doctiſſimorum uirorum Iuniperi maioris baccas crediderunt, non animaduertentes, manifeſte authores Iunipero nigrum, Cedro uerò ruffum tribuere fructum. Quæ autem κεδρία Græcis, & Latinis Cedria, Arabibus pix Alkytran uocatur, liquida Cedri pix eſt, cum qua pariter dum uritur pix aquoſus & ſeroſus defluit humor, colore fuluus aut ruffus, Cedrium ab authoribus dictus,

Oxycedrus.

Cedria.

dictus,& Cedrinus liquor. Porrò quemadmodum Ἀρκευθίδες, Iuniperi: ita etiam καὶ Κεδρίδες Cedri fructus nominatur, de quibus iam diximus.

Galenus Cedrum, Iuniperum adpellat: & contrà etiam. Gummi elemi uidetur Cedri lachryma: pro ea uti licebit liquore. Deget Germanicè dicto: de quo leges suprà ad finem Capitis de Bitumine.

DE LAVRO. CAP. 107.

Laurus Græcis Δάφνη, fructus eius Δαφνίδες dicuntur. Germani Lorcen & Lorberbaum/arborem: fructus uero Lorber nominant. Arbor non magna est in calidioribus quàm nostra est regionibus nascens. Itaq; sponte apud nos non nisi sata prouenit. Sunt autem geminæ lauri differentiæ. Altera enim latifolia, altera tenuifolia existit, est etiam in fructu differentia. Siquidem alterius in rotundo modice oblongus est: alterius oblongus, gracilis, & utrinq; ouato mucrone turbinatus.

Laurus diuiditur in syluestrem & satiuam: ac rursus utraq; in syluestrem & satiuam.

DE PLATANO. CAP. 108.

Platanus peregrina quondam ipsi Italiæ arbor fuit, in quam primum ex oriente allata est: ubi in magna æstimatione, propter foliorum latitudinem solis æstum arcentem, habebatur. In Germania eam sponte nasci nemo speret. Quare non assentior illis qui Ahorn dictam Germanis arborem Platanum esse contendunt. Ea enim acer est: foliorum tamen figura ad Platanum accedit, reliqua discrepant. Platanum autem propriè appellatam, adhuc apud Hispanos, Siculos, & Constantinopolitanos in diuitum hortis excoli scimus.

DE FRAXINO. CAP. 109.

Fraxinum Græci Μελίαν, Germani ein Asche & Esche appellant. Est autem duplicis generis. Altera quæ simpliciter Μελία hoc est fraxinus: & altera quæ Βουμελία, hoc est, bubula fraxinus uocatur. Prior minoribus & angustioribus foliis & semine seu fructu graciliore. Altera uerò latioribus maioribusque tum foliis, tum fructibus conspicitur. Eius frondes ad Bouum pabula quidam adhuc nõ minus quàm olim reponunt: unde Bubulæ cognomentum apud Græcos inuenit, quamuis etiam à magnitudine ita cognominari potuerit. Nouisse quoq; legentes oportet, rei rusticæ scriptores latifoliam & syluestrem, hoc est, incultiorem fraxinum, Ornum appellare. Ergo meo quidem iudicio † Ornus nihil aliud est quam magna illa latifolia Fraxinus, montibus familiaris. Ruellius aliam arborem Ornum esse putat, cui folia quidem sunt Fraxino positu non dissimilia, sed multo minora, cum Orno maiora tribuantur. Sed quia hæc racemoso florum & fructuum habitu, acerba ui, & foliorum figura sorbo simillima sit, ad nullum aliud arboris genus, quàm sorbi merito referri debet, qua de re paulo post hoc eodem libro dicturi sumus.

Ornus Ruellij.

Fraxinus alia Germanis dicitur Eychesch/alia Steinesch. Siliquã Fraxini, pharmacopolæ linguam auis nominant.

† *Ornus, Fraxinus latifolia, etc. Sed alia Fraxini species uidetur, quæ Orni nomen circa Romam hodieq; seruat: in Germania non prouenions.*

DE POPVLO ALBA. CAP. 110.

Duæ sunt apud Dioscoridem Populi species: nigra altera, & alba altera, de qua nunc agimus. Nec immeritò hæc alba cognominatur, cum inferior foliorum pars candore etiam cum niue certet. Propterea Græcis Λεύκη, Germanis Weiß alberbaum/ Weiße popel/ & * dalunt inferius candida uocatur. Porrò quod ad lachrymam & prima germina huius arboris attinet, non ita efficaces in medicina uires habet, ut nigra, de qua iam dicturi sumus. Nascitur autem hæc arbor pingui fœcundoq; solo, & circa pagorum fossas. Falluntur qui albam populum esse existimant arborem, quæ à Germanis ein Aspe nominatur. Hæc enim tertia est populi species à Plinio Libyca siue alpina, & à recentioribus Latinis tremula dicta: quoniam longis pediculis pendentia folia, afflatu leuissimæ auræ tremunt.

* *Germanis Alberbaum/ Abelen.*

DE POPVLO NIGRA. 111.

Albæ nigræq; populis tria interponuntur capita, in uulgaribus Dioscoridis exemplaribus.

plaribus. Cum uerò author hic non ſoleat cognatas res diuellere, poſt albam populum nigram ſtatim recenſere maluimus. Non enim ueriſimile apparet, Dioſcoridem eas interiectis aliis & minime cognatis rebus diſcreuiſſe. Eſt autem nigra Populus arbor, quam Græci Αἴγειρον, Germani Popel weiden & Popeln uocant: ex cuius recenter erumpentibus oculis unguentum Acopon fit, quod pharmacopolæ Populeum nominant. Veteres Latini utramque Populum Farfarum appellarunt. Farfarus. Eſt etiam herba Farfarus & Farfarella, à ſimilitudine quam cum Populi foliis habet dicta: de qua alibi dicemus. Porrò nigræ Populi lachrymam ad Eridanum fluuium in electrum, quod ſuccinum Latini uocant, denſari, ut poëtæ fabulati ſunt, & plerique crediderunt, minime uerum eſt, ut ſuo loco oſtendemus, cum de Lyncurio nobis ſermo erit.

DE MACERE. CAP. 112.

Conuenit inter omnes propemodum doctos, Macer, corticoſum illud aroma eſſe, à pharmacopolis Macis appellatum, ipſis Arabibus etiam id teſtãtibus: qui in deſcriptione ſui Macis, Dioſcoridis caput de Macere allegant. Nemo autẽ miretur, cur hic author ſuum Macer arboribus miſceat, cum potius inter aromata de eo agere debuerit. Venia dignus eſt in hac re Dioſcorides, cuius ætate res noua, nec penitus cognita fuit. Credebant tamen arboris corticem eſſe: quapropter hic inter arbores recenſetur. Noſtra uerò ætate, quid re uera ſit, cognoſcere incepimus. Nam Arabes clarè ſcribunt corticem eſſe nucis Moſchatæ. Cum uerò Moſchata nux plures habeat (quibus munitur) cortices, dubium eſt quotus in ordine Macer cortex ſit. Idcirco quidam tradunt exteriorem eſſe, quod tanquam falſum ipſa experientia improbat. Poſſunt tamen qui hoc ſcribunt iſto modo excuſare. Nuces Muſchatas, ut hactenus ad nos allatæ ſunt, duabus corticibus ueſtitas conſpexerunt, quorum interior qui nucleum ipſum proximè ambit, durus, lignoſus & inſipidus exiſtit: qui uero hunc circumdat, Macer eſt. Tertium uero & extremum non uiderunt: itaque opinati ſunt Macer exteriorem eius corticem eſſe. Nos uerò cum integros Moſchatæ nucis fructus iam ſæpe uiderimus, non pigebit totius fructus habitum indicare. Eſt ergo nux Moſchata iuglandi, adhuc in arbore cum omnibus corticibus hærenti, magnitudine & forma omnino ſimilis, cortice foris carnoſo craſſoq; qualis eſt uiride illud & carnoſum iuglandis putamen. Sub hoc Macer eſt: quod lignoſum corticem, nucleum ipſum (hoc eſt, nucem Moſchatam in ſe continentem) ambit. Indi totos hos fructus non aliter quam nos iuglandes puriſsimo Zacharo aut melle condiunt, & conditos nobis mittũt. Tales fuerũt qui proximo anno M. D. XXXVI: à nato Chriſto Francofordiam ex India ab Hiſpano quodam ferebantur. Porrò hi maxime errant, qui Cinamomum crẽdunt Caryophyllos & nuces Moſchatas ferre. Neutrum enim fert, ſed paruum fructum glandibus, in acetabulis ſiue caliculis adhuc hærentibus, ſimilem, multò tamen minorem.

DE VLMO. 113.

Vlmus, quæ πτελέα Græcis uocatur, magna & procera eſt arbor, lutoſum amans ſolum. Folia habet Tiliæ & corylo non diſſimilia. Eius duo ſunt genera: alterum ſimpliciter πτελέα, hoc eſt Vlmus: alterum uerò ὀρεοπτελέα, hoc eſt, ut Theodorus Gaza apud Theophraſtum conuertit, Montiulmus nominatur. Sunt autem Vlmi iſtæ arbores, quas Germani † Roſtern uocant: & alterum genus Vlmen ſiue Vl- † Rũmen. * Quid uero inter utranq; ſit diſcriminis fabri lignarii nouerunt, & nos quoq; ſtern. in hiſtoria arborum differentias earum indicauimus.

* Baſt *Germanis, Vlmi uel Tiliæ cortex fißilis eſt.*

DE CARIE LIGNORVM. CAP. 114.

Vetuſtos arborum truncos, & intempeſtiuè cæſa atq; ędificiis nimia uetuſtate corrupta ligna, uermes atterunt. Qui autẽ farinę ſimilis è foraminibus excidit puluis, Caries Latinis, Græcis σαπρότης ξύλων, Germanis Wurm mel uocatur. Differt autẽ hæc ſecundũ lignorum diuerſam naturã. Papyrus grandis & triquetra herba eſt, in Aegypti paluſtribus locis iuxta Nilum iunci modo naſcens. Ex hac chartę olim fiebant, &

quo

quo Plinius docet modo, hinc noſtris etiam & nuper inuentis chartis Papyri no-
†Detracta. mē manſit. Vidimus nos † detractos medulla papyri cortices ex Aegypto allatos: Vidimus etiã in uetuſtiſsimis Germanię Bibliothecis Papyri chartis ſcriptos libros.

IN NOSTRIS CODICIBVS HARVNDO ET PAPYRVS. CAP. 115. 116.

DE TAMARICE. CAP. 117.

Tamarix Græcis Μυρίκη appellatur. Eſtq; duum generum, ſatiua & procera altera, in Aegypto naſcens: & humilis altera, quæ diminutiua forma Tamariſcus dicitur. Eius duplex genus in Germania inuenimus: alterum ſolidiore ligno, medullaq; admodum exili, & foliis tenuioribus, copioſe ad Rhenum circa Argentoratum naſcens: alterum ampliore medulla, foliis latiuſculis, ligno q; non uſque adeò ſolido, quod frequens in Danubii & Vuertachii ripis in Vindelicia prouenit, præſertim iuxta Auguſtam. Minoris autem Myricæ folia & cortices pharmacopolæ ad medicinæ uſus ſeruant. Fiunt etiam hodie, non minus quàm olim, ex ligno eius circulis doliolorum modo circundata apud nos pocula. Germani pariter Græcis minorem, Tamariſken uocant. Male hactenus Grammatici Myricam eum eſſe fruticem interpretati ſũt, quia Germanis Heyde appellatur: è cuius flore, præſertim apud nos in Lunenburgenſi ſolitudine, apes mel copioſum colligunt, ſed minime generoſum, ut Dioſcorides proximo capite manifeſtè teſtatur.

DE ERICA. CAP. 118.

Erica abſq; dubio eſt illę Myricę ſimilis, ſed minor frutex, quem Germani Heyde appellant: in Lunenburgenſi ſolitudine ad duum & trium nonnunquam cubitorum altitudinem aſſurgens. Hunc Myricam hactenus aliqui opinati ſunt, ſed male, ut proximo capite indicauimus.

DE ACACALIDE. CAP. 119.

Non cognoſcitur in hiſce regionibus Acacalis, cum in Aegypto naſcatur, neq; fructus eius amplius afferatur: niſi aliquis ex Myrobolanis Emblicum ſeu Belliricum hunc eſſe exiſtimet: quod ut non affirmamus, ita etiam nondum negamus.

DE RHAMNO. CAP. 120.

Rhamnus etiam alba ſpina Latinis nominatur. Cautos tamen nos eſſe oportet, ne res diuerſas hoc nomine confundamus. Nam præter Rhamnum ſpinam arboreſcentem, in herbaceo genere duo Cardui, albæ ſpinæ nomine paſſim ab authoribus indicantur. Ouidius uerò ſexto faſtorum per ſpinam albam & uirgam lanalem, Rhamnum intelligit nec ſine cauſa in hunc modum de Rhamno ſcribit.

Sic fatus ſpinam, qua triſtes pellere poſſit
A ſortibus noxas, hæc erat alba, dedit.

Et paulo poſt:

Virgaq; lanalis de ſpina ſumitur alba,
Qua lumen thalamis parua feneſtra dabat.

Cum ipſe Dioſcorides eaſdem Rhamno uires, quas Ouidius ſpinæ albæ ſeu lanali uirgæ tribuit, interprete Marcello, dicens: Fertur præterea Rhamnus, appoſitis proſoribus feneſtris ue ramis eius, omnium ueneficiorum arcere maleficia. Ianalis autem uirga, Rhamni uirga dicitur. Quod Ianus eam Cranæ Nymphæ (qua potitus erat) contra Strigum noxas pro amuleto dederit. Sunt autem Rhamni præcipuæ ſpecies duæ: candida, & nigra, ut Theophraſtus ſcriptum reliquit & nos aliquoties uidimus, quæ tamen non in Germania enatæ, ſed ex Italia & Gallia allatæ nobis ſunt. Quapropter non indicamus Germanicum eius nomen, utraque longis tenuibuſq; aculeis horret. Fructus candidæ, candidus: nigræ, niger: quemadmodum & folium, quod oblongum paruumq; eſt. Fructui orbiculata eſt figura, qui in medio turget, in margine uero tenuior & ueluti foliaceus exiſtit, in ſumma, uerticillo, quo ceu pondere fuſis infixo utuntur mulieres, ſimilis eſt, non tamen perforatus. Dioſcorides & tertiam Rhamnum recenſet, cuius ſemen in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus ſpondylio, in quibus etiam Aſphodelo, comparatur, diuerſis natura plantis. Nos ſpondylio, hoc eſt, uerticillo, ſimilem eſſe iam oſtendimus: quare non Aſphodelo, ſed ſpondy-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 57 sur 645

ſpondylio legendum cenſemus. Rhamnis quidam etiam annumerant Criſpinam uuam ferentem ſpinam, ſed cum foliis & fructu plurimum diſcrepent, ſui generis ſpinam eſſe credimus.

* Quidam Hergottsbeyt eſſe putant, (uuam Criſpinam puto) ſed folia diſſimilia ſunt.

DE HALIMO. CAP. 121.

Halimus frutex maritimis locis prouenit, guſtu ſalſus, unde et nomen inuenit. Nobis propterea incognitus eſt in mediterranea regione habitantibus. Quamuis autem Germaniam quoq; ſpacioſiſsimum mare alluat, tamẽ quia noſtrum littus ſeptentrionem ſpectat, nõ temere in eo Halimum prouenire quis credat, qui calidioribus et ſoli aduerſis littoribus naſcitur. Confuderunt aliqui hunc fruticem cum aſphodelo, qui etiam Albucus dicitur. Hinc enim in hoc capite quoque Albuci uocabulum legitur, ſed admodum male: non enim à Dioſcoride, ſed ab alio quodam imperito adiectum eſt. Videndum in hac planta erit, quomodo concilientur Dioſcorides & Serapio: ille enim ait Rhamno ſimile eſſe Halimũ, ſed ſpinas non habere: hic autem plures illi quam Rhamno ſpinas tribuit. Vocatur autem ab Arabibus hæc planta Molochia & Atriplex marina. Quare hoc nomine apud Serapionẽ quęrendum erit Halimon. Plinius ueterum quorundam authoritate, plures eius ſpecies deſcribit.

† Halimus frutex eſt maritimus. Alimus uerò, Aſphodelus.

DE PALIVRO. CAP. 122.

Varia eſt apud authores Paliuri hiſtoria ſiue deſcriptio. Sunt enim multæ eius ſpecies, uerum in tanta hiſtoriæ diuerſitate, quidquam certi ſine firma ratione indicare, temerarium foret. Nos illud affirmamus uulgo non cognoſci, neque in medicinæ uſu nunc eſſe paliurum. Eſt autem ut tradunt ſcriptores duplex paliurius. Altera procerior & arboreſcens, Aphricæ familiaris: & humilior altera, quæ ſpinis & agrorum peſtibus adnumeratur.

* Klein Stachel wicken/ folijs ſimilibus uicijs.

DE OXYACANTHA. CAP. 123.

Oxyacantha, (quæ Theophraſto etiam maſculino genere ὀξύακανθος & ὀξυάκανθος nominatur,) ab omnibus eſſe creditur ſpina illa fruticoſa, rectis uirgis arboreſcẽs, binis, ternis, & nonnunquam quaternis aculeis ad pungendum infeſtis, ex interuallo armata: quam Arabes eorumq; interpretes, & recentiores cum medici tum pharmacopolæ omnes uno ore Amiberberim & Berberim appellant. Cui ſententiæ nos minime refragamur, ſed potius conquerimur, confundi apud authores hoc nomine duos frutices natura diuerſos. Quæ enim hic apud Dioſcoridem extat Oxyacanthæ deſcriptio, nihil minus deſignat quam Berberim. Alia enim eſt Oxyacantha, cui Galenus adſtringendi & pariter incidendi uires tribuit, ab hac ſpina quæ à Dioſcoride ſub Oxyacanthæ nomine deſcribitur: quod iam oſtendemus ab ipſa fruticis deſcriptione exorſi. Principio Oxyacantham ſuam Dioſcorides Achradio, hoc eſt, ſylueſtri piro, ſimilem dicit, minorem tamen & ſpinoſiorem. Similitudo autem ſemper ad formam & figuram rei refertur. At diuerſiſsima eſt Berberi à piraſtro figura, ut iam declarabimus. Piraſter enim plerunq; ſingulari caudice aſſurgit, non ita recto, in diuaricatos & intortos ramos diuiſo. Berberis pluribus uirgis fruticis modo ſe attollit, iiſq; minime intortis, ſed rectis. Piraſtro, antequam omnino ſeneſcat, cortex eſt lenis, glaber, in flauo ſpadiceus, in cæſio candicantibus maculis uariegatus. Berberi uerò longæ diuerſus colore, & in ipſa adoleſcentia rimoſus & rugis contractus. Qua propter neminem eſſe credo, modo ſemel tantum utrumq; uiderit, qui † Berberim Piraſtro ſimilem fructum eumq; rubentem. Berberi quidem rubeus eſt fructus, ſed Myrteæ baccæ diſſimilis. Hęc enim rotunda & globoſa exiſtit, ille uerò oblongus & utrinq; acuminatus. Oxyacanthæ deinde fructus ἐυθρυπτος, hoc eſt, friabilis deſcribitur. Sed Berberis bacca, quoniam lenta cute ſucculentam carnem cõtinet, minime friabilis eſſe poteſt. Friabile enim non de re quapiam, lenta, humida et ſuccoſa dicitur, ſed de fragili, arida, quæ digitis facile ueluti in puluerem atteri queat, talis autem fructus Berberi non eſt, quare nemo ipſum friabilem dixerit. Reliquas notas cum aliis etiã

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 58 sur 645

communes an sint, nõ discutimus. Censemus itaq; aliã esse spinam quæ à Dioscoride describitur, ab ea quam Galenus & Arabes Oxyacanthę & Berberis nomine describunt. Qualis autem ea sit nunc declarabimus. Dioscorides inter Oxyacanthæ synonima etiam πυρίαν numerat, cùm uero apud nullum authorem hæc uox extet, perperam esse exaratam suspicamur. Ipse tamen Dioscorides hoc eodem libro Pyracanthæ meminit in Mespili capite. Eam esse censemus quę hic corrupto nomine πυριάνθας uocatur. Facilis enim lapsus est scribentium. Idcirco Dioscorides pro Berberi, quæ uera est Oxyacantha, Pyracantham descripsit. Est igitur, ut nos iudicamus, hoc loco Oxyacanthæ nomine descripta Pyracantha, hoc est, spina quę inter arbores à ueteribus Latinis simpliciter spina, à Gallis Aulbe spine, hoc est alba spina, Germanis Hagedorn & Weyßdorn nominatur. Non tamen intelligimus Rubum syluestres ferentem rosas, qui abusiue nobis Hagedorn uocatur, sed eam spinam, quam aliqui ex nostris Cornum esse falsò opinati sunt, fiunt ex ea uiuæ in Hessia sepes: hæc enim habitu figuraq; Pirastro similis est, minor tamen spinosiorq;. Fructum fert Myrteis baccis æqualem, rubentem, nucleos intus habentem, mollem, & omnis succi expertem, ideoq; friabilem. Idē testatur Plinius, cum dicit A quisolię et spinę baccas sine succo esse. Accedit etiam foliorum figura, quæ Apio similia sunt: nam talia Pyracantha habere debet, Dioscoride Mespili folia Pyracanthæ foliis comparante & Theophrasto Mespili folia Apio similia describente. Pronunciamus itaq; Oxyacantham à Dioscoride descriptam, esse Pyracantham: ueram autem Oxyacantham de qua Galenus scribit, Berberim esse. Nihil enim obstat quod quædam ex Dioscoride Galenus in suæ Oxyacanthę descriptionem transtulerit.

Pyracantha.

Oxyacantham Dioscoridis, esse Spinam Albam uulgò dictam: Germanis Hagedorn. Galeni uerò Oxyacantham, cui adstringendi & pariter incidendi uires tribuit, Berberim uulgò dictum esse, Sawrich/Salsendorn.

DE CYNOSBATO SIVE CYNORRHODO. CAP. 114.

Κυνόσβατον, Canirubum Theodorus Gaza apud Theophrastum interpretatus est, idem frutex alio nomine Cynorrhodos, id est, Canis Rosa, uocatur. Est autem nihil aliud, quàm syluestris & aculeata hamatus spinis rubus, Rosas syluestres ubiq; in campis proferens, Germani Feltrosen uocant. Suntq; tres aut quatuor eius differentiæ: procerior una: & altera hirsutioribus foliis, cuius frutex totus suauissimum odorem spirat. Hunc Englendiram uulgus appellat. Tertia omnium minima est, nec multum à terra attollitur, quapropter à nobis Erdrosen quasi Chamærhodos appellatur. Quarta maiora & † lanugiora & incana habet folia & rosas in candido suauiter rubescentes. Plinius Cynosbatum cum uulgari rubo confudit. Quidam etiam hunc fruticem Arbutum esse credunt, sed malè.

* Barbuteen.

† Fortè lõgiora, uel lanuginosa.

DE LIGVSTRO SIVE CYPRO. CAP. 115.

Ligustrum sine dubio arbuscula est, quæ Græcis Cyprus uocatur. Propterea Plinium idem scripsisse nunquam pœniteat. Germanicè Wundtweyden siue Reinweyden nominatur, propterea quod salici similis sit, oriscq; ulceribus medeatur, & in Rheni ripa copiose nascatur. Male hactenus crediderunt Virgilii commentatores ligustra Conuoluoli flores esse, quos Germani Jaunglocken appellant.

**Arabicè Alkanna, Henne, Germanicè Rheinweiden/Mundtholtz.*

DE TILIA, [uel potius Phillyrea. Nam Tilia, Philyra est Græcis.] CAP. 116.

Quę hoc capite à Dioscoride describitur Tilia, omnino eadem est cũ Ligustro †, si inuicem utriusq; descriptionem conferant. Galeni & Aeginetę ętate talis Tilię historia in Dioscoride legebatur. Siue autem Tilia à Dioscoride sic descripta sit, siue ab alio hęc descriptio adiecta, falsa est, cum nullus neq; ex priscis neq; recentioribus hisce notis eam depinxerit. Omnes enim manifeste describunt Tilię appellatione eam arborem, quę Germanis ob ligni lenitatem & molliciem etiã Linde uocatur. Miror autem hoc nullum hactenus animaduertisse. Nam omnes qui post Dioscoridem de rebus scripserunt, aut alios interpretati sunt, usq; ad nostram ætatem eam controuersiam de Tilia inter Dioscoridem & Theophrastum silentio præteriuerunt. Superua cuaigitur est hęc Tiliæ historia quæ in hoc authore legitur.

† *Refutat hanc opinionem Matthiolus: & Phillyream à Ligustro diuersam pingit. Arabum (ut ait) Mahaleb.*

DE

DE CISTO. CAP. 127.

Iamdudum oſtenſum à Leoniceno eſt, confudiſſe Plinium natura diuerſas plantas, Ciſton & Ciſſon, quantumuis frigidis argumentis Plinium defenderit Collinutius. Ciſtus autem in hiſce regionibus incognita eſt. In Italia uero frequens naſcitur. Scimus etiam in Galliæ quibuſdam locis tanquam peregrinum à Magnatibus in hortis ſeri, unde & nos ſemina accepimus: quibus ſatis enatus eſt frutex, omnibus quibus à Dioſcoride deſcribitur notis conſpiciendus.

✝Ciſtus etiam in Bauaria naſcitur.

DE HYPOCISTIDE. CAP. 128.

In Italiæ collibus, & alibi ubi copioſè Ciſtus prouenit, ſub ipſo frutice ad radices eius naſcitur quiddam, ex argumento Hypociſtis dictum, quoniam non alibi quam ſub Ciſto proueniat. Eſt autem breuis herba, ſi modo herba dicenda eſt, ei quam caudam leonis appellamus non diſſimilis, ſine foliis, pinguis, carnoſaq; & tota uelut Hyoſciami utriculis aut punici malicytinis conſtans: ſucco prægnans, qui expreſſione aut coctura elicitus & ad ſpiſſitudinem coctus, uel in ſole denſatus, herbæ ſuæ nomine in pharmacopoliis ſeruatur. An uero, quæ paſſim in pharmacopoliis habetur, Hypociſtis omnis huius herbę ſuccus ſit, huius loci non eſt in dubium uocare.

Hypociſtis & planta & ex ea ſuccus dicitur. Plantam eandem aut cognatam putant, quæ ab aliquibus cauda leonis dicatur, Germanis Onblat *quaſi ſine foliis: Dioſcoridi* Orobanche.

DE LADANO. CAP. 129.

Ladon Ciſto ſimilis frutex eſt, cui lenta, reſinoſa & odorata pinguedo adhæret, quæ Ladanon dicitur. Hodie uero in pharmacopoliis Laudanum. Galenus Ladon nihil penitus à uulgari Ciſto differre credit, ſed meliorem & calidiorem eſſe, quoniam in calidioribus regionibus naſcatur. Quod an uerum ſit, non auſim affirmare, cum ipſe Dioſcorides Ladanum ex calidioribus locis (qualia ſunt Arabia & Libya) damnet: ex Cypro uerò, frigidiore quàm Arabia uel Lybia regione, probet. Ergo non caliditate regionum à uulgari Ciſto diuerſas uires nactum eſt Ladon. Porrò ſubſtantia multum utriuſq; ſucci differunt. Hypociſtis enim aqua reſoluitur, Ladanum in oleoſo liquore. Illa etiam Ciſti radicibus adnaſcitur: hoc uero ramulis & foliis adhæret.

DE EBENO. CAP. 130.

Incognita eſt hodie Ebenus noſtris Medicis. Quidam tamen Guaiacum lignum, Ebenum eſſe contendunt. Quoniam pondere & denſa ſoliditate Ebenum æmulatur. Nos ueram uidimus Ebenum Auguſtę Vindelicorum apud Conradum Relingerum Patricium Auguſtanum: & Norimbergæ faciunt ex Ebeno delicatioribus cultellis capulos. Venditur tamen hodie non minus quàm olim, Indicæ & Aegyptiacæ ſpinæ, hoc eſt Acatiæ materia pro Ebeno, quæ propter ſimilitudinem facile emen tibus imponit. Porrò illi maxime errant qui Ebenum putant eam eſſe arborem, quæ Germanis ein Eybe uocatur, de qua in Picea etiam eſt dictum. Ebenus enim calidiſſimis naſcitur locis, qualis India eſt. Eybe uerò frigidiſſimis ferè regionibus, & earum etiam frigidis & gelidis montibus. Qualis autem arbor ſit quæ Germanis Eybe uocatur, in picea indicauimus, & libro quarto in Taxi capite repetemus. Porrò ipſam Hebenum Germani Heben ſiue Eben appellant.

Ebenoꝫ

Acaciæ

✝*Aſſertur in Germaniam quoq; hodie: & à diuitibus quibuſdam Norimbergæ ac alibi poſſidetur.*

DE ROSIS. CAP. 131.

Roſæ multiplices habent differentias, quibus ab omnibus dignoſci queant: rubentes uero à medicis receptę ſunt, de quibus etiam hîc agit Dioſcorides. Debent autem tempeſtiue colligi, antequam penitus aperiantur, & cum adhuc clauſæ, coni figuram imitantur, & in umbra ſiccatæ: ſæpiuſq;, ne ſitum contrahant, uerſæ ad ſuos uſus reponi.

DE ROSEIS PASTILLIS. CAP. 132.

Podlides, hoc eſt, Roſei paſtilli, in pharmacopoliis Trochiſci de roſis uocantur. Aſia tamē eſt & diuerſa eos præparandi ratio nunc in pharmacopoliis, quàm olim cum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 60 sur 645

Dioſcorides hæc ſcriberet. Poſſunt igitur uolentes aut ueterum aut recentiorum more habito morborum reſpectu Roſeos paſtillos componere. Quę enim à Dioſcoride traditur Rhodidum deſcriptio ad minuendũ ſudoris & hirci uirus inuenta eſt. Quæ uerò ab Arabibus deſcripta eſt, conſtringendi & confortandi uires habet.

DE LYCIO. CAP. 133.

Lycium è Pyxacantha, eo quo Dioſcorides docet modo, conficitur. Conficiebatur & è Rhamno & aliis quibuſdam ſimiliter, ut Oxyacantha, adſtringentibus ſpinis. Copioſe quondam in Lycia fiebat, unde & nomẽ inuenit. Quòd uerò hodie in pharmacopoliis habetur, neq; è Pyxacantha, neq; Rhamno, neq; Oxyacantha (nã ex hac quoq; non cõtemnendum confici poteſt) excoquitur: ſed ex matri ſylua † uocato fru-

† *Id eſt, Periclymeno.*

tice, qui ſæpes & arbuſta uitis modo aſcendit, & ex aliis quibuſdam plantis, nihil aut admodum parum adſtringentibus. Falluntur qui Pyxacantham eſſe putant aculeatis undiq; & ſemper uirentibus arborum foliis, Germanis, Dolß, Gallis Hous, Latinis Aquifoliam dictam, ea enim ſui generis arbor eſt, ut in Quercu dicemus.

DE ACACIA. CAP. 134.

Sethim in ſacris literis uocatur.

Acantha ſimpliciter.

Omnibus hodie magno errore perſuaſum eſt, Acaciã ueram Prunellorum agreſtium, quę Germanis Schleben uocantur, ſuccũ eſſe. Eſt enim Acacia ſecundum omnes Græcos, Latinos, & Arabes ſcriptores in Aegypto naſcens ſpinoſa arbuſcula, quam Theophraſtus etiam ſimpliciter interdum Acantham uocat. Fert hæc ſpina lupino ſimiles ſiliquas & ſemina, ſæpe à me, in Gummi Arabico uocato, quod ex Acacia arbore manat, ut omnes Græci & Arabes teſtantur, inuenta. Quapropter non eſt dubium, quin Acacia careamus: quam facile habere poſſemus, niſi deeſſet mercatorum diligentia: ſi enim Acacię Gummi totæ naues onuſtæ ad nos peruenire queunt, cur non & ſuccum è ſiliquis expreſſum expetimus?

DE GVMMI.

In Dioſcoridis codicibus noſtris nullum hic peculiare caput eſt de Gummi.

Gummi appellatione intelliguntur omnes arborum lachrymæ, quæ tamen non reſinoſa conſtant ſubſtantia. Quamuis enim interdum promiſcuè hanc uocem ad omnium arborum & herbarum tam reſinoſas quam aqueæ ſubſtantiæ lachrymas referamus, propriè tamen Gummi appellantur, quales ex Acacia, ceraſo, pruno & Amygdalo lachrymę fluunt: ex quibus omnibus lachryma quę ex Acacia manat, Gummi ſimpliciter, propter excellentiam, uocatur. Arabes uerò Arabici appellationem adiecerunt, et ubiq; in pharmacopoliis ſub Arabici Gummi nomine uenditur. Errant uehementer qui Arabicum Gummi, Tragacanthæ lachrymam eſſe putant, uirium ſimilitudine decepti. Eſt enim longe diuerſa ab hac Tragacanthæ lachryma, ut ſuo loco oſtendemus.

DE AMVRCA. CAP. 135.

Tritis & expreſsis Oliuis, qui defluit humor in tria diſcedit, quorum ſuperius eſt Oleum, inferius autem quod craſſius & fęculentius eſt, fraces nominatur: quod uero inter utrumq; conſtitutum eſt, ſubſtantia aqueum, aliquantulum uinoſum, acre & acetoſum, Amurca Latinis dicitur. Eſt autem nihil aliud quàm ſuccus, qui præter Oleum in Oliuis gignitur. Cuius medicamenti apud nos nullius eſt uſus.

DE VITICE. CAP. 136.

Vitex, quæ Græcis Ἄγνος à caſtitate quam facit uocatur, copioſe etiam in Germania prouenit ad Oenum fluuium, non longe ab Oeniponte oppido, quod nos Inſpruck nominamus, & aliis uicinis locis. Quinetiam in Italia naſcitur, fructus eius in pharmacopoliis habetur, quem Agni caſti ſemen uocant. Differt uitex multis notis à

Siler. Eleagnus.

Silere, hoc eſt, à parua illa ſalice, quam quidã Viticẽ falſò eſſe credũt. Theophraſtus etiam tertię ſpeciei Agni quã Eleagnũ uocant, quod mediã inter Oleam et Viticẽ figuram & formã habeat, mentionẽ facit, aitq; naſci circa Orchomenũ lacum. Eadem Ἐλαίαγνος copioſe in Cauchorum paludibus inuenitur. Eſtq; tota odorata: Semen fert Piperi longo non diſſimile. Cauchi quoniam lupulum pauci colunt, eius frondes & ſemina ſuæ cereuiſiæ pro lupulo incoquunt: quæ ſomnũ conciliat & cito inebriat.

Vocatur

Vocatur ab illis hæc arbuscula † Alc[illegible] à nonnullis etiã Potiß à Vueſtphalis Stut. Nos totius arbusculę figurã & naturam, in arborum † & fruticum hiſtoria diffuſius tractauimus: quò hiſtoriam eius legere uolentes remitto.

† Aliàs Alcea.

† Non extat in ijs quæ habentur.

DE SALICE. CAP. 137.

Notæ ſunt, & ubiq; in aquoſis proueniunt Salices, quas Germani generali uocabulo Weyden nominant. Sunt autem plures Salicis differentiæ agricolis probè notę. Genera eius ſũt, Viminalis & Perticalis. Viminalis, ut Plinius eſt author, dicitur, quæ Viminum gratia in agris talea ſeſquipedali feritur, ut Vimina qua uites ligentur facile ſine ſcalis detondeantur. Viminalis in Francia noſtra copioſe propter uites feritur. Perticalis in Saxonia, ad lupuli pedamenta. Perticalis eſt quæ longiore talea ſiue pertica pangitur, ea nõ ſingulis annis putatur, ut Viminalis, ſed quarto demum anno. Longiorem enim ætatem Perticę quàm Vimina requirunt. Atq; hęc generum ſunt nomina: ſpecierum uero, quę certò demonſtrari uetuſtis nominibus poſſunt, Vitellina & Gallica. Vitellina eſt, quæ Germanicę gelbe Weyden & Totterweyden uocatur, frequens in Francia noſtra, cum Perticalis, tum Viminalis. Gallica uerò eſt quæ in obſoleto purpurea profert & omnium tenuiſſima Vimina. Nos Harweyde /hoc eſt, Capillares ſalices, à gracilitate uocamus. Porrò qui ſalicum figuras ignorauerint, Leonharti Fuchſii herbarium conſulant, qui plurium ſpecierum imagines delineari curauit.

† Aliqui Haller interpretantur, Harweyde.

DE OLEA SATIVA ET SYLVESTRI. CAP. 138. & 139.

Olea arbor eſt, ex cuius fructu Oleum quod uulgo uocant oliuarum, exprimitur: nos et. Oelbaum nominamus. Ea duplex eſt: Satiua, & Syluestris altera, utraque calidis regionibus familiaris. Syluestrem de qua nunc ſermo nobis eſt Græci ἀγριέλαιαν & κότινον, Latini Oleaſtrum appellant: qua delicatiora etiam apud nos conficiuntur opera. Materia conſtat criſpa, maculoſa & uerſicolori.

DE COLYMBADIBVS OLIVIS. CAP. 140.

Nondum maturos oleæ fructus, cum adhuc flaui ſunt, marina aqua & Thymo conditos, quoniam Muriæ innatabant, Græci κολυμβάδας uocant. Afferuntur autem ex Hiſpania & Italia ad nos. Vulgo Oliuen appellantur, quæ grato ſapore & ſalubri ſtomacho in cibo cum aſsis carnibus comeduntur.

DE OLEASTRI OLEO. CAP. 141.

Exprimitur etiam ex Oleaſtri fructu Oleum, quod ad nos non affertur. Eſt autem ex urbana olea expreſſo acerbius. Naſcitur etiam apud nos parua quædam & ſyluestris Olea, in Danubii, Vertachi, & Lyci ripis in Vindelicia: è cuius baccis & aceto ſum & acerbum exprimitur Oleum, ori, donec recens eſt, gratum, id uetuſtatem ferre non poteſt. Exiſtimamus autem hanc Oleam eſſe quam Columella Cilibracam appellat. Nec nos latet pleroſq; Cilibracam Oleam credere eandem eſſe cum Chamelæa, quam Arabes Mezereon uocant: quem errorem in quarto libro cum locus requiret, detegemus.

Oleaſter Germanicus.

Olea Cilibraca.

DE AETHIOPICAE OLEAE LACHRYMA. CAP. 142.

Naſcitur & in Aethiopia Oleaſter calidioris temperamenti, è quo hæc fluit lachryma, quæ hodie incognita eſt. Quidam tamen eam eſſe credunt Gummi dictum Elemi, † quod ut non negamus, ita etiam non affirmamus. Conſiderantibus autem nobis hanc Aethiopicam Oleam & materiam circumſpicientibus, nulla inuenta eſt quæ æque eius habitum referret, ut lignum quod Rhodii aut Rhodiſii cognomine circumfertur, & ſæpiſsime ignaris pro Agallocho, hoc eſt, Xyloaloe ſubſtituitur. Cauſas autem & argumenta quibus inducti ſumus, ut ſtatuamus Rhodium lignum, Aethiopicæ Oleæ materiam eſſe, antea pollicíti ſumus hoc loco nos allaturos, cum de Aſpalato & Agallocho ageremus, id autem nunc præſtabimus. Principio nouiſſe legentes oportet, & probè perſpectam habere, uulgaris (hoc eſt, alibi quàm in Aethiopia naſcentis) Oleaſtri materiam, eius autem figuram, quoniam multos non

† Gummi Elemi ſuſpicantur aliqui eſſe lachrymam Cedri.

Lignũ Rhodium uulgo dictũ, Oleã Aethiopicam uideri.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 62 sur 645

uidisse scimus, indicabimus. Est itaque Oleastri materia nodis tuberosa (quo fit, ut Herculis etiam clauam ex Oleastro cæsam tradant poëtæ) densa, solida, intortis & sinuosis Venis seu pectinibus crispa: pallidis, subfuscis & spadiceis maculis uaria, aliquantulum odorata, gustu amara & acris & uetustati ferendæ maximè idonea. Eas autem omnes notas, si quis diligenter discusserit, in Rhodio ligno reperiet. Est enim æquè nodosum, & in tubera conuolutum. Quinetiam densa soliditate uulgarem Oleastrum superat, nec immeritò, cum sicciori & calidiori loco proueniat. Refert etiam fluctuantibus uenis crispum Oleastri habitum, nec desunt totidem colores, & macularum uarietas. Est etiam acre & odoratum, atque gustu Oleastri acrimoniam & amaritudinem resipit, sed utranque uehementiorem. Quoniam terra & cœlo sitienti & feruido enatum est. Differt autem tenuitate sola à uulgari Oleastro, quoniam alimenti copia in sicienti solo & cœlo defuit. Quapropter cum omnes huius ligni notæ Oleastro conueniant, & manifestè constet id ipsum ex Alexandria Aegypti, Aethiopiæ uicinæ, afferri: & authores tradunt Chamelææ materiam & radices nonnunquam pro Xyloaloë uendi, neminem profecto futurum arbitramur, qui neget Rhodium lignum Aethiopicæ Oleastri materiam esse:

Chamelæa. Porrò quod Aethiopica Olea, etiam Chamelæa dici possit, antea in Agallocho ostendimus.

DE QVERCV. CAP. 143.

Non habent Latini quo glandiferarum arborum genus comprehendant uocabulum, quemadmodum Græci, qui δρυὸς appellatione non Quercum tantùm, uerum etiam omnes alias glandes propriè dictas ferentes significant. Quamuis Theodorus Gaza credat Roboris nomen apud Latinos æquè latam significationem ut apud Græcos δρυὸς, habere. Sed nos non meminimus hoc aliquem è probatis authoribus dixisse. Quare non est quod Gazæ hac in re assentiamur. Sunt autem diuersæ huius generis arbores, partim etiam apud Latinos suis nominibus distinctæ: ut sunt, Quercus, Robur, Cerrus, Esculus, Ilex & Suber. Eas omnes Græcis nominibus indicare, ualde operosum esse omnes intelligent, qui Theophrastum de his agentem considerauerint. Nos uerò rerum ad historias collatione, & Gazę uersione freti nostram de eis sententiam ferre non detrectabimus. ἡμερὶς est uulgaris illa ramosa in latitudinem diffusa glandifera arbor, caudice neq; adeò procero, neq; recto, crasso tamen, eam Latini propriè Quercum uocant, Germani eine Eych. Theodorus nunc Placidam, nunc Quercum apud Theophrastum uertit. Δρῦς specialiter uocata robur est (siquidem Theodoro credendum) nisi enim ita Robur Græci appellarent, non temere aliud nomen esset reperire, qua ea gens eam arborem indicaret. Caudice assurgit Robur recto, procero, paucisq; ramis brachiato. Italis adhuc Rouer uocatur, Germanis eine Steineych, à soliditate, quasi lapideam Quercum dicas. Frequentissima est hæc in Hessia arbor. Αἰγίλωψ Cerrus est, Roboris figuram referens, sed hæc etiam eo tum rectior, tum procerior existit, ramosq; non nisi in summitate habens, Germanis eine Tanneych uocatur, quoniam Abietis modo recto proceroq; constet caudice. πλατύφυλλος est, quam Esculum Latini, & Germani Seleych Germani appellant, Saxoniæ syluis in plano familiaris, huic latissima folia, unde & apud Græcos nomen. Hæ sunt glandiferæ arbores, quæ hoc capite δρῦς πᾶσα à Dioscoride nominantur, & propriè uocatas glandes ferunt.

Quercus. *Hemeris.* *Drys.* *Robur.* *Cerrus.* *Aegilops.* *Esculus.* *Platyphyllos.*

GLANDES. CAP. 144.

DE PHEGO ET ILICE. CAP. 145.

Mirabuntur fortasse complures, quòd non fagum potius quam phegum Græcorum φηγὸν uerterimus. Cum fagum non tantùm recentiores authorum interpretes, uerùm & ipse Plinius per φηγὸν intellexerit. Nos illud minimè latet, est aliud quod nos nomen mutare compulerit. Græci enim suam φηγὸν glandiferis arboribus adnumerant, quibus dissimillima est quæ à Latinis Fagus dicitur arbor. Quid enim commune Fagus cum Quercu aut Ilice habet? profecto nihil. Quare diligenter notent rerum studiosi, φηγὸν longe aliam arborem esse ab ea quam Latini Fagum appellant, quamuis Latinum nomen à Græcorum φηγὸς deductum uideatur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 63 sur 645

deatur. Nam ut alia omittamus omnia, quibus discrepant, Græci suæ phego Glandem tribuunt, non aliarum modo oblongam, sed rotundā. Fagus uerò Latinis dicta, glandem proprie non fert, sed in Echinatis pericarpiis castanearum more pingues & oleosas nuces, easq; triquetras & acuminatas: quæ figura è diametro cū rotunda pugnat. Qui uerò phegum nouisse uoluerit, montanas lustret syluas, in quibus prouenit hæc arbor. Figura illi non dissimilis Quercui, sed strigosior & tristior. Glandes fert omnibus agrestibus notas, figura rotundas: qua nota tanquam præcipua ab aliis Glandiferis distinguitur. Porrò non licuit hactenus rescire, quo nomine nostri agrestes hanc Phegum appellent. Glandes uerò, adiecto rotundarum cognomento, à reliquis distinguunt. At quæ Romanis Fagus appellatur, proprii & simplicis generis arbor est. Et diligenter quidem à Theophrasto Oxyæ nomine descripta, unde uolentes historiam eius petere possunt. Est itaq; φηγὸς Quercus species, quam nos Phegū, ut à Fago distinguatur, uocamus. Fagus uerò simplicis generis arbor, quę Theophrasto ὀξύα nominatur. Theodorus † scissimam uertit: quoniam materia eius facile in tenuissimas laminas findatur. Ilex autem quæ Græcis πρῖνος est, & ipsa glandiferis adscribitur: quo autem nomine Germanis nota sit, fatemur nos nondum rescire potuisse. ¶ Sunt præter has glandiferas & aliæ arbores, in quorum numero est quæ φελλὸς Græcis, Latinis Suber, Germanis † Krachbaum nominatur, Pyrenæis montibus familiaris. Cortex ad calceamenta & alios usus expetitur, iccirco in copia etiam ad nos uehitur: est autem rarus, leuis & fungosus, eum nostri Krach uocant à crepitu quem sub pedibus edit calceis insutus.

Oxya.
† Fissima?
Ilex.
πρῖνος?
Suber.
Phellos.
† Borgbaum.

*Fagum nostram, seu Latinorum, Theophrasti Oxyam facit: Phegum uerò Græcorum, arborem Quercui non dissimilem, strigosiorem: quæ glandes rotundas proferat, &c.

¶ Ilex alia est Aquifolia, Germanis Holo uel Hulo.

DE CASTANEIS CAP. 146.

Castanea arbor sui nominis fructus fert, omnibus notos, qui Græcis Διὸς βάλανος, Σαρδιανὰι βάλανοι λόπιμαι & κέσσανα uocantur. Germanis Castanien & Resten. Plinius numerosam facit earū differentiam. Apud nos triplex habetur genus: unū syluestrium, & duo satiuarum. Syluestrium syluæ sunt in ulteriori Rheni ripa in Trebochis supra Argentoratum, & in toto illo montano tractu. Proueniunt etiam in citeriore ripa, sed parcius. Satiuarum quædam sunt minores, quædam uerò grandes è Narbonensi Gallia, primum ad nos allatæ, quas Marones appellant.

DE GALLA. CAP. 147.

Multa præter fructum glandiferæ ferunt arbores: præsertim Quercus, Ilex, & Robur: in quorum numero etiam Gallæ sunt, medicis, librariis, & artificibus quibusdam expetitæ. Eæ pediculis, ut glandes, furculis adhærent. Ferunt etiam in foliis similes Gallis pilulas, sed rariores corpore: in quibus ueluti Muscæ quædam & Culices gignuntur. Hæ quamprimum deciderint, flaccescunt: decidunt autem ut plurimum citò, nec Gallæ modo in parente sua indurantur. Ipsæ autem Gallæ Gallöpffel & Eychöpffel uocantur. Pilulas uerò Gallis similes, & foliis adnatas Taube Gallöpffel nominamus, quasi surdas, fatuas, & inanes Gallas. Suntq; optimæ Asianæ, quas hodie Turcicas nominant.

*Galla alia inanis est, quæ foliis adnascitur. alia solida: cuius tres species adferuntur: Turcicæ, Istricæ quæ paruæ sunt, & nostrates magnæ.

DE RHV. CAP. 148.

Ῥοῦς frutex paruus latum ferens & lentibus similem fructum, eumq; copiosum, confarctum & corymbaceis racemis cohærentem, qui Arabico uocabulo hodie in pharmacopoliis Sumach appellatur. Theodorus Gaza Rhun fluidam interpretatus est, apud Theophrastum nomen illi à ῥέω factum esse existimans.

DE PALMA. CAP. 149.

Palma arbor est quæ palmulas fert, quas hodie Dactylos uocant. E quibus fit

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 64 sur 645

purgans medicamentum, quod Diaphœnicon à palmulis nominant. Sunt autẽ multa & Palmæ & Palmularum genera. Plinius quædam Nicolaos uocat, earum quaternæ cubiti longitudinem habent, quæ uerba malè intelligens Hermolaus Barbarus in magnum errorem incidit, scribens Nicolaos palmulas, quaternum cubitorum habere longitudinem. Auxit itaq; Barbarus decies & sexies earum mensuram. Locus est in Corollario huius capitis. Palmulas autem Germani Dactelen uocant, corrupto Latino nomine. Palma autem procera est arbor: materia rara fungosaq;, quæ tota ueluti teretibus & sinuosis neruis per medullam transeuntibus, & ceu fluctuantibus constat. Cortice uestitur carne & capillatis neruis concreto, qui ex interuallo ueluti in orbes, circulos & uerticillos extuberat: quibus se ascensuris ueluti gradibus ad hoc natis scansilem præbet. Folia profert longa, uenosa, harundinea, quorum singula gemina & ceu complicita conspiciuntur, fiunt ex cortice funes. E foliis funes, sportæ & tegetes, quibus inclusæ quædam peregrinæ merces ex India & aliis calidioribus locis afferuntur. Trabes è palma cæsæ, etiam in asseres serra secantur: iis cistas componunt, quibus inclusum saccharum ex Indiæ occidentalis Insulis nostri mercatores reuehunt. Vidimus nos palmæ frondes, materiam & corticem, adeoq; magnos cortices in circulis adhuc circumdatos truncos: quod ideo referimus, ne ex relatione aliorum hæc scripsisse, aut ex Plinio excerpsisse uideremur. Porrò nequaquam silentio prætereundum existimamus, quod principio huius capitis Dioscorides Arabicæ Myrobalani mentionem faciat, ut rerum studiosi etiam hoc scirent, quid per eas intelligat hic author. Nos itaque censemus Arabicas Myrobalanos eos esse fructus qui adhuc in omnibus Pharmacopoliis Myrobalani appellatione cognoscuntur, non tamen omnes quinq; intelligimus, sed tres præcipuas: uidelicet Indam, Citrinam & Chebulam, quæ tres differentiæ non in diuersis, sed una eademq; arbore nascuntur, ut palam ostendimus in peregrinorum medicamentorum historia: ubi docuimus Indam Myrobalanum primum fructus rudimentum esse, quam Plinius Oliuæ nucleo comparat, atq; Adypson appellat, & Citrinam matureſcentem, Chebulam uerò maturum fructum.

Myrobalanus Arabica.

PALMAE THEBAICAE. CAP 150.

DE PALMAE ELATE. CAP. 151.

Ἐλάθη siue Σπάθη oblongum, mucronatum & squamatim compactile florentium & adoleſcere incipientium palmularum tegmen & operimentum est, pingue, crassum & odoratum, quo antiquitas ad spissanda unguenta usa est: nunc uerò nostris medicis non expetitur. Vidimus aliquoties cum palmulis casu allatam, sed aridam & inueteratam.

DE PVNICIS MALIS. CAP. 152.

Mala punica hodie granata, à granis quæ intra se claudunt, uocantur. Habent hæc suas ex sapore differentias. Inueniuntur etiam & arte sic nasci coguntur, quæ nullum in acinis semen habeant: ea græcis ex argumento Ἀσπόρια uocantur. Atqui non tantum in Aphrica apud Pœnos, à quibus nomen inuenerunt, Punica mala nascuntur, proueniunt etiam copioſè in Hiſpania Gallia, Italia, aliisq; pluribus locis atq; in ipsis alpibus soli aduersus, & in declinibus campis imminentibus, qua Germania Italiam attingit. Nos hęc mala Granata optimè & Carne Magdalenè optimè nominamus.

Punica mala alia sunt syluestria, alia satiua: hæc rursus, uel dulcia, uel uinosa, (quæ Muza nominant, quasi μέλα:) uel acida.

DE CYTINIS ET BALAVSTIIS. CAP. 153.

Cytinos Punicæ flores esse tradit Dioscorides iam sequenti capite Balaustia quoque Punicæ sed syluestris flores esse dicit. Nos uerò non temere arbitramur alio modo differre, Cytinos & Balaustia. Cum enim utriusq; Punicæ flos eandem habeat formam, Balaustium & Cytinus diuersam, necesse est aliam subesse differentiam, quæ talis est. Cytini sunt Punicæ tenelli fructus, qui statim post flores decidunt, ut in omnibus malis fieri uidemus. Quod enim Dioscorides scribit Cytinum florem esse Punicæ, non intelligendum esse de toto flore censemus, sed de posteriori eius parte, quæ

fructus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 65 sur 645

fructus rudimentum eſt. Nam hęc etiam Balauſtii nomine in pharmacopoliis cognoſcitur. Balauſtium uerò eſt flos ſylueſtris Punicæ, quæ decidit ſponte: quoniam inter pediculum & floris folia non habet caput, ex quo fructus fiant. Tales abortini flores in multis arboribus & herbis uidentur, præſertim in Cucurbita & Cucumeratis omnibus generibus, & hæc eſt uera Balauſtii à Cytino diſtinctio, quam neminē ſpero temere reprehenſurum, ſi ea quæ de abortiuis floribus dixi intellexerit, uiderit, & animaduerterit. Poſſunt tamen tam in ſylueſtri, quàm ſatiua Punica & Cytini & Balauſtia naſci.

DE SIDIO. CAP. 154.

Σίδιον, uel in plurali numero Σίδια, Punici mali cortices, Græci uocant: Latini Malicorium. Veteres enim Sidam Punicum Malum nominabāt. Eſt & herba paluſtris fructum huic ſimilem ferens, quæ Sida appellatur: cuius etiam Nicander in Theriacis ſuis meminit. Sidium uerò hodie corrupto nomine † Sidia uocatur in Pharmacopoliis. † Pſidia.

DE BALAVSTIIS PRIVATIM. CAP. 155.

Quemadmodum Cytini à Græco uocabulo κύτος, profundum uaſculum ſignificante, propter figuræ ſimilitudinem, dicti ſunt, ita etiam Balauſtia à uerbo βάλλω nomen ſuum ſumpſiſſe nobis uidētur. Decidunt enim hi, & à matre ſua tanquam abortiui excutiuntur. Quicunq; enim Punicæ flores poſteriori ſui parte inter floris folíola, & quo ſurculis adhærent peciolum, non habuerint oblongum & tuberoſum capitulum, ſteriles ſunt, ideoq; tanquam excrementum quoddam ſuperfluum ueri fructus alimentum conſumens, expelluntur. Quare ſi quis horum Balauſtiorum figuram conſideraverit, deprehendet, ea non Cytino aut oblongo uaſculo ſimili tuberculo, ſed dilata ueluti baſi foliola ſua complecti. Eſt autem figura Balauſtio, Roſæ non diſſimilis, ſed multo pluribus foliolis ſtipatus eſt. Differunt autem colore Balauſtia, ut Dioſcorides etiam teſtatur, ad nos uerò ut plurimum feruntur, quę roſas etiam colore imitantur. Habentur paſſim in omnibus pharmacopoliis, & nomen ſuum retinent. Quanquam nonnulli non ſimpliciter Balauſtia, ſed flores Balauſtiorum appellant.

DE MYRTO. CAP. 156.

Μυρσίνη Græcis, Myrtus & Murtus Latinis uocatur, frutex celebris poetarum carminibus, uerum uiribus quas in medendo præſtat multo celebrior, qui quoniam nuſquam apud nos ſponte prouenit, Germanico nomine deſtituitur. Non enim eſt exiguus ille fruticulus, quem Germani † Heydelſtrauch, & cuius baccas Heydelber appellant, ut hactenus falſò plerique crediderunt etiam docti: Vera autem Myrtus duplex eſt, candida & nigra. Illa candidas, hæc uerò nigras baccas parit: unde & Ouidius de ea ſic ſcriptum reliquit. *Myrtea ſylua ſubeſt bicoloribus obſita baccis.* † al. Heidel uel Heidelſtaud.

Prouenit autem copioſè in Narbonenſi Gallia, maximè in eius parte maritima, quæ Prouincia uocatur. Seritur etiam à plæriſq; in hortis, etiam in Italia. Eſt autem in aliquam proceritatem, ſi ſtudioſè colatur, adoleſcens frutex, aut etiam arboreſcens: foliis Lentiſco uel Buxo ſimilibus, acuminatioribus tantum, guſtu aliquid aromatis præ ſe ferentibus & odoratis, quæ hodie cum fructu ex Italia afferunt. Habent ſanè ueri Myrtilli inſignes differentias quibus à noſtris baccis, quas Heydelber uocamus, dignoſci poſſunt.

DE MYRTIDANO. CAP. 157.

Myrtidanum Myrti adnatum ſiue accidens eſt: † quod ad nos non adfertur: propterea in nullo uſu apud nos habetur. † ut Ciſti Hypociſtis.

DE CERASIIS. CAP. 158.

Ceraſi arboris multę ſunt forma et facultate diſtātes ſpecies, quapropter earū etiā fructus diuerſas in cibo et medicina uires habēt: auſtera et maiora, quę nō ita in magnis arboribus naſcūtur, è Pōto primū in Italiā Lucul. attullit: Quę uerò dulcia ſunt et in proceris arboribus naſcūtur, ſpōte ſua ubiq; in Germania proueniūt. Proueniūt etiā

ſponte

ſponte in Miſniæ & Saxoniæ finibus, nō longe ab Hala, paruæ & duos cubitos rarò excedentes Ceraſi, fructu mediocris magnitudinis, quas non ſine cauſa Chamæceraſos ſylueſtres appellare poſſumus. Nos generali uocabulo omnia Ceraſa Kyrſen nominamus.

DE SILIQVIS. CAP. 159.

A cornuum ſimilitudine Græcis κεράτια hi fructus uocantur, Latinis uerò Siliquę: quoniam leguminum ſiliquis ſimiles ſint: in pharmacopoliis corrupto uocabulo Xylocaracta & Xilocataracta pro Xyloceratia uocantur. A Germanis autem Johansbrot/ quoniam credunt diuum Iohannem Baptiſtam hoc fructu loco panis in ſolitudine uictitaſſe. †

† Bocks hörnchē/ Bauaris.

DE MALIS OMNIBVS, ET PRIVATIM COTONEIS. CAP. 160. & 161.

Plurimas habent mala differentias, non tantum ſecundum diuerſas regiones. Variant etiam oppidatim iiſdem regionibus. Quare non facile aliquis omnia ſuis appellare nominibus poterit. Cydonia uerò ſiue Cotonea omnibus nota ſunt, è quibus in pharmacopoliis multa ad medicinæ uſum fiunt. Habent ea tres præcipuas apud nos differentias: quædam maiora ſunt & malis ſimilia, quædam uerò minora, & pyri modo turbinata. Maiora etiam στρογγύλα Græcis dicuntur. Tertium genus ſponte ſua Danubii Petroſis ripis in collibus prouenit: plurimumq; ſupra Ratisbonam uſq; ad petreas fauces, per quas Danubius labitur. Eſt autem hoc cæteris, pomo quidē minus, ſed adſtringendi ui multo efficacius.

DE MELIMELIS. CAP. 162.

Melimela ſiue Glycymela, à melle & dulcedine nomen habent. Hæc ſi alia accederent, crederē eſſe quæ Germanis Honigöpffel & Augſtöpffel uocantur. Sunt enim admodū dulcia & ſuauia, & pueris ac delicatis mulieribus expetuntur, unde & Martialis in hunc modum de iis ſcribit:

Infanti Melimela fatuasq; Mariſcas.
Nam mihi quæ nouit pungere Chia ſapit.

DE EPIROTICIS MALIS. CAP. 163.

Qualia Epirotica ſiue orbiculata mala ſint, hodie nō facile indicauerit quis. Apud nos tamen habentur in latitudinem compreſſa mala, quæ ab orbiculata figura patrio ſermone Scheyböpffel nominamus, idem ſignificante uocabulo quod Latinis orbiculata. Succus iis uinoſus & gratus palato. An uerò eadem ſint cum Epiroticis, nō auſumus affirmare, in tanta Malorum diuerſitate.

DE AGRESTIBVS MALIS. CAP. 164.

Agreſtia mala ubiq; naſcuntur, habentq; multas etiā ut ſatiua differentias. Faciunt ex his & pyris agreſtibus & ſylueſtribus prunis, omnibus cōtuſis per ſe expreſſis, aut affuſa aqua, muſto ſimilē potum, qui Heſſiam incolunt ruſtici, quem Appeltranck/ hoc eſt, è malis confectum potum appellant.

DE PERSICIS MALIS. CAP. 165.

†Pfirſchken. Perſica mala, quæ Germanis Pferſiken nominantur, omnibus cognita ſunt. Differunt tamen à Perſæis. Genera eorum plura: quędam parua ſunt, quædam grandia, & crocea carne conſtant, quæ omnibus ſaporis bonitate præferuntur.

DE ARMENIACIS MALIS. CAP. 166.

Ex Perſicorum genere ſunt & Ameniaca, minora tamen & ori ſuauiora, colore ſubflauo, & cito matureſcentia, quapropter præcoqua & præcocia à Romanis uocantur. A Germanis uerò †Marellen/ Sommerpfirßken †Malatheyn/ & Goldpfirſchken. Arbor cum foliis & floribus mediam inter malum perſicam & minorem ceraſum figuram & magnitudinem habet.

† al. etiam Armenellen.
† al. Malerin.

DE ME-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 67 sur 645

DE MEDICO MALO. CAP. 167.

Medicum malum Assyrium, Persicum, Citreum, Cedromalum & Citrinum uocatur. Grande est & oblongum ouata figura malum, lentam habens carnẽ, & in medio acetosum circa semina succum, ex quo Syrupum de acetositate Citri dictum faciunt: Corticem habent colore citrinum, unde & nomen inuenit. Porrò hoc malũ in Cedro non nascitur. Propterea uidendum est ne diuersæ arbores confundantur. Sunt etiam huius generis Limones, Poma Adami, & Arangia, ab Italis Naranzia, Germanis **Pomerantzen** appellata. Ea omnia aurei mali nomine comprehenduntur. Habetur ænigmaticum de his malis carmen, quod est: *Medica mâla quidem nec mâla, nec medica:* quod quiuis prosodiæ gnarus facile intelligit.

†*Germanis tres species nominantur* Citrinaten/Limonen/Pomerantzen.

DE PIRIS. CAP. 168.

Pira non pauciores quam mala differentias habẽt, quod quidem ad formam attinet. Facultate tamen omnia, sed alia aliis magis, astringunt: Germanis **Piren & Biren** uocantur.

DE PIRASTRO. CAP. 169.

Ἀχράς uocatur Græcis, Piraster, hoc est, Pirus syluestris: Quamuis autem Dioscorides Achradem certam syluestris speciem esse dicat, tamen quia Theophrastus simpliciter Piraſtrum, Achradem appellat, nos quoq; Achradis uocabulo quamcunq; piraſtrum significari censemus. Sunt enim diuersæ eius differentiæ.

DE MESPILO. CAP. 170. 171.

Mespilus arbor eiusdem nominis parua mala † producit. Sunt autem duæ præcipuæ eius species. Prima Tricoccus Græcis, & proprie Mespilus uocatur: Italis atq; Arabibus Alzarola siue Azarola. In Germania hæc arbor incognita est. Altera uerò Mespili species, Græcis Epimelis & Hamamelis uocatur, quod iuxta malos soleat nasci. Hæc copiosè in Germania & sata & sponte prouenit. Cum uerò sponte, semper uicinam habet agrestem malum: unde & nomẽ à Græcis illi factum existimo. Huius fructum Itali etiam Vnedonem uocarunt, propterea quod præter unum nemo comedere & deglutire possit, antequam mollescat: adeo enim fauces adstringit. Non me latet arbuti etiam fructum à quibusdam Vnedonem uocari, quod tantum unus esitari debeat. Sed ipse Galenus epimelida, Vnedonem ab Italis rusticis appellari, testatur. Sed male illi arbuti uicia assignat. Cuius fructus etiam à quibusdam Vnedo uocatur, stomacho noxius & capitis dolores excitans, quæ uicia immerito Epimelidi adscribit Galenus. Cum constet experientia Epimelida (quæ Mespilus in Germania etiam uocatur) stomacho non inimicam esse, nec capitis dolores facere. Porrò quæ à Germanis **Meſpeln** uocantur, Vnedones sunt, hoc est, Epimelidis fructus, non propriæ uocatæ Mespili ut hactenus omnes credunt. Eum errorem nescio an aliquis ante nos deprehenderit. Vtcunq; se res habeat, nouisse legẽtes oportet, Mespilo, Apio similia folia tribui, & singulis fructibus ternos nucleos. Vocata autem uulgo Mespilus nequaquam incisa & Apio similia, sed indiuidua, oblongaq;, ut Malus, folia habet, angustiora tamen. Præterea non ternos, sed quinos semper nucleos singula eius mala cõplectuntur, nisi fortè interdum præter naturam aut plures aut pauciores contineat. Quod autem Galeno non assentiamur, Epimelidi, Memæcyli uicia adscribenti, nonnulli fortasse malè interpretabuntur qui in unius magistri uerba iurauerunt.

† *Mespila.*

Epimelis.

Hamamelis.

DE LOTO ARBORE. CAP. 172.

Commune est & multis plantis proprium Loti uocabulum. Hoc autẽ loco de Loto arbore sermo est Dioscoridi: quæ plurima in Aphrica, eiq; adiacentibus insulis prouenit. Sunt autem plures Loti arboris species, ut uolentes apud Theophrastum inquirere possunt. Latini Celtim hanc uocant. Quo uero nomine nunc cognoscatur & quid sit hæc Lotus, non conuenit inter authores. Nam quod Ruellius, Barbari fretus testimonio, scribit eam esse quam Calamum Cenomanni appellent, haud

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 68 sur 645

Ceraſi ſpecies.

inducí poſſum ut credam. Idem Pongeracum, Viſciolum & Ciceraginem ab Italis uocari ſcribit, Gallis Alyſam & Alyſerum: quod æque falſum eſſe cognoſcet, quicunq; arborẽ, quam his nominibus appellat Ruellius, nouerit. Eſt enim Ceraſi ſpecies cuius Baccæ recentioribus Viſciola, Germanis uerò Weyſſelin dicuntur. Eſt autem arbor non tantum Italiæ aut Galliæ familiaris, uerumetiam Germaniæ, in qua etiam frequentius ſponte naſcitur, quam in hortis ſeratur. Itaq; nos plurimum inter hanc & Lotũ intereſſe cenſemus. Siquidẽ hæc frigido ſub Septentrione cœlo, lotus uerò torrida & ſemper æſtuanti Aphrica prouenit: quinetiã huic Ceraſi folium eſt, loto uerò Ilicis tribuitur, hoc eſt, figura Quercus per ambitũ profundius inciſum ſinuoſumq;. Differt etiã utriuſq; materia plurimum. Nos autẽ iis ſubſcribimus qui Lotũ arborẽ Sandalum eſſe arbitrantur, quod multis argumentis demonſtrare & obtinere poſſemus, niſi breuitati conſuleremus. At non quamuis Sandalum intelligere legentes oportet, ſed eam tantum quæ rubeæ cognomentum in pharmacopoliis habet, quæ & ipſa habet plures differentias, quemadmodum de Loto ſcribit Theophraſtus. Eo autem libentius hoc pronunciamus, quoniam Sandali rubeæ folia uidimus Norenbergæ apud Georgium Ollingerum pharmacopolam, qui miro cognoſcendarum rerum ſtudio tenetur. Figura iis erat eadem quæ Quercus & Illignis, ſed concinnior & pulchrior: magnitudo uerò minor & in anguſtum contracta, ſubſtantia denſa, qualem Laurea habent. Quare non aberraturos ſe uereantur, qui Sandalum rubeam accipient, ubi ueteres Loti materiam requirunt: quæcunq; enim uires à Græcis Loto adſcribuntur, eas etiam Arabes ſuæ rubeæ tribuiſſe neminem ignorare putamus.

**Sãdalum rubrã aut Lotum eſſe, aut ſaltem pro ea rectè in uſum uenire poſſe.*

DE CORNO. CAP. 171.

**Pyracantha, aliud quàm Cornus.*

Cornus nequaquam eſt, ut hactenus plerique crediderũt, arboreſcẽs illa Spina quã ueteres Græci (ut antea retulimus) Pyracanthã, Latini Spinam, Itali Spinũ albũ, Galli Aubepine, Germani Weißdorn & Hagedorn uocãt. Quod quilibet palpabit qui Theophraſti & huius authoris uerba de Corno, cum Italorum Spino albo & Germanorum Hagedorn conferet. Vera autem Cornus duplex eſt: ſylueſtris, & ſatiua: utraq; in Germania naſcitur, & à nobis Latino uocabulo † Cornelbaum uocatur. Nam Corna, id eſt, fructus eius † Cornelen uocamus. Habemus & alia nomina præter Latinum quibus eam iudicamus, ut Dirlen/Dornkirſen & Herlitzen: fructum fert Oliuę mediocris quantitate, cibo & medicinæ propter ſuam adſtringendi uim, idoneum. Naſcitur ſylueſtris Cornus pinguibus montanis locis: diſtinguitur etiam alio modo, ſiquidem altera mas, altera fœmina exiſtit. Mas apud nos montibus familiaris, quinetiam in hortis ſeritur: ſtatim ueris initio flores lutei coloris producit. Fœmina etiam in plana deſcendit: florem in pallido candicantem ſerius emittit, & ſerius fructum percoquit. Inuenitur fœmina Cornus, quam Græci θηλυκρανίαν uocant, plurima inter Danubii Vuerdam oppidum & Auguſtam Vindelicorum.

† Alij ſcribũt Kornlebaum.

† Kornlẽ

* *Corni maris lignum eſt ſolidum, fœminæ rarius. Cornum ſylueſtrem aliqui interpretantur* Faulholtz/Faulbaum: *ſed in alijs locis altos frutices aut arbuſculas iiſdem nominibus appellant.*

DE SORBIS. CAP. 174.

Sorba non ſunt, ut quidam falſò credunt, ſylueſtria mala, quorum antea ab hoc authore mentio facta eſt, ſuum enim propriũ ab his genus habent. In Italia ferè omnibus cognita Sorbus arbor eſt. Fructus eius in una ſpecie ouatus, in alia rotundus & globoſus, in alia turbinatus eſt. Germani parum deflexo uocabulo & tranſpoſitis literis Sporöpffel & Sorböpffel ac Eſchröſſlein † uocãt. Naſcuntur tum ſponte in montanis quibuſdam tractibus, tum etiam in uineis ſata. Plinius Romana authoritate quartum ſtatuit Sorbi genus, quod Torminale uocat. Conſtat hæc arbor, ut ipſe refert, folio Platani, & Pomo, ſi prioribus conferatur, minimo. Eam arborem Theophraſtus è Meſpilorum genere eſſe putat, nec immerito, ſiquidem fructus & figura & ſapore Meſpilaceus exiſtit: æmulatur etiam folio ueram Meſpilum, niſi multo maius eſſet. Proprio autem nomine κράταιγον eam Theophraſtus appellat. Porrò quantum nos iudicare poſſumus hęc torminalis Sorbus eſt, quam Germani Elzenbaum

† Alij Sporbiern/Speierling.

Sorbus torminalis.

Cratægus.

baum/& cuius fructus Elzber nominant, quibus tanquam singulari & præsenti remedio contra tormina utuntur, qui Hercynios montes accolũt rustici. Conueniunt historiæ, flores, fructus, eorum fauaceus & racemosus habitus quemadmodum & folia. Itaq; neminem futurum arbitamur, qui huic nostræ contradicturus sit sententiæ.

†Nobis placet etiam quintum Sorbi genus his addere, quod Aucuparium cognominamus: quamuis meritò quartum in numero esset, quoniam tota figura, foliis, & flore ueræ Sorbo tam similis sit, ut non facile à quouis dignosci queat, nisi pomo, quod omnium minimum & Piso maius est, colore ruffum, gustu austerum, quemadmodum alia Sorba. Nostri aucupes fructu eius auibus insidiantur, qui eos Vogelber † nominant. Ruellius hanc arborem Ornum esse credit, ut ante etiam retulimus. Sed alia, ut præmonstrauimus, ab hac est Ornus.

† *Sorbus aucuparia* Ebera sch † Quitschelber *Stolbergæ.*

DE PRVNO. CAP. 175.

Prunus arbor uaria habet genera: unde etiam fructus diuersa magnitudine, figura, & temperamento constare necesse est. Sunt enim quædam aluum sistentia: sunt & soluentia, quæ uis facile gustu deprehendi potest. Quæcunq; enim dulcia sunt, aluum soluunt: quæ uerò acerba & austera, eam cohibent. Damascena etiam pruna ad huc in Pharmacopoliis exiccata habentur. Quemadmodum etiam magna illa Hungarica, ab ipsis Hungaris Damascena, & à Germanis grosse Zwetschen & Vngerische Pflaumen uocata. Quidam his pro Damascenis utũtur. Pruna autem omnia generali uocabulo nobis Pflaumen nominantur. In Hessia quoq; Prunnen/ quæ uox à Prumno deducta uidetur. Nam sic Galenus syluestrẽ Coccymeleã, hoc est, syluestrem prunum in Asia uocari testatur. Exiccata etiam pruna ad nos ex Hungaria, Bohemia, Austria, Transsyluania & Morauia afferuntur, quæ omnia communi uocabulo Zwetschen nominamus. Sunt & cerea pruna quæ Spilling Germanis dicuntur. † *Brabyla quidam priuatim interpretantur* Zwetschen.

Prumnus.

Cerea pruna.

DE ARBVTO. CAP. 176.

Κόμαρον Græci arbutum uocant: in Germania nondum sponte natum conspeximus: non enim est syluestris Rosæ frutex, quem Cynosbatum esse antea diximus. Vera autẽ Arbutus in Italia nascitur, folio crasso, Laurini figura, crassiore tamen, minore & pro sua magnitudine latiore. Fructum fert mediocris siue parui pruni magnitudine: figura Fragi, intus similiter, ut fraga paleacea & acerosa grana habentem, gustu iniucundum. Respexit autem ad Arbuti & Fragi similitudinem quam inuicem habent. Ouidius cum ait: *Arbuteos fœtus montanaq; Fraga legebant.* Plura lege supra in Mespilo.

DE AMYGDALIS. CAP. 177.

Amygdala duplicis est differentiæ. Fert enim quædam dulces, quædam amaras nuces. Appellatur etiam alio nomine Græca nux Amygdalus. Cognita omnibus hęc est arbor apud nos, maximè qui Rhenum accolunt populis. Primas autẽ in Germania nascentibus tribuitur in Spirensi agro natis. Germani arborem ipsam Mandelbaum uocant. Fructus uerò Mandeln. Notæ autẽ omnibus hę nuces sunt. Exprimitur ex utriusq; nucibus oleum, quod in suos usus seruatur à Pharmacopolis.

DE PISTACIIS. CAP. 178.

Pistacia, uel ut Nicander uocat, Pistachia, quæ & iam Phistica † & uulgo in Pharmacopoliis Pistacia dicuntur, nuces sunt in Syria natæ, lento & ueluti osseo putamine munitæ, quæ eo dẽ nomine adhuc ab omnibus medicis & Pharmacopolis cognoscuntur.

† *Fistici uulgò.*

DE IVGLANDIBVS. CAP. 179.

Nux regia siue Persica, uel simpliciter nux uocata notus omnibus est fructus, in procera & ramosa arbore nascens: quæ lata & odorata habet folia. Germani simpliciter Nusse siue Welsche nusse uocant. Persica autem cognominatur, quoniam ex Perside primum in alias translata est regiones.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 70 sur 645

DE PONTICA NVCE. CAP. 180.

Ponticæ nuces quas alio nomine Græci Ἀστακάνας uocant, Latinis etiam Auellanæ dicuntur. Sunt uerò duplicis differentiæ: quædam sponte ubiq; in Corylo uulgari nascuntur, quæ à Germanis Haselnuß nominantur: quædam uerò in hortis seruntur arbore Corylo simili, sed fructu oblongiore & toto ceu barbato putamine uestito: nucleus rufſa ut plurimum membrana cingitur. Plinius has nuces barbatas in Xyli descriptione appellat. Est & tertium Auellanæ genus in hortis satum, sylueſtri simile, sed maius nucleo, & gustu suauius. Quartum genus est, quod in Macedonia nascitur, arbore non quemadmodum apud nos multiplici, caudice fruticosa, sed singulari, procero, & iustam arborem æquante: foliis latis, nucibus in grandem racemum pingui magnitudine congestis. An autem ueteres hanc cognouerint, neq; negare neq; affirmare ausim. Certè apud eos qui nunc extant authores, nulla extat descriptio quæ eam referat. Inuenerunt autem hanc Corylum in Macedonia & Hæmo Thraciæ monte legati quidam è Buda Constantinopolim missi, inter quos fuit & Paulus Rubigallus qui hæc nobis retulit.

1. *Corylus uulgaris sylueſtris.*
2. *Vrbana rufſa. Nuces barbatæ.*
3. *Vrbana sylueſtri similis, maior.*
Macedonica, quæ arbor est.

DE MORO. CAP. 181.

Morus omnibus nota est arbor, quæ Germanis Maulberbaum nominatur: fructus uerò, id est, Mora † Maulber. Nascuntur etiam in Rubo mora his quę in arbore nascuntur similia, sed minora & sui generis. Nam Rubus multum à Moro arbore differt. Conficitur ex utriusq; mori succo medicamentum, quod Diamoron appellant, oris & faucium uitiis accommodatum. Porrò duplicis est differentiæ Morus: altera nigra, altera candida fert Mora: sed quæ candida fert, in Germania non ita frequens habetur.

† *Vulgò Mora Celsi.*

DE SYCOMORO. CAP. 182.

Sycomorus, siue quod idem est Sycaminus, copioſè in Aegypto nascitur & aliis quibusdā locis: apud nos uerò incognita est arbor, quemadmodū etiam altera Sycomorus quæ in Cypro gignitur. Habetur in Italia planta multifidis & fiſſis foliis, in cuius summis surculis baccis simile pomū est, nucleo intus ligneo & anguloſo: eam Sycomorum esſe quidam Itali credunt: & nobis quidem eius missa sunt semina: quæ terra obruta singula quinas emiserunt plantas. Sed nihil minus est quàm Sycomorus: parua enim est, & fructus in extremis fert surculis: cum Sycomorus magnitudinis iustæ arbor sit, fructus suos non surculis, sed ipso caudice producens.

FICVS CYPRIA. CAP. 183.

DE FICO. CAP. 184.

Ficus uulgaris est arbor, cuius fructus Ficus dicuntur Latinis, Græcis σῦκα, Germanis Feygen. Multæ Ficuum apud ueteres sunt differentiæ. Hodie tantum tres in hiſce regionibus nouimus. Afferuntur enim flauæ quędam in sparteis corbibus compactæ, quas Germani Korbfeygen nominant. Aliæ etiam in ciſtis laurinis foliis commixtæ ad nos ueniunt, quas à foliis Laubfeygen nominamus. Tertium uerò genus ex Maſſilienſi Prouincia affertur, minutis & turbinatis sparteis corbibus inclusum: hæ paruæ quidem sunt, sed suauitate præſtantes: Germanis Marſtliſche feygen uocantur. Quidam etiam Caricas ſiccatas Ficus nominant, quam uocem Virgilius Marcellus malè in Dioscoridis contextum posuit: habent enim Caricæ ficus suum peculiare genus, ut ex Plinio colligimus: & Hermolaus Barbarus in corollario huius capitis teſtatur.

Caricæ.

DE CAPRIFICO. CAP. 185.

Est & sylueſtris Ficus, quam Græci Ἐρινεὸν, Latini Caprificum appellant, Germaniæ incognita: Romæ frequens prouenit, in uetuſto tū ædificiorum ruinis & muris.

DE GROSSIS. CAP. 186.

Ὀλυνθοι, quos Latini Groſſos & Groſſulos uocāt, Caprifici fructus sunt, Ficis multo minores.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 71 sur 645

DE LIXIVIA E CREMATIS FICI RAMIS. CAP. 187.

Fit Lixiuia macerato in aqua utriuſq; Fici cinere, quæ admodum acris exiſtit. Noſtri medici perquam rarò ea utuntur.

DE PERSEA ARBORE. CAP. 188.

Perſea arbor plurimum differt à malo Perſica uulgari, quamuis & ipſa Perſica uocetur, & utraq; ex Perſide in alias regiones translata ſit, tamen Perſica etiam Septentrionalibus plagis cito & ante frigora fructum ſuum percoquit. Perſea uerò etiam in Rhodo calida regione, ad florem tantum peruenire potuit, ut authores tradunt. Qui uerò plura de Perſea legere uoluerint, Theophraſtum conſulant, qui hiſtoriam eius diligenter abſoluit.

LIBRI PRIMI CONCLVSIO.

Primum hunc Dioſcoridis librum Perſeæ caput claudit: quamuis in quibuſdam exemplaribus etiam aliquot herbæ ſequantur, ut Iberis & Halicacabus, ab imperitioribus adiectæ. Nam Iberis idem eſt cum Lepidio, quod in ſecundo libro deſcribitur. In capite etiam Halicacabi, quod Hiberida ſequitur, tres herbæ confuſæ ſunt, ut Halicacabus, Solanum ſomnificum & Dorycnium. Propterea hæc capita impoſititia ſunt & non genuina.

VALERII CORDI SIMESUſII, in Pedacij Dioſcoridis ANAZARBEI SECVNDVM DE MEdica materia Librum, Annotationes.

Libri ſecundi partes ſunt tres. Prima, De animalibus, & eorum partibus.
Secunda, De Frumentaceis.
Tertia, De Oleribus & condimentarijs herbis.

IN PRAEFATIVNCVLAM, QVAM DIOSCORIDES SECVNDO LIBRO *præponit, Annotatio.*

ENVMERAT AVTHOR QVO ORDINE RES IN PRIMO LIbro deſcripſerit, & quo in hoc ſecundo libro pergere uelit ordine. Nullam autem mentionem facit quod Herbacea quædam & acrimoniam habentia præter aromata in primo libro recenſuerit. In ſecundo uero ſe de Oleribus & acrimoniam habentibus herbis ſcripturum pollicetur. Cum ergo Iberis oleracea ſit & acrimoniam habens herba, ut in ſecundo libro deſcribatur neceſſe eſt. Nihil enim commune habet cum arboribus, quare inter has deſcribi debeat. Sed ne quis à dictione, acrimonia, cauſam cauillandi arripiat, neceſſe eſt ut indicemus, qualem acrimoniã cum Dioſcoride hoc loco intelligamus, ne quis nobis hac ratione perſuadeat, bene deſcribi in primo libro Iberida, cum multa alia acrimoniam habentia in eodem recenſeantur: ut Acorus, Meon, Cinamomum, Coſtus, & alia quædam manifeſtam reſipientia acrimoniam. Verum ad hanc obiectionem reſpondemus, Dioſcoridẽ de huiuſmodi acrimonia, quam prædicta aromata habent, hoc loco non locutum eſſe, non enim eadem omnibus plantis eſt acrimonia: quędam enim ſolam eam habent, adiuncta interdum amaritudine, dulcedine, & quibuſdam aliis ſaporum differentiis. Talia

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 72 sur 645

autem ſunt Allium, Cepa, Sinapi, Naſturtium, Eruca, Lepidium ſiue Iberis, & quæcunq; his ſimilem præſeferunt guſtu qualitatem. Hæc ſimpliciter acria dicuntur: ſuntq; omnia iſta oleraceæ herbæ: de his autem in ſecundo ſe ſcripturum dicit. Longè uerò aliam acrimoniam habent, Acorus, Coſtus, & reliqua quæ in primo deſcribuntur. Non enim eam in terreſtri habent corpore ut exulcerare ualeant, quemadmodum illa oleracea: ſed omnia præter lenem & gratam acredinem, etiam partium tenuitate conſtant, qua facile per corpus penetrare poſſunt: non enim ſui ſaporis & facultatis uim uni loco imprimunt, nec eidem diutiùs inhærent, propterea exulcerare minimè ſunt apta. Partium etiam ſubtilitate gratum & iucundum odorem coniunctum habent: & quæ talia ſunt, aromata dicuntur. Differunt tamen hæc ipſa ſecundũ diuerſorum elementorum diuerſam mixturam: quare facultatem etiam eorum diuerſam eſſe neceſſe eſt. Hinc eſt quod Coſtus ferè ſolus ex aromatis ruborem cuti impoſitus excitet, quoniam ſuam acrimoniam magis in terrea ſubſtantia quàm cætera aromata habeat. Porrò quamuis Piper atq; Zinziber etiam aromatis adſcribantur, tamen quia horum maior in culina quam medicina uſus ſit, maluit ea acrimoniam habentibus & olerum condimentis, quàm aromatibus adſcribere Dioſcorides, & bene quidem, cum hæc duo inter omnia aromata plurimum acrimoniæ & parum aromaticæ qualitatis habeant. Si quis igitur hæc probè intellexerit, facile iudicabit Iberida non primo, ſed ſecundo libro, deſcribi debere. Simile etiam de Halicacabo intelligendum eſt, quæ non arbor ſed herba eſt, & ad deleteria refertur. Quare in primũ librum non erat ponenda, ſed in quartum, ubi ex profeſſo de ea in deleteriis & frigidis ſimplicibus agit. Antea enim promiſit ſe forma & facultate cognata coniuncturum.

DE MARINO ERINACEO. CAP. 1.

Ἐχῖνον θαλάσσιον, quem Latini Erinaceum marinum, Germani ein Meerjgel uocãt, nouerunt qui maritimis locis habitant. Terreſtri ſimilis eſt, rotundior, minor, & breuioribus aculeis circumuallatur.

DE TERRESTRI ERINACEO. CAP. 2.

Ex terreſtrium Erinaceorum genere etiam Hyſtrix eſt: quod animal Africa & India gignit, magnitudine ſemeſtris porci, pedibus urſinis ſimilibus: dentibus, & labiis lepori, ſed his craſſioribus, pinguioribus & fuſcis, longis & in ceruice erectis ſetis, à collo uſque ad ſcapulas ueſtitum. Cætera, præter uentrem, pede longioribus, candicantibus, & nigro diſtinctis, aculeis munitum, quos irritatum contra laceſſentes ualli modo prætendit, & nonnunquam eiaculatur tanto impetu, ut ſagittarũ modo parietibus affixi hæreant: talis eſt Hyſtrici forma & natura. Circunferunt Hyſtrices, Mimi & circulatores, inter alia, quæ lucri cauſa oppidatim circumducunt. Habet etiam præter eas quas recenſuimus alias proprietates, quas breuitatis cauſa prætermimus. Non enim huius inſtituti eſt, exactam omniũ rerum hiſtoriã ſcribere. Hyſtricem Hiſpani Porcapie, Germani ein Stachelſaw uocant, quaſi aculeatum porcum. De hoc autem Erinaceorum genere hic non ſcribit Dioſcorides, ſed de minoribus, qui in tumulorum cauernis latitant: quorum Germani duplicem ſtatuunt differentiam. Eſt enim alter, cui caninum ſit caput: alter, cui ſuillum: hunc nos Schweinjgel: illum uerò Hundsjgel à capitum ſimilitudine uocamus. Porrò apud nos Erinaceorum nullus eſt, neq; in ſanitate neq; in medicina uſus.

DE HIPPOCAMPO. CAP. 3.

Nomen hoc grandem Erucam (inſectum uidelicet) ſignificat, cum tamen paruum ſit animal in mari uiuens. Quoniam uerò uulgaribus Erucis grandibus ſimile ſit, nomen ſuum inuenit. Nobis in continenti habitantibus incognitum eſt.

PVRPVRAE. CAP. 4.

BVCCINA. CAP. 5.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 73 sur 645

CIONIA, *id est, Purpurarum & Buccinorum mediæ partes.* CAP. 6.

DE MITVLIS, TELLINIS, HIATVLIS. CAP. 7.8.9.

Μύακες, Τελλῖναι & Χῆμαι omnes Concharum ſpecies ſunt, ſed ſingulas ſuis nominibus non facile quis indicabit. Referuntur etiam ad hoc genus quæ ex Hiſpania à Sancto Iacobo feruntur Conchæ. Item illæ ex quibus in maritima Germania calx uritur.

DE CONCHVLA INDICA. CAP. 10.

Indica conchula oblongi unguis formam habet, quapropter à Græcis ὄνυξ appellata eſt. Plures hæc differentias habet: quarum uiliſſima hodie in Pharmacopoliis habetur ſub Blaccæ Bizantiæ nomine. Erat olim in Thymiamatũ cõfectionibus huius Conchulæ frequens uſus, ut etiam ſacræ literæ teſtantur.

DE TERRESTRIBVS COCHLEIS. CAP. 11.

Cochlearum quas aliqui Limaces uocant, quędam terreſtres, quædam marinæ, & quædam fluuiatiles ſunt. Omnes Germanicè Schnecken nominantur. Singulorum autem generum multiplex differentia exiſtit, quare ex magitudine & formæ diuerſitate dignoſci facile poſſunt: in quibuſdam regionibus terreſtres & marinæ eduntur. Quæ uerò ex terreſtribus, fruticibus adhærent, priuatim σέσιλοι à Græcis uocantur. Fluuiatiles uirus habent, quapropter à nullis eduntur. Quod ſi quis fluuiatiles Conchas manu aliquandiu clauſas teneat, uehementem Vrticę modo excitabũt pruritum, quod quidem nos in paruis experti ſumus. Sunt etiam Limaces, qui Conchis ſiue teſtis carent, colore nigri aut ruffi, herboſis hortorum & ſyluarum locis gramine uiuentes, quos Germani Schnegel appellant.

DE CANCRIS. CAP. 12.

Noti ſunt omnibus fluuiatiles Cancri, de quibus hic agit Dioſcorides, ideoq; non eſt operæ precium longius de iis differere. Marini uerò, quamuis & ipſi ad mare habitantibus cogniti ſint, difficile ſuis nominibus, quæ quidem apud Ariſtotelem & Plinium extant, indicari poſſunt. Nos ne omnino rem intactam prætereamus, noſtrũ iudicium de uno atq; altero efferemus. Qui proprie Marini appellantur Cancri, fluuiatilibus diſſimiles ſunt, exceptis Chelis & pedibus: caudam enim nõ habent: & corpus non oblongum ut fluuiatiles, ſed rotundum. Horum apud Græcos præcipua genera μαῖαι, πάγουροι & ἡρακλειωτικοί. Maximi autem eorum, ut Ariſtoteles tradit, ſunt μαῖαι: quos etiam Plinius Maias uocat. Itali Granceporos & Granceualos: Germani Meerſpinnen, hoc eſt, marinas araneas appellant, quoniam rotundo corporis habitu, & pedibus in orbem ferè exeuntibus, Aranei ſimilitudinem referant. Hi ab Italis alio etiã modo diſtinguuntur: dura teſta prædítos, Maſanecco s: molli uerò, Mollecos uocantibus. Quæ quidem differentia tempori referenda eſt: eiuſdẽ enim ſunt generis Maſanecci & Mollecci: ſed Mollecci dicuntur qui depoſita ueteri teſta nouam, tenuem & mollem induerunt: Maſanecci, qui eam nondum depoſuerunt, & teneram nondum induerunt. Inueniuntur tamen quibus cæteris duriorem teſtam natura dedit. Grandes autem Cancri forma fluuiatilibus ſimiles, quos Germani Meerkrebß & Seekrebß appellant, quo nomine à Græcis indicentur non reperio. Nam Aſtacus eſſe nequit, quem Gammarum Theodorus apud Ariſtotelem interpretatus eſt. Aſtacus enim Carabo nõ multo maior eſt, quantum ex Ariſtotele colligere poſſumus. Igitur quoniam nec Aſtacus, neq; Carabus, neq; Caris eſt, non temere quis apud Græcos nomen eius reperiet. Nos autem iis ſubſcribimus, qui Leonem Plinio dictum exiſtimãt. Quemadmodum enim Leo aliis terreſtribus animantibus uiribus præſtat, ita etiam hic robore & corporis magnitudine quoſcunq; alios Cancros ſuperat. Nam inuenitur ſæpe cubitali & bipedali longitudine, idq; in noſtro mari: nec dubito alibi etiam maiores capi. Qui autem κάραβοι dicuntur Græcis, rectè meo quidem iudicio, Locuſtas in Ariſtotele uertit Theodorus: omnia enim quæ Carabis tribuit Ariſtoteles, Locuſtæ habent. Germani Græco uocabulo parum corrupto Crabben appellant. Locuſtæ autem Latinis dictæ nobis uidentur: quoniam falſi

De Cancrorum generibus melius certiuſq; cognoſcetur, qui Aquatilium hiſtoriam C. Geſneri aut aliorũ adierint.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 74 sur 645

terreſtres Locuſtas æmulantur. Porrò καρίδες dictæ ſunt, quas Latini Squillas nominant, noſtro etiam mari familiares.

DE TERRESTRI SCORPIONE. CAP. 13.

Terreſtres Scorpiones in Germaniæ calidioribus locis gignuntur quidē, ſed admodum pauci. In Italia uerò & ſimilibus regionibus magna illorum copia eſt: nos tutius eorum frequentia caremus. Macerantur in oleo, additis quibuſdam aliis: quod olei Scorpionum nomine in Pharmacopoliis ſeruatur.

MARINVS SCORPIO. CAP. 14.

DRACO MARINVS. CAP. 15.

DE SCOLOPENDRA MARINA. CAP. 16.

Marinam Scolopendram an uerum ſtudioſi uel piſcatores cognoſcant, nondum *Terreſtris.* comperi. Terreſtris uerò Scolopendra, ſine dubio eſt utrinq; (triremis modo) multis pedibus ingrediens inſectum, colore ſpadiceum, minimi digiti longitudine: quod noctu cum in humido pauimento repit, ut cicindela lucet, non tantum adhuc uiuum & integrum, uerumetiam in partes minimas comminutum, modo uiua diſſecetur: Idem ſi digitis attrectetur, pruritum, ut marina Scolopendra excitat. Germani ein Oſſel ſiue Noſſel nominant. Inuenitur in humidis domorū partibus, nonnunquam etiam hortorum areis & æſtate ſiccatis paludibus.

† *Scolopendræ terreſtres ſi in domo ſint, ad puluerem Sacchari Thomæ congregantur.*

TORPEDO. CAP. 17.

DE VIPERAE CARNIBVS. CAP. 18.

* *Viperas quidam Brandtſchlangē eſſe putāt.*

Vipera qualis ſit ſerpens, & quibus à reliquis ſerpentium generibus differat, diligenter Nicander, Ariſtoteles, Galenus, & Aetius ſcripſerunt: nihilominus tamen eo ignorantiæ peruenimus, ut multis ſæculis ignota fuerit. Nicolaus uerò Leonicenus ſolidæ doctrinæ uir, conſtanter affirmat in Italia frequentes eſſe, & uulgo Maraſſos ſiue Scurziones appellari. Nobis uerò hactenus eas in Germania uidere non licuit. Carnes eius coctæ in paſtillos conformantur, qui in Andromachi Theriacam ingrediuntur.

DE SENECTA ANGVIVM. CAP. 19.

Pulchra eſt apud Nicandrum de anguina ſenecta fabula. Eſt autē anguina ſenecta, ſiue, ut Plinius nominat, uernatio, ſerpentium exterior ſimilis membranæ cutis, quam primo uere lapidū uel fruticū anguſtiis exuunt. Germani Schlangenhaut appellant.

DE VTROQVE LEPORE. CAP. 20. 21.

Duplex leporum genus inuenitur: alterum in terra ſyluas incolit: alterum uerò in mari uiuit. Hic an cognitus ſit, neq; affirmare neq; negare audemus. Terreſtris uerò omnibus eſt notiſſimus, cuius coagulum aduerſus uenena medicinam facit. At totus, nulla dempta particula, in cinerem crematus, calculos frangere dicitur.

DE PASTINACA MARINA. CAP. 22.

Τρυγόνα, hoc eſt, Paſtinacam marinam Otho Brunfelſius eſſe credit latum illum piſcem, quem nos ein Rochen uocamus: ſed cum hic Raia ſit, alius eſt circumſpiciendus cui Paſtinacę nomē imponamus. Talis autem eſt quę Germanis ein ſchwartzer Roche, hoc eſt, Nigra Raia, uocatur. Raiæ figura non admodum diſſimilis eſt, nigrior & longiore cauda conſpicuus.

† *Quærendum de hoc nomine diligentius: dubitari enim poteſt, cum radij non meminerit.*

DE SEPIA. CAP. 23.

Germanicè Blackfiſch. *Teu putrido.*

Sepia à putredine habet nomen. Eſt autem Marinus piſcis, ſanguine atro ceu putri† tabo plenus, qui à quibuſdam Sepiæ atramentum dicitur. Germani Blackfiſch, quaſi

quasi atramentarium piscem nominant. Habet Sepia in dorso spinę loco, longum, latum & candidum os, quod facile in puluerem friatur: eo Aurifabri ad annulorum fusuram, Medici uerò ad dentifricia utuntur. Vocāt id nostri Fischbein, estq; omnibus cognitum.

DE MVLLO PISCE. CAP. 24.

Mullus quibusdam esse creditur, quem Barbum & Barbionem uocamus, quoniam Barbam habeat, quæ Mullo tribuitur. Cum uerò Mulli in mari uiuant, & in uiuariis piscinisq; non crescant, (ut Plinius ait) hoc ipsum non affirmamus. Non tamen inepte quis Barbionem, fluuiatilem Mullum appellabit.

DE HIPPOPOTAMI TESTICVLIS. CAP. 25.

Hippopotamus in magnis fluuiis & calidis regionibus uiuit, qualis in Aegypto Niluseſt. Hodie Caballus marinus, siue Aquaticus uocatur ab his qui Aphricam terra mariq; perlustrarunt. Est autem equo, dorso, iuba, et hinnitu similis: unde & nomen inuenit. Eius testes, quemadmodum & fibri, contra uenena medicinam faciunt. Apud nos uerò in pharmacopoliis non habentur.

DE FIBRORVM TESTICVLIS. CAP. 26.

Κάστωρ Græcis, Fiber Latinis, uocatur animal anceps, in terra & aquis degēs, quod Germani etiã Biber nominant: Castoreum uerò Bibergeylen hoc est, fibrinos testes. Vbiq; cognitum animal est, eiusq; testiculi frequentem usum habent.

DE MVSTELA DOMESTICA. CAP. 27.

Γαλῆ Græcis, Mustela Latinis uocatur, quadrupes animal, quod nos ein Wisel nominamus. Cuius duo genera quidam faciunt. Sunt enim syluestres quædam: & quædam in domibus nostris habitantes, Gallinis infestæ, maxime hæ, quas ἰκτίδας Græci dicunt. Hæ procul dubio sunt, quæ in rusticis ædibus & uillis oberrantes Gallinis insidiantur, à nobis Iltes nominantur, non multum à Græco abludente uocabulo.

DE RANIS. CAP. 28.

Ranæ omnibus notissimæ sunt. Hoc autem loco de uiridibus & uocalibus sermo habetur, quæ edendo sunt & in fluuiis & stagnis uiuunt. Reliqua enim genera uenenosa, ut φρύνη: quã Aristoteles φρύνην appellat, Latini rubetã, Germani ein Krotte. Et muta uulgaris Rana, in herbosis hortorum locis uiuens, colore pallida. Atq; muta palustris Rana, Rubetæ similis, sed minor: Buffo recentioribus Latinis, Germanis etiã Pfilkrotte uocata, hoc est, Rubeta palustris. Hęc autem quamuis muta cognominetur, uocalis tamen est, sed breuem, tristem, & minime canoram aut argutam aliarum modo edit uocem, ideoq; mutam appellant. In fine uero huius capitis alias uirides Ranas intelligit, quas Græci βρέξαντας & καλαμίτας, Germani Laubfrosche uocant, ut ex Galeno indicare possumus, qui de simplicium facultatibus libro decimo de sanguine harum idem scribit quod Dioscorides. Cum uero aliquando harum sanguini descriptas uires experiri uellet, facto periculo, deprehendit eas promissa non præstare.

DE SILVRO. CAP. 29.

Qualis sit Silurus piscis hodie non certò doctis constat. Idq; ideo, quoniam nulla extat ne apud Aristotelem quidem, quæ figuram eius indicet historia. Plinius alibi Nilo familiarem dicit: alibi Mœno, Germaniæ amni, in quo præcipue grassetur, etiam innatãtes equos sępe demergens prope Lisboum. Difficile igitur est hunc indicare. Tradũt tamen authores maximũ esse omnium fluuiatilium piscium, & Thynnos etiam æquare qui marini sunt. In nostris autem fluminibus Hauso, Sturio, & quem patrialingua Wels uocamus. Sed Hauso Germanis dictus (quod sciam) nõ nisi in Danubio apud nos capitur, in quem è Ponto meat. Non temere ergo quis opinetur alterutrum è reliquis duobus Silurũ esse. Nam Mœnus quoq;, ut Plinius refert, Siluros habet, in quo scimus nunquam maiores capi aut cerni pisces quam sturiones & Wels/idq; raro. Nõ enim uiq; adeò profundus est amnis, prętquã qua Rheno misce

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 76 sur 645

tur è regione Moguntiaci. Certe ferociam & lasciuiam, quæ Siluro tribuitur, in sturione omnes nouerunt piscatores. †

† *Gesnerus Vuelsum uulgò dictum piscem, omnino Silurum esse, in Aquatilium historia monstrat.*

SMARIS. CAP. 30.

MAENA. CAP. 31.

GOBIVS. CAP. 32.

DE THVNNO ET OMOTARICHO. CAP. 33.

Ὠμοτάριχος, hoc est, crudum salsamentum salsa Thunni caro est: quæ aliis ueteribus simpliciter τάριχος, hoc est salsamentũ uocatur. Qualis autẽ sit Thynnus piscis, doctis non constat: marinum esse certum & quidem grandem. Tradunt Aristoteles et Plinius, Thynnos Pontũ uerno tẽpore gregatim intrare, nec alibi fœtificare. Qua cõiectura colligimus eos dulci aqua delectari. Pontus enim est reliquo mari dulcior, quoniam in eum maximus fluuiorum numerus se exoneret. Quo fit ut suspicemur † Thunnum esse quem Germani ein Hausen appellant in Danubio, quem aduersus è Ponto petit dulcedine aquarum allectus. Nolumus tamẽ quidquam certi affirmare. Nouimus enim probè Plinium, ubi maximos omnium pisces recenset Danubio etiã Marionem tribuere (si modo integer locus est) qui fortasse idem cum Thynno esse poterit: sed hoc statuere ualde ambiguum est, cum multi sint cetacei in Danubio pisces præter Hausonem, qui è Ponto in eum ascendant.

† *Fallitur. Nam Huso uulgò dictus, Antacæorum seu Oxyrhynchorum generis est.*

DE GARO. CAP. 34.

* *Germanis Lacke.*

Garum Latini pariter ut Græci, appellant salsorum piscium succum, sale & piscium sanguine constantem. Expetebantur autem ad confectionem eius præcipue exta & uiscera, quę aliâs abiicienda erant. Nomen uero inuenit à Garo pisce, è quo primũ cœpit fieri. Purissima & clarissima Gari pars liquamen uocabatur. Turbida uerò, crassa & feculenta Halex, à sale, ut nos credimus, in fundo cophinorum subsidente. Erant autem multæ Gari differentiæ, ut uolentes apud Plinium & Barbarum inquirere possunt, nobis satis est quid sit indicasse. Porrò iis nequaquam adhibenda fides est, qui Gelatum, & aromatis præsertim croco conditum recentium piscium ius, Garum esse contendunt: recentiores etiam Muriam appellãt, sed malè. Etsi enim salsi Thynni liquorem ita appellet Barbarus, fretus obscuro quodam Plinii testimonio, omnes tamen probati authores cum medici, tum rei rusticæ scriptores, rem longè aliam à Garo Muriæ uocabulo intelligunt, quemadmodum & ipse Plinius, ut suo loco indicabimus. Nos qui exquisito hoc Garo caremus, eius loco Haringorum Garo uti poterimus. Quamuis autem omnes alii piscium salsorum liquorem hoc nomine appellent: Dioscorides tamen ad carnes etiam transtulit non impropriè, ut nobis uidetur, cùm ex carnibus etiam salsamenta fiant, qui mos etiam apud nos uetus est.

DE RECENTIVM PISCIVM IVSCVLO, CAP. 35.

Iusculum hoc, ut ipse Dioscorides hoc capite ait, fit è recentioribus saxatilibus piscibus cum aqua, sale, Oleo & Anetho coctis. Ita enim Græci præparabant. Nostri uero alio modo, eoq; multiplici, parant. Porrò quos recenset Saxatiles pisces Dioscorides quales sint, & quibus nominibus nunc cognoscantur, ingenue fatemur nos cum multis eruditis ignorare. Percas tamen seu Percides solas ex his cognitas habemus. Earum plures in amnibus nostris & lacubus differentiæ, sed omnes generali uocabulo Perßen Germanis nominantur.

DE CIMICIBVS. CAP. 36.

Cimices, Græci Κόριες, Germani Wantzen/siue Wandleuse/hoc est, parietinos pediculos, uocant. Notum omnibus & inuisum fœtore suo animalculum est. Barbarus hic lectorum cimices dici putat, ad differentiam syluestrium in Malua nascentium.

Sunt

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 77 sur 645

Sunt autem quos Barbarus ſylueſtres Cimices appellat proprio nomine Bupreſtides dicta inſecta, ut paulò poſt referemus, figura & fœtoris faſtidio Cimicibus ſimilia.

DE MVLTIPEDIBVS. CAP. 37.

Multipedes, Græci καβαρίδας, ὄνους & ὀνίσκους, Germani Eſelchen: Itali nunc Porcelliones uocãt. Parua ſunt animalcula, colore liuido ceu aſini, unde etiã nomẽ: multiſq; pedibus ingrediuntur. Inueniuntur in humidis muris, ſub lapidibus & aquariis uaſibus. Atqui Scolopendra etiam Latinis centipes & multipes interdum uocatur. Videndum igitur ne ſynonimis decepti, res natura diuerſas confundamus.

DE BLATTIS. CAP. 38.

Σίλφη Græcis, Latinis Blatta uocatur, inſectum ex Scarabęorum genere, quod à Germanis ein Brotkefer & Mâlkefer appellatur. Circa furnos & ciſtas quibus farina reponitur, uiuens. Eius plura ſunt genera, magnitudine, figura & aliis proprietatibus quibuſdam dignoſcenda. Vnum eſt quod ante paucos annos Nurenbergæ apparere cœpit. Nurenbergenſes Schwaben uocant, hoc eſt, ſueuos, quoniam ab hac gente in eam urbem allatum credatur. Eſt & aliud genus ex acuta clune & odoris tedio inuiſum. Frequens hoc in cubiculis tenebroſis, non in ſublime, ſed in terra extructis, et libero aëre nõ perflatis. Altis hoc pedibus, lentoq; graditur inceſſu. Ottho Brunfelſius ratus eſt, Blattas eſſe uocales illos & totas noctes circà fornaces in æſtuariis & focos dormienti familiæ obſtrepentes Gryllos, quos Germani † Heimen & pariter Latinis, Grillen appellant, ſed hi ſuum genus à Blattis diuerſum habent. † Heimichen.

DE MARINO PVLMONE. CAP. 39.

Marinus Pulmo ex eorum eſt genere, quæ Græci ζωόφυτα uocant. Eſt autem partim pulmoni, partim ſpongię ſimilis. Exiccatus contrahitur, aquę uerò immerſus mirum in modum intumeſcit. Afferturinterdũ ad nos cum ſpongiis. An uero in noſtro quoque mari naſcatur, nondum comperimus.

SVILLVS, AGNINVS, VRSINVSQVE PVLMONES. CAP. 40.

DE VVLPINO PVLMONE. CAP. 41.

Vulpinus Pulmo in omnibus pharmacopoliis repoſitus, ſeruatur ad humani pulmonis uicia. Fit ex eo Eclegma, uulgo lohoch de pulmone uulpis dictum, ad eadem utile.

DE IOCINORIBVS. CAP. 42. 47. 48. 49. 50.

Aſininum, Aprinum, Hircinum, canis rabidi & Mergi iocinora, de quibus deinceps diuiſis capitibus in quibuſdam exemplaribus agit Dioſcorides, nullum hodie in medicina uſum habent. Vulpinum uero hepar, in omnibus pharmacopoliis reponitur, hepatis humani infirmitatibus quibuſdam expetitum.

DE MARIS CERVI GENITALI. CAP. 43.

Cerui genitale uulgo in pharmacopoliis medicinæ gratia non ſeruatur. Principes uero quidam, nobiles, & uenatores, id tanquam ſingulare medicamentum aduerſus peſtem, morbum comitialem & ad excitandam emortuam uenerem, repoſitum cuſtodiunt.

DE ASINI CAPRARVMQVE VNGVLIS. CAP. 44.

Nota ſunt hæc animalia eorumq; ungulæ, de quibus hoc loco Dioſcoridi ſermo eſt. Vtuntur iiſdem ſuffitis nonnulli contra muliebrium locorum ſtrangulationem.

DE EQVORVM LICHENIBVS. CAP. 45.

Λειχὴν, ſiue ut Latini uocãt impetigo, in ſuperficie cutis ſerpẽs exulceratio eſt, quę à Germanis Flechten/dicitur. Simile his in equorum cruribus infra genua naſcuntur lichenes,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 78 sur 645

lichenes, qui calli ſpeciem & duriciem habeant, & odore uiroſi ſentiantur: quos non nulli equites Gallen appellant. Eos etiam ueteres ad Medicinam recipere non dedignati ſunt.

VNGVLAE CAPRINAE. CAP. 46.

DE VETERVM CALCEAMENTORVM CORIO. CAP. 51.

Calceamentorum ueteri Corio & ſoleis in cinerem uſtis uulgus quoq; adhuc, contra intertrigines & humentes infantium in feminibus exulcerationes utitur.

GALLINACEI CAP. 52. 53.

DE OVIS. CAP. 54.

Quorum diuerſa genera quemadmodum & auium inueniuntur. Hoc tamen loco Gallinarum oua intelligenda ſunt, quibus quotidie in ſanitate, & pariter in aduerſa ualetudine ueſcuntur homines.

CANDIDVM OVI. CAP. 55.

DE CICADIS. CAP. 56.

Cicadæ in Germania non niſi calidiſſimis regionibus reperiuntur, præſertim in ſuperiori Pannonia, ſed non frequentes. Nequaquam enim ſunt in fœno ſalientia inſecta, quæ Germani Heuſchrecken uocant. In Italia uero Cicadarum magna eſt frequentia. Germani eas Baumzigen & Hauerbocke / iocularibus nominibus appellant, quaſi arboreas capras & Auenarios capros, quæ nomina illis à militibus noſtris qui in Italia res geſſerunt ſunt indita.

DE LOCVSTIS CAP. 57.

Quoniam autem aliquam ſimilitudinem cum Cicadis Locuſtæ habeant, has illis ſtatim ſubiungit. Sunt autem diuerſa Locuſtarum genera. Vulgares illæ, quæ multiplicem habent differentiam, Germanis Heuſchrecken uocantur, quoniam per fœnum ambulantes repentino ac improuiſo ſaltu terreant. Sunt & peregrinæ nobis in Aphrica & Oriente, quibus diuerſæ gentes ueſcuntur: hæ gregatim ſublatæ, diuinitus ultrices ſcelerum noſtrorum pœnę, in uarias orbis partes feruntur tanta frequentia, ut ſolem arceant & totas regiones cum ſe demiſerint, obtegant, uirentem ſegetẽ, & quidquid tenerum & herbaceum, depaſcentes. Venerunt hoc autumno etiam ad nos in Germaniam: quod ideo referimus, quoniam antea inauditum & nulla hiſtoria traditum fuit. Suntq; hæ noſtratibus multo maiores, formaq; & habitu inſolentiores: alasq; plures & latas habent, quibus non ex interuallo ceu ſalientes uolant, ſed continue aliarum auium inſtar per aëra feruntur. Quotquot autem in Germaniam uenerant, pruinis oppreſſę perierunt, magna putredine & fœtore regiones inficientes. Metuebant agreſtes ueris initio multò numeroſiorem ſobolem ipſos parentes ſecuturam, ſed ſine cauſſa, gelu enim ſiderata earum oua impoſſibile fuit adoleſcere.

DE OSSIFRAGO AVE. CAP. 58.

Φήνη, Romanis oſſifragus & oſſifraga uocatur. Eſt autem ex Aquilarum genere, quo autem nomine Germanis appelletur, & an in Germania reperiatur, nondum comperimus.

DE GALERITA AVICVLA. CAP. 59.

Κορυδαλλὸν Græci, Latini Galeritam & Gallico uocabulo etiam alaudam auiculam dicunt, quam Germani ein Lerche nominant. Eius non unum eſt genus, ſed plura. Quædam in Ericetis, quædam in agris uiuunt. Aucupes ſuis nominibus ea diligenter diſtinguunt. Nam Sanct lerchen uocant Canoras illas ex agris in cœlum euolantes. Heydelerchen / quæ in Ericetis agunt, non ita uocales & canoras.

DE HIRVNDINE. CAP. 60.

Hirundinum ſpecies omnibus cognitæ ſunt. Germani eas Schwalben uocant, generali

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 79 sur 645

generali omnes uocabulo. Sunt urbanæ in domibus nidificantes, sunt Murariæ & Littorales, quę ripas et cliuos excauant. Quędam etiam Apodes dicuntur, breuibus admodum pedibus, quibus neque ingredi, neque attollere se ualent: itaque sine pedibus creduntur. Sunt hæ nigriores reliquis & torosiores. Eædem uenenosæ à quibusdam creduntur.

DE EBORE. CAP. 61.

Soli Elephantorum dentes Ebur sunt. Fuit hoc omnibus sæculis preciosissimum. Hodie uero non raro Marinarum quarundam belluarum dentes pro Ebore ostenduntur: sed facile fraudem ostendit rarior & fungosior materia, cum Eboris uero (unde pectines & alia quædam delicatiora opera) densior & compactior, atq; ueluti * remulata sit. Germani Ebur Helffenbein, hoc est, Elephanti ossa appellant.

DE SVIS TALO. CAP. 62.

Talus os est in iunctura pedum, quod Germani ein Röte uocant. Non tamen quęuis animalia Talos habent, sed bisulca tantum.

DE CERVICORNV. CAP. 63.

Ceruorum cornua omnibus nota sunt. Plurimum tamen refert (ut credunt) quo tempore Ceruis decidant aut reponantur, si ijs in medicina uti uoluerimus. Habent autem multas & efficaces in medicina uires: & præstaret eo potius contra uenena uti, quàm ostentoso unicornis Indici cornu, quod nunquam uerum uulgo habetur. Vna est in Germania Respub. quæ integrum habet. Fertur & Venetos duo in Thesauris suis habere.

DE ERVCIS. CAP. 64.

Erucæ nomen insecto & oleri commune est. Hoc autem loco de herbas erodentibus Erucis sermo habetur, quæ Germanis Raupen uocantur.

DE CANTHARIDIBVS, BVPRESTIBVS, ET PICEARVM ERVCIS. CAP. 65. 66.

Κάνθαρος Græcis Scarabæum significat: unde diminutiua forma κανθαρίδιον dicuntur, parui & in uiridi aurei coloris & oblongi Scarabæi, qui Germanis Goldkeser appellantur, quorum adhuc est in medicina usus: frequenter hæ in fraxino & ligustro apud nos reperiuntur, nam harum foliorum pastu mirum in modum alliciuntur. Sunt autem fœdi odoris insecta. Pinerucæ uero, quæ Græcis πιτυοκάμπαι dicuntur, Erucæ sunt in Pino genitæ, quarum hodie nullus est usus. Βόπρηστις uero sine dubio est ueluti syluestris cimex, qui Germanis ein Mualster uocatur, quo deuorato boues rumpuntur: unde & nomen illi à Græcis factum est. Formam hoc animal Scarabæo cuidam paruulo, sed multo magis Cimici simílem habet, altis ingreditur pedibus, & fœtore ipsos Cimices superat: qui etiam frondes & fructus inficit, si quando per eos repserit. †

Pinerucæ.

Bupreſtis.

† *Bupreſtis etiam eſt herbæ genus, noſtra* Berenklaw, *ut quidam putant.*

DE SALAMANDRA. CAP. 67.

Salamandra reuera est pigrum illud & ignauum lacertarum genus, quod Germani ein † Molch siue ein Olm uocant. Multis hoc demonstrari argumentis posset, nisi breues annotationes & non integram rerum historiam scriberemus. Viuit umbrosis & roscidis conuallibus, solo pingui, præsertim circa fontes, colore illi uarius, luteis & nigris maculis distinctus, cum irritatur lacteum uirus sudat. *

† Μόλγη *Græcè, quod cum Germanico conuenit.*

* *Sues eis libenter uescuntur.*

DE ARANEIS. CAP. 68.

Ἀραχνῶν, hoc est, Araneorum multa sunt genera, eum uerò qui retia ad capiendas Muscas prætendit Ἀγρώστην, id est, Venatorem Græci uocant. Aliud genus sunt qui non ità artificiali labore rudes telas in domibus texunt. Germani omnes Araneos

generali

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 80 sur 645

generali uocabulo Spinnen uocant. Græci etiam Phalangia interdum Araneos uocant, quamuis præter Araneos etiam diuersum Phalangiorum genus reperiatur, Lacertis paruis potius, quàm Araneis, simile, quod † Tarantula ab Italis uocatur.

† *Tarantulæ nomen ab alijs in Italia stellioni tribuitur, ab alijs Phalangio. Cordus diuersa animalia confundere uidetur.*

DE LACERTA. CAP. 69.

Vel Eidex. Σαύραν Romani Lacertum, & Lacertam: Germani † Deideren uocant: notus omnibus repens in terra quadrupes serpens est, colore ut plurimum uiridi.

DE CHALCIDICA LACERTA, SEV SEPE. CAP. 70.

Chalcidicam lacertam siue sepem Nicander & Dioscorides lacertis similem esse dicunt. Seps autem à putrefaciendo dictus est, putrescit enim saniemq; olidam emittit illius morsu factum uulnus. Chalcidicę uero nomē habet quod non uiridis sit, ut cęteræ lacertę sed ęrei coloris. Est etiam aliud serpentū genus quod similiter seps uocatur, sine pedibus, uiperę simile, cuius Aëtius meminit, diuersum penitus à Chalcidica lacerta.

DE SCINCO. CAP. 71.

Scincus terrestris crocodili genus est, magnitudine lacertę, quo multis annis caruimus. Sed iam quorundam diligentia factum est, ut rursus ex Aegypto ad nos perferatur. Pharmacopolæ quos materialistas uocant, paruas quasdam aquatiles lacertas Salamandris similes, pro Scincis, Scincorum marinorum nomine uendunt, quarum usum omnes cauere optârim, quoniam idem quod Salamandræ uirus habent. Quo circa neq; antidotis neq; uenerem cōciliantibus medicamentis miscendas suademus.

DE VERMIBVS TERRAE. CAP. 72.

Terræ uermes Græci τὰς ἐντερα, hoc est, terræ intestina, Latini Lumbricos, Germani Erdwurme/ siue Regenwurme uocant, qui omnibus noti sunt.

DE MVRE ARANEO. CAP. 73.

Murem Araneum Græci Μυγαλῆν uocant, quod mediam inter Mustelam & Murem magnitudinem & formā habeat, non quod ex Mustela & Mure nascatur, ut quidam credunt: quoniā natura inimicitię sunt inter Mures et Mustelas. Quo autem nomine Germanis appelletur, non certò affirmare audemus. Suspicamur tamē magnos illos Mures, quos Karten Germani uocant, Mygalas esse. Sunt enim uenenati et eadem morsu nocumenta inferunt quæ Mygalæ. † Quinetiam urina eorum eodem quo uulnus modo conspersos afficit. Quapropter à Felibus non nisi maxima fame appetuntur.

† *Gesnerus in Quadrupedum historia, Murem araneum esse ostendit, qui Germanicè* Spitzmauß *uel* Mützer *appellatur.*

DE MVRIBVS. CAP. 74.

Præter Araneos mures, sunt etiam marini, aquatici, & in agris nati mures. Hoc uerò capite de urbanis siue domesticis muribus sermo habetur, qui ab omnibus cognoscuntur.

DE OMNI LACTE. CAP. 75.

Notum est omnibus Lac, cuius facultates secundum animalium differentias uariant. Constat autem omne lac caseo, sero, & Butyro.

SERVM LACTIS. CAP. 76.

SCHISTVM LAC: ET RECENS. CAP. 77.

LAC MVLIEBRE. CAP. 78.

DE CASEO OMNI. CAP. 79.

Multæ sunt Casei secundum lactis qualitatem differentię & facultates. Differunt etiam

etiam eiusdem animalis lacte formati pascuorum diuersitate.

DE HIPPACE. CAP. 80.

Ἱππάκη, hoc est, Hippace ipso nomine originem suam profitetur. Est autem Equino lacte confectus caseus, Scythatum inuento, ut Hyppocrates scribit. Quidam Hippacem equinum coagulum esse dicunt: sed id hoc loco non uult Dioscorides, nullius enim animantis coagulum ad cibos & alimenta expetitur, substantia tamē coagulum à caseo nihil differt.

DE BVTYRO, EIVSQVE FVLIGINE. CAP. 81.

Notum omnibus Butyrum est: quod quamuis à bobus nomen habeat, quoniam ex bubulo lacte conficiatur præcipuè, non minus tamen ex ouillo quoq; & caprino, eo quo rustici nouerunt modo paratur. Quapropter nō est quod Galenus Dioscoridem miretur, ex ouillo caprinoq; lacte Butyrum fieri dicentem. Fuligo etiam ex accenso Butyro colligitur, oculorum medicinæ utilis. Nouimus mulieres quæ etiam ẽ suo lacte caseum & Butyrum fecerunt: eratq; Butyrum hoc admodum flauum & liquidum.

DE LANIS. CAP. 82. 83.

Lanæ succidæ neq; crudæ, neque ustæ in nostris pharmacopoliis usum habent, quamuis multas in medicina uires habeant.

DE OESYPO. CAP. 84.

Earum tamen sordida pinguedo adhuc præparatur, quam Græci ὄισυπον uocant. Hodie uerò corrupto uocabulo Ysopus humidus appellatur, ut ab Hyssopo distinguatur. *Hyssopum* enim herbam hodie Ysopum siccam nominant.

DE QVORVNDAM ANIMALIVM COAGVLO. CAP. 85.

Concretum in lactentium quorunq; pullorum uentriculis lac, coagulum est, à coagendo seu cogendo Latinis dictum: quod Græci πιτύαν, Germani pariter Latinis à cogendo seu concrescendo Lüp & Renne uocant. Videtur autem obscurus esse contextus Dioscoridis, animalia à quibus sumendum coagulum est, enumerantis. Recenset enim Leporem, Equum, Hœdum, Agnum, Hinnulum, Dorcadem, Platycerota, Dorcum, Ceruum, Vitulum, Bubalum, & Phocam. Vnde legentes facile inducuntur, ut credant omnia quæ enumerat suum peculiare genus habere, sed hæc opinio absurda admodum est: nam quamuis Lepus, Equus, Hœdus, Agnus, Hinnulus, Vitulus, Bubalus & Phoca unumquodq; sui sint generis animalia, reliqua tamen non ita distinguntur. Non enim ullum est animal Νεβρὸν, hoc est, hinnulus. Neq; Δορκὰς aliter à Dorco quam sexu differt. Itaq; per hinnulū, Dorcadem, Platycerota, Dorcum & Ceruum, quamuis quinq; sint nomina, tria tamen animalium genera tantum intelligenda sunt. Νεβρὸν enim, hoc est, Hinnuli generalis est appellatio, & ad Dorcadem, Platycerota, Dorcum et Ceruum refertur. Sūt enim Græcis Νεβροὶς, Latinis Hinnuli, pulli animalium omnium quibus ramosa cornua sunt, quales sunt cerui, Platyceroles, Damæ & capreæ, adde etiam Alces. Quare coagulum intelligendum est Hinnuli Dorcadis et capreæ fœmellę. Idcirco coniunctio καὶ quæ sequitur uocabulum Νεβρὸν, superfluā esse in contextu uerborum non immerito putatur. Præteriuerunt hæc silentio in suis commentariis Barbarus & Marcellus, nobis uero digna uisa sunt ut explicarentur. Porrò animalia hæc partim omnibus nota sunt, ueluti Lepus, Equus, Hœdus, Agnus, Caprea fœmina, Caprea mas, Ceruus & Vitulus. Platyceros uero, Bubalus & Phoca non perinde cognoscuntur. Itaque operepræcium, nos etiam hac parte facturos arbitramur, si nostram de ijs sententiam attulerimus. Platyceros ceruorum genus est, media inter Capreas et Ceruos figura, magnitudine ceruo nonnunquam æqualis, huic cornua sunt ueluti in palmas dilatata, è quibus ceu digiti exeunt, unde & nomen animali apud Græcos: eadem non ita tuberibus exaspe- rantur, neque fusca sunt ut ceruorum, sed lenia & candida. Germani unum Platycero tis genus ein Dammhirß appellant, alterum ein Rene/ qui in Suecia boum & equorum modo iuncti magna celeritate ingredientes, currus, rhedas, trahas & esse- *Platyceros.* *Ein Rene.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 82 sur 645

da trahunt, præsertim hyeme, cum mare quo Codanus sinus ad Septentrionem desinit gelu constiterit, tum enim rectà negociatores per glaciem hinc inde iter facere consueuerunt. Bubalus, seu ut Græci dicunt βούβαλις, nostratibus bobus non dissimile animal est, labro superiori & naribus aliquantulum resupinis: pilo uestitur in cinericio liuido. Germani corrupto Latino uocabulo eum Büffel appellant. Tradit Plinius etiam Vris ab imperito uulgo Bubalorum nomen imponi, sed Vri diuersum à Bubalis genus habent, omnibus nostris qui ad Septentrionem habitant noti, & aliarum ferarum modo in syluis uagantur. Bubali uerò aliunde ad nos mittuntur. φώκη marinum est & quadrupes animal, quod Latini pariter Græcis Phocam & Vitulum marinum, Germani [illegible], Sueci eum Stelen appellant. Frequens in nostri maris insulis & Norueglæ & Sueciæ scopulosis littoribus. Est autem amphibium animal, in terra mariq; uiuens. Catulorum Phocæ pelles ad uestes & pulmonaria nostris expetũtur. Pili hic teneri breues atq; aurei coloris & fulgoris.

Bubalus. Sed fallitur Cordus, alius enim est ueterum Bubalus. Phoca.

DE ADIPE. CAP. 86.

Adipis, seu ut Græci uocant στέαρ uocabulo, quorumcunque animalium pinguedinem in genere intelligunt, siue dura & concreta, siue liquida & fluida fuerit. Ita hac uoce Dioscorides hoc loco utitur & Galenus libro primo de facultatibus simpliciũ medicamentorum. Differunt tamen, si quis proprie loqui uelit adipes tum apud Græcos, tũ apud Latinos, suis nominibus distincte: qui enim solidior existit, et difficilè liquescit, & liquefactus statim concrescit, Græcis propriè στέαρ, Latinis seuum, Germanis Vnſchlitt/ Vngel & Talch uocatur, qualis est boum, Hircorum, Caprarum, Ouium, Ceruorum & similium adeps. Qui uero † difficillime ad ignem liquescit, & difficillimè rursum densatur, aut fluidus permanet, Græcis πιμελὴ, Latinis pinguedo, Germanis Fet & Schmaltz/ hoc est, pinguedo & liquamen nominatur: ut est Vrsorum, Melium, Canum, Gallinaceorum & eiusmodi animalium quæ natura calidiora existunt. Porrò eam differentiam ex nostro arbitrio non ponimus, sed Galeni sententiam sequimur, qui undecimo libro de simplicium medicamentorum facultate, ad hũc modum pinguedinem à Seuo distinguit. Quanquam interpres pro Seuo speciei nomine, Adipem generis uocabulum reddiderit, sed improprie.

† *Facillimè.*

CAP. 87, ET SEQVENTIA CAPITA SEPTEM, DE VARIIS ADIPIBVS, *eorumq; uiribus, curatione & apparatu agunt.*

DE MEDVLLIS ANIMALIVM. CAP. 95.

Sunt Græcis duo uocabula quibus medullam significant, nempe ἐντεριώνη, & μυελὸς: sed quæ inter se differant. Illo enim arborum medulla, & farcta in fructibus quibusdam semina indicantur: hoc uerò quæ in spina & ossibus animalium continetur medulla, quam Germani Marck appellant.

DE OMNI FELLE. CAP. 96.

Notus omnibus amarissimus est humor, folliculo quodam hepati adnato inclusus, qui Græcis χολὴ, Latinis Fel, Germanis Gall uocatur.

DE SANGVINE ANIMALIVM. CAP. 97.

Præter Hircinum sanguinem nullum in pharmacopoliis ad medicinæ usum, hoc tempore in Germania reponi comperimus.

DE ANIMALIVM FIMO. CAP. 98.

Non opus est animalium excrementa in pharmacopoliis seruari, cum semper & ubiq; cuiuscunq; animantis (quorũ hic fit mentio) si necessitas requirat, fimũ habere liceat, excepto Crocodili terrestris: quẽ, si eo ad extergendas & tingendas genas mulieres carere noluerint, ex Aegypto petãt. Non prætereundũ silentio arbitramur etiam uulgo agrestes homines Ciconiarũ fimum contra comitiales potu assumere. Muscerda autẽ priuatim dictũ est Latinis Muriũ fimus. Eius duę apud nos differentię è uulgari-

Crocodili terrestris fimus. Ciconiarũ. Muscerda duplex.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 83 sur 645

uulgaribus,& omnibus cognitis Muribus alterum: & è singulari muris genere alterum admodum odoratum & Moschi æmulum, quod in montanis locis colligentes, rusticæ mulieres uestibus suis Moschi uice, odoris gratia, interponunt. Idem ferè odor ipsis muribus est, ob id eos nostri Bisam meuse/hoc est, Moschatos mures appellant. Porrò Crocodilisimi, quod Crocodileam Plinius uocat, etiã Ouidius meminit de medicamine faciei, cum dicit nigrior ad Pharii confuge piscis opem. Pharii enim, hoc est, Aegyptii piscis nomine Crocodilũ intelligit, quamuis Crocodilea non è pisce Crocodilo, id est, fluuiatili, sed terrestri sumatur, qui Stincus & Scincus uocatur: de quo supra dictum est. Crocodilea. lib. 4.

DE VRINIS. CAP. 99. 100.

Notæ uulgo omnibus Vrinæ sunt, de quibus hoc capite scribit Dioscorides. Auri Gluten quomodo ex Vrina & Cyprio ære fiat, infra libro quinto inter metallica medicamenta indicabit. Lyncis uerò urina quid sit, & an sit in rerum natura, multis sæculis dubitatum est: scribunt enim Lyncem proiectam urinam terra obtegere, tanquam hominibus tam salutare medicamentum inuidentem, quæ deinde in lapidem Lyncurium dictum indurescat, sed fabula tantum est, quapropter bene Dioscorides quoq; illam damnat: & recte inquit idem esse Lyncurion cum Electro. Quod ex Plinio etiam discere possumus libro octauo, cap. xxxviii. in hunc modum scribente: Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescitúe, in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, Lyncurium uocatas, atq; ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Quæ enim alii de Lyncurio scripserant, alii de succino prodidere, nec immeritò, cum nullum inter ea discrimen sit, ut alibi etiam Plinius refert lib. xxxvii. cap. iii. post Succini historiam his uerbis. De Lyncurio proxime dici cogit authorum pertinacia: quippe etiamsi nõ electrum id esset, Lyncuriũ tamen gemmam esse contendunt: fieri autem ex urina quidem Lyncis, sed egestam terra, protinus bestia operiente eam, quoniam inutideat hominũ usui: esse autem qualẽ in igneis succinis colorem, scalpíq. Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas: quod Diocles quidem & Theophrastus credidit: ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione. Quod autem dicit falsum id totum esse, non de succino intelligendum, sed de Lyncurio, quatenus gemmam esse contendunt. Sed & ex hac Lyncurii historia palàm fit idem id esse cum succino, quia quæ Lyncurio tribuuntur, alii de succino prodidere. Quin & illud hanc sententiam confirmat, quod tradunt Lyncurium non tantum folia & stramenta sed & æris & ferri laminas ad se rapere. Si enim id quod ista ad se rapit Lyncurium uocatur, nihil in rerum natura reperitur quod Lyncurium esse possit, præter succinum. Id enim non tantum folia, paleas, stramenta, & id genus alia, nec æris & ferri solum laminas, sed et auri, argenti & cuiuscunque metalli, uti esse experti sumus. Nihil enim unquam reperire licuit quod non attraheret. Nam quòd solos Ocimi surculos ab eo non rapi scribunt authores, falsum comperimus. Idem Plinius libro eodem dicit, Demonstratum succinum Lyncurium uocasse, fierique ex urina Lyncum bestiarum: è maribus, fuluum & igneum: è fœminis, languidius & candidum. Quod testimonium prorsus confirmat, quod hoc loco obtinere conamur: ij enim colores succino sunt, quos Demonstratus Lyncurio tribuit, quod idem esse cum succino eò manifestius est, quòd ipse Demonstratus, ut Plinius refert, Succinum Lyncurium uocauerit. Lyncis urina.

Porrò cum nihil à succino Lyncurium differat, fabuloso nomine in omnibus officinis Lyncis lapides, falsò dicti, ostenduntur, habitu, figura & materia diuersi: alter enim pallida est gleba, & nonnunquam fusca, candidis maculis (lapidis calaminaris & fornacariæ cadmiæ modo) distincta, terra durior, & lapide mollior: quæ si historiæ conferatur, non multùm à Phrygio lapide distabit. Alter lapis est teres, oblongus in turbinem desinens, colore alibi ferrugineus, alibi fuscus, alibi succini modo fuluus & pellucidus. Gigni hos in Pomerania & Prussia: fusciorẽ uerò & ferrugineum in Saxonia, Germaniæ regionibus, nouimus. Nam & ipsi eos obiter in itinere inuenimus, & industria effossos collegimus. Germani hos Alpe- Lyncuria pharmacopolarum falsa. Phrygius lapis. Alpes

minum sed equorum, & iumentorum. Quidam etiam Donnerkeüle uocant, hoc est, tonitrui cuneos. Vulgo enim de cœlo cum fulmine cadere creduntur. Plinius autem hos lapides Idæos Dactylos appellasse nobis uidetur. Porrò ista de Lyncurio dixisse sufficiat. At cum de succini rei omnibus notissima materia & origine uarient, & diuersa ceu data opera scribant authores, uisum est nobis peculiarem de eo commentarium subiungere.

Dactyli Idæi.

DE SVCCINO.

Succinum, quod Græci ἤλεκτρον & fabuloso nomine λυγκούριον, Arabes Karabe & Kakabre, Galli Ambram seu Ambrā citrinam: Germani ueteres Gleſſum/Recentiores Agtſtein & Bernſtein/Sudanii Gentar appellant: inter præcipua numeratur quę Deus ad hominum usum cōdidit, medicinę pariter & luxui multisq; aliis usibus materiam præbens: quamuis nostra ætate magis tuendę sanitati quàm luxuriæ inseruit. Nostri succino à proprietatibus quas habet nomina indidere. Siquidem ueteres Germani Gleſſum id appellabant, quod si interpræteris uitreum sonat: quoniam uitri instar lucem transmittat. Vitrum enim Glaß/& uitreum † Gleſen dicimus. Agtſtein autem, id est, Gagatem lapidem id uocamus: quoniam à Gagate nigro, materia, uiribus, & aliis proprietatibus nihil differat. Bernſtein uerò, hoc est, ardens lapis nominatur, quoniam accensum ardeat. Est autem res omnibus cognita & paratu facilis, præsertim cæreum & pellucidum, quod Romani à uini colore Falernum cognominant. Candidum uerò, cui olim nulla fuit authoritas, quoniam parcius gignitur, nunc auri precium æquat. Vera sunt quæ Plinius libro naturalis historiæ trigesimo septimo, capite tertio de succino prodidit: excepto eo, quòd Pineí generis arborum resinam esse credat, ut paulo pòst ostendemus. Nam quod ad originem, hoc est, materiam & generationem eius attinet, nullus unquam authorum uera tradidit. Ideo rem iucundam maximeq; necessariam & cognitu dignissimam prodituros nos arbitramur, si de natalibus, causis & origine eius nostram quoque sententiam protulerimus: de qua cum multis doctis, præsertim Georgio Agricola Medico, naturalium rerum omnium sagacissimo & prudentissimo indagatore, multos iam annos contulimus, eamque longa deliberatione utrinque ita perpendimus, ne quidquam de origine eius temere pronunciaremus. Aeditурus est propediem Georgius Agricola inter alia quæ de ortu & materia fossilium rerum conscripsit, etiam suum de succino iudicium, cui nos hoc commentario subscribimus: Existimamus autem nobis hominibus Germanis succinum in nostro orbe genitum quotidie attrectantibus, eiusque naturam quotidiano usu & experientia cognoscentibus, potius alias gentes fidem habituras, quàm Græcis: qui relicta Philosophica in consyderatione eius methodo, ad figmenta absurdissima & aniles & plusquam pueriles fabulas sunt conuersi: rem longe pulcherrimam, cuius cognitionem ingenio assequi desperabant, ludibriis & leuibus figmentis conspurcantes. Qua quidem in re non tam hominibus imposuerunt, quam suam in confingendis nugis leuitatem, & electri ignorantiam prodiderunt: quanuis Grais ingenium, quamuis Graïs ore rotundo Musa loqui dederit. Etsi autem palam sit, ubi reperiatur succinum, tamē quia et loca & natales perspecta habere ad rei cognitionē non parum faciat, decreuimus hoc de electro commentario, primum indicare ubi legatur, & ad quæ littora plurimum, & quomodo feratur: deinde ostendemus non esse succum, neq; Gummi, neq; resinam, quomodocunq; eas appellent, arborum: postremo materiam eius, & quid sit, explicabimus. Et hæc quidem ea qua licebit breuitate, ne si longius de eo diſseruerimus, commentarius hic finem suum modumq; excedat: Codanus sinus appellatur Plinio immanissimus, à sæuo immenso monte, nec Riphæis iugis minore, qui ad Cimbrorum usque promontorium excurrens, refertus est insulis, quarum clarissima sit Scandinauia, incompertæ olim magnitudinis, nunc uerò classibus nostris negociatoribus & militibus cognita & perlustrata tota: qui non insulam, sed peninsulam pluribus Isthmis cohærentem affirmant. In eo sinu inter Cimbricam Chersonesum & Scandinauiam sparsæ sunt insulæ: Burchana, Austrauia, Actauia, olim uocatæ: ad quas fluctibus pelli electrum Romanæ

olim

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 85 sur 645

olim classes deprehenderunt. Ideoq; eam quam Germani Austrauiam uocabant, Romani Glessariam, hoc est, Electridē dixerūt. Quinetiam prēter hanc plures aliē Glessariē nominatæ sunt. Vniuersum autem mare quod Codanus sinus complectitur, Succinum habet, quod fluctibus nunc retro ad Scandinauiæ, Noruegiæ, Sueciæ & Gothiæ littora agit: nunc ad insulas, ut ipsi etiam deprehendimus: nam & nos quoque illud in † Burrhanæ, Austrauiæ, & Scandinauiæ littoribus inuenimus. Nunc ad nostra littora, uidelicet Cimbricæ Chersonesi, ducatus Mechelburgiaci, Pomeraniæ, Prussiæ, Samelandiæ & Liuoniæ. Sed quamuis toto hoc nostro maritimo tractu non raro legatur succinum, exiguum tamen id est, in paruas micas concretum. Plurimum uerò, & maximis glebis constans, ad Samelandiam expellitur, quæ Prussiæ uicina est regio, & Prussiæ Duci paret: ad eam tanta copia tempestatibus fertur, ut toti terrarum orbi satisfacere possit, quantumuis multis usibus expetitum. Atqui non ad totum Samelandiæ littus tanta uis Electri expellitur, sed ad eum tractum tantum, quem Germani das Granawisch uocant, non longe à pago Sudauis & Samelandis Kraxtepelle dicto, quod retinctum significat. Nudi enim homines retia uenienti Succino prætendentes, sæpius fluctibus retincti obruuntur, unde Pago nomen patria lingua fecerunt. Locus autem quo tanta eius copia colligitur, patet tantum decem milia passuum, hoc est, duo Germanica miliaria. Habent eius piscationis gnari sua signa & indicia, quibus uenturi Electri copiam æstimant. Sunt aliæ quædam diuersi generis, sed maximè quædam cordis exigui imaginem referentes, & uesicarum modo inflatæ: quæ si copiosæ ad littus ferantur, plurimum succini aduentare certum, his enim inuolutum tanquam retibus capitur. Cum uerò parcius hæ algæ littus appulerint, minus succini inuenitur. Fluctibus deinde ereptum, Dantiscum uehitur: quę urbs præterquā quod totius Prussiæ caput sit, etiam celeberrimum est emporium. Vbi primum certis uenditur negociatoribus, ex pacto: præcium pro certa mensura, secundum glebarum magnitudinem, Principi numerantibus. Rude adhuc ut colligitur, asperum scabrumq; est tota superficie, nec quidquam attrahit, quantumuis calefiat: leuigatum uerò & politum, primùm rapere incipit, qui ex attritu calefacto admouentur surculos. Nam alia quacunque ratione præter confricationem incalescens, perinde ut rude, rapere nequit, quas proprietates neminem antea prodidisse scimus. Nos autem id ideo affirmamus, quoniam sæpius eius rei periculum fecimus. Porrò longum foret, omnia statuta legesq; succini gratia latas enumerare, quia alii ex nostris hæc attigerunt. Nos autem quæ antea tradita sunt relinquentes quod illi præterierunt indicabimus. Nam neque hoc referre necessarium existimamus, quot habeat succinum colore differentias, & quantam utilitatem hominibus adferat, non in medicina tantum, in qua magnum usum habet: uerùm etiam in mechanicis artibus, in quibus multo maiorem. Nunc autem antequam quid sit explicemus, quid non sit ostendendum duximus: aliis succum, aliis Gummi, aliis Resinam, aliis terram, aliis lapidem esse contendentibus. Nam hæ opiniones multa iam sæcula hominum mentes detinent. Sed lecturos istarum opinionum confutationem prius nouisse oportet, succi, gummi, resinæ, terræ, & lapidum, differentiam, materiam, qualitatem, & alias quas habent proprietates: ita facilius dicta intelligent & diiudicabunt. Succum autem cuiuscunque arboris aut plantæ non esse succinum, sed neque urinam alicuius animalis, succi & urinæ substantia & qualitates ostendunt. Constat enim utrumque aqueo humore: qui etsi solis aut ignis calore densetur, aquæ tamen qualicunque infusus diluitur, ideoq; in mare delapsa quam primum dissoluerentur. Succino uero contraria est natura, nam liquidum in mare primum influit, mox densatur. At hic locum non habet quod dicitur, salem adstringere & densare succos, quod nemo concedet cui salis natura perspecta est. Sali enim arido densandi facultas, sed non tanta ut liquidum succum denset: atque ea densandi uis neutiquam est propter adstringendi qualitatem, sed propter imbibendi aqueum uel similem humorem potentiam. Salis enim propriissima natura est facillime aquam, uinum, uel tale quippiam imbibere, & in tali quopiam humore dissolui. Quapropter quod conspersas carnes & caseos densat, & solidio-

† Burchanæ:

Succinum non esse succum aut urinam.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 86 sur 645

res reddit, per accidens fit, non propria aut adstringendi facultate, sed quia carnes & caſei recentes, aquoſo ſucco turgentes, ſuccum ſuum ſali combibendum dimittunt, quo fit ut hæc deinde ſicca duraqúe & ideo denſiora euadant. Succi uerò aliqui cum nihil habeant terrenæ conſiſtentiæ, qualem carnes & caſei, ſed toti aqueo humore conſtent, ſale humorem quem appetit imbibente minime denſantur, ſed ſui ſimiles permanent, ſi ſerena ſit, nec calida aëris conſtituto: ſi uero turbida & humida, etiam liquidiores euadunt, ſale humidum aërem imbibente & ſucco cui mixtus eſt communicante: quod manifeſte omnes, etiam denſati coctura aut ſole, oſtendunt ſucci, ſi ſal admiſceatur. Continuo enim humeſcunt & diffluunt, maximè humida & frigida aëris conſtitutione. Ergo ſi aridus ſal ſuccos etiam ſpiſſos liquidiores reddit, quanto magis liquidus ſal, ceu mare eſt, liquidos ſuccos diſſoluit & penitus diſſipat? Si etiam denſatus ſuccus eſſet ſuccinum, aquæ incoctum diſſolueretur, ceu Aloë uulgaris, Hypociſtis & eiuſmodi: ſed etiam ſi quis integro æuo in aqua aut uino decoquat, nihil penitus tamen eliquari poteſt. Adipi uerò aut Oleo incoctum diſſoluitur, quod alieniſſimum eſt à ſuccis qui aquei ſunt. Eſt itaque ſuccino pinguis ſubſtantia & à ſuccis diuerſiſſima. Quod autem etiam Gummi non ſit, oſtendunt argumenta quæ iam de ſuccis attulimus. Nam hæc quoq; cuiuſcunque ſint generis, in quouis aquoſo humore diſſoluuntur, in Oleo uerò minimè: eadem, perinde ut denſati ſucci, turbida & humida aëris temperie humeſcunt & diffluunt, nec ſine ratione, cùm uiſcoſi & concreti calore ſucci exiſtant. Quid quid enim ſiccitate denſatur, humido reſolui poteſt. Qui uero Reſinam eſſe contendunt, propius ad materiæ ſimilitudinem & naturam eius accedunt. Quemadmodum enim Reſinæ pingues ſunt, & accenſæ flagrant, oleoq; incoctæ diſſoluuntur omnes, ita etiam ſuccinum flamma accenſum ardet, & in Oleo ſi coquatur reſoluitur, & accenſum flagrat. Reſinam tamen non eſſe, ſtatim forma glebarum oſtendit. Reſinę enim partim paulatim diſtillant, & in paruas micas guttasq; concreſcunt, ut Lentiſci, Iuniperi proceræ, quam Sandaracam Arabes uocant: thus maſculum, & quod Orobias ab erui figura & magnitudine uocatur. Partim ex pluribus guttis longo temporis interuallo collectis in maſſas ſcabras, poroſas, & cauernoſas concreſcunt, ut Pini, Abietis, Piceæ, Piceaſtri & eiuſmodi arborum: quamuis & hæ frequenter in paruas micas denſentur. Succino uero diuerſus eſt à reſina habitus: neq; enim in guttas oblongas denſatur, quæ ex arbore ſe pependiſſe indicarent, neq; in ſcabra, cauernoſaq;, & guttis compacta fragmenta coaleſcit, ſed ſolidas glebas. Glebarum etiam magnitudo reſinam eſſe negat: ſiquidem Plinius Romam allatam ſcribit tredecim librarum pondere, per libram duodecim uncias intelligens. Nos uero ſcimus multo maiores interdum inueniri: & nonnunquam etiam in continente ultra uiginti milia paſſuum à littore aratris excitari: & in fundamentis ædificiorum effodi, quibus undecim, duodecim & tredecim eſt unciarum pondus. Itaq; maximũ glebæ pondus noſtra memoria inuentę librarum fuit ſeptemdecim & unciarum quatuor. Hę autem grandes glebæ poculis ſplendidioribus à magnatibus apud nos expetuntur, quemadmodum olim apud Romanos ex Oriente Murrhinum: quod & ipſum ſine dubio ad Succini genus referri debet, ut Georgius Agricola† in ſuis libris de rebus metallicis indicabit. Puerile autem eſt credere, in tantas glebas concreſcere reſinam aliquã: ac multò puerilius, credere tantum ex arboribus defluere poſſe reſinæ, ut maria & littora & terram in continente impleat. Reclamat etiam experientia, nullæ enim prorſus in noſtro littore ſunt Pinei generis aut reſiniferæ arbores, à Cimbrorum extremo promontorio uſque ad Scandinauiæ Iſthmum, quo Aſiæ maiori cohæret, hoc eſt, toto illo immani ſinu Codano, nullæ enim temere in littore arbores, præter Alnos & Corylos, uiſuntur. Oderunt etiam natura reſiniferę omnes ſalſum, aut mari irriguũ, ſolum. Simili modo neq; in Noruegiæ, neq; Scandinauiæ minoris, neq; Sueciç littoribus ullo uiſitur reſinifera aut Pinei generis arbor, quatenus nos eam oram luſtrauimus, & quatenus militibus & negociatoribus noſtris cognita eſt, qui quotidie totius legunt Scandinauiæ littora. In montibus uerò procul à mari magnæ ſunt Tædarum, Abietum & Piceaſtrorũ ſyluæ. Sed ex his impoſſibile

Quòd non ſit Gummi.

Quòd non ſit reſina.

Murrhinũ.

† *Georg. Agricola in libris à morte Val. Cordi editis Murrhinã, lapidẽ facit, qui & Onyx Plinio dicatur: et Chalcedonium uulgò dicta interpretatur.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 87 sur 645

eſt ad mare delabi reſinam. Præterea ſi in inuiis cautibus ſtarent hæ arbores, ut aliqui ueterum prodidere, in terram & rupes delaberetur reſina. Et ſi maximè ex rupibus æſtu raperetur, ut Plinius credidit, ſordidum totum eſſet, calculis, arenis, foliis & aliis rebus mixtum, ſed rariſſimè reperitur quod tale quippiam cõplectatur. At neq; hoc rationi conſentaneum eſt, ex arboribus è præcipitiis in mare procumbentibus de ſtillare: tum enim paulatim & guttatim deſtillaret, & in paruas tantum guttas denſaretur: ſed impoſſibile eſt, tot in præcipitiis ſtare arbores, ut tantum reſinæ fundant. Adde ſi hoc modo diſtillaret, neq; ranas, neq; lacertas, neq; formicas, muſcas, culices, aut quidquam tale complecteretur. Mirum etiam eſſet ſi reſina ſit, non inueniri in eo Pinei generis folia, cum in aliis reſinis ſua folia frequenter deprehendantur. Eſſet etiã præternaturam eo loco reſinam in tantam ſoliditatem denſari, cùm quæuis aliæ reſinæ ſiue frigida ſiue calida aqua denſatæ, maximè ſalſa, aridæ friabilesq; cuadunt, ac ſponte diſſiliant. Quod ſi olfactum conſulas, exactę nullum reſinæ odorẽ percipies, ſed medium quendam inter Bitumen & Ambram, quę res in terra gignuntur. Quod autẽ paleas et alia ſimilia attrahit, magnũ eſt argumentũ, multum id à reſina differre. Nulla enim id præſtat reſina. Differunt etiã uiribus reſinæ, & ſuccinũ. Nam hoc præter alia, quibus ab illis diſcrepat, etiã comitiales ſuffitu deprehendit, & eos collapſos excitat, quod in nulla unquam deprehenſum eſt reſina. Facit etiam ad noſtrum argumentum coloris diuerſitas: nam ſi certæ alicuius arboris reſina eſſet, eundem ſemper colorem haberet, ut Terebinthi, Laricis, Lentiſci, Abietis, Pini, & aliarũ reſinarũ, quę ſemper ſui ſunt ſimiles. Succino uerò nũc Sero ſimilis, nunc cereus, nunc fuluus, nunc turbidus, nunc omnino pellucidus, nunc niueus, nunc ex quibuſdã eorũ aut ſimul omnibus mixtus, & ceu conuolutus, nunc omnino niger eſt color. Nam Gagates ille lapis paleas attrahens, nihil eſt aliud quam nigrum ſuccinum: quare eodem eum Germani uocabulo, quo aliud ſuccinum, appellant, adiecto coloris diſcrimine. Neceſſe igitur eſt, rem diuerſiſſimam à reſina eſſe. Quapropter non poſſum non Græcorum uanum commentum carpere, qui etiam certa nomina arboribus ſuccinum ferentibus indidere, eas alias Electrides, alias Aphitacoras nominantium, quo uocabulo Indis prædulcis ſuauitas ſignificetur. Omitto reliquas fabulas, quibus ipſi ſuã uanitatẽ & inconſtantiã palàm fecerint. Qui autẽ reſinam non eſſe cõcedunt, lapidẽ eſſe contendũt, quoniã uulgò Germanis lapidis nomine ueneat: ſed nihil in eo eſt quod cũ lapide cõmune habeat: lapides enim omnes terreni ſunt, nec quicquã in igne amittũt, niſi alterius cuiuſdã rei participes ſint: neq; accẽduntur, neq; in pinguedine aliqua diſſoluuntur, aut igne in ſublime feruntur, neq; leues ſunt, ut aquæ innatent: quæ omnia Succino ſunt propria: quòd uſque adeo tenuitate à terrena lapidum materia diſtat, ut certa ratione totum in uaporem & liquidiſſimum oleum diſſolui queat, quod nemo ante nos inuenit aut tentauit: uariis enim ingreſſi uiis ſumus, ut naturam, originem, & materiam eius inueſtigaremus. Præter eos qui lapidem eſſe credunt, ſunt & qui terram eſſe dicant: quod ne per ſomnium quidem alicui in mentem potuiſſe uenire ſperaſſemus. Quoniam uerò hæc opinio his annis à multis eſt accepta, iiſdem eſt confutanda argumentis, quibus lapidem non eſſe probauimus: quamuis id paucis uerbis egerimus, cum non exiſtimemus ſanæ mentis & iudicii homines eo erroris delabi poſſe, ut lapidem eſſe credant. Deceſſit hoc anno, cum hæc conderemus, admodum confectus ætate Gregorius Dunckerus, uir haud uulgari experientia præditus: qui multa etiam in Succino obſeruauit, quæ noſtrum de eo iudicium confirmant: tamen in eum errorem incidit, ut crederet Succinum ueteribus Samiam terram fuiſſe dictum, regionum nominibus deceptus: nam hæc Germaniæ ora, qua Efflui habitant, hodie Samland noſtris hoc eſt Samia regio uocatur, perinde ut Samus Inſula in Aegæo mari ſita. Nihil enim commune ſuccinum cum figulina creta habet, qualis eſt Samia terra, ex qua Samia uaſa fiunt. Nam ut alia prætereamus argumenta, Argilla tenax eſt Samia terra, ex qua factæ ollæ, igne in lapidis duriciem coquuntur, nulla ſui amiſſa parte, ut alia quæuis figulina terra. Succinum uerò ignis impatientiſſimum exiſtit: flamma enim accenſum eò uſque flagrat, donec totum in fuliginem abeat: prunis autem impoſitum æquę ut flamma accenſum conſumitur, ſiquidem totum in uaporem reſoluitur.

Quod non ſit lapis.

Quod non ſit terra.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 88 sur 645

Porrò hactenus eorũ cõfutauimus opiniones, qui Succinũ, aut ſuccum, aut Gummi, aut Reſinam, aut terram, aut lapidem eſſe tradiderunt: quamuis plurima quæ ad rem facerent reliquerimus: maximè quod ad diluendam ſcriptorũ authoritatem pertinet. Nos uero minimè nuda authoritate, ſed rationibus & argumentis rem tractandam eſſe cenſemus. Nam quod Solinus ſcribit, Germanico Cęſare omnes Germaniç oras ſcrutante, compertam eſſe arborem Pinei generis, cuius medulla autumni tempore ſuccino lachrymet, falſum penitus eſt, ut ea quæ antea diximus teſtantur: quemadmodum & hoc quod tradit. Germanicum Cæſarem omnes Germaniæ oras ſcrutatum eſſe. Quæ Solinus de Succino ſcripſit è Plinio excerpſit, quibus ſuum addit commentum. Reſtat igitur nunc, ut noſtram de materia & origine eius ſententiam rerum naturæ ſtudioſis communicemus, qui ſemper credidimus, ſuccinum liquorem eſſe è terra in mare fluentem, arcanas adnondum compertas ob cauſas paulatim in eã quam præſefert ſoliditatem dureſcentem, quod Georgius Agricola etiam ſentit & Gregorius Dunckerus, cuius modo mentionem fecimus, omninò affirmat, natione Samelandus, qui in eo littore, ad quod maximè expellitur, ultra quinquaginta tres annos uixit, maximaq; cura tota uita ſua eo incubuit, ut originem & materiam eius perdiſceret. Nam hic eos quoq; reprehendit, qui arborum lachrymam eſſe prodiderunt, clariſq; uerbis dicit, liquidum primo eſſe liquorem è terra in mare fluentem. Quod tanquam certiſſimum omnibus eſt amplectendum. Adſtipulantur noſtræ ſententiæ etiam ueterum nonnulli ceu Nicias, Philemon, Aſſarubas & Mneſias, quos Plinius citat. Nicias enim ſolis radiorum ſuccum eſſe ſuccinum tradidit, quos circa occaſum uehementiores in terram actos credidit, pinguem ſudorem in ea parte Oceani relinquere, qui deinde in Germanorum littora eiiceretur, haud abſurda opinione. Non quod hic ſuccus ipſis ſolaribus radiis nihil præter qualitatem exiſtentibus inſit, ſed quod radiorum feruore, pinguis ille terræ ſudor foras eliceretur. Quod pleriſq; in locis apud nos ęſtatis calore, & ueris, autumniq; tẽpore in liquido bitumine deprehendimus: cuius ſpeciem ſuccinum quoq; eſſe diximus. Bitumen enim hoc in terræ poris latitans, paulatim ſoras ſole terram calefaciente, & pinguedinem eius eliquante in lacus, puteos & riuulos emanat: hyeme uerò præcluſis terræ meatibus & denſata pinguedine nihil prorſus emanat. Philemon foſſile eſſe & in Scythia erui prodidit, candidi, cerei, & fului coloris: proculdubio comperta ſcribens. Nam in Parthia quoq; & Germania Murrhina, quę abſq; dubio ſuccini genus ſunt è terra effodiuntur, quę nullus unquam reſinam credidit. Quare cum foſſile ſit ſuccinum, quæ eſt amentia reſinã id eſſe contendere, cum apud nos quoq; ſæpiſſime grandes glebæ inter arandum excitentur, & è puteorum & ædificiorum fundamentis eruantur, multis à littore paſſuum millibus? Nos tamen eas ibi minimè natas, ſed in terra, mari ut pleriſq; in locis contigit, longius à continente recedente, relictas iudicamus, quamuis pleriq; ibi genitas credant, in quorum numero etiam fuit Gregorius Dunckerus. Aſſarubas, qui Plinio ſcribente adhuc uixit, apertius rem prodidit, tradens: iuxta Atlanticum mare eſſe lacum Cephiſida, quem Mauri electrum uocent, hunc ſole excalefactum è limo dare electrum fluitans. Aſſarubæ ſubſcribit Mneſias, locũ quendã Aphricæ Sicyonẽ uocans, & Cratim amnem in Oceanum affluentem è lacu, ibi eadem ratione naſci qua in Cephiſide lacu Aſſarubas tradidit. Nos utrumq; ueriſſima ſcripſiſſe credimus, non uanis argumentis inducti: primum quidem, quoniam apud nos eodẽ modo ſole excalefactæ lacunæ & putei, è limo emittunt Bitumen aquę innatans. Deinde quoniam certo comperimus etiam in Aphrica reperiri ſuccinum: idq; ea parte qua Canarias ſpectat inſulas. Nam eam Aphricæ oram Atlanticum mare alluit. Miſit ad nos ex Antuerpia Aphricani ſuccini unam atq; alteram glebam Gruningus natione Friſius, (qui ea loca luſtrauit, & ipſe id in ripa fluminis cuiuſdam ibidẽ legit.) Noſtrati adeò ſimilem ut dignoſci nequeat, quas inter cætera quæ chara nobis ſunt eo libentius reponimus, quoniam & Mneſiæ & Aſſarubæ fidem & authoritatem firmam nobis faciunt. Quare immeritò Plinius eorum tradita aliorum Græcorum commentis adnumeraſſe uidetur. Gigni autem in terra Aphrica num ſuccinum quoq; nec eſſe arborũ reſinam, uel inde perſpicuum eſt, quoniam noſtrati ſimillimum colore, ſubſtantia, & qualitatibus cum ſit, eandem quoq; originis cauſam habere neceſſe eſt. Si igitur Picei aut

Quod ſit liquor è terra in mare fluens.

Succinum etiam in Aphrica.

cei aut Pinei generis arborum resina esset, quales arbores in Septentrione uisuntur, necesse esset etiam in ea Aphricæ ora eadem nasci arbores, quæ similem & eiusdē speciei resinam lachrymarentur. Cum uerò experientia constet, nullas ibi resiniferis similes prouenire arbores: non male ratiocinamur, id resinam minimè esse. Quæ enim ibi proueniunt arbores, nostratibus dissimillimæ sunt, ut referunt qui ea loca inspexerūt. Præcipue autem abundant Sandali, Prasilii, Guauiaci, & eę quę sanguinem draconis dictam lachrymam fundunt: multæq; aliæ nostris, quia nondum usus alicuius gratia expetuntur, incognitæ. Etsi autem Gregorius Dunckerus quoq; deprehenderit, è terra fluentem liquorem esse, non tamen explicat, cuius generis cuiusue substantiæ aut naturæ sit hic liquor, quod nobis est nūc dicendū. Liquores omnes seu fontes qui è terra ac mōtibus fluunt, ad duo præcipue referuntur genera: aut enim aquei sunt, aut olei modo pingues. Aquei autem multum differunt secundum terræ per quas fluunt diuersas qualitates, hinc alibi dulces, alibi nitrosi, alibi salsi, alibi Chalcantho infecti sentiuntur: ad nullum autem horum referri potest Succinum: quare necesse est ad alterum liquoris genus id pertinere, quod pingue existit, & olei æmulum. Liquor autem hic pinguis suum apud authores nomen habet, nempe Bituminis, cuius species, solidum & liquidum, quæ & ipsæ in plures differentias diuiduntur. Esse autem Bituminis genus Succinum eius materia, colores, odor, medicatus, & ignis rapacitas, manifestè conuincunt. Substantiam enim si consideres, deprehendes pinguem, flammas facile cōcipientem, æque ut Bitumen. Atqui antea à nobis dictū est pinguē terræ liquorē Bitumen esse, talē autem consistentiā Succinū habet. Quamuis præter Bitumen etiā aliud quippiā ih terra genitū pingue sit, uidelicet Sulphur. Sed ad hoc referri nō debet, quoniā metallicū est medicamentū pluribus à succi nō differens. Colores etiam totidē succino, quot Bituminī: est enim nigrū quoddā, Gagates & Thracius lapis dictū, ut uulgare Bitumen: est fuscum in purpura, ut Iudaicū Bitumen. Est fuluum & perspicuū quoddam, ut Naphtha fulua, quæ liquidissimum est Bitumen. Et candidum quoddā, ut candida Naphtha. Si autem olfactū consulas, manifestè Bituminis qualitatem odore percipies. Quod uerò suauius oleat alio Bitumine, puritati substantiæ referendū est, qua tantum à uulgari differt. Vires etiam originem & materiam eius produnt. Nam ulcera glutinat, mollit, suffitu, olfactuq; uuluæ strangulatione correptis mulieribus succurrit. Comitiales prunis impositum deprehendit, & deprehensos rursum restituit. Menses cit, uenenis aduersatur. Concretum in thorace sanguinem discutit & resoluit: dysenteria laborantibus succurrit. Tusses & à capite in subiectas partes destillationes suffitu sistit: dentiū dolores mulcet. Omnes denicp facultates nostri in succino celebrant, quas ueteres Bituminis speciebus adscripserūt: præterq; has alię etiam succino tribuuntur, quas consultò præterimus, quoniam eas ueteres non nominatim recensuerunt, sed in genere indicauerunt. Quod enim factos calculos excernit, & Ictericis medetur, Succinum, ex incidendi, extenuandi, abstergendi, aperiendi, & discutiendi facultatibus procedit: quas Bitumini authores assignant. Quinetiam quotidianus eius in re domestica & mechanicis artibus usus, Bituminis genus esse testantur. Hoc enim ✳statuo clauorum capita, ac alia ferramenta, in nigrum colorem tingebantur, in quem usum multi nostrorum ubi abundat Succinū recipiunt. Expetuntur etiam lucernarum luminibus, ut Bitumen, ramenta eius. Præterea rapax admodum est ignium, ut Bitumen. Et certū eius genus, ut Callistratus Plinio citante prodidit, Chrysolectrū uocatū, quod sit rapacissimum ignium, &, si iuxta fuerit celerrime exardescens. Quod de nulla unquam alia re authores tradiderunt, quam Naphtha, quę Bitumen est liquidissimū: in hunc enim modū de Naphtha Dioscorides quoq; scriptū reliquit: Δύναμιν ἔχον ἁρπακτικὴν τοῦ πυρός, ὥστε καὶ ἐκ διασήματος ἅπτεσθαι. hoc est, uim habet rapacē ignis: adeò etiā ut ex interuallo rapiat illum: idcirco eū Callistratus id succino tribuat, quod Naphthæ sit propriū, quis alii quàm Bituminis generi adscribat? Accedit postremò natalium uicinitas, ubicunq; enim Succinum, ibidē etiā Bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauritania, & nostro Septentrione. Omniū autē argumentorum, quæ iam adduximus, firmissimū est quod interdū molle adhuc & flexile inueniatur: interdum omninò liquidum in superficie solum tenui crusta uestitum. Inuenta est ante paucos annos in Prussiæ

Quod sit species Bituminis.

Consistentia.

Color.

Odor.

Vires.

littore

littore oblonga gleba furcæ figura, cuius alterum cornu mollis cerę instar flexile fuit. Quin & ipsi Lipsię apud auunculum nostrum Ioannem Rallam Pharmacopolam in Succino è Prussia recenter allato, septimo hinc anno, inuenimus glebam, in qua conclusa, ut in ouo ueteraścenti, humidus adhuc fluctuabat liquor. Ducti itaq; rei antea non comperta nouitate glebam confregimus, tenui crusta lepidissimum & prorsus liquidum humorem continentem: deprehendimus autem crustam Succino uulgari similem, liquorem uerò Naphthæ fuluæ, id est Petroleo similem, paulò tamen crassiorem, odore succinum prunis impositum omnino referentem, & nihil minus quàm resinæ alicuius habitum præferentem. Cogitantibus igitur nobis per quam resolutionem partes quibus constat succinum ab inuicem discretæ palam fieri possent: tandem hoc anno artē inuenimus qua id fieri posset: deprehendimus igitur in hac arte in partes & elementa sua resolutum magna ex parte in Bitumen transire, uero Iudaico Bitumini adeò simile, ut neq; colore, neq; pondere, neq; substantia, neq; odore, nec quacunq; alia nota ab eo distingui possit. Quin & ipsi nos † ista dignoscere haud posse- † id
mus, † nisi Iudaici Asphalti glebulis misceretur: ut autem alia omittamus, etiam con- † si
fractum, ceu alatū & pennarum fibras Iudaici modo ostendit. Quapropter cum Concludit.
substantiæ similitudo, colores, odoris qualitas, uirium proportio, ignis rapacitas, naталium uicinitas, quotidianus usus, & manibus nostris attrectata, sensibusq; diiudicata materia, & singulari arte deprehensum in eo Bitumen, Succinum Bitumini cognatum esse testentur, nec ulla sit nota quæ repugnet: clarum tandem & perspicuum est, neq; resinam, neq; gummi, neq; arborum succum, neque urinam, neque lapidem, neque terram esse: sed purissimum, leuissimum, optimum, & + & sui generis Bitumen. Quemadmodum & Ambra & Camphora, quod huius loci non est multis argumentis demonstrandum. Porrò qua ratione lacertas, ranas, culices, muscas, & alia insecta quæ in eo translucent, atq; metallica etiam medicamenta quędam, ceu aluminis, chalcanthiq; uenas, quas ipsi in eo deprehendimus, inuoluat & complectatur, hoc commentario præterimus: quemadmodum & hoc, an in ipso maris uado, aut littore, an utroq; loco eius sint fontes.

DE MELLE. CAP. 101. 102. 103.

Mellis uocabulo & propria eius significatione dulcissimum illum liquorem intelligimus, quem apes ex arborum, fruticum & herbarū floribus colligunt: & cera compositis fauis reponunt, omnibus cognitum, & medicinę & hominum etiam insanitate usui expetitum: cuius multæ sunt differentiæ, secundum florum, è quibus colligitur qualitates uariantes. Omnium autem odoratissimum, & maximè aromaticū est, quod è Thymo, Thymbra, Satureia, Serpillo, & id genus herbis collectum fuerit: ideoq; primam bonitatis notam Attico & Hyblæo authores adscripserunt. In Germania uulgatissimum est, quod ex Ericę fugitur floribus, granulosum, gustu nō adeò iucundum, ideoq; non multifaciendum, in medicina saltem, è Luneburgensis ducatus Ericetis allatum. Quod uerò Saxones Krudehonig/alii Jungfrawen honig appellant, id est, aromaticum & uirgineum mel, nō multum ab Attico differt. Suauissimum uerò est cum gustu tum olfactu, è Prussia, Liuonia, & Lithuania allatū, quod ferè è solis Tiliæ floribus apes colligunt. Est autem hoc quoq;, ut iam dictum est, aromaticum, solidum & densum, sed multò candidius. Sardinium uerò mel, cuius Dioscorides meminit, ad nos non perfertur, id amarum est: quoniam Absynthio scatet Insula, à qua nomen habet. Sentiunt etiam apud nos quidam tractus Absynthio abundantes hoc uicium, maximè in Hungaria. Ponticum postremò uenenatum cum sit, uescentes interimit, aut ad insaniam adigit. Colligitur id è Nerii & Aegolethri floribus, natura uenenosis, & certis temporum constitutionibus maius uirus contrahentibus. Tale autem est proprie uocatum mel, quod fit apibus florum succum sorbentibus. Sunt & aliæ quoque duæ insignes mellis species Ἀερόμελι & Σάκχαρον, non ab apibus collectæ, sed quarum altera ex aëre descendit, altera uerò in harundinibus quibusdam Indiæ atque fœlicis Arabiæ concrescit, de quibus iam dicturi sumus. Porrò mellis uocabulū transfertur etiā ad fructuum quorundam, tam dulces quam medicos succos, coctura in mellis spissitudinem densatos, ut est mel passulatum, mel palmu-

palmularum, mel Anacardinum, &c. Non quod propriè mella sint, sed quia substantiæ similitudine, consistentia, & dulcedine, proximè ad mellis naturam accedant. Ex his Anacardinum sola consistentia mel æmulatur, sapore uerò plurimum differt.

DE SACCHARO. CAP. 104.

*Sal Indus, idem Saccharo. Sed olim non poterant succum exprimere, & lachrymam tantum usurpabant.

Σάκχαρυ siue Σάκχαρ, quod Arabes Zachar & Zuchar, alii Salē Indum, Mel Calaminū & Mel Cannę appellant: mel est in Arabiæ fœlicis & Indię harundinibus quibusdā in grumos & micas cōcrescens. Cuius duæ sunt præcipuæ differentiæ. Alterū enim sponte sua in harundinibus istis concrescit, de quo hìc Dioscorides agit. Alterū earundē harundinum expresso & igne densato fit succo: illud hodie rarissimè afferetur, ideoq; medicis in nullo est usu: hoc uerò in tanta copia aduehitur, ut nemo esse possit qui rem non cognoscat. Nihil enim differt nostrum Zacharum à Zacharo antiquorum, præterquam quod nostrum igne artificiali densatur: illud uerò sole naturā succum eliciente & elicitum densante. Itaq; nos non pudet cum Gentile, Herculano, Nicolao Castellano, & Vincentio Caprili pronunciare, idem esse nostrum Zucharum cum antiquorum Zacharo, sola autem efficiente causa ab eo differre. Quantumuis Manardus repugnet, uir abiq; ulla controuersia in omni disciplinarum genere doctissimus & exercitatissimus, rerumq; insuper cognitione haud uulgari insignis, qui pluribus locis epistolarum suarū obtinere contendit, Zachar antiquorum à nostro Zacharo, materia efficiente, forma, fine & uiribus differre, & prorsus rem diuersam esse, haud contemnendis rationibus & argumentis inductus, quibus non paucos traxit in suam sententiam. Nos uerò cōtrarium semper credidimus, & adhuc adstruimus. Quare si quid rei certo cognoscendæ gratia dicturi sumus, id ueritatis amor, nulla erga uirum doctissimum & uita iam defunctum simultas, dicere nos compellet: ex animo enim semper complexi sumus eius scripta, plena reconditæ eruditionis, & maximæ utilitatis, ut ob id solum charus nobis esse debeat Manardus: nisi multo charior rem nobis redderent obsequia, candor, & amicitia quibus parentem nostrum familiariter prosecutus est, cum quondam Ferrariæ medicinam profitentem ipsum atque Nicolaum Leonicenum præceptores haberet. Ostensuri igitur nostrum Zucharū ex eadem fieri Canna, qua ueterum Zachar colligebatur, atq; idē prorsus cum hoc esse, quod materiam, consistentiam, qualitates & facultates attinet: operæ precium duximus hoc uti ordine, ut primum argumenta, quibus nititur in confirmanda sua opinione Manardus, enumeremus, deinde ea cōuincamus. Vltimo uerò ut nostram sententiam firmioribus argumētis defendamus. Argumentis autem eius hinc inde ex epistolis medicinalibus in unum collectis, positionum disputandarum modo numeros adscribemus, ut legentes clarius uideant contra quod quoquo loco disputemus. Sunt autem quæ sequuntur.

Manardi opinio refutatur.

I.

Zacharum uulgare non modò Galeno, sed & omnibus medicis eo uetustioribus, & nonnullis qui per multos annos eum secuti sunt, penitus fuit incognitum: quoniam id silentio præterierunt. *Argumenta Manardi numero 24.*

II.

Nonnulli ne nominis quidem mentionem habent.

III.

Alii nominat quidē, nō tamen uulgare hoc intelligunt, quod plantæ succus est, sed melleum rorē supra harundinis folia conglobatū, à Manna uocata parum differentē.

IIII.

Vtrumq; enim (hoc est) Manna & antiquorū Zacharum sub roscido, seu (quod idem est) aëreo melle tanquam genere continetur.

V.

Nam Zacharum non est cannæ succus: sed Indus & melleus ros, in harundinibus concretus, ut Galenus etiam putauit.

VI.

In hoc tamen Manna à Zacharo differt: quod Manna super alias plantas & petras cadit: Zacharum uerò super harundines in India & fœlici Arabia.

Zacha-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 92 sur 645

VII.

Zachari autem ueterum & noſtri uulgaris differentia eſt, quod ueterum Saccarum ſupra ueræ harundinis folia in India, fœlici Arabia, & monte Libano concreſcat: Noſtrum uerò in plantæ cuiuſdam pulpa latitet.

VIII.

Differunt etiam, quod noſtrum priuſquam coquatur, colore potius ſit nigricans & ſubruffum, quam candidum. Nec dentibus fragile, ſed per ſuccum, non per dentium attritionem, deglutiendum.

IX.

Differunt quoq; cauſa efficiente: ſiquidē noſtri efficiens eſt, primum forma, uisq; plantæ ſuæ ex qua premitur: ſecundum artifex calore ignis cōcoquens & defæcans: Veterum uerò Zachari noctis primo frigus adglutinans: dehinc ſuperueniens ſolis calor obdurans.

X.

Differunt præterea, quod antiquo Zacharo materia eadem ſit quę melli, hoc eſt, (ut ipſe dicit) Ros: nouo uero ſeu noſtro, plantæ cuiuſdam ſuccus.

XI.

Differunt poſtremo etiam forma. Antiquum enim, ſalis: nouum, inſpiſſati liquoris formam habet.

XII.

Quin etiam ſuccus è cannis expreſſus, hoc eſt, noſtrum Zucharum, nullum cum antiquo Zacharo, præter dulcedinis conſortium habet.

XIII.

Non tamen penitus Galeno incognitus fuit Succus Indicæ harundinis radicibus preſſus, cuius Varro meminit, ſi ad memoriam reuocauerimus, id quod quarto libro de ſimplicibus medicamentis ſcriptis mandauit: radices ſcilicet, calamorum, præcipuè Aegypti, dulces eſſe.

XIIII.

Neq; tamen Galenus, neq; Varro, neq; Solinus, (qui harum quoq; cannarū mentionem facit,) ſuccum per earum preſſionem elicitum, Sacchar uocauerunt, aut eſſe ſcripſerunt.

XV.

Differunt quoq; cannæ utriuſq; Sacchari: nam cannæ in quibus Saccharum antiquorum concreſcit, ueræ ſunt harundines, leues, duræ & intus uacuæ: cannæ uerò ex quibus noſtrum Saccharum exprimitur, ueræ cannæ non ſunt, quoniam exteriore tantum ſpecie harundinibus ſimiles ſunt, intus uerò minime cauæ, ſed pulpoſæ, graues, molles, & ſucci plenæ, atq; Milio potius Indico (quod Melicam uocant) quam harundini ſimiles.

XVI.

Secundum Auicennā Zucharum Alhuſar (quod eſt Manna cadens ſuper plantam Alhuſar) idem eſt cum antiquorum Saccharo: eaſdem enim uires ei Auicenna tribuit, quas ueteres ſuo Saccharo adſcripſerunt.

XVII.

Eadem igitur eſt materia Mellis apum, Mannæ, & Sacchari antiquorum, etiam ſecundum Auicennam.

XVIII.

Veteribus etiam qui Mellis ſpeciem Zacharum eſſe tradiderunt, Alexander Aphrodiſeus ſecundo problematum ſuorū libro in hæc uerba ſubſcribit. Quod Zachar Indi appellant, mellis coagulum eſt, ſole cogente, conuertenteq; a mellis dulcedinem, quod idem etiam in monte Libano fieri certum eſt. Fit Sacchar id proximum ſalis glebulis, candidum, fragile, &c.

XIX.

Serapion etſi annos ſexcentos Galenum ſequutus ſit, dum quatuor aut quinque Zuchari genera enumerat, uulgare hoc penitus præteriit.

XX.

Vincentius Caprilis de materia Sacchari aliquid tangens, narrat potius quàm probet ex

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 93 sur 645

bet ex eadem materia (hoc est harundine concisa) utrunq; cõstare, uidelicet ant iquorum Saccharum & nostrum Zucharum.

XXI.

Repugnat etiam Vincentius Caprilis omnibus antiquis medicis quòd dicit: Licet inter mella à Dioscoride, Plinio & aliis antiquum Zacharũ enumeretur, non ideo tamen hoc factum, quod eiusdem materię putauerint, sed quia consueuerunt cognata congeneribus adiungere.

XXII.

Consueuit quidem Dioscorides diuersarum rerum capita, ob quandam uel naturæ uel figuræ uel alterius rei similitudinem, inuicem copulare, ut toto eius libri progressu uideri potest: sed uno eodemq; capite de diuersis toto genere rebus nunquam eum uidebis tractantem.

XXIII.

Quum igitur uno capite, libri uidelicet secundi lxxiiij. cui titulus unicus est, de melle, cùm tribus mellis generibus de Saccharo scribat, clarum est quod mellis speciem putauit, quod ipse etiam modus loquendi, uerbaq; apertè monstrant.

XXIIII.

Postquam enim egit de melle Heraclio, subdit: uocatur & quoddam Saccharum, quod mellis genus est in India fœliciq; Arabia concreti.

Prima autem positio Manardi eatenus tantum locum habet, quatenus factitium (hoc est) expresso cannarum succo coctum Saccharum intelligit, quo omnes utuntur. Ea enim exprimendi ratio antiquis medicis incognita fuit: Varroni uerò, Statio atq; aliis probè nota. Antea enim lectorem monuimus, duplex esse Zacharum, alterum sponte in harundinibus concrescens, sole cannarum succum eliciente, & in salis spissitudinem densante. Alterum uerò, quod postea cœpit ex iisdem harundinibus exprimi, & igne densari, humana industria naturæ uestigia sequente. Quemadmodum enim natiui Sacchari efficiens est solis calor: ita factitii, hoc est, nostri Zachari efficiens est ignis. Materia uerò utriusq; eadem existit, uidelicet cannarum istarum dulcis succus, in natiuo paulatim inuento circa oculos meatu erumpens, tum per se, quia turget: tum etiam solis attrahente facultate elicitus. In factitio uerò Cylindri ab aqua obiter uersati, ut in quibusdam locis fieri comperimus, aut alia quapiam uiolentia expressus. Cum itaq; & solis & ignis calori idem sit in densando affectus, utrumq; eandem nactum materiam, eandē efficere necesse est: à sole uerò elaboratam suauiorem & tenuiorem euadere, quam quæ ab igne facta fuerit, omnibus puto notum esse. Concedimus igitur Manardo nostro, factitium Zacharum Galeno, eoq; uetustioribus medicis, incognitum: natiuum uerò quod sola efficiente causa ab eo differt probe notum fuisse. Sed circa hanc positionem nõ uersatur summa disputationis. Nam præter id quod dicit Manardus noster, uulgare Saccharum Galeno, eoq; uetustioribus medicis ignotum fuisse, totis uiribus obtinere conatur, res penitus diuersas, (nõ tantum efficiente, sed & materia, forma, fine & uiribus) esse: quam opinionem à ueritate maxime alienam esse sigillatim in sequentibus positionibus conuincemus, ea tamen modestia & temperantia id fiet, ut nemo bonus & ueritatis amans calumniari possit, nos tanti uiri authoritatem, famam, ac fidem incessere: quem nos impensius semper amauimus, quàm quiuis alii qui honorificentissimam eius in scriptis suis mentionem faciunt. Quod autem in hac prima positione dictum à nobis est, eandem esse materiam antiqui Sacchari & uulgaris, & utrumq; ex earundem harundinum succo fieri, postea suo loco ostendemus. *Refutatio argumenti primi Manardi.*

Secundum argumentum neq; Manardi opinionem firmat, neq; nostram destruit. Etiamsi enim nonnulli ne nominis quidem meminerint, non tamen inde constat diuersum penitus esse ab antiquo Saccharo nostrũ uulgare. 2

Quòd uerò in tertia dicit quosdam nominare quidem Saccharum, nõ tamen uulgare hoc intelligere: at Saccharũ hoc natiuum, melleum esse rorem, à Manna uocata, parum differentem: certissimis inditiis moti, pernegamus. Nullus enim unquam ueterum eius rei suspitionem nobis in scriptis suis reliquit. Sed solus Manardus noster Alexandri Aphrodisei diuersas res quodam loco cõfundentis, erronea opinione deceptus & seductus, id longis scriptis adstruere conatus est. Quod autem Alexandri Aphrodisei Sacchar cum Manna confundentis opinio falsa sit, & quod 3

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 94 sur 645

Sacchar antiquũ nõ ſit rõs melleus, in hac tertia poſitione ſimul declarabimus, ſumptis argumentis à materia, & conſiſtentia, forma, ſapore, quantitate & aliis quibuſdã differentiis, utriuſq; uidelicet Sacchari & Mannæ. E quibus ſi aliquot non comprobata certis rationibus reliquerimus, ea omnia repetemus, cum quid ſit Saccharum antiquorũ in calce huius commentarii dicturi ſumus. Dicimus igitur Sacchari antiquorum materiam ſuccum eſſe ſuæ cannæ, & non melleum rorem, quod poſtea experientia confirmabimus. Conſiſtentia autem Sacchari ſolida eſt, dura, & ſicca, quemadmodum ſal foſſilis, ideoq; ſimiliter dentibus contritum crepitat, & corruptioni non eſt obnoxium, ſi in ſicco ſeruetur loco. Mellei uerò roris iam denſati, laxior, friabilior, humidiorq; eſt conſiſtentia: quare neque inter dentes crepat, neq; uetuſtatem ferre poteſt: ſed citò bonitatem amittit, & tandem putreſcit, amiſſis colore, ſaporis gratia, & uiribus, & aſcitis alienis quamtumuis diligenter reponatur, qualitatibus, nigro colore, * acoro & acrimonia. Rorem autẽ melleum non eſſe Saccharum, ipſa etiam forma indicat: Melleo enim rori cum in micas concreſcit, forma eſt rotunda, & globoſa, quemodmodũ ſingulis roris & aquæ guttis: ut omnes quibus ueram Mannã uidere licet, deprehendent. Saccharũ uerò nunc oblongam, nunc globoſam, nunc Mannæ figurã habet, ceu Maſtiche, Thuris micæ, & aliæ quędam plantarũ denſatę lachrymæ, ut manifeſtè appareat harundines id lachrymaſſe, & nõ à cœlo deſcendentẽ melleum rorẽ excepiſſe. Sapor etiam Saccharo non eſt idem qui melleo denſato rori, hoc eſt, Mannæ. Saccharũ enim ſyncerũ admodũ, & miníme mixtũ ſaporẽ præſefert, & totũ in ore ſaliua dilutum liqueſcit. Mannæ contra non ſyncerus, ſed mixtus eſt, ueluti ſi quis melle exceptam Similagínem guſtet, ut etiam ſacra ſcriptura teſtatur, nec ita facile liqueſcit, ſed inter dentes lenteſcit, Sed obiiciet fortaſſe nobis quiſpiam: etſi †utriuſq; †utrumq; materia melleus eſt ros: ſaporem tamen, conſiſtentiam & formam utriſq; diuerſas accidere poſſe, ijs ipſius Manardi uerba obiiciemus. Saccharũ ab alia Manna eo tantũ differre dicentis, quod illud ſupra harundines cadat, hęc uerò ſuper alias quaſcunq; plantas & petras: quę Manardi uerba ſi uera ſunt, neceſſe eſt neq; materia, neq; forma, neq; magnitudine, neq; ſapore, neq; aliqua alia qualitate iſta inter ſe differre, prętерquam rerum ſupra quas ſe demittunt diuerſitate. Sed illud diſcrimen nullus unquam inter Saccharũ & Mannam poſuit præter Manardum, cui (etiamſi nihil nobis eſſet quod reſponderemus) in hac re fidem minimè habituri eſſemus, cum ipſe huius cauſæ ſit actor, & ad cauſæ ſuæ defenſionem ſolus id dicat quidem, ſed non probet. Magnitudo prætерea apertè indicat Saccharum nullum rorem eſſe poſſe. Siquidem omnis ros paruis decidit guttis: & ſi melleus ſit, in paruas concreſcit micas: Saccharum uerò in multò maiores quàm ros aliquis micas concreſcit: ut etiam non rarò maximæ auellanæ magnitudinem æquet. Forſitan hic quoque obtrudetur nobis in Manna frequentes eſſe micas, Fabarum & auellanæ quantitate. Reſpondemus nobis certo conſtare Mannam in tantas micas concretam non natiuam, ſed dolo impoſtorum confectam eſſe. Nam uera Manna exiguis conſtat granis. Micarum quoque Sacchari paucitas declarat, id rorem non eſſe aut fuiſſe. Ros enim cum decidit, numeroſis denſiſq; guttis decidit, omnia latè obtegens & conſpergens, inſtar pruinæ, ut etiam ſacræ litetæ teſtantur. Sacchar uero ſi melleus eſſet ros, non tantum in harundines caderet, ſed in alias quoque uicinas arbores, frutices, herbas & gramen. Cum igitur nullus authorum id teſtetur, neq; experientia comprobet, ſed in ſolis harundinibus inueniatur concretum, ros eſſe non poteſt. Cur enim hic in harundines tantum caderet prætentis tot aliarum plantarum generibus, maiore ſpacio facilius hunc excepturis. Sed dicit Manardus noſter aptiora eſſe harundinis folia ad tolerandum maiora Sacchari fruſtra. Atqui ſi robur foliorum harundinis cauſa eſt, ut in hæc decidat hic melleus ros, quæſo reſpondeat cur non in plures alias arbores & herbas ſe demittat, quarum folia & robore & latitudine multo maiora eſſe cõſtat quam harundinis. Nos uero in uniuerſum non concedimus Saccharum in foliis harundinũ inueniri. Nemo enim id unquam prodidit prętер Manardum, qui hoc ex líbito abſq; ulla probatione dicit. Inuenitur enim (quod experientia ſenſibus noſtris exploratũ habemus) Saccharũ nõ in foliis, ſed in ipſis culmis, qua oculi & germina è geniculis prodeunt concretũ. Si autẽ ros eſſet, non ab erectorum culmorũ ſuperficie

ad la-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 95 sur 645

adlatus uergente excipieretur, ſed foliorum latitudine cœlo expanſa, ſi modo ea re-
panda eſſent. Quoniam uerò maxima eorum pars (ne dicam omnia) recta mucrone
ſuo in altũ attollũtur, ueluti in noſtris paludibus Typhę & Caricis folia, minime apta
ſunt cœlo decidentem melleum rorem excipere: niſi quis ea mucrone ſuo, hunc inter-
ripere cauſetur, quod planè abſurdum eſt. Sed hîc quoq; obiicetur nobis, Manardũ
de uera harundine loqui, cuius panda ſint folia: nos uerò de Canna Zuchari noſtri,
quæ plurimum inuicem differant. At nos paulò poſt demonſtrabimus non differre
Cannas noſtrum Saccharum fundentes, à Saccharum antiquum ferentibus harundi-
nibus. Rorem poſtremo non eſſe Saccharum cõcretionis & reſolutionis cauſa (quam
Phyſica nos docet) clarè oſtendit. Melleus enim ros omnis diurno calore in pinguẽ
liquorem excoctus, nocturno frigore in micas denſatur & concreſcit. Notum autem
calore rurſum diſſolui quicquid frigore concreuerit: utrumq; hoc melleo accidit ro-
ri, ut etiam ex ſacris literis dicere poſſumus, quæ manifeſtè teſtantur rorem illũ mel-
leum, ubi ſol incaluerit, liquefieri. Si igitur eadem materia conſtaret Saccharũ & mel-
leus ros, & eadem ex cauſa concreſcerent, neceſſe eſſet Saccharum ſimiliter ſole incale
ſcente aut alio calore quopiam ſicco diſſolui. Sed hoc non tantum non diſſoluitur, ſed
durius ſolis calore euadit. Quod autẽ Saccharũ efficit & denſat, melleũ rorẽ diſſoluit
& deſtruit. Quapropter Saccharũ nihil minus eſt quam melleus ros cœlo in harundi
nes delapſus. Quod autẽ ſcribit Manardus parum à Manna differre Saccharũ, nemi-
nem perſuadebit, cui hęc quę modo diximus, probè intellecta fuerint. In quarta au 4
tem poſitione, non opus eſt refellere quod tradit tam Saccharum antiquorum, quàm
Mannam ſub roſcido ſeu quod idẽ eſt aëreo melle tanquam genere contineri: ſiqui-
dem iam oſtendimus Zacharum non eſſe rorem. Porrò ſi Saccharum roſcidis mellis
ſpecies non eſt, nemo illud ſub hoc ceu genere contineri affirmabit. Quod autem 5
in quinta dicit Zucharum non eſſe Cannæ ſuccum, poſtea falſum eſſe oſtendemus,
cum quid reuera ſit Saccharum dicendum uenit. Rorem uerò non eſſe iam oſtenſum
eſt. Omnium autem maximè inuiti legimus, Manardum affirmare etiam Galenũ pu-
taſſe Saccharum melleum eſſe rorem: cum tamen nuſquam hoc uel minimo iudicio
prodiderit. Si enim Saccharum melleum rorem eſſe putaſſet, proculdubio de alimen
torum facultatibus libro tertio eius mentionem feciſſet, ubi ſatis prolixè de roſcido
melle diſſerit, Saccharum omnino præteriens: libro uerò ſeptimo de ſimplicium me-
dicamentorũ facultatibus in mellis capite ſeorſim de Saccharo, tanquam re diuerſa à
roſcido melle agit his uerbis: καὶ τὸ σάκχαρ δὲ καλούμενον, ὅπερ ἔξ Ινδίας τε καὶ Ἀραβίας εὐδαίμονος κομίζεται, πρόσφατον μὲν, ὡς φασι, καλάμοις· ἔστι δέ τι καὶ αὐτὸ μέλιτος εἶδος. quorum ſenſus eſt. Et Sacchar uocatum, quod ex India & fœlici Arabia affertur, ad-
denſatur ut aiunt circumfuſum harundinibus: eſt autem & hoc mellis ſpecies. Qui-
bus uerbis nõ innuit Galenus, rorem eſſe de cœlo cadentem ſupra harundines: ſed
quomodo rorẽ putare potuit, rem, cuius origo eum latuit: Dum enim dicit (ut aiunt)
dubitat an addenſetur in harundinibus Saccharũ. Sed quod maximè urget, eſt quod
Galenus dicat mellis eſſe ſpeciem. Nam ita argumentatur Manardus: Mellis materia
eſt ros: Saccharũ eſt mel: Ergo Sacchari quoq; materia ros eſt. Per mel autẽ in maiore
poſitũ mel apum intelligit. Verum ad hoc reſpondemus, nõ ualere argumentationẽ
à ſpecie ad ſpeciẽ. Sed nondum cõſtat, mellis ab apibus collecti materiã rorẽ eſſe. Etſi
Plinius id affirmare uideatur, & Galenus cõgenerem rori mellis materiam credat, de
quare poſt dicturi ſumus. Eſto autẽ, quod mellis generali uocabulo hę mellis ſpecies
cõtinentur, Mel apũ, Mel roſcidũ & Saccharum, non tamen neceſſe eſt omnes eiuſdẽ
generis ſpecies ex eadẽ fieri materia. Exempli gratia: ſi quis Diphryges metallicũ me
dicamentũ ſibi proponat, quod tanquam genus tres habet ſpecies, ſed materia pluri-
mum differentes. Primæ enim materia lutũ quoddã eſt: ſecundæ Pyritis lapidis fecu-
lenta & terreſtris ſubſtantia: tertiæ ipſe Pyrites lapis. Sed non ſolum ſingulæ eiuſdẽ
generis ſpecies diuerſa nonnunquam materia conſtant. Apũ enim examina non ſolũ
naſci conſtat ex lulorũ in ſalice, Populo, Alno, Corylis naſcentiũ luteo ſuccoſoq; pol-
line in fauis repoſito, uerumetiam è ſtrangulato & putrefacto uitulo, ut Vergilius
quoq; ſcriptũ reliquit. Quare nõ eſt mirum aliam eſſe materiam Mellis apũ, & aliã
Sacchari: quod tamen nõ propriè, ſed æquiuoce mel uocatur, quoniam inſtar apum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 96 sur 645

mellis dulce ſit, quemadmodum Vrtica piſcis, non quod herbę Vrticę ſimilitudinẽ
6 habeat, aut eadem materia conſtet, ſed quia Vrticæ modo tactam cutem urat. Mannam uerò in hoc tantum à Zacharo differre, quod illa ſuper alias plantas & petras cadat: hoc uerò ſuper harundines, ut in ſexta dicit, antea quoque negauimus. Sed præterquam quod Manardo in hac re credendum non ſit, quoniã primus & ſolus id dicat ad ſuæ opinionis defenſionem, multa ſunt quæ oſtendunt, alias eorũ differentias. Videlicet, utriuſq; materia, conſiſtentia efficiens, forma, ſapor, quantitas, concretionis cauſæ & alia de quibus ſupra diximus, cum oſtenderemus Sacchari materiam nõ
7 eſſe melleum rorem. Saccharũ uerò antiquorum à noſtro diſtinguens in ſeptima, perinde nobis non ſatisfacit: præſertim quod dicit, id ſupra ueræ harundinis folia concreſcere. Sed cum tot ſint harundinum ſpecies, quæ ſingulæ ueræ ſunt harundines, miror ualde quamnam ueram ipſe intelligat. Veteres ſimpliciter harundinem eſſe dixerunt, & non ſpeciem indicauerunt, in qua Sacchar gignitur. Multo autem magis miror quod dicit etiam in monte Libano, Sacchar ſupra harundinum folia concreſcere, cum tamen nullus prodiderit unquam, ex eo monte Saccharum petitũ, nedum in harundinibus cõcretum, quibus natura eſt montes euitare, & in planis, aquoſis & paluſtribus locis naſci. Sed decepit Manardum Aphrodiſeus, Saccharum cum roſcido melle confundens. Roſcidum enim mel, hoc eſt Mannam, crebrò in Libanũ montem delabi etiam Galenus teſtatur, quod multum à Saccharo diſtare antea indicauimus.
8 Octaua poſitione in Manardo noſtrum Saccharum ab antiquorum diſtinguente, æquũ iudicẽ deſyderamus. Debebat enim ambas res iam perfectas & formã ſuã adeptas, inuicẽ conferre, & non crudum ſuccũ & rudem materiã noſtri Sacchari antiquorũ Saccharo cõferre. Poſtquam enim & noſtrũ formã ſuam acquiſiuit, perinde candidũ dentibuſq; ſalis modo fragile euadit: ut non opus ſit per ſuccũ, ſed etiam cum dentiũ moleſtia attritũ, deglutire. Differentiam utriuſq; Sacchari per efficientẽ cauſam ponens, impegit uehementer Manardus, quod dicit, uetus Saccharum primo nocturno frigore adglutinari, dehinc ſuperuenienti ſolis calore obdurari. Quod quã uerum ſit ipſe melleus ros ſole incaleſcente tactus docet: nocturno frigore enim concretus ſuperueniente ſolis calore rurſum diſſoluitur, & diffluens perit, ut omnes nouerunt, qui matutino tempore ſerenis æſtatis diebus in ſyluas prodeunt. Teſtantur etiam ſacræ literæ, ſole tactam Mannam, quæ idem eſt quod melleus ros, liquefieri. Quare abſurdum admodum eſt, inde rem aliquam indurari, qua emolliatur & deſtruatur. Sole autem non indurari conſtat, quoniam Iſraëlitæ eam mane antequam ſol accederet colligere, & in umbram referre cogebantur, alioquin delapſum ſuccum & minime rem induratam inuenturi. Porrò contraria cauſa Mannam ſeu melleum rorem efficit: aſcendentes enim è terra dulces halitus in aërem eleuati à terreno purgantur, atque ſerenis diebus calore ſolis in dulciorem ſuccum excocti ſequenti noctis frigore concreti, ante diluculum alterius, roris aut pruinæ inſtar decidunt: ut Galenus etiam ipſe indicat libro tertio de alimentorum facultatibus in capite mellis, ubi aereí quoque mellis meminit, dicens: peritis naturæ interpretibus uiſum eſſe, halitus è terra atq; aquis prodeuntes, ſolis calore exactè attenuatos ac coctos, à frigore ſequentis noctis in unum cogi ac denſari. Debuiſſet ergo Manardus altius rei naturam & efficientem cauſam conſiderare.
10 Differentiam autem inter antiquum & noſtrum Saccharum à materia ſumptum ponens, ideo ſuam non probare poſſe ſententiam nobis uidetur, quoniam argumentum ſumit à re, cuius origo authoribus exactè non conſtat. Dicit enim, antiquo Saccharo eandem eſſe materiam quæ ſit melli: Mellis autem materiam rorem eſſe contendit. Sed nos contrà probauimus, Sacchari materiam non eſſe rorem. Forma noſtrum Saccharum ab antiquo diſtinguens, ſe digna haudquaquam ſcribit: quis enim unquam uidit denſatum aut ſole aut igne ſuccum, aut liquorem aliquem cuiuſcunque plantæ, forma noſtro Saccharo ſimilem? Omnes enim ſucci & liquores cum igne, ut Saccharum uulgare denſantur, ſpiſſi, glutinoſi, lenti, tenaces, minimè friabiles, ad contundendum contumaciſſimi & nigriores euadunt, ceu ſucci Glycyrhizæ, Gentianæ, Centaurii, utriuſq; Lycii, Hypociſtidis, & quotquot alii igne denſantur: Saccharum autem in omnibus his denſatis

ſuccis,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 97 sur 645

ſuccis aduerſatur: friabile enim, contuſu facile, & candidum eſt. Præterea aſpectu, candore, ſplendore, & crepitu ipſo inter dentes adeò Sali eſt ſimile, ut non poſſit eſſe ſimilius: de bono autem loquimur, quale eſt è Canariis Inſulis aduectum, & quodcunq; aliud à fine nomen habet: & non de fœculento, impuro, & induſtria ab impoſtoribus adiecta ſpuma ſua adulterato: res enim ad perfectionem perductæ & formam ſuam iam adeptæ, inuicem conferri debent. Addit ſuccum è cannis expreſſum, hoc eſt, noſtrum Saccharum, nullum cum antiquo præter dulcedinis conſortium habere, quod tam infirmum eſt argumentum ut ſeipſum diſſoluat. Si enim dulcedine conſortium habent, neceſſe eſt etiam temperamento & uiribus non diſcrepare. Ex ſapore enim maximè rerum temperamenta & facultates iudicare, Galenus nos docuit. Quare ſi uiribus perinde ut dulcedine ſibi hæc reſpondent, non dulcedine tantum conſortium habent. At nos addimus etiam materiæ conſortium habere. Vtrumq; enim ſuccus eiuſdem eſt plantæ, ut poſtea indicabimus. Quod uero credit Manardus Galeno noſtræ Sacchareæ cannæ ſuccum nõ penitus incognitum fuiſſe dicenti, calamorum, præſertim Aegypti, radices dulces eſſe, libro quarto de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, à ueritate eſt alienum. Minime enim ſermo illi eſt de Cannis Saccharum ferentibus, ſumma propemodũ dulcedine, ut mel, prædictis: ſed de uulgaribus harundinibus atq; certo eorũ genere dulciore, & de aliis quibuſdam rebus aqueam dulcedinem (dum uirides ſunt) præſeferentibus, inter quas etiam Gramen eſt, & plerarumq; arborum germina. Quod autem per dulces Aegypti harundines, non intelligat Cannas Sacchari, perſpicuum fit Theophraſtum (ex quo hoc de Aegypti harundinibus ſumpſit Galenus) legentibus libro ſexto de cauſis plantarum, cap. xvi. ubi cauſam indicat, quare nonnullis herbis dulces ſint radices, reliquæ uerò earum partes, quæ ſupra terram attolluntur, inſipidæ exiſtant, his uerbis: Ἢ πάλιν διὰ ξυρότητα τῶν ἄνω, καὶ ἀπεψίαν ἄχρωσις, καὶ ἄπλως πάντα τὰ καλαμώδη. ξηρὰ γὰρ τὰ ἐπάνω: τὰ κάτω δὲ, ἐνυγρα ἐκείνων. Quorum ſenſus eſt: Aut econtra propter ſiccitatem eorum quæ ſunt ſuperiora: quemadmodum gramen & ſimpliciter omnia harundinacea: ſiccæ enim ſunt horum partes ſuperiores, inferiores uerò humidæ. Hæc autem Theophraſtus de uulgaribus harundinibus in Europa cognitis ſcribit: atq; iis etiam quæ harundinibus non ſunt diſſimilia, aut foliis, aut geniculatis culmis, aut utriſq;, ut Siſyrnichium, Gladiolus paluſtris, &c. per inferiora autem earum herbarum Theophraſtus intelligit radices, quæ dulces ſunt. Per ſuperiora uerò culmos & folia. Hunc autem locum ideo ex Theophraſto exſcripſimus, ut ſequentia de Aegyptia harundine facilius intelligantur, de qua in hunc modum ſcribit. Διὸ καὶ ὅπου πλείων ἐὐτροφία, καὶ τὰ ἄνω τῇ φύσει ξηρῶν, ἐπίδοσιμα: καθάπερ γὲ αἰγύπτῳ τὸ καλάμινον τὸ γὲ τοῖς ἕλεσιν. ἔχει μὲν γάρ τινα γλυκύτητα τὸ ἄλλως ὑπὸ τῶν ἄκρων, ἀλλ' ὑπὸ βραχύ, παύτων. ἐκεῖνο δὲ διὰ τὴν εὐτροφίαν ἁπαλὸς γ' ὢν πλεῖόν τι καὶ γλυκύ. ἔχουσι δὲ καὶ ῥίζαι τὴν γλυκύτητα, μέχρις ἂν ξηρανθῶσιν: αὐαινόμεναι δὲ ἀκίτι, quod eſt: Propterea etiam ubi plus eſt boni alimenti, etiam ſuperiora eorum quæ natura ſicca ſunt, eſui apta fiunt: quemadmodum in Aegypto harundinis, eius uidelicet quæ eſt in paludibus: habet enim quandam dulcedinem, etiã alioquí ſummitas, ſed perexiguam, omnium: hæc autẽ propter alimenti bonitatem & copiam, tenera præ cęteris eſt, ac dulcis: habent autẽ & radices eam dulcedinẽ uſquequo exiccentur, reſiccatæ uerò minimè. Quibus uerbis Theophraſtus docet, Aegyptiam illam harundinem natura ſiccam & inſipidam eſſe, quod ad folia & calamos attinet: quoniam uerò in paludibus naſcatur, alimenti bonitate fit, ut parte ſua ſuperiori, tenera & dulcis euadat. Nili enim aqua natura dulcis eſt: quo fit ut plurimarum herbarum in paludibus eius & circa naſcentium radices edendo ſint & dulces. Itaq; ſi eadẽ harundo extra paludes proueniret, dulcedinem illam in ſummitate nõ haberet. Sed utut res ſe habeat, conſtat hanc Aegyptiam harundinem non eſſe eandem cum Sacchari canna, quoniã illa per accidens propter alimenti dulcedinem dulcis euadit: hæc uerò natura talis eſt: illam Theophraſtus dicit aliquam habere dulcedinem, hoc eſt, non magnam nec inſignem: hæc uerò maximam & cum melle certantem: illa minimè tota dulcis eſt & breui admodum parte in ſummitate qua tenera adhuc eſt, & humida: hæc per totum calamũ diffuſam dulcedinẽ habet: illius radices eò uſq; dulces manent, donec humidę ſunt, exiccatæ uerò dulcedinem amittunt: cannę uerò Sacchari cum radices tum ca-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 98 sur 645

lami etiam exiccatæ dulcedinem ſuam ſeruant. Quapropter nobis non perſuadebit Manardus, Theophraſtum aut Galenum per Aegyptias harundines Sacchari cannas intellexiſſe. Quod uerò neque Solinus, neque Galenus, neque Varro ſuccum cannarum Saccharum uocauerint, aut eſſe ſcripſerint, nihil impedit quo minus eædem cannæ tam factitium quam natiuum Saccharum fundant. Illud etiam ex libito dicit, nulla neque authoritate, neque experientia fultus, quod ſcribit harundines, in quibus antiquum Saccharum concreſcat, ueras eſſe harundines, duras, leues, & intus uacuas. Putat enim Manardus ueras eſſe eas harundines tantum, quæ apud nos in Europa naſcuntur & concauæ ſunt. Sed meminiſſe debebat Manardus etiam inter uulgares Europæ harundines (quas ille tantum ueras eſſe credit) certum genus, quod non cauum ſit, ſed ſolidum denſumq; : qualis quæ *vasée* Græcis à ſoliditate, & Latinis Sagittalis uocatur. Authores autem ſimpliciter & indefinite tradiderunt in harundinibus Indiæ & fœlicis Arabiæ Saccharum concreſcere: nec dixerit noſtras aut uulgares eſſe harundines, ſed Indicas, etiam Varrone ſcribente:

Harundo sagittalis.

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo,
Illius è lentis premitur radicibus humor:
Dulcia cui nequeunt ſucco contendere mella.

Porrò Theophraſtus ubi res in India naſcentes enumerat, ſcribit nullã omnino arborem, nullum fruticẽ, nullam herbam in India comperiri ſimilem his quæ in Græcia proueniant, paucis exceptis, quod Alexandri, res in India gerentis comites, reuerſi retulerunt. Quapropter haud mirum alicui uideri debet, Indicas etiam harundines non per omnia in Europa natis ſimiles eſſe. Habet tamen India eadem arborum, frumentorum & leguminum genera, quæ apud nos proueniunt, ut tradunt authores: fert enim Nucem, Ficum, Vitem, Oleam, Caſtaneam, Palmam, Triticum, Hordeũ, Milium, Fabam, Lentem, Lupinum, Smilaces ſatiuos, & alia pleraque quæ ad noſtrarum plantarum genera referuntur, ſed ſpecie & magnitudine à noſtris differunt. Minimè igitur abſurdum eſt harundines quoque Indiæ à noſtris differre, quamuis Cannæ Sacchari, tantum ſucci dulcedine, craſſitudine & crebrioribus geniculis à Naſto uocata in Europa harundine diſtent. Plinius † certè adeò non dubitauit diuerſas eſſe à noſtratibus Indiæ harundines, ut etiam prodiderit ſingula eius internodia, alueo nauigabili ternos etiam homines ferre: aliam eis naturam quam noſtris & arboream amplitudinem tribuens: at ne fabulam ſcripſiſſe uideatur, addit: quales uulgò in templis uidemus. Res enim peregrinas uſu raras & inſolitæ magnitudinis publicis locis reponi ſolent: quemadmodum apud nos quoque uidere eſt in templis Indicæ teſtudinis immanes teſtas, ac horrendæ uaſtitatis Balænarum oſſa. Ratiocinatur etiam in hunc modum Manardus: Zucharum Alhuſar eſt Manna cadens ſupra plantam Alhuſar, cui eaſdem uires Auicenna tribuit, quas Græci ſuo Saccharo. Ergo idem eſt cum Zuchara Alhuſar Græcorum Saccharum: ex quibus adhuc colligit Saccharum melleum eſſe rorem. Sed miramur uehementer ipſum ſuffragia ab Auicenna petere, quem uſqueadeo deteſtatur, & cuius nullam facit authoritatem, nec ſi qua ſit admiſſurum ſe proteſtatur, niſi id in gratiam amici faciat. Nos uerò haud temere Auicennam hoc dicentem reiicimus, etiamſi contra noſtram ſententiam ſcribere uideri poſſit. Ideo autem hoc Manardi argumentum reiicimus, quoniam per Hahoſcer, quod idem eſt cum Alhuſar Auicennæ, non eandem omnes plantam intelligunt, aliis rectam & proceram quandam plantam, aliis certam Tithymali ſpeciem ſic uocantibus: Præterea non conueniunt inter ſe in definiendo Zucharo Alhuſar authores. Auicenna enim dicit id Mannam eſſe, quæ cadat ſupra plantam Alhuſar. Serapio contra authoritatem Abrioniſæ, ſcribit Zucharum Hahoſcer egredi ex oculis ramorum ſuæ plantæ, & à locis foliorum eius, hoc eſt, qua folia à planta ſua & oculis enaſcuntur. Quare cum ille Mannam eſſe dicat, hic uerò lachrymam ex Hahoſcer emanantem, nondum compoſita controuerſia nullum ſuggerit Manardo argumentum. Nos tamen credimus Hahoſcer plantam eſſe, cannæ Sacchari non diſſimilem: quæ perinde ut Sacchari canna Saccharum ab oculis emittat, ſed ſui generis & minus dulce, quam uerum Saccharum, atque adſtrictione & amaritudine etiam ab eo differens.

† *Lib. 16. cap. 35.*

Zuccharũ Alhuſar.

Hahoſcer.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 99 sur 645

rens: Si autem contingit etiam Mannam ſupra Hahoſcer cadere, poterit hæc Manna Alhuſar uocari, ut etiam Auicennæ ſalua maneat fides & authoritas. Quod uero eadem ſit materia Mellis apum, Mannæ, & Sacchari antiquorum, haud quaquam concedendum putamus. Diuerſa autem à Manna eſſe Saccharum antiquorum materia, antea oſtendimus. At hoc loco demonſtrabimus aliam à melle apum materiam habere, atque adeo etiam ipſum apum mel non eſſe rorem, ſed plantarum ſuccum. Saccharum è ſingularis & cuiuſdam certæ harundinis oculis inſtar Gummi & lachrymæ alicuius erumpit. Mel apum uero non in una aut certa, ſed omnis generis plantis gignitur, tam arboribus quàm fruticibus & herbis. Saccharum in ſole poſitum durius euadit, Mel apum ſolis calore liqueſcit & diffluit. Saccharum cum ad formam ſuam peruenerit, ſalis modo in minutiſsimum puluerem redigi poteſt. Mel apum in puluerem haud quaquam tundi poteſt. Præterea ſol in unam eademque materiam unam & eandem imprimit operationem: Clarum autem eſt ſolem aliam in mellis apum, aliam in Sacchari materia operationem exercere. Illud enim in liquidum coquit ſuccum: hoc uero in durum, ſolidum, crepituque dum confringitur, aut dentibus conficitur, diſſilientem, ueluti ſalem, conuertit. Quare ſi eadem eſſet materia Melli quæ Saccharo, alterum alteri ſimile eſſet, & utrumque aut liquidum aut durum euaderet. Nam ubi omnes aut præcipuæ cauſæ ſunt eędem, idem etiam effectus ſequitur. Propterea unum idemq; cùm ſit & mellis & Zachari efficiens, ſolis uidelicet calor, eadem etiam conſiſtentia & Melli & Zachari eſſet, ſi eadem materia conſtarent. Iam uero quia alia Mellis, alia Zachari eſt conſiſtentia, etiam natura materiam horum inuicem differre neceſſe eſt. Poſtremo ſi utriuſque materiam rorem ueteres eſſe credidiſſent, haud quaquam Mannam, Δροσόμελι, id eſt, mel roſcidum uocaſſent. Nam dum Mannam uocant roſcidum mel, ad differentiam mellis apum, ſumunt apum mel rore non conſtare ut Mannam: (nũc ad alteram propoſiti partem uenimus, oſtenſuri mellis apum materiam:) Rationes uerò & argumenta, quibus id demonſtrent, non afferunt, quod enim Plinius ea de re ſcribit libro undecimo, nulli Philoſopho altius mellis naturam perſcrutanti ſatisfacit. Quòd autem diuerſa ſit mellis apum materia à rore, multæ mellis & apum proprietates palàm oſtendunt. Mel enim ſemper quocunque ueris & æſtatis tempore in floribus reperitur. Mellei autem rores non ſemper, ſed rariſsimè apud nos decidunt. Mel tam nocte quam interdiu in floribus reperitur. Melleus ros tempore tantum matutino. Mellis circa Meridiem plurimum in floribus deprehenditur: Melleus ros incaleſcente ſole ſtatim perit: Mel dum in floribus continetur ſemper eſt liquidum: Ros melleus concretus eſt. Mel apum in floribus continetur: Ros melleus ſuper folia plantarum decidit: Mel uetuſtatem non tantum per ſe ferre longam poteſt, uerum etiam omnia alia quæ hoc excipiuntur in multos annos conſeruare, quod Theriaca, Mithridatium, & aliæ huiuſmodi confectiones clare oſtendunt. Ros uerò melleus, hoc eſt, Manna, ne ſolus quidem incorruptus unum atq; alterum annum durare poteſt, nedum alias res à corruptione tueri. Itaq; in fauis etiã, aut fauis expreſſum mel, breui corrumperetur, ſi melleus ros apum mellei materiam præberet. Præterea in Septentrione apud nos maxima mellis eſt copia, ut in Lithuania, Liuonia, et uicinis regionibus, in quibus tamẽ rariſſimi mellei rores conſpiciuntur. Porrò ſi ros eſt mellis materia, quærimus quî fiat, quòd hic in flores tantum decidat. Cœlo enim delatus in ea potius ſe demitteret quæ lata & expanſa ſunt, ueluti folia plantarum, & minime in tantillos flores: quoniam uerò mel non in foliis plantarum ſed floribus reperiatur, atq; iis non totis, ſed abſconditis eorum anfractibus & poſteriori tantum parte atque receſſu, haud ueriſimile eſt mellis materiam rore conſtare, quomodo enim his præteritis latiſsimis etiam foliis, in florum ultima penetralia tanquam furtim irrepens atq; ex induſtria in latebris ſe abſconſum recipere poteſt? Poſtremò conſtat omnibus, qui uſque ad extremam ſenectutem apum naturam ſcrutati ſunt ruſticis, apes ipſas mellificaturas, tantum è floribus collectum liquorem in fauis reponere. Rores uerò melleos † cum decidunt, haud quaquam ad fauos reuehunt: quod ipſi quoq; uerum eſſe deprehendimus. Præ

Quòd ros neq; Sacchari materia ſit, ut prædictum eſt: neq; Mellis, ut dicetur.

† *quo tempore.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 100 sur 645

terea mellito rore delapso ad hunc frequentes quidem conuolant apes, minimè ut eũ in aluearia reuehant, sed tanquam ad cibum & pastum: quo adeò se replent, ut prorsus inertes et iguauę reddantur, multę emoriantur. Itaq; rustici dicere solent, mellitos rores bonũ quidem pastum apibus prębere, sed ad mellificationẽ minime cõducere. Interim enim dum roris suauitate allectę cibi auidę detinẽtur, nihil ad aluearia conuehunt. Quapropter nemo nobis persuadebit, rorẽ, mellis apum materiã esse. Cũ uerò res ipsa constet, necesse est alicunde materiam & originem trahere. Nos quidem credimus, haud absurdis rationibus moti, Mel quod apes colligunt, nihil aliud esse quã dulcissimum cuiuscunq; plantæ succum, à sole ad extremas eorum partes (quales, flores sunt) elicitum & perfectè excolatum & excoctum, dum per tantum spacium ad flores trahitur. Itaq; cum tempestiuos imbres serena cœli constitutio sequitur, plurimum mellis gignitur, imbre succum & materiam plantis præbente, sole uerò in dulcem liquorem excoquente. Nonnunquam uerò cum melli gignendo aptissimus fuerit annus, mel non tantum in floribus latitat, uerumetiam è surculorum dependentium apicibus, oculis & nodis destillat, ut aliquoties in Malo & Quercu obseruauimus: & ut certò sciremus an hoc mel in ipsis gigneretur surculis, uel an ros esset melleus surculis exceptus, mel ab ijsdem surculis pluribus diebus abstergentes, singulis diebus inuenimus renascenti melle eosdem surculos madefactos, etiam cum nulla caderent mellei rores. Postremò rursum absersos surculos incidimus, et intra corticem lignumq; eundem liquorem deprehendimus. Nihil autem ab alio melle florum doliolis & calicibus contento distabat hic liquor. Quapropter non est, quod credamus mel, quod apes conuehunt, rori cognatum esse, aut ex rore materiam sumere. Sed longius quàm locus postulabat hac de re diximus. Quoniam uerò nõnihil ad rei cognitionem hęc facerent, & Manardi argumentum diluerent, cęlare ea legẽtes noluimus.

Alexandri Aphrodisei problemata.

Alexandri uerò Aphrodisei authoritas haud quaquam confirmare potest opinionem Manardi, contendentis, Saccharum rore constare, siquidem mancum, mutilum & confusum chaos, eius est exemplar, & prorsus sui dissimile, tum quod ordinem, tum sententias attinet. Tres enim Alexandri huius problemata interpretati sunt, uidelicet Georgius Valla, Theodorus Gaza, & Angelus Politianus, sed singuli diuersum nacti sunt exemplar. In duobus quidẽ eorum, à Georgio Valla et Angelo Politiano uersis, prorsus non leguntur hæc sequentia uerba à Manardo & Fuchsio in subsidium uocata. Quod Sacchar Indi appellant mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertentęq; ad mellis dulcedinem, quod idem monte etiam Libano fieri certum est. Fit Sacchar id proximum salis glebulis, candidum, friabile. Solus autẽ Theodorus hæc in suo exemplari inuenit. Sed non pertinere ad id problema hęc uerba, manifestè testatur problematis argumentum quod quęrit. Cur mel commendetur quod acrius sentiatur: & cur amarius, incalescens reddatur: ad cuius quęstionis solutionem nihil prorsus facit meminisse Sacchari & *albanorii mellis, uiresq; eorum recensuisse. Adiectitium igitur est quidquid ultra quęstionem eiusq; solutionem problemati adscriptũ est. Quin & ipse Theodorus eorũ uerborũ quibus Manardus nititur interpres, palàm indicat in præfatione ad Nicolaum, qui tum summum pontificem agebat, hoc opus non esse Alexandri Aphrodisei, sed alicuius multo recentioris. Quapropter cum minimè constet, ad quem authorem hæc problemata referri debeant, & cum exemplaria uarient plurimum, ut prorsus sibi dissimilia sint, quis credet notha hæc Alexandri uerba Manardi opinionem confirmare posse? Serapionem uero quatuor aut quinq; Zachari genera enumerantem, uulgare hoc penitus prætereisse nemo concedet, qui nouerit quid sit Zacharum Tabarzet, ita enim appellant factitium aliquoties despumatum, donec purissimum, solidissimum & candissimum euadat. Porro Vincentius Caprilis haud quaquam Plinio & aliis antiquis repugnat, Sacchari antiqui & uulgaris eandem esse materiam dicens: & ueteres non ideo Sacchari in mellis capite meminisse, quoniam eadem hæc materia constare crediderunt, sed quia cognata congeneribus adiungere consueuerunt, hoc enim Vincentii Caprilis iudicium nobis admodum placet. Quemadmodum enim nullus è ueteribus dixit Saccharum rorem esse, ita etiam nullus eorum eandem materiam utriusq; Sacchari esse negare potuit, quoniam natiui tantum meminerunt. Vulgaris uerò faciendi ra-

tionem

tionem ignorauerunt. Quod uerò Dioſcorides uno eodemq; capite nunquam agat de diuerſis toto genere rebus, ut Manardus cauſatur, palàm falſum deprehẽdent, qui apud eum authorẽ caput Braſſicę, Siſymbrii, ſylueſtris Cymini, Libanotidis, Lonchitidis, Cannalis, Polygoni, Symphyti, Tribuli, Graminis, Tragii, & Aconiti, legent & intelligent. Quid enim ſimile cũ alia quauis Braſſica, marina Braſſica habet, quam Sol danellam uocant, ſeu florem, ſemina, radices uiticulas, folia ſpectes: aut ſaporẽ conſyderes: herba enim eſt lacte manãs et toto genere à Braſſica differens, nullũq; præter nominis conſortium cum ea habet, præterquam quod nonnunquã in cibos recipiatur ut medicamentũ potius quam alimentum. Ad eundẽ modum alterũ Siſymbrium Caradamine cognominatum, toto genere à primo uero Siſymbrio diſſidet: cui ſolo natali idem eſt, figura uerò & qualitatibus diuerſiſſima, quid enim quæſo Naſturcium cum menta commune habet? Multò magis etiam à ſylueſtri Cymino differt alterum ſylueſtre Cyminum, quod Cornuetam Galli uocant. Quippe uerę Nigellę ſpecies cum ſit, ſemenq; ſuum in Corniculis contineat, quam ſimilitudinem cum Cymino umbellifera herba habere poteſt? Quid etiam ultimam Libanotidem, cuius Theophraſtus meminit, ueræ & umbelliferæ Libanotidi cognatam facit: Nihil prorſus certè quod ad figuram uiresq; attinet: eſt enim è lactucæ genere, nec quidquam habet, quo umbelliferas plantas imitetur. Idem multo magis apparet in Lonchitide, cuius altera ſpecies longo aſſurgit caule: altera eo prorſus caret, illa folia Porri, hęc uero Polypodii habet: quibus haud poteſt magis diſſimilis eſſe figura. Cannabis ſylueſtris quoq; quoniã Altheę ſimilis eſt, nihil prorſus cum cannabe cõmune habet, præter corticis lentorẽ Polygonon quoq; mas à fœmina Polygono uſq; adeo figura differt, ut nõ poſſit magis differre. Idẽ Symphyto accidit: cuius altera ſpecies Serpylli et Origani, altera uero Bugloſſę potius ſimilitudinẽ refert. Tribulus quoq; terreſtris ſolo fructus aculeo paluſtrẽ æmulatur, reliquis notis prorſus diſſidet. Idẽ in Gramine uidere eſt: ſiquidẽ aliud quo duris longo, anguſto, acuminatoq; cõſtat folio ceu harundines: Parnaſſium uero hederaceorũ figuram habet. Pari modo toto cœlo differũt Tragium Creticum, & alibi natũ: illud enim, ut alia omittamus, Lentiſci, hoc uero Scolopendrii foliis cõſtat: utriq; uero nominis cauſam præbuit Hirco ſimilis odor. Poſtremo manifeſte etiã Aconiti ſpecies id oſtendunt. Pardaliãches ſiquidẽ Cucumeris: Lycoctonon, Platani folia refert. Illud longa, † tenui, & geniculata conſtat radice: hoc uerò longè diſſimili. Illud breuem ſingularẽ, & in nullos ramulos aut adnata diuiſum profert caulem: hoc uero multiplicẽ ramoſumq;. Quapropter cum pleraq; iiſdem capitibus toto genere diuerſa à Dioſcoride deſcribantur, nullius eſt momẽti quod contra Vincentiũ Caprilem prętendit argumentũ Manardus noſter. Quemadmodũ igitur iam enumeratę herbę, quãuis aliis, cũ quibus idẽ nomen habent figura & reliquis accidentibus, diſſimilimę ſint, nomen tamen ideo earum adepta ſunt, quoniam aut uiribus, aut natalibus, aut odore, aut alia quadam ſingulari natura illis reſpondeant. Ita etiam Saccharum, quoniam non tantum dulcedine, uerum etiam uiribus melli cognatum ſit, multo aptius mellis nomen ſortitum eſt. Itaque quod Dioſcorides poſt alias mellis ſpecies etiam Saccharum recenſeat, minime probat eadem materia & mel & Saccharum conſtare. Hactenus Manardi argumenta diluimus, cuius ueſtigia etiam Leonhardus Fuchſius ingreſſus eſt, pariter ut Manardus contendens, non tantum efficiente, forma et uiribus, uerum etiam materia differre noſtrũ uulgare ab antiquorum Saccharo: noſtrique Cannas Sacchari non eſſe eas harundines, in quibus uerum Saccharũ concreſcit. Sed quia eadem illi ſunt quæ Manardo argumenta, iiſdem etiam rationibus quas antea attulimus diſſoluenda præterimus. Reſtat autem ut probemus ex eadem fieri harundine & ueterum & noſtrum Saccharum, qua quidem in re minime per longas ambages ingrediemur: cùm antè ulterius quàm cõmentarii magnitudo poſtulet, ſermonem protrahere coacti fuimus. Sed omiſſis pluribus quæ ad confirmandam noſtrã ſententiam facerent, ſtatim quid res ſit dicemus. Pronunciamus igitur eaſdem Cannas & ueterum & noſtrum Saccharum gignere: illud quidem natura ceu lachrymam aliquam expellere, hoc uero induſtria humana acuio lentia preſſas fundere. Quod palã fit Auicennę caput de Saccharo legentibus, utrũq; enumerantis. Tabarzet uidelicet et quod ueluti Gummi ab harũdine aſſumitur. Per

Sæpe eodẽ communi nomine apud Dioſcoridem res toto genere diuerſas nũcupari: dũmodo leuis aliqua ſimilitudo eis contigerit.

† *Quærendũ hoc an uerè dicatur.*

Saccharum Dioſcoridẽ mellis nomine uocaſſe: non quòd ſubſtantia ei cognatũ, ſed dulcedine & uiribus.

Leonhardus Fuchſius.

Probat Saccharum ueterum & noſtrum ex eadem harundine eſſe.

Tabarzet

Tabarzet enim intelligitur è Cannis expreſſum prorſus depuratum & candidiſſimum: per hoc uero quod ueluti Gummi ab harundine aſſumitur natiuum, cuius ueteres meminerunt. Interim enim dum ſcribit aſſumptum ſicut Gummi, indicat alterum uidelicet Tabarzet non eſſe Gummi ſeu lachrymam, ſed ſuccum eiuſdem Cannæ, in qua natiuum cõcreſcit, quod manifeſte declarat uerborum contextus, ſeries et ordo. Sed non multifacienda fortaſſe quibuſdam innato odio aduerſus Arabes medicos exacerbatis, Auicennę authoritas uidebitur, quibus ipſam experientiam omnes controuerſias conciliantem, & ueritatem certiſſimè indicantem, opponemus. Accepimus autem à pleriſq; qui Canarias uocatas inſulas aliasq; regiones perluſtrarunt, etiam Ideotis in nullius gratiam dicere paratis, è Sacchari Cannis erumpere liquorem, qui ſolis calore ſponte in Saccharum conuertatur, interdum pellucidum ut candum factitium uocatum Saccharum: interdum uerò candicans, & non pellucidum, ſed uulgo negligi, quoniam nõ magna eius copia proueniat, quod quidem nos ex relatione aliorum accepimus, ante aliquot annos, ſed altero hinc anno cum miſſam ex Antuerpia Cannæ Sacchari partem accepiſſemus, certiſsime cõperimus, uera narraſſe, qui id quod iam diximus, retulerant. In oculis enim Cannæ atq; ea parte qua folia geniculà amplectuntur, concretas Sacchari micas piſi magnitudine deprehendimus, itaq; haud uulgari gaudio affecti, hanc Cannæ partem ad alia, quæ chara nobis ſunt, repoſuimus. Quapropter quia oculis noſtris id conſpeximus, manibusq; palpauimus, certò affirmamus eandem eſſe materiam & noſtri & ueterum Sacchari, & ſolo efficiente differre. Vulgare enim igne & induſtria humana, ueterum uerò natura & ſolis calore excoctum perficitur. Porrò hæc de Sacchari, Mannæ, & Mellis materia dixiſſe ſufficiat.

DE CERA. CAP. 105.

† In aquã. Cera eſt apum ſimplex fauus, in cellulas digeſtus, quæ ex colato omni melle, in † qua per ſe liquata in orbes funditur, omnibus nota, Medicinæ & rei domeſticæ ad multa utilis. Sequitur autem Cera mellis ſui naturam, unde aliud Sardoæ, aliud Ponticæ, aliud uulgari eſt temperamentum. Candida autem Cera, quam Plinius punicam, nonnulli Tyrrhenam uocant, qua ratione fiat, Dioſcorides docet: fit autem plurima Venetiis, unde ad nos affertur.

* *Cera alba, alia factitia eſt: alia naturalis, quam apes nouelle conficiunt,* Junckfrawen wachs.

DE PROPOLI. CAP. 106.

Fuit quondam magnus Propoleos in medicina uſus: nunc uero omnibus incognita eſt. Arabes Mum uocant. Sed male eorum interpretes per eam ſordes alueorum intelligunt, multum enim ab his differt. Sordes enim in fundo reperiuntur, ſuntque derafa apum pedibus à fauis ramenta. Propolis uerò nihil eſt quàm Betulæ & populi lachryma ab apibus collecta, ut aluearium conuernoſas partes exæquent, & foramina contra frigus obturent. Germani Bet & Stopwacys † uocant. Eſt autẽ inſigne medicamentum, in omnibus aluearibus repertu facile, odore ſtyracis. In quo non uulgare officium apes nobis præſtare natura uoluit, quia enim tenuem harum arborum lachrymam difficillimum fuit hominibus propter paucitatem colligere, illarum induſtria res utiliſſima nobis conſtat. Efficacior uerò Cretica & Piſidica eſt Propolis, cuius maiorem partem apes ex ſtyracis lachryma & ladani pinguedine colligunt.

† Aliqui Dim. barg.

DE TRITICO. CAP. 107.

Ordo Dioſcoridis. Enumeratis animalibus, eorumq; partibus, & uictui & medicinæ utilibus, adeo

Frumentacea quæ. quæ frumentacea dicuntur ſermonem uertit Dioſcorides. Sunt autem frumentacea, quæcunq; geniculato culmo & harundinaceis conſtant foliis, ſemenq; panificio & pultibus aptum in ſpicis aut iubis producunt, ceu Triticum, Hordeum, Milium, Panicum, & quotquot his ſimilia exiſtunt. In tanto autem frumentorum numero, nomi numq; ancipite ſignificatione, authorumq; in ijs indicandis ac nominandis inconſtantia, difficillimum eſt omnia hæc ſuis nominibus proprie appellare. Quare cum omnes ueteres authores & ipſe etiam Galenus nihil certi nobis reliquerint, arbitramur nos quoque ueniam mereri ſi in appellandis omnibus defecerimus: præcipua tantum quorum frequens per Europam uſus eſt ſuis appellationibus oſtenſuri.

Princi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 103 sur 645

principem autem locum inter omnia Europæ frumenta triticum tenet, quod procul dubio est quod Germani Weitzen / Græci πυρὸν uocant, Galli frumentum, generis uocabulum speciei tribuentes: quanquam plerique etiam far, frumentum appellant. Sunt autem Tritici species, Robus & Siligo. Robus uocatur densius, solidius, et ponderosius. Siligo rarius, & leuius pondere: sed candidius Triticum. Est & alia Tritici distinctio: semestre, et trimestre: illud ante hyemē, hoc uero initio Veris seritur, qua re alterum Winterweitze / id est, hyemale Triticum: alterum Sommerweitze / id est, æstiuum Triticum Germani uocant. An uero idem sit Robus cum semestri, neq; negare, neq; affirmare ausumus. Credimus tamen haud sine causa non differre Robū à semestri, nam à semestri non distinguunt id authores, neq; Columella cum species Tritici recenset, semestris meminit, sed Robi, quasi idem cum eo crediderit & ipse. Quemadmodum quoq; Robus Siligini præfertur pondere & magnitudine, ita etiā Semestre Trimestri, quod & Sitanium dicitur, & Siliginis species existit. † *Triticum.* *Robus.* *Siligo.* † *Similago hic est species farinæ ex tritico.*

DE HORDEO. CAP. 108.

Hordeum, absq; ulla controuersia, est quod Germani Gerst / Græci κριθὴν uocant, eius species apud Columellam sunt: Hexastichum, Galaticum nonnullis uocatum. Est autē Hexastichum quod hodie uocant Hordeum sine tunica: quoniam in folliculis nudum gerit granum, figura & colore tritico non dissimile, seni sunt spicis seminum ordines, seu uersus, unde & nomen apud Græcos inuenit, Germani Welsche & Römische Gerste / hoc est, Italicum & Romanū Hordeum uocant, quoniam ex Italia primum ad nos allatum est. Distichum Hexasticho, quod ad granum attinet, non dissimile existit: sed binis tantū uersibus semina spicam constituunt, quod nomine etiam præfert, quod autē uersuum numero decedit, culmorum multitudo restituit: qui frequenter uiceni, triceni, quadrageni è singulis granis exeunt. Nos etiam plures quam sexagenos uno semine emissos uidimus. Germani Faselgerste / hoc est, fœcundum Hordeū uocant. Vtrūq; apud nos Vere seritur, & nō ante hyemem. Præter hęc duo Hordei genera, adhuc quatuor in Germania rustici nouerūt. Primum candido, ponderoso, omniūq; maximo grano constat, Hessis Andach dictum. Secundū hoc paulo minus granum fert, & pauciores uersus, atque semestre existit: ideoq; nostris Wintergerste / hoc est, Hyemale hordeū nominatur. Tertium Vere seritur, æstate perficitur: quapropter Germani Sommergerste / hoc est, æstiuum Hordeum id appellant. Quartum propriè Trimestre dici potest: quoniam præcox est, & tertio mense matureſcit. Germani hoc Kleine Gersten / & Zeytgerste (seu, ut Saxones dicunt, Titgerste) hoc est, paruum & temporale Hordeum appellant. Seritur æstatis initio, tertio die ante & post Pentecosten.

HAEC HACTENVS EX SECVNDA, EMENDATA ET AVCTA AVTHORIS Editione. *Quæ uerò deinceps sequuntur, quoniam ab authore (opinor) morte præuento, perfici non potuerunt, ex prima editione, quæ Francofordiæ olim publicata est (cum Gualtheri Riuij Dioscoride) continuauimus: ita ut ea quoq; emendatiora & magis illustria demus, cum aliâs, tum ex breuissimis quibusdam ipsius* CORDI *postremis in quinq; Dioscoridis libros Annotationibus, quas manu scriptas accepimus.*

ZYTHVM ET CVRMI. CAP. 109. 110.

Zythum & Curmi ueteres appellabant ex frugibus facta pocula, qualia illa multa sunt ceruisiæ genera in Germania.

ZEA. CAP. 111.

Zea Latinis Zea, Germanis Dünckel uocatur.

* *Zea simplex,* Einkern / *Zea dicoccos,* Zweikern.

CRIMNVS. CAP. 112.

Crimnus crassior farina Tritici & Zeæ est, quamuis etiam ex aliis frumentaceis fiat. Vnde plus postea conficitur, * (*ueteres polton & poltarion uocarunt.*) Germani Grieß uocant.

OLYRA. CAP. 113.

Olyra, ni fallor, uulgare illud est frumentū, quod Germani Rockē / siue Roggē / uocant.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 104 sur 645

cant. Hoc si non fuerit apud ueteres, Olyram non habemus, & quid Rocken sit, ignoramus.

ATERA. CAP. 114.

Athera est ex tenuissima farina liquidior facta pulticula, quã Germani ein Satffen uocant.

TRAGVS. CAP. 115.

* Kamelkern. Tragus quale sit frumentum, & quo nomine appelletur, non cuiuis cognitum esse puto.

AVENA. CAP. 116.

Auena duas habet differentias. Vna enim frumentum est, quod Habern Germanis dicitur. Altera ab hoc ipso autore in quarto lib. Græcè βρῶμος appellatur, quæ à fruge differt, & à Vergil. Sterilis auena uocatur.

ORYZA. CAP. 117.

Oryza frumenti genus est, quod à recentioribus Rizũ, & Germanis Reiß uocatur: in plaustribus & uliginosis locis nasci ὀρύζαν Dioscorides ait. Nostra uerò Oryza ex India in alias terras translata est, & in multis locis Europæ seritur. Quare necesse est aliam quoq; Oryzę speciem inueniri, quę etiam in Europa sponte nascatur. Nam Dioscorides simpliciter palustribus locis eam nasci ait, nec adiecit peregrinę alicuius regionis nomen. Porrò inuenitur apud nos in palustribus & uliginosis locis frumentum, quod Schwaden uocamus. Hoc procul dubio illius species est. Habet enim folia, culmos, spicam, & semen omnino maiori Oryzæ simila, semen tamen quamuis eandem proportionem, saporem & usum habeat, minus est. Sed hoc nihil impedit, quominus Oryzæ sit species. Hi autem uehementer errant, qui Schwaden Sesamum esse putant. Quid autem Sesamum sit, statim sequetur.

HALICA VEL ALICA. CAP. 118.

Chondrum Græci Latinorum Alicam uocant. Veteres duas res hoc uocabulo intelligunt, nempe ex Zea, quæ Diazeas uocatur, certo modo factam farinam, & peculiare frumenti genus, quod Latini Far, siue Adoreum uocant. Sed quale hoc sit, nõdum planè compertum habemus.

MILIVM. CAP. 119.

Conchron Latini Milium, Germani Hirsen uocant: notum est frumenti genus, harundineis foliis, & in harundinea iuba semen ferens.

PANICVM. CAP. 120.

Ελυμος καὶ μελίνη Græcis, Latinis Panicum uocatur. Panicum ab omnibus autoribus Milio simile esse dicitur. Quare in maximo errore uersantur hi, qui Panicum illud frumenti genus esse putãt, quod Germani Heydenkorn appellant. Verùm cùm Heydenkorn hederacea folia, & minimè harundineum caulem habeat: Panicum uerò harundineo culmo & folio constare describatur, Panicum nequaquam Heydenkorn esse poterit. Sed nõ opus est multis argumentis. Propterea quid reuera Panicũ sit, indicabo. Verum itaq; Panicum milio simile est, frumentum, quod Itali adhuc Panigo, & Germani Fuchs|schwantz uocant [aliqui Pfenich/ alii Fench.]

SESAMVM. CAP. 121.

Sesamum à multis esse Schwaden creditur, quod in Oryza negauimus: & hoc loco multis certissimis argumentis idipsum demonstrari posset, nisi breuitati consuleremus: propterea unum tantùm afferam. Scribunt autores Sesamum semen suum in uasculis papaueris † modo continere, Schwaden uerò in spica siue iuba Miliacea suum semen fert. Ergo Schwaden nequaquam Sesamum esse potest. Miror autem uehementer, quo argumento moti sint, ut illi opinioni tam firmiter adhæreant, cùm adhuc uerum Sesamum ex Aegypto ad nos copiosè afferatur, unà cum oleo ex semine

semine expresso. Nam peregrinum nobis Sesamum est. Schwaden uerò sponte apud nos prouenit. Porro sunt qui Iesemines flores, quos Itali Sesemines pronunciant, à Sesamino semine non distinguere ualeant, ob eam causam quam in Iasmino unguento indicauimus.

* Leindotter quidam interpretatur. † Vbi hoc scribatur, iam non occurrit.

LOLIVM. CAP. 122.

Αἶρα Græci, Latini Lolium unumquodq; degenerans frumentum appellant: quod cùm in Hordeo nascitur, Twalch à nobis, propter insaniam quam facit, dicitur. In Olyra uero Trespe / aliàs Trest Dorp. Est & alia herba paruæ & quinquefoliæ rosæ similem habens florem, eumq; rubentem, & nigrum in uasculo semen, quod nos Kaden uocamus. Hoc etiam à quibusdam Lolium esse creditur. Cùm uero autores Lolio spicam tribuant, Kaden uero uasculum habeat, nihil affirmo. Hi autem magnopere errarunt, qui Kaden Nigellam esse crediderunt.

AMYLVM. CAP. 123.

Nota omnibus res est Amylum, sic dicta, quòd sine mola conficiatur. In pharmacopoliis, una mutata litera, Amidum uocatur. In Germania uero Stercke et Krafft mehl.

FOENVGRAECVM. CAP. 124.

Fœnugræcum leguminis genus est, quod Græci τῆλιν, Germani Zigenhorn/ Bockshorn & Sibengezeite uocant. Sunt tamen qui posterius hoc uocabulum ad totum satiuam etiam referant. Zigenhorn uero genuinum Fœnugræci nomen est. Nam sic Germani Græcorum Aegoceron interpretantur. Semen autem Fœnugræci eodem nomine in pharmacopoliis habetur.

LINVM. CAP. 125.

Vescebantur ueteres Lini etiam ut Fœnugræci semine. Propterea leguminibus coniunguntur. Est autem Linum omnibus nota herba, quam Germani Flachs uocant. Semen uero solum Lein.

CICER. CAP. 126.

Ἐρέβινθος Græcis, Cicer Latinis, Germanis Kichern hoc legumen uocatur. Colore habet triplicem differentiam. Est enim quoddam genus ruffum habens semen, & quoddam candidum, quod columbinum dicitur. Et tertium genus nigrum semen habet, quod priuatim arietinum nominatur, quoniam arietino capite semen eius simile sit.

* Zisern/ Candida semina in Austria.

FABA, LEGVMEN. CAP. 127.

Cyamum Græci, Latini Fabam uocant, Germani Bonen/ de quo non opus est dubitare, cùm omnes ab autoribus Fabæ adscriptæ notæ huic leguminì conueniant, quod nos Bonen uocamus. Differunt Fabæ secundum colorem & magnitudinem.

* Non esse nostram Fabam hanc, ex Aeginetæ lib. 6. cap. 24. & ex Galeni capite de Aphace patet.

FABA AEGYPTIA. CAP. 128.

Aegyptia Faba in inundatis Nilo campis nascitur, cuius radicem Aegyptii Colocasiam uocant, solo semine hæc nostrati Fabæ similis est. Quod enim ad cæteras eius partes attinet, omnino dissimilis esse cernitur. Nobis autem hæc est incognita.

LENS. CAP. 129.

Φακὸς Latinis Lens, Germanis Linsen appellatur. Est autem Lens duplicis differentiæ. Quædam enim legumen est, de qua hoc loco agitur. Altera stagnantibus undis innatat, de qua infrà sermonem habebimus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 106 sur 645

PHASELVS. CAP. 130.

Distinxerunt Phaselum à Phasiolo, qui post Dioscoridem scripserunt: ita ut Phaselus sit legumen simpliciter nunc uocatum ab Italis Phasiolus, Phasiolus uerò idem cum Dolicho. Sed istam differentiam nullus author adhuc, neq; ipse Dioscorides obseruauit. Nam hic Phaseolum uocat id legumen, quod adhuc Itali Phasiolum uocant. Quapropter cùm uideam à multis diuersas has herbas confundi, distinguam eas, & notas quibus ab inuicem dignosci possint, ostendam. Sunt enim ambæ legumina, magnam in foliis, floribus, siliquis & seminibus affinitatem habentia. Hic Phaseolus igitur quem Dioscorides hoc loco recenset, & ab aliquibus etiam distinctionis gratia Phaselus, seu ut Itali dicunt, Phasiolus uocatur, legumen est, absq; adminiculo seu pedamento per se subsistens, folia habet in uno pediculo tria, hederacea, mollia, quarum spina ex interiore parte candicat: Flores profert candidos, & post hos in siliquis teretibus candida & oblonga semina, media inter fabas uulgares & pisas forma & magnitudine, quibus nigrum quiddam eo loco, quo siliquis annectuntur, inest. Hic est Phaseolus, siue Phaselus ut quidam dicunt, de quo hoc loco scribit Dioscorides.

Altera uerò eius species est huic forma foliorum similis. Circunuoluitur hæc arbustis & hastis, fiuntq; ex ea coronæ æstate, longiores hæc quàm prædictus Phasiolus siliquas fert. Propterea ab aliquibus Dolichus appellatur, & fructus eius Lobi, quoniam insignes sunt siliquæ in quibus figura Phaseli semina nascuntur, non tantùm candido colore. Nam inueniuntur nigro, croceo, ruffoq; colore, & mixtus etiam pluribus coloribus simul. Hic Phasiolus Smilax leuis et satiua etiã appellatur. Quoniam uerò hæ duæ Phaseolorum species inuicem similes sunt, nomen etiam commune habent. Cum uerò propriè loqui uolumus, legumen illud priùs descriptum, Phaselum siue Phasiolum uocamus: postremò uerò descriptum Dolichum, Smilacem leuem siue satiuam, & Siliquas eius Lobas. Porrò utrunque Germaniæ peregrinum fuit legumen, & Phaseolus, siue Phaselus, siue Phasiolus, qui absq; adminiculo erigitur, à paucis in Germania pharmacopolis & herbarum studiosis seritur. Dolichus uero à plurimis non tantùm ciuibus, uerumetiam rusticis umbræ & ostentationis causa: De Dolicho autem statim post sequetur proprium caput.

OROBVS SEV ERVVM. CAP. 131.

Orobon Græci, Romani Eruum appellant. Peregrinum hoc Germaniæ hactenus legumen fuit, quamuis omnes Orobum uocẽt eam leguminis speciem, quę Germanis Wicken appellatur, sed errore seducti. Nam Wicken est Latinorum Vicia, & Græcorum Aphace, seu βικία, unde Germanica uox deducta est: Veruntamen Eruum nunc à quibusdam in Germania seritur.

LVPINVS. CAP. 132.

Latini θέρμον Lupinum, Germani Feigbonen & Wolffschoten uocant. Notus omnibus pharmacopolis eodem nomine Lupinus est.

LVPINVS SYLVESTRIS. CAP. 133.

SATIVA RAPA: CAP. 134. 135.

ῥογγύλη, siue γογγυλίδα, Latini Rapum, Germani Rüben/ appellant. Notæ omnibus cum herba radices eius sunt, quibus uescimur. Duplicem habet Rapum differentiam. Sunt enim satiuæ quædam, de quibus hoc capite scribitur: & sponte in aruis prouenientia quædam. Videndum tamen est, ne Raphanum agrestem, cum syluestri Rapo confundamus. Sunt enim ualde similes inuicem herbæ, sed Rapum fruticosius est, & multas alas ramulo sq; ad latera spargit, in quibus sunt lutei flores: nascitur pinguibus aruis. Raphanus uero syluestris pallidiores habet flores, & paruas radices, Rapum uero pollicem crassas.

Rapum agreste.
Raphanus agrestis.

✝ *Rapum agreste*, Wilde Rüben. *De Raphano agresti, paulò pòst leges.*

NAPVS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 107 sur 645

NAPVS. CAP. 136.

Napi rapis congeneres sunt, densiores tamen, acriores, & minores. Inueniuntur etiam luteo & croceo colore Napi in Bordueldiano Brunsuicensis ducatus agro, quibus præcipua laus & autoritas attribuitur. Græci hunc Napum βουνιάδα uocant, Itali Nauoni, Germani Napen uel Nopen & Stickel Rüben/ Saxones uerò Brunsuicenses suos Napos Bordtfeldische Rüben appellant, ab oppidulo Bordtfeld/ ubi nascuntur.

RAPHANVS. CAP. 137. 138.

Raphanum Latini radicem, aliqui etiam radiculam, Germani Rettich uocant, siue Rübe Rettich. Est & alia herba, quæ à Latinis Lanaria radicula, siue simpliciter etiam radicula dicitur, à Græcis Struthion, sed diuersa à Raphano. Quare uidendum est, ne alteram pro altera accipiamus. Raphani autem duæ sunt species. Vna seritur, & in Turingia cubitali longitudine & crassitudine, quę utraque manu amplecti nequeat, prouenit. Quare non inepte Plinius scriptum reliquit, Raphanum in Germania tantium magnitudine nasci. Altera uerò sponte in aruis prouenit, quam Germani Heyderettich id est, syluestrem Raphanum uocant, Latini Armoraciam. † Recentiores Raphano etiam adscripserunt acrem istam radicem, quam nos Merrettich appellamus, & ea utuntur, ubi prædicto Raphano uti debebant: sed male. Non enim habent aliquem ex ueteribus autorem, qui Merrettich/ Raphani speciem esse innuat. Quid tamen Merrettich sit, paulò pòst audiemus.

† *Vide etiam superius in Rapo.*

SISER. CAP. 139.

Σίσαρον Latini Siser uocant. Serebatur hæc herba olim in Germania cibi causa, & optimè in hac frigida regione prouenichat, qua causa eam quotannis à Germanis flagitauit Tiberius Cæsar, ut inquit Plinius. Hodie uerò quid sit Siser, ignoratur. Brunfelsius tamen in tertio Herbarii sui Tomo scribit, quòd Siser sit illud olus, quod Germani Bertram uel Gerele/ Girgele uocant: cui omnino subscribo. Hessi uocãt Klingemören/ alii Gitzelmören. Estq; omnium radicum, quæ uescendo sunt, saluberrima Siseris radix.

* *Sapore Pastinacæ, Venerem stimulat.*

RVMEX, SEV LAPATHVM. CAP. 140.

Λάπαθον, Latinis Rumex, Germanis Ampffer dicitur. Herba est quinque sub se habens species. quapropter prædicta trium gentium uocabula in genere omnibus speciebus communia sunt. Quidam Rumex satiuus est, hunc nos Gartenampffer uocamus. Agrestis etiam quidam est, qui à pharmacopolis Lapathum nunc dicitur, à Germanis Hasenampffer/ Gassenwurtz/ & Butteramppfer/ Butterlattich/ quoniam rustici Butyrum eius foliis inuolutum in urbes uenale ferant. Non desunt etiam qui Buglossum eam uocent, Myssenorum & Vuittenbergensium Saxonum Germanico uocabulo decepti. Tertia species ὀξυλάπαθον Græcis, Latinis Rumex acutus, uel, ut nunc, Lapatium acutum, Germanis Spitzampffer dicitur. Nascitur humentibus, syluestri similis, nisi angustiora & acutiora folia haberet. Quarta ὄξαλις Græcis, Latinis Acetosa, Germanis Sauramppfer uocatur. Quinta omnium maxima est. Nascitur aquosis & palustribus locis, unde à Græcis ἱππολάπαθον, siue ὑδρολάπαθον, & Germanis eadẽ significatione Rossampffer & Wasserampffer/ nominatur. Hæc sunt Lapathi genera ab antiquis descripta. Est & sextum, acetosæ forma & sapore simile, multo tamen minus, in agris nascens. CAP. 141.

LAPSANA. CAP. 142.

Lapsana agreste olus est ex Brassicę genere, Germanis Reinkol appellatum. Hoc se apud Dyrrhachium uictitasse milites Cæsari in triumpho exprobrauerunt, ut apud Plinium & Suetonium est uidere.

BLITVM. CAP. 143.

Blitum iners & insipidum olus est. Quo autem nomine iam appelletur, superua

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 108 sur 645

cuum est inquirere, cùm nullas habeat medicas uires.

*Quidam Meyer interpretantur, & rectè: alij Gůter Heinrich/quæ potius Atriplex quædam syluestris est.

MALVA. CAP. 144.

Græcorum Malache, Latinis Malua, & Pappeln Germanis appellatur. Vna eius species in hortis seritur, quæ à nobis Römische Pappeln uocatur, sinuosa crispitudine per ambitum foliorum insignis. De hac & syluestri uulgari hoc capite agitur. Sunt enim & aliæ syluestres Maluæ, ceu Althea & Alcea, de quibus infrà sermo erit.

ATRIPLEX. CAP. 145.

Ἀτράφαξις Græcis, Atriplex Latinis, Melde Germanis hoc olus uocatur. Duplicem habet differentiam. Est enim syluestris & satiua. Satiua rursus duplex. est enim uiridi & ruffo folio: Syluestris plures habet discriminum notas. Hæc quod in stercorariis nascatur, Miſtmelde appellatur.

BRASSICA. CAP. 146.

Κράμβη Latinis Brassica olim dicebatur, nunc uero Caulis, unde Germani suum Kôl desumpserunt, aliqui per excellentiam uocant Kraut. Multæ sunt Brassicæ species: Est enim uulgaris quædam, quæ simpliciter caulis, & Germanis Blat kôl nominatur. Est & crispa quædam, omnibus etiam nota: utriusq; folia ad purpuram colore inclinant. Est etiam alba Brassica, quæ in capita concrescit, unde capitata & sessilis uocatur, à Germanis uero Cappeskraut/ quod nomen ab Italis ad nos uenit. Illi enim caputium sessilem hanc herbam nominant. Habent huius capita in quibusdam
CAP. 148. regionibus, ut Bohemia, ruffum colorem. † Est & marina Brassica, quę hodie Soldanella in pharmacopoliis appellatur. Porro syluestris Brassicæ plures sunt differentię.

† CAP. 147. De Braßica syluestri nihil dicit.

BETA. CAP. 149.

Τεῦτλον Græci, Betam Romani, Beyßkôl/Römisch kôl/Romgraß/ & Mangolt/ Germani hoc olus nominant. Duplicem habet colore differentiam. Est enim nigricantibus in purpura foliis quædam è ruffa radice. Hæc nigra Latinis dicitur, Germanis Rotmangolt/ siue Roterüben. radices enim rapis magnitudine & forma similes sunt. Candida huic omnino similis est, sed colore differt, quem folia eius in candido uiridem habent, (aliqui Siclam uocãt.) Nigrę Betę radices arte incrementum sumere coguntur, quæ condiuntur & assatis carnibus apponuntur. Candidæ uero Betæ radices minimè curantur.

PORTVLACA. CAP. 150.

Ἀνδράχνη Græcis Portulaca uocatur, Germanis Portzel. Notum est acetarium hoc olus. Est & syluestris Portulaca, in asperis littoribus nascens: de qua alibi agemus.

ASPARAGVS. CAP. 151.

Asparagus pharmacopoliis Sparagus, Germanis Spargen appellatur. Fœniculo foliis simile olus est, cuius radices & semina in pharmacopoliis seruantur. Dicuntur etiam Asparagi omnium olerum, tam syluestrium quàm satiuorum, primo uere tenelli & recentes caules, quales in Rapo & Bryonia uidemus.

*Satiuus omnis fuit syluestris. Est autem syluestris alius simpliciter dictus, alius Corruda uel Corrudago.

PLANTAGO. CAP. 152.

Ἀρνόγλωσσον Latini Plantaginem, Germani Wegbreyt uocant. Tres habet hęc herba differentias. Est enim latifolia quædam, & anguſtis oblongisq; foliis quædam, tertia latifoliæ similia habet folia, multo tamen minora, & leniter hirsuta.

SIVM. CAP. 153.

Sion ex Apii genere olus est, quod Germani Klein Wassermerck uocant, quoniã

Palu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 109 sur 645

Paludapio ſimile ſit, ſed minus. Naſcitur glareoſis & perennibus riuulis, ut Plinius etiam obſeruauit.

*Waſſer Eppich. *Romæ utuntur in acertarijs, & ranellam uocant.*

SISYMBRIVM. CAP. 155.

Primum Siſymbrium Mentę ſpecies eſt, quam Germani Fiſchmüntz uocant. Eſt quę hæc duplicis differentiæ. Vna enim nigricantem habet caulem, & ubiq; in aquoſis naſcitur, Bachmüntz Germanis appellata. Altera hirſutioribus eſt foliis, nec tantùm iuxta riuos, uerumetiã in ſiccis prouenit (in mõtibus odoratior) Hęc Balſamita à pharmacopolis nominatur. Confunduntur tamen ab imperitis hæ duæ Siſymbrii ſpecies.

Alterum uerò Siſymbrium ſolo nomine priori ſimile. Nam Naſturtii potius quã illius ſpecies eſt. Quapropter etiam à Græcis Καρδαμίνη, Naſturtiaria, & à Germanis Brunnkreß uocatur. Notum eſt & ſalubre olus, quo Heſſi frequenter ueſcuntur. Recentiores hoc aquaticum Naſturtium, maximo errore Senecionem uocant, ut in Senecionis cap. audiemus. CAP. 156.

BATIS. CAP. 157.

Κρίθμον, Latini Batin dicunt. Marinum eſt olus, quod etiam in hortis ſerebatur. Nomen tantùm in pharmacopoliis noſtris habetur. Res enim quæ hodie ſic apud nos uocatur à pharmacopolis, diuerſa penitus à Bati eſt.

CORONOPVS. CAP. 158.

Pro Coronopode malè hactenus ranunculi quadam ſpecie uſi ſumus: Nunc autèm uera Coronopus à quibuſdam ſeritur. Eſt enim acetarium olus, folia habens pedibus & unguibus cornicis ſimilia, & hodie ab Italis herba Stella uocatur. Quidam etiam Cornuceruinum appellant, à foliorum figura.

SONCHVS. CAP. 159.

Sonchum Latini Cicerbitam & Lactucellam, Germani Sewmelcke, & Haſenkól appellant. Ex Intybi genere hæc herba eſt.

Tertius ubiq; naſcitur in agris.

INTYBVS. CAP. 160.

Seris Latini Intybum uocant. Multiplex Intybi genus eſt, hoc tamen capite duo ſatiua, & unum ſylueſtre deſcribit. Satiuum Intybum ab Italis adhuc Endiuia ſatiua appellatur, eſtq; per omnia ſylueſtri ſimile, tenerius tamen & latioribus foliis. Sylueſtre, quod Cichorium & Picris ob amaritudinem uocatur, & Amarago à Gaza in Theophraſto interpretatur, in pharmacopoliis Cichorea, & à nobis Windtleuſſt/ Wegwart & Sonnenwirbel nominatur. Flores habet cœruleos, qui ferè ſemper ſolem uerſus inclinantur. Vnde etiam à quibuſdam Solſequium, ſiue Heliotropium appellatur: quamuis Heliotropium diuerſa ſit ab Intybo ſiue Cichorio, & ſui generis herba.

Intybum uerum aliqui Endiuiam Romanam uocant.

CHONDRILLA. CAP. 161.

Χονδρίλλη quoq; intybacea eſt herba, habetq; duas ſpecies: quarum prima Cichorio eſt ſimilis, multò tamen tenerior & minor, florem interdum cœruleum, interdum etiam candidum ferens. Germani Klein Sonnenwirbel uocant†: naſcitur in uineis, quæ ſolidum & gipſoſum habent ſolum, quales ſunt in lenenſibus collibus. Altera Chondrilla in pinguibus & lutoſis agris, præſertim in hordeacea ſegete naſcitur. Luteum habet florem, & à Germanis Sewdiſtel uocatur: quod nomen ferè omnibus etiam intybi ſpeciebus commune eſt. † *Aliqui* Steinſriſpell.

CVCVRBITA. CAP. 162.

Cucurbita, Κολοκύνθη Græcis, Germanis Kürbis appellatur, cuius duæ ſunt potiores differentiæ. Vna longos fert fructus, altera latos et ſeſſiles: ſemine eius Medici utuntur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 110 sur 645

CVCVMER SATIVVS. CAP. 163.

Σίκυος, siue Cucumis satiuus, à Germanis Gurcken appellatur: quod nomen ab anguria deductum est. Sic enim Itali quandam Cucumeris speciem uocant. Semina eius in pharmacopoliis eodem nomine habentur.

*Huius species sunt Pepones & Melones.

PEPO, PEPONES QVIDAM MVSCATELLINI VOCANTVR. CAP. 164.

LACTVCA CAP. 165.

Lactuca, quæ Græcis θρίδαξ appellatur, duplicem habet differentiam. Est enim satiua altera, & agrestis altera. Satiua à Germanis Lattich / Meichering / Salat & Schmaltzkraut appellatur, præsertim in Hessia, ubi illa in acetariis cum eliquato butyro, quod pro oleo affundunt, uescuntur homines: unde & Schmaltzkraut dicta est.

*Species eius sunt, tenuifolia, crispa, capitata.

CAP. 166. Agrestis uerò Lactuca ea est, quam Itali Serriolam, uel (ut quidam durius pronunciant) Scarriolam, quoniam dorsum folii serræ modo asperum sit, uocant. Quidam etiam hanc ipsam Endiuiam appellant: nam in hisce regionibus hac herba pro intybo utuntur Medici & pharmacopolæ. Germani hanc ipsam Genßdistel, siue Genßzan appellant, quòd spinosum folii dorsum anserinis dentibus simile sit. Porrò nemo offendatur, quòd hanc Endiuiam Lactucam agrestem appellem. Nam omnes intybi species ad Lactucæ genus referri debent.

GINGIDIVM. CAP. 167.

Gingidion, Syriacum est olus: nuper etiam ad nos ex Syria allatum, per omnia descriptioni respondens. Quidam Carui de Syria uocant. Porrò eò ignorantiæ quidam peruenerunt, ut Senecionem, qui nobis Creutzkraut appellatur, Cerefolium etiam nominent.

*Aliqui Cerefolium pro Gingidio habuerunt.

SCANDIX. CAP. 168.

Scandix etiam agresti Pastinacæ simile olus est, sponte in pinguibus aruis proueniens. Candidos & paruos in exiguis umbellis flosculos habet, ex quibus singuli, & ceu acus longi apices sursum enascuntur. Quapropter à Latinis etiam acicula, & à Germanis Nadelmörin uocatur.

CAVCALIS. CAP. 169.

Caucalis Dauco similis herba est, non tamen cuiuis Dauco (sunt enim plures eius species) sed illi tantùm, qui in Germania Pimpinella uocatur. Hirsutioribus tamen constat caule & foliis, Germani Rauch Bibenellen uocant. Nam uulgò dicta Germanis Pimpinella, est ueterum Daucus.

*Nobis non uidetur.

ERVCA. CAP. 170.

Εὔζωμος, Latini Erucam, Germani Weissen Senff uocant, quoniam simile per omnia sinapi sit, præter quàm semine, quod sinapi nigricans est, Erucæ uerò candicans.

*Errat Cordus: nam quod Sinapi album Germani uocant, omnino Sinapis species est. Eruca uerò nomine italico nobis noscitur, Rockelen.

OCIMVM. CAP. 171.

Ὤκιμον Latini Ocimum, recentiores Basilicon uocant. Germani posterius nomen cum Latinis commune habent. Est autem Ocimum duplicis differentiæ, quoddam enim altius adolescit, & maioribus nigrioribusq; constat foliis. Quoddam etiam præ-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 111 sur 645

am prædicto minus, ramosius, & minoribus foliis inuenitur, & Caryophyllos odore imitatur, unde Ocimum Caryophyllatum hoc appellare cõsueuerunt Latini & Pharmacopolæ, Germani uerò Krauß Basilicon.

*Recentiores & Arabes faciunt Ocimum quoddam simpliciter dictum, aliud Nabathi, & tertium Citratum: quæ tria nobis cognita sunt. quartum addunt Caryophyllatum.

OROBANCHE. CAP. 172.

Orobanchen Theodorus Gaza apud Theophrastum Eruangam interpretatus est. Nomen inuenit ex eo, quòd Eruum strangulet: pinguis est, & sine foliis herba. Germanis Sommerwurtz appellata.

*Diuersa ab hac est Theophrasti Orobranche.

HIRCI BARBA. CAP. 173.

Τραγοπώγωνα, Latini Hirci barbam, Germani Bocksbart appellant. Nascitur campestribus locis, nonnunquam etiam pratis & aggeribus, pingui solo congestis.

ORNITHOGALVM. CAP. 174.

Ορνιθόγαλον, Germani Klein Erdtnuß appellant. Porrò duæ sunt in agris nascentes herbæ, quas Germani hoc nomine indicant. Vna candidum habet, aut luteum, qualem hoc capite Dioscorides describit, florem. Altera purpureum, quæ an ab hoc authore descripta sit, ignoro:

*Rickelkern. Vide mox in Tuberibus.

TVBERA. CAP. 175.

Tubera radices rotundæ sine germine sunt, quæ fungis similiter in terra nascuntur. Græci ὕδνα uocant. An etiam in Germania proueniant, nondum comperi. In Italia copiosè proueniunt, ubi etiam Tartofle uocantur. Sunt & tubera, quæ ἀραχυδνα, ab Araco legumine dicantur: de quibus huius instituti non est dicere.

*Tubera, quidam Hirschbrunst interpretantur: alij Cerui boletos sic uocant, Arachidna Theophrasti quidam Erdtnuß interpretantur. Cordus supra Ornithogalon Klein Erdtnuß appellauit.

HORTENSIS SMILAX. CAP. 176.

Smilax hortensis, siue lenis, quem Dolichum etiam Græci appellant, nonnulli etiã Phasiolum, Germani Windtbonen/Welsche bonen/& Spreckelbonen uocant: De hoc legumine in Phaseoli capite etiam disseruimus.

*Türckische/oder Römische bonen. Semper contra Solem uoluitur.

MEDICA. CAP. 177.

Medica à Media nomen habet. Nam ex ea regione per bella Persarum in Græciã allata est, unde postea in Italiam translata, ad iumentorum pabulum serebatur. Propterea nemo speret eã sponte in Germania prouenire, ut ii faciunt, qui se omnes plantas, quas Dioscorides describit, nouisse & indicare posse, uana quadam iactantia & persuasione gloriantur. In Italia autem adhuc à quibusdam seritur. Vidi ego herbam hanc à Georgio Agricola ex Italia allatam.

APHACE. CAP. 178.

Aphace uitia est, quę sponte in aruis nascitur, quam Germani Feldtwicken appellant. Theophrastus intybacei generis herbam Aphacen nominat, quæ diuersa est ab hac nostra Aphace. *Vogelewicke.

PORRVM. CAP. 179.

Notum omnibus Porrum est, quod Græci πράσον, Germani Lauch uocãt. Porrò sub eodem genere hęc omnia continentur: Allium, Vlpicum, Scorodoprasum, Ampeloprasum, Porrum, Ophioscorodon, Cepa, Gethyum & similia.

*Porrum aliud est capitatum: aliud sectiuum, Schnittlauch.

AMPELOPRASVM. CAP. 180.

Nascitur sponte etiam in aruis & uineis, teretibus foliis Porrum, quod Græci Ampeloprason, Germani Wilden lauch appellant.

CEPA. CAP. 181.

Κρόμμυον, Latini Cepam, Germani Zwibeln & Zippeln nominant: Notæ omnibus cum germine suo radices sunt.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 112 sur 645

*Cepæ aliæ ſunt candidæ, aliæ ruffæ. Item aliæ Gordiæ, utrinq; acuminatæ. Sciſſiles, Fleißlauch. Aſcalonia, Aſchlauch.

ALLIVM. CAP. 182.

Σκόροδον, Latini Allium, Germani Knoblauch appellant. Eſt etiam ſylueſtre Allium Ophioſcorodon appellatum, lata habens folia, ut Lilium conuallium. Hoc Germani Kampen / ſiue Kempſen / & Kamſeren nominant. Eſtq; inuiſum paſtoribus, quoniam lac Allii odorem acquirit, ſi eo ueſcantur pecora. Vrſinum Plinio.

SCORODOPRASVM. CAP. 183.

Σκοροδόπρασον ſylueſtri Allii genus eſt, mediamq; inter Allium & latifolium porrũ figuram & temperamentum habet. Vnde ab utroque nomen inuenit, Germani Feldtknoblauch / ſiue Wildenknoblauch appellant. Hactenus hac herba eiuſq; ſemine pro ſcordio uſi ſunt Pharmacopolæ, & adhuc magno errore utuntur. Nõ enim eſt ſylueſtre ſiue agreſte allium ſcordium, ſed proprii generis herba, ut ſuo loco indicabimus.

SINAPI HORTENSE. CAP. 184.

Σίνηπι, Latinis Sinapi, Germani Senff appellant. Nota omnibus cum ſemine ſuo herba eſt. *Satiuum à ſylueſtri cultura folium differt.

NASTVRTIVM. CAP. 185.

Κάρδαμον, Latini Naſturtium, Germani Kreſſen / & Gartenkreſſen uocant. Hoc capite de ſatiuo Naſturtio agitur.

*Eſt & ſylueſtre quoddam, Cynocardamon, Hundskreſſe.

THLASPI CAP. 186.

Thlaſpi minus, Germani Daſchelkreſſen uocant, uel groß Deſchenkraut & Wegkreſſe. Differt tamen à Burſa paſtoris, quæ klein Daſchelkraut nominatur. Maius uerò Thlaſpi ſine dubio ea eſt herba, quam nos Merrettich appellamus, & Arabes Naſturtium album, à candore radicis. Grandibus hoc radicibus & magnifolium deſcribitur. Vergilius autem Marcellus in hoc capite non bene in comparatiuo gradu interpretatus: maiore radice, & latioribus foliis. Ita enim intelligeretur maius Thlaſpi minori ſecundum proportionem maius eſſe. Sed Dioſcorides hoc non uult, neq; uerba eius hoc indicant. Nam in Græco nulla comparatio legitur, ſed ſimpliciter πλατύφυλλον, καὶ μεγαλόριζον.

ARABA. CAP. 187.

Quædam exemplaria Arabam, alia Drabam, quædam etiam Arabida appellant. Eſt autem Naſturtii genus, quod Arabes orientale uocant, hodie ignotum: quamuis Ruellius id cognouiſſe uideatur. Verùm non temere è Ruellio crediderim, cum plantas ad hiſtorias ui torquere ſoleat. Cæterum non malè ait Virgilius Marcellus, nullam eſſe apud alios authores herbam hoc nomine. Plinius tamen eius mentionem facit ſub nomine Dryophoni.

IRIO CAP. 188.

Ερύσιμον, Latini Irionem, Germani Schnödſenff / aliàs Schutſenff / Steinſenff appellant. Theophraſtus alterius Eryſimi genus inter frumentacea recenſet, quod diuerſum eſt ab hoc. Imperiti Irionem, quia à Dioſcoride hoc loco deſcribitur, fœminam Verbenam etiam uocant, uerùm magno errore. Nam Irio ſinapi cognata herba eſt, propterea hîc inter acrimoniam habentia deſcribitur. Verbenaca autem nihil cum ſinapi neq; Irione commune habet.

PIPER. CAP. 189.

Piper nouerunt omnes. Habet autem triplicem differentiam. Eſt enim longum, rotundum ſeu nigrum, & albũ. Longum nigro & candido omnino diſſimile exiſtit, cum hæc duo parua & rotunda ſint grana. Illud uerò oblongum & betularum groſſulis ſimile. An uerò ueteres rectè de eius planta, & quomodo naſcatur, ſcripſerint, non eſt huius loci diſputare.

ZINGI-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 113 sur 645

ZINGIBER. CAP. 190.

Zingiber quod hodie Zinziber nominant Latini, Germani Jngber. Diuersæ à pipere plantæ radix est. Cur autem non potius in censu aromatum descriptum sit Piper & Zingiber, in præfatione huius libri indicauimus.

HYDROPIPER. CAP. 191.

Hydropiper parens meus in suo Botanologico ait esse mordacẽ Persicariam, quæ à Germanis Waſſerpfeffer/& Schmertzen appellatur, cui sententiæ Musa non aduersatur. Ruellius uerò eam negat esse ueram, quoniam nigram maculam Persicaria in foliis habeat, qualem authores Hydropiperis foliis ineſſe non dicant. Ait etiam Persicariam exiccatis paludibus emergere, Hydropiper uerò in lacustrium marginibus adolescere. Addit præterea, Hydropiper mentæ foliis describi, sed Persicariam Persici folia habere. Antequàm tamen Persicariam Hydropiper esse neget, indicat Hydropiper eam esse herbam, quæ Eupatorium appellata est hactenus falsò. Cùm igitur antea admonuerim, cautos esse Ruellianos lectores oportere, propterea quòd non rarò inuitas plantas ad historias & descriptiones detorquere soleat, suadeo etiam hoc loco, ne illi continuò fides habeatur, uiro aliàs insigniter docto, & qui nõ ex industria malè iudicet, sed qui, cùm homo sit, præter opinionem in errores aliquando præcipitetur. Necesse est igitur aut parentem meum, aut Ruellium perperam iudicasse. Quapropter utriusq; iudicij discutiendũ, & cum Hydropiperis historia conferendũ erit.

Principio igitur Ruellius negat Persicariam Hydropiper esse, quoniã Persicaria purpurei coloris maculam in foliis habeat, quam si Hydropiper haberet, in descriptione authores non omisissent. Ad hoc argumentum breuiter respondeo: Duplex genus esse Persicariæ. Vna quæ maiora nigrioraq; habet folia, purpureis maculis distincta, quæ nullam omnino acrimoniam in gustu habet. Altera uerò huic similis, candidioribus & minoribus tantum foliis, quibus nullæ insunt purpurei coloris maculæ: hanc dixit parens meus Hydropiper esse, non illam. Quare nullam uim hoc argumentũ habet. Diluendum igitur nunc erit illud, quo infert dissimiles etiam habere natales Hydropiper & Persicariã, quoniã hæc exiccatis paludibus, quod Hydropiper nõ faciat, emergat. Illud uerò in lacustrium marginibus adolescat, ut historia & descriptio clarè ostẽdit. Ego uerò Persicariã nõ tantum in exiccatis paludibus nasci uidi, uerumetiã iuxta leniter fluentes aquas, idq; sæpissimè: nec ego tantũ, uiderunt etiã plures alii quibus monstrabam, ne fortasse commentum me dicere quidam existiment. Et econtrà, illam herbam quam Ruellius Hydropiper esse existimat, in palustribus exiccatis non semel nasci uidi. Et quamuis Persicaria exiccatis tantùm paludibus nasceretur, minimè tamen hoc solo argumento negare aliquis posset, eam Hydropiper esse, cum nõ omnino siccatis nascatur, sed semper subsit aqua. Nec Dioscorides illi tribuit, quod tantum circa leniter fluentes undas proueniat, & non in aliis aquosis. Propterea enim à Græcis Hydropiper appellatur, quod aquosis locis emergat, siue sint palustres, siue leniter fluentibus undis uicini. Præcipuè tamen & plerunq; huiusmodi natalibus, quales Dioscorides recenset, Hydropiper nasci scribitur: quam notam in mordaci quoq; Persicaria non solus neq; semel obseruaui. Quapropter neq; hoc argumentũ negare potest Ruellius, quod Persicaria mordax Hydropiper sit. Propere mus igitur ad illud quo ait, Hydropiper Mentę foliis ab authoribus describi, Persicariam uerò Persici foliis cõstare. Ad hoc respondemus, nullam similitudinẽ tam perfectam esse, quæ non habeat aliquam dissimilitudinẽ. Igitur quamuis Persicariæ folia longiora sint, quàm Mentæ, non tamen continuò sequitur, eam Hydropiper nõ esse. Nam nõ rarò magnitudo pro longitudine tantum, & econtra accipitur. Si igitur tam strictè hanc notam Ruellius intelligit, illius falso uocatũ Eupatoriũ multo minus habet folia, Mentæ similia: nam & ipsa etiam nõ proportionaliter maiora sunt, quàm Mentæ folia, sed similiter ut Persicaria longiora & nigriora quàm Mentæ folia, cum Hydropiperi candidiora quam mentæ adscribantur. Igitur neq; hoc argumentũ parentis mei sententiam confutabit. Cum uerò adhuc constet, Hydropiper Persicariam mordacẽ esse, necessariò sequitur, Ruelliũ à ueritate aberrare, quod falso uocitatũ Eupatoriũ Hydropiper esse iudicauerit. Hoc itaq; probare nunc incipiemus. Principio igitur uidendũ est, quale nã falsò uocatũ Eupatoriũ intelligat. Tres enim sunt plantę,

quibus

quibus falsò id nomen inditum est. Vna scilicet quam Mesue describit: altera quæ dodrantali altitudine inter arbusta nascitur, Mẽtę foliis, & Lupuli odore. Harũ nullam intelligere Ruellium certum est, quoniam utraq; siccis nascitur locis. quam uerò ille Eupatorii nomine indicat, circa aquas nascitur, estq; omnino ea, quam nostrates etiam Pharmacopolæ Eupatoriũ uocant, Germani ɪt aſſertoſten. Hoc an Hydropiper sit, iam uidendum erit. De Hydropipere itaq; sic Dioscorides scribit: Nascitur plerumq; circa stantes aquas, & leniter fluentes: quæ nota pulcherrimè conuenit. Nolo enim respondentes notas omittere, ut Ruellius in Persicaria fecit, cuius Piperi similem acrimoniam præteriit. Quamuis igitur hæc unica nota per omnia conueniat, non tamen sequitur, quod hæc herba Hydropiper sit. Plures enim plantæ in eodem natali proueniunt, tametsi cæteris notis Hydropiperi minimè respondeat. Cùm igitur sola hæc nota conueniat historiæ, fallere potest. Si uerò quæ nunc sequuntur, similiter conuenirent, ipse non inuitis pedibus in Ruellii sententiam currerem. Sequitur itaq; in Dioscoride: Caulem ex se mittit geniculatum solidum. Quas notas Ruellius malè falsò uocato Eupatorio tribuit. Non enim geniculatum habet caulem, Persicaria uerò mordax euidenter tumentibus geniculis intercepta est. solidum etiam caulem eadẽ Persicaria qualitate habet. Eupatorii uerò falso sic appellati caulis non tam qualitate quam quantitate solidus. Procerus enim est, & magnum foliorũ florumq; onus sustinet. Quapropter necesse est eum robur contra uentorum impetum habere. Persicariæ autem caulis quamuis paruus sit, non tamen paruam soliditatem adeptus est, atq; id qualitate, non quantitate seu magnitudine. Nam omnia quæ proceris constant caulibus, robusta etiam à diuina prouidentia facta sunt. Quæ nunc de foliorum forma & colore dicenda essent, paulò ante relata sunt. Quare ad saporem eorum conuertamus orationem, de quo sic Dioscorides scribit: Δριμέα ἐστὶ γεῦσιν ὥσπερ τὸ πέπερι, quod est: sapore acria, ut Piper. Eupatorium autẽ acrimoniam nullam habet alios sapores excellentem, sed tantùm amaritudinem magnam. Propterea Ruellius etiam huius Eupatorii folia meram Piperis amaritudinem resipere scribit. Differunt autem plurimùm amarus & acris sapor, & Piper tantum acre, & minimè amarum est. Eupatorium uerò falsum sic uocatum, solam amaritudinem resipit. Ergo quilibet etiam manibus palpare potest, hoc loco Ruellium scribere, quod in rerum natura non inuenia tur. Si igitur sapor non conuenit, à quo Hydropiper appellata est hæc herba, iam planè iudicandum erit, Eupatorium, de quo hìc agimus, Hydropiper minimè esse. Ne tamen alias notas refugere uidear, pergam eas omnes membratim historiæ conferre: Sequitur autem in textu: Καρπὸν ἐλίσσει ὡς κλωναρίων μικρῶν ἐκφυόμενον παρὰ τὰ φύλλα συνεχῆ καὶ βοτρυώδη ὁμοιον καὶ αὐτό: quod est, si de uerbo ad uerbum uertas: Semen uerò habet in ramulis paruis enascens iuxta folia, continuum & racemosum, acre & ipsum. Ex quibus notis ne una quidem falso uocato Eupatorio conuenit. Nam hoc in summo tantùm caulis uertice, non in ramulis iuxta folia latos potius corymbos, & umbellis similes, quàm racemos fert. Hydropiperis uero caulis circa se alarum cauitates, & paruos ramulos habere debet, & non in summitate tantùm, quod optimè mordaci Persicariæ conuenit. Eupatorii etiam semen sensu deprehendi non potest, neq; aliquam saporis acrimoniam habet, & demum in pappos resolutum auolat, propterea difficilimè colligi potest. Hydropiperis uerò semen non minorem quàm folia in gustu acrimoniã resipit. Propterea unà cum illis ad Medicinæ usum olim colligebatur, quæ omnia in Persicaria acri euidenter apparent. Constat igitur falso uocatum Eupatorium Hydropiperis historiæ minimè cõuenire, Persicariam uerò, quæ maculis purpureis caret, per omnia respondere: quamuis sola foliorum similitudo à longinquo petatur. Sed sine dubio ipse Dioscorides hanc foliorum comparationem largo modo intelligi uoluit. Non tamdiu in hac una herba immoratus fuissem, si Ruellius suum de Hydropipere iudicium tantopere non probauisset, & alios, qui hoc uerum esse inficiarentur, ueritatis cæcos non appellasset. Porro in Piperitide & Siliquastro iudicando, similiter errat Ruellius. Non enim est herba siue Mentha diuæ Mariæ. Verùm hunc errorem huius loci nõ est confutare, quoniam in Dioscoridis libros annotationes, & non in Ruellii errores reprehensiones scribimus. Plinius de Hydropipere nihil scripsit, de Piperitide autem siue Siliquastro, non pauca. Differt enim plurimùm à

mum à Piperitide Hydropiper. Quapropter utranque plantam (ne ab aliquo confundi possint) suo nomine indicabo.

Hydropiper est, de qua iam disputauimus, Persicaria, cuius folia & racemosum semen acrem Piperis saporem habent. Piperitis uero sine dubio ea est herba, quæ in Italia & Germania fictilibus uasculis seritur, caule circa alas rubro, foliis laurinis, flore candido, & post hunc semine in oblongis uasculis ceu siliquis (unde Siliquastrũ etiã appellatum est) albo & tenui. Itali eam Piper Hispanum uocãt, Germani Schotten pfeffer, id est, Siliquaceum Piper, ut sic interpreter.

PTARMICA. CAP. 192.

Ptarmicæ à sternutamentis, quæ olfacta proritat, appellata est. Ruellius eam paruum illud ac syluestre Pyrethrum esse affirmat, quam herbam probè cognitã habeo; Cùm uerò non unà tantùm sit quæ reclamet nota, nolo quicquam in hac re affirmare.

RADICVLA, SIVE LANARIA HERBA. CAP. 193.

Longè diuersa est à Raphano, qui similiter radicula uocatur, ut antea etiam, cum de Raphano ageremus, indicauimus.

*Alia est quæ Meisterwurtz & Ostrutium uulgò dicitur. Aliqui Saponariam esse putant, Knabenkraut/ Seiffenkraut.

CYCLAMINVS. CAP. 194.

Cyclamínus rotundam habet radicem, & plerunq; latiusculam, quam Pharmacopolæ eodem adhuc nomine appellant: quamuis etiam ab aliquibus Panis porcinus nominetur, & à Germanis Erdtscheiben.

ALTERA CYCLAMINVS. CAP. 195.

Altera Cyclamínus in Pharmacopolíis non habetur. Qualis autem sit herba, & quo nomine iam appelletur, ignorare me fateor. Ruellius eã cognouisse uidetur. Verùm illius decreta cum iudicio legenda esse, suprà monui.

*Cyclaminus altera, Periclymenum, & Vitis syluestris, uidetur una herba, tribus capitibus descripta: quæ & Caprifolium dicitur, Speck Lilien.

DRACVNCVLVS MAIOR. CAP. 196.

Δρακοντία, siue Ισαρον, Latinis Dracunculus & Serpentaria uocatur. Hanc magno errore Bistortam esse hactenus credidit tota ferè Medicorum & Pharmacopolarum multitudo. Cùm uerò Bistorta, quam nos Natterwurtz appellamus, frigidũ omníno habeat temperamentũ, Dracunculus autem calidum uehementer, nullo modo Bistorta Dracunculus esse potest. Veruntamen Dracontia in Italiæ, Galliæ, & Germaníę locis quibusdam habetur Ari similitudine, cuius etiã species est, ut ueteres omnes tradiderunt.

*Dracunculus est genus ad Dracunculum maiorem, & minorem, Aron & Arisaron. Dracunculus maior, dicitur Luph crispum.

DRACVNCVLVS MINOR.

Minor Dracunculus, qualem hîc Dioscorides describit, nescio an cognoscatur. Mihi enim hactenus eum uidere non licuit.

*Luph planum. Est & alia species quæ à Plinio describitur, Wasser Aron/ quæ tot habet genicula, quibus ab alijs distinguitur, quot annos.

ARVM. CAP. 197.

Αρον, Latini Arum, in secunda declinatione uocant. Hodie usus inualuit, ut in tertia Aron, aronis, flectamus. Est autẽ herba ubiq; pingui solo, in umbrosis & antiquis syluis nascens, quam Germani pariter Græcis, Aron/ Pfaffenpint/ & Teutsch Jngwer uocant. Vulgares etiam Herbarii pedem Vituli, propter foliorum similitudinem, dicunt.

*Luph minus. hoc uti tuto possumus loco Luph. Cyrenaicum uescendo est. Aron in calidis regionibus mitius est: in frigidis, acrius: sicut & Iris.

ARISARVM. CAP. 198.

Arisaron ab Aro & Isaro, id est, Dracunculo nomen inuenit. Figura enim Aro, & temperamento Dracunculo simile describitur. Hodie incognita est herba. Dicitur etiam Aris, diminutiua forma, quoniam Aro minor sit, *Klein Aron.

ASPHO-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 116 sur 645

ASPHODELVS. CAP. 199.

Magnus in Asphodelo error commissus est hactenus. Vbiq; enim pro eo syluestre Liliũ, quod Hemerocallen Græci, & Germani Goldtwurtz appellant, accipiunt Pharmacopolæ. Verus tamen Asphodelus in quibusdã Italiæ locis habetur. Suntq; radices eius Pæonię radicibus similes, ut authores scribunt, & nos etiã uidimus. Hemerocallis uerò radix, quę iam pro Asphodelo in usu est, Lilii radicis, & minimè Pęoniæ similitudinem habet.

BVLBVS QVI EDENDO EST. CAP. 200.

Βόλβος ἐδώδιμος, quemadmodum olim omnibus cognitus fuit, ita hodie omnibus incognitus est.

BVLBVS VOMITORIVS. CAP. 201.

Qualis herba uomitorius sit Bulbus, hodie nõ quiuis dixerit. In quarto libro Narcissus etiam hoc nomine appellatur.

SCILLA. CAP. 202.

Σκίλλα, Latinis Scilla, Pharmacopolis Squilla uocatur. Cepæ cognata est planta, cuius radices in frequenti sunt usu Medicis.

✻Merzwibel. *Nascitur locis siccis & salsis*

PANCRATIVM. CAP. 203.

Pancration minor Scilla est, quæ hodie raro ad medicinæ usum affertur: quantitate & uiribus maiori inferior.

CAPPARIS. CAP. 204.

Capparis spinosus frutex est, cuius saliti flores, nondum aperti propriè, et fructus, eodem nomine appellantur, & cum assatis carnibus mensæ apponuntur, Germani Kappern uocant.

✻*Flores alij magni, alij parui, tanquam duplicis generis, adferuntur.*

LEPIDIVM. CAP. 205.

Lepidium, Iberis etiam uocatur, & falso à quibusdam diuersæ herbæ creduntur. Quapropter malè in fine primi libri caput de Iberide legitur. Est enim una eademq; herba, quæ tamen duas species habet. Maius Lepidium Laurino, sed maiore constat folio, gustu acri. Hoc Arabibus Seitaragi, & Germanis Jngwerkraut / Pfefferkraut / Römische kresse / uocatur. Minus uerò Lepidium Gauchsblũm / Waldkresse:

BATRACHIVM. CAP. 206.

Batrachium, Latini Ranunculũ, Germani Frõschpfeffer / Hanenfüß / & Spiegelblũmen uocant. Plures eius sunt quàm Dioscorides descripsit species. Omnes tamen flammulæ appellatione hodie ueniunt, ob igneam in gustu acrimoniam sic dictæ. Est etiam frutex quidam, qui similiter à quibusdam flammula appellatur, qui ab his diuersus est.

✻*Ranunculo Sardoo excepto, reliqui omnes apud nos nascuntur.*

ANEMONE. CAP. 207.

Anemone agresti Papaueri non dissimile est, hodie autem in nullo usu habetur.

✻Teüfelsaug.

ARGEMONE. CAP. 208.

Duplex est Argemone, sed utraq; etiam Papaueri agresti, siue Rhœadi similis est: Neutra hodie cognoscitur, quamuis lenæ copiosissimè proueniat, ea qua à Dioscoride describitur figura. Nomen eius in Agrimoniam detortũ est, qua appellatione uerum Eupatorium hodie indicatur: de quo errore in Eupatorio sermonem faciemus.

✻*De Argemone altera caput suppositiuum quidem est, reperitur tamen herba talis, qualis hic describitur:* Wilde Garbe / Wilde Grensing.

ANAGALLIS. CAP. 209.

Latini pariter Græcis Anagallidem uocant. Pharmacopolarum quidam Anagallum, Germani uerò Grundtheyl & Jochheyl, aliàs Gauchheyl. Male quidam hanc & Auriculã muris cõfundunt, natura diuersas herbas. ✻*Est & Anagallis aquatica, Pfungẽ.*

HEDERA.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 117 sur 645

HEDERA. CAP. 210.

Hedera ſine dubio eſt, muros, turres, & arbores ſcandens frutex ſeu arbor, quæ à Germanis Ebhew uocatur. Quare ſine rationibus & argumentis quidam nos Hederam neque nouiſſe, neq; habere contendunt.

CHELIDONIVM MAIVS. CAP. 211.

Chelidonium nomen inuenit quod circa hirundinum aduentum erumpat. Germanicè Schelkraut uocatur.

CHELIDONIVM MINVS. CAP. 212.

Minus Chelidonium eandem etiam ob cauſam nomen accepit, forma uerò priori diſſimile eſt. Habet aurei ſplendoris flores, & in foliis purpureas maculas, quas Dioſcorides nõ deſcripſit. Vergilius uerò diligenter in quarto Georg. depinxit, cùm Amellum florem his carminibus indicat. (Eſt enim ſine dubio eadem herba Chelidonium minus & Amellus.)

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere Agricolæ, facilis quærentibus herba.
Nanq; uno ingentem tollit de cæſpite ſyluam
Aureus ipſe, ſed in fõlijs, quæ plurima circum
Funduntur, uiolæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe Deũm nexis ornatæ torquibus aræ,
Aſper in ore ſapor, tonſis in uallibus illum
Paſtores, & curua legunt prope flumina Mellæ.

* Erdgerſten/ Scharbockskraut. *Eſt autem Scharbock ſpecies morbi Gallici.*

OTHONNA. CAP. 213.

Othonna quid fuerit, neq; ueteribus conſtitit, neque nobis. Hodie nomen cum re amiſſum eſt.

MVRIS AVRICVLA. CAP. 214.

Quędam exemplaria duo capita de Muris auricula habent, quædam etiam unum tantum, nempe poſterius, quo propriè uocata Muris auricula deſcribitur: de hac etiã hoc loco agimus. Nam quæ priori capite deſcribitur, Alſine eſt: & in quarto ſtatim Helxinem, in quibuſdam exemplaribus hoc loco unum tantum de Muris auricula caput habentibus, ſequitur. Vera itaq; Muris auricula Scolopendrio ſiue Polypodio ſimilia habet folia, minora tamen, quæ ſingula murium auribus ſimilia ſunt, Germani quoque Mauſöhren uocant. Eſt & alia quæ ſimiliter ab omnibus Auricula muris uocatur, etiam Germanis quibuſdam & Italis Piloſella, noſtriſq; equitibus Habichtkraut. Sed hęc minima quædam Intybi ſpecies eſt, quod ex floris forma, colore & lacteo foliorum liquore facilè colligimus. *Piloſella.*

ISATIS SATIVA. CAP. 215.

Iſatis ſatiua copioſè in Turingia ad tingendas ueſtes ſeritur. Germani Weydt uocant, Latini Luteam & Glaſtum. In huius herbæ caulis longitudine uariant exemplaria: quædam enim cubito eum altiorem, quædam uerò duobus proceriorem eſſe indicant. Prior tamen lectio mihi magis placet. Ea enim altitudine in pingui etiam ſolo Iſatida naſci uidi.

* *Species uidetur* Braßicæ *ſylueſtris.*

ISATIS AGRESTIS. CAP. 216.

Agreſtis Iſatis eandem cum ſatiua formã habet, & ab illa nihil differt, præterquàm quòd non ſeratur. Germani eam wilden Weydt uocãt. Naſcitur in ſpiſſo & gipſoſo ſolo.

TELEPHIVM. CAP. 217.

Videtur corruptum eſſe hoc caput, & dubitatur an hoc loco legi debeat. Nam in in quarto eandem herbam aliter deſcribit: & aliter in capite Aizoi minoris, quod Telephium diuerſum ab hoc eſſe, ſecundum hanc deſcriptionẽ, neceſſe eſt. Ego nullam hactenus herbam uidere potui, quæ huic hiſtoriæ conueniret. Quapropter in minoris Aizoi annotatiunculam ſermonem de Telephio reiicimus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 118 sur 645

VALERII CORDI SImesusij, in Pedacij Dioscoridis ANAZARBEI TERTIVM DE Medica materia Librum, Annotationes.

AGARICVM. CAP. 1.

AGARICVS FVNGI GENVS EST, ARBORIBVS ADNAscens: nomen suum in Pharmacopoliis adhuc retinet, & à Germanis, quoniam plerunq; in abiete nascatur, Tannenschwamm uocatur.

*Potius Lerchenschwamm à Larice uocandus.

RHA PONTICVM. CAP. 2.

Habentur in Pharmacopoliis duæ radices, Quarum unam Rha barbarum, alteram Rha Ponticū uocant. Verùm neutra est ea, quæ hîc à Dioscoride describitur. Nam Rha Ponticum, quod hodie sic uocant, huic historiæ minimè conuenire potest. Est enim ponderosa & succosa, nec aliquem Croci ex se colorem remittit. Rha Ponticū uerò, quod Dioscorides describit, fungosum & leue est, & Croci colorem manducatum remittit. Ergo quilibet uidere potest, nequaquam uerum esse Rha Ponticum, quod hodie eo nomine uenditur. Neq; enim in Ponto hoc nascitur, sed in Italia, unde ad nos adfertur. Quid autē sit ea radix, quæ hodie pro Rha Pontico in usu est, statim pòst audiemus. Nunc uerò quid Rha Ponticum reuera sit, indicandū puto. Omnes Arabes cum de suo Rha barbaro seu Rauedseni scribunt, Dioscoridis caput de Rha Pontico citant. Vnde necessariò sequitur, Dioscoridis Rha Ponticum, quod in Ponto nascitur, idem esse cum Rauedseni Arabum. Cum uerò Rauedseni ualde odoratū esse ipse sensus testetur, & Rha Ponticum sine odore, (hoc enim Græcis ἄοσμον significat) à Dioscoride describatur, necesse est diuersas radices esse, nostrum seu Arabum Rha barbarum, & Græcorum Rha Ponticum. Propterea antea à me dictum est, neutram radicem Dioscoridis esse Rha Ponticum, quod non simpliciter à quoquam intelligi debet. Nam Rha Ponticum, quod in Ponto nascitur, inodorum est: quod uerò in India prouenit, odoratum propter cœli & regionis calorem gignitur. Nam idē genus habent, & eandem formam, Rauedseni & Rha Ponticum Græcorum, odore tamen & uirium præstantia Indicum præcellit. Certum igitur est, nostrum Rha barbarum cum Dioscoridis Rha Pontico idem esse genere, & tantum differre natalis loci diuersitate. Propterea minimè errāt Arabes, quod Dioscoridis caput de Rha Pontico in recensendo suo Rauedseni adducant. Subscribo itaq; hoc meo de Rha barbaro iudicio Manardo, qui in Epistolarum lib. 6. Epistola 5. ad Leonicenum scripta, idē quod ego de Rha barbaro iudicat.

Seritur hodie in plurimis Germaniæ locis herba quædam, quam uerum Rha barbarum esse credunt, quoniam luteum colorē radix eius habet: sed magno errore. Est enim nihil aliud, quàm Lapathi uel Rumicis species, quod quilibet ex radicis, caulis, foliorum, florum & seminum figura & uiribus iudicare potest. Nequaquam enim continuo Rha barbarum erit, etsi luteum colorem radix habeat. Nam uulgaris quoque Rumex similem colorem in radice ostendit. Propterea superuacuum est, quod tanta cura eam herbam excolant.

GENTIANA. CAP. 3.

Gentiana à Germanis Bitterwurtz & Encian uel roter Encian appellatur. Nota hoc nomine omnibus Pharmacopolis & Medicis radix est. Nascitur copiosissimè in Sueuiæ & Brisgoiæ montibus.

ARISTO-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 119 sur 645

ARISTOLOCHIA. CAP. 4.

Tria ſunt Ariſtolochiæ genera. Longa, rotunda, & altera longa, quę Ariſtolochia clematitis uocatur. Hanc hodie ſimpliciter longam uocamus, cùm tamen prior illa ſic appellanda erat, quæ incognita nobis hactenus fuit. Iam uerò ex Italia ad nos rurſus affertur. Radicem habet dodrante non multò longiorem, ut etiam hiſtoria indicat. Quæ uerò hodie longa à nobis appellatur, & ueteribus Ariſtolochia Clematitis, ab hac diuerſa penitus eſt. Longiſſimam enim & uitis ſarmento ſimilem radicem habet, unde apud Græcos nomen inuenit. Germani eam Oſterlucei uocant. CAP. 6.

Rotunda Ariſtolochia radicem rotũdam, inſtar globi, habet: nonnunquam etiam tuberibus inæqualem. Hac etiam caruimus hactenus, & malè eius loco uſi ſumus ea radice, quam Germani Holwurtz appellant, quæ nihil habet præter radicis rotundi tatem, cur Ariſtolochia dici poſſit. Omnes enim Ariſtolochiæ hederaceo conſtant ſo lio. Holwurtz uerò Rutæ & Fumo terræ folia ſimilia habet. Omnes etiam Ariſto lochiæ eundem ſaporem & odorẽ habent. Holwurtz autẽ ab Ariſtolochia utrumq; diuerſum. Porrò male in omnibus Dioſcoridis exemplaribus Clematitis Ariſtolo chiæ folia, minoris Sedi, id eſt, Vermicularis foliis comparãtur. Etenim cùm longa & rotunda Ariſtolochia, hederaceis conſtet foliis, par eſt etiam tertiã eius ſpeciem eiuſ dem formæ folia habere, qualia etiam in ea naſci cernimus. Propterea corruptus eſt hic locus apud Dioſcoridem, cum ait: φύλλοις ὑπερσχγνύλοις ἀσαζώσ μικρῦ ἑοικός. & pro ἀσαζώσ, legendum eſt ἀσάρῳ. Sic proculdubio etiam Dioſcorides ſcripſit, & ipſa rei na tura indicat. Μικρῦ uerò expungendum eſt. Ipſe uerborum contextus uidetur à Dio ſcoridis ſtylo & loquendi forma in comparationibus plantarum abhorrere. Factum itaq; eſt quorundam diligentia, ut omnes tres ueræ Ariſtolochiæ differentias habere poſſimus. Quid autẽ ſit Holwurtz/ quam malè rotundam Ariſtolochiam uocamus, in Fumi terræ capite indicabimus, ne quicquam relinquere uideamur. CAP. 5.

DVLCIS RADIX. CAP. 7.

Glycyrrhizam Germani Süßholtz & Süßwurtz appellant: Eadem eſt cum Scythica, quæ comeſta aliquot diebus ſitim famemq; tolerare Scythas poſſe, autho res tradunt. Plantatur hæc in Germania etiam ad annonam & uectigal. Plinius erra uit, quòd dicit ſine dubio inter aculeatas eſſe Glycyrrhizam, foliisq; eam echinatis de ſcribat, id eſt, aculeatis. Decepit Plinium duorum iſtorum uocabulorum ſimilitudo, χίνω & ἐχίνω. Nã facilis eſt ex uno in alterutrũ lapſus. Dioſcorides folia Glycyrrhizę χίνῳ, id eſt, Lentiſco comparauit. Vidi autem ego Lentiſci & Glycyrrhizę folia: eſtq; his mira in figura, poſitu & ordine ſimilitudo. Quapropter monendi ſunt Pliniani le ctores, ne hoc loco Plinii potius authoritatem, quàm naturæ ueritatem, & oculatam fidem ſequantur.

CENTAVRIVM MAIVS. CAP. 8.

Inuenit olim utrumq; Centaurium, & à ſe appellauit, Chiron Centaurus. Hodie ue ro quale ſit hoc maius Centaurium, omnino incognitum fuit, & adhuc pauciſſimis, quid reuera ſit, notum eſt. Porro ſi huius hiſtoriæ quis conferat radicem iſtam gran dem, quam hactenus impropriè Rhaponticum uocarunt Pharmacopolæ, haud qua quam ire inficias poteſt, idem eſſe eam cum maiore Centaurio. Neq; uerò radix tan tum deſcriptioni conuenit, conueniunt etiam caulis, folia, flores & ſemina. Quapro pter non opus fuiſſet Antonium Muſam hoc negare.

CENTAVRIVM MINVS. CAP. 9.

Minus Centaurium ob amaritudinem Fel terræ etiam à Latinis appellatur: quam appellationem male ad maius Centaurium tranſtulit apud Theophraſtum Gaza. Non enim amarum guſtu percipitur, ut minus. Eſt autem minus Centaurium ea her ba, quam Germani Tauſentgulden/ & Aurin uocant. Quidam etiã Fiberkraut: In Pharmacopoliis Centaurea appellatur.

*Cognata huic uidetur Gratiola, ſed efficacior.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 120 sur 645

CHAMAELEON ALBVS. CAP. 10.

Chamæleonem quidam eum Carduum esse dicunt, qui à nobis Viehdistel appellatur. Alii etiam Marianum Carduum ueluti lacteis maculis in foliis consperſum Chamæleonem uocant. Sed neutra pars probabile quiddā asserit. Nam Chamęleon duplicem habet differentiam. Est enim candidus & niger. Ille nullum omnino caulē habet: hic uero tātum dodrantali lōgitudine. Sed Viehdistel & Martendistel proceros habet caules, qui interdum supra hominis proceritatem excrescunt. Neque hac tantum nota hi Carduí à Chamæleonibus differunt, carent etiam odoris grauitate, propter quam niger Chamæleon Ocimoides & Cinozolon uocatur. An autem apud nos etiam nascatur albus Chamæleon, non facilè quiuis dixerit. In Italia uerò prouenit, unde allatas radices uidi. Ixia uenenum huius radicibus interdum & in quibusdā locis adnascitur, uisco quo aues capiuntur simile, unde & apud Grecos nomen inuenit. Appellatur etiam ipsa herba Ixine ab hoc uisco, ut apud Theophrastum & Plinium uidere est. Apud Plinium tamen lib. 21. cap. 16. male Helxine pro Ixine, scriptum inuenitur.

*Carlina candida maior, quæ ex Gargano monte adfertur.

CHAMAELEON NIGER. CAP. 11.

† Chamæleon niger uerus ab hoc diuersus, nosci-tur hodie eruditis in Italia.

Chamęleonē nigrum uulgo ignoramus. Mihi tamen ea Carduí species uidetur esse, quæ à Germanis Eberwurtz appellatur: † historiæ enim omnes notæ conueniunt, & eosdem habet in curandis malignis ulceribus usus. Sed obiiceret quispiam, Nigri Chamæleonis radicem uenenatam esse intra corpus sumptam, ut Galenus ait: radicem uero, quam nos Eberwurtz nominamus, egregiam uim contra pestem & omnia uenena habere. Nos autem respondemus: Non semper huius Chamæleonis radicem uenenatā esse, neq; in omnibus locis, sed iis tātum, quibus uisco simile quiddam, quod Ixiam uocant, in radice producit, quod si non habeat, non est uenenata. Nam albi etiā Chamæleonis radix si sine Ixia sit, intra corpus contra uarios morbos sumitur. Cùm uerò adnatam Ixiam habuerit, uenenata redditur. Sciendum est illud etiam, in nigro Chamæleone Ixiam interdum inueniri, ut Plinius lib. 22. cap. 18. circa finem ait, additq; omnium generum Chamæleonis radices scorpionibus aduersari: Quare non sine ratione nos quoq; nigri Chamęleonis radice, quam Eberwurtz uocamus, contra pestem & uenena utimur. Porrò accusare aliquis Plinium posset, quòd nigri etiam Chamæleonis genera uiscum ferre dixerit. Verùm cum uiderim in ea radice, quam Eberwurtz uocamus, Ixiam nasci, Plinium uera dixisse, & Eberwurtz nigrum Chamæleonem esse, probare possum. Itali nigrum hunc Chamæleonem Carlinam uocant. *Carlina nigra.

CROCODILIVM. CAP. 12.

Crocodilion nigro Chamæleoni simillimum est, & sæpe legentes fallit. Germani wild Eberwurtz uocant. In Pharmacopoliis hodie non habetur.

*Quidam Rhaponticum Germanicum interpretantur, nescio quam herbam sic appellantes.

LABRVM VENERIS. CAP. 13.

Labrum Veneris Græci Dipsacon, Pharmacopolæ Carduum fullonum, Germani Wolffstrahl/ Weber distel/ & Weberkarten appellant. Notus est omnibus Carduus, cuius echinatis capitibus fullones pannum uellicant & exasperant. Duplicis autem est differentiæ. Quædam enim sponte ubique prouenit, quædam etiam in agris seritur, qua fullones utuntur. Non desunt qui hanc Carduí speciem Virgam pastoris uocent.

SPINA ALBA. CAP. 14

Spina alba, de qua hic agitur, ex Carduorum censu est, & ab Arabibus Bedegnar appellatur. Nondum tamen inter doctos conuenit, quo nomine à nobis appelletur: Quamuis Fuchsius Marianum carduum, cuius folia lacteis maculis distincta sunt, Spinam albam esse certò affirmet. Cùm uero ueteres hanc albam Spinam simpliciter albo colore descripserint, & non candidis maculis cōsperſam, quales in Mariano Carduo uidemus, nihil affirmo.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 121 sur 645

ARABICA SPINA. CAP. 15.

De Arabica Spina, quam Arabes Suchaha uocant, non parua etiam inter doctos & Pharmacopolas contentio habetur, quam componere non est nostrum.

SCOLYMVS. CAP. 16.

Scolymus non est uulgaris ille & incultus Carduus, purpureũ habens florem: sed satiuus ille, quem ueteres Rei rusticæ scriptores simpliciter Carduum uocant, Itali hodie & Galli Artecochum. Pulcher est Carduus, cuius fructu siue capite in cibis uescuntur. In Germania nuper etiam seri cœpit, non tamen ad libidinis luxum, ut in Italia & Gallia. *Carduus Hispanicus.

POTERIVM. CAP. 17.

Poterion Cardui species est, quæ hodie non cognoscitur: non, ut quidam putant, arbuscula illa, quæ Germanis Schlehendorn appellatur. Dioscorides Poterion grandem e fruticẽ scribit. Schlehendorn uerò frutex nõ est, quoniã in iustam arboris magnitudinẽ adolescit, si nõ præcidatur. Poterion longos, molles, utiliũ modo lentos, graciles, & hircinæ spinę similes ramulos producit. Schlehendorn uerò non ramulos à terra mittit, sed crassum, durũ, inflexilem, & si flectatur continuo fragilem caudicem erigit. Vidi ego Hircinæ spinæ ramulos, qui graciles molles q; sunt, ut carduorum & aliarum herbarum ramuli. Sed nihil omnino commune cum hac arbore habebant. Poterion totũ multa, tenui, lanosa q; lanugine uestitur. Schlehendorn uero nulla lanuginis uestigia habet, nisi fortè aliquis in uetustis illius caudicibus muscum & uillosam caniciem lanuginem appellare uelit. Sic autem nequaquam intelligit Dioscorides. Multum enim differunt Muscus & Lanugo. Muscus etiam in crassis tantum arborum partibus inuenitur. Poterion uerò totum tam ramulis minimis, quàm maximis lanuginem ostendit. Poterio semen siue fructus odoratus, sed medicinæ inutilis est. Schlehendorn uero inodorum & medicinæ ualde utilem habet. Postremò Poterio sunt radices neruosæ, quæ in terra sectæ gummi lachrymantur. Schlehendorn uero ligneas habet radices, quæ in terra sectæ nullum gummi emittunt. Certum igitur est, arborem quam nos Schlehendorn appellamus, Poterion non esse, neq; à Dioscoride describi. At si eam descripsisset, in primo libro, ubi Prunũ & alias arbores recenset, quærẽda esset, ac minimè inter Carduos in hoc tertio, in quo de radicibus, herbis & seminibus scripturũ in præfatione huius libri pollicitus est.

Non est Prunus syluestris.

ACANTHIVM. CAP. 18.

Acanthion diminutiuum est ab Acantho nomen. Est autem sine dubio Carduus, quem Benedictum uocant, Pharmacopolæ Itali Carduncellum diminuto à Carduo nomine, & Germani pariter Latinis Cardobenedicten, & proprio uocabulo Spinuelsteel, quasi araneæ carduum, propterea quòd aranearum telis capita ipsius similis septa sunt lanugine.

ACANTHVS. CAP. 19.

Ex Carduorum etiam genere Acanthus est. Itali eum Brancam ursinam Romanã uocant. In Germania à quibusdam spectaculi causa in hortis colitur. Differt à uulgo hic uocata Branca ursina, umbellifera herba plurimùm, quæ à Nicandro & Plinio Bupleuron, & à ueteribus Græcis etiam Bupresti appellatur. Est & Bupresti ex Cantharidum genere, de qua in Secundo dictum est.

*Branca ursina Romana, alia syluestris est, alia satiua.

SYLVESTRIS ACANTHVS. CAP. 20.

Qualis sit syluestris Acanthus, nondum comperi.

ONONIS. CAP. 21.

Ononis ab Italis Remora aratri, Resta bouis, & Acutella, à Germanis uero Hauwheu & Stallkraut appellatur. Longissimas habet radices, quæ boues & aratra in arando remorantur, unde etiam ab Italis nomen inuenit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 122 sur 645

LEVCACANTHA. CAP. 22.

Antea habuimus Carduum, qui duobus discretis nominibus ἄκανθα λευκὴ appellabatur. Hic uerò compositò ex duobus uocabulis nomine, λευκάκανθα uocatur. Qualis autem Carduus sit, hodie ignoratur.

TRAGACANTHA. CAP. 23.

Tragacantha Latini Hirci spinam uocant, cuius lachrymâ quæ ex secta manat radice, adhuc in Pharmacopoliis Tragaganthum appellatur. Falluntur aliquot recentiores, qui gummi Arabicum Tragacanthæ lachrymam esse putant.

ERYNGIVM. CAP. 24.

Eryngion, quod hodie quidam Centumcapita, & Germani Wallendistel / uel Radebistel uocant, omnium Carduorum pulcherrimum est, propter foliorum spectabilem formam, & capitulorum posituram, quæ alibi candida, alibi pallida, & in quibusdã locis cœrulea spectantur. Radices eius in Pharmacopoliis siccatæ & Zacharo conditæ seruantur.

ALOE. CAP. 25.

Aloẽ omnibus Pharmacopolis notus est succus, cuius frequentissimus est in Medicina usus. Affertur autem ex India. Herba ipsa etiam apud nos studiosè in hortis colitur, ea qua à Dioscoride describitur figura. Quidã Semperuiuam Indicã appellant.

*Aliqui Sedum maius uocant. Insipida apud nos est: sed in hypocaustis suspensa, amarescit, uiuitq; ac uiret. Succotrina à loco Succot cognominatur quædam. Præfertur Hepatica. Vilis & arenosa est Caballina.

ABSINTHIVM. CAP. 26.

Absinthium Germani Wermũt / & Elsenn uocant. Multas habet quæ statim insequuntur differentias. Hoc loco tamen de uulgari & ubiq; nascenti agitur. Errant qui album Abrotanum, Ponticum Absinthium esse dicunt. Errant etiam qui Cupressum herbam (quam nos Cypressen, Græci Chamęcyparissum nominant) Seriphiũ, id est, marinum Absinthium esse contendunt.

*Nostro Absinthio quia parum adstringit, admisceri potest Rosa.

MARINVM ABSINTHIVM. CAP. 27.

Marinum Absinthium à Seripho Insula etiam Seriphium dicitur. Nascitur maritimis locis, unde nomen inuenit. Pharmacopolæ eius semen habent, quod Alexandrinum semen uocant, quidam etiam Sanctum semen, quod nomen à Santonico de-
CAP. 28. ductum est. Nam hoc marino Absinthio simile est, semine tantum exiliore. Nascitur hoc in Gallię & Germaniæ quibusdã locis, & semen eius ab Italis Sandonigo, à Pharmacopolis Zinæ semen, uel semen Sanctum minus appellatur. Germani utrumque Wurmsamen / & Wurmkraut uocant.

*Huius semen aliqui semen Zedoariæ uocant. Absinthium marinum aiunt etiam in Germaniæ ora, ut Seebergi, inueniri.

ABROTONVM. CAP. 29.

Abrotonum duplex est, scilicet nigrum & candidum. Illud mas, hoc uerò fœmina intelligitur. Mas apud nos in hortis planta tur, & Germanis Stabwurtz / Garbrim / Ebretß / candidum similiter in hortis seritur, sed interim multis in locis sponte gignitur, propterea à nobis Wilde stabwurtz & Weisse stabwurtz appellatur. Mas apud nos rarò floret, ob nostri cœli frigiditatem.

HYSSOPVS. CAP. 30.

Hyssopus sine dubio est ea planta, quæ adhuc ab omnibus hoc nomine dicitur: quamuis multis argumentis contendere aliquis posset, nos Hyssopo carere. Sed ea argumenta facilè diluí queunt. Germani Jsop uocant.

*Nascitur circa hunc fruticem Cuscuta, multò reliquis subtilior: qua pro Epithymo, si opus sit, rectè utemur. Ienæ in montibus syluestris etiam Hyssopus prouenit.

STICHAS. CAP. 31.

Stichas in Stichadibus Insulis è regione Massiliç olim serebatur, unde & nomẽ inuenit.

uenit. Huius loco hodie Arabica Stichade utuntur pharmacopolæ, quæ omnino eadem est, sed densiorem spicam habet. Porrò omnibus hodie ignotum est, quidnam sit ueteribus illa herba, quam nos Lauendulam maiorem, siue Spicam, appellamus. Quidam tamen Nardum Celticam esse affirmant: quorum opinionē in Celtica Nardo confutaui. Alii Roris marini genus quoddam existimant, inter quos Leonicenus, Manardus & Parens meus fuerunt. Verum nec̄ horum opinioni assentiri possum, salua tamen semper doctissimorum uirorum authoritate, & chari parentis reuerentia. Cum uero ab illorum sententiis omnino recesserim, meam opinionem de Lauendula ista, seu Spica, ut proferam necesse est, ne uidear temerè & absq; ratione à doctissimorum uirorum iudicio recessisse. Mihi autem omnino persuasi, Spicam istam Stichados speciem esse. Nam nascitur & plantatur iisdem locis, quibus Dioscorides Stichada nasci ait. Sed leue est hoc argumentum. Consulamus ergo omnes alios sensus, qui si integri nobis fuerint, nunquam in iudicandis plantis errare & falli possumus. Iamdudum itaq; in ea opinione hæsitaui, quòd crederem Spicam istam Stichadis speciem esse. Nolui tamen quicquam certi pronunciare, antequàm utranq; plantam uiuam uidissem. Curaui igitur Arabicum Stichada, nostro orbi peregrinam plantam, mihi afferri, allatumq; ex Narbonensi Gallia semen terræ mandaui aliquoties: & è semine prodiit planta ramulis, foliis, odore, sapore, & ramulorum foliorumq; positu Spicæ Lauendulaceę per omnia similis. Fragrantior tamē est Arabica Stichas, quàm Spica. Neq; tamen his notis contentus fui. Animaduerti etiam flores & semina in utraq; similima esse, quæ utraq; in oblongis spicis gerit. Arabicæ tamen Stichadis Spica breuior est & densior, quàm Lauendulæ siue spicæ.

Spica duplex.

Huius etiam generis est uulgaris ista Lauendula, quæ ex maiore illa in eam quam uidemus degenerauit. Porrò Mesue uehementer errat, quòd scribit Arabicam Stichada semen non habere, cum illi satis manifestum & perspicuum sit.

ORIGANVM OMNE. CAP. 32. 33. 34. 35.

Origani multæ sunt species, ut Heracleoticum, Onitis, Origanus sylueſtris, et Hircina origanus. Heracleotica uero plures adhuc differentias habet, inueniturq; una eius species, quæ forma foliorum & capitulorum Maioranam imitatur. Hæc iam ex Creta à quibusdam allata est, odore iucundissimo. Omnibus illis speciebus nos in nostro orbe caremus, sola sylueſtri Origano excepta, quæ copiosè in nostris montibus gignitur, & à nobis Costen & Wolgemůt appellatur. Hæc iam in pharmacopoliis habetur.

PVLEGIVM. CAP. 36.

Nouerunt omnes Pulegium, quòd humentibus locis sponte gignitur, & à quibusdam in hortis & perforatis fictilibus plantatur, propter miram germinandi facilitatem. Nam etiam minutim incisum satumq; prouenit & germinat. Germani Poley uocant.

DICTAMNVS. CAP. 37.

Iamdudum à doctis deprehensum est, nos uera Dictamno carere, & diuersissimam ab ea radicem in eius locum recepisse, quam magno errore Dictamnum nominamus. Constat uera Dictamnus Pulegii foliis, nostra uerò, qua pro Dictamno utimur, Fraxini folia habet, quæ longè à Pulegii foliorum similitudine recedunt. Vera Dictamnus etiam foliis Medicinam facit tantum, radices enim lignosæ sunt, propterea rarus illarum usus fuit. In nostra uerò solæ radices medicā uim habent. Dictamni præterea folia densa lanugine utrinq; uestita sunt: nostræ autē folia omnino glabra cernūtur. Quapropter in Dictamno hac ualde erramus. Ne autē calumnias & conuicia audire cogar, quod à cōmuni persuasione recedā, indicabo ubi nā uera sit Dictamnus: Georgius Agricola primus in Germaniam Dictamnum ueram attulit, cum ex Italia rediret. Vidit hic uiuam Dictamnum cum Scordio in fictilibus uasculis Venetias ex Creta allatam. Post hunc magnā illius copiam Olingerus Norimbergā Venetiis aduexit, à quo peritiores etiā pharmacopolę emūt. Nūcautē quotannis magnę eius farcinę ex Creta Venetias, à Venetiis Francofordiā afferūtur. Et tam graphicè ab omnibus descriptā historiam exprimit, ut non possit melius. Verū minimè caule caret, ut

Theophraſtus ſcribit. Minimè etiam flore, ut Dioſcorides putat. Habet enim purpureum florem. Quapropter hac in parte potius Vergilio, quàm Theophraſto & Dioſcoridi crediderim, qui caulem & flores purpureos Dictamno tribuit. Sed uenia dignos illos pronuncio, cùm multæ herbæ quibuſdam temporibus & locis neq; caulem neq; flores habeant. Non tamen id à proprietate illis ineſt. Simile in Cynogloſſa Dioſcorides commiſit, quæ quibuſdam locis & temporibus caulem & flores minimè producit, cùm tamen alibi utrunq; producat. Plures ſunt herbæ, quibus neq; caulem, neq; flores, neq; ſemina Dioſcorides eſſe dicit. Ego tamen multis nunc annis hoc obſeruare uolens, tale nihil inueni, ſed deprehẽdi eas herbas, quibus ille caules omnino negat, interdum, ut antea dixi, ſic naſci. Illud tamen animaduerti uerum eſſe, nullam Filicem Filiciq; cognatam herbam, caules, flores & ſemina ferre. Thelypteris autem quamuis caulem ferat, flores tamen & ſemina minimè gignit.

✳ *Vulgarem Dictamnum, Itali Fraxinellam uocant: quod nomen aliqui ſigillo Salomonis non rectè adtribuunt.*

PSEVDODICTAMNVS. CAP. 38.

Pſeudodictamnus antedictæ ſimilis deſcribitur, ſed humidioribus locis gignitur. Neceſſe igitur eſt, maiorem priore fieri, quod ad folia & caules attinet. Viribus uerò multo inferior exiſtit. Non affertur hæc. Satius enim eſt nobis priore uti, quæ uiribus hanc ſuperat.

CRETENSIS DICTAMNVS. CAP. 39.

Non apportatur ad nos hoc Dictamni genus. Quidam credunt noſtram Dictamnum illud eſſe. Sed hæc ubiq; naſcitur, propterea non opus fuiſſet, ex Creta eam in Græciam afferri.

SALVIA. CAP. 40.

Eleliſphacum Latini Saluiam uocant, Germani Salbey. Optima eſt quæ minora habet folia. Vehementiorem enim ſaporem remittit. Nota omnibus Saluia eſt.

✳ *Saluia cruciata eſt, de qua Dioſcorides ſentit, minor. Maior uerò, Sphacelus Theophraſti.*

MENTHA SATIVA. CAP. 41.

Πόσμον ſiue Μίνθιον, Germani Krauſe münz appellant, Saxones uerò krauſe munchen, pharmacopolæ Mentham criſpam. Satiua hæc Mentha eſt, & niſi ſæpe transferatur, Siſymbrio ſimilis fit.

MENTASTRVM. CAP. 42.

Mentaſtrum agreſtis Mentha eſt. Germanicè Pferdemünz appellatur. Serpit per terram hirſutioribus & grauius olentibus foliis, quàm ſatiua Mentha. Sed nemo aquaticam Mentham me intelligere hoc loco credat.

NEPETA. CAP. 43.

Nepeta tres habet ſpecies. Eſt enim montana, agreſtis, & fruticoſa. Montanam nondum uidi. Agreſtis priuatim à Latinis Nepeta uocatur: quod nomen malè nunc tertiæ ſpeciei, quæ omnium ignauiſſima eſt, tribuitur. Habet uerà Nepeta Pulegii ſimilitudinem aliquam, & nobis Rornmünz uocatur. Tertia ſpecies fruticoſa & procera eſt, Germanicè Katzenmünz uocatur, quoniam feles ea delectantur. Ob eandem cauſam ab Italis Mentha cataria dicitur. Græci omnes has ſpecies Calaminthas uocant. Recentiores pharmacopolæ ueram Nepetam Calamentum & Mentham nõ odoriferam dicunt, ut diſtinguatur à ſatiua & odorata Mentha. Verùm inepta eſt hæc diſtinctio, cum Calamenthum etiam ualde odoratum ſit.

✳ *Nepeta alia eſt montana, Steinmünz. alia propriè dicta, in aruis & humidis locis, Rornmünz. alia falſo dicta Nepeta, Katzenmünz.*

THYMVM. CAP. 44.

Thymus in multis Germaniæ locis in hortis plantatur, & à nobis Tymchen uocatur. In calidioribus regionibus ſponte gignitur. Is uerò qui in Creta naſcitur, ſpicata habet capitula, & fragrantiſſimum ſpirat odorem. Nonnunquam etiam ad nos affertur, & à pharmacopolis Thymus aromaticus appellatur.

THYM-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 125 sur 645

THYMBRA. CAP. 45.

Thymbra ſylueſtris, & ſatiua eſt, utraq; Cunila à Latinis dicitur, ſatiua uerò Satureia tantum. Hæc à nobis Saturey & Gartenkunel dicitur. Nemo credat, Columellam Thymbram à Satureia diuerſam facere herbam, cum ait: Et Satureia Thymi referens Thymbræq; ſaporem. Satureiæ enim uocabulo ſatiuam Cunilam intelligit, Thymbræ uerò ſylueſtrem. Quaſi dicat: Satureia quæ Thymbra ſatiua eſt, medium habet inter Thymum & ſylueſtrem Thymbram ſaporem. Sylueſtris autem Satureia, quæ propriè Thymbra uocatur, & ipſa iam affertur ex Creta pro Polio, ſed falſo, habetq; circa ſe cuſcutam Epithymi modo, quam Paulus Aegineta, Epithymbrum uocant.

SERPILLVM. CAP. 46.

Serpillum quoddam ſatiuum, quoddam etiam ſylueſtre eſt. Satiuum hodie non temerè cognoſcitur. Errant itaq; qui noſtrum Pulegium illud eſſe credunt. Sylueſtre uero ubiq; in aſperis naſcitur, & à nobis Quendelkunel & Feldtkunel uocatur. Quidam adeò inertes ſunt, ut Feldtkunel & Feldtkümmel eandem rem eſſe credant: cùm hoc uocabulo Caron agreſte, illo uero Serpillum ſylueſtre Germani intelligant. Porro magnam ſimilitudinem Cunila cum Serpillo habet. Propterea hoc illius etiam nomen ſibi apud Germanos adoptauit.

SAMPSVCHVM. CAP. 47.

Sampſuchus ſiue Amaracus, Latinis Maiorana, Germanis Meyeron uocatur. Omnibus nota eſt herba. Illud tamen reticere nolo, Amaraci nomine etiam aliam herbam Galeno, Dioſcoridi, & aliis Græcis ſignificari. Nam Galenus libro tertio κατὰ γένη Amaracum non boni odoris eſſe indicat, propterea eam delicati cuiuſdam emplaſtro miſcere noluit. Quid uero ſit Amaracus, quam eo loco intelligit, poſtea eodem hoc libro in Parthenio indicabimus.

** Sampſuchum aliud ſemine ferit: aliud ſurculo, quod fruticeſcit.*

MELILOTVS. CAP. 48.

Melilotum Latini Sertulam Campanam uocant. Non idem Melilotum omnes pharmacopolæ habent. Quidam enim humi ſtratam trifolii ſpeciem, (Heluetii uocant Bäle Taubenkröpfle) quæ luteos habet flores, pro Meliloto accipiunt, ſed male. Neq; recens enim, neq; ſicca aliquam odoris bonitatem habet: Melilotum uero fragrantiſſimum habere debet, præſertim ſiccum. Propterea hoc Dioſcorides cũ Sampſucho inter alias odoratas herbas deſcribit. Ii tamen melius faciunt, qui Steinklee appellatam Loti ſiue Trifolii ſpeciẽ, pro Meliloto accipiunt. Odorata enim eſt ualde, præſertim quæ luteos habet flores: hi ſiccati melius etiam olent.

** Melilon uera gratißimum habet mellis odorem: eius uera effigies exhibetur à Fuchſio.*

MARVM. CAP. 49.

Maron olim omnibus nota fuit herba, propterea (ut in re nota fit) forma eius deſcripta non fuit. Hinc factum eſt, ut hodie omnino ignoretur.

ACINOS. CAP. 50.

Acinos niſi Ocimum Cariophyllatum fuerit, quod Germani Krauß baſilien uocant, omnino incognita eſt hoc tempore.

BACCHARIS. CAP. 51.

Bacchar ſiue Baccharis, coronaria eſt herba. Cuius caput in quibuſdam exemplaribus malè Aſari capiti commixtum eſt, & ab imperitis additum, ut ſuprà, cum de Aſaro ageremus, dictum eſt. Bacchar uero quo nomine iam appelletur, ignoratur. Ruellius eam nouiſſe ſe putat. Ego uero qualem ille herbam intelligat, non ſcio.

RVTA. CAP. 52.

Rutam Germani Rauten/ſiue Weinrauten appellãt. Omnibus nota eſt herba.

Habet

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 126 sur 645

Habet autem ſuas differentias. Vna enim ſatiua eſt, de qua nunc agitur. Altera ſylueſtris, odoris & ſaporis acrimonia ſatiuam ſuperans. Hanc Arabes Harmel ſiue Armel uocant: pro cuius ſemine Cicutæ ſemen magno periculo hactenus in uſu fuit, quem errorem alii ante nos animaduerterunt.

RVTA SYLVESTRIS. CAP. 53.

Parens meus in ſuo Botanologico ait, noſtrum uulgare Hypericum ſiue Perforatam, Aſcyron, id eſt, alteram Hyperici ſpeciem eſſe. Antonius Muſa uerò negat, & ſcribit noſtram Perforatam omnino eam eſſe, quæ hoc loco à Dioſcoride Ruta ſylueſtris uocetur. Miror autem quomodo in tam peruerſum iudicium incidere potuerit, uir ille aliàs acerrimus ſimplicium cenſor. Quòd autem hac in re falſum iudicium tulerit, nunc conabimur oſtendere, à temperamento Rutæ ſumpto initio. Certum eſt ſecundum Galeni, & omnium Medicorum ſententiam, atq; ipſa experientia comprobat, ſatiuam Rutam in tertio iam completo excalfacientium ordine ſiue gradu eſſe, unde etiam tantam exiccandi uim acquiſiuit, ut ipſum genitale ſemen exiccet. Sylueſtris uerò Ruta integro gradu in caliditate & ſiccitate ſatiuam excellit: quo fit, ut non ſine nocumento intra corpus ſumatur. Qui igitur hæc probè conſideauerit, nullo modo iudicabit Perforatam ſylueſtrem eſſe Rutam: quippe cùm Perforata in ſecundo tantùm calfaciendi & ſiccandi gradu ſit. Vnde perſpicuum eſt, eam nondum ſatiuæ Rutæ, nedum ſylueſtris temperamentum habere. Qui hoc credere noluerit, ipſum Galenum & certiſſima iudicia, quæ à guſtu & experientia ſumuntur, temerè reprehendit. Sed dicent aduerſarii, & errorum eorum aſſectores (ut ſunt ad calumnias prompti) cœli temperamentũ in cauſa eſſe, ut Perforata apud nos in calore deficiat. Eos ſuo gladio iugulabo. Nónne idem cœli temperamentum etiam ipſam Rutam in calore deficere cogere deberet? Nónne Ruta præterquàm quòd ſatiua eſt, ex alio etiam orbe ad nos allata fuit, unde neceſſariò ſequeretur eam frigidiorem multo fieri (ſi cœli ratio tantum in mutandis herbarum uiribus ualeret) & tamen adhuc apud nos calida in tertio gradu exiſtit. Cũ uerò Perforata hîc minimè ſeratur, ſed ſpõte ubique prouenia t, & omnia ſpõte genita ſatiuis acriora ſint, etiã in eadẽ ſpecie, & tamen in calore integri gradus interuallo ſatiuã rutam nõ æquatur, minimè uerum eſſe poteſt, quòd Muſa ait Perforatã rutã ſylueſtrẽ eſſe. Nec animaduertit Rutę ſylueſtris caput deprauatiſſimũ eſſe in Dioſcoride, de quo nunc uerba faciemus. Duplex & diuerſa ſylueſtris Rutę hiſtoria hoc capite in quibuſdã exemplaribus legitur, ac malè ſi biipſi totum caput cohæret. Neceſſe igitur eſt unam ex illis notam & adiectitiam eſſe. Quæ autem illa ſit, ipſa ratio & meliorum codicum fides docere poteſt. Siquidem in principio huius capitis tota Hyperici hiſtoria legitur, quę malè ab imperito quodam huic capiti prępoſita eſt. Quilibet enim hoc, qui legere tantum Gręcas literas poteſt, iudicabit. Nam de uerbo ad uerbum totum Hyperici caput huic loco accreuit. Hæc itaq; eſt notha & adulterina hiſtoria Rutæ ſylueſtris, cui Muſa ſuam Perforatam contulit, non animaduertens Hyperici deſcriptionem eſſe, neq; hoc loco in probatis & ſynceris codicibus legi. Abiecta igitur adulterina hac hiſtoria, uera & genuina ſequetur, quam ille neglexit. Eam autem Rutæ ſpeciem à quibuſdam in Italia ſeri uidit harum rerum diligentiſſimus obſeruator Georgius Agricola, Medicinæ Doctor, qui aliquot cum foliis, floribus & ſeminibus ramulos ſecum ex Italia attulit, eos ego diligenter inſpexi, & hiſtoriæ contuli. Cui poſt quàm per omnia reſpondere ſunt uiſi, ipſa me rei ueritas pronunciare coegit, ipſos de Ruta ſylueſtri decerptos fuiſſe. Hæc uero Ruta omnibus ignota eſt pharmacopolis. Porro amicis hæc ſcripſimus. Nam ſi neceſſe foret, ualidiora adhuc allaturi eſſemus argumenta. Hæc candidis ingeniis ſufficiant.

Noſtrum Liguſticum habet candidum ſemen, quia eſt ſatiuum: Dioſcorides de ſylueſtri loquitur.

CAP. 54. *Moly, Galeno & Hippocrati Myle eſt.*

PANACES HERCVLEVM. CAP. 55.

Panaces Herculeum malè apud Theophraſtũ Ligufticum interpretatus eſt Theodorus Gaza. Sunt enim natura diuerſæ, non tamen penitus diſſimiles ferulaceæ plantę, quòd ad radicem, caulem & ſemina attinet, folia uero plurimum diſcrepant. Ipſa herba

herba apud nos non naſcitur ſponte, in Italia uero à quibuſdam oſtentationis gratia eam ſeri audio. Ex radice inciſa liquor manat, qui opoponax & opoponacum uocatur, cuius adhuc eſt frequens in medicina uſus. Atqui non queo ſatis admirari præcoces eos & temerarios in demonſtrandis plantis iudices, qui quàm primum uni ca tantum nota & ſimilitudo hiſtorię ſiue deſcriptioni conuenerit, tam facilè plantam aliquam, hoc uel illud eſſe pronunciant, reclamantibus interim plurimis deſcriptioni notis. In eorum etiam numero Itali quidam ſunt, qui noſtram uulgarem Brancam urſinam Panaces Herculeum eſſe putant, nobisq; Germanis ſemen eius ceu rei exoticæ mittunt, cum tamen apud nos nihil illa uulgarius ex ferulaceis herbis inueniatur.

PANACES ASCLEPIVM. CAP. 56.

Panacis hoc genus ab inuentore ſuo nomen inuenit. Hodie uero non cognoſcitur.

PANACES CHIRONIVM. CAP. 57.

Inuenit olim Chiron Centaurus, & à ſe nominauit hoc, quod nunc ab omnibus ignoratur, Panaces.

** Quidam mentam Saracenicam uocant, ſed falſo: Theophraſtus quidem Panaces Chironium, Helenium uidetur. nam aliud quam Nicander & Dioſcorides Chironium habet.*

LIGVSTICVM. CAP. 58.

Liguſticum à Liguria, ubi copioſe naſcitur, appellatum eſt. Galenus Libyſticum uocat, pharmacopolæ Leuiſticum, Germani Liebſtöckel.

** Noſtrum Liguſticum habet candidum ſemen, quia eſt ſatiuum: Dioſcorides de ſylueſtri loquitur.*

PASTINACA ERRATICA. CAP. 59.

Erratica Paſtinaca à Germanis Wilde möhren/ & Vogelsneſt/ propter umbellæ figuram, appellatur. Græcis Στάφυλῖνος ἄγριος, pharmacopolis uero Daucum. Sed omnes authores Daucum diuerſam herbam ab hac ſylueſtri Paſtinaca faciunt. Propterea hic ſcriptor Daucũ ſeorſim etiam deſcripſit, cuius caput ſtatim ſequetur. Sunt igitur diuerſæ herbæ, ſylueſtris Paſtinaca & Daucus.

** Paſtinaca alia eſt ſatiua, alia ſylueſtris. Satiua rurſus duplex: Gallica,* Paſtenack *uel* Paſteneye *Germanis. Carota,* Mohren/ Rüble. *& ſimiliter ſylueſtris, alia Gallica,* Roßbibenelle/ Wilde Mohren: *alia Daucus dicitur, Germanis* Vogelo neſt.

SESELE. CAP. 60. 61. 62.

Seſeleos multæ ſunt ſpecies, ut Maſſilienſe, Aethiopicum & Peloponneſiacum: Eſt etiam Creticum, quod proximè ſequitur. Aethiopicum autem & Peloponneſiacum, hodie à nobis non cognoſcitur. Solius Maſſilienſis ſemen pharmacopolæ habent, Sileris montani appellatione, quod nomen à Sile deduxerunt. Nam Seſeli ueteres etiam Sili & Seli uocabant. Siler uero pumile ſalicis genus quoddam eſt, in aquoſis proueniens.

** Seſeli Maßilienſe, uulgo* Roßkümmel.

TORDYLVM, ID EST, CRETICVM SESELI. CAP. 63.

Τόρδυλον ſunt qui Τορδύλιον uocent. Nicander Hordylon, Aegineta Τόργυλον, niſi uitium in exemplaribus ſit. Herba hæc qualis ueteribus fuerit, nulli hactenus cognitum eſt ex recentioribus, qui de ſimplicibus ſcripſerunt. Ego tamen affirmare auſim, eam eſſe quæ à Germanis Berwurtz appellatur, à quibuſdam etiam Meu, ſed falſò. Parens noſter in Botanologico ſuo herbam, quam Berwurtz uocamus, Daucum Creticum eſſe putauit. Semen uero manifeſtè hiſtoriæ reclamat, quod ille nondum uiderat. Quapropter ab illius ſententia libenter recedo, ne charum alioqui patrem pluris quàm ipſam rei ueritatem æſtimare uidear. Non enim is ſum, qui ſuos ſuíq; parentis errores defendat. Econtrà uero ſi iniuſtè ab aduerſariis reprehendatur, me illum defendere uis naturæ iubet.

SISON. CAP. 64.

Siſon ſiue Sinon, exiguum ſemen eſt. Hoc tamen nomine à pharmacopolis non cognoſcitur, qui duo ſemina Amomi appellatione oſtendunt. Vnũ rotundum & Papauere minus, neq; acre, neq; odoratũ, quod Botryos ſemẽ eſt. Alterum uero Apii ſi

ue Pe-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 128 sur 645

ue Petroſelini ſemen figura & quantitate æmulatur, colore nigrum, cum tunditur odoratum, & in guſtu aromatica acrimonia linguam pungens (ut ferè omnia in umbellis genita ſemina.) Poſterius hoc ſine dubio eſt illud ſemen, quod Dioſcorides aliiq; ueteres Siſon ſiue Sinona appellarunt. Recentiores Medici, qui barbaro illo ſeculo uixerunt, & pharmacorum compoſitiones in luminaribus ſuis, ut uocant, conſcripſerunt, malè Petroſelinum Oluſatrum (quod illi corruptè Olixatrum uocant) & Sinon (quod Sinonum appellant) idem eſſe putant.

ANISVM. CAP. 65.

Aniſum omnibus notum eſt ſemen, quod in pharmacopoliis nomen ſuum retinet. Quidam etiam Fœniculum Romanum illud appellant, cum tamen Romæ idem habeant Fœniculum, quod nos. Semine uero noſtro diſſimile Fœniculo eſt. Seritur in Germania multis locis ad uectigal, & à nobis Anis uel Enis appellatur.

CARVM. CAP. 66.

Κάρον ſiue Caron, Latini Carum uel Careon, pharmacopolæ Caruí, Germani Wieſenkümel, ſiue Feldkümel, uocant. Naſcitur in pratis & campeſtribus pinguibus (non tamen uliginoſis) locis. Semine eius quotidie in cibis utimur.

ANETHVM. CAP. 67.

Anethum umbelliferum olus eſt, Fœniculo ſimile, latiore tantum ſemine. Pharmacopolæ herbam eodem nomine appellant, Germani uero Dill.

CYMINVM SATIVVM. CAP. 68.

Cyminum ſunt qui Cuminum appellant, pharmacopolæ Cyminum, ſiue Cyminum Romanum, Germani Kramkümel, Römiſcher kümel.

CYMINVM SYLVESTRE. CAP. 69.

Alterum Nigellæ ſpecies.

Nigella cornuta.

Duplex ſylueſtris Cymini genus hoc capite deſcribitur. Vnũ ſatiuo ſimile ſemen, ſed glumoſum ferens, quod Haberkümel à Germanis uocatur, quoniam auenæ modo glumoſum ſit. Apportatur hoc aliunde cum ſatiuo in Germaniam. Alterum Nigellæ potius quàm Cymino ſimile eſt. Cùm uero Nigella quoq; à quibuſdam Cyminum nigrum uocetur, potuit etiam ad hanc herbam Cymini appellatio transferri. Vidimus eam ſæpe in agris, & hîc quoq; in Vuittenbergenſi agro Medicinę ſtudioſis oſtendimus. Eſt autem ueręq; Nigellę omnino ſimilis foliorum inciſuris, florum figura & colore, ſeminum colore & odore: fruticoſior tantum, & ſemen non uaſculo continuo ut Nigella, ſed in corniculis pluribus ex uno principio ſine flore ſurſum creſcentibus. Hoc Germani Hornkummel, id eſt, cornutũ Cyminũ uocant. Ruellius libro iij. cap. xliiij. ait, ad alterius ſylueſtris Cymini deſcriptionem ſatis accedere uideri herbam, quam ſua rura Cornutam (à Corniculis) uocant. Qua in re bene iudicat Ruellius, propterea nequeo non illius iudicium probare. Atq; utinam ubiq; ſimiliter iudicaret.

AMMI. CAP. 70.

Ammi Latini Ammium, pharmacopolæ Ameos nominant. Peregrinum nobis ſemen eſt, & interdum eius loco Petroſelini ſemen Materialiſtæ pharmacopolis uendunt. Seui aliquoties mihi miſſum recens Ameos ſemen, & noſtrum cœlum minimè reſpuit, habetq; mediam inter Apium & ſatiuum Petroſelinum figuram.

* Circa Goſlariam ſponte naſcitur.

CORIANDRVM. CAP. 71.

Κόριον ἢ Κοριάνδρον, Latini Coriandrum, Germani Wandtzkentill (à cimicibus & anetho compoſito nomine) & Coriander uocant. Nomen inuenit à fœdo odore, quo, cùm uirida adhuc eſt, Cimices imitatur. Pluribus Germaniæ locis ad uectigal ab holitoribus ſeritur.

HIERA-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 129 sur 645

HIERACIVM MAIVS. CAP. 72.

Non reor Dioſcoridem hoc loco inter umbelliferas plantas Hieracium deſcripſiſſe. Cum enim ſint Intybaceæ & oleraceæ herbæ, eas in ſecundo libro, ubi de Lactuca & Intybo agitur, deſcribi oportuit. Eſt autem Hieracium maius Intybi agreſtis ſpecies, quæ à Germanis Wilde Sewdiſtel uocatur.

HIERACIVM PARVVM. CAP. 73.

Hieracium paruum à Germanis Pippaw/ Pfaffenblatten/ & Sommerdohr uocatur. Coliculum breuem, tenerum, concauum, & glabrum ſine ramulis & foliis à terra ex circunſtratis foliis erigit, in ſummo luteum orbiculatum & latum florem ſuſtinens, qui poſtquàm in pappos reſolutus fuerit, ueſtigium relinquit ſacrificulorum raſuris ſimile. Porrò utrunq; Hieracium nomen ab accipitribus accepit, qui eius lacteo liquore oculorum ſuorum aciem acuere exiſtimantur. Idem etiam de Aquila quidam tradunt. Pharmacopolæ rarò has herbas colligunt.

* *Fuchſius Hedypnoida uocat.*

APIVM SATIVVM. CAP. 74.

Omnibus cognitum eſt ſatiuum Apium, quod Germanis Eppe/ deducto ab Apio nomine, & Merck/ uocatur. Apium etiam ſponte in nigro & pingui ſolo circa pagorum foſſas ac riuulos naſcitur, ſatiuo per omnia ſimile, & idem, præterquàm quod non colatur. Copioſe autem hoc inter Lipſiam & Merſeburgum urbes circa pagos creſcit.

* *Apium ſatiuum aliud eſt latifolium, Merck. aliud criſpum, noſtrum Petroſelinum.*

PALVSTRE APIVM. CAP. 75.

Ἑλεοσέλινον apud Theophraſtum Paludapium non indoctè uertit Theodorus Gaza. Qui quamuis Græcus natione eſſet, primus tamen fuit, qui in Latina lingua Græcarum dictionum compoſitiones imitari auderet, nec infeliciter Latinam linguam in rerum appellationibus auxiſſe uidetur. Eſt autem paluſtre, ſiue ruſticum Apium, grãdis herba, Apio ſatiuo ſimilis, in paluſtribus proueniens, quæ à Germanis Waſſermerck appellatur. Nullus eius apud nos eſt in Medicina uſus. Cùm tamen eadem omnia quæ ſatiuum poſſit.

* *Eleoſelinum maius, Waſſermerck: minus, Wilde Merck.*

MONTANVM APIVM. CAP. 76.

Montanum Apium quid ſit, hodie omnino ignoratur. Nolo tamen præterire, uehementer erraſſe interpretem Virg. Marc. quòd capitula huius Apii Papaueris capitibus comparauerit. Ruellius autem Cicutæ capitibus illa ſimilia uertit, & hoc quidẽ optimè, ut nũc oſtendemus. Magna enim eſt ineptia, umbelliferę plantę capitula, id eſt, ipſas umbellas papauerinis capitibus cõparare, cum nulla ſit inter utraſq; illas partes proportio uel ſimilitudo. Græci tamẽ exẽplaris culpa eſt, quod Verg. Marcellus in uertenda hac nota peccauerit. Nam in illo legitur: Κεφαλίαι μηκωνίω παρεμφερῆς, ubi ille μηκωνιώῳ Papauer uertit, cum tamen μηκῶν Papauer, μηκώνιον uero ex papauere expreſſum ſuccum ſignificet. Quis igitur herbarum partes ſucco alicui conferret? Verum abundat in ea dictione μη, ſyllaba, & ſimpliciter κωνιω legendum, quod eſt Cicutæ. Et ſic etiam uertit Barbarus. Omnes enim Apii ſpecies in umbellis flores & ſemina ferunt, & minimè in papauerinis uaſculis. Propterea ſine dubio ipſe Dioſcorides huius montani Apii capitula ſiue umbellas Cicutæ capitulis comparauit, quæ etiam umbellas & minimè papauerina uaſcula fert. Venia dignum Marcellum pronunciarem, ſi non ipſe etiam omnia argumenta, quæ pro nobis ſunt, probè ſciuiſſet, & pro ſua uerſione contra Barbarum Apologiam ſcripſiſſet, in huius capitis Commentario.

PETROSELINVM. CAP. 77.

Quamuis Petroſelinon quoq; ſimiliter in montibus ut Oreoſelinum naſcatur, ta-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 130 sur 645

men diuersæ sunt herbæ. Petroselinum enim non tantum in montibus gignitur, sed præruptis illorum petris, unde nomen inuenit. In Macedonia optimum nascitur, unde Macedonicum etiam appellatur. Ostendunt eodem nomine grande & nigrum quoddam semen pharmacopolæ, quod Ruellius etiam uerum Macedonicum Petroselinum esse credit, lib. iii. cap. xlvii. Cum uero Petroselini semen Ammio candido & minimo semini comparetur, nequaquam uulgo uocati Petroselini Macedonici semen, uerum Petroselinum esse potest. Hoc enim nigrum & grande est. Quod autem hoc semen Petroselinum Macedonicum non rectè uocetur, eorum culpa est, quiin suis luminaribus docent, Petroselinũ Macedonicum & Olusatrum, siue Olixatrum, (ut illi pronunciant) idem esse: sed magno errore. Habet enim Olusatrum proprium & à Petroselino diuersum genus, eiusq; semen est, quod falsò Macedonicum uocatur Petroselinũ, ut sequenti capite indicabimus. Porrò uero Macedonico caremus. Quod uero eodem nomine apud nos in hortis seritur, illius speciem cultura mansuefactam esse minimè inficias eo. Hoc à nobis Peterſilien appellatur.

OLVSATRVM. CAP. 78.

Hipposelinum Theodorus Gaza apud Theophrastum Equapium uertit, propter magnitudinem sic à Græcis uocatum. Est autem Olusatrum sine dubio ea Apii species, cuius semen hodie in pharmacopoliis Petroselinum Macedonicũ appellant. Omnes enim notæ descriptioni conueniunt. Idem etiam Musa sentit. Ruellius Olusatrum non cognouit, cum huius semen antea Petroselinum esse dixerit.

SMYRNIVM. CAP. 79.

Smyrnion à Myrrha nomen habet, quoniam radicis lachryma & semen Myrrhæ aliquem odorem & saporem habeant. Hanc herbam pater Angelicam esse dixit, non uulgarem tamen, sed quę in Pomerania & Brisgoia nascitur, nigra foris radice: & hac in re dubium non est. Ruellius non sciuit, Smyrnium hodie Angelicam uocari, alioqui non affirmaret, Angelicam Laserpitium Gallicum esse. Inuenit enim in quibusdã artis ueterinariæ compositionibus Laserpitium Gallicum requiri. Postquam igitur satiuam Angelicam in Gallia uidisset, statim, (sed temerè) iudicauit, eam Laserpitiũ Gallicum esse. Cum uerò à nullo unquam probato authore aliqua Laserpitii species in Gallia nasci scribatur, nec eius historia à quoquam ponatur, uana hæc est coniectura, qua patriam suam celebrare conatur, ut similiter Laserpitiferæ appellentur Gallię, quemadmodum Cyrenæ, quas Catullus Laserpitiferas carmine suo appellat. Sed esto (quod non est) Angelica Laserpitium Gallicum uocetur, tamen etiam Smyrnium esse potest. Quapropter ipse Ruellius Smyrnium quoq; non cognouit, quamuis herbam uiderit. Ille Smyrnium eam esse herbam dicit, quæ Gallis Leuechia, siue Leueche, appellatur. Cum uero ego compertũ habeam, Leuechè à Leuistico deductum & corruptum uocabulum esse, & sic Gallos satiuum Ligusticum appellare, † minimè uerum est quòd scribit, Leueche Smyrnium Gallis uocari. Porrò uerum Smyrnium, id est, Angelica, à Germanis Heiligengeyſtwurtz/Brunſtwurtz & Angelick uocatur: quibus nominibus ea est intelligenda, quæ ex Pomerania & Brisgoia affertur radice nigra. Nam aliud etiam genus ubiq; in uliginosis circa paludes & profluentes, & in humidis petris prouenit, quod multis notis à priore discerni potest.

† *Bene diceret Cordus, si nostrum Ligusticum seu Leuisticum uulgò dictum, cum ueterum Ligustico conueniret.*

ELAPHOBOSCVM. CAP. 80.

Ad Elaphoboſci descriptionem satis accedere uidetur herba, quæ Germanis Hirſchſee appellatur, aliàs Hertzſe uel Strenzel.

FOENICVLVM. CAP. 81.

Marathrum Germani Fenchel appellant. Notum omnibus est, ferulaceam & umbelliferam herbam esse Fœniculum.

HIPPOMARATHRVM. CAP. 82.

Hippomarathrum grande & syluestre est Fœniculum. Describitur & alia syluestris Fœniculi species, sed utraq; hodie ignoratur, quamuis Ruellius sibi Hippomarathrum cognouisse uideatur.

* *Fœniculum syluestre crassius est satiuo, & grauioris odoris,* Wilder Fenchel. *Plerig, cum Peucedano confundunt hodie: sed Peucedano odor est grauissimus, radix foris nigra, Hippomarathro candida.*

DAV-

DAVCVM. CAP. 83.

Hic Daucus à ſylueſtri Paſtinaca plurimum differt, habetq; multas ſpecies. Omnium uero maxima Paſtinaca Gallica à Plinio uocatur, cui aliæ ſimiles ſunt, ſed multo minores. Omnes hæ in Germania Pimpinellæ uocantur, uulgo Bibenelle/quarum radices & ſemina ualde acrem habent ſaporem. Itali, inter quos etiam Muſa eſt, aliam herbam Pimpinellam uocant: eam ſcilicet quam nos Blůtströpffiin appellamus: cuius duæ ſunt ſpecies. Vna purpureo, altera pallido, cum floret, capitulo. Hæc in æditis & aſperis naſcitur, illa in pinguibus & lutoſis pratis: utraq; Italis ad cibos expetitur, habetq; Dauco, id eſt, Pimpinellæ noſtræ ſimilia folia, minimè tamẽ umbellas. Temperamento uerò contrario conſtat, uulnera capitis mira efficacia ſanat, quas uires uulgares herbarii magno errore noſtræ Pimpinellæ tribuunt. Porrò minimè eſt negandum, quòd etiam Paſtinaca ſylueſtris à ueteribus, & ab hoc ipſo authore interdum Daucus uocetur. Propterea non merito aliquis Pharmacopolas reprehendet, quod Paſtinacam ſylueſtrem Daucum nominent.

DELPHINVM. CAP. 84.

Suſpicor Dioſcoridem nullum Delphinium, præſertim hoc loco, deſcripſiſſe. Neq; enim Galenus, neq; Aegineta huius mentionem in ſimplicium cenſu faciunt, cum tamen aliàs de omnibus quæ in Dioſcoride deſcribũtur ſimplicibus, ipſi quoq; agunt. Neq; hoc caput in antiquis codicibus legitur, neq; hoc loco inter umbelliferas herbas ſiliquas ferens deſcribi debuit. Eſt enim hoc contra authoris huius inſtitutum & ordinem. Non tamen nego fuiſſe Delphinii appellatione ueteribus herbam, ſed à Dioſcoride non depictam.

*Aliqui Delphinium interpretantur Weydenkraut: cui folia ſalicis tribuunt, ſed inciſa.

DELPHINIVM ALTERVM.

PYRETHRVM. CAP. 85.

Pyrethrum Latini etiam Saliuarem appellarunt. Radices eius in pharmacopoliis habentur eodem nomine. Seritur in Germaniæ multis locis ad uectigal, & à nobis Græco uocabulo corrupto Perthram/ propriis uerò nominibus Gemeurwurtz/ ſiue Geferwurtz/ id eſt, guſtu feruida, & ſaliuaris uocatur. Ruellius malè folia eius Gallicę Paſtinacę comparauit, cùm tamen Dioſcorides ſimpliciter ea ſylueſtri Dauco comparauerit. Hoc autẽ loco per ſylueſtrẽ Daucum, Paſtinacã ſylueſtrem intelligit. Nam huic ſimilia folia Pyrethrum habere ipſe inſpexi. Gallica uero Paſtinaca ualde lata habet, & Pyrethro diſſimilima folia. Atqui Ruellius malè Gallicam Paſtinacam idem cum ſylueſtri Paſtinaca, ſiue Carota eſſe putat. Quamuis autẽ Gallus fuerit Ruellius, minimè tamen Gallicam Paſtinacam cognouit, neq; ipſum Pyrethrum naſci uidit: quod ex Plinio & illius uerbis facilè demonſtrare poſſem.

*Pyrethrum minus, Wilder Bertram. Draco non eſt Pyrethrum.

LIBANOTIS. CAP. 86.

Libanotidis ſpecies, quæ hoc loco deſcribuntur, nobis hodie omnino incognitæ ſunt, & plurimũ differunt à noſtro uulgari Roſmarino, qui frutex potius quam herba eſt. Quidam tamen putant noſtratem Roſmarinum hanc ueram Libanotida eſſe, ſed apud nos degenerare. Verum hi toto cœlo aberrant. Sunt enim diuerſiſsimæ plantæ. Illæ enim, de quibus hic agitur, umbelliferæ & Fœniculo ſimiles ſunt: quæ ſimilitudo nullam habet cum noſtrate Roſmarino proportionem. Nam quoties degenerant plantæ, minores aut maiores, aut debiliores euadunt, ſeruata ſemper eadem proportione. Hanc autem Libanotida in Theriacis ſuis intelligit Nicander, & minimè noſtratem, quæ proprium ab illo genus habet, ut proximo capite ſequetur.

*Libanotidem primam aliqui putant eſſe Angelicam ſylueſtrem uulgò dictam, Wilde Angelica. ſecundam uerò Schwartz Hirſchwurtz/ quam alij Seſeli Aethiopicum faciunt.

CANCHRYS, SEMEN LIBANOTIDIS. CAP. 88.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 132 sur 645

LIBANOTIS CORONARIA. 89.

Quæ hoc loco describitur coronaria Libanotis, à Romanis & Germanis Rosmarinus uocatur: & hæc est quæ ubiq; ad coronas plantatur, habetq; diuersum genus à priore. In Italia & quibusdam Galliæ tractibus copiosè nascitur sponte, apud nos uero satiua est tantum.

SPONDYLIVM. CAP. 90.

Spondylium Latini Verticillarem uocant. Hodie nobis incognita est planta: Ruellius eam cognouisse uidetur, ait enim à Gallis Panacum syluestrem uocari. Videndum igitur est, quamnam ille herbam intelligat.

Ruellius proculdubio sentit de ea, herbam, quam multi imperiti apud Germanos brancham ursinam falso uocant. Ea quidem ad Sphondylij descriptionem melius accedere uidetur quam Astrantia uulgò dicta, Meisterwurtz quæ nonnullis Sphondylij nomine appellatur.

FERVLA. CAP. 91.

Νάρθηξ Latinis Ferula appellatur. Grandis hæc est & Fœniculo similis planta, pharmacopolis hodie incognita. In Italia sponte quibusdam locis prouenit. Germania uero à paucissimis seritur ostentationis gratia. Omnes umbelliferæ plantæ ab hac ferulaceæ dicuntur, ceu Fœniculum, Peucedanum, Anethum, &c.

PEVCEDANVM. CAP. 92.

Πευκεδανόν, Latinis Peucedanum, Germanis Harstrangk uocatur. Notum est Medicis & pharmacopolis Peucedanum.

Herba Sulphurata.

NIGELLA. CAP. 93.

Μελάνθιον Latini Nigellam, Germani Schwartzen Kümmel appellant. Errant uehementer, qui in segetibus longis hirsutisq; foliis, & rubente flore nascentem herbam Nigellam uocant, quæ à nobis Raden appellatur.

LASERPITIVM. CAP. 94.

Σίλφιον Latini Laserpitiũ, pharmacopolę Asam fœtidã, Arabes Aniudẽ, Germani Teüfelsdreck appellant. Multi opinantur (inter quos etiam pater meus fuit) Asam fœtidam minimè esse Silphij liquorem, solo odore rem æstimantes. Verum ñ falluntur. Differt enim secundum regionis diuersitatem Silphium. Optimum est Cyrenaicum, quo hodie caremus. Quod uero nos habemus, ex Media & Syria affertur, cui Dioscorides uirosum odorem tribuit, quem in Asa fœtida apertè sentimus. Certum igitur est, nos eam saltem Silphii speciem habere. Illi autem uehementer errant, qui Asam dulcem siue Benzoi, uerum Laserpitium esse putant, in quorum numero etiam est Ruellius, qui Beniuinum pro Benzuinum scripsit, & interpretatur prolem Iudeæ parentis, cùm tamen Benzoi non in Iudæa nascatur, sed ex India afferatur. Porrò non erit inutile, differentiam ostendere inter Laserpitium & Benzoi, ne aliquis ad falsam illorum opinionẽ inclinet. Certum est Silphii liquorẽ ex ferulacea & Apio simili plãta manare. Qui uerò Benzoi ex India afferunt, uidisse se dicunt procerem arborem, ex qua resinæ modo destillet, quod incolę Benzoi nominent, ex hoc pinguissimum florem exprimi, quem sibi reseruent, ac potentissimis regibus pro magno dono mittant, oleum Benzuinum uocantes, & quo Diis suis supplicent. Sedimentum uerò quod superfuerit, siccæ resinæ simile aduenis mercatoribus uendi, & demum ad nos etiam afferri. Lignum etiam huius arboris in sacrificiis iucundissimo odore accendi, haberiq; in maximo precio & honore.

SAGAPENVM. CAP. 95.

Σαγάπηνον pharmacopolæ corrupto uocabulo Serapinum dicunt. Herbæ ferulaceæ in Media nascentis liquor est.

EVPHORBIVM. CAP. 96.

Euphorbium acerrimus est liquor, qui eodem nomine in pharmacopoliis uocatur. Nomen uero ab Euphorbo, Iubæ regis Libyæ medico & fratre Musæ, Augusti Cæsaris medico, inuenit.

Non est propriè arbor. liquor eius adulteratur lachryma Esulæ & Tithymalli.

GALBA-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 133 sur 645

GALBANVM. CAP. 97.

Galbanum uerum eodem nomine à pharmacopolis cognoſcitur. Et hoc ferulaceę cuiuſdam plantæ, Metopium appellatæ, liquor eſt.

GVTTA AMMONIACA. CAP. 98.

In Libya circa Hammonis Iouis delubrum, ex ferulacea planta colligitur Hammoniacus liquor, qui & Hammoniacum Thymiama à Græcis Medicis appellatur. Quidam autē Interpretes cum apud Galenum legunt: Ἀμμωνιακῶ θυμιάματος, duas dictiones uirgula diſtingunt, diuerſas res intelligentes, ſed falſò.

SARCOCOLLA. CAP. 99.

Sarcocolla notum eſt in pharmacopoliis gummi, quod in Perſide ex arbore quadam deſtillat, & in minimos grumulos concreſcit.

GLVTINVM. CAP. 100.

Glutinum ſiue Gluten, Κόλλα Græcis, Germanis Leim uocatur. Ligna eo conglutinantur, propterea etiam à Græcis ξυλόκολλα: & quod ex taurino corio excoquitur, Ταυρόκολλα, uocatur.

GLAVCIVM. CAP. 101.

Malè quidam credunt, Glaucium (Arabes Momithe uocant) cornuti Papaueris ſuccum eſſe. Nam ex ſui generis herba colligitur. Hodie uerò ad nos non amplius affertur.

Quidam Rattenzagel interpretantur.

ICHTHYOCOLLA. CAP. 102.

Ichthyocolla à pharmacopolis colla, ſiue gluten piſcium, à Germanis Hauſenblaſen uocatur, quod ſcilicet piſcis illius ex aluo ſumpta membrana ſit. Vtimur ea in gelandis croceis piſcium iuſculis. Excoquitur etiam ex membranis illis, quemadmodum ex boum coriis pulchrum, flauum & translucidum gluten, Germanis Mundleim uocatum, quòd eius madefactis in ore fruſtis chartæ glutinari ſoleant.

VISCVM. CAP. 103.

Germanis Vogelleim appellatur. Ex multis arboribus Viſcum fit, quales ſunt Myxæ fructus, Aquifolia, & ea quam nos Wadich appellamus. Hoc uero loco Dioſcorides Viſcum intelligit, quod ex frutice illo fit, quia Germanis Miſtel appellatur, nunquam per ſe è terra creſcente, ſed aliis arboribus ceu accidens adnaſcente. Inuenitur hic fructus in quercu, ſylueſtri mâlo & pyro, ſalice, betula, corylo, abiete, & nonnunquam etiam in uite.

Melius Viſcum fit è ramulis, quam è baccis. fit etiam ex Aquifolia.

APARINE. CAP. 104.

Aparine à quibuſdam Lappa etiam uocatur, quòd tota herba cum ſemine propter aſperitatem ſuam prætereuntium ueſtibus adhæreat, Germani eam Klebekraut nominant.

ALYSSVM. CAP. 105.

Alyſſon hic author, & alii, rotundis foliis deſcripſerunt, Plinius uero Rubiæ ſimilibus, ſed malè. Qualis uerò ſit hodie, ignoratur. ſcilicet.

ASCLEPIAS. CAP. 106.

Aſclepias ea eſt herba, quæ à quibuſdam Vincetoxicum, à Germanis Schwalbenwurtz uocatur, quoniam cum maturuit ſemen in Siliquis, Siliquæ ipſæ dehiſcunt, & hirundinibus uolantibus ſimiles fiunt. Eandem ob cauſam ab aliquibus recentioribus Hirundinaria dicitur. Sed alia eſt Hirundinaria, quæ 2. libro Chelidonium uocatur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 134 sur 645

COLVS RVSTICA. CAP. 107.

Ατρακτυλὶς, Cnici, quem hodie Cartamum uocant, agreſtior quædam ſpecies eſt, quæ hodie non temerè à quouis cognoſcitur.

POLYCNEMVM. CAP. 108.

Polycnemon qualis ſit, hodie omnino ignoratur. Nomen à multis ſuris ſiue internodiis inuenit.

CLINOPODIVM. CAP. 109.

Clinopodium Germanis Werbeldoſt appellatur, multos habet, ut Marrubium, circa caules uerticillos, lectorum rotundis pedibus ſimiles, à quibus Græci & Germani nomen illi indidere.

*Origanum longum nimirum.

LEONTOPETALVM. CAP. 110.

Leontopetalum omnino eſt incognita hoc tempore planta.

TEVCRION. CAP. 111.

Teucrium à Germanis Kummertroſt uocatur. Huius etiam ſpecies eſt, quæ hodie dicitur (nomen Germanicum uidetur deeſſe) & nobis pro Chamędry in uſu Germaniæ pharmacopolis habetur.

*Herba Kleiner Kummertroſt *naſcitur ſaxoſis locis, & alia ſpecies in montibus.*

TRIXAGO. CAP. 112.

Χαμαίδρυς Germanicè Erdeiche uocatur. Non cognoſcitur hæc à Germaniæ pharmacopolis. Eius tamen loco Teucrii ſpeciem habent, quam omnes etiam uulgares Herbarii Chamædryos appellatione indicant. Differunt autem plurimum inter ſe. Hæc enim ubiq; in campeſtribus naſcitur, cœruleo flore, & minimo ſemine in compreſſis pericarpiis clauſo. Sed uera Chamædrys aſperis & caluis exit montibus, flore purpureo, & ſemine nigro & rotundo in denticulatis caliculis, Hyoſcyami uaſculis ſimilibus, multò tamen minoribus. Affertur iam ex Italia & Creta ad nos. Ego autem maximam eius copiam in Germania Ihenæ inueni. Brunfelſius eam in tertio Tomo ſub Chamæpyteos nomine depinxit.

LEVCAS. CAP. 113.

Leucadis Nicander etiam meminit. Quo uero nomine nunc appelletur, nulli cognitum eſt.

LYCHNIS CORONARIA ET AGRESTIS. CAP. 114. 115.

Vtraq; Lychnis hodie incognita eſt. Ruellius tamen eam cognouiſſe uidetur.

*Lychnis ſatiua, Dauſent ſchön: *ſylueſtris*, Sonner nägele. *Noſtri Caryophylli nihil ſunt quam Lychnidis ſpecies. Plinius Roſam Græcam uocat. Lychnites* Marienröſlin.

LILIVM. CAP. 116.

Multæ ſunt Liliorum differentiæ. Hoc tamẽ loco candida Lilia intelligenda ſunt, quæ nobis Lilien uocantur.

BALLOTE. CAP. 117.

Ballote Latinis nigrum, ſiue cantherinum Marrubium, & Vlceraria, Germanis Schwartzer Andorn uocatur.

APIASTRVM. CAP. 118.

Duplex eſt Apiaſtrum. Vnum ſic appellatur, quod Apio ſimile ſit. Hocalio nomine Ranunculus uocatur, & in Sardinia uenenatum eſt. Alterum ab Apibus Apiaſtrũ uocatur, quæ hac herba delectantur. Meliſſophyllon hoc à Græcis uocatur. Plinius hanc diſtinctionem non cognouit, ut lib. xx. capite xi. uidere eſt. Vbi dicit: Apiaſtrum Higinus quidem Meliſſophyllon appellat, ſed in confeſſa damnatione eſt uenenatum in Sardinia. Apiaſtrum uero, id eſt, Meliſſophyllon, quod Higinus intelligit, nequaquam eſt uenenatum. Pharmacopolæ hanc herbam Meliſſam, Germani Bienkraut dicunt.

*Naſcitur in Heßia montibus quibuſdam.

MARRV-

MARRVBIVM. CAP. 119.

Prasion, Latini Marrubium, Germani Andorn & Gotts vergiß uocãt. Nota est omnibus herba.

STACHYS. CAP. 120.

Stachys spicata herba est, & Marrubio similis, candidior tamen, & ob eam causam Germanis Weisser Andorn, & Stein Andorn uocatur.

PHYLLITIS. CAP. 121.

Omnibus persuasum, & Pharmacopolarum animis altius infixum est, Scolopendrion esse Linguam ceruinam, quæ Germanis Hirschzung uocatur. Cùm uerò Scolopendrium Polypodii modo incisis foliis describatur ab omnibus, Lingua ceruina uero nullas omnino incisuras habeat, necesse est differre plurimum Scolopendrium & Linguam ceruinam. Quid autem reuera lingua ceruina sit, hoc loco indicabimus. Posthac etiam quid uerum Scolopendrium sit, indicaturi. Lingua ceruina igitur sine dubio est, quæ hîc describitur, Phyllitis, tam graphicè omnes notæ descriptioni conueniunt.

PHALANGIVM. CAP. 122.

Phalangium hoc nomine omnino hodie ignoratur.

TRIFOLIVM. CAP. 123.

Multæ sunt Trifolii species in campis & pratis nascentes. Hoc autem loco diuersum ab illis Trifolii genus intelligit Dioscorides, quod priuatim Oxytriphyllon & Asphaltion ab odore uocatur. Quale autem Trifolium hoc sit, nondum compertum est.

POLIVM. CAP. 124.

Duplex est montani Polii genus, sed neutrum Pharmacopolis in Germania cognitum. Quod enim hi Polium uocant, asperis locis exit, Serpyllo syluestri simile, deinceps per ramulos nascente semine, non iniucundè uiride hoc olet: siccatum uerò nullum habet odorem, hyeme etiã perit. Sed uerum Polium altis & caluis exit montibus, in summis ramulis Corymbi figura capitula, & in his semina ferens. Viride & siccum suauiter olet, & hyeme tota uiret. Sic describitur Polium à ueteribus. Huius minor species ex Creta, Lugduno, & Massilia, Galliæ urbibus ad paucos nostrates Pharmacopolas affertur. Maius uerò in Germania copiosè nascitur, præsertim Ihenę, & ab incolis Wilder Rosmarin uocatur, impropriè tamen.

*Wilden Lauendel *in Turingia appellant. Teucrium est propriè minus Polium.*

SCORDIVM. CAP. 125.

Scordion hęc herba appellatur, quòd odore tantum Allium imitetur. Forma enim omnino Allii dissimilis est. Pharmacopolæ magno errore syluestre Allium Scordiũ appellant. Veruntamen Scordium in Germania multis locis nascitur, ut Rundenbergi, Peynę in Brunsuicensi Saxonia, ut in Cheruscorum agris, necnon Vuittenbergę: Herba est Chamædri similis, odore Allii, nascitur palustribus locis, unde etiam Romanis palustris Trixago appellata est. Germanicum nomen nondum audire licuit; Scordium quod in Creta, Italia & Gallia nascitur, eandem habet cum nostrate figurã;

TVSSILAGO. CAP. 126.

Βήχιον καὶ χαμαιλευκὴ, siue χαμαίλευκον, Latinis Tussilago, Farfarella, Farfarago, & Vngula caballina, Germanis Hufflattich & Brandtlattich appellatur.

ARTEMISIA. CAP. 127.

Artemisiæ duo cognouimus genera. Alterum rubente, & alterum candicante caule. Pharmacopolæ eodem utrunq; adhuc nomine appellant. Germani Muggart & Beifüß. *Artemisia latifolia, Weisser Beifüß.

TENVIFOLIA ARTEMISIA. CAP. 128.

Huius Artemisiæ caput genuinum non uidetur, quoniam antea etiam tenuioris Artemisiæ mentionem fecit. Propterea in antiquis exemplaribus nusquam legitur.

AMBROSIA. CAP. 129.

Ambrosiam recentiores Tanacetum, id est, Reinfar esse putant, quidam etiam

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 136 sur 645

Hirſchwurtz. Sed utrunq; falſum eſt. Nam Ambroſia Artemiſiæ ſpeciebus annumeratur. Hodie uerò non cognoſcitur.

BOTRYS HERBA. CAP. 130.

Et hæc Botrys altera Ambroſiæ ſpecies eſt, cuius ſemen ab aliquibus Pharmacopolis Amomum uocatur. Seritur à paucis in Germania. Herba eſt admodum odorata, & ab holitoribus, qui eam ſerunt, Türckiſcher Beifüß uocatur. Nomen à copioſo ſemine illi Græci indiderunt, quod in racemulis paruis circa totos ramulos naſcitur.

GERANIVM. CAP. 131.

Geranium ſiue Gruina, Germanicè Krantzſchnabel & Storckenſchnabel uocatur, quoniam ſemina gruinis roſtris ſimilia ferat. Habet hæc herba aliquot differentias, quæ à foliorum & florum diuerſitate cognoſcuntur.

*Vna ſpecies quæ habet Maluæ folia, dicitur Pes columbinus, quod nomen etiam Amomo tribuitur. Alia, Acus mo ſchata uel herba Roperti.

TOMENTVM, SIVE CENTVNCVLVS. CAP. 132.

Γναφάλιον, Latini Centunculum & Albinũ, Germani Rhürkraut appellant, mollis eſt & lanuginoſa herba, qua pauperes olim culcitras farciebant. Vnde à Græcis & Latinis nomen inuenit. *Cotonaria Rhurkraut.

TYPHA. CAP. 133.

Typha paluſtris ſiue lacuſtris eſt planta, quæ à Germanis Rolben / ſiue Narren kolben uocatur, florem in ſummo denſum, copioſum & clauæ ſimilem habens.

*Waſſer kolben.

CIRCAEA. CAP. 134.

Circæa quo nomine iam appelletur, omnino incognitum eſt.

OENANTHE. CAP. 135.

Oenanthen Theodorus Gaza uitis florem apud Theophraſtũ interpretatus eſt: Satis huic deſcriptioni reſpondet herba, quæ Filipendula iam uocatur, quod glandibus ſimiles radices à longis & tenuibus fibris ceu filis pendeant. Germani proprio uocabulo Erdeychelin / quaſi terreſtrem glandem, à radicum ſimilitudine, appellãt. Videndum tamen eſt, ne cum hac Chamædrin confundamus, quę nobis Erdeyche / id eſt, terreſtris Quercus uocatur.

*Filipendula proximè accedit qualitatibus ad Pæoniam.

CONYZA. CAP. 136.

Confundit Plinius cum Origano & Cunila Conyzam, diuerſas natura plantas, quas hîc Dioſcorides & alii ueteres ſeorſim diuerſis etiam capitibus deſcripſerunt. Nihil enim commune inter ſe habent. Sunt autem plures Conyzæ ſpecies, quę magnitudine, natali ſolo, & odoris grauitate dignoſci poſſunt. Germani generali uocabulo omnes eius ſpecies Dundsaugen uocant.

*Aliqui Duerwurtz. Species ſunt tres. Montana, campeſtris, paluſtris. Prima ab odore thuris, etiam Libanotis dicitur: & recentioribus, Incenſaria. nam Itali Thus, Incenſum uocant.

HEMEROCALLIS. CAP. 137.

Hemerocallis ſylueſtre Lilium eſt, quod Germani Goldtpoln / ſiue Goldtwurtz appellant. Pharmacopolæ uerò Aſphodelum, ſed falsò, ut antea dictum eſt, cùm de Aſphodelo ſermonem haberemus.

* Wild lilgen. *Species una Porphyranthes dicitur. Altera Germanis Goldt lilgen: quæ in montibus Sueuiæ ſponte naſcitur: alibi ſeritur.*

VIOLAE. CAP. 138.

Λευκόϊον, Romani Violam albam, Arabes Cheiri, Germani Gelbe violen uocant. Inueniuntur albo, luteo, cœruleo & purpureo colore. Ad medicinam tamen utiliſſimæ ſunt luteæ.

*Fuchſius pro Damaſken blůmen eſſe Leucoia putat.

CRATAEOGONVM. CAP. 139.

Non cognoſcitur hoc nomine aliqua herba. Eſt etiam arbor apud ueteres eiuſdẽ nominis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 137 sur 645

nominis. Porro si quis ea probè intellexerit, quæ proximo capite de Phyllo dicturus sum, manifestum erit Ruellium errare, quod Thelygonon & Arrhenogonon Persicariæ species esse scribit.

PHYLLVM, HERBA. CAP. 140.

Phyllon superuacuã habet in hoc authore historiam. Nulla enim per se est herba, quæ propriè Phyllon appelletur. Neq; Dioscorides eius historiã quasi suam posuit, sed ex Crateua Herbario, ut ipse fatetur, descripsit. Non tamen inutile futurum existimo, si quid sit Phyllon indicauero. Theophrastus lib. 9. cap. 19. de historia plantarum, herbam ponit, quę duas habet species. Vnam appellat Arrhenogonõ, quod masculinum sexum concipi faciat: alteram θηλύτονον, quòd fœmininus sexus ea potacon cipiatur. Ex quibus cõstat, hanc Theophrasti herbã cum Dioscoridis Arrhenogono & Thelygono, (quas etiam Phyllon uocat) eandem esse. Descriptio enim, nomen, & attributæ uires conueniunt. Quoniam uerò antè dixi, Phyllon nõ habere proprium genus, & tamen est herba quę Arrhenogonon uocetur, necesse eã sub alio nomine latere: quod manifestum fiet, si quis Mercurialis historiã & uires ab hoc authore descriptas, cum Theophrasti Arrhenogono & Thelygono cõferat. Sunt enim sine dubio Arrhenogonon & Thelygonon, Phyllon & Mercurialis, una eademq; herba, quæ duas habet species, ut suo loco indicabimus. Propterea nemo existimet, folium, herbam, hoc loco descriptũ, diuersum à Mercuriali esse. Deprehensum à nullo hactenus est hoc in Dioscoride uitium. Nemo tamen hanc ob causam minus fidei Dioscoridi habere debet. Non enim ipse proprium Phyllo genus à Mercuriali diuersum constituit, sed hæc ex herbario Crateua descripsit, ad quem etiam ea reiicit.

TESTICVLVS. CAP. 141.

ὄρχις, Latinis Testiculus, siue Canis testiculus, Germanis Knabenkraut/Ragwurtz/Standhart/Stendelwurtz/Geylwurtz/& Erdgeyln uocatur. Pharmacopolæ omnes eius species Satyriones nominant, cùm tamen Satyrion diuersum ab Orchi genus habeat.

ALTER TESTICVLVS. CAP. 142.

Orchis Serapias priori similis est, maiora tamen folia, & minores testiculos habet. Germani iisdem hanc quibus illam nominibus appellant. Porrò plures hodie Testiculorum species, quàm à ueteribus descriptæ sunt, cognoscimus.

SATYRIVM, HERBA. CAP. 143.

Qualis hęc prima Satyrii species sit, non facile quis dixerit.

* *Hoc etiam aliqui* Knabenkraut *interpretantur.*

ALTERVM SATYRIVM. CAP. 144.

Alterum siue Erythron Satyrion, Germani Rot knaben kraut uocant.

ORMINVM SATIVVM. CAP. 145.

Ormini duo sunt genera, Satiuum unum & syluestre unum. Vtrunq; hodie Centrum galli, & malè etiam Gallitricum uocant. Quidam etiam Scarleam, unde Germanicum nomen Scarlei deductum est.

* *Orminum syluestre,* Wilde Scharley/wilde Salbei.

HEDYSARVM, *uel* PELECINVS *latinè Securidaca.* CAP. 146.

ONOSMA. CAP. 147.

Onosma ex Anchusarũ genere est. Hodie uerò quo nomine appelletur, nõ cõstat.

NYMPHAEA. CAP. 148.

Nymphæa ea est herba, quã Arabes Nenuphar, Germani Seekenneken/Seeblũmen/& Reulenwurtz uocant. Prior hæc species grandem & candidum florem habet, multis oblongis foliis constantem.

ALTERA NYMPHAEA. CAP. 149.

Altera Nymphæa priori omnino foliis & fructu similis est. Flore differt, quem luteum & Rosæ similem habet.

ANDROSA-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 138 sur 645

ANDROSACES. CAP. 150.

Androſaces parens meus ſuſpicabatur Cuſcutam eſſe, nihil tamen certi pronuncia uit, quoniam deſcriptioni Androſaces non per omnia reſponderet Cuſcuta.

✣ *Verum Androſaces Matthiolus pingit.*

ASPLENVM. CAP. 151.

Aſplenion, ſiue Aſplenon, eadem eſt cum Scolopendrio. Scolopendrium uerò, ut in Phyllitide dictum fuit, non eſt Lingua ceruina. Propterea errant omnes, qui adhuc Linguam ceruinam Scolopendrium uocant. Verum autem Scolopendrium Arabes, & quidam Pharmacopolę Ceterach uocant, Germani Nöſſelfahrn / id eſt, Scolopendrę ſimilem Filicem. Eſt enim Scolopendrium ſiue Aſplenum, herba ex Filicis genere, Polypodii, & Scolopendræ uermis modo utrinq; inciſa, habens folia ex una parte glabra & uiridia, ex altera flaua & aſpera. Quidā Germani Scolopendriū etiā Klein Spicant / uocant. Dictum itaq; iam eſt quid ſit uerum Scolopendrion, ſiue Aſplenum, & quid etiam ſit Lingua ceruina, quæ hactenus falsò Scolopendriū eſt nominata. Sufficere igitur hæc puto iis, qui præteriti & barbari ſeculi erroribus adhæſerunt.

HEMIONITIS. CAP. 152.

Hemionitida Theodorus Mulā in Theophraſto uertit, propterea quod in Theophraſto non Hemionitis, ſed ἡμίονον legitur. Quo autem nomine iam appelletur, nondum conſtat. Ruellius tamen putat Linguam ceruinam, quæ hodie falsò Scolopendria uocatur, Hemionitida eſſe, ſed antea oſtenſum à patre meo & me fuit, Ceruinam linguam ſine dubio eſſe Phyllitida, quæ ſeorſim ab Hemionitide deſcribitur. Illud tamen fateor, me ſæpe ſuſpicatum eſſe, & adhuc ſuſpicari, quod Hemionitis & Phyllitis una eademq; ſit herba. Deſcriptio enim & uires conueniunt. Quod ſi fuerit, nemo Ruellium accuſare poterit, quòd Hemionitida Linguam ceruinā eſſe dixerit. Porrò Verg. Marcellus maximè errat, quod Aſplenon & Hemionitida eandem eſſe herbam ſuſpicatur: in quam ſuſpitionem ideo incidit, quod Aſplenon etiam ſecundū uulgatum errorem Ceruinam linguā eſſe crediderit. Plinium, Teucrium & Hemionion, diuerſas natura plantas, confundere, ſciant Pliniani lectores.

✣ *Hemionitim ueram Matthiolus exhibet.*

ANTHYLLIS. CAP. 153.

Duæ ſunt Anthyllidis ſpecies. Vna lenti, altera Chamępity ſimilis: utraq; falſo eſt guſtu. Propterea ab Italis Salſolæ appellantur, & ſtercus paſſerū. Priorem nondum uidi, Altera uerò quæ Chamæpityi ſimilis eſt (licet malè in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus Chamædryi, ſcriptum reperiatur) in Apricis Hercyniæ ſyluæ locis naſcitur, & à Germanis Salzkraut appellatur, tam manifeſto ſalis ſapore, ut etiam ex utraq;, uſta & non uſta, Sal excoqui poſſit, quem Salem Alkali uocant Arabes. Propterea neque Ariſtotelem, neq; Plinium rectè ſenſiſſe conſtat, quod ſcribant omnes ſapores præter ſalſum plantis ineſſe. Nec enim ſola Anthyllis excipitur, cum aliæ etiā plures huiuſmodi inueniantur.

ANTHEMIS. CAP. 154.

Ἀνθεμὶς, ſiue χαμαίμηλον, corrupto nomine Pharmacopolis Camomilla uocatur. Germanicè Camillen / Hermelen / & Meyblůmen. Prior ſpecies, quæ foris candidum, intus luteum habet florem, hodie in omnibus Pharmacopoliis ad uſum Medicinæ ſeruatur.

✣ *Leucanthomus cognominata, cæteris melior. Tertia ſpecies, cuius folia in ambitu floris aurea ſunt, naſcitur in montibus. Eſt & alia ſpecies, Anthemum Theophraſti.*

PARTHENIVM. CAP. 155.

Parthenium hoc à Pharmacopolis Matricaria uocatur, quod Arabum quoq; interpretes minimè latuit: Galenus hanc herbam Amaracum uocat, ut in Sampſucho dictum eſt. Propterea magno errore in ſexto libro Gal. de Simplicib. Amaracū Maioranā uertit Theodoricus Gerhardus Gaudanus. Nam Maioranæ Galenus poſtea in 8. meminit, ſub nomine Sampſychi, & diuerſum ei ab Amaraco temperamentum tribuit. Quinetiam ab hoc authore Parthenium Amaracus dicitur.

✣ *Cotula fœtida non eſt Parthenium.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 139 sur 645

BVPHTHALMVM. CAP. 156.

Sunt aliqui qui Buphthalmum & Chrysanthemon eandem herbam esse credant, quibus non uehementer repugnabo. Illud tamen nouisse oportet, plures esse Buphthalmi species: Sunt enim quibusdam candidi simulq; lutei flores, quarũ maiorem nos Rüdtlle / minorem uerò Hundsdtlle & Hundsblümen appellamus, Pharmacopolæ Cotulam fœtidam. Quædam etiam species omnino luteos flores habet, & his Chrysanthemi nomen Græci indiderunt, Germani uerò, idem significante uocabulo Goldtblümen.

*Cotula alia fœtida est & dicitur: alia non fœtida, quæ potius fuerit Buphthalmus.

PAEONIA, SIVE GLYCYSIDE. CAP. 157.

Insignis est herba Pæonia, & omnibus cognita: habet tamen duas species sexu distinctas. Fœminam nos habemus, cui radices numerosæ ceu gracilibus Isthmis cohærent. Masculam uerò in Germania haberi nondum comperi, cuius semen aliunde mihi missum terræ mandaui, sed nulla cura mulceri potuit ut exiret. † Quamuis enim authores scribant ex omnibus seminibus nasci plantas, & Pæonia utraq; insigne semen habeat, nullum tamen audiui, qui ex fato semine germen nasci uidisset, tametsi plures periculum fecerint, atque ipse etiam sæpius. Oportere igitur adesse certum serendi tempus & modum, quidam uolunt, & illud etiam curari, ne unquam semina, cùm è corniculis eximuntur, digitis attrectentur. Quibus an assentiri debeam, nescio. Quoniam etsi quotannis semen sponte è corniculis in terram excidat, & seipsum serat (ubi magnam Pæoniæ copiam holitores habent) minimè tamen enascitur: quod diligenter ipse animaduerti, & hortulanos huius rei causa interrogaui, qui simile se deprehendisse responderunt. Pæoniam Germani Peonien / & Freysam rosen uocant. Pharmacopolę Latino siue Græco nomine utuntur.

† Nobis quidem è semine non una planta prouenit: sed tardè.

LITHOSPERMVM. CAP. 158.

Lithospermon, Germani Steinsamẽ / Meerhirsen / & Steinhirß. Pharmacopolę Milium solis uocant. Nullam herbã usq; adeo admiratus est Plinius, atq; hanc.

PHALARIS. CAP. 159.

Phalaris Pharmacopolis incognita est herba, nec cuiquam adhuc constat, quo nomine iam appelletur. Mihi uerò ante paucos annos semẽ è Norimberga missum est, à Gallis Milium syluestre uocatũ: quod cum seuisset, Phalaris ipsa, quã Dioscorides hoc loco describit, erupit. Optimè descriptioni respondent notæ omnes. Germanicũ eius nomen ignoro, quoniã apud nos adhuc neq; satiuam, neq; sponte nascentẽ uidi.

*Quidam Blüthirßen interpretantur.

RVBIA. CAP. 160.

Ἐρυθρόδανον, Theophrastus Ἐρυθρόδανον appellat, qui eam longè aliter quàm hic author describit: quàm bene autem, non uideo. Siquidem nos cum omnibus antiquis & recentioribus Medicis optimè Rubiam cognoscimus, ea qua Dioscorides eam describit figura. Seritur hæc in multis Germaniæ locis ad uectigal. Pharmacopolæ Rubeam tinctorum uocant, Germani Röten. Ii autẽ uehementer errant, qui Anchusæ, id est, Bugloss̃ę asperę siue rubẽtis radices pro Rubia accipiunt, quales noui multos.

LONCHITIS. CAP. 161.

Lonchitis hæc mihi adhuc incognita est. Hodie in Pharmacopoliis habetur nusquam. Ruellius tamen nouisse uidetur. Cùm uerò nesciam qualem ille herbã nigros Capetos Gallice uocet, eidem assentiri non possum.

ALTERA LONCHITIS. CAP. 162.

Altera Lonchitis sine dubio ea mihi uidetur esse, quæ Germanis groß Spieant appellatur. Mediam figuram inter Scolopendrium & Polipodiũ habet. Scabræ sunt foliorum incisurę. Vnde eam asperam Lonchitida cognominauerunt.

ALTHAEA. CAP. 163.

Althæa, syluestris Maluæ genus est, in uliginosis & palustribus locis nascens.

Planta-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 140 sur 645

Plantatur à quibuſdam etiam in hortis. Pharmacopolæ eam eodem & Biſmaluæ nomine nouerunt. Latinis Hibiſcum olim dicebatur. Germani Erbiſch/Sammet-bappeln/Stockwurtz appellant.

ALCEA. CAP. 164.

Et hæc ſylueſtris Maluæ ſpecies eſt. Folia profundius Verbenæ modo inciſa habet, florem uerò & ſemẽ Althæa. Germani eam Hochleuchten & Sigmarswurtz uocant, aliqui Felwitz/ quia rumpat pannos oculorum. Naſcitur plerunq; in pratis, quæ fluuii tumeſcentes attingere poſſunt, & non procul ab horum ripis. Pharmacopolæ hanc herbam non habent.

CANNABIS SYLVESTRIS. CAP. 165.

Sylueſtris Cannabis omnibus nota eſt. Nullũ habet apud nos in Medicina uſum.

*Wilde Eybiſch. *eſt ſimilis Althææ.*

CANNABIS SATIVA. CAP. 166.

Satiua Cannabis à nullo nõ cognoſcitur. Rarus & huius eſt in Medicina uſus. Malè huius folia Malo ſimilia Verg. Marcellus interpretatus eſt. In Græco enim textu Μελίᾳ id eſt, Fraxino, legitur.

ANAGYRIS. CAP. 167.

Anagyris, quæ ob fœtorem ſuum in prouerbiorum cenſu habetur, hodie non temerè à quouis cognoſcitur.

**Frutex eſt, qui poſt annum primum è ſemine prouenit: habet enim hoc oſſeæ duritiei.*

CEPHAEA HERBA. *ſimpliciter Portulaca agreſtis ei uidetur.* CAP. 168.

Κηφαία quamuis ab hortis nomen habeat, tamen in arenoſis littoribus, & minimè in hortis naſcitur. Eſt autem eadem herba cum Portulaca, præterquam quod Cepæa ſponte in aſperis littoribus naſcatur, cùm Portulaca in hortis ſeratur. Apparet igitur permutaſſe inuicem nomina ſua has herbas. Germani Cepæam wilde Bortzel uocant.

ALISMA. CAP. 169.

Aliſma ſiue Damaſonium, hodie Herbarii corrupto uocabulo Almeam uocant, Germani wilden Wegerich/ uel Hirtenpfeiff. Hic author unum tantùm Damaſonii genus ponit. Plinius uerò duo. Nos autem plures eius differentias nouimus. Nullus eſt hodie in Pharmacopoliis Domaſonii uſus.

ONOBRYCHIS. CAP. 170.

Qualis Onobrychis ſit herba, hodie omnino *ignotum eſt.*

**Italorum hanc Rutam capreariam eſſe putant.*

HYPERICVM. CAP. 171.

Tres ſunt reuera Hyperici ſpecies. Prima propriè & ſimpliciter Hypericum uocatur. Altera priuatim ſuo nomine Aſcyron & Aſcyroides nominatur. Tertia etiam peculiari nomine Androſæmon appellatur: quamuis etiam omnes tres ſpecies Androſæmi appellatione ueniant, propterea quòd digitis confricatæ earum comę & flores, ſanguineo colore ſuccum remittant. Prima igitur ſpecies, quę priuatim Hypericum dicitur, nondum mihi cognita eſt. In noſtris autem Pharmacopoliis loco eius Aſcyro utimur, quod altera eſt, ut antea indicauimus, Hyperici ſpecies. Demonſtrauimus etiam malè ab aliquo Hyperici caput, ſylueſtris Rutæ capiti commixtum eſſe, & quòd Ruta ſylueſtris differat à Perforata. Ruellius in tertio de natura ſtirpium libro, cap. 74. ſcribit, Dioſcoridem in Hyperico mentione floris digitorum attritu cruentati non meminiſſe. Concederem ego hoc (quoniam ſunt quędam Dioſcoridis exemplaria, quibus ea nota deeſt, quale etiam Verg. Marcellus habuit) niſi in probatis codicibus, ubi de Hyperico agitur, manifeſtè hæc uerba legerentur: Ἀνθος ἔχει μέλινον, ὃ διαῤῥυὲν τοῖς δακτύλοις αἵματώδη χρῶμα χυλὸν ἐκκρίνει, ὅθεν καὶ αὐτὸ δαιμονιολόγοι. Quæ ſic uerti poſſunt: Florem habet luteum, qui digitis attritus ſanguineum ſuccũ excernit, unde & Androſæmon, id eſt, Humanus ſanguis appellatur.

*Aliqui

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 141 sur 645

*Aliqui hodie Hypericum uocant, cui folia sunt minora, perforata: Ascyrum, latioribus foliis: Androsæmum, non perforatis. Vide mox in Ascyro & Androsæmo.

ASCYRON. CAP. 172.

Ασκυρον, quod aliqui Ascyroides uocant, secunda est Hyperici species, quam Pharmacopolæ etiã simpliciter Hypericon & Perforatã, Germani Hartheaw & Sanct Johanstraut appellãt. Folia eius inter lucem & oculos nostros posita crebris punctis ceu Perforata uidentur. Vnde etiam Perforatæ nomen inuenit. Hanc herbam Antonius Musa in suo simplicium examine Rutam syluestrem esse contendit, cuius sententiam antea confutauimus.

*Lege proximè retro caput de Hyperico.

ANDROSAEMVM. CAP. 173.

Ανδρόσαιμον, quod Διονυσιάδα etiam uocãt Græci, in nullo usu hodie habetur. Herba est rubente caule, cuius cortex ita striatur, ut quadrangulum reddat caulem. Ramulos & alas Ascyro similes, folia tantùm maiora & minores flores quàm Ascyron habet. Nascitur circa profluentes riuulos, & à Germanis rot Hartheaw appellatur.

*Vide superius caput de Hyperico.

CORIS. CAP. 174.

Coris à graui & cimicibus simili odore nomen inuenit. Fruticulus dodrantalis est, foliis Ericæ similibus, profert etiam baccas luniperi baccis similes, sed minores, quæ cum foliis attritæ medium inter luniperum, Pinum, & Cimices odorem remittunt. Estq; hic m nimè ingratus. Germani Coris Erdtiner, quasi paruam & terrestrem Thedam appellant, quoniam odore etiam Thedam arborem imitatur. Dioscorides fructus siue baccas eius non descripsit, quas tamen urinam & menses trahere dixit.

CHAMAEPITYS. CAP. 175. 176.

Chamæpityn Græci uocant herbam, Plinio odorem aliquem habentem, cuius tres ponunt species, quæ olim omnes à Latinis Aiuga & Ibiga dicebantur. Hodie uerò quid reuera Chamæpitys sit, non omnibus est notũ: quamuis à parente meo, & quibusdam aliis scriptis sit proditum. Quidam Pharmacopolæ Chamepeucen, à Germanis Zetheyde appellatã, Chamæpityn uocant. Quidam eius loco primam Syderitis speciem, quam Germani Zetzkraut appellant, ostendunt. Et hæc herba etiam à Venetis nobis huc transmittitur, cum tamen ubiq; apud nos in montibus nascatur. Sunt etiam qui ueram Chamædryn Chamæpityn uocent. Alii quoq; alias herbas eo nomine indicant, sed omnes illi errant. Nam uera Chamæpitys est herba illa, quæ à Pharmacopolis Iuæ dicitur.

VALERII CORDI SIMESUSIJ, in Pedacij Dioscoridis ANAZARBEI QVARTVM DE MEDICA materia Librum, Annotationes.

VETONICA. CAP. 1.

VETONICA, PHARMACOPOLIS BETONICA, GERMANIS Bethonien uocatur. Nota est omnibus herba. Sequitur in quibusdam exemplaribus aliud Betonicæ caput, uerum illud non est Dioscoridis, quod superstitiosa uerba indicãt, quibus totum caput constat. Nec; etiam in antiquis scriptoribus legitur. Negandum tamen minimè est, aliud quoq; Vetonicæ genus esse, quod Aegineta Pulegii similitudine describit. Cuius Galenus etiam lib. 4. de sanitate tuenda meminit, aitq; eam Sarxisagon uocari: de qua in proprio loco dicturi sumus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 142 sur 645

BRITANNICA. CAP. 2.

Certum eſt copioſè naſci in Germania Britannicam, cùm olim uires eius Friſiis etiàm cognitæ fuerint, qui eam Romanis cõtra Stomachacem demonſtrarunt: Quo uerò nomine iam appelletur, non conſtat, niſi quis Biſtortam, ſeu herbam paralyſios eã eſſe dixerit: quorum neutrum adhuc neq; affirmo, neq; nego.

*Biſtorta potius Limonium fuerit.

LYSIMACHIA. CAP. 3.

Lyſimachiam Leonicenus Corneolam eſſe putat, qua tinctores uiridem colorem inficiunt. Huic ſubſcribit Ruellius lib. 3. cap 78. Quamuis poſt aliam herbam Lyſimachion eſſe putet, quam Galli Pelliboſſam uocant. Ego autem nullo modo illis aſſentiri poſſum, qui Corneolam Lyſimachion eſſe putant. Quoniam Corneola eſt fruticoſa herba, quæ à Germanis Gilbekraut appellatur, in æditis nec aquoſis naſcens, neq; guſtu magnopere aſtringens. Hanc Corneolam Georgius Agricola, Medicinæ doctor, ſecum ex Italia attulit, ſibi à Leoniceno pro Lyſimachia demonſtratam, ſed plures notæ non conueniunt. Vera tamen Lyſimachia in aquoſis naſcitur, & à Germanis Weidertich appellatur. Ruellius eodem quo antea de Lyſimachia eum ſcribere loco dixi, putat Lytri uocabulum corruptum eſſe à Luteo. Nam ut Victruuius eſt author, qui non poſſunt Chryſocolla propter raritatem uti, herba Luteũ appellata, cœruleum inficiunt. Verùm nequaquam ibi Victruuius per Luteum Lyſimachiam intelligit (quod Lytron etiam appellatur) ſed ſui generis herbam, quæ Græcis Iſatis, Germanis Weydt / Latinis Lutea, ſiue Glaſtum appellatur.

SANGVINALIS MASCVLA. CAP. 4.

Polygonon mas, Latinis Sanguinalis maſcula, & Proſerpinaca, Pharmacopolis Lingua paſſerina, Corrigiola, & Cẽtumnodia: Germanis Wegedritt & Dennegraß uocatur.

SANGVINALIS, FOEMINA. CAP. 5.

Πολύγονον θῆλυ, quæ Romanis Sanguinalis fœmina, Germanis Schaffrenhew appellatur, maſculę omnino diſſimilis eſt. Habet enim idem cum Hippuri genus, ſpecie tantum differt. Naſcitur in ſtagnantibus & lacuſtribus pratis, caulibus geniculatis, in ſe farctis, & foliis Hippuridis (id eſt, Roßzagel) ſimilis. qui mirum in modum eius pabulo delectantur. Huic etiam ſimilis alia eſt, ſed aſperior, quam Germani Schabraus appellant, quod ea ſculptores in poliendis ligneis operibus uti ſoleant.

*Polygonos hæc naſcitur tantum in aquoſis locis: Hippuris etiam extra aquas.

POLYGONATVM. CAP. 6.

Polygonatum ſine dubio eſt ea herba, quam Pharmacopolæ Sigillũ Salomonis, Germani Weißwurtz & Gelenckwurtz appellant. Vtraq; gens ab articulata radice illi nomen indidit. Vulgares Germanici herbarii hanc herbam cum Dictamno & Helleboro albo confundunt, deteſtabili, & digno ut confutetur errore.

CLEMATIS. CAP. 7.

Clematis hæc Peruincæ ſpecies eſt, quæ aſtringẽdi uires habet. Eſt enim alia quoque Peruinca, quæ aluum ducit: de qua hoc loco non agitur. Germani hanc Clematida wilden Stingrũn uocant: aliqui Jngrũn/Beruinck.

ALTERA CLEMATIS. [*Quidam codices, ut à Gonpylo editus, Clematidem alteram hoc loco non habent.*]

Alteram hanc Clematida, ut Galenus refert, Dioſcorides in fine quarti libri deſcripſit. Nunc uerò in principio libri quarti utraq; deſcribitur, ſed malè. Priorem enim in principio huius libri aſtringentibus herbis, ceu Britannicæ, Lyſimachiæ, & utriq; Sanguinali, propter uirium ſimilitudinẽ, coniunxit. Hanc uerò quoniam aluum ſemen eius duceret, in quarti libri fine, ubi de purgantibus agitur, deſcripſit. Eſt autem Clematis hęc duplicis differẽtiæ. Vna enim grandis frutex eſt, proceras arbores ſcandens, & ſingulis annis incrementum ſumens, quoniam caudex & uiticulæ illi aliarum arborum modo durant. Altera uerò per omnia huic ſimilis eſt, breuior tamen (quamuis & hæc interdum 15. pedum longitudine adoleſcat) & autumno caules ſiue uiticu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 143 sur 645

uiticulas amittit. Naſcitur hæc in pratis circa arbuſta, quò fluuiorum inundationes peruenire queunt. Illa uerò in mõtibus arbores & uinearum ſepes aſcendit. Vtraq; Germanis Aebling uocatur. Arboreſcens tamen maioris, & herbacea minoris cognomen habet. Saxones etiam **wilde weinrancken** nominant, quòd ſarmẽtis uitem æmulentur.

POLEMONIA. CAP. 8.

Polemonia quo nomine iam uocetur, nulli cognitum eſt. Ruellius tamen Polemoniam eam eſſe credit, quam Gallica rura Boſciſaluiam uocant, quod nomen cum Germanis commune habent Galli. Nos enim ſic eam herbam uocamus, quod Saluiæ ſimilitudinem aliquam habeat, & in dumoſis locis naſcatur, quæ nos Buſche appellamus. Vulgo apud nos Buſchſalbei herba hæc uocatur. Sed Ruellius eam ut ad hiſtoriam torquet. Neq; folia enim, neq; radix conueniunt, quas ille cõuenire dicit, contra oculis perſpectam experientiam & teſtimonium.

PETRAEVM SYMPHYTVM. CAP. 9.

Σύμφυτον πετραῖον, Latini Petræam Conſolidam uocant, Germani Steingunſel. Naſcitur petroſis & in petris. In pharmacopoliis autem hoc tempore non habetur, præſertim in Germania: quamuis in petroſis locis naſcatur, quales ſunt Aſciburgi, duobus à Brunſuico miliaribus.

ALTERVM SYMPHYTVM. CAP. 10.

Alterum Symphytum ſine dubio eſt aſpera illa in uliginoſis locis naſcens herba, quam Pharmacopolæ maiorem Conſolidam, Germani uerò Beynwelle/Schmerwurtz/Schwartzwurtz/Walwurtz & Lorwurtz uocant.

HOLOSTEVM. CAP. 11.

Holoſteum molliſſima dicitur eſſe herba, quapropter ex aduerſo ſic appellata eſt. Quo nomine iam dicatur, ignotum eſt. Ruellius eam à Gallis Denticulum canis appellari ſcribit. Cùm uerò idem author alibi gramen, alibi Coronopum dentem canis eſſe dicat, parum ſibiipſi conſtat. Propterea illius opinioni aſtipulari non poſſum.

STOEBE. CAP. 12.

Stœbe quo nomine iam appelletur, nondum comperi. Sunt tamen aliqui qui eam Scabioſam eſſe credant. Cùm uerò ab hoc authore nulla eius deſcriptio ponatur, nihil affirmo.

Alia uidetur Stœbe Dioſcoridis & Galeni, neutra uidetur eſſe Scabioſa.

CLYMENVM. CAP. 13.

Qualis Clymenon herba ſit, nondum ſcio, Ruellius eam cognouiſſe uidetur.

PERICLYMENVM. CAP. 14.

Periclymenon omnium doctorum conſenſu frutex eſt arbuſta ſcandens, quem Itali & Pharmacopolæ Matris ſyluam, Germani Geißblat/id eſt, Caprifolium appellant. Porrò cauendum eſt ne diuerſas res confundamus. Nam quidam Itali & noſtrates etiam Pharmacopolę, pedali altitudine herbam quandam foliis oblongis per interualla quinis plerunq; in uno geniculo ſtellæ modo diſpoſitis, ſimiliter Matris ſyluam uocant. Ea Germanis **Waldtmeiſter** dicitur, & eſt Aparinæ ſylueſtris quædam ſpecies.

Dioſcoridis Periclymenum idem uidetur cum Cyclamino eius altero, & cum Vite ſylueſtri, una planta tribus locis deſcripta.

TRIBVLVS. CAP. 15.

Tribuli duplex eſt genus. Terreſtre unum, & aquaticum alterum. Terreſtrem in Germania naſci nondum uidi. Aridum tamen à Georgio Agricola ex Italia allatum conſpexi, habetq; eã figuram, quam Dioſcorides illi tribuit. Vehementer errant qui Tribulos in Georg. Vergilii uulgares Carduos, id eſt, Diſtelu interpretantur. Nihil enim cõmune cum his habent. Aquaticus uerò Tribulus, quem aliqui non rectè Marinum cognominant, ſine controuerſia eſt, quam nos Waſſernuß/Stachelnuß/& Spitznuſſe appellamus, cuius miram in germinando proprietatẽ obſeruauimus. Naſcitur in limoſis & ſtagnantibus fluuiis, ut apud nos eſt inferior Mildæ pars circa Dieben: Eliſter in Miſnia, Albis, & alii quidam.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 144 sur 645

SARXIPHAGON, SIVE SAXIFRAGA.

Credunt nonnulli nõ esse hoc caput Dioscoridis, eo solo argumẽto persuasi, quod Latina uox, Saxifraga, in principio capitis loco Græci nominis legatur, quam Græci in Sarxiphagon corruperunt, ut fit in alterius linguæ uocabulis nõ intellectis. Nullius autem est id argumentum ualoris. Nam ipsi Græci Latina quædam uocabula in suam linguam receperunt, quales sunt ὀξύγγια, id est, Axungia, & hæc Saxifraga, & alia quædam. Porrò hoc Sarxiphagon est quod Galenus Cestron etiam dici testatur, quodq; Aegineta Pulegio simile esse dicit, sed minus. In Cestri, id est, Betonicæ capite, Dioscorides cum Epithymo comparat. Ego uerò suspicor nõ legendum esse Epithymum, quoniam nulla est inter Pulegium & Epithymum similitudo. Præterea in quibusdam Græcis exemplaribus non habetur hoc uocabulum. Quare Thymum pro Epithymo legendum esse non sine ratione coniicio, quoniam magna est affinitas inter paruum Pulegium & Thymum. Nascitur apud nos herba quædam in asperis locis, mediam figuram inter Serpyllum, Thymum & Pulegiũ habens, qua apud nos Pharmacopolæ pro Polio utuntur, Germanicè wilder Künel/ wilder Poley. Hęc an Saxifraga sit animaduertendum. Errat Ruellius, quod hanc Saxifragiam esse putat Saluiam uitam. Nam Saluia uita idem est cum Adianto & Capillo Veneris, de quo seorsim, ferè in fine huius libri aget Dioscorides. Porrò mira est hodie in appellandis herbis inconstantia. Quicquid enim sanguinem sistit, Sanguinariam uocant: & quicquid calculosis medetur, Saxifragiam, nimis latè patente significatione & uocabulo.

LIMONIVM. CAP. 16.

Limonium nomen inuenit, quod in palustribus pratis nascatur: pediculos ex una radice emittit tres uel quatuor, dodrantali longitudine & in singulis terna sunt Betæ similia folia, quo fit, ut decem aut pluribus foliis à Dioscoride describatur. Flores habet candidos, quorum nullam mentionem Dioscorides facit, Germani hanc herbam Wijenmangolt & Biberklee appellãt. † Nullus est eius in Pharmacopoliis usus. Sunt & alia duo sylucstris Betæ genera, quæ ab Italis & Pharmacopolis Pirole, à Germanis Waldtmangolt id est, sylucstres Betæ, & Wintergrün appellantur, quorũ Dioscorides non meminit.

Gesnerus hanc sententiam nõ probat: & Bistortam potius Limonium facit.

LEPORINVS PES, HERBA. CAP. 17.

Λαγώπους qualis sit, uel quo nomine iam uocetur, uulgo incognitum est, quamuis, ubiq; in agris nascatur, estq; Trifolii species, quam Germani Katzenklee uocant, & Hasenpfoten.

MEDIVM. CAP. 18.

Medion ut minus cognoscamus, diuersæ eius apud authores descriptiones faciunt. Plinius enim Iridi satiuæ folia eius comparat, Dioscorides uerò Seridi. Sunt etiã Græca Dioscoridis exemplaria, in quibus Iridi, manifestè pro Seride, legitur. Quare uidendum est, & rationibus & coniecturis artificiosis scrutandũ, utrum Iridi, uel Seridi, legendum sit.

† *Seridi potius quam Iridi legendum conijcimus.*

EPIMEDIVM. CAP. 19.

Epimedion suo nomine similiter ut Medion hodie incognitũ est. Sed nunc aliud habet nomen, nempe Trinitas, à tribus foliorum partibus. Vnde etiam Græcis Trias uocatur.

† *Trinitas dicitur apud Chirurgos Italiæ: Germanicè* Edel leberkraut.

GLADIOLVS. CAP. 20.

Nõ temerè cognoscitur hodie uerus Gladiolus. Veteres omnes herbas, quæ Gladio similia haberent folia, Gladiolos cognominabant, quales sunt Acorus, Sparganeum, Xyris, Iris, &c. Quos hodie nos quoq; imitamur, sed maiori quàm par erat licentia. Est enim sui generis herba, quæ Gladiolus Latinis, & Græcis ξίφιον, φάσγανον, & μαχαιρώνιον appellatur. Eam apud Theophrastum Gaza interdum pugionẽ, interdum ensem, interdum etiam Gladiolum interpretatus est. Quinetiam Cyperũ sui generis luncũ, Gladiolũ uertit, sed malè. Verus autẽ Gladiolus in pinguibus & humẽtibus locis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 145 sur 645

bus locis nascitur, quæ fluuiorum inundationes obtegere possunt. Caulem habet insigni leuore, ut Theophrastus ait. Propterea Ruellius contra Theophrastum & ipsam experientiam, scabrum caulem illi tribuit. In summo caule ceu umbellam habet, purpureis & ab inuicem distantibus floribus plenam. Hoc enim sibi uult in Græco Dioscoridis textu στιχάδος. Germani hunc Gladiolum Schwertel appellant. Videndum tamen est, ne aliam herbam pro hac aliquis intelligat. Nam Germani quoq; ut Græci & Latini, Gladioli nomen ad Iridis & Acori species transferunt.

*Gladiolum sunt qui Victorialem rotundam aut fœminam hodie nominẽt, Runde Sigwurtz/Weiinkraut. Longa quidem uel mascula cognominata Victorialis, non est huius generis, sed Allium alpinum. Gladiolus uagum est nomen, ad herbam hic descriptam, & Gladiolum aquaticum, & Cyperum.

SPARGANIVM. CAP. 21.

Sparganium semen suum in pilulis fert: Nascitur humentibus locis, & Germanis Degenkraut uocatur. Nullus est huius, quemadmodum & ueri Gladioli, in nostris regionibus usus.

XYRIS. CAP. 22.

Xyris sine dubio est illa Iridis species, quæ ab Italis Spatula fœtida nominatur, ea habet quidem florem, sed qui post multos annos primum erumpat: unde aliqui sine flore esse crediderunt, iuxta uulgares hos uersus.

Iris purpureum florem gerit, Ireos album:
Gladiolus luteum, sed Spatula fœtida nullum. &c.

ANCHVSA. CAP. 23.

Anchusæ prima species, quæ Onoclea dicitur, nõ temerè apud nos prouenit. Herba est ex sylueſtris Bugloſſæ genere, cuius radix usq; ad interiorem medullam siue neruum rubenti turget succo. Affertur radix eius ex aliis regionibus ad maritimæ Germaniæ urbes, ubi eam Alkannam, Orcanettam Galli, impropriè uocant Pharmacopolæ. Nam Arabes Liguſtrũ Alkannam appellant, ut in primo libro diximus.

*Anchusa alia maior est, alia minor: & tertia species minima, quæ Schminckwurtz uulgo nominatur.

ALTERA ANCHVSA. CAP. 24. 25.

Nullus adhuc ex recentioribus scriptis certi aliquid de Anchusa prodidit, præter patrem meum, qui suo studio inuenit, Anchusam alteram hanc esse in fabulosis nascentem, rubente radice, Bugloſſam. Nihil enim est quod descriptioni repugnet. Germani eam wild Ochsenzungen uocant. Radicis superficies per messem sanguineo succo manat. Malè hæc à quibusdam Cynogloſſa dicitur.

*Aliqui hanc Echion faciunt.

LYCOPSIS. CAP. 26.

Lycopsis à florum figura dicta est, qui (scilicet flores) hiante suo rictu, patulas luporum fauces imitantur. Alteræ Anchusæ similis est, & species eius, longiorem tantum & asperiorem caulem habens, Germani similiter wild Ochsenzungen / uel scharpf Ochsenzungen appellant. Nascitur in fabulosis campis, nonnunquam etiã in muris & circa arces in montibus sitas. Malè & hæc ab aliquibus Cynogloſſa appellatur.

ECHIVM. CAP. 27.

Echion absq; controuersia est illa sylueſtris Bugloſſa, quam hodie Pharmacopolæ simpliciter Bugloſſam uocant, Germani Ochsenzungen. Leonicenus, uir alioqui doctiſſimus, & qui primus commissos in plantis errores corrigere conatus est, non satis certis & sufficientibus rationibus, hanc Bugloſſam Cirsion esse putat: quẽ secutus etiã est Ruellius. Equidem diligentius illos hanc herbam consideraſſe optarem. Porrò cùm iam dixerim, nostram uulgo uocatam Bugloſſam, nõ esse ueram Bugloſſam, sed Echion, necesse est in eius locum ueram Bugloſſam substituere, ne in calumniatorum cauillationes incidam. Hoc autem in suum locum differemus. Est & alterum Echion prædicto minus, nigrioribus in purpura floribus. Nascitur hoc in pinguibus aruis. Nicander quoq; duas Echii species cognouisse uidetur.

OCIMASTRVM. CAP. 28.

Ruellius Iaceam albam esse putat, ubique in agris nascentem herbam

quàm uerè autem, nondum uideo: Quandoquidem notæ, quas tamen Ruellius conuenire dicit, descriptioni non respondeant. *Gesnerus cum Ruellio sentit.

ERINVS. CAP. 29.

Erinos hæc herba appellata est, quòd Caprifici modo lacteum liquorem remittat. Hodie autem incognita est: quamuis Ruellius eam cognouisse uideatur.

*Aliqui Rapunculum syluestre Erinum esse putant: quam rectè ipsi uiderint, wilde Rapunzel.

GRAMEN. CAP. 30.

Ἄγρωστις, siue Gramen, quod Germani Graß appellant, hoc loco non quoduis fœnum significat, sed eam herbam, quæ ubique in cultis nascitur, geniculatis & dulcibus per terram serpens radicibus ceu uiticulis: foliis arundini similibus, sed multò minoribus. Hanc Germani singulari etiam uocabulo, Quecken, Queckgraß & Graß à iumentis appellant, quæ ea herba delectantur. Queck enim Saxonica lingua utentibus populis iumenta significat. Quapropter hoc uocabulo Germani ἁμαξίτιν interpretantur. Nam sic etiam Gramen à Græcis dicitur.

CAP. 31. Gramen arundinaceum, Germanicè Rhorgraß / Saurhaw.

CAP. 32. Parnasinum uerò Gramen nobis incognitum est, quoniam in Parnaso monte gignitur.

SIDERITIS. CAP. 33.

Prima Sideritis à Germanis Heyßkraut appellatur. Omnes enim notæ conueniunt descriptioni. Hanc herbam quidam Chamæpityn appellant, sed falsò, ut in fine tertii libri demonstrauimus. Ruellius herbam Iudaicam, siue Tetrahit Sideritida primam esse putat: quam uerò ipse Iudaicam herbam intelligat, non scio. Nam illi qui authores huius nominis sunt, sibiipsis non constant, quam herbam Tetrahit, siue Iudaicam appellent.

CAP. 34. 35. Alteram Sideritida & tertiam, quę Heraclea uocatur, ignorare me ingenuè fateor. Ruellius tamen utranq; cognouisse sibi uidetur.

ACHILLEIA. CAP. 36.

Ἀχιλλέα qualis sit, hodie omnino ignorant. Ruellius tamen hoc ἀχιλλέιον Millefolium esse dicit. Intelligit autem Millefolium uulgare siue terrestre: sed magno errore. Nam nostrum Millefolium est Stratiotes Millefolia, siue terrestris, apud ueteres authores. Hic autem error in grauiorem illum errorem coniecit, ubi Stratioten terrestrem indicare conatur: de qua re suo loco dicemus. Reuera autem Achilleia est terrestri Millefolio cognata planta, quam Germani Feldtgarbe uocant, alii weisse Remfarn. Copiosissimè nascitur in pinguibus & quiescentibus aruis.

RVBVS. CAP. 37.

Βάτος, sunt etiam qui κωσόβατον appellent: quamuis κωσόβατος in primo interarbores describatur, sitq; diuersus ab hoc Rubo. Hæc igitur nominum permutatio in causa est, quod diuersas κωσοβάτου descriptiones apud authores legamus. Rubus uerò, de quo hîc agitur, triplicem differentiam habet. Quidam enim frutices & arbusta
1 ascendit. Quidam etiam paruus omnino est, & in opacis montibus gignitur, rarò cubitum excedente longitudine, fructum post Solstitium maturum ostendens, spinis
2 horret caulis eius, quem singularem plerunq; erigit. Tertius humi in aruis & alibi repit in terra, aculeatos ramos siue uiticulas spargens, hanc χαμαίβατον Theophrastus uocat, & à Theodoro Gaza nõ ineptè Humirubus interpretatur. Omnes hæ species à nobis Brahm & Kratzen appellantur. Fructus uerò eius, qui Mora Rubi sunt, Brahmbeer & Kratzbeer appellantur. Malè quidam mora bacci pro bati, id est, Rubi, pronunciant. *Chamæbatus, Laubenbeer.

RVBVS IDAEVS. CAP. 38.

Rubus hic in Ida, Troadis monte, non tantum gignitur, unde nomen illi Græci indiderunt: Nascitur apud nos etiam in montibus & syluis, sine adminiculis per se uirgis recta ascẽdentibus subsistẽs, tenuibus & exilibus spinis, quamuis frequentissimus etiam sine spinis, omnino glabris inueniatur uirgis. Folia à tergo candidiora habens,

quàm

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 147 sur 645

quàm ſuprà dictus. Fructus quoq; ſolſtitio matureſcere incipit, qui rufus & leniter hirſutus eſt. Germani hunc Rubum priuatim Himpeer/ Hindbeer, & Mora eius Himpere uocant, quæ guſtu iucundiora quam prioris Rubi fructus percipiuntur: Ruellius ſine dubio cognouit hunc Idæum Rubum, aitq; à Gallis Framboſciam appellari. Idem Ruellius fragaIdæi rubi ſpeciem quandam eſſe putat, nec malè, ſi non Idæus rubus frutex, & fragaria exilis herbula eſſet, quæ tota foliis, floribus & fructibus conſtat: neq; enim † dignos caules, neq; ramos aliarum herbarum modo habet. † *Hoc nomine dignos.*

HELXINE. CAP. 39.

Duæ ſunt herbæ Helxine appellatæ. Vna Ciſſampelus Græcis, Latinis Conuoluulus uocatur: altera uero Parietaria Latinis dicitur. Vergilius autem Marcellus malè Ciſſampeli Helxines caput è Dioſcoride, quaſi adulterinum reiicit, nihilominus tamen nomina eius in Helxines (quæ Parietaria eſt) capite relinquens, ut ſunt Cittampelon, Ciſſampelon, Melampelon, & Ciſſanthemon. Helxine igitur, quæ Ciſſampelos uocatur, à Germanis Winden/ Hede winden/ & Zaunwinden appellatur, cuius flores hactenus Liguſtrum interpretati ſunt apud Verg. magno errore, ut in primo libro indicauimus. Naſcitur etiam in ſegetibus Helxine, gracilibus & oblongis foliis, flore prædicti floribus ſimili, ſed ſecundum proportionem minore. Vtraque lacteum liquorem confracta remittit, hæc Rotnwinden Germanis appellatur. Huic Helxine Elatine ſimilis eſt, propterea Serapio ſtatim poſt Conuoluulum Elatinen (Dioſcoridem citans) deſcribit. Idem tamen Serapio Ciſſampelon Aſcui, Elatinen uero Athin, corruptis ab Helxine & Elatine nominibus, appellat. Altera uero Helxine, quæ parietaria, Perditium & Muralium dicitur, in parietibus & muris *Parietaria.* ſub ſtillicidiis naſcitur, unde à Germanis Trauffkraut uocatur: ab aliis S. Peters kraut/ Tag vnd nacht. Huic ſimilis eſt Alſine, cuius caput in ſecundum librum ante Auriculam muris ab aliquo tranſpoſitum eſt. *Alſine.* Nam hoc loco omnes quatuor illæ herbæ deſcribi debent, ſcilicet Helxine duplex, id eſt, Ciſſampelos & Parietaria, illiſq; ſimiles Elatine & Alſine. Hunc enim ordinem ipſe Dioſcorides in deſcribendis his herbis ſeruauit. In multis hodie pharmacopoliis Alſinē (id eſt, Tag vnd nacht) Parietariam uocant, ſed magno errore. Nam Parietaria tantū in ſtillicidiis circa muros & parietes naſcitur, Alſine uero in ſyluis, plurimum à parietibus diſtante natali, à quo utraq; nomē ſuum inuenit. Cum autē hoc loco de Alſine mihi ſermo ſit, nequaquam omittere poſſum, magno errore apud Plinium Helxines appellatione Carduū quendam deſcribi. Verba Plinii ex lib. xxi. cap. xvi. hęc ſunt: Helxine rara uiſu eſt, neque in omnibus terris: eſt radice folioſa, ex qua media uelutí malum extuberat, contectum ſua fronde. Huius uertex ſummus lachrymā continet iucundi ſaporis, Acanthicen Maſtichen appellatam. Hęc autē de uerbo ad uerbū ex Theophraſti libro vi. cap. iiii. de plantarū hiſtoria deſumpſit Plinius. Theophraſtus uero hoc loco non Helxine habet, ſed ἰξίνη, quæ carduus pinea à Theodoro interpretatur. Pliniū ſecutus eſt Hermolaus Barbarus, qui eadem in Corollario huius cap. ſcribit. Hunc autē errorem facilè in librarios et ſcriptores reiiceret aliquis Collinutius, niſi ipſe Plin. lib. xxii. cap. xvii. (ubi Dioſcoridis Helxinē, id eſt, Parietariā, ſiue Perditium deſcribit) ſcriberet, ſe, qualis uera eſſet Helxine, in priori libro dixiſſe, hoc eſt, ubi Helxinen pro Ixine apud Theophraſtū legit, ut ſuprà demonſtraui. Grauē hunc errorem nullus adhuc in Plinio animaduertit, quamuis toties emendatus, & reprehenſus ſit. Sed ſatis eſſet, ſi quis eos errores corrigeret, qui poſt uitam Plinii librariorū incuria irrepſerunt. Nam omnes ipſius authoris errores corrigere, onus eſſet ualde impar unius uiri humeris.

ELATINE. CAP. 40.

Elatine, ut iam diximus, Helxine Ciſſampelo ſimilis eſt, florē habet ualde exilem, & triquetrum ſemen. lacteum liquorem non remittit, qua ſola nota à Ciſſampelo diſtingui poteſt. Naſcitur in aruis & cultis locis, Germanis Erdwinden appellatur. Hodie nullus illius eſt in Medicina uſus.

* Quidam hanc Orbanchen faciunt.

EVPATORIVM. CAP. 41.

Eupatorii nomine non omnes pharmacopolæ eandē herbam oſtendunt. Vt autē

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 148 sur 645

breuiter dicam: Nullus uerum Eupatorium cognouit, præter eos qui hodie Agrimoniam uocatam herbam Eupatorium uocant. Nam reuera Eupatorium est ea quæ nunc falsò appellatur Agrimonia: qui error Dioscoridis etiam ætate fuit. Propterea illius authores à Dioscoride in hoc capite iure reprehenduntur. Sed tanta fuit hactenus barbaries, ut nullus eam reprehensionem animaduerterit. Dudum de hacre scripserunt Leonicenus, parens meus, & alii plures, quibus etiam ipse Ruellius subscribit. Germani Odermenig, Eupatorium uocant, & Leberkletten / quia lappas habet.

QVINQVEFOLIVM. CAP. 42.

Quinquefolium Græci πεντάφυλλον, Germani Fünffblat / & Fünffingerkraut appellant. Serpit per terram multis & longis uiticulis, ex geniculis singulis radices in terram demittentibus. Est etiam sine dubio Pentaphylli species, quæ Tormentilla appellatur: quod ex foliorum & florum figura, & totius herbæ sapore, temperamento & uiribus iudicare quiuis potest. Quapropter illi minimè sunt accusandi, qui Tormentillam πεντάφυλλον esse scripserunt. Hi autem qui omnino nos uero Pentaphyllo carere scriptis prodiderunt, nullo modo probandi sunt. Vbiq; enim in pharmacopoliis uerum habetur πεντάφυλλον.

* *Quinquefolium simpliciter dictum, humi serpit: eiusdem species minor, id est, Tormentilla uulgò dicta, rectà surgit.*

PHOENIX. CAP. 43.

Phœnix hæc herba à punicei coloris semine dicta fuit. Est autem frumentacea & spicata planta, in aruis & recenter illitis luto maceriis nascens, & Germanis Welsch Korn / siue Welsche gersten appellatur, aliis Fürstkaber / frumentum tectorum.

IDAEA RADIX. CAP. 44.

Idæa radix qualis sit, hodie omnino ignoratur. Nomen inuenit ab Ida monte, in quo fortè copiosè nascitur. Quapropter non credo ubiq; eam apud nos prouenire.

* *Sunt qui aliud faciant Idæam herbam apud Plinium: aliud radicem Idæam, quarum parum à Rhodia distare putant, & fortè Ben rubrum uulgò dictum esse. Folia autem rusci non huic, sed herbarum Idææ attribuenda: confunde utriusq; historiam.*

RHODIA RADIX. CAP. 45.

Ex Macedonia olim Rhodia radix in Græciam ferebatur, propterea radicem tantum descripsit Dioscorides: folia uerò, caules, & alias eius partes quales sint, nullus unquam scriptor prodidit. Radicis tamen tam certæ à Dioscoride afferuntur notæ, ut facillimè deprehendi possit, si modò aliquis in eam incidat. Ego cum præterito anno apud circumforaneum herbarium radicem quandam uiderem omnes notas habere, quas Dioscorides Rhodiæ tribuit, statim iudicaui eam Rhodiam siue Rhodiadaradicem esse: simulq; nomen ab eo quærens, quod Rosaria erat, cum audirem ipsum quoq; nomen conuenire, nihil dubitabam. Emptam itaq; radicem terræ mandaui, quæ proxima æstate caules, folia, flores, & semina maiori Crassulæ similia protulit. Eandem radicem cum in Italia uidisset Georgius Agricola Medicus, harum rerum studiosissimus sectator, statim ipse quoq; iudicauerat eam Rhodiam esse, cuius partem apud illum uidimus, estq; omnino cum nostra hac eadem. Idem Agricola Portulacæ siue Crassulæ folia Rhodiam radicem habere in Italia obseruauit, qualia etiam in nostra domum ab illo reuersi inuenimus. Cum igitur diuersorum hominum iudicia in eadem re conueniant, respondentibus etiam omnibus descriptioni notis, nihil est, quod aliquis dubitet, Rosariam esse Rhodiam radicem, quam Germani Rosenwurtz appellant, ab odore rosarum dictam, non à Rhodo. Nascitur copiosè in Alpibus circa Saltzburgum. Porrò illud constanter dicere ausim, Galenum hanc radicem non cognouisse, quoniam eam calidam in secundo, siue in principio tertii esse scribit. Quod temperamentum ex uiribus, quas Dioscorides illi tribuit, collegit. Verum cum ipsæ quoq; Rosæ similiter ut Rhodia radix, capitis doloribus medeantur, nec tamen calidæ sint, falsa est hæc ratiocinatio. Galenus autem Rhodiam radicem tantum digerendo capitis dolores pellere credidit, cum tamen id partim propter repercutiendi uim, partim etiam propter aliquam partium tenuitatem faciat. Constat enim ex

nim ex contrariis qualitatibus, humida ac calida, scilicet terrea & frigida, quemadmodum ipsæ etiam Rosæ, quod ii qui plantarum odoribus nares, & saporibus linguam exercuerunt, facilè percipere possunt. Nam odore, sapore, & colore omnino rosas imitatur Rhodia radix.

EQVISETVM. CAP. 46.

Hippuris, Cauda equina, siue Equisetum, à Germanis Rannenkraut / Roßzagel / Schafft hew / & Taubenrocken id est, Columbina colus, appellatur quoniam præludium quoddam ante germinationem colo in torulos tornatæ simile, ceu penso inuolutum, primo uere emittit. Longiora folia & teneriorem habet caulem, quam Polygonos fœmina, nec in aquis, ut illud, prouenit. Facilè igitur ab inuicem discerni possunt.

EQVISETVM ALTERVM. CAP. 47.

Alterum Equisetum priori simile est, breuioribus tantum foliis. Quapropter non existimo hoc genere ab illa differre, quoniam primam etiam Hippurim multum mutari secundum diuersos natales obseruauimus.

*Nascitur in syluis, Wilder Roßzagel.

COCCVS INFECTORIVS. CAP. 48.

Frutex est sui generis, foliis Aquifoliæ. Kermes Arabibus. Est & alius Coccus uermiculus dictus, Zerbs Polonis.

TRAGIVM. CAP. 49.

Si (ut Dioscorides scribit) sola Creta Tragium gignit, nulla nobis spes est, quòd in nostris regionibus inueniatur.

*Non eodem modo ab authoribus describitur.

ALIVD TRAGIVM. CAP. 50.

Aliud Tragium quo iam nomine appelletur, uel an apud nos proueniat, nondum compertum est.

*Non est propriè frutex.

TRAGVS, HERBA. CAP. 51.

De Trago hac parens meus in Botanologico suo disseruit, qui primus eam in lucem rursus restituit, Germani Dünerbeer siue Dünertrauben uocant, quidam etiam Ratzentreublin / uel Blatloß. Sed hoc nomen latius patet. Itali Pegnollam dicunt, quod oblongi eius acini, quos pro foliis habet, Pineis nucleis similes sint. Nascitur maritimis littoribus, fluminibus imminentibus apricis petris, & in muris, aliquando etiam in tegulis. Antonius Musa errat longè, quod Italorum Pegnollam Aizoon minus dicat esse. sunt enim tam similes inuicem herbę, ut non facilè à quouis discerni possunt, minus Aizoon & Tragus. Propterea utriusq; differentias ponere non erit inutile. Dioscorides Aizoo minori ἄνθος χλωρὸν tribuit. Significat autē hoc loco χλωρὸν non simpliciter uiridem, sed luteū & modicè ad uiridem inclinatum colorē. Theophrastus etiam per χλωρὸν simpliciter luteū intelligit lib. vii. de hist. plantarum in fine capitis xiii. Vbi Anthemi, id est, Chamęmeli florē foris candidum, intus uero χλωρὸν esse scribit. Eo loco Gaza malè uiridem, interpretatus est. Nam omnes uidemus, Chamęmeli florem in medio nō uiridem, sed luteū colorem habere. Et ipse Dioscorides mediū floris Anthemidis ad aureum colorem inclinare scribit, qui plurimū à uiridi differt. Quapropter cū Aizoon minus ἄνθος χλωρὸν, id est, luteos flores habeat, quos sępissimè etiam nos in ea herba uidimus, nullo modo Pegnolla minus Aizoon esse poterit. Habet enim Pegnolla, id est, Tragus, nō luteos, sed candidissimos flores, quos in omnibus locis producit. Hinc est quod nullos flores in Trago describit Dioscorides. *Huius herbæ folia Dioscorides fructus nominat.

IVNCVS. CAP. 52.

Σχοῖνος Græcis in genere omnis Iuncus dicitur. Germanis Binsen / Rit & Sempten. Habet autem multas species Iuncus. Est enim molli acumine quidam, qui ubique apud nos in aquosis nascitur, & priuatim à Græcis σχοῖνος λεῖος, id est, leuis siue lenis Iuncus appellatur. Qui uero maritimis nascitur locis, acuto & ad uulnus infesto est acumine, ὀξύχοινος uocatus: eo nos caremus. Grandis uero Iuncus in lacu-

bus

bus & ſtagnis naſcens, quæ Græcis ὁλόχοιν Θ, Germanis Roßbintzen, ſiue Pferdebintzen/Latinis Mariſcus nominatur. Eſt & quartus luncus Euripici nomine, quam uis quædam exemplaria Dioſcoridis Aethiopicum eum appellent. Sed ut meam opinionem dicam, nullus eſt hoc nomine apud omnes alios authores luncus. Quapropter neceſſe eſt huic loco ſubeſſe mendam, & neq; Aethiopicus, neq; Euripicus legendum. Nam Galenus, qui luncorum ſpecies & uires ex Dioſcoride collegit, nullam facit Euripici ſiue Aethiopici lunci mentionem. Et quod hic de Euripico legitur, ille de Holoſchœno ſcribit. Serapio etiam qui de uerbo ad uerbum Dioſcoridis caput de lunco interpretatur, nullum Aethiopicum ſiue Euripicum luncum habet, ſed ſimiliter ut Galenus de tertio lunco, id eſt, Holoſchœno eadē ſcribit, quę nūc in exemplaribus Dioſcoridis Euripico ſiue Aethiopico tribuuntur. Quapropter audacter ex Dioſcoride hæ duæ dictiones reiiciendæ ſunt, Aethiopicus ſiue Euripicus, & in locum ὁλοχῖον Θ ſubſtituenda.

LICHEN, HERBA. CAP. 53.

Lichenem Græci hanc herbam appellarunt, quod more lichenis, id eſt, impetiginis in humidis & umbroſis petris ſerperet. Serapio eam Hazez Alſacher appellat, interpres uero Epaticam reddidit. Vulgo enim Epatica herba uocatur, quam Lichena ueteres dixerunt. Sed præter hanc innumeras alias habent Epaticas, qui uulgaribus & à nullis authoribus traditis nominibus delectantur. Lichen autem (ut ad rem noſtram redeamus) herba eſt in humidis & umbroſis petris, nonnunquam etiam in gelidorum puteorum lapidibus ſerpens, quam quidam Epaticam, Germani Steinflechten & Moßflechten/ & Laberkraut appellant, neq; caulem, neq; flores, neq; ſemen habet, quamuis interdum breuiſſimos quoſdam pediculos, parua ceu acetabula ferentia protrudat. Sed hæc neque flores, neq; caules, neq; ſemina proprie dici poſſunt.

PARONYCHIA. CAP. 54.

Paronychia quo nomine iam appelletur, non quiuis dixerit.

CHRYSOCOME. CAP. 55.

Similiter etiam ignoramus, quid Chryſocome ſit, cui nomen aurei coloris corymbi indiderunt. Saracenica tamen Mentha, quam recentiores Græci Coſtum herbam, Germani uerò Marien müntze appellant, ſine dubio eſt Chryſocome cognata. Habet enim in ſummis caulibus aurei ſplendoris corymbos, & Veratro nigro ſimiles radices. Eſtq; herba tota cum radicibus admodum odorata.

CHRYSOGONVM. CAP. 56.

Chryſogonon ab aurei coloris ſemine nomen ſuum inuenit. Quo uero nomine hodie uocetur, & an apud nos proueniat, omnibus adhuc ignotum eſt.

HELIOCHRYSVM. CAP. 57.

Heliochryſon apud Theophraſtum Aureliam interpretatur Theodorus Gaza. Eſt autem herba quæ in pharmacopoliis Stichados citrinum, & Germanis Keinblům/Steinblům/Winterblům/& Jungfrauw uocatur. Malè in hoc capite aquoſis conuallibus interpretatus eſt Verg. Marcel. Nam in Græcis codicibus χαραδρώδεσι τόποις legitur: quibus uocabulis ſignificantur torrentibus & imbribus abrupta loca, quæ aliàs ſicca ſunt, præterquàm cum per ea imbrium torrentes delabuntur. Huiuſmodi enim locis in aſpero ſabulo Heliochryſum naſcitur, & nunquam in aquoſis uallibus. Nam aſpero, arenoſo & ſicco ſolo gaudet. Apud Gal. & Aeginetam per Amaranthū Heliochryſon eſt intelligendum. Nam huius etiam flores, quemadmodū purpurei Amaranthi, nō marceſcunt, ut nomen indicat. Si quis autem illorum authorum capita de Amarātho Dioſcoridis Heliochryſo conferat, omnino eandem herbam eſſe pronunciare cogetur. Purpurea uero Amarāthus, Plinii nimirū, qui uulgò flos amoris dicitur, nullam facit Medicinam, propterea ab hoc authore non deſcripta eſt. Ruellius minimè uerū Heliochryſon indicat, qui lib. iij. cap. xxiiii. Stechados ci-

dos citrinã uerã Stichada esse dixit, magno & ipsum errore. Nam Stichas uera longè alia est herba, quam quæ Stichados citrinum uocatur.

CHRYSANTHEMVM. CAP. 58.

De Chrysanthemo seu Caltha in Buphthalmo disseruimus, ubi eam à Germanis Goldtblümen appellari indicauimus.

* Videtur hoc caput cum Buphthalmo confusum.

AGERATVM. CAP. 59.

Ageraton quo nomine iam appelletur, & an in nostris etiam regionibus nascatur, nulli cognitum est.

VERBENACA RECTA. CAP. 60.

Verbenaca hæc recta dicitur, quod rectis surgat caulibus. Germani hanc Hanen kamp appellant. Nascitur aquosis locis.

VERBENACA SVPINA. CAP. 61.

Hæc autem Verbenaca resupinatos erigit caules, & ubiq; adhuc in pharmacopoliis Verbena, & à Germanis Eisenkraut/siue Eisenhart (ab effectu, quia incuruos habet circa radicem ramulos) appellatur. Columbæ utraq; Verbena delectantur, unde illi περιστερεὼν nomen Græci indiderunt, qui eam ἱερὰν βοτάνην etiam, id est, Sacram herbam uocant. Sunt hodie aliqui qui luteis & paruis floribus herbam quandam Verbenacam fœminam uocant, sed eam Irionem esse secundo libro docuimus: nihil enim cum Verbenaca commune habet.

ASTRAGALVS. CAP. 62.

Astragalus herba à radicum, cum talis, similitudine appellata est, hodie autẽ quid sit, ignorant omnes. Ruellius tamẽ cognoscere uisus est sibi, cui cum ratione est adhibenda fides. Nascitur ubiq; æditis fruticosisq; locis. Germanis Knollenkraut uocatur, quibusdam Christianwurtz.

HYACINTHVS. CAP. 63.

Quantum ex poëtis & aliis Rei rusticæ scriptoribus intelligere possumus, non unius tantum herbæ nomen Hyacinthus fuit. Nam Irin quoq; Hyacinthum aliqui nominarunt, & poëtę Lilio similem Hyacinthum esse dicunt, colore tamen differre, quoniam Lilio insit argenteus candor, Hyacintho uero purpureus color. Porrò Hyacinthus quem Medici intelligunt, parua herba describitur, multis & purpureis in coma gibbosa constitutis floribus. Hunc licet hodie omnino ignoremus, spero tamen me, quid reuera sit, non ita post longum tempus nos assecuturos. Nascitur in Comitatu Mansfeldensi iuxta montem Petri copiose, & Germanis Breunling uocatur.

* Heluetijs, ut quidam aiunt, nescio quibus, Kolrosen.

PAPAVER ERRATICVM. CAP. 64.

Μήκων ῥοιὰς, Latinis Papaueralis, & Papauer erraticum, pharmacopolis Papauer rubeum, Germanis Wilder mahn/ Feldtmahn/ Kornrosen/ Klapperrosen/ & Klitzbern dicitur. Notum omnibus erraticum Papauer est, nascitur in aruis & segetibus. Sciendum est in hoc cap. improuidè comparari huius Rhœadis Papaueris folia Origani & Thymi foliis, Non posset dissimilior esse horũ proportio. Habet enim Rhœas Erucæ siue Cichorii modo incisa folia, à qua similitudine longissimè recedunt Thymi & Origani folia. Abundant igitur & ab aliquo malè adiecta sunt uocabula ista. Vehemẽter errant, qui hoc Papauer cornutũ Papauer et Memithen, id est, Glauciõ esse putãt. Est enim quęlibet illarũ ab aliis diuersa, et proprii generis herba.

SATIVVM PAPAVER. CAP. 65.

Μήκων ἥμερος, id est, satiuum Papauer, quod Germani Mahn/ siue Magen uocant, duo prima diuisione genera habet. Thylacite ab oblongo et utriculis simile capite nominatur, habet hoc candidum semen, quod hodie Papauer album dicitur. Alterum uero nigrum semen in lato sessili & doliolo simili capite, unde etiam à Græcis Pithite nominatum est, uulgo hoc nigrum Papauer à pharmacopolis nuncupatur: Ex nigro hoc Papauere lacteus liquor leniter incisis uasculis colligitur, quẽ Opium in omnibus adhuc pharmacopoliis nominant. Exprimitur etiam ex tusis foliis & uasculis succus, & exiccatur. Eum priuatim Græci Μηκώνιον uocant, sed uiribus multo est liquore imbecillior, propter inconcoctam & aqueam substantiam, eandem

ob cau-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 152 sur 645

ob cauſam facilimè putreſcit & teredines ſentit. Quidam interpretes cum apud Græcos authores Opon, ſiue Opium legunt, ſuccum Papaueris interpretantur: ſed magno errore. Nam Μηκώνιον ſuccus eſt Papaueris, Opos uerò ſiue Opium, eſt liquor eiuſdem.

PAPAVER CORNVTVM. CAP. 66.

Μηκων κερατίτης, Latinis Corniculare, ſiue Cornutum Papauer, Germanis Horn-mab appellatur. Non habetur hoc in noſtris pharmacopoliis. A quibuſdam tamē in hortis ſeritur. Siliquam habet longam Fœnugræci ſiliquæ æqualem. In Dioſcoridis exemplaribus malè legitur καρπὸν δὲ μικρὸν, id eſt, fructum breuem, ut Vergilius Marcellus interpretatus eſt. Cum uero eundem fructum cornu modo inflexum, & Fœnugræci ſiliquæ ſimilem eſſe dicat, nequaquam μικρὸν ſed μακρὸν legendum eſt, quod ipſius fructus oculis ſubiecta forma manifeſtè indicat. Serapio quoq; ubi hoc Papauer de uerbo ad uerbum ex Dioſcoride deſcripſit, dicit, illud habere ſemen minutum in ſubtilibus & longis uaginis. Errant qui cornutum Papauer eſſe putant in ſegete naſcens Papauer, quod antea Rhœada nominauimus. Differt etiam ab hoc Papauere cornuto Memythe, id eſt Glaucium, ut prius aliquoties indicauimus.

PAPAVER SPVMEVM. CAP. 67.

Μήκων ἀφρώδης, quod quidam etiam Herculeum, ſiue Heraclion uocant, ignotum omnibus nunc eſt herba, neq; ipſe Plinius eam cognouit. Nam libro xx. capite xix. de hoc Papauere ſic ſcribit: Alterum è ſylueſtribus genus Heraclion uocatur, ab aliis Aphron, foliis (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum repræſentantibus, radice in ſumma terræ cute, ſemine ſpumeo, ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate. Hæc autem de uerbo ad uerbum ex Theophraſti de hiſt. plant. libro ix. cap. xiii. deſumpſit Plinius. Sed nequaquam Theophraſti mentem intellexit. Nam hic Papaueris huius folia Struthi ſiue Struthii herbæ foliis comparauit quæ lanaria radicula etiam appellatur, quod ſcilicet radice eius lanæ & lineæ candorem acquirant. De Struthio hoc in ſecundo libro diſſeruimus. Commiſit itaq; hoc loco Plinius duplicem errorem, utrunq; ſatis magnum. Primus eſt, quòd pro herba Struthio paſſerem animal interpretatus ſit. Alter uerò, quod dixerit, Papauere lina candorem trahere. Cum igitur Struthos paſſerem etiam ſignificet, facilis eſſet prior error, niſi ipſe Theophraſtus apertè indicaret, ſe non paſſerem, ſed herbam Struthi appellatione intelligere. Dicit enim Heraclion Papauer folio conſtare Struthi, quo ſplendore in linteis tribuant. Candorem autē linteis non paſſere ſed herba lanaria, quę Struthos ſiue Struthion Græcè dicitur, tribuunt. Potuiſſet etiam ex hoc colligere Plinius, Theophraſtum herbam & non auem intelligere, cum ſic de Papauere Herculeo ſcribat: Conſtat folio Struthi. Quibus uerbis apertè indicatur, Struthon folia habere, quod plantis & non animalibus proprium eſſe omnes nouerūt. Ne autem alicui incredibile uideretur, herbæ huius folia paſſeris ſpeciem habere, Theophraſti uerbis hanc parentheſin adiecit Plinius: Si procul intuearis.

Error Plinij.

* *Hoc fortè eſt Ben album ſylueſtre.*

HYPECOVM. CAP. 68.

Ὑπήκοον quo iam nomine appelletur, nullus adhuc ſcriptis prodidit, neq; aliquis ex doctis nouit. Propterea mihi quoq; ueniam dari non eſt iniquum, quod ipſum non nouerim.

APOLLINARIS. CAP. 69.

Ὑοσκύαμος, Latinis Altercum, Apollinaris, Symphoniaca, & Hyoſcyamus, Germanis Bilſe Kraut uocatur. Tres habet differentias. Eſt enim purpureo flore & nigro ſemine quædam. Altera florem luteum & ſemen ſubflauum habet: utraque apud nos non naſcitur, & quoniam uenenatæ ſint, nihil refert quod eas careamus. Tertia omnium eſt innocentiſſima, quæ flore conſtat albo, ſed in medio purpureo, & ſemine candido. Naſcitur hæc apud nos ubique in ruderibus, foſſis, & circa oppida pagoſq;.

PSYL-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 153 sur 645

PSYLLIVM, SIVE PVLICARIS. CAP. 70.

Ψύλλιον & Pulicaris dicta hæc herba eſt, quòd ſemen eius colore & quantitate puli-cibus ſimile ſit. Notum hoc eſt eodem nomine omnibus pharmacopolis. Herba ipſa ſponte apud nos etiam & copioſiſſimè naſcitur, præſertim Iuterboci, & uicinis locis.

SOLANVM QVOD EDENDO EST. CAP. 71.

Στρύχνος κηπαῖος, Latinis Solanum & Cacubalum, pharmacopolis Solatrum, Germanis Nachtſchatte uocatur. Multa ſunt ſolani genera, quæ deinceps enarrabimus. Hoc loco Dioſcorides uulgare ſolanum intelligit, quod nos ſimpliciter Nachtſchatten/ & pharmacopolæ Solatrum appellant. Serebatur olim cibi gratia. Nos uero illud in cibo uitamus. Theodorus Gaza omnes Solani ſpecies Veſicarias apud Theophraſtum interpretatur, ſed malè. Nam Veſicaria ſpeciale nomen eſt, & uni tantum Solani ſpeciei proprium, quæ fructus ueſicis ſimiles fert, unde & nomen inuenit.

VESICARIA. CAP. 72.

Αλικάκαβος, quod φυσαλίδα etiam hic author & Aëtius uocat, Arabibus & pharmacopolis corrupto ab Halicacabo nomine Alkekengi dicitur, Germanis uero Judenkirſſen / Blaſenbeer/ Blaſenkirſſen / & Schlutten. Naſcitur circa uineas ſponte, in quibuſdam etiam locis in hortis ſeritur: fructum habet in rubenti & leniter turbinato folliculo ceu ueſica, croceum, & Ceraſo magnitudine æqualem.

SOMNIFICVM SOLANVM. CAP. 73.

Στρύχνον ὑπνωτικόν hodie ignoramus. Id tamen certum eſt, Amarum dulcem, id eſt, Jelenger ie lieber/ huic ualde cognatam eſſe. Foliis enim, florum forma, fructu & uiribus (quas in me ipſo expertus ſum) Solanum refert.

SOLANVM FVRIOSVM. CAP. 74.

Στρύχνον μανικόν in Aegypto copioſe naſcitur, unde ad nos fructus eius afferuntur, quos pharmacopolæ Cuculos de Leuante, id eſt, Solanum orientale uocant. Nam Cuculus idem eſt quod Cacubalus ſiue Solanum, Leuante uero Itali orientem à leuando uocant. Antequam autem ad nos perferantur hi Cuculi, omnino exiccantur interiores nuclei, & ſucceſa caro quæ corticem ambit. Semel ſatis recentes uidimus. Piſces quàmprimum eos deglutierint, uertigine corripiuntur, & ſupini aquis innatant, ita ut facillimè manibus apprehendi poſſint.

*Mihi Coccali orientis uulgò dicti cum Solani huius hiſtoria conuenire non uidentur.

DORYCNIVM. CAP. 75.

Nullus ex ueteribus tum Græcis tum Latinis, hanc herbam deſcripſit, præter Dioſcoridem, qui hiſtoriam eius ex Crateua deſumpſit. Plinius & alii quidam crediderunt, Dorycnium idem eſſe cum Solano furioſo, quod falſum eſſe Nicander, Dioſcorides, & plures alii teſtantur. Reuera autem ſui generis herba eſt Dorycniũ, de quo meam opinionem paucis proferam: Seritur à Venetis monachis, & à paucis in Germania Medicis herba, quam Granacordis & Halicaccabum alterũ uocant, ab Halicacabi fructus ſimilitudine. Habet hæc herba omnes notas & uires, quas Nicander & Dioſcorides Dorycnio tribuunt, † ſola tamen folia non conueniunt, quæ Dioſcoridis oleę foliis ſimilia eſſe dixit. Sed hoc me nihil mouet: Deſumpta ex Crateua eſt hiſtoria, potuitq; corrũpi locus iſte, ubi de foliis agitur. Reſpondẽt candidi flores, folliculi, unde etiã Halicaccabus à ueteribus & noſtris appellatur. Conueniunt etiã ad amuſſim in folliculis contenta, rotunda, dura, leuia & colore uaria ſemina. Conuenit etiam eorũ numerus, & cõmanducata lacteum habent colorem & ſaporẽ, quas notas Dorycnio Nicander tribuit. Quinetiam ſomnifica ſunt eius ſemina, nec ſine periculo uitæ intra corpus ſumuntur. Quapropter cum omnes alię notę conueniant, ueriſimile eſt in foliorum comparatione mendam eſſe. Seuimus hanc herbam, uidimus & gu

† Reprehẽdit hanc opinionem Matthiolus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 154 sur 645

ſtauimus. Propterea non ex aliorum relatione iſta de Dorycnio ſcripſimus: Grana eius comeſta ſuauiorem ſomnum quàm Opium afferunt: Sed cauendus eſt magnus illorum numerus.

MANDRAGORAS. CAP. 76.

Non ſine cauſa turbabitur, qui Theophraſti & Dioſcoridis de Mandragora uerba conſiderabit. Dioſcorides enim Mandragoræ primi fructus ſorbi magnitudine, & luteo colore eſſe dixit, quamuis Marcellus malè uitellis ouorum interpretatus ſit, ratus ὠοῖς legi oportere, quę uox oua, non ouorum uitellos ſignificat. Probati codices ὄυαι, id eſt, ſorbis, habent, ubi Serapio Meſpilum interpretatus eſt, ſed malè. Hoc autem peccatum potius interpreti, quàm Sorapioni adſcripſerim. Alterius uerò mala, ſiue fructus, duplo maiora, & croceo colore depinxit, utriq; etiam caulem negat. Sed Theophraſtus Mandragoræ caulem eſſe manifeſtè indicat, de hiſto. plant. lib. vi. cap. ij. Vbi fructus eiuſdem niger & acino uuæ ſimilis deſcribitur. Sed malè ῥαγώδης racemoſus reddidit Gaza. Nam ῥάξ, ῥαγός, uuæ acinum ſignificat, unde deriuatur ῥαγώδης, quo uocabulo acino uuæ ſimile quiddam Græci intelligunt. Ruellius non racemum, ſed ouum legi oportere apud Theophraſtum cenſet, ſed magno errore. Non enim corruptus eſt iſte apud Theophraſtum locus. Cum uerò contraria omnino ſit Mandragoræ hiſtoria apud Theophraſtum & Dioſcoridem, facilè temerarius quidam alterutrum authorem mentitũ eſſe pronunciaret: quod ne aliquis faciat, moneo & ſuadeo. Nam uterq; ſatis exquiſitè & optimè Mandragorę hiſtoriam executus eſt, (quod fortaſſe Paradoxon alicui uidebitur.) Sed illud nunc demonſtrare incipiam: Dioſcorides tres Mandragoræ ſpecies enumerat, Theophraſtus autem unam tantum. Dioſcorides autem marem & fœminam Mandragoram, id eſt, priores duas ſpecies, quas ſolas uiderat, deſcripſit ea forma, qua adhuc in Italia cognoſcuntur. Quin & ego fructus & ſemina uidi, plantati & enata folia hiſtoriæ conuenire animaduerti. Hos duos Mandragoras Theophraſtus non cognouit, neq; aliquam eorum mentionem facit. Tertiam uerò Mandragoræ ſpeciem, quæ Morion priuatim dicitur, Dioſcorides non uidit, ut ex uerbis illius apertè colligimus, & hæc eſt quam Theophraſtus deſcribit Mandragoras: grandem habet radicem, caulem procerum, folia Solani & Mandragoræ prioris foliorum mediam habent figuram, flores profert nigros, & poſt hos nigros fructus grandi uuæ acino æquales (id eſt, wie ein groſſe Drubeer) qui uinoſum ſuccum guſtatus emittit. Vidimus eam plantam in Heſſiæ umbroſis & antiquis ſyluis iuxta ſpeluncas naſci, Heſſis Dollkraut dicitur, quo nomine Græcorum Morion interpretantur, Alii etiam Schlaffbeer eam uocant, quoniam ſoporem fructus eius faciunt. Porrò nullum tam ſtupidum eſſe exiſtimo, qui credat in humanam formam ſculptas illas radices, quas Agyrtę oſtentant, Mandragoram eſſe. Fingunt enim radicem aliqui ex radice bryoniæ & althęæ, alii aliter. Veri Mandragoræ radicis cortex in pharmacopoliis ſuo genuino nomine habetur.

ACONITVM PARDALIANCHES. CAP. 77.

Pardalianches Aconitum, quo pantheras uenatores necant, hodie nulli cognoſcitur. Si tamen huius hiſtoriæ conferamus herbam, quam nos ab uno fructu, quem ſolum fert, Einbeer uocamus, uiresq; cõſideremus, manifeſtè uidebimus eam hoc Aconitum eſſe, quod Theophraſtus alibi Telyphonon, alibi Μυόφονον, alibi etiam Scorpionem uocat, quoniam radicem habet graminis modo geniculatam, & ſcorpionis caudæ ſimilem.

*Fallitur Cordus: eſt enim Einbeer Solanum ſyluaticum quoddam, frigidæ facultatis, non ſepticæ.

ALTERVM ACONITVM, ID EST, LYCOCTONON, SIVE Cynoctonon. CAP. 78.

Aconitum quod Lycoctonon & Cynoctonon dicitur, quoniam lupos & canes interimat, tres habet differentias: quarum una, quæ eſt efficaciſſima, à pharmacopolis habetur, & ab his radix Aconiti dicitur. Germani uerò Græcum nomẽ Lycoctonon interpretantur, Nam Wolffswurtz à nobis appellatur, quòd uenatores Lupos & Vulpes eius radice necent.

*Id quod purpureos flores habet, dicitur Münchskappen.

CICVTA:

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 155 sur 645

CICVTA. CAP. 79.

Κώνειον Latini Cicutam, Germani Wüterich & Wütscherling uocãt. Non cognoscitur ab omnibus Cicuta. Nam aliam herbam minimè uenenatam hoc nomine habent pharmacopolę, cuius semen longum & gracile existit, ideoq; creditur apud nos non esse uenenata Cicuta. In causa est, quod ueram Cicutam non nouerunt, quæ in nostris etiam terris præsens est uenenum : quod manifestissimis exemplis probari potest. Non enim rarò contingit pueros radice & semine eius, quod Anisο ęquale est, uesci & intermori. Habet Cicuta fœdissimum odorem, quo solo statim abominabile eius uirus percipitur. Sunt autem plures eius species.

*De temperamento eius controuersia est, sicut de Coriandro. Species Cicutæ etiam in areis hortorum nascitur, semine anisο simili, Gleysen.

TAXVS, ARBOR. CAP. 80.

Taxus arbor, quæ à Græcis Σμίλαξ appellatur, uenenum est. Idcoq; oportet, ut dili genter animaduertamus, quam rem intelligant scriptores, cum Smilacem apud eos legimus. Nam præter hanc arborem duæ sunt adhuc plantæ, quę Smilaces appellantur. Vna lenis siue satiua dicitur Smilax, id est, Dolichus. Altera aspera est Smilax, siue Hedera Cylissa. Est autem Taxus arbor sine dubio ea, quam nos eius Eben uocamus, è cuius ligno adhuc arcus & scorpiones fiunt, quos optimos ex Taxo fieri authores tradunt. Hi autem maximè errant, qui Eben Ebenum esse credunt, sola nominis similitudine decepti. Noluit in primo libro inter arbores describere Taxum Dioscorides, ne cognata facultate præditæ res distraherentur. Cum igitur Taxus uenenum sit, non immeritò hoc loco inter uenenatas plantas recensetur.

APOCYNVM. CAP. 81.

Apocynon qualis sit herba, hodie omnino ignoramus. Cognominatur hæc etiam Cynocrambe, quoniam canes interimat. Porrò alia est etiam quæ proprio nomine Cynocrambe uocatur, ut suo loco ostendemus. Quapropter uidendum est, ne diuersæ naturæ res confundamus.

*Apocynum uerum pingit Matthiolus.

NERIVM. CAP. 82.

Nerion quod aliqui Rhododaphnen & Rhododendron, à rosæ simili floreuocant, arbor est quibusdam temporibus uenenata, è cuius & Aconiti floribus in Ponto uenenatum mel apes colligunt. Arbuscula hæc in nostris regionibus non nascitur, in Italia à quibusdam in hortis ostentationis causa plantatur, & nos ipsius semina seuimus: fructum habet longum, intus ceu carduorum pappis refertum, qui in quibusdam Dioscoridis exemplaribus malè Hyacinthi pappis similes esse legũtur. Cum autem Hyacinthus nullos omnino pappos habeat, legendum est Acanthi, id est, Spinę siue Cardui alicuius, ut probati codices & ipsa experientia testantur. Monendi etiam Medicinæ studiosi sunt, apud Aëtium in compositione Esdræ malè seorsim legi Flores Nerii & Rosarũ Rhododaphnes, Nam eadem arbor Nerion et Rhododaphne est. Rosæ itaq; Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerii. Videtur itaq; flos Nerii interpretatio esse Rosarum Rhododaphnes ad marginem signata, quę postea ab aliquo indocto in ipsum uerborum contextum posita est. Porrò ipse Galenus & Dioscorides diuersas Nerio uires adscribunt. Ille enim Nerion homini quoq; uenenum esse dicit: Hic uerò homini contra uenena remedium facere. Possent autem hi authores conciliari hoc modo, si intra corpus sumatur Nerion uenenum esse, Si uero foris imponatur, contra uenenatorum morsum Medicinam facere. Sed sic se rei ueritas habet. Nam probata exemplaria addunt σὺν οἴνῳ πινόμενα, id est, cum uino pota, uidelicet flores & folia. Sic etiam in Plinio manifestè legitur, qui proculdubio hoc ex Dioscoride transcripsit. Quin etiam in Esdræ Antidotum, cuius præcipuus usus est contra uenenata animalia, Nerii flores recipiuntur, ceu medicamentum contra uenena efficax. Id tamen uerum est, florem eius insaniam facere, sed non semper. Accidit enim hoc quibusdam locis, & quibusdam temporibus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 156 sur 645

FVNGI. CAP. 83.

Fungorum multiplex est differentia. Quidam enim edendo sunt, quidam uerò intra corpus sumpti strangulant. Germani omnes generali uocabulo Schwemme uocant. Qui autem edendo sunt, suis etiam distinguuntur generibus. Sunt enim quidã Piperis sapore, & lacteo liquore manant, hos Germani Pfifferlinge uocant. Sunt & Boleti, quos Bólze eadem nostra gens appellat, uenenati Fungi. Multa habent genera, sed omnia Poggenstül id est, Busonum cathedræ siue sellæ Saxonibus dicuntur. Sub Betulis arboribus in candido & rufo colore uarii nascuntur Fungi, quos Fliegenschwemme/id est, Muscarios fungos uocamus, quoniam muscas lacte intristi occidunt. Pharmacopolæ etiam in suis Officinis Fungos habent, quos Boletos & Fungos ceruinos uocant. Ferunt eos in syluis ex semine ceruorum enasci, & propterea Venerem stimulare: sed falsum hoc est. Inueni enim hos Ceruinos fungos in præruptissimis montium syluis, quò ne Damæ & Rupicaprę quidem peruenire possent, nedum cerui. Nec uerisimile est eos Venerem stimulare, cum frigidum, pituitosum, crudum, & malignum succum in humano corpore gignant. Quæ enim Venerem accendere debent, contrarias facultates & qualitates habere necesse est.

*Fungorum edulium optimi sunt Pfifferlinge & Reißken dicti.

COLCHICVM. CAP. 84.

Colchicon copiosè in Colchide nascitur, unde etiam nomen inuenit. Estq; in illis regionibus uenenata herba. Quod uero apud nos prouenit, amarius est, quo sapore ueneni aliqua pars diluitur, nec tamen omnino innoxium redditur. Homines enim quos eo purgauerimus, seuissima incurrunt accidentia. Pharmacopolæ hanc herbam Hermodactylum, Germani Herbstzeitlosen / Wisenssaffran / & Zeitlosen appellant. Quidam huius florem Narcissum esse crediderunt, sed reuera Narcissus plurimum ab hac herba differt. Colch cum aliqui etiam Ephemerum appellarunt, quòd eadem die qua sumatur, hominem occidat.

* Huius radix tot habet annos, quot cortices. Theophrastus Narcissum uocat, ut quidam putant, mihi non uidetur.

EPHEMERVM. CAP. 85.

Ephemeron hoc solo nomine Colchico simile est: uiribus enim & forma multum ab illo differt. Alio nomine etiam Iris agrestis uocatur. Hodie autem ignotum est.

*Non est Lilium conuallium, ut quidam rentur.

HELXINE. CAP. 86. *Vide suprà, Cap. 39.*

ALSINE. CAP. 87. *Vide suprà, Cap. 39.*

PALVSTRIS LENS. CAP. 88.

Φακὸς ὁ ἐν τοῖς τελμάτων, id est, Lens in lacustribus locis genita. Differt hæc à lentele gumine. Nam aquis stagnantibus innatat ceu muscus, minimis & compressis foliis constat. Figuram Lentis semina repræsentant. Vnde & nomen inuenit. Germanis eadem significatione Wasserlinsen uocatur.

SEDVM MAIVS. CAP. 89.

Αἶζωον τὸ μέγα Latini Semperuiuam, siue Vitalem maiorem, pharmacopolæ Barbã louis, Germani groß Haußwurtz / groß Donnerkraut / groß Immergrün / & Hauslaub appellant. Plinius Gramen & Aizoon diuersas natura plantas confudit, lib. xxiiij. cap. ult. errore manifesto. Plinium secuti sunt Hermolaus Barbarus & Ruellius, qui ferè de uerbo ad uerbum illius errorem exscripserunt. Miror autem uehementer, hos doctissimos alioquin uiros, istum insignem Plinii errorem non obseruasse.

AIZOON MINVS. CAP. 90.

Semperuiua minor nõ est Italis uocata Pegnolla, ut antea in Trago demõstrauimus.

Habet

Habet autem alterum Aizoon duas ſpecies. Prior Germanicè Klein Hauſwurtz/ Klein Donner kraut/ Daubenweitz/ & Klein Immergrün uocatur. Oblonga, pinguia, & acuminata habet folia, caulem gracilem, altitudine dodrantalem, in ſummo luteos flores, paululum ad uiridem colorem inclinatos, ferentem. Flores huic tribuit Vergilius Marcellus interpres colore pallidos: in Græco uero χλωρὰ legitur, quę uox etiam luteum colorem ſignificat, ut antea quoq; dictum eſt. Serapio uero eiuſq; interpretes citrinum interpretati ſunt, & hoc optimè quidem. Recentiores minus Aizoon Vermicularem uocant, eſtq; frigida herba, ut maius Aizoon, pro qua noſtri aliam ſimilem herbulam, ſed contrario temperamento, accipiunt. *Aizoon minus.*

Altera minoris Aizoi ſpecies incertã habet apud hunc authorem hiſtoriam. Corruptus enim uerborum contextus eſt, quod quilibet in hoc ſtudio exercitatus facilimè uidere poteſt. Plinius uero optimè eam deſcribit, & uidentur omnia eius uerba, quæ facit de tribus Aizoi generibus, ex hoc authore deſumpta eſſe. Eius authoris uerba ex libro xxv. cap. xiii. hęc ſunt: Quod minus eſt in muris parietibusq; naſcitur, & tegulis, fruticoſum à radice & ſurſum uſq; ad cacumen, foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule, radix inutilis. His uerbis egregiè deſcribit primam minoris Aizoi ſpeciem, cui deinde alterum minus Aizoon comparat, dicens: † Huic ſimi- CAP. 91. lis eſt quam Græci Andrachnen agriam uocant, Itali Illecebram, puſillis, latioribus foliis, breuiore cacumine. Quibus uerbis euidenter indicat eam herbulam, quam Germani Erdpfeffer/ Steinpfeffer/ & Hungerpfeffer appellant. Hęc ſola ex omnibus Aizoi generibus calidum habet temperamentum. Propterea eam magno errore pro Vermiculari accipiunt. Diſtinximus itaq; ab Aizoi ſpeciebus Tragũ, & omnes tres Aizoi differentias indicauimus, & ſcio me in hac re non errare. † *Illecebra.*

ACETABVLVM. CAP. 92.

Primam κοτυληδόνα, quam Cimbalion, Scitalion, Acetabulum & Vmbilicum Veneris uocant, in noſtris regionibus nondum naſci uidimus. Quidam tamen hoc nomine herbam quãdam rotundo folio, cui in medio eſt pediculus, indicant, quam ego probè noui. Naſcitur in humentibus & putridis arenoſis locis: ſed plurimum ab Acetabuli deſcriptione differt, radicem enim habet tenuiſſimam, Acetabulum uero oliuę ſimilem, & grandem. Quapropter qui herbis ignotis ex hoc authore nomina indere uolunt, ut omnes deſcriptionum notas conſiderent neceſſe eſt.

* *Recentiores aliqui Scatuncellum uocant, Itali Rondelam.*

ALTERVM ACETABVLVM. CAP. 93.

Alterum Acetabulum ſine dubio mihi eſſe uidetur pinguis illa herba, quam recentiores Craſſulam maiorem. Germani Fettehenne & Donnerbonen appellant. Craſſa & carnoſa habet folia, ut Aizoon maius, quę hyeme unà cum caule exareſcũt.

* *Gęnerus Craſſulam hanc ueteri Græco uocabulo Anacampſerotem uocat.*

VRTICA. CAP. 94.

Ἀκαλήφη, ſiue Κνίδη, Germanis Neſſel appellatur. Nota omnibus herba eſt. Plures eius inueniuntur ſpecies, quàm ueteres deſcripſerunt. Semen eius in pharmacopoliis ſeruatur.

* *Fœmina paſſim uulgaris eſt, exili ſemine: mas, Vrtica Romana uocatur.*

GALIOPSIS. CAP. 95.

Aſtorum figura nomen hæc herba inuenit, qui hiantibus muſtelæ faucibus ſimiles ſunt. Nota omnibus eſt, Germani eam Bienſaug/ & Todtneſſelen/ ſiue Taubeneſſelen appellant. Videndum tamen eſt ne quis eam cum Ballote, id eſt, Marrubio nigro, ſimili herba, confundat. Quod ne fiat, foliorum creber intuitus faciet. Galiopſis enim longiora & acuminata Vrticæ modo folia habet. Ballote uero rotundiora. Inueniuntur etiam Galiopſis ſpecies aliæ, candido, luteo & uario flore. Nam Dioſcorides unam tantum ſpeciem deſcripſit, quæ purpuraſcentes habet flores.

* *Plinius aliquando Meſoleucum & Dialeucum nominat. Non eſt Scrophularia.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 158 sur 645

GALION. CAP. 96.

Galion hoc à coagulando lacte nomẽ inuenit. Duplicis eſt differentiæ. Vna enim candidum, altera luteum florem habet: utriq; Aparines ſunt folia. Flores quamuis parui ſunt, multitudine tamen herbam ex longinquo conſpicuam reddunt. Germani Kaynrtzen & Labkraut/† appellant. Recentioresquidam Aſpergulam. Sed latè patet hoc nomen, neq; in aliquo probato authore legitur.

† *Nam Lab, coagulum uocant.*

SENECIO CAP. 97.

Ἐριγέρων & Senecio hæc herba dicitur, quòd flores eius cito in ipſa iuuentute caneſcant. Magnus hodie in hac herba error committitur, ne dicam maximus. Senecion enim refrigerandi uim habet. Hodie uero Senecionem alii Carduum benedictum, alii Naſturtium aquaticum uocant, herbas in tertio gradu calidas. Verum autẽ Erigeron ſiue Senecion, ubiq; cultis & incultis circa oppida, & in muris naſcitur. Itali eam Petrellam, Germani Baldgreiſe & Creützkraut appellant. Sunt & huius plures ſpecies.

THALICTRVM. CAP. 98.

Thalictron non eſt Argentina ſiue Argentilla, ut Ruellius opinatur, neq; hocille certò affirmat. Verum autem Thalictrum eſt ea herba, quam Germani Veyleblat appellant, qua ruſtici in Saxonia maxima curant uulnera, ſine aliquo adiutore Medico. Naſcitur in campeſtribus & in pratis, non ita humentibus. Sunt autem tres ipſius ſpecies, quæ ſuis differentiis diſtingui poſſunt.

* *Aliqui* Widerthon *appellant: ſed hoc uocabulum latè patet.*

MVSCVS MARINVS. CAP. 99.

Βρύον θαλάσσιον, Muſcus marinus, Plinio Lactucæ ſimilibus conſtat foliis, iiſq; rugoſis & contractis, ſine caule ab ima radice exeuntibus. Sed malè iſta de Marino muſco ſcribit. Intelligit enim eam herbam, quam antea Lichena eſſe oſtendi. Muſcus uero marinus multis capillamentis tenuior eſt, quam ut Lactucæ foliis conſtare poſſit: Mihi ſine dubio Marinus muſcus eſſe uidetur Muſcus ille falſus, quem pharmacopolæ hodie Corallum herbam, ſiue Corallinam appellant. Idem etiam Antonius Muſa iudicat. Affertur ex maritimis locis, una cum adhærentibus marinis teſtis. Eſt alia etiam herba nomine Carolina ſiue Carlina, cuius in Chamæleone mẽtionem fecimus.

MARINVS PHYCVS, SIVE ALGA. CAP. 100.

Nobis in mediterraneis locis habitantibus, omnino incognita eſt marina Alga.

POTAMOGETON. CAP. 101.

Potamogetona bellè nouiſſe ſe credit Vergilius Marcellus. Interim tamen ait, nomen inueniſſe à uicinitate fluminum, prope quæ naſcatur. Quæ uerba indicant, eum nullo modo herbam hanc cognouiſſe. Nam Potamogeton in ipſis aquis naſcitur, & tantum folia paulum extra aquas eminentia oſtendit. Quæ uero reuera ſit Potamogeton, nondum conſtat. Noui ego herbam Betæ folio, ſed longiore, quę ſpicatum florem extra aquam erigit. Ipſa uerò longis uiticulis in aqua ſpargitur, & guſtu uehemẽter aſtringit. Naſcitur ſtagnantibus & limoſis fluuiorum partibus, & in aqua repletis urbium foſſis. Eſt & alia huic omnino ſimilis, ſed rotundiore folio. Quamuis autem omnes huius herbæ notæ Potamogetoni conueniant, nullam certam tamen ſententiam de ea ferre auſim.

* *Aliqui* Waſſermangolt *uocant: quod nomen etiam Limonio Cordi attribuunt.*

AQVATICVS STRATIOTES. CAP. 102.

Si in Aegypto & Nili inundatione tantum hic Stratiotes naſcitur, ut Plinius ſcribit, cum in noſtris regionibus quærere ſuperuacuus eſſet labor. Cum uero Dioſcorides illum indefinitè aquis innatare & ſine radice uiuere ſcribat, ſoli Plinio non credo. Quis enim omnium regionum fluuios & paludes uidit, ut certò affirmare auſit, nuſ-

quam

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 159 sur 645

quàm niſi in Aegypto naſci hunc Stratioten: Hodie uerò quid ſit ignoramus. Nomẽ inuenit, quòd milites uulnerati ſe hoc curarent. Sed malè cũ illis ageretur, ſi ex Aegypti Nilo eum toties petere deberẽt, quoties uulnerarentur. Propterea eam in noſtris quoq; fluuiis inueniri non deſpero. Innatat enim ſtagnantium undarum ſuperficiei ubiq; herba quædam pinguibus foliis, nec ullam è terra habet aſſurgentem radicem, fibras tamen in aquam ſpargit, ut lentes aquaticæ, per quas nutritur. Germanicè hæc uocatur aut uocari poteſt groß Waſſer linſen. Folium tamen Aizoi foliis ſimile nõ eſt, ſed Aſari. Propterea ſæpe ſuſpicatus ſum an ne Aſari pro Aizoi legendum ſit. Nõ parum certa eſt Aizoi foliorum comparatio, cùm duæ potiores ſpecies Aizoi ſint diuerſæ figuræ folia habentes, nec adiecta ſit diſtinctio, cuius nam Aizoi foliis Stratiotis huius folia ſimilia eſſent. Habet autem hæc herba, quæ apud nos prouenit, refrigerandi & aſtringendi uim, ut ipſe Stratiotes.

MILLEFOLIA STRATIOTES. CAP. 103.

Χυλιόφυλλος ὁ στρατιώτης, id eſt, Millefolius Stratiotes ſine dubio eſt illa herba, quæ hodie ubiq; Millefolium uocatur, à Germanis Garben & Relcken. Hanc herbam Ruellius antea Achilleam eſſe credidit, ſed magno errore. Propterea nunc etiam non minus in indicando Stratiote terreſtri ſiue Millefolio errat. Nam ferulaceam quandã herbam & Dauci ſpeciem Millefolium Stratioten eſſe dicit, quæ Daucus aſininus, Anethum, ſylueſtre, & Cuminum ſyluaticum à quibuſdam appellatur. Quamuis autem Stratiotes hic Millefolius umbellæ ſimiles corymbos habeat, minimè tamen ex ferulacearum ſiue umbelliferarum genere eſt. Porrò hæc herba, quam Ruellius Stratioten Millefolium eſſe falsò dicit, à Theophraſto Paſtinaca Patrenſis uocatur, nigrã habet radicem, ſapore & odore Paſtinacæ.

*Eſt & alia Stratiotæ terreſtris ſpecies, non deſcripta Dioſcoridi, quam uulgò uocant wild Wurmkraut.

VERBASCVM. CAP. 104.

Φλόμος, id eſt, Verbaſcus multas habet ſpecies, quas Germani omnes generali uocabulo Königkertzen/ Feldkertzen & Wullenkraut appellant Pharmacopolæ uerò corrupto nomine Tapſum barbatum, Barbaſſum ſiue Barbatum dicunt. Eſt etiam ferulacea planta Tapſia, ut ſuo loco audiemus, ſed à Verbaſco diuerſa.

Porrò Coronarium Verbaſcum Græcis Lychnitis & Θρυαλλὶς nominatur: quoniã ramulis illius & conuolutis foliis pro funiculis ſiue conuolutis linteolis in lucernis quidam utuntur. Seritur hoc in hortis, foliis cõſtat oblongis & hirſutis, floribus purpureis roſæ ſimplici ſimilibus: quamuis etiam cãdido colore inueniantur, hos Germani Campelofen/ Marien roſen/ Sammet roſen/ & Damaſten roſen appellant.

†Herbam paralyſin uulgo dictam Schlüſſelblümen/ aliqui Verbaſculum uocant, neſcio quam rectè.

AETHIOPIS. CAP. 105.

Aethiopis quæ ſit herba, nulli hodie ex doctis cognitum eſt, quoniam in peregrino & alio quàm noſtro orbe naſcitur.

†Aethiopidis picturam apud Matthiolum reperies. Aliqui Symphyto maiori cognatam putant eſſe herbam.

ARCTION. CAP. 106.

Arction quo nomine iam appelletur, non conſtat, quamuis Ruellius hoc cognouiſſe uideatur.

ARCION. CAP. 107.

Ἀρκεῖον, ſiue προσωπὶς, Latinis Perſonatia & Lappa grandis, Pharmacopolis Bardana: Germanis Butzenkletten/ Roßkletten/ Butzebletter & groſſe Kletten uocatur. Confundunt quidam Arction cum Arcio, ut Brunfelſius & Ruellius, magno tamen errore. Sunt enim diuerſæ herbæ, ſed facilè hoc Librariorum & Chalcographorum incuria accidere poteſt. Brunfelſius uehementer errat, quòd Vngulam caballinam Arcion ſiue Perſonatiam eſſe dixerit.

PETASITES. CAP. 108.

Πετασίτης à petaſo, id eſt, galero nomen habet. Grande enim illi eſt folium, quod caput humanũ à ſolis æſtu, uice galeri defendere poteſt impoſitum. Mediam habet hæc

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 160 sur 645

herba inter Perſonatiam & Bechion figuram, folia tamen huic rotundiora quàm Perſonatiæ ſunt. Primo uere ſpicam longam purpuraſcentibus floribus plenam protrudit, qui lappularum aliquam habent ſimilitudinem, ſed reuera lappæ non ſunt. Germani Petaſiten Beinbiech uocant, alii Beinkraſſt: uel Peſtilentzwurtz, quod radix bubones peſtilentiales maturet. Naſcitur ulig nosis & pinguibus locis.

EPIPACTIS. CAP. 109.

Epipactis quæ ſit herba, hodie omnino ignoratur, nec facile erit eam inuenire, quoniam nullus ex ueteribus, ut in re nota fit, totam eius hiſtoriam poſuit.

CAPNOS, ID EST FVMARIA. CAP. 110.

Κάπνος, Latinis Fumaria & Fumus terræ, Germanis Erdtrauch / Nunnenkraut & Daubenkropff dicitur. Sunt etiam qui Wilderauten appellant, ſed malè. Capnos hæc, quam Dioſcorides deſcribit, ubiq; in Pharmacopolis Fumi terræ appellatione habetur. Naſcitur in agris. Eſt & alia Capni ſpecies, cuius Plinius & Aëtius meminerunt. Vocatur hæc Capnos ſiue Capnium phragmites, quod in dumoſis ſepibus naſcatur, & Capnos Chelidonia, quod Hirundinũ aduentu erumpat. Cauliculo eius, ubi è terra erumpit, gallinaceorum calcaribus ſimile quiddam adiacet, à quo etiam Romanis pedes gallinacei dicta fuit hæc herba, ut apud Plinium legitur. Hęc Capni ſpecies proculdubio eſt ea herba, quam Germani Holwurtz & Hanenſporn appellant, quam ubiq; per Germaniam Ariſtolochiam rotundã uocant, cuius ſpecies duæ ſunt, maior & minor, ſed magno errore, ut in tertio libro diximus. Habẽt enim huius herbæ folia Rutæ & Fumi terræ foliorum mediam ſimilitudinem. Ariſtolochiæ uerò omnes hederaceo conſtant folio.

SATIVA LOTVS. CAP. 111.

Græci Loti appellatione eas herbas indicant, quas ipſi alio nomine τρίφυλλα, & Latini Trifolium uocant, Germani Klee. Has omnes Arabes Andacochæ appellatione comprehendunt. Loti ſpecies omnes ſponte naſcuntur, ſola ſatiua excepta, quæ in hortis ſeritur. Propterea quamuis hæc nullam habeat apud authores deſcriptionem, cùm ſola in hortis ſeratur, ex omnibus aliis Loti generibus, facilè erit eam cognoſcere. Eſt itaq; hæc ſine dubio Trifolium illud ſatiuum, quod Germani Gartenklee / aliqui etiam ab odore, Nardes / id eſt, Nardum uocant. Spirat enim iucundum odorem ſiccata. Flores habet in capitulis ferè cœruleos, quibus in iiſdem capitulis ſemina ſuccreſcunt Fœnugræci ſeminibus ſimilia, ſed multò minora, in leniter aculeatis utriculis incluſa. Quoties igitur apud Arabes ſimpliciter Andacocham ſcriptum inuenerimus, hæc herba accipienda eſt. Nam hodie ex Trifolii uulgaris genere ſine odore herbulam hirſutam, nullas uires præter aſtringendi habentem, & ubiq; in agris naſcentem, Andacocham uocant, ſed magno errore.

Lotus ſatiua Gallis & Italis Fœnugræcula dicitur: Germanis Nartz / Gartenklee / Heluetijs Zigerkraut.

SYLVESTRIS LOTVS. CAP. 112.

Syluestris Lotus hoc nomine nulli hodie cognita eſt, propterea nihil adhuc certi de ea pronunciare auſim.

Aliqui Melilotum uulgarem eſſe putant. Steinklee.

CYTISVS. CAP. 113.

Satiuus cultu differt à ſyluestri: qui frutex in Germania ſponte prouenit, Geißklee / Bergklee.

LOTVS AEGYPTIA. CAP. 114.

MILLEFOLIVM. CAP. 115.

Μυριόφυλλον, quod Latini Millefolium uocant, plurimùm differt ab ubiq; uocato Millefolio, quod antea Stratioten Millefolium eſſe indicauimus. Nam Stratiotes aſperis & ſiccis locis naſcitur, hoc uerò Millefolium paluſtribus. Porrò Germani hanc herbam Waſſerfenchel / & Waſſertannen appellant, quoniam folia eius Fœniculo ſimilia ſunt, & tota herba nuper natam abietem figura imitatur.

MYRRHIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 161 sur 645

MYRRHIS. CAP. 116.

Myrrhis umbellifera eſt herba, Cicutę ualde ſimilis. Naſcitur iuxta arbuſta, & Germanis Bu, dmozen uocatur. Sunt etiam qui Kelberkernen appellant. Sed hoc nomine eam indicare non ſatis tutum eſt. Nam & Cicuta paluſtris etiã Germanis Kelber uocatur. Et non rarò accidit, pueros nominum uicinitate deceptos, hanc pro illa cibi gratia tempore famis eruere, & comeſta mori. Cuius rei aliquot exempla uidi.

MYAGRVM. CAP. 117.

Myagros hoc nomine ignota hodie eſt. Ruellius tamen eam cognouiſſe uidetur, ſed ſibiipſi non conſtat. Nam lib. 3. cap. 25. ſemen eius Fœnugræco comparat, & benè. In quibuſdã tamen Dioſcoridis exemplaribus non τήλιδι, id eſt, Fœnugræco, ſed τραχήλῳ, id eſt, ceruici, magno errore comparat. Quam enim figuram Fœnugræci ſemen cum collo ſiue ceruice habet? Ruellius uerò in lib. 2 cap. 30. ubi quid ſit Μύαγρον indicat, & deinceps notas eius deſcriptioni confert etiã, dicit ſemen eius in colli ſpeciem exporrigi. Quo loco manifeſtè uidemus, quomodo cogat etiam falſam notã deſcriptioni reſpondere.

OENAGRA. CAP. 118.

οἴναγρα, ſiue οἰνόδληρα, uel ὀνάγρα, ut quædam exemplaria habent, hodie ignota eſt planta.

CIRSIVM. CAP. 119.

Cirſion, quod aliqui tranſpoſitis literis Criſſion uocant, nequaquam eſt uulgo uocata Bugloſſa, ut Leonicenus & Ruellius ſcribunt, ſalua tamen doctiſſimorum uirorum authoritate. Certum enim eſt uerum Bugloſſen eſſe Boraginem. Cirſion uerò quoniam Bugloſſo ſiue Boragine grandius eſt, grande etiam Bugloſſum appellabatur. Vulgaris autẽ Bugloſſa, ſiue Hircina barba uel lingua, Boragine multo minor exiſtit, Ergo nequaquam Cirſion eſſe poteſt. Antea etiã uulgarẽ Bugloſſam Echion eſſe indicauimus. Sed uerum Cirſium grandis eſt herba, latis & multo longioribus quàm Borago foliis, proceriore etiã caule. Seritur à quibuſdam apud nos in hortis, ſiue Italicum uel Romanum Bugloſſum uocatur.

ASTER ATTICVS. CAP. 120.

Aſtera Atticum Arabum interpretes, & Pandectarum author Matthęus Syluaticus, cum Eryngio confundunt, ſed fœdo errore. Sunt enim diuerſiſſimi generis herbæ. Ruellius quoq; Aſtera Atticum non rectè indicat, quamuis non ſuam, ſed aliorum de hac herba opinionem ponit. Ego autem ſcio me uerum Aſtera Atticũ in montibus circa Ienam inueniſſe. Non enim melius hiſtoriæ conuenire poſſet, tam exquiſitè reſpondent deſcriptioni omnes eius herbæ partes. Naſcitur in petroſis montibus, ut quædam etiam Dioſcoridis exemplaria indicant. In quibuſdam etiam exemplaribus de floribus eius leguntur, αὐθ' πορφυροῦν ἢ μήλινον, id eſt, florem purpureum aut luteum, ſed falſò. Non enim in quibuſdam locis purpureos, & in quibuſdam luteos habet. Sed utrunque colorem ſimul iidem flores oſtendunt. Quapropter πορφυροῦν ἢ μήλινον, id eſt, purpureum & luteum legendum eſt. Hoc enim alia exemplaria & ipſa floris figura teſtantur. Media nanq; floris pars luteum habet colorẽ, circa quam parua & purpurea foliola, ut in Chamæmeli floribus uidemus, diſpoſita ſunt, quo fit ut purpureo & luteo ſimul colore Aſteris flos deſcribatur. ✳Sternkraut.

ISOPYRVM, HERBA. CAP. 121.

Quę ſit Iſopyron herba, hodie nulli non incognitum eſt, neq; aliquis adhuc ex recentioribus eam inuenit.

✳*Sunt qui Nigellam Damaſcenam eſſe coniectent.*

VIOLA NIGRA. CAP. 122.

Ιον ἄγριον, Romani Violam purpureã uocant, Germani Violen, ſiue Veielin. Nota omnibus hæc herba eſt, quæ primo Vere ubiq; in hortis & uepribus emicat, coliculo gracili, & ualde odorato flore. Herba eius in Pharmacopoliis Violaria uocatur.

CACALIA

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 162 sur 645

CACALIA. CAP. 123.

Cacalia non eſt agreſte Carui, ut quidam apud Ruellium opinantur. Hodie enim omnino incognita eſt.

*Sunt qui Lilium conuallium aut cognatam herbam eſſe ſuſpicentur.

BVNIVM. CAP. 124.

Bunion nulli hodie hoc nomine notũ eſt. In ſecundo libro ſermo de Buniade etiã habebatur, quæ plurimum ab hoc Bunio differt.

PSEVDOBVNIVM. CAP. 125.

Pſeudobunium in Creta naſci Dioſcorides ſcriptum reliquit. Quapropter neſcio an apud nos etiam naſcatur. Hodie uerò quid ſit, omnes ignorant.

HEDERA TERRESTRIS. CAP. 126.

Terreſtris Hedera, quam Græci χαμαίκισσον uocant, non eſt herba illa, quæ Germanis Gundelrebe dicitur: de qua re parens meus in Botanologico ſuo diſſeruit.

*Smirgel herba aliquo modo huic deſcriptioni conuenit, ſed nulla eſt in floribus amaritudo.

CHAMAEPEVCE. CAP. 127.

Quædam exemplaria pro χαμαιπιτύη, χαμαιλεύκη habẽt, ſed malè. Nam Chamæleuce diuerſa eſt ab hac herba, & eadem cum Bechio, id eſt, Tuſſilagini. Correctiores uerò codices & Plinius Chamæpeuce habent, id eſt, pumila picea. Eſt enim paruus frutex Chamæpeuce, foliis uirentibus, & piceæ ſimilibus, odore admodum graui, & Germanis Gewtannen/Gichtannen/ & Zeytheyde appellatur. Quidam hunc fruticem etiam Chamæpityn uocant, ſed malè: ut ſuo loco indicauimus.

BVGLOSSVM. CAP. 128.

Verum Bugloſſum, quod ueteres medici intelligunt, ſine dubio eſt omnibus nota Borrago. Nam Apuleius dicit Corraginẽ à Lucanis appellari Bugloſſon, B, litera in C, mutata. Folia Bugloſſi ueteres dixerunt animi uoluptates & lętitiam facere, ſi uino iniiciantur. Idem nos Boraginis floribus tribuimus.

*Meſues facit duplicem Borraginem, unam ſylueſtrem quæ eſt noſtra Bugloſſa: & alteram ſatiuam, quæ eſt Borrago.

CYNOGLOSSA. CAP. 129.

In hiſce regionibus malè aſperam Anchuſam illam quam Lycopſin eſſe diximus, Cynogloſſon uocant. Veram autem Cynogloſſam omnes aliæ Germaniæ gentes Hundszunge/ id eſt, Caninam linguam uocant: quam etiam Pharmacopolia habent. Dioſcorides ei caulem negat: & nos etiam ſine caule eam naſci ubiq; uidemus, quibuſdam tamen temporibus eadem caulem, purpureos flores, & poſt hoc minutas lappas producit, quas Plinius etiam illi tribuit. Ergo imprudenter Ruellius ſcribit, non eſſe Cynogloſſon quod in Officinis habeatur, quoniam caules & lappas ferat. Multis enim nunc annis obſeruauimus Cynogloſſam interdũ primo anno nimirum, fortè & ſecundo ſine caule naſci, ut Dioſcorides eam depingit, reuera tamen caulem fert. Duplex inuenitur Cynogloſſa, maior & minor. Hæc Dioſcoridi non fuit cognita, & foliis, caulibus, floribus & lappulis maiori ſimilis eſt, ſed minora hæc omnia habet. Quinetiam natales & odoris uires cum illa communia habet.

PHYTEVMA. CAP. 130.

Phyteuma hodie omnino incognita eſt herba, neq; opus ea magnopere habemus, ſi amatoriis tantùm ueneficiis eſt utilis.

LEONTOPODIVM. CAP. 131.

Leontopodion ſimiliter ut Phyteuma incognita nobis eſt, nec alias habet in medicina uires, quàm quod amatoriis ueneficiis utilis ſit. Quędam tamen exemplaria eã corpori foris impoſitam abſceſſus diſcutere addunt.

HIPPOGLOTTON. CAP. 232.

Quędam exemplaria Hippogloſſon habent, ſed malè. Nam nomen ſuum ab Hippoglottide

poglottide inuenit. Habet enim, ut Plinius etiam ait, parua foliola linguularũ forma ex foliis exeuntia. Propterea Vergilius Marcellus malè Hippogloſſon legi cenſet, qui nequaquam etiam uerum Hippogloſſon in ſuo Commentario indicat. Neſcio enim quam ſpicatam lanuginem introducere conatur, cùm tamen nullus unquam author alicuius lanuginis uel ſpicæ in hac herba mentionem faciat. Mihi profectò hoc Hippogloſſon, ſiue Hippogloſſidion, ſiue Hippoglotton eadẽ eſſe uidetur cum Lauro Alexandrina. Vtrunq; enim Hippogloſſum ab hoc authore & aliis omnibus uocatur, utrumque Ruſci folio deſcribitur. In Lauro Alexandrina tamen paruorum foliorum ex foliis naſcentium non meminit: ècontra etiam in huius Hippogloſſi hiſtoria, foliis adnati fructus mentionem non facit. Sed hoc meam opinionem magis confirmat. Quod enim utriuſq; deſcriptioni deeſt, id etiam ex utriuſq; deſcriptione ſarciri poteſt. Quo fiet, ut unam tantum herbam Hippogloſſon & Alexandrinam Laurum eſſe cognoſcamus. Nam habemus in Pharmacopoliis herbã Vulariæ nomine, ècuius foliis alia minora naſcuntur folia, quæ omnia Ruſci modo aculeata ſunt, ſed molliora. In mediis uerò foliis iuxta parua foliola rubentem fert fructum, Ciceris magnitudine. Hæc itaq; Vularia Hippogloſſi & Alexandrinę Lauri deſcriptioni optimè conuenit. Ruellius hoc loco laudandus eſt, quòd Hippogloſſon Bonifaciam, ſiue Paganam linguam ab Italis uocari ſcribit. Eſt enim Bonifacia eadẽ herba quæ Pharmacopolis Vularia, & Germanis Zepfflinkraut/Zungenblat/& Berblat appellatur. Nec me mouet, quòd Galenus & Aegineta diuerſis locis de Hippogloſſo & Alexandrina Lauro agãt. Aegineta enim ex Galeno, Galenus ex Dioſcoride earũ uires tranſcripſit. At certò ſcio, Galenum Hippogloſſi nomine ab Alexandrina Lauro diuerſam herbã nõ cognouiſſe. Potuit itaq; hæc una herba ab alio Hippogloſſum, ab alio uerò author daphne Alexandrina appellari. Nam Theophraſtus Alexandrinæ lauri tantùm meminit, proculdubio ſub hac etiã Hippogloſſon intelligens, cuius alibi nuſquam mentionem facit. Vnde Dioſcorides etiam, & qui Dioſcoridẽ ſecuti ſunt ſcriptores, occaſionem nacti ſunt credendi Hippogloſſum ab Alexandrina Lauro differre. Talis quoq; error ipſi Dioſcoridi in Phyllo & Mercuriali accidit. Similes etiã innumeros in Plinio inuenias. Alexandrina Laurus etiã Idæa dicitur, quod ſi aliquis ignorauerit, & nomẽ illud ſolum apud authorem aliquẽ inuenerit, ſtatim opinabitur, eam ſui generis eſſe herbã, ſed falſò. Conſtat etiã certiſſimis uulgi experimentis, Vulariæ radicem etiam ſiccam bubones in peſte maturare. Hinc eſt quod malacticã uim Hippogloſſi radici authores tribuant. Quinetiam Vularia difficulter parientes epota adiuuat, menſes cit, & calculos pellit, quæ licet omnia uulgi experimenta ſint, tamen eaſdẽ etiã facultates Lauro Alexandrinæ authores adſcribunt. Cùm igitur Vularia utriuſq; deſcriptioni reſpondeat, & utriq; etiam attributis uiribus polleat, ac Alexandrina Laurus & Hippogloſſon etiam eandẽ hiſtoriam & idem nomẽ habeant, ſine dubio Vularia eadẽ eſt cum Alexandrina Lauro, & Alexandrina Laurus eadem cum Hippogloſſo. Poſſemus hoc loco plura argumenta afferre, ſi non breuitatis cauſa illud omitteremus.

ANTIRRHINVM. CAP. 133.

Antirrhinon, ſiue Anarrhinum, quod alio nomine Cynocephalea & Bucranion appellatur, fructum fert canino ſiue uitulino capiti ſimilem, tam exquiſita ſimilitudine, ut etiam os & nares appareant, quæ in maturitate in eo aperiuntur, ut per eas maturum ſemen excidere poſſit. Naſcitur ubiq; in agris & hortis. Germanicum eius nomen eſt Brackenhaupt/Heſſis etiam Orant uocatur. Quod uocabulũ pluribus herbis tribuitur, quæ à ueneficiis hominem tueri ſuperſtitioſè creduntur. Idem etiam de Antirrhino ueteres tradiderunt.

+Orant den alten weibern wol bekant. *Aliud eſt Orant Tragi: quod tamen & ipſe Antirrhinum facit.*

CATANANCE. CAP. 134.

Catanances duæ ſunt ſpecies. Cum uerò utriuſq; ad amatoria tantùm uſus ſit, nihil refert eam non cognoſci. Mirum in modum autẽ errat Ruellius, quòd Biſtortam alteram Catanancen eſſe credit. Atque in hac ſola herba uidere poſſumus, quomodo ad deſcriptiones torqueat plantarum partes. Catanance enim folia, figura & colore oleæ foliis ſimilia deſcribuntur. At oleæ folia minimi hominis digiti longitudinem & latitudinem non habent. Biſtortæ uerò folia dimidii ferè pedis latitudinẽ habent, & ſeſqui-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 164 sur 645

& ſeſquipede etiam longiora ſunt, quæ nullam cum oleagineis foliis proportionem habent. Cætera taceo.

TRIPOLIVM. CAP. 135.

Tripolium (ſi Arabibus, & ex his in ſimplicibus exercitatiſſimo Serapioni credimus,) nihil aliud eſt quam Turbith Arabice dicta herba, cuius radices in Pharmacopoliis habentur. Serapio in ſui Turbith deſcriptione, totũ Dioſcoridis caput de Tripolio recenſet. Dioſcorides certè Tripolii radicem per aluum aquam & urinam pellere ſcribit, quas uires omnes Medici Turbith habere nouerunt. Illi uerò uehementer errant, qui Pityuſam Turbith eſſe dicunt. Nam Arabes ſeorſum etiam à Turbith Pityuſam deſcribunt.

*Plinius uidetur Polium cum Tripolio confundere.

ADIANTVM. CAP. 136.

Duplex eſt Adianti genus, candidũ & nigrum. Vtrunq; tamen Polytrichon, Callitrichon & Capillus Veneris uocatur. Recẽtiores inexcuſabili errore Scarleam Callitrichon uocant, quę diuerſiſſima eſt herba ab Adianto. Hunc errorẽ Ruellius quoque animaduertit, qui Scarleam ſaluiam tranſmarinam appellat. Eſt autem Adiantum ex Filicũ genere ferè minima. Dioſcorides nigrum tantummodo deſcribit, quo diu caruimus, nunc uerò copioſè affertur, & à Pharmacopolis Capillus Veneris uocatur. Habet hoc nigros, ſplendentes & extremæ gracilitatis coliculos. Malè autem in eius hiſtoria legitur: φύλλα ὅμοια πτέριδι, quæ uerba ab aliquo adiecta ſunt. Nam antea eius folia diligenter deſcripſit, cum ait: φυλλάρια ἔχει κοριαν δρῳ ὅμοια. Impoſititia & adulterina igitur ſunt iſta uocabula: Folia Filici ſimilia. Nam ipſe etiam Serapio ea non habet, quamuis totam Adianti hiſtoriam ex Dioſcoride tranſcripſerit. Candidum aliud Adiantum dicitur, quod reſpectu nigri candidiores habeat coliculos, qui aliàs reuera in uiridi pallent. Hoc à Germanis Maurrauten/& Eſelfarlin dicitur, quoniam oniſci animalia in humidis muris, iuxta illius ceſpites agunt.

TRICHOMANES. CAP. 137.

Et Trichomanes quoq; à capillo ſimilibus coliculis nomen inuenit. In Pharmacopoliis Polytrichon uocatur, quamuis hoc omnium Adianti ſpecierum cognomen potius ſit, Germanicum eius nomen eſt Steinfarlin/ Fäderhar/ Widerthon/& Steinfeder. Sunt etiam qui Saxifragiam illud uocant, ſed nimis latè patet hoc uocabulum.

XANTHIVM. CAP. 138.

Xanthion inde nomen habet, quòd flauos faciat capillos. Naſcitur ubique in iiſdẽ in quibus Dioſcorides ait locis, & Germanis Betlers leuſe/& Jgelkletten appellatur.

AEGILOPS. CAP. 139.

Facile quidem eſt dictu, Aegilopem ſterilem eſſe Auenam, & Hordeum necare, ſed eam indicare non eſt cuiuſuis.

BROMVS. CAP. 140.

Bromos quoq; ſterilis Auenæ ſpecies eſt. Cùm autem eius generis plures in aruis reperiantur herbæ, non facilè indicari poteſt. *Dauber haber.

GLAVX. CAP. 141.

Glaux non tantum in maritimis locis naſcitur. Nam apud nos etiam in ſiccis apricis montibus & abruptis uiis inuenitur.

POLYGALA. CAP. 142.

Ab effectu nomen ſuum hæc herba inuenit. Lactis enim generandi facultatem poſſidet. Germanis wilde Süßwurtz appellatur, uel wilde Lakeritz.

OSYRIS. CAP. 143.

Oſyris ſine dubio eſt ea herba, quam nunc Linariam recentiores uocant, Germani uerò Rottenflachs/& Darmkraut. De qua re etiam parens meus in ſuo Botanologico ſcripſit.

SMILAX

SMILAX ASPERA. CAP. 144.

Asperam Smilacem, quam Theophrastus etiam Ciliſſam hederam uocat, in Germania non nasci puto. Quoniam ex Cilicia in Græciam translata sit. Et nunc in Italię quibusdam locis in hortis ostentationis causa colitur. Florem habet odoratum, cuius Ouidius meminit, cùm ait: Et Crocon in paruos uersum cum Smilace flores. Ramulos & folia eius uidi, quæ Georgius Agricola (cuius antea memini) secum ex Italia attulit.

LENIS SMILAX. CAP. 145.

Lenis Smilax eadē est cum satiua, quæ Dolychus etiam appellatur: quod palàm fiet, si quis alios authores de Smilace legat, qui eandem herbam lenem & satiuam esse indicant, & duo tantum Smilacis genera esse dicunt, scilicet asperum, & lene, quod in hortis nascitur. Ad hæc si utriusq; descriptio & uires in hoc authore cōsiderentur, quilibet iudicabit eandē esse herbam, lenem & hortensem Smilacem. Propterea ipse Dioscorides errauit, quod crediderit lenem Smilacē propriū genus à satiuo habere. Dioscoridē in hac re secutus est Galenus, qui ait, lenē Smilacē asperę similes uires obtinere, quod falsum est: Nam lenis Smilax terrestri constat substantia, ut omnia ferè legumina: propterea etiā grauia & tumultuosa facit insomnia. Asper uerò Smilax lōgè alio constat temperamēto, quod ex gustu percipi potest. Sapore enim nihil cōmune cum leni Smilace habet. Cum autem plantarum temperamenta & facultates (ipso Galeno teste) ex sapore iudicentur, necesse etiam est, asperam Smilacem nihil in uiribus cum leni Smilace commune habere, ut Dioscorides etiam indicat, qui Smilacem lenem tumultuosa insomnia facere dicit, Asperam uerò contra letalia uenena antidotum esse. Cum igitur tam breuiter Galenus lenis Smilacis uires perstringat, & minimè uerum temperamentum illi assignet, facilè colligitur, ipsum nesciuisse, quid lenis Smilax esset. * Türckiſche bonen.

RVSCVS. CAP. 146.

Μυρσίνη ἀγρία, siue ὀξυμυρσίνη, Latinis Ruscus appellatur. In Germania eam nasci nondum uidi, uel ab aliis nasci audiui. Propterea nullum eius Germanicum nomen expiscari potui. Quidam cum mihi locum in Germania describeret, ubi copiosè Ruscus nasceretur, eò ut uiderem uiuam plantam profectus sum. Ruscum minimè inueni, sed aliam herbam graminis foliis, iisq; mollissimis, quorum figura nō posset magis à Ruscí foliis differre, radices tamen Ruscо simillimas, quod ad figuram attinet, habentem, quarum in plurimis Pharmacopoliis pro Ruscо usus est, & Ruscí radices appellantur, sed magno errore. Hanc aliqui pro Phalangiti ostendunt. Nam uerum Ruscum uidi aridum ex Italia allatum, dura & aculeata folia habentem: quam ob causam Vergilius quoq; horridum eum appellat.

Huius Oxymyrsinę fructus plurimùm differūt à Cubebis aromaticis granis, quos duos fructus, Serapio eosdem esse credidit: quem errorem iamdudum deprehendit & scriptis mandauit, doctissimus uir Nicolaus Leonicenus, cuius inuentum alii etiā sibi adscripserunt.

LAVRVS ALEXANDRINA. CAP. 147.

De Lauro Alexandrina, siue Idæa, in Hippoglosso satis dictum est. Melius scribitur Hypoglossus, quod in summo sub foliis ceu ligulas exerat, authore Galeno & Dioscoride. Eadem uidetur Idæa Laurus. Serapio huius quoq; in Lauri capite meminit, Hippoglossi uerò nusquā proculdubio intelligēs Hippoglosson à Lauro Alexandrina nihil differre. Porrò quod ad capitis huius emendationē faciat, etiam prosequamur. Omnia exemplaria folia Lauri Alexandrinæ, Ruscí foliis cōparant, quædam tamen minora esse indicant. Ruscí autem folia multò minora sunt, quam Vuulariæ. Ergo dicet aliquis, Vuulariam Laurum Alexandrinam non esse: cuius uenia dico, locum in Dioscoride corruptum esse, nec minora sed maiora legí debere, quod Plinius & Serapio claris uerbis ostendunt. Hic enim de uerbo ad uerbum eius historiā ex Dioscoride transcripsit. Testantur idem correctiora exemplaria, in quibus manifestè μάζονα, id est, maiora legitur. Huius autem erroris causa & origo est, uocabulorū

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 166 sur 645

contrariam ſignificationẽ habentium ſimilitudo. μεῖον enim minus, μεῖζον uerò maius ſignificat. Facilis itaq; & lubricus eſt ex alterutro in alterutrum lapſus. Fallitur Ruellius in indicanda hac uerba. Non enim cognouit eam cum Hippogloſſo eandem eſſe.

DAPHNOIDES. CAP. 148.

Δαφνοειδὲς recentiores Laureolam uocant, quæ in noſtris Pharmacopoliis nõ habetur, nec ego quę ſit compertum habeo.

Semen oblongum habere quidam aiunt, & Germanicè interpretantur groß Bellershalß. *Daphnoides plãum Matthiolus exhibuit.*

CHAMAEDAPHNE. CAP. 149.

Chamæ daphne, ut à Dioſcoride deſcribitur, non multum ab Alexandrina Lauro differt. Hodie non cognoſcitur, ſi alia & diuerſa eſt ab Alexandrina Lauro.

VERATRVM ALBVM. CAP. 150.

Ελλέβορος λευκὸς, id eſt, albũ Veratrũ, ſiue albus Helleborus, Germanis weiß Nießwurtz uocatur, ubiq; in Pharmacopoliis habetur. Vulgares herbarii confundunt Dictamnum, Helleborum album, & Sigillum Salomonis, id eſt, Polygonaton, ut antea etiam dictum fuit. Albus Helleborus copioſè in Germaniæ alpibus iuxta Heluetios naſci dicitur.

VERATRVM NIGRVM. CAP. 151.

Ελλέβορος μέλας, id eſt, nigrum Veratrum, apud nos in hortis plantatur: quamuis quibuſdam in locis ſponte proueniat. Naſcitur ad Hercyniam ſyluam Seſamoidis genus, cuius radices Radicarii Agyrtæ Pharmacopolis pro Helleboro hoc uendunt. Sunt enim illi ſimillimæ, ſed multò inefficaciores, quoniam non tam uehementer ut illæ purgant. Hinc eſt quòd aliqui temerè pronuncient, nos uero Helleboro carere. Porro Hellebori huius flores à Dioſcoride in candido purpuraſcentes, & figura racemoſi deſcribuntur, quod ex minori Seſamoide huc adſcriptũ eſt. Aliqui enim hunc Helleborum cum Seſamoide confundunt. Sed uerus niger Helleborus uiridem in pallido florem habet, & minimè racemoſum, Germanicè dwartz Nießwurtz & Chriſtwurtz appellatur. Folia habet Platano, ſiue Aceri ſimilia, profundius tamen & uſq; ad pediculum per ambitum ſecta, & quælibet eius diuiſuræ ſeu partes undiq; ſerræ modo aſperis inciſuris horrent. Quæ uerò ab Agyrtis pro Helleboro iam uenditur, Nigellæ conſtat foliis: & Seſamoides minus eſſe uidetur.

† *Atqui talis tam agnoſcitur uerus Helleborus niger in Italia circa Comum: cuius tamẽ uulgaris noſter, ſpecies una eſt.*

SESAMOIDES MAIVS. CAP. 152.

Seſamoides dicitur, quòd Seſamo ſimile ſemen habeat. Hoc in Anticyra naſci dicitur. Vires quas Dioſcorides huic adſcripſit, Plinius Seſamo aſſignauit, malè Seſamũ pro Seſamoide, in hoc authore legens. Plinũ ſecutus eſt Ruellius. Sed miror hunc tam craſſum errorem adeò non animaduertiſſe, ut etiam ipſe in eum inciderit.

Sueuis Leuſekraut, *ut quidam interpretantur: ſed ea puto Conſiligo fuerit, à Seſamoide longè diuerſa.*

SESAMOIDES MINVS. CAP. 153.

Minus Seſamoides foliis priori diſſimile exiſtit. Ab huius hiſtoria non multùm abludit ea herba, quàm Agyrtæ Pharmacopolis pro Helleboro nigro uendunt. Vires enim eaſdem habet, nec radicum deſcriptio diſſidet, quæ tenues, graciles & nigri Hellebori radicibus ſimiles ſunt. Germanis hęc herba Klein Chriſtwurtz appellatur. Vide ſupra in Helleboro nigro.

CVCVMER AGRESTIS, ET ELATERIVM. CAP. 154.

Σικυς ἄγριος, Latinis Cucumis agreſtis, ſiue anguinus, & à recentioribus Aſininus appellatur. In Germaniæ quibuſdam locis ad Medicinæ uſum ſeritur, & ab holitoribus Pompen uocatur, propterea quod ſemen & humorem eiaculetur, quemadmodum machinæ quædam aquam, quam nos Pompen appellamus. Elaterion uerò eſt exiccatus & in paſtillos cõformatus fructuũ ſuccus. Diſſidẽt autẽ in eius electione

CAP. 155.

grauiſſimi

grauiſſimi authores, Aegineta, Dioſcorides, & alii. Ego autem Aeginetæ ſententiã magis laudauerim, qui illud probat, quod ad uiridem colorem inclinat, Dioſcorides uerò candidum. Sed impoſſibile eſt uiridem per ſe ſuccum, cùm exiccatur, candidum fieri. Quod uerò ex radicibus fit Elaterion, candidum colorem acquirit. Nam ipſe ſuccus etiam lacteus eſt. Sunt & alia quędam in hoc capite abſurda, ubi Elaterii confiendi modus traditur. Sed huius inſtituti non eſt, omnes errores diſcutere.

Germanicè dici poteſt Jgelsfürbes.

PEDICVLARIS, HERBA. CAP. 156.

Staphis agria, ſiue Phthiroctonon, Latinis Pedicularis herba, & Pharmacopolis adhuc Staphis agria uocatur. In Germania eam nondum naſci uidi.

THAPSIA. CAP. 157.

Thapſia à Thapſo Inſula, in qua primum inuenta eſt, appellatur: raro afferuntur ad nos radices, interdum tamen pro Turbith aduehuntur, ſed Turbith eſt durius. Eſt autẽ ferulacea & Fœniculo ſimilis planta. Nicander Trinacriam Thapſiam probat. In Sicilia enim efficaciſſima naſci creditur.

†*Duplex eſt: una, minor: altera, maior: quæ pro Coſto interdum affertur: & foris quidem Coſti loco uti licuerit, intus non item.*

GENISTA. CAP. 158.

Sparton, Latini Geniſtam, Germani Gůnſter uocant. Copioſiſſimè naſcitur in Heſſiæ montibus, ubi etiam arboreſcit. Semina eius in Pharmacopoliis habentur. Eſt autem duplicis differentiæ. Quædam in funes torquetur, ex qua etiã corbes uuis paſſis & ficubus ſeruandis texuntur in Hiſpania. Spartum id ueteres uocarunt. Altera non tam lentas habet uirgulas, ut ſimile quiddam ex iis fieri poſſit.

SILYBVS. CAP. 159.

Silybus quid ſit, nemo adhuc compertum habet. Serapio illud Hacub Alkandec uocat.

GLANS VNGVENTARIA. CAP. 160.

Βάλανος μυρεψική, ab Arabibus granum Ben appellatur. Sunt etiam radices Ben uocatæ, ſed ab Vnguentaria glande diuerſæ. Videndum igitur eſt, ne res eas confundamus, ut quidam faciunt. Affertur rurſus ad nos ex Aegypto fructus hic. Theophraſtus eum ſimpliciter etiã βάλανον uocat, nulla adiecta differentię nota, Martialis quoque in Apoph. Myrobalanum, cùm ait:

Quod neq; Vergilius, neq; Carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento conſtat, & ex Balano.

NARCISSVS. CAP. 161.

Narciſſi plura ſunt genera. Ex his purpurei ſerò florere feruntur. Cãdidi uerò Narciſſi (de quibus Dioſcorides ſcribit) genus eſt, flos ille quem Germani Mertzenblũmen & Joſephsrůbe appellant. Naſcitur Lipſiæ in ſyluis. Et ſponte in hortis & ſepibus in Heſſia. Hodie nullus eſt huius in Medicina uſus.

†*Narciſſos aliqui interpretantur* Hornungsblůmen/ Mertzenblůmen/ Aprillenblůmen/ *& Narciſſum autumnalem pro Colchico accipiunt.*

HIPPOPHAES, HERBA. CAP. 162.

Hippophaës quid ſit, hodie omnino ignoramus. Herba autem eſt ex aculeatarũ genere.

HIPPOPHAESTVM. CAP. 163.

Hippophæſton quoq; nulli hodie hoc nomine cognitum eſt.

RICINVS. CAP. 164.

Croton ſiue Cici, Latinis Ricinus dicitur, quoniam ſemen habeat Ricino inſecto ſimile. Eſt autem Ricinus animal paruum, quod ouium, canum & boum feminibus ac cuti adhæret, exitu carens, propterea eo uſq; fugendo ſe implet, donec rumpatur. Germanis ein Zecke appellatur. Porro ipſam plantam Pharmacopolæ Cataputiam

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 168 sur 645

maiorem, Arabes Kerua, & Germani Wundelbaum / & Römiſchen Hanff appellant, aliqui Reuſſiſche bonen. Seritur à quibuſdã oſtentationis cauſa in hortis. Platano & Aceri ſimilibus foliis, ſed maioribus. Agyrtæ eum Türckiſchen hanff uocant: quod nomen uulgus etiam retinet.

TITHYMALI. CAP. 165.

Tithymalum Latini Lactariam herbam appellant. Eſt autem omnibus illius ſpeciebus lacteus liquor, qui ex abrupta herba emanat. Cùm uerò plures ſint herbæ præter Tithymalos, quæ lacteum habent liquorẽ, neceſſe eſt earũ differentias ponere, ne aliquis error committatur, qui in his herbis cõmitti poſſunt maximi. Sunt enim quædam lacteum liquorem habentes frigidæ, quædam etiam in ſumma caliditatis gradu conſtitutæ. Conſtituamus igitur tres illarũ differentias. Prima Tithymalorum eſto, Altera Intybaceorum, Tertiæ uerò adſcribamus eas plantas, quæ neq; ex Tithymali neq; ex Intybaceorum genere ſunt. Quomodo autem illæ ab inuicem dignoſci poſſint, nunc oſtendemus. Tithymalus quamuis in multas ſpecies diuidatur, omnes tamen oblongo & nullis inciſuris diuiſo folio conſtant. Intybaceæ uerò herbæ omnes circumroſo & inciſo per ambitum conſtant folio. Tithymalorum maxima pars umbellas habet. Quibus uerò hæ non ſunt, illæ loco earum in medio duorum foliorum ſingulos flores & fructus ferunt. Intybacea uerò in ſingulis pediculis ſingulos habẽt flores, ex minimis foliolis compactos, colore luteos, ſola Condrilla minore & Cichorio excepto, quæ interdum cœruleos, interdum candidos flores producunt. Intybaceorum omnium flores in lanuginẽ uocatam pappos reſoluuntur. Tithymalorum uerò minime, qui omnes fructus habent tribus loculamentis diſtinctos, & in his ſingulis ſingulos nucleos. Intybaceorum ſemina cum pappis leniter per auram auolant. Tithymali cum impetu & crepitu ſuum ſemen eiaculantur. Intybaceorum lacteus liquor amaro guſtu ſtatim in lingua percipitur, Tithymalorum liquor à bubuli lactis ſapore nõ multùm recedit, dum primo guſtatur, deinde paulatim totum os & fauces accendit, & Coccognidii modo urit, & foris cuti impoſitus exulcerat, quod Intybaceorum liquor minime facit, propter temperamenti frigiditatem. Hæ igitur herbæ quas iam ab Intybaceis ſuis notis diſtinxi, omnes Tithymali appellatione ueniunt, eſtq; hoc generale eorũ nomen. Intybaceæ uero herbæ ſunt omnes Lactucæ ſpecies, utraq; Chondrylla, utrunq; Hieracion, Intybum ſatiuum & agreſte, quod Cichorion uocant, & quæcunque his ſimiles ſunt, & lacteo liquore manant. Tertia uero lactariarum plantarum differentia ad neutrum genus illorum referri poteſt, neq; ſimul unum proprium reuera genus habet, ut Tithymali & Intybacea. Non enim ſibiipſis, ut illa, ſimiles ſunt. At huiuſmodi pauca inueniuntur, ut Ficus, Erinos herba, Scammonia, Ciſſampelus utraq;, & tenella minoris Clematidis germina, quæ ſingulæ proprium habẽt genus, nec omnes ſub eodẽ genere cõtineri poſſunt, ut Tithymali & Intybacea.

Rapunculi, etiam ut uulgo uocant, & herbæ ei cognatæ, lactis nonnihil habent: & Opuli folia, & ferulaceæ herbæ, calidæ & acris naturæ liquorem lacteum non paucæ continent.

Tithymalorum autem, quas Latini priuatim lactarias herbas uocant, plures ſunt ſpecies, ſed nobis non perinde cognitæ: quamuis nos non pauciores etiam cognitas habeamus. Sed eæ quas nos habemus, partim à ueteribus nõ deſcriptæ ſunt: & è contra nos non habemus aliquot, quæ apud illos deſcriptæ ſunt.

Prima itaq; Lactaria herba, quæ Characias, id eſt, Vallaris appellatur, & mas exiſtimatur, nulli hodie hoc uocabulo cognita eſt, aliqui Teufelsmilch interpretantur. Secunda, fœmina eſt, & Caryites Myrſinitesq; appellatur, fructus ferens ceu nuces, & hęc uulgo nõ cognoſcitur. Quidã tamen Nucẽ uomicã Pharmacopolis dictum fructum, cornea ſoliditate, in hac lactaria naſci credunt. Tertia paralius eſt, in maritimis naſcens, quam nemo adhuc ex recẽtioribus indicauit. Quarta Helioſcopius dicitur, quod comam ſuã cum ſole circumagat. Hęc proculdubio mihi eſſe uidetur, quæ à Germanis Hundsmilch uocatur. Cyparíſſias quinta in ordine recenſetur, ad quam refertur etiã Pityuſa, quę ſpecie tantùm ab hac differt. Miror autẽ cur Cyparíſſias appelletur, cùm tamen Dioſcorides eã nuper natæ Pinu ſimilẽ eſſe, & inde nomẽ accepiſſe dicat. Vnde neceſſario ſequitur, eã Pityuſę nomẽ habere. Nam Pitys Pinus eſt cui nuper è ſemine enatę ſimilis eſſe Cyparíſſias dicitur. Cyparíſſus uero Cupreſſus eſt. Eadẽ

igitur

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 169 sur 645

igitur genere est Cyparissias & Pityusa. Porrò duæ sunt Pityusæ, minor & maior, propterea etiam post septem hos Tithymalos priuatim describuntur. Sine dubioautem Cyparissias & minor Pityusa, eadē herba mihi uidetur, quam Arabes Scobram, Pharmacopolæ uerò & recentiores Medici Esulam minorem, & Germani Wolffsmilch appellant. Sextum locum Dendroides habet, arboris modo ramosa & fruticosa hæc mihi esse uidetur sine controuersia, quam Germani Steynmilch uocant. Nascitur in petris. Septima est Platyphyllos, à latitudine foliorum dicta, quam non facilè hodie aliquis demonstrauerit.

*Matthiolus Tithymalorum aliquot ſpecies pulchrè pinxit. Cyparißiam aliqui Eſulam minorē uocant, Wolffsmilch.

PITYVSA. CAP. 166.

Pityusa, ut antea dictum fuit, duplicem habet differentiam. Minor genere à Cyparissia nihil differt. Maior uerò in pinguibus & uliginosis nascitur locis, recentioribus Esula maior, & Germanis Teufelsmilch appellatur, uel wilde Wolffsmilch.

LATHYRIS. CAP. 167.

Λάθυρις quoq; ex Tithymalorum genere est, forma & fruticosis ramulis insignis. Recentiores & Pharmacopolæ eam priuatim etiam Tithymalum uocant, & Cataputiam minorem, quoniam fructus & semina maiori Cataputiæ, id est, Ricino similia habeat. Germanicè Springkörner/Springsamen, & Fuchsmilch uocatur.

PEPLVS, HERBA. CAP. 168.

Peplus parua est herba, ex Tithymali genere, ubiq; in hortis & uineis nascēs, Germanicè kleyn Hundsmilch dicitur.

PEPLIS. CAP. 169.

Peplis genere Peplo cognata est, sed quo nomine iam appelletur, nulli cognitum esse puto.

*Kleine Wolffsmilch.

CHAMAESYCE. CAP. 170.

Chamæsyce dicitur hæc herba, quod Ficus modo lacteo liquore abundet. Hodie uerò incognita est.

SCAMMONIA. CAP. 171.

Scammonia herba est nostro Cyssampelo, id est, Conuoluulo similis, lacteo liquore etiā similiter plena, maiore tamen radice. Hinc est quòd Cyssampelus tenuis Scammonia uocatur, quoniam multò tenuiorem radicem quàm Scammonia habeat. Comparantur apud Dioscoridē Scammoniæ folia Helxines foliis, quo loco Helxine non Parietariam, sed Cyssampelum, id est, Conuoluulum significat. Colligitur ex Scammoniæ radice liquor, qui exiccatus ad nos perfertur, & similiter ut planta, ex qua fit, Scammonea uel Scammonium uocatur.

CHAMELAEA. CAP. 172.

Chamelęa est planta oleę foliis, unde & nomen inuenit, quę ab Arabibus & Pharmacopolis Mezereon appellatur. Huic similis est Thymelæa, id est, frutex in quo Coccongnidion nascitur. Cōfundunt hodie diuersas has plantas. Nam Thymelęam quoq; Mezereon, & Coccongnidium grana Mezereon uocant, quantumuis admonuerit Dioscorides Coccognidion nō esse Chamelęæ, id est Mezerii, sed Thymelęæ semen.

THYMELAEA. CAP. 173.

Thymelæa frutex est, quem Germani Zebast/& Kellershalß appellant, ex quo colligitur granum gnidium, quod composito nomine etiam Coccognidium appellatur. Nascitur pinguibus, montanis & opacis locis.

SAMBVCVS. CAP. 174.

Ἀκτὴ, Latinis Sambucus, Germanis Holunder/& Albern appellatur. Nota omnibus Sambucus est, flores candidos, & nigras baccas in latis umbellis ferens. Inuenitur etiam aliud Sambuci genus prædicto minus, floribus & baccis non in um-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 170 sur 645

bella, sed racemo constitutis. Baccæ rubentem habent colorem. Hoc à ueteribus non est descriptum. Nascitur pinguibus montanis locis: wilder Holder.

EBVLVS. CAP. 175.

Χαμαιακτὴ, id est, parua Sambucus, herba est. Autumno enim caules illi omninò pereunt, uirgas habet quadrangulas, Sambuci modo inanes, folia, flores, umbellas & baccas Sambuco similes & æquales, quamuis baccæ non nigrum habeant, sed rufum colorem. Germani eam Attich appellant.

PYCNOCOMVM. CAP. 176.

Pycnocomon quid sit omninò ignoramus. Brunfelsius in tertio Tomo nequaquã ueram huius imaginem pingi curauit. Malè Vergilius Marcellus semen eius Porro simile interpretatus est. Correctiores enim codices πράσιν, id est, Marrubii, habent, non πράσου. Necesse enim est hanc herbam Marrubii semen habere, si Ocimo similes flores fert: quod si opus esset demonstrare, possemus ex plantarũ constitutione, sumptis rationibus & argumentis.

APIOS. CAP. 177.

Απιον, quam ἰσχιάδα etiam uocant, herba hæc dicitur, quod Pyro similem radicem habeat. Quidam etiam Raphanum syluestrem appellant. Videndum tamen sit ne cum agresti Raphano, id est, Armoracia cõfundatur. Quædam exemplaria radicem eius Asphodeli radici similem faciunt, quædam Spondylii, sed facilis est ex altero in alterum lapsus. Ea uerò exemplaria quæ radicem huius herbæ Asphodeli radici comparant, deprauata sunt, siue ea Theophrasti, siue Dioscoridis fuerint. Asphodelus enim multas oblõgis glandibus similes radices habet, ut Pæonia fœmina, quibus nulla est cum Pyro similitudo. Spondylion uerò rotundam habet, & Pyro conformem radicem. Ruellius se ueram hanc Ischiada inuenisse putat, sed fallitur: quod ex diuersis facultatibus colligere possumus. Nam Ischiadis siue Apii huius una tantum radix intra corpus sumpta, utrinq; id est, per aluum & uomitum purgat, eiusq; liquor sesquioboli pondere, id est, scrup. s. & gra. v. idem præstat. Eius uerò herbæ radice (quam Ruellius Ischiada esse putat) famis tempore pauperes in Gallia uescuntur, quod uidisse se Ruellius testatur. Cùm uerò Apii radix una tantum tam uehementer purget, & corpus inaniat, minimè cibus & alimentum esse potest, neq; aliquis ea sine periculo uitæ uescetur. Illa autem cuius Ruellius meminit, alimentum est: Ergo minimè Ischias appellanda erit. Fateri autem omnes cogimur, nos hanc herbã ignorare.

†*Hodie nota est, pingitur à Matthiolo.*

COLOCYNTHIS. CAP. 178.

Colocynthis diminutiuum est à Colocyntha, id est, Cucurbita. Est autem Colocynthis Cucurbitæ syluestris genus, quàm Pharmacopolæ Cucurbitam deserti, & Coloquintidam uocant.

†*Huius species una fructu oblongiore, propriè est Colocynthis: hac olim pro uentosa utebantur. Altera Sompbu est, qua in Pharmacopolijs utimur.*

EPITHYMVM. CAP. 179.

Epithymum, quo nos hodie utimur, uerum Epithymum esse negat Antonius Musa, infirmis admodum argumentis nitens, nos uerò in utranq; partem prolixè disputare possemus, si cum aduersariis res nobis esset. Cùm uero hæc amicis scribamus, satis sit eos nouisse, uerum Epithymum in Pharmacopolijs haberi, & reuera nihil aliud esse quàm Cuscutam in Thymo nascentem. Adnascitur etiam Thymbræ Cuscuta, quæ Epithymbrum appellatur. Cuscuta enim aliarum herbarum accidens est, è quarum caulibus nõ aliter quam uiscum ex arboribus, erumpit, quod nos diligenter obseruauimus. Propterea bene legitur apud Plinium, Epithymum sine radicibus nasci. Nam proprias radices minimè in terram agit, sed herbarum abundanti succo uiuit & nutritur.

ALYPVM. CAP. 180.

Alypum herbam qui cognosceret, nullum adhuc uidere uel audire mihi licuit.

EMPE-

EMPETRVM. CAP. 181.

Empetron hoc an idem sit cum Sarxiphago superius descripto, uel diuersum, non facilè aliquis indicabit. Vtcunq; fuerit, nulla iam hoc nomine extat herba.

* *Querendum an Millegrana uulgò dicta sit.*

CLEMATIS. CAP. 182.

VITIS SYLVESTRIS. CAP. 183.

Aliquam planta hæc cum Vite similitudinem habet. Ideoq; hoc nomen inuenit, impropriè tamen. Non enim idem genus cum Vite satiua habet, ut satiua cultura tantum ab hac distinguatur, sed suum genus à Vite diuersum habet. Germanis hæc sylueſtris Vitis Speckreben appellatur, & flores eius Speckliljen/ Periclymeno ualdè similis est. Videndum ergo erit, ne cum eo confundatur.

VITIS ALBA. CAP. 184.

Ἀμπελος λευκὴ, uiticulas, folia, & capreolos satiuæ Viti similia habet, & candidã radicem, propterea albæ Vitis nomen inuenit. Herba est sepes ascendens, quam pharmacopolæ Bryoniam, Germani Zaunreben/ Gichtrüben/ Gichtwurtz/ Hundsreben/ & Stickwurtz appellant. Baccas fert rubentes.

VITIS NIGRA. CAP. 185.

Ἀμπελος μέλαινα in quibusdam similis est Albæ uiti, Radicem tamen nigram habet. Hæc eodem nomine iam appellatur. Habet autem nigras baccas.

FILIX. CAP. 186.

Filix siue πτερις hæc, mascula appellatur, folia ab una radice multa emittit, magnarum auium alis similia, unde etiam nomen acquisiuit. Caulem nunquã producit, Germanicè Faren/ siue Farenkraut uocatur, propterea quòd latos uentris lumbricos expellat, quos Faren Germani nominant.

THELYPTERIS. CAP. 187.

Θηλύπτερις fœmina est Filix, proceris constat caulibus, & foliis pluribus, mascula Filice latioribus & breuioribus. Germani hanc Roßfaren (an quod equis medeatur, ut Tragus de hac aut illa scribit) appellant: aliqui Hófaren/ Creützfaren.

POLYPODIVM. CAP. 188.

Ex Filicum etiam genere est Polypodium, quod Latini Filiculam, siue Filicularem, & Germani Engelsüß/ & Süßfaren appellant. Pharmacopolis Polypodij nomẽ cognitum est. Sunt etiam Germani qui Polypodium Steinfaren appellant, quoniam plerunq; in muscosis petris nascitur. Hoc tamen nomen differt à Steinfarlin id est, Trichomane.

* *Filicula modo pro Polypodio, modo pro Trichomane accipitur.*

DRYOPTERIS. CAP. 189.

Δρυόπτερις thelyphtêridi similis est, multo tamen minor. Nascitur in uetustarum quercuum muscosis partibus. Germanis, quoniã parua sit Filix, Erdfaren/ Windtfaren/ Baumfaren/ & Eychfaren appellatur. Vulnerarias habet uires, rusticis non incognitas. Quærenda est in antiquis & umbrosis syluis, in quibus annosæ Quercus fuerint. In piceis & abiegnis syluis minimè prouenit.

* *In marem & fœminam diuiditur.*

CNICVS. CAP. 190.

Cnicon pharmacopolæ & recentiores Medici Carthamum appellant. Germani Distelsaffran, siue Feldtsaffran. Theophrastus de historia plant. lib. vi. cap. iiij. tria genera Cnici siue Cneci describit. Vnum satiuum, quod Carthamum appellari iam diximus. Et duo sylueſtria. Ex his primum est quod à Dioscoride Atractylis libro tertio uocatur. Alterum uero sylueſtre Cnicum, Dioscorides & alii Græci Acanthi nomine indicant. Propterea minimè errat Ruellius, quòd alterum sylueſtre Cni-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 172 sur 645

cum, Carduum benedictum appellari scribit, quem nos Acanthium esse in tertio libro diximus. Porrò Cnici flores à Dioscoride Croco comparantur, quo loco non ipsius Croci flores, sed in medio flore nascentia rubro colore stamina, quæ Crocus appellantur, intelligenda sunt. Nam Dioscorides non dicit, quòd Cnici flores Croci floribus similes sint, sed simpliciter Croco. Quilibet autem nouit Crocum nō ipsum florem sed floris stamina, ut iam diximus significare. Igitur nullum turbare uel in dubitationem rapere potest florum Cnici cum Croco comparatio.

MERCVRIALIS. CAP. 191.

Λινόζωστις Latinis Mercurialis, Germani Bingelkraut appellatur. Duplex illius genus sexu distinguitur. Mascula appellatur, quæ bina semper, & testiculorum figura iuncta semina habet. Fœmina racemosos flores & semina producit. Repetantur hoc loco quæ superius de Phyllo herba dicta sunt, ubi indicauimus Phyllon propriū genus, & à Mercuriali hac diuersum non habere, sed idem esse Phyllon & Mercurialem Dioscoridis cum Theophrasti Arrhenogono, & Thelygono. Pharmacopolis hæc herba Latino nomine cognita est.

CANINA BRASSICA. CAP. 192.

Κυνικὴ, siue Cynocrambe, sine dubio est Mercurialis mascula syluestris: quod ipse Dioscorides etiam indicat. Herba est Mercuriali masculæ similis, semina uerò quam Mercurialis maiora habet. Fœmina in hoc genere non inuenitur. Nascitur in syluis, & Germanicè Wild Bingelkraut appellatur. Ruellius in hac herba indicanda erranit.

HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. 193.

Ἡλιοτρόπιον τὸ μέγα, id est, Heliotropion maius, qualis sit herba, & quomodo iam uocetur, ignoro cum omnibus, Solus Ruellius eam sibi cognouisse uidetur, qui herbam Cancri appellari scribit: ubi diligenter animaduertendum est, Ruellium longè aliam herbam intelligere quàm Millegranum, quæ apud nos herba Cancri uocatur. Nam hæc tam exigua habet foliola, ut uix conspici possint, & in arenosis areis nascitur. Quam uerò Ruellius sic uocat, pingui solo prouenit, & Ozimi folia habet, ut ille scribit. Vulgo creditur Heliotropium esse ea herba, quæ à Germanis Wegwart appellatur, sed falsò. Nam Wegwart Cichorium est, id est, Intybum agreste, cuius Dioscorides ij. libro meminit. Hoc autem loco Heliotropium seorsum ab illo describitur. Erroris causam protulit Plinius, qui cœruleum florem Heliotropio tribuit, qualem Cichorium habet, quem etiam cum sole circumagit. Quamuis igitur multæ sint herbæ, quæ solis cursum sequantur, una tamen est, quæ propriè Heliotropium dicitur, estq; duplex, maior & minor. De illa iam egimus. Hæc uerò iam sequetur.

HELIOTROPIVM MINVS. CAP. 194.

Ἡλιοτρόπιον τὸ μικρὸν quæ sit, hodie omnino ignoramus. Neq; aliquis adhuc eam scriptis ex recentioribus indicauit.

SCORPIOIDES. CAP. 195.

Scorpioides hoc plurimum differt ab herba, quam Theophrastus Scorpionem appellat. Nam Scorpioides hoc semina habet, Scorpionum caudis similia. Scorpio uero apud Theophrastum radice Scorpionis caudæ simili describitur. Theophrastus autem Scorpionis appellatione primum Aconiti genus intelligit, quod aliàs Theliphonon & Pardalianches appellatur. Porrò Scorpioides quæ sit herba, hodie ignoramus.

VALERII

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 173 sur 645

VALERII CORDI SIMESVSII, in Pedacij Dioscoridis ANAZARBEI QVINTVM DE MEdica materia Librum, Annotationes:

Qui est de Vitibus, Vino, & Metallicis.

VINIFERA VITIS. CAP. 1.

NOTA OMNIBVS EST QVAE IN VINEIS COLITVR VItis, Germanicè Weinstock appellatur. Plurimas habet hæc diuersis regionibus differentias.

*Capreoli, Klåbern/Gäbele. Vinacea, Trebern/Träff.

LABRVSCA. CAP. 2.

Ἀμπελος ἀγρία, Latinè Labrusca, Germanicè Wilder Weinstock appellatur, eadem est cum prædicta Vite, præterquàm quòd non colatur. Sola igitur hac nota ab illa differt. Nascitur apud nos circa uineas, & in uinearũ sepibus.

VVA. CAP. 3.

Στάφυλή, Latinè Vua, Germanicè Weintraub uocatur. Intellígitur autem hac appellatione totus in Vite racemus multis acínis cõstans: der Traub. Ipse acinus Vuę à Græcis ῥάξ, à Germanis ein Weinbeer appellatur. Passa uerò Vua σταφὶς Græcis, & Rosein Germanis appellatur. Cuius in pharmacopoliis tres sunt differentiæ: omnium maximæ sunt, quas hodie Cibebas appellant, anteriori pollicis articulo magnitudine ferè ęquales. Arabibus Vua Cibib dictæ. Secunda differentia continentur uulgares, quas simpliciter Vuas passas uocamus. Tertia uero omnium minima, nullo intus nucleo. Afferuntur hæ non in racemis, sed ab his decerptæ, & in grandes massas compactæ. Pharmacopolę eas Corinthiacas siue minores Passulas uocant. Germanicè Klein Roscin.

VVA PASSA ALBA. CAP. 4.

LABRVSCAE, FLOS. CAP. 5.

οἰνάνθη sylvestris Vitis, quam Labruscam uocant, flos est. Habetur eodem nomine herba etiam, quæ in iii. lib. descripta est. Verg. Marc. Interpres in huius capitis Commentario scribit, se non meminisse, quod in aliquo loco apud Dioscoridem eo nomine herbam legerit, cum tamen illius caput interpretatus sit, & adiectis etiam Scholiis illustrauerit.

OMPHACIVM. CAP. 6.

ὀμφάκιον immaturæ Vuæ, quæ ὄμφαξ Græcè dicitur, succus est: ab Italis nunc Agresta appellatus.

VINVM. CAP. 7.

Notum est omnibus Vinum, Cuius natura uuarum diuersis locis genitarum temperamentum sequitur.

VINVM ALBVM. CAP. 8.

VINVM SAPORE DIFFERENS ET MIXTIONE. CAP. 9.

VINVM LOCO DIFFERENS. CAP. 10.

VINI FACVLTAS. CAP. 11.

OMPHACITES. CAP. 12.

LORA. CAP. 13.

Διυτρίας, siue πότιμον, Latinis Lora, Germanis Lauter uocatur. Fit expressis Vuis affusa aqua, & iterum calcatis.

VINVM E SYLVESTRI VVA. CAP. 14.

VINVM

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 174 sur 645

VINVM MELITITES. CAP. 15.

οἶνος μελιτίτης ex austero musto & melle conficitur. Hodie uerò an conficiatur, ne scio.

MVLSVM. CAP. 16.

οἰνόμελι, id est, Mulsum, ex ueteri austero uino & melle conficitur, apud nos non præparatur.

AQVA MVLSA. CAP. 17.

Μελίκρατον Latini Aquam mulsam, Germani Honigschauff uocant. Differt Melicraton ab Hydromele, quod Melicraton ex melle & aqua simpliciter fiat, estq; subitanea & temporanea confectio. Hydromeli uero similiter ex aqua & melle cõficitur, sed præparatur ut seruari & uetustatem ferre possit. Cuiusmodi est quod in Germania Meet appellatur, quo præter Germanos etiam alii Septentrionales populi pro uino & ceruisia utuntur.

✻ Vide *quod ex fauis paratur, Apomeli est potius quam Hydromeli.*

AQVA. CAP. 18.

Nota est omnibus Aqua. Cuius qualitas secundum loca in quibus scaturit, uel per quæ fluit, uariatur.

MARINA AQVA. CAP. 19.

Nota omnibus ad mare habitantibus Marina aqua existit, pro qua nos in mediterraneis habitantes salinarum muriam, uel ex aqua & sale confectam aquam, accipere oportet.

THALASSOMELI. CAP. 20.

Purgationum causa conficiebatur olim θαλασσόμελι, nunc nusquam, quod ego sciam, conficitur.

ACETVM. CAP. 21.

ὄξος Latinè Acetum, Germanicè Essig appellatur. Quoties Acetum apud Medicos scriptum inuenerimus, semper uini Acetum intelligere oportet, & nequaquam ceruisiæ. Est autem Acetum uinum uel ceruisia uetustate corruptum, & in acidi liquoris saporem conuersum. Saxones qui Brunsuicensem Saxoniam incolunt, ex industria etiam Acetum, quemadmodum ceruisiam coquunt, quod non fit ceruisia, sed statim musteum illud decoctum, refrigeratum in Acetum transit, quo illis finitimæ gentes ferè omnes pro Aceto in cibis utuntur.

ACETVM MVLSVM. CAP. 22.

ὀξύμελι pharmacopolæ adhuc conficiunt, Oxímel simplex uocantes.

OXHALME. CAP. 23.

ὀξάλμη ex aceto & muria conficiebatur: iam uero nullus restat eius usus.

THYMOXALME. CAP. 24.

Θυμοξάλμη etiam Dioscoridis ætate non amplius conficiebatur, eius tamen præparandi rationem Dioscorides tradit.

ACETVM SCILLITICVM. CAP. 25.

Acetum Scillíticum adhuc in pharmacopoliis conficitur, & Acetum Squillíticum uocatur. Quid autem Scilla sit, in secundo libro dictum est.

✻ E *cruda scilla fieri nam è cocta facile putrescit.*

VINVM SCILLITICVM. CAP. 26.

Scillíticum uinum nusquam in Germania confici uidi.

MARINA AQVA CONCINNATA VINA. CAP. 27.

Non conficiuntur apud nos eiusmodi uina.

VINVM EX COTONEIS MALIS CONFECTVM. CAP. 28.

Duplex

Duplex est apud Dioscoridem huius confectio, sed altera tantum apud nos fit.

MELOMELI. CAP. 29.

Μηλόμελι ex malo Cotoneo & melle conficitur. Rarus hodie est illius usus.

HYDROMALVM. CAP. 30.

Ὑδρόμηλον nusquam in Germania præparatur, neq; alibi confici existimo.

OMPHACOMELITES. CAP. 31.

Ὀμφακόμελι ex acerbæ uuę succo & melle conficitur. Sed huius non ita frequens est in Germania confectio.

VINVM EX PYRIS CONFECTVM. CAP. 32.

Conficitur hoc quemadmodum Cydonite, Sed rarus est eius usus in Medicina. Hesi rustici ex Pyris syluestribus succum exprimunt, qui uini saporem habet, sed ob frigidius temperamentum, & humiditatis inconcoctæ abundantiam statim acescit, ideoq; musteum ebibitur.

VINVM E LABRVSCAE FLORIBVS CONFECTVM. CAP. 33.

Huius conficiendi rationem Dioscorides docet, sed nusquam apud nos conficitur.

VINVM EX PVNICIS. CAP. 34.

Ex Punicis malis exprimitur hoc uinum. Seruatur in pharmacopoliis & uinum Granatorum appellatur.

ROSACEVM VINVM. CAP. 35.

Rosaceum uinum in Germania nusquam uidi præparari, Acetum uerò Rosaceum ubiq; fit.

VINVM EX MYRTI BACCIS CONFECTVM. CAP. 36.

Ex contusis & expressis Myrti baccis conficitur Myrtite uinum, In nostris uerò regionibus nusquam præparatur.

VINVM MYRTEVM. CAP. 37.

Vinum cui contusæ Myrti baccæ & ramuli cum foliis injiciuntur, Græcis Μυρσινίτης, Latinis Myrteum appellatur.

LENTISCINVM ET TEREBINTHINVM VINVM. CAP. 38. 39.

Lentiscum & Terebinthum arborem, nusquam in Germania habemus. Ideoq; hoc uinum apud nos non confici potest.

PALMEVM VINVM. CAP. 40.

Ex uulgaribus palmulis conficiebatur hoc uinum. Nos illud nunc non præparamus. Arabibus Nabith uocatur.

FICATVM VINVM. CAP. 41.

In Cypro olim ex Ficubus cõficiebatur, eo quo Dioscorides docet modo, hoc uinũ.

VINVM E SYCOMORIS. CAP. 42.

VINVM RESINATVM. CAP. 43.

Resina in frigidis regionibus uino adiicitur, ne acescat.

PINEIS NVCLEIS CONDITVM VINVM. CAP. 44.

Non præparatur hoc apud nos, nisi quis ex industria & Medicinæ causa conficiat.

CEDRINVM VINVM. CAP. 45.

Cedrus arbor apud nos non prouenit. Quapropter illius baccis uinum condire non possumus.

E BACCIS IVNIPERI. CAP. 46.

CEDRITES. CAP. 47.

VINVM PICATVM. CAP. 48.

Picatum uinum nusquam adhuc confici uidi.

VINVM ABSINTHITE. CAP. 49.

Ex Absinthio ubiq; conficitur Vinum & Ceruisia, quod nulli incognitum esse existimo.

VINVM HYSSOPITE. CAP. 50.

Hyssopo etiam uinum, quemadmodum Absinthio, conditur, & in multis Germaniæ locis conficitur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 176 sur 645

MVLTIS ALIIS PLANTIS CONDITA VINA. CAP. 51. *& deinceps, usque ad 63. inclusiue.*

Plantæ quibus sequentia uina condiuntur, omnes antea descriptæ sunt. Ipsa uerò uina nondum confici uidi.

VINVM AROMATITE. CAP. 64.

Conficitur hodie multiplex Aromatite uinum, præsertim in maritima Germania & Saxonia, quæ Claretum, & Lautertranck appellant: hoc, candidum: illud, croceum est. Sed secundum Dioscoridis descriptionem non conficiuntur.

PLVRIBVS DIVERSISQVE ODORAMENTIS CONDITA VINA. CAP. 65. *Vsq; ad* CAP. 70. *inclusiue.*

Sequentia uina apud nos non præparantur, solo Nectarite excepto, quod ex Inulæ etiam, Nectarion appellatæ, radicibus conficitur. Vbiq; uulgo Alantwein uocatur.

PLVRIBVS HERBIS CONDITA VINA. CAP. 71. *Vsq; ad* CAP. 83.

Herbæ quibus sequentia uina condiuntur, antea explicatæ sunt. Satis igitur sit nouisse, nullam ex illis apud nos confici præter Saluiacum. Conficitur tamen in quibusdam locis etiam ex Dauco, quem syluestrem Pastinacam in iij. lib. nominauimus. Ihenæ in Thuringia ex Polio etiam uinum præparant, cuius Dioscorides nullam facit mentionem. Sequitur etiam uinum ex salis flore confectum. Quid uerò sit salis flos, ipse Dioscorides hoc eodem lib. scribit in Metallicis medicamentis, quæ nunc sequuntur.

DE METALLICIS MEDICAMENTIS.

CADMIA. CAP. 84.

Multæ sunt Cadmiæ species, nos tantum duas in pharmacopoliis habemus: Vnã ex fossilium genere, Alteram factitiam. Illam Germani Galmey/ & pharmacopolæ Lapidem calaminarem. Hanc uerò Thutiam appellant, quę omniũ efficacissima est. Thutia autem Arabica est dictio, qua metallicum Spodium & Pompholyga indicat Serapio. Posteriores uerò Botryiten Cadmiam minorem sic appellarunt, sed malè. Est autem Botryites Cadmia minor, exaccenso & liquefacto æroso lapide fuligo quædam sursum in caminos euolans, & ferreis hastis undiq; eminentibus tuberculis ceu racemus adhærens. Cadmiæ uocabulum recentiores in Cmaiam & Chniam (alias Climiam, Catimiam) corruperunt. Reliquum autem Cadmiæ genus in multas diuiditur species, à Galeno & Dioscoride descriptas, quarum maximus olim erat in Chirurgia usus. Verum hæ omnes hodie ubiq; incognitæ sunt, quamuis in nostris metallicis fornacibus, maximè Goslariæ, omnes species gignantur. Diuiditur autem omnis Cadmia in Natiuam & factitiam. Natiua duplex est. Vna cuius Galenus meminit, quæ in Cypri montibus & torrentibus inuenitur, Galeni ætate omnibus aliis à quibusdam Medicis prælata, cuius magna copia in Vuestphaliæ montibus & torrentibus reperitur. Aspectu racemosa, & mixtis ueluti cubis constans, foris spadiceo, intus autem æreo aut argenteo colore. Altera lapis est ponderosus, scaber & uersicolor quem antea lapidem Calaminarem appellauimus.

Factitia autem Cadmia in plures species conciditur. Prima Botryitis dicitur, quòd grandis racemi instar, à fornacũ lateribus pẽdeat. Hęc rursum duplex est. Vna qualẽ iam demõstrauimus, sponte & casu inter liquefaciendum genita. Altera minor est, & ferreis hastis ex industria fornacibus insertis, undique tuberosa, & racemosa facie adhærens. Secunda Cadmiæ species Placodes appellatur, quod ueluti latis crustis compacta sit, quæ & ipsa duplicem habet differentiam. Vna crassioribus constat crustis, altera multo tenuioribus, & sibiipsi inuicem superiacentibus compacta est, quarum commissuras candicantes aut pallidæ lineæ cingulorum modo intersecant, quam ob causam Zonitis nominatur. Tertia uerò Ostracitis dicitur, quę testaceã & terrestrẽ habet substantiam, concretione tenuis, & colore plerunq; nigricans, in ima fornace nascens,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 177 sur 645

naſcens, cum cæteræ in mediis fornacibus gignantur. Omnes prædictæ Cadmiæ duræ & ponderoſæ ſunt. Quarta autem puluerulenta leuiſſimaq; eſt, Pompholygi, id eſt, Bullæ, ſubſtantia & pondere ſimilima, colore ut plurimum ex candido in æreum aut cœruleum modicè degenerans. Inuenitur & ſubfuſca, quæ prædictæ plurimum bonitate cedit, Capnitis uero uocatur, quod fuliginis & fumi modo leuis ſit. Gignitur hæc non ut reliquæ in ipſis fornacibus, ſed in earum ore, quo flammæ eluctantur.

Cadmia capnitis eſt fumus pyritæ lapidis. Pompholyx eſt fauilla (cum æri citrinus color inducitur, & auricha cum fit) ad tectum aſcendens: Spodium uerò cinis relabens. Tutia eſt Cadmia fiſtularis hodie in pharmacopolijs ita dicta, ſed falſo: nam Tutta Arabicum nomen Spodio debetur. Pyrites eſt materia æris & plumbi, & ubi non eſt Pyrites, ibi non gignitur Cadmia.

SPODIVM ET POMPHOLYX. CAP. 85.

Magno errore Spodium in pharmacopoliis uocatur Ebur uſtum, ſiue Canna, id eſt, arundo combuſta. Eſt enim hoc Arabum commentum. Adſcribunt huic ſuo Spodio maximas in confortando epate uires, ſed quas neq; ratione neq; aliqua experientia illi ineſſe cognoſcere poſſumus. Verum tamen Spodium nihil aliud eſt, quàm extinctæ metallorum fauillæ, quæ propter pondus rurſum decidunt, & circa fornacem eiuſq; pauimentũ colliguntur. Hoc hodie in pharmacopoliis Nihili griſeum, et à Germanis Braw nicht appellatur. Pompholyx uero tenuiſſimis & leuiſſimis fauillis conſtat, quę ſummis fornacum caminis adhærent, atq; in magnum corpus accreſcunt, ſed principio cum fit, in aqua ſurgentibus bullis ſimilis eſt, unde etiam nomen inuenit. Pharmacopolæ eam Nihili album, Germani Weiß nicht appellant. Probatur apud nos quę Norimbergæ conficitur. Antiſpodia ueteribus dicebantur arborũ qua CAP. 86. rundam frondes & chartæ exuſtæ, quibus utebantur pro Spodio, cum huius non eſſet copia. Tale etiam eſt Arabum Spodium. Nullum tamen Spodion, ſiue Antiſpodium intra corpus ſumitur. Quapropter nemo credat Arabum Spodium eas uires in confortando hepate habere, quas illi adſcripſerunt.

Lege etiam ſuprà in capite de Cadmia. Spodium uulgare eſt antiſpodium, quo extrinſecus tantum uti conuenit: efficacius, quod præparatur cum camphora.

CREMATVM AES. CAP. 87.

Inualuit hodie conſuetudo, ut cuiuſuis metalli rudem adhuc materiam, quam Germani Metallici Ertz uocant, æris uocabulo ſignificent. Quidam etiam hoc omnium metallorum generale nomen eſſe exiſtimant: ſed falſò. Nam nullus unquam author, ſiue Græcus, ſiue Latinus, qui de metallis ſcripſit, hoc teſtatus eſt, ſed omnes æris appellatione, quod Græcis χαλκός dicitur, peculiare metallum ſignificant, quod Germani Kupffer/ & Latini recentiores Cuprum appellant, cuius lamine uruntur, & in pharmacopoliis Aes uſtum uocantur.

FLOS AERIS. CAP. 88.

Χαλκὸς ἄνθος, id eſt, Aeris flos, plurimum differt à re metallica, compoſito nomine χάλκανθος appellata: Eſt autem propriè Flos æris, tenuiſſima æris liquefacti ſubſtantia, quę ex repentina frigidę aquę affuſione in milii magnitudine colore purpureo ceu grana denſatur & expuitur. Nullum hodie in Medicina uſum habet, quoniam ferè omnia metallica ignota hactenus fuerunt. Errant aliqui ex recentioribus, qui æruginem, id eſt, Spangrün, florem eſſe æris exiſtimant.

SQVAMA AERIS. CAP. 89.

Λεπὶς χαλκὸς, id eſt, Squama æris, eſt æris ſuperficies, quę malleorum ictu in ſquamas reſoluitur. Duplex eius genus eſt, craſſa, & farinę modo tenuis. Craſſa Kupffer ſchlag Germanis dicitur. Subtilior uero Kupfferblatt, ſiue Keſſelblatt. Tenuiorem Plinius etiam Stomoma appellat, quod ex ſumma lanugine excutiatur. Porrò Stomomatis ſquama, de qua hoc loco Dioſcorides agit, à tenui illa plurimum differt. Nam tenuis ſquama ex ære fit. Stomomatis uero Squama ex optimo ferro, quod ueteres Stomoma appellabant, quoniam cultellorum et gladiorum acies (quas ora etiã appellat ſacra ſcriptura) ex illo fierent. Stomoma ferrum hodie etiã Cha CAP. 90. lybs, & Germanicè Stahel uocatur. Vergilius Marcellus errat, quod Stomomatis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 178 sur 645

ſquamam, æris ſquamam uocat. Nam ipſe Dioſcorides aliter ſcribit:

AERVGO. CAP. 91.

ἰὸς Græci ęruginem uocant, quoniam florida ſit æris rubigo, quæ priuatim in ære ærugo, ut in ferro ferrugo, uocatur: utraque ceu putrefactio ſui metalli eſt. Pharmacopolis uiride æris, Germanis Kupffergrün/ Spangrün/ & Grünſpan appellatur. Qui barbaris & impropriis uocabulis delectantur, Aeruginẽ Praſion uiride uocant, ut ſimpliciter Praſion appellatam herbam ab ea diſtinguant. Sed ridicula hæc eſt diſtinctio. Sunt autem duo potiora æruginis genera. Vnum ἰὸς ξυσὸς, à Græco uerbo ξύω, quod rado ſignificat, dicunt. Hoc ex induſtria & arte præparatur, & laminis æris deraditur, unde nomen inuenit. Deraſum in maſſas formatur, & hæc eſt quæ ubiq; habetur ærugo. CAP. 92. Alterum eius genus ſponte in ærariis metallis ſiue fodinis gignitur, & interdum in uermiculorum formam concreſcit, quapropter ἰὸς σκώληξ nomi natum eſt. Hoc autem hodie in nullo uſu Medicis eſt. Inuenitur tamen non raro in noſtris ærariis fodinis.

FERRVGO. CAP. 93.

ἰὸς σιδήρου, Latinis Rubigo ferri, ſiue ferrugo, Germanis Eiſen roſt appellatur. Nota omnibus res eſt.

RECREMENTVM FERRI. CAP. 94.

Omnium metallorum recrementum Græci σκωρίαν, Germani Schlacken appellant. Hoc uerò capite de ferri tantum recremento agit Dioſcorides, quod nos Eiſen Schlacken/ appellamus. Quidam ex recentioribus ferri ſquamam impropriè etiam σκόριαν uocant, ex qua pilulas præparant, à calore reſoluto uentriculo ſalutares.

PLVMBVM ELOTVM. CAP. 95.

Plumbum Græcis Μόλυβδος, Germanis Blei uocatur. Duo habet genera Plumbum. Vnum nigrum, Alterum candidum dicitur. Illud eſt quod hodie ſimpliciter Plumbum, et à nobis Blei appellatur. Hoc uero iam Stannum tantũ Latini, et Zinn Germani nominant. Porrò elotum plumbum ex nigro fit, eſtq; nihil aliud quàm ipſum Plumbum, cum liquore aliquo in craſſiuſculam ſubſtantiam detritum, quod ſiccatum in puluerem tranſit. Malignis & calidis ulceribus curandis utiliſſimum.

CREMATVM, SIVE VSTVM PLVMBVM. CAP. 96.

Plumbum uſq; in cinerem crematum hoc loco intelligit Dioſcorides. Rarus hodie eius eſt uſus, niſi quòd figuli eo utuntur.

RECREMENTVM PLVMBI. CAP. 97.

Plumbi σκωρίαν, ſiue recrementum, Germani Bleiſchlacken appellant.

PLVMBARIVS LAPIS. CAP. 98.

Λίθος μολυβδοειδὴς lapis eſt metallicus, colore plumbi, ex quo etiam Plumbum excoquitur. Germani Metallici illum Glantz appellant, Plinius etiam Galenam. Eſtq; pariter argenti & plumbi ferax uena.

STIBIVM. CAP. 99.

Stibium Græci στίμμι & στίβι, pharmacopolæ Antimonium, Germani Spießglaß appellant, quod Plinius etiam lib. xxxiij. cap. vi. Alabaſtrum & Larbaſum uocari ſcribit. Eſt autem ſciſſile metallum, colore plumbi, cum prunis iniicitur, ſulphuris modo liquefit, & fœdum odorem remittit. Si diutius cremetur, tandem in plumbum tranſit.

*Vix eſt metallum, cum in laminas duci non poßit, ſed res metallica. Purgato hoc ad characteres fundendos typographi utuntur.

PLVMBAGO. CAP. 100.

Plumbaginem Græci μολύβδαινα uocant, Cuius duplex eſt genus. Fit enim quædam cum plumbo aurũ, ſiue argentum purgatur. Eſtq; horũ metallorũ fæx, quę ablata maſſa in fundo catini reperitur. Hęc Germanicè Teſt appellatur. Altera foſſilis eſt, colore prędictę nõ diſſimilis, quę plumbifera uena eſt: nõnunquã etiam argenti. Eã Germani Bleiſchweyff uocãt. Plinius utrãq; hãc plumbaginem, galenã etiam uocat.

Vtebantur

Vtebantur ueteres in emplastris Molybdæna. Iam uero à Metallicis tantum cognoscitur.

* Quæ colorem lithargyri habet, aut fossilis aut factitia est: quæ plumbi, est lapis plumbarius, Galena fossilis Plinio.

ARGENTI RECREMENTVM. CAP. 101.

Argenti recrementum priuatim Græci ἕλκυσμα, Germani Silberschlacken uocant.

SPVMA ARGENTI. CAP. 102.

Argenti spuma Græcis λιθάργυρος, pharmacopolis Lithargyrium, Germanis Silberschaum, & Glet uocatur. Duplex eius genus colore distinguitur. Quoddam enim aureo est colore, ideoq; Græcis χρυσῖτις, pharmacopolis Lithargyrium auri, Germanis Goldtglet dicitur. Alterum colore argenteum candorem imitatur, quod Græcis ἀργυρῖτις, pharmacopolis Lithargyrium argenti, Germanis Silberglet nominatur. Est autem Lithargyrium plumbum nigrum, quod purgationis causa argento additur, cum argenti sordibus in spumam concretum.

CERVSSA. CAP. 103.

Ψιμμύθιον Græci, Cerussam Latini, Bleiweiß Germani uocant. Et hæc plumbum est aceti acerrimi halitu in candidum pollinem resolutum. Hæc si uratur, donec rufum contrahat colorem, colorem facit, qui Sandix appellatur. Quem Vergilius intelligit, cum ait:

Sponte sua Sandix pascentes uestiet agnos.

Quo loco aliqui Sandicem herbam esse interpretati sunt, quæ lanas inficiat: sed malè. quamuis ipse Plinius etiam crediderit Vergilium herbam intellexisse: quod tamen ex uerbis illius nullo modo colligi potest.

* Sandix est uulgare minium.

CHRYSOCOLLA. CAP. 104.

Chrysocolla Germanis Schifergrün appellatur, qua olim pictores & aurifabri utebantur. Illi, quoniam iucundum haberet colorem: hi uerò ut aurum ferruminarent, unde etiam nomen inuenit. Hodie nullum habet in Medicina usum.

* Humor est qui defluit per uenas auri & æris, & putrescit.

ARMENIVS LAPIS. CAP. 105.

Armenium, siue Armenius lapis, æruginosam habet substantiam, ideò æruginiquoq; secundum proportionem in uiribus respondet. Paucissimi pharmacopolę hũc lapidem habent, quidam tamen eundem Smaragdi nomine ostendunt, sed magno errore.

* Smaragdus pellucidus est, & sapore caret. Armenius Chrysocollæ et Cæruleo cognatus est.

COERVLEVS. CAP. 106.

Κύανος, siue Cœruleum, Arabibus Lapis lazuli, Germanis Lasurstein uocatur. Duplex illius genus est. Vnum in auriso dinis inuenitur, uenis eius per lapidum commissuras in diuersas partes tendentibus. Alterum in maritimis quibusdam litoribus gignitur, crasso, fabulo simile. Est etiam factitium, quo pictores tantum utuntur. In pharmacopoliis ex cœruleo pilulæ fiunt, quas de Lapide lazuli cognominant.

INDICVM. CAP. 107.

Malè lapidis appellatio Indico præponitur, neque enim lapis est, neq; terra, sed color in purpura cœruleus, propterea Dioscorides eum cœruleo coniungit. Est autem duplicis differentiæ. Vna in India arundinibus adnascitur, ut scribit Dioscorides. Altera infectiuum, siue βαπτικόν appellatur, quæ apud nos à tinctoribus ex Isatide herba præparatur, cuius florida spuma est, unde à Germanis Weydtblüm / & Indich appellatur.

OCHRA. CAP. 108.

Ochra lutei coloris terra est, quam Germani Ochergeel uocant, cuius tres sunt differentiæ. Quoties Ochræ colore plantarum flores à Dioscoride describuntur, non

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 180 sur 645

pallidus color tantum, ſed luteus etiam intelligendus eſt.

*Probatißima Goslariæ effoditur.

CINNABARIS. CAP. 109.

Cinnabaris ſine dubio eſt Gummi, ſiue exiccatus ille rubeus ſuccus, qui in pharmacopoliis ſanguis Draconis appellatur. Plinius ex Elephanto & Dracone pugna eliſum & commixtum ſanguinem eſſe credidit, uerum falſò, & mercatorum fabulis deceptus. Noſtra ætate inuentum eſt, proceræ cuiuſdam arboris in Aphrica genitæ Gummi, ſiue lachrymam eſſe. Fallitur Anto. Muſa, dum putat noſtrum Draconis ſanguinem diuerſum eſſe ab eo, qui à Serapione deſcribitur, quoniam Serapio Sideritidis eſſe ſuccum ſcribat. Qua in re errauit Serapio. Propterea non ſequitur, quod ſint res diuerſæ.

*Natiua ex arboribus fluit, & ſanguis Draconis Arabice uocatur. Metallica propriè Minium uocatur. eſt autem uena argenti uiui. fit etiam factitia ex argento uiuo & ſulphure.

MINIVM.

Minium, cuius hoc capite meminit Dioſcorides, uena eſt, ex qua Argentũ uiuum conficitur, & alio uocabulo etiam ἄνθραξ, à colore uocatur, Germanis Bergzinober/ & Glueckſilber ertz nominatur. Quod hodie ubiq; Minium à pharmacopolis, & Germanis Mennige dicitur, minimè uerum eſt Minium, ſed ſandicis ſpecies, neq; unquam ex eo Argentum uiuum fieri poteſt, quod Minio proprium eſt.

ARGENTVM VIVVM. CAP. 110.

Argentum uiuum, ſiue Vena eius in marmore, ſiue per ſe inueniatur, idem eſt. Plinius Hydrargyron ab Argento uiuo diſtinguit, ſed malè. Germanis Glueckſilber/ pharmacopolis Chimiſtis Mercurius appellatur.

RVBRICA SINOPICA. CAP. 111.

Μίλτος Σινωπικὴ in Cappadocia olim effodiebatur, nunc uero in nullis pharmacopoliis habetur.

*Aliqui hodie pro uero bolo Armeno adferri putant.

FABRILIS RVBRICA. CAP. 112.

Fabrilis rubrica eſt rufa gleba, quam hodie Bolum appellamus. Huic etiam cognata eſt lapidoſa iſta terra, quam nos Röteri, ſiue Rötelſtein uocamus.

*Vna eſt natiua: alia factitia, Braunrot ex Ochra cremata.

LEMNIA TERRA. CAP. 113.

Rariſſimè hodie Lemnia terra affertur. Mirum enim in modum adulteratur. Olim hæc Lemnia ſphragis, id eſt, Sigillum appellabatur. Nunc uero Terræ ſigillatæ appellatione in pharmacopoliis habetur, ſed quæ minimè uera ſit.

ATRAMENTVM SVTORIVM. CAP. 114.

Atramentum ſutorium Græci χάλκανθον, pharmacopolæ Vitriolum, Germani Kupfferwaſſer appellant, multas habet differentias. Quoddam in ſtirias deſtillando concreſcit, unde σταλακτὶς, σταλακτικόν, & λογχωτὸν appellatur. Quoddam in glebas concreſcit, quod πηκτόν, id eſt, gelatum uocatur. Tertium coquitur donec refrigeratum geletur, hoc ἐφθόν nominatur, & ubique habetur. Colore etiam diſtinguitur Chalcanthum. Eſt enim cœruleum, uiride, & candidum. Poſterioris Dioſcorides non meminit. Errat Antonius Muſa, quum ſcribit Vitriolum Romanum nunc appellatum, ueterum Myſi eſſe. Olim coria ſutores Chalcantho tingebant, unde apud Latinos nomen inuenit.

*Eſt aqua aluminoſa, quæ deſtillauit per uenas æreas, Stalactidem interpretantur Gogfel. Vide etiam in Additione ad Chalcitin.

CHALCITIS. CAP. 115.

Quantum

Quantum ex Galeno coniicere poſſumus, duplex eſt Chalcitis. Vna quæ in fodinis concreta inuenitur, Altera quæ ex Chalcantho fit. Vtraq; hodie ignota eſt, quam uis in noſtris ærariis fodinis reperiatur. Galenus cum ſcribit Chalcanthum etiam in Chalcitida paulatim mutari, incepta foris à ſuperficie mutatione, non intelligit in ſuperficie cuiuſuis Chalcanthi colore in candidam ſeu pallidam ſubſtantiam reſolutam materiam, ut Muſa falſò putat. Quapropter idem Muſa immeritò reprehendit Galenum, qui ipſe metallicas fodinas inſpexit, & diligenter Chalcanthi in Chalcitida mutationem obſeruauit.

*Chalcites Græcis aliàs pyriten ſignificat, ſed additur lapis. aliàs Chalcanthum ruſſum, Rot Kupfferwaſſer/ uel Golet/ inuenitur & candidum Chalcanthum.

PSORICVM. CAP. 116.

Ψωρικὸν compoſitio eſt, ex metallicis quibuſdam medicamentis, contra ſcabiem facta, unde & nomen inuenit.

MISY. CAP. 117.

Miſy non minus quàm Chalcanthum, congelatus eſt humor, qui per commiſſuras Pyritidis, id eſt, ærarii lapidis, fluxit: Ibidem aliquandiu contentus in duram, ſed interim friabilem ſubſtantiam concreuit. Eſt autem Miſy gleba, ſubſtantia, ſapore & uiribus Chalcantho ſimilis aſpectu, atq; in friando arenoſæ naturæ, colore aureo, ſtellarum & ſcintillarum ignis modo ſplendens. Fuit hoc medicamentum olim Galeni ætate in frequenti uſu, à quo tempore uſque ad noſtram ætatem omnino incognitum fuit, nec adhuc à quoquam cognoſcitur, uno atq; altero excepto. Antonius Muſa in ſuo de ſimplicibus examine ſcribit, Vitriolum uulgo appellatum in pharmacopoliis Romanum, uerum eſſe Miſy, magno errore. Siquidem Vitriolum Romanum uiridiſſimum habet colorem, Miſy aureum: nec eſt ulla in aſpectu nota, quæ conueniat. Non animaduertit ille, Vitriolum Romanum illam eſſe Chalcanthi ſpeciem, quæ Pecton uocatur, uiridi aut cœruleo colore, & ſponte in fodinis concreſcens, unde nomen inuenit. Verum autem Miſy in maxima copia inueni Goslariæ, cùm in metallicas fodinas ibidem deſcendiſſem, omnino ea facie, colore, ſubſtantia & facultate, quibus à Dioſcoride, Galeno & Plinio deſcribitur. Cuius magnam quantitatem mecum Vuittenbergam attuli, ſperans poſſe fieri, ut rurſus in uſum recipiatur.

*Gelben Kupfferrauch.

ATRAMENTVM METALLICVM. CAP. 118.

Μελανθηρίαν pharmacopolæ adhuc Atramentum nigrum, ſiue griſeum, Germani Atrament appellant.

*Vena eſt Chalcanthi, pura, non cocta: ſchwartz Kupfferrauch.

SORY. CAP. 119.

Σῦρυ Melanteriæ cognata res eſſet, niſi ruſſum magis colorem haberet. Pharmacopolæ Sory oſtendunt ſub Atramenti rubei nomine, Germani Rot Atrament uocant. Sciendum eſt Chalcanthum, Chalcitida, Miſy, Melanteriam, & Sory, omnia ex una materia conſtare, nempe gelato humore, qui per lapides æs in ſe habentes, fluxit & deſtillauit, ſed differre, ſecundum admixtam illi terræ diuerſitatẽ, quo fit ut omnia illa in aqua cocta Chalcanthum remittant.

*Hoc eſt quod uocant Schwartzen Kupfferrauch.

DIPHRYGES. CAP. 120.

Triplex eſt Diphrygis genus. Primum luto ſimile quiddam eſt, & in cuniculis ẽ terra eructatur, quod Dioſcorides in ſola Cypro gigni teſtatur. Sed hoc certò affirmare difficillimum eſt, cum tam ſpacioſum terrarum orbis, multa habeat loca omnium metallicorum medicamentorum feracia, quibus olim Cyprus nobilitata fuit. Inter quæ Germania iam diu principatum obtinet. Ipſum natiuum Diphryges non minus quàm Cyprus gignens. Eructatur namq; Goslariæ ẽ terra in cuniculis colore lu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 182 sur 645

teum, substantia lentum glutinosumq́, figulinæ cretæ modo, tanto impetu, sed paulatim expuitur, ut lapillos etiam prodiens sursum attollat: natura & facultatibus Misy respondet. Secundum sæx æris est, quemadmodum Molybdæna auri & argenti. Tertium ex Pyrite lapide usto præparatur. Omnium tamẽ optimum est secundum, quod Germani Ofenbruch uocant, hodie nullum habet in Medicina usum. Pandectarius uehementer errat, quod Diphryga & lapidem Phrygium eandem rem esse scribit. Confundit enim hæc duo.

AVRIPIGMENTVM. CAP. 121.

Auripigmentum Græci Ἀρσενικὸν uocant, Germani Auripigment/ siue Operment/ Goldgeel. Chimistæ & pharmacopolæ Arsenicon ab Auripigmento hodie distinguunt. Nam Arsenici appellatione facta quædam ex metallicis quibusdam uenena indicant. Est autem apud Græcos & Latinos duplex Auripigmenti genus. Vnum in glebas concretum & lapidosum. Alterum in laminas, fissile & purum. Hoc uerò optimum est.

✻ *Arsenicum uulgare factitium est & chymicum.*

SANDARACHA. CAP. 122.

Sandaracha eandem habet cum Auripigmento materiam, & in iisdem fodinis, & in iisdem glebis inueniuntur. Differentia est quod flammeo colore, ut Cinnabaris metallica, fulgeat, propterea ab Arabibus Auripigmentum rubeum uocatur. Hodie in pharmacopoliis Gummi Iuniperi Sandaracha uocatur, maximo errore, & qui ab Arabum interpretibus originem duxerit, melius autem diceretur Sandarax. Antonius Musa, Georgium Agricolam in Sandaracha reprehendit immerito, quoniam ipsius Agricolæ uerba de Sandaracha nullo modo intellexit.

✻ Roter Schwefel/ Feurschwefel.

ALVMEN. CAP. 123.

Alumen Græcis Στυπτηρία, Germanis Alaun uocatur. Multæ olim eius erant differentiæ. Nos uero illud habemus, quod Græci Βολίτιδα, id est, glebosum, atq; hoc factitium. Nam ex natiuo gleboso scissile Alumen gignitur, quod flos ueluti illius est, uiribus efficacissimũ omnium. Antonius Musa errat, quòd scribit Alumen scissile esse illud, quod hodie Alumẽ plumosum, siue de pluma uocatur. Nam omne Alumen in aqua resoluitur, & in igne exuritur. Plumosum uero in aqua nunquam dissoluitur, nec; in igne mutatur, etiam si pluribus diebus cremaretur. Alumen scissile omnium efficacissimè totum os astringit, Alumen uero plumosum nihil omnino præter quod exiccet. Quid uerò Alumen de pluma sit, statim indicabitur, ubi ad lapides peruentum erit.

✻ *Alumen zucharinum fit è factitio subtilißimè trito & albumine oui. Bolitis, id est, glebosum, Arabes lamenum nominant. Pro omnibus speciebus uti licebit nostro factitio.*

SVLPHVR. CAP. 124.

Θεῖον Græci Sulphur, Germani Schwefel appellant. Viuum Sulphur appellatur Græcis ἄπυρον, quoniam ignem nondum expertum est. Tale existit omne fossile Sulphur, quod nondum liquefactum & in frustula fusum est.

✻ *Sulphur est adeps terræ, idcoq; in oleo resoluitur.*

PVMEX. CAP. 125.

Pumex lapis omnibus est notus, quem Græci Κίσσηρι, Germani Bimbs appellant. Est autem lapis in ardentibus montibus natus, qualis in Melo, Lipara, Sicilia, & aliis quibusdã locis sunt, è quibus insulis & montibus mari expositis, nonnunquam in mare præcipitantur, cui postea innatant propter substantiæ raritatem, quod uidentes nautæ & mercatores, spumam maris esse pumicem credunt: sed falsò.

✻ *Alius est candidus, alius niger.*

SAL. CAP. 126.

Salis genera plurima sunt. Prima tamen diuisione in duo genera diuiditur. Quidã enim

fossilis est, & quidã factitius. Ex fossili olim maximè probabatur ad Medicinã Hammoniacus, pro quo alius factitius eiusdẽ nominis irrepsit, aurifabris & ærariis fabris quàm Medicis utilior. Nunc uero ex fossili primam bonitatis notam habet, qui lucẽ transmittit, & in cubos dum frangitur se diuidit, quem gemmæ salem Pharmacopolæ uocant.

✝ *Marinus sal fit, cum marina aqua in lacubus concrescit,* Grob saltz/ Meersaltz.

SALIS SPVMA, AVT LANVGO. CAP. 127.

Ἁλὸς ἄχνη, id est, Salis spuma, qua hodie omnino in nostris Pharmacopoliis caremus, quamuis etiam in nostris maris cautibus gignatur, ut in Suecia, Dania, & Nortuegia.

✝ *Est marina spuma densata,* Meerblũmen.

MVRIA. CAP. 128.

Halme, id est, Muria, duplex est, Natiua & factitia. Natiua ex salinarum fontibus hauritur. Factitia eo modo præparatur, quo Columella docet. Germani Muriam factitiam Saltzlacken. Natiuam uerò Sabi appellant.

✝ *Non est Lacken piscium aut carnium, quod Garum uocari debet.*

SALIS FLOS. CAP. 129.

Ἁλὸς ἄνθος in Aegypto Nili gignitur, & in aliis quibusdam locis. Quapropter nobis ignotus est.

✝ *Non salis, sed maris florem interpretari oportebat: est autem nihil aliud quam Sperma ceti uulgo dictum. Dioscorides describit crudum, nos præparatum habemus.*

NITRVM. CAP. 130.

Nitri multæ sunt differentiæ. Ex quibus etiam est quod hodie Salpetræ appellatur. Hoc substantiæ tenuitate omne aliud Nitrũ antecellit, differtq; à ueterum, id est, uero nitro, quod salis modo candentibus testis pruniſque impositum, primùm paucas bullas emittit, quibus cessantibus ipsum nitrum remanet, nec ab ipso igne accendi aut consumi potest, sed salis modo tostum igni resistit. Nostrũ uerò nitrum, quod ex nitrosæ terræ diluto coquitur, contactũ igne ocyssimè flammã concipit, totumq; in aërem resoluitur. Hinc colligimus ualde esse tenuium partium. Nam gustatum quoque cum maxima tenuitate pungit, atq; copiosam ex alto saliuã prouocat. Errant igitur, qui nitrum frigidum esse pronunciant.

✝ *Vel Nitri est nitrum arboreum, quo uti licet pro ueterum nitro.*

SPVMA NITRI. CAP. 131.

Dupliciter huius medicamenti nomen profertur. Aut enim duobus separatis uocabulis Ἀφρὸς νίτρου nominatur, aut ex utroq; compositio nomine ἀφρόνιτρον. Hinc Martialis in Apophoretis utrunq; illi nomen hoc disticho tribuit:

Rusticus es, nescis quid Græco nomine dicas,
Spuma uocor Nitri, dicor & Aphronitrum.

Gignitur autem duobus modis. Primum per se in cautibus cauernosis, nullo iuxta nascente nitro. Secundo autẽ, in ueri Nitri, quale in Aegypto habetur, aceruis, superficietenus, in spumosam substantiã resolutis eius glebis, quod ad nos omnino non adfertur, necq; apud nos hactenus inuentũ est. Primum uerò in petris & antiquis muris ex nitroso tenuiq; humore in illis concepto gignitur, habetq; hoc duas ab inuicem diuersas species. Quod enim in petris nascitur, substantiã habet magis terrestrẽ, ideoq; in testa prunis impositũ, donec ipsa testa excanduerit, primùm bullas agit, quibus attolli desinentibus, id quod aqueũ in eo erat, consumptũ esse cognoscimus, quo consumpto quod terrestre est, salis & ueri nitri modo remanet. Hinc dicit Dioscorides, paulò post principiũ, quòd utrunq; tam nitrũ quàm spuma nitri, salis modo torreantur, uel crementur. Porro Aphronitrũ in antiquis muris nascens, iã dicto aspectu simile est, colore candidissimũ, substãtia uero multo tenuiore, quàm in petris natũ cõstat: Ideoq; factitii nostratis nitri instar prunis insperſum, facilimè flammam concipit, totumq; in flammã, fumũ & aërẽ resoluitur: capellę uehemẽter huius linctu delectãtur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 184 sur 645

Nouisse autem oportet, omne nitrum quod accendi potest, nõ esse illud nitrum quod ueteres describunt. Color uerò tam nitro quàm Aphronitro non ubique terrarum idem est. Alibi enim rubent, alibi ad purpuram inclinant. At Aphronitrũ quod Ihenæ cauernosis cautibus adnascitur, partim cinereo, partim candidissimo conficitur colore, atq; hoc triticeæ farinę aspectu simile est, ut etiam Galenus scribit. Quod autem antiquis muris efflorescit, nunquam alio quàm candido conspexi colore.

FAEX. CAP. 132.

Fæcis appellatione hoc loco Vini & Aceti fæcem intelligit Dioscorides. Est autẽ Fæx horum liquorum sedimentum, quod Germani Hefen appellant.

CALX. CAP. 133.

Ἄσβεστος Græcè inextincta Calx appellatur, Germanicè vngeleschter Kalck. Crematur & Calx ex marinis buccinis, ut in maritima Germanię ora, ubi omnia ædificia, tam publica quàm priuata, huiusmodi calce extruuntur. In mediterraneis locis ex albo lapide & marmoris genere quodam uiliore paratur.

* *Calcarius lapis est de specie Marmoris.*

GYPSVM. CAP. 134.

Gypsum in multa genera diuiditur. Quoddam in longos & rectos pectines finditur: quoddam uerò in laminas, quod idem est cum Aphroselino, siue speculari lapide. Quoddam etiã in glebas magnas concreuit. Omnia hæc genera Germani Gips uocant.

* *Gypsum aliud est Sciscile, aliud alabastro simile, ex lapide speculari etiam, quem* Erdglaß *uocant, sit optimum Gypsum.*

SARMENTORVM VITIVM CINIS. CAP. 135.

Sarmenta uitis omnibus nota sunt, ex quibus Cinis lixiuię causa uritur: quamuis ipse etiam Cinis per se Medicinam faciat.

ALCYONIVM. CAP. 136.

Ἀλκυόνιον marinę spumæ species est, propterea in Pharmacopoliis spuma maris uocatur, cuius quinque habentur differentiæ. * Meerschaum.

ADARCES. CAP. 137.

Ἀδάρκης quoque, uel Pericalamitis, spumosum quiddam est, quod Itali Pallam marinam uocant.

SPONGIAE. CAP. 138.

Spongiæ omnibus notæ sunt, quibus mensæ & alia quædam exterguntur, Germanicæ Schwemme uocantur: quo nomine etiam Fungi continentur.

CORALLIVM. CAP. 139.

Corallium lapideus frutex est in mari natus, cuius tres species triplici colore distinguuntur. Est enim nigrum, candidum & rufum, Omnes Germanicè Coralle appellãtur. Vulgatius est rufum, & precioſius candidum. Nigrum rarò inuenitur, & priuatim ἀντιπαθὲς uocatur, Theophrasto memoratum.

CAP. 140

PHRYGIVS LAPIS. CAP. 141.

Qualis sit lapis Phrygius, hodie omnino incognitum est, quamuis in omnibus ferè Pharmacopoliis habeatur sub lapide Lyncis nomine. At cùm duo sint lapides Lyncis appellatione uenientes, necesse est ut indicem, uter horum Phrygius sit. Primus itaque instar digiti oblongus atque teres est, & in mucronem desinit. Alter uerò aspectu terræ glebam pumicosam & laxam imitatur, mediamq; inter lapidem & terram substantiam habet: colore est pallidus aut subfuscus, candidisq; maculis & lineis uelut situm contraxisset, distinguitur. Posteriorem hunc Phrygium lapidem esse censemus.

mus. Author Pandectarum atq; Serapio Diphryges & Phrygium lapidem confuderunt, eandem rem esse falsò existimantes.

LAPIS ASSIVS. CAP. 142.

Assius lapis in Asso Troadis promontorio inuenitur, unde nomen inuenit. Hodie uerò ignotus est.

*Idem Sarcophagus appellatur. Germanicè Walstein/ lapis laxus & rarus. sed aliqui etiam Arabicum lapidẽ qui candidi coloris sit, Walstein interpretantur.

PYRITES LAPIS. CAP. 143.

Pyrites lapis, Arabibus Marchasita, Germanis Kiß uocatur, cuius multæ sunt species, metallicæ rei peritis cognitæ.

*Vnus est aurei coloris, Golt oder Kupffer Kieß: alius argentei.

HAEMATITES. CAP. 144.

Hæmatites lapis nomen suũ in Pharmacopoliis retinet, & Germanicè Blůtstein appellatur, cuius multæ species à Plinio enumerantur, quæ omnes in Hercyniæ Saxoniæ montibus gignuntur, una tantum excepta.

*Nomen ei uel à colore, uel ab effectu, idem cum ferro temperamentum habet, cum aliqua tamen caliditate. Bonus non statim debet resolui. Ambergi ex nigro fit ferrum.

SCHISTVS. CAP. 145.

Σχιστὸς scissilis est lapis, substantia & uiribus Hæmatiti similis, colore tamen magis pallido, & uiribus secundum proportionem debilioribus ab illo dignoscitur.

GAGATES. CAP. 146.

Gagates & Thracius lapis substantia & uiribus ualde similes sunt. Vterq; enim ex bituminosa materia constat. Distinguuntur inuicem formæ diuersitate. Gagates enim crustaceus est. Thracius uerò sibiipsi undiq; æqualis. Porrò lapidis Gagatæ species est, qui copiosè in Germaniæ montibus inuenitur, & quo fabri ærarii & ferrarii pro carbonibus utuntur, quod ex substantia, odore, uiribus & forma demonstrari potest. Germanicè hi lapides Steinkolen appellantur. Hoc Gagatæ genus Theophrastus ἄνθρακας γαγάτας uocat. Vide mox in Thracio.

THRACIVS LAPIS. CAP. 147.

Thracius lapis idem est cum succino nigro, quod nos Schwartz Augstein appellamus.

*Aliqui Chalcanthum uocant Augstein/ id est, Ophthalmicum lapidem. Succinum uero Agstein/ nescio qua etymologia. Thracium aliqui putant Anthracium quoq; dici. Vide proximè retro in Gagate.

MAGNES LAPIS. CAP. 148.

Magnes lapis in multis Germaniæ locis inuenitur, propterea omnibus notus est, Germanicè Magnet/ & Etzenbraut uocatur. Nascitur in Misnię montibus, & in Hercynia Saxoniæ, prope Harzburgum, milliare Germanicum à Goslaria distantem arcem, & ab eius loci incolis Segelsteyn appellatur, quòd nautæ eo utantur.

ARABICVS, GALACTITES, MELITITES, MOROCHTHVS, ALABASTRITES, & THYITES, lapides. CAP. 149. 150. 151. 152. 153. 154.

Arabicus, Galactites, Melitites, Morochthus, Alabastrites, & Thyites, hodie omnino incogniti sunt lapides: quamuis ad Thyiten etiam referri possit lapis, qui Stolpæ nascitur, duritie sua etiam ferrum durissimum respuens. Ex hoc olim mortaria fiebant, unde & nomen inuenit. Porrò Galactites Hildenshemii gignitur, iisdem forma, substantia & uiribus, quas illi Dioscorides tribuit. aliqui uiridi colore describũt, sed malè. Arabicus quoque, quamuis non cognoscatur, Hildenshemii in montibus inuenitur, partim candidissimo, partim maculoso ebori similis. Vstus exasperatur, ideoq; optimum dentifricium existit.

*Arabicus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 186 sur 645

Arabicus alius est cinerei coloris: alius candidi, quem Germanicè Walstein uocant: quanquam & Aßium lapidem aliqui Walstein interpretantur. Alabastrites uel Onyx (quanquam & gemma Onyx est) hodie Alabastrum uulgo dicitur, & marmor candidum: est enim marmoris species. Alabaster, weisser Marmelstein. Thyites est uiridis, & remittit lacteum liquorem: Auicenna uocat lapidem Nigrorum & Aethiopum.

IVDAICVS LAPIS. CAP. 155.

Iudaicus, qui etiam Balanites, Phœnicites, Tecolithus & Eurios appellatur, adhuc in Pharmacopoliis Iudaici nomine habetur. Plinius ex eo lapide quatuor fecit lapides, nominum diuersitate deceptus. Est autem insigni & mirabili forma lapis, in quo solo naturæ artificium cognosci potest.

Species una est figura glandis, unde & Balanites dicitur: altera similis uertebræ piscium.

AMIANTVS LAPIS. CAP. 156.

Amiantus lapis sine dubio est scissilis ille & friabilis lapis, quem Pharmacopolæ Alumen plumosum uocant, qui eam habet naturam, ut igne nunquam consumatur, etiamsi aliquot diebus cremetur. Multæ eius differentiæ sunt. Inuenitur interdum flexilis, ut fila & telæ ex eo fieri possint. Agyrtæ pilos Salamandræ esse dicunt, sed falsò. Est enim lapis qui ex montibus effoditur. Plinius Indici cuiusdam lini meminit, quod igne consumi non possit: sed mercatorum fabulis deceptus: Nam idem est cum Amianto linum illud. Germanice hic lapis Federweiß/ Steinflachs/ Steindacht/ vnd das Ewig tüecht appellatur. Est & alius Amiantus, qui in laminas finditur, ut lapis specularis, sed huius nullam facit mentionem Dioscorides.

Videtur descriptio Amianti lapidi speculari potius conuenire, nam in igne non consumitur, & purior redditur. Aliqui uocant Reussisch glaß. Veteres Amiantum, etiam Thernitin uocant.

SAPPHIRVS. CAP. 157.

Sapphirus gemma est omnibus nota, cuius plures sunt species, uulgo Saphir uocatur.

MEMPHITES. CAP. 158.

Memphites circa Memphim urbem Aegypti inuenitur. Hodie uerò omninò incognitus est.

SELENITES. CAP. 159.

Selenites qui alio nomine Aphroselenus uocatur, idem est cum speculari lapide, quem Germani vnser Frawen Eiß/ & Erdtglaß appellant. Finditur in laminas, ex quibus olim feneſtræ fiebant, quales adhuc in uetustis tẽplis & ędificiis uidemus.

Vide suprà in Amianto.

IASPIS. CAP. 160.

Iaspis multas habet species, quæ colore distinguuntur, hodie tantum notus est qui ad rufum colorem inclinat, lenæ pluribusq; aliis locis in Germania nascens.

AETITES. CAP. 161.

Aëtites non in Aquilarum nidis gignitur, sed in montibus & saxorum cõmissuris inuenitur. Germanicè Adlers stein uocatur.

OPHITES. CAP. 162.

Ophites multas habet differentias. Qui uerò cinereo est colore, & maculis distinctus, in Germania etiam inuenitur, & uulgò Schlangenstein appellatur, è quo cochlearia & pocula fiunt, quæ cõtra uenena uim habere creduntur. Diui Bennonis monumentũ quatuor columnis ex Ophite factis sustentabatur Misnæ in arcis templo, quod hoc anno destructum est.

Porrò Ophites, cui grauitatem Dioscorides tribuit, hodie omnino non cognoscitur, dubiumq; est utrum ea uox βαρὺς, id est, grauis, ad pondus an ad odoris grauitatem referenda sit. Porro Hildenshemii marmor planum ceditur, maculis atq; etiam squamis serpentinis similibus cõstans, odore cùm teritur graui ustum cornu, simulq; putrida

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 187 sur 645

putrida olla referenti, qui etiam eo odore alioquin saluberrimum fontem sub huius marmoris petra largis undis scaturientem inficit. Nam ieiuno stomacho haustus, ructus cit, odorem & saporem ipsius lapidis referentes. Porrò hoc marmor sine dubio est Ophitis species. Hinc colligitur, grauitatem non ad pondus, sed ad odorem referendam esse, cùm alias ferè omnes lapides ponderosi sint.

SPONGIARVM LAPIDES. CAP. 163.

In Spongiis testacei inueniuntur lapides, qui in Pharmacopoliis adhuc habentur.

LITHOCOLLA. CAP. 164.

Lithocolla gluten est, quo Lapicidæ lapides fractos conglutinant. Germanicè Steinleim uocatur, cuius plures sunt confectiones.

OSTRACITES. CAP. 165.

Ostracites Hildenshemii nascitur substantia et asperitate testas lateresq; imitatur, atque percussus eorum modo resonat, concretione planus est, sibiipsi crebris ceu lateribus interpositus, *forte impositus.*

SMYRIS LAPIS. CAP. 166.

Smyris duritia Adamanti proximus est, ideoq; Gemmarii utroque gemmas poliunt. Vitrum etiam eo finditur. Germanicè Schmirgel/ siue Schmiril uocatur.

**Aliqui Smyrillum uocant.*

ARENA LITTORALIS. CAP. 167.

Hoc loco intelligenda est Harena, quæ in marinis littoribus inuenitur.

COS NAXIA. CAP. 168.

Naxiæ cotes in Cypro olim inueniebantur, nobis pro eis alias accipere licet, quæ simile habeant temperamentum.

GEODES LAPIS. CAP. 169.

Geodes lapis Aëtitę cognatus est. Quemadmodũ enim Aëtites lapidem, ita Geodes terram in se complectitur, propterea à Græcis γεώδης, & à Germanis Erdstein uocatur. Gignitur in Misnia non procul à Dresda, & in Saxonia prope Hildenshemiam urbem.

TERRA. CAP. 170. &c. usq; ad 178.

Eretria, Samia, lapis in Samia terra repertus, Chia & Selenusia terræ hodie omnino non afferuntur. Cimolia uerò Creta etiam appellatur, cuius duplex genus colore distinguitur. Est enim purpurascens altera, & candida altera, hanc Cretam Latini, & Germani Kreiden/ siue Cnit appellant. Affertur ex Anglia.

**Pro terris illis ueterum, quæ ad nos non afferuntur, aliæ apud nos nascentes substitui possunt.*

MARINAE TESTAE. CAP. 178.

In maritimis locis & littoribus ex salis aspersione, terra & calculis testacea corpora concrescunt, quæ Dioscorides hoc loco intelligit.

TERRA EX FORNACIBVS. CAP. 179.

Fornacum terra omnibus nota est, quam Germani Ofen leymen/ siue Backofen leymen uocant. Non tamen intelligenda est terra, siue lutum ex quo fornaces fiunt, sed ea quæ iam in fornacibus longo tempore exusta est.

MELIA TERRA. CAP. 180.

Ex Melo insula olim terra hæc in alias terras ferebatur. Nunc illi cognata quędam alia ex Tripoli Aphricæ affertur, temperamento, utribus & substantia Meliam referens, qua Barbitonsores in extergendis peluibus utuntur. Ipsa tamen Hildeshemii inuenitur, ea substantia, colore, strepitu, & abstergendi ui, quibus hîc describitur. Plinius candidæ etiam meminit, quæ Melini nomine & ipsa ibidem reperitur.

AMPELI-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 188 sur 645

AMPELITIS TERRA. CAP. 181.

Ampelitis, siue Pharmacitis terra, Bituminosam habet substantiam, & gagatis modo crustacea est, & in assulas finditur. Scissilis talis apud nos etiam cum fossilibus carbonibus (quos gagatis speciem esse dixi) ex montibus eruitur Zuiccauię in Misniæ finibus, & Aquisgrani in inferiori Germania à fabris lignariis Schwartze kreide/ id est, Nigra creta appellatur.

FVLIGO CAP. 182.

Ασβόλη Græcis, Fuligo dicitur, Schmitze & Kienrauch Germanis In primo libro de Fuligine dictum est, quæ ex pinguibus rebus conficitur. Hocuero loco eam Fuliginem intelligit Dioscorides, quę in Vitrariis officinis ex siccis lignis flamma resolutis gignitur. Inuenitur etiam pinguis, lenta, & in nigras massas pici similes concreta Fuligo, maximè in rusticis ædibus, trabibus supra focum adhærens, quæ ex humidis lignis fit, & Germanis Ruß appellatur, acrimonia prædictam superans.

ATRAMENTVM LIBRARIVM. CAP. 183.

Omnibus notum est quo scribimus Atramentum. Hodie tamen alia ratione fit, quàm qua Dioscorides docet.

Finis Annotationum Valerii Cordi in Dioscoridem.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 189 sur 645

Hieronymo Heroldo Lipſenſi, rei-

PVB. NORIMBERGENSIS MEDICO DO-

ctiſsimo, experientiſsimoq; CONRADVS GESNERVS *medicus S. D.*

De libris quatuor Valerij Cordi, quibus ſtirpes uarias, earumq; partes deſcribit. De adnotatiunculis adiectis, nominibus ab authore confictis, & eiconibus.

REMITTO humanitati tuæ nunc tandem clariſſime HEROLDE, diligentiſſimi deſideratiſſimiq; VALERII CORDI tui, quatuor illos ſanè egregios, quibus uarii plantarũ generis deſcriptiones accuratiſsimè perſequitur, libros, quos cum tu ſuperiori anno liberaliter mihi communicaſſes, utq; publicæ utilitatis ergò typis excudi efficerem, hortatus eſſes: ego mox reliquos etiam eiuſdem authoris libros inquirere cœpi, ut pleraque eius ſcripta uno uolumine concluderentur. In ea cogitatione dum uerſor, commodùm & inſperatò mihi à præſtantiſsimo medico Ioanne Placotomo, libri aliquot Cordi offeruntur: inter quos iidem quoq; De ſtirpibus libri erant, iiq; ipſius authoris manu, ſed prima feſtinataq;, perſcripti: ita ut quædam, niſi apographo tuo adhibito, legi non facile à quouis potuiſſent. Videtur autem circa annum à nato Domino quadringenteſimum ſupra mille quingentos hæc condidiſſe. Opus quidem cum aliàs imperfectum apparet, tum lacunis alicubi relictis (pro quibus nos aſteriſcos inſeruimus) diſsitum & hiulcum: quarum tamen pleræq; ab harum rerũ ſtudioſis obſeruatoribus poterunt aliquando ſuppleri. Ipſe, ſi vixiſſet, emendaturus pleraq;, ac ſuppleturus, ſi licuiſſet, erat. Ego qualecunq; eſt, publica luce dignum iudicaui, non minus (in ſuo quidem genere) quàm olim Aeneidem Auguſtus. Parcent igitur operi poſthumo ambitioſi homines, & cornicum oculos configere ſoliti, qui ut aliquid eſſe uideantur, nodum uel in ſcirpo quærunt: et reprehendis hiſce libris, quibus extremam manum imponere authori non permiſere fata, abſtinebunt. Sed mihi quoq; uitio non uertent, ſi quædam emendanda fortè prę teriui. non meum enim hunc fœtum, ſed alienũ edo: in quo ingenium meum oſtentare non libebat, neque vacabat, ſed ne decuiſſet quidem opinor. Adnotatiuncu- *Adnotatiuncule.*
las illas breuiſsimas, quæ ad margines paginarum, uel ad principia aut fines capitum leguntur, pleraſq; ut reperi, partim in autographo Cordi, non ab ipſo, ſed docto quodam uiro eiuſq; nominis ſtudioſo (pro ſuo in ſingulis iudicio, præſertim circa Germanica nomina:) partim in alio exemplari, ſimiliter ab erudito quodam adſcriptas, reliqui. De meo pauca quædam ſparſim addidi, nec ulla ſeparaui nota. Quod ad ſtirpium aliquot nomina à Cordo conficta attinet, ubi uetera Græca Lati- *Nomina ſtirpium.*
náue non reperiebat, monui ubique Lectorem, ne quis imperitior quam ut antiqua à nouis diſcernere ualeat, intricaretur. Finxit autem pleraq; omnia aptè, & ita ut rerum quæ nominantur naturis perpulchrè congruant. eiuſmodi quidem nomina rebus indere, ubi antiqua deſunt aut ignorantur, hominem philoſophum & qui rerum naturas calleat, maximè decet. Horum pauca quædam, in quibus Græcæ linguæ proprietas & anologia non ſatis obſeruatur, ſuis locis notauimus, ita ut quomodo aptius formari poſſint, indicaremus. Eicones ſtirpium, ut nouit præſtan- *Eicones.*
tia tua, nullę ab eo expreſſæ fuerũt: quas ego paſsim addendas curaui, ut hoc etiam ornamentum libris eius accederet. idque eò libentius feci, quoniam Ioſias Riheli-
us (Argentinenſis typographus, de bonis literis præclarè meritus, & inter alias optimi parentis Vuendelini uirtutes huius etiam laudis hęres, quòd multos ſubin de egregios diuerſis in linguis codices ſuis prælis excudat) qui typis ſuis impri-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 190 sur 645

mendum hoc uolumen ſuſceperat, permultas iam prius imagines ſculptas in promptu habebat, quibus in publicandis De natura ſtirpium eruditis et copioſis illis Hieronymi Tragi commentariis, Germanica Latináq; lingua, Vuendelinus pater uſus eſt. Subiui igitur non inuitus hunc laborem, ut quæ nam in Tragi libris propoſitæ eicones, quibus à Cordo deſcriptis plantis congruerent, inquirerem & notarem: quod in nonnullis præſtare ſatis difficile erat, ubi ſcilicet res una nominibus longè diuerſis ab utroque deſcribitur. His autem, quæ ex Tragi opere deſumptæ ſunt imaginibus, Tragi nomen, unà cum libri, capitis, paginęq; numero adſcribere uolui: quo uidelicet ita nõ ſolum appareat, unda petita ſit pictura: uerumetiam ſi quis plura de eadem ſtirpe cognoſcere cupiat, mox inueniat locum. Porrò præter has eicones, adieci nonnullas ex aliorum, qui hodie imaginibus ſtirpium inſignes extant, libris, deniq; de meo ſtirpium pictarum theſauro, deq; ijs, quarũ Io. Kentmannus illuſtris medicus Torgæ apud Miſenos candidiſsimè me participem fecit, multis ſanè et raris, pleraſque reliquas addidi: idque adeò nõ minus libenter et iucundè perfeci, quàm ſi uiuenti ipſi Cordo (cuius etiam memoriam cõlo) impartiri eas mihi licuiſſet. Sacchari arundinis effigiem è Coſmographia Munſteri mutuatus ſum. Quòd ſi ex his picturis aliquæ non admodum accuratæ aut elegantes uidebuntur, Lectorem tamen pleræq; omnes, ut ad rerum ignotarum cognitionem facilius perueniat, promouebunt. Quòd uerò nonnullis Cordi deſcriptionibus eicones nullæ adiectæ ſint, cauſa eſt, quoniam ſtirpes aliquæ (quamuis notæ mihi) hoc tempore haberi non potuerunt. uel quia aliquæ, ut nihil diſsimulem, adhuc mihi incognitæ ſunt, aut eſſe uidentur. Forte enim aliquas earum noui, non tamen ex iſtis tum nominibus tum deſcriptionibus ſtatim agnoſcere potui. alicubi etiam picturæ quædam minimè neceſſariæ mihi uiſæ ſunt, ut ubi proximè alia eiuſdem generis & per omnia ferè ſimilis proponitur pictura. Quare cum Nigellæ effigiem poſuerim, illius quam Damaſcenam cognominant, omiſi. Hoc certè quantum in me fuit perficere ſtudui, ut Cordi lucubrationes hactenus ſuppreſſæ, quibus medicamentorum ſimplicium natura illuſtratur, in publicum uſum ac lucem tanquam è tenebris productæ ſimul alijs prodeſſent, ſimul ſui conditoris nomen celebrarent: & inter Germanos qui editis noſtra memoria libris rem herbariã excoluerunt, (ut ſunt præcipuè Otho Brũfelſius, Leonhartus Fuchſius, Hieronymus Tragus, Adamus Lonicerus: et nuper uno alteroq; libello etiam Antonius Schneebergerus eiuis meus, qui nũc Vilnę in Polonia medẽdi artẽ egregie exercet, Valerius Cordus quoq; meritò neq; poſtremo loco, nominaretur. Et quoniã tibi inprimis doctiſſime Herolde, Cordi exiſtimationem ac famam curæ eſſe ſciebam, tum hanc ob cauſam: tum quia æquum erat, & gratitudinis officium poſtulabat, ut à te primo communicati mihi huius authoris libri, ad te quoq; primum redirent, in tuo tanquam optimi patroni nomine eos apparere uolui. Remitto igitur tibi ſortem tuam cum uſura ferè pari, nempe alijs Cordi libris, & in eos quos tu miſeras eiconibus ſcholijsq; adiunctis. Spero autem te diligentiam meam, non quidem ſummam aut exquiſitam, ſed quantam hoc tempore præſtare mihi licebat, boni conſulturum: & ſi quid inciderit tibi per otium ad hęc legenda diuertenti, quod emendandum exiſtimes: aut ſi addenda aliqua eicon communicari abs te queat, id omnino facturum, quod ego de humanitate tua mihi polliceor: & quod præcipuum eſt Cordi noſtri famam honeſtare, & Geſnerum tuum amare perpetuò dignaturum. Vale. Tiguri. VII. Cal. Decembris. Anno M. D. LIX.

VALERII

VALERII CORDI SImesusij, Historiæ plantarum, liber I. qui est de herbis diuersis.

Prouida quas hominum causa natura creauit,
Pulchrius est rerum cognitione nihil.

DE RORELLA SIVE SALSIRORA, [*quæ ab alijs Ros Solis dicitur.*] CAP. I.

ROLIOLA habet minima, septem uel octo numero, plura interdum, & interdum pauciora, longis et rubentibus pediculis in orbem per terram sparsa, leniter plerúmque, qua cœlum spectant, concaua & hirsuta, ceu rubenti capillo uestita, eoq; in medio breuiori, in ambitu uerò longiori: sicciſsimis etiam temporibus ceu roris minutissimas guttas et aspergines habentia: sapore acri, nitent & glabra omnino sunt ex inferiore parte foliola, habentq; tota minimi cochlearis figuram: è medio uerò folio rum coliculus exit dodrante breuior, gracilis, rubescens, & sine ramulis, in summo paruos & pallidos flosculos sustinens. radiculas habet paucas, breues, & capilli modo tenuissimas. Nascitur uliginosis & palustribus arenis. Habent folia, caules, & flosculi, acerbum, leniter acetosum & modicè acrem saporem.

DE LIMNESIO SIVE CENTAVRIDE, [*quæ uulgo Gratiola dicitur.*] CAP. II.

CAVLES ab uno radicis cespite multos erigit, teretes & dodrantem altos, interdum uero altiores: in quibus folia centaurio minori, hyperico, uel ascyro similia, longiora tamen, & ad hyssopi foliorum longitudinem accedentia, leniter per ambitum incisa, quatuor uersibus usq; ad summum cacumen nascuntur. in quorum alis flores singulos oblongos, inferius ubi pediculo iunguntur, sul. flauos, cætera candidos, & quatuor foliolis constantes producit: quorum inferiora tria clausa & contracta plerumq; sunt, superius uero expansum ac sursum reflexum. quibus singulis singuli succedunt fructus, anagallidis fructui magnitudine æquales, sed oblongiores, & in turbinem desinentes, semina minima intra se claudentes. Radices candidas trā suersas & multas in terra spargit, gramini similes, crassiores tamen & crebrius geniculatas: à quibus plurimę hellebori modo descendunt fibræ. saporem habet tota herba ualdè amarum ac omnino nihil (quod sensu percipi possit) adstrin

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 192 sur 645

gentem. purgat egregiè bilem & pituitam, nihil interanea læ dens: quoniam horribili isto ac ingrato odore, quo cætera purgantia medicamenta prędita sunt, caret.

DE SAGITTA SIVE SAGITTALI, [*Sagittam inter ulua appellamus, quam Mago dicit Pistanam à Græcis appellari, &c. Plinius lib. 21. cap. 17.*] CAP. III.

SAGITTA pediculos habet triquetros, intus raros & spongiosos, bicubitales, interdum longiores, breuioréscę, secundum lacuum in quibus nascitur altitudinem. iis in summo triplici acumine folia alatæ sagittæ modo prefixa sunt: inter quæ caulis erumpit foliorum pediculis altitudine ferè æqualis, & ipse rarus, spongiosus, rectus, & læuore insignis, in quo per interualla terni plerumcę candidi et tribus foliolis constantes contrariis pediculis nascuntur flores: quibus punicea intus sunt stamina, floribus subnascuntur hirsutæ et castaneę magnitudine pilulæ: quarũ exterior pars tota copioso, plano, & tenui semine constat: in medio uerò globulus rotundus est, cui annectitur semen. radices habet multas, hellebori fibris similes, colore pallidas. Nascitur in lacubus & stagnantibus undis.

* *Telum Iouis in Albi.*

De

Sagitta. Bistorta. Trag. 1. 105. pag. 321.

DE BISTORTA. CAP. IIII.

BISTORTA in triquetris pediculis folia circa radicem profert, tumici æqualia, acutiora tantum, superius uiridi, inferius candido ad cinericeum inclinante colore: è basi in utroq; pediculi latere deorsum fastigiata, & sinuosa: inter quæ caules assurgunt solidi, geniculati, & bicubitali ferè longitudine: quem singula ex geniculis prodeuntia ac sursum nascentia folia amplectuntur, inferioribus multo minora. ii in summo minutos, candidos, & modicè purpurascentes flores in spica dispositos ferunt: quibus triquetra, similia lapathi seminibus, sed maiora semina succedũt. radicem habet pollice crassiorem ceu geniculis distinctam, bis in sinum detortam ac inflexam: cui foris est nigricans, intus uerò in candido rubescens color. Adstringũt gustata, radix, et semen. folia præterquam quòd paululum etiam adstringunt, lubrica & glutinosa gustu percipiuntur. Nascitur pinguibus & lutosis pratis, nonnunquam etiam in syluis antiquis.

DE CARDVO SPHAEROCEPHALO, [*Spinam albam in Italia quidam hodie uocant. quærendũ an Echinopus ueterum sit.*] CAP. V.

SPHAEROCephalus Carduus multa ab una radice folia mittit, pedali & aliquando maiore longitudine, latitudine pedis dimidii utrinq; aliquoties profun

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 194 sur 645

dis & ſpinam ferè cõtingentibus inciſuris diuiſa, per ambitum bre uibus nec adeò infeſtis aculeis armata, ſuperius uiridia, inferius candicante lanugine obducta. Caules poſthæc ab una radice duos aut tres, interdum etiam plures erigit, altitudine duorũ triúmue cubitorum, ſolidos robuſtóſque intus ceu ſambuci medullam habẽtes, rubente & tactu glutinoſa lanugine ueſtitos, quæ digitis ad caules confricata odorẽ aliquem remittit. Caulibus folia (prius deſcriptis, ſimilia) per interualla adnaſcuntur, minora quo ſummitati propiora: è quorum alis circa ſuperiorem caulium partem ramuli oriuntur, pilę magnitudine, rotunda, hirſuta & aculeata capitula ferentes. Flores undiq; ex ſingulis capitulorum aculeis ſinguli naſcuntur, colore candidi (aut ferruginei) quinq; oblongis & ualdè exiguis foliolis conſtantes. Habent etiam ſinguli (cum aperiuntur) flores ſingula cœrulea ſtamina: quorum deinde ſummitates in duos paruos et reflexos apices finduntur. Flores ex ſuperiore capitulorum parte prius erumpunt. Vltimo autem inferius ubi ramulis iunguntur, quapropter particulatim & inæqualiter enaſcuntur flores. qui ubi defluxerint in aculeis foramina relinquunt, quibus ſemina oblonga, candida, hirſuta & aſpera lana ceu amianto obducta, includuntur. Radicem habet longam, craſſam, & intus omnino lignoſam. Folia & ſemina ſapore leniter amara ſunt. Naſcitur ſaxoſis & fluuiis imminentibus collibus.

* *Crocodilium uidetur.*

DĒ SENA. CAP. VI.

SENA caulem erigit cubitali altitudine paucis ramis fruticoſum, foliis in ſingulis pediculis utrinq; tribus uel quatuor binis ſemper per interualla ex contrario & rubente annexu erumpentibus, Portulacę foliis figura ſimilibus. In ſupremo pediculo nullo inter utrumq; ordinem intercedente, quod (ut in reliquis ſiliquis ferentibus herbis fit) parem numerum turbet. Ex pediculorum alis (in quibus folia naſcuntur) alii indiuidui & ſinguares prodeunt ramuli, circa quos ex interuallo diſpoſiti ſunt lutei & palleſcentes flores, quinq; foliis in concauitatem aliquam reflexis, conſtan

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 195 sur 645

constantes eiusdem coloris stamina habentes, è quorum medio sursum incuruatum corniculum prominet, quod paulatim in latam, planam & compactam excrescit sili quam, sex uel septem cordis figura, & nigrescente colore semina intra se claudentē. radice nititur oblonga, tenui, lignosa et inutili. odore ingrato tota herba sentitur, ut Cynoglossa & punicę folia. flori stamina prius, deinde folia decidunt. Radice nititur tenui flauescente & inutili. Aestiua est herba.

Sena. T. 3. 9 p. 964. *Piperitis. Trag. 2. 148 p. 918.*

DE PIPERITIDE SIVE SILIQVASTRO. *Peruniano, [Capsico forte aut Cardamomo Arabico, cognata planta.]* CAP. VII.

PIPERITIS caulem erigit cubitalem, minimi digiti crassitudine, in angulos striatum & circa foliorum ramorumq; eruptiones in purpureo colore nigricantem, intus seu sambuci medulla farctum. in summo in duos seu tres ramos similiter striatos diuisum, qui rursus in minores diuiduntur. oblongis foliis constat, in posteriori parte trium plerunq; & quatuor digitorum latitudine, in mucronem fastigiatis, quo fit ut mediam habeant lauri & solani foliorum similitudinem. flores ex alis ramulorum erumpunt candidi, quinq; aut sex foliis stellæ modo dispositis. constantes paucis in medio staminibus, quibus amissis ex caliculis teretia & sine commissuris succrescunt ceu siliquæ, uascula longitudine digitali, latitudine uero pollicari (& interdum latiore) sensim in turbinem seu mucronem desinentia, principio uiridia.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 196 sur 645

cum autem maturuerint ruffa aut punicea, nitentia & deorſum, ut flores ipſi pendentia. quæ cultello in longitudinem aperta plurima in flauo candida, compreſſa & Lenti ſimilia ſemina ſed tenuiora oſtendunt membranæ craſſæ ceu callo per media uaſcula tranſeunti adnata conſtant intus uaſcula & calli pingui & ſuccoſa ſubſtantia quæ uetuſtate in puluerem reſoluitur. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, & in minimas fibras diuiſis: ſeritur fictilibus uaſculis. radices, caulis, folia & flores nullam fatu dignam ſaporis qualitatem habent. uaſcula uero cũ ſeminibus & quod carnoſum in medio eſt acerrimo ſapore linguam uellicant, & odorata ſentiuntur. Aeſtiua eſt herba.

DE BALSAMELLA, [*Balſamine peregrina, quam Fuchſius alteram facit, Dodoneus fœminam. Itali (inquit) Balſaminum genere neutro uocant, & à Balſamina ſeu Charantia diſtinguunt.*] CAP. VIII.

BALSAMELla caulem cubito altiorem à radice mittit, rubentem inferius circa terram, qua manum implere poſſit craſſitudine, ſuperius minimo digito multò graciliorem, cui ab inferiori parte uſque ad ſummitatem undiq; cubitum longi, craſſi & recti adnaſcuntur rami: ex his duo circa terram contrario ſibi opponuntur exortu. caulis & rami lęuorẽ habent, & pinguí, carnoſa, ſuccoſaq; cõſtant ſubſtãtia ut portulacæ caules, ſed multo robuſtiores ſunt. pinguia et mollia totam herbam ueſtiunt folia tenui foliæ lauri foliis ſimilia leniter per ambitum ſerrata. in utroq; pediculorum latere paruas & ruffas excreſcentias habentia. è quorũ alis in ruffo purpurei flores erũpunt purpureis uiolis non diſſimiles, ſed multo maiores (nullis in medio ſtaminibus præter unum capitulum ſeminum ferendi cauſa enaſcens) à tergo breuem apicem & incuruam caudam ferentes. quamuis in anteriore etiam parte longiorem apicem gerant. ex ſingulis floribus ſingula hirſuta prodeunt capitula, magnitudine cynosbati, in quibus milio ęqualia ſunt ſemina, colore nigra et aliquantulum aſpera. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, pinguibus & ſuccoſis ab eraſo caulis trunco deſcendentibus. Aeſtiua eſt herba.

✻ *Balſamina Amygdaloides.*

De

DE DORYCNIO, [*Ego neq; Dorycnium puto, neq; Solanis cognatum, etsi quidam Halicaccabum peregrinum nominant.*] CAP. IX.

T.2.1:9.p.897.

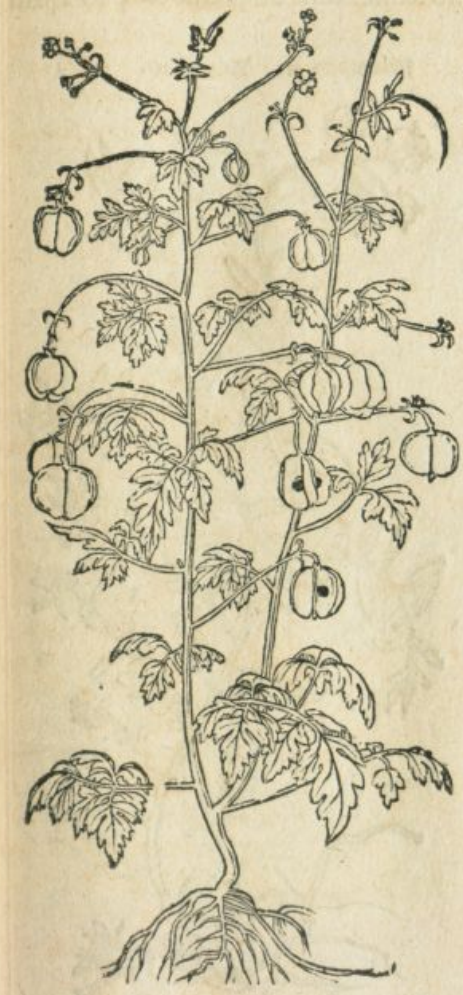

DORYCNIVM ex breui caulis trunco plures singulares & striatas emittit iunceæ gracilitatis uiticulas, duorũ plerumq; cubitorum altitudine, tenuia affixa uirgulta ascendẽtes. è quibus per interualla striati pediculi, tria folia apio similia ferentes prodeunt, & quodlibet eorum in tres partes per ambitũ profundius incisas diuiditur. hæc quo summitati propinquiora fuerint eo minora etiã sunt. ex foliorũ alis singuli exeunt pediculi, longitudine digitali, gracilitate sua mediocri filo ęquales, in extremitate duobus breuibus & retroflexis capreolis contrario annexu sibi ipsis oppositis. uirgultorum alas ac furculas apprehendẽtes, quo melius uiticulæ ea ascendere et imbecillitati suę cõsulere possint. in fine pediculorũ ante capreolos fert flores candidos, paruos, exiguis intus luteo colore staminibus, quorum magna pars caduca apud nos est: qui uero abortiui non cecidérint, sed remanserint, è medio triquetros dẽsos et aëre inflatos emittunt folliculos, magnitudine halicaccabi uesicis ęquales, tenui admodum membrana constantes principio. Viride mox in ruffo pallescente intus tribus mẽbranulis à medio ad angulorum interualla usq; transeuntibus in tres camerulas interseptos. qui interdum non tribus tantum, sed quatuor constant angulis, uerũ hæc non est propria eorum, sed monstrosa forma ex superabundanti in ea parte nutrimentali humore causam et originẽ habens. singulis camerulis ubi in medio folliculo coniunguntur, singula semina innascuntur magnitudine parui pisi, figura rotunda, colore nigra ab una parte, nempe in annexu cãdidam & satis magnam maculam habentia, figura quadam tenus azari folium uel latiusculum cor imitãtem, unde etiam ipsa semina grana cordis àppellantur, ea foris dura sunt, intus uero candidum & inflexo septo distinctum nucleum complectuntur, sapore dulcem. radicem habet digitali crassitudine, multis fibratam cirris. Aestiua est herba.

DE ANBLATO, [*Germanicè dicto: id est, Aphyllo, quod foliis careat. Orobanchen aliqui putant, non tamen ea, sed ei similis superficie herba est. nos aliquando Plinij Aegolethron esse putauimus.* CAP. X.

ANBLATVM primo uere coliculum profert longitudine dodrantalem, minimo digito graciliorem, tenerum & succosum. à cuius medio quatuor florum ordines usq; ad summitatem enascuntur. & omnes antrorsum spectantes, flores in ruffo candicant. foris hirsuti & à tergo foliolis ceu squamis eiusdem coloris operti sunt: è quibus parua & acuminata prodeunt uascula plena seminibus paruis,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 198 sur 645

hyoſcyami ſeminibus ſimilibus, uaſcula maturo ſemine in duas partes ſe aperiunt, radicibus nititur multis craſſis, ſuccoſis q̃, ſquamarũ modo ſibi ipſis ſuperiacẽtibus & hyeme non pereuntibus. caret herba hæc foliis. naſcitur putri et umbroſo ſolo in ſyluis aut ſecus eas. ſaporem habet in acerbo leniter amarum, adiuncta pauca parti um tenuitate.

Anblatum. *Helianthemum.* T.1.73.p.221.

DE HELIANTHEMO, *id eſt*, Sonnenblũme. ¶ *Eſt hæc, ni fallor, immerito Hyſſopus ſylueſtris dicta à Trago, cuius eiconem etiam poſuimus, & Cyden* hyſſop. CAP. XI.

HELIANTHEMVM coliculos producit graciles, lignoſos & ſubhirſutos, in quibus folia ſunt poligonii foliis ſimilia, carnoſa & leniter hirſuta, per quorum longitudinem ſingularis tranſit linea intus ceu cannale foliis impreſſa, foris uero eminens ſiue elata. coliculis flores lutei deinceps adnaſcuntur pentaphylli floribus ſimiles forma & magnitudine, quibus ſingula ſuccedunt oblongi erui magnitudine uaſcula, et in his papaueris quãtitate ſemina, colore. Radicibus nititur tenuibus & lignoſis nullius uſus. habent folia & flores dulcem lubricumque ſaporem. folia item confracta mox apte coniuncta ob ſucci lentorem rurſus coaleſcunt. Naſcitur aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis.

* *Conſolida aurea Chirurgis quibuſdam.*

De

DE HYOSCYAMO PERVNIANO, [*Stramonia, uel Nuce Methel.*] CAP. XII.

T.2.128.p.896.

PERVNIANVS Hyoſcyamus, prima qua ſeritur æſtate caulẽ emittit uiridem, candicantibus punctis diſtinctũ, craſſitudine ferè digitali, longitudine cubitali, in paucos ramos diuiſum. folia fert iuxta alas ſolani foliis ſimilia: multo tamẽ maiora, longitudine ſpitamæ. latitudine paulo anguſtiora. mollicie, odore et ſapore hyoſcyamum uulgarem referentia, * quamuis etiam coctorum piſorum aliquo modo odorem referant. iuxta quę uirides, concaui & oblongi calices ſunt, è quibus ſinguli prodeũt flores, colore candidi, inferius anguſti et ſtriati, ſuperius uerò cõplicati: poſtea ſe in calathi figuram explicantes, reſupinato undiq; labro: è cuius circumferentia quinq; plerumq; aut ſex erumpunt mollia acumina, paribus interuallis ab inuicem diſtantia, à quibus ſingulis ternę deſcendunt uſq; in imam florum partem, lineæ, colore in uiridi, candicantes intus & extra conſpicuæ, ſed intus concauæ, foris uero eminentes, flores triente ſunt longiores & ſuperius quatuor digitos lati: inferius uerò, qua ex caliculis prodeunt, unum tantum in mediis ipſis quina plerumq; ſunt aut ſena colore candido ſtamina, forma lilii ſtaminibus ſimilia. inter quę etiam claua ut in lilio apparet. in ſumma conuoluoli, id eſt, cyſſampeli florum imaginem referunt. hii toti decidunt. ima tantum calicu lorum partibus relictis, è quibus ſingula naſcuntur rotunda & aculeata capitula, magnitudine iuglandis, & ſingulis eorum aculeis in flauo candidum durumq; ſubeſt ſemen magnitudine & figura ſenæ ſemini æquale. Radice nititur candida, digitali craſſitudine in fibras diſtracta, eáq; inutili. ſeritur in hortis magno ſtudio, ſed rarò matureſcit. Aeſtiua eſt herba.

imò Mandragoræ folia & radicem olent. etſi fortius

DE GINGIDIO *Syriaco olere. Icon hæc Gingidij à Dodonæo exhibetur. Biſacutum (inquit) Romani uocant, ut Dioſcorides ait: cuius nominis ueſtigium hac ætate Itali et Hiſpani ſeruantes, hanc herbam uulgò Biſniago appellitant. Naſcitur in Italia, in aruis frequens. utuntur coliculis eius ad dentium expurgationem. Brabantis rarò uiſum.* CAP. XIII.

VMBELLIFERA & æſtiua herba Gingidium eſt, hiſce proximis annis ad nos primum in Germaniam allata. Prima æſtate qua ſeritur geniculatum emittit caulem, minimi digiti craſſitudine, cubito proceriorem, nigricantibus ſtriatum lineis, multoſq; ramulos ferentem. folia ſub geniculis exeunt, paſtinacæ ſatiuæ foliis ſimilia, tenuiora tamen, pluribusq; inciſa eruptionibus, ſingulæ ramulorum diuiſiones, umbellas, & in his candidos exiguóſq; floſculos ſuſtinent, Ammios uel

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 200 sur 645

pastinacæ umbellis et floribus simi les: quarum maxi ma est, quæ à me dio producitur caule, floribus suc cedunt Ammio si milia colore & quãtitate semina, sub ipsis umbellis foliola in orbẽ se proferũt, inferiori bus multo mino ra, tenuiora, acu minatioraq; Vm bellæ semine ma turo claudũtur ut syluestris pastina cæ: tactuq; gluti nosæ & pingues sunt, odore non ingrato, qualem ferè cera habet. Radicem habet syluestri pastina cæ æqualem, colo re candidam, in tus ligno sam, fo ris uerò carnosi ore cortice con stantem: cuius sa por non iniucun dam acrimoniam præ se fert. semina item Ammii saporem habẽt, quamuis acriorẽ amarioremq;. folia denique radice & semine mitiora sunt, & ob id oleribus aptius addi possunt.

DE MELONGENA, [*Malum insanum aut Melanzanum uocant aliqui recentiores, Simeon Sethi forte Mazinzanion.*] CAP. XIIII.

MELONgena, quam Itali corrupto nomine Melanzanam uocãt. Prima qua feritur æstate caulem erigit longitudine cubitali, crassitudine minimi digiti, solidum ligno sumq;, in ramos inæquali ordine diuisum, ex quibus alia prodeunt adnata folia iuxta alas fert dodrante breuiora, quatuor digitorum latitudine, per ambitum parum et inæqualiter sinuosa, in mucronem desinentia aspera & in confri cãdo strepentia, secus ea longos rubentesq; pediculos & in his singulos aculeatos calices, ex quibus singuli item nascuntur flores in quinq; acuminata & rugosa foli ola, stellæ modo diuisi, colore purpurascente, estq; tota florum latitudo duorum se rè digitorum, in quorum medio quinq; sunt erecta, lutei coloris stamina in medio eorum uno eminente apice, florum foliola postquam defluxerint ex calicibus sin guli subnascũtur fructus anatis & interdum anseris oui magnitudine, nonnunquã oblongi & ouati, nonnunquam etiam rotundi, & interdum sursum recurui, colore plerumq; rubente, quamuis etiam flaui & candicantes inueniantur, intus rara, lenta

lenta et fungosa carne constantes, apud nos serò matureſcentes, in mediis fructibus sinuosæ quædam cauitates sunt. & in his semina copiosa figura lentis colore flauescente, minora tamen tenuioraq;. Radicibus nititur numerosis in minimas fibras ceu capillamenta diuisis. seritur à nobis ad spectaculum in hortis aut fictilibus. Arabes etiam in alimentis fructu utuntur, sed uitiosum gignit succum. saporem habet in dulci fatuum, pauca admixta amaritudine.

Melongena. T. 2. 127. p. 894.

Scorodonia. T. 1. 4. p. 13.

DE SCORODONIA *(id est,* Wildesalbey.*) sylueſtris.* [*Tragus Saluiam sylueſtrem uocat lib. 2. cap. 4.*] CAP. XV.

SCORODONIA caulem habet scordij modo quadrangulum, longitudine cubiti, & hirsutum. per interualla singula folia ex oppositis lateribus alternis uicibus proferentem, Betonicæ foliis similia: minora tamen, tenuiora, candidioraq;. è quorum alis supra medium caulem singuli nascuntur ramuli, & minora inferioribus folia. flores ex adnatorum & medii caulis uno latere erumpunt, hiantes & in cãdido pallidi, deinceps usq; ad summitatem dispositi, semina fert nigricantia quaterna, plerumq; in singulis florum caliculis chamædryos seminum quantitate. Radice nititur tenui, lignosa & paucis fibrata cirris, ideoq; inutili, & singulis annis intereunte. quotannis autem semine se propagat: est enim æstiua herba. Folia gustu

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 202 sur 645

amara ſunt, odore ſcordium & lupuli fructus imitantur. Naſcitur editis incultis locis, inter arbuſta, & ſyluis lucidioribus, ſolũ amat aliquatenus arenoſum uel alioquin aſperum, non tamen omnino ſiccum.

* Bindtleube. *Eſt ſcordium Montanum Odi.*

DE POLYACANTHA *cardui ſpecie, fruticoſus carduus eſt [Itali quidam Carduũ ſtellatum uocant, à ſpinis ſtellatis: & aliqui, ni fallor, Calcatrippam: quod nomen Cordus lib. 2. cap. 140. Conſolidæ regali uulgò quibuſdam dicto adſcribit. Polyacanthus Theophraſto alicubi inter acanacea numeratur, Gaza Aculeoſam interpretatur, ſed acanacea dicuntur, quorum & folia & conceptaculum florum ſpinoſa ſunt: id quod Polyacanthæ Cordi non conuenit.*] CAP. XVI.

POLYAcantha caulẽ habet gracilem in multas alas et adnata diuiſum, cáſque nonnunquã humi undiq; proſtratas, circa quẽ ab inferiore parte folia ſunt dodrante breuiora utrinque, profundius uſque ad ſpinam inciſa, ſúntq; eorũ diuiſiões ſeu partes ferè minimi digiti longitudine, latitudine eiuſdẽ, maioribus interuallis diſpoſitę et molliter hirſutæ. capitula fert numeroſa quinque aut ſex gracilibus lõgis, acutiſſimis & flaueſcentibus aculeis ſepta, ex quibus purpurei prodeunt & capillacei flores: iis ſub ſunt parua, oblonga & candicantia ſemina cum floribus in pappos reſolutis auolantia, ſub ipſis capitulis parua quædã foliola ſunt quæ ſingula inferiorum foliorum partes figura imitantur, leniter & ipſa hirſuta. Radicem habet digitali craſſitudine, longitudine dodrantali candidãq;, per cuius medium lignoſus à caule deſcendit neruus: ea guſtu & odore uulgarium carduorum radices refert: folia uerò ſapore amara ſunt. Naſcitur circa urbes, oppida & pagos, planis & campeſtribus locis, præſertim in Rhenana regione.

* *Iconem è Dodonæi libris mutuati ſumus, pictorum fortè incuria, non optimam: capitulum ex arida depictum, ſeorſim appoſuimus.*

De Tana-

DE TANACETO PERVNIANO. CAP. XVII.

PERVNIANVM Tanacetum cuius flores alii Indianos charyophyllos, alii Indianas rosas uocant, paucos ante annos ad nos allatum est, sed uix summo studio & cultura ad maturitatem peruenit. Prima qua feritur æstate caulem emittit trium cubitorum altitudine, in ruffo nigricantem, & angulis striatum, à quo iuxta terrā bini alterno ordine seu positu resupinati & contrario exortu enascuntur rami, medio caule paulo breuiores. folia habet in singulis pediculis multa tanaceti foliis similia, undiq; per ambitum serrata, flores foliaceos in summis ramorum surculis ex oblongis uiridibus et angulosis caliculis profert pulcherrimos aspectu, media inter caryophylli calendulę et rosarum flores forma et magnitudine, quorum foliola inferius lutea sunt, intus uero in fuluo rubentia, et leniter holoserici modo hirsuta. in medijs floribus stamina sunt similiter lutea, semina in caliculis fert oblonga, nigra et tenuia, florum foliolis annexa. Radices subsunt tenuibus cirris fibratæ, quotannis intereuntes. folia trita ualde odorata sunt, flores uero imbecillem spirant odorem, gaudet assiduo sole & crebra rigatione.

* *Petilium aliqui suspicantur.*

DE ALTERO NIGRO HELLEBORO, *uel Helleborine maiore.* CAP. XVIII.

CAVLEM habet singularem minimi digiti crassitudine, dodrantali altitudine, propter foliorum quæ defluxerunt uestigia asperum, circa quem folia sunt nigri hellebori foliis similia, molliora tamen, candidioraq; : caulis superius in ramulos diuiditur, quos folia sine pediculo prioribus dissimilia uestiunt, duorum ferè digitorum latitudine in extremitate in quinq;, sex uel septem partes ceu digitos diuisa. quorum medio flores prodeunt lati & concaui, foris uirides, intus uero in uiridi candicantes, quibus singula succedunt nigellæ capitibus similia uascula, maiora tamen, & in his nigricantia semina tritico similia, sed multo minora. Radice nititur tenui, lignosa, foris nigra, paucis fibrata cirris, eaq; inutili. Olēt folia grauiter quem admodum sambucus, & amara gustu percipiuntur, quemadmodum ipsa etiam semina. Nascitur asperis, apricis calculosisq; montibus, plurimúmq; in Sueuia Vuirtembergensi, iuxta Reutlingam & Messingam in Taurino monte.

* *Consiligo Columellæ.*

DE AIZOO *serrato, [quod foliis albicantibus & serratis in saxis montium prouenit, Fiſchzung aliqui uocant.]* CAP. XIX.

AIZOVM serratum circa radicem numerosa & crassa habet folia, maiori aizoo similia, multò tamen minora & undiq; minimis sursumq; uergentibus incisuris instar serræ incisa, aizoi maioris modo globum ueluti oculum constituentia. caulem erigit unum atq; alterum, gracilem, lōgitudine pedis, pauca & deinceps dispositа foliola ferentem: in cuius cacumine flores sunt candicantes, minoris aizoi floribus similes : quibus succedunt minima semina. radicibus adhæret paucis, nigris, & tenuissimis. Adstringit tota herba, folia uerò efficacius. Nascitur altissimis calcariis petris, iisq; humido musco obductis: ut supra Reutlingam, auff der Almen, non longè à Nebulosa spelunca in Sueuia.

* *Aizoi serrati species duas appinximus: quarum ea, cui rariores sunt flores, eosdem punctis sanguineis distinctos habet.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 204 sur 645

Aizoum ſerratum.

Aizoum ſerratum alterum.

DE HELLEBORINE *tenui folia,* [*Matthiolus hanc Conſiliginem eſſe ſuſpicatur, ſed uera Conſiligo deſcripta eſt ſuperius, ſecundo ante hoc capite.*] CAP. XX.

COLICVLOS ab uno radicis capite plures erigit teneros, teretes, longitudine dodrantali: circa quos folia ſunt abrotono aut Chamemelo ſimilia, in ſummis coliculis colicorumq; indiuiduis: adnatis ueris principio ſinguli ſunt ſtellati flores: quorum hæc eſt forma, in medio paruum eminet capitulum flauum aſperumq; per ambitum numeroſis & luteis ſtaminibus circumuallatum, è quorum annexu floris foliola enaſcuntur undique in orbem radiorum modo diſpoſita, unciæ longitudine, latitudine uerò quarta unciæ non excedentia, colore lutea & ut puriſſimum aurum ſplendentia, à tergo alia & minora ſunt foliola, colore nigricante, quibus nondum apertus flos continebatur. Radices habet numeroſas, nigras, graciles, hellebori nigro ſimiles ſapore amaro. Naſcitur montanis aſperisq; locis.

✣ *Eſt Seſamoides noſtrum minus.*

Helle-

Helleborinum T.1.135.p.406. *Epimedium.* T.1.177.p.518.

DE TRINITATE, *id est, Epimedio.* [*Germani aliqui Hepaticam nobilem, uel auream nominant.*] CAP. XXI.

FOLIA asaro æqualia similiaq; habet, sed in tres partes diuisa, unde nomen inuenit, superius uiridia, inferius rubentia, asari instar, contra hyemem contumacia. è quorum medio primo uere dodrante breuiores prodeunt graciles teretésq; coliculi, & in singulis singuli flores, magnitudine & colore purpureis uiolis similes, sex paruis foliolis constantes, in medio paruum est capitulum, paucis & exiguis staminibus circumdatum. Radices subsunt graciles, numerosæ nigræq;, in diuersa tendentes. Nascitur umbrosis syluis.

* *Anthera.*

DE BECHIO, [*id est, Tussilagine.*] CAP. XXII.

BECHION primo uere singulares, molles, hirsutos, dodrantalesq; emittit coliculos, oblongis squamis ceu foliolis deinceps uestitos, in quorum summitate singuli sunt flores in orbem circumacti, luteis et capillatis foliolis constantes in medio eiusdem coloris stamina sunt, minimis liliis similia partimq; reflexa.

R

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 206 sur 645

Bechion. T. 1. 139. p. 408.

Anchusa. Trag. 1. 77. p. 134.

DE ANCHVSA *minima*. [*Eadem autem cognatissima uidetur, quam Tragus syluestris Buglossæ nomine describit lib. 1. cap. 77.*] CAP. XXIII.

MINIMA anchusa primo uere caule assurgit gracili, anguloso, solido & hirsuto, foliolis oblongis hirsutisq; uestito, inferius minimi digiti ferè longitudine, in summitate uerò multò minora. diuiditur caulis in pedales ramulos, in quibus per interualla exigui & singuli flores minimis foliolis obsidentur, quibus quaterna plerumq; succedunt semina, colore nigro, forma & quantitate echii seminibus æqualia. floret particulatim, ita ut in summis ramulis tantum flores conspiciantur. Radicem habet longam & gracilem, foris sanguineo colore tinctam, & tingentem, maximè sole taurum occupante. deinde æstate arescente herba, ipsa quoq; nigrescit & moritur, qualitatibus echio & aliis anhusis respondet. nascitur in aggeribus & aruis.

DE LITHOSPERMO. CAP. XXIIII.

LITHOspermon ab una radice plurimis assurgit cubitalibus aut maioribus caulibus, iunceis, teretibus, asperis & solidis, digiti minimi longitudine et latitudine, foliis utrinq; acuminatis et asperis uestitis, superius in copiosos ramulos diffusis. in quibus breui interuallo utrinque folia sunt inferioribus breuiora, in exortu non coniuncta, se alternatim oppositorum spaciis contraria. secus

quæ

quæ ſinguli ſunt, breueſq; pediculi in quinq; minima foliola diuiſi, & in horum medio terna plerumque aut bina & ſingula ſemina milii quantitate, modicè ſuperius turbinata, colore in candido cæſia, ſplendida & dura, intus minimum nucleolum habentia. floret particulatim in ſummitate tantum conſpicuis floribus, paruis candidiſq;, ſimilibus et æqualibus minimę anchuſæ, ſed diutius floret uſq; in autumnum. Radice nititur digitali craſſitudine, longitudine pedali, in partes diſtracta foris, initio ueris uſque ad ſolſtitium, ferè anchuſæ modo, cruento et roſeo ſucco tincta, intus autem cãdidam quæ ſingulis annis nouos emittit caules, eoq; plures quo annoſior fiat, donec deinde nimia radicum copia & ſenio ſuffocetur, qualitatibus & temperamento Anchuſis & Echio æquipollet. ad illorum itaq; genus referendum eſt, quod ueteres non animaduerterunt.

Lithoſpermon. T. 1. 183. p. 536.

Filipendula. T. 2. 122. p. 883.

DE FILIPENDVLA, [*aliqui Oenanthen Dioſcoridis faciunt.*] CAP. XXV.

FILIPENdula multos dodrantales à radicis capite coliculos emittit, admodũ graciles, utrinq; ex interuallo breui ſemuncia longioribus & ſerratis foliis alatos, ſine peciolo, pediculo adnatis, in ſummis pediculis unum folium ueluti in tria diuiditur, ita ut duo ad utrumq; latus inclinet, medium uerò rectà promineat: omnibus autem foliorum interuallis ueluti paruula foliorum rudimenta immixta ſunt.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 208 sur 645

Caulem emittit ſingularem, cubitalem aut interdum maiorem iunceę gracilitatis: teretem, ſolidum, modicè rubentem & minimè profundè ſtriatum geniculis, longo interuallo præcinctum. è geniculis ſingula prodeunt folia prædictis ſimilia, ſed iuxta exortum latiuſculis duabus laciniis utrinq; caulem amplectentia. flores medio uere in ſummis profert caulibus corymbi figura aceruatos antequam aperiantur in ruffo candicantes. totus deinde corymbus in plures graciles & inæquali longitudine ſurculos diuiditur, floribus paruis, cādidis et ſeptē plerumq; foliolis compoſitis plenos, multis in medio capillatis ſtaminibus, dilabētibus florum foliolis ſemen remanet paruum, oblongū, gracile, copioſum et capitulum conſtituens ueluti * Medeſuſsii ſemen, non tamē inuolutum. in omnibus ſurculorum maioribus ſinibus et euidentioribus furcis ſingularis eſt flos, & poſtea ſeminibus conſtans capitulum ſine pediculo fatu digno alarum cauis annexum. Radicem habet ſuperius in ſuperficie terræ minimi digiti craſſitudine, oblongam, à qua undiq; exeunt graciles teretes que fibræ, in extremitate ſingulis plerumq; ueluti caudatis glandibus, ſubſtantia carnoſis capitate omnibus in uniuerſum radicibus. foris niger eſt color, intus uerò in candido modicè ruffus. tota herba diuerſis conſtat qualitatibus, partim enim adſtringit, partim tenuem quendam ſaporem & ueluti uinoſum palato imprimit, caput & olfactum odore etiam cum guſtatur tentantem. flores inter optimum mel & uinum & pęoniam medium habent odorem, eſtq; hic non iniucundus, omninoq; ſimilis Medeſuſsii floribus, cui tota etiam ęqualis eſt temperamento. Naſcitur in pratis, campis & herboſis locis, nonnunquam etiam frutetoſis.

* *Id eſt, argentillæ maioris quæ et* Frampff-wurtzel *dicitur.*

Tormentilla. T. 1. 171. p. 502.

DE TORMENTILLA, *id eſt, Pentaphyllo recto.* CAP. XXVI.

TORMENTILLA, graciles dodrantalesq; à radice emittit coliculos, breui interuallo, quinis, ſenis aut ſeptenis foliis ueſtitos pētaphyllo ſimilibus, multo tamen minoribus. in ſummis coliculis luteiflores ſunt, & ſemina pentaphyllo ſimilia, minores tantum. Radice nititur craſſa, oblonga, tuberoſa, intorta capillamentis, et fibris uilloſa, foris nigricante, intus ruffa et carnoſa, quæ efficaciſſimè cum quadam tenuium uirium participatione adſtringit. Naſcitur aliquo modo uliginoſis, macris, & herboſis locis, tam editis quàm planis, nonnunquam etiā in altiſſimis ſed humentibus montibus.

DE FRAXINELLA, [*cuius radice uulgò hactenus pharmacopolæ noſtri pro Dictamno abuſi ſunt.*] CAP. XXVII.

FRAXINELLA caules erigit longiores cubito, teretes, uirides, inferius glabros, ſuperius leniter aſperos & rubentes, in nullos ramulos diuiſos. à quibus folia exeunt poſitu & figura fraxino ſimilia. (unde nomen inuenit) nam bina, ex interuallo contrario exortu, longo intusq; canaliculato pediculo enaſcuntur, uno inter utrumq;

ordi-

Fraxinella. T. 1. 7. p. 27.

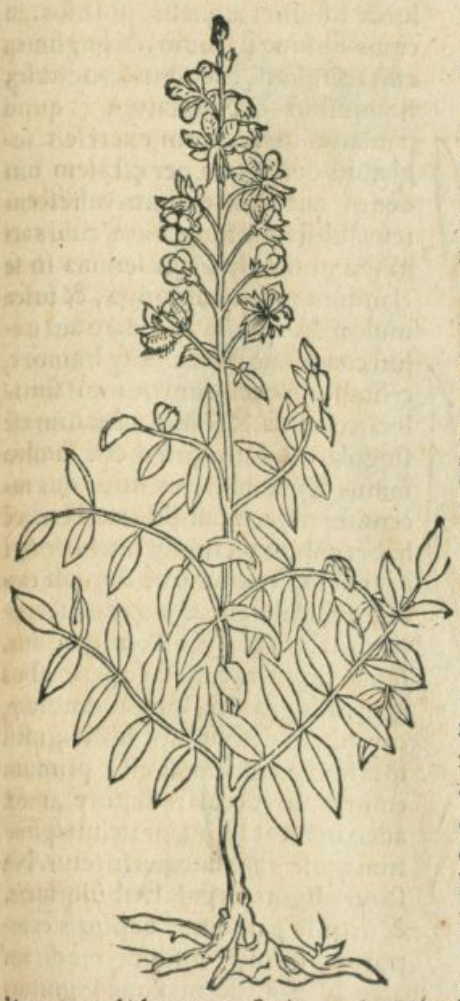

ordinem recta prominente, supra medium caulis (ubi folia desinunt) inæquali interuallo, egregiæ figuræ flores exeunt sole geminos occupante, quinque reflexis foliis compositi, uncia multo longiora, semuncia uero perquam raro latiora, & utrinque in mucronem fastigiata. sursum reflexis cacuminibus, unico inferiore deorsum se reflectente excepto. singula in candido modicè rubent, & sanguineis uenis distincta sunt, stamina ex mediis floribus nouena plerumq; exeruntur resupinata, in quorum medio capitulum est paruum, hirsutum & purpureum, in extremitate sua apicem habens. sole deinde à geminis ad cancrum transeunte primum florum folia, deinde etiam stamina decidunt, capitulo tantum medio remanente, quod in quinqueparti tum, hirsutum & rubens excrescit folliculum, superius latiusculum, inferius autem tenuius, duplici cortice constans: exteriore carnoso, sed interiore cartilagineo, quod in maturitate sua apertis angulorum summitatibus nigra & splendentia semina una cum emicanti cartilagineo pericarpio eiaculatur figura lithospermi, sed multo maiora, candida, breuiq; linea (qua adhærebant parte) notata. Radices ab uno principio sex, septem aut plures (secundum ætatem) in superficie terræ transuersas spargit pedes longiores, digito plerumq; graciliores, candidas, carnosas q; per longitudinem lignoso, lento & exemptu facili transeunte neruo, qui quoniam inutilis abiicitur. habent folia ruthæ saporem & odorem, superior uerò caulis pars cum floribus multum grauissimumq;, nec tamen iucundum odorem spirat. Radicibus acris, & amarus est sapor adiuncta euidenti partium tenuitate, qua diu palatum detinet. odorem uerò spirat, ueluti si quis dauci radicem, sylueſtris pastinacæ semen & piper commiscear. Nascitur editis montanis, & frutetosis locis, solum amat lutosum saxosumq;. minimeq; arenosum.

DE DRACVNCVLO *paluſtri*, [*Aliqui Arum paluſtre uocant, Fuchſius Dracunculum Plinij tertium.*] CAP. XXVIII.

DRACVNCVLVS Paluſtris coliculos ſpargit pedales minimi digiti craſſitudine, uirides & glabros geniculatos. ex geniculis fibratas candidasq; radices fundentes intus raros, fungoſos latioribusq; & contiguis foraminibus in longitudinem poroſos: in articulis rotũda, latáq; folia proferentes, aceruatim in tenuem mucronem deſinentia, iuxta pediculum ſinuata glabra, & inferius nitida. horum pediculi longis foliolis ueluti tunicis inuoluti ſunt, quæ primum ipſos pediculos ueſtiunt & amplectuntur, in uniuerſum autem hæderaceorum figuram exprimunt niſi multo maiora & ſpecioſiora eſſent. à medio ceſpitis capite alius erigitur pediculus ſingularis, plerumq; longitudine dodrantalis, digito paulo gracilior, te-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 210 sur 645

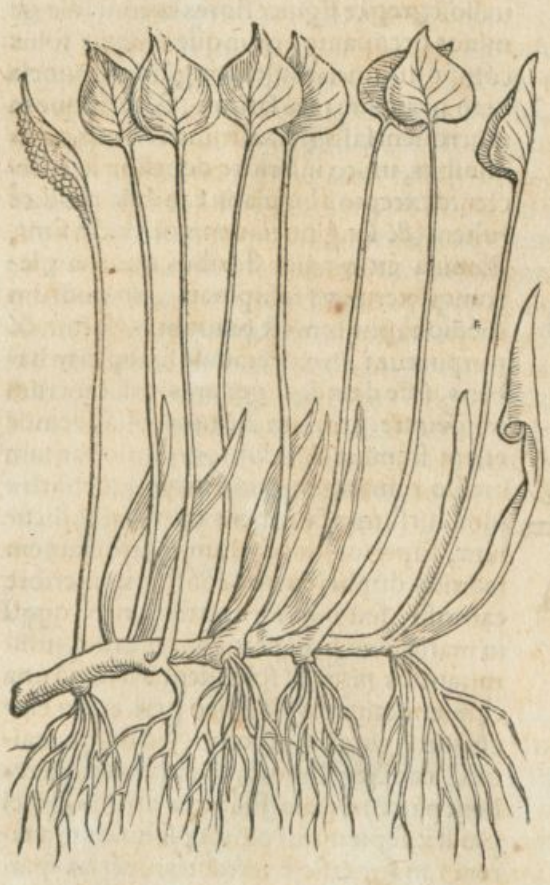

res, glaber, nitidus, prioribus concolor & similiter æqualis, porosus. in cuius summo paruum oblongúmq; est capitulum, breuibus candidisq; staminibus circumdatum, quod paulatim in racemum excrescit iuglandis quantitate, per æstatem uiridem, autumno demum ruffescentem, substantia fungosum, cuius acini seu potius folliculi semina in se claudunt parua, oblonga, & fusca muscerdis minora, cõgelato aut ueluti coagulato pellucidoq; humore, cristalloidi oculorum humori simile circumfusa. Racemo adnatum est singulare folium prædictis multo minus & acuminatius, intus quà racemum respicit candidum. Radicẽ habet cubito plerumq; multo longiorem, crassitudine ferè digitali, crebro geniculatam, æqualibus teretibus, glabris & porosis internodiis, iuxta caput radicis è superioribus geniculis graciles, longæ, candidæ, copiosæq; descendunt fibræ. gustu tota herba aro similis est, primum enim fatuo occurrit sapore, mox adeo uellicat linguam ueluti spinarum aculeis assiduo perforetur. Nascitur uliginosis palustribúsq; locis, & in ipsis paludibus ac pigris camporum riuulis, interim modicam adnascentium Alnorum umbram amat. solo macro & putrido maximè gignitur, pingui uerò & lutoso nondum mihi uisa est nasci. diuturna est herba.

DE PENTAPHYLLO *palustri*. CAP. XXIX.

PENTAphyllon palustre uiticulas per terram spargit longas, graciles & angulis striatas, in quibus ramuli & folia pentaphyllo similia et æqualia sunt, quinq; aut septem numero, inferius in cinereo candicantia, superius uerò uiridia. flores in medio uere & postea profert foliatos, in quinq; aut sex folia diuisos, colore ferè purpureos eiusdem coloris staminibus in medio paruum capitulum cingentibus, quod paulatim in fructum rubẽtem excrescit: quantitate, figura et colore nondum rubentis fragi, nullo intus succo. radicibus nititur longis, tenuibus, nigricantibus et in geniculis fibratis, adstringit tota herba, præsertim fructus. Nascitur uliginosis, putridis & macris pratis. herba est diuturna.

✻ *Heptaphyllon Plinij fragiferum.*

De

Pentaphyllon paluſtre.

DE TRIFOLIO *paluſtri.* CAP. XXX.

TRIFOlium paluſtre coliculos emittit breues, minimo digito graciliores, teretes, geniculatos, uirides, & intus poroſos. è ſingulis geniculi pediculi exeunt digito longiores, terna folia iuglandi ſimilia: ferentes, caules erigit cubitales, teretes glabros & æquales, in quibus ſole ex tauro in geminos eunte, deinceps diſpoſiti flores ſunt foliati, candidiq; . floribus ſuccedunt rotundi & parui folliculi papaueri ſimili ſemine pleni. Radicibus nititur plurimis, teretibus crebro geniculatis, intus poroſis, undique in tranſuerſum tendentibus & ſeipſas quotannis propagantibus: hinc fit ut tanta huius herbæ copia eodem loco gignatur, cohærentibus in terra paginibus. è radicum articulis, aliæ erumpunt radiculæ, longitudine dodrantales, iunci lenis craſſitudine, teretes & tam foris quàm intus candidæ. ſaporem tota herba amarum habet, ſine alia euidenti qualitate. naſcitur uliginoſis, paluſtribus & maeris pratis, plerumq; iuxta paluſtre pentaphyllon, iiſdem enim proueniunt natalibus.

* *Limonium Odi.* Biberflee.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 212 sur 645

Trifolium paluſtre.

DE BRASSIÇA *ſylueſtri, uirgata.* CAP. XXXI.

BRASSIcæ ſylueſtris, quædam eſt ſpecies, quæ caulem erigit bicubitalem, & ferè teretem, glabrum, intus medullaceum. cui ſtatim à terra uſq; ad ſummitatem iunceæ gracilitatis deinceps adnaſcuntur rectę uirgæ, longitudine cubitali, ſub his iuxta exortum ſingula ſunt folia longitudine digitalia, inferius unciæ, aut interdum duûm digitorum latitudine, in mucronem deſinentia, pinguia & glabra, ſine pediculo caulem & uirgas, ueluti ſinu quodam circum amplectentia. totis uirgis ſiliquas erectas producit, digiti longitudine, uehemẽter graciles, intus ſinapi ſimilia ſemina continentes, quæ per longitudinem in duas partes tenuiſsima quadam mẽbrana diuiduntur, flores uere & æſtatis initio in ſummis tantum uirgis apparent candidi, minimis quatuor foliolis & paucis ſtaminibus conſtantes. floret particulatim: itaq; ſimul maturas & matureſcẽtes ſiliculas, ſimulq; flores habet. Radix ſubeſt dodrantalis digiti mediocris craſſitudine. Tota herba ſatiuam Braſsicam ſapore æmulatur.

D2

DE VICTORIALI *fœmina, id est, syluestri Gladiolo.* [*Longa victorialis uulgò dicta, non Gladioli, sed Allij genus est in Alpibus.*] CAP. XXXII.

VICTORIALis fœmina post ueris initium rectum et mucronatum emittit folium: è quo alia duo aut tria erumpunt, Iridi similia, multò tamen angustiora, utrinque striata et Iridis modo sibi inserta: iunceum, teretem, cubito longiorem, & glabrum caulem amplectentia: in cuius summitate quinque, sex aut septem egregiæ figuræ & coloris flores, sole cancrum ingrediente, se proferunt, à se inuicem distantes, in unam partem caulis se inclinantes, & deorsum nutantes. constãt hi sex foliis, uncia parum longioribus, simul ab uno exortu prodeuntibus: ex quibus quatuor semuncia paulò latiora sunt, colore roseo, sed multò lętiore & pulchriore: interdiu, cum sole tanguntur, ignis & scintillarum modo exteriori superficie corusçantia, & ueluti flagrantia, reflexis labris profundioris calathi figuram referentia. reliqua duo foliola prædictis multò tenuiora sunt, ac intra florem cõstituta, inferius aliquantulum prominent, & candidam, longam, & in medio latiorem maculam habent: quam undiq; purpurea linea circumscribit, & terminat. superiori floris folio stamen subest trifidum, & inter hoc et folium singularis apex. floret paucis diebus, ab inferiori parte incipiendo. aperiente enim se qui in summitate est flore, inferior flaccescit & clauditur. floribus singuli folliculi succedunt, in rotundo modicè oblongi, tenuibus uenulis distincti, nucis auellanæ quantitate: qui cũ immaturue runt in tres partes diuiduntur, & tenuia paleacea, flauáq; semina ostendunt: in quibus rubens, cartilagineus, & paruus est nucleus. radicem habet non profundam, paruam, rotundam, bulbosam, ab ima basi uersus germen turbinatam, aliquot crinitis & reticulatis tunicis, ueluti loricis uestitam: quibus detractis duo exigui candidi, carnosiq; apparent bulbi, uno alteri insidente, superiori quidem ueris initio minore, sed uegetiore: inferiore autem maiore & latiore, uerũ flaccido et fungoso. perit enim & flaccescere incipit, prioris anni bulbus ueris initio supernascente alio. itaq; simul decrescentem & increscentem radicem habet. nonnunquam etiam inferiori subest tertius bulbus, sed adeò flaccidus & inanis, ut inter effodiendum, (quia non est spectabilis) negligatur, dum floret superior & minor bulbus increscit, uincitq; soliditate & quantitate inferiorem: nam cum flaccescere flos incipit, digiti crassitudinem, & globuli figuram acquirit. fibras ab inferioris bulbi basę emittit tenues, candidásq;. saporem radix habet præ cæteris herbæ partibus excellentem, nempe dulcem & modicè acrem, relinquit enim in palato aliquandiu linguam & fauces aliquantulum urentem & saliuam elicientem (flores & folia idem faciunt sine dulcedine) acrimoniam. Nascitur editis, frutetosis & herbosis locis, magis tamen pla-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 214 sur 645

nis, nec adeò altis ut hyacinthus. ſolum amat lutoſum, prouenit copioſiſsimè in ſyluulis frutetoſis circa pedem Lauterbergi, hoc eſt ſereni montis, quem hodie montem diui Petri uocant, uno atq; altero ab Hala Saxoniæ miliaribus.

Eiconem hanc à Io. Kentmanno accepimus.

✱ *Eſt Victorialis rotunda quam inueni prope Gaterſtedt. Longa uocatur* Siegwurtz, *& in Auſtria, Alpibuſq; naſcitur. Figuram habet oblongæ barbæ bifidæ, ſed rotundam, Germanicè.* Aller mañ harniſch, & runde Siegwurtz, *appellant aliqui etiam* Oberharniſch. *De longa uide Ioannem Ammonium Agricolam.*

DE THALICTRO *nigro.* [*Hanc Galli Saxifragam nominant: aliqui luteam cognominant.*] CAP. XXXIII.

THALICTRVM nigrum caulem emittit cubito plerumq; multò proceriorem, minimo digito graciliorem, crebris geniculis interſeptum, teretem, modicè ſtriatum, in purpura nigricantem, tactu ſolidum & durum. à radice ultra medium uſq; caulem, glabra folia è geniculis exeunt, media inter Coriandri inferiorum foliorum & Rutæ figura & quantitate, ſuppinguia, ſuperiùs uiridia, inferius autem cineracea, digito longioribus & dodrantalibus ferè pediculis exinteruallo utrinque adnata, ipſa etiam minoribus inſident ſurculis eodem ordine, maximè circa inferiorē pediculorum partem. omnium uerò foliorum ſimul in pediculis coniuncta facies, umbelliferarum figuram habet. caulis ſupra medium ſui in multos & longos ramulos diffunditur: qui geniculatim in plura adnata ſubdiuiduntur: quibus cancro ſolem excipiente, numeroſi, exigui & flaui adnaſcuntur floſculi, exiguis, pendulisq; tantum ſtaminibus conſtantes: iis dilabentibus exigua, oblonga, & nigra remanent ſemina. Radice nititur perenni, minimi digiti craſſitudine, breuiq;, intus crocea et ſubſtantia aliquantulum lignoſa: à qua plures dodrantales, graciles, lignoſæ, lentæ & flauæ, quoquo uerſus exeunt fibræ, foris cæſio, tenuiq; cortice ueſtitæ. Tota herba guſtu amarum, ſubacrem, & tenuem præ ſe fert ſaporem, ſaliuam elicientem. flores ſubacri, & erucæ, rapiſq; ſimili odore ſentiuntur. Naſcitur in campis & pratis quibuſdam.

DE THALICTRO *tenuifolio.* CAP. XXXIIII.

THAlictrum tenuifolium, nigri altitudine, caulem emittit, & interdum proceriorem: paulò graciliorem, profundius ſtriatum, colore in uiridi pallidum, longioribus interuallis geniculatum. folia è geniculis profert utrinq; pediculis adnata, inuicē circa exortum nigri Thalictri modo reſpondentia: in tenues, anguſtas, uncia-

les,

ales, indiuiduas, & non ſerratas partes, diſſecta, glabra, & undiq; uiridia. Toti autem cum foliis pediculi, ſylueſtris paſtinacæ foliorum figuram ferè exprimunt. in ſummo caule ſex aut ſeptem digito longi ora adnata ſunt: æſtatis initio plures, exiguóſq; corymbos ferentia, capillatis, breuibus & flauis floſculis ueluti ſtaminibus compoſitos: quibus ſuccedunt nigro Thalictro, æqualia ferè & ſimilia ſemina. Radicibus nititur nigri ſimilibus et æqualibus, non tamen adeò lignoſis, ſed carnoſioribus, nec adeò croceis. Guſtu & qualitatibus tota herba nigro Thalictro, remiſſioribus conſtat. flores uerò odore Canopum, id eſt, ſambuci flores æmulantur. Naſcitur iiſdem quibus nigrum natalibus: nonnunquam etiam humidioribus pratis, præſertim uliginoſis & macris.

* *Ea cuius hic effigiem damus herba, ſi non Thalictrum leptophyllum Cordi eſt, genere tamen proximo continẽtur.*

DE AIZOO *minimo, [quod acre non eſt, ſed acri perſimile.]* CAP. XXXV.

AIZOON minimum coliculis & foliis minori ſimile exiſtit, multò tamen exilioribus, minoribusq; his partibus conſtat. flores habet foliolis quinis ſtellæ modo radiatis conſtantes, quinq; exiguis acuminatis in medio apicibus ſemini ferendo natis, iiſdemq; decem ſtaminibus circumuallatis, aizoo acri floribus, forma, quantitate & luteo colore ſimiles, poſitu tamen differentes, non enim minoris aut acris aizoi modo umbellam ſiue capitulum conſtituunt, ſed deinceps ab uncialibus aut longioribus coliculorum adnatis utrinq; alterno ſitu exeunt. ex his qui ab uno latere enaſcuntur, oppoſitorum ſpaciis iunguntur. Radicibus nititur tenuibus et capillatis. Adſtringunt uehementer coliculi, foliola & flores, quemadmodum minus aizoon, ſed uehementius. ſiccius enim eſt. Naſcitur iiſdem, quibus acre & minus aizoon natalibus. Cauendum ne harum ſimilitudine fallamur, acrem pro hac accipientes: uiret ſemper, unde nomen inuenit.

DE MILLEGRANA, [*Galli Herniariam uocant, Tragus Empetron, neſcio quam rectè.*] CAP. XXXVI.

MILLEgrana dodrantales, numeroſoſq; per terram undique ſpargit coliculos, admodum graciles, colore in uiridi flauos & teretes, breui interuallo rutæ ſimilibus foliis, minoribus tamen ueſtitos: ſecus quę, ramuli exeunt duarum aut trium unciarum longitudine, omnibus ramulis copioſi & minimi in lateribus racemuli adnaſcuntur, colore flaui, principio circa ueris exitum tenuiſſimis & leteis floſculis, deinde minimis ſeminibus pleni. Radice nititur ſingulari, tenui, candida et inferius fibrata, et inutile. Herba odore nullo commẽdatur, ſaporem uerò primum in-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 216 sur 645

ſipidum, mox ſubamarum, & modicè acrem habet. Naſcitur apricis, arenoſis, fabuloſiſq; campis, littoribus & ripis.

* *Eſt herba cancri minor.*

Millegrana. T. 1. 181. p. 527.

DE ASTRAGALO *herba.* [*Turnerus Apion Fuchſij Aſtragalum facit. Sed alium Aſtragalum pingit Matthiolus, qui cum Dioſcoridis deſcriptione melius quadrat.*] CAP. XXXVII.

ASTRAgalus uiticulis ſimiles caules ſpargit, tenues, anguloſos et ciceri non diſſimiles, longitudine pedales aut dodrantales, in quibus ex interuallo quaterna aut ſena ſunt folia, longitudine unciali: latitudine autem ſemunciæ, utrinq; acuminata: forma & magnitudine ciceris foliis ſimilia, non tamen per ambitum ſerrata, neque hirta ſed glabra. flores habet circa ueris exitum purpureos, ciceris floribus quantitate & figura ſimiles: quibus ſuccedunt ſeſquiunciales anguſtę ſiliquę, aliquantulum teretes, & in his quaterna aut quina plerumque ſemina ęſtatis initio, uiciæ ſimilia, paulò tamen minora, colore cæſia. Radicibus nititur ab uno eodemq; interdum tuberoſo principio, in plures graciles, nigráſq; uiticulas, per tranſuerſum in terræ ſuperficie diſtractas, quæ in geniculis tuberoſæ, craſſæ, uilloſæ, fibratæ & ſuperficie tenus nigrę ſunt: intus autem candidæ, ſapore ut glycyrrhiza dulci, adſtringẽte & acerbo, quarum uſus eſt. ſemẽ quoq; adſtringit, ſed craſſa et terreſtri conſtat ſubſtantia, ueluti uicia. Naſcitur montanis, frutetoſis, incultis & uento perflatis locis: plurimaq; Goſlariæ in uicinis Rammo montibus.

* *Germanis* Chriſtianwurtzel & Knollen wurtzel: *aliqui Cicer montanum uocant.*

DE NYMPHAEA *Alba.* CAP. XXXVIII.

NYMPHAEA quæ à candido florum colore alba dicitur, à radicis capite pediculos, ſecundum ſtagnorum profunditatem, bicubitales aut tricubitales emittit, craſſitudine minimi digiti, teretes, uirides, indiuiduos, molles et flexiles, glabros, intúſq; ſatis amplis in longitudinem tendentibus foraminibus poroſos, qui ſingula ferunt folia dodrantis aut pedis, quoquo uerſus latitudine ſuperius omnino læuia, glabra, æqualia & nitida, inferius autem ramoſis uenis diſtincta, aquæ innatantia, & forma rotunda, niſi iuxta pediculi annexum in digito plerumq; profundiorem ſinum recederent. Caules ab eodem radicis capite plures profert eiuſdem longitudinis, craſsitudinis, formæ & ſubſtantiæ, in ruffo aliquantulum nigricantes, & ſimiliter latis & contiguis foraminibus peruios, in ſuperficie aquæ deſinentes, nullis penitus foliis ornatos, ſingulos flores in ſummitate ueris exitu ac æſtate feren-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 217 sur 645

T.2.48.p.696.

ferentes, antecq; aperiantur, pollicari longitudine & craſſitudine, & in mucronem deſinentes, colore foris uiridi, cum uero aperiuntur, in quatuor folia exterior pars expanditur, inferius ut dictum eſt, uiridia, ſuperius candida. quæ autem quadripartita iſta tunica claudebantur folia ſimiliter undique expanduntur. ex his exteriora pollicarem habent longitudinem & latitudinem, interiora uerò minora ſunt, omnibus ab utraq; parte niueus eſt color. Stamina in medio ſunt longitudine uncialia, acuminata, plana & lutea. Dilabentibus florum partibus, in medio capitulum remanet, paulatim in quã titatem doliaris papaueris utriculi adoleſcens, concauã et aculeatam in ſummitate coronam habens, intus in loculamentain medio coeuntia, diſtinctum. in quibus ſemen eſt milio ſimile, paulò tamẽ maius, nigrum & ſplendidum. Radicem habet diuturnam cubito plerumq; longiorem, craſſitudine brachiali, propter contigua amiſſorum pediculorum ueſtigia, factitiæ clauæ modo nodoſam tranſuerſe limo inhærentem, foris omnino nigram, intus autem candidam, fungoſam et poroſam. à cuiuis ima parte pede longiores in limum deſcendunt fibræ, minimo digito graciliores, teretes, foris in candido liuentes, intus uerò candidæ, & ſubſtantia poroſæ. flores guſtu aqueam habent dulcedinem & aperti aliquantulum grauiter olent. ſemen autem glutinoſũ habet ſaporem. Radices amaræ ſunt & adſtringunt. Naſcitur in ſtagnis & lacubus, quorum fundus lutoſus & limoſus eſt.

DE NYMPHAEA *Citrina*. CAP. XXXIX.

NYMphæa altera quæ à luteo floris colore citrina aut lutea cognominatur, albæ ſimilis eſt, ſuis tamen notis (ut oſtendemus) dignoſcitur. pediculos enim in quibus ſingula ſunt folia, non teretes, ſed anguloſi ſunt, duobus utrinq; euidentibus angulis, unoq; obtuſo, tertium latus ueluti teretis pediculi pars eſt. folia habet non adeò rotunda ut alba ſed oblongiora, caules item ſimiles et æquales, paulò tamen craſſiores, & colore in flauo uirides, multò anguſtioribus poris peruios. flores uero omnino diſſimiles, non enim oblongum antequam aperiantur, capitulum conſtituunt. ſed rotundũ & modicè latum, in quinq; folia rotunda et uncialia ſe expandentes foris uiridia, maximè quà è caule exeunt, intus uerò lutea et ſplendentia. ſtamina intus in orbem diſponuntur numeroſa, lutea, forasq; reflexa, inter quæ et exteriora quinq; folia minora ſunt, & multa foliola, eiuſdem coloris in medio ſtaminũ, uigente adhuc flore, capitulum erumpit rotundum, uiride tam recens quàm maturum, & piri modo turbinatum in ſummitate lata & modicè concaua, ueluti ſtella, non tamen inciſa, aliquam uentroſi canthari ſimilitudinem referens. hoc pereunte

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 218 sur 645

flore maximi, papaueris utriculi magnitudinem acquirit, quod antequam penitus matureſcat, inciſum uiſcoſa, in diuellendo emittit fila. ſemen in fungoſis loculamentis multo maius quàm alba habet, colore flauum. Radicem habet diuturnam multò longiorem et craſſiorem, rarioribus pediculorum ueſtigiis tuberoſam, foris et intus candidam, tranſuerſámq; à qua omnino nigræ in limum deſcendunt fibrę, albæ fibris craſſiores. totius radicis ſubſtantia, poroſa & fungoſa eſt, guſtu aqueo ſubamaro, & aliquantulum adſtringente. flores autem & ſemina uehementer adſtringunt. Odorem radix iniucundum ſpirat, flos uerò iucunde cum grauitate aliqua, olet et guſta habitum oris ſuauem reddit. Naſcitur iiſdem quibus alba Nymphæa, locis ſimulq; cum illa floret & frutificat.

Nymphæa Citrina. T.2.48.p.697.

Cicer nigrum. T.2.10.p.609.

DE CICERE *nigro ſeu arietino.* CAP. XL.

CICER nigrum quod arietinum quidam appellant ſtatim à terra in plures pedes longiores diuiditur ramos, ſolidos, teretes et modicè hirſutos, in plura adnata, inæquali ordine ſubdiuiſos. è quorum geniculis folia prodeunt, uncia breuiora, oblonga & aliquantulum ſerrata, digitali ferè pediculo utrinque ex interuallo breui adnata, in extremo pediculo unum rectà inter utrumque ordinem extenditur flores ſecus folia ex alis exeunt, æſtatis initio & aliquandiu pòſt, ſingulares, parui, papilionum figura in purpura rubenes, quibus ſinguli ſuccedunt folliculi unciæ longi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 219 sur 645

Fœnogræcum.T.2.4.p.597.

longitudine hirsuti & ueluti flatu distenti, in quibus bina, aut terna clauduntur semina, pisi mediocris quãtitate, angulosa, turbinata, arietini capitis propemodum figura, unde nomen inuenit, foris nigra, intus autem flaua. Radice nititur gracili, candida & inutili. Seritur in hortis aliorum leguminum modo. Totius herbæ superficiei minimæ & roscidæ insident guttæ etiã siccissimis diebus, præsertim folliculis & foliis gustu simul acetoso & salso. semina pisis suauiorem habent saporem, herba uerò ipsa gustu reliquis leguminibus respõdet.

DE FOENOGRAECO. CAP. XLI.

FOENO græcum singularem cubito plerumq; proceriorem rectumq; emittit caulem, iunceę gracilitatis, teretem, uiridem & concauum: è quo ex interuallo longiore, dodrantalia exeunt adnata. folia habet in uno pediculo terna, unciali longitudine, semunciæ latitudine, iuxta annexum angusta, in summitate uerò latiora & in rotunditatem desinentia, superius uiridia, inferius cineracea. quorum natura est sereno cœlo & sole supra horizõtem existente, se demittere, turbido autem ac pluuioso, & sole occidẽte, sursum se erigere atq; inuertere, ut inferior eorũ pars reddatur superior. flores circa exitum ueris in summis uirgis exiguos & oblongos profert, colore pallidos, figura uero papilionibus similes, eósq; in singulis uirgis una uice singulares, quo decidente supra eum alius erumpit, quo fit ut paulatim & successiue etiam fructificet, siliquas post flores fert digito longiores, graciles, acuminatas, incuruas ac reflexas, caprinorum cornuum figura, (unde Græcis ægoceros uocatur) in quibus semina oblõga, angulosa & flaua sunt, umbilico ueluti cauda quadam siliculis adhærentia, quibus exiccatis medicatus est sapor. Odor uerò cum grauitate aliqua iucundus, ueluti Loto satiuo. Radice nititur longa, tenui, candida & inutili: seritur in hortis ad medicinæ usum.

DE PASTINACA *nigra syluestri, cui radix foris nigricat, intus candicat, perennis.* CAP. XLII.

PASTInaca nigra folia à radicis capite emittit pastinacæ syluestri aut satiuæ similia & æqualia: neq; tamen hirsuta, neq; aspera, sed glabra & aspectu pulchra: è quorum medio caulis plerumq; bicubitalis assurgit, minimo digito gracilior, uiridis, & glaber, non omnino teres, sed aliquantulum angulosus, & lineis striatus, geniculis dodrantali aut pedali interuallo ab inferiori parte præcinctus. è quibus folia exeunt prædictis similia, sed minora. Ramos à foliorum sinu singulos producit pedales, aliquando maiores, in summo caule ramorumq; adnatis umbellæ sunt, æstatis initio, luteis in pallido flosculis plenæ: quibus succedit oblongum, angulosum &

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 220 sur 645

duplex ſemen, magnitudine, figura & colore inter fœniculi & carí ſemen medium. Radice nititur cubitali, neruoſa, digitali ferè craſſitudine, foris nigra, intus autem candida, eaq; perenni; quę guſtata ſimul Tordyli & Paſtinacæ Gallicæ ſaporem æmulatur. ſemen ſubamarum, ſubacrem, & tenuem habet ſaporem: folia autem non admodum diſſimilem ſed amariorem. Naſcitur in campis et pratis, quæ fluuiorum inundationibus irrigantur.

DE CARO. CAP. XLIII.

CARON ea æſtate qua ſeritur folia tantum à radice emittit paſtinacæ ſyluęſtri ſimilia, paulo tamen minora, nec adeo in latitudinẽ explicita, neq; hirſuta: altero dehinc uere caulẽ ſingularem profert, longitudine bicubitalem, gracilem, teretem, uiridem, glabrum, concauum, & geniculis interſeptũ: in quibus ramuli ſunt & folia, iis quæ iuxta terram erant minora. flores medio uere in umbellis exiguos, candidosq; fert, & poſt illos ſemina oblonga, parua, anguloſa, in cinereo nigricantia, dupliaq;. Radice nititur ferè dodrantali, gracili & candida. ea antequam caulem proferat, mollis eſt & paſtinacæ ſaporem imitatur, at poſtquam caulem emiſerit lignoſa fit & perit. Semen acrem, tenuemq; ſaporem habet, anetho non diſſimilem. Naſcitur in pinguibus campis ac pratis, quò fluminũ inundationes peruenire queunt, nonnunquam etiam editis, ſed tamen pinguibus campis ac pratis.

Caron. T.1.152. p.455. *Phaſiolus. T.2.12.613.*

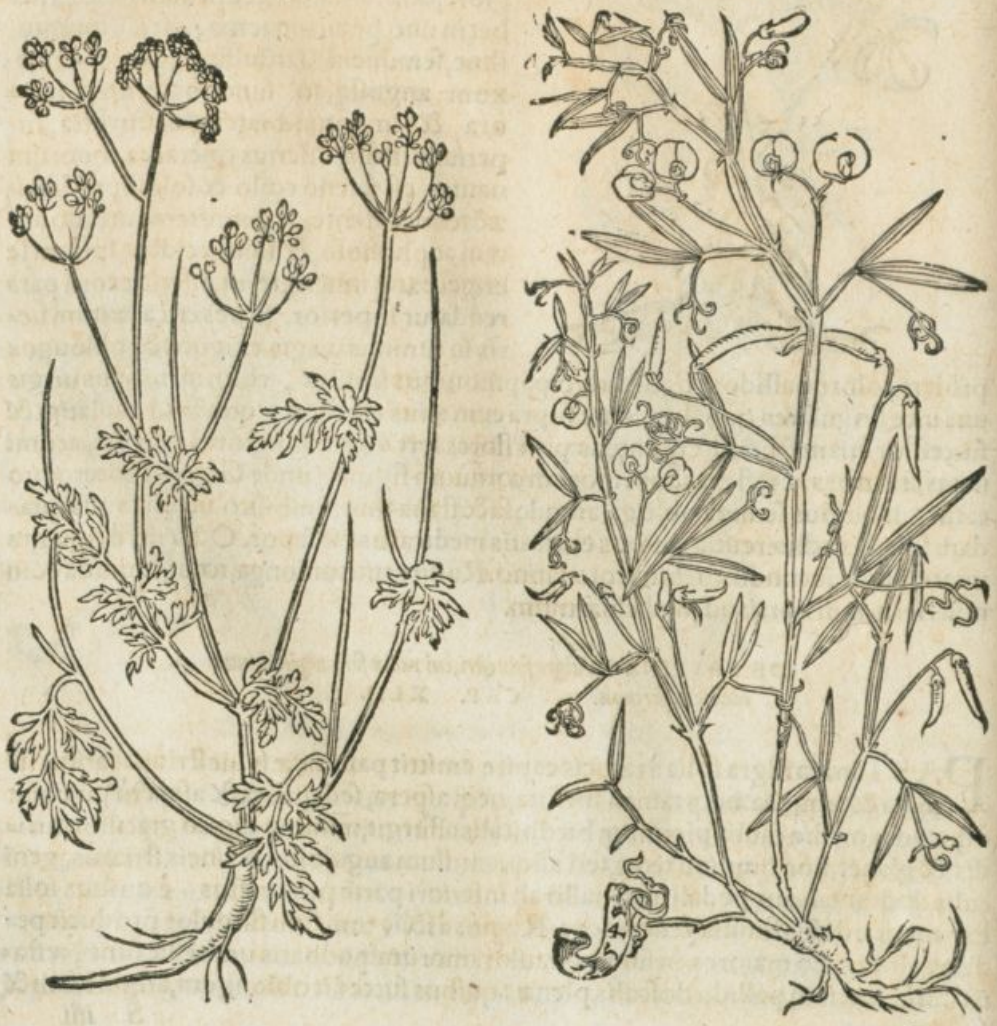

De

DE PHASIOLO *minore, ſatiuo: [uel Eruo anguloſo, à uiticularum angulis dicto, ſatiuo. Tragus Piſum Græcorum uocat.]* CAP. XLIIII.

PHASIolus minor, qui ab aliquibus anguloſum eruum appellatur, ſtatim à terra in plures bicubitales ſpargitur uiticulas, eáſq; latas & anguloſas, duobus angulis in molliciem & foliaceam ſubſtantiam deſinentibus. folia ex interuallo è geniculis profert bina, digitalia, ſemunciæ latitudine indiuiduis neruis à tergo uenoſa, glabra & utrinq; in mucronem deſinentia, uni pediculo inhærentia, ijs circa annexum ſingulares adnaſcuntur & intorti capreoli, quibus aut adminicula apprehendit, aut eorum inopia ſeipſam comprehẽdit. foliorum præterea pediculi quauiticulis iunguntur binis, paruis, acuminatisq; foliolis excipiuntur. flores æſtatis initio habet candidos papilionum figura. quibus ſiliquæ ſuccedunt, minimi digiti longitudine & latitudine compreſſæ, lato & anguloſo dorſo, uentre autem in aciem attenuato, in quibus ſemina ſunt piſis mediocribus æqualia, anguloſa, & in aciem obtuſam deſinentia, colore candida, & guſtu piſis ſimilia. Radice nititur parua, candida, fibrata, tuberculis plerumq; exiguis plena: ſeritur aliorum leguminum modo.

* Weyſſe Bechern. *Alius eſt phaſeolus ſponte ſua ſtans, quem Coloniæ uidi.*

DE PHALARIDE. CAP. XLV.

T. 2. 35. p. 669.

PHALARis culmos tres aut quatuor erigit cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ aut olyræ culmis non diſſimiles. folia è geniculis ſingula exeunt, dodrãtalia, ſemuncię latitudine in mucronem faſtigiata, paruæ arundini aut tritico ſimilia: ex iiſdem geniculis ſinguli etiam culmi ramorum uice aſcendunt, foliis amplexi, ſpicas deſinente uere ſummis culmis & adnatis ſingulas rectasq; è foliorum inuolucris protrudit, unciales aut ſeſquiunciales, digitali craſſitudine, teretes, in ſummitate turbinatas, breuibus, latiuſculis, candicantibus & uiridibus lineis diſtinctis ariſtis, ueluti ſquamis compactas: è quibus flores exigui, pallidi ſtaminibus aut tritici floribus ſimiles ſe proferunt, ſemen inter ſquamos fert, milio non diſſimile candicans, ſplendidum, oblongum, & in mucronem acuminatum, guſtu milio non diſſimile. Radice nititur multifida & fibrata. Culmi & folia graminis aut arundinis, ſiue aliorum frumentaceorum modo aqueam dulcedinem guſtu præ ſe ferunt. Seritur à quibuſdam, ut alię fruges, eſtq; ęſtiuũ frumentum.

DE ASPARAGO. CAP. XLVI.

ASPARAgus caules emittit primo uere teneros, longos, teretes, uirides,

T

glabros & ſine foliis ab uno ceſpite plures, qui paulatim in numeroſos, tenues & lentos diuiduntur ramos & uirgas, & circa has foliola frequentia, unciæ longitudine, indiuidua & capillorum aut ſetarum modo tenuia: tota itaq; herba cum fœniculo aliquam in foliis ſimilitudinem habet, & duûm cubitorum altitudinem petit. Flores ſole in geminos tranſeunte circa ramulos copioſos, paruos, et pallidos producit, & poſt eos baccas piſi quantitate, rotundas, rubenteſq;, intus carne ſua duo aut tria nigra & corneæ ſoliditatis ſemina claudentes. Radicibus nititur perennibus, numeroſis, ab uno tranſuerſo, & propter caulium ueſtigia, aſpero, uilloſoq; dorſo, utrinque in obliquum deſcendentibus, longis, teretibus, lentis, foris cineraceis, intus autem candidis, quibus dulcis & glutinoſus eſt ſapor: coliculi item adhuc teneri admodum ſuauem ſaporem habent, ſicipſa etiam ſemina. Naſcitur campeſtribus tam editis quàm planis locis, quamuis etiam ſeratur.

Aſparagus. T. 1. 74. p. 222.

Althæa. T. 1. 121. p. 371.

DE ALTHAEA, *ſeu Malua paluſtri.* CAP. XLVII.

ALTHAEA quæ paluſtris malua eſt, caules erigit plerumq; bicubitales minimi digiti craſſitudine, teretes, lanuginoſos & ſolidos. foliis oblongo pediculo inſidentibus ex interuallo uſq; ad ſummitatem ueſtitos, ex rotundo in angulos exeuntibus per ambitum ſerratis, quatuor unciarum aut digitorum latitudine, tactu mollibus, breui & denſa, & ueluti detonſa lanugine, holoſerico ſimilibus. Ramulos

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 223 sur 645

mulos è singulis foliorum alis profert similiter foliatos, flores in summis uirgis & ramulis emittit candidos, sole in cancro existente, syluestrium rosarum figura, paulò minores tamen, quinq; uncialibus foliolis constantes. in quorum medio paruum est nucamentum, iulo simile, colore rubescens, semen habet latum, paruum, in orbē centro cuidam circumpositum, quod cortice detracto nigricat. Radicibus nititur diuturnis, ab uno trunco descendentibus, cubitalibus, pollicis aut digiti crassitudine, foris subpallidis, intus autem candidis: substantia & gustu neruosis, lentis, glutinosis, dulcibus & mucilaginosis, aquam coagulantibus. tota herba easdem habet qualitates. Nascitur pinguibus, uliginosis, humentibus & palustribus pratis, & in fossis.

DE PHV *maiore.* [*hortensi.*] CAP. XLVIII.

T. 1. 19. p. 60.

PHV maius caules emittit bicubitales, minimi digiti crassitudine, teneros, glabros, concauos, geniculatos, & ueluti candicante polline consperſos. habent adnata etiam caules, eaq; bina in singulis geniculis. flores æstate in caulium & ramulorum summitate exiguos, in purpura candicantes, corymbis latis & umbellis similibus, insidentes habet: & post eos semina exigua, quibus lanuginosum, & pappis simile quiddam adhæret. folia à terra circa caulium pedes multa emittit mollia, glabraq;, sex aut octo unciarum longitudine, latitudine autem trium digitorum, longis, teneris & canaliculatis pediculis insidentia: ea partim incisuris carent, partim uerò in pinnas profundius secta sunt. Radicibus nititur longis, perennibus, in latitudinem se propagātibus, crebrò propter foliorum ueſtigia geniculatis, digiti crassitudine, colore cæsiis, transuersis, & in superficie terræ inhærentibus: à quibus longæ, teretes & iunceæ fibræ in rectum & obliquum descendunt, gustu amaris & subacribus, odore uerò admodum medicato, & Nardi Indicæ aut Celticæ similibus, aliquantulum tamen uirosioribus: nobis colitur in hortis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 224 sur 645

DE HELLEBORO *nigro noſtrate.* CAP. XLIX.

T.1.135.p.405.

HELLEborus niger qui apud nos gignitur, ab uno radicis ceſpite, numeroſos emittit pediculos, longitudine dodrantales, aut pedales, iunco craſſiores, glabros, in tereti aliquantulum canaliculatos et ab imo rubentes, & nigricantibus maculis uariatos. in quorum ſummitate ex uno principio in latitudinem ſe pandunt folia, quinque aut ſex unciarum longitudine, latitudine uncię aut ſeſquialterius unciæ utroq; capite mucronata, per ambitum aſperis et aculeatis incisuris, ſerrata, tactu rigida, inferius in uiridi nigricantia, ſuperius autem nigriora. ex his quædam minora ſunt, & tria aut quatuor ſibi coniunguntur. iuxta utrumq; canalis latus quo pediculi ſulcantur. Profert etiam coliculos foliorum pediculis æquales: in quorum ſummitate flores ſunt hyeme uſq; ad ueris initiũ quatuor aut quinq;, pallidis in uiridi foliis: & pollicis ungui æqualibus conſtantes, plerumq; pronos: è quorum medio capitulum angulosum, cornutum, & ueluti ſiliculis congeſtum exeritur, aliquot oblongis & nigris ſeminibus onuſta. Radicibus nititur perennibus, craſſis & nigris, à quibus plurimæ quoquo uerſus emittuntur longæ, teretes, iunceæ & nigræ fibræ, odore dum eruuntur admodum graui, ac ſambuco non diſſimili, ſapore amaro, acri & nauſeoſo: ſeminibus eadem eſt qualitas. Naſcitur in quibuſdam Sueuiæ montibus, ſaxoſo & tamen pingui ſolo: In Miſnia uerò & Turingia, Heſſia, Saxonia, & pluribus aliis Germaniæ prouinciis, in hortis colitur.

DE ARO. CAP. L.

ARON primo uere inuolucri modo conuoluta in mucronem emittit folia: ea ſe paulatim expandunt, & hederaceorũ formam aſciſcunt, hiſce tamen multo maiora fiunt, nam in dodrantalem plerumq; longitudinem excreſcunt, & in acutum deſinunt, retro uerò iuxta pediculum in latitudinem expanduntur, & in ſinum recedunt, quibuſdam etiam in locis purpureis maculis diſtinguuntur. Ab eo tempore aliud quoq; emittit inuolucrum, breui coliculo inſidens & erectum, quod ſole ad gemi-

ad geminos properanti aperitur, in leporinæ aut asininæ auriculæ formam, intusq; pistillo culinario simile quiddam ostendit, minimi digiti longitudine, idq; erectum & colore in purpura liuidum aut cineraceum, purpureo cuidam & aspero tuberculo innitens, sub quo aliud quoddam tuberculum est prædicto æquale, sed colore pallidum. hoc flaccescente superiori tuberculo atq; pistillo, in iuglandis magnitudinem increscit, & uuæ rubentis figuram acquirit, singulisq; acinis unum atq; alterum semen continet, eruo paulo minus: hoc instante æstiuo solstitio perficitur, inueniturq; tum temporis sine foliis coliculo, nitens uua: quæ postq; defluxerit, abscondi-tur tota herba. Radice nititur bulbosa, diuturna, pollicis anteriori articulo æquali, candida, teneráq;, quæ enascente herba flaccescit, post maturitatem uerò arescente increscit & tumida fit: multósq; oculos seu tubercula emittit, quibus se propagat. Odorem omnes herbæ partes grauem spirant: sapore uero adeò acri, linguam & palatum pungunt, ut carduorum & spinarum aculeos esitare se gustantes credant. Nascitur umbrosis, antiquis syluis & uetustis, umbrosisq; urbium & castrorum fossis, ac iuxta sepes: Seritur à quibusdam etiam in hortis.

Aron. T.2.80.p.774. *Perfoliata.T.1.162.p.482.*

DE PERFOLIATA. CAP. LI.

PERFOLIata hæc herba dicitur, quoniam caulis per ipsa folia crescit. Singularem emittit caulem cubito longiorem, gracilem, teretem, rubentem, concauũ,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 226 sur 645

& tamen ſolidum ex interuallo foliis ſingulis eleganter ueſtitum, per quæ traiectus eſſe caulis uidetur, non omnino per medium, ſed eo loco ubi omnes eorum uenę ueluti in centro coeunt. habent folia duarum aut trium unciarum longitudinem, præſertim quæ caulem amplectuntur. nam quæ in ramulis ſunt iis magnitudine cedũt, omnia tamen ſubrotunda, modicè turbinata & glabra exiſtunt, inferius autem iuxta terram nulla cauli circumfunduntur, ex omnibus geniculis ramuli exeunt graciles, ſimiliter foliati, eo poſitu ſemper ſeruato, ut ab ima parte foliorum unicus caulis aut ramulus ſit, & quàm primum uero caulis aut ramulus folia tranſierit, in furcam diuidatur. hìc ordo uſq; ad ſummitatem continuatur, in qua plures corymbi ſunt, foliis exiguis & in exortu ſimul coniunctis pediculis inſidentibus congeſti: in quorũ medio, ſemen paruum, oblongum, angulo ſum, cartilagino ſum, liuidum, numero ſum, nudumq; continetur: id flores non habet, præter aliquantulum luteę cuiuſdam lanuginis, naſcenti inſidentis. Radice nititur candida, tenui, fibrata, lignoſa & annua, ideóq; inutili. ſemen guſtu ſubamarum, acreq; eſt, & tenuitate ſua ſaliuam elicit, folia autem remiſſiorem habent ſaporem. Naſcitur editis & pinguibus aruis, ut Eymbecci & in Heſsiæ quibuſdam aruis, ac alibi etiam, quinetiam à quibuſdam in hortis ſeritur.

DE TITHYMALLO *pentaclono*, [*communi pullo, radice inutili.*] CAP. LII.

TITHYMALLVS pentaclonus ab uno radicis ceſpite plures emittit caules, pede plerumq; proceriores, iunci modo graciles, teretes & glabros. foliis glabris duarum & nonnunquam trium unciarum longitudine, digitiq; latitudine, ac incerto ordine diſpoſitis, ueſtitos. hi ex ſummitatis capite ueluti ex centro quinos proferunt furculos, longitudine digitales, admodum graciles & teretes, ſub quibus ſingula ſunt folia inferioribus æqualia. Omnes furculi ſuperius in binos, exiguos furculos, furcarum modo diuiduntur: ſingulisq; furculis bina ſubſunt folia, prioribus multo minora, longitudine unciali, digiti latitudine, & in mucronem deſinẽtia. furculi autem extremi furcarum ſemel atq; iterum ex interuallo binis amplectuntur foliolis, ſibi in exortu contrariis, proxime deſcriptis ſimilibus, minoribus tantum. Flores qui propriè ſic appellentur non habet, quemadmodum ferè omnes Tithymalli: ſed ſingulos fructus in ſingulis furculorum eruptionibus, & iuxta foliorum furculos amplectentium principia, magnitudine ſeminis uiciæ, figura triquetros, obtuſis tamen angulis: aliquantulum hirſutos, in tria loculamenta diuiſos: quæ ſingula continent ſemina milii aut panico æqualia, foris nigro cortice, intus autem candida, pingui nucleo, guſtu dulci: ea in maturitate apertis repente loculamentis proſiliunt: furculi alios caules etiam proferunt, è foliorum ſinu, ſub quinquepartito ca-
Radices. pite, ſimili fructu prægnantes, uerùm inæqualiter diſpoſitos. Radicibus nititur perennibus, ab uno principio numeroſis (maximè pingui, culto, nec herboſo loco) tranſuerſis, non in altum deſcendentibus, tortuoſis, minimo digito aliquanto gracilioribus, carnoſis, in candido flauis, multos rubentéſq; aſparagos emittentibus, ex quibus ſequenti anno germina prodibunt. fibras demittunt radices numeroſas, quibus herba nutritur. maiores enim radices caulium tantùm ferendorum cauſa natæ ſunt. abundat tota herba lacteo liquore: & guſtu ac reliquis qualitatibus, cæteris Tithymallis reſpondet. Naſcitur frutetoſis locis.

DE DAVCO *anguloſi caulis.* CAP. LIII.

DAVCVS anguloſus dum è ſemine naſcitur, primo anno caulem non fert, ſed folia undiq; circa radicis caput per terram ſtrata, ea ratione, ut multa folia ſingula conſtituant. pedalibus enim et canaliculatis pediculis utrinq; appoſita ſunt, duarum unciarum longitudine, folia ab utroq; latere profundius uſq; ad ſuum quo

que

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 227 sur 645

que pediculum in partes per ambitum ſerratas diſſecta: ex his maxima ſunt, quæ poſteriori pediculorum parte exeunt: minima uerò, quæ anteriore. Caulem altero & nonnunquam tertio anno erigit tripedalem, minimo digito graciliorem, angulosum, & iuxta terram ferè triquetrum, niſi plures intercederent minores anguli, ſolidum & geniculis præcinctum. folia è geniculis ſe proferunt inferioribus ſimilia, breuiori tamen pediculo: & ex horum alis pedales, ac plerumq; indiuidui ramuli, angulis ſtriati: in quorum cacumine æſtate ſingulæ ſunt umbellæ, forma conuexæ, denſæ & candidis, minimiſq; floribus farctæ, melleo liquore ueluti conſperſæ, quibus odor eſt lixiuii aut ſaponis, ſiue mellis calce mixti. ſemen * Radice nititur diuturna pedali, pollicis aut digiti craſſitudine, candida, circa caput propter amiſſorum foliorum ueſtigia & neruos piloſa & uilloſa: in craſsiores fibras diſtracta, per quam lignoſus deſcendit neruus. ea guſtu acris eſt, ſaliuam prouocat, diuq; feruorem in guſtantis palato relinquit: folia acrimoniæ mixtam quoq; amaritudinem habent. Semen uerò * Naſcitur aſperis & editis locis: copioſſimaq; lenæ, in uinearum incultis calculoſisq; partibus: & Vuitembergæ in tumulis quibuſdam ſabuloſis, qua ex urbe uerſus ſeptentrionem itur.

* *Quærendum numquid cum Oreoſelino, hoc eſt, Apio montano, commune habeat hæc herba.*

DE IXOPO. [*Intybacea herba, cui nomen à liquore, quem Greci opon uocant, quem ixi, id eſt, uiſci inſtar uiſcoſum habet, confinxit.*] CAP. LIIII.

IXOPVS intybacea herba eſt. ea numeroſa emittit à radicis capite folia, longitudine dodrantali, latitudine unciali, acuminata, & undiq; per terram ſtrata, partim etiam in obliquum erecta: è quorum medio unus atq; alter, aut nonnunquam plures exeunt dodrantales, & interdum pedales coliculi, teretes, teneriq; : in quorum cacumine, circa ueris medium ſinguli ſunt orbiculati flores, multis luteis capillamentis uni calici inſidentibus conſtantes: qui deinde in pappos reſoluti auolant, unà cum oblongo & inferius annexo ſemine. Radice nititur perenni, pedali, duûm digitorum craſſitudine, foris nigra, intus candida, carnoſa & fungoſa: quæ præciſa, copioſum emittit liquorem, colore in lacteo modicè cinereum, qui digitis tractatus, aut guſtatus, ſubſtantia uiſco ſimilis fit, & in longum ductilis, ſiccatus uerò ruffeſcit, paulatimq; nigreſcit. Tota herba guſtu dulcis eſt, chondrillæ prioris modo. liquor non ignauiter etiam adſtringit, odore uerò nullo commendatur. Naſcitur editis, apricis, montanis locis: terram amat pinguem, calcario lapide mixtam plurimo, ideò prouenit circa Ienam.

* *Vidimus nos ſimilem herbam in ſolo argilloſo ad pedem montis, foliis ferè plantaginis minoris: radice cũ arida ſuffitur, iuniperum ferè olente, etc.*

DE THAMECNEMO. CAP. LV.

THAMECnemum caulem habet pedalem, teretem, glabrum, ſolidum, ſingularem, inferius tumidis geniculis binum digitorum interuallo interceptum, in ſummitate crebris ſurculis, iiſq; bifidis & trifidis, atq; è geniculis prodeũtibus, ramoſum. folia è ſingulis geniculis exeunt bina, pinguia & glabra, in uiridi cœrulea, longitudine digitali, latitudine uerò unciali. flores æſtatis initio fert in ſummis ſurculis paruos, quinquefolios, colore puniceos, nunq; omnino ſe aperientes, ſed ſemiclauſis ſimiles, tumido, molli & quinqueangulari calici inſidentes, quo detracto, capitulum emicat nuce auellana minus. hoc cum maturuit, in quatuor plerumq; partes dehiſcit, & rotunda nigraq; ſemina oſtendit milio paulò maiora. Radice nititur parua, annua & inutili, folia guſtu ſubamara ſunt & braſſicæ ſaporem referunt. Naſcitur in aruis, ſolum amat pingue, album, & marga ſtercoratum, quare Hamelanum eſt in Angrinariis.

* *Videtur ad polemonij uel perfoliatæ ſpecies pertinere. Græcæ linguæ peritus fortè Thamoocnemum potius dixerit, ſiue à θαμὰ, ſiue à θαμινὸς, quod eſt creber.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 228 sur 645

Thamecnemum. *Lauandula maior. T. 1. 18. p. 58.*

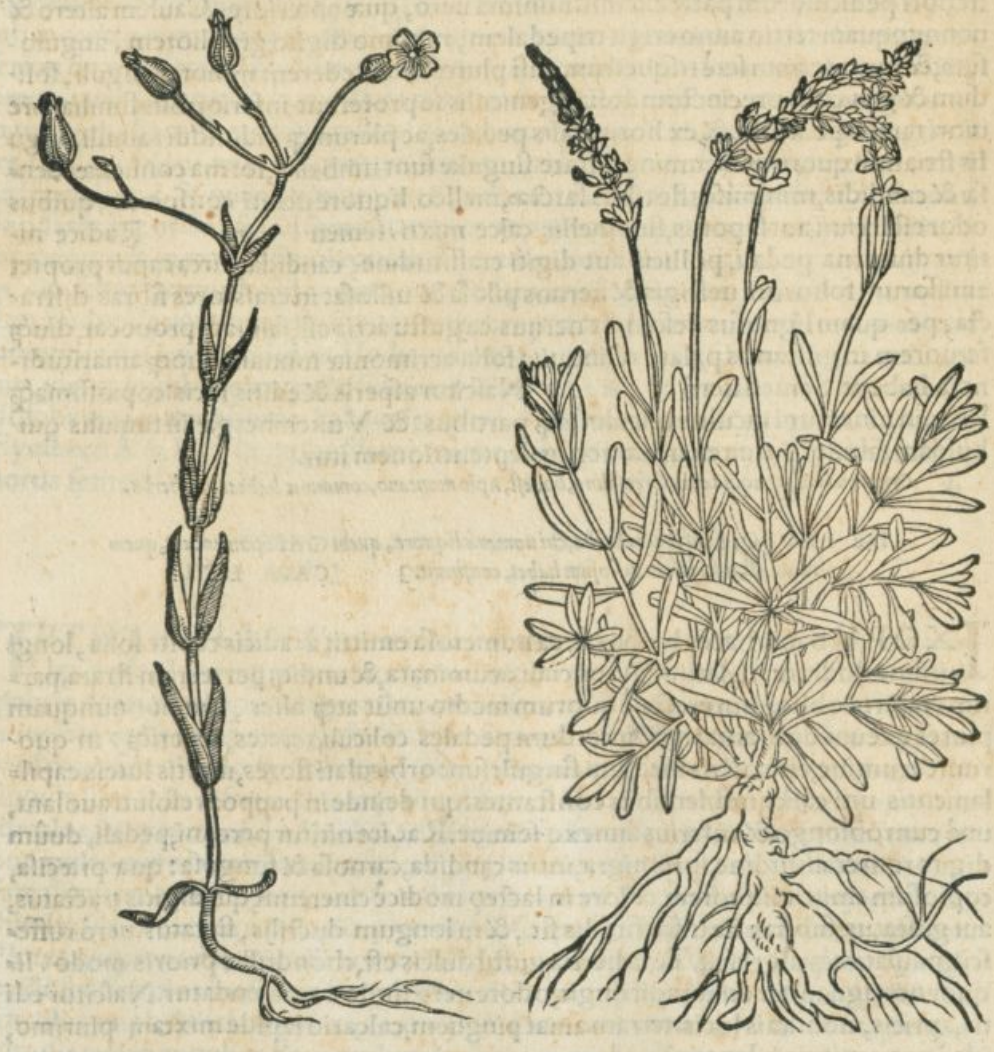

DE LAVANDVLA *maiore, [quam ſpicam nardi uulgus nominat: Dodonæus Lauandulam marem]* CAP. LVI.

LAVANdula maior frutex eſt cubitalis plerumq; à breui & ſcabro caudice in plurimos foliatos ſurculos diuiſus. uirgas æſtate profert numeroſas, nonnun quã cubitales, iunco graciliores, quadrangulares, aliquantulum hirtas & ſtriatas, ge niculis longo interuallo interceptos: è ſingulis geniculis folia prodeunt duarum un ciarum longitudine, tenuia, anguſta & hirta. flores ſummis uirgis fert paruos, hian tes & purpureos, in graci li & digitali longitudine ſpica diſpoſitos, anguſtis, ſtriatiſ que caliculis inſidentes, quibus exigua, nigra & ſplendentia ſemina ſuccedunt, uir gæ maturo ſemine exareſcunt. qui uerò circa terram è caudice proſunt ſurculi per ennes ſunt, & tota hyeme foliis cinerei coloris ueſtiuntur. Radice nititur lignea & fibrata, ſaporem habent folia et flores amarum, ſubacrem, aromaticũ, tenuem et to tum palatum penetrantem, odorem quoq; uehementem, acrem, tenuem & iucun dum: eadem ſubſtantia conſtant, pingui, ideóq; copioſum oleum, uulgo ſpicæ oleũ appellatum, in ſublimatione remittunt. Colitur apud nos in hortis, in Narbonenſi autem Gallia ſponte prouenit tanta copia, ut non temerè alia materia accendendo igni adhibeatur.

De

DE LAVENDVLA *minore, [quam uulgò ſimpliciter Lauendulam nominant. Dodonæus Lauendulam fœminam.]* CAP. LVII.

LAVENdula minor maiori in cunctis ſimilis eſt, minoribus tamen ſurculis & foliis, breuioribúſq; ſpicis conſtat, odore quoq; & ſapore remiſſiori, olfactum recreat, non enim adeò grauem odorem ſpirat, minusq; pinguis exiſtit. Colitur & hæc in hortis.

Lauendula minor. T. 1. 18. p. 57.

Stichas. T. 1. 70. p. 213.

DE STICHADE *Arabica.* CAP. LVIII.

STIchas quæ hodie Arabica ſtichas appellatur, mediam habet inter maiorem & minorẽ Lauendulam figuram, ſpica tantum craſſiore & multò denſiore conſtat. flores alioquin Lauendulæ forma & colore ſimiles fert maiores tamen: odore & ſapore maiorem Lauendulam æmulatur, ſed multum ſuperat, uehementiſſimũ enim & aromaticum odorem ſpirat, ſubſtantia quoq; non minus pingui conſtat ac illa, in Germania ſemine ſata pullulat quidem, primáq; ęſtate fœliciter adoleſcit, hyemem tamen nequaquam tolerat, quapropter eo tempore intra tectum ferenda eſt, & tepi pida nec obnoxia gelu camera fouenda. Cellariis humidioribus ſeruata, contrahit ſitum & perit, ideo tutiſſime prædicto loco ſeruatur. In Narbonenſis autem Galliæ

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 230 sur 645

quibuſdam locis ſponte cum Lauendula naſcitur, præſertim in Maſſilienſi prouincia.

* *Noſtra Spica & Lauandula ſunt ſylueſtres ſpecies ſtœchadis. maiores lignoſiores, odore & guſtu ignauiores.*

T. 2. 106. p. 847.

DE DIPSACO *ſylueſtri.* CAP. LIX.

DIPSAcus aculeata eſt herba, ex cardiaceo genere, primo anno cum è ſemine aut ſponte enata fuerit caulem non fert, ſed tantum folia, longitudine dodrantalia, latitudine trium digitorum, nonnunquam etiam maiora, aſpera, rugoſa & ſuperius aculeis armata, undiq; in orbem à radicis capite ſtrata, & in terra iacentia, totáq; hyeme uirentia: è quorum medio ſequenti anno caulis aſſurgit rectus, bicubitalis, minimi digiti craſſitudine, teres, glaber, interimq; angulis ſtriatus, maximè in ſummitate tactu ſolidus, intus tamẽ aliquantum concauus, colore cãdicans, geniculatus et ſpinis Raię piſcis modo armatus, præſertim in ſummis uirgis. folia è ſingulis geniculis bina exeunt, prædictis plerumq; longiora & magis acuminata, nullis in ſuperficie ſpinis horrida, nam aculeos tantum in eminenti dorſo ferũt Luciorum dentibus ſimiles. ex his aliquot quæ à duobus aut tribus inferioribus geniculis prodeunt, non ab inuicem diſcreta ſunt ſed cõtinua iuxta exortum, & concauo ſinu ueluti labro quodam caulem amplectuntur, quo rores & pluuiales aquæ etiam ſiccis diebus aliquando continentur. ſupra hæc foliorum labra ramuli exeunt, è ſingulis geniculis bini, alterno & cruciformi poſitu, caulis modo geniculati & aculeati, in quorum ſummitate ſingula ſunt oblonga & ouata capita, longitudine digitali, et latitudine duarum unciarum aut trium digitorum, aculeis longis, anguſtis, mollibus & obliquo ordine diſpoſitis conſtantia: ſub his ubi ramulis inſident, in orbem ſe proferunt, ueluti longi quidam radii, reſupinati & inferius aculeati. flores inter aculeos capita proferunt æſtate paruos, in ruffo purpureos, lanuginoſis & paruis ſtaminibus, quibus ſingula ſuccedunt oblonga & anguloſa ſemina, omnia capita intus oblongam habent concauitatem, lanuginoſa quadam medulla plenam: in qua nonnunq; uermiculi gignuntur: maximum autem eſt quod medio cauli inſidet caput. Radice nititur ferè dodrantali, digiti craſſitudine, candida & fibrata, primo anno carnoſa, altero uerò lignoſa, & poſtquam exaruerit caulis, intereunte. folia guſtu amara ſunt, quemadmodum & radix. Naſcitur campeſtribus, planis locis, circa foſſas & riuulos.

De

DE DIPSACO *satiuo:* [*cuius capitum aculei deorsum inflexi sunt: aliud ferè nihil differt à superiore.*] CAP. LX.

DIPSAcus satiuus syluestri per omnia ferè similis est, maioribus tamen omnibus partibus constat, nec quicquam etiam differt partium positu aliisq; proprietatibus, præterquam quod capitum aculei duriores, & deorsum inflexi sunt: flore sq; candidiore ferat. Capitibus in uellicando panno fullones utuntur, cuius rei causa, in hortis seritur, uiribus syluestri respondet, quamuis paulò debilioribus.

DE PEPLO, [*quem aliqui Eſulam rotundam uocant, foliis non ſerratis, etc. autumno locis cultis diu apparet, ſub hyemis etiam initium.*] CAP. LXI.

PEPLVS Tithymalli species est semestris, eadem enim æstate qua ex semine prodierit, interit, sparsoq; semine se quotannis propagat. Caulem unum atque alterum statim à terra emittit iunco crassiorem, teretem, glabrum, subrubentem, & solidum, aliquot ab ima parte adnatis inæquali et incerto ordine dispositis frondosum, in tres ramulos diuisum, quorum singuli deinde in binas, quinquies, sexies, aut sæpius circa exortum coeuntibus, subdiuiduntur. folia sub singulis furcis è geniculis prodeunt bina, contrario positu Rutæ latifoliæ & hyperici foliis similia & æqualia. Sub trifidis autem ramulis terna sunt folia, ex his rotundiora sunt ac iuxta annexum angustiora, quæ ab inferioribus anomalis adnatis incerto ordine exeunt, in extremarum furcularum angulis exiguum & hirsutum quiddam floris loco conspicitur, secus quod exigui sunt & triquetri folliculi in terram annuentes, in singulis furcularum angulis singuli, quibus terra clauduntur semina papaueri æquale, foris nigrum, intus autem candidum, inferiores furculæ primò semen ferunt, deinde superiores ideóq; successiue, fructificat tota æstate seméncq; maturum eiaculatur, & propter diffusos ramulos humi frequenter sternitur. Radice nititur gracili, breui, candida, multis capillamẽtis fibrata, lignosa & inutili. Abundant ramuli & folia lacteo liquore, primum subdulci, interimq; modicè acri, deinde paulatim fauces exurente, semen dulcius est, sed similiter gustantis os accendit. Nascitur in hortis & uineis.

DE PARIETARIA, [*uulgò dicta, Helxine ueterum.*] CAP. LXII.

PARIETAria caules ab uno cespite plures emittit cubito proceriores, teretes, uirides & solidos, ab inferiori parte ultra medium usq; ramosos, ex quibus per

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 232 sur 645

interualla exeunt ſingula folia, oblonga, duarum unciarum aut digitorum latitudíne, in ſummis uirgis minora, in oblongum mucronem faſtigiata, & iuxta pediculum ſimiliter ferè acuminata, tactu aſpera, hirſuta & ſtrepentia. ſecus quæ paruæ et aſperę quædam ſunt, & numeroſæ ueluti lappæ, uerticillorum Marrubii modo caulibus circumpoſitæ, ueſtibus tenaciter adhærentes, candicantibus floſculis plenæ, adeò paruis ut uiſum ferè ſubterfugiant, iiſdemq; antequam aperiantur rubẽtibus, ſemina lappis continentur, admodum parua, nigra & ſplendentia. Radicibus nitítur perennibus, numeroſis, dodrantalibus, candicantibus, & iunco craſſioribus, foris carnoſo, mollíq; cortice ueſtitis, intus autem lignoſis & fibratis, facileq; dum manibus ſtringuntur, corticem remittentibus. Saporem habent folia & lappæ dulcem & aqueum. Caules uerò aliquantulum cum aqueo ſapore amareſcunt. Radices poſtremo prædictis, guſtu reſpondent, præterquam quod ſimul non parum adſtringant. Naſcitur circa macerias, parietes & muros, in tectorum ſtillicidiis.

Parietaria. T. 1. 63. p. 193.

Botrys. T. 2. 124. p. 887.

DE BOTRY. CAP. LXIII.

BOTRYS, quæ etiam Ambroſia appellatur, æſtiua herba eſt. Caulem erigit rubentem, hirſutum, minimo digito graciliorem, tortuoſum et ſolidum, nec omnino teretẽ, multis alis & ramis frutícoſum. folia habet inferius ſub ramulis ſingula digito longiora, duorum digitorum aut unciarum latitudine, per ambitum Cichorii, quercus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 233 sur 645

rii, quercus & Erucæ modo laciniata & sinuosa, aliquantulum hirsuta, à tergo, id est, subtus crassa, eminente, fragiliq; spina, & uenis ad lacinias prodeuntibus distincta, ac colore in pallidum uergentia, superius uerò uiridiora, & concauis canaliculis infra eminentibus contrariis, sulcata, quæ autem ramulis breui interuallo adnascuntur folia prædictis multo minora sunt, æstate totis ramulis secus folia adnascuntur, in latitudinem diffusi racemi admodum parui, parietariæ lappulis non dissimiles, præterquam quod uirgas non amplectantur, sed ab iis ad latera extendantur. Flores qui propriè sic appellari possint non habet, paruam enim & quæ uix cognosci possit in racemis fert lanuginem colore candicantem, figura parietariæ flosculis respondentem, semen in racemulis fert papaueri minus. Radice nititur semestri, breui, fibrata, lignosa & inutili. Saporem racemi amarum habent, quibus matureſcentibus, folia palleſcunt & decidunt. Odorem tota herba admodum iucundum & uinosum spirat. Seritur apud nos in hortis.

DE ABROTONO *nigro masculo.* CAP. LXIIII.

T. 1. 112. p. 341.

ABROtonum nigrum seu masculum frutex est odoratus, uirgas ab uno radicis trunco, profert numerosas et lignosas: à quibus plures erigit cubitales & graciles turculos, capillatis, angustis, incisis, & in lasitudinem diffusis foliis plenos. flores & semina æstate circa surculos numerosos fert, colore ad aurum inclinantes, figura absynthii floribus & seminibus respondentes, quamuis in plurimis Germaniæ regionibus neque flores neq; semen producat, propter alsiosam naturā, & nostratis cœli frigiditatem. Radice nititur lignosa & ramosa. folia & summas surculorum partes hyeme amittit. Odorem habent comæ eius uehementer acrem, & aliquantulum grauem, saporem uerò amarum, tenui & palatum penetranti acrimoniæ mixtum. Colitur apud nos in hortis.

DE ABROTONO *candido seu fœmina. [Aliqui pro Abrotono fœmina Chamæcyparissum pingunt.]* CAP. LXV.

ABROtonum candidum surculos, nigro Abrotono similes producit, similibusq; foliis, floribus et seminibus uestitos, præterquam quod folia non ita tenuia sint, sed aliquam habeant cum Achilleæ foliis similitudinem eadem superius nigro Abrotano candidiora sunt, inferius autem multo candidiora & cinerea, surculos hyeme omnino amittit. Radicibus nititur perennibus, gracilibus & fibratis, plurimas quoquouersus sub terræ superficie uiticulas spargens, quibus se quotannis cum fœnore propagat, ideoq; non unus atq; alter surculus solus inuenitur, sed integra sylua simul: saporem & odorem nigro Abrotono ferè similem habet, remissiorem tamen. Nascitur editis campis,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 234 sur 645

Abrotonum candidum.

Hyſſopus ſatiua..T.1.14.p.47.

DE HYSSOPO *ſatiua.* CAP. LXVI.

HYSSOpus ſatiua caudicem habet in ramos diuiſum, à quibus ligneſæ, geniculatæ, quadrangulares & cubitales aſſurgunt uirgæ. è quorum geniculis bini & circa exortum coniuncti prodeunt ſurculi alterno & cruciformi poſitu: folia ſub ijſdem ſurculis è geniculis exeunt quaterna, bina aut plura, longitudine uncialia, anguſta & utrinq; acuminata, glabra & ueluti acu puncta, non tamen perforata: in ſummis ſurculis parui & denticulati calices exiguos corymbos conſtituunt, in ſpica diſpoſitos, flores æſtate à caliculis ſinguli prodeunt hiantes, qui plerumq; ſtamina exerentes, colore in purpura cœruleos & omnino ſaluiæ floribus ſimiles, minores tamen, ſemina flores ſinguli ut plurimum quaterna relinquunt, nigra & admodum parua, hyeme ſummas uirgas amittit ſaluis inferioribus. Radice nititur ligneſa & perenni. Odorem coma eius acrem, aromaticum & iucundum ſpirat, ſaporem habet amarum, feruidum & tenuitate ſua totum palatum penetrantem. Colitur in hortis, prouenit etiam in murorum coronis.

De

DE CEPA ouata, [quam sic nominat à radicis figura.] CAP. LXVII.

CEPA ouata prima æstate qua seritur folia uulgari similia profert. Altero uerò anno cum rursum deponitur quatuor aut quinque emittit caules, uulgari similes: in quorum summitate globosa sunt capitula, & in his flores & semina nostrati æqualia. ipsa uerò Cepa à nostrati differt, quòd longa & utrinque acuminata est: minus etiam inflat quàm uulgaris Cepa.

* *Alia est quam Ascaloniam nonnulli cognominant, utpote sterilis.*

DE THLASPI Cardamoide. CAP. LXVIII.

T.1.27.p.87.

THL Aspi cardamoides siue nasturtiarium, folia habet modicè pinguia, digitali longitudine & latitudine aliquantulum serrata, ex his aliquot profundius sunt incisa, omnia per terram undiq; sternuntur. Caulem è medio foliorum singularem erigit, pede proceriorem, teretem et leniter hirsutum, breuioribus foliis uestitum, in summitate in ramulos furculaceos diuisum: quibus enascentibus folia quæ circa terram sunt exarescunt: flores habet exiguos, candidos & numerosos, undiq; ramulis circũpositos, eósq; non simul, sed particulatim & tantùm in summitate producit. semen habet copiosum, totis ramulis adnascens in singulis pericarpiis, iisq; inferioribus conuexis, superius aliquantulum concauis & compressis, geminum, figura & quantitate nasturtii, colore ruffum. totũ pericarpium conuexi alicuius clypeoli formam refert, & utrinq; eminenti semine aliquam cordis speciem ostendit. Radice nititur semestri, oblonga, gracili, candida, lignosa & inutili, folia gustu uehementer acria sunt, & nasturtium æmulantur, semina autem glutinosum lentorem acrimoniæ commixtum habent. Nascitur lutosis & pinguibus aruis, secus uias inter segetes, copiosissimumq; inter Goslariam & Hildesheymium in Saxonia.

DE ISOPHYLLO. CAP. LXIX.

ISOPHYLLON quamuis umbellifera sit herba suum habet proprium genus neq; enim incisis constat foliis, sed indiuiduis & æqualibus. Caules ab una radice emittit duos tres aut quatuor bicubitales ferè ut plurimum crebro geniculatos, graciles, teretes, glabros & uirides. folia è geniculis singula profert quatuor aut quinq; unciarum longitudine, unius unciæ aut digiti latitudine, uiridia, glabra & uenosa, minimè incisa, ac sine pediculo geniculis adnascentia, quæ tamen iuxta ter-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 236 sur 645

Isophyllon. T. 1. 141. p. 431.

ram ſunt, folia antequam caules adoleſcant latiora ſunt, quæ uerò in ſummitate prodeunt, multò minora prædictis exiſtunt. Ramulos à geniculis producit longos, in quorum ſummitate exiguæ ſunt umbellæ, paruis & luteis floſculis plenæ, quibus ſemina ſuccedunt, perfoliatæ ſimilia. Radice nititur perenni, candicante, gracili & in partes diſtracta, lignoſo intus neruo. Saporem habet tota herba ſubacrem, aliquantulum amarum, & ſaliuam prouocantem, perfoliatę non diſſimilem. Naſcitur montanis locis, ſolum amat argillaceum, calcario lapidi mixtum.

✳ Heyl aller welt. *Pontanus Elaphuboſcum uocat ex Gallia.*

DE GERANIO *ſupino maiore, [ſolijs ferè cicutæ, locis cultis naſcitur, etc: Videtur autem cognatum Geranio primo Dioſcoridis.]* CAP. LXX.

GERAnium ſupinum maius, uiticulas ab una radice emittit plures, plerumq; cubitales aut maiores, (niſi ſolis ſiccitas impediat,) geniculatas, hirſutas & molles, undiq; per terram ſtratas. folia habet lõgiora quàm uncia, profundius inciſa et ſerrata, cicutæ foliis non diſſimilia, modicè hirſuta, dodrantalibus aut breuioribus pediculis utrinque adnaſcentia, non tamen in exortu coniuncta. Flores tota æſtate fert in longis & gracilibus pediculis, ab uno principio prodeuntes, paruos, quinquefolios, colore puniceos, numero quinq; ſex aut ſeptem, quibus totidem roſtrata ſuccedunt & reſupina capitula, quorum roſtra acubus æqualia ſunt. ea in maturitate inferius in quinas partes dehiſcunt, et contrahuntur, ſingulisq; partibus ſingula adhærent ſemina, oblonga, flaua & lanugineſa. Radice nititur oblonga, gracili, in partes diſtracta, candida, & ſemeſtri: quæ aliquantulum fœtet. Saporem habet tota herba aqueum ferè. Naſcitur cultis agris & hortis, & minimè in campis aut herboſis locis.

DE VRTICA *minore.* CAP. LXXI.

VRTICA minor caulem pedalem aut proceriorem erigit, aliquantulum ſtriatum, & aculeatum, folia ex interuallo profert bina, breuibus quidem, ſed ad pungendum & urendum infeſtis ſpinulis armata, unciarum ferè duarum longitudine, latitudine unius, utrinq; acuminata, per ambitum profundius ſerræ modo inciſa, in exortu contrariis pediculis coëuntia, ſecus quę quaterni ſunt in ſingulis geniculis, ueluti exigui racemuli, minimos floſculos proferentes, parietarię floribus, figura, colore & quantitate æquales, quibus ſuccedũt nigra ſemina lino ſimilia, multò tamen minora. Profert etiam adnata è foliorũ alis ſingula ſimilibus foliis & racemulis ueſtita. Radice nititur breui, gracili, candida, ſemeſtri & inutili. Odorem habet dum tractatur grauem, guſtuq; dulcis eſt, præſertim ſemen, corpori admota uehemen-

mentissime urit, mirumq; est tam paruis aculeis adeò feruidam inesse naturam, ut ignis modo dolorem & pustulas excitent. Nascitur in hortorum areis, fossis, ruderibus & areis circa pagos.

* Beyter Nessel.

Vrtica minor. T.1.l.p.3. malor ibi malè legitur, pro minor.

Chamæpitys prima. T.1.25.p.80.

DE CHAMAEPITY *prima.* [*Aliqui tertiam hanc faciunt.*] CAP. LXXII.

CHAMEpitys prima ab uno radicis capite plures emittit coliculos, longitudine dodrantales, nonnunq; etiam pedales, graciles, teretes, rubentes, hirsutos & solidos, foliis undiq; plenos. ea breui admodũ interuallo, cruciformi & alterno positu à coliculis exeunt, è singulis geniculis bina in exortu coniuncta, ab uno principio internas unciales, angustas, hirsutas et minimè serratas partes diuisa: flores in foliorum alis singulos habet, Polii, Scordii aut Chamædryos floribus similes & æquales, colore luteos, floret paulatim ab imis geniculis incipiens, quapropter per totam æstatem flores producit: iis singulis quaterna succedunt, parua, oblonga & teretia, semina florum caliculis insidentia. Radice nititur oblonga, candida, semestri & inutili. Herba odorem spirat aliquantulum grauem, resiniferis arboribus non dissimilem, quarum comas forma etiam æmulatur, unde nomen inuenit. Saporem habet amarum. Nascitur in uineis & aruis, plurimumq; circa Vuirciburgum, in Boiohemia, & Renano tractu, solum amat aliquantulum pingue & calida loca.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 238 sur 645

DE BVGLOSSA *urbana, id est, Borragine.* CAP. LXXIII.

T. 1. 78. p. 237.

BVGLOSSA urbana quæ hodie Borrago ab omnibus medicis & pharmacopolis uocatur, caulem habet inferius pollice multo crassiorem, statim à terra in plura sesquicubitalia, ramosa et cõcaua brachia inæquali ordine diffusum, folia habet per terram strata, longitudine dodrãtalia, quinq; aut sex unciarum latitudine, utrinque ferè rotunda, digitali pediculo cauli adhærentia, rugosa, aspera & tactu strepentia: quæ uerò in ramis sub adnatis sunt folia prædictis minora existunt, sed similiter aspera. uestitur tota herba plurimis, paruis et fragilibus aculeis, tactu pruritum excitantibus, flores particulatim per totam profert ætatem, in summis adnatis cœruleos, latitudine unciales, in quinas acuminatas partes stellæ modo diuisos, teneros et in terram pronos, in quorũ medio quini nigricantes apices prominent, flores singuli ultra diem non durant, quibus excidentibus calix ipsorum radiatus claudítur, & incrementum capescit, fouetq; in se quaterna (ut plurimum) aut pauciora semina, oblonga, aspera, serpentinis capitibus aliquantulum similia, inferius ueluti angustum collum habentia, ea cum foris nigrum colorem in maturitate contraxerint, apertis denuo calicibus excidunt, & sequenti uere germinant. Radice nititur crassa, breui, candida, carnosa & semestri, nigris dodrantalibus fibris nutrimentum attrahente. Saporem habet tota herba dulcem & suauem. Nascitur in hortis, semel autem sata difficulter deletur.

DE ALTERA *Bugloſſa urbana.* CAP. LXXIIII.

EST & alia urbana Bugloſſa siue Borrago, quæ solo florum colore à priore differt, omnino enim candidos fert flores.

De

DE HERACLEA [*Sideritidem hanc primam faciunt, aliqui Tetrahit aut herbam Iudaicam nuncupant.*] CAP. LXXV.

HERAclea, quæ etiam Sideritis Heraclea uocatur, caulem habet dodrantalem, gracilem, quadrangularem & hirsutum, in binos ex interuallo ramulos, alternis & contrarijs lateribus exeuntes, ex interuallo distractum. folia statim à terra usq; ad summitatem fert breui interstitio, chamædryos quantitate, profundius & pulchrius ex obliquo incisa, minora & paucioribus incisuris diuisa quo summitati propiora: hæc è singulis geniculis bina alternis lateribus & cruciformi positu prodeunt. flores æstate paruos secus folia, ternos, quaternos aut nonnunquam plures fert, uiridibus, resupinatis & denticulatis caliculis insidentes, scordij aut chamædryos floribus, figura & rubente colore similes, quibus decidentibus demittuntur eorum caliculi, semenq; in se gignunt, exiguum, nigrum, scordio aut Chamædryi æquale. Radice nititur breui, fibrata, candida, annua & inutili: semen cum æstate ceciderit autumni initio germinat, folia tantum proferens, ea proximo uere enato caule flaccescunt: saporem habet amarum, odorem uerò acrem, grauem, ueluti si quis uinum & lupulum commisceat. Nascitur in uineis, & earum muris, caluisq; apricis & editis locis, nonnunquã etiam in aruis. solum amat pingue, calcario lapidi mixtum.

✳ *Est* zeyßgenkraut. *Non est Sideritis Fuchsij, quæ multò maior hac est, & arthriticis prodest.* Germanicè Beruffkraut.

T. 1. 39. p. 122.

DE PANICO. CAP. LXXVI.

PANIcum æstiuum est frumentum, culmum ex uno semine singularem erigit duobus plerumq; cubitis, fœcundo solo proceriorem, solidum & geniculis tumẽtibus præcinctum, in cacumine attenuatum. folia à geniculis singula exeunt longitudine plerumque cubitalia, latitudine unciali, acuminata & arundinea. spicam in summo culmo fert dodrantalem, & nonnunquã pedalẽ duorum ferè digitorum crassitudine, pronam & uulpinæ caudæ similem, semine exiguo, flauo & milio simili, plenam et conferctam. prodeunte è foliis, & increscente spica à duobus inferioribus culmi, geniculis, undiq; in orbem enascũtur, & in terram descendunt fulcra, quibus fulcitur ipse culmus, ne pondere nutantis spicæ sternatur, & humi procumbat: tanta est diuinæ prouidentiæ erga tam uilem herbam clementia, benignitas et solicitudo. Radicibus nititur fibratis, gustu et qualitate milio respondet. Seritur in agris.

DE PVLEGIO. CAP. LXXVII.

PVLEgium exigua est herba per terrã serpens, folia habet parua, subrotunda modicè acuminata, et obscuris incisuris

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 240 sur 645

T.1.6.p.23.

per ambitum ſerrata. Coliculos æſtate erigit dodrantales, graciles, geniculatos, ſolidos, in purpura rubentes, et modicè hirſutos. folia è geniculis profert uſque ad medium coliculorum prædictis ſimilia, nonnunquam etiam ramulos è ſingulis geniculis binos. reliqua autē & ſuperior coliculorū pars uſq; ad ſummitatem circa genicula ſingulos habet uerticillos, minimis et in cœruleo purpureis floribus plenos, quibus tantillum ſuccedit ſemen, florum uice exiguis & denticulatis caliculis inſidens, quo ſparſo ſe propagat. Cum autem coliculos produxerit, folia quę circa terram ſunt exarescūt. Radicibus nititur exiguis, fibratis, inutilibus & hyeme cum herba intereuntibus. odorē ſpirat acrem, aromaticum et gratum, quo animi deliquium patientes excitat, ſaporem habet cum iucunda acrimonia tenuiſſimum, totum palatum penetrantem. Naſcitur campeſtribus, nec herboſis locis, fluminum inundationi obnoxiis.

DE HORDEO *glabro.* CAP. LXXVIII.

HORDEum glabrum æſtiuum eſt frumentum, culmos ex uno grano emittit decem, uiginti, triginta, aut nonnunquam plures fœcundo ſolo, noſtrati hordeo ſimiles & æquales, quod etiam ſpicis & ſpicarum ariſtis æmulatur, ſemen habet hordeo æquale, tritici modo purum, glabrum & nitidum, facilè dum tractatur, à glumis recedens. Radicibus nititur multis, tenuibus & fibratis. Semen guſtu hordeum & triticum imitatur. Solum amat fœcundum.

✻ Dodonæus, à quo Eiconem hanc mutuati ſumus, zeopyron uocat: & ex Galeno etiam Gymnocrithon id eſt, Hordeum nudum. Tritici (inquit) ſpecies eſt, zeæ & hordei ſimilitudinem quandam referens.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 241 sur 645

Hordeum glabrum.

DE CHAMAEPEVCE. [*Quærendum an hæc Erica altera Matthioli sit, quam pingit, non describit.*] CAP. LXXIX.

CHAMAEpeuce frutex est plurimis à terra assurgens uirgis, in summitate rubẽte lanugine obsitis. folia habet sesquiuncialí longitudine, angusta, gracilia, retroflexis utrinq; laterum extremitatibus, & à tergo modicè hirsuta, flaua, hyeme uirentia: flores ueris exitu in summis uirgis producit, paruos, candidos, * & foliaceos, corymborum modo coaceruatos, his singuli succedunt paruí, aridiq; fructus, hordeo minores, in quibus tantillum clauditur semen. Radicibus nititur longis, obliquis & fibratis, foris in flauo rubentibus. Odorem folia, flores & fructus grauissimum habent: saporem uerò acrem & uehementer tenuem. Nascitur macris, putridis uliginosisq; locis, sub Tædis arboribus.

Dioscorides flores roſæ ei tribuit, quod fortè perperam legitur. Plinius florum non meminit.

* *Hæc non Cordi Chamæpeuce, mihi ignota: sed nostra est.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 242 sur 645

Chamæpeuce. T. 1. 189. p. 555.

Mercurialis masculæ sylvestris.

DE MERCVRIALI *masculæ sylvestri.* CAP. LXXX.

MERCVrialis masculæ sylvestris, masculæ Mercuriali in cultis locis nascenti, caulibus, foliis & semine similis existit. folia tamen nigriora, durriora, siccioraq; habet, semen etiam multò maius. Radicibus nititur obliquis aut transuersis, (à quibus plures exeunt fibræ) iisq; non annuis, ut urbana, sed diuturnis & perennibus. Qualitate urbanæ respondet, non tamen adeò efficax est in soluenda aluo. Nascitur in pinguibus syluis.

DE MERCVRIALI *fœmina sylvestri:* [*Aliqui fœminam in hoc genere esse negant: nec ego reperisse memini.*] CAP. LXXXI.

MERCVrialis fœmina sylvestris, Mercuriali fœminę in cultis prouenienti similis est, nigrioribus tamen foliis, & maioribus seminum racemulis constat, neque annuam habet radicem, sed perennem, obliquam, & fibratam: qualitatibus Masculæ respondet, iisdémq; locis gignitur.

De

DE TRITICO *Bactriano*. CAP. LXXXII.

BACTRIanum ſiue Indicum triticum æſtiuum eſt frumentum. Culmum profert tricubitalem, geniculatum, digiti craſſitudine, ſolidum, intus fungoſa medulla plenum. folia habet cubito plerumq; longiora, trium aut quatuor unciarum latitudine, uenoſa & arundinea. ſpicas in ſummo culmo fert dodrantales, plerumq; graciles & raras olyrę ſpicis ſimiles, & ſimiliter florentes, aliquando quindecim, uiginti aut triginta, quæ poſtquam defloruerunt exareſcunt, & nullum ſemen producunt. quæ uerò fructum ferunt ſpicæ, inferius è culmi geniculis exeunt, nonnunquã tres aut quatuor, at à ſingulis nodis ſingulæ, longitudine dodrantales aut maiores, manum implente craſſitudine, multis foliaceis tunicis tectæ, tam ſtrictæ in ſummitate conuolutis, ut ne aquam quidem tranſmittant quæ ſpicas corrumpere poſſit. ſpicæ cum ad iuſtam magnitudinem peruenerint florum uice numeroſos, longos, & candicantes producunt, ueluti capillos è ſtricto cacumine prominentes, & ſinguli ſingulis adhærent ſeminibus, ea detractis (cum exaruerunt tunicis) conſpiciuntur piſi maioris quantitate, & ſine glumis aut ariſtis octo aut decem uerſibus in longitudinem porrectis, fungoſum mediaſtinum undiq; amplectuntur, tamq; arctè coniunguntur, ut propter compreſſionem anguloſa fiant, & nonnunquam rumpantur, colorem habent flauum aut croceum. inuenitur etiam peculiare genus, omnino rubentibus & nigricantibus granis. Radicibus nititur multis, obliquis & fibratis, quibus etiam accedunt fulcra quædam ab imo geniculo undiq; exeuntia, & in terrã demiſſa, quibus uento agitata ſeges ſuſtentatur: ſolum amat pingue & humidum. Saporem ſemina habent cæteris frumentaceis dulciorem & ſuauiorem.

★ Türckiſch oder Indianiſch Korn.

Triticum Bactrianum. T. 2. 26. p. 651.

Aſarum. T. 1. 20. p. 64.

DE ASARO. CAP. LXXXIII.

ASARVM breues per terram ſpargit coliculos, à quibus folia exeunt hederacea, trium digitorum aut duarum unciarum latitudine, denſa, rotunda & iuxta pediculum in ſinum recedentia. flores iuxta terram, foliorum pediculis annexos, primo uere producit, Hyoſcyami uaſculis ſimiles, minores tamē trifido labro, & introrſum curuato, colore purpuraſcentes, in quibus ſemina ſunt uitis acinorum nucleis ſimilia, minora tamen, anguloſa & breuiſſimis ueluti aculeis exaſperata. Radices per terræ ſuperficiem ſpargit perennes, numeroſas, in geniculis fibratas, iunceę gracilitatis, in pallido fuſcas, ſapore aromatum modo acri & iucundo, odore admodum grato, uehementi & Nardum æmulante, quæ manſæ uomitum cient, uiret tota hyeme, & radicibus ſe propagat, naſcitur etiam ex ſemine. Prouenit montanis & frutetoſis locis, ſolum amat pingue & denſum, plurmúmq; ſub corylis.

DE CORRVDA. [*uel ſylueſtri Aſparago aculeato.*] CAP. LXXXIIII.

CO Rruda Aſparagi ſpecies eſt, ſylueſtri Aſparago ſimilima, præterquā quod folia non mollia, ſed aculeorum modo dura & acuminata habeat. Naſcitur iiſdem quibus ſylueſtris Aſparagus locis. rarò tamen ſimul proueniunt. maior enim Germaniæ pars ſylueſtri Aſparago abundat. eæ uerò Germanię regiones quæ Viennam Auſtriæ circumiacent, Corruda ſcatent. qualitates habet eaſdem quas inculti Aſparagus.

✻ *Corrudæ ſiue Myacanthæ imaginem ex Dodonæi libris appoſuimus.*

Corruda. *Phyllitis. T. 1, 188. p. 549.*

De

DE PHYLLITIDE. CAP. LXXXV.

PHYLLItis, quæ etiam Hemionium appellatur, plura ab uno cespite folia emittit dodrantalia aut pedalia, duarum unciarum plerumq; latitudine, acuto Rumici similia, obtusiora tamen, speciosiora, glabra & densa: à tergo ab utraq; spinæ parte oblongos, hirsutos, flauos aut rubentes, ueluti uermiculos, deinceps per transuersum, & ferè obliquum dispositos ferentia. Radicibus nititur numerosis, masculæ filici similibus, implicitis foliorum uestigiis consistentibus, fibratis, foris nigricantibus, intus autem in pallido uiridibus: neque caulem, neq; florem, neque semen fert, è uermiculis tamen foliorum, in puluerem resolutis & sparsis nascitur. Viret tota hyeme, & ab iisdem radicibus noua folia singulis annis profert, prioribus numerosiora: saporem habet tota herba adstringentem, cum tenuitate aliqua. Prouenit umbrosis & saxosis montibus: solum amat pingue, non tamen ex ipsa terra immediatè nascitur, sed ex musco lapides & præsertim calcarios tegente.

* Vnser Hirschzung.

DE POLYGONATO *tenuifolio* [*aliqui erectum, uel angustifolium cognominant.*] CAP. LXXXVI.

T.1.132.p.400.

POLYgonatum tenuifolium, caulem (aut aliquando plures) erigit cubitalem, iunceæ gracilitatis, teretem, leniter striatum, aliquantulum asperum & purpureis punctis seu maculis consperſum, foliis uenosis, glabris, digito paulò longioribus, semunciali latitudine, & utrinq; acuminatis uestitum, secus quæ ueris exitu oblongi candidiq; flores sunt, quibus paruę rubẽtes & rotundæ succedunt baccæ, unum atq; alterum *cartilagineum semen continentes. Radice nititur perenni, longa, digitali crassitudine, geniculis ex interuallo præcincta, in quibus singulorum caulium uestigia eaque impressa apparent, foris sufflaua, intus candida & fragili in transuersum sub terræ superficie sparsa, tenuibus fibris capillata, Polygonato simili, ea gustu dulcis, simulq; amara existit. Baccæ eius asparagi baccas glutinosa substantia & sapore imitantur. Nascitur editis & montanis syluis, plurimaq; in Hercyniæ syluis.

* imò trid semper.

DE POLYGONATO, [*quod uulgò sigillum Salomonis uocant.*] CAP. LXXXVII.

POLYgonatum caulem erigit cubitalem (nonnunquam etiam plures) iunci modo gracilem, teretem & glabrum, ex interuallo singulis uestitum foliis, digitali longitudine, & duorum digitorum aut unciarum latitudine, uenosis, glabris & utrinq; in obtusum mucronem turbinatis, secus quæ flores medio uere erumpunt candidi & oblongi, foliis numerosiores præ-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 246 sur 645

Polygonatum. T. 1. 132. p. 339.

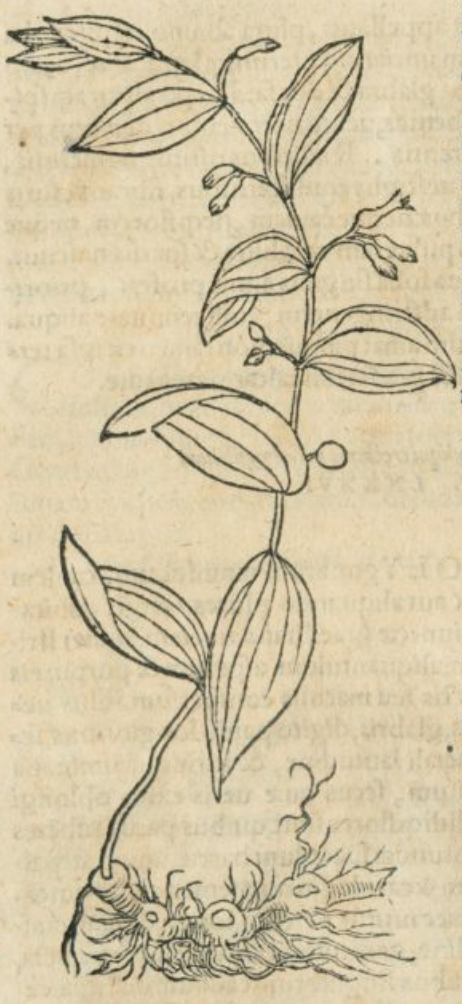

sertim à radice incepta supputatione, quibus singulæ succedunt baccæ, pisi mediocris quantitate & rotunditate, primùm uirides, in maturitate uerò nigræ, cartilagineo semine farctæ. Radice nititur perenni, longa, digitali crassitudine, ex interuallo geniculis præcincta (in quibus foliorum impressa uestigia apparent) candida, fibrata, fragili & transuersa, quæ gustata glutinosum, subdulcem et nauseabundum cum saporem tum odorem remittit. baccis eadem est qualitas. Nascitur in syluis tam planis quàm montanis.

✻ Polygonatum curuum seu latifolium, Germanicè Weyßwurtz/ Gelengkwurtzel.

DE POLYGONATO *anguloso, [quod superiori simile est, sed caule anguloso. etc.]* CAP. LXXXVIII.

POLYgonatum angulosum uulgari Polygonato per omnia respondet, præterquam quod caulem non teretem, sed angulosum proferat, & flores multò maiores, & ab inferiori parte subuirides. radices quoque non adeò tumidis turgent geniculis, & fibras non solùm ab inferiori parte, uerum etiam à superiori proferunt, qualitatibus autem uulgare polygonatum æmulatur.

DE MALVA *satiua laciniosa.* CAP LXXXIX.

MALua satiua laciniosa, caulem singularem erigit, humana statura plerumq; multò proceriorem, numerosis & cubitalibus adnatis ramosum, iuxta terram unciam & nonnunquam duos digitos crassitudine uincentem, modicè angulosum, glabrum, intusq; angusta concauitate peruium. folia fert glabra, sub ramulorum exortu singula, inferius dodrantali quoquo uersus latitudine, in quinas, senas aut septenas (non tamen profundius incisas) per ambitum crebro laciniosas & infractas partes diuisa. quæ uerò in summis uirgis folia sunt, his magnitudine cedunt, flores per totam æstatem secus folia fert plures, paruos, candidos & quinquefolios, quibus singulis plura succedunt semina in orbem mucroni cuidam uelut centro circumpositа, quinquepartito calice insidentia. Radice nititur semestri, pede longiore, inferiorem caulis partem crassitudine æquante, singulari, candida & fibrata. tota herba gustu dulcem, lubricum & glutinosum refert saporem. Triti caules muco similem lentorem remittunt. seritur in hortis.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 247 sur 645

Malua hortenſis criſpa.

Malua ſylueſtris recta.

DE MALVA *ſylueſtri recta.* CAP. XC.

MALVA ſylueſtris recta rectum erigit caulem ſeſquicubitalem, minimi digiti craſſitudine teretem, raris pilis hirſutum, ſtatim à terra in ramos diuiſum. folia habet longis pediculis inſidentia, quinque digitorum aut unciarum latitudine, & quinquepartita. flores æſtate fert ſecus ramos & folia ſylueſtribus roſis ſimiles & æquales, quinquefolios, & in ruffo candicantes, quibus in orbē diſpoſita ſuccedūt ſemina. Radice nititur ſemeſtri, pedali aut longiore, digiti craſſitudine, candida & in partes diſtracta. tota herba guſtu dulci & glutinoſo ſentitur. Naſcitur in aggeribus, hortorum areis, & circa rudera.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 248 sur 645

DE OCIMO *nigro, [Basilici specie, cuius nigra sunt semina. Herba Ocimo maiori cognata uidetur, cuius eiconem è Trago addidimus.* CAP. XCI.

Ocimum nigrum. T. 1. 8. p. 31.

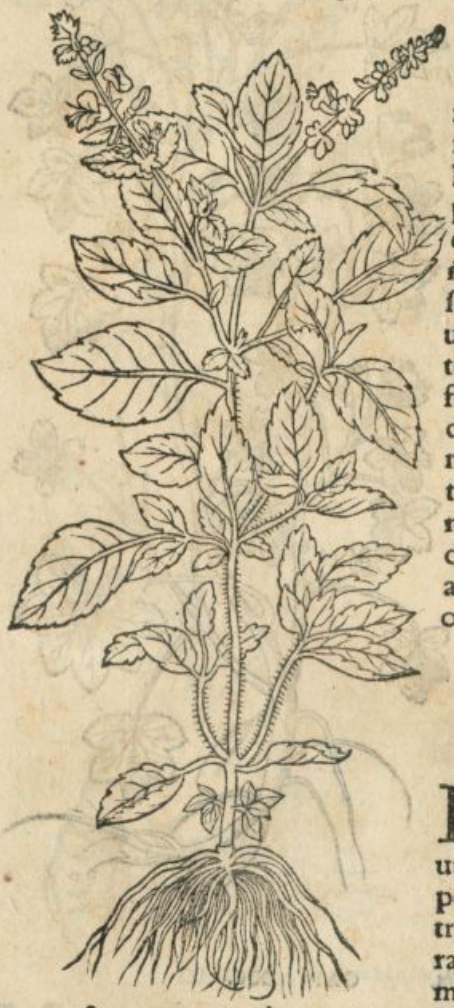

OCIMVM nigrum caulem emittit pede proceriorem, per interualla binos ramulos contrario exortu & alterno positu proferentem, colore purpureos & glabros. folia sub ramulis habet sesquiuncialia plerumq; paulò angustiora, in mucronem desinentia, glabra & modicè per ambitum incisa, solani foliis similia, minora tamen, in summis uirgis breui interuallo se proferũt, ueluti uerticilli colore in purpura nigricantes: à quibus candidi & hiantes prominent flores, superiori & erecta parte rubescentes, quibus dilabentibus succedunt exigua & nigra semina denticulatis caliculis insidentia. Radice nititur longa, gracili, fibrata, semestri & inutili. Tota herba uehementer odorata est, saporem habet dulcem, modicè acrem & tenuem. seritur apud nos in hortis odoris causa.

DE INTYBO *nauseoso.* CAP. XCII.

INTYbum nauseosum folia habet digito longiora, unciali plerumq; latitudine, utrinq; in partes diuisa, & hirsuta, undique per terram strata. è quorum medio duo aut tres assurgunt caules, in plures dodrantales ramulos & surculos diuisi, in quorum summitate lutei et capillati sunt flores, in pappos canescentes, qui unà cum oblongo semine auolant. floret particulatim & diu. folia enatis ramulis pereunt. quæ uerò in uirgis sunt folia prædictis multò minora existunt, radicem habent paruam & fibratam, quæ unà cum foliis inferioribus liquorem incisa remittit non omnino candidum, gustu uehementer acrem & nauseabundum, cuius qualitas nullis uerbis exprimi potest. Nascitur in editis uineis, solo pingui & glutinoso.

DE COLOCYNTHIDE *grandi, oblonga.* CAP. XCIII.

COLOcynthis grandis, oblonga, ab una radice uiticulam emittit digitali aut pollicari crassitudine, quæ in multas alias angulosas, undique per terram aliquot orgyarum longitudine sparsas diuiditur. hæ iuxta exortum graciliores sunt. at aliquantulum reptando progressæ digiti ferè crassitudinẽ consequuntur, eædem dodrantali interuallo geniculis præcinguntur, secus quæ capreolos emittit, & singula erigit folia longitudine & latitudine pedali, in tres partes lupuli modo secta, tactu aspera & breuibus aculeis horrida, pedalibus aut cubitalibus, teretibus, asperis, conca-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 249 sur 645

concauiſq; pediculis inſidentia, ab iiſdem geniculis radices in terram demittit tenues, quibus nutriendo fructui ſuccurrit, flores ſecus foliorum exortum profert duplicis generis, fœcundos & ſteriles. Steriles longo concauoq; inſident pediculo, liliiq; figuram & quantitatem habent, præterquam quod intus hirſutus & colore luteus ſit, atq; labrum ipſius in quinas tantùm partes diſſecetur, reliqua floris pars concaua & continua eſt, in cuius medio cachryi ſimile capitulum eminet, retro ipſum florem nullum extuberat tuberculum, quod ſecuturi fructus ſpem faciat. fœcundus autem flos breuiori, ſolidiori & craſſiori nititur pediculo, intusq; tria craſſa, hirſuta, luteaq; tubercula, ſtaminum uice continet, quibus in fundo floris melleus liquor circumfunditur: retro florem capitulum eminet, quod decidente flore in grandem & humi procumbentem excreſcit fructum, longitudine plerumq; dodrãtalem, ea craſſitudine, quæ utraq; manu circumamplecti uix poſsit, duarum ciuilium librarum pondo habet, is primum uiridem colorem, poſtea candicantibus maculis conſpergitur, in maturitate poſtremo totus in luteo pallet, & circa pediculum eminentibus angulis diſtinguitur. diſſectus, corticem primum oſtẽdit durum, lignoſumq;, mox flauam, cartilaginoſamq; carnem, & in medio eius ſex ordines ſeminum candidorum, oblongorum, acuminatorum, latorum & planorum. in quibus candidus eſt nucleus. Radice nititur ſemeſtri & admodum breui, à qua aliæ multæ candidę in diuerſas partes exeunt, longitudine cubitales, & funiculorum modo tenues. quod ſi quis plantam hanc humi repere nolit, ſupra cameras perticis extructas ducas, ea enim ratione capreolis baculos apprehendet, & attegias ſiue ſcenas faciet. Saporem fructus habet amariſſimum & grauem odorem, ſeminis autem nucleus dulcis eſt. Seritur ſpectaculi gratia in latis hortorum areis.

DE COLOCYNTHIDE *grandi, rotunda.* CAP. XCIIII.

COLOcynthis grandis, rotunda, oblongæ grandi et colocynthidi, uiticulis, capreolis, floribus, foliorum magnitudine, radicibus, aſperitate atq; omnibus aliis accidentibus ſimilis & æqualis eſt. duobus tantùm differt. folia namq; in quinas partes diuiſa habet, fructúſq; minores ſuperficie æquali, pondere ciuilem librã excedentes, & globi inſtar rotundos aut modicè planos utrinq; tam circa pediculũ quàm floris ueſtigium modicè eminentibus angulis diſtinctos: quibus color eſt primùm uiridis, in maturitate uerò pallidus, qui diſſecti ſubſtantia, ſeminum ordine & figura oblongis ſimiles ſunt, præterquam quod nonnunquam octonos ſeminũ ordines habeat, ac totidem quoq; oblongæ colocynthidi contingere poſſunt. Sapore et odore oblongæ reſpondet.

DE ZVCHA *rotunda, mediocri.* CAP. XCV.

ZVCHA rotunda, mediocris uiticulis, capreolis, foliis, floribus, radicibus, aſperitate, atq; omnibus aliis proprietatibus oblongæ & grandi colocynthidi ſimilis exiſtit: fructum uerò habet globi modo rotundum, aut modicè compreſſum: in ſuperficie modicè, ita ut uix appareat tuberoſum, quàm grandis, rotundæ colocynthidi paulò maiorem, pondere ciuilis libræ unius cum dimidia: principio uiridẽ, deinde maculoſum, in maturitate uerò luteum: qui diſſectus luteam carnem oſtendit, & in medio eius ſex latorum, oblongorum, acuminatorum, candidorumq; ſeminum ordines, quibus candidus ineſt nucleus. Saporem habet fructus dulcem, ſemen uerò dulciorem. ſeritur prædictorum modo.

DE ZVCHA *rotunda minore.* [*Zucha Italis Cucurbita eſt. Matthiolus zuchas Indicas depingit.*] CAP. XCVI.

ZVCHA rotunda, minor per omnia mediocri ſimilis eſt, præterquam quod folia latiora habeat, fructus autem minores, ſed eminẽtioribus angulis ſtriatos,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 250 sur 645

& in ſuperficie magis tuberoſos, quorum etiam cortex multo lignoſior & durior eſt quàm mediocris zuchæ, carnem habent ferè croceam, et ſenos ſeminum ordines, ſapore mediocri zuchæ reſpondet, cui etiam ſimiliter colitur.

DE COLOCYNTHIDE *turbinata.* CAP. XCVII.

T.2.98.p.828.

COLOcynthis turbinata uiticulas, capreolos, folia & flores grandi & oblongæ colocynthidi ſimiles profert, & ſimiliter per terrram repit, ſed omnes partes tenuiores habet. fructum producit piri modo turbinatum (cuius pyramis circa pediculum eſt) ouo maiorem in maturitate flauum, & candicantibus lineis per longitudinẽ diſtinctũ, foris durũ et lignoſum, intus autem fungoſa carne plenum, in qua quatuor oblongorum, planorum, paruorum ac candidorum ſeminum ordines continentur. Radicibus nititur prædictis ſimilibus, ſed minoribus multò, quibus ſemeſtris eſt uita, è geniculis autem nullas in terram demittit radices. Saporem habet amarum, ut prædictæ colocynthidis ſpecies, quibus etiam ſimiliter colitur.

DE COLOCYNTHIDE *oblonga, glabra.* CAP. XCVIII.

COLOcynthis oblonga, glabra, uiticulis, capreolis, foliis, flore & radicibus grandi & oblongæ colocynthidi ſimilis & æqualis eſt, folia tamẽ quoquouerſus dodrantẽ uix excedunt, & non longè à mucrone duabus inciſuris, ſed non profundis in tres partes diuiduntur: fructum habet oblongum, eidem colocynthidi ſimilem, ſed ſine angulis & omnino glabrum, minorémq;. nam longitudinis circumferentia quindecim uncias: raro excedit, latitudinis uerò duodecim uncias complectitur, colorem habet primũ uiridem, in maturitate uerò obſcurè luteum ac in pallorẽ ſaturatum degenerantem, ſeminum ordine, colore & quantitate, atq; carnis ſubſtantia, colore ac ſapore prædictas colocynthides æmulatur, quibus etiam ſimiliter in hortis colitur.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 251 sur 645

DE CVCVRBITA *Cameraria.* CAP. XCIX.

T.1.97.p.824.

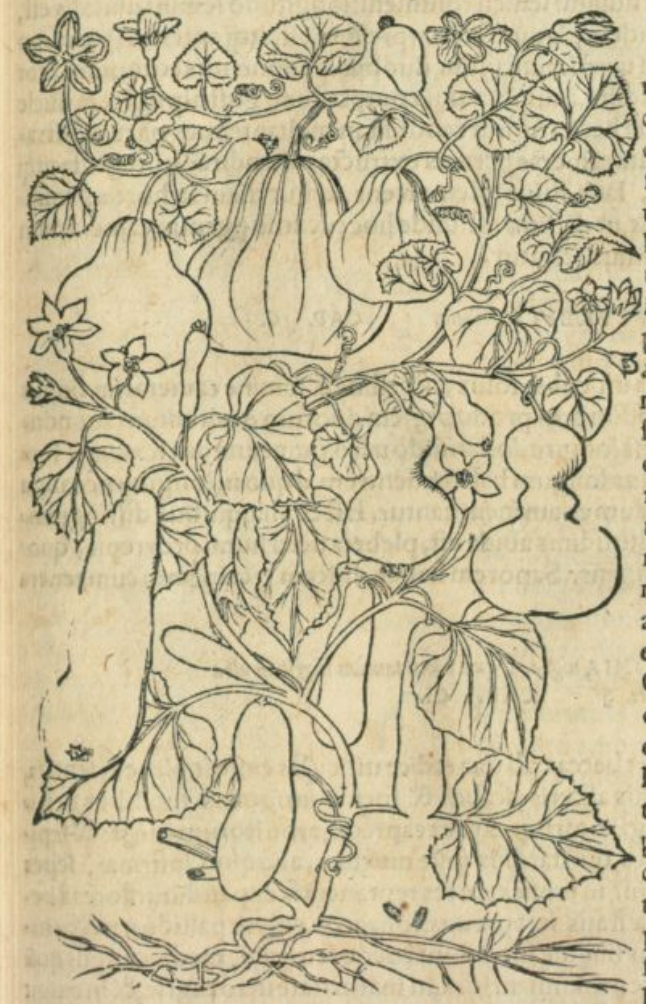

CVCVRbita cameraria quæ ante camerarum feneſtras ſeritur, uiticulam ab una radice emittit, quæ in multas alias angulo ſas, teneras & modicè concauas uiticulas diuiditur, folia ex interuallo proferentes, ſingula ferè rotunda, niſi in iis anteriori maximè parte tres pleruſq; acuminati anguli eminerẽt: eadem eminentiis quibuſdam breuiſſimis rariſq; per ambitum circumuallantur, & tactu mollia ſunt, foliorum Altheæ modo, magnitudo eorum ſeu latitudo ſecundum natalium diuerſitatem uariat, fœcundo autem aprico et humido ſolo, apud nos in Germania pedem cum quadrante interdum latitudine excedunt: pediculus iis eſt longus, tener, leniter hirſutus, modicè concauus et propemodum teres, ſi non modicè canaliculatus eſſet eo latere, quo ſuperiori foliorũ parti reſpondet. capreolos ſecus folia producit ſingulos, quibus affixos baculos & perticas apprehendit, in magnam altitudinem aſcendens, flores iuxta folia & capreolos ſert figura liliaceos, partim ſteriles, partim uerò fœcundos, utriq; quinis candidis, intus hirſutis, ſeſquiuncia longioribus, uncia paulò anguſtioribus, foráſq; modicè reflexis & repandis conſtant foliis. differunt tamen inter ſe. Si quidem ſteriles breues habent in medio apices & hirſutiores ſunt, nec quicquam habent tumidi poſt ſe (ubi pediculo iunguntur) quod ſequuturi fructus ſpem faciat. Fœcundi uerò in medio tria craſſiuſcula, bifidaq; ſtamina continent, nec immediatè pediculo iunguntur, nam inter ipſos flores & pediculum paruum & leniter hirſutum extuberat, quod tenera cucurbita eſt, capitulum, iuxta annexum in anguſtum collum deſinens, quod marceſcente flore paulatim accreſcit, deinde ab autumno in magnam molem, quam cucurbitam uocamus auctum matureſcat, magnitudo & forma non eſt eadem omnibus cucurbitis: quædam enim longæ ſunt, quædam uerò inferius uentroſæ exiſtunt, & ſuperius in anguſtum collum coarctantur. Cum apud nos in Germania feliciter enatæ maturuerint, longę quinos, ſenóſq; pedes longitudine & dodrantem cum uncia aſſequuntur, maximè ſi penſili licentia conceſſa, liberè pependerint. Ventroſæ autem interdum in duorum pedum longitudinem & pedalem latitudinem adoleſcunt: utrumq; tamen genus frequentius minus capit incremen-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 252 sur 645

tum. eam enim magnitudinem quam posuimus non semper nec ubiq; consequuntur, color omnibus est in maturitate flauus, durúsq; & ligneus correx, pulpa teneris est candida, gustu dulcis, maturis uerò fungosa, seminibusq; plena, præterquam in collo: nam eo loco uentrosæ nullum semen continent: longitudo semini uncialis est, latitudo autem semuncialis: idem planum et compressum est, atq; anteriori parte modicè acuminatum, posteriori uerò latiusculum, duobusq; eminentiis cornutum. cortícem habet lignosum, candidum, acuminatum, compressum, gustuq; dulcem nucleum claudentem. Radice tota herba nititur candida, in multas tenues partes distracta, eaq; semestri: in hortis sata cameras perticis extructas ascendit & obtegit, facitq; iucundas frigidásq; scenas, latis foliis solem arcens, seritur etiam in hortis pensilibus, ante cameras & feneſtras, ut dictum est. unde hoc cucurbitę genus camerarium Romani appellabant, ut Plinius testatur.

DE CVCVRBITA *Plebeia.* CAP. C.

CVCVRbita Plebeia uiticulis, foliis, floribus & semine cameratiæ similis est, fructum tantùm dissimilem producit, cui duorum dodrantum aut nonnunquam cubiti apud nos est longitudo, latitudo uerò quincunx aut sextans, forma sunt inæquali: nam inferius longum habent uentrem, à quo in longum nec angustum collum desinunt, interdum etiam incuruantur. Est & alia, quibus distinguuntur, differentia. cameraria altitudinis auida est, plebeia uerò humi prorrepit, quoquouersus uiticulas suas spargens. Saporem habet dulcem, carnémq; cum tenera adhuc est, quæ edendo sit.

DE BRYONIA *nigra,* [*quæ baccis tantùm nigris ab alba differt.*] CAP. CI.

BRYonia quæ nigras fert baccas, ab una radice uiticulas emittit plures, tenues, longas & angulosas, foliis asperis, scabris & forma uitigineis similibus uestitas. secus quæ singuli, longi, intortiq; exeunt capreoli, arbustorum uirgas & sepium sarmenta apprehendentes, quo facilius ipsæ uiticulæ, alioquin infirmæ, sepes scandant, quas ubi ascenderint, in omnes partes reptantes se expandunt: flores à ueris exitu usq; post medium æstatis fert paruos, foliaceos, colore pallidos, pauca intus stamina habentes, quibus singulę succedunt baccæ seu acini, mediocris pili quãtitate, forma rotundæ, colore primum uirides, in maturitate uerò nigræ, & in exiguos racemos congestæ, tactu molles, intusq; lubrico & glutinoso succo plenæ, quo quina senáue semina continentur, cannabis colore & quantitate, sed modicè acuminata, in latitudiem compressa, & candidum nucleum intra se claudentia. Radice nititur perenni, secundum ætatem grandi carnosaq;, longitudine plerumq; cubitum excedente, crassitudine brachij aut tibiæ, longo rapo aut Raphano simili, capite multis ceu uerucis tuberoso, in profundo in duas uel tres partes distracta, colore, foris incandido cineracea, intus autem candida, aut buxi modo pallida, quæ gustu amara & subacris est, cum adstrictione non pauca, & aliqua nauseosa qualitate abundati, eadẽ lubrico & glutinoso succo, & grauem odorem spirat, baccę siue acini, radicem qualitatibus æmulantur, minus tamen siccant. Colligitur primo uere mox prodituris asparagis, ex radice aqua, prę secto radicis capite, & excauata radice, quæ in cauum, (singulis diebus matutino tempore tollenda) confluit. ischiadicis utilis. Nascitur in sepibus.

DE BRYONIA *alba seu ruffa.* [*Radix enim alba est, acini rubent.*] CAP. CII.

HANC Bryoniæ speciem ob radicis candorem albam nominare cuiuis licet, eandem propter acinorum ruborem ruffam uocare minimè absurdum est, ui

ticulis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 253 sur 645

Bryonia alba. T. 2. 95. p. 820.

ticulis, foliis, capreolis, floribus, acinorum figura & substantia, & radicis mole nigræ similis est. differt tamen ab illa quòd acinos habeat rubentes, et radicem tam foris quàm intus candidiorem. succum radix habet nigra paulò uiscosiorem, easdem habet cum illa qualitates, sed efficaciores. Nascitur iisdem quibus illa locis, plurimaq; in Vuirtenbergensi Sueuia atq; Renana prouincia. in Hessia uerò, Saxonia, Vuestphalia, Pomerania, Marchia, Vuitrẽbergensi Electoratu, & Misnia nondum uidi nasci. nam hæ regiones nigra tantùm abundant.

* Stickwurtz/Teuffels Kirsche.

DE ZVCHA *maiore longa, [cuius fructus grandi & oblongæ Colocynthidi similis ac dulcis est.]* CAP. CIII.

ZVCHA maior longa, uiticulis, foliis, capreolis, floribus, seminibus, radicibus & asperitate, grandi oblongæq; colocynthidi similis existit. fructu uerò eiúsq; sapore ab illa differt. siquidem figura est longus, in longitudinis circumferentia uiginti sex plerumq; uncias complectens, latitudinis uerò ambitu octodecim uncias raro excedit. Pondere autem quinq; libras sex unciis superat, pediculo hæret crasso, angulo-so, nigro, solido & tactu aspero: à cuius annexu contigui inter se & tereti superficie exeunt anguli, ipsum fructum circa pediculum ueluti crassioribus striis ornantes. colorem habet principio uiridem, & candicantibus maculis conspersum: in maturitate uerò citrinum, superficie constat aliquantulum tuberosa, cauernosaq;, gustu dulcedinem resipit. Colitur in hortis.

DE ZVCHA *maiore rotunda.* CAP. CIIII.

ZVCHA maior rotunda, uiticulis, foliis, capreolis, floribus, seminibus, radicibus atq; asperitate iam dictæ longæ zuchæ similis est, folia tamen figura aliquantulũ ad uitis ac ficus folia accedunt. Fructum fert globi modo rotũdum, aut modicè in latitudinem depressum, crasso, angulo-so, aspero, solidóq; pediculo hærentem, (à quo longæ iusta anguli circumquaque exeunt) longitudinis circumferentia uiginti duas aut nonnunquam plures, pauciores ue uncias complectentem, ambitu uero latitudinis uiginti quatuor uncias nonnunquam excedentem, pondere autem quinque libras atq; octo uncias habentem, colore & cauernosa superficie lõgam maiorem zucham æmulantem. saporem habet dulcem, aqueo succo dilutum. Colitur ut longa.

Quærendũ an hæc sit zucha Indica Matthioli.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 254 sur 645

DE ZVCHA *grandi, rotunda, glabra.* CAP. CV.

ZVCHA magna, glabra, rotunda, maioribus zuchis uiticulis, foliis, capreolis, floribus, seminibus, radicibus & asperitate similis est. fructum producit grandi & rotundæ zuchæ figura similem, tam longitudinis quàm latitudinis ambitu uiginti duas plerumq; uncias complectentem, pondere autem quinque libras duabus unciis excedentem, pediculo crasso, anguloso, aspero, nigro solidoq; hærentem, à quo eminentes prodeũt anguli, undique per fructus latera transeuntes, donec circa floris uestigium collecti, rursus coniungantur. colorem habet etiã circa maturitatem in nigro subuiridem. Si uerò serenus & tepidus fuerit autumnus citrinum colorem induit, quod si cœlum frigidum & triste fuerit, tepido loco fouendus est, ut citrinescat. Carne constat flaua & dulci. Colitur prædictorum modo.

DE MELONE. CAP. CVI.

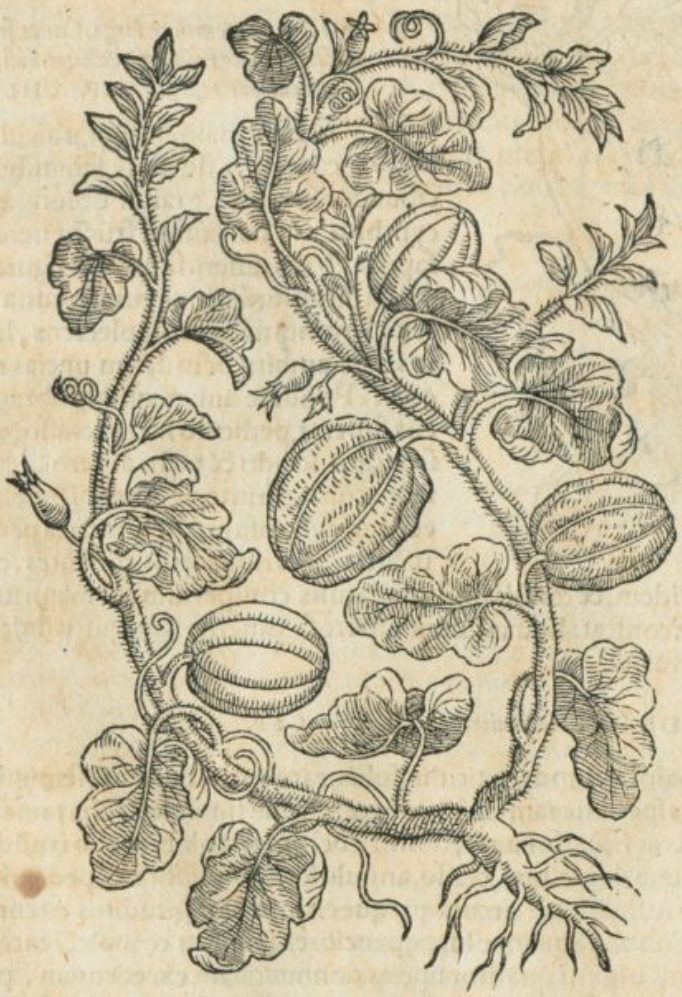

MELON quem ueteres cucumerem appellant uiticulas per terrã spargit asperas, bicubitales aut nõnunquam longiores, à quibus breui interuallo folia exeunt, in rotundo modicè angulosa, plerũque trientalia aut quadrãtalia, iuxta pediculum quam alibi latiora, aliquantulũ incisa, modicè serrata & aspera, secus quæ singuli intortiq; se proferunt capreoli, & iuxta hos flores foliacei in pallido flaui, qui partim steriles, partim fœcundi sunt. steriles post se nihil habent tuberosum: fœcundi uerò à tergo habent tuberculum, quod paulatim in fructum excrescit grandem, globosum, per longitudinem undiq; impressis angulis striatum, subscabrum, colore in cæsio flauum, magnitudine secundum regionum temperiem uariantem, plerumq; tamen tam longitudine quàm latitudine sex uncias excedit, uariat etiam figura, partim enim exquisitæ sunt rotunditatis, partim etiam oblongi: dissectus per longitudinem fructus, primùm ostendit subuiridem corticem, mox carnem teneram, mollem,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 255 sur 645

mollem, succosam, colore in flauo croceam, gustu dulcem, suauem atq; aliquantulum odoratam. in medio autem fructu pulpa est mollis, mucilaginosaq;, candidis, oblongis, acuminatis atq; compressis seminibus plena: quibus foris est lentus cortex, intus uerò candidus nucleus gustu dulcis, cum siccatus fuerit, pinguis & oleosus, semina integra longitudine semunciam habent, eam tamen plerumq; excedunt. Radice nititur oblonga, candida, carnosa & semestri. Colitur in hortis, copiosissimusq; Bambergi.

DE MELONE *moschatellino*. CAP. CVII.

MELON moschatellinus uiticulis, foliis, floribus, fructu, radice et asperitate, uulgari similis est, omnia tamen habet minora, teretioraq;, folia quoq; concinniora sunt, fructus gustus suauitate uulgarem excellit, atq; aliquem moschi odorem præ se fert, unde nomen inuenit. Culturam apud nos diligentiorem desiderat.

DE PEPONE. CAP. CVIII.

PEPO non habet suum proprium genus, à Melone diuersum. Nam ut Plinius inquit libro nono, capite quinto, Cucumeres cum magnitudine excessere pepones uocantur. Veteres namq; (ut antè etiam dictum est) cucumeres appellabant, quos modo Melones uocamus, neq; usquã inuenitur apud antiquos scriptores, Melonis uocabulum in hac significatione. Est itaq; Pepo grandis melon seu cucumis, ob magnitudinẽ & maturitatẽ, molliori, fluidioreq; carne & pulpa constans, huius plures species nouerunt hortulani, uulgares gustu Melones imitantur. qui uerò Germanicè Melpfeben appellantur, quasi Alphitopepones. farinæ modo in gustantium ore dilabuntur, succoq; qui propriè sic uocetur carentes. Bambergi felicissimè proueniunt.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 256 sur 645

DE COLOCYNTHIDE *grandi, candida.* CAP. CIX.

COLOcynthis oblonga, candida, grandis, uiticulis, foliis, capreolis, floribus, fructus quantitate, semine, radicibus, asperitate atq; amaro sapore, oblongæ, grandi & flauæ colocynthidi similis est, solo ferè colore huius fructus ab illius fructu differt, siquidem principio uiret, mox albicantibus, inæqualibus maculis ceu nubeculis aspergitur, postremo in maturitate totus albicat. Colitur in hortis prædictorum modo.

DE COLOCYNTHIDE *fungosa & leui, [uulgari.]* CAP. CX.

COLOcynthis leuis, quæ in frequenti usu est, uiticulas per terram spargit aspe ras, Meloni similes, in quibus folia sunt aspera & scabra, longitudine quadrantali aut maiore, latitudine paulò minore, in mucronem desinentia, atq; utrinque ex obliquo, & profundius in ternas plerumq; partes secta, ipsæ quoque partes suas incisuras habent. flores secus folia producit luteos, partim steriles, partim fœcundos, quos ex prædictorum descriptionibus discernere licebit. Fœcundos autem flores fructus sequuntur pilæ quantitate & rotunditate, à principio uirides, in maturitate uerò flaui, qui postq; exaruerunt ferè extremam leuitatem acquirunt, cortice uestiuntur propemodum coriaceo, quo detracto, candida apparet leuisq;, inanis, & fungosa pulpa, in qua per orbem longæ cauernulæ sunt, piro similibus seminibus plenæ, colore spadiceis, duro cortice candidum nucleum claudentibus. Radice nititur oblonga, fibrata, candida atq; semestri. Fructus saporem habet amarissimum, nulla alia saporis specie admixta. Colitur apud nos, sed paucissimis. trans maria uerò in calidioribus locis sponte in asperis gignitur.

DE CVCVMERE *Puniceo, [alij Momordicam uel Charatiam uocant.]* CAP. CXI.

CVCVmis puniceus, quem plerisq; Momordicam & Charatiam uocant, uiticulas emittit numerosas, graciles & angulosas, lõgitudine bicubitales aut tricubitales, undique foliorum plenas, quæ uitis aut Bryoniæ foliorum modo in partes secta sunt, tactu aspectuq;, glabra & mollia, latitudine quoquouersus trientalia, quadrantaliáue, capreolos secus folia singula producit, quibus intortis uicinos furculos Bryoniæ modo apprehendit, affixas uirgas ascendens. Flores æstate è foliorum sinu enascuntur, antequam aperiantur uiridi inclusa alabastriculo, postea se in quinque foliola ad florum foliorum spacia trãsitura, aperiente quinis paruis, modicè ex rotundo turbinatis, rugosis, luteisq; foliis constantes, latitudine interdum unciam excedentes. quorum aliqui steriles, aliqui uerò fœcũdi sunt. Steriles pauca, breuia, luteaq; stamina in medio habent, sed nullum post se tuberculum quod secuturi fructus principium sit. Fœcundi uerò terna reflexa, bifidaq; stamina in medio continent, & retro se oblongum capitulum secuturi cucumeris rudimentum, quod dilabentibus florum foliolis, paulatim in fructum excrescit oblongum, figura plerumque ouatum, superficie tuberosum, aculeis horridum, colore in ruffo puniceum, longitudine interdum Bessis, latitudine uerò sesquiunciam rarò excedentem, cartilaginea & rubente carne constantem, qui cum autumno iamiam imminente gelu maturitatem consequutus est, rumpitur ac dissilit, grauidamq; aluum seminibus ostendit, longitudine semuncialibus, latitudine angustioribus, anteriori parte modicè acuminatis, posteriori autem rotundis, planis ac ueluti compressis, fusco nigróue, aliquantulum rugoso, aspero, atq; ualde duro cortice, candidum nucleum,

propor-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 257 sur 645

T.2.130.p.899.

proportione, toti ſemini ſimilem, claudenti bus. Radice nititur ſemeſtri, breui, minimo digito graciliori, et in fibras deſinente, foris candicante, intus pallida. quæ guſtata primum aliquam dulcedinem reſipit, mox parua amaritudine atque acrimonia manifeſta, guſtus organa afficit, ſaliuam ciens. nuclei dulcem habent ſaporem, cum qualitate nauſeam minante. At ipſius fructus cartilago Colitur apud nos magno ſtudio, ſolum amat pingue, ſuſpenſum, crebram rigationem atq; aſſiduos ſolis radios.

FINIS LIBRI I.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 258 sur 645

VALERII CORDI DE plantis, liber II, quo illas præcipue persequitur, quarum historia à ueteribus uel exactè tradita non est, uel omnino præterita.

Quàm uarijs rerum ludat natura figuris,
Sola uel herbarum turba docere potest.

DE RANVNCVLIS: *Et primùm de primo uel paluſtri: deinde de reliquis tribus à Dioſcoride deſcriptis formis: tum de alijs quibuſdam.*
CAP. I.

Ranunculus paluſtris. T. 1. 30. p. 93.

* Vulgò Froſch pfeffer.

RANVNCVlus multas ſpecies habet: quarum prima in pinguibus, aquoſis & uliginoſis locis prouenit. caulem profert cubitalem, & aliquando proceriorem. habet is adnata ramulosq; multos. folia coriandri modo inciſa ſunt, multò tamen maiora, pinguiora, pallida & glabra. flores fert copioſos, unde & polyanthemos appellatur, foliaceos, (ut omnes eius ſpecies) luteos, & aliquando purpureos (hos autem raro apud nos) minores etiam quàm reliquæ eius ſpecies. ſemen paruum, denſum & copioſum, in oblongo ceu capitulo. radices habet multas, candidas & capillatas, ex uno capite prodeuntes, ſapore ſubamaro & acri: caules quoque, folia, flores & ſemina guſtu acerrima ſunt. Habet hæc præ cæteris apud nos prouenientibus, exulcerandi uim maximam.

SECVNDA *ſpecies.*

ALTERa Ranunculi ſpecies copioſè in Sardinia naſcitur, unde illi Sardoæ uel Sardiniæ herbæ nomen. differt à priore, quòd lanuginoſa, & pluribus foliorum inciſuris ſpectetur.

* Sardous Ranunculus.

Tertia

TERTIA *ſpecies.*

TErtia minima eſt. naſcitur in dumoſis, ſubhumidis, & ſtirpibus confertis locis, coliculo aſſurgit ferè dodrantali, & unico: cui tria folia contrariis pediculis canalium modo cauis adnaſcuntur. folia ſingula in plures diuiduntur inciſuras: è quorum medio unus flos luteus, foliaceus, intus eiuſdem coloris, ſtamina roſarum modo habens, emicat. dilabentibus florum foliolis, remanet in medio capitulum, unde enaſcebantur ſtamina, quod fabæ magnitudinem capeſsit, leuiter aculeato ſemine conſtans. Radicē mittit tranſuerſam, craſſitudine iunci, foris ſubrubram, intus uerò candidam, ſapore ualde ingrato, qui uix definiri poſſit. folia & pars coliculi flori uicinior maximam habent acrimoniam.

QVARTA *ſpecies, cognata tertiæ.*

QVARTA huic figura ſimilima eſt, ſed magnitudine paulùm excedit: folia tantùm nigriora habens. florum uerò foliola candida ſunt: in quorum medio lutea (ut in tertia) ſtamina uiſuntur. naſcitur iiſdem quibus tertia locis: utriuſq; radix uenenoſa eſſe dicitur. Hæ autem ſunt ranunculi ſpecies, quarum Dioſcorides meminit, præter has uerò ſunt aliæ, quas nos enumerare iam incipiemus.

Ranunculi genus, quod uulgò à menſe Mertzenblūmen uocant, id flores uel albos, uel roſeos, uel luteos profert.

T. 1. 30. p. 95. *ad tertiam ſpeciem.*

Ranunculus aruenſis. ad quintam ſpeciem.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 260 sur 645

QVINTA *ſpecies.*

QVINTA plerumq; in cultis prouenit, primæ ſimilis, minoribus tamen & tenerioribus foliis: graciliori, cõcauo et ſingulari caule, paucioribus floribus colore luteis, quibus ſingula ſubnaſcuntur capitula, in quinque, ſex aut ſeptem aculeatas partes (quæ ſemen ſunt) diuiſa. Radicibus nititur polyanthemi ſimilibus, cui qualitate etiam reſpondet. Naſcitur in aruis.

✻ *Ranunculus ſegetalis*, Acker Hanenfüß.

SEXTA *ſpecies, flammula.* [*Noſtra Flammula ceu rapulum in radice habet. Vide in octaua.*]

SEXTA eſt quæ à quibuſdam ob igneam mordacitatem flammula uocatur, iiſdem naſcitur locis. latioribus foliis iiſdémq; hirſutis, pluribus ab una radice hirtis caulibus. flores hæc maiores profert egregii ſplendoris, dilabentibus florum foliolis, capitulum è medio enaſcitur rotundum, aſperumq;, paruis planiſq; ſeminibus conſtans.

Ranunculus multiplex. ad ſeptimam ſpeciem. T. 1. 30. p. 94. *ad octauam ſpeciem.*

SEPTIMA *ſpecies.*

✻ Gefüllter Hanenfüß. SEPTIma coronaria uocatur, quæ in hortis ad uſum coronarum ſeritur: eſtq; factitia potius quàm natiua, folia habet circa cubitales caules apio ſimilia, hirſutáque, profundius ſecta: flores luteos egregii ſplendoris, non quinq; ſed pluribus foliolis farctos.

Tragus

* *Tragus Ranunculum syluestrem tum dulcem tum acrem, cultura multiplicare flores ait. Nos etiam album multiplicem habemus in Heluetijs.*

OCTAVA *species.* [*Hæc fortè est quam pingit Tragus libro 1, c. 30. hac Icone, nisi sexta sit præposita.*]

OCTAua lata, nigra & profundius secta habet folia: circa cubitales ferè caules, floribus, capitulis & qualitatibus sextæ similis.

NONA *species.* [*quam nostri Flammulam uocant, non sextam.*]

NONA subasperis & incultis locis prouenit, cognomento rotunda: folia, flores, capitula & caules sextę similes profert, ni breuiores essent caules. radicem habet paruam, globuli modo rotundam; à qua graciles & candidæ descendunt fibræ. Germanicè Grůßwurtz appellatur.

* Runder Hanenfůß.

Ranunculus minor, flammula. ad nonam speciem. *T. 1. 137. p. 413. ad decimam speciem.*

DECIMA *species.* [*quam aliqui Anemonis adnumerant, Germani* Ruchenschell *uocant.*]

DECIMA leptophyllon & comatum cognominare possumus, folia habet agresti pastinacæ similia, è quorum medio singularis exit caulis, cuius mediũ aliud folium incisuris diuisum, ac si multa essent amplectitur: in summo unicum florem sustinet, grandem, purpureum, foliis oblongis & repandis constantem. in quo

a

ſtamina lutea . quæ uerò in medio ſunt ſtamina in hirſutam comam mutantur, ſub quibus ſemen eſt clematidi ſimile.

* *Anemone quibuſdam*, Zucheſchell/Hackelkraut. *Ad Rhenum*, Gadeloſen.

VNDECIMA *ſpecies.*

VNDECima in montibus naſcitur, quartæ ſpeciei caulem foliaq; ſimilia habet aſperiora tantùm, florem item candidum ſed maiorem, è cuius medio, poſtquã folia floris defluxerint, capitulum auellanæ magnitudine enaſcitur, totum candida lanugine conſtans, in qua ſemen paruum, acerrimi ſaporis inuenitur. Radicibus nititur nigris, tenuibúſq;.

* Weyſſe bitzwurtz *Heluetijs, uel* Grawmeñle, *uel* Groß Schneeblůmen, *eadem uel cognata eſt.*

DVODECIMA *ſpecies.*

DVODECima platyphyllos non impropriè diceretur. Caules cubitales erigit, foliis oblongis, in eius ueſtitos lauri ſimilibus, gracilioribus tamen, flores, capitula, & radices octauæ reſpondent.

Ranunculi ſpecies duodecima Cordo. Reperitur & læuibus & ſerratis ſolijs.

Chelidonium minus. T. l. 35. p. 113.

De

DE CHELIDONIA *minore.* CAP. II.

CHELIdonium minus cuius florem Virgilius in quarto Georgicorum amel lum uocat, folia primo uere (circa hirundinum aduentum) ex una radice multa fundit longis pediculis, hederæ foliis similia minora tantùm, mollia & pinguia, & quà pediculis iunguntur in sinum utrinque excurrentia: ineſt mediis foliis purpurea macula, quæ tamen in locis plus æquo humidioribus illis deeſt, coliculos ex uno radicis ceſpite, multos eóſq; ſingulares ſine ramulis mittit, teneros, rubentes & concauos binis plerunq; contrariis foliis ueſtitos, in quorum ſummitate flos eſt luteus & aurei ſplendoris, ſtellæ modo per ambitum radiantibus, in eo foliolis pallidioribus, nec adeò ſplendentibus, ubi in medio ſtaminibus (quæ & ipſa lutea ſunt) iunguntur. radices ſubſunt candidæ, multæ, coaceruatæ tritici granis ſimiles, maiores tamen, & ad oliuæ cornicq; nucleorum magnitudinem accedentes, quarum ſuperior & germinibus propior pars gracilior exiſtit, radices quoque triticeis granis ſimiles, ex coliculorum geniculis iuxta foliorum eruptionem emittit ubi ipſi coliculi in terra ſternuntur. Sapore tota herba eſt ſubacri & aſpero. naſcitur humentibus & planis, & incultis locis.

DE CHELIDONIA *paluſtri,* [*Ego Caltham paluſtrem uocârim: noſtri* Moßblümen.] CAP. III.

T.1.44.p.142.

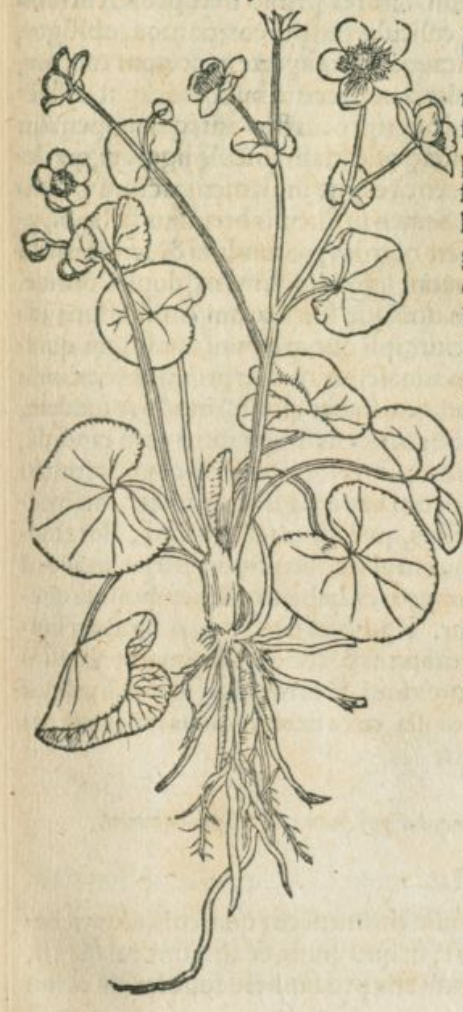

CHElidoniũ paluſtre, minori Chelidonię ſimilis eſt, per omnia tamen maius, minus rubent huius coliculi, folia item profundiore circa pediculum ſinu conſtant, & purpureis maculis carent. eſt etiam alia differentia, quòd minoris Chelidoniæ coliculi ſine ramulis naſcantur. hoc uerò circa ſingula in coliculo folia bínos emittit ramulos cum in minore Chelidonia bina ſemper folia ſingulares coliculos ueſtiant. Flores in ſummitatibus ſingulorum coliculorum ſingulos producit luteos, paucioribus tamen rotundioribus, multoq; maioribus foliolis quàm illius, conſtantes: in quorum medio ſtamina eiuſdem coloris uiſuntur. radices uerò ſubſunt minori Chelidoniæ diſſimiles: hellebori radicum fibris ſimiles, foris obnigræ, intus candidæ, longæ, graciles & inſipidę, folia floréſq; ſimilem minori Chelidonio ſaporem habent. naſcitur uliginoſis pratis & paluſtribus locis: iiſdem quibus minor Chelidonia temporibus *
Capitulum ſeminum eſt echinatum.

* Wyeſenblümen/Dotterblümen.

DE CHELIDONIA *phragmite,* [*falſo hactenus uſurpata pro Ariſtolochia rotunda apud Germanos.*] CAP. IIII.

CHELIdonia phragmitis, quam Aetius Capnium, Plinius uerò Capnum phragmitem & pedes Gallinaceos appel-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 264 sur 645

T.2.78.p.767.

lat. Nomẽ ſuum inuenit, quòd primo uere circa hirundinũ aduentum germinet ac floreat. Capnium uerò & Capnius phragmitis dicitur, quoniam herbæ priuatim capnus dictę, floribus et foliis ſimilis ſit, quódque circa ſepes & dumos naſcatur. Duplicis eſt hęc, ut ſubiungemus iam, differentię. una eius ſpecies coliculos, plerumq; duos diuaricatos, rubentes, longitudine dodrantales ex una radice profert: in quibus folia ſunt tria ſemper, ex uno pediculo exeuntia, & in plura inciſa, media inter capnum, rutamq; figura & quantitate tenera, ab inferiore parte tenuiſſimas uenulas ceu lineas habentia. ſubeſt coliculis ubi terræ iunguntur, folliculus pallidus, concauus, ſuperius apertus, gallinaceorum calcaribus ſimilis (unde & nomen) in quo antequam prorumperet tenella adhuc germina continebantur. flores primo uere profert in ſummis coliculis purpureos, paruos, oblõgos, concauos, ex una parte in acutam caudam, ex altera uerò ceu in bubonis caput deſinẽtes, habetq; totus flos antequam aperiatur minimę cuiuſdam auiculę figuram, qui deinde circa caput inhiantem rictum pandi-tur. Semen in ſiliculis breuibus & latiuſculis fert nigrum, rotundum & lentis modo planum, ſplendidiſſimum, duplici ordine. nam utriſque ſilicularum commiſſuris adnaſcitur, ipſi quoq; ſemini candidum quiddam adnaſcitur. ſtatim primo uere ex uiridibus adhuc ſiliculis fiſſis ſemen excidit. Radicem habet globuli modo rotundam, minimi meſpili magnitudine, tenui & ſufflauo cortice ueſtitam, intus uerò candidã, cuius exterior pars cum floret rara & flaccida, interior uerò ſpiſſior nuclei modo exiſtit, quæ & ipſa in ſe adhuc minimum nucleum ceu centrum continet. Altera illius ſpecies huic ſimilis eſt in omnibus partibus, quæ ſupra terram ſunt, flore tantum copioſiore, cuius color in iiſdem natalibus in alio coliculo purpureus, in alio cãdidus, & in alio in candido uiridis interdum apparet. habentq; flores minima quędam circa ſe foliola, ubi ex coliculo naſcuntur. Radicem uerò priori ſimiliter bulboſam, quæ quamprimum herba floruerit, rumpitur & concaua fit. quæ concauitas deinde terra repletur, radices hæ foris denſiores ſunt, & confractæ, in uiridi pallidũ colorem oſtendunt, naſcitur ſimiliter ut prior illa circa ueteres uiuas ſepes atq; uepres, pinguius tamen quàm illa ſolum diligit.

DE SISYRINCHIO, [*cui radices plerumq; duæ, piſi quantitate, ſibijpſis inſidentes, etc. flores lutei.*] CAP. V.

SISYrinchion primo uere folia croco ſimilia emittit: ſecus quæ coliculum tenerum, longitudine ferè dodrantali producit, in quo unum & alterum folium eſt, antedictis multò breuius, & hirſutum: è quorum alis pro numero foliolorum eorundem

dem flores lutei Chelidonii minoris foliis ✳ ſimiles, naſcuntur: quorum foliola foris in luteo uiridia exiſtunt. ſtamina in flore numero & poſitura foliolis reſpondent: in quorum medio exerit ſe triquetrum capitulum, ut in uiolis purpureis poſt florem, pallidum, eiuſdem coloris apicem habens. Radices ſubſunt plerumq; duæ piſi quantitate, ſibiipſis inſidentes, foris interdum luteæ, intus uerò candidæ, dulces & hordeum ✳ piſumq; aqua maceratum ſapore imitantes. numeroſam à radice remittit ſobolem milii quantitate & figura: quæ poſtquam proximo anno excreuerit, (non eodem ſed altero anno,) caules floreſq; producit. Naſcitur arenoſis, iiſq; aliquantulum humentibus aruis. Qui uerò in pingui planóq; ſolo ſub arboribus naſcitur, quò fluuiorum inundationes perueniunt, maior quidem eſt, ſed ſapore & uiribus ignauior.

✳ *fortè floribus.*

✳ *Inde quidam Erdmalz appellant.*

✳ *Sparganium minus olim Odus appellabat. Vide an Hyancintho paruo cœruleo Fuchſij cognatum ſit, uel potius Gladiolo.*

DE PETASITE. CAP. VI.

T.1.138.p.415.

PETASites, quæ propter foliorum cum petaſo ſimilitudinem ſic dicitur, Bechio cognata eſt, & ſtatim primo uere cum bechio & Chelidonia omni erumpit ceu uua purpurei coloris, quam paulatim coliculus rubens digitali ferè craſſitudine protrudit, ceu foliolis oblongis, rubentibus, & in cauitatem inflexis ab inuicem diſtantibus plenus, quæ operimentum in terra adhuc contentæ uuæ fuerant. uua autem ipſa poſtq; eruperit, in multa et ab inuicem diſtantia capitula diuiditur: in quibus numeroſi minimi & ſtellæ modo radiantes, intus purpurei, in extremitatibus uerò candidi naſcuntur floſculi, ſinguli in medio ſingulare ſtamen candido colore exerentes. coliculus proceſſu temporis reſolutis in pappos floribus flacceſſit & perit, à quo tempore folia, quæ à radice poſt florem erumpunt, incrementum accipiunt uſq; ad autumnum, ea ſunt prius bechii foliis ſimilia, nigriora tantũ, cum uerò ad iuſtam magnitudinem peruenerint, cucurbitinis foliis figura ſimilia fiunt, quibus neq; magnitudine etiam in autumno cedunt. Radicem habet magnam geniculis præcinctam, cui à lateribus aliæ graciliores ceu propagines adnaſcuntur

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 266 sur 645

geniculatæ & ipſæ.habet tota herba cum radice,præſertim ſi digitis conteratur gra uem odorem.Naſcitur pinguibus & uliginoſis locis,& iuxta pigros profluentes.

✳ Peſtilentz wurtz/Groß Letſchen

DE POLYGALO: [*Quidam non rectè Hedyſarum, neq; melius alij Fœnogræcum ſylueſtre nominant.*] CAP. VII.

POLYgalon caules dodrante longiores profert cui utrinq; folia uſque ad ſummũ cacumen adnaſcuntur, ea alterno ordine exoppoſitorum ſpacijs prodeunt, & lenti ſimilia ſunt,latiora tantùm, & multa contrarijs utrinq; pediculis uni ramulo innituntur, extremitate uerò unum folium plerumque imparem numerum efficit. exeunt è ſingulis alis ſecus folia longi pediculi, quibus in ſummo eſt coma purpureis floribus plena, qui cum caſuri ſunt paulatim flaueſcunt.floribus ſuccedunt uiciæ ſimiles ſiliculæ:in quibus ſemina lentibus æqualia ſunt,radicem unam atq; alteram habet dodrantali longitudine, digitali uerò craſſitudine, colore flauam, & ſapore dulci & leniter acerbo.

✳ *Glycyrrhiza ſylueſtris.conuenit enim glycyrrhizæ ſapore radicis.*

Polygalon.T.2.5.p.599.

Eruca maior.T.1.32.p.102.

De

DE ERVCVLA *maiore.* CAP. VIII.

ERVCVla olus eſt mediam quandam braſſicæ & Erucæ ſimilitudinem referens, folia habet erucæ modo diuiſa, modicè pinguia & braſſicæ modo lęuia, ſapore acri & amaro, ramulos ex uno caule ſtatim à radice fert multos, cubitales & interdum maiores, in quorum ſummitatibus flores ſunt Leucoiis ſimiles, in pallido candidi, nigricantibus uenis diſtincti, qui quatuor tantùm foliolis conſtant. diu floret & ob id ſemen totis ramulis adnaſcitur, quod paruum, nigrum & oblongum eſt, & in erucæ ſimilibus non tamen hirſutis ſiliculis clauditur, in ſummo ubi nullū ineſt ſemē, compreſsis & acuminatis. radicem habet paruam, lignoſam, & ob id inutilem.

DE GLADIOLO *paluſtri:* [*quem quidam Theophraſto ſic dictum ſuſpicantur: ſed Theoph. Cypirum,* λόγαφορ, *Gaza Plinium ſecutus Gladiolum uertit, Xiphion uerò enſem.* CAP. IX.

GLAdiolus paluſtris, folia ab una radice erigit multa, iridi ſimilia, anguſtiora tamen, triquetra, & ſuperius in mucronem deſinētia, è quorū medio caulis duûm triúmue cubitorum altitudine erumpit, inſigni lęuore & æqualitate præditus, in cuius ſummo flores multi, longis pediculis, ex uno principio naſcuntur, in purpura candidi, tribus foliolis conſtantes: ſub quorum interuallis alia tria (ſed illis minora) ſunt. ſtamina in ſe flores habent numero plerumq; nouem, croceo in ſummitate puluiſculo manus attrectantium inficientia. Habent ſinguli flores in medio capitulum, ſemini ferendo natum, & ſex partibus diuiſum, quibus ſunt ſinguli in ſummo repandi apices. omnibus huius capituli, angulis ſingulæ adhærent guttæ, admodū paruæ, cryſtalli modo translucidæ, ſapore & ſubſtantia mellis. Radices habet duas, quarum gracilior & nigrior deſcendit: craſſior uerò ſuperius ferè in ſuperficie terræ tranſuerſa fertur. utriq; propagines aliquot & multæ fibræ adnaſcuntur. habent radices ſaporem dulcem & glutinoſum. naſcitur autem pinguibus, limoſis & humentibus locis, quò fluuiorum inundationes peruenire poſſunt.

* *Gladiolus Theophraſti hic uidetur: alius uerò Dioſcoridis Gladiolus in ſegetibus naſcens, nempe Victorialis noſtra rotunda uel fœmina.*

DE STRVTHIO *uocato hodie,* [*uulgò Aſtrantia uel Imperatoria.*] CAP. X.

STRVthion folia habet lata, in ſingulis pediculis tria: quorum poſteriora duo in eo latere, quo pediculo propiora ſunt, ſingulas habent profundiores uſque ad ſpinam diuiſiones. tertium uerò quod in anteriore parte conſtitutum duas. nam in utroque latere uſq; ad ſpinæ principium diuiſum eſt, omnia præterea ſimiliter per ambitum ſerræ modo inciſuras habent. Caules ex uno radicis ceſpite erigit plures concauos & geniculatos: è quibus ramuli & adnata umbellas latas, candidis floſculis plenas ferentia naſcuntur. floribus ſuccedunt candida, plana, latiuſcula & anetho ſimilia, ſed paulò maiora ſemina. Radices ex uno trunco naſcuntur multę, pollicari craſſitudine, geniculatæ, quæ partim in terram deſcendunt, partim obliquæ & tranſuerſæ undiq; feruntur, quibus ſe mira fœcunditate propagat. radicibus multæ ac tenues fibræ adhærent. diſſecta radix caules & folia candicantem, pinguem & copioſum fundunt liquorem, qui guſtu acerrimus & tenuiſſimarum uirium percipitur, non tamen talem acrimoniam habet qualem coccos gnidius uel Tithymalli, qua fauces ſimiliter urere poſſit, ſed illa acrimonia ſola partium tenuitate conſtat.

* Meyſter wurtzel.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 268 sur 645

Struthion. T. 1. 144. p. 433. *Lepidium maius. T. 1. 28. p. 88.*

DE LEPIDIO *maiore.* CAP. XI.

LEPIdium siue Hiberis maior, caules habet bicubitales * teretes, in quo candidum quiddam ad cœruleum uergens colorem appareat, quod digitis facile ceu minimus puluis abstergatur. Cauli ramuli & adnata plura adnascuntur, plena candidis, minimis, copiosis & muscosis flosculis, quibus odor inest ligustri florum odorem referens, sed non adeo fragrans. folia à radice cauli & ramulis adnascuntur, quæ densa & satis crassa sunt, & lauri foliorum formam habent, multò tamen maiora, quæ quò summitati & cacumini propinquiora fuerint, eo minora, angustiora & acutiora spectantur. Radicem habet digitali crassitudine candidam, & ualdè longam quæ in ipsa terra se propagat, & procul etiam à cespite è terra diuersis locis erũpit & germinat. saporem radix & folia habent ualdè acrem nasturtio similem.

DE POLIO *maiore,* [*lupino*] *quod in Germanina non infrequens est, ut sequens quoq;. sed aliud peregrinum nobis & nobilius polium est, foliis serratis, etc.* CAP. XII.

POLIVM maius frutex est paruus, graciles, copiosos & dodranrali longitudine ramulos undiq; per terram spargens, plenos foliis, thymo similibus, maiori

bus

Polium maius.

bus tantùm, rectâ & ſine uenulis ſpina per media folia tranſit, quæ inferius candida et tenui lanugine obducta ſunt, ſuperius uerò uiridia ſpectãtur. ramuli in ſummitate ſingulos habent corymbos, candidis floribus, exaculeatis & candicantibus caliculis enaſcẽtibus, plenos. poſt flores in caliculis, quaterna plerumque ſemina ſinapi ſimilia inueniuntur. folia & corymbi grauiter, non ſine ſuauitate odorata ſunt. Radicem habet ſuperius ferè digitum craſſam, quæ in multas fibras diuidatur. habent folia & flores ualdè amarum ſaporem. quæ hyeme non amittit, ſed ſemper uirentia conſeruat. Naſcitur marmoroſis, calcariis, caluis & apricis montibus inter calculos.

* *Naſcitur Ienæ, ubi* Wilden Roſenmarin *&* Tollen Roſenmarin *uocant.*

DE POLIO *minore, [recto, aliâs cognato ſuperiori.]* CAP. XIII.

MINVS uerò Polium, non per terram ſternitur, ſed rectâ aſſurgit. eſt autem paruus, ramoſus & dodrantali altitudine frutex, qui totus candida & tenui dictamni Cretici modo lanugine ueſtitur. folia habet plurima, maiori ſimilia, minora tantũ, & undiq; cana lanugine cãdicantia. in cacumine ramulorũ ſingula capitula, quibus flores & ſemina corymbacea priori ſimilia fert, ſed minora omnia, magiſq; candicantia. Odoris ſuauitate & aromatico ſapore hoc polium maiori præfertur. Naſcitur iiſdem quibus illud locis, ſed non in omnibus terris inuenitur: hyeme ſimiliter etiam ut maius folia reſeruat & uiret.

* *Quidam de Polio Germanis peregrino eum loqui putant, et omittere foliorum ſerraturam in ambitum inſtar Chamædryos. mihi non de peregrino, ſed Germanico altero loqui uidetur.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 270 sur 645

DE PEVCEDANO. [*Tragus, Fuchsius, Dodonæus, & ut uidetur, etiam Matthiolus, eandem pro peucedano herbam pingunt, quam hic è Tragi libro exhibemus: quæ an cum Cordi descriptione conueniat, quærendum.*] CAP. XIIII.

T.2.121.p.881.

PEVcedanum densum foliorum, fœniculo similium, cespitem ex una radice producit. foliorum autem talis est forma & constitutio. pediculi è radice exeunt multi, densi, lenti & rectis uillis neruosi: qui singuli, in tres diuiduntur ramulos, qui & ipsi in tres, & hi rursum in totidem, qui & postea aliquoties in tot, sed minimas diuisuras, quę folia sunt, erumpunt. Caulem (etsi hunc aliquando & in quibusdam locis non ferat) erigit bicubitalem, & aliquando maiorem, densum, fœniculo similem, sed paulò tenuiorem, geniculis uerò magis quàm in fœniculo protuberantibus distinctum. ex quibus longi & singuli nascuntur ramuli, qui in nullos deinde diuidantur, sed singulas ferãt umbellas, quæ propterea quod longis & tenuibus constent pediculis, principio cum ex foliculis eruperint, pendent, robustiores uerò facti sursum rigẽt. flores habet minimos, ad luteum inclinante colore. semen uerò latum, duplex, anetho simile, sed maius in candido parum nigricans: umbellę huius pediculi, medii & inferiores, breuiores. exteriores uero longiores, quo fit ut concaua reddatur umbella. Radicem habet foris nigrã, intus candicantem: grandem, interdum bicubitali longitudine in terram descendentem: crassitudine qua manum implere possit, superius uerò, ubi in multa capita diuiditur, crassiorem fibris, in latere obliquis plerumq; ordinibus descendentibus, planam. hæc copiosum, flauum & graueolentem liquorẽ dissecta è cortice suo remittit, qui statim exiccatur & sulphuri flauo similis fit. saporem radix & liquor feruidum habent. folia uerò his similem, sed multò ignauiorem. Nascitur montanis locis, inter parua arbusta, nonnunq; etiam in apricis & pinguibus pratis.

DE CHAMAEDRY. CAP. XV.

CHAmædrys coliculos, tenues, duros, hirsutos & dodrantales erigit, qui interdum in binos ramulos geniculatim diuidantur, eos uestiunt serrata, hirsuta & parua folia, quernis iamiam primo uere erũpentibus, foliolis similia, quę in summis uirgulis sub floribus multò quàm in inferiore parte minora sunt, & aliquantulũ concaua. flores habet purpurascẽtes, exiguos & deorsum pendentes, unico foliolo, ceu coclear, concauo constantes, quibus in summo duo, triaue tenuia stamina adnascũtur, habentq; toti cũ caliculis flores formã et magnitudinẽ, cum polii maioris floribus eandẽ. cui semina quoq; similia in paruis, denticulatis & aculeatis caliculis producit. Radices graciles, numerosas et geniculatas per terrã spargit, sed inutiles, totaq; herba odorata est et gustu amara. Nascitur apricis, caluis et calculosis mõtibus.

De

Chamædrys.T.1.67.p.204. *Lotus ſatiua. T.2.2.p.388.*

DE LOTO *ſatiua*, [*quam aliqui non rectè Trifolium ſimpliciter nominant, Germani* Sibengezeyt.] CAP. XVI.

SATIua lotus concauum, anguloſum & duorum pedum altitudine caulem profert, ex quo per interualla in ſingulis pediculis tria naſcuntur folia, anteriori pollicis articulo ad indicem compreſſo & dilatato ſimilia, minora & oblongiora quo cacumini propinquiora. quæ per ambitum leniter acutis nec profundis inciſuris diuiſa ſunt, ex quorum alis ſinguli prodeunt pediculi, habentia in ſummo parua capitula, exiguis & ferè cœruleis floſculis plena, quibus fœnogræco ſimilia ſemina, ſed multo minora, in molliter aculeatis utriculis contenta ſuccedunt. Radice nititur gracili, lignoſa & inutili. tota herba odorata eſt, præſertim ſiccata, tum enim magis quàm uiridis redolet.

DE CORIANDRO. CAP. XVII.

CORIandrum circa inferiorem caulis partem folia in ſingulis pediculis quina plerumq; inferius nitentia producit, eo ordine ut bina per interualla in pediculo contrariis nitantur pediculis, in pediculorum ſummitate quinto intercedente, &

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 272 sur 645

parem numerum turbante, habent hæc folia apii similitudinem, multo tamen minora & crebrius incisa sunt. quæ uerò in summo caule sunt foliola, inferioribus multò tenuiora & fœniculi modo secta uidentur. Caulis illi est teres, tenuis, glaber & cubito altior, in cuius summo multa graciliáq; enascuntur adnata, paruas umbellas (candidis & nonnunq; purpurascentibus floscu lis plenas) ferentia. semen floribus succedit, globuli modo rotundum, magnitudine . * quod siccatum ualdè leue redditur. Radice nititur tenui, oblonga & lignosa, odorem tota herba habet, inter cicutam & cimices medium, unde & nomen accepit.

Coriandrum. T. 1. 136. p. 115.

Anisum. T. 1. 151. p. 453.

DE ANISO. CAP. XVIII.

ANISVM postquam ex semine suo exierit, duo triáue pollicis latitudine, rotunda ferè & per ambitum serrata folia profert. à quo tempore caulem Coriandro similem & æqualem, hirsutiorem tantùm. in geniculis folia incisuris diuisa, satiui petroselini foliis similia habentem, eaq; superius minora quàm inferius. è caule adnata coriandri modo exeunt, umbellas latas minutis candidisq; floribus plenas habentia, quæ post florem semina cinericei coloris ferunt.

Radi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 273 sur 645

Radicem habet breuem, lignosam, tenuem & fibratam. folia, caules, flores & semina gustu dulcia & leniter acria percipiuntur, estq; hic sapor gratus ualdè.

DE AMMI. CAP. XIX.

T. 2. 118. p. 874.

AMMI circa terram & recenter è semine enatum, sambuci nuper erumpentibus foliis similia habet folia, pluribus tamen incisuris diuisa, quina plerumq; ex uno pediculo coriandri ordine nascentia. pediculi autem in quibus ea hærent, superius canalium modo concaui sunt. caulem fert bicubitalem, minimi digiti ferè crassitudine, teretem, modicè striatum, & statim à terra in multos diuisum ramulos, quę uerò circa eum folia sunt inferioribus, multò sunt minora & pluribus incisuris diuisa. ramuli & adnata latas, planas & anisо similes umbellas ferunt, in quibus candidi, exigui flores, ac post hos minuta, oblonga & cumino similia nascuntur semina, sed minora multó. sub umbellis item foliola sunt, coronopi foliorum anterioribus partibus similia, tenuiora tamen: hæc hirsuta. Radicem habet digitali ferè crassitudine & lignosam.

DE SATIVA *siue læui smilace, [quam & Dolichum uocant.]* CAP. XX.

DOLichus ab una radice plures mittit clauiculas, longis baculis affixis se circumuoluentes, ita tamen, ut semper contra solem circumagantur: ex quibus per interualla longi & anguloſi enascuntur pediculi, tria folia hederæ similia, sed maiora ferentes. ex his quod in anteriori parte cõstitutum est, longiori annectitur pediculo, & spinam per medium transeuntem habet. alia duo utrinq; breui admodum annexui hærent: atq; exteriore latere longius à spina recedunt, gibbumq; faciunt, habẽt clauiculę & folia lenem asperitatem quandam. flores ex omnibus alis à radice usque ad summitates clauicularum erumpunt numerosi, foliacei (ut omnium leguminũ) qui aut candidi aut pallidi, aut lutei, aut rubentes cernuntur. floribus subnascuntur longæ, ac deorsum pendentes siliquæ, in latitudinem extensæ, in extremitate incuruo & auium unguibus simili apice armatæ, Lupini siliquis similes, longiores tamen & tenuiores, quæ postquam maturuerint semina in se continent, sex, septem, octo aut nouem numero, fabis magnitudine ęqualia, & forma ouium renibus similia, nisi leniter in latitudine compressa essent, quorum multa sunt genera, colore tantùm distincta. nam inueniuntur candido, pallido, luteo, nigro, rubente & uario colore, quos colores flores etiam sequuntur. fiunt ex smilace hac scenæ, & tabernacula æstate, ascendit enim triginta pedum longitudine uirgas, si radicibus quotidie humor suppeditetur, si uerò nulli affigantur baculi, quibus circumuoluatur, humi procumbit, tardè germinans, & difficulter fructificans.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 274 sur 645

DE PHASEOLO, [*qui superiori cognatus, hoc ab eo differt, quòd nullam asperitatem habeat: nec tam altè excrescat, etc. Semina profert candida, minora rotundioráq;, quàm superior.*] CAP. XXI.

PHASEOLO, siue phaselo, siue phasiolo proprium & diuersum à prædicta similace seu dolicho genus est: quamuis magnam cum illa affinitatem habeat. clauiculas & folia à radice profert dolicho similia, ac eodem modo contra solem baculis aduoluitur. differunt tamen, quòd nullam asperitatem habeat, nec in tantam altitudinem adolescat. folia etiam in superiore parte candicantem lineam per medium transeuntem ostendunt, ac iuxta fastigium rotundiora sunt. ex caule iuxta terram dodrantem longi nascuntur pediculi, mediocriter crassi, leniter striati, ac sursum erecti, è quibus candidi flores papilionibus similes erumpunt, dolichi floribus multò maiores, eadem die qua aperiuntur rursum se claudentes, foris in uiridi colore pallescentes, quorum magna pars apud nos caduca existit. erumpunt etiam ex clauicularum geniculis flores, quibus omnibus longæ, nigræ, teretes & sursum rigentes sub nascuntur siliquæ, dolichi siliquis graciliores & teretes magis, nullo in extremitate apice, qualem dolichi fructibus esse diximus. quæ 7. 8. 12. 13 aut 14 colore candido in se claudunt semina circa annexum nigricantia, & dolichi seminibus similia, sed rotundiora minoráq;.

Phaseolus. T. 2. 13. p. 615.

Nigella cornuta.

De

DE NIGELLA *cornuta, siue syluestri, [quam Dioscoridis Cyminum syluestre alterum facit, sicut & Fuchsius à quo depingitur. Matt hiolus reprehendit Monachos, qui in Mesuen commentarios ediderè, quod nigellam Citrinam (id est, subflaui seminis) Cuminum Syluij primum fecerint.]* CAP. XXII.

NIGELLA cornuta, quam Dioscorides alterum syluestre cyminum uocat, fruticosa est herba, ab una radice caulem fundens, statim à terra in multos, cubitali ferè longitudine, ramos diuisum: qui adhuc in plura adnata ac alas diuidüntur, exillis inferiores undiq; per terram supini sternuntur. folia sub ramulis ac alis exeunt breuia & tenuia, peucedani extremis foliis similia: (non tamen eo ordine in cisa) quorum eruptiones siue partes in latitudinem reflectuntur. singula adnata in summitate singulos ferunt flores, in cœruleo candicantibus foliolis in orbem dispositis cõstantes, multis intus staminibus, sed duplicis generis. nam exteriora breuia, latiuscula, ac singula in binos apices diuisa sunt, & rotæ figura orbem constituunt, colore uarium: interiora uerò longiora & graciliora sunt, partimq; per interualla prædictorum ad latus feruntur, partim etiam erecta, modicè resupinantur: è quorũ medio plures sursum eriguntur corniculorum figura siliculæ, in quibus semen figura, odore & sapore nigellæ simile, sed minus clauditur. radice nititur flaua, gracili, lignosaq;, ideóq; inutili. Nascitur in segete & agrorum aggeribus, æstiua herba est.

DE NIGELLA. CAP. XXIII.

Nigella. T. 1. 37. p. 117.

NIGELLA caulem habet tenuem, circa quem folia sunt syluestris pastinacæ foliis similia, minora tamen & tenuiora. caulis in plures diuiditur ramulos, in quibus rotę figura flores sunt, colore in candido cœrulei, cornutæ Nigellæ floribus similes, è mediis floribus paulatim enascuntur oblonga, angulosa & superius quinque plerumque aut sex apices ferentia uascula, ceu papaueris, multo tamen minora, interius quinq; aut sex membranis rectà descẽdentibus in totidem camerulas seu loculamenta discreta: quibus milii quantitate nigra, angulosa continentur semina, intus candidam medullam habentia. Radice nititur tenui et superuacua. Habẽt eius semina pastinacæ odorem & saporem, multò tamen acriorem utrumq;. æstiua herba est. Est & alterum huius genus semine tantum differens, quod candidum seu flauescens habet.

DE NIGELLA *Damascena.* CAP. XXIIII.

QVAE uerò Damascena appellatur, nigella & ante paucos annos ad nos allata est, prædictæ tota similis existit, statim tamen à terra multis alis surgentibus fruticosior. Vascula uerò maiora producit, quorum eminentiores partes purpurascentem habent colorem, profundiores uerò in uiridi candicantem, sub ipsis uasculis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 276 sur 645

ubi pediculis iunguntur, admodum tenuia foliola in orbem dispositа enascuntur. semen item prædictæ simile fert, sapore tamen & odore minus efficax, ideoq; uiribus etiam ignauius. Radicem habet tenuem paucis fibratam cirris & superuacuam. & hæc æstiua est herba.

DE ASCLEPIADE, [quam uulgò Hirundinariam appellant.] CAP. XXV.

ASCLEpias ab uno radicis cespite, plures erigit surculosos fractu contumaces, solidos & teretes caules, longitudine cubitali, & interdum proceriores: in quibus folia sunt è latitudine in acumen fastigiata, hederaceorum figura, circa inferiorem caulium partem breuiora & latiora, superius uerò paulatim angustiora & oblonga. Flores in summis uirgis initio æstatis candidos, foliaceos & paruos profert, grauiter cum suauitate aliqua, quemadmodũ rapi flores odoratos. floribus singulis singulæ succedunt triquetræ, & in mucronem desinentes siliquę, minimi digiti longitudine, nigris, angulosis & candidæ lanugini annexis seminibus plenæ. quæ in maturitate in alas apertę figuram uolantium hirundinum præ se ferunt, unde etiam Germanicum illi nomen factum est. Radices subsunt numerosæ, candidæ, graciles, longæ, hellebori nigri radicibus similes, ab uno capite seu principio partim rectà, partim obliquè descendentes, grauiter odoratas, sapore modicè acri, amaro & tenui. Nascitur montanis, calculosis, saxosis & stirpibus confertis, apricisq; locis, quamuis in campis & pratis quibusdam etiã humidioribus copiosissimè gignatur, ut Spiræ, semine eò de montibus per torrentes & fluuiorum inundationes delato. Radix hyemem illæsa perfert, singulisq; annis regerminat.

✳ *Vincetoxicũ. Germanicè* Schwalmenwurtz, *id est, Hirundinaria: et* Fasant, *à multis capillamentis radicũ.*

Asclepias. T. 1, 58. p. 128.

Orchis maior. T. 2, 82. p. 778.

De

DE ORCHI, *siue Testiculo maiore.* [*Idem, aut cognatus uidetur Orchis, hic primus Tragi.*] CAP. XXVI.

ORCHIS siue testiculus herba, folia à radice & inferiore caulis parte lilio similia profert, paulò tamen minora: caulem singularem in nullos ramulos diuisum, tenerum, longitudine pedali, maiorem interdum, nonnunq; uerò etiam minorem: in summitate purpureis floribus undiquaq; circumdatum, Capnii, Chelidonii floribus similibus, singulis floribus parua admodum, oblonga et acuminata subnascuntur foliola. Radices habet duas oblongas, magnitudine palmi, superius qua caulis erumpit iunctas, paucisq; ab annexu descendentibus fibris & testiculis similes: quarum una plena, carnosaq; est, altera uerò flaccida & rara. saporem utraq; habet glutinosum & aliquantulum dulcem. nascitur montanis, calculosis locis, & interdum asperioribus, editis, & stirpibus confertis campis. Alterum genus huic simillimum est floribus tantùm in candido luteis differens. omnium testiculorum radices alternis annis flaccescunt, & carnosæ fiunt.

DE TESTICVLO *minore, uiolaceis floribus. etc.* [*Hic aut similis fuerit Orchis sextus Tragi, quem hic exhibemus: nostri uocant* Teüffels antlit.] CAP. XXVII.

Orchis minor. T. 2. 82. p. 783.

ORCHIS *hic* folia & caulem prædicto similia habet, tenuiorem tamen caulem & minora folia. Flores in summo caule quinq;, sex, septem aut octo, à se inuicem distantes, & deinceps dispositos profert, grato aspectu, purpureis uiolis figura & colore similes, inferius latiore & hiante prominentes parte: in qua parua & pauca sunt stamina, superius uerò in tres partes ceu tenuia foliola diuisi. horum profundior & gratior aspectu purpura est, quàm uiolę. Radices fibrasq; habet prædicto similes, minores tamen multò & rotundiores, & sapore magis dulci. Nascitur editis, siccisq; campis.

DE TESTICVLO *alio,* [*cui flores rubent, &c. Conferri cum hoc possunt posita à Trago icones hæ duæ.*] CAP. XXVIII.

EST & alius testiculus dodrantali aut maiore, gracili, tereti & glabro caule: foliis singulis liliaceis, multò tamen minoribus, minimi digiti longitudine, deinceps amplexus in summitate comam sustinens, rubentium florum plenam. Radicibus nititur binis, paruis, globosis, altera flaccida, altera autem uegeta. saporem tota herba cæteris testiculis eundem habet. Nascitur in humentibus & macris pratis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 278 sur 645

T.2.82.p.779.

T.2.82.p.780.

DE TESTICVLO *candido, odorato maiore.* [*Odoratus est præcipuè hic etiam Tragi Orchis.*]

CAP. XXIX.

ORCHIS siue testiculus, candidis, maioribus et odoratis floribus, folia tria à radice profert: quorum duo lilii foliis paulò minora, tertium uerò multò minus existit, è quorum medio caulis exit pedalis, in tereti striatus, uno atq; altero minimo foliolo uestitus, flores in summitate ex interuallo profert candidos, striatis & intortis pediculis annexos, quadripartitos, tribus deorsum prominentibus partibus, quarta breuiore & duplici, ueluti galea prioribus superius insidente, à quibus singulę retrorsum exeunt uncia breuiores, graciles, incuruæ & concauæ caudæ, intus melleo liquore usq; ad medium plenæ. Radicibus nititur binis, oblongis, ueluti mediocribus oliuis, candidis, carnosis & caudatis: quarum altera uegeta, altera uerò flaccida existit, quibus dulcis inest sapor. flores admixtam dulcedini amaritudinem habent, suauiterq; olent. Nascitur humentibus, nec adeo pinguibus pratis & campis.

De

Teſticulus candidus. T. 2. 82. p. 782.

Teſticulus pumilio. T. 2. 82. p. 784.

DE TESTICVLO *pumilione.* CAP. XXX.

Deeſt deſcriptio. Nos Teſticuli minimi è libro ſecundo Tragi Iconem hîc exhibere uoluimus.

DE TESTICVLO *candido, odorato minore.* CAP. XXXI.

TESTICVlus odoratus minor, folia prope terram habet tria quatuórue admodum parua, oblonga, acuminata atq; aliorum teſticulorum modo pinguia & glabra, longitudine unciam raro excedentia, latitudine autem quartam unciæ partem æquantia, ut plurimum erecta. è quorum medio exiguus, tener, graciliſq; exit coliculus, longitudine quadrantalis, à media ſui parte uſq; ad cacumen continua, minimorum candidorumq; florum, intus melleum liquorem continentium, ſerie circumuolutus. Radicibus nititur duabus oblongis, paruis, nonnunquam etiam ternis, ſemunciam longitudine excedentibus. Tota herba glutinoſum ſaporem habet, flores inſuper amaritudinem reſipiunt. Radices dulcedinem aliorum modo. Flores odorem habent ſuauiſſimum & fragrantiſſimum. Naſcitur editis campis, iiſq; ſubcaluis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 280 sur 645

DE PALMA *Christi, [foliis maculosis. Tragus palmas Christi Orches fœminas appellat.*] CAP. XXXII.

PALMA Christi folia habet pauca iuxta terram, lilio similia, minora tamen, purpureis maculis plena: è quorum medio caulis assurgit pedalis ex interuallo, foliatus, purpureis in summitate & caudatis floribus orchis similibus. radicibus nititur binis, crassis, latis & pinguibus, in partes ueluti digitos diuisis, unde etiam nomen accepit, sapore testiculum imitatur. nascitur in pratis. Altera eius species iuxta terram nulla habet folia. caulem tamen altiorem, & in purpura candicantes flores. nascitur iisdem locis. Tertia multò longiora habet folia, & angustiora, hiacyntho similia circa cubitalem caulem, rarò purpureis punctis distincta. flores in longa spica priori similes, interdum uiolaceos, nonnunquam etiam candidos. gignitur in herbosis montibus.

Palma Christi. T. 2. 82. p. 781.

Palma Christi alia. T. 2. 82. p. 780.

DE PALMA *Christi alia, [foliis non maculosis.*] CAP. XXXIII.

EST & alia palma Christi, caulem habens pede longiorem, plerumq; glabrum, minimo digito graciliorem, ex interuallo singulis liliaceis foliis acuminatioribus

bus paulò minoribus ſine purpureis maculis amplexum. flores ſummitate ueluti in longa ſpica diſpoſitos, inæ quali colore purpuraſcentes: ſub quibus ſingula ſunt anguſta & parua foliola, in purpuram uergentia. Radices habet binas, latas, craſſas, carnoſas & candidas, in binas, tres aut quatuor partes ueluti digitos diſtractas, quarū una ſtrigoſa, fungoſa & nigrior eſt: altera uerò uegeta & ſolida. ſaporem prædictis eundem habet, naſcitur humentibus & macris pratis.

DE SYMPHYTO *ſylueſtri.* [*ſpecies eſt pulmonariæ Plinij.*] CAP. XXXIIII.

Pulmonaria Plinij.

SYMphytum ſylueſtre caulem primo, uere cum nigra uiola emittit, hirſutum & in eo folia oblonga, in mucronem deſinentia, tactu aſpera et ſtrepentia, flores circa caulem in hirſutis, herbaceiſq; caliculis ruffos, floribus ſymphyti maioris ſimiles, minores tantū: in quorum caliculis quatuor plerumque colore nigra ſemina Echii ſeminum ſimilitudine inueniuntur, quæ cum caule ſtatim amittit. ab eo deinde tempore folia, quæ circa radicē ſunt, incrementum capeſſunt, & in palmæ unius latitudinem, duarum uerò longitudinem adoleſcunt. iuxta pediculum lata & figura hederacea, anteriore parte in acumen turbinata. Radici nititur tenui ueluti pręmorſæ, ex qua aliæ graciliores in diuerſas partes diſtractæ oriuntur. Tota herba ſaporem lubricum & glutinoſum habet, quemadmodum proximè deſcripta Solidago magna.

DE PAPAVERE *cornuto.* CAP. XXXV.

CORNVtum papáuer, in multos annos durans herba eſt, ideoq; prima quæ ſeritur æſtate, neq; caulem, neq; florem, neq; fructum producit, ſed tantùm folia craſſa, pinguia & hirſuta, longitudine ſpithamæ, latitudine uerò quatuor digitorum, ueſbaſci foliis quadamtenus ſimilia, niſi per ambitum ſerrata, et profundius

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 282 sur 645

Papauer cornutum. T. 1. 39. p. 123.

incisa essent, humi ea procũbunt, & hyemis iniuriam contumaciter perferunt, sequenti deinde æstate caulem promit geniculatum, & in multos ramos diuisum. folia uerò quę è caulis geniculis prodeunt prædictis minora sunt, & parcius incisuris diuisa, quo summitati propiora fuerint, aliqua hederaceorum foliorum similitudine, è cuiusq; autem sinu bina plerumq; erumpũt germina, unum indiuiduũ, florem fructumq; ferens. alterum iuxta alterius folii sinum rursus in bina prædicto modo diuiditur. eaq; diuisio usq; ad summitatem ramulorum ab hac herba seruatur. minora igitur & indiuidua germina seu pediculi singulos ferunt flores, colore luteos, papaueris satiui floribus ęquales, quatuor latis tenuissimisq; foliis constantes: in quorum medio eiũsdem coloris numerosa stamina capitulum constituunt, ex quo deinde incurua & gracilis siliqua tãgenti aspera, longitudine digitali erumpit, fœnogręci siliquæ ęqualis, non tamen adeo in acumen desinens, sed in summitate nigricans, capitulum alatæ sagittæ quandam similitudinem præ se ferens habet, sed obtusa acumine siliqua utrinq; lineam profundã ceu incisam per longitudinem transeuntẽ habet, quæ commissuræ eius sunt, quibus matura aperitur, semina intus continentur papaueri similia, colore admodum nigro. Radice nititur crassa, longa, foris nigricante, quæ quotannis regerminat. seritur apud nos in hortis. in calidioribus uerò regionibus sponte in asperis maritimis exit. grauem habet tota herba odorem, & amarum saporem, qualem reliqua papaueris genera.

DE CYCLAMINO. CAP. XXXVI.

CYclaminus asari folia habet inferius purpurea, superius uiridia, utrinq; tamen candicantibus maculis distincta, coliculos à radice rubentes, graciles breues q; emittit, & in singulis singulos flores rosæ syluestri similes, minores tamen, & colore purpurascentes, quibus parua succedunt uascula, & in his semina asari seminibus quadãtenus similia, coliculi adueniente seminum maturitate in spiram inuoluũtur, humiq; procumbunt. Radix subest rotundo rapo aut malo æqualis, in latitudinem se pandens, foris in ruffo colore nigra, intus candida, sapore ualdè acri & amarescente.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 283 sur 645

rescente. nascitur editis, montanis & stirpibus confertis locis, solum amat luto-sum, quemadmodum Asarum.

* Erdtscheibe/Schweinßbrot.

Cyclaminus. T. 2. 134. p. 906.

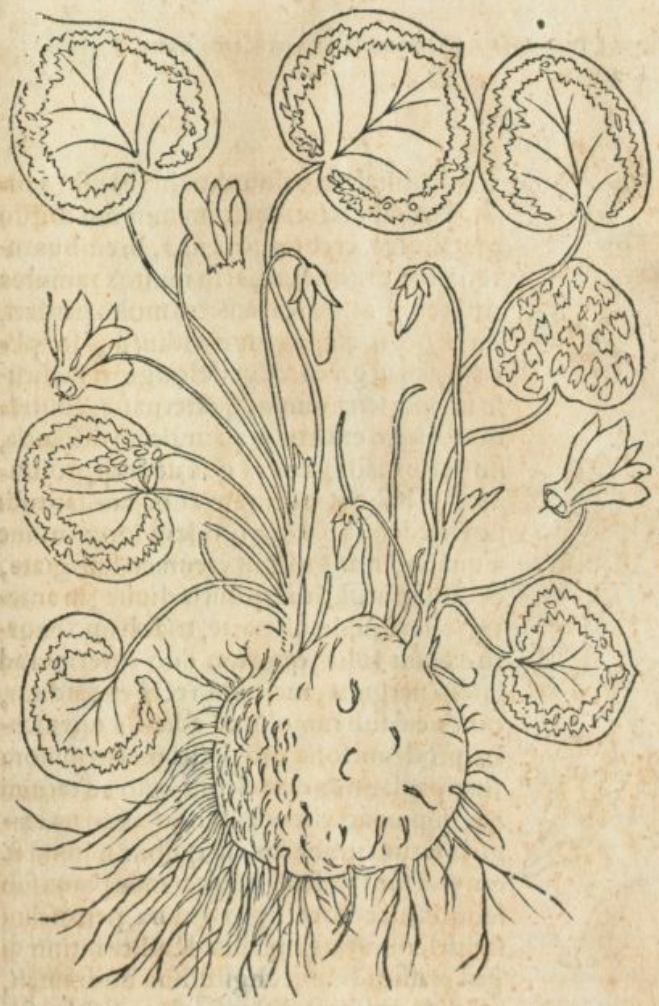

Gentiana. T. 1. 56. p. 174.

DE GENTIANA. CAP. XXXVII.

GENTIana à radicis capite quinq; sex, aut aliquando plura profert folia, maiori plantagini similia, cùm ad consistentiam peruenerint, aliquantulum rubescentia, è quorum singularis, grandis, concauus & in flauo colore nitens exit caulis duorum & aliquando trium cubitorũ longitudine, circa terram pollicis, aut medii digiti crassitudine, superius uerò iuxta cacumen minimo digito gracilior, in nullos omnino ramos uel adnata diuisus, à media sui parte, usq; ad summitatem geniculis maioribus interuallis præcinctus, ex quibus singulis bina exeunt folia, inferioribus multò minora, leniter per ambitum incisa, basi sua caulem amplectentia: è quorum sinu plures & oblongi oriuntur caliculi, & ex his singuli stellati & luteo colore flores, Amelli floribus similes, nisi oblongiores & graciliores haberent radios, semen florum caliculis, in duas partes se aperientibus inuenitur numerosum, leniter rubens, forma & quantitate Leucoii simile semini, leuius tantùm, nec ita carnosum. radicem habet duũm plerumq; digitorum crassitudine, longitudine uerò pedali, in

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 284 sur 645

plures partes diſtractam, colore cum recens eſt ſufflauo, cum uerò exaruit ruffeſcente: ſapore ualdè amaro. Naſcitur altiſſimis, umbroſis, humidiſq; mõtibus, quamuis aliquando etiam humilioribus quibuſdam conuallibus gignatur. radix ſingulis annis regerminat, cum uerò ſemine ſe propagat, rarò altero & uix tertio anno caulem producit.

DE SINONE *ſiue Siſone.* [*Tragi Siſon, cuius Iconem damus, cum hoc conferatur.*] CAP. XXXVIII.

T.1.154.p.461.

Bicubitali ferè altitudine herba eſt, caules habet circa radicem minimo digito graciliores, crebris geniculis, breuibus interuallis præcinctos, et in multos ramulos diuiſos. Folia circa radicem multa profert, humi proſtrata, eáq; non indiuidua ſimplicia q̃, ſed in gracili & pedelongiori pediculo utrinq; ſena, quina, quaternaue, contrario inuicem exortu, et ab inuicem diſtantia, poſteriore ſui parte, (qua utrinq; profundiorem habent inciſuram) unciam latitudine excedentia, & digitum ferè longitudine æquãtia, in anguſtum cacumen faſtigiata, & undiq; aculeatis inciſuris diuiſa, in anteriore uerò pediculi parte, tria ab uno exortu exeunt folia, quorum duo exteriora ad latera uergunt, medium rectà extenditur, quæ uerò ſub ramulis & adnatis è geniculis prodeunt folia, prædictis multo minora ſunt, paulatimq; decreſcunt, quo ad cacumina propius acceſſerint. Singula adnata exiguas ferunt umbellas, in quibus minimi & candidi ſunt floſculi, quos deinde parua ſubſequuntur colore nigro ſemina, petroſelini ſatiui ſeminibus æqualia. Radice nititur digiti craſſitudine, longitudine dodrantali, candida, in fibras diſtracta, & poſtq; fructificauerit pereunte, ſemina gratam ceu aromata reſipiunt acrimoniam. radix ſeminibus imbecillior eſt, folia uerò radice. Seritur apud nos in hortis, ſed difficulter noſtro cœlo prius ſata comprehendit.

DE IRIDE *noſtrate ſatiua.* CAP. XXXIX.

IRIS quæ apud nos in hortis, uineis ac murorum coronis ſeritur, ab uno ceſpite plura & erecta erigit cubito longiora folia, duûm digitorum latitudine, rectiuenia, inferius in radicum capitibus coniuncta, ceu ex omnibus unum fiat, & ſibi inuicem inſerta, ſingulorum aperto & inciſo uentre ſeu carina alterius dorſum excipiente, ſuperius uerò alæ modo in latitudinem explicita, & in mucronem gladii figura deſinentia: è quorum medio caulis aſſurgit ſeſquicubitalis, rectus, teres & glaber, ue luti cinereo polline conſperſus, facilè abſtergentibus cedente, quinq; aut ſex geniculis inter-

Pingitur hæc herba etiam à Dodonæo: qui aliquos pro Meo ea uti scribit.

T. 2. 51. p. 703.

lis interseptus, ex quibus singula exeũt sine pediculo caulem amplectentia folia, inferioribus eo minora, quo summitati propinquiora. flores in summitate post medium ueris per interualla erumpunt, primùm conuolutis in turbinem membranis, paulatim se in nouem folia explicantibus: ex his tria inferiora digitali sunt longitudine, circa exortum angusta, reliqua sui parte uncia multò latiora, deorsum inflexæ, linguę figura, foris liuidi coloris in cinereo, & iuxta principium uiridia, intus uerò purpurea, latis & lacteis uenis se uiolaceo splendori miscentibus, maximè ubi uersus exortum gracilescunt. adhæret iis in interiori sinu inferius lutei coloris & in longitudinem exporrecta lanugo, oblongis pilis, hirsutæ campæ aliquam similitudinem referens, in summa totum folium Iridis omnes colores repręsentat, unde nomen inuenit, lanuginem cuiusq; folii aliud paruum obtegit folium in summitate in duas partes dissectum, ab utroque latere herbacei coloris, in medio liuido extante dorso. reliqua tria folia, & ipsa linguæ aut cochlearis formam habent, primis tamen latiora, & paulò breuiora existunt. & quemadmodum illa deorsum incuruata ascendunt, sic hæc sursum uersus reflexa iunguntur. color his est utrinque in cinereo liuidus, quà uerò prioribus alterno positu adnectuntur purpureæ maculæ luteo colori insperguntur: durat ferè octiduum flos, deinde contrahitur, exiccatur & decidit, inferius oblongum, ac sexangu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 286 sur 645

larem folliculum relinquens, intus in tria loculamenta interseptum, in quibus rotunda sunt et oblonga semina. Radicibus nititur multis, inuicem in latitudinem sibi adnatis, duûm digitorũ crassitudine, geniculatis in transuersum striatis, per superficiẽ terræ sparsis, foris modicè in flauo rubentibus, intus autem candidis, ex inferiori parte longas, tenuésq; fibras in terram agentibus, ex his aliquot, quæ adhuc nascuntur lutei coloris in fine aut capite existũt. grauiter tota herba, ut sambucus ferè dum teritur, spirat, præsertim radix, quæ etiam gustata, coccognidii modo fauces exurit.

DE IRIDE *syluestri*. CAP. XL.

SYLVEstris Iris sativæ similis est, paucisq; notis à sativa distinguitur, foliis minoribus & hyeme prorsus non apparentibus, cum sativæ folia hyemis sæuitiæ contumaciter resistant. caulem etiam quàm sativa breuiorẽ fert, è quo flores ferè uiginti diebus ante sativæ flores erumpunt, colore magis purpureo, quibus defluentibus pollicari quantitate succedunt folliculi, sex lineis concauis in longitudinem striati, in maturitate tribus commissuris se aperientes, rotundo & cartilagineo semine pleni. Radicem habet digitali crassitudine, dodrante breuiorem, geniculatam, transuersam à posteriore parte singulis annis putredine tantum ferè amittentem, quantum ab anteriori parte æstatibus capiti restituitur, nec sativæ in modum densum cespitem constituentem. Sapore & odore atq; aliis qualitatibus sativæ respondet. Nascitur editis & cliuosis locis inter arbusta.

* *Lilium* Scheyber hensebey Helstet, *quod omnium primò floret.*

T. 2. 133 p. 904.

DE XIRIDE, [*quæ uulgò spatula fœtida dicitur.*] CAP. XLI.

XIRIS syluestris Iridis species est, folia, caules, flores & radices sativæ æqualia & similia producit, nisi aliquid impediret. nam flores magis saturata arridet purpura, quibus succedunt syluestris Iridis folliculis similes utriculi, sed paulò maiores & triquetri rotundo, rubroq; semine pisi quantitate, pleni. Radicibus nititur magnũ cespitem constituentibus, positu, figura & colore syluestri Iridi similibus, sed paulò crassioribus. habent semina & radices grauem & sambuci ferè odorem, & gustata sativæ modo, fauces scarificant, folia uerò supra modum fœtent, unde etiam alio nomine spatula fœtida recentioribus appellatur.

DE IRIDE *tenuifolia*, [*quæ apud nos etiam non procul Tiguro nascitur.*] CAP. XLII.

TENVIfolia Iris prædictis omnibus tenuior est, foliis dodrantalibus aut pedalibus, semunciam latitudine nunquam superantibus, plurimis à denso radicum cespite assurgentibus. Caules sativæ Iridi similes profert, multò tamen graciliores, in apricis pratis cubitales, in frutetosis uerò procériores, flores foliorum numero positu & forma sativæ similes habet, nisi quod minores magisq; purpurei sint & flaua erucæ si-

mi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 287 sur 645

mili lanugine careant, cuius uices occupant: iuxta singula tria inferiora & inflexa fo-lia, totidem liuentis in purpura coloris stamina. Radices subsunt multæ, transuersę, graciles, in superficie nigricantes, & propter uetustas foliorum reliquias uillosæ, intus candidæ, sibiipsis implicitæ, à quibus prædictarum Iridum modo exeunt fibræ & cirri. trita, recentis adhuc, folia medium inter syluestrem Iridem & gramen odorẽ spirant. Radices uerò præscriptarum more fauces exurunt. Nascitur in apricis planisq; pratis, & frutetosis ac humentibus campis.

DE IRIDE *lutea siue Pseudoacoro.* CAP. XLIII.

PSEVDOacorus folia, caulem & radices satiuæ Iridi æquales & similes habet, pręterquam quòd folia, utrinq; extãte dorso iuxta mucronem euanescente, ab aliarum Iridum foliis differant. flores item quantitate eiusdem, forma uerò tempore florendi & partibus, tenuifoliæ Iridis floribus respondentes, quibus singuli succedunt folliculi, longitudine & crassitudine pollicari, figura triquetri, intus trifido septo in tria loculamenta secundum longitudinem diuisi, latis, tenuibus, foris q; rubentibus, intus autem candicantibus & substantia cartilagineis seminibus pleni, sibiipsis pulchro ordine superpositis, & multò quãlentes maioribus. Radices propter foliorum uestigia & uenosas reliquias foris uillosæ nigræq; sunt, intus uerò rubentes, substantia porosæ, & ceu filis quibusdam uenosæ, quę gustatæ uehementer sine quauis alia qualitate adstringunt. Odorem tanta herba nullum spirat. nascitur ubiq; in palustribus.

✝ Gälbe schwerteln.

Iris pseudoacorus. T. 2. 49. p. 699.

Filix latifolia. T. 1. 186. p. 543.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 288 sur 645

DE FILICE *latifolia,* [*eadem aut proxima uidetur, quam ex Hieronymi Tragi libris hic addidimus.*] CAP. XLIIII.

LATIFOlia filix ab uno radicis ceſpite plures emittit pediculos bicubitales, iunco multò craſsiores, inferius ab interiori parte canaliculatos & utrinq; binis angulis ſtriatos, glabra & omnino leui ſuperficie. ij iuxta terram præciſi lunæ nondum in globum tumentis figuram oſtendunt: à quibus utrinq; ex interuallo uſque ad ſummitatem alii erumpunt minores pediculi, non omnino in annexu ſibi reſpondentes, longitudine dodrantales. qui uerò inferius & in ſummitate conſtituti ſunt, mediis breuiores exiſtunt, exeunt ab iis tenera & glabra folia, duarum ferè unciarum longitudine, iuxta exortum ſemuncia paulò graciliora, paulatim in mucronem non adeo acutum faſtigiata, tenuiſsimis & obliquis uenulis diſtincta, quina, octona, dena, undena aut duodena, ex utroq; pediculorum latere, breui admodum interuallo ut ſe contingant ferè, exeuntia. in fine pediculorum inter utrumq; ordinem unum rectà prominet, parem numerum unitate in imparem permutans. tota herba filicis modo pennata, & in latitudinem explicita eſt, à medio eius ceſpite alii etiam eriguntur cubito maiores coliculi, ultra medium foliis prædictis ſimilibus pinnati. ab ea uerò parte uſq; ad cacumen, foliorum uice hirſutas, aſperas, craſſasq; habet diuiſiones, colore in ruffo flauas. Radicibus nititur tenuibus innumeris, uillo ſis, ueluti cirris in magnum & inextricabilem nodum implicitis. in ſuperficie nigris, intus uerò in uiridi pallidis, quę in medio, ubi omnes coniunguntur, amiſſorum coliculorum reliquias & ueſtigia retinent. Saporem diuerſum diuerſis habet tota herba partibus: ſuperioribus enim & aſperis inciſionibus, præter exiccantem qualitatem, nulla alia ineſt: folia uerò uehementer amara ſunt, pediculi autem quà radicibus iunguntur glutinoſo lentore & cucumeraceo ſapore linguam edulcorant: reliqua ſui parte aqueam præ ſe ferentes dulcedinem. radices poſtremo cum modica dulcedine adſtringunt. Naſcitur putridis, uliginoſis, macris & humentibus locis, circa alnorum truncos.

DE BVGLOSSA *longifolia.* [*Tragus Bugloſſam Italicam uocat.*] CAP. XLV.

BVGLOSSA longifolia à radicis capite plura emittit dodrante longiora folia, trium aut quatuor digitorum latitudine, utrinq; faſtigiata, hirſuta et aſpera, è quorum medio caules erumpunt plures bicubitales, plerumq; foliis aſperiores & teretes, in plures ramulos diuiſi, flores in ſummis ramulis profert (ſole in Geminos eunte) ſingulos, paruos, purpureos, exiguis quinq; foliolis, breui, concauæ, teretiq; ueluti fiſtulæ annexis conſtantes. in medio tenuiſſima ſtamina ceu breues pappos habentes, facile dum trahuntur, à calice ſuo quinis conſtante, hirſutis & acuminatis foliolis recedentes, ſingulis floribus quaterna, terna, bina aut ſingula ſuccedunt nigra ſemina, Bugloſsi quam Borraginem uocant ſimilia, paulò tamen maiora & rugoſiora, intus candidum nucleum habentia. Floret particulatim, ideoq; ſemen totis ramulis adnaſcitur, inferius maturius, ſuperius uerò recentius. Radicibus nititur longis, teretibus, digitali craſſitudine, foris nigris, intus candidis, glutinoſis & mucilaginoſis, tam guſtu quàm tactu Symphyti radicibus ſimilimis & per ennibus. herba ipſa cum floribus medium habet ſaporem, inter latifoliam Bugloſſam & Echion. Sparſo eius ſemine prima quidem æſtate caules fert, uerùm breues, ſequentibus autem annis, ex eadem radice maiores emittit. Seritur apud nos in hortis, interim etiam ſponte prouenit.

De

Bugloſſa longifolia. T. 1. 77. p. 232.

DE ARGEMONE, [*Tragus papáuer erraticum Argemonen facit, non rectè. Cordus hic ſimilem herbam, nobis ignotam: luteo liquore acri & amaro manantem.*] CAP. XLVI.

ARGEMone caulem habet ferè cubitalem, teretem, & hirſutum: circa quẽ folia ſunt inferius maiora, ſuperius uerò minora, crebro profundis & obliquis inciſuris diuiſa, hirſutáq;, minori Rhæadi ſimilia. florem item, ſole Geminos ingrediente, in ſummis ſurculis fert ſimilem & æqualem, quo defluente oblongum capitulum remanet, papaueri Rhæadi ſimile, paulatim incrementum ſumens, donec unciam longitudine ſuperet, in ſummitate latum, inferius uerò anguſtum, in quo ſemen clauditur papauere minus, colore ruffum. Radicem habet annuam, digito longiorem, gracilem, teretem & fibratam, colore flauam. Tota herba luteum liquorem inciſa remittit, Chelidonio maioris modo, guſtu acrem & amarum. Naſcitur in editis uineis, glutinoſo & pingui ſolo.

DE PAEONIA *fœmina.* CAP. XLVII.

PAEonia fœmina primo uere rubentibus erumpit in purpura coliculis, unà cum foliis in ſummitate ſibi inuicem inuolutis, clauſarum in pugnum manuum & unguium figura, iuxta terram eiuſdem coloris aperta quædam inuolucra,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 290 sur 645

T.1.200.p.581.

imbricibus similia, relinquentes, quibus nondum enata claudebantur germina. Coliculi apertis foliis paulatim cubiti altitudine assurgunt, angulosiq; fiunt, purpura se in uiriditatem dilutam immutante: habẽt adnata aliquot caules longitudine dodrantalia, quæ in ternos diuiduntur, & uni geniculo annexos pediculos in terna folia desinentes: ea profundius incisa, & smyrnii modo in partes dissecta sunt, longitudine duarum aut trium unciarum, latitudine uerò unius, supernè uiridia, infernè cineracea, & ramosis uenis distincta, in summis caulibus, sole Taurum occupante, flores fert puniceos, papaueri similes, crassioribus tamen foliis constantes. in quorũ medio bina eminent cornicula, luteis circumuallata staminibus, quæ sola, reliquis decidentibus florum partibus, remanent ac paulatim usq; ad sesquiuncialẽ longitudinem & uncialem ferè crassitudinem adolescentia, extrorsum reflexa & hirsuta lanuginosaq; superficie, ea in maturitate superius unica commissura aperta semina ostendunt, pisi maioris quantitate quinq; aut sex, foris nigro cortice, intus candido nucleo constantes: Radices habet numerosas, longitudine dodrantales, interdũ digitales, nonnunquam etiam breuiores, crassitudine pollicari sibiipsis angustiis quibusdam ueluti isthmis cohærentes, foris nigricantes, intus ex candido modicè ad rubedinem tendentes, & diuturnas in summa farciminum, sepius per interualla funiculo præstrictorum formam imitantur. Saporem habet radix dulcem, acrem, subamarum & nauseabundum, semen gustu radicibus respondet, non tamen adeò nauseam facit. Odorem uerò grauem, nec multùm absimilem Sambuco tota herba spirat.

DE THYMO *nostrate.* CAP. XLVIII.

THYMVS nostras qui in hortis colitur, frutex est paruus, ramosus, pede rarò procerior, foliolis uestitur totus minimis, modicè oblongis, acuminatis & hirtis, breui interuallo geniculatim surculis circum adnata. in summis surculis capitula sunt, post medium ueris minimorum in candido modicè rubescentium florum & caliculis in labro serratis insidentium plena: quibus defluentibus semen in caliculis gignitur

Thymus noſtras. T. 1. 12. p. 43.

gignitur, minimum in ruſſo nigricans, quamuis Theophraſtus & Plinius nullum eſſe Thymo ſemen aſſerant, contra rei ueritatem. Radice nititur lignea, in fibras diſtracta & inutili. habent folia tenericq; cum flore colicu li gratam in guſtu acrimoni am & iucundum admodum odorem.

DE THYMO *capitato.* CAP. XLIX.

QVI uerò ex Creta & oriente ad nos affertur Thymus noſtrati quidē ſimilis eſt, ſed hirſutioribus & aſperioribus foliolis, capitulis in ſummo noſtrati tenuioribus, ſed denſioribus, conferctioribus, & ueluti in ſpicam turbinatis, acriore guſtu et odore, magiſcq; aromatico.

DE ACHILLEA, [*quam Tragus uidetur Millefolium uulgare nuncupare, hac eius Icone propoſita.*] CAP. L.

ACHILLEA dodrantales aut pedales quotannis à perenni radice caules emittit, numeroſos, rectos, graciles, ſurculaceos, modicè anguloſos & lanuginoſos, à terra breui ſpacio uſq; ad ſummitatem ſeſquiunciali longitudine, & unciali ferè latitudine, foliis ueſtitos, in obliquas & crebro utrinq; minutim inciſas partes, ex interuallo in utroq; latere diuiſis: ea quamuis coriandrinis non diſſimilia ſint, teſtante idem Dioſcoride, tamen maiorem habent cum Tanaceti foliis ſimilitudinem niſi multò minora eſſent, ſed eadem illis eſt forma & proportio, in cacumine cuiuſq; caulis inæqualiter diſpoſiti, ſurculi umbellam conſtituunt, minimis floribus in medio ſubluteis, per ambitum candidis, & nonnunq; purpuraſcentibus plenam, ea florere incipit ſole in Geminis exiſtente, uſq; in æſtatem durante flore. Radicibus nititur tenuibus, in fibras diſtractis, lignoſis, ideoq; ſuperuacuis. Tota herba terreſtri ſtratioti ſimilima eſt, niſi latiora folia haberet. ſaporem & odorem folia cum floribus medicamentoſum nec ingratum habent Matricariæ ſimilem, non tamen adeò grauem, neq; eo uſq; amarum. Naſcitur in quieſcentibus, planiſq;, ſed editis aruis, ſolum amat pingue & lutoſum.

✳ *Matthiolus Millefolium minus nominat. Achilleam aliam facit.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 292 sur 645

Achillea. T.1.160.p.476.

Ruta ſatiua. T.1.22.p.68.

DE RVTA *ſatiua maiore ſiue latifolia.* CAP. LI.

RVTA ſatiua maior, frutex eſt caudice cubitali, aut altiore, craſſitudine digitali, colore cinereo, in multos ramos diuiſus. ex his ueris initio plures emittit longos, teretes, egregiè uirides & flexiles ſurculos, in quorum ſummitate ueris exitu, & æſtate inæquali ordine flores ſunt Leucoio ſimiles, minores tamen, quatuor aut interdum quinq; luteis & cochlearis modo concauis foliolis conſtantes, ſurſum ſpectante eorum concauitate, in medio flore quadripartitum aut nonnunq; quinquepartitum eſt capitulum, colore uiride, exiguum quendam apicem habens, ſtamina ab ima eius parte exeunt lutea, octona aut dena in latitudinem reſupinata: ex his medius numerus ſupra foliolorum concauitatem extenditur, reliqua autem quatuor foliolorum ſpaciis interpoſita ſunt, ſemen in mediis florum capitulis fert paruum, in rotundo modicè oblongum, colore nigrum, folia omnibus ramulis adnaſcuntur, in longis pediculis incerto ordine diſpoſita, parua, in plures & inæquales partes ſecta, uirentia, mollia & pinguia. ex his maxima pars ſemunciam longitudinē excedit, latitudine multò minore. Radice nititur ex uno principio multifida, numeroſa, capillamentis fibrata, colore flaua. uiret tota hyeme, non flacceſcentibus foliis, antequam nouo uere alia enaſcantur, quo tempore etiam ſurculi qui ſemen

men protulerunt, in ſummitate exareſcunt: coma eius acrem, aromaticum, interimq; grauem ſpirat odorem, eadem ſapore amaro, feruido & tenui palatum excalefacit, maximè uiridia adhuc florum capitula. Colitur in hortis.

DE RVTA *ſatiua tenuifolia.* CAP. LII.

RVTA tenuifolia Latifoliæ per omnia reſpondet, præterquam quòd multò minoribus conſtet omnibus partibus. folia ſiquidem fumoterræ modo in exiles partes diuiſa habet, non tamen in tantam latitudinem diffunduntur. floribus & capitulis latifoliæ ſimiliter reſpondet. ſemen habet oblongum, nigrumq;, guſtu uehementer acre: reliquarum partium qualitas & ſapor latifoliam æmulatur. Seriturq; ſimiliter ut illa in hortis, parcè apud nos, ſed frequentius in Italiæ quibuſdam locis ubi hanc tantùm Rutam nouerunt.

DE LVPINO *ſatiuo.* CAP. LIII.

T.2.15.p.622.

LVPInus ſatiuus legumen eſt recto, ſeſquicubitali, tereti, lanuginoſo, concauo, et ſingula aſſurgens caule. folia habet quina, ſena, & ut plurimum ſeptena, duûm digitorum longitudine, latitudine ferè unius, utrinq; faſtigiata, ſuperius glabra, inferius lanuginoſa, è ſummitate pediculorũ, ueluti ex uno centro radiorum modo exeuntia, interdiu ſplendente ſole erecta, nocte uerò omnino ſe demittentia. pediculi quibus hæc inſident longi ſunt et inæquali ordine ex interuallo cauli adnaſcuntur. in ſummo caule, & nonnunquam etiam in adnatis deinceps diſpoſiti flores, ſole Geminos occupante, erumpunt figura, papilionum, colore candidi, quibus defluẽtibus ſuccedunt digitali longitudine & latitudine ſiliquæ, figura planæ, lanuginoſæ, & principio craſſæ carnoſæq;, cùm maturuerint, tenues & flauæ. in quibus ſemina ſunt rotunda & plana, foris in flauo candida, intus uerò detracto cortice flaua, latitudine ſemuncia paulò minora, ea qua annectebantur parte concauitatem exiguam ueluti umbilicum habentia, crepitaculi modo in ſiliquis reſonantia, cùm arefacta herba agris euellitur. radice nititur ſingulari, tenui, lignoſa, candida & ſuperuacua, paucis capillamentis fibrata, quibus nonnunquam parua tubercula adnaſcũtur, ſicca tellure, ſubitaneis imbribus irrigata, efficaciſſimum ſemen eſt, ideoq; ſolum in uſu medicinæ habetur propter amaritudinem. medium enim ſaporem habet inter cicera & abſynthium.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 294 sur 645

DE CORONOPODE *ſatiua.* CAP. LIIII.

CORON Opus ab uno radicis capite folia emittit numeroſa, longitudine fere dodrantalia, graminis modo anguſta, canaliculata, craſſa, pinguia & in extremitatibus hirſuta, ſupra medium utrinq; in partes ueluti ungues diſtracta, multoq; magis diuiſionibus ſuis ceruinis cornibus ſimilia, propter copiam humi undiq; in orbem proſtrata, inter quę indiuidui coliculi ueris exitu erumpunt, longitudine dodrantales, teretes, ſubhirſuti & uehemẽter graciles, in ſummitate ſingulas uelutiſpicas plantaginis modo ferentes: ex quibus ſtamina tenuiſſima exeunt, quæ flores eius ſunt. ſemen in paleacea eſt ſpica, copioſum concipit minimum ac rubens, aliquantulum oblongum & compreſſum. Cum liberè naſcitur hoc olus reſupinatos erigit coliculos, denſius autem ſatum rectos emittere cogitur. Radice nititur ſingulari, candida, tereti, dodrante breuiori & minimo digito graciliore: quæ guſtu cum aquea dulcedine & modica acrimonia parum adſtringit. folia ſaporem dulcem, & aliquantulum ſalſum habent. Seritur apud nos in hortis, eſtq; annuum & acetarium olus.

Coronopus. T. 1. 31. p. 99.

Rhodia radix. T. 2. 137. p. 913.

DE RHODIA *radice.* CAP. LV.

* *imò craſsiores.* Rhodia radix ab una radice numeroſos emittit coliculos lõgitudine dodrãtis, ſed ceę gracilitatis, teretes et glabros, ſtatim à terra uſq; ad ſummitatẽ, unciali lõgitudine & ſe-

et ſemũciali latitudine foliis undiq; inæquali ordine ueſtitos, in extremitate modicè nec profundè inciſis, ſubſtantia craſſi, carnoſis & in uiridi cœruleis. in ſumma media habent figuram folia, inter craſſulæ maioris & portulacæ folia, in ſummis coliculis æſtate paruæ erumpit umbellæ ſimile capitulum, paruis & in candido pallidis floribus plenum, ſemen fert exiguum. Radice nititur dodrante breuiore, craſsitudine pollicari, ramoſa, inæquali & tuberoſa, cœſio, ſquamoſo & facile recedente cortice ueſtita, intus uerò in candido rubente, fungoſa & pondere leui. quæ trita & guſtata ac naribus admota medio inter roſas & ſalicis flores ſapore & odore percipitur. herba etiam cum amaritudine aliqua adſtringit. Naſcitur in alpibus Germaniæ non longè à Salisburgo.

✻ *Adfertur ex Auſtria.*

DE TORDYLO, [*Noſtri uocant* Bärwurtz. *aliqui pro Meo accipiunt. Tragus Daucis adnumerat.*] CAP. LVI.

T. 1, 148. p. 445.

TORDYlon, quod ab aliquibus Seſeli Creticum appellatur, numeroſos ab uno radicis ceſpite pediculos emittit, lõgitudine dodrantales, graciles, ab interiore parte ex tereti figura in angulum deſinentes, uenoſos & iuxta terram in purpura nigricantes, à quorum medio uſq; ad ſummitatem ex interuallo prodeunt minutiſſimè inciſa folia breuiſſimorum capillamentorum figura, gracilibus ſurculis utrinq; in exortu ſibi coniunctis circumpoſita. horum ſurculorum primi longiſſimi ſunt, quibus reliqui paulatim longitudine cedunt, donec in ſummitate in turbinatam figuram deſinat omnium foliorũ coma, quæ per omnia fœniculi foliis ſimilia ſunt, præterquam quod multò breuiores huius Tordyli inciſuræ ſint. Caulem paulò poſt medium ueris unũ atq; alterum producit, longitudine pedalem aut dodrantalem, gracilem et concauũ, uno atq; altero in cacumine adnato, & in ſingulis paruam umbellam candidorum floſculorum plenam: quibus ſuccedit oblongum, anguloſum, duplexq; ſemen in fuſco ſufflauum, media inter cuminum ſatiuũ & Seſeli figura & quantitate. Radicibus nititur multis, ab uno capite in diuerſas partes diſtractis, longitudine dodrãtalibus, minimo digito multò gracilioribus, foris nigricantibus, intus uerò candidis, quę ſupra modũ acri, ſuaui, aromatico & tamen graui odore nares opplent, ſapore uehementer tenui, aromatũ ſimili, & iucundo, minima quantitate: guſtatę longo tempore guſtum atq; olfactum obſidentes. folia mediam qualitatẽ inter radices & fœniculi folia tã guſtu quàm olfactu habent ſemen poſtremo prędictis partibus qualitate reſpõderet, niſi aliqua admixta amaritudine diluere tur. Naſcitur excelſis, planis & apricis latorũ in cacumine montiũ cãpis, iiſdémq; aliquantulum humentibus, ut iuxta clauſtrum Knibuſium in nigra ſylua, inter Dornſtadiũ & Luſtenauium oppida, quà ex Tubinga uerſus Argentoratum itur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 296 sur 645

DE LIGVSTICO *ſatiuo*. CAP. LVII.

T.1.141.p.425.

LIG Vſticum ſatiuum pediculos ab uno radicis ceſpite plures emittit cubito plerumque longiores, & minimi digiti craſſitudine teretes, ſtriatos, glabros & concauos: àcuius medio per interualla uſque ad cacumen bini minores exeunt pediculi, quorũ inferiores longitudine pedali conſpiciuntur, reliqui uerò breuiore, & ex his interſtitiis diſcreta bina folia in geniculis coeuntia, glabra & nitentia, trium aut duũm digitorum latitudine, longitudine paulò maiore, turbinata profundius in anterioribus lateribus apij modo inciſa. è ſummis pediculis, unum rectà egreditur parem prędictorum numerum in imparem uertens. Caules erigit humana ſtatura plerumq; multò proceriores, pollicis aut digiti craſſitudine, geniculis pręcinctos: in quibus pediculi & folia ſunt præſcriptis ſimilia, minora tamen pedali pediculo, geniculatim utrinq; enaſcentia, in terna aut quaterna plerumq; paria diuiſa, adnata omnibus caulium geniculis ſingula egrediuntur, in quorum ſummitate umbellæ ſunt fœniculo ſimiles & æquales, luteis & paruis floribus, æſtatis initio plenæ, quibus ſuccedunt oblonga, anguloſa, duplicia & fœniculo ſimilia ſemina tam figura quàm colore, maiora tamen. Radices habet ſuperius craſſas, in multas partes digitali craſſitudine diſtractas, nonnunq; cubiti profunditate aut maiore deſcendentes, colore candicantes. quæ inciſæ flauum colorem exſe remittunt. Saporem habet tota herba modicè acrem, tenuem & aromaticum: odorem uerò apio multo acriorem & grauiorem, non tamen iniucundum. Radici recenti efficaciores ſunt, quàm reliquis partibus qualitates præſertim liquore, ſed propter excremento ſam humiditatem facilè teredinibus corroduntur aut alioquin corrumpuntur. Semen uerò quia ſiccius eſt, in multos annos prorogatur. Colitur in hortis: amat terram pinguem & locum umbroſum deſiderat: ideoq; felicius iuxta macerias prouenit.

De

DE MILLEFOLIO *terrestri maiore:* [*Tragus Millefolium nobile nuncupare uidetur.*] CAP. LVIII.

T.1.160.p.476.

STRATIotes terrestris maior, quem aliqui Millefolium terrestre uocant, multa ab una radice folia emittit digito longioribus pediculis utrinq; breui interuallo adnascentia, semunciæ longitudine se ipsa inuicem contingentia, plurimis, capillatis, breuibusq; incisuris diuisa. Tota cum pediculis folia magnam habent cum auicularum pennis similitudinem, caules emittit rectos, longitudine plerumq; digitali, teretes, surculosos & indiuiduos, ab ima parte usq; ad cacumen inæqualiter dispositis foliis plenos prædictis similibus, breuioribus tamen. In summis caulibus latum est capitulum, corymbi aut umbellæ figura (si omnes eius surculi ab uno principio exirent) paruis, candicantibus & in medio luteis flosculis plenum, candida florum foliola quæ luteo tuberculo circumponuntur, quibusdam locis purpurascente colore conspiciuntur. floret diu, incipit enim sole in Geminos trãseunte usq;, post solstitium durante flore, cui semen paleaceum & aceroſum succedit. Radice nititur perenni, gracili, fibrata, lignosa & inutili. Saporem habent folia & flores subamarum et subacrem, odorem uerò acrem, abrotono albo nõ dissimilem, éstque hic non iniucundus, præsertim florum si terantur. nascitur secus uias, fossas, et in aggeribus solo plerumq; aspero & aprico.

DE STRATIOTE *siue Millefolio terrestri minore.* CAP. LIX.

STRATIotes terrestris minor, maiori in cunctis similis, multò tamen minor, rarò enim dodrante altioribus caulibus assurgit, tenuissimi sq; foliorum incisuris constat, odore magis acri, in attritu uehementi & aromatum modo iucundo, saporem habet maiori multò acriorem, amariorem, magisq; tenuibus partibus constantem, alioquin tam similes inuicem sunt, ut non facile à quouis dignoscantur: nec credendum est, has duas herbas unam eãdémq; esse, & natalibus tantùm differre. nam minor hæc in apricis tumulis ex pingui terra congestis, & in pinguium editorúmq; aruorum marginibus, iisdémq; diu non cultis prouenit: maior autem illa in asperis & macris tantùm. Cùm itaq; omnia in asperis & macris nascentia, eiusdem speciei in fœcundo solo, genitis acriora, efficacioráq; sint, necesse esset, maiorem stratiotem in macris nascentem, in pingui, lętoq; solo exeunti, acriorem & efficaciorem fieri, sed in læto solo nata, in macro natali genita multò efficacior existit, tam gustu quàm odore. ergo rationi minimè repugnat, minorem stratiotem

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 298 sur 645

diuersum à maiore, & propriũ genus habere. Prouenit autem copiosissima inter Halam Saxoniæ & Merseburgum, inter Halam & Eyslebium, & in tumulis olim congestis circa montem Petri & uicinis locis.

DE HEMEROCALLE *rubente, [quod Italorum Martagon uidetur, quod pro Asphodelo imperiti quidam hactenus abusi sunt.]* CAP. LX.

T.2.83.p.787.

HEMErocalles rubens siue lilium syluestre, caulem erigit plerumq; bicubitalem, teretem, gracilem, uiridem, solidúmque, inferius purpurascentibus maculis consperſum, foliis quincuncialibus, longitudine & duarum unciarum latitudine, glabris ex rotundo turbinatis & pinguibus uestitum, iisq; iuxta annexum angustioribus, superne nigricantibus, inferne autem uiridibus, eminentibus, ramamosisq; à tergo & in mucrone coeuntibus, uenis. flores ęstatis initio proni summo cauli adnascuntur lilio figura similes, multò tamen minores. nam senis uncialibus constant foliis medii digiti latitudine, sursum reflexis, colore in pallido rubentibus, intúsq; purpureis maculis consperſis, substantia pinguibus, carnosis & glutinosis. stamina ferunt singuli flores sena foliis numero respondentia, in quorũ extremitate oblongũ et transuersum quiddam est, colore in ruffo purpureum, rubiginoso. puluisculo, statimq; pereunte consperſum, è medio staminum prodit incuruus apex in triquetrum rubensq; capitulum desinens, uiridi & triquetro folliculo insidens qui defluentibus florum partibus solus remanet, & resupinus sursum incuruatur, paulatimq; increscit, donec uncia longior & semuncia latior fiat, qui inferius angustior existit, idem sex eminentibus angulis totidemq; lateribus constat, intus autem tribus membranis ceu parietibus in tres camerulas per longitudinem diuiditur, in quibus bini cõtigui, paruorum, latorum, planorum, leuium sibi inuicem superiacentium & flauorum seminum ordines continentur. Radicem habet bulbosam, diuturnam, iuglandis quantitate, pinguibus, crassis, acuminatis & flauis aut luteis squamis, ueluti nucamentis sursum spectantibus compositam: à qua alii exigui prodeunt bulbi, quibus se propagat. Saporem habẽt lentum, glutinosum & nauseosum, tam flores quam radices, lilii sapori respondentem. Nascitur in syluis & frutetosis locis, tam editis quàm planis.

DE SONCHO *syluestri lata radice. [Nos talem ferè quandam Lactucam syluaticam habemus, sed multò proceriorem plerumq;, duorum generum: unum luteis, alterum purpureis floribus.]* CAP. LXI.

SYLVEstris Sonchus caulem habet cubito proceriorem, foliis per ambitum diuisis, sinuosis et ueluti circumrosis amplexum, Sonchi foliis similibus, minoribus

bus tamen. Flores fert in ſummis uirgis paruos, capillatos & luteos: in pappos cane ſcentes, & unà cum oblongo nigroq; ſemine auolantes. Radice nititur ſemeſtri, breui, ſeſquiunciali, lata, in partes duas aut tres diuiſa, foris flaua, intus candida. Tota herba copioſum & lacteum inciſa liquorem remittit, guſtu amarum & ſubacrem. Naſcitur frutetoſis locis, plurimumq; circa montem Petri.

Lactuca ſyluatica.

Aſter Atticus. T. 1. 48. p. 152.

DE ASTERE *Attico, radiculis odoratis. Videtur eadem, prima ſpecies herbæ: quam Florem tinctorium Tragus uocat, Germanicè* Schartenkraut. *Fuchſius quidem ſuo Aſteri duos à radice caules producit, Matthiolus quatuor.*

CAP. LXII.

ASTER Atticus caulem unum atq; alterum cubitalem erigit, ſolidum, ligno ſum, nigricantem, & in ramulos diuiſum: circa quem oblonga & utrinq; acuminata folia ſunt, duabus unciis longiora, dimidia uncia latiora, nigricantia, hirſuta & aſpera, at quę propè terram, folia è caule exeunt maiora ſunt. quæ uerò in ſummitate minora, flores æſtatis exitu in ſummis uirgis fert Chamæmeli floribus ſimiles. in medio enim luteum habent capitulum, quod inſtar ſtellæ undiq; oblongis & anguſtis foliolis ueluti radiis circumdatur: quibus flacceſcentibus luteum capitulum in pappos reſoluitur, & unà cum oblongo ſemine auolat. Radice nititur in partes & fibras diſtracta, eaq; perenni. ſaporẽ folia habent modicè amareſcentem. radices uerò caryophyllatæ aliquem odorem adiunctum habent. Naſcitur montanis, lapidoſis & herboſis locis: plurimaq; circa Ienam & Tubingam.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 300 sur 645

DE OXYCOCCO, [*ût Cordo uocari placuit. Latinè Acinum uel Acinariam paluſtrem dixeris.*] CAP. LXIII.

OXYcoccum coliculos per terram ſpargit dodrantales plerumq; , ſetarũ modo tenues, et in flauo rubentes: paruis & thymo ſimilibus, ſuperne uiridibus, infernè autẽ candicantibus aut rubeſcẽtibus, ſingulisq; foliolis breui interuallo ueſtitos. flores in extremis et capilli inſtar gracilibus ſurculis fert admodũ paruos, colore pro pemodũ puniceo: quibus æſtate ſingulæ ſuccedunt baccæ piſi quantitate, figura rotundæ & cordis modo inferius iuxta annexum turbinatæ , ſuperius uerò exiguo & quadripartito umbilico ueluti coronatæ, colore foris primum candicantes: mox puniceæ & purpureis contiguiſq; maculis et punctis conſperſæ: intus uerò in candido modicè rubentes , & quatuor exiguis cauitatibus parua & ueluti abortiua ſemina claudentes. eæ unâ cum coliculis humi procumbunt, nonnunq; etiam in muſco tanquam abſconditæ latent. Radicibus nititur breuibus, capilli modo tenuiſſimis & flauis. ſaporem coliculi & folia habent adſtringentem: baccæ uerò egregiè & ſimpliciter acetoſum. Naſcitur incultis, macris, humidis, putridis, uliginoſis, muſcoſisq; locis, ac frequenter iuxta Salſiroram, plurimúmq; propè Vuittembergam.

✻ *Heluetijs* Moßbeer, *id eſt, acini paluſtres. naſcuntur enim muſcoſis & humentibus locis.*

Oxycoccum. Aliter uel alia ſpecies pingitur à Dodonæo.

Ricinus. T. 1. 98. p. 288.

De

DE RICINO. CAP. LXIIII.

RICInus caulem ex uno ſemine erigit ſingularem, trium plerumq; cubitorum altitudine, aut proceriorem, pollice craſsiorem, arundinis modo geniculatum & concauum, glabrum & ueluti in purpura cinereo puluere conſperſum, duobus, tribus aut quatuor adnatis ramoſum. folia habet dodrantis aut pedis latitudine, in ſeptem, octo aut nouem, nonnunquam etiam plures partes inciſa, & per ambitum ſerrata, glabra, mollia & aceri arbori ſimilia, longis, craſsis & teretibus pediculis inſidentia: ea ubi pediculo iunguntur, neruos ueluti è centro per medias foliorum partes à tergo emittunt. flores æſtate fert pedalibus pediculis inſtar longi racemi circumpoſitos, eosq; duplicis generis, inferiores enim antequam aperiantur ferè piſi rotunditatem & quantitatem habent, apertis autem caliculis muſcoſi & pallidi corymbi ſpeciem acquirunt, gracilique pediculo adhærent: qui in medio iunctu-ram quandam habet, à qua ipſe flos, poſtquam flacceſcere incipit, recedit & decidit, nulla ſpe ſecuturi ſeminis aut fructus poſt ſe relicta, ſteriles enim omnino inferiores hi flores ſunt, & tantùm rudimenta ac præludia quædam. Alterum uerò floris genus à molliter aculeatis capitulis procedit, ſingulaq; capitula terna, hirſuta, furcata & rubentia ſtamina proferunt, quæ floris uicem explent: hiſce areſcentibus capitula accreſcunt, donec paruæ caſtaneæ quantitatem conſecuta fuerint, ea in tres (ut plurimum) partes ceu utriculos diuiduntur, nonnũquam etiam in quatuor, ſemina in utriculis ſingula habet Ricino animali forma & quantitate æqualia, foris liuido aut maculoſo cortice, intus autem candida medulla conſtantia, lignoſo utriculi cortici incluſa. quo propter ſiccitatem in maturitate repentè fiſſo & contracto, ipſa ſemina cum impetu & crepitu ueluti tormento aliquo emiſſa, longius proſiliunt. Radice nititur pedali, multifida, candida & ſemeſtri, ſeminis tantùm uſus eſt, quod guſtu fauces exaſperat nauſeam & uomitum ciens, intra corpus uerò grana aliquot ſumpta cum anxietate maxima utrinq; purgant. herba ipſa, cum teritur, grauem habet odorem. Seritur in hortis.

DE CVCVMERE *anguino*. CAP. LXV.

CVCVmis anguinus, qui etiam aſininus appellatur, uiticulos per terram ſpargit bicubitales, minimi digiti craſſitudine, teretes, breuibus aculeis exaſperatos, ſolidos, & anguium modo inflexos. folia fert longis, craſſis & aculeatis pediculis inſidentia, ſex unciarum longitudine, poſteriori parte quatuor aut quinque unciarum latitudine, in obtuſum mucronem deſinentia, ſuperius uiridia, inferius autem pallidiora & crebris, intricatisq; uenis rugoſa, utrinque tamen aſpera. flores ex foliorum alis tota æſtate profert, quinque latis acuminatis & flauis foliolis, uncia paulò breuioribus conſtantes, in quorum medio ternæ hirſutæ & flauæ furculæ ſtaminum uicem explent: retro flores hirſutum & oblongum extuberat capitulum, quod flacceſcente flore, paulatim unà cum ſuo pediculo accreſcit, donec maximę glandis quantitatem ſuperauerit, hoc undiq; breuibus aculeis armatur, & in maturitate cùm ſplendere, gliſcere & candicare inceperit, ſponte ſua aut leuiter tactum à pediculo recedit, & cum impetu ueluti tormentum aliquod oblonga foris nigra, intúſq; candida ſemina unà cum aqueo ſucco eiaculatur, producit etiam alios adulterinos & ſteriles flores, quos nulli fructus ſequuntur, eos à genuinis & fœcundis dignoſces, quòd intus terna, trifida ueluti complicata, & per ambitum crocea, nec hirſuta ſtamina contineant, nullumq; à poſteriori parte capitulum producant, quod ſecuturi fructus rudimentum exiſtat. Radice nititur dodrantali, craſſitudine ſua manum ferè complente, candida, carnoſa & ſemeſtri,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 302 sur 645

oblongo rapo ſimili. Tota planta uehementer amara eſt, ſine aliqua alia qualitate, ſolius ſeminis medulla dulcedinem habet, quę etiam mures alliceat, quapropter miror Galenum huic ſemini amarum ſaporem adſcribere libro de facultatibus ſimplicium, fortè ſuperficiem tantùm guſtauit, quæ amara eſt, non ipſum nucleum, qui propriè ſeminis appellatione uenit: purgat egregiè aluum ſuccus totius herbæ. Naſcitur aſperis locis, circa pagos & rudera. cum uerò ſeritur, multò maiora folia producit.

Cucumis anguinus. T. 2. 99. p. 832.

Cichorium. T. 1. 91. p. 272.

DE CICHORIO. CAP. LXVI.

CICHORium ſiue agreſte Intybum, caules erigit cubito proceriores, inferius teretes & hirſutos, ſuperius autem angulis ſtriatos, pluribúſq; adnatis ramoſos, anguſta cauitate peruios, donec uiret lentos & infragiles: folia habet circa imam caulium partem dodrantalia ferè per ambitum inæqualiter diuiſa, ſinuoſa, hirſuta, trium plerumq; digitorum latitudine, & in mucronem deſinentia, maximè ſummis uirgis exeuntia, quæ minora etiam ſunt, & paucioribus inciſuris diuiſa, folia uerò quæ ante caulium productionem à radicis capite exeunt, & per terram ſternuntur, multò maiora exiſtunt & obtuſiora. flores à ueris exitu in folioſis caliculis proferre incipit uſq; ad autumnum, rotæ modo in orbem circumpoſitis foliolis conſtantes, colore cœruleis, uncia breuioribus, & in extremitate ſerratis, ſtamina in me-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 303 sur 645

in medio flore sunt eiusdem coloris, singuli autem flores unum tantùm durant diem: manè enim prodeunt, uespere uerò flaccescunt. semina post flores in iisdem caliculis fert oblonga et angulosa, sine pappis hyeme excidentia. Radice nititur perenni, cubitali, bifida plerumq; superius minimi digiti crassitudine, carnosa & candida, per quam lignosus transit neruus. folia incisa pauco lacte manant. tota herba amarum habet saporem, non tamen usq; adeò uehementem. Nascitur campestribus & asperis locis, circa regias uias & arua.

DE CICHORIO *satiuo*. CAP. LXVII.

CICHORIum satiuum, quod ab Italis etim Endiuia hortensis seu simpliciter Endiuia uocatur, agresti figura & florum colore similimum existit, folia tantùm maiora minusq; incisa habet, paulóq; minores flores maioribus folioſioribus hirsutioribusq; caliculis insidentes. Radice nititur dodrantali, lignosa, multis capillamentis fibrata, hyeme unà cum herba pereunte. Sapore agreste Cichorium æmulatur, quamuis minus amarescat. Seritur acetariorum causa in hortis Italiæ frequentius quàm Germaniæ.

Cichorium satiuum. T.1.91.p.273.

Helenium maius. T.1.55.p.170.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 304 sur 645

DE HELENIO *maiore, id est, Inula.* CAP. LXVIII.

HElenium maius, quod ab alio nomine Inula siue Inula cãpana uocatur, grãdia à radice emittit folia, pedali & cubitali plerumq; longitudine, latitudine interdum dodrantali in mucronem desinentia, per ambitum modicè & inæqualiter serrata, superius in uiridi pallentia, inferius autem candicantia, hirsuta & uenis obliquis distincta, uerba sci foliis similia, caulem alternis (ut plurimum) annis fert tricubitalem, digiti crassitudine, nigricãtem, in tereti striatum, solidum et singulis foliis (quã inferiora sunt) paulò minoribus ex interuallo uestitum, & in cacumine in adnata aliquot diuisum: à quibus magni & orbiculati flores æstate prodeunt, foliaceis calyculis insidentes trium unciarum latitudine, inæqualibus partibus constantes. in medio enim numerosa, breuia & lutea stamina densum capitulum cõstituunt, quod undiq; longi, angusti q; & eiusdem coloris foliolis radiorum modo circumdatur: hisce flaccescentibus interiora stamina in tenues pappos soluuntur, & unà cum oblongo, gracili, nigro semine auolant. Caulem quibusdam locis non fert, aut raró. Radice nititur perenni, grandi, crassitudine sua manum implente, in pedales partes distracta, foris subruffa, intus autem candida & carnosa, à qua ueluti oculi alia germina exeũt, quibus auulsis & positis propagatur, intus in ipsa radice liquor flauus guttatim dispersus continetur. Saporem radix habet feruidum, tenuem & amarum. flores & folia cum parua acrimonia amarescunt, semen foliis acrius est, & nihil ferè amaritudinis obtinet. Nascitur pinguibus & fœcundis campis, à quibusdam etiam in hortis colitur.

DE CHONDRILLA *tenera, [Cichorio simili, floribus è cœruleo modicè in purpureum uergentibus, etc.]* CAP. LXIX.

CHONdrilla tenera, Cichorio, id est, agresti Intybo similia habet circa terram folia, non tamen hirsuta, sed admodum glabra & tenera: è quorum medio cubitalis, tenerq; exit caulis, superius in adnata diuisus, in quibus flores sunt Cichorio similes, modicè in purpuram ex cœruleo uergentes. semen habet oblongum, * Radice nititur perenni, pedali, cubitali aut longiore, digitali crassitudine: foris tenui, squamoso & nigro cortice uestita, intus candida, carnosa, tenera & admodum fragili. Tota herba lacteo turget liquore, & gustu dulcis est. Nascitur editis apricisq; uineis & montibus. solum amat albicans, pingue & calcario lapidi mixtum: lenæ itaq; copiosissima nascitur.

DE MILIO *(uel Panico) Indico, quod semestre est frumentum. [uulgò Sorgi appellant.]* CAP. LXX.

MILIVM Indicum tres aut quatuor prægrandes, ex uno grano emittit culmos, septem, decem aut nonnunq; tredecim pedum longitudine, crassitudine digiti, nouenis ut plurimum geniculis interceptos, solidos & matureſcente semine rubentes. folia è geniculis singula profert cubito longiora, trium aut quatuor digitorum longitudine, tritico Bactriano similia, per ambitum minutissimis sed acutis dentibus armata: qui si deorsum mulceantur, teneros digitos etiam uulnerant. è summis uirgis singulæ erectæ spicæ erumpunt foliis inuolutæ, dodrante plerumque longiores, quatuor aut quinque unciarum latitudine, plurimis paniculis constantes, & commodo in mucronem desinentes. hæ postquam omnino ex inuolucris æstate prodierunt, flores proferunt exiguos, oblongos, flauos & pendulos, quibus defluentibus spicæ rubescere incipiunt. autumno

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 305 sur 645

tumno uerò cum ad maturitatem peruenerunt, nigricant & granis in ruffo nígrican tibus, uulgaríq; Milio multò maioribus turgẽt. Radicibus nititur multis, obliquis & ſatis firmis, iis tamen contentum non eſt. nam increſcente culmo, & in foliis turgente ſpica, ex inferioribus geniculis undiq; demittit fulcra quædam, quæ, ubi in terram deſcenderint, radices & fibras agunt. hiſce fulcris diuina prouidentia procéris culmis conſulit, quo facilius uento reſiſtant. ipſum ſemen cum lacte coctum ruffeſcit: & ſimul milii ac orizæ ſaporem æmulatur, ſolum amat pingue & humidum.

Milium Indicum. T. 2. 30. p. 660.

Allium campeſtre. T. 2. 69. p. 748.

DE ALLIO campeſtri. [*Tragus Allia ſylueſtria tria ſimul depicta exhibet, uti hîc ponimus. è quibus medium ſyluaticum eſt, & Germanis nominatur* Waldknoblauch/ Ramſeren/ Gerinſel. *hoc Dioſcoridis Ophioſcorodon eſſe putat: aliqui urſinum cognominant. Extremorum alterum quod binis fólijs pingitur, Caninum uulgò cognominari ait à fœtore,* Hundsknoblauch, *in uineis & locis cultis naſci, unde Ampelopraſon eſſe conijcit. Fuchſius ſylueſtre allium uocat.* Wilder knoblauch. *Alterum quoq; Allij canini ſpeciem facit, ſed non deſcribit. hoc an allium campeſtre Cordi ſit, inquirendum.* (Id autem eſſe uidetur, quoniã Fuchſius Germanicum eius nomen prodit. Feldknoblauch. *hoc eſt, Allium campeſtre.*) *Meminit præterea Allij canini minoris, quod alibi depingens Hyacinthum ſecundum facit.*]

CAP. LXXI.

ALLium campeſtre, ab uno ceſpite plures erigit indiuiduóſq; caules, longitudine plerumq; cubitales, iunceos, ſolidos & anguloſos. Folia circa terram tantùm habet dodrãtalia, ualdè anguſta, & modicè canaliculata. in ſummis caulibus ſin

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 306 sur 645

guli erecti sunt corymbi, purpurascentibus flosculis æstate pleni: singulis floribus triquetri, nigricantes & exigui folliculi, qui aperti sena, oblonga, nigráq; ostendunt semina, succedunt, semina uni pediculo annexa. Radicibus nititur multis, exiguis, bulbosis, fibratis & inferius crasso uinculo connexis, ita tamen, ut singuli bulbi singulos ferant caules. saporem & odorem Allii habet. Nascitur in campis et pratis, maximè fluuiorum inundationi obnoxiis lutoso solo.

DE MENTHA *corymbifera minore, [quam Itali herbam Iuliam uocant, aliqui Eupatorium Mesuæ: cuius qualemcumq; ex Tragi libris Iconem adiunximus. accuratiorem dedit Matthiolus, Maiorem describit infrá, cap. 117.]* CAP. LXXII.

MENTHA corymbifera minor, plures ab una radice emittit uirgas, longitudine (ut plurimum) cubitales, admodum graciles & solidas, sesquiuncialibus longitudine, & semuncialibus latitudine foliis per ambitum serrę instar incisis, uestitas. In summis uirgarum surculis, corymbi æstate se proferunt, sole Leonem occupante, exiguis luteisq; floribus diu durantibus pleni: quibus exigua, oblonga & palacea succedunt semina. Radice nititur exigua, fibrata, candida & semestri: quæ gustata pyrethri feruorem habet, quo saliuam proliciat. Coliculi uerò folia, flores & semina iucundum spirant & uehementem odorem, Menthę corymbiferæ maiori et Tanaceto simílem. saporem eædem partes amarum, & cum acrimonia tenuem habent. Nascitur in montibus Vuirciburgi. seritur à quibusdam etiam in hortis odoris causa.

Mentha corymbifera minor. T. 1. 175. p. 515.

Sanguisorba maior. T. 1. 157. p. 470.

De

DE SANGVISORBA *maiore.* CAP. LXXIII.

SANGVIsorba maior, caules erigit cubitales, graciles, anguloſos, ſolidos & ramoſos: folia iuxta terram ſe proferunt, longitudine ſeſquiunciali, unius latitudine, per ambitum ſerræ modo inciſa, ut plurimum canalis inſtar complicata, ſuperius uiridia, inferius cineracea, à dodrantali anguloſo q; pediculo exeuntia, ex utro q; latere quina, ſena aut plura, in extremitate pediculi unum inter utrumq; ordinem intercedens rectà prominet. in ſummis caulium ſurculis circa ueris medium capitula profert oblonga, anteriori medii digiti articulo æqualia rubentibus & palaceis floribus plena, quibus defluentibus ſemina ſuccedunt anguloſa, exiguaq;. Radice nititur perenni, minimi digiti craſſitudine, obliqua, foris nigricante, intus rubeſcente, in plures partes diſtracta, quæ guſtata adſtringit. folia & reliquæ herbæ partes glutinoſum & dulcem ſaporem habent, odorem uerò cucumeris. Naſcitur in lutoſis pratis, fluuiorum inundationi obnoxiis. plurimáq; Lipſiæ, Halæ, Merſeburgi, etc.

DE SANGVISORBA *minore.* CAP. LXXIIII.

SANGVISORba minor maiori ſimilis, folia tamen & capitula minora fert, flores quoque non palaceos, ſed lanugineos producit, alibi in ruffo candicantes, alibi rubentes, tantùm ſemen maiori æquale habet, & triquetrum aſpera ſuperficie. Radice nititur perenni, minimi digiti craſſitudine, dodrantali aut pedali, non obliqua ſed rectà deſcendente (niſi quid impediat) ſaporem & odorem maiori ſimiles habet. Naſcitur lutoſis, calculoſis apricíſq; collibus, & ſecus uias.

DE DAVCO *tenuifolio, foliis paſtinacæ ſylueſtris, multò minoribus, glabris, etc.* [*Quærendum an hæc ſit Caucalis Matthioli.*] CAP. LXXV.

DAVCVS tenuifolius primo anno, quo è ſemine prodiit, folia tantùm profert, ſylueſtri paſtinacæ ſimilia, multò tamen minora, glabra & per terram ſtrata. Sequenti poſtea anno caulem erigit pede proceriorem, teretem & foliis circa genicula præcinctum ſingulis, iis quæ circa terram ſunt minoribus, umbellam in ſummo caule æſtate unam atq; alteram fert, minimis candidiſq; floſculis plenã: quibus ſingula ſuccedunt duplicia ſemina ante maturitatem ſuperius rubentia, ſatiuo petroſelino æqualia. Radice nititur annua, admodum gracili & ſufflaua, quæ guſtu aliquantulum acris eſt. folia ſylueſtri paſtinacæ ſimilem ſaporem habent. ſemen uerò feruore cæteras partes uincit. Naſcitur aſperis, apricis & editis locis, plurimumq; quà ex Hildesheymia Hanoueram itur, unius milliaris germanici ſpacio ab Hildesheymia.

DE ALLIO *ſatiuo multifido.* CAP. LXXVI.

ALLIi ſatiui duo ſunt apud nos diſcrimina. unum enim capite grandi conſtat, pluribus nucleis coactũ, huius ſuperficies candidis tenuiſſimiſq; ueſtitur membranis. quę in uniuerſum detrahantur, nucleis adhuc ſeparatim ueſtitis, folia hoc habet cubitalia, uenoſa & canaliculata, ſibi ipſis inſerta ita, ut caulis figuram ubi omnia coniunguntur exprimant, primo cum deponitur anno neq; caulem, neq; ſemen fert, an uerò altero ferat uidendum.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 308 sur 645

Allium ſatiuum multifidum. T. 2. 68. p. 745. Ex duabus his Alliorum formis à Trago exhibitis, altera uulgaris Allij eſt, capite multifido. alterum Scorodopraſum nominat, ac deſcribit poſtea cap. 70. libri eiuſdem, id eſt, ſecundi. Medio matrices mulierculæ (inquit) in hortis Allij genus, etc.

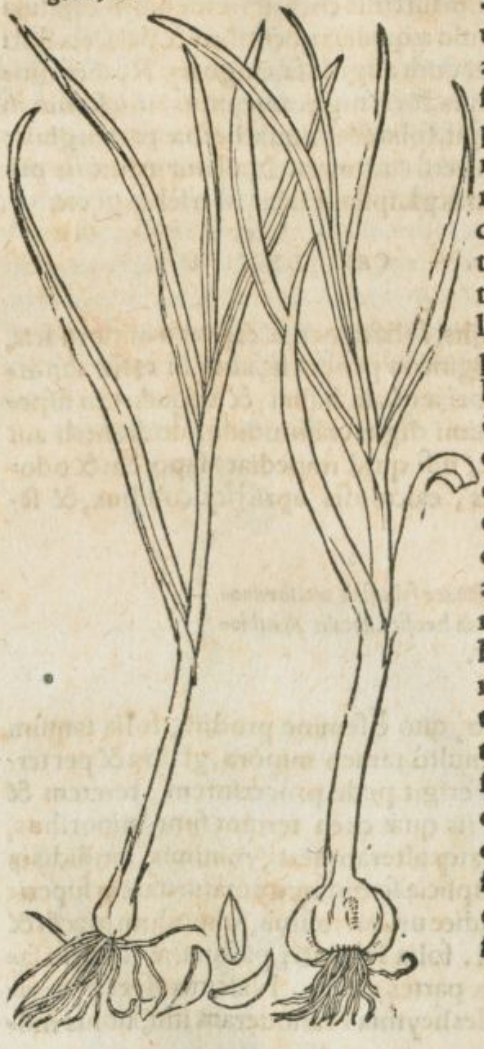

DE ALLIO *ſatiuo amphicarpo, [quod ita cognominat, quòd & radicum nucleis ſeratur, & ſeminibus quæ nucleos ſimilitudine referunt.]* CAP. LXXVII.

ALTErum ſatiui Allii genus, quod amphicarpon appello ſiue ſemine, ſiue nucleis ponatur, caput non adeò grande acquirit, membrana tenuiſſima & purpuraſcente circumdatum, quę ſponte etiam rumpitur. Nucleos habet non ſeparatim, ut primum genus ueſtitos, ſed nudos ferè, numeroq; pauciores, indiuiduos & caulis baſi circumpoſitos. Caulem emittit prima æſtate, utroq; modo ſatũ, cubito proceriorem, teretem & glabrum, ab ima parte canaliculatis foliis ueſtitum, priori Allio ſimilibus, paulò tamen minoribus. In ſummis caulibus utriculus candicans enaſcitur, in longũ & acuminatum cacumen deſinens: quo increſcente caulis ſub ipſo utriculo bis intorquetur ueluti in ſpiram, nec rurſus in rectũ diducitur, antequam utriculus quantitate caput in terra retentum magnitudine ferè æquauerit, & rupta æſtate membrana iam matureſcentia ſemina oſtenderit, quæ globuli figuram habent, & magnitudine anteriorem partem minimi aut annularis digiti æquant, (colore foris purpureo, intus autem candido,) racemi modo confercta, & ſubſtantia acrimoniaq; nihil à capitum nucleis differentia: inter quæ intortæ ueluti caudę ſe proferunt rudimentum quoddam futuri floris, ſed fruſtra oſtendentes. Vtrũque Allium ſapore acerrimum eſt, & fumoſo odore caput tentat.

DE ALLIO *ſimplici utroq;. [Lege quæ ſcripſimus ſuprà cum effigie Allij ſatiui multifidi.]* CAP. LXXVIII.

ALLium ſimplex, indiuiduũmq;, quale in Aegypto naſci ſcribit Dioſcorides, utrum ſuum peculiare & diuerſum à prædictis genus habeat, non auſim affirmare: ſiquidem apud nos huiuſmodi Allium frequenter naſcitur, ex utroq; allii genere, cùm nucleus aut ſemen ponitur, quod in nullos nucleos diuidi aptum ſit. Præſtat ita utriuſq; huius Allii ſimplicis differentiam oſtendere: ſimplex itaq; Allium quod ex indiuiduo maioris Allii nucleo natum fuerit, oblongum eſt & utrinq; acuminatum, pluribusq; ac candidis membranis ueſtitur. Quod uerò ex amphicarpo Allio naſcitur, è nucleis non gignitur ſed ſemine, non tamen quouis, uerùm eo tantùm, quod ſimpliciſsimum natura ſit, & in nullas partes diſtrahi natum. cùm adoleuit, porri caput magnitudine æquat & globuli rotunditatem habet, unáq; aut altera

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 309 sur 645

tera purpurea uelatur membrana, hoc autem omnino Aegyptiaci Allij descriptionem repræsentat, utrumq; autem caule & semine caret, ueluti imperfectum sit, & quamuis simplex Allium quod oblongum est, altero anno ponatur, non tamen caulem fert, quantumuis adolescat, & in nucleos diuidatur in terra caput. an itaq; simplex Allium quod rotundum est, & purpureum similiter in nucleos diuidatur, & caule careat animaduertendum.

DE LYCOCTONO *satiuo tricarpo, sic enim à triplici siliquarum ordine nominamus.* [*Hic fortè Napellus est, qui apud nos in hortis colitur. floribus cœruleis, alicubi purpureis: cuius Iconem Tragus hanc dedit.*] CAP. LXXIX.

Lycoctonum satiuum tricarpum. T. 1. 82. p. 248.

LYCOCTOnum satiuum, quod à tri geminis folliculis tricarpon uocatur, caules, folia, flores, folliculos & semina syluestri similia fert: suas tamen habet, quibus ab hoc dignoscitur, differentias. folio est profundius usq; ad pediculũ inciso, nigriore, glabro & inferius supra modum splendente. floribus capacioribus, colore purpureis, folliculisq; in summitate sibi annuentibus, ut plurimum, ternis: in quibus nigra sunt semina. Radicem habet crassam, multis nigricantibus cirris fibratam, secus quã aliæ enascuntur, ueluti oculi aut bulbi, sequenti anno caulem producturæ, rarò autem una tantùm inuenitur radix, cum enim nõ transfertur, in terra se propagat, quo fit, ut unius cespes multis constet radicibus, sibi inuicem cohærentibus. Saporem *

DE LYCOCTONO *satiuo pentacarpo,* [*quod à quintuplici siliquarum ordine sic nominat Cordus. Flores quàm superius maiores habet, colore in purpurą cœruleos, & candicantes: eiusdẽ alioqui generis proximi, ut apparet.*] CAP. LXXX.

LYCOCTOnum satiuum pentacarpon, prædicto simile est, non tamen adeò profundè sectę foliorum partes sunt, nec adeò splendidæ: flores quoq; maiores fert, colore in purpura cœruleos, & candicantes, quibus siliquæ succedunt quinæ, prædicti siliculis longiores, semine nigro plenæ. Radicibus nititur tricarpo æqualibus & similibus.

DE ABSYNTHIO. CAP. LXXXI.

ABSYNthium uirgas cubito proceriores emittit, minimo digito paulò graciliores, striatos, admodum breui lanugine canos & solidos, quibus totis usq; ad summitatem ramuli adnascuntur semine exiguo, furfuraceo, in nutantibus ueluti

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 310 sur 645

Absynthium. T. 1. 110. p. 335.

racemulis contento flauoq; onusti: quod tantilli æstate præcedunt flosculi, colore lutei, qui concussis uirgis instar pulueris decidunt. folia antequam caules proferat circa radicem habet in latitudinem explicita, et in minimas partes rutę modo diuisa, ab utraq; parte breui, & cinericea lanugine candicantia. quæ uerò in summis uirgis sunt folia, paucioribus partibus constant. Radice nititur digitali crassitudine, fibrata, lignosa & perenni: saporem habet uehementer amarum, tenuem & aliquantulum adstringentem: odorem uerò admodum grauem & acrem: semen cæteris partibus tenuius amariúsq; existit, caput tam gustu quàm olfactu in saporem trahit & aggrauat. Nascitur asperis locis, circa uias, pagos & arces.

DE ABSYNTHIO *dulci.* CAP. LXXXII.

ABSYNthium dulce Artemisiam sapore æmulatur, figura uerò absynthium. Radice nititur similiter ut Absynthium perenni.

DE ARTEMISIA *maiore.* CAP. LXXXIII.

ARTEmisia maior Absynthio simillima est herba, per omnia tamen maior. differentia in colore & sapore consistit. caules enim purpurei et spadicei sunt coloris, folia superius uiridia sunt, inferius uerò incana. seminum quoq; capitula magnitudine absynthio cedunt, magisq; rubent. Radice nititur perenni, saporem habet tenuem & iucundum odorem. Nascitur iuxta sepes & profluentes.

DE SATVREIA. CAP. LXXXIIII.

SATVreia siue Thymbra satiua, pedalis & interdū cubitalis est herba, caulem ab ima parte satis crassum, solidum, hirtum & nigricantem habet. Tota herba numerosis geniculis præcingitur, & in plures uirgas diuiditur, ita ut à singulis geniculis bini ramuli alterno positu exeant. folia sub ramulis uncialia plerumq; habet, eáq; angusta & acuminata, superius modicè hirta, inferius ueluti punctis quibusdam distincta. flores æstate in summis surculis fert exiguos, & in candido rubentes, in capitibus ceu breuibus spicis contentos, foliis permixtos: quibus nigra succedunt semina caliculis insidentia. Radicibus nititur lignosis, fibratis, semestribus & inutilibus. folia & flores gustu acria sunt non sine gratia aliqua, odorem habet acrem, & iucundum. Seritur in hortis.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 311 sur 645

Artemiſia maior. T. 1. 113. p. 344.

Satureia. T. 1. 13. p. 45.

DE THYMBRA, [id eſt, Satureia ſylueſtri, quæ è Creta affertur.] CAP. LXXXV.

THYMbra, quæ ſylueſtris ſatureia eſt, ſatiuæ ſatureię in cunctis ſimilis exiſtit, durioribus tamen & magis hirtis foliis conſtat. ſaporem & odorem acriores habet, ſi uerò nimium guſtetur uomitum minatur. Naſcitur aſperis & ſaxoſis locis, in Creta & uicinis regionibus: unde ad nos affertur. Quæ uerò circa eam naſcitur Cuſcuta Paulo Aeginetę & reliquis Græcis, epithymbrum uocatur.

DE STACHY. CAP. LXXXVI.

STACHYS plures erigit uirgas, longitudine cubitales, & quadrangulas, è quibus per interualla bini, alterno poſitu exeunt ramuli. folia habet Marrubio æqualia, oblongiora tamen. flores æſtate circa ſummas uirgas profert paruos, candidos, hiantes & in quinas partes ſectos, denticulatis caliculis (exigui & rari uerticilli modo) coniunctis inſidentes: quibus exigua nigraq; ſuccedunt ſemina. ueſtitur tota herba tenui, candidaq; lanugine. Radice nititur fibrata, lignoſa & perenni, ſapore & odore Marrubium ęmulatur, ſaporem tamẽ Marrubio habet paulò acriorem, odorem uerò imbecilliorem. Naſcitur aſperis, & aliquantulum editis locis circa pagos, ut inter Seburgum & Eyslebium.

* Steiandoin. Rara Germaniæ herba.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 312 sur 645

Stachys.T.1.2.p.9.

Scolymus.T.2.115.p.866.

DE SCOLYMO, [*quem uulgò Artiſchock uocant.*] CAP. LXXXVII.

SCOLYmus Carduus eſt ſatiuus, & in cibos receptus, prima qua ſeritur æſtate, grandia profert folia, craſſa, angulosa & canaliculata ſpina. utrinq; in dodrantales, rugòſas, & in cinericeo colore cauas partes uſq; ad ipſam ſpinam ſecta: quæ & ipſæ ſuas peculiares diuiſuras habent, ſingulis aculeis armatas. ea hyeme ſub niue latent, ſequenti uerò æſtate caulem emittit ſeſquicubitalem, ſtriatum & incuruũ: in cuius cacumine grande eſt caput, coni & pineæ nucis figura, aculeatis carnoſisq; ſquamis circumuallatum, quod in ſummitate aperitur circa ſolſtitium, latam comã oſtendens, purpureis & capillatis floribus plenam & conferctam: quibus ſemina ſuccedunt Cnico ſimilia, non adeo tamen angulosa, paulóq; minora, colore cæſia & interdum maculis conſperſa. Radice nititur cubitali aut pedali, craſſitudine ſua manum implente, foris nigra, intus candida, & antequ fructificet carnoſa. poſtea uerò lignoſa & pereunte: quæ guſtu amareſcit: folia quoq; amarum ſaporem habent. Seritur in hortis capitis cauſa luxurioſis Italis, nobis tantùm ſpectaculi uice colitur.

De

DE HIPPOSELINO, [*quod uulgò Petroſelinum Macedonicum uocant.*] CAP. LXXXVIII.

T.1.145.p.436.

HIPPOSElinum prima æſtate cùm è ſemine prodierit, folia tantùm profert Apio ſimilia, multò tamen maiora, ſequenti uerò anno caulem emittit bicubitalem, angulis ſtriatum, modicè concauum, & in adnata ſeu ramulos diuiſum, in quorum ſummitate umbellæ ſunt latæ Libanotidis figura, antequam diuidantur conferctorum corymborum formam referentes, luteis floſculis plenæ: quibus duplicia, grandia, anguloſa, nigra cartilagineaq; ſuccedunt ſemina. Radice nititur perenni, dodrantali aut pedali, pollice craſsiore, paſtinacæ ſatiuæ modo indiuidua, foris nigricante, intus candida & carnoſa. quæ guſtu acris, ſubamara, odorata & aliquantulum feruida exiſtit. Semen acrius amariúſq; eſt, & aromatum præſertim myrrhæ odorem habet. folia ſimiles habent qualitates, ſed aqueo humore dilutas. Naſcitur umbroſis & humentibus locis. In Germania tamen parcius, interim etiam colitur apud nos in hortis.

DE BRASSICA *agreſti quadratis ſiliquis, floribus candidis, &c.* CAP. LXXXIX.

BRASSicę agreſtis una ſpecies cubitalem habet caulem, teretem, glabrum, aliquantulum concauum, & in ramulos diuiſum, folia ex interuallo ſingula profert ſecus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor unciarum longitudine, paulò anguſtiora, ſubrotunda, glabra & Braſsicæ modo carnoſa: flores ueris exitu candidos & oblongos fert, quibus ſingulæ ſuccedunt ſiliculæ, digito longiores, anguſtæ, & quadrangulares, oblongo, nigróq; ſemine plenæ. Radice nititur exigua, lignoſa, ſemeſtri & inutili. Folia Braſsicam guſtu imitantur: ſemen uerò amarius eſt, & aliquantulum acre. Naſcitur pinguibus agris, lento & glutinoſo ſolo.

DE OCIMO *Nabathæo.* CAP. XC.

OCIMVM Nabathæum, uulgari ocimo æquale & ſimile eſt, candidioribus tamen uirgis & foliis conſtat: nec adeò grauem, ſed iucundiorem odorem ſpirat. Seritur in hortis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 314 sur 645

DE OCIMO *caryophyllato.* [*Videtur de eo sentire, quod inter Ocimi genera minimum est.*] CAP. XCI.

OCIMVM caryophyllatum, prædictis quidem simile est, sed multò minoribus uirgis assurgit, minoribúsq; foliis constat, iisdémq; candicantibus. odorem habet inter utrumq; Ocimum & Caryophyllas medium, unde nomen inuenit. Seritur in hortis.

Ocimum caryophyllatum. T. 1. 8. p. 30.

Drosium. T. 1. 174. p. 511.

DE DROSIO, *id est, Alchimilla.* [*Nomen è Germanico finxit.*] CAP. XCII.

Δροσερὰ seu Δρόσιον, siue Ψιάλιον, quam uulgò Alchimillam uocant, dodrantales plerumq; emittit pediculos, eosq; iunceos, propemodum teretes & leniter hirtos, in summitate singula folia ferentes, superius uiridia, inferius pallida, & antequã explicentur tunicæ modo complicata, cùm uerò se explicuerint, quinq; unciarum quoquouersus latitudinem acquirunt, rotundáq; fiunt, præterquam quod per ambitum plerumq; octonis profundis incisuris diuisa sint, & quæ inter eas partes seu spacia sunt, semicirculum exprimunt, & serræ modo incisa sunt. præter eas sectiones sinum adhuc habent usq; ad pediculum recedentem, à pediculo singuli nerui ad arti-

partium extremitates tranſeunt, ipſis foliis ros in guttas coactus continetur, nonnunq; etiam ſingulis inciſuris ros Margaritarum modo inſidet, unde etiam Græcũ & Germanicũ nomen accepit. Coliculos ueris medio dodrantales, iunceos, teretes hirtosq; emittit, exiguis foliis interceptos & in plura breuia adnata & ſurculos diuiſos, in quorũ ſummitate minimi lutei q; flores ſunt, ſubſtantia muſcoſi, & poſt hos tãtilla ſemina, quæ uix uiſu percipi & dignoſci queant. Radice nititur minimi digiti craſſitudine, foris nigricante, intus autem flaua, ferè lignoſa & perenni, à qua undique numeroſæ exeunt fibræ. tota herba adſtringit, maximè autem radix. Naſcitur pinguibus, herboſis, fruteteſis & editis locis.

DE SAMSVCHO. CAP. XCIII.

T. 1. 9. p. 33.

SAMSVchus quæ Latinis Maiorana uocatur, odoratus frutex eſt caudice breui, minimi digiti plerumq; craſſitudine, multis dodrantalibus ramulis, iiſdemq; in latitudinem expanſis fruticoſus, foliis ueſtitur totus, in rotundo oblongis, tenuifoliæ Nepetæ ſimilibus & æqualibus, mollibus, leniter hirtis, & hyeme uirentibus. flores æſtate fert in ſummis ſurculis admodũ exiguos, muſcoſos & candidos, ab exiguis ſquamoſis hirtisq; capitulis prodeuntes: ſemen iiſdem capitulis continetur admodũ paruum, colore ſpadiceum. Radice nititur multifida, lignoſa & perenni. ſemine ſatum eadem æſtate fructificat, & binos è ſingulis geniculis ramulos profert, poſtquam uerò adoleuerit incertus fit ramulorum ordo: odorem habet fragrantem, admodum iucundum & ſuauem, ſaporem uerò tenuem, & ſubacrem. Caput tam guſtu quàm olfactu ueluti futuro ſomno mulcet & mitigat. Colitur apud nos in hortis.

DE ROSMARINO *ſylueſtri ſeu maiore.* CAP. XCIIII.

ROSmarinus ſylueſtris ſeu maior, odoratus eſt frutex, caudice aſſurgit digitali aut pollicari craſſitudine, pluribus cubitalibus bicubitalibúsq; uirgis ramoſus. folia circa uirgas breui interuallo fert ſeſquiũcialia, anguſta, ſuperius uiridia, inferius autem caneſcentia, modicũ ab utroq; latere inflexa & Chamæpeucæ ſimilia, quæ hyeme non amittit. flores uere in uirgis ſecus folia profert paruos, hiantes, colore in cœruleo candicantes, denticulatis caliculis inſidentes, pauca ſtamina exerentes, quibus exigua nigraq; ſuccedunt ſemina, (quamuis Plinius illi falſo ſemen neget,) Radice nititur lignoſa, in plurimas fibras diſtracta & perenni. Odorem habet ſuauem, iucũdum, ſimúlq; grauem, ſaporem uerò tenuem, modicè feruidum, ſubamarum & ſaliuam elicientem. Naſcitur in Narbonenſi Gallia.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 316 sur 645

DE ROSMARINO *tenuifolio, seu minore.* CAP. XCV.

Rosmarinus minor. T. 1. 17. p. 55.

ROSMArinus minor seu tenuifolius, uirgis, foliis, floribus, semine & reliquis facultatibus maiori similis est: præterquam quod minoribus cõstet hisce partibus, odorem etiam suauiorem nec adeò graue spirat. Colitur apud nos in hortis.

DE PITYOSPERMO. [*Finxit hoc nomen Cordus à resinaceo seminis odore sapore q; . Memini hanc herbam locis Heluetiorum montanis inuenisse, & in horto plantasse, foliis cicutæ, semine oblongo, etc.*] CAP. XCVI.

PITYOspermon caules emittit cubito multo proceriores, geniculatos & striatos. folia à radice profert longis pediculis in latitudinem diuisa, cicutæ similia, præterquam quod hirsuta sint, et paulo maiora. umbellas in summis caulium uirgis fert ammio æquales, ueris exitu exiguo cãdidoq; flore plenas: quibus duplicia succedunt semina, cumino multò longiora, angulis striata, nigricantia, & substantiac arti laginea. Radices habet perennes, ab uno ceſpite in plures dodrantales aut pedales partes distractas, minimi digiti crassitudine, colore candidas, fibratas & interdum foris nigricãtes. à quarum capite alię exeunt radices geniculis præcinctæ, sub terræ superficie sparsæ, quibus se propagat. Radix gustu ferè Gallicam pastinacam imitatur. Semen resinaceum habet tum saporem tum odorem, & radice efficacius est. Nascitur umbrosis, lapidosis, humentibusq; locis, solo subpingui iuxta gelidos riuulos, opacis montibus & syluis delabentes.

DE MALVA *syluestri supina*, [*alij minorem uel pumilam cognominant. est autem uulgarior, & ubiq; obuia.*] CAP. XCVII.

MALVA syluestris supina caules per terram spargit cubitales, teretes, uirides & solidos, in quibus folia sunt longis pediculis trium unciarum latitudine (nonnunquam etiam latiora) per ambitum serrata rotundaq;, præterquam quòd ab una parte in profundum sinum recedant usq; ad pediculi annexum. Flores secus folia fert paruos quinquefolios, alteri syluestri Maluę similes, minores tamẽ, in candido rubentes, quibus exigua succedunt semina in orbem disposita. Radice nititur (uide an perenni) longa, neruosa et cãdida, folia, caules, et semina gustu glutinosum lentorem remittunt. Nascitur circa hortos, sepes, pagos & rudera.

De

Malua syluestris supina. T.1.120.p.369.

DE OLSENICHIO. CAP. XCVIII.

HERBA quam Germani Olsenichappellant, folia à radice profert in latitudinem explicita, media inter cicutæ & pastinacæ foliorum figura et magnitudine: è quorum medio caulis assurgit sesquicubitalis, non adeò crassus, angulis striatus et geniculatus. folia in geniculis singula ferens, inferioribus minora. umbellas æstate in summis ramulis fert anetho similes, candido exiguóq; flore plenas, quos Anetho similia & duplicia semina sequuntur, minora tamen. Radice nititur perenni, foris subnigra, intus candida, ab uno capite minimi digiti crassitudine, in obliquas, tenues & dodrante paulò breuiores partes distracta: quæ gustu feruida, tenuis & subamara existit. semen similes habet qualitates. Nascitur uliginosis, putridis palustribúsq; locis, iuxta Alnorum truncos, nonnunq; etiam in eorum musco.

DE SANTONICO *maiore, [quod ferè magnitudine tantùm à sequenti differt.]* CAP XCIX.

SANTONIcum maius Absynthio cognatus & odoratus frutex est, caudicem habet pollicari crassitudine numerosas, cubitalesq; uirgas emittentem, tenera canaq; lanugine obductas, uncia longioribus, canis & Ericæ modo in breuissimas carnosasq; partes diuisis, & hyeme durantibus foliis undiq; uestitas. In summis uir-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 318 sur 645

gis flores lutei ſunt, breuibus ſtaminibus in paruum orbem diſpoſitis farcti: ſemẽ habet tenue & furfuraceum. Radice nititur lignoſa, in plurimas fibras diſtracta. Saporem folia, flores & ſemina leniter amarum tenuemq; poſſident, odorem uerò iucundum & aromaticum. Colitur apud nos in hortis, in Narbonenſi uerò Gallia ſponte naſci fertur, ſi Dioſcoridi & iis, qui noſtra ætate ibidem genitam uiderunt, credimus.

DE SANTONICO *minore*, [*id eſt, Chamæcypariſſo uulgari.*]
CAP. C.

SANTONICUM minus, quod à Plinio Chamæcypariſſus uocatur, maiori in cunctis ſimile eſt: paulò tamen minoribus uirgis & foliis conſtat, remiſſioremq; habet cum ſaporem tum odorem. Colitur ſimiliter apud nos in hortis cypreſſi nomine, quamuis Cypariſſus ſiue Cupreſſus procera ſit arbor: à qua hoc nomen ad hunc odoratum fruticem translatum eſt, ob aliquam foliorum (quam cum arbore habet) ſimilitudinem. Naſcitur & hoc copioſiſſimè in Narbonenſi Gallia.

Santonicum minus. T. 1. 24. p. 77.

Hyacinthus ſylueſtris. T. 2. 79. p. 772.

DE HYACINTHO *ſylueſtri*. [*Idem eſt, ni fallor, aut planè cognatus, Hyacinthus maior Tragi et Fuchſij, cuius iconem addimus: quanquam cœruleis floribus, cùm Cordus ſuo purpureos tribuat.*]
CAP. CI.

HYacinthus ſylueſtris, folia ſtatim à radice profert dodrantalia, nonnunquã etiam longiora, latitudine ferè ſemunciali, rectiuenia, canaliculata, & in teram incli-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 319 sur 645

inclinata: è quorum medio caulis assurgit, dodrante (ut plurimum) procerior, sine foliis teres, uiridis, crassitudine culmi, & inferius rubentibus maculis conspersus: in cuius summo coma est purpureorum * & deorsum procumbentium florum plena. singuli autem flores oblongi, teretes atq; ab ima parte latiores, concaui, præclusiq; sunt: sub ipsa coma alii flores sunt prædictis similes, sed latiores, pallidiores, & positu rariores: quibus singuli triquetri & exigui succedunt folliculi, neq; deorsum nutantes, neq; sursum erecti, sed cauli, pediculo breui ueluti inserti, & rectà eminentes: qui in maturitate tribus commissuris aperti, terna semina figura omnino rotunda, nigra, & substantia cartilaginea, ostendunt. Radicē habet perennem, bulbosam, mediocris iuglandis quantitate, tenui nigricanteq; membrana uestitam, intus candidam carnosisq; tunicis compositam: inferius tenuibus candidisq; capillamentis terræ inhærentem. Tota herba lentum, glutinosum & aqueum saporem habet: semen uerò gustu subamarum & modicè acre est. Abrupti folliculi, caules teneri & folia lentum in trahendo sequacem & clarum humorem remittunt. Nascitur apricis tumulis mediocri solo.

* in cœruleo.

* Verus est Hyacinthus medicorum. Nascitur autem Schenberge bey Herstetz: ubi propter floris colorem Bleünlingk appellant.

DE LIMNOPEVCE: [fictum est nomen ab eo, quòd in stagnis nascatur, foliis Tædæ seu Piceæ.] CAP. CII.

LIMNOpeuce singulares erigit caules, iunco multò crassiores, in tenuitatem desinentes: è quibus breui admodum interuallo folia exeunt Tædæ similia, breuiora tamen, molliorāq; : quibus singula adnascuntur ceu grana milio minora. Radicibus nititur perennibus, transuersis, nigricantibus: plurimis capillamentis fibratis, & in limo hærentibus, quibus se propagat. Herba ipsa insipida est, & modicùm styptica. Nascitur in lacubus & stagnis, inter Eislebium & Seburgum.

DE PHYLLITIDE lacustri. [Potamogetoni cognata est herba, foliis Phyllitidis, nascitur & in nostro Felium lacu, si bene memini.] CAP. CIII.

PHYLLitis lacustris, ex limo sub aqua uiticulam profert, longam, teretem, olorinæ pennæ crassitudine, foris Typhæ modo asperam, hirsutam & fuscam: intus autem uiridem, & concauam, è qua raro interuallo aliq; oriuntur uiticulæ, iunceæ gracilitatis, foris uirides & glabræ, intus autem concauæ, quæ ubi supra aquam emerserint, folia ferunt Betæ aut Phyllitidi similia: minora tamen, colore in uiridi pallida. Tota herba gustua dstringit. Nascitur in lacubus, copiosissimaq; in lacu qui est inter Seburgum & Eislebium.

DE TESTICVLO bifolio. CAP. CIIII.

TEsticulus bifolius, duo à terra profert folia, Lilio similia, latiora tamen: è quorū medio caulis assurgit cubitalis, tenuis et angulosus, minimis singulisq; foliis ex interuallo uestitus. in summo caule ex foliorum alis candidi flores auiculæ uolantis figura, prodeunt: è quibus à tergo unciali longitudine exeunt caudæ tenues concauæq;, in fundo melleum succum continentes, per caudas ueluti per uitrum transparentem. Radicibus nititur geminis maturæ oliuæ aut cærei oblongiq; pruni ferè magnitudine, iisdemq; oblongis & caudatis: supra quas aliæ tenuiores exeunt, Damasonii radicibus æquales. Sapore pratensem Palmam imitatur. Nascitur pingui, herbosoq; solo raris arbustis obsesso.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 320 sur 645

DE PALMA *montana*, [*Satyrij Basilici, uel Testiculi fœminæ specie.*] CAP. CV.

PALMA montana Hyacintho similia è terra profert folia, paulò tamen maiora, è quorum medio caulis exit Bifolio testiculo similis, similterq; foliolis uestitus, non tamen angulosus, sed teres. Flores etiam fert similes, numerosiores tamen & minores, colore purpureos. Radices habet geminas, pratensi Palmæ similes, maiores tamen: quæ gustu reliquas Testiculorum species æmulantur. Nascitur in montibus pingui solo.

DE LILIAGINE. [*Phalangium aut Phalangîtin hanc aliqui putant: quòd hac ferè apud nos effigie nascitur.*] CAP. CVI.

LILIago statim à radice folia profert Hyacintho similia, angustiora tamen, è quorum medio caulis assurgit cubitalis, aut aliquando maior, tenuis, teresq;, superius uno atq; altero interuallo singula habens folia, prędictis multò minora. in summo caule et adnatis flores producit sex, oblõgis uncialibusq; foliolis constãtes, è mediis floribus, luteis apicibus, stamina prominent, in summa Lilio † similes flores sunt, multò tamẽ minores, nec ita resupinatis partibus repãdi. Radicibus nititur multis, culmi crassitudine, lentis, pinguibus, glutinosis, perennibus, ab uno capite † in diuersas partes distractis, lõgitudine dodrãtis. Saporẽ habet glutinosum & nauseosum aliquantulũ. Nascitur editis aprícisq; locis, iuxta rara & parua arbusta.

† *uel potius Asphodelo uero*

† *ut etiam in Asphodelo.*

✻ Nos *Asphodelum Germanicam uocamus, propter radicum & florum similitudinem, seminúmq; formam & colorem conuenientem.*

Phalangium

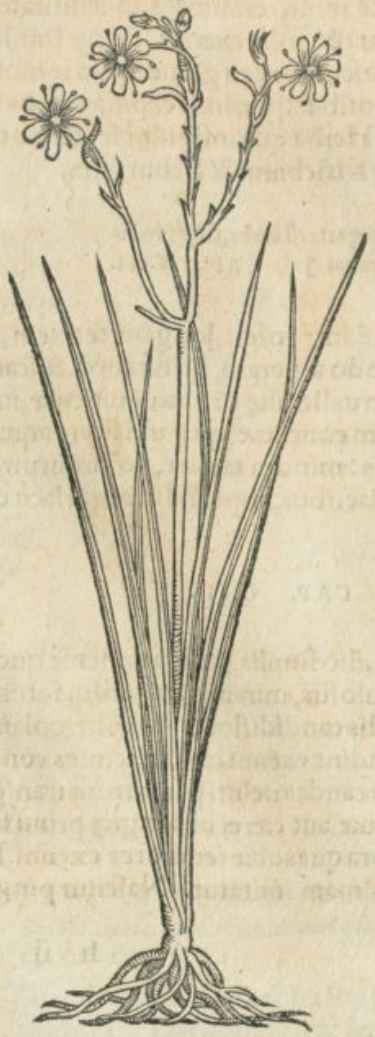

Alisma quorundam

De

DE DAMASONIO *tenuifolio.* [*Id uidetur hæc quam exhibemus, aut proxima genere herba, syluis & montibus nostris non infrequens. Duæ aut tres eius species, magnitudine colore q; florum præcipuè differunt. Sed flores in nostro non uidetur foliacei: quamobrem accuratius perpendendum fuerit.*] CAP. CVII.

DAMAsonium tenuifolium caulem habet dodrantalem aut pedalem, teretem ac leniter striatum, per interualla acuminata, & liliacea folia proferentem: tenuiora tamen & uenis durioribus striata, ipsum caulem quà ab eo exeunt amplectentia: super folia usq; ad caulis summitatem, ueris exitu flores se proferunt candidi, foliacei, nullos apices habentes, quorum media pars ceu luteum labrum exerit. Semen * Radicibus nititur tenuibus, perennibus, forma & substantia syluestri Damasonio similibus. Saporem habet amarum, glutinosumq;. Nascitur editis & opacis locis, solo pingui.

* *Helleborine Dodonæi.*

DE DAMASONIO *Calliphyllo,* [*altera specie superioris.*] CAP. CVIII.

DAMASOnium calliphyllon, tenuifolio Damasonio floribus, semine, caule & radice simile est: caulis tamen paulò crassior est: folia uerò multò speciosiora habet, media inter syluestre Damasonium & Polygonatum figura, paulò tamen minora pulchrioráq;. Nascitur pingui nigróq; solo, Alabastrite aut Gypsarium saxum obtegente, plurimumq; iuxta Northusium, ad Hercyniam syluam.

T.1.40 p.118.

DE ANEMONE *tenuifolia.* CAP. CIX.

ANEmone tenuifolia caulem erigit cubitalẽ, teretem, striatũ, solidumq;, statim à terra ex interuallo folia proferentem, Nigellę aut Chamæmelo æqualia, & in adnata se diuidentem: in quorum summitate singuli sunt flores minoris Helleborinæ aut Chamæmeli floris figura, quorum medium in purpura nigricat, reliqua pars uerò puniceo colore fulget: in medio flore incisum est capitulum pineo cono simile, paruis nigrisq; staminibus cinctum. decidentibus ueris exitu florum folioIis capitulum increscit, donec sesquiuncialem consequatur longitudinem, totumq; horreat aculeatis seminibus, obliquo ordine circumuolutis. Radice nititur minimo digito graciliore, fibrata, lignosa & semestri. fœtent aliquo modo triti flores & gustu ferè insipidi sunt, nisi tantillam possiderent amaritudinem. Nascitur pinguibus aruis in segete.

* *Non est hæc Anemone, ut neq; sequens: sed Chamæmalum Eranthemum Dioscoridis: cuius semina ad frangendum calculum efficacissima sunt: Turingi uocant Teüffels auge / propter colorem florum, prunæ non absimilem, quasiq; ardentem. Acrimoniam nullam habet, quæ propria est Anemone.*

DE ANEMONE *tenuifolia altera,* [*colore tantùm floris alio. Vide scripta cum præcedenti.*] CAP. CX.

ANEmone tenuifolia altera, iam descriptæ in cunctis similis est, pręterq; quòd flores pallidos habeat, in medio tamen similiter nigricantes. Nascitur iisdẽ, quibus prior locis, cui gustu etiam respondet.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 322 sur 645

DE CORALLOIDE, [*cui nomen finxit à radice albo Corallio simili. Aliqui, ni fallor, Saniculam albam uocant, alij temerè aconitis adnumerant, nos Iconem à Ioanne Kentmano acceptam apposuimus.*] CAP. CXI.

Coralloides.

Coralloidis alia species.

CORALLOides caulem emittit cubitalem, iunceæ gracilitatis, inferius nigricantem. folia propè terram habet sex aut septem, ab uno pediculo prodeuntia, aliquatenus Cannabi similia: in summo caule uerò multò minora pauciorácp, in quorum alis paruæ ueluti baccæ hærent, colore in purpura nigricantes, & in partes modicè incisæ: an aliud quocp semen habeat uidendum. Radice nititur perenni, trãsuersa, adnatis inæ quali, candida & dum eruitur splendenti, albo Corallio simili, unde nomen inuenit: quæ gustu acrem & subamarum habet saporem, ceu Raphani aut Rapi cortices. Nascitur umbrosis mõtibus, solo pingui saxa tegenti: plurimácp inter Stolbergum et Northusium ad Hercyniam syluam.

* *Aliqui consolidam Sarracenicam nominant. Est autem Aconiti species, baccata sub foliis & non flore, què fert puniceum. Sapor radicis est nasturtij.*

DE ACONITO *monococco.* [*Solani non Aconiti generibus adnumerari hæc herba debet: quoniam & refrigerat, & acinos habet cæteris Solanis similiter.*] CAP. CXII.

ACONitum seu Pardalianches monococcon, caulem erigit teretem, singularem & iudiuiduum, longitudine dodrantalem aut maiorem, in cuius summitate

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 323 sur 645

tate folia ſunt plerumq; quatuor, rariſſimè autem plura, Parietariæ & Cyclaminis aut Hederæ figura, paulò tamen maiora, utrinq; in acumen faſtigiata, ſed anteriori parte obtuſiora, æqualiter ab inuicē diſtantia, & ſibiipſis in uno centro iuncta. è medio foliorum breuis & gracilis oritur pediculus, ſimiliter quatuor oblongis, paruis acuminatisq; foliolis circumdatus, è quorum interuallis alia quatuor multò minora tenuioraq; erumpunt, & exillorum medio rurſum octo prodeunt ſtamina, luteo polline conſperſa, quæ paruum, purpureum, concauum, cubóq; obtuſis angulis ſimilem florem, eundémq; ſingularem circumdant, quatuor apices plerunq; eiuſdem coloris habentem, ex quo paulatim rotunda nigraq; bacca gignitur. Radice nititur lõga, gracili, geniculata, foris ſubfuſca, ſplendente, è geniculis laterales ſub terra uiticulas ſpargente, tranſuerſa & perenni: quæ guſtu cum amaritudine adſtringit, ſimulq; inſipida ingrataq; dulcedine & tenuitate nauſeoſa palatum afficit. Naſcitur umbroſis locis, ſolo, ut plurimum, pingui.

✻ *Germanice*, Eynbeer.

Aconitum monococcum. T. 1. 102. p. 308.

Dracunculus primus. T. 2. 81. p. 777.

DE DRACVNCVLO *primo ſiue Polyphyllo.* CAP. CXIII.

DRACVNculus primus ſiue polyphyllus, quem recentiores Luph criſpum ab inciſis foliis appellant, caulem erigit rectum, tripedalem, craſſitudine digitali, teretem, glabrum leuémq;, uerſicoloribus maculis, maximè purpureis conſperſum & uarium, ſerpenti adeò ſimilem, ut etiam cauto ex improuiſo oblatus ſerpens

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 324 sur 645

esse credatur. folia habet dodrãtalia, acuto rumici similia, quina, sena aut septena; in uno pediculo simul coniuncta. in summo caule ueris medio inuolucrũ foliaceũ fert lõgitudine dodrãtali, quo aperto pistillus prodit aro similis, multò tamẽ maior et post hũc oblõgus racemus, primũ uiridibus, in maturitate autẽ puniceis baccis farctus; in quibus crocati sunt duriq; nuclei. Radice nititur perẽni, crassa, rotunda, bulbosa, candida, tenui cortice uestita, magnitudine mediocris mali, multis candidisq; capillamentis fibrata, cui oculi ceu exigui bulbi adnascuntur, quibus in terra se propagat. Tota herba Aro nostrati gustu & reliquis facultatibus respondet, paulò tamen efficacior existit. Colitur apud nos in hortis, in calidioribus uerò locis sponte umbrosis locis, & iuxta sepes prouenit. In comparatione saporis cum Aro hoc sciendũ est, quòd Aron in calidioribus regionibus minimè acre sit, apud nos uerò acerrimum, & facultate Dracunculo proximum.

DE DRACVNCVLO *altero seu henicophyllo, [folijs Ari, maioribus, & maculis candidis conspersis. Matthiolus hunc Dracunculum maiorem uocat & pingit.*] CAP. CXIIII.

DRAcunculus alter seu henicophyllos, quem recentiores Luph planum appellant, priori per omnia similimus est, præterquam quod folia habeat minime in partes secta, sed Aro similia, maiora tamen, & candidis maculis conspersa: quæ ante hyemale solstitium illi apud nos rarò decidant. easdem habet quas prior facultates, nascitur iisdem natalibus, apud nos uerò in hortis colitur.

✻ *Aron maculosum.*

Dracunculus maior.

Hepatica alba.

De

DE HEPATICA *alba*, [*quam Germani* Läberblůmle *uocant.*] CAP. CXV.

HEPATICA alba coliculum emittit dodrantalem, indiuiduum, gracilem & anguloſum, infra cuius medium unicum duntaxat eſt folium, longitudine ferè unciali, ſubrotundum, modicè turbinatum, & figura hederaceum, ſine pediculo coliculum amplectens, & in ſinum recedens: in ſummitate ſingularem fert florem, quinq; candidis & ſubrotundis foliis conſtantem, in cuius medio turbinatum & cãdicans eminet capitulum, quinq; oblongis candidisq; radiis circumuallatum: è quorum interuallis tenuiſſimi prodeunt apices, luteum quiddam in apice ferentes. ſub ipſo flore quinq; exigua ſunt foliola, quibus flos antequam aperiretur, claudebatur. defluentibus autem floris foliis capitulum increſcit, donec paruæ auellanæ magnitudinem aſſequatur. hoc in maturitate apertum, parua, oblonga & flaua, aut rubentia ſemina oſtendit. Radice nititur admodum parua & nigricante, tenuiſſimis capillamentis fibrata. tota herba ſubamarum, leniter acrem & modicè adſtringentem ſaporem habet. Naſcitur macris & putridis pratis, quę nunquam omnino exiccantur.

✱ *Gramen Parnaſi quibuſdam.*

DE VERBASCO *leptophyllo*, [*Eaſdem uidetur quam Germani* Goldknöpfle *uocant, Rheni accolæ* Schabenkraut, Mottenkraut. *Tragus Blattariam facit.*] CAP. CXVI.

Verbaſcum leptophyllum. T. 2. 146. p. 925.

VERBAſcum leptophyllum ſingulare m erigit caulem, longitudine bicubitalem, teretem, intusq; fungoſum, ſtatim à terra uſque ad mediũ foliis ueſtitum, longitudine quadrantali, latitudine ſeſquiunciali, iuxta annexum anguſtis & leniter per ambitum ſerratis: hæc quo ſummitati propiora fuerint, eò breuiora euadunt. ſupra folia flores æſtate lutei, foliacei, in medio croceum quiddam habentes, cauli uſque ad ſummitatem adnaſcuntur: quibus ſinguli ſuccedunt ueluti globuli piſi quantitate, colore fuſci, exiguo, fuſco, anguloſo, & papauere minori ſemine pleni. Radice nititur dodrante breuiori, in multas fibras diſtracta, candida, lignoſa & ſemeſtri. Folia guſtu ſubamara ſunt, quemadmodum & flores: ſemen ferè inſipidum eſt. Naſcitur circa oppida & in lutoſis aggeribus.

✱ *Verbaſcum tenuifolium, forte Blattaria,* Goldknöpfle.

DE MENTHA *corymbifera maiore, id eſt,* Mẽtha Sarracenica. [*Aliqui Coſtum hortenſem, alij Mentham Græcam appellant. Minorem deſcripſit ſuprà, cap. 72.*] CAP. CXVII.

MENtha corymbifera maior, quam uulgo Mentham Sarracenicam appellant, multos ab uno radicum ceſpite cau

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 326 sur 645

les emittit longitudine bicubitales, angulosos & solidos. folia longis pediculis (antequam caules erumpant) numerosa ab radice erigit quinq; unciarum longitudine, latitudine uerò duarum cum dimidia in obtusum mucronem desinentia, utrinq; ueluti impressis punctis quibusdam distincta, subtus modica tenuiq; lanugine pubescentia, & per ambitum serrata. quæ uerò in caulibus & ramulis sunt folia, inferioribus multò minora existunt, ac sine pediculis uirgas amplectuntur, & iuxta annexũ utrinq; profundius secta sunt. caules in plures ramos distrahuntur, qui & ipsi in summitate in numerosos tenuesq; pediculos diuiduntur: in quorum cacumine æstate aurei coloris flores sunt, densis ueluti paleis farcti, qui autumno in fuscũ acerosũmque semen transeunt. Radicibus nititur minimo digito paulò gracilioribus, nigricantibus, lignosis atq; perennibus, per terræ superficiem sparsis, multa lateralia germina propagationis causa emittentibus: à quibus aliæ tenuiores radiculæ substantia carnosæ, foris fuscæ & hellebori fibris æquales in terram descendunt. flores & folia amarum, feruentem tenuemq; saporem habent, ueluti si quis simul Mentham & Abrotonum gustet, odore etiam tam Abrotonum quàm Mentham æmulatur. estque hic non sine gratia acerrimus. Colitur in hortis.

✱ Marien Münze.

Mentha corymbifera. T. 1. 53. p. 163.

Lingula uulneraria. T. 1. 106. p. 323.

DE LINGVLA *uulneraria.* [*Huic Fuchsius Ophiogloſsi nomen finxit, aliqui Lanceam Christi uocant.*] CAP. CXVIII.

LIngula uulneraria, singularem emittit coliculum, longitudine dodrantalem aut proceriorẽ, gracilem, glabrum & mollem: à quo triũ aut quatuor unciarum

à terra

à terra altitudine folium exit singulare, sine pediculo coliculum amplectens, trium ferè unciarum longitudine, latitudine uerò unam excedens, ac in mucronem non adeo acutum desinens, nulla spina nullisq; uenis distinctum. In summo coliculo insecto, aut uermiculo cuidam aliquid simile est, uncialem habens longitudinem, crebrò utrinq; à lateribus incisum. Radicem habet exiguam admodũ, tenuibus fibris capillatam. Necq; florem necq; semen fert. Saporem habet herba subdulcem, modicè tenuem & aliquantulum glutinosum. Radix paululùm amarescit & subacris est. Nascitur montanis locis, plurimaq; Ambergi atq; Oeniponti.

DE PSYLLIO. CAP. CXIX.

T. 1. 54. p. 167.

PSYLLium surculosa est herba, coliculo assurgit dodrantali aut pedali, solido, anguloso, hirsuto & geniculato. folia à geniculis utrinq; prodeunt oblonga, angusta & modicè hirta, longitudine bellis, latitudine uerò quintam unciæ partem non excedentia. Ramuli è foliorum sinu enascuntur tenues, in quorum summitate & coliculi cacumine oblonga & paleacea sustinentur capitula, quantitate nucis auellanæ, minimis, pendulis, pallidis & tritici similibus flosculis circumdata, à paleaceis caliculis propendentes: quibus singulis bina succedunt duraq; semina, quà sibi inuicem coniungun tur, modicè canaliculata, quantitate & colore pulicum, (unde nomen inuenit) aqua maceratum lentam mucilaginem superficie tenus remittens. intus uerò candida est, seminis substantia, capitula quoq; foliolis circumuallantur, prædictis minoribus. plerumq; rectà assurgit psyllium: spargitur tamen nonnunq; etiam humi, à radicis capite emissis ramulis, accidit q; hoc frequenter cũ rectus ille coliculus decerptus fuerit. Radice nititur oblonga, gracili, candida, lignosa & semestri: semen æstatis ferè exitu excidit, quo sparso recens enascitur herba usq; in autumnum uirens, principio cum prodit numerosa profert à radicis capite folia, humi procumbentia: quæ enato caule exarescunt. saporem folia habent amarum, seminis uerò mucilago dulcis est: odorem, donec uiret, tota herba grauem spirat. Nascitur asperis, fabulosis densioreq; arena constantibus locis, secus agros, plurimúmq; Vuitembergæ, Sidæ, & Guterboci.

DE TANACETO. CAP. CXX.

TANACEtum primo uere numerosa folia ab uno radicis cespite emittit, non indiuidua, sed multis partibus composita, & filicis modo alata, siquidem à dodrantalibus purpureisq; (æstate) pediculis utrinq; exeunt foliola, longitudine ses-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 328 sur 645

quiunciali , latitudine uerò ſemunciali, ab utraq; parte ex obliquo profundius in ciſa: quibus enatis caules aſſurgunt ab eodem ceſpite plures, longitudine ſeſquicubitum frequenter excedentes, teretes, trientis aut beſſis interuallo geniculati, minutiſſimè ſtriati, colore in purpura nigricantes, & ſolidi, quos geniculatim ſingula ueſtiunt folia, prædictis ſimilia, ſed breuioribus pediculis inſidentia. folia quæ circa terram ſunt adultis caulibus exareſcunt, ipſique caules in ſummitate in numeroſos ramulos diuiduntur, quorum cacuminibus exigua orbiculataq; inſident æſtate capitula, latitudine tertiam unciæ partem æquantia, breuibus, paleaceis atq; aurei coloris floſculis denſe compactis conſtantia, corymborum modo coaceruata erectaq;, quæ tota æſtatis exitu in cæſia & paleacea ſemina Santonico aut Abſynthio ſimilia conuertuntur. Radice nititur breui, craſsitudine digitali, lignoſa & perenni, plurimis cirris, & capillamentis fibrata. â qua etiam aliæ exeunt radiculæ, uiticulis ſimiles et geniculatim ſub terræ ſuperficie, donec in Germen erumpant repentes. Saporem folia & ſemina habent amarum, teniuem, ſubacrem & Seriphii ſemini omnino ſimilem, odorem uerò acrem, grauem & cum eodem Seriphio certantem. ſemen tamen foliis multò acrius eſt tam guſtu quàm odore. Naſcitur in aggeribus, & iuxta agrorum foſſas, ſolo mediocri, ſubaſpero aut arenoſo, omnino autem pingui terra numquam uidi prouenire.

Tanacetum. T. 1, 51. p. 158.

Daucus Selinoides. T. 1. 156 p. 466.

De

DE DAVCO *Selinoide*, [*Apio ſimili foliis, acerrimo, ulcerante.* (*infra cap.* 141. *meminit latifolij Selinoidis Dauci.*) *Eſt autem hæc fortè Saxifraga minor, Pimpinellæ ſimilis, cuius Iconem Tragus dedit huiuſmodi.*] CAP. CXXI.

DAVcus Selinoides, folia à radicis capite emittit utrinq; à pediculis exeuntia, Apio ſimilia, paulò tamen oblongiora, nec ita ſplendida & glabra, ſed aliquātulū rugoſa, ambitu inciſo, & per terrā ſparſa: è quorum medio caulis aſſurgit cubitalis, gracilis, ſtriatus & geniculatus, ſingulis foliis geniculatim ueſtitus, prioribus multò tenuius inciſis. habet adnata & ramulos aliquot caulis, in quorum ſummitate paruæ ſunt umbellæ, æſtate candidis floſculis plenæ: quibus ſuccedunt exigua, oblonga, & in fuſco rubentia ſemina, ſingulisq; floſculis bina & ſibi inuicem coniuncta. Radice nititur duorum plerumq; dodrantum longitudine, minimo digito paulò graciliore, terete, colore candida & perenni. Naſcitur campeſtribus lutoſisq; locis ac pratis. Radix guſtu acris & feruida eſt, quæ ſi diutius (cum recens adhuc eſt) attrectetur, manúſq; ad os & nares ferantur, eas partes quibus admotæ ſunt manus leniter exulcerat, idem efficit decoctæ uapor & halitus, inſuper etiam capitis grauedinem, attractoria ui, quam efficacem habet, facit. odorem ſpirat ſimiliter acrem. ſemen utraq; facultate radici reſpondet.

DE DAVCO *Cyanopo.* [*Sic autem cognominat à cœruleo radicis liquore prædicto ſimilem, ſed minorem facit. Quærendum an hæc ſit Pimpinellæ (melius Saxifragæ) Tragi tertia & minima ſpecies.*] CAP. CXXII.

DAVcus Cyanopus foliis, caulibus, umbellis, earumq; colore ſeminibusq; Selinoidi ſimilis eſt, præterquam quod caulis breuior & magis teres ſit, & uix euidentibus ſtriis, ſulcetur: lanugine etiam tam caulis quàm folia tenui breuiq; ueſtiuntur. Radice nititur perenni, paulò minore quā Selinoides daucus, foris nigra & aliquantulum tuberoſa, intus autem candida, quæ præciſa, aut abrupta omnino cœruleum liquorem remittit. Sapore & odore daucum Selinoidem æmulatur, ſed paulò imbecillior exiſtit. Naſcitur aſperis, arenoſis, ſabuloſis & aliquantulum editis locis, congeſtisq; arena tumulis, & aggeribus, plurimusq; Vuittembergæ.

DE DAVCO *coriophyllo*, [*cui folia ferè coriandri, radix oblonga, acerrima, &c.*] CAP. CXXIII.

DAVcus coriophyllus, folia circa radicis caput profert, partim coriandro, partimq; paſtinacæ ſimilia, per terram ſtrata, à quorum medio caulis exit pedalis, aut nonnunq; cubitalis, gracilis, teres, ſolidus, geniculatus, ſubtilibus ſtriis ſulcatis, & in purpura (cum in conſiſtentia eſt) rubens, umbellis, floſculis, eorumq; colore & ſemine, Dauco cyanopo ſimilis exiſtit. Radicem habet pedis, aut nonnunquam duorum dodrantum longitudine, Selinoide graciliorem, teretem, candidam & perennem. Sapore ✳ odore exulcerante. acrimonia tota herba Selinoidi dauco reſpondet. naſcitur ubiq; in cultis campis & ſecus uias, ſolo qualicunq;.

DE DAVCO *coniophyllo*, [*id eſt, Cicutam foliis referente, &c.*] CAP. CXXIIII.

DAVcus coniophyllus caulem habet Dauco Selinoidi ſimilem: folia uerò in brachiatis utrinq; pediculis producit in latitudinem explicita, & cicutæ modo in tenues partes inciſa. adnata caulis à geniculis emittit longa, in cacumine latiuſculas umbellas candidis floſculis ferentia: quibus ſemina ſuccedunt Selinoidi ſimilia. Radice nititur candida, coriophyllo dauco æquali, aut nonnunquam maiori, & perenni, facultatibus Selinoidi reſpondet. Naſcitur umbroſis, herboſis atq; editis locis, ſolo pingui.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 330 sur 645

DE POLYCHRESTO, [*umbelliſera herba, liquore radicis lacteo. Nomen unde indiderit Cordus, ex deſcriptione non uideo. Nam ſi nomen fingendum ſit, à foliorum crebris inciſuris, aut furculorum, qui umbellam conſtituunt diuiſionibus, Polytmetum fuerit dicendum, non polychreſtum.*] CAP. CXXV.

POLYchreſtum folioſam à radicis capite emittit comam, undique per terram ſparſam. ipſa autem folia non ſimplicia atq; indiuiſa, ſed multifida, omnium ferè umbelliferarum modo: ſiquidem pediculi tenues à radice exeunt, crebrò articulis intercepti, qui in ſingulis articulis in ternos furculos ſæpius & multis uicibus ſubdiuiduntur. ultimis, extremis minimiſq; pediculis folia inſidēt exigua, in multas tenues partes ſecta, & crebris inciſuris partim coriandro, partim ſatiuo petroſelino ſimilia, cum fructificare inceperit areſcentia. Caulem è media foliorum coma erigit unum atq; alterum, (aut nonnunq; plures ſecundum radicis ætatem) cubito plerumq; proceriorem, teretem, modicè ſtriatum, longo interuallo geniculatū, intus fungoſum, atq; per omnia Anetho ſimilem, paulò tamen tenuiorem, folia è geniculis proferentem, inferioribus ſimilia, ſed multò pauciora minoraq; : in cuius ſummitate umbella expanditur lata, quinq; aut ſex unciarum latitudine, quadrantalibus plerumq; furculis conſtans, candicantibus floſculis plena. ſiquidem ſinguli umbellæ furculi, in plures tenuiores furculos ſubdiuiduntur, minoris umbellæ ſpeciem referentes. ſemina ſingulis floribus ſuccedunt bina, coniunctáq;, tanquam unū ſint, anetho latiora craſſioraq;, colore ſubfuſca, ſub ipſa umbella tenuia oblongaq; exeruntur ceu folia. Radice nititur † tricubitali, aut nonnunquam pro ætate longiore breuioréue, ſuperius craſſitudine digitali, candida, carnoſa et perenni, quę præciſa, lacteum remittit liquorem. ſaporem radix habet Paſtinacæ ſatiuæ ſimilem, ſimulq; amarum & ſubacrem. ſemen guſtu radici reſpondet. Lacteus uerò liquor cęteris partibus efficacior eſt: folia imbecilliora ſunt: flores poſtremo medium tenent inter folia & radicem temperiem. Naſcitur aſperis, ſabuloſis, arenoſis campis, tumulis & aruis, plurimumq; in Vuittembergenſi electoratu.

† *Mirum hoc cùm caulem dixerit uno cubito duntaxat, plerumq; proceriorem eſſe.*

* *Fortè Vielgutha, id eſt, ualdè bona: etſi alia uidetur ualdè bona Italorum: & Toutte bone, id eſt, Tota bona Gallorum.*

DE HIRCIBARBA. CAP. CXXVI.

HIRCIbarba, folia à radicis capite profert, dodrante plerumq; longiora, angusta, croco ſimilia, paulò tamen latiora. nam ſemunciam ima ſui parte aliquando attingunt, ad terram inclinata: è quorum medio caulis aſſurgit, in ſtatu durus ex interuallo foliis, ſine pediculo amplexus prædictis breuioribus, cui ſucceſſiuè per totum uer et æſtatem ramuli adnaſcuntur breuioribus foliis amplexi. flores toto uere uſq; poſt medium æſtatis in ſummis ramulis profert, ſibi inuicem ſuccedentes, orbiculatos, luteos, ſtaminibus denſe ſtipatis conſtantes, oblongo calici inſidentes, ſub calice uerò caulis & ramuli in oblongam cauitatem & in ſummo latam deſinūt, quod euidentius in primis floribus circa ueris medium apparet. flores in oblongos pappos reſoluuntur, unà cum longo ſtriato & fuſco ſemine, inferius annexi in aurā abituri, ſemen intus candidum dulcemq; nucleum complectitur, atque dum adhuc cum pappis in calicibus continetur, quam hircinæ barbæ ſpeciem præ ſe fert, unde nomen apud Græcos, Latinos & Germanos inuenit. Radice nititur oblonga, minimi digiti craſſitudine, candida, antequam fructificet carnoſa & guſtu ſuaui, poſtea uerò areſcente. Saporem teneri coliculi antequam ſemen ferant admodum dulcem & ſuauem habent. abundat tota herba copioſo & lacteo liquore. Naſcitur in montibus, campis & pratis.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 331 sur 645

Hircibarba.T.1.94.p.280.

DE PORTVLACA *agresti, [à qua satiua cultu tantùm differt. Pingitur à Fuchsio.]* CAP. CXXVII.

PORTVLAca sponte nascens, statim à radice in plures crassos, pingues, carnosos, teneros, rubentes & undiq; per terram sparsos diuiditur coliculos: qui & ipsi in numerosiores subdiuiduntur ramulos, totius autem herbæ in terra iacentis quantitas dodrantis aut pedis spacium occupat. folia habet numerosa, crassa, pinguia nitidaq;, longitudine ferè uncialia, anteriore parte rotunda, paulóq; quàm posteriore latiora, semunciam latitudine rarò excedentia, secus qua flores sunt exigui colore lutei, quibus succedũt oblongi, acuminati atq; hordeo ęquales & similes utriculi, per transuersum commissuram habentes, à qua superior folliculi pars recedit, nam pileoli modo auferri potest, saluo adhuc seminis receptaculo, quod & ipsum in transuersa commissura aperitur, minima nigerrimaq; semina ostendens. Radice nititur oblonga, fibrata, carnosa, subrubente & semestri. Saporem coliculi & folia habent glutinosum & modicè acetosum. semen paruam resipit dulcedinem. Radix postremo iniucundo sapore ferè nauseam mouet. Nascitur in uineis tam pinguibus quàm arenosis, nascitur etiam in arenosis sabulosisq; fossarum aggeribus, circa pagos & arua.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 332 sur 645

DE PORTVLACA *ſatiua.* CAP. CXXVIII.

Portulaca ſatiua. T. 1. 125. p. 382.

PORTVLAca ſatiua, ſolo cultu ab agreſti differt, hinc eſt quod in hortis ſata, ob alimenti copiam maioribus & ſpecioſioribus foliis exeat, atque propter ſaporis gratiam & ſucci bonitatem magis quàm agreſtis edendo ſit.

DE GAROSMO, *id eſt, uuluaria, [obſcœno gari odore herba, unde nomen confinxit Cordus. eſt autem Atriplicis agreſtis minima ſpecies.]* CAP. CXXIX.

GAROſmum agreſtis Atriplicis minima ſpecies eſt, coliculos per terram ſpargit iunceos, longitudine dodrantales, aut nonnunquam pedales, in quibus oblõga ſunt folia, uncia breuiora, floſculos, racemulos producit paruos, & in his uix euidentes floſculos: quibus rotunda & papaueri æqualia ſemina iiſdem racemulis contenta. Radice nititur tenui atque ſemeſtri. Tota herba uehementer fœtet inſtar putridi halecum gari. eadem manibus tractata, fœtore eas adeò inficit ut integrum diem oleant. ſapore quoq; garo non eſt diſſimilis. Naſcitur aſperis locis circa macerias, ſepes et itinera.

DE MENTASTRO. CAP. CXXX.

MENtaſtrum caules erigit cubitales, quadrãgulares & hirſutos. folia ex interuallo in contrariis lateribus, alterno ordine & cruciformi poſitu proferentẽ, lõgitudine beſſis, latitudine autem unciam quarta aut tertia parte excedẽtia, rugoſa atq; lanuginoſa pube obducta. Ramulos ſupra medium plerunq; caulis è foliorum ſinu producit, uere & æſtate numeroſis undique floribus in candido rubentibus & hiantibus, denticulatis calicibus inſidentibus, & poſitu quandam ſpicæ imaginem referentibus circumdati: quibus exiguum nigrumq; ſemen ſuccedit. Radice nititur multis capillamentis fibrata, laterales uiticulas propagationis cauſa in terra ſpargẽte & perenni. Saporem habet amarum, acrem & adſtringentem, odorem uerò grauem & acrem, ſatiua Mentha multò iniucũdiorem. Naſcitur ſecus gelidos riuulos, ſolo pingui, interimq; ſaxoſo, arenoſo autem nunquam enatum uidi.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 333 sur 645

Mentaſtrum. T. 1. 5. p. 20.

DE SONCHO læui. [*Sonchum utrumq; aliter Matthiolus, aliter Fuchſius pingunt, cognatas tamẽ herbas. ad quas etiam Lactuca ſyluestris Tragi pertinet. Fuchſius aſperum Germanicè* Genßdiſtel, *læuem* Haſenköl *interpretatur. Tragus aſperi Sonchi genera duo deſcribit 1. 90. Iconibus omiſsis.*] CAP. CXXXI.

LENIS aut leuis Sonchus caulem erigit ſingularem, cubito plerumq; procerio rem, minimo digito paulò graciliorem, anguloſum, glabrum, rubentem, tenerum & concauum, folia ex interuallo proferentem, longitudine dodrantali (aut maiora) latitudine uerò quadrantalia aut quincuncialia, mollia, tenera & utrinq; profundius uſq; ad ſpinam in quaternas plerumq; partes ſecta. inter utrumq; latus anteriori parte ſingularis folii portio intercedit, rectáq; exporrigitur. Ramulos in ſummo caule è foliorum ſinu emittit paucos, in quorum ſummitate lutei orbiculatíq; flores toto uere & æſtate uſq; in autumnum ſe proferunt, latitudine unciali, capillamentis denſe ſtipatis cõſtantes, quæ in pappos reſoluta, unà cũ paruo oblongo & in fuſco rubente ſemine auolant. Radice nititur oblonga, candida, fibrata & ſemeſtri. abundat lacteo liquore tota herba. Saporem caules et folia habent amarum, aliqua aquea dulcedine mixtum. Semen dulce eſt, odore herba papauer æmulatur. Naſcitur ſponte in hortis & foſſis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 334 sur 645

DE SONCHO *aspero maiore.* [*Lege quæ ad præcedentis capitis Lemma annotauimus.*] CAP. CXXXII.

SONchus asper maior, caule, ramulis, flore, semine & radice, lacteo liquore leni Soncho similis est, foliis tantùm differt, quę longitudine quincuncem interdum excedunt, latitudine uerò posteriori parte trientem æquant, anterius uerò in mucronem fastigiantur. eadem sine pediculis caulem amplectuntur, nec in partes secta sunt, sed per ambitum inæqualia, & breuibus, nec adeò duris aculeis horrida. Saporis amaritudine lenem sonchum aliquantulum superat, nascituręq; ijsdem locis.

DE SONCHO *aspero minore.* [*Vide annotata cum capite 131.*] CAP. CXXXIII.

SONchus asper minor, maiori per omnia ferè similis est, sed multò minor existit. Caulem enim producit pedalem, duos dodrantes rarò longitudine excedentem, aliquantulum teretem, nec adeò tenerum, sed solidiorem foliis uestitum, triente breuioribus, per ambitum maioris modo spinulis horridũ. Saporem habet amarum. Nascitur circa sepes, aspero & arenoso solo.

DE LACTVCA *agresti, quam hodie falso apud nos Endiuiam uocant.* CAP. CXXXIIII.

T.1.89.p.268.

LActuca agrestis Galeni tempore Gręcis thridacine appellata, & quam hodie ubiq; in Germania à ueritate aberrantes, Intybũ & Endiuiam tam Medici quã pharmacopolę uocant, primo uere ab erumpente semine folia emittit oblonga, tenera, modicè per ambitum sinuosa: è quorum medio caulis exit singularis, sesquicubitalis aut interdum bicubitalis, teres, uiridis, glaber & solidus, statim à terra ferè usq; ad cacumen folia proferens, longitudine propemodum dodrantalia, latitudine bessem (ut plurimum) excedentia, utrinq; in profundos breuibusq; spinulis inæquales & serratos sinus excauata, colore in uiridi cinerea, à tergo, id est, inferius, oblongis fragilibusq; aculeis horridum & spinosum dorsum habẽtia. anterior folii pars in mucronẽ desinit. At Bremę in Saxonia ea folii portionõ turbinẽ fastigiatur, sed in rotũditatem

ditatem exit. ramulos caulis supra sui medium producit numerosos, in quorum summitate copiosi, parui luteiq; flores capillamentis stipati, ueris exitu se proferunt, ob longis caliculis contenti, qui in pappos resoluti una cum olongo, & in fusco cæsio semine auolant. Radice nititur semestri, oblonga, foris in consistentia fusca, intus autem candida, antequam caulem edat tenera, postea uerò lignosa. abundat tota herba copioso, lacteo & crasso liquore. saporem habet uehementer amarum & euidenter acrem, odore papauer imitatur. Nascitur incultis asperisq; locis, aggeribus, ruderibus, muris, & iuxta sepes.

DE SMYRNIO, *seu Angelica uulgò dicta.* CAP. CXXXV.

T. I. 140. p. 421.

SMYRnium, quod hodie ab omnibus ferè Europæ Medicis & Pharmacopolis Angelica nominatur, primo anno cùm è semine prodierit, pediculos emittit cubitales, crassitudine digitales, teretes. teneri, glabri & in terrā repandi, utrinq; in binos, ternos, aut nonnunq; quaternos, minores pediculos ceu brachia diuisi & expansi, in quorum extremitate folia sunt figura Apii foliis similia, sed multò maiora, in ternas plerumq; turbinatas partes antrorsum spectantes secta, propius ad aceris Cinereæ folia accedentia, interdum ad dodrantem tam longitudine quàm latitudine accedentia, & tota hyeme uirentia: sequenti aut tertio anno caulis è medio foliorum assurgit, duûm aut nonnunq; trium cubitorum altitudine, crassitudine pollicem plerumq; superans, teres, geniculatus, glaber, in candido liuente & absterſu facili polline ueluti consperſus, & concauus, geniculatim foliis ornatus, prædictis multò minoribus. habet ramulos & adnata aliquot caulis, in quorum summitate magnæ sunt umbellæ, quinq; aut sex unciarum latitudine, forma conuexæ, candicantibus flosculis plenæ, quibus bina succedunt semina, inuicem coniuncta, oblonga, anguloſa, paleacea et in candido cinerea: oblongum, planum, foris nigrum, intus candicantem & cartilagineum nucleum paleaceo & anguloſo cortice claudentia. umbellæ antequam enascantur, in posteriori foliorum parte instar utriculi tumida continentur, quæ intra ipsum utriculum auctè, rupto utriculo, erumpunt, quandam conserti racemi speciem referentes, donec in eam quam descripsimus formam ado-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 336 sur 645

leſcant. Radice nititur antequam caulis enaſcatur craſſitudine plerumq; manum complente, nonnunquam etiam craſſiore, oblonga, in multas dodrantales aut pedales partes diſtracta, foris nigricante, intus candida, carnoſa, molli, ſuccoſaq; : quæ præciſa flauum liquorem ſeu lachrymam, ab interiori corticis parte remittit, cui ſimilis liquor etiam in foliorum uenis continetur, ſed aquoſior. Cùm uerò caulis maturo ſemine perit, ipſa quoq; radix putreſcit. eadem etiam quamuis tempeſtiuè effodiatur, ob excrementicii humoris copiam facilè ab innaſcentibus uermiculis perfunditur. Saporē radix ſemen & folia habent acrem, fauces ſcarificantem, ſubamarum, tenuē & aromaticum : odorem uerò ſimiliter acrem, uehementem, medicatum atque aromatum ſimilem. Efficaciſſimus omnium partium liquor eſt, mox ſemen, deinde radix: flores & folia poſtremum locum tenent. Naſcitur umbroſis, humentibus, uliginoſis, paluſtribus, petroſisq;, tam editis, quàm planis locis, plurimumq; in Pomeraniæ paluſtribus atq; Noriuegiæ montibus. Interim etiam ſeritur Friburgi in Briſgoia, quæ Pomeranicam bonitate uincit, ſiccioribus locis enaſcens, ideoq; non tam facilè teredinem ſentit, ut illa.

DE SOLANO *nigro, uulgari.* CAP. CXXXVI.

SOLAnum nigrum cubitalis herba eſt, multis anguloſis, inæqualibus et ſubſcabris adnatis ramoſa. folia habet plerumq; trientalia, latitudine paulò anguſtiora, in mucronem turbinata, per ambitum inciſuris diuiſa, & tactu mollia. Flores tota æſtate, contra quam aliæ plantæ ex mediis foliorum internodiis profert paruos, in ſingulis pediculis ternos, quaternos, quinos aut ſenos, quinis exiguis oblongis, acuminatis & candidis foliolis, inſtar ſtellæ radiorum, diſpoſitis conſtantes: in quorū medio lutei minimiq; apices, in unum coniuncti eminent, floribus. ſinguli ſuccedunt acini quantitate piſi, figura rotundi, ſubſtantia molles, primum uirides, in maturitate uerò nigri, intus ſubuiridi, glutinoſoq; ſucco atq; paruis flauentibus compreſſisq; ſeminibus pleni, ab uno pediculo, inſtar corymbi aut paruí racemi dependentes, & in terram annuentes. Radice nititur oblonga, fibrata, candida, ſemeſtri atq; inutili. ſaporem folia habent aqueum, ſimulq; adſtringentem. acini uerò glutinoſum & aliquantulum uinoſum, odorem ſpirat grauem & fœtidum. Naſcitur ubiq; in urbium hortis, iuxta macerias, muros, rudera & ſepes, tam cultis quā incultis locis, umbroſis natalibus, mirè frondium magnitudine & temeritate luxuriat, iiſdemq; frequentius & felicius prouenit.

* Vulgò Vlacrichad.

DE SOLANO *puniceo, [altera ſpecie præcedentis, ita ut colore ferè ſolum differat.]* CAP. CXXXVII.

SOLAnum puniceum, ramulis, foliis, floribus acinorum, figura & quantitate, radice, ſapore, odore & natalibus nigro Solano ſimile eſt: differt tamen, quòd paulò aſperioribus conſtet ramulis, acinosq; in croceo colore puniceos producat, quiæ què ut nigri baccæ ante maturitatem uirent.

DE XANTHIO. CAP. CXXXVIII.

XANTHIon caulem habet cubitalem, circa terram digiti craſsitudine inæqualem, & aliquantulum anguloſum, ſubuiridem, ſolidum & nigris in purpura maculis conſperſum, longis, craſſis et cauli ſimilibus adnatis, ſtatim à terra uſq; ad ſummitatem incondito ordine exeuntibus ramoſum: in quibus folia ſunt longis pediculis inſidentia, longitudine trientem plerumq; excedentia, poſteriore ſui parte triente rarò anguſtiora, in mucronem faſtigiata, per ambitum inæqualiter inciſa, in ſumma A triplici ſimilia. à quorum ſinu ueris medio atq; exitu oblonga exeunt capitula, corni aut oliuæ nucleo ſimilia & æqualia, in candido purpuraſcentibus, breui-

bus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 337 sur 645

bus ſtipatiſq; ceu apiculis obſita, quæ flores eius ſunt: eadem paulatim caſtanearũ modo aculeis armatam duramq; ſuperficiem acquirunt, binosq; intra ſe autumno, cum maturuerint et induruerint, nucleos claudũt, colore candidos, nigricãte tenuique membrana uelata. Radice nititur oblonga, multis capillamentis fibrata, candida & ſemeſtri. Saporem exterior fructuum pars acrem habet: nuclei uerò dulcem & gratum, odore partim Solanum, partim Naſturtium herba æmulatur. Naſcitur iuxta urbes et pagos, planis humẽtibusq; locis, ubi hybernas aquas æſtas exiccauit.

Xanthion T.2.102.p.839.

Hippia minor, T.1.126.p.385.

DE HIPPIA *minore, [quam uulgò Morſum Gallinæ, eruditi pleriq; Alſinen uocant.]* CAP. CXXXIX.

HIPPIA minor, egregię teneritudinis herba eſt', coliculos per terram ſpargit numeroſos, pedales aut dodrantales, admodum graciles, teretes, teneros, glabros, uirides & geniculatos. folia in ſingulis geniculis bina profert, uncia plerumq; multò breuiora, poſteriori parte rotunda, anteriori uerò modicè acuminata atque Anagallidi ſimilia, molliora tamen. floſculi è foliorum ſinu exeunt minimi, colore candidi, ſtellæ modo radiati: quos perexiguus ſubſequitur utriculus, pauca ſemina intra ſe continens, papaueri ſimilia. Radiculis nititur ſemeſtribus, capilli modo tenuibus, euulſu tamen in runcando difficilibus, quantumuis gracilibus. Sapo-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 338 sur 645

rem tota herba aqueum & ferè insipidum habet, aliquantulum tamen Betæ simile, nitrosa succi qualitate. Gallinæ huius herbæ pastu delectantur. Nascitur cultis hortorum areis.

DE CALCATRIPPA *candida.* CAP. CXL.

Calcatrippa candida. T. 1. 195. p. 659.

CALCAtrippa candida, caule, ramulis, foliis, florum figura & semine, in aruis nascenti similis existit. flores colore differunt, qui illis in candido est rubens. Colitur coronarum causa in hortis.

* *Vulgò* Ritterſporen, *id est, Consolida regalis. Vide suprà lib. 1. cap. 16.*

DE DAVCOIDE *maiore, & foliis hirsutis, &c.*] CAP. CXLI.

DAVCOides maius folia habet per terrā strata, apio aut Latifolio, id est, Selinoidi Dauco similia, hirsuta & per terram strata: è quorum medio caulis exit sesquicubitalis, aut aliquando maior, aliquātulum asper & geniculatim foliis uestitus, iis quæ inferius sunt minoribus, in summo caule umbellæ sustinentur æstate in candido rubentibus flosculis plenæ: quibus singulis bina, subrotunda, crassiuscula & lapparum modo aspera, & prætereuntium uestibus adhærentia, semina succedunt. Radice nititur oblonga, candida, tenuique, antequam caulem proferat, carnosa, gustuque cum acrimonia subamara, quæ maturo semine perit. Semen tritum odore cimices et Bupreſtides imitatur, gustuque admodum ingrato est. Nascitur decliuibus, campestribus locis, inter fruteta.

DE DAVCOIDE *minore.* CAP. CXLII.

DAVCOides minus, caulem maiore tenuiorem producit, in summo adnata & ramulos proferentem. folia geniculatim exeunt, in latitudinem explicita, & in tenues partes secta, partim pastinacæ syluestri, partim cicutæ similia, minora tantùm & aliquantulum hirta. flosculos æstate in paruis umbellis fert, in candido rubentes, quibus semina succedunt in maturitate candicantia. Aniso similia, sed paulò minora, aspera & lapparum instar prætereuntium uestibus adhærentia. Radice nititur tenui, lignosa & semestri, gustu maiorem imitatur, non tamen adeò ingratum & asperum saporem habet. Nascitur frutetosis locis, secus uias.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 339 sur 645

DE CONYZA *ſylueſtri hirſuta,* [*Conyza Tragi, quam hic exhibemus, ut cum Cordi Conyzis cõferatur, uidetur conyza minor Matthioli. Videtur & illa ſpecies conyzæ, quæ quinq; aut plures ab una radice tranſuerſa caules producit, communi herbæ uulnerariæ nomine ab eo uocata.*] CAP. CXLIII.

T.1.54.p.166.

T.1.164.p.488.

CONYza ſylueſtris hirſuta caules emittit pedis aut duûm dodrantum altitudine, rectos, graciles, ſolidos & ſubhirſutos, oblongis, hirſutis, mucronatisq; foliis, beſſe interdum longioribus, uncia uerò paulò anguſtioribus. in ſummis caulibus capitula ſunt ſingula & ſubtus aſpera. in quibus æſtate & ueris exitu flores lutei ſunt, figura orbiculati, campeſtri conyzę ſimiles, longioribus tamen, per ambitũ capillamentis ſtipati & radiati, quæ in pappos reſoluta, unà cum oblongo fuſcoq; ſemine auolant. Radice nititur lignoſa, fibrata, nigricante & perenni. Saporem flores habent amarum & acrem. folia guſtu mitiora ſunt, odorem ſpirat grauem, ſubacrem, præſertim flores. Naſcitur incultis, montanis & frutetoſis locis.

✻ *Eſt Conyza montana, odorata.*

DE CONYZA *ſylueſtri, glabra.* CAP. CXLIIII.

CONYza ſylueſtris glabra, caulibus, capitulis, floribus, ſemine & radice, hirſutæ ſylueſtri ſimilis eſt, caules tamen glabros, nec adeò aſpera & hirſuta ca-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 340 sur 645

pitula producit. folia habet longiora, paulò latiora q̃, superficie leui & glabra, per ambitum tamen tenuibus inciſuris, aſpera, ſapore & odore hirſuta imbecillioribus conſtat. Naſcitur montanis, herboſis & frutetoſis locis.

DE CONYZA *Helenitide.* CAP. CXLV.

CONYza Helenitis, foliis, caulibus, flore & ſapore Helenio, id eſt, Inulę ſimilis eſt: multò tamen minor. Primo anno, cùm è ſemine prodierit, folia tantùm profert longitudine trientalia, quadrantaliáue, latitudine uncialia, in mucronem acuminata, ſubtus tenui lanugine hirſuta, & in terram refracta. altero deinde anno caulem profert plerumq̃ cubitalem, nonnunq̃ ab eadem radice plures, graciles, teretes, ſolidos, foliis iam dictis minoribus ueſtitos, interdum in adnata diuiſos: in quorum ſummitate ſingula ſunt capitula, à quibus lutea exeunt ſtamina, florem conſtituentia, longitudine plerumq̃ unciali, undiq̃ in orbem radiorum inſtar explicita: in quorum medio breuiora eiuſdémq̃ coloris ſtamina ſunt, denſius ſtipata. quæ in pappos reſoluta, unà cum oblongo fuſcoq̃ ſemine auolant. In ſumma Inulæ ſpeciem capitula, flores & ſemina referunt, niſi minora eſſent. Radice nititur ferè lignoſa, fibrata, & † Saporem folia & flores amarum habent, atq̃ fauces ſcarificante. Naſcitur campeſtribus, lutoſis locis, quos fluuiorum inundationes hyeme & uere operiunt.

† Videan perenni.

Conyza Helenitis. Eadem aut ſimilima uidetur Matthioli conyza maior.

Chamæclema. T. 2. 8. p. 797.

De

DE CHAMAECLEMATE, [*quod nomen author confinxit, uulgus Hederam terrestrem uocat.*] CAP. CXLVI.

CHAMAECLEma, quam ubiq; in Germania falsò Hederam terrestrem, Germani uerò Gundelreben proprio nomine appellant, uiticulas per terram spargit numerosas, iunco graciliores, modicè angulosos, teneros, glabros & geniculatos, longitudinis incertæ, siquidem interdum & frequenter orgiam excedunt. folia à singulis geniculis bina prodeunt, longis pediculis insidentia, rotunda, per ambitum incisa, non tamen serrata. nam incisurarum interualla rotunda sunt, uenis corrugata, superius uiridia, inferius autem pallidiora, & iuxta pediculum in sinum excauata, latitudo iis est plerumq; unciarum duarum. flores secus folia fert oblongos, hiantes, chamædryos aut Galiopsios floribus similes, colore in purpura cœruleos, quibus exigua nigráq; succedunt semina, ueluti Chamædryi. Radice nititur tenui, fibrata, quinetiam à singulis geniculis in terra radices demittit. saporem folia & flores subamarum & modicè acrem habent, odorem grauem, non tamen iniucundum spirat, uiret tota hyeme, coquitur cum carnibus. Nascitur iuxta macerias, sepes & inculti s locis.

† Gundelreben.

DE PARTHENIO, [*Matricaria uulgò dicta.*] CAP. CXLVII.

T. 1. 50. p. 156.

PARTHEnium, quod hodie ubiq; per totam Europam Matricaria nominatur, folia circa terram numerosa fert, utrinq; in partes longitudine unciales, latitudine uncia angustiores, crebrò ex obliquo incisas diuisa, partim Coriandri, partim etiam Tanaceti foliis similia. è quorum medio caules plerumq; plures assurgunt, pede frequenter proceriores, graciles, angulosi, adnatis ramosi, & sub horum exortu singulis uestiti foliis, quibus eadem est inferioribus figura. flores in ramulorum summitatibus fert orbiculatos, latitudine semunciales, in medio luteis breuibúsq; staminibus dense stipatis, uitello simile capitulum constituentibus, quod undiq; breuibus, exiguis, numerosis, cãdidisq; foliolis circũuallatur. media est lutea pars florum mutato colore in semina tanaceto similia permutatur. Radice nititur plurimis candidisq; capillamentis fibrata, atq; † perenni. Saporem tota herba amarũ, & cum tenuitate acrem habet, odorem uerò acrem & ualdè grauem, ueluti Tanacetum, sed acriorem, cui gustu etiam respondet. Nascitur in antiquis urbium muris, iisque aliquantulum humentibus, & petris quibusdam urbibus uicinis, plurimúmq; Marpurgi in Hessia, Freiburgi & Rochlicii in Misnia, pluribúsque aliis regionibus: iis uero locis quibus spõte nõ prouenit, in hortis colitur, arenosis minimè sponte exit.

† *Vide in Trago.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 342 sur 645

DE TRIBVLO *lacuſtri*. CAP. CXLVIII.

T.2.103.p.841.

TRIBVLI lacuſtris fructus æſtatis præteritæ exitu, ſparſus in limo latẽs, eiq; tanquam anchora inhærens, caulem ſaluo & integro tam operimento quam nucleo ex angusto foramine emittit, ſecundũ aquæ in qua naſcitur diuerſam profunditatem, duûm, trium aut quatuor cubitorum, lõgitudine beſſis ſeu trientis, interuallo geniculatum, teretem, inferius ubi è fructu exit iunco multò graciliorem, paulatim uerſus ſummitatem craſſeſcentem, atq; ſuperius ueluti in clauam intus fungoſam, longitudine plerumq; quadrantalem, craſſitudine uerò pollicarem deſinentem, à ſingulis geniculis binas ceu capillatas & uilloſas ſpicas, inferiori caulis parte breuiores, ſuperiori autem longiores proferentem, colore ſubfuſcum, intusq; ualdè anguſtis fiſtulis, Nympheę modo, perulis internodia habentem. Folia è ſuperioris clauæ capite profert numeroſa, trientalibus aut nonnunquam quadrantalibus, & interdum beſſem non excedentibus, uiridibus, in medio craſſiori bus, intusq; fungoſis pediculis inſidentia, undiq; in orbem per aquæ ſuperficiem ſtrata & expanſa, quatuor lateribus, longitudine ſeſquiunciæ aut beſſis, Romboidem figuram referentia. ex his duo poſteriora latera, pediculo iuncta minime inciſa ſunt, reliqua autem duo anteriora inciſuris ſerram imitantur. ſuperior foliorum pars omnino glabra & nitida eſt, inferior uerò & aquis contigua, ſubhirſuta, eminentibus uenis diſtincta, & adhærentibus diuerſi generis animalculis mucoſa & ſordida exiſtit. Flores æſtate ſub foliis circa clauam fert paruos, candidos & aqua ſubmerſos: quibus ſinguli ſuccedunt fructus, lõgitudine et latitudine unciam excedentes, angulosi, quatuor oblongis, duris, ad pungẽdum paratis, et modicè reflexis aculeis armati, atq; iiſdẽ aculeis, ceu cornibus taurini capitis formã exprimentes, & lignoſo infragiliq; cortice candidum nucleum complectentes: cum recens eſt, mollem & lacteo ſucco, ſi exprimatur, manantem, guſtu dulcem, & ad inſipidum ſaporem ſimul uergentem. qui cum aruerit, omni carens ſucco tam aqueo quàm oleoſo, durus euadit, atq; ſubſtantia ad frumentaceorum ſeminum naturam accedit, adeò ut etiam panis ex eo pinſi queat. Cum fructus deciderint, ipſa claua eorum nigricantibus ueſtigiis inęqualis redditur. Radices, ſupra fructum etiam matura & iam flacceſcente herba adhuc in limo hærentem, habet numeroſas, fibratas & nigricantes: quarum maxima plerumq; pars, non è limo, ſed è circumfuſa aqua nutrimentum trahit. paucæ ſiquidem ex his limo inſident, niſi caſu aliquo eo operiantur, ipſa quoq; capillamenta ſpicis ſimilia radicum uicem ſupplent, ſuperioribus partibus alimentum ſuggerendo. Caules & folia manifeſtam adſtringendi uim habent, uerum caules multo foliis efficaciorem. Naſcitur ſtagnantibus fluuiorum partibus, lutoſis lacubus et urbium

bium foſſis, quibus omnibus limoſus ſit fundus. Plurimus Vuittembergæ & Torgæ, ex Albi fluuio emiſſis lacubus, atq; Lipſiæ in ſtagnantibus Eliſtri partibus, lutoſisq; lacubus.

* Vulgò Waſſernuß, uel Stachelnuß.

DE CICVTA *maiore.* CAP. CXLIX.

T. 1. 159. p. 474.

CICVTA maior folia circa terram primo anno habet, in anguloſo, brachiato et in binos minores pediculos aliquoties diuiſis pediculis crebrò in tenues partes inciſa, & in latitudinem explicita: è quorum medio ſequenti uere caulis aſſurgit procerus, duûm, trium aut nonnunq; quatuor cubitorum altitudine, & digiti uel pollicis craſſitudine, glabrum, teretẽ, geniculatum, liuidis, fuſcis atque ſubrubentibus maculis conſperſum, intus fiſtulæ modo concauum, folia geniculatim inferioribus ſimilia proferẽtem, ſuperius adnatis pluribus ramoſum: in quorum ſummitate umbellæ ſunt modicè conuexæ, candicantibus æſtate floſculis plenæ: quibus ſemina ſuccedunt Aniſo ſimilia & æqualia, in maturitate tamen candidiora, atque in binas partes dilabentia. Radice nititur dodrantali aut pedali, craſſitudine digitali, tereti, candida, antequam caulem proferat carnoſa, cùm uerò fructificauerit lignoſa fit, peritq;. Saporem radix Gallicæ Paſtinacæ non diſſimilem habet ſed craſſo uenenoſóque halitu uitalia tentantem. ſemina guſtu iniucunda ſunt quemadmodũ & folia, quæ etiam grauem admodum, fœdum atq; horribilem odorem ſpirant. Naſcitur umbroſis pinguibusq; locis, circa foſſas, ſepes, & templorum umbra ſeptentrionem uerſus.

DE CICVTA *minore*, [*Tragus ſcribit hoc uitium Petroſelini eſſe, & aliquo modo ad cicutam pertinere. Germani uocant* Gleyß/Glyſſen.] CAP. CL.

CICVTA minor caulem erigit pedalem aut cubitalem, gracilem, geniculatũ, teretem & nitidum, foliis geniculatim ueſtitum, maiori Cicutæ ſimilibus, ſed uehementer nitidis & ſplendidis umbellas, flores & ſemina maiori ſimilia profert. Radice nititur tenui, candida ac ſemeſtri: odore, ſapore, & facultatibus maiorem æmulatur. Naſcitur cultis hortorum areis, plerumque inter ſatiuum petroſelinum decerpentes fallens. nam pro Petroſelino, aut unà cum illo reſectum cibisq; inſperſum ueſcentium mentes graui periculo turbat; ideoq; cautos eſſe hortulanos oportet, atque noxiam hanc herbam ſplendore à Petroſelino diſtinguere, alioquin foliorum inciſuris & forma illi non diſſimilem.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 344 sur 645

DE PNEVMONANTE, *id est*, Lungenblûme. [*Gentianæ minoris speciem esse apparet, qualem hîc exhibeo, aut similimam.*] CAP. CLI.

PNEVmonanthes caulem quibusdam in locis producit singularem & indiuiduũ, quibusdam uerò in binos sibi contrarios et alterno positu exeuntes ramulos diuisum, gracilem, solidum, in uiridi purpuráq; nigricantẽ, folia sub ramulis proferentem sesquiuncialia, semuncia latiora, colorecq; nigricantia: quæ uerò in summis surculis sunt prædictis magnitudine cedũt. flores æstate in surculorum cacumine fert, Modelgeræ similes, sed maiores. si singularis sit caulis, unum atq; alterum, in ramoso uerò multos, erectos, concauos, oblongos, inferius angustos, superius latiusculos, profundius in quinas plerumq; partes sectos, intus hirsutos, colore in purpura cœruleos, quinis, ut plurimum, intus oblongum utriculemq; apicem stipantibus. flaccescente flore apex paulatim in uncialem utriculum excrescit papaueraceo semine plenũ. Radice nititur tenui, lignosa, semestri atq; inutili. Flores amarum tenuemq; saporẽ habent, folia uerò his multò imbecilliorem. Nascitur campestribus uliginosisq; locis. nascitur etiam excelsorum montium, syluis carentium, opacis atq; meridiano sole non illustratis partibus, plurimumq; lenæ in Hausbergo.

* *Dodonæus Violam calathianam uocat, propter floris figuram. Videtur ad Gentianæ species pertinere. est enim radix lutea & amara gustu.*

DE COLCHICO *nigro*, [*cuius radix siccata, foris nigricat.*] CAP. CLII.

COLCHici (quod hodie Hermodactylum uocant) tres sunt species. primũ enim cum siccatum fuerit, foris nigrum, intusq; fuscum in candido colorem habet. Alterum in flauo subrubentem, tertium uerò candidum. Ex his nigrum, paulò ante autumnale æquinoctium florere incipit, usquequo superueniens gelu, sub ipsis pruinis superbientes flores opprimat. Coliculum itaq; autumno edit quincuncialem, nonnunq; etiam dodrantalem, gracilem, glabrum, candicantem atq; egregiẽ teneri-

T.2.76.p 759.

tenerítudinis, in cuius ſummitate flos eſt Lilio non diſſimilis, ſed minimè repandis & reflexis deorſum foliis. ſex ut plurimum foliis longitudine ſeſquiunciam aut beſſem æquantibus latitudine uerò uncia paulò anguſtioribus, utrinq; acuminatis, glabris, nitidis, pinguibus, in attritu glutinoſis, primũ clauſis & conuolutis poſtea ſe explicantibus conſtans, colore in ſubrubente purpura albicans, in medio luteo colore ſtamina, numero ipſa floris folia non excedentia continens. qui poſtquam unum atque alterum diem durauerint flacceſcũt. deinde paulopòſt ſequentis ueris initium folia profert longitudine dodrantali, latitudine uerò uncię aut ſeſquiunciæ, acuminata, craſſa, Liliaceis forma & ſubſtantię lentore ſimilia, ſed longiora, ſub terra coeuntia, & teretem, tenerum candicantemq; pediculum conſtituentia: in quorũ medio prope terram utriculus extuberat acuminatus, triquetrus, longitudine ſeſquiunciam plerumq; accedens, latitudine uerò unciam ut plurimum æquans, rotundo, milioq; maiori, primum candido, æſtate deinde poſt ſolſtitium matureſcente & ad ruffum in nigro colorem tranſeunte ſemine plenus. quo ſparſo folia flacceſcunt. Inueniuntur nonnunquam duo aut tres utriculi ſimul coniuncti & ab una radice prodeuntes, cum eadem radix totidem flores produxerit, ſed unus tantùm ex his magnitudine præſtat, alii ueluti abortiui ſunt. Radice nititur longitudine ſeſquiunciali, modicè in planũ compreſſa, latitudine unciam plerũq; quarta eius parte excedente, ſuperius turbinata, inferius autem latiuſcula parte ueluti in paruum unguem deſinente, & candidas fibras in terram demittente, & paruis bulbis circa latera enatis ſe propagante: foris multis in ruffo nigris tunicis ueſtita: ex quorum numero eius ætatem cognoſcere potes. ſingulis enim annis ſingulas ſuperinduit tunicas, quibus detractis reliqua radicis pars carnoſa, totaq; candida & lacteo ſucco plena eſt, eadem ab una parte imã ueluti ſulcum habet, per quã floris coliculus tranſiuit. hunc enim nõ è ſuperiori & acuminata parte maioris radicis autumno promit, ſed ab inferiori flacceſcentis ungui & latiore, contra reliquorum bulboſorum morem. ea uerò radix à cuius mucrone flos & folia emittuntur, ſulco caret, uſq; in autumnum, donec ſubnaſcens paruula alia emiſſo flore priorem ſulcet. Hinc eſt quod radices, quibus uere & æſtatis principio folia inſident, canaliculatum iſtum ſulcum non habeant. Folia cùm exaruerint, ueſtigium quoddam turbini impreſſum relinquunt Eadem radix quæ priore anno germinauit, ſequenti anno flacceſcit, autumno ſuccedit alia admodum parua, inferius adnaſcens, à cuius ſuperiori parte autumno flos prodit. nam hîc minime à maiore exit, minor hæc radix unà cum flore adoleſcit, in uere autem & æſtate ſequenti ſimul cum ſemine ad iuſtam magnitudinem peruenit, quo tempore prior omnino perit. Siccata radix tam foris quàm intus fuſca fit. Saporem radix habet dulcem ſimulq; amarum, tenuem, ſaliuam prouocantem, & aliquantulum nau-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 346 sur 645

seosum. Odorem uerò omnes herbæ huius partes, grauem & nauseabundum spirant. Nascitur in pratis tam planis quàm montanis solo pingui, plurimumq; in Vuirtembergensi Sueuia, ubi autumno omnium ferè montium decliuia, campi & prata his floribus albicant.

DE COLCHICO *subrubente*, [*quod à colore radicis siccatæ ita cognominat.*] CAP. CLIII.

COLCHIcum subrubens, nigro in omnibus notis & proprietatibus assimulatur, præterquam quòd siccata eius radix, quamuis excorticata, rubescat. saporem quoq; & odorem nigro similem habet, nasciturq; eiusdem naturæ natalibus: rarissimè tamen iuxta se simul nascuntur.

DE COLCHICO *albo*, [*cuius radix etiam siccata albicat, tum foris, tum magis intus.*] CAP. CLIIII.

COLCHIcum album flore, foliis, semine & radice prædictis simile est, qualitate tantùm ab illis differt. siquidem radix etiam cum siccata fuerit foris albicat, quanquam interdum flauescat cùm inueterascit, intus uerò candidissima, tenera, in tundendo mitis, mollis & tractabilis existit: quæ tusa farinam triticeam aspectu refert. Saporem habet dulcem & ualdè suauem, nulla amaritudine mixtum. sponte in Germania nascentem nondum uidi, sed cultam tantùm & è longinquis allatam locis.

DE CROCO. CAP. CLV.

T.2.77 p.763.

CROCVS autumni initio, cùm Sol in libram ingressus est germinat. primum folia multa protrudit oblonga, ualdè angusta, acuminata et uenosa, prope terram atq; in ipsa terra coniũcta fasciculorum aut scoparũ instar, ac membrana tenui inuoluta. e quorũ medio coliculus erumpit quincũcialis, gracilis, tener, glaber & nitidus, in cuius summo flos est sex foliis, bessis longitudine, uncia paulò angustioribus utrinq; acuminatis, & inferius ubi coniunguntur omnino purpureis constãs, intus sex staminibus ornati. ex his tria, breuia, angusta, colore lutea, positu erecta & superficie pulueracea sunt, reliqua tria lõgitudine ipsa floris folia paulò excedunt, cum etiam ex clauso conuolutoq; flore iamiam ex terra prodeunte, exertis capitibus proficiant: eadem inferius angusta, superius uerò latiuscula existunt et subtilissimis crenis, nonnullorũ oculos subterfugientibus. incisa color iis est in ruffo puniceus. ea collecta, aroma celebre constituunt, ab omnibus crocum aut crocus appellatum, gustu amariusculum, subacre & aromatum simile, odore iucundo, acri, latè spirante, oculos aliquantulum mordicante, lachrymas profundere cogente, & modicè cum suauitate non ingrata caput aggrauante, somnumq; conciliante. eius tam triti quã integri parua portio magnam aquæ aut uini quantitatem, luteo aut citrino colore, &

ad puni-

ad puniceum inclinante, tingit. Flores unum atq; alterum tantùm diem, poſtquam aperti fuerint, durant. in ſumma Colchico ſimilimum florem habet, præterquam quòd croci floris color magis ad purpuram uergit, & quòd Colchicum tria illa longa, puniceaq; ſtamina, quę crocum ſunt, minimè habeat. Floret etiam cum Colchico aut paulò poſt, cum ultimis Colchici floribus. Folia quę cum flore Crocus protulit, hyeme non flacceſcunt, ſed ſub ipſa niue uirent, proximoq; uere incrementum capiunt, donec æſtate ad iuſtum ſtatum perueniant: in quo longitudinem habent pedalem, latitudine autem quartam unciæ partem non excedunt, eadem ſubſtantia uenoſa, id eſt, rectiuenia ſunt, & ab una parte anguſtis admodum canaliculis ſtriata, ab altera uerò ſulcum habent minimè profundum, modicè candicantem, & per eorum medium uſq; ad mucronem tranſeuntem. Radice nititur rotunda, bulboſa, cùm floret autem in latitudinem uncialem aut maiorem compreſſa, multis tenuibus, capillatis fereq; reticulatis tunicis uictorialis modo inuoluta. detractis tunicis tam foris quàm intus candida carnoſa ſuccoſaq;, in ſuperficie multis circulis cincta: à quibus ipſæ tunicæ initium ſumunt: autumno cum floret ſingulari, ſequenti autem uere & æſtate duplici atq; altera, alteri ſuperius inſidente. Cùm enim ueris initio folia increſcunt, ſuperior radicis pars, à qua folia exeunt increſcit, donec æſtate parentem ſub ſe retentam quantitate æquet: hac itaq;, uigentem, ſolidam ſuccoſamq; conſtitutionem nacta, ipſa parens languida et flaccida redditur, atq; autumno tota euaneſcit. Propagat ſe bulboſis oculis, ipſi radici adnatis: fibras ab inferiori parte in terra agit tenues candidasq;, nutrimentum attrahentes. Saporem radix habet dulcem, aliquantulum nauſeoſum & tenuem, ideoq; ſaliuam modicè elicientem. Colitur apud nos in agris.

T. 2. 150. p. 935.

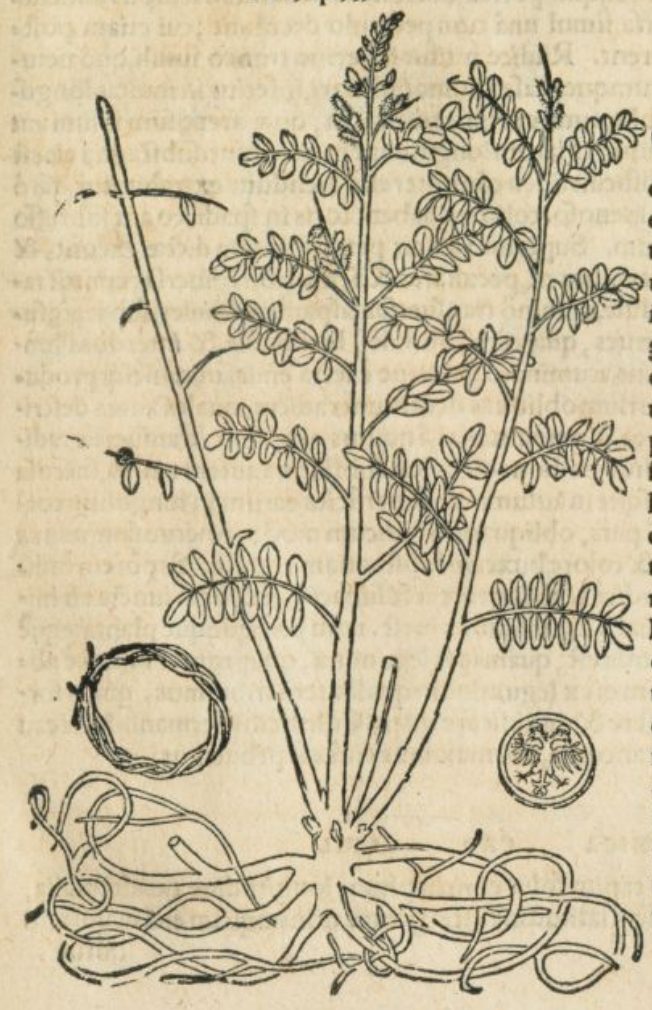

DE GLYCYRRHIZA. CAP. CLVI.

GLYCYRRHIza, ab uno radicis capite caules altheæ uirgis ſimiles emittit, ſecundum radicis ętatem plures, duûm aut triûm cubitorum altitudine, iuxta terram minimi ferè digiti craſſitudine, teretes, ſolidos, lignoſos, in uiridi ſuffluos, intus fungoſa medulla plenos, atq; inferius tactu aſperos, ex interuallo inæquali ordine folia proferentes: è quorum ſinu ramuli enaſcūtur ſinguli. folia inferius maiora q; ſuperius habet, alatam figuram referentia, nā dodrantalibus pediculis utrinq; quina, ſena, et nōnunquā ſeptena pari fere interſtitio diſtātia adnaſcuntur, ea ratione, ut bina ſemper in uno exortu coniungantur, atq; breuibus admodum pediculis ex aduerſo opponantur, in ſummitate ſurculi, à

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 348 sur 645

quo omnia folia exeunt: unum rectà prominet inter utrumq; ordinem, parem foliorum numerum unitate imparem commutans, singula sesquiuncialem aut bessis longitudinem habent, latitudinẽ uncia minorem aut uncialem, quamuis sæpius etiam multò maiora fiant. eadem subcrassa & aliquantulum pinguia sunt glutinosamq; & splendentem habent pinguedinem, utrinq; superficiei insidente: ideoq; tacta digitis contumaciter adhęrent. est præterea iis peculiaris quædam natura quam cum paucissimis communem habent. Oriente sole singula folia in latitudinem primùm æqualiter explicantur, mox unà cum ascendente sole eriguntur & ipsa, atq; interdiu omninò surſum rigent atque unà cum pediculo cymbam, aut nauium carinam forma referunt: occidente uerò eodem sidere, rursum se dimittunt, noctuq; intus demissa dependent, donec rursum ascendente sole eleuentur. quinetiam aëris constitutionibus reguntur. nam si dies sereni fuerint interdiu eo modo quo dictum est erecta sunt, pluuiosis uerò, nubilis, tristibus & frigidioribus diebus etiam æstate atq; ipso meridie se deorsum submittunt. atque hæc de foliis tantùm intelligenda sunt et non simul de eorum pediculis: horum enim positus, neque solis cursu, neque cœli constitutione mutatur. è summis caulium alis oblonga quædam, dissecta & ueluti aculeata prodeunt capitula, (quæ Dioscorides pilulis Platani comparat, fructus improprię appellando,) ea se paulatim in quadrantalem & nonnunquam quincialem pediculum extendunt, undiq; usq; ad summitatem paruis, oblongis, papilionaceis & colore in candido cœruleoq; purpurascentibus floribus circumdatum, atq; eorum positu comam hyacinthi florum referentem. flores omnes ferè caduci sunt, paucissimis exceptis: è quibus uncialis, gracilis, subrubens atq; in latitudinem compressa prodit silicula, tribus aut quatuor oblongis seminibus grauida. diu hæc herba uiret antequam folia amittat, quæ postea, ubi foliorum defluuii tempus aduenerit, non sigillatim sed uniuersa simul unà cum pediculo decidunt, cui etiam postquam deciderit adhuc adhærent. Radice nititur superius trunco simili, quò uetustior fuerit eò crassiore, plerumque crassitudine pollicari, inferius in multas longissimas radices undique in obliquum exeuntes distracta, quæ arenosum solum aut arenam tantùm nactæ, duarum orgiarum longitudinem excedunt. substantia eis est neruosa, flexilis, distractu difficilis: ideo cùm inter effodiendum extrahuntur raro abrumpuntur, maximè solo arenoso. colorem habent foris in spadiceo aut subruffo pallentem, intus uerò buxeum. Superior radicis pars à qua iam dictæ exeunt, & quæ ueluti truncus seu caput earum est, peculiares & à prioribus diuersas emittit radices, minimi digiti crassitudine, omninò transuersas, asparagis similes, sub terræ superficie quoquouersus serpentes, quæ cùm cubitale, bicubitale & interdum longius spacium progressę fuerint, acuminato germine è terra emicant, caulésq; producunt, qui sequenti anno deorsum obliquas demittunt radices, quales antea descripsimus, flaccescentibus postea, & pereuntibus, à quibus ortę sunt, transuersis radicibus, quibus in uere in candido pallidus est color, substantia autem tenera, succosa fragilisq; ab ęstate, deinde usque in autumnum superficies earum in fungosum corticem mutatur, interior uerò pars, obliquarum radicum modo in neruosam, minus tamen firmam aut lentam, & colore buxeam substantiam transit. Saporem radices habent ualdè dulcem, modicè adstringentem & subacrẽ, cui etiam iuncta est minima quędam amaritudo, qualis leguminibus inest. nam hæc quoque planta æquè ad siliquiferum genus referenda est, quàm ipsa legumina, quapropter minimè absurdum uidebitur, quòd unam ei ex leguminum qualitatem tribuimus, quam fortasse non quiuis gustu percipere & diiuidicare queat. Colitur in Germania lucri causa, præsertim Bambergi in Franconia, ubi maximus eius est prouentus.

✻ Lackeritze/Süßholtz.

DE VETONICA CAP. CLVII.

VETONICA à radicis capite folia emittit plura, longitudine quadrantalia, posteriore sui parte bessem latitudine attingentia, nõnunquam etiã maiora: in

obtu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 349 sur 645

obtusum mucronem atque subrotundum desinentia, per ambitum incisa: (partes autem incisurarum eminentes, non acutæ, sed obtusæ sunt.) crebris & tortuosis uenis in rugas contracta, trientalibus aut longioribus hirtisq; pediculis, sinui eorum immissis annexa, partim humi prostrata, partim erecta, partim obliquo positu erigentium se speciem referentia: è quorũ medio caulis assurgit erectus, cubitalis, quadrangularis, indiuiduus & hirsutus, uno atq; altero interuallo bina folia è cõtrariis duobus lateribus proferens, in exortu breuibus sibi inuicem pediculis aduersa, & iis quæ prope terram sunt multò minora. in summo caule oblonga & spicata coma est æstatis initio, Galiopsi non dissimilibus, atq; in ruffo modicè purpurascentibus floribus plena: quibus quaterna plerumq; succedunt paruaq; & colore nigra semina. Radice nititur perenni, minimo digito graciliori, breui, fusca, in multas tenues nigricantesq; fibras distracta. Saporem folia & flores amariusculum & subacrem habent, à quibus radices quoque gustu non multum differunt. Nascitur in pratis, frutetosis & herbosis locis, solo ferè qualicunq;.

Vetonica. T. 1. 65. p. 198.

Elleborus albus. T. 1. 136. p. 409.

DE ELLEBORO *albo.* CAP. CLVIII.

ELLEBOrus albus cùm primùm prodit, conuolutis foliis, enascentis Polygonati formam imitatur, caulem paulatim producit, quem è conuolutis foliis ex-

m

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 350 sur 645

plicat, longitudine plerumq; pedalem, minimo digito multò graciliorem, foliis ex interuallo singulis ueſtitum, longitudine quadrantem plerumq; excedentibus, latitudine uerò beſſem cum ſemuncia æquantibus, utrinq; in obtuſum mucronem deſinẽtibus, incuruis liris ab uno mucrone ad alterũ tranſeuntibus, tam ſuperius quàm inferius ſulcatis, tactu rigidis, atque ſine pediculo, caulem, ceu tibiali uſq; ad proximum folium demiſſo amplexantibus. hinc eſt quòd areſcens caulis, cortices, ceu tunicas (ut Dioſcorides ſcribit) demittat. Flores

*

Radice nititur longitudine beſſem excedente, ſuperius unciam latitudine frequenter ſuperante, inferius autem in turbinem ſeu mucronem, coni inſtar deſinente, foris fuſca, intus uerò candida, è qua circumquaq; aliæ exeunt radiculæ quinq;, ſex aut ſeptem unciarum longitudine, quinta aut quarta unciæ parte raro latiores, teretes, paucis capillamentis fibratæ, & tam foris quàm intus candidę, intus gracilem neruũ, per totam earum longitudinem tranſeuntẽ habentes: quibus ſapor eſt primum modicè glutinoſus, mox acris, & pyretri modo ſaliuam ciens. ſemen præter acrimoniam etiam amariuſculum eſt. Tritæ radices grauem atque aliquantulum fœtidum odorem habent. Naſcitur in montibus frutetoſis, ſolo plerumq; pingui, plurimumq; in Vuirtembergenſis Sueuiæ finibus circa Aurachum, atq; uicinis montibus.

DE VETONICA *alba, [ſolo colore diuerſa à præcedente.]* CAP. CLIX.

VETONICA alba genere à rubea non differt, habet tamen ſuam propriam & ab illa ſolo colore diuerſam ſpeciem. folia ſiquidẽ, caules, ſpicatam florum comam, ſemen ac radices rubeæ Vetonicæ ſimilimę ſunt. flores habet candidos, quorum colore ab illo dignoſcitur. Qualitates rubenti eaſdem poſſidet, naſciturq; iiſdem natalibus, inuentu tamen rarior eſt.

DE VESICARIO SOLANO. CAP. CLX.

HALICAcabus, ſiue Veſicaria caules emittit uiticulis non diſſimiles, longitudine cubitales & plerumque maiores, aliquantulum anguloſos, geniculatos, ſubhirſutos, plerumque indiuiduos, & ad terram inclinatos. Folia è ſingulis geniculis bina profert, Solano ſimilia, maiora tamen & oblongiora, nonnunquam ſex unciarum longitudine, latitudine uerò quinque unciarum, longis pediculis inſidentia, maximè umbroſis locis. Flores ſecus folia ſingulos habet tota æſtate quinq; ſemuncialibus, & in candido pallidis foliolis conſtantes, quinquepartito caliculo inſidentes, ac in medio exiguum capitulum continentes, dilabentibus florum foliolis, caliculus rotundam cauitatem adipiſcitur, intra prædictum illud exiguum capitulum claudens. cum quo paulatim increſcit, donec æſtatis exitu atque autumni initio, ipſe inflati folliculi aut Veſicæ ſpeciem referat, & ſeſquiuncialem latitudinem conſequatur, quo tempore etiam capitulum folliculo incluſum Ceraſi acinum rotunditate, & magnitudine æquat, qui unà cum folliculo principio uirent, in maturitate uerò medium habent inter croceum & puniceum colorem. acini intus candidis, planis, exiguisq; ſeminibus, & uinoſo ſucco pleni ſunt: folliculi uerò ubi turbinem deſinunt foramen habent, quod ambiunt quinque acuminati ueluti apices. radicibus nititur longis, tenuibus ueluti uiticulis, partim rectà deſcendentibus, partim in tranſuerſum propagationis cauſa reptantibus, candidis, ex interuallo paucis tenuibusq; fibris capillatis, guſtuq; amaris. acini in ueſicis contenti, uinoſum, amarum & tenuem, id eſt, penetrantem ſaporem habent, quorum tantùm uſus inualuit.

Naſcitur

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 351 sur 645

Naſcitur editis uineis, quãuis etiam planis & humentibus locis iuxta ſepes enatum lenæ uiderim: ubi maxima eius eſt in uinetis copia. ſolum amat pingue & denſum, iis uerò locis quibus ſponte non prouenit, in hortis colitur.

Veſicarium Solanum. T.1.101.p.302. *Cnicus Supinus.* T.2.114.p.862.

DE CNICO *Supino.* CAP. CLXI.

CNICVS ſupinus, qui hodie per totam Germaniam Carduibendicti nomine cognoſcitur, caules aliquot ab una radice profert pedales, & aliquando cubitales, rubentes, hirſutos, intus fungoſos & modicè concauos, cùm locum & ſpacium nacti fuerint per terram ſe ſpargentes. folia prope terram ac circa caulem habet quinq;, ſex, aut ſeptem, unciarũ longitudine, latitudine uerò beſsis, hirſuta, modicè pinguia, mollia, per ambitum ſinuoſa, inæqualiter diſſecta, & teneris aculeis non adeò pungentibus armata. Ramuli à caulibus exeunt plures, foliis inferioribus multò minoribus ueſtiti. in quorum ſummitate, acanacea ſunt capitula. foliis paruis & maximè hirſutis circumdata, longitudine unciam excedentia, craſsitudine digitalia, ſuperius turbinata, ſquamis acuminatis compoſita: è quarum mucronibus graciles uncialesq; oriuntur aculei, utrinq; minoribus tranſuerſisq; aculeis aucti, ob teneritudinem inter pungendum fragiles, atque capitulorum mucronem circumuallantes. Flores è capitulorum mucrone per medium aculeorum emittit Cni-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 352 sur 645

ci & reliquorum carduorũ modo capillatos, colore in croceo flauos. Semina habet oblonga, ſtriata, teretia, colore cœſia: quibus ſuperius pappi barbę ſimiles ſunt. Radice nititur ſemeſtri, lõga, gracili, primum carnoſa, autumni uerò initio lignoſa trãſuerſis fibris brachiata & inutili. tota herba, tenera, pingui & tactu aliquantulum glutinoſa lanugine ueſtitur, maximè ea pars quæ inter capitula & his circumdata folia eſt. Folia, flores & ſemina amarum ſaporem habent, nullius alterius qualitatis, quę quidem guſtu percipi & diſtingui poſſit participem. Seritur apud nos in hortis.

* Cardobenedictem.

DE FABA *uulgari*. CAP. CLXII.

T.2.14.p.618.

FABA uulgaris ſata, terram non egreditur ut Lupinus, caulem erigit ſingularem, indiuiduũ, longitudine ſeſquicubitali, & nonnunquam craſſitudine minimi digiti proceriori, quadrangularem, glabrũ, intus concauum, erectum, & capreolis carentẽ. Folia ex interuallo habet bina, terna, aut quaterna in uno pediculo, oblonga, plerunq; ſubrotunda, ſubpinguia & glabra, longitudine trientalia aut interdum quadrãtalia, latitudine uerò beſſem ęquantia, aut nõnunquam excedentia, ſecus quæ numeroſi exeunt flores, non tamen omnes ſimul, ſed ſucceſſiue florentes, forma papilionacei & oblongi, colore cãdidi, quadam tamen ſui parte nigri & longitudine unciã plerumq; ſuperantes: ex his primùm florẽt inferiores deinde ſuperiores, ſiliquæ è floribus ſingulæ prodeunt cum ad iuſtam magnitudinem peruenerint, lõgitudine quadrantales craſſæ & carnoſæ, intus quina, ſena, ſeptena aut octona ſemina claudentes, quæ unà cum ſiliquis ſiccata longitudine ſunt ſemuncialia, latitudine uerò paulò minora, aliquantulum cõpreſſa, & ab una parte uelut ſima aſpectu, foris in candido pallente cortice, intus autem flaua, ſolida atq; arida carne conſtantia. Radice nititur oblonga, ſubfuſca, fibrata & ſemeſtri. Saporẽ recentes fabæ habent dulcem, ſiccatæ uerò modice etiam amarum dulcedini mixtum. Colitur in aruis.

DE FABA *nigra minore*, [*quæ à uulgari Faba ſolo colore differt.*] CAP. CLXIII.

FABA nigra minor, caule, foliis, floribus, ſiliquis, ſemine, atq; omnium partium magnitudine uulgari ſimilis eſt, ſolo ſeminum colore differt, qui illis in nigro purpureus eſt. Saporem fabæ uulgari ſimilẽ habet, ſed paulò dulciorem. ſeritur in hortis.

DE FABA *nigra maiore*, [*quæ magnitudine ſolùm à præcedenti differt.*] CAP. CLXIIII.

FABA nigra maior, minori in cunctis ſimilis eſt, omnes tamen partes maiores produ-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 353 sur 645

producit. ſemina eius, quæ fabæ appellantur interdum uncialem non tantùm conſequuntur, uerumetiam excedunt longitudinem, latitudine uerò tertia parte minora exiſtunt. eędem quàm prædictæ fabæ magis planę & compreſſæ ſunt, colorē (ut paruæ) in nigro purpureum habent: quibus etiam ſapore reſpondent. coluntur in hortis.

DE SYMPHYTO *maiore, candidis floribus: cuius deſcriptio duobus etiam ſequentibus Symphytis, excepto florum colore, conuenit.* CAP. CLXV.

T. 1. 79. p. 240.

SYMPHYTON maius, caules emittit plerumq; ſeſquicubitales, et bicubitales, nonnunquam etiam longiores, in ramulos adnata & alas diuiſos, craſſos, anguloſos, hirſutos, intus ſonchi modò concauos, circa quos exterualo ſingula ſunt folia, longitudine dodrantalia, latitudine beſſem æquantia, utrinq; in mucronem deſinentia, hirſuta, longis pediculis adhærentia, atque per omnia maiori & longifolio Bugloſſo ſimilia, quæ autem in ramulis ſuperius ſunt, multò minora exiſtunt. ea uerò quæ à radice unà cum caulibus prodeūt prædictis multò maiora ſunt, ſiquidem non raro ſedecim uncias, frequenter etiam uiginti, atq; interdū bipedem longitudine conſequuntur, (prętер pediculum, qui & ipſe dodrantem excedit.) latitudine uerò ſępe ſex aut ſeptē uncias excedunt. Flores in ramulorum cacumine fert numeroſos, ſucceſsiue per totam æſtatem, à medio uere florentes. longitudine uncíales, anguſtos, concauos, apices intus habentes, ab hirſutis & quinquepartitis calicibus prominentes, et in terram plerumq; annuentes, colore in cādido modicè palleſcentes. quibus ſingula bina, terna, aut quaterna ſemina ſuccedunt grano tritici minora, acuminata, foris nigro nitidoq; cortice, intus candido nucleo conſtantia, magnitudine & figura, Borraginis ſemini ſimilia, æque enim collo tenus reſecti ſerpentini capitis formam præſeferunt ac Echios, Borraginis, atque reliquarum Bugloſſarum ſemina. Radicibus nititur perennibus longitudine pedem excedentibus, craſsitudine digitalibus, ab uno trunco in diuerſas partes diſtractis, foris nigris intus candidis, carnoſis, teneris, inter effodiendum fragilibus minimeq; neruoſis. guſtu & tactu glutinoſo lentore mollibus & dulcibus, quæ ſiccatæ taurini ferè glutinis duri-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 354 sur 645

ciem acquirunt. Horrẽt caules, ramuli & folia aſpera & teneris aculeis ſimili lanugine tactu pruritum excitante. eædem partes dulcem habent ſaporem & aliquantulũ lentum ſuccum ueluti Borrago, atque reliquę Bugloſsæ ſpecies. Naſcitur humentibus, pinguibus lutoſisq; locis, pinguibus & humentibus foſſis, atq; putri arenoſoq; ſolo, ut Vuittembergę, ubi omnium natalium eius qualitatem cernere licet.

DE SYMPHYTO *maiore rubente, [quòd à præcedente florum colore tantùm differt.]* CAP. CLXVI.

SYMPHYTON maius rubens, prædicto candido, caulibus, foliis, florum figura, ſemine, radicibus, partium magnitudine & qualitatibus omnibus ſimile eſt, ſolo florum colore differt, quem rubeum habet, naſciturq; iiſdem natalibus.

DE SYMPHYTO *maiore [purpureis floribus, nec aliter à prædictis differente.]* CAP. CLXVII.

SYMphyton maius purpureum, per omnia ſimile eſt prædictis duobus, præterquam quòd flores purpureos habeat. Nos autem libenter has tres Symphyti ſpecies ab inuicem diſtinximus, et ſeparatim deſcripſimus, unicuiq; ſuum propriũ caput tribuentes: quoniam iſta coloris in floribus uarietas non ex diuerſorum natalium natura oritur, cùm omnes illæ tres ſpecies non raro iiſdem natalibus exeant, & quamuis aliò in diuerſæ qualitatis ſolum transferantur, ſuum tamen colorem quælibet earum retinet, quemadmodum pleræq; eiuſmodi herbæ.

DE CNICO *ſatiuo.* CAP. CLXVIII.

T.2.105.p.845.

CNICVS ſatiuus, qui ab omnibus hodie Carthamus appellatur, ab uno ſemine ſingularem emittit caulem, longitudine ſeſquicubitalem, aut nonnunquam maiorem, teretem, rectum, colore cæſium, ſolidum, durum, lignoſum, ac ſuperius in multos rectos, indiuiduos dodrantales, longioreſue ramulos diuiſum, circa quem ſingula ſunt folia, non magnis interuallis diſtantia, longitudine fere trientalia, latitudine unciã excedẽtia, poſteriore ſui parte in obtuſum, mucronem deſinentia, anteriore uero, in oblongum acumen, præfixo breui & infirmo aculeo faſtigiata, colore uiridia, glabra, per ambitum plerumq; minimis, innocẽtibusq; aculeis horridula, & ſine pediculis è caule exeuntia. quę autem ramulos ueſtiunt folia, his ſimilia ſunt, ſed minora. Capitula, ramulorũ ſummitatibus ſingula inſident, figura rotunda, & acanacea, in latum turbinẽ faſtigiata, latitudine uncialia, oblõgis, acuminatis & aculeatis ſquamis compoſita, undique paruis acuminatisq; foliis, partim in obliquũ erectis, partim, rectà in trãſuerſum acuminatam cuſpidem prætendẽtibus, partim etiam demiſſis circumuallata, ex his maiora ſunt ſub capitulis orta ac demiſſa, minora uerò ſubrecta, quæ ſuperiorem locum tenent, & Ruſci foliorũ quantitatem & figuram habent. Flores æſtate è capitulorũ mucrone erumpũt graciles, capillacei, numeroſi &

ſi & denſe ſtipati colore lutei aut citrini, puniceis croci ſtaminibus, id eſt, croco aromati ſimiles: quibus collectis fullones luteo colore lanas tingunt, ipſum crocum æmulantes. inferior florum pars, capitulis incluſa, in paruos reſoluitur pappos, ſub quibus ſunt ſemina anguloſa, modicè acuminata, candida, nitida atq; hordeo ferè ſimilia, paulò tamen maiora, foris duro lignoſoq; cortice, intus candido pinguiq; nucleo, guſtu dulci, ſubtenui & aliquantulum nauſeoſo conſtantia. flores ſaporem amariuſculum & modicè tenuem habent. Radice nititur, ſemeſtri oblonga, gracili, fibrata & inutili. ſeritur in aruis ac hortis, plurimuſq; Brunſuici & Magdeburgi in Saxonia, multisq; Turingiæ locis.

DE AMARANTO *purpureo.* [*Noſtri uocant* Rote Wölble/*alij* Tauſentſchon.] CAP. CLXIX.

T. 1. 199. p. 579.

AMARANTVS, ſiue Amarantus purpureus, (ut ab Amaranto citrino, id eſt, Heliochryſo diſtinguatur) caulem erigit cubitalem aut ſeſquicubitalem, tenerum, pinguẽ, modicè anguloſum, ſtriatum, prope terram rubentem, glabrũ, intus fungoſum & ſuperius multis adnatis ramoſum. Folia totam herbam ueſtiunt, utrinq; acuminata, longis pediculis hærentia. Halicacabo, id eſt, ueſicariæ ſimilia, plerumq; tamen minora, glabra, in uiridi modice plerumq; rubentia, molliaq;. Flores in ramulis æſtate paleaceos fert, ſpicarum aut erectorum racemulorum modo coaceruatos, rutilanti purpura fulgentes, in attritu purpureum ſuccũ remittentes. qui decerpti, & exiccati ad hybernas coronas reponuntur, quoniam diu eundem purpureę fulgorem, etiam aliquot annis non marceſcentes, retineant. unde quoque nomen inuenit. ſemen maturis floribus inſidet paruum, rotundum, modicè in latitudinem compreſſum, nigrum & ſupra modum ſplendidum. Radice nititur breui, tenera, ſuccoſa, modicè fibrata ac ſemeſtri, guſtu & odore nullas habet fatu dignas qualitates (præterquam in ſemine, quod ſubdulce & modicè tenue quiddam reſipit) ideoq; ad hoc uſque tempus nullus eius uſus inualuit. tribuuntur tamen illi uires quædam in uulgaribus & impreſsis herbariis, quibus fides ſine ratione nequaquã eſt adhibenda. Seritur coronarum cauſa in hortis.

DE APIO *ſatiuo.* [*Sic nominat Apium uulgò dictum, non Petroſelinum uulgare ut plerique eruditi hodie.*] CAP. CLXX.

APIVM ſatiuum dodrantales, pedales, & nonnunquam longiores pediculos ab uno radicum ceſpite emittit, eóſque anguloſos, teneros, concauos & undí-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 356 sur 645

T.1.155.p.464.

que per terram ſparſos: quibus utrinq; terna aut quaterna adnaſcuntur folia, ſpaciis diſiuncta, eo ordine diſpoſita, ut bina ſe contrariis pediculis in exortu cõtingãt. in extremo pediculo unum rectà prominet, parem numerum in imparem commutans. coloris eſt ſuperius uiridis in nigro ſplendiduſq;, inferius autem pallidus. quodlibet eorum duabus profundis inciſuris in tres ambitu ſerratas partes uni pediculo inſidentes, diuiſum eſt, (præſertim poſteriora et extremũ) quarum media, utrinq; adnatas magnitudine uincit, cùm beſsis plerumq; longitudinẽ æquet ac interdum excedat, latitudine uerò beſſem attingat. Caules è pediculorum, (quibus folia adhærent) medio erigit, ſecundum radicum magnitudinem et ætatem, ſingulares, duos, tres, aut plures, ſeſquicubitales, angulis ſtriatos, concauos & adnatis ramoſos, circa quem folia ſunt prædictis ſimilia, ſed multò minora. umbellas ex interuallo paruas & numeroſas fert, ramulis adnatas, æſtate primum candidis minimisq; floſculis, mox ualdè paruis, anguloſis, duplicibus cartilagineisq; ſeminibus plenas. porrò quãuis umbellæ ramulis adnatæ ſint, tamen ex ipſis umbellis etiam ramuli non raro exeũt ſuas proprias umbellas habentes. Radice nititur ſuperius digiti interdum craſsitudine, inferius in plurimas, candidas, fibratas & capillatas partes diſtracta. Semen guſtu feruidum, tenue, amariuſculum, & aromatum modo odoratum eſt. Folia ſubamara quidem exiſtunt, ſed feruore & tenuitate ſeminibus cedunt, radices eaſdem ferè qualitates habent, quas ſemen et folia, odoreta men & aromatico feruore, à ſemine ſuperantur. Colitur in hortis.

DE APIO *agreſti*, [*à quo ſuperius cultu duntaxat differt.*] CAP. CLXXI.

AGRESTE Apium neq; forma neq; ſpecie neq; qualitatibus à ſatiuo differt, præterquam quòd non colatur. naſcitur humentibus foſsis & circa pigros riuulos ſolo pingui, Halæ, Seburgi, Merſeburgi & uicinis locis.

DE EVPATORIO, [*id eſt, Agrimonia uulgò dicta.*] CAP. CLXXII.

EVPATORIVM quod hodie Agrimonia ab omnibus ferè, tam Medicis quàm Pharmacopolis appellatur, ab una radice ſingularem plerumq; erigit caulem, longitudine cubitalem aut aliquando proceriorem, teretem, hirſutum ſubrubentem, ſolidum lignoſum, fractu contumacem, & nonnunquam in unum atque alterum ramulos diuiſum. Folia iuxta terram habet ſeptuncialibus piloſisq; pediculis

Eupatorium. T. 1. 175. p. 514.

culis breui admodum interuallo adnascentia, utrinq; bina, sena, septenaue, longitudine ut plurimum sextantali, latitudine autē unciali, hirsuta, per ambitum serrata, singulis penthaphylli foliis similia, unà cum pediculis per terram strata & circumfusa, in extremis pediculis unum folium rectà prominet, inter utrumq; foliorum ordinem intercedens. Flores æstate, cauli à media eius parte usque ad summitatem, deinceps adnascuntur parui, foliacei, colore lutei: quibus singulæ succedunt lappulæ, cum ad iustam magnitudinem & statum peruenerint, pronæ & in terram annuentes, adeò asperæ hirsutæque ut siccatæ prætereuntium uestibus adhæreant. Radice nititur lignosa, in partes distracta, fibrata, in fusco rubente atq; perenni. odorem tota herba bonum & Vetonicæ non dissimilem habet. Saporem uerò modicè acrem, tenuem & aliquantulum adstringentem. Nascitur siccioribus campis, montibusq; prope fruteta.

DE EVPATORIO *altero*, [*cognato superiori, sed rarò inuentum.*] CAP. CLXXIII.

EVPATORium alterum, ab uno radicis capite, duos aut tres emittit caules, longitudine cubitales, teretes, concauos et tamen satis duros, prædicto Eupatorio pilosiores, in ruffo nigricãtes, rectos, minimè ramosos, sed individuos, circa quos ex interuallo folia sunt quina septenáue, longo, gracili hirsutoq; pediculo in summitate insidentia, non deinceps dispositа, & ab inuicem distantia, sed uno eodémq; loco ueluti centro simul coniuncta. prædicti Eupatorii foliis omnino similia, longioribus tamen pilis obsita, positu ac forma ad Cannabis folia, aut potius ad Quinquefolii accedentia. Flores in summis caulibus, ueris medio numerosos fert, priori Eupatorio forma & colore similes, corymborum modo coaceruatos: sub quibus parua sunt foliola, prædictis multò minora. Semen floribus succedit *

Radice nititur lignosa, in tenues partes distracta, nigra, perenni & gustu uehementer adstringente. herba uerò glutinosum & subdulcem habet odorem. Nascitur circa fruteta solo mediocri, ut prope Lipsiam, qua itur uersus Halam, & in Ceiciano agro. inuentu rara est hæc herba, non enim temerè nec ubiq; nascitur.

DE FILICE *mascula*, [*quæ plures ab una radice pediculos emittit. quæ mihi quidem non mas, sed fœmina filix uidetur, ex Theophrasti & Dioscoridis uerbis. etsi pleriq; hodie (Tragum excipio) marem eundem faciunt, quem hic Cordus: errore ueluti per manus tradito.*] CAP. CLXXIIII.

FILIX mascula, ab uno cespite secundum radicis ætatem numerosos gracilesq;

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 358 sur 645

T.1.187.p.445.

emittit pediculos, longitudine cubitales aut proceriores, utrinq; oblonga, acumi nata, incisa folia proferentes, breui interuallo disiuncta, sibiipsis ferè contigua, & in latitudinem explicita, ita ut tota foliorum pennata & diffusa facies, unà cum pediculis auium alas pennasq; figura æmuletur. omnibus foliis non est eadem magnitudo, inferiora enim minora sunt, quemadmodum etiam superiora: nam alata illa foliorum series, paulatim in fastigium desinit, quæ uerò à mediis pediculis aut paulo inferius exeunt, quadrantalem habent aut maiorem longitudinem, latitudinem autem posteriore sui parte, qua immediati sine ullo peciolo pediculis annectũtur, uncialem aut digitalem, à qua paulatim in fastigium acuminantur. uariant tamẽ magnitudinem, secundum radicum ætatem, uetustiori cespite & in statu existente. enata folia à tergo flauam, subrubentem, breuem, densam, in puncta latiuscula diuisam, & ueluti aspersam lanuginem habent. Radice nititur longa, tenuibus capillamentis densecq; farctis cirris uilloſa, secundum ætatem magna, & in plures partes seu capita diuisa, perenni, multis oblongis, hirsutis, nigricantibus & sursum erectis ceu squamis, quæ priorum foliorum præteritis annis exaruerunt reliquiæ sunt, composita colore, intus in candido uiridi, gustu adstringente. Folia paulò minus quàm radices adstringunt, & grauem odorem spirant. Nascitur montanis, saxosis & umbrosis locis, copiosaq; etiam in planis uliginosisq; locis, iuxta aquas ac profluentes Alnorum, reliquarumq; arborum truncis & radicibus adnascens: rarò unus tantùm aut pauci eius cespites iisdem natalibus proueniunt, sed plures: quamuis neq; caulem, neq; flores, neque semen ferat, propagat se tamen dispersò uentis, hirsuto flauoq; puluere, foliis à tergo adhærente, ceu reliquæ omnes eius mox secuturæ species.

DE PTERIDIO *masculo, [id est, Filice exiguo masculo, uel potius fœmina, ut suprà. Cognata huic uel eadem potius est Filicula paluſtribus pratis circa lacum felium noſtrum frequens.*] CAP. CLXXV.

PTERIDIon masculum, Filici masculæ iam descriptæ, per omnia similis est, cõcinniores tamen incisuras habet, multoq; minor existit, rarò enim bessem & dodran-

drantem excedit, folia eius decerpta & confricata manibus obstrepunt, neque caulem, neque florem, neque semen fert. Saporem habet masculæ filici similem, sed tenuiorem, odorem uerò grauiusculum. Nascitur montanis, muscosis roscidisq; collibus, arbustorum umbra à solis æstu protectis, solo plerumq; pingui, copiosumq; circa Northusium, in Hercyniæ iugis.

DE PTERIADIO, [*quod apud nos etiam prouenire puto in muris, sed rarius: frequens autem Badæ in colle iuxta Limagum, mox infra thermas: ubi & Dryopteris nascitur: qua cum ne quis confundat cauendum. Pteriadion quidem hac forma dici non probo: neq; enim talis forma diminuendi recepta est. Sed à Pteris rectè fit Pteridium, ab hoc Pteridarium, quod Pteridio minus est.*] CAP. CLXXVI.

PTERIAdion, masculo Pteridio undiquaq; simile est, sed plerumq; paulò minus: coliculos habet nigricantes & aliquantulum splendentes, foliorum incisuræ mediam habent inter Pteridii & Adianti candidi folia, formam & figuram, gustu quoque utrumq; imitatur. Nascitur umbrosis, muscosis, roscidisq; petris, nec caulem, nec flores, nec semina ferens.

DE TRICHOMANE. CAP. CLXXVII.

Trichomanes. T. 1. 182. p. 530.

TRICHOmanes, ab uno cespite plures emittit coliculos, quinque, sex, septem aut octo unciarum longitudine, setarum modo graciles, aridos, in purpura nigro & pulchro splendore nitentes, quibus ab utraq; parte tenuia, parua, orbiculata, minutissime per ambitum incisa, & lentibus latitudine æqualia, adnascuntur foliola, breui admodum interuallo, deinceps usque ad coliculorum summitatem dispositа, sibi inuicem in exortu aduersa, sine pediculis adhærentia, interiore sui parte uiridia & glabra, exteriori uerò flauo, subruffo hirsutoq; puluisculo punctatim dispersо, filicis instar, ceu conspersa. quæ tota hyeme uirent, nec decidunt antequam in uere noua flaccescentibus succedant. Radicibus nititur tenuissimis, numerosis, capillatis, cirrosis, nigris, implicitis, intricatis & perennibus, cuius superiores partes, ex qua germen exit, gustatæ subacerbæ sunt. folia quoq; non parum adstringunt, & sensibilem habent gustu partium tenuitatem. Nascitur copiosè umbrosis roscidisq; petris, quamuis neque caulem, neque florem, neque semen producat. propagat se tamen foliis à tergo inhærente puluisculo, quemadmodum omnes filicis species, quod semel atq; iterum dixisse satis sit. Magnus eius est in Hercynia prouentus.

* *Duas eiconas, lector, hic, cùm separare non possemus, necessariò adiunximus: quarum prior ad hoc caput propriè pertinet, altera uerò ad* CLXXXII *spectat: ubi idem facere cogemur.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 360 sur 645

DE PTERIDIO *fœmina*: [*quæ fortè Dryopteris quorundam fuerit, cuius Tragus picturam dedit hanc.*] CAP. CLXXVIII.

† *sic uocat monoclonon, id est, uno petiolo surgẽtem: quæ potius mas est.*

PTERIdion fœmina, Thelypteridi, id est, fœminę filicí † coliculi foliorumq; figura secundum proportionem omnino similis est: sed multò minor, ac tenerior. siquidem dodrantalem altitudinem rarissimè excedit. insidet foliis à tergo hirsutis, subruffus & in puncta dispersus puluisculus, quo se propagat. nam hæc quoque aliarum filicum modo flore & semine caret, pro caule coliculos proferens. decerpta folia & manibus confricata, maiorem edunt strepitum quàm masculum Pteridium. Radicibus nititur perennibus, tenuibus, capillatis, cirrosis, nigris, implicitis & à crassiusculo principio, foris nigro, intus herbaceo enascentibus. Saporem habet tota herba acerbum & adstringentem, cum sensibili partium tenuitate. Odorem aliquantulum grauem spirat, ceu mascula Filix. Nascitur umbrosis montanisq; syluis, pinguí plerumq; & muscoso in superficie solo: plurimúmq; in Hessia, & ad Hercyniam non longè à Northusio.

* *In annotationibus suis in Dioscoridem Cordus: Dryopteris (inquit) Thelypteridi similis, multò minor nascitur in uetustarum quercuum muscosis partibus. Germani* Eychfaren/ Baumfaren/ Erdtfaren/ & Windfaren *appellant.*

Pteridion fœmina. T. 1. 184. p. 538.

Struthiopteris. T. 1. 188. p. 550.

De

DE STRVTHIOPTERI, [*quam sic nominat author, quòd aspectu & crispo foliorum habitu Struthiocameli pennas imitetur. Ea fortè est Lonchitis altera, quam ut Tragus exhibuit, Asplenj sylvestris nomine, etsi nõ accuratè pictum, adiunxi.*] CAP. CLXXIX.

INVENta est præterito anno, cùm in Saxonia essem, in Hercynia sylua prope Goslariam filicis quædam insignis species, figura admodum spectabilis, hactenus à nullo authore descripta, neq; uulgo, neq; Medicis cognita, cui Struthiopteridis nomen indidi, quoniam aspectu ac crispo foliorũ habitu struthionis siue struthiocameli pennas imitatur. Est itaq; Struthiopteris filicis species, pediculis assurgens, pede longioribus, satis crassis, interiore sui parte canaliculatis, colore in flauo ruffis, paulatim usq; ad cacumen attenuatis: quibus ferè totis ab utraq; canalis parte usque ad summitatem, deinceps breuissimo interuallo adnascuntur foliola: quorũ maxima sunt, quæ à mediis pediculis exeunt, longitudine sesquiunciam æquantia, latitudine uerò uix rarò quintam unciæ partem excedentia, colore in flauo rubentia & subfusca, ab interiori parte canali proxima glabra: à tergo uerò, in ruffo, subfusco puluere hirsuta, tenui, flauo & utrinq; conspicuo neruo, per medium in longitudinem transeunte ueluti discreta, transuersis incisuris & ceu rursum clausis, secta & imbricata, quæ, postquam ad statum peruenerint, utrinq; retrorsum usq; ad neruum contrahuntur, & seipsis adhærentem puluerem inuoluunt, adeò ut ne appareat quidem. Inferiora eorum spacia superioribus maiora sunt, quamuis & ipsa semunciam rarò excedant, eadem paulatim decrescunt, quò magis cacumini appropinquant, nã in summitate ac aliquanto inferius constituta, tam exiguis dirimuntur interstitiis, ut se inuicem non tantùm contingant, uerumetiam trudant. quæ an hyeme etiam Phyllitidis modo uireant, nondum expiscari potui: hactenus enim decerptam tantùm & non nascentem uidere concessum est, ideò neq; radicem describere possum. Folia gustu, cum tenuitate aliqua adstringunt. Nascitur in Hercynia sylua Saxoniæ, quà Goslariam urbem attingit.

* *Struthio apud Latinos recentiores tantùm usurpatur: Græci* Στρουθοκάμηλον *dicunt, uel* Στρουθὸν μεγάλην ἢ λιβυκήν; *neq; laudatur compositio Latini & Græci uocabuli.*

DE POLYPODIO. CAP. CLXXX.

POLYPOdium, folia emittit dodrantalia aut longiora, gracili & aliquantulũ anguloso pediculo, utrinque in secta & partes diuisa, longitudine unciam, latitudine uerò tertiam aut quartam unciæ partem æquantes, aut interdum maiores, nullis incisuris subdiuisas, interiore sui parte glabras, exteriori autem flauo, subruffo, hirsuto, atq; in puncta diuiso puluere conspersas, utrinq; pediculo enatas, in exortu sibi minimè aduersas, sed spaciis inuicem appositas. Radices habet in ipsa terræ superficie transuersas, minimo digito plerumq; graciliores, tortuosas à lateribus alias quoquouersus emittentes, superius paruis, modicè concauis & eminentibus ceu cotyledonibus, polyporum pedum extremitates, acetabula figura imitantes, foris in spadiceo colore nigras, intus pallidas & subuirides, carnosas & perennes, plurimis, tenuibus, nigricantibus & dense implicitis cirris capillatas, gustu cum quadam nauseabunda qualitate dulces, aliquantulum adstringentes, saliuam elicientes, & modicè amarescentes. foliis idem est sapor, remissior tamen. Viret tota hyeme, nec folia amittit antequam in uere flaccescentibus noua succedunt: quibus enatis flaccida exarescunt, & in radicibus singula uestigia, cotyledones constituentia, relinquunt. Nascitur muscosis petris, riuulorum muscosis & saxosis ripis, in uetustis quibusdam muris atq; muscosis arborum, præsertim quercuum, truncis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 362 sur 645

Polypodium. T. 1. 185. p. 540.

Scolopendrion. T. 1. 188. p. 551.

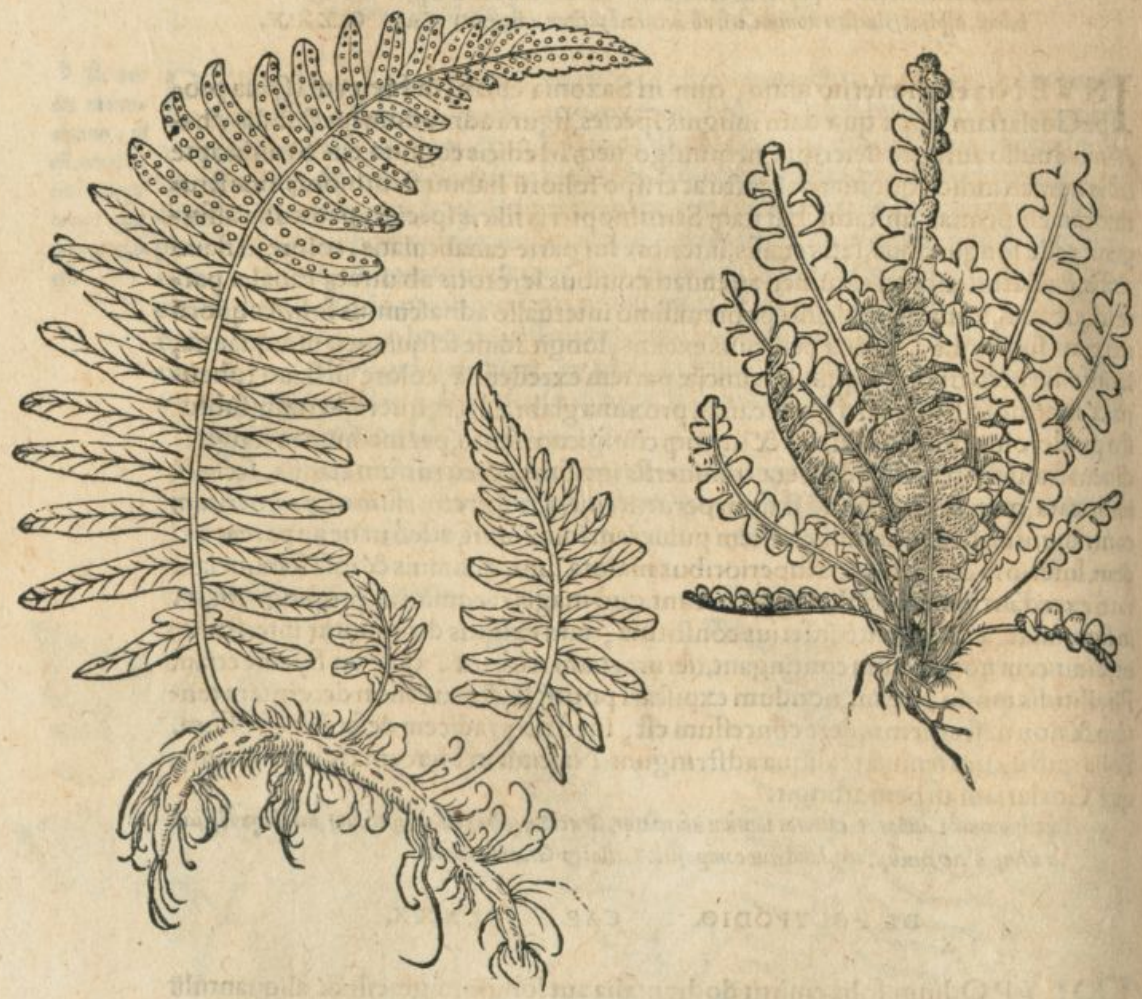

DE SCOLOPENDRIO, *siue Asplenio.* CAP. CLXXXI.

SCOLOpendrion siue Asplenon, quod Arabes Ceterach appellant, Polypodio similis herba, multò tamen minor. siquidem ab uno radicis glomere longitudine tantùm quadrantalia, aut ad summum trientalia emittit numerosaq; folia, utrinq; in partes Polypodii modo, spaciis aduersa, secta interiori sui parte uiridia, exteriori uerò & à tergo flauo, hirsuto squamosoq; puluere, eoq; non punctatim diuiso, sed continuo obducta, quę siccata contrahuntur tam longitudine quàm latitudine. Radicibus nititur tenuibus, nigris, cirrosis, dense inuicem intricatis & perennibus. Viret tota hyeme ut Polypodium. Saporem folia adstringentem, & aliquantulum tenuẽ habent. Nascitur in opacis petris, sed in Germania minimè frequens, præterquã in nigra sylua inter Brisgoiam & Vuirtembergensem Sueuiam sita. *

* *imò ad Rhenum etiam passim.*

DE ADIANTO *candido, [quod uulgò Rutam murorum uocant, Matthiolus Paronychiam.]* CAP. CLXXXII.

ADIANtum candidum, quod Germani Murariam Rutham, alii murarium petroselinum appellant, pediculos ab uno radicum capite seu cespite plures emittit

emittit, longitudine ut plurimum quadrantales, seta & Adianto nigro crassiores, colore uirides, inferius autem ubi à radice exeunt in fusco rubentes. superius utrinq; in peciolos unciales diuisos, quibus ab utraque parte foliola adnascuntur, parua, incisa, nigri Adianti foliis similia, minora tamen, crassioraq;, interiori sui parte glabra & uiridia, à tergo uerò in fusco rubescente hirsutóque puluere obsita, tota hyeme cum pediculis suis uirentia. Radicibus nititur tenuibus, breuibus, nigris, in densum glomerem intricatis, & ab uno ceu capitulo exeuntibus, folia & pediculi gustu adstringunt cum tenuitate aliqua. Nascitur è lapidum commissuris, in antiquis umbrosisq; muris, tam lapidibus quàm lateribus constructis.

Adiantum nigrum. T. 1. 182. p. 531.

Adiantum candidum. T. 1. 182. p. 530.

DE ADIANTO *nigro, [quod in Gallia Narbonensi nascitur.]* CAP. CLXXXIII.

ADIantum nigrum, ab uno cespite numerosos emittit coliculos, longitudine dodrantales, septunciales, quincunciales, et nonnunquam etiam trientales, capilli instar tenuissimos, in spadiceo colore nigros & nitidos, in exiguos tenuissimósque pediculos exinteruallo diuisos, à quibus folia exeunt parua, incisuris diuisa, & inferioribus coriandri foliis similia, minora tamen & admodum tenuia, aduersus hyemis iniuriam contumacia, nec flaccescentia, antequam nouo uere alia pereuntibus succedant. Radicibus nititur uillosis, capillatis, nigris, in densum glomerem & cespitem intricatis atq; perennibus. Folia gustu leniter Trichomanes modo adstrin-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 364 sur 645

gunt, cum mediocri tenuitate. Naſcitur umbroſis humentibuſq; locis, roſcidis muris, & in puteis, in Germania parcius, in Gallia autem Narbonenſi copioſiſſimè, præſertim circa montem Peſſulanum.

DE MOSCHATELLA: [*Nulla apud nos alibi etiam rara, prope Baſileam in ſylua reperiſſe memini: & Lauſannæ iuxta ſæpem. Alius quod ſciã nullus meminit.*] CAP. CLXXXIIII.

MOSCHAtella, plerumq; quadrantali, aut ad ſummũ trientali altitudine aſſurgit, idq; primo uere, unà cum Chelidonia Capno, iuxta quam etiam prouenit. pediculos profert duos, tres aut quatuor, graciles, teneros et in uiridi pallidos: in quorum ſummitate folia ſunt parua, per ambitum inciſa, & in partes Capni Chelidoniæ, aut Ranunculi Chelidonii modo ſecta, minora tamen, tenuiora pallidioráque. Coliculus è medio pediculorum ſingularis plerumq; exit, nihil ferè ab ipſis foliorum pediculis differens, in cuius ſummitate paruum, angulo ſum ac uiride eſt capitulum, florum uicem explens, & ſub hoc unum atq; alterum folium, prædictis ſimilia, ſed paulò minora. Radice nititur breui, parua, candida, longitudine plerumq; ſemunciali aut aliquantulum maiori, pinguibus, craſſiuſculis & ſurſum uerſis ceu ſquamis inæquali, paucis minimisq; fibris capillata. à qua exiguæ partes Ari modo recedunt, quibus ſe propagat, ſaporẽ folia habent tenuem. Radix uerò ſubdulcem & modicè adſtringentem, odorẽ folia ſpirant Moſcho ſimilem, unde nomẽ inuenit. ſtatim flacceſcit herbula hæc, quemadmodum Capnos chelidonia, nõnunquam etiam antea. Naſcitur umbroſis locis ſub arbuſtis, iuxta Capnon Chelidoniam et Ranunculum Chelidonium, ſolo plerumq; ſubputrido.

Moſchatella. *Oxys. T. 1, 178. p. 320.*

De

DE OXY. CAP. CLXXXV.

OXYS, quam hodie Alleluiam, atque Trifolium acetosum uocant, exigua herbula est, non uno tantum loco è terra erumpens, ueluti aliæ plantæ, quæ ab uno radicis capite germina fundunt, sed diuersis locis à transuersa & in multas partes sparsa radice enascens: latum cespitem constituens, & pro sui magnitudine satis amplum occupans spacium. Pediculos emittit quadrantales, gracilesque, in summitate terna sunt folia, in mucronem ubi coniunguntur desinentia, colore admodum uiridia, longitudine semunciam excedentia, latitudine uerò unciam æquantia, superius unica tantùm incisura, paulatim se insinuante, diuisa, & latiusculi cordis figuram referentia. primo uere Sole arietem tenente, cum primùm enascuntur complicata, postea autem se instar canalis aut sulci aperientia, donec iustam formam nacta, æqualiter in latitudinem expandantur. Flores Aprili mense profert in summis coliculis, foliorum pediculis æqualibus, singulos foliaceos, Cymbali modò concauos, colore candidos & sanguineis uenulis distinctos, parua intus luteaq; stamina continentes, inter quæ etiam secuturi seminis rudimenta apparent, ea dilabentibus florum foliolis semuncia plerumq; maiorem capessunt longitudinem, simulq; folliculorum naturam & acuminatam figuram induunt. semen enim continent nasturtio non dissimile, colore croceum, solo tactu dissilientibus siliculis, prosiliens. Radice nititur tenui, geniculata, ex interuallo nodosa, subruffa, minimis capillamentis fibrata, in terræ superficie per transuersum serpente, pluribusq; adnatis, quoquouersus sparsis propagante & perenni. Saporem folia & flores habent simpliciter acetosum, nullo alio sapore mixtum aut dilutum. Nascitur in Lucis & syluis supra arborum, præsertim fagorum præcisarum truncos, solo putrido, aut muscoso.

DE FRAGVLA. CAP. CLXXXVI.

FRAGVLA est herba quæ fraga gignit humi nascentia. Pediculos emittit trientales aut quincunciales, graciles, modicè anguloſos hirsutósque, in singulorum cacumine terna sunt folia simul eodem loco coniuncta, longitudine plerumque sextantalia, latitudine uerò sesquiuncialia, per ambitum serrata, superius uiridia, inferius autem candicantia, utrinq; tamen modicè hirsuta. Flores uere, in hirsutis, & foliorum pediculis similibus & æqualibus, aut paulò longioribus coliculis producit foliaceos, in quina foliola sectos, & colore candidos, in quorum medio paruum luteumq; capitulum, ipsius fragi rudimentum extuberat, quod defluentibus florum foliolis semuncialem, ut plurimum, longitudinem, pauloq; minorem latitudinem, acuminatam in summo figuram, exasperatam superficiem, teneram carnosamq; substantiam, & rubentem colorem æstatis initio acquirit. in fructum euadens, fragum ab omnibus dictũ, minimisq; seminibus per carnem dispersis, plenum gustu uinosum, admodum suauem & uinosum. Radice nititur tenui, oblonga, subruffa, perenni, gustuq; adstringente, folia quoq; adstringunt, sed remissius. Nascitur in montibus, neq; opacis, neque apricis nimium.

Fragula. T.1.180.p.500.

FINIS LIBRI II.

VALERII CORDI DE plantis, liber III, arborum, fructvvm, et arbvstorvm descriptiones continens.

Securis animis tantum hæc cognoscere Cordi est:
Quos non ambitio, nec opes, nec gloria mundi,
Nec uarij affectus uana sub imagine torquent:
Sed dulcis natura iuuat, pascitq; beatos.

DE VLMO. CAP. I.

T.3.64.p.1087.

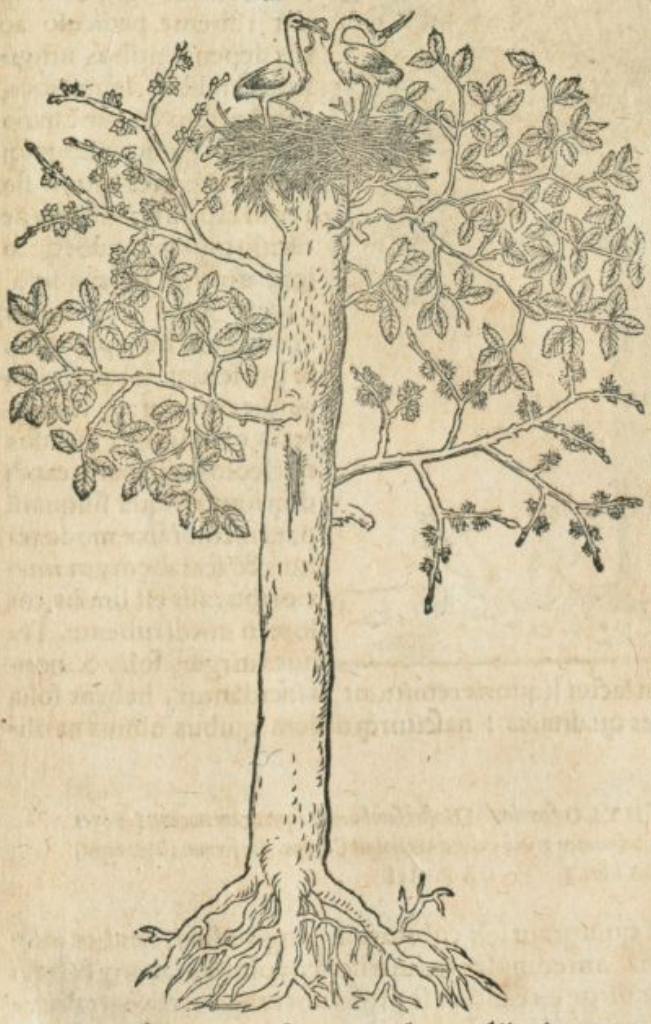

VLMVS speciosa, procera, ramosaq; arbor est, duplici cortice uestita, quorum exterior asper scaberq; est, interior uerò carnosus, mollis, lentus & intenuissimas philuras tiliæ modò fissilis, lignum candidũ, tenerũ, & in opere tractabile. flores primo uerè sole in arietẽ transeũte ex capitulis numerosos, exilesq; profert, ceu exigua & rubentia stamina, seu capillamenta, quos copiosum, latũ et folia ceu semen subsequitur, circa annexũ angustum, anteriore parte latius & in paruum sinum inflexũ, in Maio maturescens, in medio semine tenuis, planus & candidus nucleus est, sapore dulcis magnitudine & figura lenticulæ similis. folia post flores se proferunt quinq; aut sex, uel interdum septem digitorum longitudine, latitudine triũ aut quatuor utrinque ex rotundo fastigiata, undiq; per ambitum incisuris diuisa, per mediam longitudinem rectus & à tergo magis conspicuus transit neruus, à quo alii minores ceu costæ, rectiq; & ueluti pa-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 368 sur 645

ralleli ad eminentes inciſurarum partes exeunt, in uno tamen latere plures quàm in alio, quo fit ut altera foliorum pars alteram longitudine uincat. Folia, cortex, ſemenq; in guſtu dulcem lubricumq; emittunt ſuccum, ideoq; * Naſcitur pinguibus & lutoſis campis.

DE ACERE *tenui folia*, [*quæ & Opulus & Rumpotinus dicitur, Germani* Maßholder *appellant.*] CAP. II.

T.3.79.p.1123.

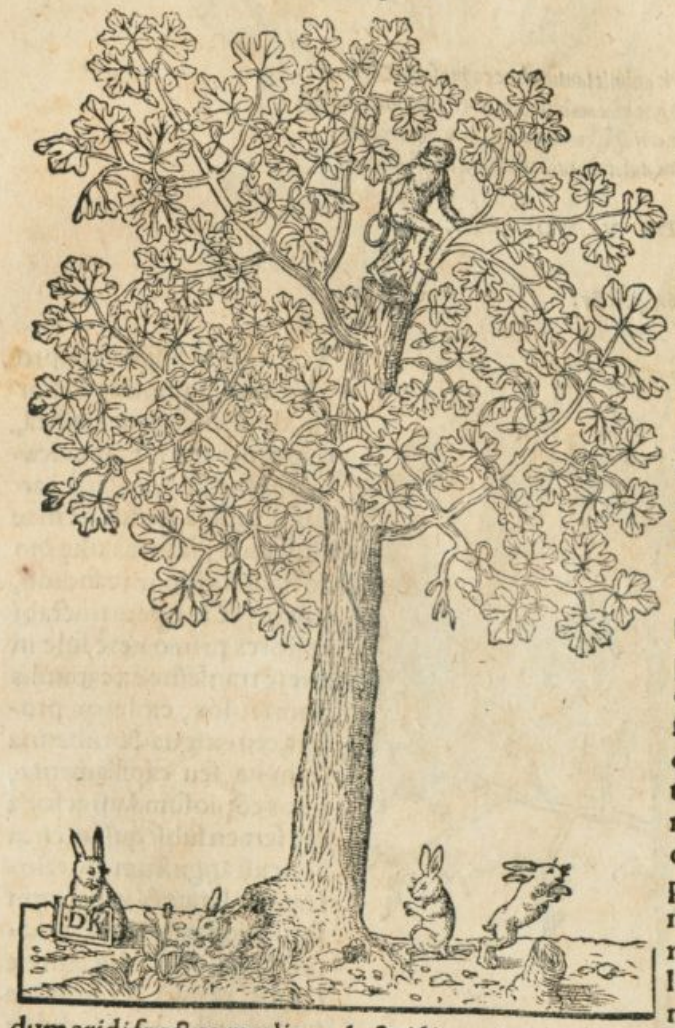

ACER tenuifolia, caudice & cortice ulmo ſimilis exiſtit: gracilior tamẽ, breuiorq;, fragilioremq; interiorem corticem, quamuis ſubſtantia philuræ ſimilem habet. Materia eſt alba, recta, tenera & fiſſilis. Ramos expandit numeroſos, multis latis foliis, longo, uiridiq; aut rubente pediculo ab his dependentibus uitigineis ſimilibus, leuioribus, mollioribus & tamẽ minoribus. in quinq; plerumq; potiores partes diuiſis. flores in Aprili fert ab uno pediculo plures, paruosq;, colore uirides in candido, paucis, intus ſtaminibus et è ſingulis binę plęrumq; ſe proferunt ſiliquæ, circa connexum duræ, tumentesq;, ob ſingulos incluſos nucleolos, qui parui candidiq; ſunt. reliqua ſiliquarũ pars membranæ modo tenuis & ſcarabęorum interioribus alis eſt ſimilis, colore in uiridi rubente. Tenues uirgæ, folia & nondum aridi fructus, modicum lactei liquoris remittunt, ſi incidantur. habent folia ſemen & cortex ulmo ſimiles qualitates: naſcunturq; iiſdem quibus ulmus natalibus.

DE LYCOSTAPHYLO *fœmina.* [*Noſtri ſambucum aquaticam uocant: Saxones Lupinam uuam, quod nomen græcè exprimere uoluit Cordus. De fœmina leges infrà, cap. penultimo huius libri.*] CAP. III.

ARBVSCVLA eſt quinq; aut ſex cubitorum longitudine, caudice inferius craſsitudine ſua manum complente, cui cinericii coloris, glaberq; & fragilis circumdatur cortex: uirgę ex caudice ſe proferunt longæ rectæq;, craſsitudine digiti, aut pollicis, ſambuci modo per interualla geniculis præcinctæ: in ſingulis uerò articulis bini erumpunt nodi ſeu ramuli, lignum tenerum candidumq; exiſtit &

ſtit & propter amplam laxamq; intus medullam fragile. Folia habet latitudine & lõgitudine quatuor, quinq; aut ſex digitorũ et in tres partes diuiſa: quo fit, ut paulo minus quã uitiginea ſint. in ſummis uirgis Maii initio umbellas fert rotũdas, ſambuco ſimiles, in quibus flores ſunt candidi, magnitudine & forma leucoia ferè ſimiles, in quinq; foliola obrotũda diuiſi, nullis in medio ſtaminibus prçter unũ aut alterum exiguum inflexumq; coloris candidi foliolum: uniuerſa tamen umbella ſimul non floret. incipit enim exterior circumferentia ſingulis floribus, ſingulæ ſuccreſcunt rubentes baccæ, minimis uuæ acinis æquales: tota hyeme in matre pendentes, in quibus ſinguli ſunt duri planiq; nuclei. cortex amari & adſtringẽtis eſt ſaporis. Baccarũ uerò ſuccus autumno amarus modiceq; dulcis & acetoſus eſt: in uere autem cum hyeme paſſus factus fuerit magis adſtringit.

Lycoſtaphylon. T.3.25.p.1002.

Ceruiſpina. T.3.15.p.979.

DE CERVISPINA. CAP. IIII.

ARBVSCVLA eſt quinq; aut ſex cubitorum altitudine, nonnunquam etiam procerior, cortice foris, ut ceraſus tranſuerſo nigrioreq; ueſtita, quo detracto ſubeſt alius tenuior colore uiridis, prædicti modò per tranſuerſum ramos ueſtiens, ſub quo eſt tertius craſsior, ſetis candidis per longitudinem plenus, neruoſus, colore diluto croco ſimilis, quo in aqua decocto antylicium fit. guſtu adſtringẽs cũ amaritudine aliqua, paucisq; aculeis piraſtri modo ſepta materia dura et

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 370 sur 645

robusta, folia fert media inter cornum & malum similitudine modicè per ambitum serrata: flores Maii mensis principiò producit admodum exiles iuxta foliorum pediculos colore uirides, in quatuor radios instar crucis diuisos quatuor intus minimis reflexis & flosculo concoloribus staminibus. baccæ ex singulis floribus singulæ nascuntur foris principiò uirides, in maturitate uerò nigræ, intus uerò semper uiridi permanente succo, qui lubricus est in maturitate. baccis unus & alter inest nucleus. habent acini eius adstringendi & abstergendi uim ob amarum & acerbum saporem, cū nauseabunda qualitate aliqua. **Saffrgrün** fit ex baccis alternis uicibus allumine mixtis.

DE ACERE *maiore, [quam Germani Ahorn uocant. aliqui non rectè Platanum esse putant.]* CAP. V.

T. 3. 80. p. 1125.

ACER maior speciosa, procera, ramosaq; est arbor, folia ferens uitiginea, & quinque partita, superius uiridia, inferius autem candicantia, ac modica lanugine circa uenas obducta flores, fructus fert tenuifoliæ aceri similes, binis aut interdum ternis alis, furcę modo propius coëuntibus uni pediculo iunctis, rarò autem soli sunt fructuum gemelli, sed plura paria ab uno maiori pediculo dependent. cortice uestitur leui aut nō adeò scabro. Materia constat tenera, ac in opere tractabili. Nascitur editis locis, plerunq; solo pingui & spisso.

DE SORBO *torminali [Tragus interpretatur,* Wilder Sperberbaum/ Eschrôsel.] CAP. VI.

SORBVS torminalis, speciosa & piro æqualis arbor est, cortice uestita flauo: caudex uerò scabriori libro tegitur. folia habet lata, duriuscula, aceri maiori similia, flores fert fauaceos, cādidos numerosos, instar corimbi. uni pediculo annexos. quos singuli sequuntur fructus, magnitudine auellanę, colore spadicei, sapore acido & adstringente, pira atq; Mespila æmulantes, in quibus exigui nuclei ue-

luti

luti in piro sunt. Nascitur montanis locis, solo pingui & interdum saxoso. Plurimaq; ad Herciniam syluam & circa Ienam.

Sorbus torminalis. T.2.30.p.1010. *Sorbus aculeata. T.3.18.p.934.*

DE SORBO *aculeata, id est, Piracantha.* [*Oxyacantha Dioscoridis uidetur, & Spina appendix, Plinij.*] CAP. VII.

SORBVS aculeata, aspectu Torminali sorbo similis est, multo tamen minoribus caudice, foliis & fructu, quinetiam fruticosior est, & duriore materia constat, multisq; spinis pirastri modò armatus, cui aspectu, cortice & materia quoque non dissimilis est. Folia singulis apii foliis æqualia habet, gustu glutinosa: fructus rubent, ac intus unum atq; alterum lignosum nucleum continent, reliqua baccarum pars fragilis est, gustuq; aliquantulum glutinoso, statim satietatem uescentibus affert, & omnino succo caret: nascitur ubiq; tam planis quàm editis locis, & in syluis.

DE ANONYMO. CAP. VIII.

ANONYMVS, quæ alio nomine etiam Euonymos appellatur, ramosa est arbuscula, quatuor aut quinq; cubitorum altitudine, cuius stolones & nuper nati ramuli, propter corticem in quatuor angulos excurrentem, quadrangulares sunt.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 372 sur 645

T.3.17.p.985.

surculos & ramos profert numerosos, breui interuallo, in singulo exortu binos & sibi contrarios: in quibus folia sunt Chamæcerasso similia & æqualia, paulò tamen minora, nec serrata. ab iisdem surculis paulò post ueris initium flores profert pallidos, quatuor foliolis constantes, Leucoio similes, sed minores: quibus singuli succedũt fructus seu folliculi, forma quadrãgulãres, Lathyridis utriculorũ magnitudine, colore puniceiaut roseiquiin autumno, postquam maturuerint, aperti, quaterna crocei coloris semina ostendũt. ea croceo uelamine detracto cãdicantes nuclei sunt, figura gallinaceis testiculis similes. Saporẽ uerò habẽt in amaro dulcescentem, & nauseabundum. Tota etiam arbuscula grauem & iniucundum habet odorem. Materies eius solida, fissilis, tenera & æqualis est. ea cum adhuc succo turget cæsa, diluto croceo pallore etiam Buxum prouocat. Nascitur in syluis tam planis quàm editis.

DE PIRO *arbore & Piris urbanis.* CAP. IX.

PIRVS urbana, syluestri, caudice, cortice, materia, foliis & floribus similis est, speciosioribus tamen magisq; rectis ramis, foliisq; paulò maioribus constat, ipsorum autem fructuum, quæ pira nuncupamus infinita sunt genera, ex quibus aliquot in Germania prouenientia describemus: adiectis etiam Germanicis eorum nominibus, quæ tamen secundum diuersas prouincias uariant.

Propstbirn/id est, Præpositana ex lata basi, iuxta pediculum in obtusum mucronem desinunt, longitudinem habent quadrantalem, latitudinem uerò paulo minorem. color, iis est in uiridi pallescens, uiridibus maculis ceu punctis conspersus: gustu adstringunt, & succi abundantia sitim extinguunt. matureſcunt autumni initio, & cito putrescunt propter frigidioris & aquei succi abundantiam, habentur copiose Islebii propè Herciniam Saxoniæ.

Speckbirn/id est, Lardina, in medio crasso uentre intumescunt, à quo subito in mucronem desinunt, longitudinem habent tribus unciis maiorem, latitudinem uerò quadrante paulo minorem, colore sunt pallido, & Præpositanorum modo uiridibus punctis conspersa, gustu sunt admodum miti & suaui, & porcini adipis modo in ore liquescunt, unde etiam nomen inuenerunt, atq; succi abundantia sitim restinguunt, cum excorticantur suauem spirant odorem: matureſcunt autumni initio & Præpositanorum modò facile putrescunt.

Raulbirn/id est, Globosa, globi ferè rotunditatem habent, nisi iuxta pediculũ in obtusum & uix euidentẽ turbinem fastigiarentur, longitudine duas uncias uix, & raro excedunt, latitudine uerò longitudinem modicè superant. colore sunt in uiridi pallescente, sapore & odore Laridina æmulantur, cum quibus etiam matureſcunt: facile & hæc putrescunt. Habentur Islebii.

Hanffbirn/id est, Cannabina, Globosis similia sunt, sed paulo maiora, colorẽ habent

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 373 sur 645

T.3.45 p.1045.

habent uiridem maculis ceu punctis distinctum, sapore globosis respondent, non tamen adeò in ore liquescunt, simul cum illis matureſcunt, & facilè putredine corripiuntur. Habentur & hæc Islebii.

Glockenbirn / id est, Campani, à sessili basi in angustum ueluti collũ coarctantur, à quo deinde in obtusum ceu caput desinunt, habentq; omninò cãpanæ figuram, unde etiam nomen inuenerũt. Colore sunt omnino flauo puncti sq; maculoso, longitudine quadrante paulò minora sunt, latitudine uerò duas uncias nõ assequuntur, odorem spirant non insuauem, maximè excorticata, gustu Cannabinis respondent, pariterq; cum eis maturitatem cõsequuntur. & facilè putrescunt. Islebii proueniunt copiosè.

Küngsbirn uel **Kegelbirn**/id est, Regalia, grandia sunt & uentrosa, longitudinem habent interdum quatuor unciarum, latitudinem uerò paulò minorem, colore sunt cæsio, ea autem parte, qua solem acceperũt, leniter rubescunt. Gustu adstringunt, & copioso succo eoq; suaui, & aliquantulũ uinoso sitim sedant. Matureſcunt sole in libram ingresso, nec adeò facilè putrescunt.

Klunßbirn/id est, turgida, duplicis sunt differentiæ, utrumq; tamen genus Regalibus proportionaliter forma respondet, sed quantitate illis cedunt, differentia in colore est unum siquidem genus, cæsium habet colorem, alterum in cæsio rubentem, succum habent regalibus gustu similem, fortius tamen adstringunt. matureſcunt cum Regalibus. in Saxonia magnus eorum est prouentus, maximè Hildesheymii.

Bonnebirn/id est, Bonnana, à Bonna oppido Rheno impositio sic appellata, unde in alias regiones translata sunt. figuram habent ferè globosam, nisi modicè in obtusum mucronem iuxta pediculum desinerent. longitudine sunt quadrantali, latitudine uerò paulò minore. Color iis est ab unà parte uiridis aut pallescens, ab altera autem, qua sole tacta fuerunt, rubens: gustu modicè adstringunt, succo abundant copioso, eoq; ferè aqueo, actu uehementer os refrigerante. matureſcũt sole ad Scorpionem properante Abundant Marpurgi in Hessia.

Schmalzbirn/id est, σιαταπια, sic dicta sunt quod adipis, aut liquaminis cuiusdam instar, in ore liqueſcant. fructus sunt ferè in ima parte tumidi, ac paulatim iu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 374 sur 645

xta pediculum, in anguſtum collum deſinunt. Vt cucurbitæ longitudine ſunt quadrantali aut plerumq; maiori, latitudine uerò ſextantem, excedunt, ſemuncia. Colorem habent in pallido flauum, odorem ſpirant iucundum, guſtu autem ſtrenuè adſtringunt non ſine admixtione præcipui & uinoſi ſaporis, non ſatis matura nec bene confecta dentibus, & nimis auide deuorata, in faucibus aliquandiu manẽt & anhelitum remorantur, alioquin matura ac bene manſa in ore adipis modo liqueſcũt. Matureſcunt antequam ſol in libram tranſeat. Habentur in Heſſia præſertim Francobergæ, ubi magnus eſt eorum prouentus.

Junckfrawenbirn groß/id eſt, Virginea maiora, turgidis ſimilia ſunt colore et forma, quantitate uerò paulò minora. Guſtu efficaciſſimè adſtringunt, adeo ut fauces exaſperent, atq; labra in anguſtum, inſtar uirginei oſculi contrahant, ſuccum habent aqueum ueluti uino auſtero mixtum. Matureſcunt æſtatis exitu. Brunſuici in Saxonia copioſè proueniunt.

Junckfrawenbirn klein/id eſt, Virginea minora, à tumido uentre in anguſtum collum deſinunt, longitudinem habent quadrante paulò breuiorem, latitudine uerò ſeſquiunciam aliquantulum excedunt, colore ſunt pulchro, ueluti ſi quis cæreum rubenti ac puniceo miſceat, inſuper etiam punctis conſperſa ſunt, guſtu adſtringũt, ſimulq; facilè in ore reſoluuntur. Matureſcunt autumni initio. Islebii maximè coluntur.

Hamelßwenſte/id eſt, κριογάστρας, nomen ab eo inuenerunt, quod ueruecumuentriculos tumore æmulantur, ea craſſo ueluti uentre turgent, longitudine quadrantem æquant, & ſæpe etiam excedũt, latitudine uero quadrante minora ſunt. Colore ſunt cæſio, eo autem latere quo ſolem aſpexerunt, ſubrubente. Saporem habent ualdè cum gratia quadam & uinoſo ſucco adſtringentem. Matureſcunt æſtatis exitu. Habentur Simeſuſis in Heſſia, & uicinis pagis, ibiq; reliquis piris præferuntur.

Löwenbirn/id eſt, Leonina, à præſtantia ſic appellata, ea in Turingia et uicinis locis Heſſiatica nominantur, inſignes ſunt fructus, inter omnes autumni dotes principatum, propter durationem & ſaporis ſucciq; bonitatem, obtinentes. Sũt autem inferius tumida & plerumq; æqualia, longitudinem habẽt quadrantalem & frequenter maiorem, latitudine uero ſextantem non rarò excedunt. Colore ſunt cæſio ſub uiridi & modice ruffo. Saporem habent adſtringentem cum præcipua ſuauitate. Succo abundãt copioſo, uinoſo, odorato & actu refrigerante: unde ſitim confeſtim ſedant; quin & ipſa pira uehementi & aromatico odore mirum in modũ ægros recreant. Matureſcunt ſole in libram ingreſſo: poſtremò repoſita in longum tempus durant, abundant in Heſſia, maximè Marpurgi, eadem Francobergæ, Marpurgo uicina urbe. **Schärerßbirn**/id eſt, Tonſoriana uocantur, à tonſore quodam qui ea primus eò tranſtulit.

Hangelbirn/id eſt, pendula, Steatapiis figura, colore, & quãtitate æqualia ſunt, pediculo dependent longo, unde etiam nomen ſortita ſunt, guſtu à ſteatapiis differunt, non enim ita uinoſo conſtant ſucco, nec adeo adſtringunt, nam ſimpliciorem ſaporem habent, nec ex tot qualitatibus compoſitum, cum iiſdem tamen ſimul matureſcunt. Coluntur & hæc in Heſſia.

Margarethenbirn/id eſt, Margarethana, ſic dicta ſunt quod circa feſtum diuæ Margarethæ matureſcant, ſole in Leonẽ ingrediente, in oblongũ collum faſtigiantur, longitudine quadrantem, latitudine uero uix ſextantem aſſequuntur. Colorem habent in cæreo rubentem. Carne conſtant tenera, ſuccoſa q;, guſtu uehemẽter ſuaui, & in ore facile reſolubili, odore ſunt admodum grato. Abundant Brunſuici in Saxonia.

Winterbirn/id eſt, Hyemalia, ex rotũdo modice turbinãtur, lõgitudine quadrãte minora ſunt, latitudine uero ſextantẽ parũ ſuperant. Colorẽ habent uiridem, ſubſtantiam uero duriſſimã, ut uix dentibus cedant. Guſtu ſtrenuè adſtringunt & refri-

gerant,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 375 sur 645

gerant, ſucco aqueo ſimúlq; auſtero ſitim ſedant. Matureſcũt ſerò in autumnò poſt omnes alios fructus, poſtquam pruinis & gelu tacta fuerunt. Habentur Francobergæ in Heſsia.

Knochenbirn/id eſt, oſſea, à duricie nomen inuenerunt, ex tumido uentre paulatim in breue & anguſtum collum deſinunt, longitudine ſextantem, latitudine uerò ſequiunciam raro excedunt. Colorem habent ſubrubentem, ſubſtantia ſunt adeò dura, ut cruda mandi non quæant, ſed cocta tantum. Guſtu ualdè adſtringunt, matureſcunt autumni initio. Coluntur Francobergæ in Heſsia.

Augſtbirn/id eſt, Auguſtana, ferè rotunda eſſent, niſi in breuem mucronem deſinerent. Longitudine ſextantẽ parum excedũt, latitudine uerò paulo minora ſunt. Colorem habent flauum interdum in pallido rubentem, guſtu adſtringunt cum peculiari ſucci ſuauitate, matureſcũt tempeſtiuè in Auguſto menſe, unde etiam nomẽ inuenerunt. Eadem fugacia ſunt nec diu durant. Abundant in Heſsia ubiq;.

Honigbirn groß/id eſt, Mellea maiora, in oblongum deſinunt turbinem, longitudine quadrante, ſemuncia minora ſunt: latitudine uerò ſextantẽ ferè aſsequũtur. Colorem habent in flauo cæſium, & ſuperficiem non adeo glabram, guſtu adſtringunt, ſuccoq; abundant ſuaui, matureſcũt autumni initio, aliquandiu durantes. Habentur Vuittembergæ in ſuperiori Saxonia.

Honigbirn klein/id eſt, Mellea minora, turbinata ſunt, longitudine ſeſquiunciam non excedunt, latitudine uerò paulo minora ſunt, colorem habent ſubrubentem, ſaporem habent ualdè dulcem & ſuauem, unde nomen inuenerunt. Liqueſcũt facile in ore guſtantium, matureſcunt paulo poſt Auguſtana. Abundant in Heſsia.

Muſcatellerbirn/id eſt, Muſcatellina, parua admodum ſunt & turbinata, longitudine unciam paululũ excedunt, latitudine uerò uncia paulò minora ſunt. Colore in uiridi rubente, ſaporem habent ſuauiſsimum & aromaticum, ueluti modico muſco condita eſſent, unde etiam nomẽ ſortita ſunt. Facilè in ore liqueſcunt, odorẽ quoq; iucundum ſpirant. Matureſcunt in Iunio menſe. Colũtur ſtudioſè in Miſnia.

Schaffbirn/Melleis maioribus ſimilia ſunt quantitate, figura & colore, paulò tamen oblongiora & anguſtiora. Saporem uerò habent uehemẽter ſuauem, modicè adſtringentem, facileq; propter carnis & ſucci teneram molliciem in ore reſoluuntur. Matureſcunt ſole ad libram properante. Habentur Francobergæ in Heſsia.

Waybirn/id eſt, Cærea, inferius uentroſa ſunt, ſuperius in turbinem deſinunt, longitudine quadrantem paululum interdum ſuperant, latitudine uerò ſextantem raro excedunt. Colorem habent flauum aut cæreum, unde nomen illis inditum eſt, ab ea etiam parte, qua ſolem receperunt, grato & maculoſo rubore intuentes ad comedendum ſe inuitant. Saporem habent ſuauem, modicè adſtringentem, carne conſtant miti & facilè in ore liqueſcente. Matureſcunt ſole in uirginem ingreſſo, fugacia ſunt, nec diu durant. Habentur Marpurgi in Heſſia.

Roſtbirn/id eſt, Roſtia, in medio uentroſa ſunt, & utrinq; in anguſtum deſinunt, longitudine quadrantem ſemuncia excedunt, latitudine uerò ſextantem cum ſemuncia æquant. Colorem habent flauum, cæſiis punctis cõſperſum, guſtu ſunt ad modum miti & ſuaui, ac facilè in ore liqueſcunt. eadem propter nimiam molliciem minime durant. Matureſcunt autumni initio. Coluntur Islebii & uicinis oppidis.

Aſchbirn/id eſt, Cinerea, nomen habent quod cineris modo mollia ſint & facilè in ore diffluant. Roſtia, figura, colore carnis ſubſtantia & ſapore æmulantur, paulo tamen minora ſunt, magisq; in unam partẽ uerſus pediculum turbinata, quamuis interdum Roſtiorum modo in medio uentroſa fiant. Matureſcũt cum Roſtiis. Coluntur Islebii.

Drinkebirn/id eſt, πότιμα, ſic dicta ſunt, quod alicuius potus inſtar ſitim arceant, in medio tument & in obtuſum mucronem deſinunt, longitudine ſextantem parum ſuperant, latitudine uerò ſextantem ferè æquant. Colore ſunt omnino flauo,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 376 sur 645

rubeſcunt tamen ea parte quæ ſoli expoſita fuit. ſaporem habent ſuauem, carnemq; teneram & largo potabilíq; ſucco abundantem. matureſcunt cum Roſtiis, & ſimiliter ut illa cito putreſcunt. Coluntur in agro Islebiano.

Eyerbirn/id eſt, Ouata, à figura nomen inuenerunt quæ illis eſt utrinq;, breuis oui inſtar turbinata, alioquin etiam à potimis proportione & forma non multum differunt, paulo tamen minora exiſtunt, colorem habent flauum, punctis conſperſum. ſapore Roſtia æmulantur, ſimulq; modicè adſtringunt. odorem ſpirant admodum ſuauem, matureſcunt cum potimis, citoq; putreſcunt. Habentur & hæc Islebii & uicinis oppidis.

Pfalzgrâuiſch birn/id eſt, Palatina, quæ in Heſſia **Meßbirn** uocantur, fugacium omnium generoſiſſima ſunt, æqualiter plerumq; in turbinem deſinunt, longitudine quadrantem, ſemuncia dempta, æquant, latitudine uero ſextantem rarò excedunt. Colore ſunt inter croceum, puniceum & rubentem medio. carne conſtant tenera, ſuccoſa, ſapore ſuprà modũ ſuaui, & ueluti aromatica. Odorẽ habent tam integra quam inciſa ſuauiſſimũ, quẽ nullum pirorum genus bonitate ſuperet. Matureſcunt Auguſti exitu ſole in uirginem ingreſſo. Habentur in Renano tractu. Francia. Heſſia, & multis aliis regionibus.

Spindelbirn/ſiue **Rautenbirn**/id eſt, Rombacea, Roſtiis figura, colore, et magnitudine ſimilia ſunt, paulo tamen anguſtiora, ſubſtantia uero & ſapore ab illis differunt, duriore ſiquidẽ carne conſtant, ideoq; diutius durant, ſaporẽ habent adſtringentem ſimulq; ſuauem. Matureſcunt cum Roſtiis. In agro Islebiano coluntur.

Zuckerbirn/id eſt, Zucharina, longitudine ſextantem paululum excedunt, latitudine uero eundem uix aut rarò attingunt: colore ſunt uiridi. Carne conſtant tenera facile inſtar Zuchari in ore, liqueſcente, guſtu ſuaui & dulcia. Matureſcunt cum ouatis nec diu durant. Coluntur in agro Islebiano.

Packelemiſch birn/id eſt, Paclemiana. Zucharinis quantitate & figura ſimilia ſunt. Colorẽ habent uiridẽ & ceſium, ſuperficie aliquantulũ ſunt ſcabra, carne conſtant dura, ſuccoſa & adſtringente. matureſcunt cum Zucharinis, & ſi iniuria abſit non facile putreſcunt, ſed aliquamdiu durare poſſunt, ſicut pleraq; alia quæ dura carne & adſtringente ſucco conſtant. Coluntur in agro Islebiano.

Kirchmeßbirn/id eſt, rotũda & uentroſa ſunt, & uerſus pediculũ in longũ, anguſtũ & ualdè attenuatum mucronẽ deſinunt. longitudine triente, ſemuncia breuiora ſunt, latitudinis uero diametro ſextantem excedunt, quamuis etiam minora naſcantur. colore ſunt flauo, carne conſtant tenera ſuccoſaq;, guſtu ſimul Palatina & potima referunt. Matureſcunt autumno, durantq; ferè donec ſol ſagittarium ingrediatur. Habentur Vuittembergæ.

Knauſtbirn/ſiue **Gelbe Honigbirn**/id eſt, Tumida & Mellea flaua, latam habent baſim, atq; Turgidorum inſtar tumida & ſubrotundo ſunt, iuxta pediculum in breuem, obtuſum ac rotundum mucronem deſinunt, tam longitudine quam latitudine, ſextantem cum ſemuncia interdum excedunt, ſed rarò, colore ſunt flauo et punctato, circa pythmena plerumq; Melleorum maiorum colore & aſperitatem affectant. carne conſtant ſubdura, ſuccoſa, & circa ſeminum receptacula lapidoſa. Saporem habent in mellea maiora, & Leonina medium, eſtq; hic admodus gratus. Matureſcunt autumno, & nonnunquam ferè uſq; ad hyemale ſolſtitium durant. Coluntur Vuittembergæ uicinis locis.

Kloſterbirn/ id eſt, Cœnobiana, in æquali uentre turgent & iuxta pediculũ turbinantur, longitudine quadrantem attingunt, qui latitudine quoq; non multum cedunt. colorem habent flauum & uiridibus punctis conſperſum. ſubſtantia eis eſt ſubdura, & aliquantulũ lapidoſa. Guſtu mediocriter adſtringunt & modicè glutinoſa cum ſuauitate exiſtunt. Matureſcunt cum Tumidis, illisq; ſimiliter durant. Habentur in agro Vuittembergenſi.

Glaßbirn/id eſt, uitrea, rotunda ſunt & modicè turbinata, longitudine ſextantem cum tertia plerumq; unciæ parte æquant, latitudine uerò, ſextantem paululum

exce-

excedunt. colorem habent in flauo modicè uireſcentem: caro iis eſt tenera, ſuccoſa, guſtu adſtringẽs, ſuauis & uinoſa, matureſcunt cũ Roſtiis, paulò ante autumni initiũ. Islebii copioſus eorũ eſt prouentus, uicinisq; oppidis, durant uſquequo ſol ſagittarium ingrediatur.

Kirchbirn/id eſt, Templaria, oblongam & ouatam habent figuram, magis tamen quam ouum in turbinem deſinunt. Longitudine ſextantem æquant, latitudine uerò ſeſquiunciam aliquantulũ excedunt. Colore ſunt ab unà parte in flauo uiridi, ab altera autem, qua ſolem receperunt, rubente. Carnem habent duram, modicè ſuccoſam, guſtu modice acetoſam, acuehementer adſtringentem. Matureſcunt æſtatis exitu, diuq; durant. Horum quoq; magnus eſt Islebii prouentus.

Quittenbirn/id eſt, Cotonearia, Cœnobianorũ modò inæquali uentre tumẽt, iuxta pediculum in breuem mucronem, ueluti turbinata Cotonea, deſinunt, pariterq; tuberoſa exiſtunt. Vnde etiam nomen illis factum eſt, ſextantem cum tertia unciæ parte, tam latitudine quam longitudine excedunt. Colorem habent uiridem, carnem uerò duram, ſuccoſam, guſtu modicè uinoſam & mediocriter adſtringentẽ. Matureſcunt autumni initio, durantq; uſq; in hyemem. Habentur Islebii, &c.

Pariſsbirn/id eſt, Pariſiana, inferius rotunda ſunt, & ſuperius in mucronẽ deſinunt. Longitudine ſextantem cum ſemuncia æquant, latitudine uerò ſextantem nõ excedunt, aut rarò. Colorem habent ab unà parte flauũ, ab altera autẽ qua ſolem ſenſerunt puniceũ. Caro iis eſt ſuccoſa, guſtu cũ ſuauitate adſtringens. Matureſcunt cũ prædictis, durantq; in hyemẽ uſq;. Copioſus eorũ eſt in agro Islebiano prouentus.

Weyberſterben/id eſt, Thelyphona, rotunda eſſent, niſi iuxta pediculũ in breuem obtuſumq; mucronem faſtigiarentur. ſextantem tam latitudine quam longitudine plerunq; excedunt Colorem habent flauum, & iuxta baſim croceum, & punicеis punctis conſperſum. Carne conſtant dura aliquantulum lapidoſa, ſucco, guſtu modice acetoſa & ualde adſtringenti, quemadmodũ Templaria, cum quibus etiam matureſcunt. Durant in hyemem uſq;. Coluntur in agro Islebiano.

Kólbirn/id eſt, Braſſicana, magna, ſubrotunda & turbinata ſunt, longitudine quadrantem æquant, cui etiam latitudo eorum reſpondet, ſi ſemuncia, aut tertia unciæ pars detrahatur. Colorem habent in uiridi pallidum, ab altera parte modice rubentem & punctis conſperſum. Carne cõſtant duriuſcula, ſuccoſa, guſtu aliquantulum acetoſa & fortiter adſtringente, quemadmodum Theliphona, cum quibus etiã matureſcunt, & ſimiliter durant. Islebii coluntur.

Hólpener/id eſt, Vaſta, magna, uentroſa, inæqualia & turbinata ſunt, longitudine quadrantem cum ſemuncia interdum excedunt, latitudine autem longitudinem fere æquant. Color iis eſt uiridis, Carnem uerò habẽt ſuccoſam, guſtu uinoſam, modice acetoſam, & Braſſicanis fortius adſtringentẽ. Matureſcũt autumni initio, diuq; uſq; in hyemem durant. Frequens eorum eſt in agro Islebiano prouentus.

Safftbirn/id eſt, Succulenta, uaſtis ſimilia ſunt, paulo tamen minora, minusq; inæqualia, colore in uiridi flauo. carne conſtant ſolida, quę inciſa copioſo ſucco manat, eadẽ manducata fere tota in ſuccum tranſit, nimium enim quiddã remanet ſicci, cum deglutitur ſuccus, qui guſtu frigidus, ſubacidus, uinoſus & adſtringẽs eſt. Matureſcunt autumni initio, diuq; durant. Habentur Vuittembergæ.

Eierlinge/id eſt, Oualia, à forma quali nomen acceperunt. mediam habent inter Potima & ouata figuram ac magnitudinem, color iis eſt flauus punctisq; ſubruffis in fuſco conſperſus. Carne cõſtant dura, ſuccoſa, guſtu acida, uinoſa & adſtringente. Matureſcunt autumni initio diuq; durant. Proueniunt Vuittembergæ.

Kruſelbirn/id eſt, Turbinata, figura turbinem, quẽ pueri funiculo inuolutam in terram proiiciunt ut uertatur, æmulantur. longitudine quadrantem attingunt, latitudine autẽ ſextantem ſemuncia excedunt. Color eis eſt in uiridi pallidus, multis uiridibus maculis ceu punctis conſperſus, carne conſtant ſolida, ſuccoſa guſtu ualde adſtringenti, aliquantulum acetoſa & ſuaui. Durant uſq; ſol aquarium aut piſces ſuperauerit. Abundant in Miſnia.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 378 sur 645

Bratbirn groß/quæ etiam **Fregelbirn**/id est, quæ frigendo sunt, omnium ferè maxima sunt, nonnunquam enim minam cum dimidia pendent, figura sunt globosa, interimq; turbinata, & frequenter inæqualia, colore inter uiridem pallidum rufumq; medio, & ex altera parte magis ruffo. Carne constant cum suauitate succi, ad stringẽte, aliquid acetosi participante. Proueniunt in Misnia, præsertim Leisnichii & Coldicii.

Grawchen/id est, à colore nomẽ inuenerunt, siquidẽ cineracea, simulq; sub uiridia & sunt, figura globosa paruaq;, unciã tam latitudine quã longitudine æquantia, aspectu à sylvestrium quibusdam nihil differunt, gustu sunt tenera, mitia, dulcia & suauia cum adstrictione aliqua, durant post solstitium hyemale. Proueniunt autem in Misnia Lipsensi agro.

Gelbzotebirn/id est, Punicea, oblongam pyramidalem figuram habent, quadrantem longitudine paulominus quam semper attingẽtes, latitudine uerò sextantem. Colore sunt ab unà parte citrino, ab altera croceo & puniceo. Carne cõstant tenera, gustu adstringente, suaui, subacido & aquoso, matureſcunt autumni initio & usq; ad solstitium hyemale durant. Proueniunt Hildesheymii in Saxonia.

Grünlinge/id est, Prasina, satis magna sunt, siquidem quadrantem nonnunquã longitudine excedunt, latitudine uerò sextantem, figuram habent oblongam at pyramidalem, colorem uiridem, carnem succosam, non segniter gustu adstringentem. Matureſcunt autumno ineunte, & usq; pòst solstitium durant, prouentus eorum Hildeshemii est magnus.

Wasserbirn/id est, Hydrapia, quantitate Prasina æmulantur, figuram habent uentrosam in medio, & utrinq; in mucronem desinunt, iuxta pediculum oblongiorem acutioremq;, propè pythmena uero breuiorem & obtusiorem. colorem ab unà parte habent pallidum, punctisq; conspersum, ab altera autem rubentem, & per oram pallore dilutum. Carne constant succosa, gustu aquea cũ suauitate aliqua. matura fiunt cum prasinis, nec usq; adeo durant. Proueniunt Hildesheymii.

Regelbirn/id est, Conaria, pinei coni figuram habent, è latiuscula enim basi in mucronem desinunt, longitudo eis quadrantalis, latitudo autem sextantalis, colore sunt ex una parte uiridi, ex altera uero rubescente. Carne constant succosa, gustu austera, maturitas eis contingit autumni initio, à quo tempore usque ad hyemale solstitium durare possunt. Nascuntur Hildesheymii.

DE MALIS. CAP. X.

MALOrum tam urbanorum quàm sylvestriũ non minor quàm pirorũ varietas est, plurima enim & horũ genera, partim insitionũ natura, partim diuersitate discreta, quę autẽ ex his nobis optime cognita sunt, ea deinceps describemus.

Mußöpfelbreyt/id est, Pulmentaria lata, satis magna sunt, latitudine altitudinem superant, nam quadrantem altitudine non attingunt, aut rarò, cum latitudinis diametro trientem nonnunquam excedant. Colorem habent rubentem & modicè purpurascentibus ubicibus mixtum, carne constant miti, **gritzelicht** & omnis succi experte: Facili in ore, dissolubiliq; gustu, in dulci subacida, & suaui, odorẽ uerò iucundum spirant. Copiosus eorum est Islebii prouentus.

Maidezitzchen/id est, κορασίδια, sic dicta sunt, quod figura protuberantes & ferè acuminatas puellarum mammillas imitentur, tam exquisita similitudine, ut etiam pythmẽ eorum, papillas aspectu referat. longitudo ijs est sextantalis, à qua latitudo basis nihil aut parum differt, iuxta pythmena in obtusum, latum, & umbilici figura cauum mucronem desinunt. colorem habent flauum, carnem uerò teneram succosam, gustu suauem, subacidam, uinosamq; odorem, reposita gratum spirant, matureſcunt autumni initio, & ad hyemis principium usq; durant, uel paulo diutius. Islebiano agro copiosè proueniunt.

Müß-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 379 sur 645

T.1.44.p.1041.

Mũßöpfel rund/id eſt, pulmentaria rotunda, ut plurimum globoſa aut rotunda ſunt, interdum tamẽ latitudine longitudinẽ ſuperant, & è contra, longitudine latitudinem. magnitudine etiam inter ſe differũt quantum ad indiuidua attinet, ſpecie autem minime. Vt plurimum autem quadrantẽ cum ſemuncia lata ſunt, ſed altitudine quadrantem uix attingunt, inueniuntur etiam multò maiora. Colorem habent undique ferè rubentem, longis & in purpura roſeis ceu uibicibus, diſtinctum. Carne conſtant miti in dulci modicè aceſcente, facile in guſtantium ore liqueſcente, mediocriter ſuccoſa, guſtu ſuaui, uinoſaq;. Odorem habẽt iucundum. Matureſcunt autumni principio, & ad hyemis initium uſque durant, aut aliquanto diutius. Habentur Vuittembergæ.

Mũßöpfel klein/id eſt, Pulmentaria minora, rotundis Pulmentariis forma & colore ſimilia ſunt, multo tamen minora, oblongioraq; exiſtunt, carne etiam teneriore, ſuccoſiore conſtant, ſaporem habent ſuauem, uinoſum & ſubacidum. Odorem uerò iucundum. Matureſcunt cum rotũdis ſimiliterq; durant. Proueniunt in agro Vuittembergenſi.

Mũßöpfel gelb/id eſt, Pulmentaria flaua, maximis rotundis pulmentariis æqualia ſunt. Colorem habent flauum, ab una parte raris uibicibus. Colore ſanguineis conſperſum. Carne conſtant ſuaui, dulci, uinoſaq;, ueluti rotunda pulmentaria. Odorem bonum ſpirant. Autumni initio perficiuntur & in hyemem uſque durant. Magnus eorum eſt Islebii prouentus.

Süßlinge klein/id eſt, dulcia minora, forma & colore minoribus pulmentariis ſimilia ſunt, ſed multo minora, nam rariſſimè Coretitthiorum magnitudinem excedunt. Carnem habent teneram, ſuccoſam, guſtu uehementer dulcem & gratam. Odorem ſpirant ſuauẽ. Matureſcunt hęc etiã autumni initio & in hyemẽ uſq; durant.

Nannöpfel/id eſt, Paterniana, lata & plana ſunt, altitudine ſextantem cum ſemuncia æquant, latitudine uerò quadrantem nonnunquam excedunt. Colorem habent flauum, ſanguineis uibicibus, Pulmentariorum inſtar, maculoſum. Carne conſtant tenera, mediocriter ſuccoſa, guſtu ſubacida, uinoſa & uehementer ſuaui, odore pulmentaria æmulantur. Matureſcunt cum prædictis, durantq; ſimiliter. Proueniunt in Vuittembergenſi agro.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 380 sur 645

Scheiböpfel/id eſt, Orbiculata, Pateruianis ſimilia ſunt figura, odore, & ſapore, plerumq; tamen paulò minora, pauloq; magis in latitudinem compreſſa exiſtũt. Colorem habent pallidum, interdum flauum in croceo, paucisq; uibicibus, iisq; ſanguineis pictum.

Gotharde/ſiue **Polßöpfel**/oblonga ſunt, & in medio aut inferius aliquantulũ tumidiora, quorum pythmen profundiuſculæ inſidet ſuperius ueluti lacuna. Colore ſunt in ſpadice ruffa aut fuſca. ab altera interdum parte pallidiora ac rubentibus uibicibus maculoſa. Longitudinem habent multò plerumq; maiorem quadrante, latitudinem uerò quadranti æqualẽ. Carne conſtant tenera, miti ac rara, fungoſa & tamen aliquantulum ſuccoſa. Guſtu ſubacida, ſuaui, & in ore facilè diſſolubili. Matureſcunt cum prædictis, atq; poſt medium hyemis uſq; durant. Habentur in omnibus Germaniæ regionibus.

Kartecken öpfel/**Parißöpfel**/uel Biſcope, id eſt, uel Epiſcopia, omnium dulcium malorum nobiliſſima ſunt. Figura eis eſt ut plurimum rotunda, colorem habent ab unà parte ſuauiter, tenuiſſimis, contiguis roſeisq; uibicibus rubentem, ab altera uerò in candido pallidum uix euidentibus, dilutisq; uibicibus conſperſum, incertum, & deſcriptu difficilem, unde etiam Cartechianorum nomen inuenerunt. Odorem ſpirant gratum ac iucundum, longitudine quadranti cedunt, latitudine uerò eundem æquant. Carne conſtant tenerrima, ſuccoſa, niueáq;. Guſtu ſupra modũ ſuaui, dulci atq; miti. Matureſcunt autumni initio, & in hyemem uſq; durant. Habentur in omnibus ferè Germaniæ nationibus.

Hartlinge weiß/id eſt, Duracina alba, rotunda ſunt atq; modice in latitudinem compreſſa, altitudine ſextantem, latitudinis uerò diametro ſextantem & ſemunciam excedunt. Colorem habent unà parte, qua ſolem exceperunt in flauo rubentem, altera autem in uiridi candicantẽ: intus albeſcentibus maculis, per cutim tranſparentibus aſperſa ſunt. Carne conſtant tenera & tamẽ ſolida, ſuccoſa, guſtu acida, uinoſa & ſuaui, odorem repoſita aliquamdiu ſpirant iucundum. Matureſcunt autumni initio ac totam hyemem durant. Habentur ubiq; ferè in Germania.

Porſtorffer/id eſt, Porſtorfiana, eandem habent quam Duracina alba figuram, & proportionẽ, paulò tamen minora ſunt, colore quoq; non multum ab eis differunt. ſiquidem ab una parte pallent, ab altera uerò ſuauiore inſpicientes rubore delectant. Carne conſtant iam dictis Duracinis ſimili guſtu uehementer ſuaui & gene roſo, ueluti ſi quis Duracina Cartechianis commiſceat. Odorẽ ſpirant gratum. Coluntur in Miſnia, ubi propter ſaporis nobilitatem cæteris omnibus præferuntur. Matureſcunt cum Duracinis, & ſimiliter ferè durant.

Preſilienöpfel/id eſt, Preſiliana, aſpectu ſunt pulcherrima, figura rotũda & globo ſimilia, colore roſea, atq; Preſilii materiæ dilutum prouocantia, magnitudine quadrantem ut plurimum æquant, nonnunquam etiam excedunt. Carne conſtant tenera, ſubſolida, guſtu dulci, ſimulq; aceſcente & ſuaui. Matureſcunt autumni initio, & uſq; hyemale ſolſtitiũ durant. Magnus eorum eſt Hildesheymii prouentus.

Saffráneke/uel **Hanenklote**/id eſt, Crocina, è nobiliſſimis haud quaquã ſunt poſtrema, figuram habent globoſam propemodum, tam longitudine quàm latitudine ſeſquiuncialia, latitudo eorum, longitudinem non rarò excedat, paululum tamen, in ſumma Coretitthiis ferè æqualia & ſimilia. Colore ſunt inter uiridem flauum crociq; dilutum medio, quem ſerenis & calidis æſtatibus puniceæ croceæq; maculæ tenuesq; uibices diſtinguunt, eo inſigni pluuioſis æſtatibus deſtituuntur. Carne conſiſtunt tenera, guſtu dulci, aliquantulũ ſubacida, ſuaui, & aromatico quodam halitu guſtantis palatum commendante. quinetiam ſuauiter & iucundè redolent. Maturitatem adipiſcuntur autumni principio, & uſq; ad æquinoctium uernũ durant, frequenter etiam longius. Habentur Hildesheymii, præſertim in hortis Monachorum in Sulta extra urbem ſito Cœnobio.

Saffráneke rot/id eſt, Crocina rubentia, Crocinis figura & magnitudine æqualia ſunt,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 381 sur 645

lia ſunt, colore uero pulmentariis & dulcibus minoribus, nam ſimiliter ſanguineis uibicibus roſeam ſuperficiem diſtinctam habent. Carnis ſubſtantia, ſaporis qualitate, matureſcendi, durandiq; tempore Crocinis reſpondent. Proueniunt autem in Saxonia Hildesheymii ac Honoueræ.

Bolchöpfel/mala quæ Romani Pulmonea olim nominabant, omnium dulcium maxima ſunt, figura globoſa, diametri quoquo uerſus non raro trientalis, colore flaua, nonnunquam etiam in uiridi pallido, præſertim ubi frigidiori humidioriq́ue æſtate enata fuerint. Carne conſtant rara, fungoſa, inſtar pulmonis, unde etiam nomen ſortita ſunt: ea digitis confricata & auribus admota ſtrepitum edunt. Saporem habent dulcem, non inſuauem, nulla alia qualitate mixtum, maturitatem conſequuntur æſtatis exitu. Durare aliquandiu poſſunt, nunquam tamen aut raro hyemale ſolſtitium attingunt. Proueniunt copioſe in Heſſia.

Weidenbolche/id eſt, Pulmonea ſalici inſerta, Pulmoneis iam dictis æqualia & ſimilia ſunt. Carne conſtant paulo rariore, guſtu dulci atq; aliquantulum amareſcente. Aeſtatis exitu hæc quoq; matureſcunt, & ſimiliter modico tempore durant, colluntur à quibuſdam in Heſſia. Poſſunt horum ad exemplum etiam alia ſalici inſeri, præſertim, dulcia & alioquin raræ ſubſtantiæ, auctuq; facilia.

Glaßöpfel/id eſt, Vitrea, pulmoneis ſimilia æqualiáque ſunt, non tantum figura uerumetiam colore, præterquam quod ſuperficiem, nonnunquam etiam carnem habeant obſcuri uitri modo pellucidam, quod horum malorum proprium eſt, idem ſi aliis malis contingat, uicium cenſendum eſt. Carne conſtant dulci, ſuaui, modice uinoſa. Matureſcunt æſtatis exitu, diu autem durare minime ualent. Naſcuntur Coburgi in Franconia.

Hartlingerot/id eſt, Duracina ruffa, figuram habent orbiculatam, interimq; globoſam, magnitudinem uero neque omnia neque, ubique eandem, ut plurimum tamen altitudine ſextantem, latitudine autem ſextantem & ſemunciam attingunt: colore ſunt roſeo, ſanguineis longiſq; uibicibus undiq́ue diſtincta. Carne conſtant admodum ſolida & denſa, attamen ualde tenera, ſuccoſa in guſtu, acetoſa, cum peculiari ſuauitate. Odorem ſpirant non ingratum. Matureſcunt autem autumni initio atq; omniū diutiſſime durant, nonnunquā enim uſq; ad æſtatis medium, atq; non raro diutius, prorogantur. Proueniunt ferè in omnibus totius Germaniæ pomariis.

Weinſeürchen/id eſt, Oenoxímela, Orbiculatis figura & quantitate ſimilia ſunt, paulò tamen altiora, nec uſque adeò in planum compreſſa. Colore ab una parte in uiridi pallidoq́ue candicante, ab altera leniter interdum rubeſcente. Carne conſtant admodum ſolida duráque, interim tamen delicata & tenera, ſuccoſa guſtu, uinoſaq́ue ſuauitate: tenue, auſterum, ſyncerumq́ue uinum æmulante. Maturitatem adipiſcuntur autumno ineunte, & uſque poſt æquinoctium uernum durant. Abundant in Heſſia.

Ecköpfel/id eſt, Anguloſa longa, ab angulis nomen inuenerunt, à pediculo enim uſque ad pythmena undiq; angulis craſſioribus ſulcantur, qui tamen iuxta utrumque caput eminentiores ſint, in medio uero, hoc eſt uentre non tam euidentes. Longitudinem habent quadrantalem, latitudinem ſextantalem, nonnunquam tamen in maiorem quantitatem adoleſcunt. Colorem autem flauum, ſanguineis uibicibus, denſe conſperſum. Caro eis tenera, ſuccoſa & mitis, guſtu inter dulcem atque acetoſum ſaporem media, & ſuauis ualde. Matureſcunt autumni principio, ac uernum uſque ad æquinoctium durant. Proueniunt in Heſſia ac Miſnia.

Ecköpfel rund/id eſt, Anguloſa rotunda, angulorum eminentiis, colore, carnis ſubſtantia, ſapore, matureſcendi durandiq́ue tempore Anguloſis longis ſimilia ſunt, in hoc tantùm ab iis differunt, quod ut plurimùm globoſam figuram ha-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 382 sur 645

habeant, magnitudine ſunt quoquo uerſus quadrantali, non raro tamen maiora, quanquam frequenter etiam minora inueniantur. Proueniunt in Miſnia.

Grunche/id eſt, Praſomela, figuram habent oblongam, latitudinem ſextantalem, longitudinem autem ſemuncia maiorem, colore ſunt in uiridi pallido. Carne conſtant tenera, guſtu ſuaui, dulci ſimulq; acetoſa. Matureſcunt æſtatis exitu, & totam hyemem durant. Proueniunt copioſe in Heſſia Marpurgenſi agro, ac in uicinia.

Weiſſe Godharde/id eſt, Gothardina alba, Gothardinis figura, carnis teneritudine, ſapore, matureſcendi durandiq; tempore ſimilia ſunt. Magnitudinem uero inter Praſomela ac Gothardina mediam habent. Colorem aute in uiridi candicantem. Frequens eorum eſt Marpurgi in Heſſia prouentus.

Augſt öpfel/id eſt, Auguſtina, parua ſunt atque propemodum globoſa, ſeſquiunciam tam latitudine quam longitudine raro excedunt. Colorem habent flauum, Carnem teneram, guſtu dulciſſimam & ualde ſuauem. Odorem gratum & iucundum. Matureſcunt Auguſto menſe, unde nomen inuenerunt. eadem fugacia ſunt, minimeq; durant. Naſcuntur ubique fere in Germania, ſed in Heſſia copioſiſſime, Saxones eaſplitze uocant.

Roſen öpfel/id eſt, Roſacea, Preſilianis magnitudine & colore ſimilia exiſtunt, carnem habent paulo dulciorem, figuram uero non uſque adeo globoſam. Matureſcunt æſtatis exitu & ad hyemem uſque durant. Proueniunt Coburgi in Francia.

Blůt öpfel/id eſt, Sanguinea, figura ſunt globoſa, quantitate ſextante paulo maiore, colorem habent foris roſeum. Carnem uero teneram ueluti in ſanguinem ceratam, robotiſq; gratiſſimi: guſtu dulcem, aliquantulum ſubacidam & ſuauiſſimam. Matureſcunt æſtatis exitu. Magnus eorum eſt Coburgi in Francia prouentus, quamuis & alibi non deſint.

Sůßöpfel groß/id eſt, Dulcia magna, Pulmoneis figura & quantitate æqualia ſunt, paulo tamen minora, rotundioraq;. Colorem habent in uiridi flaueſcentem, ex altera parte ſubrubentem. Carnem mediocriter ſolidam, guſtu dulcem, ſuauemq;. Odorem ſpirant gratum ac marrubio ſimillimum. Matureſcunt æſtatis exitu: abundant in Heſſia.

Sauröpfel groß/Oxymela maiora, dulcibus magnis colore, magnitudine, figuraq; ſimilia ſunt, in hoc tame differũt a dulcibus, fere omnia acetoſa, quod candicãtia exiguaq; puncta per cutim tranſpareãt. Carne cõſtant ſolida, tenera, guſtu acetoſa, uinoſa, ſuauiq;. Matureſcunt æſtatis exitu, durantq; in hyemem. Proueniunt in Heſſia.

Parelöpfel/id eſt, Parelia, Omnium maxima ſunt, figura globoſa, modice compreſſa, colore in roſeo alicubi flaueſcente, ſanguineiſq; uibicibus conſperſo. Carne conſtant tenera, ſapore inter dulcem ac aceſcentem medio, eſtq; hic non mediocriter ſuauis. Odorem ſpirant iucundum, maturitatem conſequuntur autumni initio, durantq; ad autumni fere exitum. Coluntur Islebii, uicinisq; tractibus.

Sauröpfel klein/id eſt, Oxymela minora, Duracinis ruffis æqualia ſimiliaq; ſunt, paulo tame oblongiora, colore in uiridi candidoq; flaueſcente, pũctisq; candicantibus per cutim translucentibus conſperſa. Carne, ſapore, matureſcendi durandiq; tempore Oxymela maiora imitantur, paulo tamen acetoſiora exiſtunt. Prouentus eorum eſt in Heſſia magnus.

DE COTONEO *arbore & Cotoneis malis.* CAP. XL.

COTONEVS, SIVE malus Cydonia, ſiue Cotonea, arbor eſt fruticoſa, numeroſis, niſi coherceatur caudicibus, iiſque ramoſis & inæqualiter uirgatis ab uno radicis capite aſſurgens, altitudine quatuor, quinque aut

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 383 sur 645

T.3.43.p.1039.

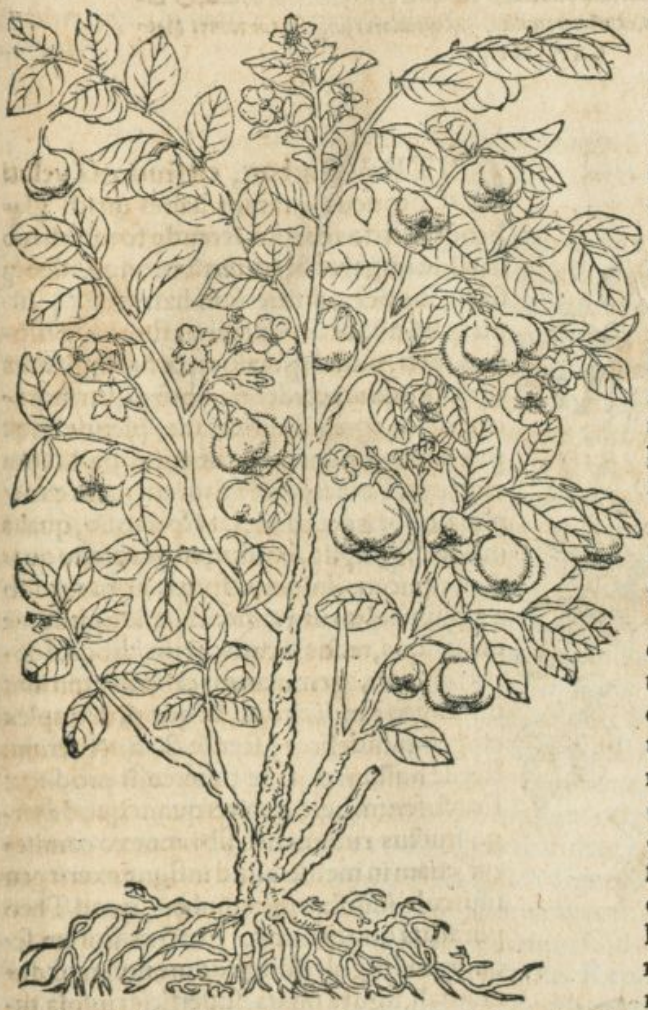

aut ſex cubitorum, craſſitudine manũ complente, nõnunquam etiam multo maiore, præſertim cum ad iuſtam magnitudinem peruenerit. Cortice ueſtitur mediocriter craſſo, non rimoſo nec ualdè ſcabro, inferius colore fuſco, ſuperius autẽ leuiore & glabro, folia habet piro arbori non diſſimilia, hoc eſt ſubrotunda, interimq; faſtigiata, plerumq; tamen minora, craſſiora, robuſtioraq;, ſupernè uiridia & glabra, infernè autem cãdicante lanuginoſaq; pube obducta. Flores apud nos producit ſole ac ariete ad Taurum properante, quinque candidis leniter rubentibus, ſubrotundis, ſemuncia latioribus foliis conſtantes, apicibus quibuſdam in medio ſtipatos, propè quos exerunt ſe parua quędam folia, arboris huius nõ florũ foliis ſimilia. hinc eſt quod cotonea quædam mala & fere omnia iuxta pythmena foliata ſint. Retro florum folia oblongum lanuginoſumq; aliquid extuberat, ſecuturi uidelicet fructus rudimentum: hoc decidentibus florum foliolis incrementum capeſſit, donec iuſtam quantitatem aſſequatur. Porrò ipſa Cotonea mala apud nos in duo præcipua genera conciduntur. Vnum enim maiorem molem adipiſcitur, longitudine quadrantem cum ſemuncia interdum ſuperantẽ, latitudine uerò, quadrantem, iuxta pediculum latiorem, circa pythmena autem paulo anguſtiorem, ſuperficie glabram, æqualem, & pauca, nonnunquam etiam nulla, obductam lanugine, colore in aureo flaueſcente. Carne rariuſcula fungoſaq;. Alterum multò inferius, magnitudine exiſtit prope pediculũ anguſtius, iuxta pythmena latius, angulis ſtriiſq; profundioribus ſulcatum, colore in aureo flauoq; uireſcente, denſiore lanugine obductum. Odor utriq; generi ſuauiſſimus ac late ſpirans: minoribus uerò, id eſt, Strutheis uehementior. Caro utriuſq; colorem flauum obtinet, minorum uero denſior compactioráq; exiſtit. Semina ferunt in medio pomo utriculo in cellas diſcreto, piri ſeminibus ęqualia ſimiliaq;, cum nucleo tũ cute ſpadicea, foris mucilaginoſo dum madefiunt, lentore lubrica. Strutheorum caro, qua ſeminum conceptacula ambit, lapidoſa exiſtit. Vtrunq; genus durare diu nequit. Radicibus arbor hæc nititur multis, partim rectis, partim obliquis, fuſco ſimulq; ſpadiceo cortice obſitis. Seritur auulſione, uiuiradice, inſitione, ramulis & taleis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 384 sur 645

DE CITRO *arbore ac malis Citreis.* [*Tragus trium diuersarum, sed cognatarum arborum fructus, Citrea mala, & Nerantia à recentioribus uocata, & Limones uulgò dictos, exprimere uoluit. Accuratiores singularum icones Matthiolus dedit.*] CAP. XII.

T.3.40.p.1032.

CITRVS arbor, est fruticosa ueluti Cotoneus, ramos habet uiridi glabroq; uestitos cortice, ferendę fœtuum moli ualde impares & ad terrā pronos, ideoq; subiectis per transuersum hastilibus, funisq; fulciēdos. Folia laureis similia, dēsiora tamen, multóq; maiora, & ad iuglandis magnitudinē accedentia, oblōga, utrinq; acuminata, egregiæ uiriditatis, splendorisq; præsertim supernè, infernè enim pallidiora existunt. Tota hyeme arborem suam exornātia, odoris acerrimi, latè spirantis, qualis in Melissophyllo sentitur, cū grauitate quadam cimicem imitante. spinis armatur sub omnium foliorum annexibus, longitudine uncialibus, rectis, acutis, ac uiridibus. Flores uirentes, gemmarum caliculi emittunt oblongos candicantes, & quorum duplex est genus uidelicet, sterile & fructiferum: sterile nullum post se tuberculū producit: Fructiferum uero, præterquam quod à tergo fructus rudimento sibi annexo comitetur, etiam in medio aliud insigne exerit pensum colo inuolutum æmulans, quod Theophrastus quoq; nouit. Fructus florem sequuntur singuli, longitudine non rarò dodrantali, figura ouata, superficie rugosa, tuberosáq;, colore primum uiridi, in maturitate uero aureo, seu citrino, nec solum ouata nascuntur figura, tum etiam globosum consequantur habitum, utrumq; eiusdem est odoris ac foliorū similis. Cortice ambiuntur gustu amaro, feruido simulq; tenui, cui subest caro cartilagineę duræq; consistentiæ, colore candido, aspectu atq; acetoso sapore conditę capitatę Brassicę truncos referens, in medio malo cauitas quædam est, succo uehementer acetoso, suis mē branis contento plena, cui immixta sunt oblonga & semuncialia semina, utrinq; serè acuminata, cute foris flaua striatáq;, intus candido duplicique nucleo constantia: quibus amarus, tenuis & mediocriter feruens est sapor præsertim cutis. nucleus enim dulcedinem quandam admixtam habet, radicibus nititur copiosis & tenuibus. Cœlum amat calidum, hyemis iniuriis minimè obnoxium, quod si nactum fuerit, flores, adolescentes, matureścentes maturosq; fructus simul producit, non solum æstate, uerum etiam hyeme. Magnus est huius arboris malorumq; eius in regno Neapolitano & Hispania prouentus, seritur etiam in Germania, sed frustra, nihil enim præter folia producit. Verum frigore siderata facilè perit, nisi diligenti cura adhibita, contraq; hyemis sæuitiam muniantur, illatis in tepida cœnacula aut cellaria arbustis, sic enim ad plurimos annos uiuent. Cùm fructificat subfructis iugis, hastilibus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 385 sur 645

haſtilibus furcisq; fulcienda eſt, ne malorum pondere increſcente detracta ſuccumbat, ac fracta proſternatur. Verum hoc in Germania timendum minime eſt, in qua uix frondes ab hyemis ſæuitia uindicari queunt, quantumuis tepidis ſpecubus foueantur.

DE CITRIO, id eſt, Arangio arbore, malisq; Arangijs. [Vide Lemma præcedens: item ultimum huius libri.] CAP. XIII.

ARANGIVS, ſeu Citrius arbor eſt, Citro cortice, radicibus, aculeis, ramis, foliis, fructuq; ſimilis, multò tamen maior ac ſingulari ſtipite ſeu caudice aſſurgens. quinetiam flores ſimiles producit, ſed pulchriores & multo odoratiores, intus ſubcitrinos, per oram uerò limbi purpuraſcentes, differt tantum foliorum ſingulari forma, fructusq; cum paruitate tum rotunditate. Folia enim quamuis Citreis ſimilia ſint tam colore quam nitore, acuminatiora tamen anguſtioraq; ſpectantur, & præter hanc notam etiam ſingulari quodam proprioq; inſigni diſtinguuntur. quodlibet enim eorum poſteriori parte iuxta annexum ferè, utrinque inciſuram habet, quibus ſibi inuicem aduerſus conſtituitur iſthmus, quinetiam ſpina per foliorum dorſum tranſiens in ipſa anguſtia iuncturam habet qua ueluti in bina folia, ſingula diuidantur, ita ut poſterior eorum pars parua myrtheoq; æqualis ſit, uerum obtuſa, anterior autem Laurini maioris acuminatiq; figuram ac quantitatem habeat. Odor ijs eſt quemadmodum & ſapor, Citrinorum æmulus, remiſſior tamen paulò, licet & hæc cimicum uirus nonnihil redoleant. Fructus iiſdem quibus Citrius temporibus producit, rotundos ac globoſos, modicè compreſſos, magnitudine mediocris mali. Colore primùm uirides, in maturitate poſtremò fulupos aureiq; fulgoris, cortice, carne & ſemine conſtantes. Cortex eſt craſſus & corio ſimilis. Guſtu, odoreq; citreos cortices imitans, iucundius tamen redolet. cui ſubeſt caro, per longitudinem ſenis plerumq; aut octonis membranis diſtincta, uinoſo ſucco plena, qui in altero eorum genere dulcis, attamen aromaticus, uinoſusq; exiſtit, in altero uerò acetoſus, utrumq; ſuis dignoſcitur indiciis, dulcia ſuperficiem habent glabriorem, leuiorem, mollioremq; corticem: acetoſa autem aſperiorem ac duriorem. Semina in carne continentur Citreis ſimilia, paulò tamen minora eiuſdem etiam cuius Citrea ſaporis & odoris. Retinet & hæc arbor ſuas hyemecomas, quemadmodum Citrus, ſimilemq; cœli conſtitutionẽ, curam, cultumq; deſiderat.

DE LIMONE arbore, eiuſq; fructibus, id eſt, Limonibus. [Vide Lemma capitis 11.] CAP. XIIII.

LIMON quoq; ex Citrij eſt genere, multò tamen minore ac fruticoſiore arbuſto, pluribus ab una radice uirgis exeuntibus, cũ large fructificat, ſubiectis haſtilibus ac furcis fulcienda eſt. arbuſto, cortices, ramos, ueſtiunt priorum inſtar uiridis. Folia multo minora producit, piri Cotoneiq; foliis æqualia, rotũdiora tantùm, denſa, uiridia ac glabra. Spinis armatur ueluti Citrius atque Arangius, minimè tamen rectis, ſed aliquantulum hamatis, multoq; pluribus quam illæ, quo fit ut eius uirgæ ac ramuli aduncis aculeis quandam rubi imaginem referant. Flores Citrio figura non diſſimiles profert, paulo tamen minores, fructus uero Citreis ac Arangiis aſpectu, odore, ac ſapore non diſſimiles, eorum quadruplex ad nos peruenit genus, primum anſerini ouí formam ac magnitudinem habet. Odore inter Citrium atq; Arangium malum medio. Secundum globoſum exiſtit, minusq; prædicto, utroq; capite ueluti eminente umbilico inſigne, cętera ſui parte tuberoſum. Tertiũ oblongum eſt gallinarum ouí quantitate & figura. Quartũ tertio ęquale eſt ſed globoſum, & ſuperficie magis æquali, omnibus craſſior, ac aurei palloris cortex, qua-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 386 sur 645

lis Arangiis. Odore uehemens, guſtu amarus, feruidus ac tenuis. Reliquum corpus caro eſt, rara cauernoſaq; per longitudinem membranis quibuſdam interſepta, cui immixta ſunt Citriis ſimilia figura odore aut guſtu, ſemina minora tantùm, ſuccus per totam carnem diffuſus eſt largus, ſaporis uehementer acetoſi ac dentes hebetantis. Radicibus nititur qualibus Citricus ac Arangius. Gaudet eodem cœlo cura ac cultu, ſemper uirens fructumq; fundens ac florens. Fructus eius omnis generis cũ ex Italia tum Hiſpania ad nos uehuntur terra mariq; , partim per ſe, partim etiam idq; frequentius marina aqua aut alia quapiam muria conditi. Plantam eius in Germania enaſcentem nullam uidere hactenus mihi contigit.

DE PVNICA *malo, ac Punicis malis.* CAP. XV.

T. 3. 42. p. 1037.

PVNICA malus, parua eſt arbor, Euonymo, quæ & Anonymus uocatur, magnitudine, cortice, ligni duricia, radicibus ac foliis ſimilis, folia autem multò minora ſunt, ac potius oleæ æqualia, molliora tamen, obtuſioraq;, longitudine ſextantem, latitudine uerò digitum raro excedente, grauiter cũ fœtore aliquo odorata, atq; canum halitum, feliumq; urinæ graueolentiam aliquo modo referentia: aculeos in ramis fert oblongos ac ſubrectos. Flores fert duplicis differentiæ, hoc eſt ſteriles & fœcundos, hii à tergo oblonga capita annexa habent, hyoſciami uaſculis æqualia ac ſimilia, eaq; ſinguli ſingula, Græcis κύτινοι nominata, quæ ſecuturi fructus rudimenta ſunt. Illi autem nihil huiuſmodi obtinent, ſed nudo latoq; calici inſidens. Vtriſq; amplitudo roſæ æmula, ſtipata conferctaq; foliorum denſitas. Colore ut plurimũ rutilo, ac inter ſanguineum roſeumq; medio, eſtq; hic aſpectus iucũdiſſimus. reperiuntur etiã candidi, mixtiq; è rutilo & albo coloris. Roſeorum autem maior inualuit in Medicina uſus. Steriles flores cum ad iuſtam conſiſtẽtiam peruenerint ſponte delabuntur, ideoq; Balauſtiorum nomen apud medicos habent. Eos eligere oportet denſis, rutilis roſeoq; colore, foliis confertos, & ſanguineo decore aquam inter macerandum coquendumq; tingentes, guſtu uehementer adſtringentes, qui uero pallidiores fuerint è Medicina excludendi. Non autem Balauſtia tantum decidunt, decidunt etiam fœcundorum florum capita, hoc eſt, fructuum rudimenta, quos antea Cytinos appellauimus, pluribus enim fœtibus grauata parens, alimentum omnibus largiri nequit, ſed robuſtioribus tantum, imbecilliores autem prærepto à ualidioribus ſucco deſtituti à pediculo reſoluti delabuntur, qui collecti propter inſignem quam habent adſtringendi uim, magnopere medicinam inſtruunt. At qui in arbore remanſerũt, pugni magnitudine adoleſcũt, figura globoſi, breuiq; pediculo ramis annexi, pythmene in ſummo lato, amplo ac dolii plerumq; inſtar concauo ac profundo. Cortice

ueſtiuntur

ueſtiuntur duro, craſſo, ſubſcabro, foris in obſcura purpura ſubruſſo, intus autem flauo, ac ſubſtantia, guſtu & demigrandi facultate gallis ſimili. eo cõtinentur oblongi, anguloſi, confercti acini, tenui carne, uinoſo ſucco ac ſemine conſtantes, ad fauorum aliquam ſimilitudinem diſpoſiti, numeroſis tenuiſſimiſq; membranis diſtincti. differunt inter ſe acini colore ac ſapore: quidam enim ſunt ruſſi, quidam, in purpura candicant, quidam etiam cãdicant tantum. Sapor aliis acetoſus, aliis dulcis, aliis mixtus, omnibus tamen uinoſus ac præcipuæ ſuauitatis. Semina acinis ſingula, cnico figura ac colore ſimilia ſunt, minora tamen, foriſq; ligneo cortice, intus autem nucleo conſtant. Inuenitur etiam ſingulare quoddam huius mali genus, nullum in acinis ſemen continens, ob id ἀπύρηνον Græcis dictum, quòd rariſſimè ad nos peruenit. Cortex priuatim ad Medicinam reponitur, Græcis σίδιον, Latinis Malicorium appellatur, qui nunc corrupto nomine paſſim in Pharmacopoliis Pſidia & cortex pſidiæ uocitatur. Eligito purum ſubſtantia flauum, intus nullo ſitu obſita cauitate: ſynceris, minimeq; corruptis aut putrefactis malis collectum. Colitur etiam in Germania Punica malus, magno ſtudio curaq; cuſtodienda, fructum tamen producere nequit, ob Cœli noſtratis in hyeme rugorẽ: gaudet enim calidis regionibus, in quibus minimè ſeuit hyems. Prouenit etiam temperatis, ideoq; fœliciter etiam in Hiſpania, Italia ac Narbonenſi Gallia fructificat, cum alias in Pœnis naſcatur, unde etiam nomen inuenit.

DE PVNICA SYLVESTRI. CAP. XVI.

PVNICA ſylueſtris, ſatiuæ per omnia ſimilis eſt, incultior tamẽ, ſpinisq; horridior, cuius Balauſtia ac Cytini in ſatiua punica natis efficaciora ſunt. Naſcitur in Aphrica ac in Hiſpania Herculeo freto uicina ſponte, Regno hoc ob id Granati cognomento gaudente.

DE FICO ET FICVBVS. CAP. XVII.

FICVS fruticoſa eſt arbor, magnitudine mediocris ſambuci, caudice breui cõtortoq;, uirgas ac ſtolones ab eadẽ radice emittit plures, ceu geniculatas, craſſitudinis diuerſæ: cortice ueſtitur leui, tenui, ſimpliciq;: inferius in caudicibus cinereo, ſuperius uerò in ramulis uiridi. Materia conſtat molli, infirma, rara, ampla intus cauitate, cuius inanè craſſa fungoſaq; medulla ad exemplũ ſambuci repletũ eſt. Folia habet magna, craſſa, lata, tam longitudine quam latitudine, nõ rarò dodrantalia, in tres partes antrorſum ſpectantesq;, binis profundioribus inciſuris diuiſa, quarum media recta præ cæteris eminet, reliquæ duæ obliquè ad latera tenduntur, quę ui earum à tergo per medium hirſuto neruo dirimitur. iuxta pediculum utrinq; ſingulæ aliæ partes è prædictis duabus exeunt. Color foliis ſupernè uiridior, infernè pallidior, utrinq; ſcabricia quadam obſita ſunt, inferius quidem mitiore, ſuperius autem aſperiore, præſertim cum uerſus pediculum ea quis mulceat. Radicibus nititur multis, longis, firmis, lentis, euulſu diſtractuq; cõtumacibus, multis capillamẽtis fibratis, colore flauis, atq; rutæ radicibus per omnia ſimilibus, maioribus tamen multo. abundant cortices & folia lacteo copioſoq; liquore, odore ac ſapore ad rutam accedente, quemadmodum etiam reliquæ eius partes. Fructus omnis ferè urbana ficus bis producit, æſtatis initio unum, autumno uerò alterum, utroſq; ſimul fouens, ſed diuerſo tempore perficiens. Flores, ut omnes hactenus tradiderũt, fert, ſed ſtatim parua fructuum rudimenta, quos groſſulos aut groſſos Latini uocant, piſo aut fabæ æqualia, ea paulatim increſcunt, donec piri mediocris figuram ac quantitatem conſequantur, cum ad mediam magnitudinem peruenerint. intra ſe flores (quod fortaſſe mireris) concipit figura confercti ſtaminibus ſimiles, colore in candido purpuraſcentes, undiq; è carne exeuntes, atq; ad mediam fructus cauitatem ſe

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 388 sur 645

T.3.47.p.1050.

dirigentes, quibus singula minutaq; succedũt semina, colore flaua, quodãmodo leniter compressa, milioq; similia, unde etiam Cenchrameides à Græcis dicuntur. Ipsæ ficus liquorem habent dum adolescunt lacteum & subacrem, qui matureſcẽte fructu paulatim in dulcem excoquitur succum, ubi ad maturitatẽ peruenerint, cauitas eorum tota carne & semine repletur. carne primũ constant dura, in maturitate uerò molli gustu, dulci, odore propemodũ nullo, differũt inter se colore: quędam enim candicant, quædam rubent, quædam nigricant. Præterea genera earum adhuc multa nobis nõ dum uisa, ideoq; potius silentio prætereunda, quam ex historia & relatione aliorum describenda, donec aliquando Christo adiuuante, & hæc ipsi conspexerimus. Afferuntur ad nos passarũ triplex discrimina. Primùm in spartheis magnisq; corbibus. Secundum in similibus sportis, sed lauriso liis immixtum. Tertium in paruis turbinatisq; è spartho contextis corbibus, Massiliensium cognomento, à prouincia in qua proueniunt dicta, magnitudine cæteris quidem inferiores, saporis uerò generositate superiores. Cœlum amat calidum, ac temperatum. Prouenit etiam frigidis regionibus, uerùm multa cura à frigoris iniuria uindicanda, ideo apud nos priorem fructum perficit tantum, alterum frigore præueniente.

DE CAPRIFICO. CAP. XVIII.

CAPRIFicus syluestris est ficus, urbanæ per omnia similis, incultior tamen duriorq;: grossos fert, quales urbana, sed nunquam matureſcentes. liquore manat quàm satiua acriore, tam gustu quàm odore. Prouenit sponte in calidioribus regionibus, gaudet montanis, aut alioquin editis locis ac uetustis muris, quos insinuatis radicibus etiam disrumpit, ideoq; copiosus eius est Romæ, ueterum in ædificiorum ruinis prouentus. Vbi equis etiam non ingratum pabulum uirgę ac frondes eius faciunt. At in Germania nulla penitus sponte exit, cum uix urbanam maximo studio cultam, alere queat, tam difficile est, peregrinas plantas alii quam suo cœlo assuefacere.

DE OLEA, atq; Oliuis. CAP. XIX.

OLEA inter nobilissimas arbores haudquaquam postremum locum obtinet, cum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 389 sur 645

T.3.5.p.1061.

cum tot modis non tantùm cibos, uerùm etiam medicamenta instruat. Est autē pro ceritatis mediocris ceu mascula cornus. Cortex ramos uestit leuis, glaber ac flauus: folia profert numerosa, longitudine sextan talia, latitudine uerò semunciā plerumq; excedentia, utrinq; acuminata, nullis omnino incisuris serrata, nullisq; uenis conspicua, præterquam unico, per medium dorsi spinæ uice, transeunte neruo, tactu crassa, spissa & glabra. Colore, in uiridi flauescentia, superne quam inferne pallidiora contra aliarum arborum naturam, tàm breui pediculo adnata, ut surculis ceu infixa appareant. Sapor iis amarus atq; subacris, quemadmodum & cortici. Flores producit paruos, cādidos, foliatos, aspectu muscosos & propemodum racemosos, qui non omnes ad frugem perueniunt in Europa, in iis uerò locis, quibus propria est hæc arbor, perueniunt, ideoq; congestæ eius baccæ conferctas uuas æmulantur. Ipsi fructus, quos oliuas uocant, cum ad maturitatem peruenerint, mediocris atq; oblongi pruni, cum magnitudine, tum etiam figura spectantur, quantitas tamen diuersis generibus diuersa: quædam enim oliuæ unciam, quædam sesquiunciam excedunt. Colorem habent principio uiridem, mox flauum, postremò fuscum: constant autem carne, succo, semine. Caro primum dura est, in maturitate uerò mollis, succus pinguis & oleosus existit, atq; aliquid aquei sibi commixtum habet, quod autem pingue dulcēq; in eo fuerit, oleum appellatur. quod uerò aqueū ac amarum, amurca Semen oblongum, lignosum, durū, & utrinq; acuminatum, singulis oliuis singulum intra se candidum nucleum claudens, eiusdem figuræ, cuius ligneus cortex. Materia arbori æqualiter spissa, solida, crispa ac intorta, attamen tenera, gustu amarescēs: colore, inter flauum ac spadiceum ferè medio, nōnunquam etiam maculis utriusq; coloris inuicē conuolutis conspersa, præsertim cum ad iustā ætatis consistentiam peruenerit. Radicibus nititur partim rectis, partim obliquis, in summo cespite cohærentibus. Materia arboris modò solida: gaudet calidis regionibus, ideóq; in Syria, Græcia, Italia atq; Hispania feliciter prouenit. In Germania uerò, quamuis diligentissimè coletur, nihil præter florem producit, idq; in calidiori eius parte.

DE COLYMBADIBVS. CAP. XX.

COLYMbades, muria conditæ oliuæ sunt, ab innatando sic appellatæ, condiuntur tàm immaturę quàm matureſcentes, afferuntur ad nos integrę cum muria sua ex Italia, terrestri itinere, & Hispania per mare, arboris suę frondibus, ac Thymi manipulis mixtæ. Eligito solidas, æqualiter flauas, unciales ferè, nulla putredinis macula emollitas, superficiei extentæ, ac minimè rugosas, pediculis adhuc adhærentes. Saporem habent amarum, subacrem, ac propter muriam, salsum, estq; hic nō ingratus. Vsus eorum in sanitate cum assatis carnibus est, in delicatioribus Germaniæ Gentibus frequens.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 390 sur 645

DE OLEO EIVSQVE *differentijs, Amurca, & Fracibus* CAP. XXI.

OLEVM est succus Oliuarum, pręli ope expressus, substantia pinguis, gustu dulcis, eius ad nos tria perueniunt genera, Italicum & Hispanicum, utrumq; ex maturis oliuis expressum, atq; Omphacinum, hoc est acerbū, ex immaturis baccis factum, affertur tàm ex Hispania quam Italia. Italicum frigore facilius densatur, aquosius enim est, colore cum concreuerit in flauo candidum, aspectu subasperum inæquale ac ueluti harenaceum, qualis consistentia à Germanis **Gritzelicht** uocatur: gustu dulce ac suaue. Hispanicum contrà siue ab Vlisibona allatum pinguius est, aspectu ac substantia æqualius, leuius, tenuius & acrius. Sapore primum dulci, postea uerò fauces aliquantulum sacrificante Omphacinum quod Latini acerbum uocant, uiridius existit, gustuq; adstringit mediocriter. Omni recēti Oleo odor suauis, Hispanico tamē acrior paulo, Omphacino præter suauem quiddam acidi redolens. Contra inueterato cuiuscunq; generis rancidus & nauseosus non tantùm odor, uerumetiam sapor. Atqui omne recens ac nuper expressum oleum, tria in se continet, oleum, amurcam & fraces, ut paulò ante relatum à nobis est, cū Oleam describeremus. Fraces appellantur fundo insidentes feces, hæ fiunt ex comminuta baccarum carne simul expressa ac fundum petente, sapore subamaro ac subacri. Amurca est aquosus ille succus, ab oleo & fracibus recedens, supra fraces & infra oleum constitutus, tenuior quidem fracibus, ponderosior uerò oleo: ideoq; medium inter utrumq; locum occupat, ueluti inter aërem ac terrā aqua. Oleum postremò utriusq; leuius existit propter aëream pinguemq; substantiam, supremū ex hiis locum obtinens, ac omnino similem qualem inter elementa aër. Porrò hactenus simplicis, natiui ac proprie nominati olei Historiam recensuimus, alibi factitiorum, & ad Medicinam compositorum oleorum rationem tradituri.

DE CITRIO *altero.* [*Vide suprà, Lemma capitis 12.*] CAP. XXII.

EST etiam altera Citrius per omnia similis Citrio, Arangia mala ferenti: fructus gignit Arangiis similes & æquales, multo tamen gratiore, magisq; fuluo colore, odore, Arangiis ignauiora multò: sola figura, soloq; aspectu gestantium oculos inuitantes. Carne constant Citreis simili, gustu insuaui. Quinetiam in superficie infixorum dentium uestigia habere dicuntur, unde eis Adami pomorum nomen factum est, quo ab Italis cognoscuntur. Colitur & hæc arbor in Calabria, mihi nondum uisa, quapropter breuiter eam percurrimus.

DE LARICE, [*cuius elegantem picturam Matthiolus dedit.*] CAP. XXIII.

LARIX resinifera est arbor, caudice recto, procero atq; Abieti æquali cortice crasso, scabro, fusco q;, ramis supra medium multis foliis capillatis, uillorum instar coaceruatis, longitudine sextantē, crassitudine uerò porcinas setas æquantibus, colore in uiridi pallidis, tactu mollibus, teneris, iuxta exortū è singulis ueluti tuberculis, per interualla dispositis, exeuntibus, leniter odoratis, contra hyemē cōtumacibus, nec antequam alia ueris initio succedant, defluentibus: quod ubi contigerit, non uniuersa simul, sed singula paulatim recedunt, aliis succedentibus ab iisdem tuberculis prodeuntibus, dilapsorum uices occupaturis. Itaq; non defluxisse folia, sed nouí iuuentutis habitū induisse uidentur: Conos, (qui fructus eius sunt) è ramulis profert paruos, oblongos & ouatos, longitudinis sesquiuncialis, Cupressi galbulis similes & æquales, tenuioribus tamē squamis compactiles, autumno matureſcentes, semen singulis squamis geminū tegitur, admodū paruū, Tedæ seminis figurā & quātitatē referens, foris cinericeo cortice, intus autē candido nucleo cōstans, sapore dulci, & pineā nucem æmulante, seminibus annexę sunt singulę ceu alæ, apū siue alterius cuiusdā insecti pennis similes, è dehiscētibus autumno conorū squamis se exerētes, ipsa semina uento dispersa, ut diffusius & rarius spargātur, uehere & impellere

natæ.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 391 sur 645

natæ. squamis ex interiori parte binæ sunt cauitates, quarum contexa subtus latitantia semina operiunt. Materia arboris est spissa, dura, colore spadicea, ueluti Cedro & Taxo, corruptioni ac teredinibus minimè opportuna, ideoq; seculis aliquot duraturis operibus & ędificiis dicata. Resinam fundit larix liquidam, nunquam durescentem, liquidi mellis consistentia, colore flauam, nonnunquam etiam uitream & transparentem, gustu plusquam amarescentem, mediocriter acrem, tenuem, & odoratam, quæ hodie non tantùm pro Terebinthina in usum recepta est, uerumetiam solo Terebinthinæ cognomento cognita, quamuis à quibusdam Italis etiam Largatum & Lachrymum, id est, lachryma appelletur. Nascitur in Alpibus Germaniæ, copiosissima autem circa Saltzburgum regionibus, & Silesiæ Moraviæq; montibus, in finibus Boiohemiæ. * Lerchenbaum/unde Larigna resina est.

Larix. T.3.77.p.1119.

Oleaster Germanicus Cordi videtur, aliqui Rhamnis adnumerant.

DE OLEASTRO Germanico. [Hic fortè etiam cognatus frutex aculeatus, qui circa Rhenũ uersus Curiam copiosè nascitur, acinis è luteo rutilantibus, acidis: quem aliqui Rhamni speciem esse putant: cuius iconem de nostris addidimus. CAP. XXIIII.

OLEASTER Germanicus, arbor est non adeò procera: cum ad iustam magnitudinem peruenit, quatuor, quinq;, aut sex cubitorum altitudine, nõnunquam etiam procerior. Caudice aliquantulum intorto, ramis, surculis, corticis, colore, aculeis, & toto propemodum habitu, syluestri Pruno, hoc est, Spino pruna fe-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 392 sur 645

renti ſimilis. ſiquidem cortice ueſtitur foris colore ſpadiceo: aculeiſq; armatur longis, ſeſcuncialibus aut ſextantalibus, colore ut plurimum cinericeis. Folia totis ramulis ſurculisq; adnaſcuntur oblonga, oleæ ſimilia, minora tamen tenuioraq;, atq; breuiſſima, tenuiſſimaq; lanugine ſubtus caneſcentia, ſuperius autem in uiridi cineracea, longitudine ſeſquiunciam, latitudine uerò tertiam digiti partem æquantia, ſapore modicè adſtringente, odore nullo. Flores totis ramulis adnaſcuntur quibus ſingulæ ſuccedunt baccæ, Myrti baccis ſimiles, paulo tamen maiores, oblongiores, multo tamen molliores, colore primum autumno, deinde cũ ad maturitatẽ peruenerint, tenui, glabra, fragiliq; cute & ſucco cõſtantes. Succus autẽ triplicẽ miſturam ſortitus eſt: uidelicet oleũ, aquam & carnis parũ, qui è baccis expreſſus in tria medicamẽta, ceu oleæ ſuccus ſeipſum diuidit. Caro enim fundũ uaſculi petens, in fraces tranſit guſtu adſtringẽtes & aceſcentes. Aqua medium locum occupat, ſupra fraces, & infrà oleũ conſtituta, in amurcã conuertitur, conſiſtentia tenuem, ſapore ualdè acidam ac ipſum acetum æmulantem. Quod autem pingue in hoc ſucco eſt, propter leuitatem in ſummo amurcæ ſuæ ſupernatat, pinguedine nihilà uerò oleo diſtans: tenuius tamen, guſtu pingue, ſubacidum & modicè adſtringens, odore olei aceto commixti. Tota autem bacca digitis contrita, naribusq; admota propter acidam amurcam, magis quàm oleum acetum redolet: quæ uerò tota hyeme in arbore remanſerint baccæ, ſi terantur, ſuccum remittunt aſpectu & colore † poſt imitantẽ. Odore aceti ueteriq; rancido oleo cõmixti, corrumpitur enim, putreſcitq; gelicidiis in baccis oleum, ut odore tantùm abamurcæ ineſſe cognoſcatur. Semina baccis ſunt ſingula parua, oblonga, utrinq; acuminata, pallenti tunicæ inuoluta: aſpectu foris fuſca, intus uerò candicantia. Radice arbor nititur multifida & diffuſa. Materia eius à Spina, pruna, agreſtia ferẽti, ſola mollitia differt. Frondes eius in cubiculum proiectæ mures alliciunt, præſertim liccatę. Naſcitur circa fluuios & amnes, ſolo lapidoſo arenoſoq;, copioſiſſima autem in Germania ad Lycum Vindelicię amnem, & ad Danubium ab eiuſdem Lyci oſtio, uſq; ad Petreas fauces, per quas Danubius fluit, tribus millibus paſſuum ſuprà Kelheymium oppidum ſitas.

† Forte Pus uel Porſt.

DE TAMARISCO fœmina, [*fœminam uocat eam ſpeciem, quæ latioribus foliis eſt, medullã maiore, & ligno minus ſolido: Marem uerò, cui folia tenuiora, medulla minor, & lignum ſolidius: qualis apud nos, & Argentorati circa Rhenum naſcitur. Fuchſius in libro iconum Tamaricem ſylueſtrem fœminam pingit. Tragus non diſtinguit: figura tamen, quam ex eius libris exhibemus, illi quàm Fuchſius dedit, perſimilis eſt.*]

CAP. XXV.

TAMARISCVS fœmina, maſculæ Tamariſco, uirgarum figura, magnitudine, & colore per omnia ſimilis eſt, foliis eiuſdem inſtar in uiridi cineraceis, indiuiduis, paruis, oblongis & circa ramulos ſurculoſq; totos undiq; frequentibus, ijſdemq; ſurſum uergentibus. Flores ueris medio circa quadrantales aut ſextantalesq; gracilesq; ſurculos fert, muſcoſos, exiles, numeroſos, in quina ut plurimum acuminata foliola, ſtellę figura dehiſcẽtes, colore aut candidos, aut in candido purpuraſcentes. Radicibus nititur foris colore fuſcis. Materia uirgis ſeu baculis à radice pręciſis eſt, multo quàm maſculę rarior: amplaq; intus & fungoſa, medulla inanis & laxa. Saporem cortices, folia & flores habẽt adſtringentẽ, ſimulq; tenuem, & halitũ faciliori reſpiratione commendantẽ. Odorem ſiccatæ frondes iucundum exhalant. In ſumma tàm qualitatibus, quàm aſpectu maſculam Tamariſcum immitatur. Naſcitur ſecus rapidos & crebris inundationibus tumidos amnes, ſolo ſaxoſo: copioſa autem circa Lycum & Vertachum Vindelicię amnes: præſertim Auguſtæ, & in ripa Danubii infra Lyci amnis oſtium, porrò in omnibus hiſce locis promiſcuè cum Oleaſtro Germanico prouenit, quamuis humiliores, humidiores & magis lapidoſos quam Oleaſter natales amet. ſiquidẽ hic etiam longius à fluuiis ſolo editiore & tamen plano exit, altiſſimis inundationibus expoſito.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 393 sur 645

Tamariscus. T.3.5.p.955. Pseudocrania.T.3.26.p.1001.

DE PSEVDOCRANIA, *id est, falsa Corno. Quærendum an hæc sit arbuscula, seu frutex, quem à ligni duritia, Germani* Hartriegel *appellãt. Plinius Virgam sanguineam appellauit. Eruditi quidã Cornũ fœminam esse cõijciunt, (sed Cordus mox cap.30. aliam Cornum fœminam describit.) cuius iconem apposuimus.* CAP. XXVI.

PSEVD Ocrania, arbor est quatuor, quinq; aut sex cubitorum altitudine, caudice distorto ut plurimum, crassiore quàm ut manu complecti queat, cortice uestita spadiceo, ramisq; pluribus brachiata. Folia habet subrotunda, ac interim in breuem mucronem desinentia, leuissimè per ambitum serrata, rarò sesquiuncia latiora, figura inter Tiliam, Betulam ac Piraſtrum media. Flores pòst ueris initium secus folia è surculis ramulisq; profert paruos, colore propemodum in herbaceo pallescentes, staminibus paucis breuibusq; stipatos: in medio flore exiguum & oblongum eminet secuturi fructus rudimentum, quod paulatim, relicto post se flore, in oblongam excrescit baccam, utrinq; modice turbinatam, & corni fructus modò ouatam magnitudine principio uiridẽ, in maturitate demũ Radice nititur multifida, quoquo uersus distracta. Nascitur in saxosis collibus inter petras, quales sunt supra Regensburgũ urbem (quam Ratisbonam uocant) in utraque Danubii ripa.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 394 sur 645

DE TRIFOLIA *arbore.* CAP. XXVII.

TRIFOLIA arbor, octo aut decem cubitorũ altitudine adoleſcit, caudicem habet inferius ſubſcabro, ſuperius autem leui, ac in cinericeo ſubuiridi cortice ueſtitum, circa medium ramoſum. Foliis plerumq; ſextantalibus utrinq; acuminatis, minime per ambitũ ſerratis, atque in ſingulis pediculis ad Trifolii exemplum ternis. Flores pòſt ueris principium producit, in dodrantalibus, gracilibus atque dependentibus pediculis numeroſos, figura fabaceos ſeu papilionaceos, qualesin omnibus leguminibus eſt uidere: colore luteos & geniſtę floribus ſimiles. è quibus ſingulæ enaſcuntur ſiliquæ, longitudine quadrantales, ſextantalesue, graciles, & in latitudinem aliquam compreſſæ, ſemine grauidæ: colore, figura, & magnitudine inter fœnogræcum & lenticulam medio, guſtu ſubamaro, ac modice cum nauſea quapiam adſtringente. Transfertur à quibuſdam propter florum decoram ſpeciem in hortos: præſertim Oeniponti, & Francoforti ad Mœnum fluuium ſiti.

✻ *Cytiſus quorundam: Laburnum Plinij, & Anagyris altera (maior) Matthioli.*

DE CYTISO ALBO *ſyluestri.* CAP. XXVIII.

CYTISVS albus ſyluestris frutex eſt, plures ab una radice perennes emittẽs uirgas, longitudine cubitales, bicubitalesue, fractu aliquantulum cõtumaces, quibus totis folia adnaſcuntur numeroſa, in ſingulis pediculis terna, à tergo breui admodũ ac piloſa lanugine caneſcentia, dorſo elato, ab utraq; parte in mucronem deſinente, carinam referentia: & uulgari alicui Trifolio ſimilia, minora tamen. Guſtu ſuauiter glutinoſa & dulceſcentia. Flores poſt ueris initium ab inferiore ſui propemodum parte uſque ad ſummitatem uirgarum, è foliorum alis producit oblongos, papilionaceos, longitudine ſeſquiunciales, Fabæ floribus ſimiles, colore luteos, ſapore immaturi cuiuſdam leguminis, è quorum medio ſingulæ ſe proferunt,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 395 sur 645

Effigies hæc Cytisi est, qualis circa Scaphusiam in collibus nuper à nobis repertus est.

ferunt siliculę, prin cipio hirtæ & incauæ, ęstate maturescentes, longitudine ut plurimum sextantales, angustęque. Semine intus grauidæ, media fere inter Fœnogræcum & Lenticulam figura & magnitudine, gustu uiciæ semen imitante. Radice nititur lignosa, multifida, lōga & quia frutex est, perenni. Nascitur montanis locis inter petras & arbusta, ijsdemq; nō nimium opacis aut umbrosis sed potius apricis, copioseq; autem Ratisbonæ ad Danubium sitis collibus, & præsertim eo monte qui Castein ab incolis nominatur, inter urbem ipsam & Stauffam Danubio imminens oppidum, ad sinistrā iacente.

DE PSEVDOCYTISO, *siue nigro & maiore Cytiso.* CAP. XXIX.

PSEVDOCYTISVS, siue niger Cytisus, prædicto similis est aspectu, magnitudine & foliis, hoc tamen differt quod magis in rectum adolescat, ramulosq; potius surculosos, quàm uirgas è caudice proferat: ligno etiam constat fragiliori, cortice & foliis nigrioribus, nec ita in carinæ figuram elato eorum dorso. Gustu minus glutinoso, floribus quidem luteis, sed breuioribus, & fusco in siliquis semine. Nascitur iisdem quibus albus locis. Tubingæ autem in Vuirtembergensi Sueuia, solus absq; albo prouenit.

DE CORNO FOEMINA. [*Vide suprà, lemma capitis 16. Corni simpliciter, maris nimirum, icon hæc est è Tragi libris.*] CAP. XXX.

CORNVS fœmina, masculæ Corno per omnia similis est: distat tamen ab hac, caudice minus procero, minusq; recto: flore racemoso quidem, sed

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 396 sur 645

minore, colore in uiridi pallido, seriusq; erumpente: baccis austerioribus, & materia minus spissa.

* *Cornus est arbor durissimo ligno, Germanicè* Cörtlebaum/ & Hornkirsche/ & Welscher Kirschenbaum. *Nascitur in Hercynia copiosè propè Stolbergam.*

Cornus T.3.37.p.1024.

DE COTONEA MALO *syluestri.* CAP. XXXI.

COTONEA malus syluestris, satiuæ per omnia similis existit, à qua ramis distat minoribus tantũ, caudice assurgit magis recto, iuxta terram minus fruticoso, sed singulari frequentius: eadem numerosioribus scatet floribus, & largius fructificat. Fructus sero perficit, qui etiam satiuæ fructibus multo sunt minores, Nascitur ad radices montium & collium, frequenter etiam inter petras, atque in uinearum sepibus, copiosissimè autem supra Ratisbonam & supra Kelheymium oppidum, petræis faucibus, in utraq; Danubii ripa.

DE THYMELAEA *minore.* CAP. XXXII.

THYMELAEA minor, paruulus est frutex, plures ab una radice emittens uirgas, longitudine pedales aut dodrantales per terram stratas, lentas, flexiles, &

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 397 sur 645

Thymelæa minor.

& diſtractu contumaces, foliis numeroſis, undiq; ueſtitis, figura oblongis, utrinq; acuminatis, craſſiuſculis, ſuperius uiridibus, inferius pallidioribus, Oleæ Myrthiq; foliis multo minoribus, ac potius fruticoſo Polio ſimilibus, paulo tamē maioribus, guſtu glutinoſis. Flores, ſole Taurū occupāte, producit in ſummis uirgis ob longos, inferius anguſtos, ſuperius in quaterna folia patua ſe pandētes, ē purpura in puniceū atq; candicantem colorē uergentes, denſos, conferctos, & ab uno principio ſe in corymbos diffundentes, ſuauiter odoratos, & mellis aliquē odorem redolentes, diuq; durantes, quibus coronarii utuntur. Floribus ſingulæ ſuccedunt

Radice nititur longa, candicante, neruoſa, lenta, flexili, infragili, & perenni: guſtu ad aliquot horas fauces & palatum Coccognidii modo excalefaciente & ſcarificante. Naſcitur frutetoſis & muſcoſis, tam planis quam editis locis, nonnunquam etiam ſub luniperis. copioſa autem circa Vindelicorum Auguſtam & Ratisbonam.

DE GENISTA *anguloſa*. [*Tragus Chamæſpartium nominat. Foliorum in deſcriptione meminit, quæ icon non repræſentat.*] CAP. XXXIII.

GENISTA anguloſa, frutex eſt, cuius rami in plurimas uirgas diuidūtur, longitudine cubitales, gracilitate iunceas, anguloſas, egregiè uirenti cortice ueſtitas, erectas, lentas flexiles, diſtractu difficiles, & ſcoparum modo in denſam congeriem ſtipatas, in quibus folia ſunt parua, oblonga, utrinq; acuminata, rutæ foliis æqualia, & in ſingulis ferè exortibus terna. Flores medio uere, cū humidior annus fuerit, totas uirgas ueſtiunt, Papilionum aut Piſi florū figura, colore egregiè luteo, magnitudine unciales. è quibus ſingulæ excreſcunt ſiliculæ, principio leniter hirtæ, cum adiuſtam magnitudinem adoleuerint, ut plurimum ſextantales, in latitudinē aliquam compreſſæ, colore nigricantes, intra ſe ſemen claudentes lenticulæ ſimiles, minus tamen, colore flauum, conſiſtentia mediocriter durum. Radice nititur multi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 398 sur 645

Genista anguloſa. T.2.7.p.602.

fida, neruoſa, lenta, flexili & infragili, colore lutea. Totus frutex grauiter Sambuci propemodũ inſtar olet. Saporẽ caudicis ramulorumqúe cortex, folia, uirgæ, flores, ſemina & radices habent amarum, ac reliquorum purgantium medicamentorũ modo nauſeabundum. Folia autumni exitu amittit, uirgis tota hyeme inter niues grato aſpectu uirentibus. Naſcitur montanis, aſperis locis, ſolo denſo, rubricoſo, ſimulqúe arenoſo, ut in Heſſia, Sorlandia: nec non planis campis in mera arena & ſabulo, ueluti in toto Nurenbergẽſi agro, pręſertim circa Lauffam oppidum. Porrò ſilentio prætereundum non eſt, hunc fruticem in arenoſis campis humilem eſſe, & duos cubitos rariſſimè excedere: in montibus uerò, ubi denſius & aſperius ſolum nactus fuerit, arboreſcere: caudice, qui manu amplecti nequeat, quinq; & ſex cubitorum proceritate, atq; tam denſis ſtipari uirgis, ut quantumuis profundas niues ſuſtineat, nec patiatur temerè ad radices uſq; eas delabi: adeò ut liberam uiam & tranſitum ſyluæ eius, niueos fornices ſubeuntibus prębeant uiatoribus: maximè autem in Sorlandiæ montibus, quibus mirum in modum ſcatet, & abundat hæc Geniſta.

* Ginſter zů Siegen. *pabulum optimum pro ouibus.*

DE GENISTA IVNCEA. CAP. XXXIIII.

GENISTA iuncea, anguloſæ & proximè deſcriptæ, ramulis, uirgarum rectitudine & uiriditate ſimilis eſt, tenerior tamen in uniuerſum, minimè anguloſis, ſed teretibus, glabris uenoſiſqúe uirgis, foris lento, neruoſo, flexili & uirenti cortice: intus autem mani, fungoſo candidoqúe habitu, leuem iuncum per omnia referentibus: folia, tenerę tantùm & nuper enatæ uirgæ habent anguſta, utrinqueacuminata, longitudine uncialia, numero pauca, ex interuallo plerumq; ſingula, non ut anguloſa, in unoquoque exortu, terna: annuæ uerò & uetuſtiores uirgæ ramuſíque, foliis omnino carent, eo tantum loco excepto, quo tenera emittunt germina. Flores quibus ſingulę ſuccedunt ſiliquæ prædictæ longiores quidem, ſed paulò anguſtiores, quadrantem ut plurimum longitudine ęquantes, ſemine intus Anguloſę ſimile & æquale. Radicem habet cuius cortex, quemadmodum etiam caudicis & ramorum, guſtu Anguloſam geniſtam æmulantur. quin & huius ſemen guſtu, & qualitates illius imitatur, omnes tamen eius partes remiſſiores ſunt tam odore, quam ſapore. at extremæ uirgę & nouella germina nihil graue, nihil nauſeoſum, nihilq; amarũ olent aut reſipiunt, præterquam herbaceam & inſipidam iunci qualitatem. Naſcitur

Seritur

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 399 sur 645

Seritur apud nos à quibuſdam in hortis, quemadmodum & in Italiæ aliquot locis, ſpectandi tantùm gratia.

* *Sparthum Hiſpanicum.*
Geniſta lutea.

DE LYCOSTAPHILO MASCVLA. [*De fœmina leges ſuprà, Cap. 3. huius libri, ubi & Iconem inuenies.* CAP. XXXV.

LYCOSTAPhilus maſcula, arbor eſt fruticoſa, multis circa caudicem ſtolonibus, quinq; aut ſex cubitorũ, altitudine aſſurgens, caudice brachiali craſſitudine, ramoſoq; : uirgæ & ſurculi ex interuallo ramulis enaſcuntur gemini: alterno poſitu cruciformem habitum referentes, eum in modum diſpoſiti, ut bini ſemper in ſingulo exortu ſibi aduerſentur. Folia habet quatuor aut quinque ut plurimum, unciarum latitudine, uitigineis propemodum ſimilia, in tres partes minoribus inciſuris ſerratas diſſecta, tactu mollia. Flores in extremis ſurculis, ſole geminos intrante, ſe proferunt numeroſi, confercti, latam, denſam & corymbaceam umbellam conſtituentes, quinis ſubrotundis foliolis compoſiti, nullis in medio prorſus ſtaminibus, aut ſtaminum ſiue ueſtigijs, ſiue rudimentis, inſignes. Colore candidiſſimi, nullo odore, ſed ſolo candore commendabiles, & nullam ſecuturi fructus ſpem promittentes. Materia arboris eſt rara, fragilis, grandi intus ac inani fungoſáque medulla peruia, ueluti Sambucus & Ficus. In ſumma tota arbor, radice, caudice, ramis, ſurculorum ordine, foliis, floribus, materia, corticiſque odore, & ſapore, Ly

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 400 sur 645

coſtaphiſo fœminæ, hoc eſt, fructiferæ ſimilis exiſtit, præterquam quòd maſculæ flores, nulla in medio, ut fœmina, ſtaminum uice foliola habeant. Maſculæ præterea nullum fructum deprehendere potuimus, cùm fœmina etiam hyeme puniceis baccis ſuis gratum inter niues ſpectaculum præbeat. Naſcitur iiſdem, quibus fœmina, locis: ſed in Germania parcius, ideóque in hortos propter florum elegantiam transfertur, præſertim Auguſtæ Vindelicorum, Ratisbonę, ac Nurenbergę.

* *Videtur eſſe* Schwelcken.

DE ANAGYRI. [*Tragi hæc eſt Faba inuerſa, uel ut alij nominare malunt, fœtida. Germanicè* Baumbonen. *Qui plenius pictum Anagyrin requirit, à Matthiolo petat.* CAP. XXXVI.

Anagyris. T.2.14.p.619.

ANAGYris parua eſt arbuſcula, caudice ſingulari, rimoſo cortice, ſcabritiem quandam referente, quin uirgas diuiditur rectas, teretes, flexiles, & fractu contumaces, duplici alterno, alatóque ordine germina ac ſurculos ita emittentes, ut alterius ordinis ſurculiop poſitorũ germinũ ſpaciis ex aduerſo innitantur. Folia habet partim oleę partim Vitici ſimilia, latiora tamen paulò, et Oleæ foliis molliora, utrinque acuminata, ſupernè uiridia, infernè in cinericeo canescentia, longitudine ſeſquiuncialia, nonnunquam etiam promiſſiora, & in ſingulis pediculis terna. Quòd autẽ inter ea medium locum occupat, aliis duobus cum longius, tum etiam latius exiſtit. In ſumma, Trifolii alicuius folia imitatur. Flores quibus ſuccedunt ſiliquæ, ſemina intra claudentes renibus, aut Smilacis ſatiuæ ſeminibus ſimilia, minora tamen, breuioráque, & ad minorum fabarum tam figuram quàm magnitudinem propius accedentia, ſuperficie glabra, colore inter ſe diuerſa, quædam enim, arbuſculæ purpureos, quædam liuentes, aliæ in cinericeo pallidos, fœtus excludunt: omnibus in maturitate oſſea eſt ſoliditas, ac dentibus propemodum inuicta duricies. quam non tantùm in cortice, uerùm etiam in flaua intus carne obtinent. Radice nititur recta, deſcendente, plures fibras in obliquum emittente, flexili lentore uirgas æmulante. Fœtorem contrectata manibus, cortices, germina & folia, ædunt fœdum, nauſeabundum, Xyridis maioris graueolentiæ non diſſimilem. Saporem eædem partes habent ceu pratenſe aliquod Trifolium, interim tamen ingratum, ſemina uerò commanducata

* *Faba fœtida.* Baumbohnen *Tragi.*

FINIS LIBRI III.

VAL. CORDI PLANtarum historiæ, liber IIII, in quo LIGNORVM, CORTICVM, ET FRVctuum peregrinorum: item peregrinarum radicum & lachrymarum descriptiones habentur.

Quidquid Thuriferis procul Sabæis,
Eoisq; rates uehunt ab oris,
Maurorumq; dat ampla, uasta tellus,
Atq; ex occiduis refertur Indis,
Descriptum modica probè papyro,
Iste paruulus exhibet libellus.

DE GVAIACO, fortè Trogete, seu Thuia, seu Citro. CAP. I.

GVAIACVM, lignum est proceræ arboris ex Hispaniola insula, ante quinquaginta annos primum ad nos allatum: cuius non unum genus esse multi arbitrantur: optimum autem ex sequenti descriptione cognoscitur. Caudex huius arboris ab incolis in truncos serra inciditur, cuius diameter plerumq; dodrantis aut pedis longitudinem habet, cortice uestitur in candido cinereo: quo detracto, materiæ superficies pallida spectatur, pollicari profunditate. quæ uero intra hunc annulum claudítur nigrior materia, solida est, non unum habens colorem. nigricat enim quædã, quędam etiam in spadiceo colore flauescit, quædam præterea omnes istos colores discretos habet. quare in plura genera hoc lignum ab aliquibus diuiditur: eligendum tamen est quod ruffum, spadiceum, flauum, liuidumq;, colores simul mixtos habeat. Pectines, quibus in longitudinem findi possit, non habet, sed admodum breues, in rectum, obliquum, transuersumq; diuulsos reuersosq;, quos Germani lignarii fabri **Widerburstige schlissen** uocant, densa item, compactaq; est materia, quapropter torno leuigata, polito marmori, uel cornu similis est, & aquæ iniecta quam primùm fundum petit. Radice aut trunco eius inferiori nihil crispius, cum torto ac sinuoso uillorũ discursu, cuiusuis aceris tuber prouocet, ac etiã superet. Saporẽ habet modice amarũ in dulci, leni & mordicante acrimonia adiuncta.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 402 sur 645

DE PRESILIO. CAP. II.

PRESILIVM lignum, aliquam in materia cum Acere habet similitudinẽ, colore tamen rubet: inuenitur etiam in ruffo candicans, sed prædictum melius est: crassitudine Guaiaco æquiparatur, pectines habet rectos, ideoq; facilè finditur, scobina asperiore in assulas redigitur, quæ in liquorem, quo decoquuntur, rubedinem suam deponunt, tinctoribus expetitam, scribendis etiam rubentibus literis aptam. Eligito materiam eius ruberrimam, decorticata ad nos affertur, ut pluuias uel alias ex industria affusas aquas facilius inbibere possit: hoc enim pacto id quod pallidius est, floridiorem acquirit colorem: quidam etiam lixiuio humectant, facilè deprehenditur, purpurascit enim in superficie, intusq; remanente pallore. Saporẽ habet modicè dulcem.

DE PRESILIO *citrino, id est, Bugia.* CAP. III.

PRESILIVM citrinum, longi sunt baculi, crassitudine qua ferè manum impleant, rectis per longitudinem descendentibus pectinibus. Colorem habet fluum uel citrinum, dolabris in tenues & fasciis similes assulas scinditur, quæ in aqua decoctæ, luteum uel citrinum remittunt colorem, quo fullones tingendis lanis & pannis utuntur, in gustu ferè nulla qualitate linguam afficit.

DE SANDALO *rubeo, id est, Loto arbore.* CAP. IIII.

SANDALVM rubeum, peregrinæ & in Aphrica Indiaq; nascentis arboris materia est, crassitudine & pectinibus rubenti præsilio similis, colore multo rubentiore & ad nigredinem accedente: huius etiam solidior, & propterea ponderosior est quam illius materia, ideoq; aqua iniecta quamprimum fundum petit. Saporem habet dulcescentem adstringentemq; leniter: odorem uerò nullum fatu dignum, tingit hoc etiam quemadmodum presilium, sed gratior profundiorq; huius est quam presilij color. Decorticatum affertur.

DE SANDALO CITRINO. CAP. V.

QVOD uerò Citrinum appellatur sandalum, diuersum penitus à ruffo mihi esse uidetur, nam gracilius quàm illud est, & dissimili constat materia & qualitatibus, sine cortice ad nos affertur, foris q; pallidius est, intus uerò solido, ponderoso, pingui, et si aquę imponatur, fundum petente, leni, tenuissimo, nullamq; medullam habente, ligno constat: sapore acri, aromatico, per totum os se diffundente, & ad caput usq; penetrãte: colore in flauo rubescente. Odorẽ habet quemadmodũ & saporem aromaticum, iucundum, fortemq;, qui facillimè caput tentet & repleat.

DE ALBO SANDALO. CAP. VI.

EST & tertium sandalum, quod quidam album uocant, sed reuera nullam habet in colore, qua à citrino dignoscatur, differentiam: inuenitur enim quod magis flauo & profundiore sit colore quam antea descriptum citrinum. Quapropter hac nota non est à prædicto discernendum, sed tantum odore & sapore, hos enim ualde imbecilles, uix perceptiles, & citrino dissimiles habet, magnitudine uerò & materia illi omnino simile est, & similiter decorticatum ad nos affertur.

DE AGALOCHO, *id est, Xyloaloe solida & ponderosa.* CAP. VII.

AGALOCHVM in plures species ab authoribus, præsertim recentioribus diuiditur: quo uerò passim utimur, lignum est duum triumûe digitorum crassitudine densum, ponderosum: & aquæ iniectum, fundum petens, pingue, nodosum, pectinibus nõ adeò rectis, sed interdum in tuber inuolutis, colore uarium, maculosumq;,

culosumq́, nigris, fuscis, & flauis distinctum uenis, gustu acrè, amarum & aromaticum: odore, dum prunis imponitur, grato & iucundo: prunarum calore pinguem, rubentemq́ remittens liquorem, et spumę modo paruas agentem bullas: affertur & hoc decorticatū sandalorum modo. Nascitur in India & Arabia. Quidam hoc Agalochū, lignum Rhodium siue Rhodisium appellant, & Aspalathum esse affirmant, ut Suessionensis ille Ruellius, sed errat plurimùm, uir alioquin doctissimus, & multæ lectionis: sunt etiam qui hoc Oleastri lignum esse credant.

DE TARO, *id est, Xyloaloe fissili, leui, & aromatica.* CAP. VIII.

TARVM uerò, quamuis Agalochi species sit, & ab Aëtio Xyloaloë appelletur, diuersum tamen penitus à prædicto Agalocho existit. Crassiore siquidem multò est trunco, ut uix utraq́ manu amplecti possit: materiam, & rectos gracilesq́ pectines instar fichtę habet, quapropter facilè in parua etiā frusta findítur: colore uerò ab abiete multū differt: fuscū enim in cinereo existit. Et ut plurimū maculosum, præsertim si per transuersum incidatur, partim enim fuscis, partimq́ cæsiis uenis distinguitur, optimum erit in quo nigredo superet: pondere etiam prędicto multò leuius est, nec aquæ iniectum submergitur, nisi multis in ea diebus maduerit. Saporem habet aromaticum, per totum os, ob partium tenuitatem se diffundentem: odorem uerò siue tritu siue prunis impositum, suauissimum: qui à gustato etiam ad cerebrum ascendat.

DE TARO CRISPO. CAP. IX.

AFFERTVR & aliud ex India Tarum, prædicto simillimum, leniter sinuosis pectinibus, fluctuanti aceris tuberi simile, colore pallidius, materia rarius, odore & sapore imbecillius multò. uidetur tamen ex eadem arbore desumptum esse, atq́ à radice potius quàm caudice (nam radices arborum Crispiores plerumq́ sunt quàm ipsi caudices.)

DE CINAMOMO CHARACIO, *id est, usuali.* CAP. X.

CINAMOMVM characium, quod nunc ubiq́ simpliciter cinamomum siue canella uocatur, cortex est rectus, longitudine cubiti aut maiore fistulæ, aut cannalis modo concauus, colore in fusco rubescens, cuius crassiores & inferiores partes, alio cinereo, tenui & scabriore cortice uestiuntur, qui, quoniam inutilis penitus existit, deraditur: baculi autem arboris, à quibus deglubitur, pollicis aut digiti crassitudine sunt. Saporem habet ualde acrem, nō cum molestia pungentem, sed iucundū, & supra omnia aromata, suaui acrimonia linguam titillantem. Odorem item suauissimum, siue gustetur, siue alias tritum, aut confractum naribus admoueatur, spirat. Optima autem est interiora corticis pars tenera, & in longum fissilis: exterior enim scabrior existit, & remissiori acrimonia, eaq́ simul adstringente constat. quod uerò cortice continetur, lignum inutile est, ideoq́ ab incolis, ubi nascitur, abiicitur.

DE CASIA AROMATICA. CAP. XI.

CASIAE, apud ueteres multa, quemadmodum etiam cinamomi, genera cognita fuerunt, quæ multis seculis iam delituerunt: iam uerò tria rursus afferri cœperunt. Est autem quodlibet horum cinamomo similis frutex aut arbuscula, quatuor plerumque, aut quinque cubitorum altitudine, rectis caudicibus & ramis adolescens, duorum pollicium, aut unius crassitudine: superiores uerò ramuli graciliores sunt. Folia habet densa, laurinis similia, multò tamen maiora, ad Citri potius folia accedentia, utrinque fastigiata, ternas indiuiduasq́ uenas per longitudinem transeuntes habentia, quarum media crassior rectáque est, reli-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 404 sur 645

quæ duę leniter curuãtur,& in arcũ sinuantur,eę à tergo eminent, & euidentiores sunt quam intus. Fructus fert laurinis baccis similes,minores tamen & rubentes,calicibus,seu capulis glandium modo insidentes,qui rarissimè afferuntur. Cortices uerò eius qui iam afferũtur,longitudine cinamomo characio similes sunt,crassiores tamen & nigriores,præsertim duo priores: quorum unus saporem habet acrem & aromaticum,ueluti si quis cinamomum,galangam & Caryophyllos æquis portionibus misceat,modicè insuper glutinosum: alter uerò paulo remissiorẽ, glutinosum in gustu lentorem instar symphyti,reddens. Tertia species gracilior existit,colore & forma ad cinamomũ accedẽs, cui etiam saporem similem habet,sed remissiore acrimonia & glutinoso lentore leniter adstringentem. Quæ uerò passim iam in omnibus pharmacopoliis habetur,appellata Cassia lignea,adulterina est, & à præscriptis diuersa penitus: radicis enim cuiusdã cortex existit,nullum fatu dignum saporem,præter adstringentem habens. Nascuntur uerò omnes Cinamomi & Cassiæ species partim in India, partim etiam in felici & odorifera Arabia.

DE XYLOBALSAMO. CAP. XII.

LIGNVM quod nostra ętate Xylobalsami nomine affertur,tenues gracilesq; uirgæ sunt,cubiti longitudine,aut maiores ex uno caudice,minimi digiti crassitudine enascentes,in plures surculos diuisæ,tenui & cinereo cortice uestitæ,gustu lenem & aromaticam acrimoniam resipientes, odore non admodum uehementi, qui dum teritur,uix percipi potest.

DE NASCAPHTHO, *id est, Thymiamate.* CAP. XIII.

NASCAPHTHVM quod hodie Thimiama,& Storax rubea in pharmacopoliis uocatur,crassi corticis fragmẽta sunt,colore in ruffo nigricantia,quę sola per se aut cum aliis quibusdam ad odores uaporantur: habetq; acrem,nec iniucundum in suffitu odorem, gustu nullam ferè qualitatem præ se fert præter siccantem: estq; huius rei causa,quòd nimis inueteratum ad nos afferatur.

DE NVCE INDICA. CAP. XIIII.

NVX Indica grandis,ouatus & triquetrus est fructus: humani capitis plerũq; magnitudine,duplici cortice, nucleoq; constans. exterior cortex crassus,carnosus,& neruosis uenis per carnẽ in longitudinẽ transeuntibus,plenus est, quo detracto alter subest solidus, lignosusq; cortex, oblongã & paulo minus quã globosam speciẽ referens. Colore propemodũ spadiceus,superficie modicè rugosus,obtusiore capite, rotundo foramine peruius, circa quod duæ aliæ paruæ cauernæ sunt impressæ,his tribus foraminibus faciei aliquam formam æmulatur, ita ut cauernæ oculorum & superciliorum uicem, peruium uerò foramen oris impleat: in altero capite tres eminentiores anguli,in unum angulum desinunt. Nucleus lignoso hocpu tamine continetur,totam eius cauitatem proportionaliter explens, cum recens est: siccatus uerò in cõcusso cortice uacillat & mouetur. Color ei est in rugosa superficie fuscus,intus uero candidus,substantiam habet mediocriter cartilaginosam, pinguẽ & oleosam, recens gustu dulcem,& butyro non salito similem, inueteratus uerò simul rancidam. Habet hic intus cauitatem, qua maturus, & nuper decerpto fructu exemptus,aquam cõtinet gustu dulcem,quę successu temporis exiccatur: ideoq; ad nos allatæ inanem habent cauitatem,propter quam multum nucleo decedit: nam is incisus, qui concauus est, uix minimi digiti crassitudine cernitur, qui cum sicca est, una cum lignoso & integro cortice bilanci impositus, ut plurimum duodecim, tredecim aut quatuordecim uncias pendet: affertur ex India, detracto plerumq; exteriori cortice,cuius neruosę uenę torquendis funibus aptę sunt. Ligneus autem,et nucleo proximus cortex,argento exceptus,& ornatus poculorum uice,in conuiuia recipitur. Durat aliquot annis propter nuclei soliditatem.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 405 sur 645

Nux Indica.

DE CVCI, *id eſt, Nuce Indica minore.* CAP. XV.

NVX Indica minor, quam Theophraſtus Cuci appellat, iam deſcriptæ ſimilis eſt, multò tamen minor: totus enim fructus tres aut quatuor uncias longitudine raro excedit, idē ſuperius latior eſt, quam inferius, ubi pediculo adnaſcitur, figura triquetrus, foris carnoſo uenoſoq; cortice, intus ligneſo cōſtans, quo nucleus cōtinetur oblongus in ſummo quam imo latior, utriuſq; corticis modo triquetrus, unus tamen angulus harum partium acutus eſt: reliqui duo obtuſi ac teretes, color nucleo eſt in ſuperficie fuſcus, intus candidus, habet etiam in medio cauitatem proportione toti fructui reſpondentem, aquoſo humore plenum, paulatim cum exiccatur euaneſcentem. Subſtantia nucleus conſtat primum cartilaginoſa, paulo q; durior quam maior Indica nux, ſed cum inueteratus fuerit, cornu ſoliditate æqua, qui pluribus diebus in calida aqua maceratus teneræ cartilaginis duriciem acquirit. Saporem habet, quemadmodum & odorem ſubrancidum, uelut maior.

DE NVCE *moſchata maſcula uel maiore.* CAP. XVI.

NVX moſchata maſcula, colore rugoſo habitu, intusq; uerſicolore uenarum diſcurſu, nuci moſchatæ ſimilis eſt, maior tamen, oblongiorq;, figura atque

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 406 sur 645

magnitudine ferè ad uulgares palmulas accedit, cuius pericarpium, quale sit, nobis nondum constat. Saporem habet subacrem, aliquantulum tenuem & aromaticum, ideoq; contra difficiles partus eam assumunt Venetæ mulieres. Affertur ex India, non tamen copiosè, sed rarò, cum reliquis aromatibus, præsertim nucibus moschatis, casu quodam iis mixtæ.

DE NVCE MOSCHATA. CAP. XVII.

NVX Moschata insignis est fructus, qui totus, cum ad iustum incrementum peruenerit iuglandis, uiride, carnosumq; putamen adhuc habentis, magnitudine cernitur, triplici, cortice, nucleoq; compositus: exterior cortex carnosa consistẽtia ac crassitudine uirenti iuglandium putamini similis est, cui subest alter tenuior, non continuus, sed in partes sectus, colore in flauo rubescens, qui singulari proprioq; nomine olim macer, nunc uerò macis appellatur. Eo detracto apparet tertius colore in fusco purpureus, aut ruffus, substantia lignosus nec admodum crassus: intra se nucleum cõtinens subrotundum, oblongum, longitudine uncialem, superficie rugosum, colore cinereum, intus spadiceis candicãtibus, discurrentibus intortisq; uenis uersicolorem, substantia subpinguem, cum pungitur, rubentem oleosumq; liquorem è plaga emittentem, in contundendo fragilem. Saporem habet quemadmodum & odorem tenuem, suauiter acrem, iucundum, ualdè aromaticum & adstringentẽ, qui nux moschata uocatur, & decorticatus ex India affertur. Afferuntur etiam integri fructus melle conditi, quos nuper cœperũt adulterare, eius singulis nucleis, uiridi iuglandiũ putamini diuiso, impositis, & rursus composito, qui dolus facilè deprehenditur, mollicia, sapore, & qua diuisa erant commissura. Carnosus enim moschatæ nucis cortex iucundum habet saporem, solidioremq; cõsistentiam, iuglandis uerò austeriorem, & molliorem. Similiter quoq; excipiuntur Limonum & Chebulorum (quos sic uocant,) conditorum carne, sed hic dolus commissuris deprehendendus est, quoniam condita eorum caro, gustu ferè nihil à nucis moschatæ carnoso putamine differt. Medius autem cortex, quem macem uocamus, saporem & odorem habet nucleorum Tedæ pingui commixtorum, ideoq; amariusculus est, magisq; caput tentat. Lignosus postremò cortex, gustu insipidus existit. Eligito nucleos maiores, ponderosiores, solidiores, intus spadicei coloris plurimum, candicantis autem ac pallidi minimum habentes, & copiosiorem tenuioremq; liquorem è plaga remittentes.

DE MACE, *id est, medio Nucis moschatæ cortice.* CAP. XVIII.

DE Mace, seu ut ueteres uocant, Macere, iam in Nucis moschatę descriptione, ceu de parte eius diximus, quare denuo de ipso uerba facere opus nõ esset, sed cum singulari nomine appelletur, ac seperatim per se solum, ceu sui generis medicamentum ex India afferatur, atq; reponatur, non malè me facturum existimo, si proprium ei & peculiare caput tribuero. Est igitur Macis seu Macer nequaquam exterior, ut hactenus nobis traditum est, sed medius nucis moschatæ cortex, inferius ubi pediculo proximus fuit, coniunctus, reliqua sui parte diuisus & inæqualiter dissectus, colore in flauo rubescens, non adeò crassus, substantia ferè cartilagineus, friabilis, & subpinguis cum pungitur, moschatæ nuci similem liquorem è plaga fundens. Odorem & saporem habet nucis moschatę paucę pinguiq; Tedę commixtę. Eligendum est integrum crassissimum, fuluum seu rubentius, copiosiorem liquorẽ ex impressa plaga fundens, pinguissimum atq; ponderosissimum.

DE FAVFELE, *id est, auellana Indica.* CAP. XXIX.

FAVFEL, quod Arabum Medicorum interpretes, Indicam auellanam nominant, longitudinis uncialis fructus est, inferius sublata basi, tu binata

cauernu-

cauernula, modicè concauus, ſuperius teretis coni figura in mucronem definens, qui ſupra menſam baſi collocatus, cauitatem tegit, erectæ pyramidis figuram imitans, foris cinereo aut ſubfuſco colore, tenuibuſq; rugis, intus uerſicolore uenarum diſcurſu, nuci moſchatæ ſimilis. Saporem habet mediocriter adſtringentem, odorem uerò nullum fatu dignum Affertur ex India, ſed rariſſimè, nec niſi caſu aliquo cum aliis aromatis, præſertim Zingibere. Eligito maximos, ponderoſiſſimos & guſtu uehementius adſtringentes.

DE NVCE STYRACINA. CAP. XX.

A. *Styracis fructus, uidetur fructus.* B. *Granum quoddam ruſſum, quod apud pharmacopolas cum Styrace calamite inuenitur.* C. *fructus quidam cum Styrace rub. apud pharmacopolas.*

NVX Styracina globoſæ figuræ fructus eſt, mediocris auellanæ magnitudine, duplici cortice nucleoq; conſtans, exterior cortex carnoſa ſubſtantia & in uiridi cęſio colore, ſupremum amygdalę putamen refert, is in maturitate tribus rimis in tres partes dehiſcit: alterum lignoſum, durum, flauum, aut ſubruffum corticẽ oſtendens, quo continetur nucleus pinguis, oleoſus, guſtu acris, odoratus & reſinoſæ Styracis qualitatibus reſpondens, ſed multo acrior, & fauces ſcarificans: affertur ex Aſia minore frequenter unà cum Styrace. Eligendæ ſunt maturæ, recentes, rubeſcentes & minus rancidæ, uetuſtate enim nuclei rancorem contrahunt propter oleoſam ſubſtantiam.

DE NVCE VOMICA. CAP. XXI.

NVX uomica, qua hodie utimur, fructus planus, compreſſus, orbiculatus, latitudine uncialis, craſſitudine ſextam unciæ partem non excedens: ſuperficie, in cæſio candida, ad inclinationes ſplendente: tactuq; propemodum holoſerici molliciem habente, breui denſeq; ſtipata lanugine obſitus, quæ deraſa, comminuto Amianto ſimilis exiſtit, in medio utrinq; obſcurum, ceu umbilicum, parum & uix euidente tuberculo referens, concretione duplex, atq; in duos orbiculos fiſſilis. Subſtantia, ſeu materia cõ ſtat candida, dura, ſolida, & infragili, ueluti cornu, tritu & contuſu difficillima, niſi arida ramenta contundantur, quæ & ipſa maximo labore uix teruntur. Cũ in duos orbiculos finditur, uterq; in orbis circumferentia exiguum foramen habet, quo continetur germinaturæ, & ex ſemine hoc fato exituræ plantæ rudimentum: exiguo pediculo, & ueluti paruo Tiliagineo aut Hederaceo, uenoſo, duplicique folio conſtans, tam exquiſita perfectaq; figura, ut cum ueri folii conſummata forma de perfectione certet, eius unica tantum pars, hoc eſt pediculus, prædicto foramine uel cauerna continetur, foliola uerò duplicis fructus commiſſura, clauduntur. Saporem habet

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 408 sur 645

absq; ulla adstrictione, uehementer amarum, ideoq; nauseam & uomitum prouocantem, unde nomen inuenit.

DE ANACARDIO. CAP. XXII.

ANACARDIVM oblongus est fructus, aliquantulùm planus, & in latitudinem quãdam compressus, longitudine ut plurimùm uncialis, anteriori parte in rotundum obtusumq; mucronem attenuatus, posteriori uerò ac latiore crasso, angulosoq; pediculo adhærens. Colorem habet nigrum & splendentem, formam uerò, auium corda aspectu æmulantem, unde etiam nomen accepit, substantia ei diuersa est: intus enim planum candidumq; nucleum claudit, hunc ambit reliqua eius pars ceu cortex, quę incisa, cauernosa & foraminibus, tophi, aut pumicis instar plena est, crassiusculum, uiscosum, glutinosum, lentum, & in ruffo nigrum liquorem cauernosis anphractibus continens, cùm inueteratus fuerit arescentem & coagulatum, spumosum, exiccatumq; sanguinem, unà cum cauernulis referentem. Saporem nucleus habet, primum dulcem, mox acrem, & paulatim eò usq; adstringentem, donec linguã, palatũ ac fauces planè cõtrahat: melligo uerò eius, seu glutinosus liquor, gustu nucleo respõdet, multò tamẽ asperior est, ac uehementissimè adstringit, adeò, ut fauces in angustiam constringat, & strangulationis periculo respirationẽ detineat, contumaciter dentibus, linguæ atq; palato adhærens, idem paulò largius gustatus aut assumptus, uescentes strangulat & interimit. Eligito nigerrima, ponderosissima, candidum, recentemq; nucleum, & copiosiorem ac fluidiorem liquorem habentia: durat pluribus annis antequam uetustate corrumpatur. Affertur ex transmarinis partibus ad nos in Europam.

DE BALANO MYREPSICA. CAP. XXIII.

BALANVS Myrepsica, quam Arabes granum Ben appellant, fructus est, ut plurimùm oblongus, figura triquetrus, colore candidus, aut in candido cinereus: cortice & nucleo constans. Quale autẽ pericarpium habeat, nobis adhuc incognitum est, nam calice & pericarpio suo exemptus, in Europam affertur. cortex modicè lignosus ei est, interimq; fragilis, & propter raritatem leuis, quo clauditur nucleus, proportione corticis cauitati similis, colore tam foris quàm intus candidus, substantia pinguis & oleosus, in superficie tenui: fungosoq; uelamine circumdatus: sapore subdulci, subamaro, & tenui: saliuam, nauseam atq; uomitum ciens, præsertim cum intra corpus sumptus fuerit. Eligenda est colore undiq; candida, plenum candidum, minimè rugosum, neq; rancidum, neq; flauum nucleum habens. Affertur ex Syria & Aegypto in Europam.

DE SILIQVA *Indica, id est, Cassia fistula, quam ueteres Fabam Indicam uocarunt.* CAP. XXIIII.

SILIQVA Indica quæ à ueteribus Faba Indica, à recentioribus uerò Cassia solutiua, seu Cassia fistula nominatur, siliquaceus est fructus, uiginti unciarum, duorum aut trium dodrantum plerumq; longitudine, digitali, pollicari, nonnunquam etiam maiori crassitudine, interdum rectus, frequenter etiam leniter incuruatus, atq; figura teres, lignoso cortice, ligneis interseptis, pulpa atq; seminibus cõstans. Cortex illi est tenuis, foris niger, reliqua sui parte pallidus duas cõmissuras sutiui futuras habens per longitudinem transeuntes, sibiq; inuicẽ oppositas, quibus, malleo leniter percussus, dehiscit: tota siliqua intus nigra, subliquida, dulciq; medulla, seu pulpa repletur, nõ tamen continua, sed planis, tenuibus, transuersis, ligneisq; orbiculis, breui interuallo, distincta, crebroq; interseptа: in omnibus interstitiis singula sunt semina, tertiam unciæ partem longitudine implentia, latitudine paulò minora, cordis figura turbinata, aliquantulum in planum compressa superficie tenus, pallida aut ruffa & nitida, substantia solida ueluti cornu, aut cartilago lenta, uulgaris siliquæ non inæ qualia aut dissimilia, in quorum commissura, flauum duplexq;

ceu

ceu folium continetur, germinaturæ & ex terra prodituræ plantæ rudimentum: crassioribus autem siliquis, & pollicem excedentibus nulla insunt semina, rarissimè enim illis contingunt. pulpa inueterati fructus paulatim omninò exiccatur: quò fit, ut ad motum intus crepitaculi instar resonent, qualis reiicienda est ementibus, atque eligenda crassissima, ponderosissima, atque intus liquidiore pulpa repleta. Affertur ad nos ex Aegypto & India.

DE CARPESIO. CAP. XXV.

CARPESIVM arboris Asianæ coaceruatus quidam fructus est, cuius hęc est constitutio: pediculi ab arbore exeunt in rotundum, et crassius capitulum desinentes, à quo undique plures exeunt teretes fructus, ut plurimùm incurui, deorsum pendentes, figura siliquacei, foris nigri, ac ueluti geniculati, modicéque apparentibus angustijs, breui interuallo præcincti, substantia neruosa, uenosa, & propterea difficili distractu, pinguique liquore madida constantes: semina intra se contigua, purpurea, nitida, & gigartis similia: sed paulò maiora claudentes, longitudine plerumque sextantales, paulò longiores, frequentius tamen breuiores, crassitudine quartam unciæ partem æquantes, & nulla commissura neque sponte, neque ui dehiscens. Saporem uenosa eius ac pinguis pars habet acrem, feruidum, aromaticum, & caput tentantem: odorem uerò similiter acrem, uehementem, nares ferientem, & caput implentem, maximéque si frangatur aut contundatur. Semina gustu iniucunda, & rancida sunt, ideóque eximendum atque abijciendum, cùm intra corpus assumendum, aut medicamentis aroma hoc miscendum fuerit. Eligito nigrius, ponderosissimum, pinguissimum, copiosiori liquore friantium digitos inficiens atque perungens, siue à pediculi capite adhuc dependeat, siue ab eo deciderit. nam utrumque simul ad nos ex Syria Asiáque affertur.

DE AMOMO. [*sic uocat Rosam Hierichuntis uulgò dictam, non probo.*] CAP. XXVI.

AMOMVM paruus est & dodrante breuior fruticulus, substantia lignosus ab uno caudice, seu trunco minimo digito graciliore, plures emittens ramulos, qui & ipsi rursus in numerosos cirrososq; surculos distrahuntur, in seipsos introrsus conuolutos, fractu difficiles, & colore spadiceos. Corticem crassiores eius ramuli flauum, aut candicantem habent. totus frutex contracto habitu uuæ figuram æmulatur. Semen interiore sui parte conuolutis surculis tectum continetur, copiosum in singulis pericarpijs geminum, alioquin circa pediculos numerosum, atque uuæ modo racemosum, quod in conuoluto frutice uix apparet, qui si aqua aut uino maceretur, extensis humore surculis diffunditur, & undique in latitudinem expanditur, omnes seminum racemulos ostendens, humore autem postea exemptum paulatim exiccatur, & rursus in pristini habitus figuram intuolutis cirris contrahitur. Odorem totus fruticulus habet acrem, suauem, aromaticum, caput replentem et somnum conciliantem. Saporem autem similiter acrem, linguam Carpesii instar mordentem, iucundum, atque aromaticum. Eligendum est recens, integrum, non comminutum, ponderosum, semine flauo aut subruffo adhuc plenum. Affertur ad nos ex Syria, ab ijs qui Hierosolymam religionis gratia hactenus hinc profecti sunt: eoq; ad imposturas suas hucusque usi sunt monachi & sacrificuli, simplici & credulæ plebeculæ persuadentes, rosam id esse circa Hierichum, in sancta terra natam, ideò in Natali Saluatoris nostri nocte atq; ipsa Natiuitatis hora, sponte sua, diuinitus aperiri & diffundi, maxima & execrabili impostura hoc mendacium hominibus inculcantes, reuera enim sponte expanditur nunquam, nam quotiescunque, & quandocunque uolueris aperitur, si aqua aut uino perfusum macerueris, eodem illi quoque modo expansum populo ostenderunt. quapropter Amomum ad nos delatum, ignauum tum odorem, tum saporem habet, cùm toties maceratum, in humorem qualitates suas, natura tenues & dissolubiles, deposuerit,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 410 sur 645

DE MELLIGETTA, *id est, granis Paradisi, seu cardamomo piperato.* CAP. XXVII.

MELLIGETTA oblongus est fructus, & magnitudine, figura propemodum ouo æqualis, folliculo similis, cortice constans uenoso, fractu cõtumaci, subruffo, aut in pallido fusco supernum pythmena, inferius pediculi uestigium habens, intra se nitidis, angulosis, pipere minoribus, superficie ruffis, intusq; candidis seminibus, crebris, fungosisq; mẽbranis distinctis & interseptis plenus. Gustu feruidis ut piper & Zingiber, quibus odore etiam nõ dissimilia sunt. Cortici nulla ferè in gustu qualitas. Afferuntur ex India, & regno Melli: cortici exempta eius grana, raroq; folliculo inclusa: eligenda sunt nitida, ruffa, superficie extenta, minimeq; rugosa, solida atq; ponderosissima.

DE CARDAMOMO MAIORE. CAP. XXVIII.

CARDAMOMVM maius, Melligettæ similis fructus est, minor tamen, longitudine rarò sextantem superans, superius iuxta pythmena latior, inferius propè pediculum angustior, & ficus aut piri modo turbinatus, nullam cõmissuram habens qua aperiri queat, colore foris in cinereo subruffus, uenoso & distractu difficili cortice constans: intus seminibus crebrò membranulis interseptis ac distinctis. Colore, figura ac magnitudine Melligettę granis similibus, obtusioribus tamẽ angulis, plenus. Saporem grana habent quemadmodum & odorem ualdè iucundum, aromaticum, tenuem, subacrem, ac modicè amarescentem. Cortici nulla est in gustu gratia, ideoq; eo exempta semina ad nos ex Syria & Aegypto afferuntur, quamuis interdum etiam integri fructus, quales iam descripsimus, aduehantur. Eligito grana eius nitidiora, ponderosiora, at odoratissima. Fructus autem integri probantur maturi, hoc est superficiem extentam habentes, undiq; precluſi, neq; exinduſtria aperti, neq; teredinibus corrosi, ponderosi, & cõsummatis densęq; in se farctis seminibus pleni. Errant quotquot dicunt, Melligettam, maius Cardamomum esse, Cardamomis enim tenuis minimeq; feruens, sed gratus ac iucundus est sapor, Melligettæ uerò piperis instar acerrimus: qua de re alibi in scriptis in Dioscoridem commentariis disseruimus.

DE CARDAMOMO MEDIOCRI. CAP. XXIX.

EST etiam aliud Cardamomum, figura oblongum, triquetrum, utrinq; acuminatum, colore in candido fuscum, quantitate grandi auellanæ nuci æquale, maiore Cardamomo minus, minore uerò maius, ideoq; mediocre à nobis nominatum, intus densè in se farctis, maioriq; Cardamomo similibus granis plenus: cortice constat prædicti instar, uenoso, sed multo tenuiore, in tribus suis angulis, quibus maturum dehiscit, singulas commissuras habet. Gustu Cardamomo maiori grana eius respõdent. Affertur & hoc ex Aegypto & India, sed paucissimum, idq; perquam raro, cum utroq; Cardamomo.

DE CARDAMOMO MINORE. CAP. XXX.

CARDAMOMVM minus mediocri per omnia simile est, paulo tamen minus, candidiori, paulo tenuiori cortice, & trium angulorum commissuris dehiscente uestitum, quo detracto semina apparẽt densè in se farcta, nullis membranulis distincta, maiori cardamomo similia, paulo minora, magisq; angulosa, in ruffo cineracea, atq; tam arctè sibi ipsis coniuncta, ut unum semen figura bubulos renes æmulans, appareant esse. Saporem grana habent ualdè aromaticum, tenuem, maioriq; Cardamomo similem, sed paulo tenuiorem. Affertur & hoc ex Aegypto & India, folliculis suis exemptum, nõnunquam etiam una cum folliculis, idq; copiosius quam maius, solumq; uulgo hodie cognoscitur: maius enim cum parcius aduehatur paucissimis notum est: probatur quod maioris, notas habuerit.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 411 sur 645

DE CARYOPHYLLO *immaturo aut minore.* CAP. XXXI.

CARYOPHYLLVS immaturus aut minor, exiguus fructus est, in India nascentis paruæ cuiusdam arboris, solidam, ponderosam, duramq; materiam, & lauri folia habentis, uulgo per Europam Caryophylli appellatione cognitus, absq; immaturi adiectione: decerpitur enim, cum floret, cum adhuc est secuturi fructus rudimentum: longitudinem habet transuersi digiti, aut uncia minorem, formam uerò exigui & obtusi claui: nam gracili eius corpori latiusculum & quadrangulum capitulum insidet, in angulis quatuor eminentiis dentatum, lacunulæ, aut quadrati alueoli instar, superius modicè excauatũ, conuexo, concauóq; ceu tuberculo tectum, friatu facili: quapropter hæc capituli pars, non in omnibus Caryophyllis cernitur, cum solidius eorum corpus, fragilius, in tanto itinere atterat. Materia constat cartilaginosa, modice lignosa, lenta, infragili, tritu difficili tam foris quàm intus, in nigro & rubente colore fusca: pinguem, oleosum, tenuemq; liquorem, cum pungitur, è plaga remittente. Saporem habet piperis modo acrem, tenuem, ualde aromaticum, simul adstringentem, & linguam ueluti stupore quodam afficientem. Odorem quoq; aliorum aromatum modo iucundissimum. Probatur nigrior, solidior, ponderosior, & copiosiorem liquorem ex inflicta plaga fundens. Affertur ut dictum est ex India.

DE CARYOPHYLLO *maturo, seu maiore.* CAP. XXXII.

CARYOPHYLLVS maior, nihil à minore differt, præterquam quòd ille immaturus, hic uerò maturus sit: relictus enim in arbore sua, quoad iustum capiat incrementum, acerbus seu minor Caryophyllus, in maturum atq; maiorem cõuertitur, qui hodie ab omnibus tam Medicis quam Pharmacopolis Anthophyllus uocatur, figura oblongus, in medio crassior, magnitudine mediocri auellanæ, aut potius Corni uel oliuæ nucleo similis & æqualis, superius quadrangularem pythmena, quam in Caryophyllo, capitulum à nobis dictum habens. Cortice foris uestitur tenui, quo detracto, duplex apparet nucleus, ideoq; in duas partes fissilis, incurua & sinuosa commissura compactilis, ligni aut cornu instar solidus trituq; difficilis. Saporem cortex eius, Caryophyllo minori similem habet, nucleus uerò multo remissiorem.

DE FESTVCIS *Caryophyllorum.* CAP. XXXIII.

FESTVCAE Caryophyllorum, aliquibus fusti, aut fustichi nominati, graciles oblongiq; sunt surculi: quibus ceu pediculis, ipsi Caryophylli adnascũtur, colore & substantia Caryophyllo æquales, gustu uerò paulo remissiores, hi ex Caryophyllis separati seorsim ab aliquibus seruantur. Eligantur nigriores, pinguiores, liquorem fructuum modo remittentes, odore atq; sapore ad minores Caryophyllos proximè accedentes.

DE PIPERE LONGO. CAP. XXXIIII.

PIPER longum, oblongus est iulus, in India nascens, gracili pediculo dependens, Coryli aut Betulæ arborũ apud nos nascentium, iulis similis & æqualis, longitudine plerumq; sesquiuncialis, crassitudine tertiam aut quartam unciæ partem rarò excedens, colore ut plurimum cineraceus, aut fuscus, figura teres, in superficie numerosis & paruis eminẽtibus, ceu uerrucis, obliquis contiguisq; ordinibus dispositis, tuberosus. Semina sub omnibus tuberculis singula latitant, colore foris rufa, intus candida, figura milio similia, paulò tamen minora, nõ nisi fracto iulo apparentia, quę perfecti secuturiq; piperis rudimenta sunt. Saporem habet modicè amarescentẽ, uehementer acrẽ, & ignis modò feruidũ, non tamen è uestigio linguã pungentem, propter excremẽticei, ac nondũ percocti humoris copiam, cuius culpa etiã facilè à teredinibus perforatur. Odorẽ spirat modicè aromatũ instar iucundũ. Eligendũ est recẽs, magnũ, solidum, minimè corrosum aut perforatũ, põderosum, seminibus intus, eo quo dictum est modo dispositis, plenum, ac si in aqua decoquatur, aut pluribus diebus maceretur, minimè diffluens: quod uerò huiusmodi nõ

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 412 sur 645

fuerit, ceu inueteratum atque fictitium reprobandum est: adulteratur enim multis modis quos consulto hoc loco præterimus, ne potius imposturas tradere ac docere, quàm dolos deprehendere, uideamur.

DE PIPERE *albo & nigro* CAP. XXXV.

PIPER album atque nigrum ex longo fit, dehiscentibus eius iulis, & ab inuicem recedentibus, increscentibûsque, intus contentis miliaceis granis, donec in oblongos racemulos obliquis seminum ordinibus plenos diuisum, quadrantalem, aut maiorem consequatur longitudinem. singulis granis rotunda figura, & Viciæ magnitudo est: ita ut duodecim grana perfecta, obolum pendeant, nonnunquam pauciora: frequentius autem plura. eadem principio uirent, quo tempore inter exteriorem, tenuem, extentúmque corticem, & nucleum cauitas quædam inanis intercedit, quæ paulatim matureſcentibus nucleis repletur: cum autem ad iustam magnitudinem peruenerint, foris nigra fiunt, & rugis contrahuntur, partímque medullæ contumaciter cohærentem corticem habent, quæ nigrum, & simpliciter uocatum Piper sunt: partim uerò non rugoso, tenui, & facilè ab extento candidóque nucleo, recedente cortice, ueſtiuntur, quę candidum Piper sunt. Vtrumque odoratum & gustu acerrimum, feruidissimumq; est, odoratius tamen acriusq; candido nigrum sentitur: ideóque medias habet candidum, inter longum & nigrum qualitates: tardius enim longi, citius candidi, citissimè autem nigri acrimonia gustu percipitur, quamuis Dioscorides candidum, (quoniam acerbum sit) utroque ignauius esse tradat, quàm benè non uideo, cùm absurdum quiddam inde oriatur: nam idem noster Dioscorides nigro ignauius candidum ideò esse ratiocinatur, quoniam acerbius, hoc est immaturius sit nigro, ergo cùm longum quoque acerbius, immaturius imperfectiusq; sit candido, sequitur necessariò longũ Piper omnium esse ignauissimum, ergo uidetur aut hæc ratiocinatio nullum in ueritate locum habere, aut Dioscorides malè tradere, candidum tam longo quàm nigro ignauius esse, qua de re in libris de qualitatibus & facultatibus medicamentorum latius disseremus, in quibus plures huiusmodi controuersias diiudicabimus. probatur in nigro maximum, solidissimum, ponderosissimum, & paucissimis rugis contractum. In candido albissimum, maximum, solidissimum, ponderosissimum, superficie extentum & minimè rugosum.

DE BRESMATE, *id est Pipere abortiuo.* CAP. XXXVI.

BRESMA siue Brasma imperfectum & uelutí abortiuum est Piper, colore & magnitudine nigro simile, sed inane & ualdè leue, gustu quoque nigrum æmulans, sed imbecillius, quod à nostris negociatoribus Gerbelier nominatur, prædictis tribus Piperis speciebus in omni usu, (præsertim in medicina) postferendũ.

DE CVBEBIS. CAP. XXXVII.

CVBEBAE longè diuersi sunt à Carpesio fructus, figura rotundi, & nigro Piperi similes, paulò tamen minores, oblongis rectisque pediculis adhærentes: colore in cineraceo fusci, acu aut cultello puncti, Cariophylli modo liquorem remittentes, qui ab Indiæ, in qua nascuntur, incolis partim cum adhuc acerbi sunt, partim cùm ad iustam maturitatem peruenerint, colliguntur: hinc est quòd immaturæ leues sint, superficiémque habeant rugis contractam, intus autem in corticis inani concauitate nucleum exiguum, flaccidum & tabidum. Maturæ uerò in superficie sunt æquales, extentæ minimèque rugosæ, intus autem cæsio, tritu facili & consumatæ magnitudinis nucleo plenæ ac distentæ, ideoque acerbis ponderosiores. Saporem acerbæ, hoc est, ante maturitatem lectæ, habent ualdè aromaticum, acrẽ & mediocriter amarum, subtilem, cum maxima tenuitate ad caput in gustu euaporantem.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 413 sur 645

porantem. quæ uerò ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, guſtu minùs acres, minuſq; amaræ ſentiuntur, magnam penetrabilis & uaporabilis ſaporis partem & ipſæ retinent, imbelliores itaq; acerbis maturæ ſunt Probantur acerbæ, quæ rugoſæ, inanes, leues, & ualde aromaticę tam guſtu quàm odore fuerint: maturæ autem quæ maiores, ponderoſiores, foris æquali ſuperficie minimeq; rugoſa, intus plenæ & nequaquam inanes ſint.

DE CARPOBALSAMO. CAP. XXXVIII.

CARPOBALſamum quod ad nos fertur, hoc nomine parui, oblongi, & utrinq; acuminati ſunt fructus, duplo aut triplo pipere maiores, duplici cortice & nucleo conſtantes. exterior cortex craſſior eſt, ruſſumq; in fuſco colorem habet, & quatuor euidentes commiſſuras per longitudinem tranſeuntes, quibus pòſt maturitatem aperitur: exterior uerò tenuior eſt & candidus, clauditq; intra ſe candidum pinguemq; nucleum. Saporem & odorem habet acrem, tenuem & ualdè aromaticum, inter Carpeſium, Cardamomum atq; Cubebas medium. Optimum eſt grande, plenum, pingue, & liquore Balſami in exteriori cortice plenum, ſapore atq; odore uehementiſſimo. Adulteratur ualdè ſimilibus granis, quæ multò imbecilliòribus qualitatibus & mediaſtino ſepto, per longitudinem nuclei tranſeunte, à dicto Carpobalſamo dignoſcuntur & diſtinguuntur. Affertur ad nos ex Aegypto, ſed ualdè inueteratum.

DE CVCVLI *fructibus.* [*Vulgò Cocce de leuant nominant.*] CAP. XXXIX.

CVCVLI fructus ſunt in Aegypto naſcentis furioſi Solani: † racemoſo, dũ adhuc in matre ſua hęrent, habitu, nouẽ, decẽ aut duodecim acinis ab uno pediculo corymbi figura dependentibus: nigra, ſuccoſa, molliq; carne, lignoſo cortice, & nucleo cõſtantibus, quorũ caro paulatim, exiccato eius ſucco, tabeſcit & rugis cõtra hitur antequã ad nos è tam longinqua regione perferãtur. Singulis acinis ſiccatis auellanę paruę magnitudo eſt, & rotunda, aliquantulùm oblonga figura, & circa annexum modicè renum inſtar ſima. Nucleum habent candicantem, pinguem, ſinuoſo, contorto, & lignoſo diſtinctum interſepto, ſapore amaricantem, ſubdulcem, & modicè tenuem, quo ad capiendos piſces utuntur. Eligito maximos, ponderoſiſſimos, & candido nucleo intus repletos, nam ad nos allati, ut plurimum inanes & leuiſſimi ſunt.

† *Hiſtoriæ ad pud Dioſcoridẽ; & Theophraſtum non reſpondet.*

DE THAMARINDO, *id eſt, Acacia Indica.* CAP. XL.

THAMARINDVS Ceratio, hoc eſt Siliquæ ſimilis & æqualis fructus eſt, in India naſcens, foris in ruſſo niger, ſplendens, tactu mollis, ſuccoſa & melis deſpumati ſpiſſitudine, liquore plena, per longitudinem neruis uenoſa, ac ſiliquis craſſiori carne conſtans, quo continentur contigua, in angulos & planiciem compreſſa, cartilaginea ruffaq; aut flaua ſemina, nigro & friabili cortice ueſtita: duplicia, duabus ſeparabilibus partibus compacta, in fructus longitudine diſpoſita, magnitudine fabis æquali paruis aliquantulùm maiora, ita, ut terna aut quaterna drachmam pendeant. Saporem melliginoſus carnis ſuccus habet uehementer acetoſum, ſubdulcem & adſtringentem. Caro autem guſtu ſucco reſpondet, ignauior tamen minuſq; dulcis exiſtit, quamuis fortius quàm ſuccus adſtringat. Semina poſtremò uehementius etiam carne adſtringunt, paululum acetoſæ qualitatis habentes, dulcedinis uerò nihil. Orientales populi expreſſo eius ſucco ceu præſtantiſſima parte, in medicamentis utuntur, nobis carnem & ſemina, hoc eſt abiectas reliquias mittentes: probatiſſimi in nigro purpurei, ſuccoſi, non tamen aceto perfuſi, atq; ualde in guſtu acetoſi.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 414 sur 645

DE MYROBALANO INDO. CAP. XLI.

MYROBALANVM tam Græci quàm Latini autores fœminino genere proferunt, cùm à Balano fœminini generis nomine uocabulum hoc compositum sit: posteriores uerò, & barbari, grammaticis præceptis non satis instructi, atque bonos authores neque curantes, neq; obseruantes, ad hunc usque diem masculinum genus eis tribuunt, quarum tres tantùm differentias uetustiores Arabes medici tradiderunt, uidelicet Indas, Chebulos & Citrinas, de Belliricis ac Emblicis seorsim, ceu sui generis medicamentis differentes: recentiores uerò etiam hos duos fructus Myrobalanis annumerant, quinque earum differentias colligentes, quas hoc distycho comprehendunt. *Myrobalanorum species sunt quinque bonorum, Citrinus, Kebelus, Bellericus, Emblicus, Indus.* Reuera autem neque Bellericus, neque Emblicus ex earum numero sunt, cùm nullam habeant in figura cum Balano, hoc est, glande, similitudinem: glandes enim oblongæ sunt: hi uerò fructus duo, globuli modo rotundi. At quoniam similiter Myrobalanis adstringant, uentrémque aliquantulùm comprimendo subducant, ac lignosos, ut ipsæ, habeant nucleos, usum est recentioribus, hos quoque Myrobalanorum generi adiicere, quorum uestigianos etiam sequemur, eodem ordine eas descripturi, sumpto ab Inda principio, cuius etiam Plinius in Palmularũ enumeratione meminit. Porrò una eademq; arbor omnes tres Myrobalanorum differentias gignit, ex quibus Inda seu nigra, acerbus, immaturus, & adhuc adolescens fructus est, ideóque nullum intra se nucleum habet, sed quoddam cauitatis secuturum nucleum excepturæ rudimentum: magnitudinis est incertæ, quoniam tam intempestiuè, quàm tempestiuè colligitur. Hinc est quòd aliquæ earum unciam, aliquæ etiam sesquiunciam longitudine excedant. Colorẽ habent foris in uiridi fuscũ & pallescentem, qui tamen non nisi in absterſaet lota apparet: nam cũ copiosè afferatur, inuicem confricantur & atteruntur, detritoq; sibi fusco puluere, in nigrum colorẽ tinctæ conuertuntur, figurã habet Oliuæ & utrinq; turbinatam. Carne constat densa, solida, ponderosa, dũ confringitur splendẽte colore nigra aut fusca, gustu uehementer adstringente, aliquantulũ acida, subdulci, tenui, saliuam prouocante, ideoq; sitim arcente, & oris halitũ cõmendante. Odorem nullum satu dignũ siccata spirat. Eligito neq; minimas neq; maximas, sed mediocres, longitudine uncia paulò breuiores, aut ad summũ unciales, ponderetriobolares aut 2 ℈ nonnunquam excedentes, simulq; densas, solidas, intus nigerrimas, & splendentes: foris autem in citrino & fusco colore, si abluantur, uirescentes: minus rugosæ, nulloq; aut admodũ exili & compresso cauitatis rudimento inanes.

DE MYROBALANO CITRINA CAP. XLII.

MYROBALANVS citrina ex Inda fit: relicta enim in arbore sua Inda quoad increscat & matureſcere incipiat, concepto intus ligneo semine, in eã quam citrinam nominauimus, euadit: longitudine sesquiuncialẽ et nonnunquam maiorem, crassitudine uerò media & tumenti parte digitalem, utrinque in mucronem desinentem, quinque angulis per longitudinem transeuntibus inæqualem, modicè rugosam, tenui cortice, densa solidaq; carne & semine constantem. Cortici color est citrinus: carni ex citrino ad ruffum uergens. Semen eius lignosum, candidũ, angulosum, rugosum, scabrũ, ualde durũ, figura oblongũ: corni semine duplo, triplo, aut quadruplo maius, intus candidũ oblongum, utrinque acuminatum nucleũ tenui, pallidáque cuticula uestitum claudens, figura & sapore Pineo nucleo similem. caro gustu Indæ respondet. Probatissimæ sunt maiores, maximè citrinæ minus rugosæ, densæ, crassæ, & in fracturis splendente subruffaq; carne, minoríque semine prẽgnantes, & pondere duas drachmas et scruplum æquantes.

DE MIROBALANO CHEBVLO CAP. XLIII.

CHAEBula appellata Myrobalanus fit, cùm citrina ad consummatam maturitatem peruenerit, quę Citrinæ figura, carne, semine & nucleo per omnia respondet

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 415 sur 645

respondet, maior tamẽ est, molliorique, crassiore, & minus fragili carne constat, colore tam foris quàm intus nigra, gustu citrinæ aut Indæ simili. Eligantur maximæ, ponderosissimæ: foris, cum abluuntur in citrino puniceoque colore nigræ, carnem crassiorem, nigriorem, lentam, mollem, & fractu ob succi copiam difficilem habentes ad trium drachmarum pondus quam proximè accedentes.

DE MYROBALANO Bellirico. CAP. XLIIII.

MYROBALANVS quæ Bellirica appellatur, à prædictis tribus differt, in alterius generis quàm illæ, arbore nascens, figuram habet rotundam aut modicè oblongam, superficiem fuscam, æqualem, in longitudine quinque ut plurimùm angulis distinctam, magnitudinem uerò maioris gallæ, pondere quatuor aut quinque scrupulos superans aut æquans, tenui carne, & magno, ligneo, duroque semine constans Chebuli semine multò maiori, drachmę põdus leuante, & intus oblongo, acuminatum & auellanæ propemodũ æqualem nucleum claudente. Saporem caro eius habet proximè ad prædictarum Myrobalanorum qualitatem accedentem: substantiam uerò illis rariorem. Eligito maiores, ponderosiores, solidiorique carne constantes.

DE MYROBALANO EMBLICO. CAP. XLV.

MYROBalanus appellata Emblicus, suum peculiare & proprium genus habet, etiam à Bellirico diuersum: magnitudine Bellirico cedit, eadem nunquã integra affertur, sed in fragmina diuisa & dilapsa: habet enim eius caro sex in lõgitudine commissuras, quibus cum maturuit dehiscens in totidem partes dilabitur, quæ singulæ adhuc in binas partes digitis findi queunt, crassitudine mediocri, habitu contracto, & aliquantulùm rugoso, colore cinereo aut fusco. Totus fructus sub commissuris singulas cauitates habet, quarum uestigia in fragmentis apparent. Semen in medio est ligneum, durum, paulò minus quam rotundum, colore subrufum, æquale, minimè rugosum, paruæ rotundæque auellanæ æquale: sex angulis & commissuris compactile, & in totidem partes secundum longitudinem fissile, quibus singuli insunt nuclei figura oblongi & triquetri, ligneo, tenui, & tamen duro cortice, intus autem medulla constantes. Saporem caro eius Indæ Myrobalano aut Chebulo similem habet. Eligito fragmenta eius maiora, solidiora, ponderosiora, & minimè rugis contracta.

DE PISTACIIS. CAP. XLVI.

PISTACIAE, quas alii in neutro genere Pistacia uocant, in Syria natæ nuces sunt, amygdalinis fructibus minores, pinéis uerò nucibus paulò maiores, duplici cortice & nucleo constantes, figura oblongæ, superius acuminatæ, inferius pediculi, cui adhæserunt, uestigium seruantes, ab una parte tumidiore & in angulum desinente uentre protuberantes, una commissura, per mediam anguli longitudinẽ transeunte, cum maturuerunt dehiscentes. Exterior eius cortex carnosus, modicè rugosus est, supremo amygdalæ putamini substantiæ, & colore similis, qui facilè à maturis fructibus recedens, interiorem ostendit corticem. Colore candidum, superficie glabrum, substantia durum, lentum, fractu contumacem & ueluti osseum, qui intus barbatę, ruffæque auellanæ nucleo, similem & æqualem nucleum continet: substantia tenerum, pinguem, colore in flauo uirescentem, rubenti cuticula uelatum, gustu dulcem, ualdè suauem, tenuem, orisque halitum commendantes. Eligito maximas, ponderosissimas, candidissimas, sponte sua modicè dehiscente commissura plenum, recentem, & neque rancidum, neque rugosum, neque situ obsitum nucleum ostendentes: quæ autem ab his notis, uel ab aliquibus earum recedunt & discrepant, inutiles sunt, neque medicamentis intra corpus sumendis, miscendæ, sed liuores ex ictu curantibus, confectionibus relinquendæ.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 416 sur 645

Piſtaciæ.

DE AMYGDALIS *minoribus.* CAP. XLVII.

AMYGDALAE minores, uulgaribus proportionaliter per omnia ſimiles ſunt, quibus etiam ſapore & facultatibus reſpondent: multo tamen, hoc eſt triplo aut quadruplo minores exiſtunt, eædem in duplicem differentiam diuiduntur, una enim amaras, altera uerò dulces nuces producit. Afferuntur adhuc putaminibus ſuis incluſæ cùm Gallis Aſianis atq; aliis medicamentis ex Aſia aduectis.

DE PERSICIS *minoribus.* CAP. XLVIII.

PERSICA minora ab Armeniacis differunt: noſtratibus per omnia reſpondent: multò tamen minora ſunt, ut ex nucibus æſtimare facilè quis poteſt, quæ cum à uulgarium nucibus lignoſa ſubſtantia & ſcabra, cauerno ſoq; habitu nihil diſcrepent, duplo tamen aut triplo minores ſunt paruis, & ex Aſia uenientibus Amygdalis. Saporem & qualitates uulgaribus eaſdem habent.

DE IVIVBIS *ſeu Zizyphis.* CAP. XLIX.

IVIVBAE, quæ Græcis Zizypha uocantur, ab Oriente in Europā inuectę, arboris poma ſeu baccę ſunt: Corni baccis ſanguineo & ſplēdente foris colore, oblōga figura & ſingulari intus ligneoq; ſemine ſimiles: aliquantulùm tamē maiores,

& ad

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 417 sur 645

& ad mediocris pruni aut oliuæ magnitudinem accedentes, leui, molli, glutinosa, gustuq; dulci pulpa seu carne constantes, in medio singulare, ut dictum est, semen continentes, utrinq; acuminatum, foris duro ligno, intus oblongo, aliquantulum compresso & ruffo nucleo constans. Afferuntur ex Italia ad nos siccatæ, ideoq; rugosæ. Eligito maximas, plenas, recentes, molles, nec adeò rugosas.

Iuiubæ. T.3.36.p.1023. *Myxæ. T.3.35.p.1011.*

DE MYXIS. CAP. L.

MYXAE uel Sebastę, quas hodie Sebesten appellitant, & ipsæ è Syria translatæ in Europam, arboris fructus sunt, Iuiubis aut cornis similes & æquales, orbiculato calici ceu adnexæ insidentes, foris nigri, intus lenta, glutinosa, uiscosa gustuq; dulci carne constantes, in quorum medio singulare est semen, Corni semini æquale, modicè planum, foris duro ligneoq; cortice, intus dulci nucleo compositum. Eligito maiores, & natiuo lentore madidas, uiscosas, & adhuc orbiculato calici adhærentes.

DE IVIVBIS *minoribus, quas Plinius Tuberes nominat.* CAP. LI.

IVIVBAE minores, Plinio tuberes appellatæ, colore, nitore, carne, molli

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 418 sur 645

lentore. Sapore & nucleo maiores imitantur: iis tamen minores, nec oblongæ, seu rotundæ atque similiter flaccidæ. Eligantur maiores, ponderosiores, minus flaccidæ, & pleniorem carnem habentes. Afferuntur hæ quoque ex Italia.

DE FOLIO CASIAE CAP. LII.

CASIA omnis aromatica, maximam habet cum Cinamomo similitudinem, ideóque folium quod hodie pro Malobathro in usu est, & simpliciter folium, magno errore uocatur, Cinamomi folium à pleriſque etiam doctis esse creditur, sed malè: est enim à Malobathro penitus diuersum, quemadmodum etiam à Cinamomi folio, nam sine dubio à uiliore & non adeò efficaci Casia producitur, quod pediculi eius sapor manifestè indicat, qui planè rubentem & glutinosi saporis Casiam refert, & nequaquam Cinamomum. Est autem figura oblongum, utrinque mucronatum, speciosum, densum, crassum, atque interiore sui parte glabrum, nitidúmque: posteriori autem tribus eminentibus neruis ab uno mucrone ad alterum transeuntibus exaratum, quorum medius crassior est, rectáque extenditur, reliqui uerò duo qui utrinque sunt, in arcum flectuntur, utrúmque folii limbum sequentes: nullus enim tortuosus, aut in ramulos diuisus est. Magnitudo foliorum non est eadem, plerúmque tamen quinque, sex aut septem uncias longitudine æquat, latitudine autem tres, aut circiter. Colorem habet in cineraceo & pallido, cùm ad nos peruenerit uiresCentem: saporem uerò glutinosum, tenuem, aliquantulum subacrem, & quandam Cinamomi gratiam resipientem. Odorem quoque subactem, aromatum modo iucundum, ueluti si quis Piperis & Cinamomi odores commisceat. Eligito recens, densius, crassius, maius atque integrum, quod tam gustu quàm odore proximè ad Casiam accedat. Fragmenta uerò & friatorum puluerem, medicamentis ne commisceas.

DE FOLIIS CARIOPHYLLI. CAP. LIII.

CARIOPHYLLI folia densa sunt, crebríque & tortuosis uenulis exarata: figura autem & magnitudine tenuifoliæ Lauri folia imitantur. colorem habent iisdem paulò fusciorem: odorem uerò ac saporem Cariophyllorum, sed remissiorem. Eligito quæ maiora, crassiora, firmiora integraq; sint: friata uerò in puluerem, aut fragmenta eorum uitanda. Afferuntur cum Cariophyllis, sed rarò.

DE SCHOENO, *uel Schœnuanto.* CAP. LIIII.

SCHOENVS hoc est teres odoratus iuncus, hodiè corrupto uocabulo Squinantum appellatus, in plures species diuiditur, natalibus tantùm diuersas, quidam enim in Nabathæa, quidam in Arabia reliqua, quidam etiam in Lybia, prouenit. Is autem qui ad nos affertur, qua regione natus sit nondum comperi: est autem aspectu nostrati iunco tenuiore non adeò dissimilis: sed colore differt in candido subrufoq; purpurascente, neque simplici tunica fungosam medullam continet, sed multis tenuibus inuolutisque in teretem habitum tunicis totus constat, è quorum medio caulis emicat gracilis & teres, in summitate purpureis floſculis plenus, qui rarissimè in Europam aduehuntur, cùm à Camelis prærodantur, quod Galeno etiam cognitum fuit. Festucas, quas inuolutis tunicis constare diximus, ab una radice numerosas emittit, inferius crassiores, superius tenuiores, longitudine dodrantales aut pedales: radicibus nititur tenuibus, lentis & lignosis. Saporem stipulæ seu festucæ habent feruidum, tenuissimum, ualde aromaticum, & Pulegio per omnia similem, multò tamen uehementiorem, atque optima arte destillatum Pulegii aquam resipientem. Odorem quoq; inter Rosas & Pulegium mediũ, estq; hic suauissimus. Eligito integrum, longum, plures stipulas ex una radice proferentem, nõ candicantem, sed rubentiorem, intus purpurascentem, superius in tenuioti coma in ruffo purpureoq; colore cineraceum, sapore feruidissimũ tenuissimúmq;, & odore uehementissimum.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 419 sur 645

Schœnus.

Nardus Indica.

DE NARDO INDICA. CAP. LV.

NARDVS Indica à Syriaca & Gangite nullam habet genere differentiam, natalibus tantum distinguuntur, siquidem omnes in uno eodemq; monte gignuntur, ex quibus Syriaca in occidētali eius parte, Syriam respiciente, Indica uerò in Orientali parte ad Indiam uergente nascitur. Indica in duas species diuiditur, quarum una in ipso monte prouenit, altera uerò in radice montis, non longè à præterfluente Gange nascens. Odore uirosior, atq; in monte nata ignauior. Hodie autem hæ nardi species ad nos indistinctæ, iisdem saccis aduehuntur. Planta eius tota qualis sit, nobis nondum cōstat, pars uerò ea quę Nardi aut Spicę appellatione affertur, radicis caput est, aliqua radicis portione, et foliorum caulisq; lentis, uenosis, neruosis, capillatis, & in spicæ figurā intricatis reliquiis ac uestigiis constans, colore in fusco rubens. Saporem radix habet amarum, tenuem, acrem, aromaticum & Celticæ nardo similem. Odorem uerò inter Celticam Nardum atq; Schœnum, medium. Spica autem radici insidens easdem qualitates habet, sed multò ignauiorem saporem. Eligito singularem aut unam atq; alteram spicam una radice ferentem, mediocrem, hoc est, neq; maximam neq; minimam, densam, non in uillos distractam, ponderosiorem, ruffam, subfuscam, gustū amarissimam, tenuissimam, aromaticam atq; odoratissimam, tam spica quàm radice, longiorē radicis partem habentem. Fragmenta autem friatumq; puluerem medicamentis ne miscето.

DE NARDO CELTICA *seu Saliunca.* CAP. LVI.

NARDVS Celtica, quam Latini Gallicam, atq; Saliuncam Germanico nomine appellant, odorata, aromatica & admodum breuis herbula est, coliculo sesquiuncialí aut sextantali, paruis, oblongis, in cinereo pallidis aut flauis sursum uersis, & sibi squamarum instar superiacentibus tunicis, ceu foliis, obsito, in terra plerumq; iacente, è cuius summitate terna, quaterna, qui naue exeunt florū uice oblonga, tenuia, uenosaq; folia, colore lutea, inferius admodū angusta, superius latiu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 420 sur 645

Nardus Celtica.

ſcula, longitudine ſeſquiuncialia aut ſextantalia, quæ cum decíderint, ſingula ueſtigia & reliquias poſt ſe relinquunt, foliaceas coliculi ſquamas, ſeu tunicas conſtituentia. Radice nititur tenui, oblonga, fuſca, fibrata, uilloſa & Azaro ſimili, tenuiori tamen, quin etiam ex inferiore coliculi parte terræ incumbenti, fibras & radiculas demittit. Odorem habet grauem, uehementem, latè ſpirantem, ueſtes bono halitu commendantem, Cyperum & ueluti ſitum redolentem: eſtq; hic admodum iucundus: quibuſdam tamen faſtidium, ob nimiam odoris, caput leniter agrauantis uehementiam. Saporem radix & coliculi habent amarum, acrem, tenuem, aromaticum, halitum oris commẽdantem, & diu in guſtantis palato perſeuerantem. ſquamoſæ autem foliaceæq; tunicæ & flores, neq; odore, neq; ſapore fatu digno, commendantur: ideoq; hæ partes medicamentis non ſunt miſcendę. Naſcitur aprícis Germaniæ alpibus copioſiſſimè: quemadmodum in Norico & Iſtria, ubi ab incolis una cum radicibus uellitur, & in manum complentes faſciculos ligatur, qui deinde per totam Europam à Pharmacopolis & mercatoribus comportantur. Eligito faſciculos maiores, radicum & florum plenos: hæ enim partes recentis ſigna ſunt. Paleacea eius fragmenta, friatumq; puluerem medicamentis intra corpus ſumendis ne admiſceas.

DE CRETHAMO *marino, uel Crethmo ueterum.* CAP. LVII.

CRETHAMVM marinum, ſiue Crethmum à ueteribus dictum, umbellifera herba eſt, caulem ab uno radicis ceſpite, unum atq; alterum aut nonnunquam plures emittit, longitudine pedales, aut proceriores, graciles, geniculatos, aliquantulùm ſolidos, teretes, intus fungoſa tenuiq; medulla plenos, pediculos è geniculis ſingulos producit, aliquoties in ternos minores pediculos ſubdiuiſos, ſuperiores atq; extremi ſinguli terna habent folia, longitudine uncialia, aut ſeſquiuncialia, figura anguſta, utrinq; acuminata, craſſa, portulacæ modo pinguia, & in ruſſo uiridiq; colore albeſcentia, guſtu aliquantulùm ſalſa. Flores in umbellis ramulorum ſummitatibus inſidentibus, fert paruos & candidos, quibus ſuccedit oblongum, teres, modicè anguloſum, duplex candidumq; ſemen, Smyrinii aut Líbanotidis albæ ſemini æquale & ſimile, ſoris molle, intus cartilagineum ueluti nucleum habens. Radice nititur ab uno capite in duas tres aut quatuor longas & teretes partes diuiſa, craſſitudine ferè digitales, colore candidas & perennes, guſtu ſubacres, dulces, tenues & ſuaues, ueluti ſi quis paſtinacæ ſatiuæ, & Crethami agreſtis radicum ſapores miſceat. Semen quoq; ſubacre & ſuaue eſt quemadmodum radices, tenuioribus tamen partibus conſtat. Naſcitur maritimis ſaxoſiſq; locis, in lapidum rimis ac commiſſuris, plurimumq; maritimis Liburniæ partibus.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 421 sur 645

Crethamus. Rhabarbaricum.

DE RHABARBARO *seu Indico.* CAP. LVIII.

RHAbarbarum seu Indicum grandis est radix, herbæ cuiusdam Rumici cognatæ, crassitudine utramq; interdum manum complens, foris undiq; fusca, intus uersicolore, Aceris aut Alni, aut Betulæ tuberum modo in crispum habitũ intorta, conuolutaq; carne constans, pondere leui, fungosa, partim flaua, partim candicante & croceis, puniceis ruffisq; uenis distincta, gustu mediocriter amara & cum glutinoso lentore aliquo adstringens, eadem humorem in quo maceratur croceo pallore tingit. Eligito propter natiuum humorem ponderosum, intus multis rubentibus uenis iisdemq; peruersicolorem carnem sparsis, plenum, odoratissimum, quod minimè teredinem senserit, neq; antea maceratum fuerit. Affertur ex India, per transuersum in partes, ceu crassiores orbiculos secta.

DE CENTAVRIO MAIORE. CAP. LIX.

CENTAVRIVM maius, quod hodie in omnibus Pharmacopoliis, & à cunctis Medicis Rheu siue Rhaponticum appellatur magno errore, insignis herba est, caule interdũ ferè tricubitali, multis adnatis ramoso, foliis magnis iuglandi æqualibus, colore uiridibus, per ambitum aliquantulùm incisis, flore in oblongis ac subrotundis capitulis capillaceo, in cœruleo colore purpurascente, semine pap-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 422 sur 645

Centaurium maius.

posa florum lanugi ne inuoluto, in capi tulo molliter collocato, duro, angulo-so, colore candicante simulq; liuido, ac Cnico per omnia si mili, paulò tamen maiore. Radice nititur grandi, sæpius bicubitali, crassitudine sextantali aut sesquiunciali, nonnunquam etiã multo crassiore, & manum complente, recta, singulari, in nullas partes distracta, instar lõgi teretisq; pali in terram acta, foris fusca, intus rubescente, densa, põderosa, æqualiter carnosa, et circulos, cum per transuersum inciditur, sibi superinductos plures habẽte, quibus singulorum annorum incrementum, ac uniuersa eius ætas colligitur: copioso, ruffo, substantia pingui, oleoso, simulq; fiscoso & aquæ innatante liquore plena, eundemq; copiosiorem exterioribus è circulis fundente, gustu leniter acri, cum lentore aliquo modicè adstringente, subdulci ac aliquantulùm tenui, cuius usus est. Eligito recentem, hoc est plenam, solidam, ponderosam, liquidiore liquore manantẽ, à uermibus minimè corrosam, & cum frangitur, Rhabarbari instar uersicolorem, propter pallidam simulq; ruffam substantiam & rubentem liquorem in longis porosis angustisq; cauitatibus contentum. Nascitur montanis, apricis & frutetosis locis, solo pingui. copiosissimaq; in Italia monte sancti Angeli, unde ad nos à nostratibus Agyrtis eò proficiscẽtibus affertur. Nascitur etiam in Germania, sed uiribus in Italia natæ, cedens.

DE COSTO ALBO *seu Arabico.* CAP. LX.

COSTVS albus seu Arabicus, maiori Centaurio similis radix est, ut plurimũ tamen minor, densa & candida : quæ per transuersum in partes secta ex Oriente huc affertur. Inulæ campanæ instar subruffum liquorem continens, roscidis guttulis per substantiam eius dispersum. Saporem habet uehementer cum aromatica gratia feruidum, & sub amarum, odorem autem ualdè acrem, aromati similem & nares ferientem. Eligito solidum, candidissimum plenum & minimè teredinibus corrosum. Sapore & odore acerrimus & suauissimus, hæc enim recentis notæ sunt: nam plerumq; ualdè inueteratus affertur, nunc autem rarissimè

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 423 sur 645

simè aduehitur, sed loco eius acerrimæ herbæ radix, ipsius uidelicet Thapsiæ maris in Italia nascentis, & præterea Inula in oriente nascente, ueri Costi modo in taleolas aut orbiculos secta, de quibus radicibus mox agemus. Dolus uerò ab iis facilè deprehenditur, qui Enulæ nostratis figuram, substantiam & qualitates probè perspectas & cognitas habent.

DE COSTO *flauo uel Syriaco.* CAP. LXI.

COSTVS flauus, qui à ueteribus Syriacus appellatur, candido seu Arabico per omnia similis est, maior tamen & ad Centaurii maioris radicem propius accedens, siquidem colorem habet Buxi modo flauum, ac nonnunquam ad Centaurii ruborem inclinantem, quo ferè solo ab Arabico differt, nam gustu & odore eidem omnino respondet uenit hic quoq; ex Oriente per transuersum in frusta dissectus. Eligito plenum, solidum, gustu ac odore acerrimum & iucundum, à uermibus nequaquam corrosum, talis à recenti crebris foraminibus ac contento in foraminibus puluere nimia leuitate deprehenditur. Affertur hodie quam rarissimè, cum impostores hoc dolo, turpi ac Deo abominabili lucro inhiantes, alias pro eo radices uenditent, de quibus in Arabico dictum est Costo, & iam latius dicetur.

DE INVLA COMAGENA. CAP. LXII.

INVLAE Comagenę ac reliquis in Oriente locis nascentis radix, quæ pro candido, hoc est Arabico Costo, ab indigenis impostoribus ad nos missitatur, nostratis Enulæ Campanæ radici, forma ac qualitatibus per omnia similis est, densior tamen solidioriq;, & magis percocta ob cœli calorem, quapropter siue in orbiculos transuersa secetur, seu secundum longitudinem findatur, minus in exiccando flaccescit & parcius in rugas contrahitur quam nostrâs, quæ aquei & inconcocti humoris plurimum habet, quo inter exiccandum exhalante corpus remanens flaccescit ac rugis contrahitur. Partim autem hæc Orientalis Enula candicat, quæ bonitate excellit, partim liuet aut fusca est, quod uetustatis aut intempestiuè effossę, ac negligenter siccatæ indicium est, partim etiam per transuersum in orbiculos secta affertur, partim etiam in longitudinem fissa.

DE THAPSIA MAIORE. CAP. LXIII.

THAPSIA maior, umbellifera & ferulacea herba est. Radice nititur grandi, longa, crassitudine manum complente, foris nigra aut fusca, intus autem candida, crasso, carnoso q; cortice, & lignosa simulq; fungosa medulla constante. Gustu acerrima, linguam exurente, plurimam saliuam prouocante, ingratissima, nauseosa, & fauces ueluti strangulationis comminatione afficiente. Odore uirosa, rancida, & uetustissimæ cuiusdam rancidæq; pinguedinis qualitates referente. Nascitur in Italiæ calidioribus regionibus, unde ad nos pro Costo ab impudentissimis impostoribus hisce annis missitari capta est, execrabili, periculosissimo ac capitali pœna digno dolo ac impostura.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 424 sur 645

Tapſia maior.

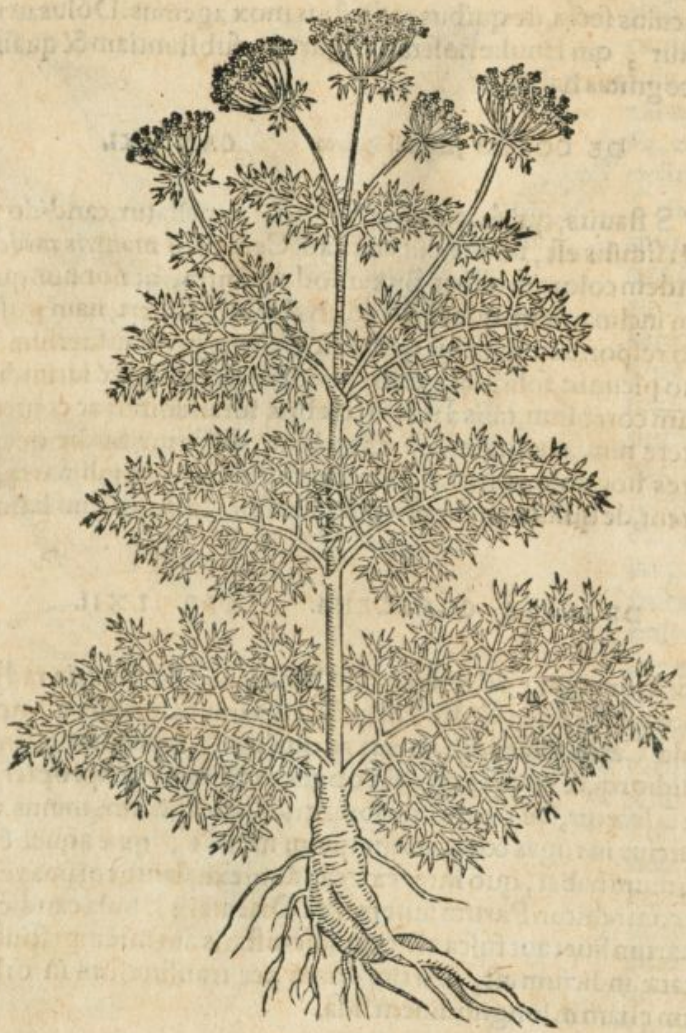

DE GALANGA MAIORE. CAP. LXIIII.

NVPER admodum cœpta eſt afferri, anteà nobis incognita quędã radix, in partes ſecta, quam maiorem Galangam uocant, quoniam Galangæ, quòd ad figuram attinet, per omnia reſpondet: multò tamen maior eſt, nam pollicem et duos interdum digitos craſſitudine æquat: eadem inæqualis ueluti ramis brachiata, & foliorum candicantibus ueſtigiis, ueluti zonis & circulis cincta eſt, & gracilibus neruoſiſq; cirris fibrata, qui ceu inutiles auferuntur. Colorem habet foris ruſſum, intus autem uenoſam, ualdè leuem, candidam, aridam atq; Zingiberi ſimilem ſubſtantiam. Odore ualdè acrem, in caput penetrantem et ſternutamenta prouocantem, nõ tamen gratam, aut iucundam ut minor. Sapore acerrimam, ingratam & uentriculum ſubuertentem. Eligito maximam, leuem, plenam, ac uermibus non corroſam.

DE GALANGA MINORE. CAP. LXV.

RADIX hæc ſimpliciter & propriè hactenus Galangę uocabulo cognita fuit, nulla cognomenti adiectione, nunc autem cùm alia maior eiuſdem nominis afferatur, minoris cognomine ab illa diſtinguitur. Eſt autem herba Orientalis ex Cyperi generibus, à quibuſdam Cyperus Babylonicus appellata, cuius radix in taleolas ſecta ex Oriente affertur, pondere leuis, figura inæqualis, & in tranſuerſum & obliquum tendentibus adnatis brachiata, minimum digitum craſſitudine

æquans,

æquans, foliorũ ueſtigiis ex interuallo, ceu zonis aut circulis præcincta, foris ruffa et ſubfuſca, intus autem fulua, dura, ſolida, uenoſa cùm frangitur & tritu difficilis. Odore ualde acris, & aromatum modo iucunda. Sapore quoque ignis inſtar feruida & aromatica. Eligito nitidam, ſolidam, mediocriter ponderoſam, foris in fuſco ruffam, intus fuluam, minimè pallidam, dum cultro inciditur ſplendentem, nequaquam uermibus corroſam, guſtu cũ aromatica ſuauitate acerrimã & odoratiſſimã.

DE ACORO, *qui uulgò Calamus aromaticus dicitur.* CAP. LXVI.

ACORVS uerus qui hodie per totam Europam magno errore Calamus aromaticus appellatur, gladiolacei generis herba eſt, foliis ſtatim à terra exeuntibus cubitalibus, latitudine ferè uncialibus, uenoſis, ſe inuicem diſſecta aluo ueluti carina excipientibus, & ſibi inſertis, noſtratem Iridem figura imitantibus, atq; gladii modo in aciem & mucronem faſtigiatis. Radices habet Iridi ſylueſtri noſtrati ſimiles, perennes, poſteriori parte ſibi cohærentes et implicitas, foliorum ueſtigiis inæquales, quincunciales aut longiores minimo digito: cùm ſiccatæ ſunt, ut plurimùm craſſitudine æquales, nõnunquam craſſiores, præſertim antequam exiccentur, undique per terræ ſuperficiem in tranſuerſum ſparſas, ita ut à ſuperiori parte cœlum ſpectante, folia proferant: inferiore autem qua terræ incumbunt, fibras deorſum mittant, quarum ueſtigia, ceu ſtigmata in exiccatis adhuc apparent. Colorem foris ſubruffum aut candicantem: intus candidum, aut in candido modicè rubeſcentem. Subſtantiam raram, anguſtiſſimis contiguiſque poris fungoſam ac pondere leuem. Guſtu ſubamaram, acrem, tenuem, & aromatum modo ſuauiter odoratam. Eligito non craſſiores minimo digito, candicantes, denſas, minimè rugoſas, admodum breui interuallo foliorum ueſtigiis præcinctas, teretes, tam guſtu quàm odore uehementiores, & non carioſas. Naſcitur aquoſis locis, in calidioribus prouinciis, plurimáque in Aſia, unde ad nos affertur.

DE ZINGIBERE. CAP. LXVII.

ZINGIBER Cypero cognata eſt herba, in India proueniens, cuius radices ad nos afferuntur omnibus Zingiberis nomine cognitæ, figura inæquales, modicè planæ, in paucas bulboſas partes ut plurimùm diuiſæ, longitudine ſeſquiunciales, ſextantales, aut nonnunquam maiores, foris cæſiæ aut in candido ſubfuſcæ: intus alba, friabili, tenera, & per longitudinem uenis ſeu ſetis aut filis neruoſa carne conſtantes. Guſtu ceu Piper, feruidæ, acres, & aromatum modo odoratæ, quarum hodie duæ aut tres afferuntur ſeorſim differentiæ, ſcilicet foris, quò ponderoſiores fiant, rubrica tinctæ, quæ coloratum Zingiber uocantur, et albæ quæ album Zingiber. Eligito candidiſſimum, friabile, & tamen ſolidum, ſuperficie extentum, plenum magnumq; & quod nequaquam teredinem ſenſerit, facilè enim propter excrementicii humoris copiam à uermibus corroditur. Eſt etiam fuſcum intus & ueluti corneum Zingiber intempeſtiuè collectum, quod improbatur.

DE ZEDOARIA, *quæ Veterum Arnabo uel Zarnabum eſt.* CAP. LXVIII.

ZEDOARIA quæ ueteribus Arnabo & Zarnabum appellatur, duplicem habet differentiam, altera enim longa, altera uerò rotunda eſt: longam ex Arabibus quidam ſimpliciter Zedoariam uocant, rotundam autem Zurumbet, ideò nos quoque utrúmque medicamentum deſcripturi, eam diſtinctionem ſequemur, utríque eius ſpeciei ſuum proprium caput tribuentes. Eſt itaque Zedoaria Arnabi altera ſpecies, longam radicem habens, longitudine ſextantalem, trientalem aut quadrantalem: craſſitudine minimo digito æqualem, utrinque in obtuſum mucronem deſinentem, foris candidam, intus ex cinereo in fuſcum colorem uergentem. Subſtantia denſam, ſolidam, pinguem & ponderoſam. Guſtu atque odore uehementer tenuem, ſubamaram, mediocriter acrem & latè cum grauitate quadam ac ualde aromatica ſuauitate, dum tunditur aut manducatur, ſpirantem: minima portione diu oris halitum commendantem, & per palatum ac nares in caput penetrantem. Eligito magnam, denſam,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 426 sur 645

plenam,non rugosam, intus ueluti pinguem,lentam, dentibus propter soliditatem aliquantulùm repugnantem,gustu tenuissimam odoratissimamq;,& nullis foraminibus peruiam,facillimè enim cariem ac teredinem sentit, ob calidi,crassi,lenti & excrementicei humoris,quo tota constat,copiam.quapropter etiam ante uetustatem corrumpitur,si humidiori & situm redolente loco seruetur, aut si, ut plerumq; inter uendēdum fit,ex uno loco in alterū transferatur,uidelicet ex sicco in udum, aut ē contra,præsertim si crebro fiat.

DE ZVRVMBETO, [quam Zedoariam rotundam dixeris.] CAP. LXIX.

ZVRVMBETVM,siue ut Arabes proferūt, Zurumbet, substantia, pōdere,soliditate,colore, sapore & odore longæ Zedoariæ omnino similis est, sola figura differt. Est enim radix rotunda,globosa,magnitudine uncialis,aut interdum maior,nonnunquam etiam minor,superficie aliquantulùm inæqualis,ac præcisarum fibrarum uestigiis tuberosa: Ari bulbo similis & æqualis, eadem superius in breuem plerumq; mucronem desinit,quo germen terræ adhuc inhærens fundere consueuit. Eligito prædictæ Zedoariæ notis commendabile. Affertur ex India.

DE CVRCVMA LONGA. CAP. LXX.

CVRCVMA quæ à ueteribus Cyperus Indica uocatur,duplicis est differentiæ , uidelicet longa & rotunda, quemadmodum Cyperus in Europa prouenies,suum tamen proprium,à Cypero nostrate diuersum genus habet. Sunt autem prioris speciei radices ut plurimum sextante longiores,minimo digito crassitudine æquales, Zingiberi simulq; longis Cyperi radicibus similes,teretes, utroq; latere radicibus aliis minoribus, quarum aliquæ breues, & oculaceis bulbis similes sunt brachiatæ , & obscuris foliorum uestigiis præcinctæ, foris pallidæ & modicè scabræ,intus autem ex croceo colore in puniceum aliquantulùm declinantes, ponderosæ,densæ,& ueluti densato atq; exiccato humore constantes: gustu subamarę, & cum aromatica tenuitate acres & odoratæ, quæ uino aut aqua maceratæ,croceo colore tingūt. Eligito densiorem,ponderosiorem,nullis foraminibus peruiam,gustu feruidissimam atq; odoratissimam.

DE CVRCVMA ROTVNDA. CAP. LXXI.

CVRCVMA rotunda substantia,pondere,soliditate,colore,odore,& sapore longæ Curcumæ omnino respondet:figuram uerò rotundam habet aut modicè oblongam & ouatam,qualem oliua aut radix Ari, quibus etiam magnitudine æqualis est ut plurimum,eadem fibris quoq; ut longa nititur. Odore ac sapore priorem ut dictum est imitatur,multo tamen acrior,feruidior & tenuior existit,præsertim quæ substantia constat rariori ut Zingiber: hæc enim ferè medium habet inter Zedoariam & Carpesium tam odorem quàm saporem. Eligito gustu feruidissimam,tenuissimam,aromatum modo odoratam, diu acrimoniā in gustantis palato relinquentem,orisq; halitum odoris gratia commendantem,& quæ nondum teredinem senserit.

DE DORONICO. [uulgò dicto , quod Romanum cognominant,quo maius est,sed minus efficax, quod in nostris alpibus Heluetiorum oritur.] CAP. LXXII.

DORONICVM parua cuiusdam herbæ radicula est, longitudine uncialis aut sesquiuncialis,aliquantulùm in latitudinem compressa, modicè inæqualis uelut squamata,in medio latiuscula, inferius uerò atq; superius paulatim in angustum tenuemq; mucronem desinens, ex utroq; latere unum aut alterum oblongum tuberculum ceu pedes emittens , quo fit ut tota radicula minimæ tarantulæ aut lacertæ figuram exprimat: colorem habet in candido & cinereo modicè flauum aut subruffum,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 427 sur 645

ſubruffum, ſubſtantiam uerò denſam, ſolidam, recrementiceo humore conſtantem, guſtu dulcem, paululum amareſcentem, ſubtenuem, & roſarum propemodum modo odoratam. Eligito maiuſculas, denſas, æquales, extentas, lentas, & minimè perforatas: facilè enim, dum ueteraſcunt, teredinem ſentiunt ob excrementicei & à calore non percocti humoris copiam.

DE TVRBITO. CAP. LXXIII.

TVRBITVM, ſiue ut Arabes uocant Turbit, radix eſt in calidioribus regionibus naſcentis herbæ, hactenus nondum cognitæ. Radix autem ad nos affertur ualdè inueteratus, in ſextantales aut quadrantales partes ſecta, craſſitudinis incertæ, partim enim duorum digitorum, partim unius craſſitudinem habet, partim etiam feſtucarum & ſirculorum modo tenuis eſt, maiora fruſta inæqualia & tortuoſa ſunt, tenuiora uerò æqualia & recta. Colorem habet foris in cinericeo fuſcum, intus autem cādidum: ſubſtantiam exterius corticoſam, interius ueluti ligneoſam, per longitudinem concauis, anguſtis & contiguis poris ceu canalibus fiſtuloſam, & raram, ideoq; ponderè ualdè leuem. Saporem habet, quod corticoſum foris eſt, acrē, paulatim feruere in guſtantium ore & faucibus incipientem, ſaliuam copioſam elicientem, idem inter terendum odoratum quiddam ſpirat. Eligito cortices eius, æquales, rectos, intus candidos, exiccati liquoris, ceu roſcidas guttulas in ſe continētes, leues, & minimè à uermibus perforatos: adulteratur gūmi, utriq; extremitati ſeu capite illito, ut ueluti natiuo liquore pingue uideatur. Sed dolus cognoſcitur, quod gummi hoc illitum, guſtu nequaquam ferueat, & quod confractus cortex nullas intra natiui liquoris reliquias contineat. Adulteratur etiam immixtis minoris Thapſiæ tenuioribus radicibus, quæ candidiores, fractu puluerulentæ & facilè in farinam conteri aptæ ſunt.

DE THAPSIA MINORE. CAP. LXXIIII.

THAPSIA minor, æque ut maior, ex umbelliferarum & ferulacearum herbarum genere eſt: radicem habet longam, ſatis magnam, craſſitudine digitalem aut pollicarem, nonnunquam etiā craſſiorem uel graciliorē, foris nigram, intus candidam, carnoſo craſſoq; cortice conſtantē, qui exempta interiori neruoſaq; medulla affertur, ſubſtantia tener, in farinam friabilis, leuis, & liquorem ruffum, exiccatum, guttatim diſperſum cōtinens. Saporem habet, cùm ſiccatus ad nos peruenerit, primum ferè inſipidum aut farinę tribuli aquatici ſimilem, mox tenuem aliquantulùm, poſtremò mediocriter acrem & feruentem, ob excremēticei humoris copiam, nō è ueſtigio, ſed tardius acrimoniam ſuam linguæ ac palato imprimentem. Eligito corticem eius magnitudine mediocrem, craſſum, ſiccati liquoris guttarum plenum, & à uermibus nondum corroſum, quod facilè fit ob craſſæ humiditatis copiam.

DE MANDRAGORA *albo ſeu maſculo.* CAP. LXXV.

MANDRAgoras albus, quem maſculū ueteres appellant, folia à radicis capite profert magna, iuglandi aut latifolię lactucę æqualia, oblongiora tamen his, mollia, glabra, in uiridi candicantia, & circa radicis caput per terram ſparſa, ſecus quæ trientales exeunt pediculi, in quibus flos eſt pallidus & foliaceus ceu latiuſculo calici inſidens, floribus ſingula ſuccedunt poma, figura rotunda, paruis limonibus æqualia, colore ad dilutum aqua crocum inclinantia, ſuccoſa carne conſtantia, qua continentur pallida aut cæſia ſemina, piri ſeminibus æqualia, non tamen acuminata, ſed modicè plana, & ab una parte renū inſtar ſima. Radice nititur perenni, grandi, longa, craſſitudine manum implente, in partes diſtracta, foris pallida aut in candido ſubfuſca, intus candida, carnoſa, ſuccoſa & craſſo cortice conſtante. Odorem tota herba grauem ſpirat, præſertim poma, quibus ſuccus eſt aliquantulùm guſtu uinoſus, ſubamarus tā odore quā ſapore caput aggrauans. Radix amareſcit ſimulq; ſubdulcis eſt. Eligito cortices radicis craſſiores, candidiores, & à uermibus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 428 sur 645

non corroſos. Naſcitur in Aegypto & Syria, unde ad nos affertur, quamuis in Germania quoq; ab aliquot ſtudioſe colatur ſicut & ipſe feci.

Mandragoras albus. T. 2. 116. p. 809.

Mandragoras fœmina.

DE MANDRAGORA *nigro ſeu fœmina.* CAP. LXXVI.

MANDRAGORAS niger ſeu fœmina, folia habet candidi inſtar per terram ſparſa, minora tamen, & anguſtiora, tenuifoliæ lactucæ ſimilia, ſed hiis quoq; minora, mollia, odore graui, ac in uiridi colore nigricantia: ſecus quę, pediculi flores & poma ſunt albo Mandragoræ, ſucceſa carne, ſeminibusq; ſimilia, colore uerò paulo pallidiora, duplo minora, Sorbis aut mediocribus epimelidibus, id eſt, meſpilis noſtratibus æqualia. Radicem habet priori ſubſtantia & figura ſimilem, minorem tamen, in duas aut tres ſibi inuicem ut plurimum implicitas partes diuiſam, foris nigricantem, intus autem candidam & perennem, quæ ſapore prioris radici reſpondet. Eligito cortices eius maris Mandragoræ notis commendabiles. Naſcitur hic quoq; calidioribus terris ut prædictus, & ſimiliter apud nos à pauciſſimis colitur, magnam curam, qua à gelu uindicetur, poſtulans.

DE MACHOLEBO. CAP. LXXVII.

MACHOLEBVM, ſeu ut Arabes uocant Mahaleb, nuclei ſunt, figura, quantitate & colore Ceraſiorum nucleis ſimiles, guſtu tamen tenuiores, uehementiores,

hementiores,& odorati,ideoq; ſuaui odore oris halitum commendantes. Eligito recens,hoc eſt,plenum,in candido ſubruffum,odoratum,& minimè uetuſtate rancidum.Affertur ex Aphrica & Aegypto in Italiam, Galliam & Hiſpaniam:in Germaniam uerò rariſſimè, quia apud nos nullus adhuc eius uſus inualuit. Arbor autem in qua naſcitur,qualis ſit nobis nondum conſtat.

Macholebum.

Cuminum ſatiuum. T.2.119.p.876.

DE CVMINO SATIVO. CAP. LXXVIII.

CVMINVM ſatiuum, ſiue ut aliqui ſcribunt Cyminum, parua & umbellifera herba eſt, altitudine raro pedem excedens, tenuibus & in plures anguſtas partes ſectis foliis:ſemine in umbellis oblongo,utrinq; acuminato, angulo-ſo,cartilagineo:in cineraceo colore ſubflauo: longitudine quartam unciæ partem æquante:guſtu ſubamaro,tenui,mediocriter acri,& cum grauitate ſuauiter odorato.Radice nititur oblonga,tenui,& cum maturuit ſemẽ,pereunte.Eligito plenum, magnum,flauum,aut pallidum,purum,intus pingue ueluti liquore aut oleo madefactum,minimeq; acero ſum,inuehitur ad nos ex Vliſibona & Venetiis, Antuerpiam, ac in reliquas urbes atq; emporia.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 430 sur 645

DE BRASSICA MARINA. CAP. LXXIX.

BRASSICA marina, quam hodie Soldanellã uocant, coliculos ceu uiticulas per terram ſpargit graciles, à quibus exeunt folia longis pediculis, poſteriori parte latiuſcula, anteriore uerò in obtuſum mucronem deſinentia, hederæ aut Chelidonio minori ſimilia, latitudine plerumq; ſeſquiuncialia, pinguia, craſſaq;, lacteum liquorem cùm præciduntur remittentia: ſemen habet in rotundis folliculis nigrum, anguloſum, durum, cicere minus, intus flauum. Saporem habet herba acrem, amarum & ſubſalſum, maximè liquor. Naſcitur maritimis locis, in Italia & Narbonenſi Gallia, unde ad nos affertur.

DE SERIPHIO *Abſinthio, ſiue marino: quod uulgò Alexandrinum aut Zinæ ſemen appellatur. Aliud uidetur Abſinthium marinum, quod Matthiolus pingit.* CAP. LXXX.

ABSINTHIVM Seriphium, ſiue marinum Abſinthium, ramoſa eſt herba, noſtrati abſinthio ſimilis, multò tamen minoribus foliis: ſemen habet paruum ueluti ammi, acerоſum, colore flauum, guſtu ualdè amarum, acre, uehementer tenue & grauiter, ueluti ſi quis Santonicũ abſinthio miſceat, & cum aromatica qualitate aliqua odoratum. Eligito magnum, non puluerulentum, & odoratiſſimum: Naſcitur maritimis locis in Aegypto, unde ad nos affertur, Alexandrinum ſemen, aut Zinæ ſemen appellatum, aliud ab hoc eſt Santonicum.

DE BDELLIO. CAP. LXXXI.

BDELLIVM ueteres regionum, in quibus prouenit, nominibus diſtinxerunt, ſed quoniam etiàm in iiſdem prouinciis diuerſa eius genera proueniunt, uiſum eſt mihi conuenientius eſſe, coloris & qualitatum differentiis ea diſtinguere, præſertim cum nobis non conſtet, neq; facilè inquiri poſſit in tanta ignauia, & ueritatis contemptu, ubi quæuis eius ſpecies naſcatur. Eſt autem Bdellium denſata lachryma, in aqua diſſolubilis. Myrrhæ concretione & aſpectu ſimilis, in Arabia, India, & uicinis aliquot regionibus, ex arbore quadam Ceraſo ſimili cortice ueſtita emanans, atq; circa ramulos in magnos grumos, pondere ſextuariales, quincuniales, ſextantales & unciales concreſcens, qui tam integri quàm confracti ad nos afferuntur, unà cum adhærente cortice & ramulis: quod in craſſiores grumos ſeu glebas concreuit, Hadrobolon à ueteribus Græcis Medicis cognominatur. *Primum.* Differt autem Bdellium colore & ſapore: quoddam enim ruffum, aut in ruffo ſubfuſcum eſt, quod plerumq; maioribus grumis conſtat, & cum frangitur in plures grumulos diſſilit, modicè tranſparet, & mediocriter ſplendet. Guſtu amarum, acre, & tenue exiſtens. *Secundum.* Quoddam minoribus eſt grumis, foriſq; in ruffo ſubfuſcum, intus ruffum, cum frangitur in duas tantùm partes ſe diuidens, & ueluti diſſectum prædicto magis translucens, denſum, lentũ, glutinoſum, pingue & lachry-

lachrymas albas, seu guttas omnino translucidas, cùm in calido loco reponitur, e-
mittens. Est etiam quod pallidum aut candidum habet colorem, grumis oblon- Tertium.
gis & mediocribus constans, multis longis, inter defluendum densatis guttis con-
cretum: sapore amarum ualdè ingratum, omnibus Bdellii speciebus acerrimum, et
fauces uehementer scarificans adeò interdum, ut anhelitum restringat. Est præ- Quartum.
terea nigrum Bdellium, colore foris nigrum, intus autem, cum frangitur, in nigro
ruffum: Gustu, glutinosum, lentum, & mediam inter Thus & Cerasi gummi qualita
tem resipiens. Affertur quoq; aliud Bdellium, foris nigrum, intus fuluum in igneo Quintum.
aut purpureo colore, & omnium maximè translucens: substantia lentum, molle, glu
tinosum & Cerasi gummi simile, sapore idem Cerasi gummi cum amaritudine qua-
dam & modica acrimonia imitans. Est postremò Bdellium, prioribus speciebus Sextum.
simile substantia, colore & sapore, quod intus paucis, pallidis, aut candicantibus
maculis ceu unguibus distinguitur. Odor cuicunq; Bdellii generi prunis impo-
sito acris, grauis & aromaticus, ueluti si quis Thus & Myrrham commisceat: differt
tamen aliquantulùm secundum substantiæ diuersitatem. Eligito in quouis Bdellii
genere aspectu, cum frangitur, nitidum, cornu ungui aut taurino glutino simile, ma
gis translucens & pinguius molliusq;, hoc enim recentis indicium est.

DE MYRRHA. CAP. LXXXII.

MYRRHA in odorifera Arabia nascentis arboris lachryma est, in aqueo a-
liquo humore dissolubilis cuius sex ad nos perueniunt genera, non tamẽ di-
stincta, sed sine discrimine simul in unum saccum coniecta, ex quibus primum ru- Primum.
beum habet colorem. Secundum flauum. Tertium flauum aut subruffum, & ma- Secundum.
culis ceu candidis unguibus uarium colorem habet. Quartum omnino & æqua- Tertium.
liter candidũ est. Hæc quatuor Myrrhæ genera pinguia syncerag; sunt, & fractu nõ Quartum.
difficilia, pondere leuia, paruis & semuncialibus aut uncialibus ad summum gru-
mis constant, globosam & natiuam formam habentibus, ex quibus candidum in
gustu Ceræ modo lentescit. Sapor omnibus est amarus, acris, tenuis & aromaticus.
Odorem habent per se, & prunis impositа, acrem, aromaticum, iucundum, cum gra
uitate non pauca caput in somnum trahentem. Quintum myrrhæ genus, magnis, Quintum.
nigris & compactis glebis constat, substantia aridum, odore & sapore iniucundũ,
quoniam nimio solis feruore exaruit, aut tenuiores & aromaticas partes propter
expressam ex se stacten amisit. Sextum adulterinum est, aloë, gummi Arabico Sextum.
& pauco Myrrhæ diluto compactum, & in grumos conformatum, qui dolus facilè
deprehenditur odore, sapore & prunis: nam naribus admotum non iucundè olet,
gustatum aromatica tenuitate & acrimonia caret, & dentibus contumaciter adhæ-
ret, prunisq; impositum fœtet ueluti gummi, & cum frangitur, propter aridita tem
in multas partes friatum dissilit. Syncera autem Myrrha dentibus non adhæret, sed
facilè resoluitur. Eligito Myrrham pinguissimam, leuem, foris æqualiter flauam &
ueluti tabidam ac purulentam, intus autem ruffam, aut flauam, aut uersicolorẽ, plu-
res candidos ungues habentem, aut candidam atq; liquore plenam, quem æstate in
roscidas guttas concretum emittat. Vendiderunt hisce annis impostores maiores
Myrrhæ grumos pro Bdellio, sed dolus deprehenditur, quòd Bdellium gummi
instar dentibus adhæreat, nullumq; ferè odorem per se spiret, nisi prunis impona-
tur, sic enim grauem, uehementem, Thuriq; nõ dissimilem & à Myrrha differentem
odorem spirat.

DE STACTE. CAP. LXXXIII.

STACTE, pinguis, ruffus aut flauus liquor est, ex recenti, syncera, pinguissi-
maq; Myrrha expressus, oleo liquido crassior, infuso aqueo quodam humore
dissolubilis, gustu ac odore Myrrhæ qualitates cunctas referens, sed multo eff ca-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 432 sur 645

ciores,cùm optima illius pars, atq; ipse flos existat,probatur odoratissima, mediocris et liquida.colore fulua aut russa.gustu amara atq; tenuissima,nulloq; oleo adulterata,qui dolus superinfusa calida aqua facillimè deprehenditur:syncera enim Stacte in ea resoluitur:oleum uerò,qualecumq; id fuerit,nullo modo aquæ commiscetur,sed ipsi innatat. Nunquam in Germaniam allata huc usq; Stacte est, potest tamen paruo labore,sed magno dispendio,ex optima Myrrha exprimi.

DE OPOBALSAMO. CAP. LXXXIIII.

OPOBALSAMVM, Balsami liquor est ex inflicta cortici eius plaga guttatim destillans, in aqueo humore dissolubilis.Colore, dum musteum adhuc est,candicans & lactescens,atq; liquidi olei cõsistentiam habens,postea cùm inueterascit exhalans quod tenuissimum in eo est, fuluum colorem acquirens & crassescens. Odorem habet supra omnia aromata suauissimum,acrem et latè spirantem. Saporem autem feruidum mediocriter,cum maxima partium tenuitate per totum palatum,ad caput & odoratus organa penetrantem. Eligito præter iam dictas notas,lac coagulans,si aquę instilletur,primùm fundum petens,& mox à se ipso dissolutum ipsi aquæ se commiscens: cùm linteo aut panno instillatur, neq; maculam, neq; maculæ uestigium in eo relinquens, postquam potius frigidissima quàm calida aqua rursum pannus sit ablutus. Adulteratur enim multis modis, odorato aliquo oleo,aut resina,aut cera:sed deprenditur hic dolus sola frigida aqua: syncerum enim facilè in ea dissoluitur,nec quidquam eo in fundo remanet, aut superius aquæ innatat. Adulterinum uerò & quod doli causa syncero mixtum fuerit, nequaquam aquæ commiscetur:sed separatum,aut fundum petit, aut innatat, aut utrunque facit.

DE CANCHAMO. CAP. LXXXV.

CANCHAMVM,quod recentiores authores Laccam appellant, in Arabia nascentis arboris lachryma est,colore russa,fulua aut flaua: ramulis undiq; in succini duriciem densata & concreta adhærens: lumine accensa lucidissima flamma ardens,liquescens,& ardentibus flammantibusq; guttis destillans, quæ extinctæ nigricant & indurantur. Eadem in calida aqua ad ignem dissoluitur,& ei omni no commiscetur,sanguineo aut purpureo colore aquam tingens, qua tingendis pellibus utuntur:ex eadem fit floridus ille & preciosus color, quem pictores eodem nomine Laccam uocãt. Odorem prunis impositum iucundum spirat. Saporem habet cùm resolutum fuerit amarum ac tenuem, quale autem per se est,nullum ferè odoris aut saporis qualitatem remittit propter nimiam substantiæ densitatem. Eligito maiores eius grumos,colore fuluos,translucidos & adhuc furculis adhęrẽtes: reprobatur immundum,admixtis corticibus aut aliis rebus plenum, & quod nigrũ est. Cùm lauare & sordes ab eo segregare uolueris, in feruentis aquæ sextarium sex Canchami uncias conicito,& bullire paulatim sinito,donec aqua sanguinea aut purpurea reddatur,tum excolatam aquam, abiectis quæ in colo remanserint sordibus,ad spissitudinem liquidi mellis decoquito,& liquidis medicamentis,quæ Laccam requirunt,misceto.si uerò solidis & siccis miscere opus fuerit,diutius coquito, donec refrigeratum pristinam soliditatem ac duriciem recuperet,hoc modo pręparatum Canchamum nigrũ fit, estq; hæc genuina lauandi Laccam ratio,poteris etiã pro simplici aqua Schœnanti,aut aliorum epati obstructo cõuenientium& aperientium medicamentorum decoctionem aut dilutum accipere: lauatur etiam alia ratione, tritum abiecta aliquoties in qua lauatur decoctione, aut aqua, secundum absurdam & omnibus modis improbandam recentiorum authorum traditionem.

DE

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 433 sur 645

DE SARCOCOLLA. CAP. LXXXVI.

SARCOCOLLA, arbuſculæ cuiuſdam in Perſide naſcentis lachryma eſt, colore ruffa aut candicans, concretione tenuis, minutis, ueluti friatis, atq; Thuris, Mannæ ſimilibus grumis cõſtans: Sapore amara, acris, nauſeoſa, gummi inſtar glutinoſa, atq; in aqua aut aqueo humore aliquo diſſolubilis Eligito rarum, ueluti ſpumoſum, candidum, amariſſimum, & gummi inſtar glutinoſum: ruffus color inueteraſcentis indicium eſt: adulteratur minuto & friato gummi, ſed facilè deprehenditur, adulteratum enim minorem amaritudinem reſipit, & minimè acre eſt, neque nauſeam, cum deglutitur, prouocat, neq; fauces ſcarificat.

DE BENZOO. CAP. LXXXVII.

BENZOVM ſeu Benzoi, quod etiam Aſſa dulcis appellatur, arboris cuiuſdam in India naſcentis reſinoſa lachryma eſt, quæ ad nos non grumis ueluti Thus, Myrrha, Canchamum atq; alia huiuſmodi affertur, ſed antea ab incolis, apud quos prouenit, expreſſa, ac demũ in magnos paſtillos, maſſas ac panes compacta, qui malleo percuſſi facilè in partes & grumos diſſiliunt. Subſtantiam enim habet aridam & friabilem ceu pix aut reſina ſiccißima atq; Colophonia, alio nomine Græca pix appellata. Colorem habet uarium, ruffum, flauum & candidum, eosq; diſtinctos & translucentes. Saporem ſubdulcem, ſuauem, & modicè ueluti areſcentem, quemadmodum Guaiacum lignum: commanducatum in ore non diſſolutitur propter reſinoſam conſiſtentiam, ſed Maſtiches modo inter dentes lenteſcit, pallidumq; in lurido colorem acquirit, translucidum amittens. Odorem ſpirat ualdè iucundum, cùm teritur ac tractatur: prunis uerò impoſitum multò acriorem, & propter fuliginoſum ſiccum uaporem fauces ſiccantem & tuſſim irritantem. Eligito purum, & quod immixtis foliis & corticibus careat, translucidum, maioribus grumis diſtinctos colores habentibus, in denſam maſſam compactum & formatum. Subſtãtia conſtat neutra, hoc eſt neq; aqua neq; oleo diſſolubili, quemadmodũ & Viſcum. Cortex arbori, ex qua deſtillat, eſt Guaiaco ſimilis, ſed uenoſus: folia uerò lata Terebintho aut Lauro ſimilia & æqualia, quę nõnunquam panibus immixta unà cũ lachryma afferuntur: materia uerò arboris qualis ſit nobis nondũ cõſtat: uerùm quatenus ex ſapore & odore ſumpta ratiocinatio ualet, magnam habet cum Guaiaco arbore in qualitatibus ſimilitudinem, quid autem figura differant, explorandum.

DE OLEO BENZOINO. CAP. LXXXVIII.

BENZOINVM oleum duplex eſt. Primum enim in India ex recenti Benzoo ui exprimitur, quemadmodũ ex Myrrha Stacte, ſubſtantia liquidum, & tenue, colore ruffũ, fuluum & candicans, odoratiſſimum, nares & caput opplens, atque guſtu multò quàm Benzoum acrius, facileq; penetrans: quod rariſſimè ſyncerum affertur, neq; enim ad hunc uſq; diem uulgò eius in Germania uſus eſt, quamuis ſit uiribus efficaciſſimis. Secundum peculiari quodam artificio per deſtillationem fit prædicto ſimile, ſed multò ignauius tam guſtu quàm odore: utrumq; adulteratur oleo, ſed deprehẽditur dolus turbido oleagineoq; colore, & rancida fauces offendente in guſtu acrimonia.

DE CINNABARI, *id eſt, Sanguine draconis.* CAP. LXXXIX.

CINNABARI, ſeu uthodie adhuc uocatur Sanguis draconis, naſcentis in Aphrica arboris cuiuſdam lachryma eſt, & nequaquam Elephantorũ Draconumq; in fabuloſa pugna occumbentiũ ſanies, ut olim hominibus inculcauerũt ſuis uenditationibus mercatores, & ut Plinius credidit. Cõcreſcit hoc in denſos & picis modo fragiles grumos, coagulato ſanguini foris colore, & aſpectu ſimiles, qui una cũ adhęrente cortice afferũtur, in paruas micas fractũ ſplendet, & luci oppoſitũ modicè ueluti ſpumoſũ eſt, accũ teritur roſeũ floridiſſimũq; colorẽ habet, integrũ uerò

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 434 sur 645

in profundo & saturo colore nigricat, commanducatum inter molares dentes lentescit, ijsq; tenacissimè adhæret propter glutinosam uiscosamq; substantiam: saporem inter masticandum remittit præter glutinosum lentorem, primum subdulcem, & modicè ueluti adstringentem, mox ualdè acrem, & si gustetur paulò diutius linguæ mucronem instar Cariophyllorum, obstupefacientem. & gustati doronici halitum in palato relinquentem. Eligito paruis & cortici ruffo aut candicanti adhuc adhærentibus cõstans, purum, splendidum, profundi, donec integrum est, coloris: cum teritur uerò, floridissimi. Adulteratur pluribus modis, Rubrica, arida colophonia, & pauca syncri Cinnabaris quantitate mixtis, quod in magnos pastillos & oblongos grumos formatur, ut pendentiũ in arbore micararum natiuam figuram refert atq; æmuletur, sed dolus facillimè deprehenditur colore turbido, liuido, rubricoso & minimè florido: prẽterea etiã saporis ignauia. Acrimonia enim atq; doronici halitu in gustu caret, postremò in oleo statim resoluitur, & colophonia ad pristinum fuluumq; colorem redit, ad fundum uasis descendente rubrica: syncera uerò, neq; oleo, neq; aquæ inter dissoluendum miscetur, sed aquam, in qua coquitur, lacteam reddit in pallido, cum refrigeratur, uasiq; adhæret.

DE PROPOLI. CAP. XC.

PROPOLIS lachryma est resinosa Betulæ, Populi nigrę & alpinæ arborum gemmantibus, oculis aut germinibus innascens & adhærens: apibus collecta & in aluearijs circa oras & aditus eorum suspensa, qua hyeme omnes rimas amplosq; aditus contrà frigoris iniuriam obturant, cuius quatuor sunt differentię. Prima è nigra populo colligitur tantùm, secunda ex Betula tantùm, tertia promiscuè, ex nigra alpinaq; Populis & Betula, facilè tamen dignoscuntur. Populo enim nigra desumpta, cui Aegyrinę cognomentũ sit, colore est flauo aut fuluo, manibusq; tractata mollis fit, & in longum trahitur quemadmodum uiscum. Odorem habet suauem, iucundum, caput mulcentem & somnum inuitantem ueluti Aegyri, hoc est Populi nigræ germina primo uere enata, atq; Styraci non dissimilem, sapore eiusdẽ Populi oculis respondet. Quæ uerò è Betula sumpta est, Semidea, id est, Betulnea in posterum nominetur. Hæc Betulę oculorum odorem spirat, qui Aegyro non est absimilis: colorem habet inter flauum, cinereum & subuiridem medium, atq; iam dictæ instar in manibus mollis fit & distrahitur, paulò tamen siccior existit quàm Aegyrina. Quarta uerò quę ex nigra alpinaq; populis, & Betula colligitur, utriusq; colorem, odorem, saporem & consistentiã mixtas habet, ideoq; mixtæ nomen post hac obtineat. Tertiam ex alpinæ Populi lachryma apes faciunt, sed rarò, iisq; tantùm locis quibus nulla populus aut Betula, sed Alpina solummodo abundat. Est propoli natura, ut oleo resoluatur ueluti cera, ponderosior tamẽ densiorq; est, nam in aqua liquefacta fundum petit: cera uerò aquæ supernatat. Eligito in quouis genere odoratissimam, synceram, & minimè admixtam ceram habentem, quod si cera doli causa adiiciatur, in aquam propolis coniiciatur sufficientem, & coquatur, ita enim syncera ad fundum uasis descendet, cera uerò aquæ innatabit, quæ refrigerata facilè auferetur.

DE STYRACE. CAP. XCI.

STYRAX nascentis in minore Asia arboris cuiusdam lachryma est, in paruas micas aut grumos concrescens, substantia resinosa, pinguis, in longum, ubi incaluit, ductilis, in oleo resolubilis admodum, cum grauitate non pauca, odorata ueluti propolis, præsertim cum primis imponitur, cuius tres cognoscuntur species colore tantùm differentes, prima candicat, altera ruffa est, tertia nigricat simulq; liuet, ruffa foris plus rubet quàm intus: candida, ac nigra per totam substantiam eundem colorem habet, reperitur etiam flaua quædam inter ruffam & candidam media. Meminit præterea Dioscorides candidæ pellucidæq; Styracis gummi similitudinem

tudinem habentis, quam mihi uidere nondum licuit, quantis diligentissimè eam inquisiuerim: prædictarum enim nulla pellucet, neque ulla ex his copiosè & sola affertur, sed omnes commixtæ, atque arboris suæ schobe quàm plurima adulteratæ, adeò etiam ut ex integra eius libra, uix uncia synceræ eligi queat, sic allatam hodie omnes Storacem calamitam uocant. Eligito puram, in longum ductilem, pinguem, odoratissimam, atque cum suauitate caput aggrauantem, & somnum inuitantem. Adulteratam, furfurosam, aridam, cano situ obsitam & scobe plenam, nullis medicamentis admisceas, præterquam iis quæ odoris causa conficiuntur: præstaret tamen ijs quoque potius synceram miscere quàm adulterinam, siquidem putiorem, uehementioremq; uaporem syncera emittit: adulterata autē imbecilliorem. Fit in quibusdam confectionibus Rubeæ storacis mentio, ibi ruffa lachryma Styracis accipienda est, & minimè cortex ille fuscus et aridus, falsò Storax rubea uocatus.

DE STYRACE LIQVIDO ET OLEO STYRACINO. CAP. XCII.

STYRAX liquidus qui ad nos peruenit, liquidæ aut Laricneæ resinæ consistentiam & crassitudinem habet. Colorem in cineraceo candicantem. Odorem Styraci similem, uehementem, acrem & grauem, præsertim cùm prunis imponitur, per se latius spirat, quàm prædictus Styrax, propter liquidiorem substantiam. Idem natiuus nō est, sed fit additis paucæ calamitæ Storaci, copiosiore liquida aut Laricna resina oleo & uino, simulq; coctis, expressis, atque cùm refrixerit donec candorem acquirat, ligneo pistillo agitatis: ex ea mixtura duo resultant, uidelicet Styrax liquidus, & oleum Styracinum: dimissa enim uno atque altero mense, quod deinde tenuissimum, liquidissimum, atq; odoratissimum in mixtorū illorū medicaminum substantia fuerit, à crassiore discedit, eidemq; ad fundū uasis descendenti, superius innatat oleo crassior, Laricnę resinę liquidior, colore fulua & pellucida, Styracinum oleū appellata, quod à reliquo auferatur, & seperatim seruatur, reliquū rursus agitatur ut candorē induat. Eligito in liquido Styrace odoratissimam, odore ad purū Styracē propius accedentem: sed multò uehemētius & grauius redolentem, colore candicantē in cineraceo. Oleū Styracinū ad nos rarissimè affertur, in quo probatur fuluū, pellucidū, odoratissimum, & suauius quàm liquida Styrax redolens, & quod lentum sequacissimumq; fuerit dum ab intincto digito defluens dependet.

Petrus Belon scripsit mihi se à Lusitano quodam pharmacopola didicisse Styracem liquidam à uera Styrace omnino diuersam esse, eaq; resinā è peculiari quadam arbore manā tum in monte Fois, inter Galliam & Hispaniam. Hæ itaq; ratione duæ sunt liquidæ Styracis species.

DE THVRE, *manna Thuris, & cortice Thuris.* CAP. XCIII.

THVS quod in omnibus Pharmacopoliis hodie corrupto à Libano uocabulo Olibanum appellatur, in Arabia nascentis arboris resinosa lachryma est, in oleo liquescens: cuius plures sunt species, colore & magnitudine grumorum tam tùm differentes, uidelicet Indicum, mammosum, masculum Orobia & Manna, ex iis Indicum maximis inæqualibusq; glebis constat, pondere sextantalibus & triēntalibus, nonnunquam etiam grauioribus: colore tam foris quàm intus liuidum, nigricans, candicantibúsque aut flauis maculis uarium. Mammosum oblongis est grumis Indicoq; minoribus, multis oblongis guttis prioribus superuenientibus & inter defluendū densatis, pendulorū mammarū figura cōpositum: colore flauum. cognominatur hoc Stagonia quemadmodū etiā proximè sequens masculum: hoc paruis, rotundis, candicantibus aut flauis est grumis, Auellanę æqualibus: minoribus tamē, maioribusq; interdū, partim singulis, partim geminis, ueluti testiculis cohærentibus cōstans. Orobia autem minimis est grumulis, Eruo aut Viciæ æqualibus, & globosis: colore masculo simile, hæ Thuris differentiæ hodie nō seperatim sed mixtę afferuntur. Habet omne Thus suauē, acrē, aromaticū, & uehementē odorem, cùm per se, tū prunis impositū. Saporem autē amarū, suauiter acrē et tenuem. Probatur natiuā habens in grumis figuram in quouis genere, nitidum, purū, intus cū frangitur pingue, odoratissimū, & quod quamprimū, si accendatur, ardeat flamma lucidissima. Adulterabatur olim Pinea resina, et gummi, hodie uerò Terebinthina uera: sed facile deprehēditur. Resina enim in tenues micas & farinā facilè friatur, & in fumū cū uritur, euanescit atq; liquescit. Thus solidius est, citissimè accenditur nec adeo liquescit, gūmi in igne fœtet & in oleo nequaq; dissoluitur. Porrò māna à ueteribus appellata, Thuris pollen & farina est: crebro motu concussione et at-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 436 sur 645

titione in ſaccis aut ciſtis eliſa, colore candicans. Probatur pura, Thuris grumulis, Orobiæ minoribus mixta, atq; eundem Thuri odorem ac ſaporem habens. Vitanda eſt cribrata, reſina adulterata: hęc, cũ prunis inſpergitur, inęquali fumoſoq; motu, & obſcurè ardet, mixtumq; odorem alieno uapore ſpirat. Cortex uerò, Thuris arboris Thuriferę cortex eſt, qui unà cum adhærentibus affertur. Eligito craſſum, pinguem, nitidum, leuorem habentẽ, et qui Thus imbiberit, odore & ſapore Thuri ſimilem, ſed uehementius adſtringentem.

DE TEREBINTHINA RESINA. CAP. XCIIII.

TEREBINthina, appellata Terebinthi, arboris reſina eſt: colore candida, ſub flaua, uitrea, aut candido cœruleũ colorem affectans, interdum pellucida, quæ friata, primùm in plurimas micas teritur, mox lenteſcit, & glutino ſa fit. Odorem habet acrem, ſuauẽ, aliquantulùm grauem, & Laricneę reſinę non diſſimilẽ, præſertim manibus tractata, & prunis impoſita. Guſtu modicè amareſcit, et inter dentes lenteſcit, iis dum maſticatur adhærens: deſtillat hæc primũ liquida, deinde paulatim areſcit. Eandem hactenus ſacrificuli unà cum Thure accẽſam, in templis adoleuerunt, ob id incenſum appellantes: quò factum eſt, ut hodie adhuc cum Thure ex Syria & Aegypto allata, pro Thuris quadam ſpecie uendatur ab imperitis & impoſtoribus mercatoribus, qui differentiam inter utrumq; facturi, hanc, Incẽſum ſiue Thus appellant: (ſed magno errore) Thus autem uerum Olibanum, non intelligentes hæc duo uocabula, alterum græcum, alterum latinum, eiuſdem rei nomen eſſe.

DE MASTICHE. CAP. XCV.

MASTICHA, ſeu Maſtiche, quæ hodie Maſtix ubiq; nominatur, Lentiſci arboris reſina eſt: colore foris propter inhærentem puluerem, attritione eliſum, candida, aut flaueſcens: eo autem abſterſo, uitrea, aut propemodum Cryſtallina atq; omnino translucens: odore ſuauis: guſtu aliquantulùm adſtringens, tenuis, oris halitum commendans, & inter dentes lenteſcens: liquida primùm deſtillat, deinde paulatim aridam conſiſtentiam acquirit, & in guttas denſatur, ideoq; minutis grumis cõſtat, pondere obolum plerunq; pendentibus, frequentius etiam minoribus, & nonnunquam maioribus. Eligito ſynceram, puram, candidam, omnino trãſlucentem, odoratiſſimam, dum manibus tractatur aut maſticatur, lenteſcentem, atq; inter dentes tranſparentem, qualitatem amittentem, & loco eius niueum candorem induentem.

DE SANDARACE. CAP. XCVI.

SANDARAX maioris Iuniperi reſina eſt: ſubſtantia arida, dura, flaua, omnino translucida & aſpectu Maſtiche ſimilis: longioribus tamen coniunctis & inter deſtillandum denſatis in grumos guttis conſtat, durioreq; & multò aridior exiſtit, ideoq; neq; inter digitos neq; dentes lenteſcit. Odorem habet Maſtiche, ſed acriorẽ dum teritur, aut prunis imponitur: ſaporem etiam eidem ſimilẽ, ſed amariorem. Probatur munda, calculorum, corticum & ſurculorum expers, prorſus tranſparens, flaua, atq; odoratiſſima: aliud ab hac Sandarace eſt Sandaraca, metallicũ medicamentum Auripigmento cognatum.

DE RESINA ELEMNIA. CAP. XCVII.

RESINA Elemnia, quam aliqui gummi Elemni uocant: ex qua arbore deſtilleret nullus authorum prodidit, cùm ne nomen quidem eius apud ipſos reperiatur, quapropter hodie adhuc nullus eſt eius in Germania uſus, rariſſimè etiam hactenus affertur, idq; ab uno aut altero in tota Germania Pharmacopola tãtùm. Quãtum autem ego ex cõſiſtentia, qualitatibus & facultatibus eius ratiocinari poſſum, hæc reſina nihil aliud eſt, quàm Cedri lachryma: at quoniam hoc nondum certò cõperi,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 437 sur 645

peri, ideò Elemniæ nomine, pharmacopolis cognito, eam deſcripturus ſum. Eſt autem Elemnia, non gummi, ſed reſina denſa & ſicca, in grumos caſtanearum magnitudine concreta, foris in flauo ſordida, intus flaua, maculis modicè candicantibus diſtincta, et Thuris modo pinguis. Odore acris, uehemẽs, & Sandaraci ſimilis, ſed grauius & uehementius redolet, ueluti hodie uocata Colophonia. Saporem habet inter Thus, Colophoniam & Sandaracem medium. Eligito, ſynceram, pinguem, flauam & translucidiorem.

DE COLOPHONIA. CAP. XCVIII.

COLOPHonia quæ nunc ita uocatur, pix eſt arida: colore in ruffo fulua, & translucida, cum grauitate et uehementia quadam odorata. Sapore amariuſcula & ſubacris, magnam habens cum Elemnia reſina, odore, ſapore, & ſubſtantia ſimilitudinem: quapropter ſi Elemnia Cedri eſt reſina, hæc ſine dubio eiuſdem arboris pix eſt: nam noſtra Colophonia plurimùm à ueterum Colophonia differt, ſiquidem quæ apud ueteres ſic appellatur, reſina eſt liquida: quam uerò hodie Colophoniam nominamus, arida pix eſt, à quibuſdam Græca pix uocata. Laudatur pura, fulua atq; omninò translucida.

DE LARIGNA RESINA. CAP. XCIX.

LARIGNA reſina è Larice arbore emanat, eſt autem omninò liquida, conſiſtentia oleo craſſior, melle uerò liquidior: colore flaua, aut uitrea: odore acris ſuauis, atq; aliquantulùm grauis: guſtu amara, acris & tenuis: probatiſſima quæ ab intincto digito contumaciter & æqualiter defluit, aliquantulùm translucida, odoratiſſima atq; puriſſima. In uitrea probatur clariſſima & uitri inſtar lucem tranſmittens. Hanc hodie ubiq; ferè per Hiſpaniam, Galliam, Italiam atq; Germaniam Terebinthinam appellant, atque eadem etiam pro Terebinthina utuntur, magno in re errore. Naſcitur copioſiſſimè hæc reſina eiuſq; arbor in Germania, uidelicet in Sileſia, Morauia, Tranſſyluania & Alpibus, unde in alias Europæ nationes defertur.

DE LADANO CAP. C.

LADANON neque reſina neq; gummi eſt, ſed pinguedo quædam roſcida, Ladæ frondibus ſuperficie tenus inſidens. Eſt autem Lada Cyſto ſimilis frutex: colligitur hæc pinguedo duplici ratione, uidelicet caſu & induſtria. Nam dum capræ frondes huius fruticis depaſcunt, barbis pinguedinem abſtergunt, inhærentemq; uillis, domum ſaturæ portant, dominis ſuis depectendam: hic collectionis modus caſu deprehenſus eſt. Ex induſtria autẽ Ladanum collecturi uillis obſitos funes, aut funes tantùm per Ladæ frondes trahunat, ſtque ſic inhærentem pinguedinem depectunt, & in offas latiuſculaſq; maſſas conformant, medicamentum quod Ladanum ſeu Laudanum uocatur cõſtituentes. Tactu lentum & molle ſcens, in oleo diſſolubile: colore cùm huc affertur, ruffum, aut in purpura fuſcum: ſapore adſtringens: odore ferum, uehemens, acre, & tamen ſuaue atque iucundum, nec ingrata ſuauitate caput olfactumq; mulcens. Adulteratur calculis minutis, terra & arena, ſed deprehenditur facilè, pondere, duricia, nigricia atq; odoris ignauia: nã ſyncero multò ponderoſius eſt, neq; digitis dũ tractatur adeò adhæret, neq; molleſcit: ſi cultro incidatur, terram & harenam oſtendit, cultriq; aciem hebetat, atque inter maſticandum dentes offendit. Syncerum uerò nullo ex iis uitiis dedecoratur, ſed dentibus cedit abſq; ulla eorum offenſione. Eligito leuiſſimum, in ſole diffluens & molleſcens, inter digitos lenteſcens, iiſq; adhærens, colore ruffum, purũ atq; odoratiſſimum, cũ per ſe tũ prunis impoſitũ. Naſcitur in Lybia, Arabia et Cypro, unde ad nos affertur.

DE GVMMI. CAP. CI.

GVMMI quod Arabicum cognominatur, Criſpinæ ſpinæ modo aculeatæ, ſiliquas Lupini figura ferentis, contortique aſpectus arboris in Arabia atque

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 438 sur 645

Aegypto naſcentis lachryma eſt, in grumos Auellanæ Caſtaneæúe magnitudine concreſcens, frequenter etiam uermium aut lumbricorum contortorum figuram referens: colore uitreum, candidum, ſuluum & pellucidum: guſtu glutinoſum, dulce, dentibus contumaciter adhærens, eóſq; glutinoſo lentore coniunctos detinens, ut difficilimè diſtrahantur: aquam qua diſſoluitur in lentam, ſequacem liquidamq; mucilaginem conuertens. Eligito purum, uitreum, translucidum aridumq;.

DE TRAGACANTHO.

TRAGACANThum glutinoſum eſt gummi, ex Hircinæ ſpinæ radicibus collectum, oblongis, curuis, intortiſq; lachrymis, ueluti per cribrum aut rarum linteum expreſſis, conſtans colore candidum & pellucidum nitorem leuorémque habens: reperitur etiam flaueſcens, ſubruſſum, & in fuſco rubeſcens. Subſtantiam habet lentam, glutinoſam, tritu difficilem, aquam qua diſſoluitur, in denſam, coagulatam & tremulam mucilaginem, glutinis inſtar tenacem, conuertentem: ſapore ſubamaram & mediocriter dulcem. Eligito candidiſſimum, purum, minimè ſordidum, æqualiter translucens, & cuius minima portio maximam aquæ copiam coagulet. Affertur ad nos ex Aſia.

DE LASERPICIO CAP. CII.

LASERPICium ferulaceæ cuiuſdam herbæ denſatus liquor eſt, in Lybia, Media & Syria naſcens, ex his, qui in Lybia prouenit, alibi natum odoris bonitate excedit. Verùm hic in Germaniam aduectus eſt nunquam. Illud autem Laſerpicium quod in Syria ac Media gignitur, ad nos peruenit atque in alias Europę nationes, Aſſæ fœtidæ nomine. Scarificantur eius herbæ radices & caules: liquor è plagis deſtillat, & in guttas grumoſas concreſcit, colore ruſſus, flauus aut candidus: ſapore acris, feruidus & ſubamarus: odore acerrimus & latè ſpirans, uiroſa grauitate Allii, Ceparum Porriq; odorem ſuperans, caput replens. Eligito cādidioribus, flauis, tactu lentis, atque lucem mediocriter tranſmittentibus guttis conſtantem: purum, lentum, inter tractandum uiſcoſum, pondere leuiuſculum, & nullis feſtucis ſordidum. Adulteratur pluribus modis, plerúmque tamen terra, arena & trito marmore, ſed deprehenditur facilè, duricia, ponderis magnitudine, habitu ſordido, minimè natiuam grumorum figuram referente, atq; arena, marmore & terra dū reſoluitur, ad fundum uaſis deſcendentibus, ac ſi coletur in colo remanentibus. Reſoluitur ad liquida medicamenta aqua, aut aceto, aut uino iniectum ſupra prunas.

DE SAGAPENO. CAP. CIII.

SAGAPenum quod hodie Serapinum corrupto nomine appellatur, naſcentis in Syria atque uicinis ei regionibus ferulaceæ plantæ denſatus liquor eſt, quemadmodum & Laſerpicium, cui etiam colore, ſapore & odore non eſt diſſimilis, non tamen adeò magnum, ſed mitius uirus redolet. Eligito ſyncerum, pellucidum, foris ruſſis: intus autem cum frangitur flauis aut candicantibus guttis compactum, inter digitos ſi tractetur lenteſcens, & propemodum medium inter Laſerpicium & Galbanum odorem habens. Affertur ad nos in hunc uſque diem recens, ſyncerum ac minime adulteratum, quod in poſterum quoque ut fiat, opto. Reſoluitur quemadmodum Laſerpicium.

DE GALBANO. CAP. CIIII.

GALBanum prouenientis in Syria ferulaceæ plantæ Metopium appellatæ liquor eſt, grumis tam foris quàm intus flauis aut candicantibus compactus: ſubſtantia mollis, pinguis, cum tractatur uiſcoſus & digitis adhærens: ſapore amariuſculus, mediocriter acris, odore grauis, caput ſuauiter implens & ſomnum concilians,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 439 sur 645

coneſtians, plerumq; caulium ſuorum aſſulis mixtus. Eligito ſyncerum, purum, pinguem, cum accenditur claram & cum impetu ardentem flammam nutriens, neq; nimis liquidum, neq; nimis aridum, ſed mediocriter uiſcoſum, micis ſuis Thureas guttas imitans, colore maximè flauum, tale enim recens eſt. Reſoluitur ut Laſerpicium.

DE HAMMONIACO. CAP. CV.

HAMMONIACVM, ſeu gutta Hammoniaca, à ueteribus etiam Hammoniacum Thymima appellatum, nũc uerò corrupto nomine Armoniacum, ferulaceæ plantæ Agaſyllus nominatæ, & in Lybiæ harenis, atq; circa Hamonis lotus delubrum naſcentis denſatus liquor eſt, denſis ſolidisq; grumis, in maſſas compactus Thuri non diſſimilibus, foris flauis, ruffis, aut in fuſco flauis, intus autem candidis aut ſubcandidis, nitidis & ſplendentibus. Odore ferè Galbanum pauco caſtoreo mixtum referens, guſtu amarum. Eligito ſyncerum, minimè harenoſum, omnino purum, maioribus grumis, foris flauis aut croceis, intus uerò candidioribus congeſtum, cum accenditur, claram flammam alens, & repentino ictu propter denſitatem aridiorem in plures ſplendidas nitentesq; micas diſſiliens, & cum manibus tractatur, cum lentore molleſcens, quod huiuſmodi fuerit Thrauſma à Dioſcoride uocatur, quæ uerò minoribus micis eſt, & arenis plena, ab eodem Phyrama dicitur. Affertur ad nos ſyncerum & ualdè purum, omnibusq; bonitatis notis commendabile: nõ nunquam tamẽ ſemine ſuo permixtum, quod latum duplexq; eſt, ueluti Anethi ſemen, ſed maius. Reſoluitur ad medicamenta quemadmodum Laſerpicium.

DE OPOPANACE. CAP. CVI.

OPOPANAX, ſiue Opopanacum, ferulaceæ plantæ, Panaces Herculeum appellatæ denſata lachryma, ſeu liquor eſt, piſo æqualibus aut maioribus guttis in maſſas compactum. Maſſis, grumis, guttisq; eius foris croceus, uel ruffus in puniceo color eſt, intus uerò candidus aut flaueſcens. Subſtantiam habet pinguem inter digitos lenteſcentem, ſaporem amarum, mediocriter acrem & tenuem, Lyguſtico noſtrati per omnia ſimilem, uehementiorem tamen. Odorem quoq; remittit ueluti Lyguſticum acrem, latè ſpirantem, cum grauitate aliqua caput implentem. Eligito croceo foris colore, intus candido, pingue & Galbani inſtar lenteſcens, purum, nullis caulium aſſulis mixtum, guſtu uehementiſſimum, odoratiſſimum, maioribus grumis conſtans, atq; propius ad lacteum liquorẽ, dum reſoluitur, accedens. Diſſoluitur ad liquida medicamenta, quemadmodum Laſerpicium, eiq; cognati liquores. Quod ſi aliquem ex prædictis liquorem ab immixtis ferulæ aſſulis aut ſuculis purgare uolueris, mediocriter contritum linteo præligato excipito, atq; in fictili ſuſpendito, ſuperinfuſo quantum ſatis fecerit uino, aceto aut aqua, prout conducere aliquis horum liquorum uideatur: atq; paulatim calefieri ſupra fornacem ſinito, cum deinde in linteo liquidum factum fuerit, aut fieri cœperit, exprimito quod ſincerum eſt, ſurculos uerò in linteolo remanentes abiicito. Purgatur etiam alia ratione, cum nodus ita ſuſpenditur ut humorem non tangat, ſed ut feruentis tantùm humoris uapor per linteum penetrans liquorem emolliat, donec exprimi queat, quòd calente adhuc eo fieri neceſſe eſt. Affertur ex Aphrica, Aegypto & minori Aſia.

DE OPIO. CAP. CVII.

OPIVM nigri papaueris liquor eſt, ex ſcarificato eius uaſculo emanans, colore primum lacteus & conſiſtentia liquidus collectus flaueſcit atq; exiccatur, cùm omnino dẽſatus fuerit colorem ãcquirit ruffum, ſpadiceum aut fuſcum, atq; in maſſas herbę ſuę foliis inuolutas conformatur. Odorem ſpirat acrem, grauem, & caput in ſoporem trahẽtem, ueluti tota ex qua colligitur herba, ſed multo grauiorem. Saporem habet amarum, acrem, & linguam ſtupefacientẽ. Probatur ſyncerum, purum, in arido molleſcens, in ſole diffluens, colore quàm maximè ruffum aut ſpadi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 440 sur 645

ceum, cùm frangitur ſplendore quodam nitens, & qui facilè diſſoluitur, nec Ceræ modo lenteſcit. Affertur ex Aegypto ad nos.

DE EVPHORBIO. CAP. CVIII.

EVPHORBIVM, Euphorbię nominatę plantę liquor eſt, cuius duo ſunt genera. unũ in æquales denſatur guttas, magnitudine piſi, modicè cauernoſas: colore flauas & mediocriter lucem tranſmittentes. Alterum in excipulas ſub plagis ſuſpenſas confluit, & in maſſam denſatur: colore uitreum aut candicans. Primum affertur ad nos frequentius: utrumq; ſaporem habet omnium feruidiſſimum, non tamen è ueſtigio cùm guſtatur agentem: ſed paulatim feruescentem, palatum, fauces maxima acrimonia ſcarificantem, exurentẽ, & interdum integrum diem perferentẽ, ſi uel tantillũ ex eo in ore dilutũ deglutiatur: naribus attractũ idem præſtat. In ſumma Tithymalli alicuius guſtu qualitatẽ repręſentat. Porrò planta ex qua colligitur, aculeis cortice craſſiuſculo exeũtibus, ceu uallo munita eſt, fructũ parit in trifido folliculo, ternis utriculis coniunctũ, Lathyridi ſimilẽ, ſed paulò minorẽ: ſemina utriculis ſingula clauduntur, colore foris flaua, intus autẽ candida ac pinguia: guſtu liquorẽ æmulantia. Quapropter ſi quis accuratè hanc plantã conſideret, inter Tithymalli ſpecies reponendã eſſe indicabit. Eligito grumos liquoris eius puros, cãdidos, aut flauos & pellucidos: qui uerò plantæ ſuæ aculeis & fructibus permixtus eſt, reprobatur, ideoq; tã ſpinas quàm ſemina è liquore electa abiicito, cùm ſyncero uti cęſtimaueris. Affertur ad nos ex Aphrica ſyncerũ, rariſsimè adulteratũ. Adulteratur autem Gummi, aut Sarcocolla, & Tithymallorũ liquore, ſed facilè dignoſcitur. Gummi enim dulcedine & glutinoſo lentore deprehenditur: Sarcocolla friabilis eſt, guſtuq; amara: Tithymalli uerò liquor non ita in guttas magnas concreſcit, ſapore tamen ſimilis ei eſt.

DE SCAMMONIO. CAP. CIX.

SCAMMONIVM, quod hodie Scammonęam appellant, Scammoneæ nominatæ herbæ liquor eſt, in excauatam eius radicem confluens, colore primùm lacteus, & ſubſtantia liquidus: is aufertur, & denſatus in maſſas confirmatur: cùm exaruit colorem acquirit fuſcum, aut liuidum, aut cineraceum, aut fuluum: qui fluuus aut ruffus fuerit, pellucet: cæteri colores denſis maſſis ſunt, lucemq; non tranſmittunt. Eligito rarum, ſpongiæ inſtar foraminoſum, pondere leue, minimeq; denſum aut ponderoſum, colore cum frangitur fuluum, Taurini glutinis modo tranſlucentem, mediocriter lentum, & tamen fragile, diſſolutu facile, uenis tenuiſſimis diſtinctum: guſtu leniter amareſcens, paululùm acre tenuitate qualitatis, mediocriter ſaliuam eliciens, & cum linguę adfricatur, in candidiſſimum liquorem, lacti ſimilem ſuperficie ſe reſoluens. Adulteratur Tithymallorum liquore, qui ſimiliter ad linguam albeſcit, ſed deprehenditur in guſtu, fauces exurente & dolum prodente acrimonia. Syncerus autem fauces nequaquam ſcarificat, ut Tithymalli liquor, ſed omnino Cyſſampeli, hoc eſt, maioris Conuoluoli liquorem reſipit, & ſimiliter nauſeam guſtatus affert, idq; non immeritò: eſt enim Scammonia cuius liquor eſt Scãmonium, Cõuoluolo per omnia ſimilis, quantùm ad uiticulas, flores, lacteum liquorem & qualitates attinet: folia quoq; ab huius foliis parum diſcrepant: ſunt enim ipſius foliis ſimilia, ſed piloſa, triangularia, atq; in alatæ ſagittæ figuram redacta:

DE

Scammonium.

DE ALOE. CAP. CX.

ALOE eiuſdem nominis herbæ denſatus ſuccus eſt, quem Indi pellibus infu ſum ad nos mittunt: eius tres hodie cognoſcuntur differentię, ex eadem tamẽ planta expreſſæ. Optima Succotrina appellatur, omnium puriſſima, quę dum frigida eſt, malleo percuſſa, in ſplendida nitidaq; fragmenta diſſilit. Colore fulua, aut ruffa & pellucida, inter tractandum molleſcens, in ſole diffluens, atque foris nitido fuſcoq; , aut nigro colore bonitatem ſuam intus latentem, abſcondens & diſſimulans. Saporem habet amarum, adſtringentem, aromaticum, aliquantulùm tenuem & oris halitum cõmendantem. Odorem autem aromaticũ, & tamẽ grauem. Secunda Hepatica cognominatur, prædicto denſior, aridior, iocininoris modo concreta. Colore in citrino ſubruffa, & Succotrina minus pellucida. Odore & ſapore Succotrinam æmulatur, grauius tamen olet, paulóq; amarior exiſtit, magisq; adſtringit. Tertia Caballina uocatur, ueterinariis relinquenda, omnium ponderoſiſſima, ariditſima, denſiſſimaq;. Colore nigra, & minimè translucens, terra arenisq; plena, & maius quàm prædictæ uirus olens. Guſtu amariſſima & ualdè adſtringens, & non ſine horribili qualitate aliqua palatum & ſtomachum afficiens. Eligito in quouis genere pinguiſſimã, puriſsimam, hyeme friabilẽ, æſtate molliuſculã, & in manibus len-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 442 sur 645

Aloē. T. 2. 149. p. 932.

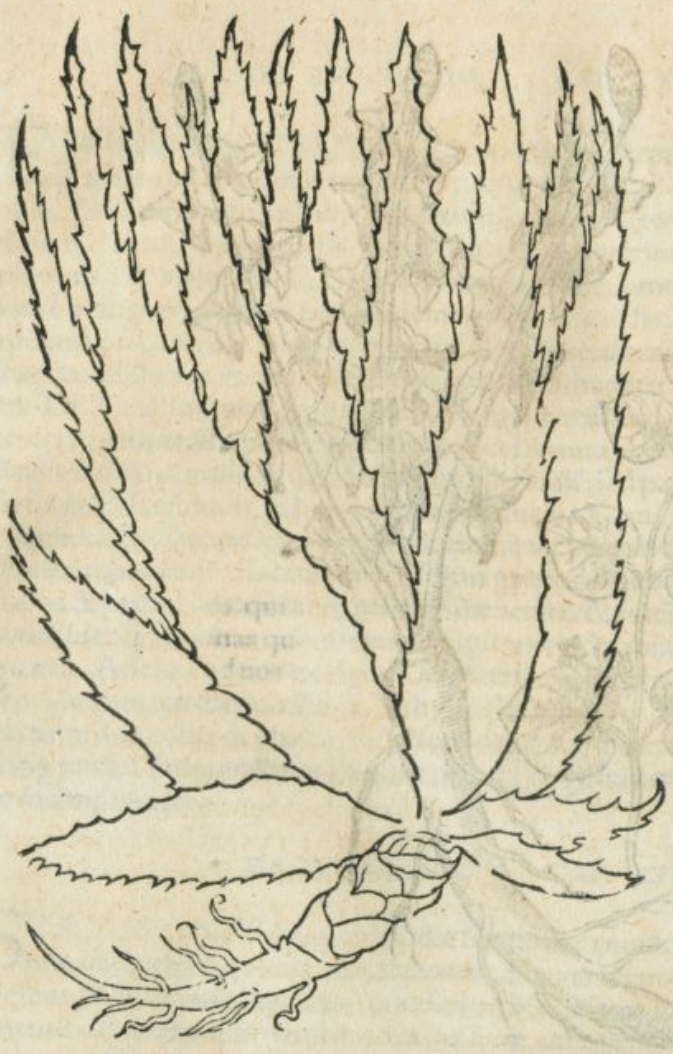

tescentem, calculis, arenis ac terra carentem, tam gustu quàm olfactu aromaticā amaritudinem resipientem, somnum odore conciliantem, & dissolutu facillimam. Affertur ad nos ex India atque Arabia, per Syriam & Aegyptum. Herbam autē eius ex Hispania allatam, plāe tam, omnibus quibus à Dioscoride describitur notis respondentem, hyeme tamē obgelu eruenda est, & in tepido quodam loco suspendenda, nam in aēre quoq; suspensa uiuit ac incrementum capit, cuius rei causa etiam amphibion appellatur: non enim in Arabia, Indiaq; tantummodo prouenit, uerum etiam maritimis Apuliæ & Hispaniæ partibus, sed faciendo succo inutilis.

DE SACHARO. CAP. CXI.

SACHARVM quod hodie Zuccharum appellatur, melleæ dulcedinis succus est, è singulari harundinis genere expressus, ad iustam cōsistentiam coctus, & in turbinatas metas densatus, colore & splendore niueus, aut in candidò rubescens, cū aqua dissoluitur & rursum ad crassitudinē coquitur, mellis instar pinguis, & in longum ductilis, dulcedinis gratia & suauitate ipsum mel superans, cuius prima diuisio duplex est, natiuum enim alterum & facticeū alterum. Natiuum liquor est, sponte ex harundinis suæ oculis in geniculis germinantibus erumpens, principio liquidus, deinde cum sole excoquitur, piso, fabæ, aut auellanæ æqualibus grumis, in salis friabilem naturam ac densitatem concrescens, colore interdum candidum, interdū etiam fuluum, & pellucidum: hoc antiquis medicis tantùm Sachari atq; salis Indi nomine cognitum fuit. Hodie uerò non amplius affertur, sed eius in locum substitutum est, quod Candum aut candidum cognominatur, cuius mox fiet mentio. Facticium diuiditur in Pyramidale, Candum, Penidium. Pyramidale rursus in species plures, uidelicet Thomæum, Melisiuum, Cannarium & Finale. Thomæum à quodam Occidentalis Indiæ loco, cui Sancti Thomæ nomen est, cognominatur, ubi plurimum fit: hoc omnium pinguissimum est, colore candidum aut in flauum uergens, frequenter etiam in mediis metis ruffum, præsertim in summitate: quod in eo candidum est, præsertim foris, friatur facilè: ruffum uerò propter le-

I Natiuum.

II Thomæū.

tam

Sacharum.

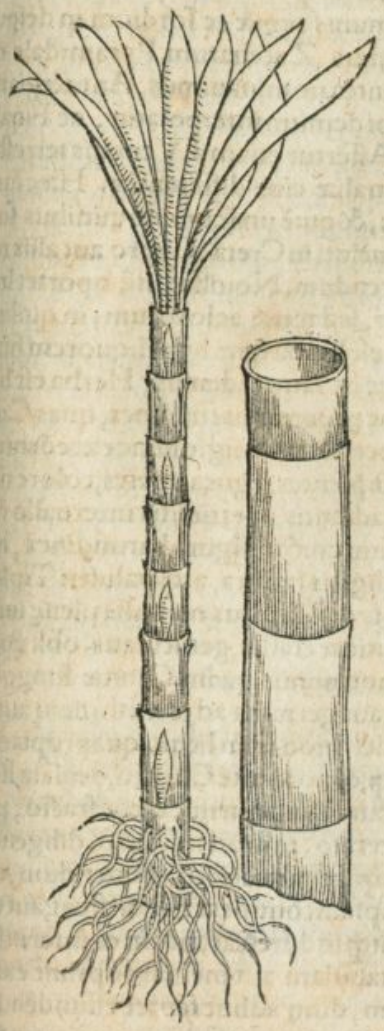

tam pinguedinis denſitatem friantireſiſtit, cũ reſoluitur ruffeſcit, & in deſpumando plurimũ ſpumæ excernit, cum rurſus ad ſpiſſitudinem coquitur, denſitatem diu ſeruare nequit, ſed propter pinguitudinem melli cognatam ſemper humeſcit. Saporem habet cum odore aliquo pingui, cæteris quidem dulciorem, magisq; uiſcoſum, ſed minus ſuauẽ. Adulteratur ſpuma ſua, intus pyramidibus admixta: dolus fuſco rubore detegitur. Eligito tactu facilè, pingue, denſum, candidius, & quod non adeò lentum & contumax fractu eſt, cũ malleo percutitur. III Meliſium. Meliſium ſimiliter ut Thomæum ab Indiæ occidentalis quodam loco cognominatur, mediamq; habet inter Thomæum & Cannarium ſubſtantiam, colorem & naturam: purius enim, nitidius, candidiusq; Thomæo exiſtit, idem facilè friatur, manibus mediocriter propter pinguitudinem aliquam adhęret friati farina. Probatur tàm intus quàm foris candidiſſimum: quod autem foris tantùm candicat, intus uerò ſubruffum eſt improbatur, nam adulteratur hoc quoq; ſpuma ſua Pyramidibus intus commixta. IIII Cannariũ. Cannarium nominatur ab Inſula Cannaria, inter Aphricam, Spagnollam & Americam ſita, ubi copioſiſsimum coquitur: eſt hoc prædictis duobus generibus ſolidius, multò candidius, ſplendidius, ac purius. Saporem habet ualdè dulcem & ſuauiſſimum. Eligito undiq; niuis inſtar candidiſſimum, aridiſſimum, minimè lentum aut pingue, ſed malleo percuſſum, in ſolidas partes diſſiliens, dum dentibus atteritur, cum ſtrepitu quodam crepans, atq; ſi reſoluatur ac deſpumetur, aqueam claritatem habens. Finale, ſiue Zucharum Finis aut Fini à mercatoribus appellatum, nomen inuenit ab extrema & finem conſecuta bonitate. Fit hoc è Cannario cùm optimè deſpumatur & depuratur: decoquitur deinde lento igne ad debitam conſiſtentiam, poſtremò in dodrantales Pyramides cœrulea charta inuolutas fingitur. Optimũ quod candore, ariditate & ſplendore etiam optimum Cannariũ ſuperauerit. Adulteratur Cannario in paruas metas, ſeu Pyramides formato, ſola metarũ paruitate & chartæ colore: Finale mentiente dolum detegunt fragmenta, à Cannario nihil differentia. V Finale. VI Candum. Candum ex quouis ſupradictorum genere ſit, è Thomæo difficilè tamen; uerùm è præſtantiore, præſtantius & pulchrius. Reſoluitur eorum quoddam, ac denuò ad iuſtam conſiſtentiam, certum modum non excedentem, tum ollis infunditur è rariore luto factis, intus prius ligneis tenuibusq; haſtulis, per tranſuerſum inuicem crucis modo crebro diſpotis, repletis, ita tamen unciæ aut duorum digitorum interuallo, ab inuicẽ ligna illa diſtẽtò. Fiunt hęc è recto fiſſiliq; ligno quale eſt Abietis aut Piceaſtri. Rẽponitur deinde feruens adhuc in calefacto æſtuario, donec circa inſertas haſtulas denſatum, cuborum aut cocti Calchanti modo concreuerit, tum eximitur & in partes ueluti longos racemos diuiditur. Saporem habet Cannario ſimilem, ori inditum ſenſim liqueſcit, dentibus autem comminutum, crepitu uehementiore quàm Cannarium obſtrepit, quoniam omnium duriſſimam ſubſtantiam poſſidet. Probatur quod in fuluo colore flaueſcit & pellucet, quódq; in maiores cubos exæquatis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 444 sur 645

ſplendidiſq; lateribus, denſatum fuerit. Laudatur atq; excellentiſſimum cenſetur omne Zaccharum, quod recens fuerit, atq; minimum ſpumæ ac ſordium in deſpumando remiſerit. Affertur quod iam deſcripſimus Zaccharum Pyramidale omne ex occidentis Inſulis atq; regionibus, quas antea nominauimus, Antuerpiam, clariſſimum inferioris Germaniæ emporium: ubi demum interpolatur, ac Finale coquitur, atq; maxima Candi appellati copia. Affertur etiam à Venetiis terreſtri per alpes itinere, non tantùm Finale, uerùm etiam aliæ eius differentiæ. Hæc ſunt Zacchari genera quæ nobis mittuntur hactenus, & quæ unà cum nominibus ſuis in Germania cognoſcuntur. Alibi autem natum ueluti in Creta, Cypro aut aliis regionibus, quibus differentiis dignoſcatur, inquirendum. Nouiſſe autē oportet has generum differentias non plantæ diuerſitate fieri, ſed terræ aclocorum, in quibus naſcitur, diuerſa natura ac ſitu oriri: eadem enim eſt herba quæ hunc liquorem fundit, quantùm ad figuram, attinet, qualis autem hęc ſit: iam trademus. Herba eſt harundinei generis, ab uno radicis ceſpite plures ac proceras harundines, quas Cannas recentiores uocant, emittens, humanam proceritatem longitudine excedentes, pollice multò craſſiores: ac interdum manum complentes, figura teretes, colore flauas, crebris geniculis ueluti Zozis, ſextantis, quadrantis, aut trientis interuallo diſtantibus pręcinctas. Folia è geniculis exeūt ſurſum erecta, figura harundinea, bicubitalia, ac frequenter etiam longiora, duobus digitis latiora, atq; paluſtri Typhæ tam figura quàm poſitu ſimilia: ipſę harundines fungoſa intus medulla plenę ſunt, & melleæ dulcedinis ſucco turgent. Radicibus nititur craſſis, geniculatis, obliquis, atq; per tranſuerſum ſe propagantibus, intus non minus quàm Cannæ fungoſa, dulci, ſuccoſaq; medulla grauidis, à quibus oculi aut germina ad conſitionem auferuntur. Flores & ſemen eius quales ſint mihi uidere nondum licuit, quapropter ſilentio ea præteribimus, donec aliquando utrunq;, concedente Chriſto, oculata fide cognouero. Penidium uerò Zaccharum ex Pyramidali fit, in micas confracto, per noctem in ſufficienti aqua, donec reſoluatur macerato, tum ad iuſtam & diligenter conſiderandam conſiſtentiam lentis prunis, abſq; deſpumatione coquendum, uſquèquo gutta eius frigido marmori inſtillata, ſeipſam contineat nec diffluat, aut do nec frigidæ aquæ inſtillatum omninò denſetur atq; indureſcat, nec in ea inter inſtillandum diſſoluatur: deinde ſuper marmoream tabulam aut menſam optimè exæquatam, oleo quodam pinguiſſimo ſuperunctam, dum adhuc feruet effundendū, eiuſq; diffluentes oræ & extremitates continuè in medium referendæcc: ùm autem propemodum Larignę reſinę craſſitudinem acquiſiuerit, in unco parieti affixū, ſuſpendendum, defluensq; ſine intermiſſione ad uncum referendum, atq; celerrimè diducendum diſtrahendumq; eſt, donec candorem acquirat, tum ueluti in tenues funes torquendum & exiccandum: agenda hæc ſunt in calido æſtuario, manusq; Amylo conſpergendæ. Eligito candidiſſimum, rariſſimum, at leuiſſimum.

VII *Melicalamus.*

VIII *Penidium.*

DE DROSOMELITE, *id eſt, Manna.* CAP. CXII.

DROSOMELI, quod etiam Aëromeli à Græcis, ab Arabibus uerò, Men, Siracoſt & Tereniabin, à Medicis autem recentioribus Manna appellatur: roſcidum ſiue aëreum mel eſt, ut ipſa etiam Græca eius nomina indicant. Pandectarius tamen Tereniabin diuerſum eſſe à Manna tradit, ſed impropriè, ſiquidem genere nihil differunt, utrumq; enim aërei mellis ſpecies exiſtit. Eſt autem omne aëreum mel qualecunq; id fuerit ſuccoſus, optimusq; terræ uapor: æſtate cum plures ſereniſſimi dies fuerint, calore eleuatus, in aërem attractus, & ibidem in dulcem liquorem excoctus, qui poſtremò nocturno frigore coactus, ante diluculum, uice roris ſuper arborum & fruticum folia decidit. Colorem & cōſiſtentiam eandem minimè habens in omnibus regionibus: quod enim in calidioribus locis, ueluti Arabia ac Syria gignitur, in paruas, friabiles, cādidasq; micas denſatur: quod uerò apud nos in Germania decidit, (decidit enim æſtate ſerena ſæpiſſimè) liquidum, flauumq; eſt, foliiſq; ceu ſuperinfuſus aliquis Sirupus inſidet, liquidum permanens, donec

ab

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 445 sur 645

ab apibus & eius generis insectis absorptum auferatur. Gignitur etiam in Calabria, nostrati siccius, propter cœli temperaturam, nostri aëris temperamentum calore uincentem. Hoc ab incolis colligitur, & ad medicinæ usum seruatur, diu tamen durare nequit: corrumpitur enim ac diffluit quauis humida aëris constitutione, ideoq; calido siccoq; loco repositum seruari debet. Eius duę à pharmacopolis constituũtur differentię, Masticina & Granata, ab argumento cognominatæ. Granata manna minoribus granis aut grumulis constat. Masticina autem maioribus atque Mastichæ guttis propemodum æqualibus. Saporem habet ubicunq; genita, dulcissimum, aliquantulùm Penidii instar lubricum & uiscosum. Eligito recentem, candidam, & anno minimè uetustiorem, ultra id tempus inueterata ruffescit & fusca fit, atq; medicinæ inutilis redditur. Adulteratur quàm facillimè Zacharo penidio, gramini aliarumq; herbarum foliolis circumuoluto, & in paruas micas formato, ut de cœlo cadentes, ac circa foliola densatas guttas, habitu suo mentiens, pro natiuo uendi possit: indicat fraudem durationis tempus: huiusmodi enim in annos plures seruatur. Nouisse etiam oportet facticeam esse quæcunq; Senæ folia grumis suis amplectitur, nulla enim ex Arabia & Aegypto ad nos affertur Manna, nedum quę super Senæ frondes in Aegypto prouenientis ceciderit: nam Sena in Europa nascens satiua est, & Manna super satiuas herbas parcius cadit, cùm parua earũ sit copia: in sylueſtres uerò frequentius se dimittit, quoniam latos campos occupent, recipiendo huic liquori capaciores.

DE CHINAEA RADICE. CAP. CXIII.

CHINAE A radix quam aliqui Chinam appellant, & Schinam pronunciant, à China occidentalis Indię regione nomẽ accepit, in qua copiosè nascitur. est autem tuberosa, inæ qualis, media inter Tuber & Rhodiam radicem figura, magnitudine incerta, rarò tamen triente breuior: foris in cineraceo pallida, simulq; fusca, intus uerò candida, nigrisq; filis per longitudinem transeuntibus distincta: substantia tenera, fungosa, leuis & arida ueluti Galanga aut Rhodia radix: ea digitis confricata & auribus admota Pumicis aut Meliæ terræ instar, strepitum emittit. Saporem habet tenuem, subdulcem, & aliquantulùm suauem. Odorẽ similiter tenuem, non iniucundum, & halitum inter masticandum commendantem. Vtuntur indigenę ea aduersus morbum Gallicum, decoctum ipsius propinantes. Affertur Antuerpiam.

FINIS LIBRI QVARTI ET VLTIMI.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 446 sur 645

Folium ad cap. 52. lib. 4.

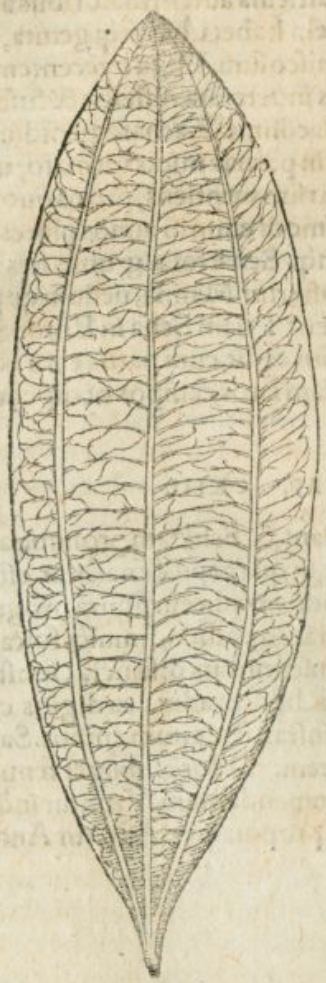

Bleagnus Cordi.

Caſpari Collino Pharmocopœo

peritiſsimo Seduni apud Valleſios, Conradus Geſnerus S. D.

ACCIDIT *errore quodam, ut pictor dum ſtirpes aliquot è meo pictarum ſtirpium theſauro pro his Cordi libris depingeret, has etiam numero quinq; ad Cordi libros nõ pertinentes, in formis ligneis expreſſerit. quod ne fruſtrà factum eſſet (noſtrum enim ſtirpibus quod meditamur uolumen, an cum eiuſmodi aut aliter factis iconibus, olim Deo largiente edituri ſimus, nondum conſtituimus.) Cordi libris hîc eas ſubiungere, & ad tuam humanitatem, optimè & chariſsimè mi Colline, mittere uolui. tu enim inter Pharmacopœos eruditione excellis, & meum in Stirpibus inueſtigandis ſtudium benignè iuuas, communicandis ſubindè ijs quæ in patria tua herbarum feraciſsima, non uulgaria tibi ſe offerunt. His igitur fruere interim, donec tandem noſtrum etiam De Fontibus Heluetiæ & Germaniæ medicatis, iam dudum in tuam gratiam inchoatũ, & propter alias occupationes intermiſſum librum abſoluero. Vale. Tiguri decimo Caland. Ianuarij, inſtantis anni* M. D. LX.

DE TVLIPA TVRCARVM.

HOC Anno à natiuitate Domini M. D. LIX. initio Aprilis, Auguſtæ, in horto magnifici uiri Ioannis Heinrichi Heruuarti uidi herbam hîc exhibitam, ortam è ſemine quod Byzantio (uel ut alii, è Cappadocia) allatum erat. Florebat tũ temporis, flore uno pulcherrimè rubente, magno, inſtar lilii rubri, octonis condito foliis: quorum quatuor foris ſũt, & totidem intus, odore ſuauiſſimo, leni, & ſubtili, qui breui euaneſcit. Color interius pallidus eſt aut ſubflauus: & ſtamina tanquam croci, in medio intercepta ceu geniculo, ipſa quoq; octona, ex quibus itidem alia exterius paulò ſunt, alia interius. Calix nullus. Caulis eſt circiter pedem altus. Folia in eo quaterna albicant, craſſiuſcula, ſolida, duos palmos (id eſt digitos octo) longa, Orchean ferè foliorum figura, modicè recuruato margine, (non adeò quidem ut pictura præ ſe fert, quam anteà expreſſam amicus quidam

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 448 sur 645

ad nos miſit.) ex his tria inferiora maiuſcula ſunt: ſummum, paruulum. Maculæ nullæ dum erant, quas in adultioribus foliis apparere aiunt. Radicem non uidi: ſed aiunt eſſe bulboſam inſtar hermodactyli ferè, uel porri forma & magnitudine. tertio anno florem producere. propagari de radice, bulbulo puto adnaſcente. ſemen
Tulipa. nullum proferre, ſiue natura, ſiue noſtri cœli culpa. Turcio uocabulo Tulipam uocant aliqui. Sed aliam herbam in Italia eruditi Turcico Tulipæ nomine demonſtrant, cuius picturam Ioan. Kentmannus nobis communicauit: ternis foliis, flore ceu lilii parui, luteo, bulbo ruſſo, ſimili cepę. cuius ſemina olim Guilandinus Boruſſus ad me miſit, lata, ruſſa, ſimilia ſeminibus lilii ſylueſtris quod Martagon Itali uocant. ipſe Satyrium triphyllum eſſe coniiciebat. & fortè noſtra etiam hæc Tulipa, Satyrii ſpecies eſt, præſertim erythri uel erythraici, cum flore rubeat. Quòd autem ſemina non fert, uel regionis ui accidere poteſt, uel quia ſpecies diuerſa eſt. nam & Iridis ſpecies alia ſemine fœcunda eſt, alia ſterilis. Sunt ex Turcis (inquit Kentmannus) qui Tulipam dicunt nomen habere à flore, qui formam refert pileoli Dalmatici.

DE CHAMAECERASO MONTANA.

FRVTEX in alpibus Claronæ, circa Fabarias thermas, alibiq; & apud nos etiam in Albio monte naſcitur, cubitalis plerumq;, aut parum ſuprà. qui ceraſa pulchra & rubra fert, ueris ſimillima, paulò minora, pediculo etiam ſimili: ſucco plena aquoſo, ſubamaro, croceo per maturitatẽ, hoc eſt, in fine Septembris, locis frigidioribus: apud nos Auguſto. prodeũt ea ex alarum cauis. ſemina inſunt alba, lata, in ſingulis fructibus ferè ſex ſeptémue, aut plura, circa pediculum interſe coniuncta, amara. Fructus quidem gemelli uiſuntur. Aſpectus ſanè ceraſa uera mentitur, ſed guſtus ingratus ilico prodit. Hoc etiam peculiare habent, quòd punctis binis nigricantibus ſinguli hi fructus, tanquam ocellis aut pupillis notantur. Folia quoq; ceraſi, (uel arbuti, ſed non crenata) oblonga, in muronẽ exeuntia, margínibus non ſerratis: ſapore non certo quidem, ſed ingrato: bina. Stipitis cortex albicat, ut fruticis illius quem **Beinhültzen** Germani uocant, (Dodonęus, ni fallor, Periclymeni ſpeciem: nos Periclymenum rectum uel marem appellabimus:) cui ſanè cognatus uideri poteſt, foliis & fructibus tanto maior, quantò ſtipite & ramis minor eſt, ſucco & ſapore eodẽ, neſcio an etiam ſeminibus. Florem quoq; nondũ uidi. Medulla ligni alba eſt. Quòd ſi, ut ſuſpicor, cognatus illi fuerit, Chamæpericlymenum appellabimus. Sed hoc a-
Chamæceraſus. liàs certius indagabitur: interea (ſi placet) Chamæceraſum nuncupemus: nam & montium noſtrorum incolæ **Bergkrieſe** appellant, hoc eſt, Ceraſa montana. In literis quidem, quod ſciam, nulla hactenus eius memoria extitit: neq; uſum eius ullum eſſe

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 449 sur 645

esse puto, audiui quidem quatuor aut quinq; cerasa deuorata, uomitum ciere: aliquando etiam aluum. Chamæcerasus alia est cuius meminit Dioscorides ille, aut quisquis est, consarcinator libri Græci De morbis curandis per simplicium medica, à capite ad pedes, &c. capite. cxxiii his uerbis: Chamæcerasus, herba (πόα) exigua, circa filices nascens: eo tempore quo & arboris (nimirum cerasi) fructus maturescit, duos aut tres fructus cerasi fructibus persimiles profert, ualdè odoratos instar moschi. huius fasciculus cum radicibus, foliis & fructu, in uino decoctus ad tertias, certissimum est remedium ad sclerias, id est, duros tumores emolliendos. Sic ille. Quænam autem sit herba ista, fateor mihi non constare. dubitaui aliquando an hæc esset quæ fraga fert: quoniam & parua est herba, & fructu non dissimili cerasis, & locis quidem montanis (illic enim & circa filices quoq; præcipuè nascitur) non ante cerasa maturescit: & fructus odore est suauissimo, præsertim altioribus locis: & ad remedia uaria herbæ simul & fructus radicumq; usus esse solet. & aliud eius Græcum nomen hactenus nemo dixit, & ipsa quoq; arbutus à Bithynis uidetur Chamecerasus dicta, ut inferius patebit. An uerò duros tumores mollire aut discutere possit, affirmare non habeo. est quidem ei uis astrictoria, qua partes corroborat intus foris q;. sed aperiendi quoq; uim habet, (& per omnia ferè eandē quam pentaphyllum:) qua iecoris ac lienis obstructionibus summopere prodest: & urinum strenuè ducit, sicut & renum calculos. Fructus quidem non propriè Moschum olere mihi uidetur: & arbuto quàm ceraso similior: quare Chamæcomarum potius quàm Chamæcerasum appellarem. nam & Plinius: Aliud (inquit) corpus est terrestribus fragis: aliud congeneri eorum unedoni, &c. xv. xxiiii. A Nicolao Myrepso mentio fit huius herbæ corrupto nomine φράξλε, in Martiati magni compositione: ubi Fragulam quidam Latinè nominarunt. Ab eodem χαμοκερασίας (sic enim habet manuscriptus codex quo Fuchsius usus est, ut noster iam citatus Dioscoridis codex χαμοκέρασιν,) radix nominatur, in Drosato lxxxii. ad iocineroſos, lienoſos, &c. inscripto: ut proximè præcedente (ad iocineroſos) radix eius simpliciter. Fuchsius simpliciter cerasum humilem ab eo sic nominari putat, nec aliud addit. Recentior quidam Græcus innominatus, (cuius interpretationem super nomenclaturis simplicium medicamentorum, barbarè quidem prorsus & ineptè scriptam habeo) Cistum aliis nominibus Citharum, Oribithrum, & Chamæcessarum (sic enim scribit, χαμαικέρασον, non χαμαικέρασον) uocat: nos apud Dioscoridem Cistum aliter Citharum, aut Cissarum, dici legimus. Sed Cistus (opinor) nec fructum nec aliud ceraso simile habet. Dalechampius doctissimus Lugduni medicus Chamæcerasum nominat arbusculam, quæ Arabicè Mahaleb dicatur. Aduehitur (inquit) ex Syria, quamuis ubiq; per sepes istic (circa Lugdunum) nascatur, sed arbore humiliore, fructu minus habito, nucleo & semine tenuiore ac graciliore. Folia rotundiora sunt: flos albus, ceraso similis. primus omnium uere prodit. fructus sigillatim pediculo suo adnexus, niger ubi maturuit, rotundus, ex amaro subdulcis. Sic ille: à quo etiam ramulum unà cum fructu suo accepi: quem depictum inter alias Cordi descriptionibus plantarum adiectas icones reperies. In Gallia passim nasci Belonius mihi retulit, & inuenisse se etiam in monte illo Rhętorum, qui inter Curiam & Clauennam interiacet. Seminibus eius quæ odorata sunt uti Lugduni illos, qui Chirothecas odoribus imbuunt. Nascitur, si benè memini, inuenta aliquando mihi, copioſè in monte proximo Vuesæ oppido (quod ad Riuarium lacum apud nos est) exeunti Curiam uersus ad sinistam, locis lapidosis. Et, ni fallor, in Vallesia quoq;: ut coniicio ex epistola tua, doctissime Colline, qua superiore Augusto ad me scribebas, inuenisse te fruticem satis altum, foliis ferè cerasi, cui etiā fructu (quamuis immaturo adhuc tibi uiso) respondere uideretur: & pediculis oblongis. Huius ramulum, & fructus, quanquam aridos, ut quamprimum unà cum aliis quas mihi promisisti rebus ad me mittas, cupio. Mahaleb (uel Mahalub, inquit Auicenna) eligendus est albi coloris, & purus. Calefacit in primo ordine, & modicè siccat: abstergit, attenuat, resoluit, & mitigat dolores, præsertim ilium ac dorsi. cum aqua

Mahaleb.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 450 sur 645

mulsa bibitur utiliter in syncope. Prodest etiam aduersus coli morbum, & calculos renum ac uesicæ. Mahaleb (inquit Bellunensis) est granum fructus, simile ossi ce-
Phillyrea. rasorum, notum in Syria, & commendatum contra calculos renum. Serapio Phillyream, Arabicè Mahaleb nominat: quam etiam Matthiolus pluchrè pictam exhibet: sed fruticem à nostro iam dicto siue Mahaleb (ut Datechampius & Bellonius mihi nominarunt) siue Chamæceraso diuersum. Plinius lib. xv. cap. xxv. cum cerasorum diuersa genera memorasset, subdit: Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis, & minore etiámnum frutice Chamæcerasi. Tales & tantas (id est, urbanas quidem & propter fructum expetitas cerasos, sed nanas ac pumilas) hodie etiam aliqui in hortis alunt, ut Torgæ apud Misenos Kreichius, ualdè humilem & fruticem potius quàm arborem. Zwergkriesse uocare licet Germanicè, sicut & Malum nanam, Zwerg öpfel appellant. Asclepiades Myrleanus (ut refert Athenæus lib. ij. Chamæcerasum dictam, pumilam esse tradit, in Bithynorum agro frequentem, cuius radix non magna sit, ut neque ipsa arbor, sed par rosarum arbori, (ut uertit Natalis de Comitibus: Græcus codex noster impressus habet, ἀλλὰ τῇ ῥοδῇ uel ῥοδωνιᾷ ἴσον.) Baccæ eius cætera omnia cerasis cõsimiles sunt: sed copiosè uescentibus caput uini modo grauant, & dolores cient. Hæc quidem Athenæus de Mimæcylis, id est, unedone uel arbuti fructu intelligit, quorum & arbor huiusmodi sit: & qui fructus plures septenis ingesserit, capite grauatur. Apparet itaq; Chamęcerasos esse & dici diuersas: quas distinguendi gratia, à nobis exhibitam, si libet, montanam cognominemus: eam cuius grana à Syris petuntur, Syriacam: quæ in hortis propter fructum edulem colitur, urbanam, Arbutum autem & herbam quæ fraga fert, usitatis suis, non Chamęcerasi, nominibus, ad uitandam homonymiam, usurpemus.

DE CHAMAEMESPILO.

CHAMAEMESPILVM nomino hunc fruticem, quòd & ualdè humilis, & fructum ferens mespilaceum, prouenìat. Frutex est lignosus, cubitalis, foliis ferè ocimi, subrotundis penè, parte supina in canis uel albicantibus & modicè lanuginosis, ferè insipidis. Baccæ in eo singulæ aut binæ dependent, elegantes aspectu, cocci colore, magnitudine qua fructus polygonati: umbilico in quinq; partes dissecto, ut in generis Mespilacei fructibus cum cæteris, tum Spinæ appendicis siue oxyacanthæ, cuius etiam saporem refert, hoc est, insipidũ. Caro intus siccior, colore subluteo: grana terna, parua ceu uinacea. Matureſcunt initio Iulii, decimo enim huius mensis die maturas decerpsi. Ramuli cortice subruffo uestiuntur: & minores ex eis uiminum instar lenti sunt. Nascitur in montibus & collibus cum alibi, non passim tamen, tum iuxta Badam nostram in Legerio mõte, & alicubi in Albio nostro. In Bernensiũ agro Wälpi uocant, ut audio: licebit etiam Zwergmespelen (id est, Mespilum terrestrẽ uel nanam appellare. Itali, ni fallor, Pyrum ceruinam (uulgò Pero ceruino) nominant: ut ex ramulo quem doctissimus Aldrouandus ad me misit, facilè cõiicio: foliis sub rotundis, ocimi, infernè albicantibus, mandenti subglutinosis: cortice subruffo: etsi Bellonius cum apud me Chamæmespilum hanc uideret, similem potius pyro ceruinæ, quàm eandem existimabat. Nascitur & Italorum Pyrus ceruina in alpibus: ramulo quem habeo cum foliis, nihil differt: fructũ non uidi. Bellonius Chamæpyrum nominabat: mihi rectiùs Mespilis adnumeranda uidetur. Idem alicubi in obseruationibus suis Gallicis hunc fruticem Gallicè Malancier appellat. Chamæpyri nomen non laudo ex Græco & Latino compositum. Chamæapion potius dixerim, quanquam & Apios uocatur herba, cuius radix ἄπιον, id est, Pyri similitudinem habet.

CHA-

Chamæmeſpilum.

DE CHAMAENERIO.

CHAMAENERION uoco hanc plantã, quòd Nerion ſiue Rhododaphnẽ aliquo modo æmuletur, foliis, floribus quod ad ſitũ, & ſemine in ſiliquis laꝛuginoſo, &c. & natalibus, iuxta aquas. Veneni quidem, ut Nerion, nihil habere puto. Sed quoniam aliæ etiam ſpecies huic ſimiles ſunt, de omnibus aliquid afferamus: merentur enim omnes ſub genus unum referri, unoq; nomine cõmuni appellari, differentiis à magnitudine aut aliunde adiectis. Ruellius unam tantùm eius ſpeciem deſcribit, quam Delphinium eſſe putat. Herbarii quidam (inquit) putant eſſe, quam Filium ante patrem ſuprà diximus appellari, (atqui ſuprà lib. 2. cap. 125. in Bellio flore alterius herbæ quam alij, Itali præſertim, eodem nomine Filium ante patrem, uel Antipatrem uocant, meminit, hic cõfundit,) quòd ſiliquam & intus ſemen ante floris exitum oſtendat, rectius ſi Partus ante conceptum ab eis appellaretur. Iam audio aptius à teretis ſiliquulæ per extremũ in expanſum florem exeunte, Buccinariam quadam ſimilitudine dici. (Dioſcorides etiam Delphinium ſuum à Romanis Buccinum uocari tradit.) Surculis à radice una pedalibus funditur, foliis paruis, tenuibus, interſectis, incuruis, longiuſcula Delphinis effigie: flore uiolæ matronalis, ſubpurpureo: ſemine in ualuulis teretibus exiguo, milio (mihi non uidetur) non diſſimili. Inuenitur frequens in aſperis, & locis totius diei ſolem accipientibus. Hæc ille. Mihi magis inclinat animus Delphinium eſſe conſolidam regalem uulgò dictam, &c. Videtur autem Ruellius primam & uulgarem huius generis ſpeciẽ tantùm obſeruaſſe:

Filius ante patrem.

Buccinaria

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 452 sur 645

Chamaecerion.

Antoniana

Epilobiū.

quæ à quibuſdam, ut dictū eſt, Filius ante patrem uocatur: ab aliis (in Germania inferiori præſertim) Antoniana, uel ſancti Antonii herba: ab eo nimirum quòd Eryſipelatis, quæ uulgò ſancti Antonii ignem nominãt, medeatur. At Romę herbam aliam ſic nominari audio, quæ eruditis Plumbago Plinii uidetur, cauſticã, & ignis inſtar urentem, non extinguentem. Noſtri **Schoßkraut** appellant, quoniã dolores eorumq; impetus in dentes, abigat, collo ſuſpenſa, ut creditur: aut fumo eius dum uritur ore excepto. Dodonæus inter Lyſimachia deſcribens, & ſpecies eius tres diſtinguens, Germanicè uocat **Braun oder rot Weiderich**/ non uſitato, (ni fallor) ſed propter aliquam cum Lyſimachio ſimilitudinem à ſe conficto nomine. Lyſimachium quidem genere toto diuerſum dixerim: & Dodonæus etiã, Lyſimachium illud ſolùm ex quatuor à ſe propoſitis iconibus, quòd luteos flores habet, uerum eſſe, & quę de eo tradunt authores præſtare poſſe putat. Mihi ubi uera nomina non inuenio, aut dubito, noua potius excogitare certa ratione, quàm illis temerè abuti, placet. Appelletur igitur ſi libet Epilobium, ἐπιλόβιον, uocabulo ex tribus compoſito: quoniam ion (id eſt, uiola ſeu flos eius, quẽ Leucoio ſimilem habet) ἐπὶ λοβῷ, id eſt, ſuper ſiliqua naſcitur, eiq; inſidet, ita ut ſiliqua ſuo flore ceu præpiletur, ſicut haſta uel haſtile cuſpide ferrea. Iam dictę herbæ ſpecies altera reperitur, ſolo floris colore, quicãdidus eſt, differens: rarior inuentu. Vtraq; iam dicta foliis & caule læuis eſt. Tertia ſpecies aliquantò maior, & leniter hirſutis foliis reperitur, infrequentior prima. Quarta maiori frutice naſcitur, eoq; ſuauis odoris, ſed leuiſſimi, cũ reliquę omnes odore uacent: ſed huius etiam forſan odor ille tenuis, non omni tempore ſentitur, mihi quidem uehementer gratus. Siliquæ quadrangulæ ſunt, non teretes: flos purpureus: caulis rotundus & ex parte puniceus, ut & anguli ſiliquarum. Radix quadrangula, tenuibus per interualla fibris capillata, dura et ferè lignoſa. Sed ex his notis aliquæ forſan etiam aliis ſpeciebus conueniunt. Calidam eſſe iudico in medio ſecundi gradus, ſiccam in fine eiuſdem uel initio tertii: aſtringit enim euidenter, ſed cum dulcedine quadam ſuaui: ac ſimul modicè abſtergit, leui quadam ferè nitioſa facultate, ut diuerſis eam conſtare partibus ac uiribus appareat. Inferiores quidam Germani (Friſii præcipuè puto) hanc priuatim **Schülmont** appellant, neſcio qua etymologia, niſi fortè quaſi **Schelmund**/ ut ſuperiores Germani dicerent, quòd ad cruſtas & ulcera oris, quibus os excoriari (**Schelen** dicunt noſtri) uidetur, præcipuam uim habeat, in illo præſertim morbo & ſtomacacce, quam accolæ quidam Oceani regionibus illis peculiarem, **Schorbock** appellant. Contra quod malum olim iiſdem in regionibus Britannica utebantur, hodie non ſatis cognita. Eaſdem uires prædictis etiam ſpeciebus eſſe coniicio: ſed minus efficaces. Poculis imponere

ponere ſolent, qui ſtomacacen timent aut patiuntur. Hanc Lucas Ghinus Italus Lychnidem exiſtimabat. Hactenus memoratę huius generis ſpecies, ſingulis caulibus exiliunt. At quinta ſpecies, quam priuatim Chamænerion nuncupare libet, propter maiorem cum Nerio ſimilitudinem, pluribus ſurgit caulibus: omniū maxima, niſi aquæ inopia incrementum prohibeat, eius ramulum unum depictum exhibui. Vidi iuxta riuos & lętiore ſolo ſæpe quatuor aut quinq; cubitorū altam: circa ſyluas & montes naſcitur, foliis ferè Nerii. Aliqui apud nos priuatim Feür Kraut appellant, id eſt, Igniariam: quòd circa ſyluas illic potiſſimum naſcatur, ubi areæ uaſtæ ab igne quondam illic excitato relictæ fuerint. In hortos translata diu uiuit, & æſtate fermè tota à ſolſtitio uſque in autumnum particulatim floret. Calidior quàm prædictæ uidetur, & minus aut nihil aſtrictionis habere. Quare non aſſentior illis qui Lyſimachii ſpeciem hanc eſſe ſuſpicantur. Sexta & ultima ſpecies nihil à quinta differt, niſi quòd undiquáque minor eſt, foliis anguſtioribus: rarior inuenitur apud nos, aut fortè nulla. Non procul Verbano multa. Omnes loca aquoſa amant: & aquam uel indicant præſentem, uel ſubeſſe pollicentur. Siliqua omnium in hoc genere à maturitate dehiſcens, in quatuor partes diſtorquetur, & lanuginem quandam albam ſplendidámque oſtendit. Hactenus ſex Epilobii, ſi ita mecum nominare libet, differentias deſcripſi, ex quibus an ulla ſit Vincetoxicum à Syluatico dictum, æſtimandum eſt: ſic enim ille. Vincetoxicum (inquit) foliis è Perſici, ſtipite ſubtili, qui tendit ad uiolaceum colorem: idémque Antipharmacum dicitur. Caulis ei longus unum aut alterum palmum, uires contra toxicum habet, & miſcetur theriacæ diateſſaron in Antidotario Galeni. Scio quidem etiam alias herbas aliis Vincetoxici nomine uenire. Naſcitur in alpibus frutex quidam cubitalis, aut paulò altior, odoratus, roſeo flore, Alp roſen, foliis Oleæ, interiori parte rufſi coloris cum fuſco mixti, pinguis, &c. Hunc uir quidam eruditus in Italia ceu Chamænerion quoddam, Nerion Alpinum uocitat. Sed quanquam folia Nerio ferè ſimilia habet, reliqua tamen forma naturaq; tota diſcrepat.

Lychnis.

Chamænerion.

Vincetoxicum.

DE CONYZOIDE *cœrulea.*

CONYZoides à nobis appellatur hæc herba, donec uel antiquum ipſius nomen reuocetur, uel nouum aliquod commodius imponatur. Cognata uidetur Aſteri Attico Fuchſii, quem Itali quidam uirí docti Amellum Vergilii interpretantur, neſcio quàm rectè. Conyzis aliquo modo ſimilis eſt foliis, flore & pappis. Ab Hier. Trago deſcribitur libro primo, capite quadrageſimo nono, cum Aſtere Attico Fuchſii, & aliis duabus herbis, nomine Tinctorii floris impoſito, quoniam tinctores alicubi unius ex quatuor iſtis floribus utantur. Fuchſius hoc nomine Geniſtæ ſpeciem quandam apellauit, nos incertis uagis & homonymis uocabulis abſtinebimus. Ex iis quas Tragus deſcribit, duæ tantùm aut tres priores, cognatæ inuicem uidentur herbæ, & Κονυζοειδεῖς uocari poſſe: adiecta ſingulis aliqua à colore aut aliundè differentia: nos hîc exhibitam cœruleam cognominamus, à colore floris ſubcœruleo. Germanicè alicubi Schartenkraut appellatur, ſicut & aliæ duæ Trago deſcriptæ ſpecies: quòd foliorum margines (in ea præſertim ſpecie opinor, quæ flores luteos fert) figura & acie falcem quodammodo referant: alicubi etiam herbis aliis communi nomine Heidiſch Wundkraut. Omnes calidi & ſicci temperamenti ſunt, lutea minùs calida, cœrulea magis, Fuchſii Aſter inter utránque: ita ut hanc in ſecundo gradu calefacere, luteam in fine primi, cœruleam in principio tertii dixerim: quantum nunc meminiſſe poſſum ex eo quòd ſæpius ſingulas guſtando iudicaui. Siccandi quidem gradus non tam facilè eſt guſtu diſcernere: neque enim tam citò tamque euidenter ſiccandi uis in linguam agit ut calefaciendi. Omnes tamen gradu ſecundo ſiccare mihi uidentur. Ergo Conyzoides cœrulea caule exilit ſingulari, rotundo, ſtriato, inferius rubicundo, hirſuto, pedali plerúnque. Folia Oleæ ferè ſunt, cit-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 454 sur 645

ea radicem latiora, duodecim aut plura, quę caule etiam prognato durant, (quod in pleriſq; aliis herbis non fit: quo non obſeruato icones Matthioli aliquoties nõ probè expreſſæ ſunt.) Eadem hirſuta ſunt, oblonga, anguſta, acria, ſapore nonnihil ad pyretrũ accedente Cauli ſine petiolis hærent per interualla, alternis ſingula ab imò ad ſummum. Supra dimidium caulem ramuli ex initiis foliorũ ceu alarum cauis exoriuntur breues: & flores ſuſtinent, ſingulos, binos aut ternos, ſubcœruleos, multis minutis ſtaminibus conſtantes, in medio ferè cauos, ſed lanugine pallida papporum inſtar refertos. Flos totus mox in pappos ſoluitur, citius opinor quã ullus alius. θερμίφοντα dixeris, nam alius eſt χειμίφων. Floret Iulio menſe, aſperis, ſiccis & aprícis locis, ut circa ſyluas, & in muris urbis noſtræ, ad foſſam ceruis dicatam.

FINIS.

SYLVA

SYLVA OBSERVA-tionum uariarum Valerij Cordi,

QVAS INTER PEREGRINAN-dum breuissimè notauit, primùm de rebus fossilibus, ut lapidibus, metallis, &c. deinde etiam plantis.

CL. V. IOANNI PLACOTOMO DOCTORI MEDICO, ERVditione & artis usu præstantissimo, Conradus Gesnerus Medicus. S. D.

GRATIAE ALIQVIS FRVCTVS, GRATITVDINIS argumentum, ad cum à quo exiuit primùm, ut reuertatur, par est. id quod elegantiæ studioso antiquitas tribus gratiarũ simulacris scitè propositis, ita ut una daret auersa: ex reliquis duabus inter se aduersis, una acciperet, altera redderet, quanquã nõ expectãti & auersæ, nobis insinuauit. Hoc mihi mecũ animo uoluẽti, uir ornatissime, omnes ferè Valerij Cordi, quæ hoc uolumine cõprehenduntur lucubrationes, in tuum unius nomen inscribi, & ad te unum redire, postulare uidebantur. Quoniam tu & in Dioscoridis libros annotationes, & quatuor illos quibus omne genus stirpes describuntur ipsius Cordi manu perscriptos: & hasce obseruationes rerum naturæ uariarum, pro summo & benignissimo candore tuo, mittere ad me non dedignatus es, & ut publicæ utilitatis ergò euulgarentur, hortatus. Rursus cùm in optimis & doctissimis quibusq; uiris (quorum uel præcipuis te adnumero) non singulas uirtutes, sed arcto complures inter se iunctas uinculo esse considero: uirum te ut eruditum, candidum, & humanum, ita liberalem quoq; & κοινωνικὸν esse, hoc est, promptum ad communicandum, non res modò, sed etiam honorem & gloriam & à uana ambitione alienum, facilè mihi persuadeo. Eruditionem tuam libelli abs te editi loquuntur, quorum aliquos magna cum uoluptate, & non sine fructu perlegi: ac indies magno iudicio, summaq; diligẽtia conditam à te Pharmacopœiam expecto: cuius lectione frui si mihi licuerit, eo quidem nomine feliciorem me arbitrabor. Candorem tuum, κατὰ τὸν παροιμιαζόμενον, hi libri tam promptè mecum communicati ostendunt. Itaq; iudicabam te in Laudis ex horum librorum editione participationem, facilè quosuis bonos & eruditos uiros, illos præsertim, qui & ipsi aliqua Cordi scripta, uel tecum, ut Ralla honorandus ille senex Pharmacopola Lypsiæ: uel mecum, ut nobilis ille Norimbergæ medicus Hieronymus Heroldus, impertiti fuissent. Quamobrem & illis & alijs quibusdam egregijs uiris diuersos huius uoluminis libros nuncupaui, alijs alios: Heroldo autem quatuor illos, quibus uariæ plantæ describuntur: quos ab eodem primò acceperam. Rallæ, in Dioscoridem Annotationes, quòd ab illo primùm eas ad te peruenisse existimarem. Merebatur quidem C. V. Ge. Aemylius, Theologus insignis, & affinitate tibi coniunctus, ut aliqua huius uoluminis pars in ipsius nomen inscriberetur: quoniam tibi hæc edituro, quæcunq; à Cordo olim acceperat, emendata, & breuissimis scholijs illustrata permisit. Sed reuerentia tanti uiri, sacrarum & humanarum literarum cognitione præstantis, qui in maiora & grauiora studia nunc totus incumbit (quorum comparatione rerum naturalium notitia omnis puerile quiddam est) id audendi animum mihi excussit. Accipe igitur doctissimè & charissimè mi Placotome partem aliquam debiti mei, aut si mauis depositi reddendi, Syluam hanc Obseruationum uariarum Cordi tui, hilari & serena fronte: in qua & authoris memoriam colas, & Gesneri erga te obseruantiam, gratitudinem, ac tui amorem agnoscas. Non autem dubito, quin optimum et huius & omnium Cordi librorum patronum te sis declaraturus, qui ipsius amicitia olim familiariter usus es, et Dioscoridis libros ipsum enarrantem audisti. Seruabis autem hoc ueluti pignus debiti maioris, quo præstantiæ tuæ, tum propter enumeratas iam causas, tum alia quædam non uulgaria in me beneficia tua, obligatum me profiteor. Est enim etiámnum inter κειμήλια mea, eritq; dum uiuam, series illa Succini Prutenici globulorum, quorum aliquot animalculis infectis (quæ liquidum adhuc nimirum inuoluerat uiua) rari & spectabiles sunt, eoq; chariores mihi, quòd etiam Plinius Succini hoc nomine naturam sit admiratus. Sunt & Succini orientalis globuli duo, carissima munera tua, candore & perspicuitate crystalli: Quod tantæ authoritatis est, sicuti scribis, ut reginis Portugalliæ dotem impleat, & pro suauissimo precioso; suffitu Vlyssibonæ uratur: cuius in literis nulla hactenus, quòd sciam, memoria fuit. Sunt deniq; lapides metallici, qui circa Islebiam eruuntur, admirando naturæ artificio, squamosis piscium formis, æreo penè colore, insignes: è quibus æs etiam conflari audio. Pro his omnibus ut perpetuò memorem gratumq; animum tibi seruabo, ita quanquam in remotissima Germaniæ ora, Dantisci (quæ clarissima Prussiæ ciuitas & nobile emporium est) degentem, nunquam non amare & uenerari pergam. Vale. Tiguri Heluetiorum, Idibus Decembris. Anno salutis. M. D. LIX.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 456 sur 645

VENA ſiue terra aluminoſa eſt ad Brambecum pagum in ripa Albis dextra, quinque ferè infra Vuittembergam miliaribus. habet etiam aliquid de Miſy ac Calchantho.

Pyrites ibidem in eadem uena eſt, friabilis ac impurus.

Aluminoſa terra candida lubricáque eſt in cuniculis Dauidis Hatzkerodi ad Hercyniam Saxoniæ.

Pyrites multiplex ibidem eſt, uidelicet ſolidus & friabilis.

Aerugo ibidem in cuniculis fit deſtillante per ſolidum pyritem aqua. friabilis uerò Pyrites minimum aut nihil æruginis gignit: ſed plus Calchanthi ac Aluminis.

Bituminoſa terra leuis, arida, & quæ nunquam lutum fit, etiam imbribus maximis, & quæ accenſa ardet carbonum modo, donec in cinerem ſoluatur tota, odore dum ardet Bituminis ſulphuri mixti, Halæ Saxoniæ eſt, ſub ipſa urbe, maximè autem in foſſa uerſus meridiem.

Bituminacei carbones ſunt propè Cunhardem, ubi etiam bituminoſa æris & argenti uena eſt.

Salſa terra eſt circa Seburgum undiq; ad ſalſum lacum: lacum alioquin dulcem inficiens.

Salſus ille lacus omni ſeptennio turbatur: in medio enim eius abyſſus eſt, emittens ceu uſti bituminis & ſulphuris fœtorem, quo totus inficitur lacus, adeò ut piſces in eo moriantur, quotieſcunq; turbatus fuerit.

Salſa terra ſalſiq; campi ſunt circa Langebeugen lacum, cuius aqua è ſalſo fluit lacu: item Salzemundæ, id eſt, ad Salſam Mundam pagum ad ſextum ab Hala Saxoniæ lapidem.

Bitumen ſubdurum effoditur in agro Brunſuicenſi, campeſtri loco.

Bitumen liquidum olei modo fluidum ibidem confluit in excauatas foueas, quo ruſtici utuntur ad lucernarum lumina, & ungendos curruum axes.

Cœrulei uenæ propè Bituminis huius ſcaturigines ſunt.

Dactyli Idæi ſubflaui ac pellucidi ibidem effodiuntur è glareoſo ſolo, quos ruſtici uocant Alueſtein.

Fons qui Hildesheymii ſulphureum limum emittit, ante ſedecim annos primùm fluere cœpit, poſt bellum, quod contra Hildesheymianos geſſit princeps Henricus Brunſuicenſis dux, nunc exul.

Terra candida, lubrica, & ſplendens effoditur ex montanis Hercyniæ campis: qua dealbant ruſtici parietes circa Haſelnfelde oppidum ac Breytenſteinum pagum. Agyrtæ eam pro Bolo uendunt albo, fortè non malè.

Aes puriſsimum, quod ſuum eſt, reperitur circa Vuimelrodum pagum ad tertium à Mansfelda lapidem: admodum ductile eſt.

Cœruleum ibidem pulcherrimum, æris uenæ adnatum inuenitur.

Chryſocolla etiam pulcherrimè uirens eidem ineſt uenæ.

Gypſi excellentiſsimi uariæ ſunt ſpecies inter Northuſium & Stolbergum.

Salſus tractus eſt circa Atram oppidum non longè à Franckenhuſio.

Sal fit Scheningii in ducatu Brunſuicenſi ad uigeſimum quartum à Brunſuico lapidem.

Sal fit in Salzdalheim pago ad quartũ à Brunſuico lapidem, uerſus meridiem.

Sal fit in Solta pago prope Bodenburgum pagum, ad quartum ab Hildesheymia lapidem.

Lapis Alabaſtriti ſimilis ſub arce Vuolfenbuttel inuenitur.

Lapis ſpecularis inter Brunſuicum & Vuolfenbuttel circa Stederburgum cœnobium effoditur.

Omnia

OMNIA QVAE SEQVVNTVR VIDI ET COGNOVI PRIMVM
in peregrinatione Anni M. D. XLII. post natum Christum, [Sunt autem Obseruationes primùm de rebus naturis fossilibus, lapidibus, metallis, &c. deinde etiam de plantis.]

IASPIDIS uiridis fragmentum, cuius uena per saxum ferebatur non longè à Rochlicio oppido Misniæ uersus septentrionem.

Chalcedoniam appellatam gemmã uersicoloribus lineis sinuosam ibidem, paulò tamen plus ad septentrionem, iuxta Betulletum.

Marmor planum, mensarium, subcinericeum, fuscis maculis, ueluti cornicum uestigiis distinctum, Rochlici in radice montis inuenitur, uena dilatata.

Iaspis spadiceus inuenitur copiosè in agro Aldẽburgensi in Misnia, quo rudi ad huc publicæ uiæ sternuntur.

Iasponyx gemma constat spadiceo Iaspide & candicante Chalcedonia seu onyche. inuenitur Aldenburgi in Misnia.

Onyx simplex & uulgaris reperitur ibidem humano ungui colore similis.

Sarda, id est, Corneola, siue Carneola, eadem est fortassis quæ Sarcites apud Plinium, reperitur Aldeburgi in Misnia.

Sardonyx quæ constat Sarda carneola, & Chalcedonia uulgari, inuenitur in Aldenburgensi agro.

Turchoides gemmæ uirides inueniuntur in Silesia Goltbergi, & Strigæ, &c.

Zinstein/ueluti plumbarius lapis per quarzum, id est, Silicẽ metallicum dispersus, Marienbergi.

Hęmatites fissilis, uena amplissima inuenitur Marienbergi: ut xx aut x minarũ pondere lapides decutiantur.

Zinstein/klein wie Körner von Rübsamen/lauantur in Theudoro oppido propè Vallem D. Ioachimi, appellaturq; Seyffenzin.

Vena Stanni, hoc est, Bisemuti pura & impura eruitur copioiè circa uallem Diui Ioachimi.

Stannum purissimum, id est, quod iam suum est, effoditur ibidem in ualle Diui Ioachimi.

Hæmatites niger turritus, stalacticus & erinacei modo aculeatus, effoditur circa uallem Diui Ioachimi.

Lignum carbonis modo nigrum, aridum ac leue effoditur in iisdem montibus quadraginta orgyiarum profunditate.

Lapides oblongi, candicantes, fissiles, ossea substantia, atq; etiam aspectu ossibus simili, ibidem è montibus eruuntur.

Magnes lapis ualenter ferrum attrahens effoditur inter Snebergum & Annæbergum in ualle diui Ioachimi & Irberstorffi.

Magnes ueluti squamatim in tessellas fissilis, uisus mihi est Nurenbergæ apud D. D. H. S. colore cœruleus.

Magnes ultramarinus in cœruleo fuscus, uisus est mihi Nurenbergæ apud Ollingerum.

Lutum seu Creta figulina in solidissimas in terra usta testas, effoditur inter Thermas Caroli quarti & Schlackenuerdam oppidum propè Lessauium pagum, quo argumento apparet quondam eum tractum arsisse sponte propter latens in terra sulphur, aut bitumen, aut utrumq; nam terra & agri circumiacentes similitudinem habent luti è fornace fracta sumpti.

Ferrarii lapides grãdes eodẽ loco effodiũtur, colore nigri, fuligine obsiti, et ueluti

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 458 sur 645

ustí: qui etiam incendii naturalis uestigium atq; argumentum existunt.

Rubrica ruffa in assulas fissilis, ualdè pinguis ac floridi coloris effoditur inter eundem pagum & Caroli quarti Thermas.

Rubrica uersicolor, uarii coloris, uidelicet candidi, flaui, lutei, cinerei, puniceiq;, effoditur ex eodem loco in torrente quodam.

Saxa dura ualdè & lineis cinericeis conuoluta effodiuntur propè Suuartzbergum oppidum inter Snebergum & uallem diui Ioachimi.

Ferrariæ sunt inter idem Suuartzbergum atq; uallem diui Ioachimi: ibidem globi ferrei hac ætate fiunt.

Saxum durum magnas rupes faciens, est circa Thermas Caroli quarti & propè Elnbogen oppidum, candidis ueluti tessellis immixtis uarium.

Acidula est propè Thermas Caroli quarti, sapida quidem, sed aliquo modo diluta.

Acidulæ aquæ sunt inter Culmam, Acutum & Aegeram, austeri uini sapore.

Acidula semper turbida & in altum multis locis ebulliens, nõ tamen effluens, tactu frigida, haustu aues enecans, est in prato inter Acidulas & Culmam propè pagum quendam solo lutoso & cauernoso: eadem strepit feruentis modo: appellatur Germanis, **Das dolle wasser**/id est, stolida aqua.

Acidulæ aliæ non procul sunt ab hac stulta aqua ad duo uel tria millia passuum uersus occasum hybernum, in loco uliginoso, muscoso ac palustri: eæ similiter feruentis modo grandes ueluti globos euomunt, nusquam tamen è fontis uel lacunæ labro effluũt. Strepitus & mugitus earum auditur ad quingentesimum passum aut longius tranquillo tempore, haustu ferturnon tantùm iumenta, feras, pecudes & aues, uerùm etiam homines enecare, gustari tamen sine periculo potest. Appellatur autem hæc aqua ab indigenis **Das wütende wasser**.

Acidulæ aliæ non procul sunt ab arce & uico Kunigspergo in eodem tractu locis pluribus.

Acidulæ dilutæ sunt ad suburbium septentrionale Aegeræ.

Acidulæ aliæ sunt Bulemeuti iuxta ferrarias fodinas, quæ celebres ibi sunt.

Acidulæ saluberrimæ sunt in Sueuiæ Vuirtenbergensis finibus orientalibus, ad quas hominum ęgrorum turbę confluunt, in calefactis, ueluti Thermis felici successu lauantes.

Acidulæ sapidissimæ sunt propè Frideburgũ in finibus Hessiæ & Vuederauię, in prato quodam.

Acidularum acidi saporis causa est ferrarius lapis, qui rubiginosa qualitate fontes uicinos & contiguos sua medicata ui inficit: nam ubicunq; eæ sunt, iuxtà latent aut apparent ferrariæ uenæ, lapides & saxa: quod ne obliuiscaris, uide.

Ferrariæ celebres sunt circa Bulemeutum & uicino tractu.

Ferrariæ aliæ sunt nobiles non procul ab oppido quod uocatur **Kemmet** & uicinis locis.

Ferrarię diuites sunt circa Blechum pagum, ad quintum à Nurenberga lapidem.

Ferrariarum omnium largissimæ & ditissimæ sunt Ambergi in Bauarica, in iis hæmatites niger pulcherrimus ferrum optimum fundit.

Ochra itidem rubiginosa, quam uocant **Leber ertz**/copiosè ibidem effoditur, quæ optimum remittit ferrum.

Rubrica dura, hæmatitis modo ferri splendorem præ se ferens, nascitur in ferrariis Ambergi.

Fons quidam largus tanto impetu eructans aquas, ut etiam iniecta grandia saxa respuat, est propè Kunigsteinum arcem & oppidum, non longè ab Albi fluuio, in Misniæ finibus.

THermæ Caroli quarti sitæ sunt duobus à ualle Ioachimica Germanicis miliaribus, uno à Schlaccenuuerda, uno à Schlaccenuualde, & uno ab Elnbogio. Sũt autem

autem in ualle ad Dopelam amnem, in medio fluuio atq; utraq; eius ripa magno cum sonitu eructantes. Vbi effluunt aut oriuntur lixiuii modo ruffum colorem habent propter lapides. Sunt autē lixiuii propemodum diluti atq; urinę, à nitro nimirum: sapore, neq; sale, neq; sulphur, neq; bitumen, neq; alumen, quæ quidem ullo sensu aut ratione percipi queant, habentes.

Lapides & saxa Thermæ eæ intra terram faciunt diuersos: alius candidissimus est: alius roseo consperſus est rubore, alius roseū habet ruborē lacteo colori permixtum, flauet alius. Omnes duri sunt mediocriter, Zonis pręcincti, & Calcarii. & calx quæ ex candidioribus solidisq; coquitur, melius in aëre & humidis locis durat.

Lapides cum prædictis nascuntur porosi, fauacei, lutei aut pallidi & friabiles in puluerem, ex quibus calx coquitur quæ melius igni resistit. Hac extruuntur camini, fornaces, &c.

Lapides alii gignuntur iis locis quibus Thermæ defluunt, aspectu racemosi, tuberosi & tunicis constantes, colore partim flaui, partim ruffi: partim etiam in stirias diuersi coloris concrescunt, in Thermis uerò quę sub arce sunt, stiriæ & lapides candidissimi coloris gignuntur.

Saxum aliud ex Thermis ibi genitum est cinericeum in fusco, durum atq; marmorosum infra oppidum uersus sinistram, ad ipsum amnem.

Saxum ibidem est eminens in cinereo candidum, multis tenuibus tunicis constans, hoc si diu cremetur ac deinde teratur, atq; tritum uitro aqua repleto iniiciatur, adeò incalescit, & tanto feruore aquam accendit, ut teneri manibus uix queat: reddit q; aquam gustu acerrimam, causticam & corrodentem, si cuti imponatur.

Aphronitrum è cauernoso saxo ibidem in specu nascitur, quouis alio acrius & tenuius: gignitur q; intra oppidum sub arce, ubi prædicti calcarii eruuntur lapides.

Thermæ istæ calidæ ualdè lauantium corpora nō exulcerant, etiamsi multis diebus lauent: cōtrà frigidiores aut tepidę altera aut tertia aut etiā prima die exulcerāt.

Eædem, amnis Dopelæ uadum in oppido totum lapide obduxerunt.

Lichen nascitur in iisdem Thermis ad lapides è Thermarum undis natos, gustu ferè Thermarum: quæ præsens est aduersus impetigines remedium: acrior enim est quam ea quæ dulcium aquarum aspergine in saxis prouenit.

THermæ Mattiacæ, hoc est, **Wißbaden**/sitæ sunt in Mattiacis pratensi loco, uno miliari Germanico uersus septentrionem & occasum æstiuum à Moguntia co urbe, Carolinarum modo largæ: eiusdem saporis, magis tamen salsæ, citius Carolinis lauantium uires resoluentes.

Lapidem hæ faciunt qua fluunt, quemadmodum Carolinæ, eiusdē coloris, sed non ita copiosum: non enim usq; adeò terrestrem consistentiam habent.

Sal in plateis quibus fluūt serenis diebus terra enascitur, circa marginē fluentis undę gignitur, cōsistentia tenuis, colore candidus, gustu salis ueri, sed paulò tenuiori.

Lapis Calcarius etiam undiq; est circa has Thermas in montibus & circa oppidum undiquaq: qui constat totus ueluti minutis oblongis conchis.

THermæ Vuirtembergenses quas uocant **das Wildbad**/sitæ sunt in Sueuia Vuirtembergēsi ad tertium à Tubinga, ad secundum ab Herrenbergo, ad primum à Kalba miliari, natura Carolinis similes.

Lapis Calcarius etiam hoc loco inuenitur.

THermę factitię sunt propè Tubingam, circiter mille passus ab urbe uersus meridiem, in **Steinmacher tal** ad sinistram Steinmachiam torrentem ascendendo: eæ nulla qualitate uidentur mihi à uulgari quapiam fontana aqua differre: nam diligenter gustaui & consideraui, sed superstitiosa fide his se credūt infirmi. Appellantur autem **Das Bläsi bad.**

Thermę in eadem Sueuia Vuirtenbergensi sunt similiter igne calefaciendæ propè Aro oppidum quod distat à Tubinga uersus ortum tribus miliaribus Sueuicis, & uno à Nurtinga oppido, uidentur & hæ nihil, aut tantillum, à fontana unda uulgari dulci differre. Appellantur autem **das Sewbad.**

LICVS non exiguus amnis Vindelitiæ, Augustam Vindelicorum præterfluens, semper est turbidus, & ueluti in cinericeo candidus, eius rei causa est quod

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 460 sur 645

cum impetu perlutoſũ ac albicans ſolũ fertur pręceps, et quòd in alpibus ſupra Campodunũ ſemper ſint niues, quę liqueſcentes limum candicantẽ deferũt: ſerenis autẽ diebus brumalibus & frigidiſſimo gelu concretæ ſunt, nec liqueſcunt, nec cum limo deferũtur niues: inuectus antea in alueum limus eluitur, & cum nullus in eluti uicẽ delabitur, contigit Lycum clariſſimum fieri: nam iſtę alpes etiam media æſtate niue albent pleriſq; locis.

Lynum oſtryæ arboris, Hagenbüch/ id eſt, Haynbüchen mutatum eſt in duriſſimam ſiliceamq; cotem iuxta Francofortum ad Mœnum amnem, & in Vuirtẽbergenſi Sueuia.

Lapis Aëtites Plinii, dilatatus quadrangulari figura, obtuſis angulis, è ſabulo lutoq; ferrugineis concretus, Francoforti ad Mœnum in Pharmacopolio Ioannis Metlingeri. Hic fortaſſe eſt ea Aëtitis ſpecies, quam Plinius Aethiopicum uocat.

Aëtites lapis globoſus, grandis, pilæ minoris magnitudine, abſolutæ rotunditatis, foris candidus, æqualisq; ſuperficiei: ſubſtantia intus, cum frangitur, omnino ſilicea, ad ictum ignẽ elidente, in medio habet cauitatem rotundam, proportione toti lapidi reſpondentem, in qua globus eſt candidiſſimus: friabili & ualdè ſiccante luto, aridiſſimoq; conſtante, qui intus ut plurimũm uacillat, ſi lapis integer concutiatur. Attulit hunc Anshelmus rhizotomus è Gargano Apuliæ monte: hic aliquando foris cinereus eſt.

Aëtites huic ſimilis aſpectu, colore, materia & luto, ſed concretione geminus: ex eodem monte ab Anshelmo rhizotomo Nurenbergam allatus.

Aëtites grandis, globoſus, ſuperficie inæquali, cauernis & anfractibus peruius, harena ſabuloq; in cauernis reſonantibus, intus etiam lutum impurũ harenoſumq; continens, allatus eſt ex eodem monte ab Anshelmo rhizotomo.

Lapides conchoides calcarii diuerſæ figuræ, inueniuntur non longè à Tumpachio oppido, qua itur uerſus Aurpachium oppidum.

Lapis ruffus minii ac hæmatitis colore, eſt copioſus magnusq; inter Tumpachium & Aurpachium oppida: eſt autem ſubſtantiæ hæmatitinæ & ferrugineæ.

Lapis ferrugineus, imò ſaxum, in maxima qualitate eſt ibidem, colore ruffius, nec ita floridi coloris.

Lapis Oſtracites, oſtracis, adunco ueluti roſtro, colore cinericeus, tunicis compactus ueluti Oſtrea in Vuirtenbergenſi Sueuia inter Hechingam oppidum & montes orientales in radice montium.

Dactyli Idæi lapides in eodem inueniuntur Sueuiæ loco, ubi oſtracis.

Ochra lapidoſa & cruſtacea inuenitur iiſdem in Sueuia locis, quibus oſtracis & Dactyli Idæi lapides.

Gypſum copioſum candidumq; effoditur in Vuirtenbergenſi Sueuia, iuxta Tubingam & Herrenbergum oppida.

Lapis Armenus uel eius uenę reperiuntur in finibus Vuirtembergenſis Sueuię uerſus meridiem & occaſum hyemalem in montibus.

Cœruleum pulchrum Armeno lapidi & Chryſocollæ uenis permixtum, reperitur in iiſdem Armeni lapidis uenis in Sueuia.

Marmor menſarium candidum, quo in Germania menſæ fiunt, uenam habet dilatatam in montibus, ita ut in latiſſimas menſas duum digitorum craſſitudine ſuis commiſſuris diuidantur marmorea ſaxa.

Marmoris eiuſdem alia ſpecies in paruas ueluti tegulas fiſſilis, quibus etiam pro tegulis utuntur in Bauaria Kelheymi, Ratisbonæ & alibi: cæditur utrunq; genus inter Ratisbonam & Kelheymum paulò infra Kelheymum ipſum.

Marmor purpureum maculoſum in ſpadiceo, eſt in montibus circa Salisburgum: quantislibet cædendis molibus ſufficiunt lapidicinæ. Ex hoc defunctorum monumenta & columnæ fiunt Auguſtæ & alibi.

Marmor

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 461 sur 645

Marmor Salisburgense aliud omnium ferè colorum mirabili aspectus gratia Augustæ uidetur in quibusdam structuris: aliaq; multa eius genera in templis.

Marmor aliud pulcherrimum, **ist anzůsehen wie ein hůpsche gemalte landtschafft**/conspicitur Augustæ Vindelicorum in sacello Fuccherorum.

Marmor candidum ueluti siliceum reperitur in montanis circa Egeram urbem, ex quo sepulchrorum lapides.

Marmorosum saxum, coloris liuidi, **gestalt wie grosse vngeschlachte holtzspaltern**/circa Egeram in montibus, ex quo ponticuli & lithostrota.

Marmorosum saxum prædicto materia & aspectu simile, colore in flauo candidum & spadiceum, in montibus inter Egeram & Kemmetam urbes.

Marmor calcarium in candido liuidum aut cinereum, eruitur circa Rebicium oppidum inter Egeram & Kemmetam.

Lateres Augustæ & Nurenbergæ fiunt ex luto & abiegni ligni scobe, simul in lateres ductis & coctis, exustæ scobes relinquunt cauernulas, ideoq; pumicibus raritate & leuitate similes sunt hi lateres: ex quibus camini & intestini parietes extruuntur.

Lapis (aut Saxum) Calcarius latitudine fissili, mensario marmori similis, inuenitur in montibus Fichtelbergi: materia est talcū, hoc est, amiantus crustaceus, breuibus squamis: ideoq; in igne non exuritur, cum factæ ex eo mensæ poliuntur, superficies maculis ueluti argenteis ac plumbeis nitet. Vidi Nurenbergæ apud Leonhardum pharmacopolam confractam mensam.

Lutum citrinum floridi coloris, tenerrimum, pinguissimum, in metallis Annæbergi inuētum, appellatur à metallicis **Ein gelber Seyffengang**: quoniam sapo ni simile est.

Lutum eiusdem substantiæ subfuscum eodem loco effossum, uocatur **ein schwarzer Seyffengang**/ à metallicis.

Creta nigra minimis pyritidis mixta atomis, gustu salis & Chalcanthi, effoditur supra Salueldam Turingiæ urbem, qua utuntur tingendis ædificiorum trabibus.

Creta nigra iam dictæ colore gustuq; similis, asperior tamen duriorq;, effoditur Hildesheymii inter urbem & Marienburgum castellum, iuxta pumilionum antrū in profundo.

Creta nigra, optima, lenis, facilè lineas remittens, gustu subacris, effoditur in inferiori Germania, in agro Aquisgranensi, qua architecti & pictores utuntur. affertur uenalis Francofortum ad Nundinas.

Pumex cādidus, leuis & rarus, Siculoq; aut Melino aut Aphricano similis, effoditur in mōtibus nō longè à Cōfluentia urbe, in Rheni & Mosellę cōfluentibus sita.

Minium grandibus cæditur è uena glebis colore penè purpureum, merum nihilq; aliud continens: confractum argenti uiui guttas ostendit. uidi Nurenbergæ apud D. D. Hyeronimum Schallerum.

Glimmer res est metallica, plumbeo ferè colore, sed splendidissima. effoditur in montibus Fichtelbergi.

Rubrica lapidis Hęmatitis modo splendens in liuido cum madescit, Nurenbergæ.

Aes quod iam suum est purissimum inuenitur in Morauiæ finibus, in metallis quibus præest **Wolff Schelle**/frater Doctoris.

Lapis molochites uocatus, colore est uiridissimus, substantia & materia Chrysocollæ. cum frangitur, dissilit, ferè ad modum uitreæ massę, aspectu etiam † uiridæ smathæ similis est. inuenitur in alpibus, non longè ab Oeniponte. † *Viridi Smaltæ.*

Vena quædam gemmea, dilatata ab una parte, amethysti, ceu politis cubis & angulosis turbinibus constans: ab altera parte autem est Arabici lapidis peculiare quoddam genus, durum, candidum, in poliendo ebur splēdore & candore superās: inuenitur & hæc in Athesina regione in alpibus quemadmodum molochites.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 462 sur 645

Chalcanti uena in candido pallida, duo habens, uidelicet alumen & Chalcantum uiride in cœruleo: Schemnicii.

Alumen scissile candidum, lene, subpingue tactu, in capillamẽta amianti instar diuisibile: gustu uehementissimè adstringens, affertur à Schemnicio.

Sulphur quod duriusculum Sandarachæ colore in guttas oblongas concretum, elicitur è uena quadam metallica. Nurenbergæ uidi.

Sulphur quod suum est, citrini coloris, syncerissimum, propemodum pellucidũ, inuenitur in quibusdam Germaniæ metallis ad Bohemiam.

Bitumen nigrum durum, simile carbonibus bituminosis, hoc est, fossilibus, inuenitur in alpibus Heluetiorum.

Bitumen nigrum durum inuenitur in tractu qui est inter Egeram, Kulmam altam, Falkenauium, & Elenbogium: copiosissimum autem non longè à Falkenauio in colle quodam quaritur à Falkenauio ad Sattelam pagum: optimum uerò circa Sattelam & in ipso pago, aspectu crustaceum, leue, accensum flagrat & copiosum remittit uaporem.

Tractus qui est inter Culmam altam seu acutam, & Elenbogium olim arsisse uidetur: quia in utraq; ripa Egerę adusta est terra, & facta similis terræ fornacum adustæ: præterea terra ipsa partim in lateres cremata est propter spontanei incendii uehementiam. huiusmodi autem lateres reperiuntur inter Falkenauium & Culmam altam.

Bitumnis ueluti exusti cineres inueniuntur inter Elenbogen, & Falkenauium, Culmam & Egeram urbem.

Radices arborum in ipsa terra in carbones crematæ & redactæ, eruuntur inter Falkenauium & Sattelam pagum.

Terra purpurea cum aliquo Indici colore, inuenitur imbribus detecta magnis inter Elenbogium & Sattelam pagum, quæ & ipsa incendii uestigium est.

Bitumen illud quod circa Falkenauiũ & Sattelam eruitur partim pyritosum est, partim syncerí pyritis ærei frusta continet, partim etiam eo caret.

Ea loca pastorum ignibus accenduntur non contemnendo uicinorum periculo.

Ciuitas Iuhonum, ut Cornelius Tacitus refert, grauiter afflicta & propemodum deleta est huiusmodi incendio, & igne sponte è terra ædito. Fuit autem ciuitas Iuhonum fortassis hoc loco: aut, quod potius credo, in eo tractu ubi Zuuickauia (quam Cygneam uocant aliqui) sita est: nam quantùm ex Tacito colligi potest, Hermundurorum ea fuit ciuitas. Tractus autem Zuuickauianus non rarò sponte exardescit, adeò ut saxa liquefacta riuorum instar liqui uitri defluant, quale fuit hoc incendium quod ante quadraginta annos, pagos, uillas, non satis tuta etiam urbe uastauit.

Achates sanguineis uenis in se conuolutus & flauis: lineis maculisq; uarius, Nurenbergæ apud Gemmarios.

Gammehu oyychis placodis species est: inuenitur in Vuesterichia.

Achates alius cinereis acliuidis in cœruleo uenis conuolutus, Nurenbergæ.

Achates uulgaris fabæ magnitudine è Gallia allatus.

Achates mineaceis maculis, lacteo & luteo corpori immixtis, Nurenbergæ.

Onyx pulcherrima, grandis, & lata, ouata figura, colore cœruleo, lacteo, & spadiceo nigroq;, crustatis uaria, imaginem speculi instar reddens.

Halmyrax nitri species est, qua canescunt siccatæ camporum conualles, ut Plinius ait in Media. Gignitur etiam apud nos circa Berneburgum, & Stasphurtum ac propè Vuarmsdorffium.

Terra nitrosa est Berneburgi, etiam ad tres cubitos effossis scrobibus.

Terra salsa est Stasfurti, ideoq; sale canescunt siccitatibus fossarum margines.

Lacus salsi sunt ibidem: in quibus nascitur anthyllis, quidam ad eò salsam habent

habent muriam ut nihil gignant.

Frutex paruus, Ericę ſimilis, minor tamen, naſcitur inter Caroli quarti Thermas, Elenbogen & Falkenauium.

Fruticulus exiguus, humi proſtratus, iunceis uiridibusq; uirgulis: foliis myrtinis, duris, acuminatis, perennibusq;: floribus papilionaceis ferè, diuerſo colore, uidelicet albo, flauo & rubente: extimum quidem albet, proximum flauet, intimum rubet. Naſcitur in ſyluis montanis circa Egeram, in Bauaria & Vindelicia.

Oriſella Muſci quoddam genus eſt, incauum, ramoſum, quod ex Italia affertur.

Muſcus quidam, Criſpę lactucę ſimilis, minor, & per ambitus leniter aculeatus, ceſpite latiuſculo diffuſus, naſcitur in Tædacea ſylua, inter Suetachium & Lauffam.

Fungus grandis, pylę inſtar rotundus, foris pallenti cortice, intus candida, ſuccoſa dulciq; carne conſtans, non in puluerem tranſiens, ſed hyemis iniuria, Peponum exemplo, putreſcens: naſcitur uerè in eadem ſylua ex meris arenis.

Ramulus ueluti è lentiſco decerptus, foliis utrinq; ex interuallo diſpoſitis, crebrò geminatis, in exortu ſibi inuicem reſpondentibus. Nurenbergæ apud D. D. Schaller.

Abſinthium Seriphium, exilibus ramulis, colore in ſpadiceo nigricantibus, ſemine tenui, paleaceo, ac totis ſurculis adnaſcente, leniter amaro, cum tenuitate euidenti. ibidem, apud eundem.

Herba foliis Pyrethri, caule cubitali, flore, folliculo & ſemine Scrophulariæ: in horto Ollingeri, ea uenenata eſt, & ex Auſtria allata.

Crethamum † marinum, foliis portulacæ ſylueſtris, oblongioribus ſimiliter pinguibus in horto eiuſdem. † Crithmum.

Cyclaminus orbiculata radice: foliis inter Cucumim & Bechion mediis, non tamen hirſutis, rubentibus & albicãtibus maculis. Autumno floret: æſtatis initio paucis ſpectatur foliis. Nurenbergæ in horto eiuſdem.

Cyclaminus globoſus, id eſt, globoſa radice, foliis prædicti, ſimiliterq; maculoſis, rotundioribus tamen, flore inter puniceum & purpureum medio, autumno exeunte. Nurenbergæ in horto D. D. Schalleri.

Calaminthe tenuifolia, ualdè odorata, perennis, tenuibus foliis: ibidem.

Coton herba lanigera, caule duro, tereti, alis brachiato rubenti, ſubhirto: foliis uitigineis, Althęæ modo breui lanugine hirtis: floribus luteis, roſea figura, intus lanuginoſis & purpureis partim folliculi Cotonei amplitudine, triplici aut quadruplici commiſſura dehiſcentibus: & ſemina habens ciceris quantitate, intus Cinereis ſparſa punctis, candida multaq; lana inuoluta: ibidem.

Geniſta iunceis uirgis, ñſq; non anguloſis, ſed teretibus: ibidem deſcripſi.

Trifolia arbor, flore in ſingulis pediculis numeroſo, ſiliquis longis, ſemine fœnogræci. Francofurti in horto ciuis cuiuſdam.

Lepidium maius ſpõte naſcitur Spirę ad uetuſta monumenta, in ruderibus Templi B. Germani extra urbem.

Rubea ſylueſtris uera naſcitur ſponte ibidem in ſepibus, ſatiuæ per omnia ſimilis, multò tamen maiore radice.

Hyacinthus diphyllos Fuchſii, floribus candidis, naſcitur Tubingæ in ſyluulis iuxta diphyllum purpureum.

Calaminthe † quędam, Ocimi ferè foliis, hirſutis, caulibus cubitalibus, ſemine ex interuallo in raris & ſemicirculum ęquantibus uerticillis: naſcitur inter Tubingam & Nurtingam. † Clinopodium quorundam ſic licet.

Tilia grandis ueris medio, aut paulò antè, iulos ferens longos colore flauos: naſcitur propè Nurtingam oppidum in pago.

Herba hederaceis aut cucumeraceis foliis, hirſutis: caule cubitum excedente: radice multifida, lenta, perenni, ſapore raphani aliquo. Naſcitur in montibus Sueuiæ ſupra Auo oppidum. Lunaria Græca fortè.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 464 sur 645

Ruta quædam ſylueſtris foliis Rutæ minoribus, coluteæ modo geminatis coliculis, cum erumpunt tenuibus, multis, rubentibus, colore in corymbis dependentibus: luteo ſemine in corniculis, oblonga radice, craſſa, rimoſa, flaua, perenni, firma, &c. Saporem folia Rutæ habent. Naſcitur in alpibus Vuirtembergenſis Sueuiæ.

Hyacinthus minor globoſis, concauis, purpureis, deorſum nutantibus & gibbo ſam comam conſtituentibus floribus, in caule dodrante breuiori: foliis Porro multò minoribus, radice bulboſa: floret poſt ueris initium. Naſcitur copioſiſſimè in alpium Sueuicarum planis pratis, in Heſſia & Vuederauia.

Hyacinthus minor, candidus, proximo ſimilis, maior paulò. Naſcitur iiſdem locis, ſed parcius.

Herba foliis Narciſſi, caule dodrantali, flore in lateralibus pediculis candido, ſtellato aut cruciformi, odorato: radice bulboſa. Nurenbergæ in horto Ollingeri.

Lilium ſylueſtre, quod aliqui falſò Aſphodelum uocant, uidi flore candido, cùm aliàs rubeſcat, in horto Ollingeri.

Cucumis recto caule, fructu Melonis aut Peponis parui. Nurenbergæ in horto eiuis, &c.

Herba caule cubitali, foliis ſpinoſis, capitulis acanaceis, floribus Scabioſę: in mõtibus Sueuiæ Vuirtembergenſis.

Thlaſpi quoddam minutum multis ab una radice ramulis, flore candido, numeroſo: ibidem in montibus altiſſimis.

Helleborus candidus, plantaginis foliis, riſcp uenoſis & liratis: in montibus alpibuſcp inter Sueuiam & Conſtantiam, auff der Hart vnd Bar, non longè à Danubii exortu.

Lycoctonum aconitum purpureo flore: ibidem ſponte naſcitur in opacis ſyluis.

Lycoctonum cœruleis floribus: ibidem naſcitur, utrumcp aliàs in hortis colitur.

Mentaſtrum ualdè odoratum ut Hedyoſmus, in montibus auff der Bar iuxta pagos, ibidem.

Mentaſtrum uulgari ſimile, ſed pulchrius odoratiuſcp multò, non longè ab Vlma urbe prope foſſas humidas * in pratis.

Hippion, id eſt, Viola equina, Leucoio æquales flores habet in quadrantali coliculo, cœruleos, pulcherrimos, profundo colore. Naſcitur in pratis inter Vlmam & Auguſtam.

Maiele, coronarii puniceicp ſunt flores, in dodrantalis teretiſcp caulis ſummo, folia ad perennem radicem fert oblonga, inferius candicantia. Naſcitur opacis campis in Vindelicia.

Thymelæa minor, tenuibus foliis, floribus in corymbo puniceis. Naſcitur in Vindelicia circa Auguſtam, &c. deſcripſi eam partim.

Herba foliis latiuſculis, acuminatis, ſtellatim in terra alternatimcp ſtratis: radice fibrata coliculo quincũciali, tenero, unico: in ſummo flore purpureo, Violaceo, apicem acutum habente. Naſcitur in Vindelicia inter Auguſtam et Licum amnem in campis.

Ophiogloſſon, quam alibi deſcripſi, copioſè naſcitur in mõtanis Sueuicę campis.

Lunaria copioſè etiã prouenit in montibus, nõ ita herboſis, collibus & tumulis, folio uno pingui, quadrantali aut ſextantali ab uno coliculo exeunte, Polypodij diuiſura. In ſummitate racemoſum quiddã eſt radice diuiſa, tenui, fibrata, perẽni, &c.

Draco herba acetaria, ſaporis feruidi tenuiſcp, caulibus cubito proceriboribus ramoſis, foliis oblongis, Lino aut Hyſſopo maioribus, ſemine florecp minuto, radice craſſiuſcula, multifida, intorta, perenni, & multa emittente germina. Colitur in hortis Auguſtæ Vindelicorum, & Nurenbergæ expetitur lautioribus hominibus ad acetaria, &c.

Iris Illyrica noſtrati eſt ſimillima: differt tantũ odore, ſapore et floris colore, quem candidiſſimum habet & non purpureum. Colitur Nurenbergæ in hortis.

Herba Irinis foliis, longioribus multò, radice fibrata, Ollingero ex Italia pro Iride Illyrica miſſa.

Xyris

Xyris minor, ſeu ſpatula fœtida minor, maiori ſimilis eſt: differt quantitate minore, radice ſcabriore & fuſciore, atq; ſemine duriore. Naſcitur in campis & ſecus foſſas inter Oppenheym & Moguntiacum ad Rhenum fluuium.

Herba cicutæ foliis & odore: radice craſſa, nigra, perenni, ſemine in umbellis † caro craſſiore, quo in quibuſdã Galliç & Italiæ locis malè pro Liguſtico utuntur, ibidem prouenit ubi Xyris minor. † quam Cari uel Carui.

Caryophylli Indici minores, caule ſtatim à terra ramoſiſſimo à uerè florent uſque ad hyemem, foliis multò minoribus, ibidem.

Piper Aphricanum longis, anguſtis, multisq; foliis, & folliculis, colore rutilum. Nurenbergæ, in horto D.D. Schalleri.

Piper Aphricanum huic ſimillimum, colore tantùm in fuſco purpureo ibidem, &c.

Melon Indicus citrinus, propemodum globoſus, ſemine lato candidoq;.

Melon Indicus citrinus, oblongus, angulis aliquot inæqualibus, craſſa & uix tricubitali uiticula.

Melon Indicus citrinus, oblongo ſimilis, fructus tantùm figura differens, quẽ uerticillo ſimilem profert, in latitudinem aliquam compreſſum.

Alceæ ſpecies, ✳ conca minoribus foliis (affertur ex Italia) magisq; inciſis: caule mollibus aculeis hiſpido, flore ex quinq; candidis foliis roſeo: mane ſe aperiente, meridie unam horam hiante, poſtea ſe contrahente, foris partim purpuraſcente, quemadmodũ etiam intus in profundo capitulo hirto ex luteis apicibus, in medio quinq; purpureis apiculis uariante, ſemine in globoſo, hirſuto, membranaceo pericarpio, deinde in nigro aperiente ſe, ſubrotundo, nigroq;: radice ſemeſtri. Malua Veneta.

Bechion ſylueſtre, foliis minoribus rotundioribusq; multò, coliculo dodrantali, floribus in ſummo multis, denſis, in purpura candicantibus, ueluti Petaſitis, radice fibrata & perenni. Naſcitur altiſſimis uliginoſiſſimisq; montibus, inter uallem D. Ioachimi, & Biſentalum, metallica oppida.

Herba carduaceis foliis, acanaceisq; capitulis: ibidem in montanis pratis.

Herba trientalis, foliis oblongis, ueluti Neriadii minoris, flore candido ſtellatoq;: naſcitur ibidem in montibus non ita herboſis, ſolo neq; nimis madido, neq; nimis arido, nec ſyluoſo.

Herba Lycoctoni, maioris ſue Geranii foliis, caule tereti, tenero, floribus foliaceis, ranunculaceis, candidisq;: radice perenni, fibrata, candida, cum areſcit leuiter radicem Phu odore æmulante. Naſcitur in ſylua inter Biſentalum & Annæbergum.

Fruticulus tenuibus & cubitalibus uirgultis: foliis polygoni maſculi: ſemine rotundo, nigro, luniperinis baccis ſimili, guſtu acri: allatus eſt mihi ex horto Epiſcopi Cenomannenſis è Gallia à Petro Bellonio. Ruta cẽ prata Gallorum fortè.

Herba umbellifera, foliis inter Aniſi, Apii & Coriandri foliorum figuram mediis, ſemine acri, odoratoq;. Ex eodem horto allatum.

Herba radice nucis auellanæ figura & quantitate, quę ſeminis modo ſata aut defixa germinat: foliis gramineis duriſq;, guſtu dulcis. Vide an ſit Xiphion Theophraſti aut Ornithogalon, aut Moly ſiue Myle: ex eodem horto. Traſi italarum uidentur.

Fruticulus Siciliannæ foliis, ſed anguſtioribus multò, ſatis carnoſis: umbella latiuſcula. Semine Cymino ſimili, nigro: fortè Tragy Cretici eſt ſpecies: nã ex Creta affertur, & lachrymam fundit lacteam quę poſtea ſpiſſatur. Ex eodẽ horto per Petrũ Bellonium mihi allatus.

Fœniculus longo ſemine, prima qua feritur æſtate caulem ſemenq; fundens, ut uulgaris: miſſus mihi eſt pro Hippomarathro.

Cepę ſimiles fiſſilibus, multò tamẽ minores, breuioresq; coma cõcaua: cepa communi tenuiore. Vere matureſcit et cũ primis aut etiã antè euellitur, Germani uocãt

Aſchlauch: alii Abſchlag. Fortè ſunt Aſcaloniæ: nam ſic ab Italis & Gallis appellantur. Vide etiam quid ab iis differat Gethyum.

Cotyledon uerus radice Ari eſt, & uilloſa: coliculo dodrantali, ſemine circundato: foliis pinguibus, rotundis, craſſiuſculis, leniter cõcauis, &c. Allatus mihi eſt cum aliis quæ ex horto Epiſcopi Cenomannenſis è Gallia Petrus Bellonius ferebat.

Rhus fruticem uidi aridum, foliis oblongis, figura Vlmeis, & tamen Laurinis ramulis, alternatim geminatis, flore in Corymbis candidis: ex Italia allatus eſt.

Ciſtus frutex folio eſt oblongo, & tamen ſubrotundo, Saluiæ aliquo modo ſimili, maiori, hirſuto cauoq́, ſemine in pericarpiis minuto Papaueri ſimili, &c. guſtu adſtringit, &c. Allatus mihi eſt ex Cenomannenſis Epiſcopi horto.

Frutex tenuibus multis acutiſque aculeis ſpinoſus: uirgis & furculis tenuiſſimis, foliis paruis, oblongis, candidis, hirſutis, pro Paliuro miſſus mihi eſt ex Gallia: ſed uidetur potius Rhamnus eſſe.

Rhamni nigri fructus niger eſt, Verticilli figura, orbiculatus, in medio elatus. ex eiuſdem Epiſcopi horto.

Rhamni candidi fructus, prędicto ſimilis eſt figura, ſed colore candidus. Allatus eſt mihi ex eodem.

Tragus ſylueſtris uulgari minor eſt, foliis in latitudinem aliquam compreſſis: floribus in candido puniceis, Centaurii minoris figura. Naſcitur in cultis locis ac campis inter Egeram & Filſecum oppida.

Phleon paluſtris herba, aculeata ſub foliorum exortu: foliis harundineis ab uno principio in uentilabri figuram explicitis. Affertur ex Italia cum ſarcinis aliarum rerum, idq́ caſu.

Cicuta ſylueſtris maioribus quàm uulgaris foliis, hirtiſque, in ſyluis inter Pferingen & Ehingen.

Herba Cicutæ foliis, maioribus: radice pedali, craſſa, foris nigra, intus candida: guſtu acris, feruida, tenuis, & aromaticum quiddam præ ſe ferens: prouenit inter Ebingam & Sueiningam in montibus.

Aizoum ſylueſtre ſiue ſerratum minus, non longè ab Ebinga oppido ſcatet in ſcopulis

Aſparagus quidam fruticoſior, multò maioribus quàm reliquus baccis. Nurenbergæ in hortis D.D. Schalleri ac Oilingeri.

Semen herbæ cuiuſdam Vmbelliferæ, Braſſicæ æquale rotundumq́: colore nigrum, quod pro Smyrnio ex Italia Nurenbergam ferebatur.

Semen herbæ cuiuſdam Vmbelliferæ, colore & figura Cari, ſed minus: & Ammios magnitudinem paululùm excedens. Francofurti.

Ricinus quidam uulgari per omnia ſimilis, triplo tamen maiori ſemine. Nurenbergæ in horto D.D. Schalleri.

Agaricus in Picea ſylueſtri, Tæda, Abiete & Larice: ſed omnium optimus eſt Larignus: hic enim ſolus in uſu eſt medicis.

Viſcum in Populo nigra, Sorbo lanata, Sorbo, Spina alba, id eſt, Pyracanta, ſeu Sorbo Torminali aculeata: in Sueuiæ alpibus.

Anthyllis maior caulem habet dodrantalem aut maiorem, inferius digiti craſſitudine & ferè ſingularem: ſuperius ramoſum: foliis anguſtis, oblongis craſſiuſculis, guſtu ſalſis. Flore Anthemidis aut Aſteris Attici figura & magnitudine quidem illius: colore uerò huius. Naſcitur ſalſis locis, nõ procul à lacu Salſiuſculo Stasfurti.

Anthyllis minor prædictæ ſimilis eſt, ſed multò minor: caule tenuiori. ibidem exit.

Anthyllis prædicta breuior, anguſtis foliis: exiguo foliatóque & purpureo flore. ibidem.

Anthyllis tenuis, gracili coliculo, foliis ualdè anguſtis, ſalſis: ſemine & floſculis ſecus folia tantillis. ibidem.

Anthyllis conſtans primùm ueluti tritici granis, cacumine ſibi inſertis. ibidem.

Antyl-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 467 sur 645

Anthyllis humi ſparſa, minori Aizoo ſimilis, ſalſa, ibidem.

Anthyllis latiuſculis oblongiſq; foliis, ſalſo guſtu, ibidē. fortè Telephiū ſalſum.

Larix arbor reſinifera, conos fert Tædæ, ſed minores. Auguſtæ à quibuſdam in deliciis habetur, ſponte naſcitur in Alpibus. deſcripſi eam.

Trifolia arbor naſcitur Oeniponte & Francoforti ad Mœnum, utrobiq; tamen culta: in montibus uerò quibuſdam ſponte. deſcripſi eam.

Lycoſtaphylos maſcula uiſa mihi eſt Auguſtæ Vindelicorum & Nurenbergæ: deſcripta eſt.

Oleaſtri peculiare genus naſcitur in Vindelicia ad Licum amnem & ad Danubium inter Donauerdum & Kelheymium oppida. deſcripta eſt.

Tamariſcus fœmina naſcitur iiſdem locis, glareoſo ſolo, nec non ad Vertachum amnem prope Auguſtam Vindelicorum. deſcripta eſt.

Cotonea malus ſylueſtris ſponte prouenit in collibus & ſepibus circa Kelheymium & Ratiſponam, in utraq; Danubii ripa. deſcripta eſt.

Pſeudocrania arbor prouenit iiſdem locis & natalibus. deſcripta eſt.

Telycrania, id eſt Cornus fœmina, naſcitur inter Auguſtam et Donauerdum urbes campeſtri ſolo planoq;. deſcripſi eam.

Cytiſus ſylueſtris, quem paulò ante deſcripſi, naſcitur in montibus Bauariæ copioſus, præſertim Ratiſponæ in Caſteino monte rupibus pleno.

Orchocarpi peculiare genus rimoſo & fiſſo ac dependente cortice in montibus inter Ehingen & Pferingen in ſyluis.

Styrax arbor è nuce enata foliis Cotoneę ſimilibus. Nurenbergę in horto D. D. Schalleri.

Iuniperus parua duplex eſt: una floret minimos flauóſque iulos coni figura ſerendo, qui in puluerem abeunt. hęc fructum non fert.

Altera Iuniperus non floret, ſed baccas immediatè profert, decidentibus primi anni fructibus, cum tertii anni enaſci incipiunt, tum peruenerunt ad iuſtam magnitudinem ſecundi anni baccæ, ſed uirides adhuc ſunt.

Tæda arbor, cono ſuo ſimiles ſed flauos uere producit iulos, qui in puluerem reſoluuntur toti, nihil producentes: coni uerò immediatè enaſcuntur.

Atriplicis ſylueſtris genus guſtu ſalſum, naſcitur Staſphurti cum Anthyllidibus ad lacus ſalſos.

Melon Indus Verticillo ſimilis, fructu uerrucis undique tuberoſus.

† Graſe Polei herba eſt, Polygoni maſculæ foliis, non humi proſtrata ſed erecta. Naſcitur aliquantulùm * uliginoſis locis: copioſa autem Staſphurti. † forte Groſſe.

Coronopus ſylueſtris ſatiuæ eſt ſimilis, foliis tamē minus fiſcis, alioquin eadem eſt. Naſcitur Staſphurti in campis ſecus uias.

Pſeudocyperus lignoſa rotundaq; & ueluti oſſea radice, ex Gallia allatus mihi.

Meliſſophyllon ſylueſtre foliis floribúſque maioribus: candidis floribus labro inferiori rubentibus. Fuchſius uerum eſſe credit, ſed falſò.

Nux quædam Pineę nuci ſimilis, ſed maior, craſſiori cortice, uenoſa quadam carne operta, nucleo duro. Affertur ex India: Francoforti.

Nucleus quidam Indicus, trium ferè digitorum latitudine, planus, compreſſus, orbiculatúſque: colore in ſpadiceo niger. Nurenbergæ.

Lupinus quidam Indicus trium ferè digitorum latitudine, planus, compreſſus, orbiculatuſq; colore in ſpadiceo niger. Nurenbergæ.

Fructus quidam globoſus modicè, acuminatus, oſſeæ foris ſoliditatis, colore cineraceus: linea quadam à baſi uſque ad apicem ſpiræ modo circumuolutus. Nurenbergæ.

Smilaces Indicæ uncialí longitudine, aliæ purpureæ, aliæ roſeæ, aliæ candidæ, aliæ in purpura cœruleæ. Nurenbergæ.

Cardamomum quoddam pinguius, acrius, odoratius ſcabriuſq; ueluti incultius quiddam. Francoforti ad Mœnum in nundinis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 468 sur 645

Folium Querno ſimile, ſed minus, oblongius, ac pulchrioribus inciſuris concinnius: quod Ollingerus aiebat eſſe Styracis, ſed falſò: nam tale erat, quale Loto tributur arbori.

Spinæ Indicæ, id eſt, Acaciæ maioris, materia Auguſtæ & Nurenbergæ à quibuſdam pro Ebeno uenditur.

Ebenus uera nigerrima, oſtenſa eſt mihi à Conrado Rellingero patritio Auguſtano Auguſtæ, qui magnos Cylindros habebat.

Materia arboris cuiuſdam peregrinæ, colore inter Sandalum rubeum & Reſilium medio: ex qua faciunt capulos cultrorum Nurenbergæ.

Reſilium.

Sandali rubræ peculiaris ſpecies, colore in candido ruſſo, paulatim nigram purpuram induens, à ſuperficie incipiendo, donec ſucceſſu temporis totum eum colorem acquirat. Nurenbergæ apud cultrarios fabros.

Reſina quædam uitrea, quæ cum manibus tractaretur liqueſcebat: frigidáque, ſi cum impetu percutiebatur, diſſiliebat in paruas micas. fortè erat Terebinthina uera, nam pro ea afferebatur Francofortum in nundinis.

Radix ſpeciei Cardopaciæ maioris, cubito longior, figura Centaurii maioris. Francoforti in nundinis.

Centaurium maius Germanicum naſcitur in Heluetiorum alpibus, Cardopacii noſtratis modo fiſſa & gracili radice.

Cyperella herba quædam Cypero multò minor, fibratis tenuibúſque radicum capitulis, allata eſt Francofortum ex Heluetiis.

Petroſelinum Indicum, latè diffuſis foliis, ſemina in umbellis oblonga, ceu caron, guſtu aromatico, etiam odore. Nurenbergæ apud D. D. Schallerum.

Lentiſcides, id eſt Lentiſci arboris baccæ, paruæ rotundæq; ſunt, Liguſtri baccis ſiue acinis æquales, ſed colore uirides. Vnde etiam à quibuſdam dicitur Lentiſcus arbor granis uiridis. Francoforti.

Pulmo marinus ſpongiæ eſt ſimilis, ſubſtantia inter Cartilaginem & membranam media: ſiccata contrahitur, humida diſtenditur.

Myrrhæ quædam ſpecies, minutis conſtans grumis, colore ruſſis. Francoforti in nundinis.

Fortè purpurea minus.

Caſia fiſtula Cinamomo ſimilis, purpure tamen, guſtu lubrica &c.

Caſia ſolo guſtu à Cinamomo Characio diſtans, qui eſt uocato Calamo atq; Galangæ non diſſimilis, tenuior tamen.

Alcea quædam tenuiſſimis foliis in ſylua Hercynia ſupra Stolbergũ oppidum, ad montem Aurbergum, qua itur ad Mansfeldium & Sangerhauſen.

Seriphium, id eſt, Abſinthium marinum ad lacum ſalſum prope Seburgum.

Sanguis Draconis nudgò.

Rumicis ſpecies, cuius folia rubentibus ſunt diſtincta uenis: in uenis eſt ſuccus purpureus, primo anno non caulem fert.

Lyſimachia minor individuo caule. Vuittembergæ.

Monoclono Artemiſiæ non diſſimilis herba. Staſphurti.

PISCIS uolitans pede longior, figura Barbonis, alis membranaceis geminis tantùm continuiſq; qui uiuit ultra Gades. Hiſpanis dicitur Peſcauolar, Latinis fortè Miluus, aut Hirundo marina.

Dentata, quæ & oſſea lingua, cubito longior, utrinque ſerræ modo eminentibus dentibus. fortè eſt Serra marina cuius Plinius meminit. Francofordiæ.

Conchæ Indicæ grandes, in ſpiram conuolutæ conuexæ: tam foris quàm intus ſplendidiſſimè. Francofortiæ.

Lacertæ Indicæ, ut uocabant, cubitales aut maiores, Crocodilo ſimiles, minoribus tamen ſquamis. Francoforti ad Mœnum.

Capricorni cornua longa ſunt, falcata & tuberoſa longitudine trium pedũ. Francoforti.

Cornua

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 469 sur 645

Cornua Ibicum minora, paulocp crassiora sunt, falcata & superficie æquali, & ualdè ponderosa. Francoforti.

Cornua Dambocci ramosissima maximáque, & ita intricata, ut nullum uideantur animali præstare utilitatem. Lochaurii in arce electoris Saxoniæ.

Cornua cerũorum caprearumcp ualdè intorta, manca & monstrosa, ibidem.

Simia Porcaria cui barba ab auribus usque sub mentum. Francoforti, uulgò ein Pauiam.

Subulones Plinio cerui sunt simplicibus & indiuiduis cornibus, à subulę mucrone dicti: uulgò ab acumine cornuum Spißhirsche uocantur.

Cuniculis similia animalia in campis & agris latibula excauant: uide an sint Dasypodes Leporum genus. reperiuntur autem in Pannonia iuxta Budam urbem, & uicinis regionibus: alii tamen Cuniculum Dasypoda uocant.

Cutis piscis cuiusdam marini, aspera, & scobinæ modo scabra, qua capuli & manubria Hispanicorum gladiorum obducuntur. Vidi huiusmodi gladios ex Antuerpia allatos, uidetur mihi ex Squatina esse pisce. *Vulpeculæ marinæ forte.*

Orphus siue Vrphus piscis qui Germanicè ein Vrff uocatur: sapidissimus est, media inter Carpionem, Plozam & Bresmam figura & magnitudine. Vide ergo an sit apud Plinium Orphus.

Goldtforzen similes sunt reliquis forris, sed squamas habent deauratas. Augustæ Vindelicorum habentur.

Rotforzen reliquis similes quidem sunt, sed carnem habent rubentem & ualdè sapidam.

Grundtforzen eandem habẽt figuram, sed frequentius fundũ amnium sequuntur: unde nomen eis apud Germanos. *Trutæ.*

Piscículi in fusco pallidi, aliquantulùm maculosi, longitudine digitali, Augustæ sunt quibus pascunt forras suas in piscinis diuites.

Sengelẽ minutissimi sunt piscículi, gregatim tranquillioribus amnium partibus aprícandi gratia innatantes. Augustæ in deliciis sunt.

Testudinum magna est copia Spiræ ad Rhenũ, in campis ac riuulis uiuentium. Cum ibi sunt comitia, rustici eas cancrorum modo uenantur & uenales portant. Hispanis in comitiis ibi agentibus, lautissimum faciunt cibum, cùm non temerè ab aliquo Germanorum expetantur.

Steynraben, corui sunt in rupium & petrarũ cauernis uiuentes, uita illis ad Danubiũ in utracp ripa ubicunqp saxa & rupes attolluntur: ut non procul à Passauio et supra Kelheymiũ in petræis faucibus. expetuntur regum uenationibus & mensis. *Pyrgocorax. Item Brisaci apud sanctã Mariam de lapide prope Basileã.*

Steyndolen, monedulæ sunt in petrarum cauernis agentes: reliquis monedulis multò minores: frequentes autem sunt supra Kelheymium in petręis faucibus, utráque Danubii ripa.

Piscis planus Soleæ aut Passeri marino similis, carnosior tamen, * atqp aculeata nigra & cœlum spectante parte. in mari uiuit.

Chlorion auis uidetur mihi esse quæ Germanis uocatur ein Wolgangel. colorem habet in uiridi luteum, quemadmodum etiam eius carnes. Vide etiam Hemmerlinge.

Spermatis Ceti genus, seuo simile, multis tenuibusqp ceu neruis plenum, inuenitur in nostro mari.

Motacillæ auis species altera Ictero, id est, Hemmerlingo colore similis, cætera Motacillæ uulgari.

FINIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 470 sur 645

LOCA MEDICAMINVM FERACIA IN GERMANIA
sunt præcipua hæc sequentia.

MONTANI herciniæ syluæ tractus circa Bohemiam totam: & in finibus Saxonum ac Thuringorum, iuxta Goslariam, Osteradam, Halberstadium, Quedlingburgum, Oscharolebium, & Stolbergum urbes.

Item Alpes totæ, præsertim Heluetiorum & Noricorum.

Montes Transyluaniæ.

Deysterus in Brunsuicensi Saxonia.

Vuintbergus, Gleysbergus, aliiq; Salæ fluuio imminentes iuxta Ienam urbem.

Mons S. Petri iuxta Halam Saxoniæ, omnesq; montes Thuringiam circumdantes, præsertim iuxta Vualtershusium.

Vogelbergus, Arnestusq; montes, & sylua Reynhardina in Hessia.

Rheno imminentes montes: Brisgoię item, Pomeraniæq; partes priuatim quędam excellentiora in suo genere ferunt.

Palustria quoq; Chauchorum quædam copiosè ferunt.

Sylua quoq; nigra, quæ Hercyniæ pars est: & Alpium cornua in Sueuia, quæ Almen incolæ appellant, plurimis optimisq; nec ubiq; inuentu facilibus scatent.

VAL.

VAL. CORDI DE ARtificiosis extractionibus Liber: cuius tres sunt partes.

I. De extractione efficaciorum partium è medicamentis purgantibus, simplicibus & compositis.
II. De Destillatione oleorum.
III. De Destillatione olei è Chalcantho duplicis, eorumq; uiribus.

CL. V. PHILIPPO BECHIO BASILIENSI DOCTORI MEdico, artis scientia & usu celeberrimo, Con. Gesnerus Medicus. S. D.

XAPITAΣ ΔΙΚΑΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΔΟΥ, ΚΑΙ ΛΑΜΒΑΝΕ, antiquissimo Menandri senario celebrata sententia, non gentium modò, sed naturali iure animis hominum inscripta, iustitiam plus quàm ciuilem constituit. Leges enim ciuiles ea tantùm dare aut reddere quenq; iubent, quæ ex boni ciuis officio facere debet: ac nisi faceret, iure cogeretur. at qui beneficium ultrò et gratis confert, is ut plus quàm ciuiliter iustus est, & ueluti melioris ciuitatis cœlestisq; reipub. ciuis, inq; ea summi reuera ἀντιτύπου & Dei O. M. imitator, ac sicut in prouerbio est, Homo homini deus: ita ingenuè, candidè, liberè, liberaliter, et sine remunerationis spe, quæ pones se sunt communicat, largitur, commodat, gratificatur aut donat alijs hominibus, diuina quadam animi magnitudine præditus. Huic uerò proximus est, is qui grato synceroq; animo, non minus benignè, libenter atq; liberaliter, quàm ille dedit, acceperit: & uerbis, si opus sit, memorem gratumq; se exhibuerit: & si nihil impediat, re ipsa ἀντὶ τῆς μίτρης χρὴ πάντ' ἀποδίδοναι, beneficium retulerit. nã hic quoq; homine ciuiliter iusto, ut mihi uidetur, iustior est: ad referendam enim gratiam legibus non adigitur, sed sponte facit. Quemadmodum autem sine ciuili iure respublica esse aut durare prorsus non potest, ita si beneficentiæ & gratitudinis officia accedant mutua, melior eadem, iucundior atq; felicior fuerit, durauerit q; diutius. Hic præcipuus amicitiæ, perfectissimæ uirtutis: hic potissimus sacro sancti illius & uniuersalis præcepti: Quod tibi fieri nolis, ne feceris alteri, usus atq; fructus est. Quamobrem erga benè merentes gratitudinem, ita propemodum laudandam iudico, ut erga Deum pietatem laudamus: ingratitudinem uerò ueluti impietatem quandam detestari oportere. Sic igitur affectus ego in omni uita beneficiorum quorumuis mihi authoribus, gratum memoremq; animum saltem, si rebus fortè assequi nequeam, declarandum mihi imperaui. Itaq; in his etiam Cordi libris ad editionem promouendis, hoc primùm spectaui, ut publico artis medicæ studiosorum nomine, conditori eorum, aut eius memoriæ saltem, quo possem modo præberem me gratum: idq; meritò, cum ipse uitæ suæ periculò, in eoq; tandem amissione, medicis, imò mortalibus omnibus, prodesse uoluerit. Deinde priuatim ijs, qui mihi scripta eius conquirenti, quæ habebant exemplaria obtulêre, (ut & mihi gratificarentur, & ex peculiari bono publicum facerent,) gratitudinis aliquod specimen depromere conatus, oblatos ab eis libros, ut profecta ab ipsis gratia ad ipsos quodammodo rediret, in ipsorum nomina inscripsi, uidelicet Rallæ, Heroldi, Placotomi. Cæterum huic instituto meo, doctissime & ornatissime Bechi, nisi hunc De extractione subtiliorum partium ex medicamentis purgantibus, & oleorum destillatione libellum tuæ humanitati dedicarem, non satisfacerem. Eius enim tu primus mihi copiam fecisti, quanquam illius tantùm partis, quæ oleum Chalcanthi destillat: quam postea unà cum prioribus duobus partibus Ioannes Crato etiam (uir doctrina & uirtute præstans, Cæsareæ maiestatis medicus) Vratislauia ad me misit. Sed nolui idcirco destinatam nomini tuo iam antè nuncupationem mutare. Collatis quidem ijs quæ ambo communicastis eadem, libellum integriorem do. Hunc ipsum autem non minus benigno liberaliq; animo nunc recepturum te, quàm prius dedisti, καλλιεπείαν illa tua, quam uultu, sermone, moribus, totaq; uita præ te fers (ut nihil iam de eruditionis tuæ præstantia dicam,) spem indubiam mihi facit. Quòd si fortè inuidus aliquis secum stomachetur, & artificiosos illos adeoq; subtiles & secretos medicamentorum apparatus (quos paucissimi hactenus, soli fortè principum medici, non multis ante hoc tempus annis, aut qui magna pecunia redemissent, callebant) in uulgus edi ac ueluti mysteria profanari indignè ferat: illi equidem in præsentia nihil respondebo, ut magis etiam indignando ipse sibi inuidiæ suæ pœnam det. Ego (ut aliquid saltem dicam) bona omnia communissima esse cupio: neq; ab hoc proposito abutentium imperitia aut malitia me deterrebit. istos enim coërcere, & à medicinæ professione prohibere, magistratuum interest. qui si alicubi officio suo hac in parte non satisfaciunt, ut fit, præsertim in populari reipub. statu: nos tamen quæ optima excellentissi-

Gratitudinis laus.

Dedicatio.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 472 sur 645

mis remedia uouimus, nihilominus & publicè & priuatim uiris bonis ac eruditis (quorum, Dei gratia, magnus ubique numerus est) communicare non desinemus. Vale uir clarissime, & me ama. Tiguri decimo Kal. Ianuarij, instantis anni à uirgineo partu. M. D. LX.

VALERII CORDI DE EXTRACTIONE, VT uocant, Purgantium medicamentorum: & Oleorum destillatione: in genere primùm: deinde priuatim De oleo è Chalcantho duplici, uno austero (uel acido) altero dulci, Libellus tripartitus.

PARS. I.

DE EXTRACTIONE. CAP. I

EXTRAhitur ex medicamentis solutiuis ipsa qualitas purgans æquè ac Olea, sed diuersa ratione. Olea propter aëream substantiam ascendunt in destillatione. Solutiua uerò facultas, quoniam terrestri corpori inseparabiliter inhæret, non ascendit, sed in fundo relinquitur: excepto uno atque altero, flore uidelicet Pruni syluestris & Persici, quorum aquæ destillatæ aluum subducunt: & hoc, quia flores hanc uim obtinent. Nam hi melius à sole excoquuntur, & subtiliores uires, quæ facilè resoluuntur in uaporem, acquirunt. Sed quæ propriè solutiua uocantur: aut sunt radices, aut radicum liquores, aut succi, aut cortices, aut semina, quibus omnibus inest tenaciter inhærens & uiscosa qualitas. Ideóque eorum solutiua uis non potest ascendere in destillatione, sed manet in substantia decoctionis, ex ea euaporante quicquid est aqueum. Excogitata autem hæc est extractio pro delicatis & nauseabundis, ut qui magnam solutiui δόσιν nõ ferunt.

ELLEBORI *nigri extractio.* CAP. II

RECIPE Rad. Ellebori nigri recentes, libras iiii. lauentur dum sunt succo prę ditæ: deinde incide minutim, ac superinfunde sequentis decoctionis Colaturam. Re. succi Bugloss æ, Borag. lib. ii. Succi depurentur, & colentur diligentissimè, ut auri claritatem acquirant, & reponãtur ad tempus conueniens.

Item deinde Rad. Fœniculi, Cicoreæ, Asparagi, Petroselini ana unc. iii. Fruct. Iuiubarum. Sebesten añ drach. ii. Seminum Melonum, Cucumeris, Cucurbitæ, Citrulli: decoquantur secundum artem in aqua lib. xii. Colaturæ infunde prædictas lib. iiii. succorum: deinde sine ebullire paululùm ad ignem. Postea incisas & contusas radices Ellebori iniice, & coque lento igne paulatim, usque dum radices emineant: deinde exprime rursum per filtrum. Colaturam coque ad mellis crassitudinem, clementi igne, adhibita assidua cura ne aduratur. Postea repone, & utere faciendo periculum in dosi à scrup. s. usque ad unum.

EXTRACTIO RHABARBARI. CAP. III.

RHABARB. electi lib. i. minutim incidatur, & grosso modo teratur, postea adfunde succi depurati Borraginis, Bugloss æ lib. ij. maceretur per horas xxiiii. deinde coque ad lentissimum ignem, usque quo extra emineat Rhabarbarum. Exprime postea fortiter, & expressam decoctionem per laneum colatorium transmitte & exprime, ut substantia in colatorio maneat: colaturam coque ad mellis spissitudinem, adiectis Zuccari unciis ij. Quidam in balneo Mariæ ad spissitudinem coquunt, ne aduratur, quod melius est, quemadmodum etiam in duplici uase. Purgando deglutiendum cum gutta olei Cinnamomi, aut Anisi mixtum & azymo inuolutum, faciendo in dosi periculum, à scrup. i. usque ad scrup. ii. Quidam quia Rhabarbara per se non ualdè purgat, acuunt totam extractionem cum modico Diagridii optimi quod nihil nocet.

DE *Extractione è Massis Catapotiorum.* CAP. IIII.

CVM uirtutem solutiuam ex massis pilularum extracturus es, necesse est, ut

ut prius diligenter dispensata sit massa, sumpta aloë purissima, & aliis medicamentis electis. Deinde recipe quamcunq; uolueris massam, & concidas in minutas partes, ac macera per octiduum in aqua pluuiali, succorum Borraginis, fœniculi, ana q.s. Coque deinde in uitreo duplici uase, per integrum diem, deinde exprime per laneum pannum mundissimum, qui nullos pilos emittat, & iterum in balneo † in duplici uase ad iustam spissitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas. da scrup. ii, aut circiter i. Hoc modo extracta massa est purissima, tenera, & facilè in manu liquescit. Porrò reliquorum purgantium medicamentorum uires similiter exprimi possunt. Sed animaduertendum quod semper sint admiscenda in decoctione lenientes & lubrici succi, quales prædicti sunt, & melius multò est, ut omnia in duplici uase coquantur. † uel.

ALOE *quomodo optimè lauetur.* CAP. V.

ALOEN optimam, fuluam, pellucidã, facilè in manu liquescentem confringe in partes minutas, & pone in patinam uitream, mundam: & infunde desuper sufficientem quantitatem aquę pluuialis. dissolue in duplici uase omnino, & permitte denuò refrigerari: postea auser innatantes si qui sunt pilos: & sensim quod est liquidissimum ad spissitudinem in duplici uase coque. Quod uerò in fundo uasis est crassiusculum in alios usus seruetur.

PARS II.

DE DESTILLATIONE *Oleorum.* CAP. I.

QVONIAM Aromata quædam, & omnium umbelliferarum herbarum semina ferè constant magna ex parte, calida, tenui & aërea substantia: ideò necesse est, ut aliquid de oleaginosa substantia habeant. Nam talem habet mixturam propemodum omne oleum. At cũ oleum & pinguedo quæ in simplicibus medicamentis continentur duplex sit, quędam monenda sunt. Naturę periti duplex inuenerunt oleum: in simplicibus medicamentis unum terrestre, crassum & uiscosum, & totaliter suo corpori in quo est commixtũ: quale est oleum Nucũ, Amygdalarum, Baccarũ lauri, Seminũ lini, Hyoscyami, Sinapi, Papauerís: & omnia similia quę in fructuum aut seminum nucleis continentur. Hęc autem omnia propter totalem cũ substantia cui insunt commixtionem inseparabilia sunt, nec ullo modo per destillationem elici possunt: quare ui exprimenda sunt è substantia. Alterũ tenue aëreumq; est, & seperabiliter suo corpori inhæret: & hoc est segregabile. Ascendit enim facilè in destillatione, nec difficulter à suo cui ineſt corpori decedit. Tale autem est quod cõtinetur in aromatibus, Carpobalsamo, Cardamomo, Pipere nigro, Cubebis, Cinnamomo, Caryophyllis, Macere, nuce Muscata, ligno Aloës. Item quod cõtinetur in seminibus umbelliferarum herbarum: Quales sunt Ligusticum, Angelica, Angelica minor, Libanotis nigra, Magistrantia, Pastinacæ, Caros, Cyminũ, Ammi quod appellant Amomum: item Apium, Petroselinum, Gingidiũ, Pimpinella, Anisum, Fœniculum, Anethum, &c. Eliciuntur autem hæc oleaper destillationem in arena, ita ut tusa aromata aut semina iniiciantur in cucurbitam uitream luto intectam optimè: una autẽ uice ad unc. iii. iniiciantur, & sint trita secundum capacitatem cucurbitæ, infundatur deinde ad vi. lib. aquæ clarissimæ, ac misceto diligenter. Pone deinde cucurbitam in capellam aptam fornaci, & arena imple, & non attingat fundum, sed interſit arena. Cucurbitæ impone alembicum uitreum, cuius rostrum desinat in stanneam uel ferream fistulam † intus & foris illitam. ea fistula transeat in obliquum per uas quod habet in se aquam frigidam, ut inter destillandum egrediens cum oleo † liquorum refrigeretur, claude iuncturas accuratè, madefacta papyro uel linteo, & suppone exceptorium. Postea accende ignem lentum, & uide ne nimium surgat & ebulliat in alembicum, quod in cucurbita continetur. Semina enim quædam ut anisum propter raritatem substantię suæ, simulq; uiscosum quod habent largiter ebulliunt, ideò non statim alembicũ imponere debemus: sed postea quam bullas excitari uideris, & uaporem sursum ferri: Quod cum fiet depone alembicum, † stanno foris tè addendum. † liquor.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 474 sur 645

& immisso bacillo agita, ita resoluetur in uaporẽ spuma, quæ postea mediocri igne moderari, compesci & excitari potest. Quo facto impone rursus amlebicum, & circumlutato satis, ac destillari sine cessatione, donec conieceris nullum amplius intus contineri oleum: quod usu & gustu statim percipies: nam cum gustu destillantes guttę non amplius resipient iniecti aromatis saporem, desistendum est ne aroma fundo cucurbitæ inhæreat, & exuratur. Deinde segrega contentum in destillata aqua oleum optimum, quo potes artificio. Porrò notandum est, quædam ex his oleis aquæ innatare, quædam fundum petere. Innatant piperis nigri, & recentis Cardamomi, & Anisi Fundum petunt, Cinnamomi, Macis & Cariophyllorum, &c. ut uidetur. Aqua Cinnamomi & Anisi cum destillantur, lacteum habent colorem, & lacteum hoc paulatim in oleum conuertitur. Reseruanda autem Cinnamomi est aqua, præsertim quæ primò exierit.

NATVRA *& uires Oleorum.* CAP. II.

FOENICVLI & Anisi olea, naturam mirabilem habent, nam in hyeme utrumq; concrescit instar butyri, ita ut aspectu imitetur sperma ceti, præsertim Anisi. Nam hoc æstate media concrescit aspectu niueum: reliqua omnia liquida permanent. Reponuntur optimè in loco frigido & puro, præsertim Cardamomi & piperis. Ea enim omnium tenuissimam substantiam habent, adeò ut neglecta omnino euanescant. Vires autem habent earum rerum, è quibus extracta sunt, sed multò efficaciores. Nam efficacia quę uni libræ inest in paucas drachmas contrahitur. Cariophyli enim unciæ xvi. contrahuntur in unciam unam semis, aut duas, Cinnamomi in drachmas duas semis aut duas: piperis in Drá. ij. aut tres una semis: Miscentur autem in confectione† ad guttæ x uel xv aut xx, libræ Zuccari pro delicatis, sed infundendum est ultimò cum morsellis, quos facis uel orbiculis, optimè miscendo.

† *ad fortè abundat.*

PARS III.

DE OLEO *uitrioli faciundo.* CAP. I.

OLEVM uitrioli quod à quibusdam oleum uitæ appellatur, aut melancholia artificialis, nihil aliud est, quàm aluminosa qualitas, & substantia ex uitriolo per artem extracta, modicoq; sulphuri mixta. Nam ipsum uitriolum, è quo fit, triplici constat mixtura, uidelicet multo alumine, modico ærugine, & pauco sulphure. Aluminosa enim aqua in metallis per æris uenas & Marchasitam destillans, ærugino sam qualitatem acquirit, & sulphur: quod Marchasitæ inest, mixta paulatim concrescit, aut industria ad spissitudinem coquitur: in destillando autem aluminosus & sulphureus uapor tantùm ascendunt, ęruginosa qualitate in fundo retortæ relicta, quo fit ut hoc oleum aluminis, & non æruginis saporem habeat. Est autem duplex hoc oleũ, nempe austerũ & dulce. Austerũ duplici constat mixtura, scilicet alumine multo, & modico sulphure. Dulce uerò simpliciter sulphure constat. Nihil enim aliud est, quam liquidũ sulphur ex austero oleo extractũ. Quapropter gustu nequaquam alumen, sed sulphur æmulatur. Faciendum est autem utrunq; maxima cura & diligentia, adhibitis aptis fornace, retorta, & receptaculo: siquidem aptitudo instrumentorum, ut aiunt Chemistę, magistrum parit. Quapropter sequentes Canones diligenter obseruentur.

ELECTIO VITRIOLI. CAP. II.

CVM plurimæ sint uitrioli species, operæprecium est indicare, quæ nam species eius huic operi potissimùm conducat. Et quamuis omne uitriolum hoc oleum reddat, nullum tamen est ex omnibus præstantius cœruleo aut uiridi: quoniam plurimum fugitiui sulphuris obtinet, quo adiuuatur ut facilius oleum ascendat. Notandum etiam melius esse factitio natiuum uitriolum, & maximè Vngaricum: aut si huius copia non sit Goslarienſe. Eligendum præterea est quod magnis racemis

racemis constet, & maioribus cubis concretum sit. Quod autem † fractum, minutũ & puluerulentũ est, ueluti inutile non est recipiendum, quemadmodũ etiam quod solis † uel aëris iniuria candorem & puluerulentam canitiem contraxit.

† friabile.

† solis & aëris iniuria candorem amisit.

COCTIO VITRIOLI. CAP. III.

AT quia uitriolum multum in se habet aquei & excrementitii humoris, qui oleum diluit, & non nisi longo tempore & magnis molestiis per destillationem ab oleo separari potest, compendiaria est inuenta uia, qua breui temporis interuallo id absumi queat, ne longa mora artifici fastidium pariat. Recipe igitur prædicti uitrioli lib. xii. coniice eas in ollam magnam, nouam & optimè crematam. ollam impone fornaci profundæ, supra ardentes prunas: cum liquefieri & bullire cœperit, spatula agitetur, ut integrũ liquefacto misceatur donec & ipsum liquefiat. Bullire demum sinito usquequo nullã prorsus bullam amplius excitet, & donec totũ densetur. Deinde exemptam è fornace cum uitriolo ollam refrigerari permittito, loco neq; humido neq; uentoso, sed sicco & tepido, postquam refrigeratum fuerit, ex olla eximito, & considera an superficies eius undiq; rubescat. Nam si rubescit bonum est signum, & facilius calcinatur, ut iam dicemus.

CALCINATIO Vitrioli. CAP. IIII.

EXEMPTVM olla uitriolum in minutas partes confringe, & in mortario subtilissimè tere, deinde tertiam aut quartam eius partem in recentem † ac combustam ollam coniice, ac rursus in profundam fornacẽ, si ut ante, dimitte, & ali quamdiu urito, donec ruffius fiat color. Mox ollam ab igne depone et moue eã, ut uideas notã, an satis calcinatũ sit Vitriolum. Nam si in olla fluctuat argenti uiui aut liquefacti plumbi modo & exilientes bullas eiaculatur, satis ustũ esse intellige, tunc effunde in magnam & recentẽ ollam prius calefactam, & efluet quasi sit liquidũ, aut ad modũ argenti uiui. Quod autẽ reliquum est Vitrioli, similiter sigillatim, ut calcinetur † uras. Cùm ustũ fuerit, cõmisce rursus optimè in mortario, modestè agitãs ne puluerẽ excites nares & fauces offensurũ. Cũ hęc omnia executus fueris, uitriolum in bilancẽ ponito, & animaduerte põdus ipsius. Nã si sex lib. id est, medietas superfuerit, benè omnia facta sunt. sed hęc sufficiant.

† & benè fit matum.

† cures.

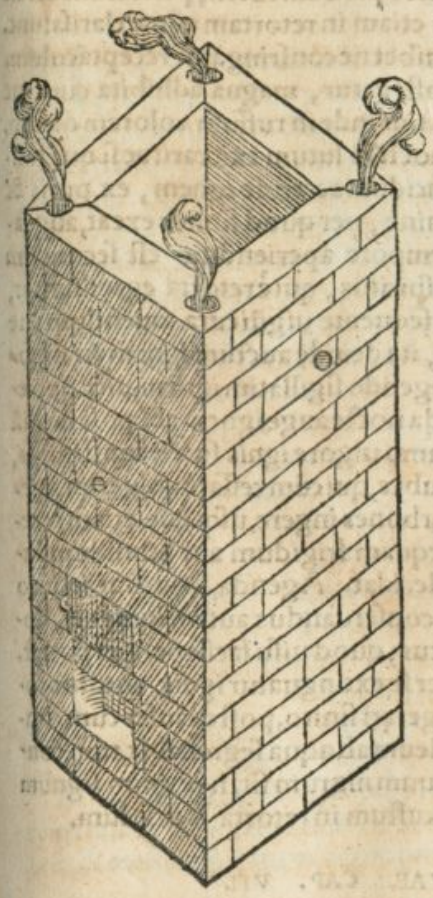

DE FORNACE *faciunda.* CAP. V.

MAteria, quę destillanda est, quo modo pręparanda sit, iã indicauimus. Nunc autẽ dicere de fornace res & ordo postulat: nã si hęc inepta fuerit, † frustra omnia fiẽt. Extruenda igitur est fornax ex lateribus in planum positis, quò crassioribus parietibus ignis facilius & diutius contineatur: fiet etiã quadrata & æqualiter crassa, intusq; habeat propemodum duarũ spithamarum latitudinem, nõ tamen omnino, sed dempta tertia parte spithamę. Extruatur autẽ hoc modo. Prima & infima cauitas habeat altitudinem semipedis, cui per transuersum imponantur ferramenta satis crassa, ut ignitis carbonibus non inflectantur: secunda cauitas quæ est constituta supra ferream cratem, (id est, vber den roſt) habeat duum pedum altitudinem, & ex anteriori parte

† aliàs finistrè.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 476 sur 645

foramen, per quod carbones iniiciantur. Hoc incipiat lateris transuersi crassitudine super cratem. Per mediam deinde cauitatem, in ipso medio inspicienti fornacem, per transuersum infigatur ferreus axis, quadrangularis, crassitudine pollicis, qui impositam retortam sustineat. In latere deinde sinistro fornacis, relinquatur meatus, per quem retortæ collum exeratur.

DESTILLATIO VITRIOLI. CAP. VI.

POST quam fornacem extruxeris, eligito retortam capacẽ aptamq; ante omnia, ex uitro Venetiano aut saltem Hessiaco factam, prius undiq; luto obductã. in eam coniicito totum Vitriolum, ita ut aliqua pars retortę relinquatur uacua, quò facilius à† Vitriolo spiritus ascendere queant. Mox transuersam & ferream trabem in fornace optimè luto obducito, eiq; in medio superponito perlutatum testæ fragmentum, super id collocabis retortam, ne à candente ferro immediatè dissecetur, ita tamen ut in medio fornacis retorta constituta sit, eiusq; rostrum extrorsum modicè pronum promineat, & meatus per quem collum suum è fornace exerit, diligentissimè luto farciatur atq; obstruatur. Postea accipe quinq; tegulas, & fac ex iis tectum supra fornacem sub quo lateat retorta ad eum modũ quẽ depinxi, tectum luto undiq; obducatur, quatuor pro fumo foraminibus relictis, in singulis angulis singulo, ea amplitudine ut crassissimus pollex liberè intromitti et exeri queat. Fac etiã quatuor conos ex luto, quibus foramina obstruantur, quo facto, applica retorta orificio receptaculum grande ex uitro Venetiano aut Hessiaco, quò enim maius id ipsum fuerit, eò liberius spiritus recipiet: si uerò paruum fuerit, periculum est ne spirituum copia distentum rumpatur, infunde etiam in retortam aquæ clarissimæ unc. xviii. aqua enim citò spiritus ad se rapit, & prohibet ne confringatur receptaculum. ita applicatum optimo luto diligentissimè obstruatur, magna adhibita cura ne quicquam in receptaculum incidat, tingitur enim inde in ruffum colorem oleum. Cùm omnia hęc feceris dimitte per integram noctem lutum exiccari: ac si quę fatiscunt, rimæ luto illinantur, mane deinde † perlucidum accende ignem, ex puris & magnis carbonibus, aperto uno superius foramine, per quod fumus exeat, augeaturq; successiuè ignis usq; ad uesperam: quo tempore aperiendum est secundum foramen, & attende diligenter † an appareant spiritus, qui è retorta egrediuntur, ueluti si quis candidum efflaret fumum. nocte sequente uigili cura cauendum, ne ignis remissior fiat, sed acrior, paulatim tamen, ita deinde auctum ignem in uigore teneas, ac altera die tertium aperi foramen, augendo sigillatim ignem, usq; quò etiam retortæ collum candescat. Sequenti secunda nocte auge ignem, & post mediã noctem aperi quartum foramẽ. Cùm ita in summo uigore ignis fuerit constitutus, uidebis spiritus egredi, ueluti conglomeratas nubes, qui cùm cessare uoluerint, aperi omnes fornacis aditus, & sine intermissione carbones ingere, usq; quò etiam receptaculum excandescat, studioscè cauendo ne quicquam frigidum aut humidum super retortam aut receptaculum iniuria aut casu decidat. Agenda hæc sunt in loco clauso, quo neq; imber neq; uentus ingrediatur: conseruandus autem ignis est, donec nulli prorsus spiritus in † Vitriolo relinquãtur, quod usu facilè percipi potest. Cùm autem nulli amplius egredientur, sine ut per se extinguatur ignis, ac totum opus integrum cum nocte diem quiescere ac refrigerari sinito, postea auser cum contento humore receptaculum, & repone donec oleum ab aqua segrebabis, tum confractam retortam inspice, & uide an caput mortuum nigrum sit. hoc enim signum est perfecti operis. Est autem caput mortuum exustum in retorta Vitriolum.

† sitro

† placidum.

† nt.

† uitro.

SEGREGATIO INFVSAE AQVAE. CAP. VII.

QVONIAM in receptaculo continetur unà cum Vitrioli oleo aqua, segreganda hæc est, ut Vitrioli liquor syncerus reponatur: segregatur autẽ per destillationem in balneo aut cinere subtili, tutius tamen in balneo, quapropter totum humorem

humorem qui est in receptaculo, in cucurbitam uitream Venetianã aut Hessiacam infunde, superponendo Alembicum è simili uitro factum, quæ benè luto circumlinatur. sub balneo deinde accenso igne paulatim sine aquam † donec habeas unc. xviii. illas quas infudisti. Si Vitriolum non benè calcinatũ fuerit, plus egredietur, quare uide ut prædictæ xviii. unciæ sint bonæ mensuræ. Cùm hoc feceris refrigerari balneum sinito, et aquam quę destillauit abiicito, quod uerò in balneo cucurbitæ in fundo reliquum fuerit, purum est Vitrioli oleum: habet tamen plerumq; rufum colorem, ideò secundum sequentem modum rectificandum est, ut clarum fiet.

† exire.

RECTIFICATIO OLEI VITRIOLI CAP. VIII.

ACCIPE retortam Venetianam aut saltem Hessiacam, anteà luteo optimo uestitam, in eam funde quod in cucurbita continetur oleum, retortam pone in minorem fornacem in capellam quæ pura & lota arena repleatur. Et quemadmodum antea in balneo, ita nunc in arena destilla, paulatim ignem acuendo, ut sigillatim ex interuallo delabantur guttæ. Retortæ orificio applica receptaculum ex eodem uitro factum, ac comissuram optimè luto claude, ne quicquam expiret. cùm deinde totum è retorta destillauerit, refrigerari sinito, ac postea aufer & infunde sensim in purum uitrum Venetianum, quod habeat angustum orificium, ac repone, ceu præsens in multis morbis remedium: hoc est austerum Vitrioli oleum, cuius uires & naturam nunc indicabimus, quas excellentes & efficaces habet.

VIRES EIVS. CAP IX.

MERVM ac non dilutum, neque debet neq; potest intra corpus sumi: nam propter nimiam acrimoniam ignis modo interanea, & quicquid attingit adurit: omnia. n. corrodit præter uitrũ & pinguia, ueluti ceram, picem, seuũ & liquidorum etiam oleorum colorem immutat, præsertim olei Macis, cui si misceatur, sanguineum reddit colorem. Si etiam in duobus uasculis contineatur quantumuis frigidum, & repentè sibiipsi misceatur, adeò incalescit sua sponte ut manibus uix teneri queat. In terram effusum bullit, quemadmodum etiam pura melancholia. quare etiam melancholia artificialis appellatur. Quemadmodum enim melancholia, ita etiam hoc oleum uentriculum confortat, & ad cibi appetentiam inuitat ac stimulat, frigidum uentriculum calefacit, phlegma consumit, crassos & uiscosos humores incidit, colicæ ac dysenteriæ opitulatur, sitim ac feruorem interaneorum in febribus extinguit: singultum prohibet confestim & nauseam ac cibi abominationem auertit, sed temperandum est cum aliis quibusdam. Quare exemplũ unum atq; alterum ponemus.

Aduersus Calculum.

Recipe Olei macis,
Terebinthinæ clariss. ana guttas xii.
Aquarum Anisi,
Fœniculi, ana unc. ii.
Syr. liquiritiæ. unc. i.
Olei Vitrioli tres aut quatuor guttas.

Misce omnia optimè, et gusta: si habet acetositatem, quæ dentes † non in stupo- † ceu.
rem trahat, benè est: si non est acetosa potio, instilla adhuc unam aut alteram guttam, & consule palatum, ac propina securè.

Ad uentriculum debilem.

Recipe Syr. de Mentha unciam i.
Aquæ Cinnamomi unc. iiii.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 478 sur 645

Olei Cinamomi guttas ii.
Olei Vitrioli guttas iii.
Da secure.

AD CALOREM ET SITIM *in febribus.*

Recipe Syrup: ex succo aut infusione uiolarum unc. i.
Aquarum Cinamomi unc. i.
Hordei. unc. iii.
Olei Vitrioli guttas iii. aut iiii.

Misce, & contrahet puniceum colorem, & saporem uini austeri Cinamomo aromatisati.

EX AVSTERO *quomodo Dulce fiat.* CAP. X.

ANTEA dictum est austerum Vitrioli oleum, duplici constare mixtura, uidelicet multo alumine, & pauco sulphure. Quare cũ ex austero oleo dulce extrahitur, nihil aliud fit, quàm quod sulphur ab alumine segregetur. Est itaq; dulce Vitrioli oleum nihil aliud, quam oleum sulphuris aut ipsum sulphur in liquidam substantiam redactum: & hoc propriè oleum dici potest est enim pingue unctuosumq;, quemadmodum ipsum sulphur quod in oleo, & non in aqua liquescit, sequitur autem modus segregationis.

MODVS SEGREGATIONIS. CAP. XI.

RECIPE uini ardentis acerrimi & ter sublimati unc. vi. olei Vitrioli austeri tantundem, misce in Veneto uitro, & pone in Cucurbitam paruam, angusto orificio, & optimè luto orificium claude, dimitte ita per integrum mensem aut duos. Deinde effunde in Cucurbitam, cui sit immediatè † annexum alembicum, (hoc est, **ein Kolb mit einem angeschmeltzten helm**) cuius figuram subiiciemus. pone deinde in paruam fornacem, ac dimidiam partem eius cinere obrue, postea applica recipientem, & luto iuncturam claude diligenter, & extrahe unc. vi. uini ardentis quas infudisti: ut uerò tutius hoc fiat, pone in balneum Mariæ, sic solùm uinũ absq; oleo ascendet. Cùm extraxeris autem per Balneum infusas vi. unc. uini ardentis, pone id quod residuum est in fornacem, ut arena mediam Cucurbitæ partem attingat, ac nouo & uacuo recipiente, eoq; non magno applicato, luto iuncturam diligenter claude. Accende deinde lentum ignem, & sensim extrahe omnem humiditatẽ, quæ relicta est in Cucurbita, donec nihil humidi amplius in fundo appareat: adhibita semper maxima & cura & diligentia, ut ignẽ ita moderetis, ne ebulliat usq; ad alembici canalem. Nam si hunc ebullitio attigerit, sedari non potest nec prohiberi, quin in receptaculum egrediatur: ac totum oleum corrumpat, solet enim facillimè ebullire. Cùm autem sensim extraxeris, auser statim recipientem cum suo humore, tum uidebis duo contineri in eo, uidelicet aqueum humorem & oleosum ac pinguem. Segregabis autem unum ab altero statim, ita ut nihil aqueum in oleo relinquatur: Nam aqua illa perdit oleum. Solet autem oleum ipsum plerumq; aquæ innatare, maxime si infusum prius uinum omnino per balneum extractum fuerit, sed statim poteris tactu discernere oleum ab aqua. Oleum enim pingue est, aqua minimè. Segregatum oleum deinde usui reserua.

† *ui ignis aggluttnatũ.*

Ein Kolb mit einem angeschmeltzten helm můß man ettlich auff der Glaßhütten bestellen zů machen / auß zerbrochnem Venedischem glaß / oder auß Oeßischem glaß.

Vires

VIRES EIVS QVOD *segregatum est.* CAP. XII.

VIRES habet quaſcunq; & ſulphur, ſed omnia efficacius præſtat, quia propter liquiditatem facilius penetrat & ad actiones †proprias, quod ſulphur nō poteſt, quia impeditur à ſoliditate & ſpiſſitudine ſua, quo minus penetret. Illud uerò amplius poteſt ſulphure hoc oleum, quòd ualeat potenter, ad omnes in corpore putrefactiones, & præcipuè ad peſtem, ad educendum è pulmone in pleuritide, & peripneumonia, & difficili tuſſi, pus, & craſſos uiſcoſoſq; humores: tuto enim abſq; omni periculo intra corpus ſumitur. Calculum neq; in renibus neq; ueſica coaleſcere ſinit, exulceratam ueſicam ſanat. Doſis eius eſt una aut altera guttula, aut tres, in uino modico temperatæ. miſcetur etiam rotulis & morſellis è ſaccharo factis. Diligenter autem reſeruandum eſt. Nam modicum ſit ex lib. i. auſteri olei Vitrioli, & facilè propter tenuitatem partium euaneſcit. † properdit.

FINIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 480 sur 645

VAL. CORDI COMPOsitiones medicinales aliquot, non uulgares.

CLARISSIMO VIRO SEBALDO HAVVENREVTERO illustris Reipub. Argentinensis medico præstantißimo, Con. Gesnerus medicus S. P. D.

LIBERALITATIS PVLCHERRIMAE VIRTVTIS LAVS ET decus, nõ in magnis solùm donandis, sed paruis etiam eodẽ animo accipiendis, consistere mihi uidetur. Itaq; cùm te uirum bonum & liberalem esse, doctißime Sebalde, nôrim atque expertus sim, pauculas istas Valerij Cordi medicamentorum compositiones, tantillum munusculum offerre excellentiæ tuæ ausus sum. In quibus (ut spero, ac mihi polliceor) oblectabit te primùm animus τοῦ δωτῆρος, qui exiguo potius quam nullo, obligatum se beneficijs tuis profiteri uoluit argumento. Deinde ipsius Cordi memoria. tertio res ipsa, uidelicet compositiones Medicinales non omnibus uulgares. Librum quidem huius authoris De pharmacorum compositione Ioan. Petreius Norinbergæ iam dudum paulò post ipsius mortem edidit, sed in eo uetera tantum & aliorum compositiones describuntur, ac scholijs ipsius illustrantur: propria uerò nulla continentur, præter Alefanginа eius catapotia, et eclegma Diamoron. Ego hic alias quasdam ad te mitto, perpaucas, sed egregias: inter quas præcipua est è Succino trochisci, quos à Ioh. Cratone etiam Cæsaris medico præstantißimo, in ipsius ad me epistola huic uoluminι præfixa laudatos reperies. Ad tuam autem potißimùm præstantiam dare hæc uolui, ut amicitiæ nostræ argumentum hoc publicum extaret, & ut tuam quoque super his sententiam audirem. Tu enim si quis alius, & plurimis iam annis artem medicam magna cum laude factitasti: & eruditione solida cùm excellas, iudicare de ijs quæ ad artem nostram faciunt omnibus rectißimè potes. Vale. Tiguri pridie natalis Domini, ineunte anno ab eius natiuitate sexagesimo supra sesquimillesimum, quem tibi tuisq; faustum ac felicem cum alijs deinceps innumeris ab eodem Domino nostro, æterno Dei Opt. Max. filio unigenito secundari ex animo opto.

DIAMORON VALERII CORDI: (NAM ALIVD EXTAT Nicolai Myrepsi:) contra depascentia oris ulcera, ad dentium affectus & gingiuarum noxas, atq; ad omnia oris uitia collutione & gargarismo proficiens.

Recipe
Succi mororum rubi,
Succi mororum rubi Idæi,
Succi mororum de arbore,
Succi fragorum, ana lib. ii.
Mellis despumati optimi lib. iiii.
Coquantur lento igne secundum artem.

MORORVM omnium succus exprimendus est, antequam perueniant ad maturitatem. Porrò Mora rubi Idæi & fraga citius matuescunt quàm alia: quare oportet horum succum colligi, & cum Sacchаro decoctum reponi, donec alij matuescant. sit autem Sacchari ad succos proportio dupla. Rubi Idæi nomine intelligo illum quem uocamus Himpen & fructum Himpeer.

PILVLAE Alefanginæ Valerij Cordi.

Recipe
Myrobal. quinque generum ana unc. i.
Acori ueri,
Zedoariæ,
Radic. asari,
Absinthii,
Galangæ,
Doronici Rom.
Radic. dictamni nostratis,
Rosarum, ana dra. iiii.

Contun-

Contundantur omnia crassiusculè: & Myrobal[ani] per se macerentur prius in aquæ clarissimæ fontanæ libris quatuor, per horas xx[iiii], deinde coquantur donec ferè tertia pars aquæ sit in uaporem resoluta. postea co[quantur] que etiam radices & aroma- ta lento igne in duplici uase cum aquæ clarissimæ lib. vi. & affunde his antea coctas Myrobalanos cum suo iusculo. Vltimò rosas adiiciendo [coquantur usq; ad tertias. Coletur postea ualidè exprimendo. Tum in colatura dissolu[tæ] Aloës optimæ & lo- tæ ac rursum exiccatæ lib. iii.

Ponantur omnia in uitrea patina ad solem, aut in stuffam, & a[gi]tentur sæpissimè, ut concrescens in margine Aloë, liquido commisceatur. Cùm uer[i]ò mellis spissitudinem fuerint consecuta, tunc adde sequentium specierum puluer[es] in minutissimè tritum.

Recipe	Galangæ,	Cyperi,
	Zedoariæ,	Doronici,
	Ligni aloës,	Cinnamomi,
	Schœnanthi,	Nardi Celticę radicularum,
	Nucis moschatæ,	Macis,
	Cubebarum,	Cardamomi,
	Caryophyllorum,	ana dra. iiii.
	Mastiches,	Succini, id est, Carabe, ana dra. vi.
	Myrrhæ,	Croci ana dra. iiii.

Agitentur optimè cum Aloë species, & fiat massa cum diligentia.

MYROBALANI *omnes hoc pondus debent habere exemptis nucleis siue lignis.*

PILVLAE *istæ Alexanginæ sunt efficaces, immò efficaciores prioribus, (à Mesue scilicet præscriptis:) relinquimus tamen unicuiq; liberum arbitrium, alterutras uel utrasq; componendi.*

HOC *loco non debet poni Dictamnus Cretica, sed radices Diptami dictæ, quæ uulgò in usu sunt, & propriè cortex radicum eius. Germanicè uocatur Aschwurtz/propterea quòd folia eius sint similia fraxino arbori, & hæc est uera fraxinella (uulgò ab Italis dicta.)*

ALOE *quomodo ritè lauari debeat, in postrema huius libri parte (inquit) quæ est de præparatione quorundam simplicium medic. docebimus.*

COMPOSITIONES *quæ sequuntur, in impressis Val. Cordi De Pharmacorum compositione codicibus non reperiuntur. Ego à Laurentio Hiel medico doctissimo accepi.*

SYRVPVS *De piris Valerij Cordi.*

Recipe	Succi pirorum Moschatellinorum,	
	Succi pirorum Palatinorum,	
	Sacchari clarificati, ana lib. ii.	

Coquantur secundum artem. Et quoniam pira Moschatellina citius maturescunt, expressum eorum succum clarificatum cum saccharo decoctum repones, donec etiam Palatina matureścant: demùm miscebis.

SYRVPVS *de Cichorio Val. Cordi.*

Recipe	Radicum fœniculi,	Cichorii, ana unc. iiii.
	Linguæ ceruinæ,	Scolopendrii,
	Capillorum Veneris,	Trichomanis, ana M. i.
	Aquæ cichorii,	Succi eiusdem, ana lib. iiii.

Coquantur omnia secundum artem. Colaturæ adde Sacchari clarificati lib. iiii. & species sequentes petiæ illigatas suspende in syrupo.

Recipe	Rhabarbari unc. ii.	
	Radic. spicæ Rom. scrup. i. fiat syrupus.	

SYRVPVS *refectiuus Val. Cordi.*

Recipe Dactylorum enucleatorum,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 482 sur 645

Ficuum ſiccarum pinguium,
Xyloceratiorum enucleatorum,
Vuarum cibebarum paſſarum,
Vuarum paſſarum uulgarium maiorum & minorum,
Tamarindorum enucleatorum, ana unc. iiii.
Muſti generoſi recentis,
Succi Cydoniorum, ana lib. vi.

Incidantur fructus in partes. Paſſulæ uerò minores & Xyloceratia modicè contundantur, unumquodq; per ſe: deinde miſceantur omnia: & in fictili denſo affundatur eis ſuccus et muſtum: macerenturq; horis xxiiii. Poſtea coquantur lento igne ad conſumptionem tertiæ partis aut amplius. Colaturæ affunde lactis Amygd. cum aqua roſea lib. ii. ex una libra Amygdalarum dulcium tritarum expreſſi. Clarificetur deinde cum albuminibus ouorum xii. Huic decocto clarificato adde ſacchari deſpumati libras iii. Coquatur ad perfectionem. & cum reponis, tum ſuſpende in ſyrupo ſequentes ſpecies craſſiuſculè tritas, & in ſindone ligatas.

Recipe Cinnamomi interioris optimi, Macis, Nucis moſchatæ, Cardamomi, Zinziberis, Galangę, Zedoarię, Caryophyllorũ, ana dra. ii. Ligni aloës, dra. iii. Huiuſmodi dilutum, uel decoctum fructuum horum, uel alicuius eorum, uocant Arabes Nabuh, quo utuntur pro uino & melle in calidis regionibus. Hunc ſyrupum compoſui diuitibus quibuſdam in chronicis morbis, omnem cibum & potum auerſantibus, & comperi mirum in modum uires reficere, alere, & iam deſperatos refocillatis uiribus ſanitati reſtituere.

TROCHISCI DE LACCA *Valerij Cordi.*

Recipe Laccæ electæ unc. iiii.
Ligni Guaiaci ſcobina in minimam ſcobem ſeu raſuram detriti lib. i.

Coquatur lignum Gauiacum in libris iiii. aquæ cœleſtis ad conſumptionem ferè dimidiæ partis. In colatura deinde coquito rad. Rubeæ tinctorum unc. iiii. donec remaneat lib. i. s.

Dein iterum colato, & colaturæ iniice præ dictas unc. iiii. Laccæ: & ad ignem coquito donec Lacca diſſoluatur. poſtea colato, & exprimito, & abiice ſuperfluitates Laccæ. colaturam dein ad ſpiſſitudinem aliquam coquito, & inſperge ſequentes pulueres.

Recipe Ariſtolochiæ longæ,
Radicis concauæ,
Rhabarbari,
Coſti ueri, ana dra. ii.
Zedoariæ,
Galangæ,
Aſari radicum,
Curcumæ,
Cinnamomi,
Ligni aloës,
Nucis moſchatæ,
Schœnanthi, ana dra. i.
Camphoræ ſcrup. i.

Miſceantur omnia optimè & formentur trochiſci dra. i. pondere.

Radix concaua, Bolwurtz, quæ falſo appellatur Ariſtolochia rotunda.

Hos trochiſcos compoſui aliquibus obſtructione ſplenis hepatiſq; laborantibus: & præſenti auxilio id malum curauerunt.

TROCHI-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 483 sur 645

Recipe Ambræ excellentiſs.
Succini albiſs ana unc. *i.*
Succini Phalerni,
Succini cerei ana dra. iiii.
Succini nigri,
Camphoræ,
Margar. non perforatarum,
Margar. perforatarum, ana dra. *ii.*
Onychis,
Dentaliorum,
Entalorum,
Vmbilici marini,
Lapidum cancrorum,
Synodontum,
Ligni aloës,
Cinamomi,
Schœnanthi,
Nucis muſcatæ,
Cubebarum,
Cardamomi,
Croci,
Cyperi rotundi,
Zedoariæ,
Doronici, ana dra. *i.*

Conterantur omnia minutiſs. & conficiantur trochiſci cum mucilagine tragacanthæ albiſsimæ in aqua maioranæ diſſolutæ.

Ambra eſt Succinum orient.

Succinum eſt quod Arabibus uocatur Carabe, Germanis Agſtein/ *ſiue* Bernſtein : *Sudauijs Gentar: Gallis ambra. Eſt enim Succinum nil aliud quam ambra Germanica.*

Phalernum, id eſt, flauum & clariſsimum & omnino pellucidum.

Cereum, id eſt, quod ceræ colorem habet, non adeo pellucidum eſt.

Nigrum ſuccinum alio nomine uocatur Gagates lapis, Germanicè Schwartzer Agſtein/oder ſchwartzer Bernſtein.

Inter emendum album ſuccinum uitare oportet Scobem et ramenta. Nam hæc ſolent pro albo Carabe uendi. Cùm enim cereum aut phalernum ſuccinum tornatur candida ramenta remittit. Ideoq; integras glebas candidi ſuccini emere oportet. Eſt enim ualdè præcioſum.

Onychis, id eſt, blattæ byzantiæ.

Vmbilici marini Germanicè, Meerbonen.

Lapis cancrorum, id eſt quos uocant oculos cancrorum.

Synodontes lapides ſunt in capite Synodontis piſcis inuenti: qui ſi haberi non poſſunt, quoniam piſcis marinus eſt: pro ijs accipiantur lapilli, qui bini inueniuntur in capitibus piſcium fluuiatilium, quos Kaulperßken *Germanicè uocant.*

Hi Trochiſci faciunt ad calculum, ad tumentem uentriculum, uertiginem, epilepſiam, apoplexiam, tremorem & imbecillitatem cordis. Ad paralyſin ſi dantur in aquis appropriatis, cùm Betonicæ floribus, aut lauendulæ, aut tiliæ. Et ad ſuffocationes & ſtrangulationes uteri ualent.

OPOBALSAMI *Succedaneum precioſum D. Euricij Cordi, qui Valerij pater fuit.*

Recipe Iridis Illyricæ,
Zarnabi longi, id eſt, Zedoariæ,
Zarnabi rotundi, id eſt, Zurumbet,
Cubebarum,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 484 sur 645

Cardamomi maioris & minoris,
Agallochi,
Olei Benzoi, ana dra. iiii.
Caryophyllorum,
Nucis moſchatæ,
Macis,
Arceutidum. i. gra. Iuniperi noſt.
Caſſiæ,
Cinnamomi,
Sandali citrini,
Benzoi, ana dra. ii.
Croci,
Aſari,
Maioranæ,
Schœnanthi,
Nardi Celticæ radic.
Roſarum rub.
Cyperi longi & rotundi, ana dra. i.
Camphoræ ſcrup. ii.
Moſchi ſcrup. i.

Hęc omnia trita macerentur in uino Rhenano ter ſublimato, diebus viii. Poſtea diligentiſsimè deſtillentur in balneo. Deſtillatæ deinde aquæ quæ primo exiuerit, cape unc. vi. in quibus diſſolue optimæ, candidiſs. electæq; myrrhæ unc. ii. Sic tenuiſſima & præſtantiſs. pars myrrhæ aquæ uitæ miſcetur: craſſior uerò inſtar fecis ſubſidet quæ nequaquam eſt ſeparanda aut excolanda, quoniam in fundo dimiſſa ipſum Opobalſamum aliquot annis conſeruabit incorruptum.

FINIS.

STOCC.

STOCC-HORNII ET Nessi in Bernatium Heluetiorum ditione montium, & nascentium in eis stirpium breuis descriptio, à Benedicto Aretio Græcæ & Hebraicæ linguarum in schola Bernensi professore clarissimo dictata.

CHRISTOPHORO PIPERINO VERBI MINISTRO in Sigrisuilla pago Bernatium, doctissimo fidelissimoq;, Conr. Gesnerus. S. D.

MITTO AD TE HVMANISSIME ET HONORANDE MI PIperine montium tibi uicinorum Descriptiones. miraris? non meas illas, sed ab Aretio nostro communi amico, in meam præcipuè gratiam, cùm ante biennium rusticari eiliuisset, & montes illos ascendere, non accuratè quidem conscriptas: sed quantum recens memoria suppeditabat, ut primùm redijt domum, puero dictatas. Eas quoniam ipse pro sua modestia, ceu opus imperfectum, nemini nuncupauit, meoq; arbitrio permisit, ne solus in hoc uolumine liber hic ucluti acephalus, si nullius nomen patroni sustineret, relinqueretur, tuæ humanitati dicare uolui, quamuis alienam operam. sed cùm amicorum omnia sint communia, non rectè aliena hæc appello. quin potius quoniam Aretius utrique nostrum charissimus est, (id quod meretur, uir sanè doctrina, pietate & omni uirtutum genere singularis,) quæ illius sunt tanquam mea, tibi etiam tanquam tua, pro amicitiæ iure, ceu è communi quodam penore, offero & communico. Hoc ut facerem, argumentum quoque me inuitabat, montium inquam descriptio, quos tu ut quotidie altissimos, tecto tuo (ni fallor) imminentes prospicis: ita ipsorum admiratio, et nascentium in eis rerum cognitio, iucunda tibi atque familiaris est. Hæ quidem ferè sunt causæ, propter quas hunc libellum in tuo nomine apparere uolui: & insuper alia maior, benignitas illa tua, qua me de facie ignotum tam aliquoties tibi deuinxisti, missis aliquot plantis montanis, radicibus ac seminibus: ut meos in uniuersa Stirpium historia scriptis picturisq; illustranda conatus, quos iam diu conor & uerso, omni ope tua iuuares, ac promoueres. Quod ut porrò etiam facere pergas, & me, ut cœpisti, ames, uehementer te oro et obsecro: ego uicissim nulla synceri amici officia erga te prætermisero sciens. Vale Tiguri XI. Cal. Ianuarij, instantis anni à salutifero partu. M. D. LX.

STOCC—HORNII ET NESSI MONTIVM IN ditione Bernensium Heluetiorum, & nascentium in eis stirpium breuis Descriptio, per Benedictum Aretium Bernensem.

EGREDIENTIBUS Bernam, ad Meridiem & ortum hybernum, primo conspectu montes occurrunt uasti, et in immensum alti,—Capita inter nubila condunt. Hinc excurrunt ad Meridiem per Galliam ad mare Ligusticum: inde in ortum per Pannoniam, Macedoniam, Thraciam, ad Pontum Euxinum extenduntur, rigore perpetuo niuium & inuicta glacie indurati, ita ut mediis etiam ardoribus æstiuis aciem contuentium candore suo hebetent. Ab his summis Alpibus excurrunt in nostrum Bernatem agrum: montes humiliores, colles herbidi, & syluæ opacæ, quibus ualles amœnissimæ continentur. Quemadmodum enim in mari sinus ampliores & promontoria describuntur, ad quæ ex mari feruido tanquam ad loca tutiora nautæ sese recipiunt: ita omninò montium anfractu ualles reconditæ efficiuntur. Paradisos Cyri dixeris, in quibus homines in summa rerum affluentia uiuunt. Hyeme etiam, quod incredibile uidetur, cœli temperies montium undiq; obiectu mitior eis existit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 486 sur 645

A meridie, Simei prominent montes à fluuiolo Sima, à quo & uallis nomen habet, de qua infrà suo loco.

In hac, loca celebriora sunt Stocc—hornias, Nouenaria rupes, (uulgò Nüniflů) Nessus geminus. & paulò superius mons & sylua Gallinaria, Hannenmoß dicta. Inde ad ortum Cinerei montes, ad lacum Thunensem desinunt: quo transmisso S. Beati montana plurimos recessus exhibent, intonsos colles & loca compascua. Celebriores in primis autem sunt Recoctauillani, tum loci amœnitate, uini copia, bonitate casei & lactis: tum aëris etiam salubritate. Rupes etiam hic tractus nobis cõspiciendas exhibet plurimas, celeberrimus tamen locus est ob recoctæ nobilitatem Justenstal/& Gemenalp. Inde leni ascensu Seuelfeden/Schaffberg/& Furca, ad summam altitudinem subducit, quæ imminet Emmæ fluuio. Vltra quem in extremo ortu, quantũ uisus montanus hos tractus consequi potest, mons reliquos omnes supereminet die Schiben dictus, omni herbarum genere, & fertilitate, antro præterea horrendo, notus.

Hic tractus est & ea series montium à meridie ortum usq; Aequinoctii: & hę deliciæ nostræ, nostriq; amores quibus oculi ex locis editioribus ciuitatis nostræ pascuntur, & animus uasta cacumina præruptas casurasq; in momento petras admiratur. Hic ortus & occasus interualla notamus: signa quoq; tempestatum & serenitatis inde petimus, cæterùm non tantùm oculos & mentem inde pascimus: sed etiam uentrem, qui tam oculis quàm auribus carere dicitur. Cùm enim herbidi existant isti montes, ac ubiq; dispersas habeant casas, tantam butyri copiam, casei & recoctæ exhibent, ut non tantùm montanos homines et uallium incolas, quorum est ualidissima multitudo alant, sed etiam urbem populosissimam, & agrũ amplissimum istis deliciis perfundant, id ita intelligemus. Omnes uallium recessus habitabiles sunt, præterea colles undiq;, hinc inde frequẽtes, tanquam in naufragio disiectas domos habent. incolæ nullo alio occupantur labore, quàm æstiuo tempore operibus lactariis, quæ ita copiosè conficiunt, ut caseo, butyro profusè alantur. Inde etiam recondunt, quòd per totam satis sit hyemem: deniq; supereſt adhuc ea copia, ut ad mercatus transmittant in nostræ ditionis oppida & pagos. Taceo eam copiam quæ sine numero ad exteras transportatur nationes. Ipsi his uendendis collecta pecunia, frumentum & uina (quanquam & ea multis in locis habeant) coëmunt: pannos item, & alia quæ ad cũltum corporis & ornatum pertinent.

Si uictum inspicias, simplicem dicas & naturæ conuenientissimum: si uoluptatẽ, non desunt præstantia uina, teneriores q; panes: si sermonem, affabiles, & plus quã Atticos dixeris. si mores, antiquam & integritati conformẽ simplicitatem reperies, ueri iustiq; tenacissimã. si deniq; cultũ, non neglectũ, sed liberalem, & qui ingenuos deceat: nec desunt qui nobilium habitum ęquent ueste serica, uilosa, purpura subserico, imò quouis genere panni præstantissimi. Pelles etiam hyeme non desunt, uulpinæ, lupinę, ex ursorũ catulis, Lynce, muremontano, & aliis alpinis animantibus.

Ergo huiusmodi loca quis nõ admiretur, amet, libenter inuisat, perlustret & scãdat: certè fungos, stupidos, insulsos, pisces, lentosq; Chelonas dixerim, qui talibus non afficiantur. Ego sanè nescio qua dulcedine & naturali quodam amore erga mõtes afficior, ut nullibi libentius uerser, quàm in montium iugis, nullę sint suauiores mihi peregrinationes quàm montanæ, etenim si res nouas quæras, exhibebunt eas facilè tibi montes: nempe omne genus herbarum, admirandũ & mira uarietate collucens. feras, aues, quæ nisi in montibus non reperiuntur. adde umbrosas ualles, susurros dulces aquarum, prospectum per longè lateq; patentes campos, lacus, flumina, urbes ac arces, deniq; salubrẽ aërẽ quę omnia nouitate quadam illos qui his spectaculis & uoluptatibus assueti non sunt, oblectare possunt. Si uetera desideras, habes monimẽta istic uetustatis antiquissimę, precipitia, rupes, pendẽtes in aëre scopulos, hiatus profundos, & terrę stupenda chasmata, speluncas reconditas: induratam glaciem, mediis etiam ardoribus. quid multa? Istic theatrum Domini est, uetustatis monumenta quæuis, & admirandę sapientiæ nouitatisq; delicias cõplectens.

Quapropter hosce tractus, quatenus à nobis quidem perlustrati sunt, & quid insigne habeant, paucis perstringemus, iterum à meridie exorsi.

Stocc-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 487 sur 645

Stocc — hornũ igitur iugum in iis montibus, qui Simeam uallem à Septentrione cingunt, altissimũ est, ac quanquam montes quibus istud insidet omni propè ex parte peruii sint, tamen ipsum cornu à meridionali plaga tantùm superari potest. A Septentrione, qua parte arduus surgit, Stocc—hornius à pago **Stockẽ** aditum habet difficilem, qui primùm per syluas densas ducit: inde per pascua **am bach** & **Strüßly**/ad occasum euntibus cornu ipsum occurrit.

Ab occasu alius ascensus est non minus difficilis, arduus ac præceps, per **Blũmenstein**/ qui pagus ab urbe est quinq; horarum itinere distans, ad radices montium proximè positus. Inde statim per aspera loca montis iter exiguum, sinuosum serpentis modo huc atq; istuc per montis flexum & reflexum sensim ad cacumina subducit, unde arbitror ab incolis nomen ei inditum esse **vber die Not.** Verùm & istud iter ad Meridiem procurrit. A Meridie lato, & sensim subleuante sese dorso herbido ad præceps ipsum cornu producit, quod à Septentrione ita præceps est, ut ne feris quidem ullis, etiam rupicapris, peruium sit.

Loci admiranda est amœnitas: subiecti ab Arcto campi & prata, disiectæ quoq; uillarum domus infrà uisuntur.

Verùm ea est altitudo, ut uix talparum tumulos adæquare uideantur. A meridie duo lacus adiacent Stocc—hornio: Prior occiduus circularis & admodũ profundus est: aqua ipsa nigricat dira & Stygia facie. Nam à meridie tenues quidam scopuli sylua densa contecti surgunt, ita ut sinus in medio efficiatur quodammodo à natura sic comparata fossa, ut undiq; ex montibus defluentes aquę contineantur ad aquandum pecus, nulli enim perennes torrentes hoscelacus ingrediuntur, ut uerisimile sit, aut occultis fontium meatibus cõseruari has aquas, aut pluuia undiq; collecta in subiectam hanc fossam recipi, Et ut Homerus dicit: *Lacus duo.*

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες
Εἰς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
Κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἐκτοσθε χαράδρης.

Absorbetur autem hic occiduus lacus ad occasum æstiuum ingenti murmure, unde perpetuas aquas etiam uenis latentibus habere necessum est.

Alter ad orientem magis spectat cordis figura: surgit enim petra in medio ferè lacus, quam aqua undique ambit, excepto Aquilonari latere, qua parte monti cohæret scopulus, ut ad amussim aqua circumfusa cor referat. Habet & is recessum occultum: absorbetur enim per cauernas montis ad meridiem, ut Erlebachii limpidissima effundatur eius aqua. Vtriusq; eadem aquarum facies dira & abominabilis: quod fit uel propter profunditatem: aut etiam quia immobilis aqua stat, ac montanis flatibus horridior efficitur. Non alunt pisces, nec aliud uiuens, præter lacertas aquaticas & salamandras. Item ranarum soboles magno capite, cauda longa, quatuor pedibus, quos Græci gyrinos uocant: ranæ tamen omnino nullæ istic comparent. Insident hæ bestiolæ ripam ad solem sese apricantes.

Herbarum etiam multiplex & elegans uarietas toto monte reperitur: quia tamẽ nihil peculiare habet, quod in Nesso monte non occurrat, herbas hîc commemorare differemus, donec transgressi uallem in Nessum, de ipso loquamur. In præsentia autem quædam de ualle Simea addemus propter tabulas alpinas in quibus loca quædam transposita sunt.

Vallis Simea à montano torrente nomẽ habet. Nominatur autem is **Simmeti** inde uallis **Simmenthal**/ita enim omnino erat pronunciandum: nec desunt ex incolis qui sic appellent: nostri tamẽ M. in B. conuerso **Sibenthal** uocant. Tractus uallis obliquus est, & lunam quam Græci ἀμφίκυρτον uocant exprimit. Nam à summis montibus Vallesianis ab oriente progreditur, **von der Lenck**/ sensim occasum petit. Inde recurrit in orientem uersus lacum Thunensem, imam uallem irrigat fluuiolus Simma, qui oritur in remotissima ualle apud Lenkios supra pagum **am obren riedt**: monticulus nominatur **der Ratzlisberg**. Emergit autem septenis fontibus intra lapidis iactum, ac statim collectus in unum alueum, nominatur Sima *Vallis Simea.*

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 488 sur 645

maior, die grössere Simmen/& ab incolis Das landtwasser usq; ad Dissimium, qui pagus est elegans & populosus in media propè ualle: ita dictus propterea quòd infra ipsum duo torrentes Simmæ concurrant.

Itaq; maior Simma ab orientali latere Lenckiorum affluit, cui infra iam dictum pagum minor miscetur. Descendit autẽ hic minor ex meridionali latere qua itur Sanam uersus, von der Oesch sitten. Ac uno alueo uterq; riuus hinc per imam uallem perpetuò defertur, aqua perennis & limpida est: æstiuis quidem ardoribus & Fauonii pluuiis mirificè exundat. Vallem egressus miscetur Arulæ nostræ. Ea facies est, & is tractus uallis: unde facilè patet non errare eos qui à fluuio habere nomen dicant, non autem à Septenario numero, nam Septem ex ordine in hoc tractu nominare ualles difficilè esset. Fluuiolum autem à septenario dici certum est. Quandoquidem septenis fontibus scaturit. Deinde satis patet ad hanc uallem non spectare fluuium Randel (uel Rander) quo loco tabulæ alpinæ eum reposuerunt: sed fluuiolus Randel ex altera ualle Cinerea effluit, Durch das Frutiger thal/ubi tabulæ nullum habent fluminis nomen, & Simmæ fluuii nomen prorsus ignorant.

Deinde Erlenbach non in Cinerea ualle est, sed in hac nostra, & quidem cis fluuium Simmam in radicibus montium septentrionalium.

Præterea Vuimmis non in medio uallis, sed in faucibus, qua fluuius Simma uallem egreditur, positum est. Est autem uilla cum castro impositio ad radices montis Nessi trans fluuium Simmam. Et ut apparet nomen habet à uentorum flatibus quasi dicas Windmitz/ nam ab occasu per uallem perpetuò spirant Zephyri, ab Aquilone Boreas, & à lacu orientales uenti, ac quia angustę fauces sunt in ingressu uallis, perpetuò istic cõflictantur uenti acerrimè: Inde nomen loco inditum est. Hęc de iis locis & ualle, quæ descendentibus à iugo Stocc—hornii Erlenbachium elegantissimè ante oculos posita sunt, ac multis quidem locis descensus patet, mitiore nunc monte hac parte quàm sitâ Septentrione, compendiosior tamen est descensus, quanquam et difficilior, vber das Chunne/quo & nos usi sumus: ac ea quidem nocte Erlenbachii quieuimus.

Sequenti die Nessum conscendimus: supererat autem multũ tum laboris tum etiam itineris: eius enim diei uespera apud Recortauillanos conuenturi ad cœnam, prius S. Beati Solitudines eramus ingressuri. Cæterum satis itineris superesse uidebatur, uel per imam uallem, præsertim defessis: & hesterni diei laboribus exhaustis, montis tamen tam uicini celebritas & amœnitas mouebat animos ut putarem non esse negligendam occasionem uicinitatis. proinde summa aurora comite tantùm puero, quò minus esset impedimenti & morę, (quod fieri plerunq; solet cùm plures sunt in ὁδοιπορίᾳ,) ita ad meridiem demùm ad summum cacumen euasimus, tantùm ad casulam pastoritiam exiguum morati. Ab Erlenbachio autem χειμαῤῥῷ ille Simma transeundus est ponte, ubi magno sonitu per scopulos decurrit, inde prata ad imam syluam sensim perducunt. Mons ipse ad medium fermè densissimis uestitur consuetis arboribus, Piceastro, Fago, Acere duorum generum, nec alias conspexi. Inde egressis syluam læta occurrunt pascua. Nam usq; ad uerticem tonsus est, & ab omnibus arboribus nudus mons, propter eximiam ut arbitror altitudinem.

Qui proximè montem habitant nominant eum Den Stalden/præsertim latus occiduum quo ab Erlenbachio scanditur. Alii quibus remotius cognitus est Den Niesen/ab Ellebori alibi, cuius magna est in eo copia, nomine. Non desunt tamen, qui putent nominandũ den Jesen/ & inde articulo cum nomine coalescente, pro Jesen/Niesen dici cœptum.

Est autem duplex eius nominis Mons, superior & inferior. Superior plus ad meridiem alto uertice surgit: inferior longè est amœnissimus eorum montium, qui ex Vallesianis summis decurrunt, extremum promontorium decurrit in æquabilem planiciem ad Lacum.

Hic

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 489 sur 645

Hic montium tractus uallem Simmeam habet ab occasu, quæ semicirculũ refert, ut supra ostendi.

Ab oriente **den Adelboden**/uallem satis ex nomine cognitam, quasi fundũ Aquilę, aut nobilem dicas. hæc uallis & ipsa recurua est, ut cum Simmea ualle circulum exprimat, cuius diametrum refert hic montium tractus medius, utranq; dirimens. Sed non de toto eo tractu scribemus: operosius enim istud foret quàm pro instituti ratione.

Nesus, procul contemplantibus triquater surgit, uel trigonus. unus angulus oriẽtem spectat, alter nobis Bernæ obuertitur, tertius in occasum dirigit. Hi omnes summo uertice obtuso concurrunt. Cæterùm qui eum ex alto contemplantur, facilè animaduertunt quartũ latus in meridiẽ decurrere: lapidosum ac minus frugiferũ.

Multis locis superari potest longis decurrentibus lateribus in subiectam planiciem, occiduum tamen latus leuem ascensum præbet, ualle quadam interiecta, interciſum. Vertex summus ferini Andreæ nomen habet, **Zům wilden Andres**/quo loco inter scopulos & saxa requiescere solent, qui animi gratia ascendunt. id testantur tituli, rythmi & prouerbia Saxis in scripta unà cum imaginibus & nominibus authorum. Inter alia cuiusdam docti & montium amœnitate capti obseruare licebat illud ὁ τῶν ὀρῶν ἔρως ἄρις&.

Non puto autem facilè reperiri montem amœnitate huic parem, tum propter conspectum, qui longè lateq; patet: tum ob herbarum uarietatem, quæ sanè multiplex eo monte habetur. Nam ad ferinum Andream in scopulo sedentibus ad trigin ta Parochiæ, hoc est, uillæ uel urbes quæ proprio parocho & templo utuntur occurrunt. Adde his ueteres arces complures, prædia & lacus, præterea flumina, quarum rerum omnium uno intuitu conspectus est longè amœnissimus. Ego ipse ex eo loco numerauí expressè ut ne loco quidem pedem mouerem: Primum **Oberwil**/ secundo **Zům Closter**/iij. **Erlenbach**/iiij. **Diemptingen**/v. **Wimmis**/vj. **Rõitigen**/vij. **Zeinigen**/viij. **Spietz**/ix. **Aeschi**/x. **Kichenbach**/xj. **Frutigen**/xij. **Adelboden**/xiij. **Vnderseewen**/xiiij. **Läisigen**/xv. **Sigrißwil**/xvj. **Hilterfingen**/xvij. **Thun**/xviij. **Stäffisburg**/xix. **Wichdorff**/xx. **Ryssen**/xxj. **Hoffstätten**/xxij. **Anseltingen**/xxiij. **Turnen**/xxiiij. **Rúgisperg**/xxv. **Münsigen**/xxvj. **Thierachren**/xxvij. **Seffingen**/xxviij. **Kilchdorff**/xxix. **Gertzensee**/xxx. **Hinderlappen**/xxxj. **Bern.** Ea loca omnia sereno cœlo facillimum est numerare. Ex his ciuitates sunt Berna, **Spietz**/**Vnderseewen**/**Thun.** Valles præterea per circuitum plures amœnissimæ se aperiunt, & quasi ex alto uisui patent. Primùm post Simmeam uallem à latere orientali proximè occurrit uallis **der Adelboden**/Deinde magis uersus ortum **das Frutiger thal.** Hinc **das Krerithal**/Inde Cinerea uallis **Aeschi**/Inde **Luterbrunnen.** Ac post hæc **Grindelwaldt.** Demùm **Haßly.** Flumina etiam decurrunt plura, primùm Arula, extractu ultimo **Haßly.** Deinde **Kander** ex ualle Frutigen, demùm Simma ex sui nominis ualle, quæ cum **Kandel** fluuio uno alueo recipitur, **Zům Kapff**, à quo loco breui tractu fluit donec Arulæ misceatur super pagum **Thieracher.** Lacus itidẽ spectantur **Brientzer see**/**Thuner see**/Moretanus lacus, & Neocomensis. Hæc rerum uarietas incredibiliter spectantium oculos reficit, etenim res usque adeò naturæ discrepantes uno contuitu quasi in tabula profert, idq; uel sedentibus. Verùm de his forsan plùs satis nec montis propria. Nũc igitur quid mons Herbarũ habeat inspiciemus.

Elleborus albus à quo mons nomen habet copiosus in eo est, **Germeren** nominant. Est & alia species Ellebori albi illic, & ut arbitror notha: superiori per omnia respondens, nisi quòd foliis minoribus sit prędita, acutę Plantagini similibus: & quòd flores lutei caulem circumdant, singuli propriis insidentes pediculis auiũ instar. *Alisma forte hæc est, aut cognata.*

Gentiana, triplex: Maior, uulgata. Minor itidem omnibus nota, ignitis floribus, tintinabuli instar. Et tertia huic similis luteis floribus, per omnia minori respõdens,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 490 sur 645

tantùm colore florum differens. His quarta accedit minima **Bitterwurtzen**, Priores duæ ſpecies mediæ erunt.

Anemone alpina, **Rüchesſchell**, flores ſunt cœrulei, quibus cãdentibus canities & lanugo prolixior ſubſequitur. Primo uere hi flores ſtatim emergunt niuibus diffluentibus: pallidior tamen flos eſt & maior quàm qui eodem nomine ex Gallia adfertur. Nonnulli uocant **Des wilden mans kraut.**

Bizwurtz, duorum eſt generum: prior cœruleos habet flores Campanulæ figura, folius Aciciadem refert, caulis rubeſcit. Radix ei ſubeſt bifida, lutea, ſatis longa, amara, ſemen compreſſum, & hæc uideri poteſt Gentianæ ſpecies. In aliis locis nominatur **Schelmen kraut**. utuntur ea paſtores ad ubera uaccarum, ſi à muribus araneis aut alijs beſtiolis uenenatis lædantur. Altera ſpecies **Bizwurtzen** radice nigra eſt, flore albo, quo cadente calix lanugine & canitie horreſcit. Folium Ranunculi modo diuiſum eſt, piloſum, albicans. Hæc ſpecies Ranunculus aliquis montanus aut Anemones ſpecies erit.

Aſter Atticus qualem Fuchſius depingit, flore puniceo.

Sedum montanum maius, folio ſerrato, oblongo caule, erecto, gracili: floribus albis. Sedi minimi uariæ ſpecies reperiuntur, Luteum Igneum, Maculatum.

Wülblümen, flos odoratus eſt, folio Piloſellæ, circa ſupernum cauliculum folia multa imparia, candicantia, lanuginoſa. medio orbe quinque uel ſex flores: inter quos medius plerumq; aridus. ex ſingulis lutei apices emicant. radix arida, parua, ſummo ceſpite hærens. Fomenti ſpeciem arbitror.

Satyrii ſpecies multæ: inter omnes una præſtantiſſima & odorata præ cæteris, **Bändlin.**

Himmelſtengel, puſilla herbula eſt: flores habet cœruleos, radiculas amaras, ut Gentiana minima.

Kelberſchis palmum altitudine æquat: flores cœrulei ſunt, pallidiores tamen quàm in ſuperiori. uno caule plurimos fert flores, denos interdum, eoq; plures: herba tota amara eſt, ſuperiori congener.

Biſtorta minima, in medio caule uno foliolo.

Jegerkraut, herba cauſtica, flore albo, puſilla. Ranunculus montanus.

Balmenſtritten, frutex eſt ἀκαρπῶδες, nec enim florere, nec fructum ferre dicitur. inter ſaxa ſerpit, ſemper uireſcens: etiam hyeme folia retinet, ramos intortos, fractu contumaces, folio Buxi.

Saxifraga hircina.

Mutrina, huius radix minima digiti craſſitiem quandoq; æquat, ut plurimùm tamen minor. umbellam gerit, qualis eſt in Pimpinella rubeſcente, hac caſeos nonnullos, præcipuè recocta, condiunt.

Wolffswurtzen, ſpecie triplex, luteum, cœruleum, qualia ſunt Aconita apud Bockium. ſed tertium quoq; reperi purpureum, inuentu rarum.

Flüblümen, uariis coloribus: flore luteo, pallido, purpuraſcente, rubeſcente ſanguinis modo, cinereo, nec deſunt qui atro colore reperiri dicant. priores colores omnes uidi. Cum his emergit alia ſpecies Arthriticæ, quæ plurimos flores ex una radice profert, quemlibet autem ſuo proprio pediculo.

Baſthartklee, quaſi adulterinum trifolium dicas.

Schaffſuppen ſeptenis conſtat ut plurimùm foliis, uno pediculo. Heptaphyllum dici poteſt montanum.

Groß Eberwurtz, cubitum interdũ ferè æquat caulis horridus. & ex uno ſinu prodeunt infinita capita.

Waldt gliſſlin, auriculæ muris (uulgò dictæ) puto ſpeciem eſſe. Florem globoſum, purpureum fert.

Mütterwurtz, flores habet luteos, grandes, Doronico ſimiles. Folia Plantaginem æmulantur. Radices ſubdulces, longæ ut in Plantagine.

Groß

Groß Spicant/Polypodio ſimilis, Lonchitis altera.

Hirtzwurtz weiß vnd ſchwartz. Et ſub eodem nomine alia herbula puſilla, folio Chamædryn referens, flos ei albus eſt, qui euaneſcit in lanuginem, ſuperne folium uiret, ſubtus autem albicat, Chamedrys alpina.

Dönij & Drolblümen/flores lutei ſunt, tintinabuli modo rotundi. Ranunculus montanus, cauſticus ſi bene memini.

Gemſchenwurtz/radicem habet dulcem, nodoſam: folium rotundum, flores luteos quales ſunt in Doronico domeſtico. Doronicum Germanicum.

Sigwurtz/Albium redolet, **Sibenhemleren & Nünhemleren**/ab inuolucris quibus tanquam reticulo inuoluitur radix. Victorialis longa.

Gäle violen/per omnia Violę martiæ reſpondet, ſolo colore luteo ab ea differt. Viola lutea.

Bergroſen/alibi **Bärenblüſt**/nonnullis **Hünerlaub**: frutex folio Oleę: floribus odoris, purpureis.

Keyſerlin/herba puſilla, albicans bellidis minimę forma, oblongioribus foliis. Cauliculus tenuis, in ſummo plurimos confertos flores purpureos habet. tota herba candicat, & attrita manu puluerem exuit, aſpectu elegans. Cęſar inter herbas aut regulus.

Anckenballen/cubitum fermè æquat, folio Plantaginis aut Elleborí albi terna aut quaterna per caulem folia habet, ex quibus erumpit ut in perforata, in ſummo unus flos, rarò duo: is luteus eſt, oblongus, luteum oui exprimens, concauus: quem ambiunt apices, ſeu folia potius, ignita, rutilantia morionum habitus procul contuentibus refert, aut Dæmonum laruas. cadente flore ſemen in ſpica (ſiliqua) continetur. Damaſonii aliqua ſpecies. **Aliqui Lonchitin primam faciunt.*

Chriſtoffels kraut/aliis **Wolffswurtzen**/ fructus racematim uuarum modo cohæret. flores albi ſunt, folium inciſum, radix nigra. Aconitum racemoſum, uel Chriſtophoriana. **Nullum quidem ei uenenum ineſſe arbitror.*

Guldin kraut/herba gracilis folio Hyſopi, ſubtus albeſcente. Polium uidetur montanum aut eius ſpecies.

Bergmünz/Calamintha montana, & (ut arbitror) uera. Nam quæ ex ſemine Mompelienſi mihi prouenit, ab hac nihil differt.

Waldtſchiben/herba tota folio & floribus Saxifragam albam exprimit, radice tantùm ab ea differt, quæ in hac nigra eſt & piloſa.

Flúbirlin/arbuſtum eſt primo uere floret, folio Piri per orbem tenuiter inciſo, fructus nigros fert, plures confertim, paruos, quale eſt Sorbum torminale. Piraſter.

Garlobsſtuden/folio Buxi, parum à roſa montana frutice (hoc eſt **Bergroſen** differens.

Edeldiſtel/carduus, inter carduos ſpecioſiſs. folia habet mollia, ab una radice, per caulem rara, quæ referunt folia herbæ, quam **Moßblümen** nominamus: altitudine cubiti in altum aſſurgit caulis. Capita in ſummo ſunt ſingula, interdum bina, cœrulea, quandoq; alba, interdum purpurea. color collucet mixtus uiridi, tum in capitibus, tum in ſupremis foliolis. Mollis eſt tota, & etiam ſpinis, quas æmulatur, nam non pungũt. Radix nigra ſubeſt, longa & biſida. Antehac mihi nunquam uiſa herba. *Eryngium alpinum.*

Hütreiff/Croci ſylueſtris ſeu montani ſpecies eſt. flores quidam cœrulei, alii candidi, nonnulli utroq; mixti. tenuis radix, bulbacea, ſubdulcis, grata ſuibus, rubeſcente lana inuoluta. Herbaceum capillamentum quod foliorum loco habet, in Iura monte præſertim ſupremo iugo Geſtlero **Leifrat** nominatur.

Wilder ſenff/herba eius nominis duarũ ſpecierũ reperitur. Prior uno pediculo ſeptena habet folia, ſupremo caule multi flores purpurei, & partim albi: poſt quos

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 492 sur 645

cornicula ſubnaſcuntur ſemen continentia minutum, compreſſum. radix ſubeſt alba, alabaſtri modo ſplendens, ſquamea. Altera quinq; folia habet uno pediculo, aliâs ſuperiori non diſſimilis, tota ſubſtantia utriusq; acris eſt, Sinapi æmulans, aut Raphanum. Ad cubiti altitudinem creſcunt: umbroſa loca amant, & latices. primo uere ſtatim emergunt. *Aliqui Pulmonariam hanc uocant.*

Hec in eo monte quantum temporis ratio permittebat obſeruaui. Non deerant alia multa, ſed partim notiora quàm ut huc referri debeant: partim uerò ita ignota, ut ne paſtoribus quidem nomina conſtarent. Quòd ſi ocioſi diligentius omnia in iis ſcrutarentur, dubium non eſt, quin hiſce multò plura reperiri poſſent. Habet inter cæteras quoq; Sambucum montanã uua rubeſcente, Benedictam montanam odoratiſſimam, &c.

FINIS.

GALANDAE MONTIS LONGE ALTISSIMI, QVI DITIONIS EST

Rhetorum inter Heluetios, Stirpium enumeratio, ex literis clariſſimi & doctiſſimi uiri Ioannis Fabricij, Eccleſiæ miniſtri Curiæ ad Conradum Geſnerum, datis Curia anno M. D. LIX. Iunij die 26.

SVPERIORibus diebus montem Galandam nomine conſcendimus: in comitatu fuerunt Belinus medicus, & Pontiſella Ludi literarii rector, uiri doctrina & morum ſuauitate eximii: & alii quidam, &c. Non ſine ſumma difficultate ad uerticem montis peruenimus. Vtinam Geſnere uel unam aut alteram horam nobiſcum fuiſſes: id certè optauimus omnes. Nihil hoc monte eſt herbarum feracius.

In medio montis naſcebantur hæc ferè.

1. Gentianæ genera diuerſa: ea præcipuè quam rubram cognominant.
2. Ranunculus quidam cubitalis, foliis quibus flos Trollius uulgò apud uos dictus, cui etiam cognatus uidetur: floribus albis, mediocriter odoratis. Sed & flos ille Trollius ualdè eſt in locis illis odoratus.
3. Ranunculus quidam paruus, flore albo. Jägerkraut.
4. Mütterwurtz/à quibuſdam dicta: ueluti Plantago quędam alpina: foliis Plantaginis, leniter hirſutis: flore Doronici, radice aromatica.
5. Lunaria illa nobilis, quam olim ad te miſit Belinus, in pratis illic exilit.
6. Lunaria Græca, quam quidam Flitterer appellant, floribus admodum odoratis, ad latus montis in præcipitio (noſtri riß uocant) quodam.
7. Centaurium maius, Rhaponticum uulgò dictum, non procul à iam dicto loco.
8. Phylliris tam copioſa, ut uel plauſtro onerando ſatis eſſet.
9. Sanicula alpina guttata, ubiq; obuia.
10. Viola alpina quædam, nunc primùm florens.
11. Aconitum luteum & cœruleum.
12. Elleborus albus.
13. Lilium purpureum radice lutea: quo pro Aſphodelo quidam abutuntur.
14. Conyzis, ut uidetur, cognata herba procera, flore Doronici ferè.
15. Medicę ſpecies, ut quidam putant, eadem, ni fallor, uel cognata illi, de qua Dodonæus Iconum Tomo ii. pag xxxii. Anonymus eſt (inquit) nec ad cuiuſmodi genus referri debeat, certò ſtatui poteſt. uidetur nonnullis eſſe Glaux, aliis Onobrychis. ſeritur in hortis ab herbariæ rei ſtudioſis.
16. Sedi genera quinq;, à uulgaribus diuerſa.
17. Chriſtophoriana, quæ quò in loco naſcitur editiore, tantò eſt exilior & preſſior: ut & reliquæ pleræq; omnes herbæ.
18. Caryophyllata montana: & aliæ quædam.

In ſummo uertice montis.

19. Doronicum: & fruticum genera uaria nobis incognita. Hęc ego obiter tibi Geſnere uolui conſignare. Sed quot tu putas conſpectum noſtrum effugiſſe, qui intereundum in hæc incidimus?

FINIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simeſuſij Annotationes in Pedacij ... - page 493 sur 645

HORTI GERMANIAE, authore Conrado Gesnero.

LIBER NVNC PRIMVM EDITVS, IN QVO STIRPIVM QVAS diligentißimi quique rei herbariæ per Germaniam ſtudioſi ſuis in hortis educant, tum nomina literarum ordine percenſentur, tum natales plerumque, duratio, & ad cultum aliquid, aut alia quædam explicantur.

Ad Lectorem.

Menſibus hybernis poteris decerpere flores,
Fructuſq; hinc uarios, Lector amice, Vale.

CLARISSIMO VIRO STEPHANO LAVRAEO Amorſortio medico Cæſareo, doctrina & experientia ſummo, Conr. Geſnerus medicus. S. D.

HIS MENSIBVS HYBERNIS, CLARISSIME LAVRAEE, DE licias ruris & hortorum natura negante, ut aliquid genio meo indulgerem, non ſine aliqua ſpe oblectationis, etiam & utilitatis ab harum rerum ſtudioſis qui legere hæc uoluerint, percipiendæ: omnes quas meminiſſe poteram habere me in hortulo meo, aut olim habuiſſe ſtirpes, aut quæ in amicorum hortis prouenirent, (quorum aliqui propter miſſos ad me catalogos à principio libri à me nominantur,) uno uolumine iuxta literarum ordinem complexus ſum. Non tamen ſolùm nomenclaturas poſui nudas, ut ab illis acceperam: ſed plerumque aliquid, quod uel ad nomina ritè imponenda, uel natales cultúmue faceret, adiunxi: ut qui hortum inſtruere cogitaret, non quidem uulgarem, ſed omni ſtirpium genere ornatum, exemplum hic & inquirendi occaſionem haberet: ac olim, quænam in Germania ſtirpes noſtro ſeculo cognitæ in hortis plantatæq; fuiſſent, quæque durare in eis poſſint & quantum, intelligeret poſteritas: deniq; Galli & Itali Germanorum in tam frigido cœlo ſtudium in his colendis, prouentúmque, & nominum ex antiquitate repetitorum cognitionem, admirarentur. Hunc librum quanquam imperfectum (nam ſpecierum infimarum numerus propemodum infinitus mihi uidetur) argumenti tamen hactenus ab alio nemine inchoati, præſtantiæ tuæ nuncupandum deſtinaui: primùm ut amicitiam mutuam fœliciter ſuperioribus annis Auguſtæ Vindelicorum, cum ad menſam illuſtris uiri Ioan. Iacobi Fuggeri conueniſſemus, incœptam, hoc ceu uinculo inter nos obſtringerem: deinde ut in hoc argumento, circa uetera præcipuè ſtirpium nomina imponenda, tam difficili & periculoſo, ac multorum hodie animaduerſionibus, cenſuris, controuerſijs, æmulationi, certaminibus, & calumnijs etiam expoſito, patronum mihi deligerem, qui his de rebus & rectè iudicare poſſet: & ueras aut ueriſimiles opiniones meas ſyncerè contra ambitioſos quoſdam defendere, in ijs uerò ubi errarem candidè & amicè monere dignaretur. Accipe igitur uir præſtantißime hoc meæ erga te beneuolentiæ obſeruantiæq; (ut uirtus & doctrina tua meretur: ac propter multa maximáque quibus me obligaſti beneficia, gratitudinis ratio poſtulat) pignus & monumentum, quantumuis exiguum: idq; tam hilari animo, quàm ego & liberrimè offero, & longè maiora me debere libentißimè agnoſco. eo enim in te amore & uenerationè ducor, ut ſi beneficijs æquare te, nedum uincere, conarer, amplitudini tuæ iniuriam aliquam fieri putarem. Quòd ſi etiam in Cæſareis hortis, aut aliorum principum, quibuſcum ſubinde uerſaris uirorum, quicquam in hoc libro noſtro uel præteritum, uel melius exprimendum, tibi occurrerit, circa ſtirpes inprimis raras & peregrinas, quas homines priuati non facilè habere poſſunt, eius ut me certiorem facias iterum atque iterum peto. Noui clementißimum Cæſarem Ferdinandum, in cuius conſpectu quotidie uerſaris, harum quoque rerum, ut reliquarum naturalium omnium cognitione tum oblectari, tum eruditißimos quoſque de rerum naturis diſſerendo excellere: nec dubito in hortis maieſtatis eius, rara quædam & peregrina naturæ ſpectacula uiſi: & eiuſdem doctrinæ exemplo incitatos proceres ac magnificos uiros in hortis etiam exornandis magnificentiam præ ſe ferre. Itaque ſi celebriorum quorundam in Auſtria aut uicinis regionibus hortorum rariores aliquas ſtirpes mihi nominâris, hoc eſt, alicui ſtudioſo harum rerum iuueni ut id perficiat impoſueris, de priſtino tuo in me amore nihil dum remiſiſſe te intelligam. Vale Tiguri. Ianuarij die XXV. Anno Domini M. D. LX.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 494 sur 645

1. DE HVIVS LIBRI RATIONE.
2. *De hortis in uniuersum, eorumq; laudibus.*
3. *Singuli quidam hortorum cultores præstantiores nominantur.*
4. *Regulæ quædam serendi, colendiq; hortos.*

QVAnam occasione & ratione ad hunc librum describendum accesserim, in epistola nuncupatoria satis explicui: hîc pauca adiiciam. Nomino igitur hoc in libro plantas hortenses propriè dictas seu satiuas, & Germanis quidē notas in primis. Deinde & peregrinas permultas, quæ uel olim, uel nostra memoria, ut pleræq; in hortis seri cœperunt, tertiò syluestrium etiam quænam in hortis uiuere, quomodo & quandiu possint, quæ non, singillatim expono. Non tamen de singulis istis tribus generibus seorsim agere, sed omnia in unum literarum ordinem redigere uolui, ut quæque inuentu quàm facillima essent. Denique cultus ratio aliqua in plerisque exprimitur, quo modo scilicet seri coliue debeant, quo tempore & loco: & hyeme quænam ex eis reponi intra domos, aut in horto saltem contra frigoris iniuriam muniri. Hæc omnia persequi institutum quidem mihi fuit: sed quàm exiguam propositi mei partem sim consecutus facilè animaduerto. Omnia certè complecti infinitum & supra humanam conditionem est: & uoluit fortè Deus Opt. Max. dum rerum naturalium in tantillo mundi centro species nobis innumeras proponit, per hanc ueluti infinitam naturæ uim, qualis quantúsque ipse sit, omnis naturæ elementaris atque cœlestis dominus insinuare. Putabam ego iuuenis adhuc, perpaucas superesse stirpes quæ meam notitiam subterfugerent: nunc senex peragratis ab eo tempore aliquot regionibus, & permultis quæ in meis & amicorum hortis satæ excreuerunt cognitis plantis, & maximo ab amicis numero rariorum missō, & perlectis omnium quos habere potui ad hoc tempus huius argumenti libris, Græcè, Latinè, Italicè, Gallicè, Germanicè, Anglicè, Hispanicéque editis, ea quæ noui perexiguam sane partem ignotorum mihi esse uideo. Itaque libenter cedo naturæ: quæ, ut uideò, æqualem sibi creanti in cognoscendo uim, ne nominibus quidem tenus aut numero admittit in illis quorum ipsa parens est. Sed hæc contemplari non est hominis περὶ φύσιν καὶ ὕλην ἀσχολουμένου. Potuissem tamen multò plures enumerare stirpes in hoc libro: imò omnibus quas noui, aut quæ ab aliis describuntur nominatis, ab instituto meo non discessissem. quoniam omnes aut aluntur in hortis, aut ali possunt: aut si non possint, id quoque breuissime indicare licuisset, tum ueluti condimenti, tum admonendi gratia ne quis frustra in accersendis quibusdam aut plantandis laboret: tum obiter nomina quorundam explicandi gratia: neque enim ita multa desunt, quò minus stirpium ferè omnium nomenclatio hîc contineatur. Sed aliis rebus occupatus, satis existimaui in præsentia librum hunc inchoare: quem aliquando diligentiores perficiant. Id autem feci partim lubens, & ut gratificarer harum rerum studiosis: ac eorum qui hortorum suorum catalogos ad me miserunt, nomina celebrarem ut par est. commune enim quoddam hoc bonum est, in patriam stirpes peregrinas inuehere. partim in gratiam Typographi, qui Cordi operibus ante annos ferè xviii. scriptis aliquid recentius accedere cupiebat: & mihi quoque iucundissimum erat hac saltem ratione Cordo meo, quoniam aliter fata non permisere coniungi. Neque uerò est quòd hanc aliquis absolute tanquam curiosam & inutilem cognitionem damnet. talis enim est illis qui diuersum propositum sequuntur: & quanquam medici omnium maxime diligentissiméque hanc naturæ partem excolant, non tamen eis necessarium est tam multa nouisse, cùm intra pauca, certa meliorâque remedia tutius se contineant. At Philosophus physicus nullis huiusmodi terminis coërcetur, neque utilitatem aut lucrum quærit: nec ulla in eo rerum naturæ etiam

minutissi-

minutiſſimarum cognitio curioſa exiſtimari debet. Huius ego hortum liberalis & multiſcii uiri, inſtruere propoſui: non olitoris, non Adonidis aut Epicuri, non medici aut pharmacopolæ. Hortenſes quidem, urbanæ aut ſatiuæ plantæ propriè ſunt & dicuntur, quæ cibi condimentiue cauſa in hortis à pleriſque ſeri & educari ſolent: deinde quæ propter uoluptatem aliquam coluntur, ut quæ uel odore delectant, uel colore, aliáue ſpecie oculos iuuant, ſicut pleráque coronarii generis: tertiò quæ ad medicinam faciunt, quæ omnia tum magis propriè hortenſia dicentur, ſi ſyluestria & ſuæ ſponte uel omninò non reperiuntur, quod nobis conſtet: uel non in noſtris regionibus: uel reperiuntur quidem, ſed ſpecie diuerſa. Magno certè liber hic utcunque imperfectus, nec adeò magnus, labore mihi conſtitit. Multitudine & uarietate rerum obrutus, quàm plurima aliis poſt me dicenda reliqui. Hominem unum nomenclaturas tam multas proferre, & proueniendi modum in tam multis obſeruaſſe, multum eſt, nimium quidem ad alia utiliora & grauiora feſtinanti. Itaq; ut os Momis & blateronibus ineptis obſtruã, nõ quòd multa omiſerim, quòd non accuratius quædam obſeruârim, neq; diutius librum hunc premere & expolire uoluerim, ueniam ab illis petam, quibus hac in re nihil debeo: ſed potius doctiores uiros & maioris iudicii, quòd tam prolixè, ne dicam ambitioſè, in hoc argumento uerſatus ſim, ut ignoſcant, rogabo. trahit ſua quenque uoluptas: cui nimium quis non indulget? Prolixitatem hanc tamen excuſat ordo, ſicut & in pleriſq; ſcriptis noſtris, ita inſtitutus, ut quod quis noſſe uelit, ſtatim inueniat, cæteris omiſſis. Breuitatis certè ſtudio multa ſimpliciter protuli, nec inquiſiui in opiniones quorundam quæ mihi parùm probantur: facturus id aliâs in maiori uolumine, quod de Stirpium hiſtoria, ſi Deus uitam & reliquas commoditates largiatur, aliquando edam. Interim hoc ceu progymnaſmate præludere, atq; hoc ſpecimine aliarum etiam gentium homines eruditos ad ſuarum regionum hortos deſcribendos excitare uolui.

Quoniam uerò quot homines tot ſententiæ, & aliquibus fortè hæc minime prolixa, ſed breuiora quam uellent uidebuntur, cùm aliâs, tum circa colendi rationem, qua præcipuè accurata in noſtris regionibus frigidis opus eſt, ut ſtirpes peregrinæ è callidioribus locis allatæ conſeruentur: illos ad aliorum hac de re libros, aut librorum partes, ueterum atq; recentiorum remiſerim. Theophraſtus in ſuis libris De ſtirpibus, præcipue quidem etiologicis, plurima huius argumenti diligentiſſime docuit: ex quo permulta tranſtulit Plinius. Multa apud rei ruſticæ ſcriptores eiuſmodi leguntur, Columellam, Palladium, Varronem, Catonem, & illum qui Geoponica græca compoſuit. Ex recentioribus Petrus Creſcentienſis pleráque ex ueteribus repetiit, & inſuper ſuarum obſeruationum non pauca ad cultum, plantationem, & curam omnem arboribus aliiſque plantis accommodandam pertinentia adiecit. Ariſtotelis de ſtirpibus extant quidem libri duo, ſed corruptiſſimi, ut nihil fere utilitatis inde rei hortenſis ſtudioſi homines referant: nonnihil uerò è doctiſſimis Scaligeri in eos libros commentationibus. Problematum quidem Ariſtotelis ſectione xxxvi. leguntur quædam ad hanc rem non inutilia. Circunfertur & Caroli Stephani typographi regii Lutetiæ eruditiſſimus liber, hoc titulo: Prædium ruſticum: in quo cuiuſuis ſoli uel culti, uel inculti plantarum uocabula ac deſcriptiones, earúmque conſerendarum atque excolendarum inſtrumenta ſuo ordine deſcribuntur. Eius partes ſunt octo: Hortus, Seminarium, Vinetum, Ager, Pratum, Lacus, Arundinetum, Sylua, Frutetum, Collis. Liber eſt ſane utiliſſimus ad rerum ſimul acuerborum huius argumenti cognitionem, magna parte ex Ioan. Ruellii Commentariis deſumptus. Barthalomæus Maranta Venuſinus medicus certè elegantiſſimus methodi cognoſcendorum Simplicium med. libros tres nuper edidit, ex quibus ſecundi libri cap. xi. totum ſatis copioſe de cultu ſtirpium pertractat. Vidimus et Gallicum librum Petri Bellonii totius naturæ ſcientiſſimi uiri, quem de colendis arboribus ſyluestribus edidit. Hieronymus Cardanus ſummus philoſophus, Operis de uarietate rerum lib. vi. cap. xxiii. de plantarum cura inſcripſit, &c. Ex his & aliis fortè olim aliquis Rei hortenſis uolumen perfectum nobis concin-

De rebus tenſi ſcriptoribus.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 496 sur 645

nabit: mihi interim si principii ratione quantulumcunq; culturæ stirpium studiosi homines debere se fateantur, Germani præsertim mei, quibus hęc præcipuè scripsi, (utinam uerò etiam aliis prosint,) satis magnam laboris mei mercedē retulisse mihi uidebor. Alius quidem nostro seculo rē hortensem nemo ex professo descripsit: Carolum Stephanū excipio, qui tamē nomina et descriptiones stirpium magis, quam cultum earum docuit. Ego plerumq; aliquid ad cultum utile in singulis addidi: & si nihil aliud, saltem natale solum cuiq; syluestrium peculiare indicaui ut plurimū, ut in hortis plantaturi locum singulis cōmodiorem eligant. Interim animaduertendū natalès locos plantis non semper eosdem, sed ut plurimùm conuenire: in quibus uidelicet plures aclætiores eiusdem generis plantæ prouenire solent. quòd si in diuersis aliquando reperiantur, cogitandum est uel cœli, uel aliam esse causam: rapiuntur enim sæpe à uentis semina, & ab aquis deferuntur. Loca olim humida & rigua, paulatim, aut etiam breui exiccantur, in quibus fortè stirpes humidis locis proprie remanēt. et quę nasci in aquosis solent, possunt plerunq; etiam in umbrosis. Quædam tam ualida constant natura, ut ubiq; fere uiuere queant. nā & extra terram sunt quę aliquandiu uigeant ut in Bulbaceo genere, et Seda, & Anacampseros, et Aloē. Multæ quidem in nostra regione hortenses tantùm stirpes sunt, alibi syluestres & suæ spontis. & aliquæ nobis montanæ: quæ alibi, ad septentrionem præsertim, fallente sensim terrarū altitudine, in planicie nascuntur. Hęc de stirpium natalibus dixerim: in quibus etsi in uniuersa fere natura, quod ad ortum ac generationem rerum imprimis, nihil necessarium, nihil perpetuū est, nos tamen iis quę frequentius, & ut plurimùm eueniunt, acquiescere par est. Quantū ad G. nominis mei notam, sunt quę non in meis quidem hortis (quos hoc tempore duos colo) sed amicorum uireāt stirpes, quas illic demonstrare possum. Quædā aliâs in hortulo habui, nunc careo, inter tot occupationes & tanta soli angustia, prouentū & naturam quorundam semel aut alioquoties obseruasse contentus, ut locus ac tempus etiam aliis suppeterent. Herbæ ex editis montiū atq; alpium in hortos translatæ, quædam forte ne apprehendunt quidem: aut caules, flores ac semina non fundunt in hortis nostris, ego Gentianam, Elleborum album, & alia quædam multis annis in horto habui, quę nunquam caules ediderunt. quędā perfecerunt quidem semina, sed annis aliquot interiectis. ex mōtibus etiam ipsis semina habere nobis difficile est: quoniam eo tempore quo sperare maturitatem eorum poteramus, niues plerunque iam ingruerunt, & incolis (qui perpauci, lactarii & rudes quidam homines sunt) sub id tempus ad ualles se recipientibus destituuntur. Hæc ideò scribo, ut si qui uel hac transeuntes, non omnia quę scripsi apud me reperiant, aut semina in alias regiones ad se mitti petentes frustrentur, quod non raro contingit, non mirentur. Nominaui etiam aliqua, in alienis præcipuè hortis, quæ fortè prima tantùm à satu æstate apparuerunt, non duratura per hyemem: aut non nisi summa diligentia ad aliquod tempus conseruanda.

Natales stirpium.

NOMINA QVORVNDAM REI HORTENSIS STVDIOSORVM

hominum, in Germania primùm, deinde Gallia, Italiaq;, &c.

Et primùm de differentijs hortorum in genere.

Horti utiles.

HORTORVM alii uulgares sunt, utilitatis tantùm gratia consiti: in quibus olera, legumina, uites, fructus qui edendo sint, & gramen, usum homini aut pecori præbent.

Medicinales.

Alii medicinales, ut Medicorum & Pharmacopolarum: in quibus non hortenses tantùm stirpes, sed etiam syluestres omnis generis, & peregrinæ quoq; coluntur, propter remedia quæ ex ipsis earúmue partibus homini fiunt.

Varij.

Alii similes istis, sed magis uarii, in quibus non solùm plantæ remediis nobiles, sed aliæ etiam quæuis rariores præsertim coluntur, propter admirationem & contemplationem naturæ.

Elegantes.

In aliis nulla utilitas ad cibum aut remedia, neque naturæ uis spectatur, sed ornatus tantùm & elegantia: quales sunt matronarum & opulentiorum hominum, præcipue quidem monachorum: qui floribus diuersis conseruntur,

runtur, aliisq; herbis & fruticibus, quorum aliqua in ipsa forma, aut colore odore u. gratia est, aut ad serta & coronas usus: & pergulis, scenis attegiisue, aut labyrinthis apti frutices & arbusta ad inumbrandum. & quæcunq; anno toto uireant, nec frondes amittant: ac omne topiarium genus quod ita nectiflectiq; potest, ut certam aliquam figuram præ se ferat: & herbæ fruticesq; tonsiles propter eandem causam, ut Buxi, Myrthi, Hyssopi, & alia. & arbores quarum pulchriores sunt fructus: aut quarum folia latiora, ut Platani, Tiliæ: aut aptæ, ut earum brachia quaqua uersus distendantur, sicut in Quercu, Tilia & Malo diximus. Alii denique magnificentia spectabiles sunt, ut quorundam diuitiis affluentium, & principum uirorum, aut rerum publicarum: quorum & ædificia magnifica sunt, & aquarum spectacula iucunda in stagnis ac fontibus: & colles fortè in eis excitati, & nemora adiuncta, & exercitiorum areæ: & arbores quædam peregrinæ, ac huiusmodi quæ magno sumptu indigent. Simplices hæ differentiæ sunt: quarum duæ interdum aut plures coniunguntur. Ex his quas dixi differentiis, (uulgaribus tantùm exceptis,) paucos aliquot mihi cognitos, celebriores tantùm commemorabo. Quòd si copiosos aut nobiles aliquos præteriero, excusabit me ignorantia. optarim enim quàm plurimos nominari à me posse. Quoniam autem genere, ut indicatum est, differunt, comparari inuicem rectè non possunt: & in suo quiq; genere excellere. quamobrem nemo mirabitur, quòd non magnificos tantùm, & elegantiores, sed priuatos etiam angustosque quorundam hortulos hîc prædico. Magnificentia arte & hominum opere constat: cui nos uim & uarietatem naturæ anteponere non dubitamus. potest illa etiam extra hortos ostentari, sicut & elegantia: at hortorum laus ab eo præcipuè est, unde & appellantur, si multa variaq; in eis oriuntur & terra eduntur. Dicam igitur primùm de hortis Germaniæ quæ circa Rhenum est, à capite eius exorsus: deinde illius quæ longius abest Septentrionem uersus. *Magnificè.*

RHENI fontes duo paulò supra Curiam Rhætorum sunt utrinq;. Curia oppidum celebre alpibus proximum est, ubi si quis hortum instituere, stirpium genera quam plurima commodè haberet, cùm aliarum, tum alpinarum & trans alpes nascentium in uallibus Rhætici fœderis, & ex Italia uicina. Est illic Ioannes Fabricius Montanus, ecclesiæ pastor, uir omni literarum genere doctissimus, sicut & Ioannes Pontisella Ludi magister pereruditus, ac medici præstantissimi Hieronymus Brixius & Zacharias Belinus: omnes rei herbariæ non uulgariter periti, quos honoris gratia nominare hîc uolui, inuitante Rheni principio, & simul eorum in me beneficentia, Fabricii mei in primis, qui permultas ad me stirpes ac semina quot annis mittere solet ut hortulum meum locupletet.

Infra Rhætiam Rhenus in lacum Brigantinum diffunditur ad sinistram eius latus cum impetu se immittens: è regione dextro latere Lindauia amœnissimum oppidum in peninsula situm est: cuius ciuis Matthiæ Curtii mercatoris, hortum egregium stirpibus rarioribus non paucis consitum olim spectaui. Aiunt & fratrem eius uirum nobilem non procul Lindauia habitare, & arborum præcipuè genera quamplurima colere. Ad lacum illum maximum oppidum est Constantia, in quo horti aliquot elegantes & ampli non desunt: in quibus tamen hoc tempore nihil rari aut peregrini esse audio.

E Brigantino lacu & altero minore infra Constantiam (Veneto, ut ueteres uocant: nostri à Cella oppido) postquam emersit Rhenus, minora quædam oppidula cum alia præterlabitur, tum Eglisouiam Tigurinorum ditionis: à qua Tigurum patria mea quatuor horarum ferè itinere distat. Fuit autem hortorum apud nos hactenus uulgaris tantùm cura. Primus ego peregrina semina inuexi, & syluestres montanasq; stirpes alere cœpi. Est & Petri Figuli Chirurgi ac lithotomi egregii, hortus uarietate stirpium commendabilis: & apud Iacobum Funccium prætorem, optimum Citri ac Lauri in uasis: & in publico urbis loco

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 498 sur 645

ad limagum fluuium editiore Tiliarum nemus, in quo etiam Larices duæ uiſuntur: & proximè infra urbem ad eundem fluuium Tiliæ duæ, brachiis & ramis in attegias ſupra truncum elegantiſſimè digeſtis: quales, aut elegantiores quoq; Scaphuſiæ etiam (quod liberum & Helueticum ad Rhenum oppidum eſt) conformatæ ſunt. Incommodum illud regioni noſtræ commune, quod ferè de Aſcra conqueritur Heſiodus: ἄσκρη χεῖμα κακὴ, θέρει ἀργαλέη οὐδέποτ' ἐσθλή. Propter alpium enim uicinarum iuga, perpetuis operta niuibus, hyemes nobis longiſſimę, ęſtates uerò breues ſunt, & qui tepere debebant auſtri, nobis plerunq; frigent, frigore ab eiſdem, quas pertranſeunt, niuibus contracto. Quamobrem & plantæ peregrinæ uix educari aut durare apud nos poſſunt: & uina noſtra acerbiora ſunt, non ſolùm uicinis illis quæ propius meridiem naſcuntur, ſed etiam aliis, quæ locis ad Septentrionem paulò remotioribus proueniunt ultima Longius enim ſi procedas, nullæ amplius uineæ occurrent: ita ut diei ferè iter ultra Rhenum uineta omnia terminet. Ergo, ſi montes non impediant, & uina generoſiora ſemper, locis ad meridiem propioribus fiunt, & alii etiam quidam fructus uel noui, uel iidem ſed melius felicius q; creſcunt, quò magis ad meridiem progredimur: ita ut in Narbonenſi tandem Gallia, alibiq; ad mediterranei maris in Europa limites, uineta & oliueta, & alia quædam, omnium optima habeantur. Itaq; frigoris, tempeſtatum, ſoliq; ratione peregrina multa uel non proueniunt nobis, uel certè ad maturitatem nō perueniunt. Aliquid eſt tamen, quædam ita prouenire, ut à medicis & pharmacopolis cognoſci poſſint.

Baſileæ, quod infimum Heluetiorum oppidum Rhenus interluit, Cælius ſecundus Curio uir doctiſſimus & Latina eloquentia ſummus, hortū peregrinis aliquot plantis inſtructum habet, ſicut & Conradus Lycoſthenes in eadem urbe eccleſiæ miniſter uaria eruditione clarus: cuius priuignus Theodorus Zuingerus nuper ex Italia reuerſus, iuuenis egregius, medicus & philoſophus pereruditus, optimi parē tis hortum ſeminibus Italicis, quæ ſecum attulit, parte etiam mihi communicata ornare & nobilitare perget. In ſuburbio S. Ioannis, Ioan. Iacobus Loſs uir magnificus hortum ſe dignum colit: in quo Citrorum arborum generis differentias aliquas uidi, ut Arantias, & Limones adultas: & Prunos Vngaricas: & Libanotidis coronariæ plantas pulchrè digeſtas: & acetoſam Gallicam, &c. De Quercu in area ſeu nemore D. Petri leges Q. litera.

Argentina ciuitas propè Rhenum magna, & multis nominibus excellens, hortos etiam quàm plurimos & ampliſſimos habet: quorum præcipuus eſt, quod ad uarias & peregrinas ſtirpes Didymi Obrechti medici hortus: deinde Hieronymi Maſſarii medicinæ profeſſoris. Magnificentia quidem & elegantia primas tenet Iſraëlis Minkelii fodinarum metallicarum quarundam domini hortus in ſuburbio, quod uocant **Steinſtraß**: cui hortulanum Gallum præfecit, qui topiario tonſili q; artificio herbas & frutices uarios diſtinguit: et areas herbis floribus q; non uulgaribus in literarum aut animalium aliásue figuras graphicè digeſtis, Cepographiam dixeris, pulcherrimè depingit. Arearum margines, denſis ex hyſſopo aut ſalua ceu ſepimentis tonſilibus, aditu per interualla relicto, ad pedis aut cubiti altitudinem cingit. Cœlum certè Argentinæ multò mitius noſtro eſt, & plantis peregrinis educandis aptius.

Infra Argentinam cùm alia oppida nobilia Rheno alluuntur, tum præcipuè Spira, Vuormacia, & Moguntia: è cuius regione Mœnus fluuius Rheno ſe miſcet: & ad iter ferè diei, Francfordia celebre emporium abeſt: ubi medici quidam & pharmacopolæ hortos uariis & rariſſimis plantis inſtructos colunt: è quibus præcipuè mihi noti ac de me benè meriti ſunt, Iacobus Oppenheimius pharmacopola, & Io. Rurpodius Chirurgus.

Reliquorum deinceps ad Rhenum oppidorū horti mihi prorſus incogniti ſunt: non dubito tamen quin & alibi, & in primis Coloniæ Agrippinæ egregiè inſtructi reperiantur. Antuerpia non procul Oceano diſtans, emporium longè nobiliſſimum copioſiſsimumq; ad Scaldim flumen, ab altero Rheni oſtio inferiore, ut ex tabulis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 499 sur 645

bulis apparet, unius aut alterius diei itinere abest: in ea urbe ciuis Petrus Condenbergius pharmacopœus percelebris ad insigne Campanæ ueteris, omnium simplicium medicamentorum diligentissimus inquisitor, hortum uariis & raris stirpibus suo studio refertum excolere & augere pergit.

AT IN IIS QVAE LONGIVS A RHENO DISTANT *Germaniæ regionibus.*

IN Heluetiis quidem Bernæ Benedictus Aretius bonarum literarum professor eximius, & in Bernensium agro Sigrisuillæ, Christophorus Piperinus ecclesiastes doctissimus, hortos plantarum uarietate instructos habent.

Augustæ Vindelicorum magnifici horti sunt Fuggerorum, & in eorum plerisq; etiam stirpes quędam peregrinę: sicut & aliorum quorundam ciuium opulentiorũ. In eadem urbe clarissimus medicus Adolfus Occo præcipuè peregrinas quasdam & raras stirpes alit.

In Bauaria Monâchi hortus illustrissimi ducis à magnificentia, & peregrinarum quarundam arborum spectaculo laudatur.

Schorndorfii quod oppidum est illustriss. ducis Vuirtenbergensis, ciuis & mercator egregius Ioannes Schmidlappius hortum copia ac raritate stirpium insignem possidet. Ibidem hortum arci adiunctum magnificum, & plantis raris, inter aliâs etiam piperis, spectabilem esse audio.

Esslinga ciuitas est Imperialis, quanquam in Vuirtenbergensis ducis regione sita: cuius ciuis Ioan. Volmanus pharmacopœus, diligentissimus simplicium medicamentorum indagator, hortum egregiè colit.

Norinbergæ celeberrimus est Ge. Ollingeri felicis memoriæ hortus.

Vratislauię in Silesia clarissimi ciuis Vuolfeli, qui præstantissimi medici Sigismundi pater est, hortus copia, uarietate, elegantia & raritate stirpium omnis generis summè commendatur.

Apud Misenos Lipsiæ Ioan. Rallæ pharmacopolæ hortus est copiosissimus.

Torgæ uerò Ioachimi Kreichii pharmacopolę longè refertissimus stirpiũ uario genere, ordine etiam & structura elegantissimus: cuius picturam hîc addidissem, quam ipse ad me mittere dignatus est, nisi pars eius in itinere, nescio quorum negligentia aut improbitate, periisset. Ibidem Ioan. Kentmannus medicus artis usu et eruditione summus, raras & peregrinas stirpes non paucas educat: sicut & Misenæ (quod oppidum regioni homonymum est) excellentissimus medicus Christophorus Leuschnerus.

Stolbergæ in Hercynia sylua Ge. Aemylius ecclesiæ pastor & uicinarum inspector, theologus omni literarum genere doctissimus, hortum quàm plurimis & raris etiam stirpibus ornatum possidet.

DE HORTIS GALLIAE.

GALLIAE horti mihi incogniti sunt, paucis quos homines eruditi suis literis celebrarunt exceptis.

Celeberrimus est hortus S. Mauri prope Luteciam, Bellonio teste.

Hortus Renati Bellaii Cenomanensis episcopi, nunquam satis in herbarum & arborum rariorum cultura laudati, nobilissimus est omnium qui hodie tum apud Germanos, tum etiam Italos uisuntur, ut nihil addi possit ad absolutam horti benè exculti, & innumeris uariarum plantarum diuitiis refertissimi curam ac diligentiam, ut scribit Carolus Stephanus in horto & in Seminario. Puto autem hortum illum Luteciæ esse: in qua urbe laudatur etiam hortus ædi diuæ Mariæ adiunctus, propter peregrinas quasdam stirpes: & pharmacopolæ cuiusdam à Car. Stephano celebrati, cuius nomen iam non occurrit. A Cardano de rerum uarietate libro 13. capite. 66. describitur hortus magnificus Ioannis Baptistæ mercatoris Florentini Luteciæ. Petrus Bellonius Cenomanus medicus, ex longinquis peregrinas

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 500 sur 645

tionibus ſemina uaria congeſſit, omnis ſtirpium generis, ex quibus Lutecię ſatis, uariæ ei ſtirpes prouenerunt: non ſolùm uero paucas ſingulorum generum, præſertim arborum, quæ Lutecię naſci ante hac non ſolebant, educare contentus eſt, ſed etiam ſylluas quarundam, quod ei felix fauſtumq; ſit, meditatur.

DE HORTIS ITALIAE.

ITALIAE horti plures inſtructioresq; proculdubio ſunt, quàm ullius alterius regionis hoc tempore. nam & ſolum eius fertiliſſimum eſt, & aër temperatus: & diuitiis affluentes, uoluptatumq; ſtudioſi homines: & magnus rei medicæ uſus. Ego paucos aliquot nominabo.

Caſpar à Gabrielis uir inter nobiles Patauinos longè nobiliſſimus, omnibus animi atq; ingenii dotibus excellit. Cui præter omnium bonarum ac liberalium artiū perfectam cognitionem, hoc etiam laudis & gloriæ acceſſit, quòd omnes facultates ſuas (quibus inter cæteros contentiſſimus uiuit, nihil ut amplius expetat præter id quod habet) in horturi ſui diligentiſſima cura inſumat, &c. Carolus Stephanus in Horto. Ibidem Priulanus hortus magnificus, plantis uariis & raris è Syria etiā accerſitis admirationi eſt. Omnes uerò omnium, ni fallor, hortorum magnificentia ſimul, & ſtirpium in eo uariarum omnis generis, è Creta etiam & aliunde peregrinarum, numero laudes facilè uincit publicus ille Patauii in medicorum gratiam inclyti Senatus Veneti liberalitate inſtitutus hortus, cui hoc tempore Aloiſius Anguillara Romanus, uir in ſtirpium hiſtoria noſtro ſeculo exercitatiſſimus atq; peritiſſimus omnium, magna cum laude præeſt.

Venetiis Murrhani nobiliſsimus eſt hortus ſenatoris Hieronymi Cornelii, uiri illuſtris, qui Cypri inſulæ præfecturam geſſit: ex qua, ut etiam Creta, Alexandria, aliisq; regionibus, multa pulcherrima rariſſimaq; Venetias ſibi adferri curauit. In eadem ciuitate prædicatur etiam ſummopere Maphei de Mapheis medicis hortus: & Paſqualini, & Petri Antonii Michaelis Patricii in uico S. Georgii: & cœnobitarum quorundam, præcipuè Franciſcanorum, ni fallor.

Illuſtriſsimi ducis Florentini hortus magnificentia ſtructuræ, & ſtirpium peregrinitate excellit.

Arimini uiſendus eſt Iunii Moderati pharmacopolæ hortus exculti ſſimus.

Romæ in cœnobio quod Aram cœli uocant, hortus eſt plurimis & egregiis plantis conſitus, præcipuè ab Angelo Palea & Bartolomæo ab Vrbeueterum cœnobitis, qui de medicamentorum compoſitione librum Meſuæi interpretati ſunt. In eadem urbe ciuis Scipio ad S. Apoſtolum hortum nobilem poſſidet, ut in Rhabarbarici mentione indicauimus. Ioan. Vincētius Pinellus uir genere & doctrina clariſsimus, cui Bartolomæus Maranta Venuſinus medicus eruditiſsimè ſcriptā nuper cognoſcendorum Simplicium medic. Methodum nuncupauit, Neapoli (ni fallor) in ſuis hortis quam plurimas plantas ex uariis remotisq; regionibus, magno impendio aduectas (ut ipſe Maranta ſcribit) perpulchrè alit.

TVRCAS hodie rei hortenſis per quam ſtudioſos eſſe refert Bellonius Singularium 2.51. ubi raras etiam aliquot ſtirpes quæ coli ab eis ſolent, recenſet.

DE HORTIS QVIBVSDAM APVD VETERES NOBILIBVS.

DE Heſperidum, Adonidis, Alcinoi, Epicuri & aliorum quorundam hortis factam à ueteribus mentionem, ne ſim longior, prætereo.

Horti penſiles Babylonii deſcribuntur à Q. Curtio lib. v.

In Syria fuiſſe duos paradiſos in quibus ſolis Balſamum coleretur, idq; nuſquam agreſte naſci, Theophraſtus tradit hiſtoriæ 9. 6. & eiuſdem libri cap. 4. Arbores (inquit) thuris ac myrrhæ, aliæ in monte quodam Arabiæ editiſsimo ſponte naſcuntur:

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 501 sur 645

ſcuntur: aliæ cultu adhibito ἢ τοῖς ἰδίαις γεωργίαις ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν.

De Theophraſti horto, & Ant. Caſtoris quem Plinius uidit, in ſequentibus dicemus.

De hortorum laude & utilitate.

CVRA cultusq́ hortorum, non modò honeſtam ſecum uoluptatem, ſed etiam utilitatem, cùm ad opſonia, condimenta, cibos, tum ad ſanitatis tutelam & morborum depulſionem, adfert. Seruntur enim, aluntur, & ſeruantur in hortis uaria frutícum, ſuffrutícũ, arborum, herbarumq́ genera, quarum alia per ſe ſunt edendo, alia acetariis aut condimentis idonea, alia remediis tantùm adhibentur. Eſt ſanè hortus, in quo ſtirpes eiuſmodi oriuntur, ueluti penus quoddam: è quo ad uſum noſtrum quoties libet depromimus radices, olera, ſemina, fructus, herbas & huiuſmodi: quę cùm in promptu ex hortis ſuppetant, nõ opus eſt longius è rure, agris, mõtibus aut ſyluis petere, nec emere aliunde, quòd non modò ſumptuoſum eſt, ſed etiã ſępe inutile aut noxiũ, cùm falſa pro ueris, & uenena interdum pro remediis, inueterata quidem pro recentibus ſępenumero ueneant. Horti (inquit Plinius) maximè placebant priſcis, quia non egerent igni, parcerentq́ ligno, expedita res & parata ſemper: unde & acetaria appellantur, (*ab accipiendo nimirum, quòd ex ipſis hortis herbæ ſemper in uſum noſtrum accipi poßint,*) facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minimè accendant deſiderium panis. Quamobrem ſit aliquis & his honos, néue autoritatẽ rebus utilitas adimat, cùm præſertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus: Lactucinosq́ in Valeria familia nõ puduiſſe appellari. Antiquitas nihil prius mirata eſt quàm Heſperidum hortos, ac regum Adonidis & Alcinoi: itemq́ penſiles, ſiue illos Semiramis, ſiue Aſſyriæ rex Cyrus fecit. Romani quidem reges ipſi coluere. Iam quidam hortorum nomine in ipſa urbe delicias, agros uillasq́ poſſident. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus, hortorũ magiſter. Vſq́ ad eum moris nõ fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidẽ per ſe hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellũ, quantò innocentiore uictu: Hęc Plinius. Epicurũ quidẽ Athenis primũ ad uoluptatẽ & delectationẽ hortos intra mœnia inſtituiſſe, meminit etiã Cicero in libris De natura deorũ. Cyrus minor ex hortis, quos purpuratus ipſe et gemmis ornatus, ſua manu cõſeuiſſet, gloriam magnã cùm apud omnes Grękos, tũ apud Lyſandrum Lacedęmoniũ, cùm is in Lydiam ad eum ueniſſet, adeptus eſt, ut Xenophon & Aelianus tradunt. Theophraſti Ereſii qui Ariſtotelẽ audiuit, hortum fuiſſe ampliſſimum ex teſtamento eius conſtat, in quo ſic ferè legimus. Hortum & circumiectam ambulationem, & omnes ei adiectas domos, do & relinquo amicorum in hoc teſtamento nominatorũ illis, quibuſcunq́ in eo uerſari, ſimulq́ philoſophari libuerit, ita ut cõmuni ſtudio colendũ & cuſtodiendũ curent, neq́ uel alienare, uel uendicare ſibi illum quiſquam poſſit, &c. In hoc nimirum prędio ille multa ac diuerſa ſtirpium genera tum uernacula tum peregrina coli curauerat, ut eruditos illos & accuratos, qui etiamnũ doctorum manibus teruntur, Plantarũ hiſtoriæ cauſarũq́ libros conſcriberet. Antonii Caſtoris hortũ Plinius celebrat in quo plurimas herbas uiderit. Huic (inquit) ſumma autoritas erat in ea arte (cognitione herbarũ) noſtro ęuo, uiſendo hortulo eius in quo plurimas alebat, cẽteſimũ ętatis annũ excedẽs, nullũ corporis malũ expertus, ac ne ętate quidẽ, memoria aut uigore concuſſus. Columella autor eſt cultũ hortorũ inſigniter neglectũ fuiſſe ueteribus agricolis, ſuo autẽ tempore quã celeberrimũ. Ego apud Grękos ſemper quã Latinos celebriorẽ fuiſſe puto, quàm diu libera fuit Grękia. quàm plurimos enim ſcriptores Georgica & Cepurica (hoc eſt, De reruſtica, deq́ hortenſi re) libros condidiſſe conſtat: & rerum, pręſertim ſtirpiũ nomina, quorũ maximam partem à Græcis mutuati ſunt Latini, idẽ fatentur. Poſt Grękos uerò Latinis pręcipuũ fuit hortorũ culturę ſtudium,

Lib. 19. cap. 4.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 502 sur 645

Germanis omniũ minimè: partim ꝙ armis ſemper magis dediti fuerint: partim ꝙ ſoli natura durior, et cœli tẽperies inclementior, in locis Septentrioni expoſitis, hortorum cultui non parũ incõmodet. Quò magis inſtitutũ illorũ laudandum eſt, qui in noſtris regionibus nulla rei difficultate territi, hortos inſtruunt: idꝙ non tã ad uoluptatẽ priuatã, quàm ad utilitatẽ publicã faciũt, ut & remedia in promptu habeãtur, ſicut dixi: & multa hactenus ipſis etiã ſummis medicis ignota certius cognoſcantur: & optimi quiꝙ ueterũ libri, cũ fructu ſimul et uoluptate legantur atꝙ intelligãtur.

OBSERVATIONES QVAEDAM ET REGVLAE AD hortorum cultum in Germania utiles

Primùm quæ conſideranda ſint ante plantationem aut ſationem: deinde quæ in ipſa plantatione: demùm, quæ poſteà.

PARS I.

Locorum differentiæ et natales.

SI in horto ſint plures differentiç locorum, (ut collis, ſaxa, riuus, ſtagnum, arena, &c.) multa creſcere & durare poterunt, ſuis plantata locis: quæ aliter aut non creſcunt, aut non durant.

Quòd ſingulæ plantæ terram propriam, cœlique accommodatam temperiem quærant, eo ſane manifeſtum eſt: quòd quædam in quibuſdam locis proueniunt: in quibus alia quędam nec ſponte nec ſata facilè exeunt. et quanquam apprehenderint, fructum nullatenus pariunt, (ut de Palma & Moro Aegyptia, aliiſq; quibuſdam retulimus:) & neq; augentur, neq; fructificant, ſed uitiata (malignè) omninò proueniunt, Theophraſt. hiſt. 4.1.

Vt aquaticæ & humido riguoq; ſolo aſſuetæ plantæ non facilè in hortis ſiccioribus uiuunt, nec diu durant: niſi in umbroſo loco, qui humido ſimilis eſt: quem tamẽ uentis expoſitum eſſe uelim, & ſæpius rigari: humidus enim locus ſi non perflетur, putredini & beſtiolarum generationi obnoxius eſt. Sic & montanæ ſtirpes, humiliori ac pinguí ſolo, locis umbroſis, & uento minus perflatis, uix naſcuntur: aut certè fructum nõ perficiunt. Sic & maritimæ ut Soldanella, Ben rubrum, in hortulo meo facilè quidem natæ ſunt, ſed flores & ſemina nunquam protulerunt.

In diuerſis plantis plurimùm referunt ſol aut umbra: locus altus, aut humilis: ſiccus aut aquoſus, pinguis aut macer, perflatus aut non perflatus.

Solis calor augetur reflexione radiorum eius ad parietem. ſic Ficus apud nos melius ac citius matureſcunt.

Ad parietes quædam plantare prodeſt, uel propter ſoli reflexionẽ, uel ut loco ſaxoſo ſint, uel ut innitantur: ut Ficum, Ribes uulgò dictũ frutícẽ, & laſminũ. Ficus quidẽ uel circa Cracouiam matureſcere audio, tali nimirũ ſitu plantatis arboribus.

Plantæ uicinæ ſæpe impediunt, cùm uel inumbrant, uel aërem auferunt: uel premunt, aut ſe circumuoluunt, ſiue ſuperficie, ſiue radicibus reptando: aut ſuccum ac alimentum terræ prærípiendo.

Carbonum puluis & partes minutiores à fabris ferrariis, terræ ſiccæ & duræ nimium miſceantur in hortis.

Solum uere obſerendum, præparari prius autumno debet, fodi ſcilicet, arari aut paſtinari & ſtercorari. ſin conſerendum eſt autumno, præparetur uere.

Vaſa.

Semina peregrina pleraq; uaſis cõmittenda ſunt: in quibus etſi omnia naſcantur minora, certius tamẽ proueniunt, et melius tutiusq; ſeruantur, ne cõculcentur, uel aliter lędantur: tempeſtatibus etiam ſubtrahi poſſunt, et uel ſub tectũ inferri, uel offerri procõmoditate, & uel ad umbram, uel ſolẽ transferri ut doliũ Diogenis. Minus etiam ab animalculis infeſtantur, ut pulicibus, pediculis, cochleis & erucis: quę germina & folia teneriora erodunt. Cochleę quidẽ etiam Februarii initio apud nos aliquando germina, cymas, et rudimẽta aut ſpem florũ ſubitò uorant. Sphondylos cũ aliâs noxios radicibus, tũ Auguſto menſe præcipuè animaduerti: cùm enim ſubitò egregiæ quædã plantæ mihi perirent, nec ulla eſſet manifeſta cauſa, ſolo modicè effoſſo, latrunculos illos circa radices deprehendi. Nocẽt etiã mures quidam rizophagi, tum uoracitate ſua, tum cauis excitatis, per quæ uel nimius calor penetrans, aut humor aut frigus radices lædit: quo nomine etiam talpæ noxiæ ſunt, quæ non

radices

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 503 sur 645

radices ſed lumbricos ſectantur:& ipſi ſimiliter lumbrici, dum terram circa paruas ac teneriores plantas multipliciter perforant. Hæc omnia ferè in uaſis uitantur.

In uaſis ſata quędam,ubi adoleuerint,uere aut ęſtate transferentur in aream,idq; confractis uaſis,ſi aliter curari non poſſit, ne terra à radicibus diſcedat: uel unà cum uaſe in terram imponentur, præſertim ſub magnos æſtus, perfracto fundo, aut in eo foramine dilatato, ut ſubeunte humore uaporeq; terræ,radices humectari & refrigerari quæant.

Plantæ omnes quæ ab hominibus coluntur,alicubi ſua ſponte oriri uidentur:nâ & hordeum in Scotia ſponte naſci aiunt. Quæ in frigidis regionibus coluntur; ea in calidioribus ferè ſylueſtria ſunt:& contrà.

Ad plantationem uel ſationem pertinentia quædam.

Ex peregrinis ſeminibus plurimis uariisq;, plerunq; uix perpauca nobis proueniunt;niſi & cœlum faueat,& cultoris ſtudium ſingulare ſit. Aeſtate ſuperiori: quæ ſolito calidior ſiccioriq; fuit,amicus quidam (Francfordię ad Mœnum ciuis) è ſeminum generibus ducentis ac uiginti duobus,uix uiginti genera ſibi proueniſſe mihi conqueſtus eſt:ſicut & alii aliâs,quamuis non in ſimili ſiccitate. Mihi etiam non raro è decem generibus ſatis uix unum prouenit: & eorum quæ prouenerunt multa breui,uel eodem,uel anno ſequente interierunt.

Semina omnia creſcente Luna tepidisq; diebus ſunt ſerenda, Cardano teſte. aliqui è uulgò, Luna aſcendente, ea putant ſerenda,quorum ſuperficiem,(ut caulem, folia,fructus,)maiorem optauerint:contrà,deſcendẽte, quorum radices auctiores.

A ſatu quædam citius,ut intra tres aut quatuor dies,germinant:alia tardius. Batis ferè poſt quadrageſimum diem apparet:alia fortè poſt menſes aliquot,aut etiam annum. Ex præduris & corneis quędam naſci poſſunt,ut Aſparagi & Xyridis ſemina:quædam non poſſunt,ut Polygonati erecti,(& fortè alterius quoq;) & Lilii conuallium,& alia quædam forté: quorum radices natura uiuaces ſunt & ſeſe propagant. Lithoſpermi utriuſq;, & Lachrymæ Iobi ſemina,& ſi lapidea cruſta tegantur,facilè prouenire puto.

Semina quædam,præſertim quæ pingui,calido & humido ſolo gaudent,ut Cucurbitarum, committenda ſunt terræ, cui multum ſtercus bubulum ſubſtratum ſit, ut uapore pingui ſubeunte uegetentur:idq; primo ueris initio, ut poſtquam parum excreuerint,in hortũ deponantur. Sed de Cucurbitarum & Batidis ſatione,plura & accuratius ſcripta leges inferius ex epiſtola Maſſarii.

Quænam radice ſeri & tranſplantari poſſint,quæ non, leges apud Theophraſtũ De cauſis plantarum .1.4. Ea quidem maximè radicibus commodè ſeruntur,quorũ radices carnoſę ſunt, ut bulbacea imprimis:uel geniculatæ, uel nodoſę, quæ etiam diutius durant:uel pluribus ceu ab uno principio fibris iisq; neruoſis potius quam mollibus. nam quarum ſingulares aut ſimpliciores ſunt radices, aut lignoſæ potius quam carnoſæ,non facilè apprehendunt. Mei,quod urſinam radicem uocant noſtri,radicum etiam capita reſciſſa ſi plantes, facilè naſcuntur:ſicut & Cymæ radicum quarundam ſeparatæ,ut Inulæ & Raphani maioris.

Quæ coliculis geniculatis repunt, ut Pulegium, Nummularia,Fragaria,Pentaphyllum,ubicunq; terram contingunt, articulis ſuis radicantur. Quę non facilè apprehendunt,cum ceſpite ſuo terra hærente eruenda ſunt. Ficus Indica è folio radices emittit:ſed folium in ea caulis quoq; ramiq; & ſurculi uim habet confuſam.

Surculis quibuſdam plantatis, ut Betonicæ altilis,aliqui grana auenæ addunt. Apiis (inquit Theophraſtus de cauſis 5.6.)cachrylium iungunt:quia calidum denſumq; eſt,& ad alimentum trahendum iuuat.

Cùm radix plantatur,aut ſurculus taleáue pangitur,terra circum quaq; ab ima radice paulatim ad ſummam,& demum etiam ſuperficies terræ,diligenter condenſetur,ut minimè laxa ſolutáue ſit: lapidibus etiam eam ob cauſam proximè impreſſis. ſic apprehendet citius,minus à uentis mouebitur,minus ab animalculis infeſtatis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 504 sur 645

bitur: et pluuia minus ſubibit, quam ſubire non prodeſt, donec apprehenderint: niſi aquatica aliqua planta ſit: ad cuius radicem nihilominus ſtipanda eſt terra, aqua uerò per caua bacillis infixis & extractis excitata, admitti poteſt.

Folia omnia à terra liberentur, quaſi obruas, ea putreſcunt, & uitium forte ad germen ſerpit, & paululùm prominentes radices ab initio relinquantur: poſt aliquot dies terra aggeratur quantùm ſatis eſt.

Semina eligantur matura, plena, & potius è caule quàm ramis aut ſurculis nata. In Cucurbitarum genere, quæ de collo ſumuntur, fructus longiores producere putant: quæ de uentre, maiores & craſſiores.

Florum multiplicium ſemina non omnia (ſed pleniora tantùm puto) eandem naturam retinent.

Florum multiplicium alii ſemina producunt: alii nō, omni ſucco natali in florum folia inſumpto.

Seminum quæ maiuſcula ſunt, & partem alteram magis mucronatam habent, ea ipſa pars in terra ſurſum tendat.

Semina quædam ante ſationem lacte aut aqua præmaceranda ſunt, ut citius in germen erumpant: quorum ſcilicet durior eſt cortex, ut Cucurbitarum, Cucumerum, & huiuſmodi. Amygdalarum oſſa octo diebus in aqua præmacerari iubēt. Nonnulla in dulciore ſucco aut liquore prę macerata, fructus dulciores producunt, ut Cucumerum genera. Quæ lignis uel oſſibus duris continentur ſemina, integra cum illis ſerantur: nam oſſibus ſuis aut cruſtis nudata, uix prouenient.

Argentinæ (ubi longè maxima hortulanorum tribus eſt) in eodē agro anno uno tria ſeminum genera ſerunt, quorum tertium ſequente demum anno matureſcit: ita ut intra biennū quinq; genera deinceps ſata perficiantur. primò forte ceparū radices pangunt, ſetz—zübel, circa Cal. Februarii: deinde olera, uel Cannabim aut trapa: tertiò triticum, aut hordeum hyemale. uel primò radices ceparum aliis cepis interſerunt, circa Cal. Ianuarii. & ſimul Aniſum ſerunt, Braſſicam capitatam, Petroſelinum uulgò dictum, Spinaciam. deinde Rapa, aut Cannabim, aut Hordeū album, denicq; triticum. Aliquando Rapa aut Raphanos primò ſerunt, frū Retich vnnd frū Rüben. habent enim Raphanos quatuor generum, breues, longos, orbiculatos, & quos præcoces appellant. item Piſorum genera quatuor, alba, ruſſa, fuſca: & quæ Heiraterbs uel Zylerbs uocant. Fabarum genera tria. Linum aliud æſtiuum, aliud hyemale: & Cannabim ſimiliter. Eſt quando primò pangunt radicum Raphani maioris Cymas, uel Betam ſerunt: & Cnicum aut Papauer interſerunt. Serunt & Paſtinacas, tum cæteras, tum maiores: & Fœniculum, Anethum, Coriandrum, Fœnogræcum, Cicer, Mörenkorn, etc. quę omnia uidentur ad ſecundam ſationem pertinere: Fœniculum fortè ad tertiam quoniam altero demum anno commune noſtrum Fœniculū ſemina fert, dulce primò. Hæc etſi ad agri ū ferè magis quàm hortū pertineant: proponere tamē ut olim accepi, uolui, quanuis nō ſatis diſtinctè forſan.

Semina ad duos aut tres annos, ut plurimùm bona ſunt, quarto inutilia. Rapæ ueteris in Braſſicam tranſire, & contrà, Plinius author eſt.

Serentur quædam felicius quàm eruta transferantur. translata enim aliqua uix aut malignè creſcunt.

Rapis infixi ſurculi arborum inſerendi, commodè ad alienas regiones transferuntur, ut Plinius alicubi tradit, ſi benè memini. aliqui in argillam immittunt partem ſectam: uel in arundinem magnam cum argilla, &c.

Terra pro uaſis quibus ſemina mandentur, pinguis & pura ſit à uermibus, lapidibus & omni aliena materia purgata: aliqui à talpis effoſſam probant. pinguis eſt, nec urit tamen, quæ à ſolo haris ſubiecto demitur.

Poſtquam prognatæ ſint uel apprehenderint ſtirpes, earum cura & duratio.

Herbæ quidem peregrinæ complures apud nos proficiunt: frutices & arbores, quæ maiori calore ad perfectionē indigent, nō item: quanquam diligenti cura adhibita in uaſis educari quædā poſſint ad quatuor cubitos aut quinq; ad ſummū, quod ego hactenus uiderim, ita ut florem proferant: ſicuti genera Citri & Laurus. in qua magnitudine poſtea conſiſtūt per annos aliquot, uel donec pereant. Cu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 505 sur 645

Cucumeres & cucurbitas si quis paruos absconderit, plurimùm augentur: quòd ita nulla pars alimenti à sole detrahatur, nec flatibus resiccetur. His illi quoq; respõdent, qui in ferula uel tubo fictili (*ut racemi apud nos aliquando phialis uitreis*) includuntur. crescunt uerò in longitudinem, & quia nutrimentũ facilius recto tramite fluit, & quia nihil est quod auocet aduersetur q;. Ratio similis facit ut uirides quoq; ualeant perdurare, si quis apud puteum ferat: cunq; tempestiui iam sunt, demissos in puteũ benè operiat. Quod si quis postquam fructificarunt germina decidat, & radices terra tutè operiat atq; conculcet, rursus ex eisdem radicibus cucumeres depromentur, & multò maturius quàm qui semine ueniant. Argumentum hoc quoq; euidentissimum, quòd si quis hyberno tempore semina cucumeris ferat in calathis, rigetq; aqua tepida, & soli exponat, & igni admoueat: ac postea cũ tempus seminandi fuerit, totos cophinos demittat in terra, præcoques admodum faciet. Hęc Theophrastus, ex cuius libris multa alia huiusmodi harum rerum aliquis studiosus colliget.

Si quæ interiisse prima fronte uidentur, non statim eruenda uel abiicienda sunt. Reuiriscunt enim quædam aliquanto post, præsertim in lignoso genere, in quibus forsan radix adhuc uegeta est, etsi superficies omnis perierit.

Quę ex areis autumno in uasa transplantantur, nõ statim sub tectũ referantur: sed transplantata maturius, aliquãdiu adhuc sub dio detineantur, donec urgeat hyems.

Hyeme cellis in quibus plantæ sunt, aër tepidior aliquando admittendus est: & aliquando niuis aliquid adponendum, qua paulatim liquescente rigentur radices. hoc enim faciunt aliquando in uasis Libanotidẽ coronariam continentibus. Citrorum arbores bis ferè per mensem hyeme rigant aqua. Ea quarũ folia succo abundant copioso, ut Sedũ maius uerum, Aloën & Ficum Indicam, rigatione per hyemẽ perire aiunt. Mihi dũ hęc scribo circa octauũ Februarii diẽ folia Indicæ ficus meæ, quę cunq; æstate superiore prognata fuerant, deciderũt: quod & superiori anno contigit. causam esse puto siccitatẽ quę foliorũ iuncturis accidit, & magis quidem recentiorũ. Hac hyeme nunquã rigaui: superiori semel modicè. Fortè & cõcussio in causa est. uas enim locatũ est prope ianuã, quę non sine concussione aliqua claudi potest.

Principes & præ diuites quidã, arboribus aliisq; peregrinis stirpibus hyeme conseruandis zetas construunt: in ipso horto extructis aliquot pro eius magnitudine fornacibus, qualibus in dictis suis seu hypocaustis uulgò dictis Germani utuntur: & tabulatis parietibus circumiectis, &c. Talem Augustæ uidi.

Quędam si per hyemes terra obruantur, ut ficus minores adhuc, & rursus medio uere eruantur, ne frigore pereant, cauetur: idq; felicius, quàm paleis aut alia materia circum aggesta. Herbæ etiam quędam, uel totæ, uel parte circa radicem, cõmodè terra, aut uinaceis, aut coriorum ramentis proteguntur. Cinis & lixiuium quibusdam appositus prodesse uidetur, ut absinthio: & sal fortassis circumpositus nonnullis, ut audio: sed nondũ satis mihi cõstat. animalcula fortè is repulerit, aut maritimis quibusdam plantis profuerit. Ficus Indicę foliis terrę proximis, arenam ad palmi altitudinẽ aggerendam quidam putabat, quamuis in uase intra cellam tepidam. Lauri & calidioribus extra Germaniam locis etiam citri, ramis uno aut altero è funibus circulo uersus truncum adductis, hyemem superare poterunt uel dolio super eas inuerso.

Annuę herbę, alię semestres sunt, quę uere serũtur aut spõte crescunt, & ante hyemẽ eiusdem anni pereũt: Sumerkreütter. Alię in fine æstatis uel autumno serũtur aut spõte nascuntur: & per hyemẽ durant, ita ut anno sequente demũ floreant, idq; citius, & perficiantur, &c. Winterkreütter.

Herbę quędã in calidioribus regionibus nasci solitę sua sponte, eodẽ anno perficiuntur, & floribus seminibusq; editis, emoriũtur. apud nos uerò plerũq; (nisi & benè aprico loco, & maturè, & anno calidiore solito serãtur) cũ ante hyemẽ perfici nequeãt, hyberno frigore pereũt in hortis. At si in uasis serãtur, quãuis Aprili aut Maio demũ id fiat, & in fine autumni, in locũ subterraneũ, aut cellã contra frigus munitã condantur: sequentis anni (siue in areas translata, siue in uasis relicta) æstate optimè perficiẽtur, et semina mature edẽt: q; ego circa cucumerẽ sylueſtrem & alia quæ-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 506 sur 645

dam obseruauti. Forsan & circa Cal. Septembris quædam recte serentur, in uasis præsertim, aut etiam in areis hortorum, si terra bona & locus apricus fuerit.

Est quando eorum quæ secundo anno florere debebant, quædam præueniunt, & florent primò, semine nullo fere aut inutili.

Hyeme aliquando cum cœlo tepidiore terra regelatur, eleuatis radicibus herbæ suspenduntur: & facile pereunt. quamobrem retrusæ operiendæ sunt terra, uel alia materia.

Aloën in Cypro sub hyemem eruunt, (ut nostri Cepas, & tertio quoq; anno Croci bulbos,) ac suspendunt, uere iterum plantant.

Syluestria quædam in hortos translata facillimè crescunt, & cultu gaudent, fructificant, durant. alia uerò breui intereunt. Sunt quæ cultum omnem aspernentur: ut Gentiana minima, quæ in alpium iugis crescit. Alia crescunt quidem, sed foliis tantùm, cùm neq; caules, nec flores edant, ut Ben rubrum maritimum. Quędam cauliscunt quidem, sed absq; flore. alia florent, sed absque semine. Ruscus iam plurimis annis in hortulo meo uirens, flores aliquoties, & germina noua quotannis, semina nunquam ostendit. Sunt quæ prorsus degenerent. Rosa syluestris minor, cuius frutex totus suauissimè olet, odorem cultu amittit: sed forte tum solùm, cum humidiore umbrosioreq; et parum perflato loco plantatur, ut mihi contigit.

Rigari conuenit uesperi potius quàm mane aut in Sole: & quædam guttatim, sere rorantibus guttis. itaque fasciolum panni in uas aqua plenum imponunt, ut aqua parte panni prominente paulatim extillet. Talis rigatio Cucurbitis maxime conuenit. Vide intrà in epistola Massarii.

Rigatio sæpius fiat, sed modice, cum clepsydra aut aspergillo: non rarò & copiosius: nullo impetu è uase aut manu fundendæ aquæ, ne eius ictibus plantæ teneriores lædantur: aut terræ superficies nimis densetur. Herbæ aut aliæ stirpes cum plantantur, scrobe excitata primum aquam infundunt, aliqui et auenam subiiciunt: deinde plantæ immissæ terram aggerunt, & rursus aquam affundunt ut terra distribuatur & unà cum aqua ad radicum partes & fibras confluat: demum complanant & comprimunt superficiem soli.

Satis quibusdam contra iniuriam animalculorum inspergitur fuligo camini, aut potius circunquaq;. nos sale circunsperso à cochleis interdum uindicauimus plantas.

Vrina arborum radicibus affusa utilis est.

Fimus bubulus urit plantas: suillus non item.

Syluestrium quæ locis aquosis proueniunt, quædam in siccis etiam hortis, mediocriter umbrosis, plurimum durant, ut Eupatorium Auicennæ dictum: & Lilium flauum: alia breui pereunt, ut Gratiola, & ipsa nimirum duratura, si loco aquoso plantaretur.

Hyeme quædam omninò intereunt, ut herbæ annuæ, ex quibus & umbelliferæ quædam sunt. Nam umbelliferæ quædam generis ferulacei sunt: quibus caules tantum hyeme pereunt, herba uerò & folia circa solum seu radicem manent, ut Fœniculo, Fabæ inuersę, & aliis quibusdam.

Sphondyli subterranei uermes, **Inger** uel **Enger** à Germanis quasi ἔγγεοι dicti, quos anno sequente semper in scarabeos Maii, ut uocāt, mutari aiunt, rhizophagi sunt, & radices quaslibet, etiam fruticum & arbuscularum arrodunt perniciosissime: ita ut subitò herbę totæ, aut folia saltem flaccescant: quod cum apparet, terra circa radices eruenda est, ut extrahantur. Aprili mense & Maio plurimum nobis nocent: sed Iulio & Augusto reperiuntur.

Florum folia arte cultuq; multiplicantur, nimirum si primis annis florere prohibeas, duobus aut tribus. Dodonæus scribit Ocimoides nostrum (Lychnidem syluestrem ipse uocat) si frequenter plantetur, folia multiplicare.

De

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 507 sur 645

DE BALSAMINAE, BATIDIS, ET CVCVRBITARVM *ſatione, ex epiſtola Hier. Maſſarij.*

SEMINA Balſaminæ, ac Crithmi, ſeu Batidis, quam primum acceperis, terræ committas, non quidem in horto, ſed in uaſe aliquo, in quo pingue ſit ſolum: diligenterq; animaduertas ne gelu corripiantur, & uas quàm maximè poteris ſoli per diem exponito: nec per noctem extra tectum manere patiaris, niſi dū hyems omnino præterierit. facillimè enim à gelu corrumpuntur hæc ſemina. Per diem præterea poteris aliquando leuiter uas ipſum aqua perfundere, ne ſolum nimis areſcat. de his te admonui. ſcio enim quanta cum difficultate, etiam Italiæ multæ partes huiuſmodi plantas alant: et in Italia è terra non apparent niſi poſt 40 diem. Hinc cōiectari licet, huiuſmodi ſemina tardiorem habitura ortum in frigidioribus regionibus. Cucurbitarum autem ſemina optimo ſolo ac admodum pingui committito, donec germen proferant & ex terra cum duobus foliis appareant, & dum ſex uel ſeptem dies ſic ſteterint, robuſteq; aliquantulùm factæ fuerint: ſingulas plantas ex loco illo unà cum terra quæ radicibus annexa eſt educito: & foſſulas in loco aliquo ſpatioſo conficito, quę ad unius palmi menſuram profundæ ſint, & tantundem latæ: has foueas terra pingui impleto. optima illa eſt terra qua ouiū fimus cōmixta eſt, & optimè trita et cōminuta. In ſingulis foſſulis ſingulas plantas collocabis. ſi in loco qui ſoli expoſitus mediocriter ſit collocaueris, bonum erit: in harum plantarum cuſtodia duo hæc curabis, ſi pulchros fructus habere optas: primùm ut plantæ in terra defigantur uſq; ad folia ipſa, unaq; curabis ut ſemper terra folia ipſa ferè attingat: ſecundum ut terra ipſa perpetuò madefacta ſit. Referam tibi modum quo nos in Italia utimur in huiuſmodi cucurbitis irrigandis: Cùm plantas ipſas in ſuis foſſulis collocauimus iuxta plantas ipſas uaſculū aliquod ponimus, quod perpetuò aqua plenū ſeruamus, accipimus prętera ligulam unā ex panno laneo quę ex ipſius panni tranſuerſo concīſa ſit, hanc longā ad menſuram unius palmi cū dimidio accipimus, eiuſdemq; caput unū in uaſe locamus, alterū uerò ipſi plantę circumuoluimus, ita ut & plantam & terram attingat: hac enim ratione fit ut ſemper terra madida ſit. Cum uerò fructus aliquantulùm grandes erunt, tunc ſingulis diebus, manibus plantas optimè irrigare conuenit. quòd ſi tum auferatur uas illud, quod eas panni auxilio irrigabat, nihil refert. ſicq; certò ſcias te optimas cucurbitas habiturum, (ſi tamen aqua optimus cibus dici poteſt,) ac notabilis magnitudinis, ſicut & nos anno prętérito habuimus, ità ut omnes mirati ſint.

FINIS.

HORTI GERMANIAE.

HOC EST STIRPIVM HORTENSIVM, QVAE IN HORtis quibuſdam Germaniæ reperiuntur, Enumeratio iuxta ordinem literarum.

NOMINA illorum, qui in Germania Hortos Stirpibus rarís excultos habent, (quorum catalogos accepimus,) literis initialibus pleruncq; tantùm à nobis deſignantur: quod idcirco fecimus, ut & laude dignum hoc eorum ſtudiū prædicetur: et ubi, uel apud quos Stirpes quæq; hoc tempore inueniantur, non ſit obſcurum. Sunt autem hæc.

A. Benedictus Aretius Bernenſis Gymnaſii profeſſor.

AE. Georgius AEmylius doctor Theologiæ, Eccleſiæ Stolbergenſis paſtor, & uicinarum inſpector.

C. Petrus Condenbergius pharmacopœus Antuerpianus, ad inſigne Campanæ ueteris. Is in Catalogo ſuo, ut omnia mihi clariora eſſent, Dodonæi nomenclaturas & ſententias de plantis ſingulis ſequi uoluit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 508 sur 645

D. Didymus Obrecht Argentinensis medicinæ doctor.

F. Franciscus Follietus Sabaudus pharmacopola: quanquam is non in Germania, sed uicino Heluetiis Germanis Sabaudiq; oppido Viueaco ad lacum Lemmannum degit; nisi iam inde in patriam Clusium migrarit, ut audio.

G. Con. Gesnerus: cuius hortulus quidem perangustus est, sed uariis plantis refertus: & omnia ei cum amicis acciuibus suis, Petro Figulo chirurgo & lithotomo, & Io. Iacobo Clauſero pharmacopola (quorum maiores sunt horti) cõmunia. Clauſerus noster hæc dum conderem, uitam hanc mortalẽ magno pioq; animo reliquit.

K. Ioachimus Kreichius Torgensis pharmacopola.

O. Ge. Ollingerus pię memoriæ, Norimbergensis Simplicium medicamentorum mercator: qui & ipse multo tempore magnoq; studio hortum coluit, & iconibus stirpium uariarum elegantissimè pictis, uolumen sibi confecit, & filios (ut audio) eruditos reliquit: qui pulcherrimum hoc optimi parentis propositum doctrina sua peregrinationibus confirmata, Deo fauente, illustrabunt.

R. Io. Ralla Lipsensis pharmacopola.

Vu. Vuoyſſelus Silesius, ciuis Vratislauiæ: cuius filius Sigismundus, dum hæc scriberem, Bononię publico & illustri testimonio artis medicæ insignia perhonorificè accepit.

Hæc nomina quia sæpissimè repetuntur, literis notauimus: alia nonnulla quæ rarius occurrunt, integra scripsimus: ut Rurpodii nomen, qui Francfordiæ ad Mœnum nunc habitat medicus, chirurgus insignis: & cum Iacobo Oppenheimio pharmacopola præclaro hortum autẽ in eo stirpes aliquot rarissimas communes habet: & Christophori Piperini Sigrisuillæ in agro Bernensium Heluetiorum ecclesiastæ doctissimi: denicq; Christophori Leuschneri medici Misenæ pereruditi: & aliorum fortè paucorum.

IN Catalogis quibusdam inuenta Stirpium nomina reliquimus: etsi in aliquibus an rectè posita sint, dubitari possit est ubi censuram nostram breuissimè addidimus. Singula quidem examinare nec ocium suppetebat, nec instituti huius erat. Plantis quibusdam minus raris non omnium qui alerent nomina addidimus: sed unum aut alterum, admonendi tantùm gratia qui hortum instructurus esset.

A.

ABIES, G. Hac arbore passim plerisq; omnes Heluetiorum montes syluęq; scatent. Facilè autem nouellæ Abietes plantarę crescunt: quamuis Theophrastus Histor. l. 5. cultu deteriorem reddi scribit, sicut & Pinastrum.

Abrotonum (uel ut Grammatici subtiliores scribunt, Habrotonum) mas, G. R. Fœmina, R. G. Vtrumq; auulsis aut fractis ramulis pangitur, & facillimè comprehendit. Neutrum hactenus suę spõtis inueni. Mas plerisq; hortis communior est. Nuper in Sueuiæ parte ad Hercyniam syluam non procul Roteuilla, maris speciem alteram inueni, per omnia similem uulgari nostro, sed candidiorem, foliis latiusculis, minus efficacem: unde ueram fœminam esse existimo. eam in hortulo nostro plantaui. Fœmina à Cordo existimata (Absinthii genus potius, odore Chamæcyparissi) in nostris regionibus hactenus ferè ignota fuit: quam tamen in aliis Germaniæ regionibus syluestrem inueniri audio. Radiculis serpit & se propagat. Abrotonum radice aut auulsione potius quàm semine germinat, semine enim difficulter exit: & hoc testis primùm commisso, Theophrastus.

Absinthium commune. Hoc etiam sponte nascitur (quod ad remedia utilius est) locis aliquot Heluetiæ arenosis, ut circa Rhenum superiorem: & saxosis montium, ut supra Riuarium lacum Vualleſtadii alibiq;. item in altis quibusdam montibus Bernensium, sed multò minùs, frigore aut alimenti inopia, ita ut species diuersa uideri possit: sicuti & aliæ multæ herbæ in montibus altis natæ, iis quæ humilius nascuntur, minores solidioresq;, & crassiusculis foliis sunt, ut Violę nigrę, Bechiũ, &c.

Absin-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 509 sur 645

Abſinthium alpinum, de quo iam dixi, non ultra palmi altitudinem, in hortulo meo iam per aliquot menſes, non ſatis benè, uiret potius quàm creſcit.

Abſinthium Meſuæ, R.

Abſinthium Romanum, & alia Abſinthii genera, Patauii in horto medicorum ſemina producere negant, ſiue quòd à tyronibus rei medicæ ſubinde carpantur, ſiue aliam ob cauſam.

Abſinthium Seriphium, R. K.

Abſinthii genus quod in Valleſia (Heluetiorum regione, inter Rhodani ortum & Lemannum lacum) in collibus apricis circa Sedunum (herbæ albæ nomine uulgari notum) naſcitur, caphuræ quodam odore. Id ex ſemine hoc anno facilè & pulchrè mihi peruenit. Floret eodem anno, ſed ſeró: nempe autumno, ſi uere ſeratur. unde herbam annuam eſſe ſuſpicatus ſum: ſed hęc dùm ſcriberem in Iunii menſis fine anno ſuperioris uere ſatæ plantæ nondum florebant: ut illas quæ primo autumno floruerunt, præcoces & præproperos flores edidiſſe exiſtimem. Sata in fine ueris, ad florem non peruenit. Abſinthium ſeriphium fœminam hoc appellârim, uel mediterraneum: nam color albus, & uis aliquantò minor quàm maritimi, alioqui ſimilis odore ſaporéque, fœminam mihi deſignare uidentur. Huius quod ſciam hactenus mentionem nemo fecit. multis quidem modis in re medica felicem eius uſum eſſe poſſe experiundo didici. Hyemes noſtras quamuis aſperas benè fert in hortis.

Abſinthium Romanum, & genus aliud ſupinum, C. Is in epiſtola ad me. Abſinthii Romani (inquit) ramulum, dedi olim Guil. Turnero: qui Anglico ſuo herbario eius imaginem inſeruit: ſed periit mihi tum planta abſque ſemine, Hyemis iniuria, nec id deinceps quauis diligentia licuit recuperare. Forma tota cum uulgato Abſinthio conueniebat, foliis tantum paulò minoribus. Roma ſemen acceperam. Verùm aliud genus in horto meo uiret hodie, hyemis quoque impatiens, nec in rectum aſſurgens, ſed in obliquum ſuper terram ſeſe extendens: ab eo quòd Romanum officinis dicitur, diuerſum. Hoc enim ſupinum ſummo ceſpite radices ſpargit: illud Romanum minimè. éſtque aromaticum admodum, amaritudinis moderatæ: cuius ramulum mitto. Vidi præterea (inquit idem Coudenbergius) aliquando in alieno horto Abſinthium, uulgato tota facie ac colore adeò ſimile undiquaque ut ouum ouo, planè tamen inſipidum. At uerum illud Abſinthium Ponticum ueterum, ægrotis tam ſalutarem herbam, hactenus deſidero. Sunt qui pro eo uulgare noſtrum horridæ amaritudinis, & aſtrictionis manifeſtæ nullius, accipiunt: alii uerò Romanum. Hæc C. Ego diligentiorem Abſinthii generum conſiderationem in aliud tempus differo. Supinum quidem illud minutis foliis, & flore Chamæmali ferè, ſi benè memini, Baſileæ etiam in horto Ioan. Bauhini medici & chirurgi præſtantiſſimi uidi.

Abſ. ſupinum.

Abſ. inſipidum.

Ac

Acanthus ſatiuus, id eſt, Brancha urſina uulgò dicta O. C. Idem in noſtro hortulo aliquoties ſatus prouenit, in caulem tamen nunquam excreuit: & quamuis duos aut tres annos duraret, æſtatis tamen bona parte occultatus ſub terra, autumno fere redibat. Sic & Cyclaminus, Mandragoras, Centaurium maius, & Aſphodelus, poſtquam aliquandiu foliis & ſuperficie tota amiſſis, (ut periiſſe uideantur) latuére, rurſus exilire in hortulo noſtro obſeruauimus: quod an omnibus iſtis ſecundum naturam ita accidat, quærendum eſt. Cyclamino quidem naturale id eſſe conſtat. Norimbergæ in hortis Acanthum & Aſphodelum bene prouenire, & flores fructuſq; maturare accepi. Leuſchnerus medicus ſuperiore anno fœcundiſſimum habuit Miſenæ. hoc etiam anno Bernæ Aretio floruit.

Aceris ſpecies tres apud nos inueniuntur in ſyluis ac montibus. inter eas etiam Zygia à Theophraſto nominatur: Carpinum Gaza uertit neſcio quàm re-

étè. Bellonius Lutetiæ inter alias arbores Zygiam montanam sibi proueniſſe aſſ.

Aceris ſpecies duæ, maior & minor quam Opulum & Rumpotinũ appello G. Expecto & tertiam ſpeciem acutioribus foliis è Clarona mittendam. Ruellius Acer montanum quoddam pro Sychomoro deſcripſit.

Achillea alba, R.

Aconitum primum ſiue Pardalianches. G. ſic autem uoco non illud quod Leonardus Fuchſius pinxit, neque Doronicum, ut quidam, neque depictam à Matthiolo herbam: de qua dubitamus, etiamnum an in rerum natura extet: & ſi extat, an rectè ab eo pingatur, nullis penitus in radice fibris: quod ego in nullam plantam cadere dico. Ipſe uerò & qui eius ſententiam tuentur, in ſuis ad me epiſtolis radices eiuſmodi aliquas inueniri aiunt, ſed non oſtendunt, ut nec Aconitum ſuum. Quòd ſi & extare, & quale pingitur conuicerit (hoc eſt, oſtenderit) Matthiolus, reſtabit ei adhuc probandum uenenum eandem ei eſſe quam ueteres Aconito primo tribuerunt. Ego Aconitum primum Toram uulgò dictam à Valdenſibus, ut ſemper & quidem primus exiſtimaui: ita magis ac magis in ea ſententia confirmor: idque primo quoque ocio multis ac ualidis argumentis aſtruam. Scio & alias quaſdam herbas diuerſis in locis Toræ nomine uocari, ut in Italia alicubi Napellum. Ego de Tora ſiue Toxico Valdenſium loquor, quo circa Taurinum & alibi utuntur: quam in noſtro De Lunariis libello depinximus, folio circinato ferè, & aſpero, non hirſuto, ut Plinius malè tranſtulit, &c. Naſcitur ſponte in montibus quibuſdam Sabaudiæ, & Valleſiæ noſtræ. unde nuper Caſpar Collinus eruditus & diligens pharmacopœus Seduni plantas eius aliquot recentes (unà cum aliis quibuſdam) ad me miſit: quæ per hyemem benè durarunt, amiſſis tamen foliis: & nuper principio æſtatis flores Ranunculo ſimiles: deinde etiam ſemina protulerunt: radiculis cùm recentes ſunt, omnium candidiſſimis, Scorpionum ſpecie, præſertim caudæ, in quibuſdam manifeſta. Folium aliis plantis ſingulare eſt, aliis bina, terna, quaterna, au etiam quina ab una radice ut nunc quotidie in hortulo meo uidere eſt. Non enim uerum eſt quod ſcribit Matthiolus folium ei ſemper ſingulare eſſe, &c. Habeo & folium è Generoſo monte Inſubriæ, magnitudine & figura ferè Cucumeris folii. Genera duo ſunt maius & minus.

Aconiti ſecundi uel Lycoctoni duæ ſpecies, utráque cubitos quatuor alta, G. tres, O C. Noſtri Lupi radicem uocant ſpeciem illam cui flores lutei ſunt, ceu efficaciorem. Alteram cui cœruleus flos eſt, Kappenblümen/quidam Eyſenhütle: Itali quidam Toram, alii Napellum hæc etiam purpureo flore inuenitur. Sueui aliíq; Germani ſpeciem utramq; Wolffwurtz/ id eſt, Lupi radicem nominant. Matthiolus Aconitis adnumerat eam quoque herbam quæ propter elegantes florum luteorum globos à noſtris colitur in hortis Trollblümen nomine: nam Trollen nobis eſt in orbem uoluere. Ea ſponte naſcitur abundè in montibus noſtris, cùm alibi tum circa Eremum Diuæ uirginis à pecore non attingitur: uenenatam tamen eſſe non puto. Viuaciſſima eſt, flore in altis montibus ſuaue olenti. Vide inter Anemonas.

Aconitum cœruleum aliud, luteo illi quod noſtri priuatim Lupariam uocant cognatum, in montibus quibuſdam Bernenſium ditionis Groſſe bergritterſporen. A. In noſtro etiam hortulo nunc floret circa medium Iunii. Radix ei amara eſt ſicut Antitoræ, & uiribus, uti conicio, eiuſdem, non ita uenenoſa ut cætera Aconita.

Aconitum ſalutiferum, quod Antoram uel Antitoram uocant, radice ſemper gemina, amara &c. in montibus non procul Geneua naſcitur: unde ab amicis recens mittendum expecto. Vide infra in Antora.

Aconitum ſecundum, flore albo. Napellus albus in horto ciuis cuiuſdam noſtri.

Aconito

Aconito cognata uidetur etiã herba, quã in montibus Heluetii alicubi Schneeblümen appellant, flore albo Ranunculi, radice ut in Lycoctono diſſecta: cuius hoc anno à me plantata radix interiit.

Acoris falſa, G. id eſt Lilium aquaticum, flore luteo. Diutiſſimè in hortis durat, quamuis non humido loco, quòd radix ei ſolida & geniculata ſit.

Ad

Adiantum nigrum, ut aliqui putant: G. Ruta parietum uulgò dicta: quòd in muris, parietibus & ſaxis ubiq; apud nos proueniat.

Ae

Aegilops O. intelligit autem, ni fallor, graminis genus, quod floribus & fructu ſuo ſubinde tremulum mouetur: unde & Zydern à Germanis quibuſdam uocatur. Hanc enim Aegylopem Plinii & Dioſc. Tragus appellauit. Nos Matthiolo aſſentimur Aegylopem ueram eſſe, quã ipſe depingit ac deſcribit, Italis alicubi Squalam uulgò dictam, frequentè inter Hordeum et Zeam. Fit enim Hordei uitio, ſicut Lolium Tritici, nimia uligine, ariſtis longis & capillaceis: Dodonæus Aegilopem aliam facit, ſimilem tamen, ut ex pictura uidetur herbam, ariſtis breuiſſimis, & ferè nullis: Dott Germanicè dictam: quam libro 2. imaginum pro Lolio pingit: circa finem uerò eius libri, emendans, Aegilopem nuncupat, & peſtẽ ſecalis eſſe dicit hanc herbam, ſicut Lolium Tritici peſtis eſt. Eandem herbam Tragus tertio inter Lolia (ſic enim appellat omnia frugum uitia, & Germanice Dott) loco deſcribit, & Germanice Quecken nominat, ſpica multiplici multifariámque diuiſa, & ueram Galeni Aegilopem eſſe putat, ac ſimul etiam Lolium uerum uel priuatim dictum: eiuſq; picturam primo inter alia quę Lolia uocat loco, exhibet. Ad remedia forte, præſertim extra corpus, Aegilopẽ pro Lolio ponas, an contra, parum intereſt. Videtur enim ex æquo fere calefacere utrunq;. Lolium uerum Matthiolus pingit, &c.

Aethiopis O. R. Ae. C. G. Rurpodius. Dodonæus eandem depingit quam & Matthiolus, nec alibi quàm in hortis apud inferiores Germanos reperiri tradit. Semen è Creta in Italiam allatum audio.

Ag

Ageratum, (uulgò Italis herba Iulia, à menſe quo florere incipit,) K. C. Ae. G. Hanc aliqui Eupatorium Meſuæ faciunt: alii aliud. Facile creſcit, & bene fert hyemem. Anno ſecundo (ni fallor) caulem & flores fundit, in Germania nuſquam ſuâ ſponte nata, quod ſciam, inuenitur. Omnino cognata eſt Coſto hortenſi ſiue Mentæ Græcæ uulgò dictæ, odore, ſapore, tota ſpecie, ſed minor.

Agnum caſtum, ut uulgò uocant: id eſt, Viticem, peregrinam Germaniæ arborem, ex ſemine natum iam biennio fere in horto habet: longitudine ſupra cubitum, caule quadrangulo, recto, rubente: foliis eſt quinis, tanquam in digitos digeſtis ab uno pediculo: qualia fere ſunt in Trifolio ceruino aquatico, quod Fuchſius Eupatorium adulterinum uocat. Hyeme in locum hypogeon cum uaſe deponit. Hoc anno 1559 flores in eaſe uiſurum ſperabat. Idem prouenit Ae. G.

Al

Albutilon Auicennæ O. G. K. C. Theophraſti Althæa uidetur, flore meliùs: facillime naſcitur & mature eadem æſtate fructum perficit. Peregrina Germanis, nec niſi in hortis quorundam quærenda.

Alcæa G. prouenit ea quidem paſſim ruri, locis ſiccis & apricis.

Alcæa peregrina uocari poteſt, quam pro Hypecoo Matthiolus non recte pinxit, herba æſtiua eſt. Aliqui Alcæam ſeu Maluam Venetam nominãt: G. placet florum ſuorum ſpecie & colore, quodque eos in meridie tantùm aperit. Semen tempeſtiue maturat.

Alcali maritima planta, pinguiſſima, foliis oblongis, carnoſis, teretibus, Hieronymus Maſſarius medicus Argentinæ in horto alit, aliud quàm Matthiolus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 512 sur 645

pinxit ac deſcripſit in Atriplice. Eſt autem Kali Arabicę linguę uocabulum, et cum articulo Alcali. Aliqui Anthyllidem ſecundam Dioſcoridis eſſe putant: quibus contradicit Matthiolus. Naſcitur Kali etiam in horto K. & ſponte è ſemine quotannis ei propagatur. Vide Anthyllis. Mihi etiam hac æſtate prodiit, ſeminibus à Maſſario communicatis, foliis tres digitos aut quatuor longis, teretibus, niſi obſtaret canaliculus, qui medium folium carinat, albidus & translucidus, ſapore Betę ferè, &c.

Alcali minus, AE.

Aliſma (ſeu Damaſonium) bifolium, Ophrys Fuchſii. uno alteróue anno in hortis durat: ſicut & Teſticulorum genera quibus cognatum uidetur. Sponte creſcit in ſyluoſis, pinguibus & opacis locis. G.

Aliſmatis ſpecies, ut quidam putant, Calceolus diuæ uirginis uulgò dictus, à floris forma, quæ oui teſtam aliqua ex parte apertam refert, ut de arbuti flore Theophraſtus ſcribit. G. AE. diu durat. nititur enim radix multis fibris. Aliqui hanc Lõchitin primã putant. Naſcitur locis montanis apud nos, ſolo opaco & pingui, ut in Albio monte noſtro.

Aliſmatis pulchra ſpecies, flore ferrugineo, (fortè luteo,) uulgò Frawẽſchůh/K.

Aliſma C. uidetur autem de Aliſmate Dodonæi ſentire: qui Saponariam uulgò dictam, ſic nominat. Vide in Saponaria.

Aliſma alpinum fortè nominari meretur, herba à prædictis omnibus diuerſa, foliis plantaginis, flore Doronici, ſternutamenta mouẽte, &c. G. Můterwurtz.

Alliaſtrum uel Alliaris recentiorum O. G. Exilit ſponte locis umbroſis & circa ſæpes, foliis uiolæ nigræ ferè, &c.

Allium ſatiuum in hortis olitoriis nullis non halat.

Allium ſylueſtre foliis anguſtis, floribus puniceis, G.

Allium montanum, Petroſcorodon dixeris, G. radice oblonga, &c. in ſaxis collium circa Badam noſtram naſcitur. in hortum translatum prouenit mihi quidem, ſed non durauit, nec floruit.

Allium ſylueſtre bifolium, quod locis umbroſis & circa ſæpes, apud nos copioſum reperitur, G. Ramſeren uulgò uocant. Viuax in hortis, ut & alia pleraq; ſylueſtria quæ bulbos propriè dictos habent. De Scorodopraſo leges infrà.

Allium alpinum uoco, foliis ferè Ellebori albi, radice lõga, pulcherrimè reticulata, &c. Chriſtoph. Piperinus & G. Vulgò Sigwurtz/id eſt, Victoriæ radicem ſuperſtitione quadam nominant. Hoc quanquam non niſi in altiſſimis alpium iugis inueniatur, facillimè tamen in hortis creſcit, & plurimis annis durat: ſed rarò floret. Mihi quidem toto ſeptennio bis floruit, & ſemen maturauit. Vide in Gladiolo.

Allium Hiſpanicum R.

Allium porcinum R.

Allium Vlpicum Lauſannæ in horto habui.

Allium urſinum hodie nonnullis dictum, (hoc eſt, Arctoſcorodon,) K. Ramſeren/quod locis umbroſis circa ſyluas & ſæpes naſcitur.

Aloë (Indica herba) C. & O. ſtirpes tres. Facilè creſcere audio: (neq; mirum, cùm extra terram etiam nuda plurimis annis eduret uiridis & ſucculenta:) caulem emittere tanquam Aſphodeli, flores luteos: pangendam eſſe radicẽ, uel potius herbam cum radice. Franciſcus Follietus etiam Viueaci ad lacum Lemannum, in horto alit aut aluit Aloën. Hyeme rigari non debet. In Cypro ſub hyemem eruunt eam, & ſuſpendunt: uere iterum plantant. Eadem Venetiis in horto Maphæi floruit.

Alſine, morſus gallinæ uulgò, in omnibus ferè hortis: & paſſim locis cultis naſcitur. Differentiæ eius plures ſunt: læuem & candidiorem dixerim fœminam: hirſutam & nigriorem, marem, &c.

Althæa, ibiſcus, in pleriſq; hortis uiuaciſſima eſt: magnæ enim eius & glutinoſo humore plenæ ſunt radices.

Althæa Theopraſti. Vide Albutilon.

Althæa

Althæa crispa & maior O. uidetur autẽ Maluam crispam hortensem intelligere.

Alyssos C. intelligit autem puto eam herbam, quæ à Dodonæo Alysson Dioscoridis uocatur: quã aliqui Lunariç maioris speciem faciunt, propter siliquas fere similes, minores, asperas, &c. quæ in meo etiam hortulo nascitur (uide inter Lunarias) sicut & alia quædam herbula, Alyssos à quibusdam putata. & Rubia syluatica illa, quam Dodonæus Alysson Plinii uocat: & aliis nominibus Asperulam cordialem, Spergulam odoratam, Hepaticam: nostri **Waldmeister.**

Am

Amara dulcis. Quære inter genera Solani.

Amaracus, ueteribus Græcis tum Sampsuchum, id est, Maioranam: tum Parthenium significat: utrunque in omnibus ferè hortis frequens. Tonderi gaudet Sampsuchum, & facilè regerminat, etiam ter æstate una. Seritur surculo & semine, præsertim è Gallia Italiáue misso.

Amaracus syluestris, Sampsuchum syluestre, G. Ae. etsi apud nos syluestris non est hæc herba, sed hortensis tantùm, maior & ignauior Amaraco simpliciter dicto, cuius ceu nobilioris comparatione syluestris cognominatur à nostris mulierculis. Videtur autem Origano cognata herba. **Wilder Maieron.**

Amarantus Plinii maior & minor, G. O. R. **Kölble/Samat blůmen.** Gelosiam Galli uocant, Cardanus Italus Galesam.

Amaranti species alia, maxima, oblongis florum paniculis, semine albo. Hæc forte est Pennachia Italis dicta, G. K. Ae. arborescentem aliqui cognominant. Huic simile est Blitum maculosum, foliis, eorumq; colore: flore dissimile.

Ambrosia Dioscoridis uera, A. Alia, à quibusdam Ambrosia dicta, Artemisiç forsan species, aliquibus Conyza Hippocratis, K G. Recentiores aliqui Ambrosiam uocant eam herbam, quam nos Scordium maius Plinii: quæ & ipsa in hortulo nostro uiret.

Ammi maioribus & serratis foliis, semine Apii, G. perfacile nascitur, & restibili fœcunditate in hortis seipsum propagat.

Ammi uerum, cuius semen aromaticum est, & acre, K.

Ammi Fuchsii, Vu. Ammi Venetiis habent ex Alexandria, nomine Amomi, Aniso simile, Amatus Lusitanus. Prouenit & Patauii, ut audio, Ammi uerum ex Aegpyto allatum.

Ammeos genera tria, O.

Ammi paruum. Vide Sison.

Amomum, Vu. suspicor autem pro Amomo eum habere genus quoddam Solani, cubitale (aut maius:) quod in Italia quidam Amomum Plinii nominant, mihi quoq; hoc anno è semine natum, acinis (ut audio: meum enim nondum adoleuit) rubentibus, Ceraforum instar, floscul is albis, paruis: foliis oblongis: odore & sapore fere & acinis, quos siccos uidi, ac semine Solanorum. Vide inter Solana.

Amomum falsum, Pseudamomum, G. aliqui Piper nominant, (Ruellius etiam pro Pipere describit: folio Ribes fruticis.) Nascitur apud nos circa margines fossarum quarundam aquas continentium.

Ampelopra sum, G. non diu durat. Nascitur in uniuersa Hetruria (inquit Matthiolus) non solum in uinetis, sed etiam frequens admodum in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura nostra ipsum uulgò appellant Porrandello. estur à rusticis in acetariis crudum, recentis Allii uice: quanquam mansu durius, & gustu acrius.

Amygdalus ciuibus quibusdam nostris fructum maturat. Eadem in hortis K. & Lindauiæ Matthiæ Curtii egregii mercatoris uiuit, & Vratislauiæ Vu. Circa Argentinam complures sunt.

Amygdalus nuces rotundas ferens: & alia Persico insita, Lindauiæ in horto Matthiæ Curtii.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 514 sur 645

Anacampseros, uulgò Faba inuersa, Telephiũ quibusdam, G. Bellonio species umbilici Veneris. Sponte etiam locis quibusdam saxosis, circa uites & lacum, non deest nobis.

Anagallis utraq;, G.

Anagyris, quæ & Anagyrus & Onogyrus, G.C. AE. Mea hoc anno primùm è semine prognata pedem æquat. amico cuidam meo per annos duos durauit: hyeme periit superficies, quæ uere repullulauit. Basileæ cuidam ciui ad mediocrem procritatem peruenit, & siliquas maturauit. Eadẽ uiget in hortis, Rurpodii, A.K. Anno 1553. (inquit Aretius in epistola ad me) cum Valesiam peragrarem, redibam inde domum per montem Sanctsch/is Sanenses separat à Valesiis, in eo primùm reperi plures eius arbores, partim scapo adhuc dependulo, partim siliquis, nec non (opinor prioris anni) maturo semine. Inde in horto meo alo, sed admodũ tardè semen enatum est. nam ante triennium primùm apparuit: & iam duos ferè cubitos æquat. Primùm iudicabam Laburnum esse: sed rustici uim illi esse purgatoriam aiebant, uomitum mirificè concitare, & per aluum purgare certo experimento. Ligno materies est æterna: nam inde palos, & quicquid diuturnum cupiunt, conficiunt. Cætera etiam quæ de Anagyri à Dioscoride & Plinio traduntur, cõueniunt: Sicille. Sed Laburnum etiam Anagyris species uidetur esse minor, & eadem ferè omnia præstare. Natales certè in alpibus, materia durissima & palis conueniens, natura apibus inimica, quæ tria nemo Anagyro, quod sciam, Laburno autẽ attribuit Plinius, hodieq; de hac arbore à rusticis & montium incolis prædicantur, Laburnũ hãc arborem esse testantur: quam & Anagyrin alpinam rectè uocari posse, crediderim. Laburnum igitur hanc esse ut primus olim scripsi, ita in sententia persto, & facilè suo loco cuiusdam contra me partim argumenta, partim calumnias dissoluam. Trifolia arbor (inquit Val. Cordus) sentit autem de Laburno nostro, transfertur à quibusdam, propter florum decoram speciem in hortos, præsertim Oeniponti, & Francofurti ad Mœnum fluuium siti.

Laburnũ.

Anagyris prope Arelaten locis paludosis gignitur, Matthiolo ignota, ut qui pro ea Laburnum duplex ostenderit, ubiuis in montibus nostris frequens. Iac. Dalechampius in epistola ad me. Ego Anagyrin in hortulo alo, folio fœtido & mãdenti uiscoso: & aliam eius speciem, quam Laburnum existimo, folio non fœtente, nec ingrato sapore, sed trifolii pratensis ferè.

Anchusa K. in Gallia Narbonensi & circa Monspelium sponte exeunt Anchusæ quædam, in Germania uix puto.

Androsæmon, ut quidam putant, & Matthiolus pingit, herba Hyperico similis & cognata, passim crescit. at Bellonius Sicilianã uel Cecilianam, Italis uulgò dictã, Androsæmum interpretatur: sponte natum in Ponto sibi uisam scribens. In Italia memini in hortis uidere.

Anemone R. Anemones apud Italos multæ sunt differentiæ: omnes à florum figura & colore laudantur, non ab odore: medicis nullo in usu. Commune autem aliquid uidentur habere pleræq; cum batrachiis hortensibus, florum scilicet speciem. Cum stamina in medio lutea, aut apices saltem, folia latiuscula ambiant: & seminum congeries aspera relinquatur. folia etiam herbæ ferè similia uidentur, in pleriscq; speciebus. Flores colore differũt, & quòd alii simplices, alii multiplices sint: aliqui benè magni. radix in pleriscq; crassa & tuberosa. Hæc ad picturas quas Kentmannus misit in Italia depictas notaui: nam ipsas uiuas nondum uidi. Putârim autem facilè in nostro etiam cœlo prouenire ac durare posse. Audio & saporem pleriscq; acrem esse ut Ranunculis.

Anemones genera semina non proferre (fortè in horto Patauino) amicus quidam Patauio ad me scripsit.

Anemonis adnumerãdus uidetur Ranunculus ille phragmites, hoc est, qui passim inter sæpes crescit, radice transuersa, paruus, flore albo, uel roseo: audio & luteo inueniri. Dodonæus quartum hoc Ranunculi generis facit. G. Kentmannus inter

Ane-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 515 sur 645

Anemonas genus unum flore rubro phragmitis iſtis ſimillimum, depictum nobis communicauit.

Anemone quædam uideri poteſt etiam illa herba, quam Itali uulgò Pulſatillum nominant: Germani Kuchenſchell. Matthiolus diuerſi omnino generis facit. Dodonæus Ranunculum ſecundum, uel herbam Sardoam. C. Chriſtoph. Piperinus, G. Naſcitur ſponte in collibus ſiccis & apricis: ut ultra Schaphuſiam in Randomonte. Heluetii quidam Bitzwurtz/ id eſt radicem contra morſus uenenatos utilē appellant: & ſimiles ei plantas, quæ in montibus altioribus Valeſiæ albicq; naſcuntur, propter globos cana lanugine inſignes, quibus ſemen ſubeſt, Grawe Bergmännle Græce ὀρεσιφόντας dixeris: horum alii albo, alii luteo colore inueniuntur.

Anemone montana quædam forſan & illa fuerit, luteo & in globum collecto flore, quam Aconitis à quibuſdam annumerari (immeritò nimirum) ſuprà diximus, &c. Caret huius flos calyce, ut in pleriſq; aliis Anemonis, ni fallor.

Anemone quædam, aut uerius Chamæmalum rubrum. Vide Chamæmalum Eranthemum.

Anemone limonia Theophraſti, Narciſſis uulgò dictis cognata uidetur: ea nimirum aut ſimilis, quam noſtri Lilia diuæ Viginis uocant: Vnſer Frawen Gilgen. G. Sponte natam inueniri puto in pratis quibuſdam montanis. Olim etiā Leontopetalum, aliqui Anemonem uocabant: uide infrá.

Anethum G.

Angelica uulgò apud Germanos dicta: Laſer Gallicum quibuſdam, Silphio ueterum cognata planta. R. G. In hortis diuerſis Germaniæ colitur: ſed nuſquam copioſius & felicius quàm in hortis monachorum quorundam Friburgi. Sponte naſcitur in Pomerania, ut audio, & aliis quibuſdam oris, Germaniæ aut Scandiæ, non procul Oceano. Seritur hoc modo: Semen per noctem in aqua pura præmaceratum, bono & nigro ſolo cōmittatur, ita ut digiti craſſamento terra occulatur, idq; circa ſancti Martini diem. ſic ſatum uerno tempore emicabit apii ſatiui ſimilitudine. has plantas in nouilunio Maii menſis euulſas ordine panges, ita ut diſtent undiquaq; pedē aut ſeſquipedem. ſub annum quartum, id eſt exacto triennio (nā quarti anni æſtate caulem, flores & ſemina producit, & poſtea ligneſcit) radicem exemptam lauato aqua pura, & in hypocauſto diligenter ſicca: ſecus enim facilè ſitum trahit, utpote craſſa: & loco ſicco repone: ſic diu ſeruatur.

Angelica aquatica, ferulacea herba, hortenſi ſimilis, G. circa riuos ſponte creſcit, & reſtibili fœcunditate durat.

Anguria uera, O. Cardanus Melopeponem interpretatur. Vide in M.

Aniſum G. R.

Anthyllis pulchra & rara, lanugino ſo folio, K. Vide Alcali.

Anthirrini ſpecies quædam, G. floribus aliæ luteis, aliæ albis, rubris, roſeis, O. K. AE. Maius & minus, utrumq; flore purpureo. Vu. Quædam iſtarum apud nos ſponte proueniunt.

Anthirrinum minus, Germanis Otant/ O. ſed aliud eſt Otant Hieronymi Tragi.

Antonianæ, uel S. Antonii herbæ: aliqui filios ante patrem uocant, alii Lychnides. G. Species ſunt tres aut quatuor, quarum minor à noſtris Schoßkraut uocatur: quoniam impetus dolorū, præſertim dentium, ſedare creditur. alia maior eſt, hirſuta herba, alba, & inuenturarior & rurſus alia maior, læuis ut etiam reliquæ, leuiter odorata. His ſimilis eſt maxima, non omnino tamen eiuſdem generis, foliis Rododaphnen referens, &c. Omnes apud nos ad riuorum aut foſſarum aquas continentium, margines creſcunt. omnes etiam in hortis facilè: ſed cæteræ breuius, maxima diutiſſimè durat, & longo quotannis tempore perpulchrè floret. G.

Antora, uel herba trinitatis, AE. Lege inter Violas. Itali aliam trinitatis herbam uocant, quam alii Hepaticam nobilem, à folio trifido. Antora etiam,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 516 sur 645

uel potius Antitora, uera, diuersa est herba, quæ in alpibus Sabaudiæ Italiæq; fodi tur: Aconitis cognata, radicibus bulbosis, aut exiguorum Naporum specie, amaris: flore Aconiti Lycoctoni specie & figura, colore etiam luteo, foliis minoribus & mi nutius sectis. pingit eam Matthiolus Antorç & Napelli Moysi nomine. Vide su perius inter Aconita.

Ap.

Aphaca, quære in Vicia.

Apios uera, folio rutæ, AE.

Apium commune, uel mas Plinii, ut quidam conficiunt, quod uulgò non rectè Petroselinum uocant, uix ulli usquam horto deest.

Apii etiam communis uitium, quod à nitore Glyssen appellãt nostri, uulgarius est areis hortorum, quàm olitores uellent: cùm & inutilis herba, & fœtida sit, & fortè non sine ueneno, quo ad Cicutam, accedere uidetur.

Apium palustre, circa paludes maritimas Monspelii alibiq; frequens: pharmaco polis hactenus simpliciter pro Apio in usu fuit: eoq; in hortos translatum nusquam deest, & restibili fœcunditate seipsum multiplicat. Hoc aliqui apium fœminam Pli nii esse putant.

Apium montanum, id est, Oreoselinum, petroselino uulgari persimile specie sa poreq;, nascitur in colle primo iuxta Rhenum, horæ ferè supra Basileam itinere ad sinistram, superficie simillimum illi quam uocant Ceruariam radicem nigram Ger mani: (quam, si libet, Oreoselinum nigrum uocemus, donec antiquum eius nomen reuocetur) sed hæc lacte caret, Oreoselinum lacteo liquore manat. Nascitur inter collem quem dixi, & Rhenum, in radice collis ad uiam. Reperi & alibi locis aspe ris, lapidosis, montanis, apricis: non multis tamen. Hoc nondum in hortum tran stuli.

Apii montani genus aliud amarum, ex Legerio monte ad Badam nostrã, G. A.

Radix una multis annis durat. Ad remedia quidem, & pro Oreoselino ueterum, prædicto uti malim.

Oreoselina duo priora, enopa, quòd liquore resinoso imbuta sint: hoc anopum, quòd eodem careat, si libet, nuncupemus: sicut ἔγχυλον & ἄχυλον Græci dicunt: etsi ἔνοπον & ἄνοπον in usu non sunt.

Apocynum, K. Vide in Asclepiade.

Apocynum Itali Lupinum caninum uocant, & Hispani similiter sua lingua, ut scribit Amatus Lusitanus: sed uir quidam eruditus Apocyni semina in Italia non re periri ad me scripsit.

Aq.

Aquifolium R. Ilicis aquifoliæ genus intelligo, quod nostri Palmam aculea tam uocant, Stechender palmen. Ea passim nobis in syluis nascitur, fruticosa ple runq;, aliquando arborescens, margine folii spinoso. Est & alia species læui folio, extremitate solùm acuminata: procerior, siue natura, siue cultu, aut temporis diutur nitate. Hanc in cœnobiis aliquot uidi: Luteciæ ad D. Genouefam: & Basileę in sub urbio D. Ioannis, &c. iusta arboris magnitudine. Extat etiam Curiæ in cœnobio quod fuit Dominicanorum, pedes alta circiter triginta: trunco ad medium arboris uel ultrà, tereti, enodi, planeq; læui: crassamento trium dodrantum. Hoc etiam ge nus syluestre non procul Lucerna apud nos reperiri audio.

Aquileia uulgò dicta, fortè quasi Aquilina, à floribus in mucrones aduncos, qua les aquilini ungues sunt exeuntibus. sponte hæc nascitur in collibus apricis, flore cœruleo, & species alia spadicis colore. Inde in hortos translatæ, multiplici flore passim à mulierculis aluntur: & insuper tertia flore albo, quam syluestrem nondum uidimus. In montibus altis memini speciem unam flore duplo maiore reperisse. G. Vu. De hac sensisse Columellã suspicor in Horto, — & hiantes ſęua leonis Ora feri. Græcè Leontostomium dixeris. In Italia, ni fallor, alicubi hodieq; à quadam cũ hiante Leonis rictu similitudine denominant.

Arachus,

Ar.

Arachus. Vide in Vicia.

Aralda. Quære Digitalis.

Arbor Iudæ, C. K. Galli Gueynier appellant, uel Geinier. Pingitur hæc à Dodonæo. Videtur autem (inquit is) uel Laburnum, uel eius species. Sunt qui sentiant Theophrasti Colyteam esse. sic ille. Ego quanquam siliquata hæc arbor est à, Laburno tamen Colyteaq; plurimùm differre censeo, an uerò sit Cercis Theophrasti, considerandũ. Sponte prouenit, ut audio, in Gallia Narbonensi, & circa Monspeliũ, siliqua punicea, folio ferè Populi. Mihi etiã hoc anno è semine prognata est. Eadem est fortè de qua Ruellius scribit his uerbis: Ostenditur apud nos in cortibus arbor Sycomori (ut aiunt) nomine, frondosa, Moro nõ dissimilis, conspectu, folio, magnitudine, sed neq; germinibus, neq; ramis quicquã prouenire deprehendimus: nisi quippiam ineunte uere cum parturit, ueluti nucamentum prælongum. Fructum foliacea siliqua, inflexu ferè falcato, gerit. Sed scalptu uulnerata nihil remittit lactis, cùm uera Sycomorus ęstate multa lactea scateat saliua. Sic ille. Sed hęc fortè, ut quidam putant, Aceris species est. Arbor Iudæ, ni fallor, plerumq; siliquas rectas fert, non falcatas: nec nucamentum, sed, ut Dodonæus pingit, florem quasi leguminis, uel ut Anagyris. quamobrem accuratius hæc perpendent, qui arbores istas Lutecię uiderint. Carolus Stephanus in Seminario suo: Visa est (inquit) nobis Sycomorus Parisiis in horto Gotofredi cuiusdam pharmacopolæ, diligentissimi herbarum & arborum, quæ apud nos rariores sunt, indagatoris & cultoris. Sed forsan hic etiam non de uera (quę Hierosolymis uulgò ficus Pharaonis appellatur) sed uulgò illic dicta Sycomoro loquitur. Aliam Itali uulgò Sycomorum uocant: de qua dicemus infrà in Azadaracht. Arbor Iudæ, Cucuuaia in Obseruationibus Bellonii. Ceratia syluestris quibusdam hodie. Gaynera (Gainier uel Guainier) Gallis, à similitudine uaginæ. Carobaria Italis, quanquam idem nomen puto Ceratonius magis propriè tribuunt. Nascitur circa Bononiam copiosè: floribus rubris, ut audio, pulcherrimis. Semina eius uix matureſcunt. Videtur autem Cercis Theophrasti esse. Arbuscula syluestris Ceraſi foliis, fructu uirgæ sanguineę ferè: floribus multis, oblongo ceu racemo dependentibus. foliis ferè Persici folio= rum sapor est. G. nomine ne Germanico quidem nota uulgò, quanquam non procul urbe nostra iuxta Silura torrentem & ad sæpes aliquas prouenîat, sui omnino generis. Arborem uitæ à quibusdam uocari, Lutecia reuertens nuper amicus quidam mihi retulit: cuius ramulũ ostendebat, ex America translatam dicens: & in horto quodam Luteciæ à Petro Bellonio sibi demonstratam, quatuor cubitorum longitudine. Sabinæ genus, quã quidã Bruton esse uolunt, simillima Cupresso: sed bacã fert dissimilem, odoratam tamen ac nigriorem, folia saluiam olent, &c. Meminit Cardanus lib. 6. de uarietate.

Arbutus C. frutex qui fructus fragis simillimos producit, syluestris in Germania nullus: syluis Galliæ Narbonensis & Italiæ familiaris.

Argemone altera, uulgò Potentilla, Gensetich/G. Sponte passim obuia est.

Argentaria petræa, è saxis uel locis saxosis montium nostrorum in hortũ translata, quouis loco facillimè diutissimeq; uiret. Videtur autem species herbę Stellæ à quibusdam dictæ ob radiatam foliorum speciem, Bergsinnaw/Steinsinnaw/ color foliorum argenteus est, corymbi flosculorum lutei. G.

Arisari duæ species, K. Hoc aliqui Aron minus uocant.

Aristolochiæ diuersæ sunt. Rotunda, A. Longa & rotunda, K. R. C. Vu. & Leuschnerus. Pistolochia C. D. Nascuntur tres istæ species in Gallia Narbonensi incultæ: Germanis omnes, ni fallor, peregrinæ. ego omnium semina aliquoties frustra seui. Clematiti tantùm in hortis nostris uisitur: quæ & sua sponte, ut audio, nascitur in uineis Alsatiæ: ubi longa etiam an reperiatur inquirendum est.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 518 sur 645

Aristolochiæ rotundæ uulgaris, (quam uulgò radicem cauam nuncupant, Holwurtz: quamuis & altera eius species solida reperitur) genus unum flore purpureo alterum albo, G. Faciunt hanc aliqui Capnium, id est Fumariam phragmiten Actii: & alteram quoq; eius speciem ostendunt radice oblonga, quæ Capnus uel Pedes gallinacei Plinii sit.

Aron uel Arum, G. R. nascitur passim locis umbrosis & pinguibus, ut circa sæpes. Maius & minus, O. Vide Arisarum.

Aron palustre. C. est autem opinor, Dracunculus Plinii tertius à Fuchsio exhibitus.

Aron Aegyptium eruditiores quidam, ut Guilandinus & Maranta, esse docent; quod aliqui nuper pro Colocasia habuerunt. Hæc in Aegypto, nec non in Sicilia (ut audio, inquit Maranta) perfectissimè crescit. in Italia uerò neq; semen, neque florem, neq; etiam caulem unquam (quamuis diuersis locis consita à multis sit) uel certè raro proferre est usa. est autem omnino species Ari; quòd ex foliis constat, & (magis) flore: qui præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habet. Hæc ille. Dioscorides Aron, à Cypriis Colocasion dici tradit. Hanc plantam Augustæ dum hæc conderemus, amplissimus uir Vdalricus Fuggerus in magnifico horto suo Augustæ habebat. Facilè quidem è semine prouenire aiunt. Matthiolus, qui hanc fabam Aegyptiam existimauit, facilè (inquit) in quibusdam hortis Venetiis & Neapoli crescit, quamuis non in aqua.

Artemisia G. Species eius duæ, F. Passim apud nos in agris (in aquosis, incultis asperisq; locis, ut Fuchsius scribit) Artemisia nascitur, frutice una candido: altera rubicundo, quæ à medicis præfertur. Vide suprà in Ambrosia, & infrà in Erigeronte fœtido. His diebus uidi matronam quandam carbones circa radicem Artemisiæ legere, pridie festi diui Ioannis in ipso undecimæ horæ signo, in meridie: prius enim & posterius nullos aut minutissimos reperiri aiebat, comitialis morbi amuletum. Superstitio.

Artemisia Leptophyllos quædam, circa Basileam sponte nascens. G.

Arthritica, Primula ueris, herba ad Paralysin, herba Petri Nicolao Myrepso, Schlüsselblůmle uulgò. Species eius diuersæ in horto mihi proueniunt. Vna, quæ in fine hyemis erumpit, pallidior, minus odorata, alia uerò, magis colorata & odoratior, quę uere floret. huius etiam genus dasypodium, seu densi folium habeo, quod semen non fert. Vtraq; in pratis humidis circa urbem nostram abundat, & diu in hortis manet. Minor uerò illa quæ cœruleis flosculis in pratis multò humidioribus reperitur, breui in hortis euanescit. Arthriticam aliqui Verbascum odoratum uocant, nescio quam rectè. Genus eius odoratum flore multiplici & floreuirenti C. alit. Circa Curiam Rhętorum nascitur species peculiaris, flore singulari, non in corymbis: quã Ioan. Fabricius Ecclesiæ illic minister doctissimus ad me misit cũ aliis plantis multis & raris.

Arthriticę prętera genus est alpinum, quod Sabaudi quidam Lunariam nominant: nostri à rupibus flores petręos, Flůblůmle/ suauissimi odoris, & uiuacissimum in hortis. aliqui hanc Saniculam alpinam, alii Auriculam ursi nominant. Eiusdem species alia, minor, floribus purpureis, altius in alpibus nascitur: eam hoc anno plantaui, ut quantum duret experiar. coniicio autem minus duraturam, utpote altiori cœlo assuetam. Inueniuntur & aliæ florum in montibus differentiæ. Arthriticæ alpinæ stirpes floribus diuersis, A. candidis, pallidis, rubeis, luteis, aurei coloris, cœruleis, diuersi coloris, guttatis, fuscis seu cinereis, Christoph Piperinus. Vidi huius generis flores etiam albos (inquit Aretius in epistola ad me) & aquei diluti coloris, sanguineos: in luteis magna est differentia, prout magis soli expositi sunt, uel à niue conteguntur.

Arũdo (uel Harũdo) magna textoribus expetita, A. Radix una (inquit) ad me missa,

ſa, diffundit ſe in multiplices arundines. Lauſannę alibiq; in hortis Sabaudiæ colitur: gemmis ſeu tubeiculis radicum auulſis plantari ſolet.

Arundo alia in aquaticis tantùm naſcitur, ut Donax: ſed multùm præfertur quæ in ſiccis prouenerit, Plinius. Lege Canna.

Arundo humilis. Vide Copia.

As.

Aſarum uiuaciſſimum eſt in hortis, G. Sponte prouenit in locis quibuſdam opacis, in collibus non procul Baſilea, & ſupra Tigurinum lacum, non procul Limago fluuio, alibiq;. Speciem eius diuerſam, maiorem (ſi benè memini) circa Eremum diuæ Virginis in agro Suitenſium reperiri aiunt quidam, neſcio quàm uerè.

Aſclepias, id eſt, Hirundinaria uulgò dicta, ut plerique exiſtimant, R. G C. Locis aſperis, circa pedes montium præſertim, ſponte abundat. Cognata herba apocyno: hoc aliqui in Italia colunt, ex Aegypto (ubi hodieq; Amphocynon uocant) allatum, ſiliquis, & in eis lanugine, perſimile Hirundinariæ, rotundioribus foliis.

Aſcyroides, Androſæmon maius, G. Collibus & pratis ſua ſponte familiare, ſiccioribus præſertim: uel, ut Dodonæus ſcribit, locis aſperis, circa ſæpes & ſyluas.

Aſpalathus. Aretio ex enatis è ſemine plantis duabus, una in horto relicta, hyeme periit: altera in hypogeo ſeruata eſt, & poſtea floruit. In Gallia Narbonenſi ſpõte naſcitur. Matthiolus hunc fruticem pro Acacia ſecunda pinxit: ſed uidetur potius Aſpalathus ſecundus, ut doctiſſimus Maranta monet. Paſſim (inquit) Neapoli & Puteolis uiſitur ueris initio luteum florem geniſtæ ſimilem proferre, ſiliquis piloſis aurei coloris, ſplendentibus, & uulgò quidem Spalatrone dicitur, ſicut & in Græcia hodieq; Spalatro.

Aſparagus G. R. Maior & minor, O.

Aſphodelus, Haſtula regia, herba Germanię peregrina, R. Vu. G. Satus à me, aliquot tantùm folia emiſit intra biennium: nunc tertio anno quamuis multa folia habeat, caulem nondum oſtendit. Occulit ſe aliquando, ſub Cane præſertim, ut interiiſſe uideatur. Vide ſuprà in Acantho. Aſphodeli floribus diuerſi: albus & luteus: luteus, in horto Zuuinggeri Baſileę. O. K. C. Aſpodelus annuus, C. Aſphodeli omnes propriè dicti Germaniæ hactenus peregrini fuerunt. In Prouincia Galliæ, & Italia ſua ſponte abundant.

Aſphodelus fœmina C. Hunc eſſe puto quem Dodonæus pingit, radice una, bulboſa, &c. qui fortè Bulbus potius fuerit.

Aſphodeli ſpecies (ni fallor) duæ peregrinæ, foliis diuerſis, multis ſimiliter ab una radice: quæ in una ſpecie lutea & oblonga eſt, in altera breuior, fibrata inferius, &c G.

Aſplenus, Ceterach uulgò, K. G. A. K. AE. & Rurpodius. Duobus aut tribus annis in horto mihi durauit, in muri fiſſura plantatum. Sponte in Sabaudia naſcens uidi: reperitur & in Valleſia non procul Seduno: &, ut audio, alicubi ad Rhenum Germaniæ flumen, in montibus & muris pagorum.

Aſter Atticus uerus, flore luteo, foliis circa ipſum in aculeos exeuntibus, Vu. Monſpelii ſponte natus abundat.

Aſter Atticus, (Fuchſii nimirum,) AE. Naſcitur paſſim locis ſiccis, aſperis, & apricis.

Aſtragalus duplex, AE.

Aſtrantia uulgò dicta, uel imperatoria, Aſtrentz/Meiſterwurtz. Laſerpitium Gallicum quibuſdam, G. Viuaciſſima in hortis: in alpium noſtrorum atris & præruptis locis ſpontanea.

Aſtrantia nigra uulgò dicta, Schwartz Aſtrentz oder Müterwurtz. radice nigra, Aſtrãcię ſimpliciter dictę cognata figura & liquore luteo. G. Fuchſius Sanicula fœm. facit, quod non laudo. In montibus ſponte prouenit: in hortis benè durat. Dodonæus hunc uerum Elleborum nigrum Dioſcoridis eſſe putat; ſed fallitur.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 520 sur 645

Atractylis media, K. Carduí quoddam genus collibus ſiccis & apricis apud nos naſcitur, quod multi Atractylidem putarunt. ea pingitur à Fuchſio: qui etiam Carduum benedictum uulgò nominatum, Atractylidem hirſutiorem appellat.

Atriplex alba & rubra, G.

Atriplex ſylueſtris exilit apud nos paſſim ad uias et parietes, ſicut Baſileę alibiq́, etiam altera ſpecies impudico uel putris gari odore inſignis, Garoſmen dixeris.

Auellanæ, id eſt, Coryli fructus, ſylueſtres in ſæpibus & ſyluis præſertim humidioribus locis, copioſe nobis naſcuntur: minores, albiores, rotundioresq́. Vrbanæ oblongæ & rubicundæ ſunt, Lombardicas aliqui cognominant, G. Vu. Vrbanas & rotundas etiam ſatis magnas in Sabaudia uidi, ut Lauſannæ, in arboribus etiam proceris naſcentes. Circa Lugdunum hoc genus abundat, fructu duplo ad ſylueſtrem. Coryli urbanę attegiis & ſcenis opere topiario texendis, & in altum etiam eleuandis conueniunt: tales in Gallia, Biturigibus præcipuè, conſtruunt. Corylus Macedonica deſcribitur à Cordo, cuius nuces in grandem racemum congerantur.

Az.

Azadaracht Auicennæ, Ae. C. Meminit arboris hoc nomine Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 17. & rurſus cap. 750. ubi Zerindaracht nominat: ab aliis arborem Myrobalanorum uocari ſcribit: eámque magnam eſſe: fructum uenenoſum eſſe ſuſpicatur, ſimilem Nabach: in Syria Nabach uel Alnabac uocatur fructus magnitudine Sebeſten, uel paulò minor: ſapore pontico, dulci, ut tradit Bellunenſis. Hanc arborem hodie in multis Italiæ hortis, Monachi præſertim ſerunt & falſò Sycomorum nominant, ut Bellunenſis docet. Porrò Sedar Arabicè Lotus arbor eſt, apud Serapionem, Auicennam & Raſim, cuius fructum Nabach appellant, ut Monachi Meſuæi interpretes coniiciunt. addúntque ſibi uideri eam arborem eſſe. quæ aliter Faba Græca, uel (ut Seruius habet) Syriaca dicatur, uulgò autem Romæ Pulſaraca, quaſi Puls Syriaca, uel (ut Hermolaus docet) Bacca Syriaca, in Sicilia uerò Faba inuerſa Ergo ſi Zedar Lotus eſt, Azadaracht autem ſimilem ei fructum habet, ſic fortè dicta fuerit quaſi Zedaracht, i. Zedarago, uel Lotaſter. Loti quidē arbores diuerſę ſunt, &c. Azadaracht arborem Bellonius Siliquam nominat, quod mireris, cùm baccas, non ſiliquas ferat. Lignum in eius fructu duriſſimum eſt, ſexangulum (ſi benè memini) ut Myrobalani Bellericæ, in eo ſemina aliquot continentur. Eruditi quidam Sebaſtum, ſeu Myxum albam nuncupant: alii, ut audio, Laurum Græcam Plinii. Hæc & mihi & A. è ſemine prodiit: ſed meam iam dodrantalem, Sphondyli eroſa radice, perdiderunt. Argentinę in Obrechti medici horto duos aut tres pedes longam uidi. Hyeme reponi debet ſub tectum. Bellonii cura Lutetiæ, aliquot huius arboris plantæ ſpectari nuper cœperunt. Germanicè, ſi libet, appelletur, **ein Pater noſter baum**: quoniā & muli circulæ in Italia ſic nominant, eò quòd oſſa fructuum ad preces numerandas filo trajiciantur. Alia eſt quæ in Galliæ hortis uulgò Sycomorus dicitur: de qua diximus ſupra in arbore ludæ.

Ba.

Baccharis Monſpelii exiſtimata falſò, A. Eſt autem Conyzis cognata herba. Primo anno (inquit A) diffunditur in folia: altero demum caulem & flores profert. inde tota planta perit. hyemem facilè fert Folium Verbaſci habet, multis adnatis et appendicibus. Caulis eſt cubitalis. Floribus & radice, immò undiq́ odorata eſt.

Balſamine uulgò dicta, peregrina planta, & nuper cognita, neſcio undè allata primùm: foliis oblongis, Salicis fere, ſimplicibus, crenatis, herbæ Noli me tangere cognata, ut ſuſpicor. Hanc nuper Baſileæ & Argentinę Iulii initio in hortis aliquot pulchre florentem uidi, flore rubro in calcar fere deſinente. Aliqui Balſaminū hanc genere neutro uocant: & fœminam cognominant, ut eam quæ ſequitur, marem: quod non admodum probo, cùm toto genere differant. Hoc anno mihi etiam copioſe naſcitur. Herba eſt annua, ſucci plena, & facillime prouenit.

Balſa-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 521 sur 645

Balſamine alia, quę Garancia quaſi Charancia, uulgò Gallis dicitur, ab aliis mirabile Pomum, Hieroſolymitanum Hetruſcis, Italis Viticella, Momordica, Garanza, foliis Bryoniæ, pomo flaueſcente, amplexicaule, &c. C. G. ſed difficulter nobis prouenit, & uix matureſcit. Balſamine utraq; Baſileæ in horto Cælii Curionis pereleganti & benè inſtructo. Balſamine quomodo colenda ſit, leges infrà in epiſtola Maſſarii ad me. Fert poma admodum egregia & uiſum oblectantia: quæ dum matura ſunt, ſeſe miraculo quodam naturæ aperiunt: oſtenduntq; ſemina, ueluti precioſiſsimis quibuſdam ſmaragdis ſimilia. Carolus Stephanus.

Barba caprina ab Hieron. Trago dicta, G. frutex (uel potius herba fruticoſa) æſtiuus: hyeme enim ſuperficiem amittit, radice magna, ualida. annis quàm plurimis durat in hortulo meo. Luxuriatur in ſyluis noſtris paſſim. Vide in Chriſtophoriana. Tragus etiam Vlmariam quorundam Barbam capræ nominat. Alia eſt Barba caprina minor inferioribus Germanis, nempe Saxifraga lutea aliorum. hanc enim (Chriſtophorianam dico) Barbam cap. maiorem, & Reginam prati uocitant.

Barba hircina. Vide Tragopogon.

Barba Iouis Plinii, G. arbuſcula Terebintho cognata. Sponte circa Verbanum naſcitur, coriariis in uſu. fortè Coccygria Theophr.

S. Barbaræ herba, Carpentaria Gallis uulgò dicta, aliquibus Scopa regia, noſtris Räbkreßich. G. Creſcit quidem & ſponte ſua inter uineas, & locis arenoſis circa aquas.

Baſilicum. Lege Ocimum.

Batis quære Crithmus.

Be.

Been album, O. nimirum Polemonium noſtrum intelligens, quod paſſim apud nos naſcitur. Lege Ocimoides.

Been rubrum, herba maritima, Limonio ſeu Biſtortę cognata, G. iam quinto aut ſexto anno in horto meo durant plantę duæ è ſemine natæ, ſed neutra in caulē exiit, nec florem edidit: maris fortè afflatum deſiderant. Haud ſcio idémne hoc an aliud Been rubrum O. in horto ſibi natum intelligat. Vide Ocimoides.

Belle uidere, (Bel uedere) uulgò Italis dicta herba, quòd bellè denſiſſimeq; fruticet, uireatq; per æſtatem, non ſolùm in hortis & uiridariis ſata, ſed etiam in fictilibus, ornandi feneſtras gratia, ut ſcribit Matthiolus. Aliqui Scopariam uocant, (alii herbam ſtudioſorum) & Oſyrin eſſe exiſtimant: ſed obſtat illis multitudo foliorū: & quòd amara non ſit. Oſyridi enim amaritudinem tribuit Galenus, &c. G. Germani inferiores quidam Campanulam cœruleam (de qua infrà) Belle uidere nuncupant.

Bellis (Conſolida recentioribus, nimis communi nomine) ſylueſtris: maior, quæ in pratis emicat: media, circa ſyluas, cæteris rarior: minor, in collibus & alibi paſſim. Eadem minor in hortis colitur floribus multipliciter denſis, albis, uel rubris, uel mixti coloris, G.

Benedicta. Quære Geum.

Berberis G. R. Erbſelen. Paſſim circa ſyluas noſtras abundat.

Betæ quatuor ſpecies, nimirum alba, nigra, ſeu rubra duplex & flaua: qui colores ad radices præcipuè pertinent. O. G. Roter / weiſſer / vnnd gälber Mangolt / vnnd Beyerſche rüble / oder rote Salat wurtzen. Poſtremam hanc Seutloſtaphylinum dixerim, Rübenmangolt. In Syriæ hortis appellatur Suandar: & ab Ebenbitar numeratur in ſpecie raporum, &c: Eadem, ſicut relatum eſt à fide dignis, oritur in Macedonia circa ciuitates Durachii & Alexii, in locis campeſtribus, &c. Bellunenſis in gloſſis Auicennæ in Siclæ nigræ mentionem facit.

Betonica, quæ ſponte circa ſyluas uiret, in hortis etiam benè durat. G.

Betonica Aeginetæ, ſecundum Guil. Turnerum. Locis ferè cultis, ut areis horto rum, ſponte prouenit, pulegio ſimilis, ſed inſipida & inodora. G.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 522 sur 645

Betonica diuersi generis, cuius flores ab odore uulgò Cariophyllos nominant. Vetonicæ nomine dicetur in V.

Bl.

Blattaria cum Verbascis est.

Blitum syluestre & satiuum, utrumq; tum album tum rubrum.

Blitum maculosum, foliis ceu Amaranti maioris, C.G.

Blitum peregrinum Corchoro cognatum dixerim. Sunt qui Theombrotium Plinii uocent.

Bliti syluestris alia species, foliis subrotundis, in summo retusis, Corchorus fortè, G. Hoc etiam sua sponte locis cultis apud nos inuenitur.

Blitum Indicum uel Topiarium. Nuper ex Indiis allata est planta, cui à similitudine foliorum Blitum Topiarium nomen impositimus. Nullo enim nomine eam accepimus. Habet hæc folia Betæ, siue, quod idem est, Bliti, (confundunt) sed ualde rubentia, planè ut Beta rubra. Caules emittit plures, pollicis crassitudine, teretes, cocci seu rubro colore, quindecim aut amplius cubitorum longitudine, ut in nostro Aræ cœli conuentu uidimus. Semen producit in racemulis Coriandro noto simile, obnigrum, &c. Sapore & odore etiam æmulatur Blitum, Monachi Romani interpretes Mesuæi.

Bo.

Borrago floribus cœruleis nusquam deest in hortis, R. etiam albis floribus habetur: quam ego quoq; Argentinæ uidisse memini.

Botrys, quæ semine maturo ferè myrrham redolet, R.G. facillimè crescit, & restibili fœcunditate seipsam proseminat.

Br.

Brassica candida, rubra, crispa, capitata. G.

Brassica marina, uulgò Soldanella, K.O.A.G. hyemem apud nos asperiorem nõ bene fert: duum aut trium annorum in meo horto plantę nondum floruerunt. Hyeme fere perit, nisi in uasis seruetur. Nascitur in litore maris, tum mediterranei, tum Oceani, in ora Selandiæ & Flandriæ abundè. Meerwinde: maritima, non marina.

Brassicarum differentiæ nobis notæ sunt hæ: Alba, nigra, crispa, thyrsuta, & rubra, quæ non multum differt à nigra, ita ut sæpius una in alteram mutetur, quod olitores testantur. Item capitata. Et genus quod è Syria defertur, Canabit seu Canauit uulgò dictum, à Pandectario Caulis imperialis, Monachi Romani in Mesuen. Puto autem eos Thyrsutam (sic ipsi loquuntur) appellare, genus illud cuius meminit Matthiolus tanquam ueteribus ignoti, cuius caulis (inquit) rapi in morem extuberat, manditurq; subinde medulla, pingui iure incocta, Raporum modo. Sed nec illius, inquit, uidentur meminisse ueteres quæ foliis admodum per ambitum laciniatis minutimq; intercisis assurgit. Caulorapum uidimus, hoc est Cinnum duplicis naturæ, ex caule, id est Brassica & Rapo. Sed Brassicæ radix sub terra condita fuit: Rapum supra terram in stipite turgescebat, Scaliger. Brassica hortensis ubi nam sponte nascatur, nescio. ea quidem quę à medicis dicitur syluestris, succum asperum habet & aluum purgat, ut scribit Theophrastus. Marina etiam toto genere differt, nec aliud quàm nomen commune habet.

Britannica. Vide in Cochlearia.

Bryonia. Quære Vitis alba.

Bulborach. Quære Lanaria.

Buglossus minor, uel communis: & Italica, uel Gallica, maior, R.G. Ae.

Buglossus uera, O.

Bulbine, flore cœruleo, pulchro: Blawe Meien ryßle/G.K. Aliqui Hyacinthis adnumerant, ut Tragus Hyacinthum uernum exiguum nominans.

Bulbocastani è Chio radicem misit ad me Patauio Melchior Guilandinus: quę cùm terræ mandata à me folia pauca, exilia & multifida ostendisset, paulò pòst interiit. Vide Bunium.

Bulbus

Bulbus, F.

Bulbus ſylueſtris quidam, bifolius, cœruleis floſculis, Hyacinthi ſpecies, ut multi putant, G. Alius bifolius, floſculis luteis, ſtellatis, radice grata & ſuaui, naſcitur circa Kiburgum arcem agri Tigurini, G. Vterq; æſtate ſe occultat.

Bunium Dodonæi, uerius Bulbocaſtanum, de quo proximè diximus, C. Creſcit multis in locis Hollandiæ & Selandiæ inter ſegetes, & iuxta uias. Abundat etiam Anglis. Brabanti quidam in hortis colunt, Dodonæus. Mihi etiam iam per duos aut tres annos in horto floruit, incognitum, donec fortè erutam radicem globoſam uidi. Nunc media æſtate latet, tanquam interierit.

Buphthalmus uera: flore ut Bellis maior, ſed toto ſemine peramaro, G. Eiuſdem altera ſpecies, flore partim candido, partim luteo, nullo alio diſcrimine, G. Vtriuſq; ſemina Monſpelio accepimus, ubi ſponte proueniunt. Herbæ ſunt annuæ. Dodonæus non rectè Buphthalmum facit herbam illam, qua pro Elleboro nigro quidam utũtur, C. G. Vide infrà in Elleboro nigro. Chryſanthemum Dioſcoridis eandem eſſe Buphthalmo demonſtrabimus infrà.

Bupleurum Dodonæi utrumque, C. Maius quod aliqui Elaphoboſcum faciunt, Galli uulgò Gratiam Dei uocant: & minus, magnitudine tantùm (ni fallor) differens. Maius circa Baſileam ſponte naſcitur.

Burſa paſtoris, Teſchlekraut, maior & minor, adeò ubiq; abundant & calcantur, ut in horto ſerere nemo dignetur. Vide Thlaſpi.

Buxus in pleriſque lautioribus hortis alitur: tonderi ac topiario operi facilis, & perpetua uiriditate amœna, ſylueſtris in Sabaudia paſſim ad uias et ſæpes occurrit.

Ca.

Cachrys, K. Intelligit autem puto Libanotidis ſpeciem, cuius ſemen ueteres Cachryn appellabant.

Calamintha montana, O. G. Hæc cæteris acrior, collibus ſaxoſis & apricis prouenit. In hortulo meo iuxta murum plantata uerſus meridiem commodè creſcit: ad tres annos durare puto.

Calamintha Italica Pulegiiodore, acris. Patauii ſponte naſcentem uidi, foliis ſubrotundis piloſis modicè & leuiter crenatis, mollibus.

Calamintha aruenſis è noualibus, G.

Calamintha fluuialis, rara, G. Circa Silum torrentem noſtrum uno tantùm loco inuenta.

Calaminthæ ſpecies, ut quidam putant, herba Cati uulgò dicta, Italis alicubi Nepeta, G. Ad tria uel quatuor miliaria ſupra Argentinam, locis incultis creſcit.

Calathianæ uiolæ autumnales, duorum aut trium generum in pratis montium: cultum detrectare mihi uidentur. Ex his quæ amaræ ſunt & humidioribus pratis exeunt, ad Gentianæ genus pertinent, una profundioribus radiculis, cœrulei coloris ſaturati flore. alia minor undiquaque, flore nonnihil dilutior eſt: radice inutili. Tertia etiam inutili radice, calathis florum puniceis, multis conferctisq; ad uias in collibus aſperis exilit, ſubacris, &c.

Calathiana uerna dici poteſt uiolæ genus, quod equinum cognominant Sueui, Hippion Cordi. In pratis humidis naſcitur, herba annua ut puto. In hortis non facilè naſcitur aut durat. Cum ceſpite plantata uere per æſtatem forte durabit, G. Vide in Gentiana. poteſt autem Gentianula dulcis uocari.

Calendula uulgò dicta, flore ſimplici, & alia multiplici, G. Caltha hortenſis. Circa Monſpelium ſuæ ſpontis.

Caltha Africana. Vide flos Indicus.

Caltha paluſtris, ut ſic appellem quæ à noſtris Moßblũmen, id eſt, Flos paluſtris dicitur, floribus denſis, G. Paluſtribus quidem locis ſimplici flore naſcitur: aliqui Ferrariam uocant, forte quòd folium ferream equi ſoleam uideatur referre.

Caltha alpina uocatur, herba radice acri & aromatica, flore Calthæ aureo, ſternutamenta ciente. foliis Plantaginis. Naſcitur in ſummis montium pratis copioſe. Aliqui Doronicis non recte adnumerant. Mũterwurtz

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 524 sur 645

Campana Lazura Italis dicta. Vide Conuoluulus cœruleus.

Campanula cœrulea C. sic autem uocat Rapi sylueſtris, quod Rapunculum uulgò dicunt, ſpeciem minorem, eamq; in alias duas ſpecies ſubdiuidit, unam hortenſem, quam aliqui Belle uidere nominant: aliam agreſtem, iuxta ſepes & in marginibus agrorum naſcentem.

Canna Indica, Baſileæ in horto Theodori Zuuinggeri medici, mihi fata nō prouenit.

Capnus Plinii C. ea nimirum quam Dodonæus pingit libro 1. Iconum ſuarum pag. 21. mihi adhuc incognita. Vide Fumaria.

Capparis, Rurpodius.

Capriſolium. Vide Periclymenum.

Capſicum. Lege Piper.

Caput monachi in Gallia dictum: quod Fuchſius & alii Solanum ueſicarium peregrinum uocant, G. mihi Solani genus non uidetur, cùm acinos nullos gerat, nam Acinos ferre Solani generibus commune eſſe puto.

Cardamomum Arabicum. Lege Piper.

Cardopatium uulgò dictum (uel Carlina) nonnullis herbariis, genus eſt Cardui, qui & ſponte in mōtibus collibusq; noſtris prouenit: Eberwurtz. G. R. Eius differentiæ quædam ſunt: à magnitudine, & floris colore, in aliis albo, aliis purpureo. Item caule, quo aliæ carent, aliæ habent. Ex his Chamæleo albus uidetur, cui flos purpureus, caulis nullus. Silybus uerò cui latior albiorq; ſpina (ſeu flos ſpinoſus) eſt: isq; rurſus uel cum caule, uel ſine caule. In Baldo monte Italiæ flore maximo pilei inſtar naſci audio. Ex eodem genere eſſe audio Ixinen ſpinam, quæ maſtichen in radice fundat, Hiſpanis cognitam, Spaniſche Eberwurtz. Huius floris calycem, tum recentem, tum etiam ſiccum, noctu claudi, ad ſolem uerò aperiri, nuper in hortulo meo miratus ſum.

Carduus Benedictus G. in plurimis apud nos hortis ad remedia colitur. Hyemē benè fert, ſi autumni principio (ni fallor) ſeratur: & lætior ita prouenit, quam uere ſatus. Vide in Atractylide.

Carduus hortēſis, Scolymus, Cactus, uel Cinara, uulgò Artiſchau: duplex, unus foliis ſpinoſis, alter ſine ſpinis, ut Tragus & Dodonæus pinxére, C. Vu. O. G. Carduos ſine ſpinis naſcituros pollicentur, ſi cacumina ſeminum confringantur. Id olim fabuloſum exiſtimabam: ſed poſtquam Lutetiæ et in Scotia carduos omnes fermè ſine ſpinis eſſe cernebam, non dubitaui fieri hoc poſſe. uerùm ſunt multò aculeatis inſipidiores. Addunt, ſaporem ſemina in carduis ipſis quem combiberint, multum referre, Cardanus.

Carduus Mariæ uulgò dictus, foliis latis, maculis lacteis, G. naſcitur autem ſponte ubiq; aliqui Silybum ueterum putant, à quibus ego diſſentio.

Carduus pratenſis Tragi, qui paſſim in pratis humidis naſcitur, G. fortè Limonia Theophraſti 6. 7. ubi Gaza non rectè Betam ſylueſtrem uertit.

Carlina. Vide Cardopatium.

Carus, Caros, uulgò Carui, in omnibus ferè pratis apud nos copioſè creſcit.

Caryophyllata. Vide Geum.

Caryophyllus Indicus uulgò dictus, flos, non aroma. Vide Flos Ind.

Caſſiæ fiſtulæ ſeu nigræ, Alexandrinæ, arbuſculæ quinq; è ſeminibus mihi emicuerunt in uaſe hoc anno 1559. ſed uix ultra digitum prouectæ, interierunt, fortè quòd tardius ſeminārim. Initio hyemis ſemina in uaſis domi terræ committenda putārim, &c. Eſt & in horto Leuſchneri hæc arbor Miſenæ, aut fuit, neſcio quandu dum aut quandiu iam. Siliqua Inda ſeu Caſſia noſtra iuxta aquas prouenit, aut aquam ſubeſſe indicat, Cardanus.

Caſſytas Plinii uel Theophraſti, O. Ego Cuſcutam uulgò dictam, Caſſytam uel Linodeſmon nomino, herbam ubiq; uulgarē, & quæ cùm radice careat, ſeri coliq; non poſſit.

Caſtanea,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 525 sur 645

Caſtanea, Vu. Ea prouenit ſylueſtris, nemoroſo & ſaxoſo ſolo, ut circa lacum Verbanum Italiæ, & Lemanum Sabaudiæ, & alibi. Apud nos perpaucæ habentur, plantatæ nimirum olim. Mihi hoc anno arbuſcula maioris Caſtaneárum generis è glande prouenit.

Catanance Dodonæi, herba mihi ignota, C.

Caucalis Dodonæi, C. uidetur autem herba quædam aruenſis, & uulgáris ubique, Daucorum generi cognata, ſeminibus magnis & hirſutis admodum: floribus albis, & ſimilibus Caucalidi Belloníi, nempe in ambitu maioribus.

Caucalis, G. quæ in Helleſponto hodie uulgò Græcis Caſcalitra dicitur, quaſi Caucalida ut Bellonius ſcribit, & herbam quoque pingit: cui ſanè conuenit deſcriptio Dioſcoridis, niſi quòd folia eius extrema non ſunt Fœniculi modo multifida. Itali quidam corrupto nomine Cazalopra uocãt. Cruda in acetariis eſtur. Qui hoc Seſeli Creticum putant, aut Tordylium ut Dodonæus, propter ſemen duplex clypeorum inſtar, falli putárim. Herba eſt annua, facillimè ſata prouenit, & ſemen citò maturat in umbellis, margine eleganter criſpo, &c.

Caules de Rapa, O. intelligens opinor Braſſicæ aliquam ſpeciem, uel ex Braſſicę & Rapi natura mixtam plantam. Vide in Braſſica.

Ceanothus ſpina Theophraſto memorata, hoc eſt, Vua criſpa uulgò dicta, (ut mihi quidem uidetur) paſſim apud nos obuia eſt, ſepibus hortorum inprimis commoda: facillimè enim naſcitur, denſe fruticat & propagat ſeipſum: & ſpinis ſuis trã ſitum prohibet: & acinis iucundi ſaporis placet. Huic cognatus eſt, tanquam altera eiuſdem generis ſpecies, qui uulgò perperam Ribes appellatur frutex. is quia ſpinis caret, Ceanothus leuis dicatur, ille aſper. Retulit nobis quidam Florentiæ ſe uidiſſe Ribes uulgò dictũ, acinis Auellana maioribus, acidiſſimi ſaporis: et alius quidam, ſe hunc fruticem tum rubris tum nigris acinis obſeruaſſe. Ceanothum aſperum noſtrum Cardanus de uarietate rerum libro ſexto Rocellam (malim Roncellam, ceu diminutiuum à Ronce Gallico nomine Rubum ſignificante) uocat. Rocella (inquit) humile arbuſtum eſt, folio anguſto (mihi anguſtum non uidetur) ac tenui quaſi uitis, ſpinoſa, baccam ferens, quæ cùm matureſcit, uiridis & ſubflaua eſt, rotunda admodum, magnitudine Lupini, guſtu ex dulci adſtringente. Huius plantam uidi Diepæ in Gallia, quæ in arbuſculam euaſerat, & fructum Ceraſi magnitudine ferebat. hæc cùm ramoſa atque frondoſa eſſet, circunduxerant illi rete, atque ita auiculas in ea pulchro ſpectaculo nutriebant. Gaudet hic frutex regionibus frigidis, ideò plurimus in Gallia, eſtque uirens, ſalubris et gratus uiſui. Ceanothi leuis genus ſylueſtre, proceritate ſeſquicubiti, circa ſyluas quaſdam ditionis Bernenſium Heluetiorum prouenit. Ruſtici Reozbeer uocant, quòd tuſſi medeantur, G.

Cedrus minor, Cedrula uel Oxycedrus, Iunipero ſimilis, ſed maioribus et rubentibus baccis, in callidis Galliæ Italiæq; tractibus ſponte naſcitur. at Cedrus arbor conifera, in Líbano monte Syriæ naſcens, in Europam, opinor, nondum tranſiuit. Oxycedrum Bellonius aliter Phœniceam Cedrum nominat, eiuſq; ſpeciem alteram in Gargano monte Calabriæ naſci ſcribit: Lyciam uerò Cedrum pumilam, cui obtuſa ſint folia, circa Maſſiliam affatim.

Centaurium maius, uulgò Rhaponticum, G. R. Et Rurpodius. Hoc duorum aut etiam plurium eſt generum: nam humilibus etiam locis & collibus, minores quædam eius ſpecies naſcuntur, ut laceæ uulgò dictæ, in nullo ferè uſu, quòd radices minores, aut potius aridiores ſint, &c. Pratenſis ſpecies minor eſt, & ſimplicibus foliis: collina maior, foliis diſſectis. quædam in muris & aſperis locis naſcitur, ut circa Baſileam. Montana uerò genera, & quæ Rhapontici nomine uulgus agnoſcit, duo ſunt: unum maioribus foliis, Lapathi aut Inulæ ferè. Hoc in montibus noſtris, altioribus duntaxat, pingui ſolo luxuriatur, ut ſupra Glaronam. ubi ſuæ ſpontis eſt, ſemen maturat, quan-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 526 sur 645

quam frigidiſſimo cœlo, & æſtate breuiſſima: in hortis noſtris durat quidem aliquantiſper, & hoc etiam tempore in hortulo meo uiret, foliis ab una radice circiter uiginti, non ab uno tamen principio, ſed triplici, ſubamaris, hircum olentibus, parte ſupina candidis, margine eminentibus punctis ruffis leuiſſime denticulato: ſed caulem non fundit, tantùm abeſt ut flores aut ſemen producat aut perficiat, K. G. Alterum foliis minoribus, iuglandis ferè, binis, inuicem oppoſitis, quod ex Italico ſemine in hortulo mihi exortum, ſemel aut iterum occultatum rediit, & biennio (ni fallor) expleto, periit. Naſcitur in Italiæ montibus, ut Baldo circa Bergomum: & in Apulia, ubi in hortis etiam plantari ſolet, ut audio. hoc Dioſcoridis deſcriptioni, quòd ad folia magis conuenit: & radicem pingui durabilique ſucco imbutam habet: qui in noſtro aquoſus eſt, quamobrẽ breui ſiccata radix, exucca, rigida & baculi inſtar redditur. Naſcitur hoc etiam Baſileæ nunc in horto Zuuinggeri. Centaurium ſi in bonam ac pinguem terram ſedatur, & compluatur rigetúrque, qualitatem naturalem perdit, & uim ſuam amittit. Gaudet enim ſqualore, Plutarchus in libro De facie apparente in orbe Lunæ. uidetur autem ſentire non quidem de Centaurio minore, quod locis humidis gaudet, ſed maiore. Hoc enim in hortis plantare aliqui ſtudent, &c.

Centi morbia. Lege Nummularia.

Centonia, R. Santonicum Abſinthii genus fortè intelligens: aut Centunculum, id eſt, Gnaphalium: uel potius Chamæcypariſſum: quam Galli quidam, ni fallor, Centoniam uocant.

Cepę rubręque albę G. Albarũ ſemẽ neſcio an peculiare, ex Italia quidã accerſunt.

Cepa Martica ſimplex à ruſticis Vnio nominatur, Barbarus.

Cepæ noſtris olitoribus et culinis (Coloniæ) quatuor ſpeciebus diſtinguuntur. Optimæ habentur albiſſimæ & rotundæ, omnis mordacitatis expertes: mox oblongæ, cortice ruffo, uulgò Spaniſch Vlch, ſiue Aiuyn, aut Zwibel, quaſi Hiſpanicam dicas. Acerrimæ experiuntur rubræ, rotundæ. Eſt & quarta, cuius radices ſupra terram extuberant, candidæ, magnæ, dulces, caule procero: per cuius faſtigium ſemen in orbem colligitur, paucis hortis familiaris. Bern. Deſſennius.

Cepa ſterilis, fiſſilis, uel Aſcalonia quorundam, uulgò Eſchlauch, in pleriſque hortis apud nos reperitur.

Ceraſia communia, rubra, nigra, albicantia: magna, Italica: duracina, uiſula, laurea, G. Vngarica magna, dura, dulcia, figura cordis, Vu. Alba: & Italica, magna, Matth. Curtius Lindauiæ. Ceraſus humilis, C. ualdè humilis, frutex potius quàm arbor, K. Ea nimirum Chamæceraſus, uel Macedonica Ceraſus Plinii (15.25.) eſt. Alia eſt Chamæceraſus montana, ueteribus indicta: quæ in montibus noſtris naſcitur, cubitalis: fructu Ceraſi, magnitudine, figura, colore rubro, & petiolo ſimili: ſed amariore. Hanc non ſemel fruſtra in hortulo meo ſerere conatus ſum. Alia etiam Chamæceraſus montis Generoſi Inſubriæ: alia denique, quam Punicè Mahaleb uocant, ſponte apud Valleſios circa Sedunum creſcens arbuſcula.

Cerifolium, R. G.

Ceratia agreſtis. Vide arbor ludæ.

Ceratonia, id eſt, Siliqua arbor, S. Johans Brot/O.R. Vidi & ego hanc arborem ex ſemine natam apud ciuẽ quendam noſtrum: quæ ad breuem altitudinem cùm peruenifſet, interiit. Longè alia eſt, Ceronia Theophraſti, Syriaca arbor, &c.

Cerinthe. Vide Cynogloſſus montana.

Ceterach. Vide Aſplenos.

Cercis Theophraſti. Vide arbor ludę.

Ceruaria uocari poteſt, (quoniam Germanice Hirtzen blůmle nominatur,) Chamædrys alpina à quibuſdam dicta, etſi Chamædryn ueram ſola foliorum ſimilitudine refert. Chr. Piperinus. Floribus albis, ſemine in globo pappaceo: radice oblonga, lignoſa, amara, cortice ruffo.

Chamæcypariſſus ſuffrutex hortenſis odoratus, G. flores luteos profert ſed non

quotannis

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 527 sur 645

quotannis, agreſtis ubi naſcatur, nondum reſciui, G.

Chamæceraſus Plinii: item noſtra uel montana. Vide in Ceraſo.

Chamædrys, O G.R. Loco nimis umbroſo mihi conſita, flore albeſcit. Naſcitur paſſim apud Heluetios, locis ſaxoſis et apricis. nuſquam prope Tigurum noſtrum, niſi circa lacum forte duarum horarum itinere ab urbe.

Chamædrys falſa, inſipida, floſculis cœruleis, Schaff kraut. G. Aliqui Teucrion uocãt. ſuæ ſpontis eſt ubiq;. Pſeudochamędrys eius etiam altera ſpecies in ſyluis & montibus naſcitur.

Chamæleon albus, R. Vide ſuprà Cardopatium.

Chamæleon niger, O. fortè quem Tragus pingit: aut Carlina cum caule. Sed neuter uidetur uerus Chamæleo niger: uerus ex Apulia, K.

Chamæmalum, uel Anthemis, R. G. Magna eius in aruis paſſim apud nos copia eſt, illius dico cui flos albus: quam equidem uerum Chamæmelum eſſe non dubito: quamuis Dodonæus, Chamæmelum ſylueſtre hoc uocet. hortenſe autem duplex facit, unum Leucanthemum, hoc eſt, albo flore: alterum Chryſanthemum, hoc eſt, luteo: utrúmque odore præſtantius quàm ſylueſtre, et ex Hiſpania primùm allatum ad Germanos: quorum pauci in hortis duo hæc genera colunt, ſolo (ni fallor) floris colore differentia. Aliqui Camomillam Romanam hanc uocant, & albæ luteæúe diſcrimen adiiciunt. De Chryſanthemo plura leges inferius ſuo ordine.

Chamæmelum odoratum uel nobile, ut Tragus cognominat, hortenſe illud de quo iam diximus, in hortis alunt, Ae. K. & Baſileę Cælius Secundus, & Argentinę Maſſarius medicus: ſed illud albo flore duntaxat puto. Suauiſſimè hæc herba olet, unguenti alicuius precioſi inſtar. Sapore autem amaro eſt. A radice ſtatim (ut Maſſarius ad me ſcripſit Argentina) multos coliculos emittit, qui per terram repere uidentur, præſertim ſi quis eos ſecundo aut tertio quoq; die manibus aut pedibus premat. Hyeme tota mihi uiret in horto: ab Anglis ad nos aduecta eſt. Semina uere ſeres, lato aliquo ſpacio, ne inter ſe compreſſæ herbæ putreſcant, ut mihi aliquando contigit.

Chamæmelum eranthemum, (flore purpureo,) K. C hanc puto aliqui hactenus non rectè Anemones generi attribuerunt. Pingitur à Trago inter Anemonas. Naſcitur, inquit, inter triticeas aut ſpeltaceas ſegetes, flore minii colore, interdum candido, foliis quaternis conſtante, &c. Aliqui Adoniũ uocant. circa Monſpelium etiam in aruis emicatur.

Chamæpitys ſpecies una, O G.R. Hæc in aruis quibuſdam, non procul à Rheno fluuio ut Baſileæ, & apud nos circa forum Tiberii prope Rhenum alibiq; ſponte naſcitur: etſi Fuchſius in Germania ſponte naſci ignorauit. Nunc (inquit) in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam ſpeciem in petris naſci tradit, neſcio quàm rectè: Hanc etiam Fuchſius pingit, ex horto nimirum aliquo nactus. Vidi ego aliam quoque ſpeciem è Monſpelio allatam.

Chamæſyce, K. Hanc in Germania ſponte ortam nondum memini uidere.

Chamelæa, A.C. Vu. circa Monſpelium in agro naſcitur. Aliqui non recte Chamelæam uocant herbam quam Germani Zyland, Itali Piper montanum. Vide in Pipere.

Chelidonium minus, G. O. In pratis humidioribus paſſim primo uere exilit & floret, Maio menſe rurſus ſe occulit.

Chelidonium maius ubique uiret, præcipuè circa muros & ſæpes hortorum.

Chondrilla, C.

Chondrilla prima, G. quæ & ſponte nobis oritur in collibus alibiq;, & ſuper muris aliquando.

Chriſtophoriana (ab Italis, ni fallor, uulgò dicta, ab aliquibus Coſtus niger)

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 528 sur 645

frondibus ferè similis est Barbę caprinę uulgò dictæ, acinos nigros racematim cõditos profert Iulio mense, &c. G. Nascitur apud nos circa syluas mõtanas, & in hortis benè diuq́ durat. Sed Patauii alibiq́ in Italia, Christophorianã equius, utpote proceriorem multò uocari audio herbam illam, quam Hier. Tragus lib. .ca. 95. Barbam caprinam syluestrem nominat, Waldgeißbart/ & pingit: eiusq́ asparagos, id est, coliculos teneros elixos, in acetariis edi: uulgò Christophonariã dici, uel Barba de becco. Vide supra in Barba Caprina. Alii etiam aliam Christophorianam faciunt, (ut Ruellius meminit) quæ alio nomine Oculus consulis, & Filius ante patrem uocetur: flore luteo, ceu conyzæ, foliis rorismarini, latioribus, breuioribus.

Chrysanthemi duę species K. tres O. uerũ ex Italia G R. A. Chrysanthemon quidem ab aureo flore cognominatur etiã species una Chamęmeli, ut paulò antè dictũ est. & forsitan eadem herba fuerit. Chamæmalũ enim Leucanthemũ tantùm Dioscorides describit: ac si cætera solo colore floris differant. Chrysanthemum quidem & Buphthalmum Dioscoridis, unam eandemq́ herbam esse, minimè dubito, capite utroq́ collato, &c. Itaq́ Galenus & Aegineta Chrysanthemi non meminerunt, sed Buphthalmi tantùm: cui Galenus flores Chamæmali (nimirum Leucanthemi) sed multò maiores acrioresq́ tribuit, & uim discutiendi tantam, ut sclerias etiam (id est duritias, uel steatomata, ut Dioscorides habet) discutiat.

Ci.

Cicer satiuum arietinum, C. G. Cicer syluestre doctissimus Lugduni medicus Iacobus Dalechampius ad me misit.

Cichorium satiuum R. G. Vide Intybum. Hoc olus ut hyeme tota albis & carnosis foliis suis in acetaria ueniat, sapore gratissimo, coli sic debet. Circa finem Iunii seres, non admodum anguste: deinde cum ad duos palmos (seu digitos octo) excreuerit, tempestate sicca, euelles cautè, ita ut manu radicem inferius, id est, remotius à capite apprehendas: & simul corrupta folia si quæ sunt, separabis: & rursus plantabis, ita ut undiquaq́ duobus palmis minimùm inuicem distent: et folia etiam principio sui nonnihil in terram mergantur. Postea initio hyemis, antequam nix ingruat, rursus euulsas plantas in cella uinaria seruabis, hoc modo: Soli aliquot spacium ad duos digitos terra recenti operies: huic plantas Cichorii impones, duabus aut tribus cum suis radicibus coniunctis: donec spacium istud repleueris: tum rursus eas terra operies & sic alternis. Aliqui in uili aliquo uase ligneo, cum terra ut dictum est alternis instrata seruant in hypogeo. Galli & Itali in hortis terra obruere & seruare solent: sed apud nos in hortus & gelatur facilè & pluuiis deinde putescit.

Cici, Ricinus, Croton, Cataputia maior uulgò, Wunderbaum/ G. R. Planta est annua: & formæ totius raritate admirabilis: & ad remedia utilis. Circa Mediolanum agri eo conseruntur, ut oleum è seminibus exprimatur ad lucernas.

Cicuta uera, herba grauis & fœtidi odoris, coloris ferè cinerei, &c. G. Sponte nascitur & abundat circa forum Tiberii alibiq́ ad Rhenum, circa oppida & pagos.

Cicutaria, similis cicutæ herba, innoxia, ubiq́ in pratis & hortis abunde nascitur. Imperiti eam pro Cicuta accipiunt.

Cicuta aquatica, herba uenenosa, Barꝛenkraut Saxonibus, G. Circa paludes & in paludum marginibus sponte oritur, ut ad lacum Felium agri Tigurini. plantare si quis uelit, in aqua aut loco palustri pangatur oportet.

Cicutam & forma aliqua ex parte & ueneno ferè referre uidetur herba, quam Glysser nostri appellant. Vide inter Apia. Tragus Apii genus degener esse iudicat.

Cirsium Matthioli, Vu.

Cistus C. fœmina AE. Mas & fœmina, K. Vu. Rurpodius. Valerius Cordus etiam prognatum sibi è semine Cistum memorat. Benedicto Aretio tertio à satu anno floruit: sed semine non perfecto tota planta interiit.

Citrullus. Quære Cucumis.

Citri

Citri arbuſculæ aliquot. Vu.

Citria & aurea mala K.

Citrei generis arbores in Germania octauo ferè anno fructificant: qui poſt ſolſtitium prouenerint ſurculi, autumno ſub hyemem retringi debent, hyemem enim non ferunt: & areſcentes fortè etiam cæteris partibus uitium adferrent. Rigari debent non recenti & tenui aqua: ſed craſſa, pingui, putrida, ut è foſſis, & circa ſterquilinia. Fimo equino optimè reſoluto & in terram ferè conuerſo gaudent. Hyeme in cubicula tepida, ut hypocauſtis contigua, transferantur in uaſis ſuis. In regionibus minus frigidis (in Germania quidem nuſquam puto) relinqui poſſunt in hortis, ſi ramis tunc in anguſtius ſpaciũ religatis, cupa lignea obtegantur. Funccius uir illuſtris, prætor in urbe noſtra, in hortulo penſili iam per quindecim annos Arantias & Limones aliquot alit, quinq; cubitorum nunc longitudine: proceriores fortè futuras, ſi locum commodiorem & magis apricum habuiſſet, utq; ſingulis annis collucaret ſeu diſrarare, operam dediſſet. Sexto à ſatu anno flores in eis primùm apparuiſſe ait. Habet eas in uaſis terra repletis, cubitalis tantùm altitudinis: præſtaret autem triũ dodrantum altitudinẽ eſſe. Fructus ei ferunt, non tamen quotannis, tales tantosq;, quales quantiq; ex Italia nobis mittũtur. Autumno antequam pruina ulla ingruat, in cellã tepidam eas reponit; & per hyemẽ bis ferè per menſem, aquã non nimis frigidã radicibus affundit. Sub dio rurſus exponit Aprili medio, aut potius initio Maii. De citrorum cultu louinianus Pontanus libros 2. carmine condidit.

Citrum Romanum, O.

Limonum (ut uocant) arbuſculæ aliquot, Vu.

Arantiorum arborum, ut uocant, arbuſculæ aliquot, Vu.

Arantia poma Baſileæ in uno alteróue horto numeroſos fructus ferunt, Limones uerò nullos.

Citrus (inquit Nic. Monardus Hiſpalenſis medicus in libello De Aurantiis) humilis eſt arbor, (uel potius arbuſtũ,) omni tempore pomifera, ſemper prægnans fœcundaq;, ut trium annorum fructum habeat. flores emittit iucundiſsimos, pomum oblongum, interdum rotundum, aliquantulùm rugoſum, colore aureũ, odore gratum. Foliũ ei lauri, aculei acuti & rigidi. apud Medos & Perſas imprimis frequens: deinde Palladii diligentia in Italiam translata fuit. Poſtea uerò in Hiſpania in uſum deuenit, ut nemora & campos occuparet. Magna hominum cura ex acri (acido) dulcem cibum fieri docuit. Huius pomis olim non ueſcebantur, ſed propter odorẽ tantùm & medicamenta erat in uſu: inculta nimirum adhuc arbore peramaros & aceoſos fructus proferente. Poſtea (ut Conſtantinus Cæſar tradit) hominũ cura, ouillo lacte ſemina, priuſquã ponerentur, maduerũt: & ſic ad dulcedinem mutata eſt pars interior edulis, cortex amaritudinẽ ſuam retinuit. Inſitionis etiam cauſa ad diuerſas formas peruenit. nam in Malo Punica inſerta, ut agricultores docent, in rubrum colorem & diuerſam formam abit. Videntur enatq; Aurantiq;, &c. ſiue ab auricolore dictæ, ſiue Arantiæ ab oppido. Sic & alia citriorum genera inſitione multiplicata ſunt. unde reperias tot genera limonum, & alia, quæ nec citro, nec limonibus conueniunt: quemadmodũ Zamboas, Torongas, Limas, Limones, (Nebriſſenſis uocat Cidras, Naranias, Toronias, Limas, Limones,) quæ omnia nec priſci cognouerunt. Sic magnificato inſitionis uſu Aurantiarũ plura ſunt genera: nam aliquę ſic habent corticẽ dulcem, ut totę comedi poſſint: aliq; autem in uno pomo duo genera botrorum (acinorũ) habent. aliq; uerò abſq; ſemine ſunt. quanta autem diuerſitas ſaporum in eis deguſtetur, cõmuni relinquo iudicio. Citrus arbor in Aurantio inſerta ad magnam proceritatem prouenit: Aurantius uerò in Citro, in tam humilem formam, ut magnitudinem unius cubiti Aurantius non excedat. Concludimus igitur Aurantias inſitione ad nos deueniſſe, ueteribus ignotas: niſi fortè commemorati ab Auicenna citranguli in Commentario De uirtutibus cordis, & libro primo de urinis, & libro 7. de antidotis, (ſicut & à Meſue in oleo de pomis citranguli,) Aurantiæ fuerint. Hæc Monardus. Citrium in noſtris regionibus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 530 sur 645

ad pondus librarum decem quandoq; peruenit, licet rarò, Cardanus Mediolanensis.

Citrago. Lege Melissa.

Citrullus. Vide Cucumis.

Cl.

Clematis Flammula quibusdam, in Galliæ Narbonensis Italiæq; sepibus ubiq; obuia, uiti syluestri causticæ apud nos nascenti omnino cognata. AE. Duas eius species habet C. unam albo, alteram rubro flore.

Clematis Aegyptia, syluestris flore cœruleo passim: hortensis purpureo, G. transtuli autem purpureum è Sabaudiæ circa Lausannam hortis Tigurum. Vulgò Vinca peruinca. Stryt.

Clinopodium uel Polycnemum, cognata Origano herba, floribus per uerticillos digestis, ita ut in summo etiam uerticillus unus, tanquam rotundum in lecti pede (seu fulcro) capitulum extet, G. Sponte circa sæpes & fruteta nascitur, herba odorata, sed minus quam Origanum, magis uerò astringens, oblongior, &c. Alii pulegii petræi speciem quandam Clinopodium faciunt.

Clinopodium Dodonæi: quod aliqui Marum existimarunt, herba est Sampsucho cognata, nobis ignota: alibi etiam peregrina, & in hortis tantùm uisa, iisq; perpaucis.

Clymenum utrunq;, G. Braunwurtz oder Nachtschatt/weiß vnd Braun. Alterum nodos ceu scrophulas in radice habet, quod marem dixerim: alterum iis caret, & semper in aquosis nascitur: idq; fœmina uidetur. Sed alii aliud Clymenum faciunt. Vide Rhus Plinii. Clymenum siue Siciliana Plinii K.

Cn.

Cnecus uel Cnicus, uulgò Cartamus, G. R. Argentinæ puto & alibi agri pleni conseruntur, propter florem tincturis aptum.

Cnecus uel Atractylis syluestris, ut quidam uocant, Carduus benedictus, in plerisq; apud nos hortis colitur, propter magnum & multiplicem eius in remediis usum, ne uulgò quidem incognitum. Incultus ubi nascatur, nescio.

Co.

Coccygria, fortè Barba Iouis Plinii. Vide suprà in B.

Cochlearia uulgò dicta herba, Löffelkraut/ (ut scribit Dodonæus) habet initio folia lata & spissa, modicè caua instar parui cochlearis, & interdum anguloſa instar rumicis minoris, quē Romanum cognominant, dura. Caules dodrantales. Flosculi albi in summis coliculis secundum longitudinem eorum nascuntur. semen paruum, rubicundum, in siliquis paruis. radix fibrosa. Crescit in multis locis Hollandiæ, Frisiæ & finitimarum regionum propè sæpes & in pratis. Brabanti in hortis serunt. Videtur autem esse Britannica Plinio memorata: aliis Telephiū. uires quidem utriusq; repræsentat. Calida & sicca est herba, sapore acri ut nasturtium ferè. Magnus ipsius ad stomacaccen usus est apud Hollandos & Frisios. Hæc ille.

Codianum uel Codiaminū, bulbus syluester quidam, flore Codii C. id est, Campanulæ, calathi ūe specie, magno, luteo, cauo, oblongo. Gål Mertzenblümen. G. Martio mense in lætioribus pratis splendet apud nos uulgaris.

Colchicum, Hermodactylus Arabum, quo prata humida nusquam non abundant, autumno florem croci producit nudum, & nullis omnino foliis: quæ per æstatem, sicut & semen in folliculis, habuerat.

Colocasia. Vide Aron Aegyptium.

Colus Iouis, O. Apud Dioscoridem tum alteri Verbenacæ, tum Polycnemo, hæc nomenclatura tribuitur: nam Colus rustica, Atractylis est.

Colutea Theophrasti secundum aliquos: Sena syluestris quibusdam, non rectè. arbusti genus, foliis ut Pelecinus ferè: semine in folliculis inanibus: unde Germanice quidam Verbürte Küchle nuncupant. O. G. R. Vu. C. Facilè è semine prouenit, & cœlum nostrū bene fert: quatuor aut quinq; cubitos altā uidi. Con-

Con.

Conſiligo, Enneaphyllon, Diapyron, Pulmonaria Vegetii, Ellebori nigri ſpecies Leüßkraut/Fürkraut/Teüffelskraut/Wolffszan. Itali quidam non rectè Elleborinen uocant. O.G.K. circa Baſileam & alibi ſponte naſcitur, locis apricis ac lapidoſis. Tres aut quatuor annos ſtirpē unam durare puto, flores & fructus ferre ſecundo. Proſeminat ſeſe ſponte. Matthioli de Conſiligine coniectura uana eſt.

Conſolida regalis. Vide Delphinium.

Conuoluulus maior. G. Naſcitur circa ſæpes & frutices, ubi aqua ſubeſt.

Conuoluulus minor, Helxine ciſſampelus, ubiq; in aruis naſcitur: radiculis quā longiſſimè uagantibus ſicut in litoribus Braſſica marina, cui cognata uidetur.

Conuoluulum peregrinum uel cœruleum uocarim granum Nil Arabum, ut eruditi quidam uiri in Italia nuncupant, Auicennæ: qui tamen Iſatidem quoq; Nil appellat, O.G.AE. Itali quidam uulgò Campanulam laſuram uocant, ni fallor. inueni enim hoc nomen in Catalogo horti C. & aliud, Campanula cœrulea, de qua ſuperius diximus. Genus hoc conuoluuli peregrinum, non floris tantùm colore, ſed aliter etiam à noſtro differre uidetur: folia enim alterius figurę, & hirſuta habet: lactis nihil. ſemen longè uehementius ſapore, tanquam cyclamini, ſi benè recordor. Hoc anno à me ſatum uariè prouenit. In uaſis plantę aliquot, cùm quatuor aut quinque folia protuliſſent, periére, frigore ut coniicio. aliæ infra palmi altitudinem conſtiterunt, ac floruerunt tamen: aliæ altius excreuerunt. Vna in area ad cubitos ferè nouem perti æ ſe circumuoluit: & ſemen initio autumni maturauit. Flores ephemeri ſunt: noctu enim ſe apperiunt (unde florem noctis uulgò quidam in Italia nominant) poſtridie ui ſolis pereunt. Radix ſubeſt parua, fibrata.

Conuoluulo ſimilis herba, ſed minimo flore, ſemine triquetro, guſtu ſubacido & glutinoſo, G. eſt & ſuæ ſpontis paſſim in agris. Schwartz winden/id eſt Conuoluulus niger uulgò à Germanis dicitur. quidam non rectè Orobanchen putant.

Conyza maior locis lapidoſis & in muris mœnium aut foſſarum urbis noſtrę nobis prouenit: fœtidior & inelegantior, quàm ut hortis eam dignemur.

Conyzæ ſpecies tertia, aquatica. G. non diu uiuit in hortis ſiccis.

Conyza Hippocratis, ut quidā nominat. Vide Ambroſia ſuprà, & Cotula infrà.

Conyzæ alpinæ ſpecies, foliis oblongis, ſerratis, G. Bóni/Goldblům auff den alpen. uaccis intacta.

Conyzæ aquaticæ ſpecies, foliis oblongis, ſerratis, G. Stirps una iam quinto (ni fallor) anno, in horto mihi durat, loco umbroſo.

Copia Elegia O. Videtur autem Copia uocabulum eſſe corruptum, pro quo fortè legendum Canna, id eſt Arundo. Sic enim Plinius lib. 16. cap. 36. Eſt & obliqua harundo (inquit) non in excelſitatem naſcens, ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens. ſuauiſſima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam Elegia. Sicille. poſſet & Chamæcalamus appellari, ſicut Chamæbatum dicimus.

Cor.

Corchorus quibuſdam, Apii genus uitioſum, radicibus repens, areas hortorum paſſim replet. cacoſelinon quoddam (ut ita dicam) non Corchorus ueterum, quanquam & ipſe Ocimi ferè folio (ſed ſerrato & oblōgiore) inter olera naſcitur: ſicut & Anagallis, quam al. qui ueterum etiam Corchorum nominabant. Lege ſuprà in Bliti ſylueſtris mentione.

Coriandrum ruſticæ quędam mulierculæ apud nos ſerunt, ad condimentorum uſum. Argentinæ agros eo plenos ſeminari puto. Semina maiora in calidioribus locis fert. Propter fœtorem certè agros magis quam hortos decet. Sylueſtre reperiri Plinius negat. Amatus Luſitanus uerò in aruis & campis circa Anconem ſua ſponte naſci colligíq; ſcribit.

Coris A.K. ſponte in Italia creſcit, Matthiolo teſte.

Cornus mas, Vu. A quibuſdā etiā apud nos plantatur. Frequēs eſt in dumetis inter Metenſiū et Treuirorū urbes. at in locis ad Moſellā et Rhenū fluuios ſitis, et per

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 532 sur 645

Alſatiam in hortis ſeritur uel ſemine uel ſurculo auulſo, Tragus.

Cornus fœmina. Quære Sanguinea uirga.

Coronopus uerus, qui Cornu Cerui nonnullis dicitur, O. G. Italis uulgò herba Stella, pleriſq; Italiæ hortis uulgaris, propter uſum eius in acetariis. Huius & ſylueſtris ſpecies reperitur, foliis multum differentibus, Serpentina quibuſdam dicta. Vtranq; pingit Matthiolus. Leonicenus graminis ſpeciem, quæ Capriola uulgò dicitur (de qua leges infrà in G.) non rectè Coronopum putauit. Herba ſtella Matthioli in Germania inferiore paſſim circa uias naſcitur: ſicut & Coronopus Ruellii. Vterq; pingitur à Dodonæo.

Coronopus uulgaris: & alter Theophraſti, puniceo colore, ſemen continens in ſpinoſis capitulis, alii hanc plantam ad ſecundam ſpeciem Atractylidis referunt, K.

Coronopus quorundam, ranunculo ſpecie ſimilis: ſylueſtris, alba: & alia lutea, quæ pauperibus etiam inter olera recipitur. Hortenſis, flore multiplici, luteo, albo, nam ſimplici utraq; ſylueſtris reperitur, ut alia etiam omnia quæ multiplici in hortis flore placent, ſimplici reperiuntur ſylueſtria.

Corylus. Vide Auellana.

Coſtus hortenſis recentiorum quorundam, uel Menta Græca (aliis Romana, Saracenica,) ſeu corymbifera. Frawenkraut/vnſer Frawen Münz/Zam Heidniſch wundkraut. Viuaciſſima eſt in hortis. G. Alicubi circa Martiam ſyluam, ut non procul Lenzkilcho, in agris compaſcuis, ſylueſtrem naſci aiunt.

Cotinus Plinii, AE.

Cotonea. Vide Mala Cydonia.

Cotula. Vide Parthenium.

Cotula (fortè Conyza) fœtida Hippocratis, neſcio in cuius horti Catalogo reperi. Ea aut cognata, Senecioni ferè ſimilis, pinguis tactu, (Artemiſiis, ut quidã cõiiciunt, adnumeranda: ego potius Conyzis adſcripſerim,) in ſylua Vuettingenſi prope Badam noſtram abundè naſcitur.

Cotyledon C.

Cr.

Crithmus uel Batis, AE. C. Vu. Non facilè nec diu noſtrum cœlum fert: facilè in hortis Italiæ, quanquam nobis & alpibus uicinæ, ut Lucarni alibiq;, in multos annos durans. debet autem ſub hyemem fimo equino alióue tegi. De cultu eius plura leges in epiſtola Hier. Maſſarii ad me, huic libello præfixa. Batis hortenſiana uocatur à Plinio.

Crithmus marinus, C. & Rurpodius, in uaſe G. non maturuit. Creſcit copioſè in litoribus Hiſpaniæ, Galliæ & Angliæ, Dodonæo teſte.

Crocus R. G. Optimus colitur apud Valleſianos noſtros circa Sedunum, et uenditur uicinis. Bulbi eius pangi debent circa diui Bartolomæi diem, trium digitorum interuallo. Tertio quoq; anno Martio menſe, plantæ integræ euulſæ reponuntur uſq; ad diui Bartolomæi diem, ut mediocriter ſiccentur: & tum rurſus terræ mãdentur, atq; ita deinceps. Folia per æſtatem latent, hyeme apparent.

Crocus ſylueſtris, flore candido, pulchro, proſiliente ſub finem Februarii. K.

Crocus montanus ſiue alpinus A. Floret (inquit A.) in horto meo, ſed nulla unquam protulit ſemina, quæ ubi ſponte naſcitur in montibus profert. Leffrat quidam alpium incolæ nominant. Triplex eſt, coloris tantùm differentia: cãdidus, puniceus, & ex utroq; mixtus. Viret etiam in meo horto, è montibus circa Curiam à Ioanne Fabricio uiro doctiſſimo hoc anno primùm ad me miſſus, foliis graminis, anguſtioribus.

Croci Zizania, bulbus quidam nuper cum croco è Valleſia ad me miſſus. ſuperficies, ut etiam croci, magnis interuallis latet, & redit, G.

Cruciata R. Gentianæ puto ſpeciem intelligens, nam & alia Galio cognata, paſſim communis herba, eodem nomine dicitur.

Cu.

Cucumis, G. Lege Melopepones, & Pepones.

Cucumeres albi, Vu.

Cucumis citrullus uel citreolus, Vu. Apud nos uix matureſcit: difficilius opinor quàm Cucumis.

Cucumis erraticus uel aſininus, O.G.R. Facile naſcitur durâtque in noſtro etiam cœlo: & ſparſis per maturitatem ſeminibus, quæ rupto pericarpio eiaculari ſolet, ſeſe reſtaurat.

Cucurbita, G. Sylueſtris hæc ſpecies non reperitur, quod ſciam: nam Colocynthis dicta, Cucurbita ſylueſtris (neſcio ubi ſponte naſcens, niſi in Græcia forte) eſt, ui & ſpecie plurimùm differens.

Cucurbitæ, quam Zucca marina Itali uocant, ſpecies, O. hanc eſſe puto quam Indicam aliqui cognominant, quæ in noſtris etiam hortis pulchre prouenit. De tribus Cucurbitarum generibus, oblonga, marina & ſylueſtri, lege Cardanum De uarietate lib. 6. cap. 23.

Cuminum ſylueſtre, quære in Delphinio:

Cupreſſus. Vide Cypreſſus.

Cy.

Cyanus cœruleus, puniceus, albus, (qui in aruis paſſim emicat, ſed cœruleus tantùm) G. & in pleriſq; regionis noſtræ hortis. Annua eſt herba, & reſtibili fœcunditate ſeipſam propagans.

Cyanus exoticus, pulcher, K. ſentiens nimirum de Cyano montano noſtro.

Cyanus montanus uel ſyluaticus G. Ae. In Albio monte nobis imminente ſylueſtris exilit, in hortos translatus longo tempore perennat. Apud Germanos quidem inferiores ſolet in hortis ſeri.

Cyclaminus naſcitur copioſe montanis locis, iuxta pedes montium prope Riuarium lacum, in ſaxis etiam: ut circa Vueſam, Vualleſtadium, Feldekircum, & locis arenoſis Curiam uerſus circa Rhenũ, et alibi. Ea ſpecies foliis eſt ſubrotundis. In hortis plantata diutiſſime durat, uere & autumno florens ſuauiſſimi odoris purpureis ſeu coloſſinis floribus. Audio & albo flore circa Neocomũ Sabaudię reperiri.

Cyclamini ſpecies duæ, prædicta, & alia foliis angulosis, cucumeraceis fere, F. Amicus quidam in Italia Cyclaminum folio quadrato ſibi uiſam nobis retulit. Radicum aliæ breues, & mâlum, id eſt, orbem radicis, prope ſuperficiem habent; aliæ oblongæ malo in fine adnexo: quę itidem ſpecies in Italia reperitur.

Cyclamini ſpeciem habeo, radice inſtar capitis arietis, C.

Cydonia mala, require in M.

Cynogloſſus Italica, O. & Baſileę in horto Zuuinggeri. Vulgaris quidem circa urbem noſtram locis fere arenoſis non deeſt.

Cynogloſſus mõtana à quibuſdam nominatur: Telephium ab eruditis nõnullis exiſtimatum: floribus oblongis, luteis, cauis, &c. Romæ frequens eſſe audio, à Græcis edi. Aliqui (ni fallor) pro Cerinthe oſtendunt. Magna & oblonga folia habet antequam cauleſcat. Hanc in horto alit Chr. Piperinus meus in agro Bernenſi, è montibus circa Dunum (puto) allatam. Naſcitur & Romæ in monte Palatino: item in mõtibus inter Dreſdam & Miſenã. Eruditi quidã Telephiũ Dioſc. interpretantur.

Cynorrhodon lilium. Lege inter Lilia.

Cyperella Cordi, G. paſſim in pratis humidis & circa foſſas exilit: Pſeudocyperi ſpecies pumila, foliis hirſutis: floſculis luteolis. Itali quidam Luciolam hanc uocant, alii forte aliam.

Cyperus longus, O.G. Hunc ſponte natũ reperiri audio in pratis humidioribus circa Rapperſuillam oppidum ad lacum Tigurinum noſtrum. Flos Agalochũ fere olet. Iam diu in hortulo meo durat. Semen nullũ aut inutile habere puto. Longus et rotundus (qui rarior eſt, ex Italia puto allatus,) O.R.K.C. Pſeudocyperus uerũ undiquaq; æmulatur, ſed odore caret, nuſquam non in aquaticis apud nos obuius.

Cypreſſus uel Cupreſſus, A. Vu. C. Rurpodius. E ſemine mihi quoq; orta, ad dodrantalem longitudinem, hyeme quanquam in uaſe in cella uinaria repoſito, inte-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 534 sur 645

rijt. Lutecię in hortis quibuſdam, Bellonij cura, uiuit.

Cytiſus ſuffrutex lignoſus, uel Cytiſus minor (nam maior in Italia naſcitur) è colle prope Scaphuſiam (id oppidum illuſtre Heluetiorum eſt ad Rhenum) mihi tranſplantatus hoc anno, pulchre uiret. Idem è ſemine mihi prouenit, quod Petrus Bellonius miſit, & in uaſe per hyemem ſeruatus, altero iam anno durat: noſtrate candidior, hirſutiorq́, & (ut apparet) procerior futurus. Hyeme folia amittit.

Da.

Damaſonium. Lege Aliſma.

Daphnoides. K.

Daphnoides Dodonæi, quæ circa Lemanum lacum ſponte naſcitur, foliis Laurifere, minoribus, craſſis, C.

Daucus Creticus R. F. In Italia monte Baldo ſponte naſci audio.

Daucus quidam paluſtris, liquore lacteo reſinoſo turgens, radice amara, G. In pratis quibuſdam paluſtribus ſuæ ſpontis eſt, ut circa lacum Felium apud nos. alibi uidere non memini.

De.

Delphinij tres ſpecies, O. ſic autem eum uocare puto (ſicut & Cordus primùm, deinde Dodonæus, & alij quidam uocarunt) Conſolidam regalem uulgò dictam, quam Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridis putârim. cuius apud nos in hortis genera quatuor reperiuntur, ſylueſtre, ſcilicet uulgare, quod in aruis naſcitur, cœruleo flore: & alterum rarius, candido: tertium, roſeo: & quartum undiquaque maius, procerum, magnis floribus, in magna & oblonga quaſi ſpica. Ritter ſporen uulgò nominant. Aconiti etiam genus floribus cœruleis, ſimile alioqui Lycoctono luteo, Bernenſes noſtri uocant groß Bergritterſporen.

Dentelaria noſtra, quę dentium dolori medetur: flores habet ſubcœruleos, qui illicò in pappos ſoluuntur. herbæ ſapor eſt acris, G. Sponte collibus ſiccis, ſaxoſis & apricis emicat. Conyzoides quædam herba eſt, quam pinxi & deſcripſi inter quinque iſtas ſtirpes, Cordi Deſcriptionibus plantarũ ſubnexas. Dentelaria autẽ Monſpelij dicta, et alio nomine Flammula à ui cauterij, alia quędã eſt (Flammulas quidẽ alij alias herbas appellant) quã nõ ipſis dentibus, ſed carpo admouẽt, ut audio. Huius coliculũ dũ hæc ſcriberẽ, digitos octo altum uidi, aridũ, ſex per interualla foliis, ſimplicib. digitũ latis, tres longis, ſapore dulci cũ acrimonia. Habeo & ſemen longi uſculũ, tunica fuſca tectũ, intus ſubruffũ, una parte acuminatũ, nullo eximio ſapore.

Dentelaria alia, (Irio quibuſdam ſeu Eryſimon putata) in Italia ut audio, ſic dicta, quòd ſiliquulas ferè dentibus ſimiles toto caule emittat, modicè inflexas, G. Pedalis aut cubitalis eſt herba, annua, foliis diſſectis, floſculis luteis, guſtu acerrimo, ſinapi cognata.

Di.

Dictamnus uera ſeritur in Italiæ hortis, ſeminibus è Creta allatis.

Dictamni loco uſurpata hactenus planta, Pſeudodictamni, Fraxinella Italis: hoc enim nomen magis ei quàm Lilio cõuallium cõuenit.) R. G. K. C. Rurpodius Chamæmeliam, hoc eſt, Fraxinum pumilam, Græcè dixerim. Hanc aliquoties è ſemine (quod rotundum, atrum, ſplendidumq́ habet) fruſtrà prodituram expectaui: immaturiore forſan. hoc anno enim plantæ quatuor è ſemine mihi prognatæ, uiuunt. Diu & pertinaciter radix in hortis durat, etiã neglecta & nuda aliqua ex parte. Vidi Argentinæ in horto quodã ante annos quatuordecim, ubi etiamnũ durat eadem planta, & flores fructusq́ fert. Naſcitur in collibus quibuſdam ſaxoſis prope Scaphuſiam (ubi & Cytiſus) inde in hortum meum tranſtuli. Weyſſer diptam.

Digitalis Fuchſij, floribus luteis uel pallidis, maior & minor. Maiori quidẽ flos minor eſt, & magis albicans: minori, maior, magisq́ luteus, G. Eadẽ purpureo flore O. G. Aralda Bononiæ uocatur, cum eulogio chi tutte piage ſalda, i. quæ omnes plagas conſolidat. Vulgò Spitz wundkraut. Locis ſaxoſis & montanis naſcuntur: purpurea nobis ſuæ ſpontis deeſt, circa Coloniam (ut ferunt) abundat.

Dioſpyros dicta ab eruditis quibuſdam arbuſcula, locis montanis ad nos prouenit, ut in Albio è regione ſtatim urbis noſtræ: foliis ferme Roſæ, uenoſis, fructu rubente, umbilicato, magnitudine & figura Ceraſi, per maturitatem ad ſubcœruleum

ruleum primùm, deinde nigrum colorem tendente: floribus albis: cubitos alta quatuor aut quinq;, quanquam etiam ad octo cubitos proceram uidi, trunco non crassiore baculo. Circa Riuarium lacũ Pyra S. Ioannis uocant, Bernenses Flúbiren, quòd locis saxosis gaudeat. Hanc euulsam aliquando in horto plantare frustrà conatus sum. E semine aut teneriore planta forsan melius succedet. Species duæ sunt, una foliis obtusis, altera acuminatis. Vtraq; in hortulo nuper mihi plantata spem aliquam suæ durationis facit. Vide infrà in Sorbis. Videtur enim ad Sorborum aut Mespilorum genus pertinere.

Dipsacus satiuus, aculeis echinorum sursum uersis, G. Huius quilanas expoliunt alicubi agros plenos serunt. Syluestris, cuius capitulorum aculei deorsum spectant, passim obuius est: sicut & species minor paruis globosisq; echinis.

Do.

Doria, si bene memini, uulgò dicta in prouincia, D. Vide Panaces chironium.

Doronicũ, R. K. G. Ae. Hoc è summis alpibus bis aut ter in hortulum transtuli, ubi per duos aut tres annos plantatũ uixit & floruit. Circa Monspeliũ memini etiã in planicie reperire, nescio an omninò idem, an potius Romanũ cognominatum.

Doronicum Romanum, F. duplex, A. prædictum scilicet, & tertium quoddam à Romano diuersum, foliis angulosis, radice ad scorpii similitudinem accedente, magis quàm in aliis duabus speciebus. non tamen idcircò Aconitum esse potest, ut quidam putauerunt, uel hæc uel alia Doronici species: cùm radices omnium longe dulcissimæ, & homini saluberrimę sint. Alpino quidem etiam rupicaprę suauissime uescuntur: unde & nomen apud Heluetios Gemsenwurtz. Nuper speciem Doronici pulcherrimam, plurimis in radice per interualla ceu scorpionibus admirabilem Franciscus Calceolarius totius rei herbariæ longè peritissimus, Veronæ ad Campanam auream pharmacopola, depictam ad me misit: eamq; in horto se alere scripsit.

Dorycnium à quibusdam falsò dictum, circa Monspelium in litore nascitur, flosculis albis, suffrutex astringens, &c. G. Eius planta una duos aut tres annos in hortulo nostro durauit, & semina probè maturauit. Benè fert hyemes. Argentinę etiam in horto D. pulchrè prouenit.

Dorycnium Odi falsum, Ae. Aliqui suffruticem quendam montanum (uitis Idęę speciem puto) pro Dorycnio habent: Cordus Halicaccabum peregrinum à nonnullis dictum: neutrum probo.

Dr.

Draba uel Arabis Dodonęi, Thlaspi creticũ quibusdam, C. Lege etiã Tarchon.

Draco hortensis seu acetarius, Vide Tarchon.

Dracunculus, Dracontiũ, Serpentaria, O. C. G. Species duæ, F. In Germania sylstrem inueniri non puto. Species altera, Venetiis in horto Maphei de Mapheis medici.

Dryopteris, Adianto ferè cognata herba, G. In colle lapidoso ad Badam nostram sponte prouenit.

Dulcichini siue Trasi, K. G. Leuschnerus. Flores non ferunt, neq; caulẽ: sed folia tantùm Caricis, seu Calamagrostis: radices geniculatæ, & ceu paruulę quędam nuces (nucleo et crusta constantes molliori) ac seminũ loco sunt: eæq; seruntur in Italia, ut circa Veronam, loco arenoso et ubi humoris aliquid subest, lętius crescere putârim. Minores & suę spontis in Africa proueniũt, ubi Hab alzelim uocantur. Aliqui in Italia luncum auellanam uocant: quem Amatus Lusitanus Venetiis uendi scribit ex Aethiopia aduectum. Græcè Schœnocaryon nomen finxerim, &c.

Dulcis radix communis, Glycyrrhiza, R. Ae. Nascitur & in nostro hortulo: in quo duobus aut tribus annis absq; flore & fructu caulem edidit tricubitalem ferè, quarto primùm anno flosculos & siliquas ostendit. Hæc cùm scriberem ad cubitos quatuor excreuerat, decẽ aut pluribus (aliquot enim resecueram) ab una radice caulibus, sub finem Iunii mensis. neq; dum tamen flores ostendebat. Prouenit autem primùm plantata radice, quæ inter alias à mercatoribus allatas, ceu uegetior electa

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 536 sur 645

fuerat. Folia tactu glutinosa sunt, & leuiter subolent nescio quid aromatici, Calami fere, sub noctem præsertim: quo tempore folia omnia demittuntur, interdiu uerò surriguntur. Glycyrrhiza (inquit Fuchsius) multa, nec ignaua, aliquot Germaniæ nostræ locis, Pabenbergensi præsertim agro, producitur. Et hodie nusquã ferè non seritur in hortis. his quæ semel comprehenderit tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam possit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat. Audio & Fullaci in Carinthia prouenire: & illic etiam ut in Franconia Bambergæ, in agris colli: tertio aut quarto quoque anno effodi, hoc modo: sulcus longus, nempe per totum agrum ducitur, duos ferè pedes latus: profundus tres aut quatuor dodrantes. sic maiores radices eximunt, relinquunt minores. Glycyrrhiza Italica, ad Dioscoridis descriptionem melius accedens, O. & C. à quo etiam aridam cũ fructu echinato missam accepi. Glycyrrhiza syluestris, Ae. ea herba puto, quã Dodonæus libro 2. pagina 36. iconum suarum pro Hedysaro pingit: quæ apud nos suæ sponte reperitur herba. aliud quidem, idque uerum Hedysarum, eiusdem libri pag. 367 exhibet. Ec.

Echinopus, G. A. Didymus Obrecht. Sic autem appello genus Cardui, quem aliqui Spinam albam, alii Crocodilium uocant, ni fallor: flore cœruleo in globũ collecto & echini instar rotundo aculeatoq; capitulo, &c. Aliqui Germanice **Junckfrawen diſtel** appellant. Bellonius alium, ut uidetur, echinopodem, in Græcia hodieq; dictum, nouit.

Echium, R. Circa urbem nostram in fabulosis abunde nascitur.

Egani uel Thani arbores (ut Montanus appellat) similes ligno Guaiaco: septem uel octo in horto Vu. sentit autem forte de Laburno nostro.

El

Elaphoboscum. Vide Bupleurum.

Elleborine O. R. C. qui omnes puto Consiliginẽ nostrã hoc nomine intelligũt, quã Dodonæus Pseudoelleborũ uocat. Vide supra Consiligo. In catalogo quidem horti, K. Elleborinen aliam à Consiligine inuenio: quam & Sesamoides nuncupat.

Ellebori quatuor species, F.

Elleborus albus, R. O. G. K. Vide infrà in Gentiana.

Elleborus niger uulgaris, (in collibus & mõtibus nostris sponte,) O. G. Eũ qui circa Larium lacũ in collibus nascitur, flore magno, purpureo, &c. foliis albioribus quã noster sit, ut fœmina uideri possit, nam et minus uehemẽs est: noster uerò, mas. cum Dioscoridis descriptione conuenientem Venetiis in horto uidisse memini. Is nimirum est Elleborus niger uerus in horto, K. At qui à Dodonæo uerus creditur Elleborus niger, de quo dixi suprà Astrantiæ nigræ nomine, toto genere ab Elleboris omnibus differt.

Ellebori nigri species (ut aliquibus placet, propter radicis in figura simul & uiribus similitudinem. nam folia Abrotoni sunt flos Ranunculi, sed multò maior) ueteribus indicta: quanquam aliqui Sesamoides faciunt, G. Est qui Consiliginem esse somniet. Vide supra in Buphthalmo. Quidam pro Sesamoide accipiunt, ne illi quidem recte. Nos Elleboraſtrum nigrum appellabimus, donec aptius aut uerius nomen indicauerit alius. In hortis diutissime durat: floret Martio. Sponte nascitur in Vallelia inter S. Mauricii oppidum & Sedunum: propius quidem illud.

Elleboraſtrum nigrum.

Endiuia. Vide Intybum.

Ephemerum R. Colchicum nimirum, quo prata nostra humidiora abundant: nisi Lilium conuallium intelligat, de quo leges infrà.

Er

Erino cognata herba, ut uidetur, uel Lactoridi, Militariue: Esula dulcis Trago, G. Reperitur circa pedes montium locis humidis: radicibus geniculatis, ideoq; uiuacissimis.

Eruca, O. propriè dicta flore albo, quæ perit quotannis, & altera luteo flore, uiuax in hortis, anguſtioribus foliis, Erysimon hortense puto, G. Syluestris Eruca ab horten-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 537 sur 645

hortensi genere differre uidetur: Erysimō nonitē. Crescit hoc Bernę circa urbis muros, & in ruderibus, (& Lutetiæ similiter,) diuersum ab Erysimo Tragi uel Dodonæi, qui Verbenam fœminam à quibusdam non rectè dictam, cum sinapis syluestris potius genus sit, pro Erysimo exhibent: item à Matthioli Erysimo, qui herbā S. Barbaræ uulgò dictam, pro eo pingere uidetur.

Eruca agrestis passim in nostris uitibus crescit, folio satiuæ simili, strictiore tamē & minore, flore luteo, quæ prçsertim circa Calendas Iunii erumpere uidetur è terra: nam alio tempore uix reperitur: eius enim semē diutissimè in terra asseruatur priusquam germinet, Carolus Stephanus.

Eruum. Lege Orobus.

Eryngii duo genera, R. C. quorum alterum marinum esse coniicio: alterum medi terraneum, hoc est, procul à mari nasci solitum, quod circa Basileam plano & aspero solo abundat.

Eryngium Aëtii, AE.

Eryngium cœruleum O. marinum flore cœruleo, O. K. D.

Eryngium alpinum, in montibus ditionis Bernensium Heluetiorum, foliis ferè rotundis, serrato ambitu, non aculeatis: flore ceu Cardui pulcherrimè cœruleo. Edler diſtel. Huius ad me allatas radices aliquas plantaui in horto: quæ primo anno folia tantùm produxere: secundo, etiam caulem cum flore, sed imperfectè. In horto A. semen maturarunt. Tertio mihi perierunt.

Erysimum. Lege Eruca.

Erythrodanum. Vide Rubia.

Es.

Esula dulcis. Lege in Erino.

Esula maior R. foliis oleæ ferè, maioribus. duos aut tres annos durat, G. in collibus quibusdam asperis, ut circa Scaphusiam & Basileam crescit.

Eu.

Euonymus illa quę passim in sepibus apud nos crescit, pecori tamen & capris nō letalis ut audio, G. C. Aliam eius speciem propè Genuam nasci, quę ad Dioscoridis descriptionem magis accedat, Pet. Bellonius mihi retulit.

Eupatorium Dioscoridis & aliorum Græcorum, hoc est, Agrimonia uulgò dicta, ut passim circa nemora nascitur, ita in hortos transfertur facilè: sed nō diu durat.

Eupatorium Mesuæ, O. R. puto autem eos Gratiolam Italis dictam intelligere, ex Val. Cordi sententia. Eam nos quoq; è palustribus ripis expatiantis lacus nostri in hortum transtulimus semel atq; iterum: sed parum durauit, quòd aquam subesse desideret. Alii Eupatorium Mesuę interpretantur herbam quandam odoratam, Costo hortensi cognatam. Vide in Agerato.

Eupatorium Auicennæ, ut quidam cognominant, nescio quam rectè: locis aquosis prouenit, fruticosum. idem in hortis quanquam sicco solo plantatum, aliquot annis durat.

Fa.

Fabæ albæ, rubeæ, R.

Faba inuersa. Vide Anacampseros.

Fabago arbor, Bellonii cura Lutecię iam crescit. sic autem nominat Lotum fortè, quæ alio nomine Faba Syriaca dicitur.

Fagus G.

Fagus sepium à Germanis dicta, Vlmo opinor quā Fago magis cognata: Carpinus (ni fallor) ab Italis uulgò. nam Plinii Carpinus species est Aceris.

Fe.

Ferrum equinum, Italis uulgò, Ferro de Cauallo, C. Rurpodius. Sic Itali uocant herbam, cuius semen seu siliqua soleam equi ferream præ se fert. Medicę speciem esse putant aliqui.

Ferula C. A. K. Semen ex Italia adfertur, ubi sponte nasci puto in montibus, prę-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 538 sur 645

sertim Apuliæ. Herba similis est Libanotidi à quibusdam eruditis existimatæ, foliis similiter multifidis, &c. sed minor, & sapore foliorum differt: nec non odore radicis, quo Libanotis planè thus refert, ut Argentinæ mihi affirmauit Massarius. Plurimis annis in hortis durat. G Argentinæ quidem in horto quodam ultra annũ quartumdecimum nunc uiuit huius generis herba: quæ ferulá ne sit, an Libanotis, aut eius species, inquirendum diligentius. Ego Libanotidem potius quam Ferulam esse puto, quæ Argentinæ & nostro in horto nascitur. Libanotidis quidem ferulaceæ species duæ à Dioscoride traduntur: nec dubito quin etiam plures sint.

Ferulago ab Italis quibusdam dicta, ex semine nuper apparere mihi cœpit.

Fi.

Ficus, G. ad quadraginta, Vu. Pereunt apud nos hyeme non rarò, præsertim minores adhuc, nec quatuor aut quinq; cubitis proceriores. has in fine autumni in scrobe iuxta radicem facta, obrui terra tutius est: sic enim & contra frigus munientur, & plures maioresq; fructus ferent. Verno tempore rursus attolluntur, initio Aprilis maximè in nostro cœlo. Sic curata ficus mea, quanquam loco umbroso, multos tamen grandes & succi plenos fructus partim Augusto, partim Septembri protulit: deinde transplantata, deterius iam habet. Initio cùm nõ obruissem terra, superficiem perdidit. Argentinæ in quibusdam hortis paulò post solstitium fructificare incipiunt, perguntq; usq; ad autumnum. audio & biferas ibidem esse interdũ, ita ut & media æstate, & rursus autumno maturent fructus: interdum alterius duntaxat temporis fructũ perficiant. Grossi uel primi fructus apud nos decidere solent: sequentes uerò maturescere. Ficus è semine nunquam aut uix oriri uidetur, Scaligero teste.

Ficus Indica, quam aliqui ridiculè Opuntiam nominant, G K. Rurpodius. Mihi quidem è foliis tribus uno ad mediam, uel amplius, partem terræ inserto in uase, mox foliis aucta est. Vuoisselo Vratislauiæ è semine prodiit, anno secundo demũ ut audio: alius è semine facilè nasci mihi narrauit. Folia tria ex Italia mihi attulerat Anso Korstam uir bonus et simplicium medicamentorum periussimus ex his intra mensem ferè, alia plura enata sunt, Maio mense, hæc postea uase in cellam tepidam (hypocaustum non calefieri solitum, sed calido contiguum) repositio, sub finem hyemis æruginosis quibusdam maculis notari, & putrescere (uel potius contabescere, & in aquam ceu hydropica, nullo ut putrida solent fœtore) cœperunt: fortè quia semel ac iterum aqua aspersa fuerant. Partibus autem tabidis à me recisis, reliqua remanserunt: & noua pullularunt. At hyeme altera, cùm septendecim foliis constaret, deciderunt omnia, infimo tantùm relicto: cuius itidẽ pars tabescere incipiebat: qua resecta, Maio mense demùm nuper quatuor alia folia eruperunt: quæ unà cum infimo, iam infirmato, ne proxima hyeme mihi pereant, metuo. Non solùm quidem folia, sed etiam partes eorum terræ mandatas comprehendere atq; crescere, dimidio uno (cuius partem mediam putrescentem resecueram) plantato, didici. In Italia & calidioribus Galliæ locis felicius crescit, & hyeme etiam in hortis sub dio relinquitur: sed undiq; stupis inuolutam induunt, et rigatione abstinent. In Gallia Cisalpina nõ fructificat, ut audio, ne Patauii quidem aut Ferrariæ. Calidioribus uerò locis, Romæ, alibiq;, & in Græcia, fructum perficit: quem aiunt longum esse digitos fermè octo, graui quodam odore, Mandragoræ ferè: non edi, & si edatur, urinam cruentam ducere. dulcem esse puto, & inde Ficus nomen impositum. Folio dissecto multus & tenacissimus humor emanat, instar albi liquoris oui: quem ulceribus antiquis utiliter adhiberi aiunt. Ineptè aliqui Carduum Indicum uocant, propter spinularum in foliis ceu penicillos. Hyeme superiori cum diuersis in locis Germaniæ hanc plantam seruare aliqui conarentur, in cellis uinariis nimirum, omnibus (ut audio) periit. Arboresci tandem: in Italia ad quinq; cubitos altam se uidisse aliqui mihi retulerunt. & folium infimum temoris ferè crassitudine. Tota enim planta foliis constat, ita ut è singulis singula binaue nascantur: idq; è margine duntaxat, siue summo, siue ad latus. Retulit mihi quidam uisam sibi Monspelii hanc plantam tres cubitos

cubitos altam, cum fructu maturo, quē de foliis promat ex aliquo penicillorū meatu. Septimo aut octauo anno fructum profert, qui matureſcit autumno dodrantalis ferè, uerrucoſus ut Cucumis uel Pomum mirabile: cui etiam colore ferè ſimilis eſt in maturitate, ut ſcribit Carolus Cluſius: qui coniicit hoc eſſe Euphorbium quod Io. Leo in deſcriptione Africę deſcribit: id quod cōſiderandum eſt diligentius. Cardanus De uarietate lib. 13. cap. 67. Ficum Indicam (inquit) Mexicani, apud quos frequens eſt, uocant Nuchtli, arborem nopal. Indi autem inſulę Hiſpanæ arborem uocant & fructum Tunas. aliqui etiam Pithaiam huic generi (ceu ſpeciem alteram) adnumerant. Granorum quæ fructibus illis continentur, ad ſericum tingendum uſus eſt. Refrigerant hi fructus: ſucco quoq; foliorum pro aqua utuntur. &c.

Filipendula, Oenanthe. G. O. Pratis humidis gaudet. In hortis ad biennium durare puto ſingulas plantas, ſed ſparſis ſeminibus reſtaurare ſe niſi in riguis non facilè poteſt. φιλιπένδυλα etiam à Nic. Myrepſo ſcribitur. Speciē aliam, foliis ferè Apii hortenſis, circa Monſpelium in nemore uidi.

Filix fœmina G. quæ multis à radice ſtatim foliis (errant enim qui hanc marem faciunt) paſſim in ſyluis abundat. Marem plantare nondum conatus ſum: quæ ſimiliter ubiq; ſyluis, & neglectis innaſcitur agris.

Filicis genus rarius, latiore folio, & floribus inſigne, ab Hier. Trago depictum, Argentinæ in Sebaldi Hauuenreuteri medici eximii horto uidi.

Filicis genus minus & aquaticum, quod circa lacum Felium (qui ab urbe noſtra duarum ferè horarum itinere diſtat) paluſtribus pratis luxuriatur, G. Diu uiuit in ſiccis etiam hortis.

Fl.

Flamma uel Flammula Iouis, ſeu Lychnis coronaria, ut quidam uolunt, nos florem Iouis potius uocamus ex Theophraſto. AE. O. K Himmelblůmle. Flammula (Phlox uel Phlogion Theophraſti nimirum) Scaligero eſt flos ab odore Caryophyllus dictus.

Flammulæ nomen alii aliis plantis urentibus attribuunt. pleriq; Clematidi, de qua dictum eſt ſuprà.

Flos uel Caryophyllus Indicus uulgò dictus, herba Tanacetum refert: floris uerò ſpecies Caryophyllum florem altilem uulgò dictum, Jndianiſch blůmen/ Jndianiſche nägelin. Hunc florem primum ad nos allatū ex Africa, cùm Carolus V. Tunetum traiecíſſet, Remb. Dodonæus author eſt: unde Thuenisbloemen apud inferiores Germanos uocatur. Punica lingua Pedua uocatur, ſi bene memini. Species duæ ſunt apud nos, una minor, uix cubitalis, & in ſolſtitio aut prius florens: altera ad iii. aut iiij. cubitos aſſurgit, fruticoſa admodū. Auguſto florere incipit, ad hyemis initium, quod cum primùm ſenſerit, aut pruinam aliquam, interit: ſemine non maturato, niſi & primo uere ſeratur, & æſtas calida ſit. Vtriuſq; ſpeciei flos tum ſimplex, tum multiplex reperitur: ſed minor multiplex, apud nos rarus eſt. Maior aliquando ad pugni magnitudinem creſcit & in globum colligitur. Ex eiuſdem plantæ ſemine flores tum ſimplices tum multiplices oriri puto: hos, ſi nihil impediat, & ſemina uegetiora ſint, & fortè de mediis præcipuè floribus, nō iis qui ad latera ſunt collecti, & ſolum pingue, illos, ſi quid impediat. Sic ex una Cucurbita, multū referre aiunt, è collo an parte inferiore ſemen detrahatur. Herba utraq; tenera eſt, caloribus flacceſcit, rigatione gaudet: ita ut ubi ſylueſtres proueniūt, humidis riguisq; locis tā tùm naſci exiſtimē. Flores & in ipſis plantis diutiſsimè durant, & decerpti cū petiolis ſuis in uaſe aqua pleno, ſubinde renouāda, uidi ita ad tres aut quatuor mēſes durare integros. Medio autumno uaſa, in quibus ſati fuerint, loco tepidiore ſub tecto reponātur, aut in cellā uinariā, ita ad brumā ferè (id eſt breuiſſimū diem) durabunt. Sunt qui odorē huius fruticis damnēt, ceu inſalubrē admodū: quod mihi ſæpiſſimè circa eū uerſato, nondū eſt compertū. Memini etiā ſępe folia ſine noxa me mandendo triuiſſe, nō deglutiſſe tamē. Rēbertus Dodonęus uim uenenoſā et cicutæ ſimilē ei tribuit: quòd in puero qui guſtârat, labia & os inflata uiderit: & ſelē cui flores benè tritos cū caſeo recenti dederat, mox ualdè inflatam eſſe, & paulò poſt mortuam.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 540 sur 645

Violæ Indicæ, aliæ purpureæ, aliæ aureæ, Vu. de his fortè floribus intelligens: quorum maiores aurei seu lutei sunt: minores, foris quidem eodem colore, intus uerò croceo, siue è luteo rubente. Cognomen ab India non probo, cùm ex Africæ ora ad mediterraneum mare allati sint: quare Caltham Africanam potius appellauero. Amatus Lusitanus tradit hos flores inueniri croceos, & melleos & albos.

Fœ.

Fœniculum commune nullis ferè hortis deest, & annis aliquot durat: eadē prorsus species (ni fallor) circa Monspelium sylvestris nascitur.

Fœniculum dulce, uel Florentinum, G. hoc æstiuum est, & nusquam puto suæ spontis, sed artis & cultus.

Fœniculum marinum, Myuros Aëtii aliquibus dictum, K. Myurus quidem Aëtii Alinti folia habet, ac ueluti corymbos in summo oblongos, per terram sternitur: hydropicis urinas educit.

Fœnogræcum facilè in cœlo nostro prouenit & maturat semina. Argentinæ agros plenos conseri puto. Syluestre nunquam uidi. nam Ruta capraria Italorum, quam aliqui Fœnogræcum syluestre uocant, toto genere differre mihi uidetur.

Forbesina Bononiæ uulgò dicta, Conyza palustris quidam, G. Morauis & Silesiis Stuppars. Sponte nobis abundat locis aquosis.

Fr.

Fraxini circa urbem nostram frequentes sunt, in syluis & montibus frequentiores. non omnes nec ubiq; fructificant. Magna & fructifera est in horto Vu. In montibus nostris iuxta Vualleſtadium plurimę sunt fructiferę. Semina earum auis linguas medici quidam uocant.

Frutex coronarius quidam, C.

Fragaria fructu, quem fragum uocant, rubenæ: & alia albo. G. Vberrime in collibus & montibus nostris proueniunt fraga: eò odoratiora plerunq;, quò altius nascuntur. Species earum minor, partim rubra partim candida sunt, herba hispidiore, unde Haarbeer appellant aliqui, ut scribit Tragus. Species alia sterilis. Alba audio circa Badam syluestria nasci in Legerio monte & alibi.

Frumenti Turcici uulgò dicti genera (quædam,) R. Discrimen forte in colore tantùm fuerit. intelligo autē barbatum illud foliis magnis, arundineis, flore in summo caule inutili, cum fructus è culmo enascatur. Nos etiam in horto aliquando & flauum & ruffum habuimus. Panicum opinor rectius, quàm frumentum uocabitur, cognomento peregrinum. Cordus Triticum Bactrianum nominat. Facile crescit, et maturescit maturè. Triticum Turcicum uel Indicum, rubrum & album, Vu.

Fructus quidam ex Guinea, Guanabanus forsan Scaligeri, C. Arborem hoc nomine Pini stipite, procera, fructu Melonis magnitudine, &c. describit Scaliger De subtilitate, exercitatione 181. partic. 6.

Fumaria, Capnium, Capnus, passim in aruis & locis cultis reperitur. De Capno Plinii uide suprà in C. Est et Fumaria quædam montana, (quam ab Illyriis Splet uel Split appellari audio: quod nomen funem significat, ab intorta similiter radice oblonga,) magnis & admirandis facultatibus nobilis herba, nondum satis mihi cognita: Italis, ut audio, notissima. eius species una flores luteos fert, quæ in monte Baldi ad Veronam reperitur, cuius loci incolæ eam nominant Chelidoniam, altera cādidos flores habet, ac reperitur in mōte S. Iuliani in Hetruria prope Lucam urbem: nec aliter inter se differunt, quæ tamen in Sclauonia nascitur, foliis constat aliquantulùm pinguioribus, quàm quæ in Italia habetur, ut Aloisius Anguillara nos docuit. Videtur autem Capnus uel Chelidonia Phragmites Aëtii esse, & cognata Aristolochiæ rotundæ uulgò hactenus ab imperitis in Germania medicis existimatæ. Forma quidem foliorū & sapore fumaria uulgari, ut audio, parum differt. Iconem eius inter Ioan. Kentmanni, picturas reperi. Alium Capnon Plinii uel Phragmiten Dodonæus pingit, herbam mihi incognitam, capreolis nitentem: quam in Germania inferiore in marginibus agrorum, & circa ueteres muros nasci scribit, pharmacopolis incognitam.

Galega

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 541 sur 645

Ga.

Galega. Vide Ruta capraria.

Gallæ, O. in Quercu aliqua nimirum.

Geniſta, R. K.

Geniſta humilis, C. Flos tinctorius Tragi. naſcitur nobis ſylueſtris in collibus ſiccis & apricis, circa Badam & alibi, **Pfingſtenblümen.**

Geniſta iuncea ſeritur apud nos à quibuſdam in hortis: ſicut & in Italiæ aliquot locis, ſpectandi tantùm gratia, Val. Cordus. Hæc mihi etiam hoc anno è ſemine prouenit, eſtq; nobis peregrina. Vide Spartus.

Geniſta uel Geniſtella ſpinoſa, C Hac etiam colles quidam aprici apud nos abundant, ut & alia quadam minima in Geniſtarum genere, caulibus angulosis & peculiari quodam modo foliatis, Chamæſpartium dixeris. Hæ duæ ſpecies, & tertia quam Geniſtam humilem nominauimus, ſimul creſcunt in colle iuxta Limagum fl. infra Vuettingam monaſterium proximè.

Gentiana, C. O. Species eius quatuor, magnitudine & florum colore præcipuè differentes, G. ſed uidentur pleræq; aſpernari cultum, præſertim quę altius naſcuntur in montibus. neq; enim cauleſcentes in hortis unquam uidi, neque florem aut ſemen emittere: ut neq; Elleborum album, Rhaponticum uulgò dictum, & alias quaſdam, in noſtris quidem regionibus. Facilè tamen in hortis creſcit & floret genus unum mediæ magnitudinis, foliis ferè Hirundinarię. Flore ex cœruleo purpuraſcente de qua paulò pòſt. Norimbergæ in hortis Elleborum album & Gentianam benè prouenire, floresq; & ſemina proferre audio. Ego hortuli mei ſolum umbroſius, aridius, & non ſatis pingue eſſe puto ad plantas quaſdam perficiendas.

Gentiana cruciata, cuius radix crucis ferè inſtar diſſecta eſt, **Modelgeht/** Ae. Ea paſſim apud nos in collibus ſiccis apricisq; & aſperis creſcit: radice plerunq; inter lapides ſub terra latentes deſcendente, alba, peramara. In hortis uix apprehendit effoſſa radix, & aſpernatur cultū: ſemine puto in ſolo ſibi conueniente melius naſceretur.

Gentiana foliis Hirundinariæ ſeu Aſclepiadis quorundam, **Gifftwurtz/ Schelmenkrãut/** C. Piperinus, G. Copioſa ubiq; apud nos locis montanis, circa ſemitas alibiq; apparet. Effoſſa radix, & in hortos translata, apprehendit, durat, & caulē, flores ac ſemina profert unà in hoc genere facillimè. Cauſam eſſe puto, quoniam radix non ſingularis eſt, ut in pleriſq; aliis, ſed multiplex. Flores multos, confertos & eleganter cœruleos extrema æſtate fert.

Gentianæ ſpecies pulchra, Picris dicta, K. Picridis nomen forte recentior aliquis ei confinxit: nam ueteres Græci, ut Theophraſtus, Cichorium ſylueſtre Picridem uocabant. Intelligit autem forte, K. Gentianæ ſpeciem paruam in pratis humidioribus autumno floribus cœruleo colore ſaturato inſignem: quæ Plinii Calathiana, aut eius ſpecies uidetur. Hæc aliquoties in hortulo mihi plantata, paulò pòſt interiit: quanuis enim radix ei non ſimplex ſit, locum tamen deſiderat paluſtrem. Sic & Gentianidem ſeu Gentianulam alpinam, nunquam retinere diu potui, iugis montium, aëri gelidiſſimo, & uentis niuoſis aſſuetam. Sed neq; Violam Hippion à Cordo cognominatam, quę & ipſa ueluti Gentiana perexigua uideri poteſt, in humidis pratis, præſertim montanis apud nos, proueniens: ſed cùm amaritudine careat, diuerſi generis fuerit. Gentianidem alpinam autumno ſuperiore cũ ceſpite plantaui: quæ nunc etiam æſtate pulchrè uiret: florem quidem producendum uix ſpero.

Geranii ſpecies quędam, G. una uulgaris circa urbem noſtram, locis planis et arenoſis præcipue emicans, folio Maluæ. Altera maior, montana, radicibus rubris, aſtringentibus, **Blůtwurtz** appellant, hoc eſt, Iſchæmon à facultate: (nam alia Plinii Iſchæmos eſt:) uiuaciſſima in hortis: & flore perpulchro, è purpura ſubcœruleo. Tertia fere ſimilis montanæ, maioribus & latioribus foliis: quibus Aconitum luteum repræſentat. naſcitur in humidioribus pratis, in quibus ferè Biſtorta etiam uulgò dicta, flore rubente: hæc iam ſecunda æſtate in horto mihi durat.

Geranium illud cui ſubrotundam radicem Dioſcorides tribuit, in Illyria naſci-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 542 sur 645

tur, ſuperficie iam dicto ſimile: ab Aloyſio Anguillara primùm ex Illyria allatum ſuperiore anno.

Geum Plinii, ut uidetur, herba quam uulgò Caryophyllatam à radicis odore uocant, aliqui Benedictam. Huius genera tria in horto mihi uirent. Primum, quod urbanum dixerim, radice odoratiore cæteris: hoc circa urbem noſtram iuxta ſepes alibiq; in umbroſis abundat. Secundum, riuale: naſcitur enim iuxta riuos: & in hortis quoq; aliquandiu perdurat. Tertium, alpinum: pila lanuginoſa poſtquam defloruit, maiore. Proximo autumno primùm à me in hortulum translata, neſcio quã uiuax futura. Quòd ſi Geum fortè alicui potius uideatur ſpecies Laceæ, non cõtendam. Scaliger Getiam appellat, quaſi ad Geum alludens. Getia nigra (inquit) uulgaris eſt, & ad ſcoparum uſum quæſita; ſed radice ſpirante Cinnamomum, aut uerius Nardum, &c.

Gith. Quære Melanthium.

Gl.

Gladiolus uerus, G. è montibus Curiæ Rhætorum ad me miſſus & plantatus, primis duobus annis folia quidem habuit, ſed ſine caule & flore: tertio & quarto floruit, & ſemen perfecit. Eundem in ſuis hortis alunt, Ae. Vu. C. A. Fert in uno caule modò duodenos flores, modò quinq; aut circiter. Aliqui Victorialem rotundam appellant: ut Allium alpinum, herbam toto genere diuerſam, Victorialem longam: propter ſimilem radicis formam, multis ueluti lorícis armatæ.

Glaucium Papaueri corniculato ſimillimum, radice ſucco luteo prægnanti: floribus ex nigro, luteo rubroq; permixtis, (aliàs, floribus purpureis,) Patauii in horto Priulano, è Syria. [*Vide Memitha & Papauer Cornic.*] Nunc etiam Baſileæ naſci audio in horto Theodori Zuuinggeri medici, anguſtioribus & piloſioribus foliis quã corniculatum Papauer: cuius fortè ſpecies eſt.

Glaux uel Onobrychis Dodonæo (Tomo 2. Iconum, pag. 32.) exiſtimata herba apud inferiores Germanos in hortis tantùm colitur. Eadem, uel cognata ei, circa Curiam in pratis abundat, fructu echinato ſeu aſpero, ſubrotundo, pecoris pabulo lactiq; augendo celebrata. Caules cubitales, fungoſi, multi ab una radice ſurgunt: foliola Lentis ferè ſunt, & in acumen exeunt, ſubtus hirſuta albicant: bina plerunque, octona uel nouena utrinq;, in ſummo terna: ſatis coniuncta, ſed recentius nata multùm diſtant: inſipida, &c. G.

Glycyrrhiza. Lege Dulcis radix.

Gn.

Gnaphalium. Vide Impia.

Gnaphalium marinum, (uel potius maritimum,) Vu.

Gr.

Gralega. Vide Ruta capraria.

Graminis ſpecies Capriola uulgò Italis, Sanguinaria Auicennæ, O. G. In areis hortorum, alibiq; ſua ſponte exilit: ut & Dioſcoridis gramen paſſim locis arenoſis, geniculatis ſuis radiculis reptat: Cannaria Plinii ut uidetur. Nuſquam non naſcitur, abundant eo cœmeteria. At Theophraſti Cynops, quam Gaza Canariam uertit, Pſyllium eſt.

Gramen album ſeu hirſutum, fibris radicum candidis, paſſim areis innaſcitur, inuiſum mulierculis, quòd alimentum alijs herbis ſubtrahat. Hoc etiam aliqui Dentem canis Gallicè nominant: cùm id nomen gramini Dioſcoridis potius debeatur. De hoc Matthiolum ſentire puto, cùm ſcribit: Ex illo graminis genere, quo pueri ludentes ſanguinem è naribus eliciunt, Sclaui Carniolæ incolæ, item Goritienſes, ſemen colligunt, deglubuntq; in pilis, & Milii uel Panici modo in carnium iure decoquunt, granulis oblongiuſculis, Panico minoribus, guſtui nõ ingratis, adeò ut Germani Himmeldaw uocent, hoc eſt, cœleſtem mannam. Hanc herba m Sclaui Conicis pedem uocant: Leonicenus Coronopum Dioſcoridis putauit.

Gramen alpinũ quoddam, Rabinum cognominant lactarii, i. præcipuum, foliis breuibus

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 543 sur 645

breuibus,carnosis,(non apparentibus neruis,) circa radicem radiatis in orbem plu ribus,G.florem nondum uidi. pecori eius pabulo lactis copiam plurimùm augeri aiunt.

Gramen Parnassi C.intelligit autem illam quam Poloni Enneadynamin uocãt, Germani quidam florem Hepaticum,Leberblůmle:in palustribus pratis nascentem herbam,& in hortis non facilè durantem. Sed uerum Parnassi gramen à nemine adhuc demonstratum puto,nostro seculo.

Gramen à Fuchsio exhibitum,pulchris flosculis, candidis,& non indignum hortis,circa Tubingam passim iuxta uias & sepes Aprili mense florere uidi: apud nos non prouenit.

Gramen alpinum quoddam,breuibus, solidis & mucronatis foliis, quod uulgò in Bernensium aut Vallesiorum montibus Rabinum uocant, ceu principale puto: quod præcipuum hoc uaccis ad copiam lactis augendam pabulum sit: hoc nuper in hortulum transtuli.

Gratia Dei C.intelligit autem uulnerariam illam herbam quam Tragus ficto nomine Deiden hyssop appellat: quę circa syluas & in collibus siccis,apricisq;,sub fruticibus passim apud nos obuia est,cultũ non facilè ferens.ea,si libet, uulneraria hyssopoides appelletur. Nostri aliam Gratiam Dei uocant,illam Sideritidis speciem, quam alii herbam Roperti.Galli quoq; aliam,quam Elaphoboscon aliqui putarũt: Tragus uulnerariæ herbæ nomine descripsit lib.1. cap.143.

Gu.

Guaiacum C. Puto autem ipsum sentire de arbore illa,quæ Patauii etiam hoc nomine in horto medicorum ostenditur: quam audio nasci in montibus circa Veronam:& è ramis eius aqua maceratis,rusticos uiscum parare:atq; ideo Viscaginẽ ab eruditis quibusdam ficto nomine uocari:quoniam Guaiacum non est:fructus eius immaturos,astringere:maturos uerò ita dulces esse,ut ferè nauseam moueant.

Guanabanus. Vide Fructus.

Ha:

Halicaccabus,R.G.in Sabaudia alicubi uidi in campis nascentem, locis humilibus & humidis. Solanum uesicarium. Judenkriese.

Halicaccabus peregrinus à Fuchsio dictus,Caput monachi uulgò Gallis quibusdam,G.Non reperitur in Europa quòd sciam,præterquam in hortis. Toto genere à Solano halicaccabo differt.

Harmel,Harmala,K.C. foliis oblongis,flore albo:Ruta syluestris quædã, Vu. Vide in Ruta syluestri.

Hastula regia alia Asphodelus est,de quo diximus:alia in genere Maluarum,de qua leges infrà.

He.

Hedera arborea, R. ea nimirum, quæ baccis nigris insignis passim arbores aut muros scandere & exedere uidetur. Eiusdem species luteis baccis est in horto K. Syluestre genus illud quod semper humi reptat,ubiq; obuium est.

Hedysarum.Lege Pelecinus.

Helenium. Vide Inula.

Helenium alterum Dioscoridis,Theophrasto simpliciter Helenium,hodie non satis cognitum,olim in hortis cultum apparet,sicut Serpyllum quoq; & Sisymbriũ. Lege Theophrastum Historiæ lib.6.cap.7.

Heliochrysus uerus,Italicus:planta rara,pulchra & odorata, K.

Heliotropium maius,AE. Vu. C. G. aliqui herbam Cancri uocant. Nascitur in aruis,flosculis candidis,scapo eorum inflexo instar caudæ Scorpionis, unde Scorpioides album dici poterit.

Eiusdem species altera, locis humidis gaudens,flosculis cœruleis : quam Scorpioides cœruleum dixeris.

Heliotropium minus,quod & tricoccum cognominant,siccũ aliquoties uidi:ter

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 544 sur 645

ræ uerò hærens, nunquam dignum certè quod in hortos recipiatur & ſpecie ſua, & uiribus medicis, quas commendari audiui, præſertim aduerſus febres. Circa Monſpelium ſponte naſci audio, ſolo humili, arenoſo & aquatico. Patauii ſeritur in hortis, ſeminibus è Creta miſſis.

Helxine quæ uulgò Parietaria dicitur, nuſquam deeſt, omnibus ubiq; medicis & pharmacopolis notiſſima: humidis & umbroſis circa parietes locis uiret.

Eiuſdem ſpecies altera Ciſſampelus cognomine, in Conuoluulo dicta eſt.

Hemerocallis, C. Dodonæi nimirum, qui Lilium ſylueſtre purpureum à Fuchſio cognominatũ pro Hemerocallide pingit. Hemerocallis uera, O. K. & alia quædam eius ſpecies K. Matthiolus pro Hemerocallide Lilium ſylueſtre pingit, quod in Italia paſſim inter ſegetes, in aruis, in pratis, montibus & uallibus reperiri ſcribit, flore aurei coloris: & alteram eius ſpeciem, quam Fuchſius Lilium rubens uel croceũ nominauit. Quòd ad uires, parùm intereſt: utriq; enim Lilii (candidi) uires eſſe puto: quas & Hemerocallidi tribuit Galenus. Itaq; non errauerit (opinor) qui Hemerocallides, omnes iſtas appellauerit, adiecta aliqua differentia: ut ſunt, alpina, aruenſis, purpurea. Alii Hemerocallidem aliam eſſe putarunt, Bulbũ ſcilicet litoralem Theophraſti, quod Monſpelii Pancratium interpretantur, & pharmacopolæ uulgò pro Squilla minore habent. Hos fortè decepit Lilii marini nomenclatura, quæ apud Dioſcoridem Hemerocallidi tribuitur. Cæterùm aliud eſt Hemerocallis Theophraſti, toto genere diuerſum.

Hemionitis Germaniæ peregrina eſt: in hortis quidem noſtris translatum ceſpitem facilè duraturum ſperarem: quandoquidem Phyllitidi noſtræ tam facilè diuq; duranti cognata uidetur.

Hepatica aurea, (herba trinitatis Italis, à folio nimirum tripartito: Germani aliam hoc nomine uocitant,) O. Naſcitur in ſyluis, locis humidis & umbroſis: unde in hortos translata, diutiſſimè uiuit: & ueris initio, aut potius ante uer, Februario menſe pulcherrimis cœruleis floribus tempus uernum nobis prænunciat. Rarior eſt flore albo. Vtraq; hortulum meum ornat.

Heptaphyllum, O. nimirum Tormentilla uulgò dicta: quæ nuſquam non apud nos collibus humidis emicat. in hortis non diu durat. uel Quinquefolium paluſtre: quod aliquos Heptaphyllum uocare uideo. Naſcitur id circa Lacum Felium apud nos dictum, floribus purpureis.

Herba ſcala, O. neſcio quæ.

Herba ſerrata, C. neſcio quæ.

Herba trinitatis alia uocatur Italis, nempe Hepatica aurea ut iam diximus: alia Germanis, de qua inter Violas dicemus.

Herba uenti Monſpelii dicta, Vu. Ανεμοχάρις in compoſitione Marciati unguenti magni nominatur apud N. Mirepſum; ubi Fuchſius: Herbam uenti (inquit) ſunt qui Vmbilicem Veneris eſſe dicant: alii Helxinem ſeu Parietariam: nonnulli Conſolidam minorem uocatam.

Hermodactylus Meſuæ, folio maculoſo, K. Circa Bononiam, ubi ſponte abũdat, Dentem canis uocant. aliqui non rectè pro Satyrio Erythraico oſtendunt hanc aut ſimilem quandam.

Herniaria à Gallis dicta, à nonnullis (ni fallor) Millegrania. in agro Monſpelienſi ubique in aruis creſcit. Tragus Empetron uocat, Germanice Harnkraut. In ripis Rheni infra Briſacum etiam uidi, G. æſtiua eſt herbula: & ſeipſam proſeminat.

Hi.

Hieracium maius Creticum, ſatiuum, Patauio nobis miſſum, G. A. Ae.

Hieraciũ minus, agreſtis herba, Hedypnois aliter dicta Plinio herba paſſim obuia, circa urbes præſertim & in hortis, maximo (ut puto) poſt Tragopogonem papporum globo, Rötlinkraut. Matthiolus cum Intybis & Cichoriis hanc herbam pingit, Dentem leonis, aliiſq; nominibus, recentioribus tantũ nuncupans. Pro Hie-

racio

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 545 sur 645

racio autem minori, herbam aliam minorē, Sonchis puto cognatam, exhibet. quòd ad uires, parùm interesse arbitror.

Hippion Cordi. Vide Calathiana uerna.

Hippoglossus, (melius Hypoglossus) seu Vuularia uulgò dicta, Zepflinkraut/ K. Itali Bonifaciam uocant. Patauini quidam in hortis colunt. In Germania non puto nasci sponte. Adfertur ex Vngaria: ubi reperiri audio in ripis fluuiorum, solem occidentem uersus plerunq; locis non humidis. In hortis satum prouenit quidem, ut audio, sed pumilum manet, neq; fructificat. Radix quidem satis crassa, carnosa, & geniculata cùm sit, herbam uiuacem ostendit.

Hippomanes. Vide nux Methel.

Hippomarathrum, K.

Hipposelinum. Lege Olusatrum.

Hirundinaria. Vide Asclepias.

Ho.

Hordeo obseruntur agri. Nascitur & quod Nudum uocant, in Italia.

Horminum, O. Sclarea nimirum uulgò dicta: cuius species una hortensis est, floribus ex albo subcœruleis: altera syluestris, nusquam non in pratis obuia, flore cœruleo ut plurimùm, rarior albo: utraq; in hortulo nostro duos aut tres annos durauit. Hormini pulchra species, K. Aliqui Orminum sine aspiratione scribunt, Galenus Phormium.

Hy.

Hyacinthus, O. R. Vide Bulbine, & Bulbus syluestris. Hyacinthorum multæ species, Vu. Primus & secundus Fuchsii, Ae. Hyacinthi tres species, C. qui & Pancratium à quibusdam existimatum pro Hyacintho accipit. Hyac. orientalis, K. Varii, Leuschnerus. Autumnalis, C.

Hyoscyamus uulgaris, circa urbē nostram nascitur, loco plano & ruderato: Matthiolus unum duntaxat Hyoscyami genus sibi cognitum scribit: flore aureo, & semine subflauo potius quàm nigro: atque hic est uulgaris noster Bilsensamen/ qui ab ipso & Fuchsio pingitur. Dodonæus officinis familiarem esse scribit, & nigrum nominat, tanquam à floris colore potius quàm seminis: sicut album quoq; & luteum à se uocatos. Hier. Tragus & Dodonæus Hyoscyamum album quoq; pingunt atque describunt, qui in hortis Germaniæ inferioris seratur.

Hyoscyamus albus & luteus, æstiuæ herbæ, C. Fatetur autem se dubitare an uerè Hyoscyami sint. luteus quidem peregrina illa herba est, quam aliqui è Syria allatam aiunt, sapore acri: floribus Hyoscyami, luteis. Monspelii quidam Priapeiam uocant à forma fructus. Hyoscyamum nec sapore, ut dictum est, nec odore refert: nec aliter puto quàm flore, calyce ac semine. Satus apud nos probe crescit, & facile maturat semen. Hyoscyami tertia species Patauii in hortis seritur: semine, quod nuper misit amicus ad me, exili, subruffo è fusco, allato è Creta.

Hypecoum, K. C. & alterum spurium, (à Matthiolo nimirum pro Hypeceo pictum, quod Maluæ & Alcææ species est,) C.

Hypoglossus. Lege Hippoglossus.

Hyssopus uulgaris, nulli fere horto deest. Ramulus auulsus facile radicatur. Syluestrem nasci puto in Narbonensi Gallia: sed & apud Vallesios nostros sponte oriri audio.

Hyssopus Crispa, C.

Hyssopus de Moschata, Rurpodius, C. G. Peregrina hæc seu Cilissa Hyssopus à Dodonæo describitur: & cum iconibus Stirpium primi Tomi Fuchsii Antuerpiæ excusis cum nominibus & descriptionibus Hispanicis, sub libri finem depingitur: facile crescit sata.

Ia.

Iaceæ syluestres herbæ, flores habent uiolacei coloris, unde & nomen forsan illis impositum est. Ia enim Græcis Violæ sunt, quanquam Iacææ nomen uetus non est. Scaliger alicubi Getiam pro Iacea scribit, tanquam à Geo facto nomine: nimirum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 546 sur 645

quòd nigra cognominata in hoc genere, radices ut Geum Plinianum, odoratiſſimas habeat: ut ipſe ſcribit, ego hactenus odorem illum non inueni, cum tres aut quatuor ſpecies norim, omnes Centaurio maiori cognatas: quædam in pratis, aliæ parietibus, aliæ collibus ſiccis naſcuntur. Hortis quidem digniſſima fuerit ſpecies illa, ſi inueniatur, quę Scaligero Cinnamomum aut Nardum olet, ueluti Baccharis quę dam. Vide ſuprà in Geo. Iaceam quoq; aliqui uocant herbā à prædictis longè diuerſam, Violæ nigræ cognatam: de qua inter Violas.

Iaſme, uel (ut alii ſcribunt) Iaſminum, Ieſeminum, Gelſiminum, floribus albis, ſuauiſſimi odoris, G. facilè naſcitur, etiam ramulis & taleolis: & propagatione breui multiplicatur: ſemine non item, ut puto. Iuxta parietes plantari debet, & opere topiario digeri. bene fert hyemes, ut mirer apud nos tam nobilem fruticem neglectum hactenus fuiſſe. Copioſum & procerum Lindauiæ uidi in cauædio domus Matthiæ Curtii. Idem alunt partim candido, partim etiam luteo flore C.K. Rurpodius. Arabum uernacula lingua (inquit Matthiolus) Zambach ſiue Sambach uocitatur. nec diu eſt, quòd in Italiam allatum eſt, quamuis nunc ubiq; horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam cœruleis Gelſiminis ornentur.

Iberis (ſic enim ſcribendum ſine aſpiratione) à Matthiolo picta, G. ſemen ex Italia habui. facillimè prouenit, naſturtio ſylueſtri cognata herba, fruticoſa, multis, longis lentiſq; ramulis: anno altero in caulem effunditur, & ſemina profert, quorum reſtibili fœcunditate durat. hyemes contemnit, nec folia amittit quæ iuxta radicem ſunt. Dodonæus aliam quoq; Iberidē nominare uoluit, naſturtiū pratenſe quoddam, frequentiſſimum in pratis noſtris, foliis ferè rotundis **Gauchblům.**

Ieſeminum. Vide Iaſme.

Ilex aquifolia. Lege Aquifolium.

Im.

Imperatoria. Quære Aſtrantia.

Impia Plinii, ut Matthiolus interpretatur: Gnaphalium quibuſdam (ut Fuchſio) exiſtimatum, **Kürtkraut**/G. Collibus terrenis & apricis paſſim abundat.

In.

Intybum (Endiuia uulgò) Italicum O. Verum, & alterum uulgare, R. An guſti folium, quod Scariolam aliqui uocant: & latifolium, quòd ad acetaria hyemis terra obruitur, (ut dictum eſt ſuprà in Cichorio,) G. Agreſte ſua ſponte paſſim circa uias abundat. Vide Seres.

Inula, uulgò Enula, R.O.G. Hæc alibi puto in campis & pratis, ſponte naſcitur: unde campanam medici cognominant, hortenſi nimirum prę ferentes. at quæ apud nos reperitur in hortis, & pratis circa domos urbi uicinas, omnis puto plantata eſt. Vide Helenium.

Iouis flos Theophraſti, noſtris uulgò Cœli flos, **Himmel röſle**/Lychnis aliquibus, ut Matthiolo: qui genus etiam ſylueſtre eius apud Ananienſes inueniri tradit.

Ir.

Iris communis, G. hæc ſemina non fert: quòd ſi hæc ipſa alibi ſylueſtris reperitur, ut puto, Iris ſylueſtris maior fuerit. Non ſolùm autem in uno flore unius ſpeciei colores diuerſi reperiuntur, ſed etiam in diuerſis diuerſarum ſpecierum floribus totidem ferè iidemq;, ni fallor, qui in arcu cœleſti. Iris albo flore, F. Ea, Matthiolo teſte, è genere hortenſium eſt, cuius radix odoris fragrantia & uirium robore Illyricam ferè æquat. Ex epiſtola amici ad me: Lacuna uult omnes Iridis (ſiue arcus cœl.) colores in uno flore ſpectari, ex Dioſcoridis ſententia. Cornarius autem diuerſos flores diuerſis coloribus tinctos, ex ſua uerſione, (qua Græca Dioſcoridis uerba prorſus ſequitur,) ſenſiſſe uideri poteſt. Vidimus quidem nos Iridis flores totos albos, & totos cœruleos: alius fortè rubros: noui ego qui & melinos uiderit.

Iris Florentina, Rurpodius. huius radices uegetiores ſunt, & ſolidiores, ſiccatę q; non corrugantur ut noſtræ, guſtu minus feruidæ, fœminam dixeris. Puto autem hortenſem eſſe.

Iris

Iris Illyrica, Ae. K. O. Iris syluestris, Hermolao Barbaro Illyrica dicta, K. crescit sponte locis mediterraneis Illyriæ.

Iris tenuifolia, Ae. Hæc puto est, quæ in pratis humidis quibusdam apud nos crescit copiose: & semina quoq; profert, Illyricæ similis, ut audio: communi urbana undiquaq; minor. Eadem in hortulo meo iam aliquot annos durat. Ab hac differre puto duas syluestres à Matthiolo exhibitas, in mõtibus & collibus saxosis nascẽtes.

Iris Arabica (si recte legi, & non potius Illyrica legendum est, ut coniicio:) & altera cœlestis, (nimirum communis,) R.

Iris Matthiolo alia est satiua: eáque uel cœruleis, uel niueis floribus. Alia syluestris, foliis reliquisque partibus, satiuæ similis, paulò minoribus tamen. Ex hac satiua originem duxisse uidetur cultu uegetior grandiórque effecta. Sic ille. Sed cùm & satiua & syluestris in hortis reperiantur, neque hæc opinor in illam cultu degeneret, specie eas differre existimandum est. Est & altera syluestris, inquit, foliis Gladioli, longioribus, radice tenui, lignosa, geniculata, subrusa, inodoráque: caule breui, flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali, &c. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre existimantes. ego uerò Illyricam non uel genere uel specie à nostrate differre dico. sed quòd cœli soléque illius conuenientia præstantioribus polleat facultatibus. At cùm fateatur Illyricam esse syluestrem, Italicæ autem syluestris species duas ipse proponat, existimandum est Illyricam uel alterutram ex illis esse, uel tertium genus syluestre ab ea constitui. itaque indistincte loquitur qui simpliciter ab Italica nihil eam differre dixerit. Errant qui Iridem domesticam nullam esse, aut saltem à ueteribus non memoratam putant, quoniam Theophrastus dixerit Iridi nullum cultum accommodari. At Theophrastus de Illyrica tantùm locutus est. neque de cultu hortensi dixit: sed Græce ἐργασίαν δὲ περὶ αὐτὴν ὀλιγίαν, πλὴν τὸ περικαθήραντα ἀναξηράναι. quæ uerba si Græcè legisset aut intellexisset Matthiolus, commodius illorum opinionem retudisset. non aliud enim sentit Theophrastus, quàm Iridis illius radicem, ut suauiter odorata uæneat, non aliter præparari, quàm ut circunquaq; purgata aerasa, siccetur. Hęc prolixius, sed ab hortorum cultu non aliena.

Is.

Isatis satiua, Glastum, Weid/O. G. facillimè nascitur: altero anno, si bene memini, caulem, flores & semina perficit. Alicubi agri hac herba conseruntur in usum tinctorum. Syluestre genus eius apud Vuallesios nostros extat, & alibi.

Isopyron, C. id nimirum quod Dodonæus exhibet, quod Germani superiores Biber Klee uocant, inferiores Bocyboonen, id est, Fabam hircinam. Ternis enim foliis, fabaceis ferè, locis palustribus reperitur: radice longa, geniculata, &c. Hoc ille Isopyron putauit, quoniam alio nomine Phasiolus à Dioscoride dicitur. Phasiolum autem interpretatur Fabam communem, cui planta hæc similia habet folia. At Isopyron Dioscoridis Aniso simili folio constat, cuius extremitas in capreolum torquetur Phasioli instar, &c. hodie, quod sciam, ignotum.

Iu.

Iuam aliqui Chamæpityn uocant, de qua dictum est suprà. Iua arthritica & moschata, F. Moschatam puto alii aliam cognominant. Rhæti Insubriæ finitimi, sic uocant herbulam montanam, Tanaceto cognatam, &c. aromatico odore insignem: quam autumno superiore in hortulo plantaui: & nunc etiam in fine Iunii pulchrè mihi uiret: florem nondum ostendit, siue quòd nondum tempestiuum sit: siue quòd loco umbroso plantata est, & æstas huius anni 1560. humidior frigidiorq; solito.

Iuiuba. Vide Ziziphus.

Iuniperus, R. Ea colles & montes nostri abundant, tum humili, quæ baccas maiores fert: tum arborescente, quæ minores. Minima est quæ in Alpibus nascitur: quæ aliquando plantata mihi, non apprehendit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 548 sur 645

Ke.

Keiri uel Cheiri. Vide Leucoia.

La.

Laburnum Plinii, K. Ae. C. Quære Anagyris.

Lachryma Christi uel Iobi, O. K. Hanc aliqui Lithospermi speciem faciunt: probè quidem si seminis substantiam respicias: modò Dioscoridis Lithospermum genere toto differre intelligamus. hæc enim Arundineæ naturæ est, quæ in hortulo nostro aliquando sata, antè florem interiit. Monspelii in hortis frequentem uidi. Arundo Lithospermos forte nominari poterit, quanuis radix ei nõ est ut Arundini geniculata, sed in multas statim ab uno principio fibras diuisa. Itali uulgò Lachrymam Iob uocant, nullo eius, usu nisi quòd mulierculæ seminibus istis filo traiectis suas preces numerant.

Lactoris. Vide in Erino.

Lactuca alba, nigra, crispa, G. Est autem crispa, ni fallor, eadem quæ sessilis & capitata: excaulis, Pyragoricis Eunuchion, mulieribus astytis, (sic enim legendum,) Cilicia aliquibus & Latifolia, crispa, latiorq; Cappadocia, admodum probata. Capitatæ quidem genus minus, in hortis nostris est: maius Basileæ, præsertim apud Cælium Secundum.

Lactucæ sylvestres quædam, elegantes herbæ, in syluis alibiq; apud nos inueniuntur: una purpureo flore, aliæ luteo: in hortos transferri dignæ. flos omnium pappescit. Ex his quæ in syluis humidis crescit ad quatuor aut quinq; cubitos, Sonchus arborescens Dioscoridis est forte. Species una ex illis, folio oblongo, subdulci & grato gustu, anguloso: floribus luteis, &c. in horto multis mihi annis durauit.

Ladanum. Vide Ledon.

Lamium. Vide in Vrticis.

Lantana, uulgò Italis dictus frutex, quòd Viminum instar lenti eius rami sint: pictus à Trago lib. 3. cap. 28. Kleiner Wälbaum: in plerisq; sepibus nostris arbusti instar excrescit. Aliqui Viburnum hoc putant.

Lanaria, O. Saponariam uulgò dictam intelligens, ni fallor.

Lancea Christi. Vide Ophiogloſſum. Aliqui Sideritim primam Matthioli in aquaticis nascentem sic uocant.

Lanceolam montanam, uocare libet herbam quandam in Albio nostro nascentem, locis argillosis, rarissimam: foliis Plantaginis minoris, oblongioribus: radice oblonga, simplici, foris nigra: &, si uratur, odorata. Hæc in hortulo meo plantata, paulò pòst interiit. Alibi uidere non memini.

Lapathum hortense in Sabaudia tantùm uidi, circa Lausannam, & alibi, ubi Lampe uocatur uulgò. Huic simile est Lapathum sylvestre, quod & Oxylapathum uocant, à foliorum figura acutiore (quàm nonnullis, non quidem omnibus) Lapathis, nusquam non obuium. Hoc circa Friburgum Heluetiorum ut audio, foliis ferè rotundis inuenitur. Maximum est, quod aliqui apud nos in hortis serunt, Rhabarbarum monachorum dictum: quod idem aut omninò proximum Hippolapatho (in palustribus locis, aut montanis nascenti) uidetur. Minima est coxalis, ab acido sapore dicta: una maior, pratensis, longioribus foliis: altera minor, quæ circa Glaronam nostram locis siccis & lapidosis ad pedes montium circa ripam Limagi nostri nascitur: eademq;, aut cognata, rotundioribus foliis, quam Galli & Sabaudi in hortis serunt, propter succum eius acidum, embammatis præcipuè utilem. Acetosam Gallicam aliqui uocant. Est & aliud Lapathi genus sylvestre, quod circa lacus nostri ripas nascitur, in ipsa etiam aqua. denicq; Persicaria uulgò dicta, in humidis nascens, maculis nigris, Lapathum quoddam uidetur. Postremò Rhabarbaricum, Lapathis omninò affine est.

Lapathis etiam, (Oxylapatho præsertim,) adnumeranda est herba illa, quam Sanguinem draconis uocant, propter colorem in foliis & caule rubicundum, semine simili, foliis minoribus, gustu astrigenti, Ae. G.

Lapsana.

Lapsana. Vide Rapistrum.

Larix alpina arbor in altissimis Rhætorum & Vallesiorum montibus nascitur. Scaliger Græciæ ignotam esse prodidit. In colle urbis nostræ Tiliis consito Larices duæ spectantur: & Bernæ iuxta templum. Plantaueram & ego paruulas in prędio meo Larices: quæ non prouenerunt, diutius opinor in uia retentæ.

Laserpitium Gallicum. Vide Angelica & Astrantia.

Lathyris in plerisque hortis apud nos, suis ipsa seminibus sparsis se prosemi-nat.

Lauandula uulgò dicta, Stichadi ueterum cognata, sicuti & Nardus uulgaris: in Liguria (unde & in Africam uehitur) suæ spontis: &, nisi fallor, circa Monspelium quoq; in plerisq; apud nos hortis colitur.

Laureola seu Daphnoides, F. Sponte quidem circa lacum Lemannum nascitur, foliis ferè Lauri, angustioribus, solidis, gustu feruidis, &c. Vide Piper mont.

Lauri aliquot, K. Ae. G. Iam quatuor fortè annorum quædam & cubitales è bac-cis prognatæ. Ante hyemem in uasa transfero, sub tecto reponendas. Vere rursus in hortum, scrobibus in area excitatis. Iacobus Funccius, prætor urbis nostræ, an-nis iam quindecim ferè, Lauros iam quatuor cubitos altas habet: quæ tamen ha-ctenus nondum ei floruerunt, (alteri cuidam ciui nostro, proxima ętate floruit sua, nescio quot iam annorum Laurus.) Curam eandem adhibet, quam supra Citris ab eo adhiberi diximus.

Laurus syluestris. Vide Tinus.

Laurum Græcam Plinii interpretantur aliqui arborem uulgò ab Italis dictam Sycomorum: de qua diximus in Azadaracht. Seritur Laurus etiam ramo, teste Plinio, de quo ueteres dubitauerant. Laurus uulgaris, quæ Baccalia tempore Pli-nii dicebatur, à baccarum fertilitate. Idem meminit Spadoniæ, mira opacitatis & umbræ patientia insignis. ea forte facilius in Germania, quàm alia Lauri genera du-raret.

Laurus Alexandrina, C. Interpretatur autem Hippoglossum, de qua superius di-ctum est.

Le.

Lens maior, G.

Ledon, alterum Cisti genus (frutex è quo Ladanum fit) mas et fœmina, A.

Lentiscus, Rurpodius.

Leontopetali, quod Matthiolus pictum exhibuit, radicem recentem uir quidam eruditus, superiori æstate ad me misit: pugni crassitudine: quę nescio quomodo mi-hi euanuit. Semina eius in Italia non reperiri audio.

Lepidium Aeginetæ, Lauri folio, maiore, G. In plerisq; ciuium nostrorum hor-tis commune, à Sinapis sapore **Senff kraut** dictum. Sponte nascitur Romæ in-tra & extra urbem, Crapinella uulgò dicta.

Leucacantha, id est, Alba spina, C. Intelligens puto Carlinam uulgò dictam, (de qua suprà,) ex Dodonæi sententia.

Leucoium proprie Violam albam significat, (ut Melanium nigrum, Theo-phrasto,) sed eodem nomine cuiuscunque coloris eiusdem generis flores appel-lantur. Sunt enim Dioscoridi Leucoii flores cœrulei, albi, purpurei, aut lutei. Mihi cæteri inter se omninò cognati uidẽtur, ut in solo colore differẽtia sit. (**Straß burger nägele**, nostris.) Lutei uerò nobis cogniti, qui Keiri Arabice uocantur, sui sunt generis: odore, sapore, specie tota, & duratione differentes: propter simili-tudinem tamen ad eiusdem nominis communionem asciti sunt. **Gäle nägele**. Leu-coia propriè dicta, alba dico, purpurea & cœrulea (uel potius uiolacea, cœruleo pur pureóque colore mixtis,) In hortis tantùm apud nos uisuntur, & hyemem non ferunt, nisi sub tecto loco tepido reponantur. Reperitur huius generis syluestre in litore maris circa Monspelium. Lutea uerò hyemem facilè ferunt: & syluestria in muris ac mœniis oppidorum, multis in locis, Gallię præsertim habentur. Hæc

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 550 sur 645

ante alia florent, initio ueris si loco aprico sint. Eorundem genus sylueſtre minus, Argentinæ circa uias & sepes in suburbiis Iulii, principio florens reperi. Viola alba, et species maior, flores multos singulis caulibus sustinens, C Leucoii (inquit Dodonæus) duo genera sunt, unum quod à satione anno altero, & deinde aliquot sequentibus, primo uere floret: alterum priori simile, minus tantùm & tenerius: quod uere satum, mense Augusto ut plurimùm flores profert. Vtriusq; flores aut sunt rubei, aut ex purpureo in puniceum inclinantes, aut albi, aut cineri candidiori colore proximi.

Leucoia hortensia, quæ prædiximus, in plerisq; omnibus mediocriter instructis hortis reperiuntur apud nos, & alibi.

Leucoium marinum purpureum, Vu.

Leucoium bulbosum Theophrasti, Ae. G. Wyß Hornungs blůmen. In syluis quibusdam apud nos circa Glattum fluuium nascitur.

Li.

Libanotis prima ex Asia, Ae.

Libanotis prima Dioscoridis, quam Ferulaceam cognominârim: ab eruditis quibusdam in Italia creditur, quæ à nonnullis uulgò Ferula existimatur ut audio: suæ sponte in montibus Italiæ quibusdam. Vide in Ferula.

Libanotis (ferulacea) nigra Dodonæi, Schwartz Hirtzwurtz: & alba eiusdem, Weyß Hirtzwurtz: Fuchsius hanc Seseli Aethiopicum facit, (ut & Matthiolus:) illam Peloponnesiacum. In hortos non facilè transferuntur radicibus: è seminibus puto felicius exorturæ. In collibus terrenis apud nos reperiuntur: alba quidem apricis, illa potius umbrosis in Albio monte.

Libanotis coronaria. Vide Rosmarinus.

Libanotis Theophrasti, C.

Ligusticum, uel Leuisticum, uulgò dictum, Lybstickel, R. G. de ueteri eius nomine nondum constat. Matthiolus Hipposelinon esse putat. In Africa audio plantam Silphii huic persimilem esse.

Ligusticum, seu Lybisticum uerum siue ueterum, C. Ae. Sic autem uocat Ae. Siler montanum uulgò dictum pleriſque pharmacopolis: quod quidem si Sil, uel Seseli aliquod non est, Petroselinum forte fuerit: utpote acrimonia, & amaritudine insigne, &c. Matthioli Ligusticum uidetur herba quædam ferulacea, aut fœniculacea, quæ in pratis riguis apud nos crescit, radice nigra: (quam Cordus forte Pastinacæ nigræ sylueſtris nomine descripsit:) quòd si non est eadem, species certe proxima fuerit, sola forsan magnitudine differens. Idem quod Matthiolus, pinxit etiam Dodonæus.

Ligustrum, Kern gerten, circa urbem nostram copiose nascitur: frutex aptus sepimentis, propter lenta & flexibilia uimina.

Lilium album in plerisq; hortis cernitur: sylueſtre ubi nascatur, nescio. Plinius semen eius meminit: quæ in nostro nulla sunt.

Lilia rubra diuersa sunt: omnia, ni fallor, sylueſtria: præter illa quæ artificio hunc colorem contrahunt, ut meminit Plinius lib. 21. cap. 5.

Lilium purpureum à Fuchsio & Trago dictum, Italis Martagon, in syluis et montibus nostris abundat: uulgò Goldtwurtz à flauo radicis colore uocant. Species eius duas notaui, sexu (ut uidetur) distinctas: fœminæ folia uiridiora: mari, qui rarius occurrit, nigriora. Hemerocallidem purpuream hanc dixerim. Translatum in hortos diu durat.

Lilium rubens uel croceum montanum: nascitur in saxis montium nostrorum, terra contectis: caule oblongis augustisque foliis comato, bulbis radicum albis, suprà infràque fibratis. Flore Lilii candidi, sed paulò minore. Rarius superiore. Pingitur à Matthiolo pro Hemerocallide altera. In hortis hoc etiam diu uiuit. Bulborum particulæ separatæ etiam germinant: sed aliquot annis florem uel non

producunt,

producunt,uel exiguum quoddam floris rudimentum candidum: donec augeatur & multiplicetur bulbus. Rotberg gilgen. Hoc an Cynorrhodum Plinii sit, quærendum:aut aliud ex illis quæ hîc memoramus Liliis rubris. De hoc puto sensit,K. cùm in catalogo suo mihi nominauit Lilia rubra,humili cauliculo,siue semine.

Lilium rubens uel Croceum alterum, Hemerocallis Matthiolo, quod Italicum cognomino. Rot wild Welsch gilgen. Hoc in Italia ubique prouenire scribit Matthiolus,inter segetes,in montibus,& uallibus,aureo colore. Describitur & à Marcello Vergilio. Florum eius extrema non reflectuntur, ut in Liliis pleriſque aliis. Hæc Lilia esse coniicio,quorum in catalogo horti, K. mentio fit, his uerbis: Lilia pulcherrima floribus rubris,qui tanquam in corymbo conferti complicantur, duo decim ferè,uel octodecim,uel plures. His circa singula folia,singula semina collocata proueniunt:quibus in terram sparsis,intra annum recētes bulbi germinant. Item in catalogo horti Ae. Lilium rubens seminiferum. deniq;, R. Lilia crocea,quæ semina in caule habent.

Lilii rubentis genus, uidetur etiam Tulipa Turcarum, cuius picturam cùm ad uirum quendam doctissimum misissem, is Cynorrhodum Plinii (uel ut ipse legere mauult,Crinorrhodum) esse putauit. Sed ita dictum à Plinio Lilium in Italia quoque nascitur: Tulipa uerò ista(nam & alia quædam hoc nomine uocatur herba,luteo flore,&c.) Italiæ (ni fallor) prorsus peregrina est, nisi in horto fortè aliquo conspiciatur. Mihi Augustæ in horto magnifici uiri Ioannis Heinrichi Heruuarti florentem uidere contigit unicam plantam, Byzantio (ut aiebant) allatam: Eam exhibui & descripsi in hoc uolumine in fine Quatuor librorum Cordi de Stirpium descriptionibus. Cynorrhodi quidem Lilii Hyacintho similis, Hesychius etiam meminit.

Lilium rubens arundinaceum Turcarum hortis frequens esse, meminit Bellonius: foliis Cannæ seu arundinis Elogiæ, radice graminis illius quod Dentem canis appellant Galli,sed multò crassiore. Hoc si quis à radicis forma Cynorrhodum uocare uoluerit: aut à foliis Cannorhodum, non absurdè fecerit.

Lilia montana cœrulea, quæ & candida reperiuntur,Chr. Piperinus: de Iridisne an Lilii propriè dicti specie aliqua sentiens,nescio.

Lilium conuallium uulgò dictum, Meientyß. Viuacissimum in hortis:propagat & multiplicat seipsum radiculis geniculatis reptantibus. Semine puto non creſceret: quod ei corneum & amarissimum est in acinis rubentibus. In collibus,uallibus,& syluis proximis abundat nobis hic flos,locis umbrosis,quod mireris,omniū odoratissimus: & pulchro nomine dignissimus,quod à ueteribus impositum dum quærimus,interim,si libet Callionymum appellemus, iustiori ratione quàm Anonymum olim quidam ignoto sibi nomine plantam uocitarunt:uel Chamęcytinum. Est enim Cytinus flos satiuæ Punicæ, ut Balaustium syluestris. habet autem hæc herba florem Matthiolo teste, Balaustii uel Arbuti effigie.

Limonium,hoc est,Bistorta, diu in hortis durat,G. In pratis quibusdam humidis,à quibus & nomen tulit,copiosè nascitur,montanis præsertim. Eius species duę uidentur esse, magnitudine differentes.

Limonium Monspelienſium Didymus Obrecht Argentinæ:foliis ferè Polemonii,floſculis luteis,confertis,exilibus, oblongis,&c. Mihi quidem cum Limonio nihil commune habere uidetur: & suspicor propter uocum uicinitatem Limonium aliquem pro Polemonio protulisse,&c. Pingitur à Dodonæo tanquam altera Polemonii species. Crescit (inquit Dodonæus) ut & primùm Polemonium,locis asperis,lapidosis,montanis. Apud nos (in Germania inferiore) plantatur in hortis.

Linaria uulgò dicta, (Osyris quibusdam: mihi non uidetur:) & in hortis aliquandiu durat,& sponte passim nascitur locis siccis & apricis: floribus luteis. Est et species quædam eius alpina,minor,floſculis cœruleis perelegans,G.

Lithospermum commune,uulgò ineptè Milium solis. Mauritani Milium Soler appellant: quoniam in montibus Soler frequens nascatur,G. O. Prouenit apud nos

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 552 sur 645

ſponte paſſim, prope Silum torrentem iuxta oppidum noſtrum, ſolo ferè arenoſo. Hortenſe cultum non amat. Lachrymam lobi ſunt qui Lithoſpermum maius appellent. Vide in Lachryma.

Lithoſpermum fruticoſum, & alterum uirgatum, Ae. uirgati nomine forſan communem intelligens, fruticoſi uerò Lachrymam lobi.

Lithoſpermum minus, Vu. Id nimirum quod à Matthiolo pingitur, & in aruis ſponte exilit: quod nunc etiam in meo hortulo in fine Iunii ferè defloruit: caule uno, uirgato aut ramoſo ualde, ſeſquicubitali.

Lo.

Locuſta à quibuſdam dicta, Miſſelkraut, G. eſtur in acetariis per hyemem: reperitur enim in aruis hyeme tota uirens lætiſſimè, foliis fere Oleæ, ceu Oliuella quædam: Oliui etiam ſapore quodammodo, inſipida alioqui. Quòd ſi cũ Dracone hortenſi miſceretur, ipſa olei, ut ille aceti ſaliſq; ſaporem afferret.

Lonchitis altera, K. Ae. Ea montanis aſſueta locis, non facile in hortis noſtris apprehendit, nec durat. In Germania tamen inferiore, creſcit etiam humilibus locis, in ſyluis & marginibus foſſarũ. Spicant aliqui Germani uocant, fortè quòd radices Indicam Spicam aliquo modo referant. Huius duo genera in horto alit, R.

Lotus ſatiua, G. Ea ſeritur uulgò apud noſtros lactarios præſertim, qui recoctam (ut uocant) herbis condiunt, ex quibus hæc præcipua eſt: unde & nomen ei impoſuere, Zigerkraut/Stundkraut/Sibengezeyt. Hanc olim Lotum ſylueſtrem eſſe putabam: quòd ad facultates quidem nihil intereſt: in forma tantùm aliquid diſcriminis eſt. Oxyn Plinii nunquam ad Lotos pertinere exiſtimaui, ut nuper quidam, memoria nimirum lapſus putauit, &c. Lotum enim utranq; Fœnogræci uires habere ſemper agnoui, Oxyn uerò contrariis eſſe præditam.

Lotus ſylueſtris, G. Ea in Italia ſeri ſolet, ſed etiam ſponte (ni fallor) nata ibidem reperitur. Trifolium odoratum uocant. Viribus (ut dixi) à ſuperiore non differt, quas cum Fœnogræco utraq; communes habet: ut neq; odore & ſapore: ſed flores habet luteos & in ſiliculis ſemina: illa in glumis breuibus.

Lotum pentaphyllum dixerim herbam, qua imperiti quidam pro Meliloto hactenus abuſi ſunt, inodora prorſus. Naſcitur ubiq; in pratis & collibus ſiccis floribus luteis, ſubnaſcentibus ſiliculis. Gåle Tubenkröpfle. Folia ei quina, quorum tria prominent, bina, cauli uel ramulis hærent. Species eius duæ ſunt: una minor, læuis, ſupina: altera, maior, modice hirſuta, & erecta magis, aſtringenti guſtu, &c. Matthiolus Lotum urbanam nominauit: non probo.

Lotus paluſtris, Vu. ſentit autem forte de illa, quam ternis foliis in paluſtribus locis naſci diximus, ſuprà in Iſopyro.

Lotus arbor, G. Iam plus quàm bicubitalis. Alebat illam in horto Forerus noſter Vitodurenſis medicus pereruditus, quatuor cubitorum iam proceritate: ſed ſuperioris hyemis iniuria ei interiit. Eiuſdem plantæ aliquot uiuunt in horto, Vu. & K. Hanc arborem Itali uulgò nominant Fago, non tanquam Fagum Latinorum, ſed à Lotophagis forte per apocopen. Folia ei fere Vrticæ.

Lu.

Luciola. Vide Ophioglooſſum & Cyperellam.

Lunaria, R. Sentiens puto de illa, quam Græcam cognominant.

Lunaria Græca, G. C. Rotunda et longa, O. rotũdam intelligo, cuius ſiliquę ſint rotundę: longã uerò ſiliquis longis. Naſcitur in montibus quibuſdam, cũ alibi, tum Heluetiorũ, circa Glaronam & Curiam. ſpecies duę ſunt: una floribus inodoris: altera odoratis: & hæc quidem, ni fallor, editioribus tantùm locis: nullo alio diſcrimine. Facile è ſemine prodit, durátque in hortis noſtris: & folia (Violæ nigræ fere ſimilia, maiora) per hyemem retinet. Anno ſecundo caulem fundit, (& circunquaq; fruticans, lætiore ſolo ad tres cubitos aſſurgit,) cum floribus & ſiliquis latis compreſſis, læuibus, argentei nitoris cùm maturuerint. In ea læuitate Lunæ faciem noctu repræſentari aiunt, ſicut in lapide etiam Lunari ſeu Aphroſeleno, quem

&

& ſpecularem uocant: inde nomen utríque. Sed lapídi uetus, herbæ nouum. Quo enim ueteres nomine plantam hanc dixerint, nondum conſtat. Dodonæus Violam latifoliam nuncupat. Herbarii quidam (inquit) uocant Bolbonac, Brabanti Pensninckbloemen, uel Paeſchbloemen. Alii ſcribunt Bulbonach, neſcio qua dialecto aut ſignificatione. Heſſi Flitteren uocant. Græca unde cognominata ſit neſcio, niſi aut nomẽ aut res è Græcia in Italiam fortè primùm illata ſit. Semen latum, compreſſum, ruffum, & cum aliqua amaritudine acerrimum eſt: unde ego Thlaſpis generibus hanc plantam adnumerârim, & Thlaſpi montanum appellauerim: ad indicandum ſimul formam. ſiliquæ præſertim ac ſeminis: facultates, & natales poterit & Lunare cognominari. Accedit ſententiæ noſtræ Dodonæus, & Thlaſpi præſertim Crateuæ, hoc eſſe putat.

Lunariæ Græcę ſimiles producens ſilíquas herba, latas ſcilícet & compreſſas, ſed minores: nec ea læuitate, ſed aſperas & ſquarоſas: nec eodem colore. Floſculis luteolis, foliis ſimplicibus, oblongis, aſperis, albicantibus, G.K. Semen ex Italia habui: benè prouenit: æſtiua herba, ſi maturius & aprico loco ſeratur: tardius uel umbroſo loco ſata, per hyemem durat, & altero anno fructificat. Alyſſo cognatam ſuſpicor. Semen ex Italia allatum eſt: ubi in montibus ſponte naſci arbitror. Dodonæus Alyſſon Dioſcoridis hanc facit: & ab aliquibus Lunariam maiorem uocari tradit.

Lunaria Arthritica, Flúblûmle. Vide in Arthritica.

Lunaria minor, Ae. ea nimirum quæ à Fuchſio eodem nomine depingitur. quæ ſponte naſcitur in ſaxis montium. In hortis quidem diu durare poſſe uix puto.

Lunaria buriſſa, Ae. ſic autẽ herbarii quidã Scorpioides Matth. nominãt, ſi benè memini. Herbula eſt floſculis luteolis: ſiliquis gracilibus, longis, articulatis, inflexis.

Lupini communes, G.R.

Lupini Hiſpanici flore luteo & cœruleo, K.R.

Lupinus ſylueſtris, O.G. Species eius duæ, floribus cœruleis, C.

Lupus ſalictarius, uulgò Lupulus. Hopfen. In ſepibus noſtris paſſim abundat. Vitis inſtar colitur à Germanis Septentrionalibus pro condienda eorum ceruiſia.

Lutea uel Luteum Vitruuii ab eruditis quibuſdã exiſtimatur eſſe herba, quam Tragus lib. .cap.113. non recte Antirrhini nomine pingit ac deſcribit. Otant oder Steckkraut. foliis ſimplicibus, anguſtis, rugoſis, oblongis, multis circa radicem: caule duorum aut trium cubitorum, floſculis referto, pallidis, longo deinceps ordine ut Verbaſcum, &c. Naſcitur areis incultis, limitibus agrorum, & ſecus itinera. Huius planta una ante triennium in hortulo mihi è ſemine nata, ſparſis ab ea cùm maturuiſſet ſeminibus, hortum repleuit. Caulem & ſemina edit ſecundo anno. Aliqui hanc temerè Struthium appellant. Aliqui Reſedam Plinii: ſed aliam Reſedam doctiſſimus Aldronandus Bononienſis nobis oſtendit, quæ Arimini etiamnum nomen ſeruat: quam Lucas Ghinus Seſamoides maius uocabat: cui cognatum uidetur quod Monſpelii Phyteuma nominant, etſi foliis multùm diuerſis.

Ly.

Lychnidis nomine antiquo herbas alii alias oſtendunt: pleriq; illam, quam nos Florem Iouis appellauimus: (Vide ſuprà) Lychnidem ſatiuam uel coronariam faciunt. Dodonæus Ocimoides noſtrum, Lychnidem ſylueſtrem uocat. alii herbam quandam in aruis & circa agros Tritico conſitos naſcentem, quam nonnulli Perfoliatam rubeam uocitant: aliqui Lychnidem monachorũ, Karthũſer blûmle. Aeſtiua eſt herba. Dodonæus Vaccariam nominat, & Ocimoides eſſe ſuſpicatur. Lychnides quædam: & ſpecies una agreſtis, K. Lychnidis ſpecies floribus elegantiſſimis, C.

Lyſimachium luteum, quod luteos flores fert, G. in hortis diu durat, & radiculis ſuis ſe propagat. Naſcitur iuxta riuos & humidis locis ſponte: ſicut etiam purpureum cognominatum cui flores rubent: non colore ſolùm, ſed ſpecie tota diuerſum.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 554 sur 645

Id minus diu in hortis uiuit. Dodonæus Lysimachiis adnumerare uoluit tertium etiam genus, foliis oblongis, serratis, flosculis cœruleis, &c. quam ego Anagallidis aquaticæ uulgò dictæ speciem esse potius dixerim. Nascitur apud nos in fossis quibusdam, aquam ab expatiante lacu recipientibus.

Ma.

Maizum. Vide Sorgum.

Maiorana. Vide Sampsuchum.

Malacocissum Democritus Aquilex mollibus Hederę foliis depingit caule tenero, sese cuicunq; quod fuerit nactus inuoluente. Subesse aquam ubi reperitur, affirmat. Videtur autem lasiones siue Asines, seu Conuoluuli species maior. aut Vitis nigra quã Ruellius Cyclaminũ alteram existimat, aut non longè dissimilem. Vtraq; & sponte apud nos crescit: & in hortis à rei herbariæ studiosis colitur.

Malua agrestis maior, locis cultis ferè apud nos sponte prouenit: minor incultis, circa uias passim. Sunt & Alcæa & Ibiscus Maluæ agrestis genera.

Maluæ quatuor genera, R.

Malua Romana quibusdam dicta, Hastula regia Apuleii, (nam alioquin Hastula regia Asphodelus est,) Ἐπιτροσθ. Differentia ei à floris colore candido, & rubro: & quòd flos uel simplex uel multiplex est. In nostro orbe satiua tantùm habetur, G.

Malua crispa, quam aliqui (non superiorem) Romanam cognominant, foliorum margine crispo & fimbriato eleganter, O. G. K. Hæc etiam in hortis tantùm colitur: ad octo pedes excrescit, flores uerò in Maluarum genere minimos profert, albicantes, modicè roseos: in fine æstatis & autumno floret.

Malua arborescens Dendromalache, O. G. Hanc primùm Argentinæ in horto Herlini uidere mihi contigit, sex aut septem cubitos altam, ramis brachiatam, trunco lignoso. Perit hyeme primis frigoribus si sub dio relinquatur, radicitus. Florere hactenus aut fructificare non uidi.

Malua (uel potius Althæa) Theophrasti. Vide Albutilon.

Malua Vencta Vide Alcæa peregrina.

Malum insanum, C. G. Massarius Melongena uel Melentzana uulgò Græcè: quo nomine etiam Strychnũ appellant. Aliud est Manzinzanion Aëtio, nempe radix Aegyptiæ fabę. Fructus unius speciei puniceus est, alterius albus. Solanum pomiferum dixerim. Agreste enim Græci Agriomelentzana uocant, Zacharia Calliergo teste. Insaniam quidem fructus hic minime facit: sed aliorũ quorundam Strychnorum, quibus hæc herba aliquo modo similis est. uidentur autem Græci recentiores multa uocabula à Latinis mutuati. Fructum apud nos non perficit, nisi maturè admodum seratur. Melen sana (inquit, Ruellius qui fruticem hunc describit. li. 2. ca. 124.) Galli Amorũ poma nominãt, fortè quia propter elegantiam et pulchritudinẽ dignum sit amari. Fructus est pomi magnitudine, in orbem circinatus, in quibus cartilago granis intercepta cucumeraceis cõtinetur: quæ edendo sit. Estur uulgò ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum, &c. Eodem gaudet cultu quo Cucumeres & Melones. Est & aliud Pomum amoris ab aliis dictum. Vide infrà in P.

Malorum genera quamplurima optimaq; in hortis & prædiis nostræ regionis proueniunt: præcocia, media, serotina. Horum aliqua durant tribus, quatuor, aut pluribus mensibus, quędam usq; in sequentem annum, donec alia matureścant, commodè reposita. Malorum genera quædam (non quælibet tamen) ramis & brachiis suis in latitudinem diduci ab elegantiæ studiosis solent: ut brachia undiquaq; in superficiem ferè planam extensa, tecti cuiusdam speciem, pedamentis in orbem digestis sustentata, præ se ferant. Eiusmodi non paucæ apud nos priuatis publicisq; locis uisuntur.

Mala Apiola dicta Italis, dulcia illa quidem, tam iucundè fragrant, ut uniuersas Indias sua superent suauitate, Scaliger.

Mali humiles duorũ generum: una, cuius fructus poma Adami uocant. Vtraq; frutex potius quàm arbor.

Malus

Malus nana, (Zwergöpfel,) Matthias Curtius Lindauiæ. Poma fert Paradiſeis uulgò dictis non diſſimilia, albicantia: quæ ſub finem Iulii matureſcunt. Arbuſtum non ſupra quatuor cubitos aſſurgit, fruticans à radice.

Malus quædam ex Italia: cuius poma magna & rugoſa in præcio ſunt, Pampin appellant. Idem Curtius.

Mala Cydonia ſiue Cotonea, nullis ferè inſtructioribus hortis deſunt. Cotonea magna, Vu. Pira Cotonea (Struthia Galeni, ut uidetur) pulcherrima & maxima, Vu. Cotonea Piris ſimilia, Matthias Curtius etiam Lindauiæ alit. Perſica arbore in malum Cydoniam inſerta, Cydonium malum enaſci uidemus, Nic. Monardus Hiſpalenſis medicus.

Mala citrea. Vide ſuprà in Citro.

Malum Armeniacum, uel præcoquum (duracinum) commune, G. Amarellen/ Barilleli.

Mala Armeniaca ex Vngaria, magna & optima, Vu.

Mala Armeniaca candicantia, guſtu ſuauiſſima, nucleo oblongo, dulci, ut Amygdala uideantur, Vu.

Mala Armeniaca alia, longè maxima, quæ ille exiſtimat eſſe uera ueterum Armeniaca, Vu.

Malum aureum. Lege Pomum aureum.

Malus Perſica. Vide in P.

Malus Punica, C. G. In hortulo quidem meo uix cubitalis nunc eſt, ſed admodum fruticoſa, nam ante biennium contra hyemem non munita, ſuperficiem amiſerat: ſed denuò germinauit à radice. Bicubitalem uidi Argentinæ in horto Maſſarii: Mali Punicæ ad triginta, Vu.

Mandragoras, R. A. K. Ae. F. G. Vu. Cum fructu quidem adhuc in Germania non uidi. Latet aliquando, ut dixi in Achanto. In Italia alicubi ſponte naſci puto. In horto amici quarto poſtquam ſatus eſt anno nuper floruit: fructus autem nullus ſubſequitur.

Mandragoræ generibus aliqui adnumerant Solani genus, quod Itali Bella donna uocant. Vide inter Solana.

Manna Polonis dicta, alia ſatiua eſt, alia ſylueſtris, eaq; melior. Vide in Gramine ſuprà.

Maron, O. Vide Clinopodium Dodonæi. Mari ueri rariſſimę herbæ ſemen peregrinum in Italiam fertur, nec niſi maxima cura prouenit.

Marrubium album, G. In pleriſq; hortis alitur. Agreſte naſci cùm alibi, tum circa Argentinam uidi. Nigrum, quod Balloten uocant, nuſquam non agreſte abundat.

Me.

Medica uera, genus Trifolii procerum, plurimis ab una radice caulibus, ſiliquis intortis cochlearum inſtar, floribus ſubcœruleis, Ae. G. R. Aliquot iam annis in hortulo noſtro uiuit: flores & ſemina fert quotannis: alta hoc tempore cubitos quatuor: colligatis ad perticam caulibus, ne ſupina iaceat. Circa Lutetiam ſponte naſci audio. Circa urbem noſtram in marginibus agrorum reperitur Trifolii genus, Medicæ per omnia ſimile, ſed floribus luteis, & ſiliquis non ita intortis.

Medica minor, K. G. Trifolium tortuoſum puto à quibuſdam dictū intelligens.

Medicæ ſpecies plures, C. Sex numero, Vu. Inter cæteras unam Itali Ferri equini nomine appellant. Vide ſuprà in Ferro.

Medion, Ae. Bononiæ olim Lucas Ghinus in horto mihi demonſtrabat. Rapi ſylueſtris genus maximum, quod Medium appellabat. Dodonæus Violæ Marianæ nomine pinxit. Reperitur in ſyluis & montibus Italiæ, foliis oblongis, floribus purpureis: et altera ſpecies albis. Ego olim an Lonchitis eſſet hęc herba, dubitabam.

Melanthium. Vide in Nigella.

Melilotus uera naſcitur apud nos in aruis, alibique, locis arenoſis præcipuè,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 556 sur 645

flore luteo:& altera ſpecies,albo. Vulgus Trifolium aureum appellat. Melilotus Italica quibuſdam dicta, uel Trifolium odoratum,quod in hortis ſeritur, Loti non Meliloti ſpecies eſt,ut ſuprà indicauimus. Loto pentaphyllo à nobis dicto imperiti aliqui pro Meliloto abutuntur.

Meliſſophyllon ueterum,uulgò Meliſſam eſſe dictam non dubito. Nam & Citrago appellatur ab odore quo Citrum refert: mihi quidem iucundo, etſi quibuſdam ingratus,& ueluti cimicum odor is uideatur. Ea nullis ferè hortis deeſt,& multis annis perdurat. Huius etiam ſylueſtre genus inueniri ſcribit Matthiolus.

Melilla uera, Rurpodius. De alia fortè quàm uulgari ſentiens, Fuchſii nimirum.

Meliſſa,uel Cedronella, id eſt, Citrago Turcica à quibuſdam cognominata, nuper in hortis alicœpit, Byzantio, (ut audio) allato ſemine, O.Ae. Vu.G. Odore multò grauiore & magis ad cimices accedente eſt, quàm uulgaris: anguſtioribus & oblongioribus foliis, herba æſtiua, floribus purpureis.

Meliſſophyllon quod pro uero exhibuit Fuchſius, G. copioſe in ſyluis noſtris naſcitur:& in hortos translatum aliquot annis manet. Lamium ſyluaticum dixeris, quanquam à cæteris Lamiis nonnihil differt: à Meliſſa quidem uulgò dicta, toto genere diſtat. Tertium Meliſſæ genus copioſe in Bauaria iuxta Ingolſtadium prouenit, odore ſuo planè Citrum referens, præſertim quum aridum eſt. Hoc Selapſiæ Ingolſtadianæ pro Meliſſa utuntur, Fuchſius lib. 1. De compoſitione medicamentorum: de hac ipſa (opinor) ſentiens, quam pictam dedit.

Melopepones uel Melones, R. Pulcherrimi & uarii generis, K. Melo ſpinoſus, O Fructus maximi ſunt Anguria, quam Melopeponem ob id Galenus uocat, quòd non diſtincta ſit canalibus ut Pepon, ſed rotunda ut malum. Odorem quidem & ſaporem Melonis refert, manditúrque cum interiore parte, quod in Peponibus non fit. Sapor eis inſipidus, ſubſtantia frigidiſſima, &c. Cardanus.

Memitha, C. Papaueris cornuti ſpeciem puto intelligens, floris colore differentem. Talem enim herbam pro Glaucio (quod Arabum Memithe eſt) in Italia oſtendunt.

Mentha hortenſis trium generum, G. Prima communis & maior omnibus ferè hortis. Altera nobilior, rotundioribus, & rugoſis ſeu criſpis foliis. Tertia minima, rubicunda, ſuaui admodum odore, ad Siſymbrium & Ocymum accedens: hyeme etiam uiret: & ſurculo inflexo propagatur. Hanc Tragus Siſymbrium hortenſe uocat: Matthiolus uerò alteram, nempe criſpam. Mentha ſeritur ſurculo, non ſemine, ut Theophraſtus ſcribit. Solet quidem radiculis reptantibus ſe propagare. Mentha ſylueſtris, quam Mentaſtrum uocant, ubiq; in aquaticis prouenit.

Mentha Græca uel Romana, uel Saracenica à nonnullis dicta, toto genere à Menthis propriè dictis differt. Vide ſuprà in Coſto hortenſi.

Mercurialis mas & fœmina, locis ferè cultis omnibus circa Vites & in areis hortorum copioſe naſcuntur pleriſque regionibus. Tiguri deerat: ſed è Bada oppido proximo planta una atq; altera in hortulum meum ante annos aliquot translata, ab eo tempore abundat: & ſimiliter in hortis amicorum. Agreſtis quidem in ruderibus circa urbem noſtram maioribus foliis, mas duntaxat, (ni fallor) ubiq; occurrit. In ſyluis etiam noſtris abundat ſpecies alia, quam pro Cynocrambe quidam accipiunt: quæ in hortis etiam annis aliquot durare ſolet, & radiculis ſuis tranſuerſis ſeſe propagare. Itali Caſtagnariam, uel Caſtrangulam uocant, quòd folia quodammodo caſtanæ habeat. Superiores æſtiuæ ſunt, G. Hæc in cibo oleris modo ſumptam gratior quàm communis uidetur, & aluum bene ſoluit.

Meſpili arbores ſatis uulgares hîc & alibi in Germania ſunt. Aronia uerò Meſpilus ſiue Tricoccus, cui folia Oxyacanthæ ſunt; in Germaniã nondum peruenit, quod ſciam.

Meum uel Meon, O.G.Ae. Noſtri Bärwurtz dictam pro Meo non temere uſurpant. Ea facile naſcitur in hortis etiam de ſolis capitibus radicis reſectæ, plantata, & multis durat annis. Fuchſius hanc herbam Seſeli Creticum uel Tordylium appel-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 557 sur 645

appellat: pro Meo tamen uſurpari poſſe concedit. Vide mox in Muttelina.

Milium uulgare in agris ſeritur. Indicum uerò uel Saracenicum à Fuchſio dictum, uulgò Sorgi, à noſtris etiam in hortis, propter raritatem: & culmorum comæ: ue uſum ad ſcopas, &c.

Millefolij uulgò dicti, Garbe, paſſim in agris & collibus obuiũ eſt, frequẽtius albo flore, rarius rubro. In hortis etiã ſatis diu durat: & radicibus ſuis ſe propagat.

Millefolium Strathiotes, herbula teneris foliis, minutiſſimis, ſemine etiam minimo, odore ſuauiſſimo, Vu. Non aliud uidetur Millefolij nobile ab Hie. Trago dictum, lib. 1. cap. 160. Quod cùm alibi reperitur, rarum tamen: tum Baſileæ prope urbem, qua Birſa fluuiolus ingreditur: & forſan idem quoq; quod peregrinum uel odoratum in horto ſuo uocat, D.

Millefolij luteis floribus, D. Pingitur hoc à Dodon. qui rarũ inuẽtu eſſe ſcribit.

Mo.

Morſus diaboli uulgo dictus à radice ueluti præmorſa, unde Succiſæ nomen Fuchſius finxit, nota ubiq; in pratis humidis herba, G. in hortis parum durat.

Moly Plinii ſecundum Dodonæum, C. Phalangium noſtrũ, ut ex pictura & deſcriptione coniicio. Pſeudomoly Dodonæi, C. Graminis ſpecies, in litoribus maris proueniens.

Morus arbor fructu nigro, in Heluetia paſſim habetur, præſertim in hortis, G. In Italiæ & Sabaudiæ (ut circa Lemanum lacum) uicinis regionibus alba etiam Morus colitur. Quo modo ex trunci aut ramorum maiorum, ſerra diſſectis partibus, Mori ſerantur, ut multæ citóque proueniant, Rei ruſticæ authores tradunt.

Mu.

Muris auricula. Vide Pulmonaria Plinii.

Muttelina uulgò in alpibus dicta, à noſtris Muttri, caros alpinus quidam uidetur: radicibus Mei ferè figura & ſapore, ſed infirmioribus. Autumno ſuperiore aliquot eius radices in horto plantaui: quę nunc etiam in fine Iunii pulchrè germinant: ſed nondum florent. Eius pabulo in montibus uaccæ plurimũ & optimum lac reddunt: ſicut & Mei pabulo in Apulia: unde caſeum caballinum dictum cõfici audio.

My.

Myrica, uulgò Tamariſcus, G. Rurpodius. Hanc aliquoties fruſtra plantare conatus ſum in hortulo meo ſiccaneo. Hoc anno demum in prædio ad riuulum mihi plantata benè prouenit, & floruit Iulio menſe: translata è Sili torrentis iuxta urbem ripis: ubi copioſe prouenit, cùm alibi, tum paulò ſuperius quàm miſceatur Limago. Alterius generis eſſe puto quam circa Monſpelium uidi, trunco ſatis craſſo, etc. nam noſtræ truncus pollicis magnitudinem parum excedit.

Myrrhis, O. G. C. Ae. Rurpodius. Aliqui Italicam cognominant, alii Ceriſolium Hiſpanicum, Spaniſch Kürbel. Planta una ante triennium ex ſemine eius prælongo mihi prouenit, foliis dulcibus, necdum in caulem aſſurgit.

Myrtus, Rurpodius. Myrti plantæ decem, Vu.

Myxus alba quorundam, Sycomorus uulgò Italis. Quære in S.

Na.

Napellus. Vide in Aconito. Scaphuſiæ in horto quodam & apud nos quoque flore albo inuenitur.

Napi natura inter Napum & Braſſicam eſſe uidentur. In agris, non hortis ſeruntur. Rari apud nos: commendantur ex agro Vlmenſi.

Narciſſi uarii, Leuſchnerus Miſenæ. Tres ſpecies, C.

Narciſſus Italicus, flore candido, odoratiſſimo, K. Hunc puto eſſe qui à noſtris Lilium D. uirginis nominatur: qui flos in montibus ſupra Curiam ſylueſtris, ut audio reperitur, G.

Narciſſus alius, candido flore, pulchro, odorato, K. R. O.

Narciſſus luteus, odoratus, qui initio Martii floret, K. R. C. O. Ae. alius luteus, K.

Narciſſus purpureus & luteus, Vu.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 558 sur 645

Nardus Celtica uel Gallica, K. Nos etiam ex altis Valleſiorum montibus à Caſpare Collino noſtro miſſos, aliquot eius ceſpites proximo autumno plantauimus: & rudimenta floris iam uidimus, ipſi ſua lingua **Selliga**, quaſi Saliuncam uocant. Et profecto non alia eſt Saliunca, quàm Celtica Nardus: eademq; Phu herbę, id eſt Valerianæ, prorſus cognata. Viret etiamnum in hortulo meo, ſed malè, ut alpinum cœlum deſiderare uideatur.

Nardus Indica, (niſi Gallica ſcribendum ſit potius,) Ae. R.

Nardus uulgò dicta, in hortis noſtris pleriſq; cultu, in agro circa Monſpelium ſponte abundat. Cum Nardis quidem propriè dictis ab antiquis nihil commune habet, ut neq; Lauandula, quæ in hoc genere ceu fœmina eſt: à Fuchſio Pſeudonardi appellantur, hæc fœmina, illa mas cognomine. Mihi ad Stichadis naturam, ſpecie, odore (caphurato ferè) ſaporeq; accedere uidentur, propius quidem quàm ullius alterius ex illis quas nouimus plantis. Surculo fœlicius quàm ſemine prouenit. Vide etiam in Spica.

Naſturtium maius, album: & minus nigrum, G. Sylueſtre perſimile hortenſi, puto me in altis quibuſdam montibus olim reperiſſe. Genus illud ſylueſtre quod **Welſamen** uocant, à Fuchſio & Trago depictum, ſponte apud nos non reperitur. In Sabaudia circa muros & rudera frequens uidi, ut in regione ducis Vuirtenbergenſis quoq;. Dodonæus Thalictrum facit. Inferiores Germani quidam Sophiam nominant. Apud nos pratenſe quoddam ſylueſtre eſt, **Gauchblůmen**: & aliud riuale, circa ſaxa riuorum, **Steinkreßich**: aliud denique paluſtre, floribus luteis: Sinapi forte adnumerandũ. Hæc omnia ab hortenſi genere aut potius ſpecie differũt. Naſcitur & in uineis quod **Rábkreßich** appellant, folioſum, acre, Febrario florẽs, &c.

Nerium. Vide Rhododaphne.

Ni.

Nigella (aliàs Melanthium, Gith) Damaſcena, ſemine nigro: ſicut & alia uulgaris, G. Vulgaris noſtræ ſpecies altera ſemen ſubflauum habet, & odoratius. Sylueſtris etiam in aruis naſcitur, ut circa Liechſtalam Baſilienſium oppidum uidi. Hanc aliqui (ut Cordus quoq;) non rectè pro Cumino ſylueſtri accipiunt. Damaſcenæ hoc peculiare, quòd capitulorum eius calices inferius pulchrè coronantur foliis.

Nil Arabum. Vide Conuoluulus cœruleus.

Noli me tangere, G. Tragus hanc herbam Eſulis ſeu Tithymalis adnumerat: nõ rectè: nam neq; lacteum liquorem habet, nec uiribus nec ſpecie cum illis conuenit. Siliquæ eius maturæ, tactu diſſiliunt. Vide ſuprà in Balſamine. In horto meo circa ſepem abundat, æſtiua herba, & è ſemine ſuo quotannis reſurgens. Vidi ſæpe in in montibus, locis aſperis, lapidoſis & humidis. Flos colore & forma aconitum luteum refert. Veneno forte non caret. Guſtata fauces rodit. **Judenhůtlin** quidam Germanicè uocant. Non deſunt qui Scorpioides exiſtimarint.

Nu.

Numularia à Fuchſio dicta, G. Naſcitur paſſim circa ſepes et alibi, locis humidis: eius ſpecies alia eſt, quam ſyluaticam à natalibus aut marem dixerim, minorem, acutioribus foliis, & erectam ferè. Superiorem fœminam aut ſupinam nominemus. Aliqui Centimorbiam & Delphaticam uocant.

Nuces iuglandes in agro Tigurino abundant, hortis inutiles: primùm quia non ſolùm uaſta magnitudine ſua nimiùm inumbrant cætera: ſed homini etiam noxia umbra earum exiſtimatur: deinde quia cùm profundiſſimę earum radices ſint, quanta fere ſuperficies (ut uulgò creditur) exhauriũt & emaciant ſolum, ſucco pinguiore omni ad ſe attracto.

Nuces iuglandes, tum ſaporis præſtantiſſimi, tum cortícis adeò tenuis, ut leuiſſimo digitorum compreſſu frangantur.

Nux Auellana, Corylus. Vide in Auellanis.

Nux Methel Auicennæ, Stramonia Fuchſio. Aliis Pomũ ſpinoſum, Turcis Tatoula, Græcis hodie Paracoccalon, uel Barycoccalon, quaſi nux grauans, torporẽ et

ſomnum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 559 sur 645

somnum inducens: quibusdam Corona regia, Melospinus Venetiis, Gallis Pomme de Perou, G. K. C. Vu. Nux quidem impropriè dicitur, cùm durum foris nihil habeat, pomum uerius quàm nux. Flos ei tanquam Conuoluuli in sepibus, sed multò maior, odore graui quidem, sed aromatico ferè, nec sine gratia, ut mihi uidetur. Foliorum uerò odor grauis simul & fœtidus, ut plerorumq; frigidorum uenenorũ. Mandragoris annumeranda uideri possit hæc planta, aut sui generis esse, potius quàm Solani cùm poma ferat: sed nos quoq; Solana Pomifera quædam congnominabimus. Bellonius Solanum somniferum nominans (aliud certe Dioscoridis hoc nomine est) in planicie circa Hiericho sponte nasci scribit. Aloisio Anguillarę audio hanc plantam uideri Hippomanes, à Scholiaste Theocriti dictum: & conuenire ei descriptionem, uocabulo uno transposito, ut spinosum scilicet de fructu, nõ de folio dicatur. Ego ut huic opinioni non contradixerim, ita non aliud Lycopersium Galeni existimo, &c. Forsan & idem Dioscoridis Pharicum fuerit. Monspelii Solanum Romanum uocant, ex Hispania ad se allatum dicentes.

Oc.

Ochrus Galeni, O. Leguminis genus Ciceri cognatum.

Ocimastrum uerrucarium libet appellare herbam quandam æstiuam apud nos, Ocimi foliis, flosculis candidis, pulchris, uasculis seminum exiguis, rotundis, hirsutis, quæ paruas ceu uerrucas referunt. Nascitur circa sepes, nullius uel nominis, uel usus apud nos.

Ocimoides (Lychnidis sylueſtris nomine depingit Dodonæus) album, purpureum uel roseum, rubrum, alpinum, G. Aliqui Been album & rubrũ uocant, ineptè: ut illi etiam qui Polemonium pro Been albo accipiunt. Marem in hoc genere dixerim, cui apices è medio flore prominent: fœmineam, cui nulli: idq; in utroq; colore: nam & mas albus purpureusq; reperitur, & fœmina similiter. Hæc odoratior est, præsertim uesperi, quo tempore rursus aperiri flores et odorem recipere uelutiq; resurgere solẽt, tanquam Heiperis Theophrasti: nam sole meridiano ita flaccescunt ut mortui uideantur. Anno secundo floret. Durat tres aut quatuor annos, ni fallor. Passim apud nos sponte nascitur locis siccis, circa macerias, sepes & alibi. Genus illud cui flos magis rubet, in alpibus: minus odoratum cæteris, uel potius inodorum prorsus. Dodonæus Ocimoides nostrum Lychnidem sylueſtrem uocat. Plantatur (inquit) in hortis alba & purpurea, & longo cultu aliquando florum folia multiplicat. Saponaria inferioris Germaniæ pharmacopolis.

Ocimoides peregrinum dixerim, flores quos ab Hierosolymis denominant, croceo colore splendente longè pulcherrimos. Eiusdem species minor reperitur, quę primo anno floret, G. Flores Hierosolymorum appellant uulgò: quanquam non è Syria, sed Dacia allatos audio. Aldrouandus Creticum cognominat. Diu durant in hortis nostris, radice uiuaci. Semina tempestiuè maturant, & facilè ex illis oriuntur. Flos odore caret, & solẽ nihil afficitur. Aliqui ante feneſtras in pensilibus hortis alunt, tanta gratia est florum. Species minor cubitalis est, aut paulò excelsior, rariori-bus floribus: maior bicubitalis. Florent anno secundo, durant pluribus.

Ocimum, quod uulgò Basilicum nominant, id est, regium, ab odoris præstantia, diuersorum est generum: quæ apud nos in uasis tantùm & altilibus hortis conseruntur. Herbæ æstiuæ, pruinæ impatientes: ideoq; non prius serendæ quàm cùm nulla amplius pruina expectatur, ne in prima herba intereant, aut perurantur. Ex eis paruum genus, ut crispum & globosum appareat, forfice puto circuntondetur. Idem dum floret cum radice euulsum & in uas uitreum anguſti colli aqua plenum impositum, diutissimè uiret, radice in aqua crescente: adeò φίλυδρον est. Maioris aliud Caryophyllatum ab odore dicitur, aliud Citratum, quod maximum est, & Melissophyllum seu Citrum olet, rarius nostris: mihi quidem satum in uasis pulchrè prouenit.

Od.

Odontitis Plinii, K. Hanc Plinius in pratis nasci scribit inter Fœni genera, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris: flore purpureo, pu-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 560 sur 645

ſillo: hordei ſemine in alis: foliis paruis, Polygono longioribus.

Oenanthe. Lege Filipendula.

Ol.

Oleæ aliquot, Vu. Olea procera, quæ ſuperioribus aliquot annis floruit: hoc uerò anno 15[illegible]. demum æſtate fructum, non prorſus tamen maturum produxit, K. Vidi et ego Oleam cubitalem Auguſtæ in horto magnifici D. Ant. Fuggeri. Arborem equidem in noſtro cœlo prouenire miror, quum hyems, frigus & uenti plurimùm ei noceant, Theophraſto teſte: florenti etiam imber. Adde quòd tardè admodum creſcit: & afflatum maris deſiderare uideatur: quare olim (Plinio teſte) non putabatur naſci niſi intra ccc. ſtadia à mari. Plurimæ quidem circa Benacum naſcuntur: multę etiam circa Roboretum apud confœderatos nobis Rhætos, prope ſed ultra alpes, Inſubriã uerſus. Inde autumno ſuperiore allatas mihi arbuſculas duas plantaui in uaſe, propter inſtantem hyemem.

Oleaſtri ſpecies, ut quidam putant: ut alii, Ziziphus alba, A. Lauſannæ alibiq; in Sabaudia quidam in hortis alunt.

Olus atrum, quod Itali uulgò Alexandri uocant, pharmacopolæ Petroſelinum Macedonicum, O. G. Durauit mihi tribus aut quatuor annis in hortulo, loco nimis umbroſo conſitum: quo tempore ſemel tantùm flores & ſemina protulit: interdum latuit. Hyeme germinat ac floret, teſte Cardano. Bernæ in horto Aretii nuper floruit. Græcè Hippoſelinum uocant plerique. Sed Matthiolus pro Hippoſelino Liguſticum uulgare pingit Hippoſelinum uerum, K. Rurpodius, Matthioliue an alterum intelligentes, neſcio.

On.

Onobrychis. Vide infrà in Ruta capraria Italorum, & ſuprà in Glauce.

Ononis non debet plantari in hortis, ne fiat anonis, hoc eſt, inutilis & noxia aliis herbis. Oblongis enim & ualidiſſimis radicibus longè lateq; reptat, & ſeſe propagat. Sponte in aruis alibiq; creſcit, inuiſa agricolis quorum ſæpe aratra ſiſtit aut moratur. Lęuis eſt uere & prima æſtatis parte, deinde aculei ſuperueniunt. Reperitur, ni fallor, etiam perpetuò læuis. Flores purpurei in uulgari: montanæ, quam uidi in Gemma monte Valleſiorum, lutei.

Onopordum, Baſileę in horto Zuuinggeri.

Op.

Ophiogloſſus à Fuchſio dicta, Ae. in pratis quibuſdam (humidum & pingue ſolum amare aiunt) apud nos copioſe naſcitur. Maio menſe reperitur, poſtea euaneſcit. Folio ſingulari ſemper, unde Henophyllum uel Monophyllum dixeris. [nam quæ Germanicè ſic uocatur, Einblat, caule edito, altero folio augetur. Tora etiam noſtra non ſemper unifolia eſt.] In hortis parum durat: & fortè etiam ruri, ubi ſparſis ſeminibus eam multiplicari puto. Naterzüngle. Itali (ni fallor, Bononiæ præſertim) Serpentinam uocant: aliqui Lanceam Chriſti, uel Luciolam. De ueteri eius nomine non conſtat.

Opulus, Aceris ſpecies minima: alio nomine Rumpotinus, montibus & collibus apud nos frequens eſt. Circa Verbanum lacum maritatur Vitibus.

Or.

Orchis. Quære in Teſticulo.

Origanum uerum montanum, Leuſchnerus.

Origanum Creticum, O. Origani Heracleotici uel Hiſpanici ſpecies, K. G.

Origanum onitis, rara planta. K. Rurpodius.

Orig. ſylueſtre uulgare, G. Tragoriganũ, Rurpodius. Idem aliquot annis excultum in horto, K. tandem periit. Tragoriganum alterum, C. Illud nimirum quod Dodonæus pingit. Serpyllo perſimile. Tragorigana (inquit) in hortis tantũ colunturà diligentioribus: eius ſpeciẽ alterã aliqui Praſiũ uocant, alii pro Thymo ducũt.

Origanum Haracleoticum (uel Hiſpanicum à nonnullis dictum.) Antuerpiæ quod ex Hiſpania aduehatur, C. Pingit hoc quoq; Dodonæus: odoratius candidiusq; eſſe ſcribens.

Origano

Origano cognata uidetur, quæ uulgò Maiorana maior dicitur.

Orminum. Quære Horminum.

Ornithogalum, K. Nascitur in Brabantia passim in agris & aruis, ut et circa Monspelium.

Ornithopodium Dodonæi, G. Sic autem ei nomen finxit Græcum, quoniam Brabanti similiter nominant Voghelvoet, id est, Auis pedem, propter siliquas arti culatas extremitate recurua, quinas aut senas, ad exemplum pedis auium. Nascitur passim apud nos in collibus & pratis siccis apricisq; foliolis è regione binis, multis deinceps, lenticulæ, minoribus. Flosculis in corymbo luteolis, Loti pentaphylli nostri similibus, odore exili, suaui, lactis quodammodo uel Iasmini florum. Veius nomen ignorare se ait, nisi fortè Polygala sit. Ferro equino Italorum (de quo diximus) cognata uidetur.

Ornus, A. G. Semina à Bellonio accepimus: cuius diligentia Lutetiæ etiam Orni iam non paucæ proueniunt, seminibus ex Italia aduectis.

Orobanche uera in agris uel syluis nascitur. Orobanche uerò Ruellii, Gallis Tenia dicta, alia uidetur, quæ cirris suis ceu brachiis legumina obuoluit & strangulat. Helxine Cissampelo, ut coniicio, similis herba: sed flore minuto: quæ passim in nostris etiam hortis & agris inuisa nascitur. Volubilem nigram uocant: gustu glutinoso, subacido: semine triquetro, nigro: radice una, candida, dodrantali: à qua cauliculi plures prodeunt, oblongi, distorti, ramosi, lenti, &c.

Orobus à Græcis dictus, hoc est, Eruum quod ad Theriacæ compositionem requiritur. Legumen est nullis capreolis, siliquis secundum semina interceptis, ita ut in furnis coniuncti panes. Semen foris album est, intus ruffescit, O. Vu. G. Facilè prouenit. Circa Lugdunum (unde semina accersiui) agros eo conseri audio. Inuenitur & syluestris: sed non in Germania quod sciam.

Orobus albus, O. Superiorem rubeum uulgò cognominant.

Ou.

Ouariam, uernacula lingua (Sierkraut) uocari audio herbam mihi incognitam in Saxoniæ hortis & Francofordiç: quæ dissecta aspergatur ouis frixis, propter saporis acrimoniam.

Ox.

Oxyacantha Dioscoridis, Spina alba uulgò dicta arbuscula uidetur, quæ in sepibus nostris abundat. Est enim sepimentis aptissima, propter multas, ualidas acutasq; spinas. Hæc mihi Plinii Spina appendix uidetur: & alibi simpliciter Spina.

Oxyacantha Theophrasti, Ae. Theophrastus Oxyacantham suam perpetuò uirere tradit, ineunte uere germinare: semen reddere post occasum Vergiliarum.

Oxys Plinii passim circa sepes, locis umbrosis & muscosis emicat. Itali quidam in hortos transferunt.

Oxytriphyllum, K. nimirum Trifolium Asphaltites: de quo infrà.

Pa.

Pæonia fœmina, K. G. In plerisq; apud nos hortis colitur: in quibus uiuacissima est, ita ut si effossa radice exiguum aliquid relinquatur, inde repullulet. Syluestrem nasci audio in summis supra Glaronam nostram montibus, è quibus Serua fluuius oritur. Reperitur etiam multiplici flore, quod rarissimum est.

Pæonia mas, folio nucis, K. G. Curtius Lindauiæ. Rara fuit hactenus in hortis. Syluestrem in Germania nasci non puto. Vtranq; reperiri audio in Generoso dicto monte prope Luganum, quod oppidum est Heluetiorum non procul Lario lacu. Icon eius à nemine hactenus exhibita est, ne à Dodonæo quidem, qui tamen in horto eam habere fertur. Tragus, quem & Dodonæus secutus est, Dictamnum uulgarem, id est, Fraxinellam Italorum, Pæoniam marem esse putabat: sed non conuenit descriptio. Huius radix quidem tragon, id est, hircum olet, non tamen idcirco Tragium est, ut quidam putant: nam Tragium primum, Lentisco ferè per omnia simile est, sed minus. Alterum Scolopendrii foliis insigne.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 562 sur 645

Pæoniæ ultra prædictas tertia ſpecies, minor, C. Quæ mihi etiam nuper ab eo tranſmiſſa unà cum aliis quibuſdam, tam longo itinere, in hortulo uiret. In Catalogo, O. Pæoniæ ſpecies quatuor reperio: ex quibus una nimirum fuerit Fraxinella, de qua diximus.

Paliurus nobis incognitus eſt: nec ſenſerim cum Amato Luſitano, qui Ilicem Aquifoliam noſtram (ipſe Agrifolium nominat, & ab Aquifolio nō rectè diſtinguit) Paliurum facit.

Paliurus Africana. Apud nos (inquit Ruellius Gallus) paucis antea annis frutex inuenitur, qui etiam arboreſcere poſſit, folia per ambitum laciniatim ſinuato, rotundo, molli, ramis Spini, quem Album cognominant, modo aculeatis. baccis rotundis, rubris, myrteis, longè maioribus, guſtu iucundo: qui & uinum ſuauitate ſua commendet. Condiuntur & grato ori cibo. Cœpit mea memoria propagari inſita, quantùm reor, albo Spino. Qui colunt in hortis, uelut alienigenam & aduenam arborem Myrobalanum appellant. Hanc eſſe putauerim nullis ferè notis reclamantibus Paliurum Africanam, eam præſertim quæ non ſiliquetur. Hæc Ruellius. Eadem puto eſt Connarus Athenæi.

Palma in Europa an uſquam fructificet, neſcio: de arbore proprio ſic dicta loquor. Nam ſpecies quædam minores, ut Chamæriphes, & quæ Muſas appellatas fructus ferunt, in Italia etiam Hiſpaniaq; fructus perficiunt: & in Gallia Narbonenſi quoque, ni fallor, uel utræq;, uel Chamæriphes Margaridéſue ſaltem. Palmæ arbores circa Monſpelium habentur, ſed ſteriles. Audio Monachii (quod oppidum eſt Bauariæ) in horto principis Palmam exiguam haberi. Ego Indicæ Palmæ folium pedes ferè denos longum, & totidem latum ab altera parte, aridum ſeruo: miſſum ad me dono à Ioanne Baptiſta Hofſtettero pharmacopœo, Auguſtę Vindelicorum celebri. Eam arborem in Hiſpania etiam (aut Luſitania) iam prouenire nuper quidam nobis aſſeruit.

Palmæ ſpecies pumila, quæ Muſas uocatos fructus fert, &c. Lege quæ proximè retrò ſcripſimus. In Aegypto circa Memphim plurima naſcitur. Propagine ſeritur. Seriturnam & Neapoli in Italia, inquit Alexander Benedictus: in annum durat. Folia hyeme decidua, uere renaſcuntur, &c.

Panaces Heracleum, pulcherrima planta, O. K. C. Ex eo colligitur liquor Opopanax dictus Pharmacopolis. Vidi aliquando in hortis Italiæ, aliqua cum Sphondylio noſtro ſimilitudine, maius.

Panaces Aſclepium Patauii quidam in hortis ſerunt, neſcio quo prouentu.

Panaces Chironium forte fuerit Virga aurea uulgò dicta Italis: uel Doria (ſi benè memini) in Prouincia uulgò nominata, (alia quàm Virga aurea,) quam in horto D. uidiſſe me puto.

Pancratium uerum, Vu. Scilla minor. Dodonæus Pancratium interpretatur herbam quam Fuchſius pro Hyacinthi genere exhibuit: quod audio Monſpeſſuli Ophioſcorodon exiſtimari à doctis, et uulgò ibidem Allium caninum nominari: radice rubenti & bene acri. Circa Lauſannam in aruis reperi. Idem Dodonæus Pancratium alterum nominat Bulbinem noſtram.

Panicum legumen uulgare apud nos, agrum non hortum decet.

Panicum Indicum. Vide Sorgo.

Papauer minus, nigro ſemine, nigrum uel commune, in hortis noſtris abundat: alicubi agri eo obſeruntur ad exprimendum oleum. eſt ubi ſylueſtre naſcitur.

Papauer album, ſatiuum, flore & ſemine candidis, ſeritur à pharmacopolis noſtris. Huius & altera ſpecies reperitur, Dodonæo teſte, cuius florum folia ſunt crenata & diſſecta.

Papauer rubrum etiam aliquando ſeui in hortulo. Huius capita inquit Dodonæus, rotundiora ſunt, non longa. Semen ſubnigrum. Huius quoq;, ut ſuperioris, ſpecies reperitur foliis florum crenatis & diſſectis.

Papauer erraticum, quod Græci Rhœadem uocant, rubro flore in aruis apud

nos

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 563 sur 645

nos ubiq; emicat, altera demum æstate florens. Huic similem herbam, sed æstiuã, flore luteo, si benè memini, aiunt apud Vallesios alicubi in agris secali consitis reperiri, et Sam appellari ab incolis.

Papaueris rara quædam species, O.

Papauer cornutum uel corniculatum, luteo flore, G.R.K.O.Vu. Facillimè nascitur, & semina in tempore maturat in hortis nostris: & seminibus sparsis sese reparat. Vide sequentia.

Papauer cornutum rubro uel purpureo flore, rarius, in aliquibus hortis, ut Augustæ, alitur, O.K.Vu. Vide Memitha & Glaucium. Papauer corniculatum nascitur in maritimis, floremq; fert croceum. Nos in Hispaniis, præsertim regnis Aragoniæ & Castellæ, longè à mari per multa miliaria, circa uias & arua duas alias species inuenimus: unam flore ualdè rubeo, cætera similem, sapore tamen non ita salso: et alteram minorem per omnia, flore uiolaceo. Semina omnibus nigra: Monachi in in Mesuen. Posterior hæc species à Dodonæo exhibetur Iconum Tomo 2.

Papauer spumeum uidetur genus quoddam Esulæ paruũ, quod Tragus pro Peplo pingit inter Tithymalos Esulam exiguã nominans, radice inutili, locis cultis aliquibus sponte nascens: foliis paruis, angustis, longiusculis. Nihil ei cũ Papaueribus cõmune præter liquorem lacteũ, etc. Plinio Peplos aliâs Syce, uel Mecon aphrodes dicitur: semine minore quàm candidi Papaueris. Inter Vites ferè colligitur, &c. Foliis Rutæ paulò latioribus. Dioscorides tres herbas diuersas facit: nam Chamæsycen aliter Sycen uocat, genere quidem conuenire uidentur. Et Galenus quoque Peplum aliâs Papauer spumeum uocari tradit.

Parthenium, hoc est, Matricaria uulgò dicta: circa muros hortorum & rudera sponte nascitur. Alii Cotulam fœtidam interpretantur, quæ circa uias & limites agrorum ubiq; abundat: item in hortis, locis siccis & lapidosis.

Pastinaca uulgò Carota dicta, O. Tria eius genera apud nos reperiuntur, radicibus luteis, purpureis, albis. Rúbli. Inter syluestres herbas Dauci Pastinacis cognati uidentur: & aliæ quædam forsan propius. Carton (accedit uocabulum ad uulgare Cariota) Pastinaca est magna & bene aucta, meliore succo, &c. Athenæus. Hęc fortè est quæ iam sequitur Pastinaca.

Pastinaca uulgò dicta, Pastenecien, minus frequens est apud nos: frequentissimũ Basileæ & Argentinæ. Hoc Dodonæus pro Elaphoboſco pingit. Reperitur etiam syluestre in pratis obuium. Pe.

Pecten Veneris, siue Scandix, nisi inter segetes nostras abundaret, locum in hortis meretur.

Pelecinus, Securidaca, G.K.R.C. Semen ei in siliquis oblongis ruffum, securis effigie, unde nomen Pelecini: amarissimum, unde & Hedysarum fortè per antiphrasin dicta est. Apud nos inculta non prouenit, alibi in aruis sponte, nusquam tamen in Germania quod sciam. E seminibus suis restibili fœcunditate reparatur, et hyeme etiam uiret.

Pelecinus falsus, C. Pingitur à Dodonæo Tomo 2. Sponte apud nos nascitur locis siccis & apricis quibusdam.

Pentaphyllum, Quinquefolium, ut nusquam non obuium, pinguiori & humidiori solo gaudet, ita in hortis etiam durat, flagellis suis ubi terram attingit per interualla articulata apprehendens, (Fragrariæ modo cui cognata uidetur,) seq; ipsa propagans.

Pentaphylli etiam aliæ quædam species sunt, minus communes apud nos, minores, magisq; syluestres quodammodo: à Trago descriptæ: ex quibus unum etiam depinxit, floribus albis: foliis ferè Lupini, quod etiam in hortulo, Ae. alit. Est & aliud Pentaphyllum album quod Petreum cognominauerim, pulcherrima herba: Id primùm reperi copiosum in mœnibus Vualiestadii oppidum, sed muris nunc reparatis nullum est. Deinde in saxis montis supra Sanamcasam oppidulum, iuxta introitum in fodinam ferri, quæ maxima antiquissimáque illic est. Hanc

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 564 sur 645

ſpeciem ſuperiore autumno in hortulum tranſtuli. Pentaphyllis denique etiam Tormentillam uulgò dictam adnumerârim: quæ in pratis aliisque locis paſſim apud nos abundat: in hortis parum durat.

Pepones, R. Dodonæus pingit Peponem latum, & alium rotundum: & tertium magnum, quem & Cucumerem Turcicum uocat.

Perfoliatæ uulgò dicuntur herbæ quædam, Diaphylla Græcè dixeris: quarum caulis tranſigit & penetrat folia: unde & Germanicum nomen **Durchwas**, hoc eſt, Diaphyes. Sed una præcipuè, quę à Fuchſio & Trago pingitur, hoc nomen ſibi uendicauit. Ea quamuis multis in locis ſponte naſcatur, ſolet tamen apud nos etiã in hortis ſeri partim propter eius raritatem hîc, partim quòd ad ſanandos ramices ac prominentias umbilici, ſingularis eius uis exiſtimetur. Maiorem hanc cognominat Tragus. Aeſtiua eſt herba.

Perfoliata minor, O. Ea nimirum quam Tragus deſcripſit, ſimilis prædictæ, foliis tamen acutioribus, & craſſioribus: & ſiliquis oblongis quales ferè Braſſicæ ſunt, cùm ſuperior nuda ferat ſemina.

Perfoliatam Achilleam appello herbam, quæ in collibus noſtris, non frequens tamen reperitur, floribus luteis, Lyſimachii ferè, quorum ſinguli foliis conſtant octonis. De hac ſenſiſſe Plinius uidetur, his uerbis: Aliqui ueram eſſe Achilleam tradũt, ſcapo cœruleo, pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis foliis rotundis eleganter ueſtitam. Cœruleum quidem colorem non obſeruaui: reliqua conueniunt. Aeſtiua eſt.

Periclymenum (Caprifolium Latinè quibuſdam. Syluaticus Pyxacantham Caprifolium nominat) in ſyluis Sabaudiæ & circa Argentinam ſponte naſcitur. Noſtri in hortis plantant, ut pergulas uel attegias eo innectant: circumuoluit enim ſe ſua ſponte: aut iuxta muros pangunt: facile enim in altum ſcandit, ad ſecundum etiam cœnaculum domus: ut & uiriditate ornet feneſtras: & ſpecie odoreque florum ſuauiſſimo oblectet, id quod multo tempore facit. Floret enim paulatim. Viuit in hortis annos quàm plurimos. Huic cognatus eſt ſylueſtris quidam frutex, qui locis ſaxoſis naſcitur apud nos paſſim in ſepibus, muris, ſyluis, acinis rubicundis, gemellis, nõ circumuoluitur, etc. **Beinhültzen** uocant noſtri. hoc eſt, Xyloſteon, à duritie ligni tanquam oſſea. Pingitur & à Dodonæo ceu Periclymeni ſpecies. Periclymeni ſpeciem unam reperiri tradit Dodonæus, cuius folia non ut in ſuperiore bina & diſtincta, ſed in medio unita ſint, tranſeunte per medium caule. Hæc nimirũ eſt quam Matthiolus pinxit.

Perſica mala non unius generis, abundant in noſtra regione. Maiora & odoratiora noſtris circa lacum Verbanum uidi. Perſica Vngarica trium generum: quædam magnitudine pugni: alia intus & foris colore aureo: alia intus ſanguineo ſucco, Vu. Poſtrema apud nos etiam rara non ſunt, duracina, & ſerotina. Perſica malo in Cydoniam inſerta, Cydonium enaſcitur: ut ſuprà ſcripſi in Malo Cydonia.

Perſicorum generis ſunt etiam præcocia ſeu Armeniaca mala. Lege ſuprà in Malis.

Petaſites circa montium radices in pratis humidis apud nos luxuriatur. In hortos translata locis umbroſis uel humidis diu durat. Floret ante folia primo uere. Semen ei nullum. Trago teſte.

Petroſelinum uulgò dictum, ueteribus ſimpliciter Apium eſt. De Petroſelino ueterum leges in Seſeli.

Peucedanum, K. F. C. Maſſarius Argentinæ: ubi etiam ſponte naſcitur prope urbem, in pratis, iuxta Carthuſiam, radice ad duos aut tres (ut audio) cubitos longa, ſucci ſeu potius liquoris plena, ſulfur olente: foliis oblongis, ternis ferè, &c. Hier. Tragus etiam Peucedanum in ſuis hortis copioſe prouenire ſcribit. Vulgò **Wilden fenchel** uocant, hoc eſt, Fœniculum agreſte: nõ rectè. Aliqui **Schwebelwurtz**, à ſulfureo radicis odore. Creſcit (teſte Trago) in altis, umbroſis, & opacis ſyluis, ut Hercynia, & Speſſarto, & Idaro dictis uulgò: item in Vuaſgoia & Monte tonitrui.

Phalan-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 565 sur 645

Ph.

Phalangitis seu Phalangium herba, G. K. Nascitur sponte in collibus siccis & locis montanis apud nos, floribus Lilii, sed paruis: maiores duplo quàm nostri sint, in montanis Sabaudiæ pratis uidi. Herba, ut quibusdam uidetur, Asphodelo cognata est: quanquam dissimili radice Graßgilgele. In hortis probè crescit: annos (ni fallor) tres aut plures durans. Hanc Dodonæus, si bene coniicio, ex pictura & descriptione, pro Moly Plinii exhibuit.

Phalaris, O. G. Semen ab Ollingero accepi. Facillimè crescit. Pingitur à Dodonæo: qui apud inferiores Germanos semen Hispanicum uel Canariense uocari ait, quòd inde allatum sit. Audio speciem unam sylueſtrem esse, alteram satiuam.

Phasioli, O. Legumen nimirum quod & Phaselum uocant, idem forte Smilaci hortensi. Matthiolus quidem pro Phasiolo in Dioscor. lib. 2. cap. 101. & rursus cap. 140. pro Smilace hortensi, herbam eandem pingere uidetur: nisi quod pictura una inflexa, altera recta est. Alius est Phasiolus, qui & Isopyron, de quo suprà.

Phaselus Turcicus aliquanto maior est nostro: sed admirabili naturæ arte humanam effigiem refert, fronte, oculis, naribus, (si tamen pediculi partem illi annexam relinquas:) ore, quod quasi duobus testibus munitum est, ac mento. Nihil certe humanæ faciei natura similius fecit, Cardanus.

Phaselus sylueſtris uel niger à Dodon. dictus, aut Faba sylueſtris, (nã Fabã uulgò dictam, ueterum Phaselum esse putat: ac in duas species, maiorem, & minorem quæ & rotundior sit, diuidit:) similis est satiuæ, nisi quòd capreolos habet, quibus satiua caret: semen globosum, nigrum, non maius Piso, & inter mandendũ ingrato sapore, odoreq; fœtido. In Germania inferiore sponte nata nõ reperitur, sed in hortis quorundam. Hæc forte est, inquit, Cyamus, aut Faba ueterum. Ego neq; sylueſtrem esse toto genere, neq; sapore ingrato, & odore fœtido, de ueterum Faba dici posse arbitror. An uerò Phaselus eorum sit, perpendendum est accuratius. Nos diuersi generis Pisa nigra interdum in hortis serimus propter raritatem, sapore odoreq; à communibus Pisis nihil distantia.

Phillyrea siue Liguſtrum, G. Eadem sepes nostræ abundant, Kerngerten. Aliam Phillyream nominat Bellonius, sua primùm cura in hortis Lutecię consitam: quæ etiam Venetiis in horto Maphei de Mapheis medici cernitur, è locis saxosis et montanis Italiæ, ubi sponte nascitur, translata.

Phu maius & minus, O. Vulgò Valerianam uocant. Nos & hortense genus unum habemus, & sylueſtria tria: maius commune, minus, & saxatile seu petræum montanum. Omnia facile in hortis proueniunt, durantq;: saxatile quidem diutiſſime. Vna enim iam planta decimo aut amplius anno mihi uiret in horto. Cognata his herbis omninò etiam Nardus Celtica est: & (ni fallor) Indica quoq;.

Phu peregrinũ, seu, ut à quibusdam hodie uocatur, Valeriana Græca, herba pulchro flore, cœruleo, sed inodoratæ radicis. K. A. Ae. C. Rurpodius. Excrescit interdum ad duos cubitos, (inquit Aretius in epistola ad me:) in summo caule cœrulei multi flores sunt. Viridem nondum uidi: & foliorum specie tantùm puto, non uiribus & natura Phu proprie dictam referre.

Phyllitis, quæ uulgò lingua ceruina dicitur, G. In multis apud nos hortis bene diuq; uiert. Sylueſtris nascitur cum alibi locis collium saxosis & umbrosis, tum prope Limagum infra Badam nostram: & Glaronæ.

Phyllum, C. Dodonæi nimirum, quod is lib: 2. Iconum pinxit & descripsit, his uerbis: Phyllum, herba semine quidem Mercuriali similis, sed reliquis dissimilis. Tenui enim candidaq; lanugine tota incanescit, ac leniter hirsuta est: folia Oleæ foliis similia, sed latiora paulò. Errare eos hinc manifestum est, qui Phyllon cum Mercuriali confundunt.

Pi.

Picea si est, quam nostri Abietem rubram (à corticis colore) appellant. Abundãt ea sylluæ & montes nostri: & in hortos etiam translata arbuscula, breui adolescit, G.

Piceastrum quidem in altissimis montium nostrorum sylus nasci aiunt, materia

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 566 sur 645

longè puriore & politiore. Ego nondum satis consideraui.

Piceastrum esse puto, cui maxima (ni fallor) rigidissimaq; in Coniferarum genere folia sunt, nostris montibus & collibus, etiam proximis urbi nostræ, frequenti. Forcn/Rien. Aliqui ipsam Piceam in altis montium syluis nascentem pro Piceastro accipiunt: Forcn uerò Tædam interpretantur.

Pimpinella minor syluestris, crescit in collibus siccis, hirsuta modicè. Habetur & satiua læuis, G. Non aliter opinor quàm cultu à syluestri differens, tenerior, & aceta riis expetita: in quem usum syluestris adhuc tenera substitui potest. Semina habui è Gallia. Cucumerem olent. Πιμπινέλλα à Nic. Myrepso scribitur: de ueteri nomine nõ dum constat. Pimpinella à Germanis uulgò dicta, aliis populis Saxifraga nominatur, Italis cognomento hircina.

Pimpinella maior, in pratis humidis suæ spontis, G. Durat aliquandiu & floret in hortis.

Pinguicula uel Liparis uocari potest: propter pinguia & tenera folia, semper humida: in humidis quibusdam pratis, præsertim circa syluas et montes nascens herbula, foliis Oleæ ferè: caule nullo. Floribus Violæ nigræ, specie & colore. Viret aliquantisper in hortis, sed perennare (ni fallor) non potest.

Pinus arbor in Germania fortè nulla est, nisi rarissima, ut in hortis, K. R. Vu. apud Italos in hortis colitur propter nucleos Pineos, ein zamer Zirnen baũ/an welchem zame Zirbelnussen oder Ziernussen wachsend. Audio & Geneuæ spectari Pinum in loco quodam publico.

Pinaster, Pinus syluestris in altis mõtibus Rhætorum & Vallesiorum. Nec ulla arborũ (opinor) altius nascitur. ein wilde Ziern baum, G. In horto ante annũ è nucleis aliquot mihi exortæ sunt, quæ partim uirent adhuc, partim perierunt. Nuclei quidem eius ut minores, ita gratiores sunt quàm Pini.

Piper uerum, ut quidam existimant, lac. Oppenheimer pharmacopola Francfordiæ ad Mœnum: qui iconem etiam ad me dedit.

Piper uerum ex India, hactenus non uisum, R. Pseudamomum, quod apud nos spontaneum est, aliqui antehac pro Pipere demonstrabant in Gallia. Idem aut persimile fuerit cuius Matthiolus meminit his uerbis: Piper foliis fruticis Ribes uulgò dicti, sapore & odore Piperi usitato simile, in racemis nascens. Sed aliud se uidisse tradit Neapoli, simile Vitalbæ, Italis uulgò dictæ, id est, Viti syluestri caustica nostræ. Huius plantas aliquas iam etiã in nonnullis Germaniæ hortis apparere audio, ut Schorndorfii ad arcẽ. Piperis, ut uocabant, arborẽ, uidi Ferrariæ in hortulo Ant. Mariæ Nigrosoli, altitudine bicubitali, foliis ferè Mali punicę, sed pallidioribus.

Piper Indicum uulgò dictum, quod aliqui Capsicum uel Cardamomum Arabicum interpretantur, longum, O. G. Rotundum, O. quod Fuchsius latum cognominat: qui etiam tertium genus exhibet, rubeum & nigrum uocans. Tria eius genera, C. Aestiua est herba, & nisi primo uere apud nos seratur, siliquas suas pulcherrimè rubentes non perficit. Siliquæ aliæ longæ sunt, eæq; uel crassæ uel graciles: aliæ breues & latæ, in diuersis speciebus. Zinigber caninum Auicennę secundum aliquos: aliis Piper Indicum, Hispanicum, Calecuticum, Brefilicum.

Piper montanum in Italia multi uocant, quod nostri Zyland, Fuchsius Daphnoides uulgare, Dodonæus Chamelæam falsam. Nascitur copiosè in syluis ac locis mõtanis nostris. In hortos quoq; translatum, satis diu perdurat, G. C. Eiusdem species alpina minor, superiore autumno hortulo meo commissa, uiret etiamnum: sed flores & fructus non producturа uidetur. Vis utriq; caustica, omnibus partibus, os & palatum non aliter quàm Euphorbium accendens. Aliqui non recte Laureolas uocant. Facile nascuntur: crassius enim radicis & tenax est cortex. Maior nunc bicubitalis mihi uiret.

Pirolam uulgò dictam, (Wintergrũn nostris, quòd hyeme etiã uireat: et Wald mangolt, quasi Betam syluaticam,) à Piri arboris folio, sæpe frustra in hortulo plantare conatus sum, quamuis cum terra sua erutam. Desiderat enim in syluis suis, solo

duro,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 567 sur 645

duro, ſicco, muſcoſo, umbroſo, & uentis perflato uiuere: ubi radiculis ſuis geniculatis inſtar graminis ſe propagat.

Pirorum differentiæ uariæ apud nos reperiuntur: magnitudine, figura, odore, ſapore, colore & tempore quo matureſcunt, diuerſæ: quas in præſentia perſequi prolixum foret.

Pirorum genera diuerſa, Matthias Curtius Lindauiæ: è quibus præcipuè commendantur Moſchatula cognomine (Muſcatbyrle) ab odore, perparua, dulcia. Matureſcunt in fine Iulii, (Superba, Chia, Myrapidia, præcocia) Et alia quędam parua, quæ Virginea cognominant, (Junckfrawenbyrle,) grato & dulci ſapore: quæ ſiccata etiam placent. Et maiora quædam, quæ Regia uel Regulana uocitant (Kayſersbyren) è Curia Rhætorum aduecta. Hæc quidem apud nos etiam rara ſunt, maxima poſt Libralia.

Pira omnium nobis (in Gallia, inquit Car. Stephanus) gratiſſima ſunt, quæ uulgò Bonchreſtiana cognominantur: non ob hoc ſolùm quòd in eximia ſuauitate liberale pondus ęquent: ſed quia tantę ſunt teneritudinis, ut guſtata ſtatim eliqueſcant, & perennent, geſtatumq; tolerent. Primùm quidem Neapolim uſq; delata Carolo octauo ibi res gerente, à fœlici illa Campania. Hæc ille. Sunt & apud nos Libralia quædam, quanquam rara, pondere ad uncias quindecim & amplius quandoq;: inæqualia, tuberoſa, ſucci plena: ſed hæc diu ſeruari non poſſunt.

Pirus Bergamotte, Ae. De Pirorũ generibus qui uoluerit plura, leget apud Cordum noſtrum, ac Tragum: item Ruellium, Car. Stephanum, & Herm. Barbarum.

Piſorum genera uaria, K. Ea quidem in agris non hortis ſeminari decet.

Piſa nigra, G. Mooſerbß. Vide in Phaſelo ſylueſtri.

Piſa rubra, Vu. Neſcio an de illis ſentiens, quæ floridiſſimo colore rubro, una macula nigra excepta, ex nouo Orbe nuper allata ſunt: quæ uidi quidem, an uerò in Orbe noſtro ſata etiam proueniant, neſcio.

Piſtacium, C. K. Arbuſculæ eius aliquot, Vu. Hanc arborem (inquit Car. Stephanus) uidiſſe memini Venetiis, permultis in locis: item etiam Pariſiis in æde diuæ Mariæ: atq; adeò in horto Renati Bellaii Cenomanenſis epiſcopi, &c.

Pityuſa uidetur non alia quàm Eſula uulgò dicta: qua rura noſtra ubiq; abundant. Sed peritiſſimus omnium rei herbariæ Anguillara horto Patauino præfectus, Pityuſæ cuiuſdam è Creta, non uiſæ antehac in Italia.

Pl.

Plantago trium generum paſſim apud nos reperitur, maior, minor, et media. Alia eſt aquatica, ſed impropriè Plantago dicta. Eſt & maritima, à Dodonæo exhibita.

Platanus in Græcia & alibi forte ſuæ ſpontis eſt: in Italia è ſemine tantùm. Ego non ſemel fruſtrà terræ mandaui. Lutetiæ, ni fallor, à Bellonio ſata prouenit. Cardanus alicubi ſcribit Platanos in Scotia multas eſſe & bene prouenire: quod equidem miror. Scio deceptos aliquos Aceris genus latifolium pro Platano accepiſſe.

Po.

Polemonium, quod pharmacopolæ aliqui Been album non rectè nominant, cui pro calyce eſt folliculus ſeu utriculus quidam calathi ſpecie, cauus, inanis: flos albus, radix cubitalis, &c. G. Non diu uidetur in hortis durare: ſed paſſim ſua ſponte naſcitur in pratis ſiccioribus. Vide Been album. Polemonium Monſpelii uocant plericq; herbam, de qua in Ruta capraria dicemus.

Polemonium alterum, C. Videtur autem Been rubrum à pharmacopolis uulgò dictum intelligere. Nam Dodonæus etiam Polemonii ſpeciem id facit: ſed nihil ad Polemonium ueterum. Vide etiam ſuprà in Limono Fontanoni.

Polium primum ſiue montanum Dioſcoridis, K. Vu. C. O. Aliqui recentiores hoc Polium maius cognominant. Hoc nõ ſemel in uaſis uerno tempore mihi ſatum prouenit, uix ad trium digitorum altitudinem: ſed ante autumnum, medio fere Septembri interiit. Argentinæ in horto, O. probè creſcit & floret. Sponte naſcitur locis ſiccis & apricis in Italia & circa Monſpelium, grati & aromatici odoris.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 568 sur 645

Polium alterum, uel minus, fruticosius & infirmius, A.G. In collium & montium locis, præsertim saxosis, sponte apud nos prouenit. Rhæti nobis uicini Herbam auream uocant (Guldinkraut) à præstantia nimirum ad remedia quædam. In horto plantas erutas cũ terra sua aliquoties plantaui, quę intra annum aut citius perierunt, Siccum, saxosum & apricum locũ requirit. E semine felicius prouenturũ sperarem.

Polium (Pulegium fortè) Ceruinum Monspelii dictum, Vu.

Polycnemum. Vide Clinopodium.

Polygonatum, uulgò Sigillum Salomonis, Wyßwurtz. In syluis solo pingui & opaco passim emicat: & in hortos translata annis permultis durat, relictis in radice ueterum caulium uestigiis ceu cicatricibus: ut & aliæ quædam, quarum ætatem inde computaueris.

Polygonaton erectum, quod à Fuchsio pingitur, G. caules nõ obliquos ut prius, sed rectos fert: & quanquam aliquid similitudinis cum præcedenti habeat, genere tamen toto differt. Prouenit apud nos locis montanis, umbrosis, saxosis, ut circa thermas Fabarias: in hortis quoq; uiuacissimum.

Polygala. Vide Ornithopodium.

Polygonus mas, in hortis sponte & passim circa semitas nascitur: fœmina in palustribus.

Polypodium, R.G. Arboribus & saxis innascitur per syluas & montes. In hortis non benè nec diu uiuit, licet iuxta murum aut saxa cum suo cespite plantetur.

Pomum aureum uel amoris dictum, uel de altero mundo, in frutice peregrino, æstiuo, qui Solanis cognatus uidetur, (Solanum pomiferum dixeris, sed alterum, ad Mali insani differentiam) grauis & fœtidi odoris: fructus ferè inodorus est, nec insuauis, nec noxius in cibo, magnitudine mali orbiculati seu parui alicuius: rotũdus: sæpe uerò maior, inæqualis & tuberosus: colore aureo: & in altera specie rubro: in tertia, albo, O.G. Vu.C.K. Facile apud nos prouenit, & fructum maturè perficit. Rigari gaudet, & solo pingui, in areis aut uasis. Malum insanum etiam aliqui Pomum amoris uocant, ut suprà dictum est.

Porrum etiam nostræ mulierculæ alunt, sed minus ac in aliis regionibus copiosum. Etsi magnopere laborent hortorum cultores (inquit Matthiolus) ut eorũ Porri longi, crassi, candidi ac teneri euadant: nesciunt tamen eos capitatos efficere ceparum instar: quamuis si apud ueteres in frequentissimo usu fuerint, quòd longis qui propriè sectiui appellantur, sapidiores, gustuiq; gratiores haberentur. De his tanquam præstantioribus scripsit Dioscor. non quòd à sectiuis genere differrent: è quibus mangonio capitati fiunt, tegula in transplantatione supposita, incisis prius ante medullam foliis, ne adolendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite consideat: uel sarculo conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neq; distrahant, ut scriptum reliquit Plinius lib. 19. cap. 6. Hæc Matthiolus.

Porrum sectiuum, quod sic uulgò Germani uocant, (Schnittlauch) à superiori et ueterũ sectiuo differens, à Dodonæo Schœnoprasum uocatur, ficto nomine: nam et inferiores Germani Bießloock, (alii Brißlauch,) à lunco & Porro composito nomine uocant: pro foliis enim lunci inanes ei sunt. Nos Gethyllidem appellabimus: quam Nicandri Scholiastes Ceparum genus esse dicit: forma autem diminutiua uidetur à Gethyo: ita ut Gethyũ sit species in hoc genere maior: quæ & ipsa apud nos reperitur in hortis, sed rarior: & mitior ad condimenta existimatur. Gethyllidem quidem sylueſtrem in uno tantùm loco uidi, ad Lauffeburgum oppidũ iuxta Rheni catarrhactã inter saxa. Scio grammaticos Græcos in Gethyi & Gethyllidis interpretatione uariare: sed inter alia hæc ceu uerisimiliora delegimus. Ampeloprasum, sylueſtre genus Porri est, à natalibus inter uineas dictum: ut & Scorodoprasum, odore Allii, folio Porri: quod in pratis quibusdam reperitur. Et Porrum petræum, quod in saxis circa Badam nostram nascitur. Nisi id Allio potius cognatum sit. Carolus Stephanus Ruellium secutus Gethyum Theophrasti, interpretatur Porretam uulgò à Gallis dictam & Ciuetam, quasi Porraginem et Cæpulam: hoc est Porrum

rum ſectiuum à Germanis uulgò dictum: idq; in agro, id eſt, inter agreſtes herbas. Idem in horto: Bulbi genus (inquit) quod in hortis coma copioſiore uiret, nucleis gracilioribus, uulgus noſtrum uocat des Porrettes, uel Oignonnettes, à Porri uel Vnionis tum ſapore tum forma. Eadem quoq; grandioris formæ bulbos (de Cępa Aſcalonia quibuſdam exiſtimata fortè ſentiens) donarunt appellatione. Theophraſto Gethyum olus hortenſe eſt, capitata ſeu bulboſa radice: caulis magna pars ſub terra eſt. Semen ei infirmum non multo tempore durat: à ſatu tardè, nempe decimo aut duodecimo die germinat. Seritur Ianuario: ſementis eius per æſtatem eſt. Imbres diligit, uel ſimpliciter, uel à principio ſaltem.

Portulaca maior, hortenſis, O, G. Apud nos minor, quę & ſylueſtris alibi eſt, frequentior habetur.

Pr.

Priapea. Vide Hyoſcyamus è Syria.

Primulam ueris, alii Arthriticam, alii Bellidem nominant: de utraq; prędictũ eſt.

Prunus quæ fructus magnos, purpureos & acido ſapore fert, Lindauiæ Hengſt uocãt, noſtri Bockshoden uel Pflaumen, G. His ſimilia etiam cerei coloris, minus frequentia, apud nos reperiuntur.

Pruna parua, ſerotina, cereola, quæ noſtri neſcio unde Zipparten appellant, G.

Pruna præcociora, parua, uerſicoloria, à tempore quo Auena metitur apud nos dicta, Haberkriechen, paſſim nobis abundant.

Pruna Neapolitana oblonga, (dulcia, ni fallor,) quorum ſpecies una alba eſt, altera punicea, Matthias Curtius Lindauiæ.

Pruna Vngarica, quę uulgò Tuueſca uocant, (Zwetſchgen) duorum generum: maiora & oblongiora: & alia minora, rotundiora, dulciora, Curtius Lindauię. Prioris generis arborem nos quoq; habemus, è nucleo ad quatuor iam cubitos enatam. Ciuis quidam noſter adultam habet, ſed quæ non bene fructificat. Baſileæ in horto Io. Iacobi Loſs. prob è perficit fructum.

Pruna Vngarica præſtantiſſima, Damaſcena fortè, Vu. Eiuſmodi Venetiis mittuntur aliquando Auguſtam, magno precio, craſſa & carnoſa, ſubacida. Hæc (uel oblonga Neapolitana) aliqui Imperatoria ſiue Auguſta cognominant, quòd iis Imperator Auguſtus oblectetur. Vna aut altera arbor Auguſtæ eſt.

Pruna alia Vngarica aurei uel cerei coloris, magnitudine oui gallinacei, aut etiam anatini, carnoſa, gratiſſimi ſaporis, Vu. K.

Pruni diuerſis arboribus inſeruntur, ut Nuci, Malo, Amygdalo.

Prunus ſylueſtris, Spinus in pleriſq; ſepibus uiuis naſcitur.

Pſ.

Pſeudamomum. Vide Amomum.

Pſyllium, R. A. Vu. Aliquando mihi in horto ſatum pulchre quidem excreuit, ſed hyeme præueniente ſeminis maturitatem non eſt cõſecutum. Pſyllii duo genera, K. tria, O. Semel in horto ſatum, ſeipſum proſeminare & reſtaurare ſcribit Donæus.

Ptarmica. Vide Pyretro cognata.

Ptarmica alia Monſpelii dicta, uera (ut exiſtimant) hac æſtate floruit, A.

Pu.

Pulegium in pleriſq; apud nos hortis uiret. Sponte circa Argentinam, & alibi, in pratis humidis luxuriatur. Patauii Calaminthæ genus uidimus, Pulegio ſpecie, odore ſaporeq; tam ſimile, niſi quòd rectum naſcitur, ut prorſus ei cognatum iudicem. Aquaticum Pulegium, uulgò regale dicitur: montanum uerò, multis Polium, foliis multò antedicto minoribus, flore cœruleo: caule recto, dodrantali, &c. Carolus Stephanus. puto autem Pulegium illud montanum cuius meminit, Monſpelii Ceruinum cognominari. Id quidem hoc uere Lugduno ad me miſſum, pulchre in hortulo meo creſcit, coliculis pedalibus, candidis, erectis, ab una radice pluribus: foliis longioribus & anguſtioribus, Hyſſopi fere: odore & ſapore omninò Pulegii uulgaris.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 570 sur 645

Pulegium petreum uocari poteſt, Germanici nominis (Steinpoley) imitatione, herba aliquibus Clinopodium exiſtimata, quæ ſponte apud nos in muris, et locis ſiccis ſaxoſis q̃, & collibus apricis creſcit. Hanc puto Calaminthæ montanę nomine non rectè exhiberi à Trago lib. 1. cap. 10. Eadem fortè eſt, de qua Car. Stephanus ſic ſcribit: Aquatico Pulegio ſimilis quædam planta in montibus et ſiccis locis creſcere ſolet, quæ Gallis Pouliot ſauuage, quibuſdam Polium montanum appellatur: folio Serpylli, ſed paulò latiore, flore cœruleo: apud eũ collem Lutetię uicinum frequens qui Eritius dicitur.

Pulmonaria Plinii, Italis hodieq̃ uulgò ſic dicta, ſine maculis apud nos, reperitur in Albio monte, G. gaudetq̃ locis humidis & umbroſis. Illa uerò cuius Plinius meminit foliis maculoſis, in Italia tum hortis tum ſponte frequentior eſt, nobis rarior. Audio tamen in montibus quibuſdam Bernenſium reperiri, O. K. Eſt autem omni nò Symphyto alteri ſeu Conſolidæ maiori dictæ cognata herba, ſed undiq̃aq̃ minor. Syluium audio hanc Myoſota, id eſt, Muris auriculã Dioſcoridis exiſtimaſſe. Plantatur in Germania inferiore pleriſq̃ hortis, non alium ferè in uſum, quàm ut miſceatur ferculis, præſertim placentis ex ouis. Dodonæo teſte.

Pulmonaria eadẽ quę Vegetii, Conſiligo eſt: quę Pulmonariæ nomine hodieq̃ apud Anglos uenit. Vide in C.

Pulmonaria Gallica, Gallis hodie uulgò dicta, ſiccis & lapidoſis locis & in muris circa urbem noſtram multa eſt: nec non in ſyluis, præſertim Fagorum, Büchſpick: olus quoddam ſylueſtre, Lactucarum generi cognatum. Commendatur ad pulmonis uitia, paronychiam & uulnera. Hęc fortè eſt Scopa illa regia (nam & alię eodem nomine ſunt) quę apud Plinium demonſtratur, ramis oblongis, foliis exinter uallo lactucinis, ſed rigentibus & lanuginoſis, flore luteo: radice promiſſa, tenui. Et forſan eadem fuerit Sideritis etiam illa Plinii (nam aliæ ſunt Dioſcor. Sideritides) quæ ſit latiſſimo folio, Scopa regia appellata, uulneribus præcipua: quanquã Ruellius Carpentariã à Gallis dictam (i. S. Barbaræ herbam) pro Sideritide iſta accipit.

Pulmonariam aliqui (Sabaudi aut eis uicini Bernenſes) uocant herbam illam, quam nos Saxifragam montanam. Vide infrà. Et inter Muſci genera, arboribus adhęrens, quam Pulmonariam recentiores medici nominant. Vulgus noſtrum uernacula lingua Marrubio id nomen tribuit. Alicubi Gentianam quandam pumilam in pratis humidis prouenientem, Lungenblümle, id eſt, Pulmonis floſculos uocitant.

Pulſatilla Italis uulgò dicta, Cauda uulpina Amato Luſitano, ſed alia eſt Alopecurus ueterũ. Vide ſuprà Anemone quædam. Alia eſt Polonorum Pulſatilla, nempe Aſtrantia nigra noſtra.

Py.

Pyrethrum, O. R. C. Rurpodius. Huius etiam Argentinæ plantas duas in horto Maſſarii medici primũ uidi: foliis ferè Millefolii latius ſe ſpargentibus. Mihi etiam hoc anno è ſeminibus Pyrethri cõplures plantæ enatæ ſunt, radicibus albis etc. Vide Tarchon. Pyrethrum alpinum quoddam paruũ in ſummis alpibus, (id eſt, Gothardi monte) reperi.

Pyrethro cognata quædam herba, oblongis ſerratisq̃ foliis. Locis aquoſis naſcitur: circa Luteciam in pratis: & prope Baſileam iuxta fluuiolum qui in oppidum minus intrat. Tarchon aquaticum dixerim. Falluntur qui Ptarmicam putarunt. Hoc in hortulo etiam mihi uiret, ſed minus lætum humiliusq̃ propter ſiccitatem: repit radicibus ſuis.

Que.

Quercus in ſyluis noſtris creſcunt, duorum generum opinor, Eich & Hageich, Quantùm proſit cura arboribus (inquit Cardanus de Varietate rerum lib. 6. ca. 23.) præcipuè oſtendit Quercus Baſileę in diui Petri nemore (area publica Tiliis conſita,) Truncum terni uiri diductis manibus uix ambiunt. Altitudo (trunci) minor quàm hominis. Exerit in uertice ſex aut ſeptem ſtolones (imò ramos magnos & latos,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 571 sur 645

tos,quos tabulata dixerim) ſenſim aſcendentes,ut imaginem pateræ referant. Inde crebrioribus ramis,tum & ramuſculis ita denſatur, ut olim referant Cæſarem Maximilianum cœnaſſe in ea,diſcubuiſſeq;. Siquidem ambitum pedes centum continere hauddubium eſt, cum numerando illũ circumiuerim. Ergo hac diligentia quamuis ſterili(nõ eſt ſterile)ſolo frigidoq; cœlo,Baſilica Quercus cũ Lycia Platano iure decertabit. Et quamuis glorietur Licinius Mutianus,eius prouinciæ legatus,cœnaſſe ſæpius ſub Platano cum octodecim ſociis: multò tamẽ plures Quercus Germanica ſuprà excipiet,quàm Platanus illa adumbrauerit. Sed diſcrimen eſt quòd Mutiani Platanus 77. pedum altitudinem habuit. Quercus hæc,ut dixi,humillima eſt.

Quinquefolium. Quære Pentaphyllum.

Ra.

Ranunculi, ſiue Batrachii multa ſunt genera : propriè autem ita dici uidentur quæ locis aquoſis,& ubi ranæ frequentant,naſcuntur. Horum unum pinguibus ac ſplendidis foliis eſt:(quod apium riſus,uel apium Hemorroidum uocant) id primo loco Matthiolus pinxit. Alterum ſimplicia,oblonga & anguſta folia habet,Oleæ ferè: quòd à Dodonæo oues occidere fertur,qui foliorum marginibus eminentia quædam appingit,quod ætatis aut potius ſpeciei alterius proximæ ſignũ eſt. Nunc aliquot menſibus in horto meo uiret. Tertium,minima & multifida habet folia. florẽ partim album,partim luteũ: humi ſternitur. Tria hæc genera,foliorum quidem ſpecie prorſus differunt: cæteris fere omnibus conueniunt. Omnia cauſtica ſunt,& naſcuntur paluſtribus locis apud nos: præſertim ubi lacus expatiatur. Hęc in hortis niſi aqua ſubſit,non durant. Alia Ranunculi genera naſcuntur in pratis,& collibus, alibiq;,magnitudine & foliorum hirſutie diſtincta. Genus illud cui hirſutiora ſunt folia,caulis longior,& pluribus inciſuris folia, Sardoum Ranunculum dicemus,urentem & ipſum. Genus id quod per terram magis repit in pratis,& acrimonia caret(unde & inter olera uulgus recipit,) aliqui Cronopodem uocãt,de quo diximus in litera C. (Huic cognatus eſt ſyluaticus quidam à Trago & Dodonæo deſcriptus.) Colitur hoc etiam in hortis noſtris (ſicut & præcedens) flore multiplici,tum luteo ſplendente(unde & nomen factũ à noſtris, **Glyßblůmle**) tum albo. Diu durant,flagellis ſuis,ut Pentaphyllum ſe propagantes. Siccis locis & in collibus naſcitur genus quoddam humilius, quod aliqui Flammulam uocant, à præcipua urendi ui,præſertim in radice, quã globoſam habet: unde Apuleius Verticillum nominaſſe uidetur. Noſtri uulgò **Gehóßlete glyßblůmle**/à calyce florum inuerſo. In hortulo aliquoties mihi plantatus non durauit. Eſt & aruenſis quidam æſtiuusq; Ranunculus à Fuchſio depictus,frequens apud nos, conceptaculis ſeminum aculeatis, G. Montanos etiam Ranunculos in Heluetiorum montibus naſcentes,albis floribus, tres noui. Vnus ex his minimus eſt,caule uix ultra quatuor digitos alto: acerrimus. Ex eo deſtillata aqua in Valleſiis quidam propinant Gallico morbo affectis,& mirè purgare aiunt. In hortis aliquandiu durat,per duos fortè aut tres annos, **Jägerkraut** G. In ſaxis ferè altorum montium terra intectis & muſco naſcitur. Alius eſt magnus, magnis & latis foliis, qui flore etiam multiplici in hortis colitur: genere ab aliis differens,quod & forma & ſapor præ ſe ferunt. Creſcit in montium locis humidis & aquoſis. In hortis facilè ubiuis & diu uiuit, G. Tertius qui **Fidertſche** appellatur in Bernenſium montibus: unde, A. noſter in hortum tranſtulit: à quo etiam deſcriptionem,picturam & ſemina eius accepi, & nuper ipſam plantam recentem. Floret (inquit) hæc planta in horto noſtro: quæ ſponte in montium locis umbroſis accirca Larices creſcit: radice alba,rotunda, multis fibris, qualis Ellebori albi ferè eſt. Caules ab ea multi erumpunt. Florere incipit primo uere floribus ut Ranunculorum, minoribus, candidis. Folia habet magna, Platani fermè modo inciſa. Hæc ille. Chamæplatanum, ſi libet, uocemus. Vix enim (Ricino excepto) folia Platano ſimiliora uidi, tum figura, tum magnitudine fermè pari. Sapor eis ſubacris & nitroſus: qualis & ſecundo generi ex albis montanis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 572 sur 645

Ranunculum phragmiten appellauerim, quem Fuchſius tertiam Ranunculi apud Dioſcoridem ſpeciem facit, ut ſimilem ei alteram flore lacteo, ſpeciem quartam eiuſdem: quoniam paſſim apud nos in ſepibus naſcitur, etc. Wertzenblümen. Vide ſuprà in Anemonis.

Ranunculi Dioſcoridis ſecundam ſpeciem, herbæ Sardoæ nomine, Dodonæus Pulſatillam Italorum facit: de qua leges inter Anemonas.

Ranunculum quartum Matthioli flore albo, (quem depingit, non autem deſcribit, ne uerbo quidem,) foliis Napelli ferè, ut pictura præ ſe fert, nondum uidi. Inter Ranunculos & Aconita ambigere uidetur herba illa montana, cuius inter Aconita mentio facta eſt.

Raphani tria genera enumerat Plinius, criſpum, leue & campeſtre: quæ Germania etiam hodie agnoſcit, inquit Bern. Deſſenius. Sed quod à Plinio Algidenſe dicitur, longum, ſuccoſum ac translucidum, hortis inferioris Germaniæ tam frequens, ut nullum ferè aliud norint: hoc apud Batauophryſios noſtros in eam magnitudinem creſcit, uti uiderim quòd triginta libras penderet. Quamobrem minimè mirandum, in Germania infantium puerorum magnitudinem æquare, Plinium ſcripſiſſe. Vulgaris eſt Raphanus, qui uirilis brachii amplitudinem non excedit. Sunt autem hi translucidi: & adeò fragiles, ut in taleolas abſque ferro confringi queant. Multùm ab acredine illa ac ſaporis uehementia, qua ſecundum genus pollet, recedunt: & ſalſugine imbuti, linguam uſque adeò non uellicant. Theophraſtus quinto de cauſ. plantarum capite quinto, hyeme cùm maximè uigent, terra radices Raphani obrutas, ut nullum imbrem admittant, ac direptis quibuſdam foliis, mira craſſitudine diſtendi docuit. Alterum genus Rapi figura, Syriacum appellatum, in ſuperiori ſolùm Germania prouenit: uehementiſſimum & tenerrimum, nec multa humiditate redundans: quapropter parcius editur. Nam qui affatim ingerunt, præter frequentes ructus, roſionis quendam ſenſum in ſtomacho experiuntur. Tertium, quod fronde copioſius quàm radice, & plurimum agreſte, à Latinis Armoracia, à noſtris uoce parum corrupta Raphanus marinus uocatur. Hoc ſæpe in paſcuis Tubantum circa lacus & ſtagna creſcit, atq; in pinguibus Phryſiæ paludibus copioſiſſimè uidetur. Rheni ſuperioris accolæ in hortis tranſplantant, meliori quodam cultu & natura. Extremæ planè acredinis eſt, unde quibuſdam radix Piperis appellatur: uulgò Pfefferwurtzeln, & Myrrhettich. Sic ille. Laudatur hodie Argentina cum aliâs fertilitate ſoli, & naſcentibus in eo uariis naturæ (imò Dei per naturam) donis: quæ à maximo illic hortulanorum & olitorum numero ſeruntur & coluntur: & inter alia Raphanis eximiis. Tragus uulgarem Raphanum & rotundiorem, quem à ueteribus Corinthium & Syriacum dictum putat, Argentoratenſi & Spirenſi agris familiarem eſſe tradit: prælongum uerò, dulciorem ac mitiorem Metenſi ac Lotharingico. Hunc Algidenſem Plinii, Theophraſti Cleonæum facit. Habetur apud nos præter commune genus alterum (ex Italia puto) cuius cortex nigricat: & tertium cuius radicis pars magna ſupra terram excreſcere ſolet, utrumq; communi præſtantius, ſed rarum. Raphanum maiorem, uel marinum uulgò dictum, noſtri in hortis tantùm plantant: diu & probè durat, capitibus radicum reſectis plantatur, non ſemine, quod non fert, Trago teſte. In Sabaudia memini aliquando reperiſſe in pratis, infra Lauſannam oppidum: ſatum fortè potius puto quàm ſponte natum. Facile enim ubiuis naſcitur. Tragus quidem in humidioribus pratis ſua ſponte naſci ſcribit, & Theophraſti radicem Thraciam uel Liothalaſſium eſſe putat.

Rapiſtrum paſſim in aruis naſcitur: idem quòd Lapſana uel cognatum, agreſte olus.

Rapis arua conſeruntur non horti.

Rapa rubra, Vu. Betæ ſpeciem intelligo, de qua dictum eſt ſuprà.

Rapi genus minus, exprimendi è ſeminibus olei cauſa in agro Metenſi ſeritur. Radix non editur. Id ad Sinapis naturam accedit, Trago teſte.

Rapi

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 573 sur 645

Rapi syluestris multa sunt genera quod Dioscorides simpliciter sic uocat, uidetur id esse quod nostri uulgò Rapunculum. Eo minus est de quo suprà diximus Campanulæ cœruleæ nomine. Et aliud maius, foliis ferè Vrticæ. Maximum, quod aliqui Medion uocant. Dodonæus Violam Marianam. Sunt & Vuulariæ quibusdam dictæ in pratis non alterius generis. Et in syluis ac montibus, quarum flores ceu in spica sunt, alii cœrulei, alii pallidi, superiorũ floribus, qui calathiformes sunt, dissimiles. Ex his quædam in hortis elegantioribus seruntur, ut Medion, Campanula cœrulea, &c.

Reseda. Vide Lutea.

Rh.

Rha barbaricum uerum nascitur Romæ in horto Scipionis ad S. Apostolum, ubi etiam à se depicti doctissimus Io. Kentmannus cum aliis plurimis iconibus partícipem me fecit. Is, inquit, (Scipio ciuis Romanus) quatuor radices habebat, et planè affirmabat, in Turcia semen seipsum collegisse, & ex eo semine has radices sibi prognatas. Interdicebatur autem à Paulo III. qui rerum naturalium, & herbarum amator erat, ne uenderetur alicubi propter raritatem. Sic ille. Omnino quidem Lapathorum generis uidetur hæc herba.

Rhabarbarum monachorum uulgò dicta herba, ubiq; in cultioribus hortis satà reperitur, R. G. Est autem Hippolapathum, aut eius species.

Rhamnus, Leuschnerus, Rurpodius,

Rhamni secunda species, K. C.

Rhamni tertia species, Matthioli, Vu. C.

Rhaponticum uulgò dictum. Vide in Centaurio maiore, Acantho, & Gentiana.

Rhódia uulgò dicta radix, Rosin wurtz: è Pannonia (puto, ubi sponte crescit,) primùm allata, Ae. R. K. C. Huius radicem proximo autumno Leonhardus Fuchsius ad me misit: & uiret mihi etiamnum pulchrè, sed florem nondum protulit.

Rhododaphnẽ siue Nerion uidi anno superiore Basileę in hortis doctissimi uiri Cælii Curionis & aliorum: item Argentinæ Massarii & D. E semine, aiunt, facilè prouenit. Auulsi eius etiam stolones crescunt. Hyeme sub tecto includi debet. Mihi aliquoties satum non prouenit. Nunc stirpem duorum ferè dodrantum à Cęl. Curione donatam pulchrè crescentem habeo.

Rhus Plinii existimatus Monspelii suffrutex, C. Verum Clymenum Dioscoridis. Nunc in meo etiam horto Antuerpiam à C. transmissus nascitur, sed nondum perfectè propter recentẽ plantationem. Videtur autem facile nasci, sicut & reliquæ herbæ astringentes ferè.

Ri.

Ribes. Vide in Ceanotho.

Ricinus. Lege Cici.

Ro.

Roę hortenses albę, multiplici, folio passim apud nos in hortis abundãt. Earum frutices proceriores sunt, quàm quæ rubras ferunt.

Rosæ rubræ urbanæ, simplices, uulgares nobis. Item alię ex purpura albicantes, folio multiplici. His diebus in horto amici Rosam uidi dimidia parte candidissimam, altera purpuream.

Rosæ Alexandrinæ, uel Persicæ, uel Damascenæ, uulgò Incarnatæ dictæ, ante annos aliquot raræ nobis, nunc satis frequentes. Lybfarb rosen. Harum rosaria (inquit Nicol. Monardus Hispalensis medicus) nostris maiora & uiridiora sunt: foliis amplioribus: aculeis plurimis & acutioribus. Florum numerosam copiam fundunt: quæ foliis quinis aut senis constant, medio inter album & rubrum colore. Rudera tum amãt locum. Seruntur, inciduntur, cremantur, transferuntur sicuti nostra. Harum Rosarum apud Italos, Gallos, Germanos, diuersasq; gentes nunc est frequens usus, quas Damascenas uocant: quoniam ex Damasco nobilissima Syrię urbe creduntur aduectæ. Apud nos uerò triginta ferè sunt anni, ex quo carũ notitiam

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 574 sur 645

attigimus. Apud magnates & nobiles fuit in primis in magna æstimatione, exiis rosis medicamentum, (syrupus ex multiplici earum infusione,) uel mel rosaceum, foliatum, &c. nunc uerò ubiq; habetur, ita ut non sine seplasiariorum iactura perierit usus pharmacorum. Hæc ille. Sed uideo Damascenas uel Alexandrinas rosas diuersas esse, ut differentiæ causa has, Persicas tantùm nominare præstet.

Rosæ citrinæ seu luteæ, C. Rurpodius.

Rosæ moschum fragrantes, luteæ, K. Augustæ luteas alunt in hortis lautiores quidam, quas inodoras esse audio, (& uulpinas cognominari:) frutice tamen odorato, quem uidi illic uirentem iuxta parietes hortorum, odore ferè sylvestris Rosæ foliorum, quam à uino nostri denominant. Florem siccum tantùm & inodorum uidi. Nunc plantas duas in horto alo: sed non feliciter germinantes, quòd diutius (opinor) in itinere detentæ sint: & iam circa solstitium odorem etiam amisisse uidentur.

Rosa muscata, (alia à præcedente,) simplex & multiplex, C. Rosæ muscatæ uel Damascenæ, paruæ, simplices, albæ, Curtius Lindauiæ. Flos est quatuor foliorum tantùm, (ut audio) floret in Italia toto ferè anno, Augustæ uix ante autumnum. Aliæ nobiles, densifolio flore, paruo, purpurei coloris diluti, Idem. Harum fruticem Augustæ etiam uidi, in uase, tanquam à frigore ei metuerent ut recondi sub tectum posset. Earum speciem priorem esse puto, de qua Amatus Lusitanus: Sunt præterea (inquit) aliæ Rosæ albæ ad citrinum tendentes, paruæ, pauca (tria quatuórue) folia habentes, ut & sylvestres quibus similes sunt: quæ ferè per totum annum in arbore uidentur, quas moscatas ab odore, uel Alexandrinas uulgus appellat: aliqui Damascenas. Hæ uerò odore caput tentant: & potentissimè aluum subducunt, non minus ac Scammonium: ita ut si sex uel octo folia acetario miscueris, totum purgatorium reddas, qua de causa ab illis tanquam pernicioso medicamento naturæ uim inferenti, abstinendum suadeo. In Hispania rarò uidentur: & ab aliquibus cum incarnatis confunduntur. Hæc ille. Audio easdem marinas à nonnullis uocari, aliq; iam in hortis monachorum præsertim & ditiorum hominum, circa Verbanum lacum quoque. Sed fortè genus diuersum est. Præstantissimæ rosarum quæ puniceo colore rubent: proxima laus iis quę in rufum (rubrum) candicant, incarnatę uulgò dictæ: uilissimæ albicantes. In quarum tamen genere eæ odoratissimæ excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & aliis Moschette uulgò dicuntur. Siquidem non modò cæteras excellunt, quòd colore admodum suaui fragrent, sed quòd etiam magis aluum subducant, Matthiolus. Monachi interpretes Mesuęi Nesrin uel Nersin Arabicè hunc fruticem uocant, aliàs Rosam Seni: & è sylvestrium genere esse putant, sicut & incarnatam uel trentaphyllam uulgò dictam à foliis triginta: & albam, quæ & centifolia dicatur.

Rosæ Indicæ magnæ, coloris aurei, Vu.

Rosæ sylvestres, Cynosbati uel Cynorrhodi nomine ueteribus dictæ, passim sepes uiuas apud nos replent.

Rosa sylvestris alia, humilior, in collibus siccis & apricis, toto frutice suauissimè odorato nascitur: unde à uino nostri Weinrößle denominant. Hunc cum aliquando in hortuli mei loco umbroso plantassem, probè quidem excreuit, sed odorem amisit. Cuius quidam noster partim in ipso muro hortuli sui, partim iuxta, loco aprico, ualde procerum & suauissimi odoris, quem nectareum dixerim, hunc fruticem habet: quem annis quàm plurimis illic uixisse apparet: à quo ego etiam accepi.

Rosa sylvestris, à Maio mense denominata uulgò nostris, Meienröse, colitur quidem in hortis etiam ab aliquibus apud nos: crescit uerò sponte ad radicem Albii montis, horæ itinere ab urbe: minor, odoratior & præcioſior est Cynorrhodo, in hortis facillime durat. Hæc eadem fuerit Rosa campestris Tragi, quam Germanice uocat Hanrosen / Haberrosen / Feldtrosen. Hæc inquit magnitudine tum florum, tum foliorum excedit illam cuius folia fragrant:

spinis

ſpinis non perinde minacibus. Flores ſeu Roſæ huius fruticis, coloremagis rubro & elegantiore tinguntur, odoris (meo quidem iudicio) inter omnia genera ſuauiſſimi, tactu pinguiores. Luxuriat hic frutex plerúmque in humectis ac minimè fertilibus auenaceis agris, aliíſque nonnullis dumetis, rarò ſuprà tres cubitos aſſurgens. Serpentibus in terra radicibus ſe propagat, facilèque & nullo negocio plantari poteſt. Huius ſpecies altera (inquit) Roſas prorſus candidas profert: odoris minus iucundi: in ſiccaneis agrorumq́ limitibus, & iuxta itinera, Iunio ac Iulio menſibus florens.

Roſa alpina dicta ab Heluetiis montium incolis, Alproſen/Hünerlaub, &c. Folia Oleæ uel Rhododaphnes habet, ruffa parte ſupina: florem roſei (rubri uel è rubro albicantis) coloris. Frutex duos pedes altus, totus odoratus eſt & pinguis. Species eius altera foliolis minimis, Acinariæ paluſtris noſtræ (Mooßbeere uocant) foliolis perſimilia, naſcitur in Adula monte Rhætorum: inde autumno proximo mihi allata, & in hortulo plantata: ubi nunc media hyeme egregiè uiret, nec perdit folia: duraturam tamen uix ſpero, altiſſimis, ſiccis, uentoſis & apricis frigidisq́ locis aſſuetam. Species hæc rariſſima eſt. Prior in pleriſq́ altis montibus reperitur: quam qui Nerion montanum appellant non laudo: nam neq́ uenenoſus eſt, neq́ ſiliquatus frutex.

Roſmarinus ſeu Libanotis coronaria, duplex: unus nobilior, anguſtiore folio: Cordus tenuifolium ſeu minorem appellat. Alter ignobilior, Cordus ſylueſtrem uel maiorem nominat. Vterque iam apud nos in hortis colitur. Nobilior ſiue urbanus noſter, flores ex albo cœruleos habet. Audio inueniri ſpeciem, cuius flores omninò albi ſint. Sylueſtris è Sabaudiæ hortis ſæpe ad nos adfertur: idem in prouincia Narbonenſi, ut circa Monſpeliũ ſponte prouenit: & hyeme pauperũ etiã focis uritur. Prouenit tum ex ſemine, tum ramulis auulſis commodius. Topiaria arte digeri facilè poteſt, in uarias figuras. Sic pulchrè digeſtum Baſileæ uidimus in horto Ioan. Iacobi Loſs: & in cœnobitarum Galliæ Italiæq́ aliquot hortis: Bituriges ſcenam ſiue attegiam Roſmarino procero inflexoq́ ſupra opertam, ut triclinium caperet.

Roſmarinus ita ut in Gallia, arboreſcens ferè, Vu.

Ru.

Rubia ſatiua, à radicis colore dicta, qua ad eundem colorem utuntur tinctores. Röte, Ae. O. R. G. Nos cognitionis tantùm gratia, & ad remedia, in hortis plantamus. Alibi ea conſeruntur agri in uſum tinctorium. In horto meo alta nunc eſt cubitos fere ſeptem.

Rubia ſylueſtris tam ubiq́ obuia eſt, ut in hortum transferre nemo dignetur.

Rubia ſyluatica aſpera, Waldmeiſter à noſtris dicta, G. Frequẽs occurrit in ſyluis, pedali aut cubitali cauliculo: locis umbroſis, pinguibus, opacis & ſylueſtribus gaudens, margine foliorum aſpero, caule quadrato: floſculis albis, odoratis. Altera foliis eſt læuibus, caule terete, bicubitali ferè: floſculis albis, inodoris, G. Vtriuſque meminit Tragus: priorem depinxit. Huius ſpeciem aliam longioribus & anguſtioribus foliis in colle iuxta Scaphuſiam inuentam ſibi nuper quidam oſtendit. Sunt & aliæ ſylueſtres huius generis ſpecies multò minores: quas circa Bononiam Squinanchicas, aut Herbas uitę appellant.

Rubus uulgaris paſſim circa ſepes & alibi, mora ſua obuiis ſponte præbet. Alia eiuſdem ſpecies, humidioribus præſertim locis, humi reptat, nec unquam aſſurgit: ita Chamæbatus inter Rubos, ut Chamæciſſus inter Hederas.

Rubus alpinus humilis eſt, ſine ſpinis: quare Idæum dixeris: moris rubris, acidis, quæ paucioribus granis conſtant. Hunc primùm obſeruaui in monte Pilati ultra Lucernam, ſuper ſaxis terra intectis.

Rubus Idæus à pleriſq́ doctis exiſtimatus, moris rubentibus, ſuauiter odoratis: circa ſyluas apud nos reperitur, ſpinis raris & paruis. Hunc Argentinæ in horto uidi, proceriorem quàm ſponte naſcatur, ſpinis nullis, ſi benè memini. Himdtbeer.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 576 sur 645

Ruſcus, R. O. K. Suffrutex in hortis uiuacisſimus. Plantam unã ante octodecim annos è Sabaudiæ horto mecum attuli, neſcio cuius tum ætatis. A quo tempore hactenus in hortulo meo pulchrè uiret per totum annum, (quamuis bis aut ter in hortos translata diuerſos:) uere germinat, & ueteribus areſcentibus coliculos nouos promit: floret etiam aliquando, & florũ rudimenta uel hyeme in mediis foliis oſtendit. Fructum quidem toto hoc tempore nullum ne inchoauit quidem. Radix uidetur talis eſſe, qualis ferè Hypogloſſi & Polygonati: ideoq; tam diuturna. Pedis altitudinem non excedit: non minuitur nec multiplicatur, niſi ut dixi. Refracti fortè à radice coliculi ſeorſim germinarent.

Ruta hortenſis in pleriſq; omnibus hortis. Hæc cura & ætate uidetur propemodum arboreſcere poſſe. Semine uel ſurculo ſeritur. Rutę hortenſis (inquit Tragus) duæ ſpecies ſunt, ſed adeò inuicem conſimiles, ut niſi ſingulari diligentia nemo facilè diſcernat. Quę nobilitate præſtat, ea tenerior, nigrior & longe exilior uulgari exiſtit. Eius folia ex multis aliis rotundis, lenticulamq; imitantibus foliolis conſtant. Hæc rarò florem profert: ferroq; inciſa, facilè inareſcit. Vulgaris autem Ruta per omnia maior, foliis ueſtita latioribus, frequentibus, cæſii colore. Vtraq; florem gerit luteum, &c. Seritur Ruta & ſemine, & ſurculo: idq; multò felicius.

Ruta ſylueſtris per omnia ſimilis hortenſi, ſed undiquaq; minor. Naſcitur circa Monſpelium. Hæc è ſemine aliquando mihi prouenit. Hyeme perit, niſi ſub tecto ſeruetur in cella tepida aut uinaria. Flos ei luteus, Vu. A. Puto autem duplicem eſſe, unã minoribus foliis, de qua iam diximus: alteram maioribus, hortenſi ſimiliorẽ. Rutæ ſylueſtris iconem depictam clariſſimus hoc tempore Torgæ medicus Ioan. Kentmannus ad me miſit. Foliis, ut icon præ ſe fert, longioribus & anguſtioribus quam hortenſis, floribus partim albis, partim purpuraſcentibus. Caulibus ab una radice ternis. Hanc plantã (inquit) accepi à Pet. Bellonio Cenomano, redeunte ex Aegypto, qui dixit uerũ Harmel eſſe: tertium Rutæ genus apud Dioſc. aliâs reperitur in Macedonia & Toleti. Florem habet album, folia non diſſimilia foliis Rutæ: capitella (uaſcula ſeminum rotunda) maiora quàm Ruta hortenſis: pluribus ab una radice caulículis. Hanc in hortis alunt, Ae. Vu. foliis oblongis, flore albo, etc. Vide Harmel ſuprà.

Ruta pratenſis Lutetiæ uocatur in pratis proximis naſcens herba: cuius flores albi uel purpuraſcentes, nullis foliis, ſolis apicibus aut cincinnis longiuſculis cõſtant. Reperitur & apud nos locis ſaxoſis & umbroſis, circa ſepes ſyluarum alicubi. Folia Aquilinæ uel Aquilegiæ uulgò dictæ, fere ſimilia habet, A. G. Plurimis annis planta una in horto iam mihi durauit, loco umbroſo. Aliqui circa Sabaudiam hanc non recte Rutam capraríam uocant. Cognata huic uidetur Saxifraga lutea, de qua infrà. Simile eſt etiam ei Thalictrum à nonnullis dictum, &c.

Ruta capraria Italorum, alio nomine Galega (quaſi Gallica: nam & Regallicum, & Galeni herba quibuſdam dicitur) uel Gralega, Ae. K. C. Rurpodius. in Germania ſponte naſci non puto: in Italia abundat, præſertim iuxta aquas, uel ubi ſubſit aqua, Cardano teſte. Aliis etiam nominibus diuerſis in diuerſis Italiæ locis appellatur: ut ſunt, Caſtra cane, Lauaneſe, Lauannan, Fœnogræcum ſylueſtre, Thorina uel Taurina, Martanica, Saracena, Capragina, & herba Neſa, Fœnogræco ſatiuo tota perſimillima eſt. Non ſeritur in Italia: ſed locis pinguibus humectisq; copioſe prouenit, Monachi in Meſuen. Eruditi quidam Onobrychin à ueteribus dictam iudicant. Matthiolus contradicit, ut iis etiam qui Glaucem faciunt. Pingitur Ruta hæc à Dodonæo. Videtur (inquit) nonnullis Polygala eſſe, & nomen Galega à Græco corruptum. Item à Matthiolo in Glauce. Vulgaris eſt adeò in Italia ut ſemina nemo colligat: quare ſæpe fruſtrà petii.

Ruta capraria Gallorum, Monſpelii uulgò ſic dicta: foliis Rutæ, ſed uiridioribus, ex atro tamen, flore luteo, copioſo, Vu. Frutex uel ſuffrutex eſt lignoſus, (foliis fere ternis, floribus ut laſme, ſicut in planta arida apparet) acinis nigricantibus, qui ſemina aliquot continent, calidę naturę, &c. E ſemine ſuperiori anno mihi prodiuit,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 577 sur 645

diuit,& in uaſe per hyemem durauit ſub tecto:nuper Sphondylorum iniuria periit. Enata eſt etiam Bernæ, A. cui nuper floruit luteo flore:&, O. Maſſarioq; medicis Argentinæ. Viret nunc etiam hyeme, nec folia amiſit in uaſe, dum hæc ſcriberem. Eruditi quidam Polemonium Dioſcoridis hoc eſſe multis perſuaſerunt. Ego aliud demonſtraui ſuprà in P.

Ruta muraria uulgò à Germanis dicta, in muris hortorum & mœnium nobis abundat. Herba Adianto magis cognata quàm Paronychiæ, tantùm abeſt ut ipſa ſit Paronychia, quod quidam putat.

Sa.

Sabina, R. G. Reperitur apud nos in hortis tantùm, in quibus floret quidem: ſed fructum rariſſimè profert. Semel tantũ memini me fructũ eius reperire in arbuſcula huius generis quatuor cubitorum aut ampliùs, in horto loco ſublimi poſito, itinere duarũ horarum (ſi probe memini) è Suitia pago. Putatione adhibita in arbuſculam, ſed tardiſſimo incremento, euadit. Gaudet Sabina humo (inquit Tragus) cui è parietibus lateres tuſi admixti fuerint. Seritur ſurculo auulſo terræq; immiſſo, & facilè radicatur: proceſſu temporis in uiridem & elegantem arborem, quæ tamen ſeſe magis in latitudinem effundat, quàm in altũ erigatur, euadens. Cùm in arborem grandiuſculam excreuerit, quotannis rotundas & nigras luniperiq; ſimillimas baccas producit. Hæc ille. Ego ſæpe auulſos Sabinæ ramulos fruſtra terræ mandaui. Felicius forte creſceret à matre ſua deflexus in terram ramulus, donec apprehenderet, uel per uaſculum terra plenum dependens traiectus: quod in Cornis arboribus aliqui faciunt. Idem Tragus lib. 1. cap. 189. Sauinæ ſylueſtris nomine pingit & deſcribit herbulam dodrantalem, Sabinę ſimilem, ſed inodoram, luteis in cacumine iulis: fructu nullo quam in arenoſis altiſſimorum nemorum locis naſci ſcribit; eam etſi nondum uidiſſe memini, à Sabina tamen toto genere differre dixerim.

Saccharum (ſiue Sacchari canna, hoc eſt, Arundo) non in inſulis Oceani occidentalis naſcitur, ſed in Hiſpania etiam (ni fallor) colitur. Celebris Francofordiæ ad Mœnum pharmacopœus Iacobus Oppenheimer, iconem huius Cannæ qualis in horto ſuo naſcitur ad me dedit; & plantam inſuper uiuam (& alia quædam) mihi pollicitus eſt.

Sagapenum exiſtimatum ferulacea herba, A. F. Rurpodius. Vidi & Auguſtę in horto præclari medici Adolphi Occonis.

Salicaria, O. Lyſimachium puto intelligens. Id enim à Salicis foliorum ſimilitudine Germani Weyderich nominant.

Saliunca. Quære in Nardo Celtica.

Salices in hortorum marginibus & circa foſſas aut riuos pangendæ ſunt. Multa earum genera habemus, ſatiua & ſylueſtria. Sylueſtrium quæ minima eſt, Siler appellatur. Alia lato folio, Salwyden noſtris: quæ etſi paſſim ſponte naſcatur, hortum tamen ornare poteſt, uere primo præſertim, cum floribus & iulis odoratis uiſendam ſe præbet, &c. Salicem etiam è ſemine naſci, nec uere frugiperdam eſſe, ut Homerus putabat, obſeruatum eſt ab Hier. Trago.

Saluia in nullis non hortis toto anno uiret, quanquam rugoſis foliis. Frequentior eſt Latifolia: infrequentior, cui folia anguſtiora, & candidiora: nobilem cognominant noſtri, uel auritam. Rariſſima, inter illas media ferè, non aurita: odore cæteris minus grato, G. Saluiis noſtræ mulierculæ accumulare ſolent ramenta de corticibus Piceæ coriariis uſitata. Surculo ſeruntur. Viuaciſſimæ ſunt in hortis: & quidem eò magis, quò minus florere permittuntur, ſicut & alia pleraq;.

Saluia ſylueſtris Monſpelii dicta, à folii ſimilitudine. Lege in Verbaſco. Noſtri Horminum, Saluiam ſylueſtrem nominant. Saluiam montanam aliqui uocant Scordium alterum noſtrum.

Sambach, uel Zambac. Vide Iaſme.

Sambucus gaudet locis humidis & pinguibus. In hortis ſi colatur, diu uiuit: & in arborem ſatis craſſam proceramq; euadit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 578 sur 645

Sambucus montana acinis rubris tanquam in racemo digestis, G. In montibus & syluis quibusdam suæ sponte.

Sambucus palustris uel aquatica Germanice dicta (Wasserholder / Schwelcken) in sepibus, & alibi locis aquosis apud nos non rara: acinos rubros latiusculos in umbella profert. Syluestri flos simplex est. Hortensi multiplex, magnus, albus, in globum coactus, pulcher aspectu, adeò ut fructus nullus sequatur. Aliqui Schönballen/id est, Globos formosos nuncupant. Audio etiam purpurei coloris Basileæ in hortis reperiri. Frutex est: & si curetur, arbuscula fit. Chamæ platanum appellantes hanc arbusculam non laudo. Abundat mihi syluestre genus, nec deest hortensianum floribus globosis.

Sampsuchum. Vide in Amaraco.

Sanguinea uirga Plinio dicta, Italis hodieq; Sanguis uel Sanguaro, passim in sepibus nostris crescit. Rot Kerngeerten. Cornus fœmina secundum aliquos.

Sanguis draconis uulgò dicta herba, inter Lapatha est.

Sanguisorba. Vide Pimpinella.

Saniculæ nomen uulgare apud recentiores chirurgos, Germanos præcipue: à sanandis uulneribus factũ, herbis uariis attribuitur. Vna tamen præcipuè & simpliciter sic appellatur, passim in syluis umbrosis & humidis obuia, folio quinis aut pluribus incisuris diuiso: quã Saniculę maris nomine Fuchsius depinxit. Nos eo in genere fœminam aut differentiam ullam, nondũ obseruauimus. Ea quidem quam Fuchsius Saniculam fœminã cognominauit, genere toto differt. Vide Astrantia nigra. Sanicula simpliciter dicta in hortulo meo iam aliquot annos durat, & hyeme tota uiret.

Sanicula alba, à radice alba, nam flos etiam superiori albus est, dicta: aliis Hessica, quòd apud Hessos fortè sua sponte oriatur: quanquam medicus quidam Hessus à me interrogatus per literas respondit, in Hessia se non reperire. Italis, ni fallor, Dentaria, quòd in radice quidam ceu dentes appareant. Cordus hanc Coralloides uocasse uidetur à radicis figura. Huius enim hoc nomine iconẽ, floribus tamẽ luteis, Hier. Heroldus ad me misit: alias uerò duas Ioan. Kentmannus communicauit, ab illa differentes. Allatam (inquit idem) hanc herbam ex Apulia accepi à Io. Brunstero Norimbergensi medico. Secundam etiam speciem passim in Pannoniis & Marcomanis uidi, radice alba, Alabastri modo splendente: unde aliqui Aconitum pardalianches nominare uoluerunt. Has qui in horto plantarit nondum inueni, dignas certè hortensi cura: & apparet ex crassis nodosisq; radicibus uiuaces in hortis futuras. Germanis uulgaris est herba, quam Saniculam appellant, foliis Pentaphylli maioribus: radice candida, miro naturæ ipsius artificio nodulis ac laciniis quibusdam elaborata, &c. Matthiolus in capite de Symphyto.

Sanicula alpina à quibusdam dicitur Arthriticę genus alpinũ, de quo leges in A.

Sanicula alpina alia, foliis rotundis, hirsutis, Saxifragæ albæ simillimis: floribus lacteis, quorum folia punctis sanguineis asperguntur: crescit in syluis uel locis umbrosis editorum duntaxat montium. In hortum meum translata multis iam annis durauit: digna certè hortensi cura. Semina ei longe minima, & (ni fallor) inutilia: Ex iis enim sponte in horto meo aliquoties sparsis nihil unquam prouenit.

Sanicula lata, R. Nescio quænam herba.

Saponaria uulgò dicta, quę locis arenosis & apricis prope flumina aut torrentes sponte crescit, roseo flore, odorato, G. albo, Ae. Rurpodius. Hanc Dodonæus Alisma interpretatur. Diu durat in hortis. Serpit enim suis radicibus.

Saponaria Italica, Ae.

Satureia, uulgò à medicis dicta, hortensis, condimentaria & æstiua herba, inter olera nascitur: & seminibus quibus abundat sparsis, restibili quotannis fœcunditate sese multiplicat. Hanc aliqui Thymbram hortensem uocant. Alia est Thymbra agrestis, quæ nascitur in prouincia & aliis regionibus calidis sua sponte: quam Dodonæus depingit: & à quibusdam in Germania inferiori satam in hortis Tenderick

uocari

uocari scribit: usum eius ad condimenta & remedia eundem esse qui Thymi uel Satureiæ uulgò dictæ. Vide Thymbra.

Satyrium uerum tria folia profert, ad terram infracta, Rumici aut Lilio similia, minora tamen, ac rubra. Colligitur in tractibus fabulosis & arboribus conditis: ex quibus nos olim frequẽter eruimus, ac maxime circiter Herlem, eximũ Hollandiæ oppidum. Radix una est, bulbosa, mali magnitudine seu forma, fulua, intus ceu ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata, Bern. Dessenius. Videtur autem sentire de Bulbo syluestri illo, quem Fuchsius Hyacinthum minorem fœminam uocauit, cuius una species cœruleo, altera candido flore reperitur. Hunc enim Dodonæus quoq; in Annot. Tomi .Iconum, Satyrium Triphyllum facit: Erythronium uerò Satyrium, eiusdem generis herbam binis foliis, &c. Crescit utraq; species in syluis umbrosis, inquit Dodonæus, ab herbarum uerò studiosis colitur in hortis.

Satyrium Erythraicum, fortè est Tulipa à Turcis dicta, flore rubro, Lilii instar, foliis etiam Lilii, radice bulbosa, &c. quam uidi Augustæ in horto magnifici uiri lo. Heinrichi Heruuarti: quanquam semen ferre negant. Eam descripsi pluribus, primo loco inter quinq; illas plantas, quarum icones et descriptiones Val. Cordi libris De plantis subieci.

Satyrii species an Orchis herbæ sit, quæ reperitur apud nos bulbo singulari semper, similis alioqui cęteris, sed minor, foliis binis, cõsiderandũ. Monorchin dixeris.

Satyrium basilicum alpinum, flore ex purpura nigro, tanquam adusto, (unde Brendli nomen impositum: odore omnium suauissimo, ceu styracis: quem etiam aridus, & in pollinem tritus, diutissimè retinet, Chr. Piperinus. Nos etiam aliquando plantauimus Lausannæ: sed uix ultra annum puto in hortis durare, & semen inutile esse: sicut reliqua Orchis genera.

Saxifraga alba, C. G. Alba cognominatur à colore florum. Semen ei nullum, aut potius inutile. Radix ex pluribus granis ruffis conglobatur, quorum singula seminum loco sunt: ab iis quidem granatã cognominare licebit. In hortis non diu durat. Nascitur in pratis quibusdam siccis, asperis, macris, circa Scaphusiam, Brugam, Basileam, & alibi: Maio præsertim quærenda. Cæteris enim mensibus æstiuis non appareat. Hyeme uiret, si bene memini: etsi quidam usq; ad annum sequentẽ latere scribit.

Saxifraga aurea, foliis superiori similis fere, unde & nomen ei factum: à similitudine foliorum dico, non à uiribus iisdem. De his enim nondum constat, sui omninò generis, floscul is luteis, C. Rarissima apud nos est: & cũ allatam aliquando plantassem, paulò post periit. Sponte in humidis & aquaticis locis crescit.

Saxifraga hircina, uel simpliciter Saxifraga, maior & minor, floribus albis in umbellis, G. Radix ferè hircum olet, acris admodum. Minor siccis, asperis & saxosis locis, in collibus & circa muros apud nos abundat. Maior uerò locis humidioribus & pinguibus. Huius (maioris dico) etiam in alpibus species una flore rubente inuenitur. Vide in Pimpinella.

Saxifraga lutea, à colore florum uel radicis, G. Thalictrum Dioscoridis aliqui faciunt. Galli circa Monspelium Saxifragam simpliciter nominant: nostra enim hircina uix reperitur illis. Inferiores Germani Pigamum (quasi Rutam Græco nomine: est enim Rutæ pratensi similis tum foliis fere, tum floribus, qui similiter è multis tantùm apicibus constant, sed colore sunt luteo: ut cognata uideatur.) Alii Barbarum sporium, quod siue foliis siue radicibus quoquo modo sumptis uentrẽ soluat. Alii Barbam capræ minorem: (quæ à maiore, de qua suprà diximus) toto genere differt: quòd multis confertisq; floribus, quæ apicibus tantùm ceu [illegible] constant, spectabilis sit. Dodonæus huic Barbæ caprinæ suæ minori aliam herbam similem in eodem capite cõiungit ac pingit: minorem, solo falso proper[illegible]nascentem: quam Hypecoum esse coniicit: mihi non uidetur. Saxifraga lutea [illegible] illa, quam Deilblat Germani præsertim Saxones uocant, nascitur apud nos in ripis [illegible] alicubi prope lacũ. Memini in maceria ripæ inuenisse, & in montibus inter lapid[illegible]s. In horto plantata durauit aliquandiu, sed malignè floruit, & radices luteas non [illegible] in altum extendit, sed Sisa-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 580 sur 645

ri instar contraxit, substantia fungosa, pluribus simul cõplicatis. Huius species duę, maior & minor, sunt in hortis, A. & Ae.

Saxifraga montana, siliquas gerit, radice alba, nodosa, quibusdam ceu squamis extantibus, G. Crescit in Albio monte, non procul urbe nostra, solo pingui species una quinis per singulos pediculos foliis. Folia singula ceu Fraxini sunt. Flores purpurei, tanquam Leucoii, maiores, foliis quaternis conditi. Reperi & aliam speciem circa syluas non procul Scaphusia, septenis in uno pediculo foliis, floribus candidis. Herbæ sunt acres: Raphani ferè acrimonia. Vtraq; in hortulo meo per biennium fortè durauit, nõ sata, sed translata è montibus: ubi una radix diuturnior mihi uidetur, & ipsa sese propagare. Circa Sabaudiam Pulmonaria uocatur: ab Italis quibusdam puto Dentaria, à squamis denticulatis in radice: sicut & Sanicula alba superius dicta.

Sc.

Scabiosa uulgò dicta trium generum: duæ minores, una scabra hirsutaq;, altera læuis, in pratis sicciorib⁹ & collibus apud nos copiosè proueniunt. Tertia maior, quam ab ouibus aliqui denominant, (ut Dodonæus, qui hanc magnitudine mediam facit: hirsutam uerò iam dictam, in hoc genere maximam: sed in nostra regione secus se habet,) cuius folia non diuiduntur, locis editioribus, pinguibus, & humidis gaudet. Omnes in hortis bene ac diu durant. Lacea nigra diuersi omninò generis est, contra quam aliqui putarunt.

Scammoniæ frutex, O nobilissimus & eruditus ciuis Patauinus (ut audio) Priulus nomine, Scammoniam è Syria allatam in horto habuit, herbã Conuoluulo cœruleo (quem granum Nil appellant) persimilem: floribus albicantibus, (illis etiam, ni fallor, campanæ seu calathi effigie,) qui priusquam aperiantur, rubicundi appareant: semine etiam simili. Periit ei, nescio an secundo tertióue anno, siue quòd natura non diutius duret forte, siue aliam ob causam. Primæ quidem hyemis iniurias fortiter pertulit: semina etiam an protulerit ignoro. Monspelii aliam quandam Scammoniam ostendunt, floribus exiguis, &c.

Scandix est in Pectine Veneris.

Scilla uel Squilla, A. R. Rurpodio Francofordiæ, etiam florem protulit. Radix mihi olim in horto plantata, folia quidem produxit: sed non apprehendit, nec ultra tres menses durauit. Scilla uera, C. Veræ quidem epitheton ab eo additum puto, propter Pancratium, quod aliqui pro Scilla substituunt.

Scylla Epimenidea cognomine, crescit (ni fallor) in horto Patauino, seminibus è Creta accersitis.

Scolymus. Vide Carduus hortensis.

Scopa regia. Quære Pulmonaria Gallica.

Scoparia uulgò dicta, Italis Beluidere uulgò (quod nomen etiam aliis herbis attribui uideo.) Vide suprà Belle uidere.

Scordium uerum. O. R. G. K. A. Ae. Verum dicimus, quoniam superiore seculo cùm hoc ignorarent medici & pharmacopolæ, Allium quoddam syluestre substituebant. Sponte in pratis humidis & palustribus nascitur circa Lemanum lacum non procul Lausanna, circa Norimbergam, & alibi, non multis tamen locis. Hyemem in hortis facilè fert: & coliculis per terram reptantibus propagatur, tum sponte, tum si quis inflexos terra obruat, eminente tantùm extremitate: sed quoniam non profunde hæret, resoluta terra quæ gelu astricta erat, facile eleuatur & perit, ni si terra operias.

Scordium maius Plinii, uel Scordotis, quod Saluiæ syluestris nomine pinxit Tragus lib. 1. cap. 4. de Nepeta inscripto. Dodonæus Sphacelon appellat: aliqui Ambrosianam: Ruellius Polemonium facit. Nascitur locis montosis, macris, asperis & apricis: ut in monte Albio nostro, & in colle imminenti oppido Eglisouiæ. Translatum in hortos non diu durat. Scordio planè cognata est herba, sapore, uiribus, & odore fere: meo quidem iudicio ad remedia Scordio præferenda, quòd odo

re

re gratior sit, nec ita limum palustrem oleat, ut illud, præsertim contritum dum bibitur. Hindtleuff quidam Germani uocitant, Ac. G.

Scorodoprasum Dioscoridi (alius enim quod sciam nemo meminit, præter Galenum & Aeginetam qui ex Dioscoride repetisse uidentur) nascitur quasi grande Porrum: Allii simul & Porri uiribus præditum, sed remissioribus. Hoc pro syluestri olere Car. Stephanus accipit, quòd frequens in pratis crescat, Allium porrinum officinis dictum. Porri (inquit) folio, sed odore & sapore Allii. Adnata non habet, neq; spicas: aut si quidem habet, rarissimæ sunt. Sponte sua nascitur (inquit Matthiolus) in compluribus Italiæ locis: è quibus translatum in hortis & uiridariis depositũ, uiresci: foliis Porraceis: quę digitis attrita, ita Allium & Porrum simul resipiunt, ut illorum effectus præbent. Hæc ille. Nec aliud Scorodoprasum Matthiolus, li. 2. ca. 68. depingere uidetur: cuius historiam subiungens cap. 70. Mediomatrices mulierculę (inquit) in hortis Allii genus quoddam plantare cõsueuerunt, quod radice, foliis, & caule per omnia uulgare Allii æmulatur: nisi quòd radix huius nequaquã ut illius multiplici nucleo coagmentatur. Latiora folia & caules grandiores fundit, nigro quotannis semine prægnans in cacumine fistulosi caulis non aliter atque Cepa: ad quam odore etiam accedit, sapore minus feruenti & acri quàm Allium: quamuis lachrymas eliciat. Germani Aberknoblauch dicunt. Posset & Groß lauch/ i. Porrum grande dici. Idẽ Allii genus existimo, quod ueteres Vlpicum, Gallicum & Aphroscorodum uocarunt, &c. Hoc etiam in Sabaudiæ hortis uidisse me memini.

Scorpioides Matthioli, A. D. G. C. siliquis instar scorpii caudæ articulatis & in summo reflexis. Vide Lunaria Burissa.

Scorpioides aquaticum, floscul is cœruleis, ueluti in spica, reflexa in summo, G. Vergiß mein nit. Sapor ei Borraginis. Passim locis palustribus prouenit. Huius generis marem & fœminam Dodonæus lib. 3. iconum pinxit. Ab herbariis (inquit) passim Scorpioides appellatur. Sed alia est Scorpioides Dioscor. In Gallicis quidem eius stirpium Commentariis Car. Clusio interprete, aliud Scorpioides mihi incognitum exhibetur: quod illic etiam (in Germania inferiore) in hortis tantùm seri tradit. His scriptis reperi ex seminibus peregrinis enatam mihi herbulam, Scorpiuroisti Dodonæi planè congenerem: & hoc fortè solo differentem, quòd nullum penè caulem ędat: & caudas scorpionum singulas à singulis petiolis (duos digitos longis) postquam floscul i lutei, ipsi etiam singuli defluxerunt. Caudę illę instar uermis aut erucæ cuiusdam sunt, lanugine ruffa, superius hirtę, in se reflexę, inq; mucronem perexilem curuum terminantur. Folia sunt Oleæ: floscul i Melisoti ferè figura, magnitudine & colore. In Italia quidam Scorpioides uocant herbam illam, quam aliqui uulgò Noli me tangere: de qua diximus in N litera.

Scorpiurus, K. Videtur autẽ Scorpioides intelligere. Veteres Heliotropiũ etiã Scorpiurũ uocabant. Tragus Doscor. Theoph. et Plinio etiã Scorpius: pusillus frutex, aculeatus, in maritimis nascens, sine foliis, &c. uiris doctis in Italia non est incognitus. Eius semen ab amico expecto, qui id ab Aloisio Anguillara (doctissimo diligentissimoq; nouarum stirpium indagatore & nomenclatore) accepit, ac simul alia quędam.

Scrofularia maior, quę circa sepes, fossas & rudera crescit, folio ferè Vrticæ, odore graui: & altera eius species in humidis nascens, caule quadrangulo, nullis radicum scrofulis, in hortis etiam durant, sed prior diutius.

Se.

Sebesten. Vide Myxus.

Secacul, R. O. Polygonatum puto intelligentes.

Securidaca est in Pelecino.

Sedum seu Semperuiuũ uulgare maius (quod eruditi quidam Cotyledonis potius quàm Sedi speciẽ esse docent) quanquam super tectis ędium & muris antiquis nasci gaudeat, crescit tamen in horto etiam facilè. Semperuiuum radice nulla uiuit, & semen fert, & sibi ipsum radix est, Scaliger: non quidem radicem ei deesse sentiẽs,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 582 sur 645

ut coniicio: sed quòd ea sit uiuacitate, ut quanquam non nitatur radice nec apprehenderit, foliis tamen & caule crescat, uel iacens super solo aut tegulis. Dioscorides Stratioten in aquis Semperuiuo similem, sine radice uiuere tradit.

Sedum maius uerum, è Græcia nuper allatum, audio iam aliquos in Italia habere: hyeme si rigetur, perire. Huius iconem à Io. Kentmanno accepi: qui eam sibi ut sam scribit Venetiis Murrhani in horto clarissimi Veneti Hier. Cornelii: qui ex Alexandria hanc plantam, ut & multas alias raras ex Candia & Cypro, cuius insulæ præfectus fuerat, afferendas curauit.

Sedum minus Dioscoridis, foliis in mucronem exeuntibus, in Germania non memini uidere: ut neq; Dodonæus, in hortis tantùm apud inferiores Germanos uideri tradens, R. In Sabaudia & Gallia uidere memini. Nascitur Dioscoridi in petris, parietinis, maceriis & scrobibus opacis.

Sedum minus alterum (Crassula minor quorundam) uulgare nobis, passim ueteres muros & mœnia implet, foliis obtusis, floribus albis.

Sedum tertium Dioscoridi, pusillis & crassioribus foliis flosculis luteis, succo acri & erodente. Lilecebra priuatim dictum, prouenit copiosè in saxis, muris & locis arenosis apud nos.

Sedum minimum, foliolis breuissimis, latiusculis, acinosis, obtusis, subacidis: binis, alternante positu: flosculis candidis intus, foris roseis. Huius species una maior & candidior est, altera minor & rubicundior, ceu mas & fœmina, G.

Sedorum in saxis montiũ (aliqui Phylla nominãt) uariæ sunt species, magnitudine, figura, coloribus, floribus, &c. inter se differentes. Sunt quædam minimæ, & flosculis tum figura tum colore pulcherrimis egregiæ: quæ in hortis parum durant, ni fallor. Aliæ maiusculæ, ad Sedum maius uulgare nostrum accedunt, et in hortis diutius durant, quamuis in solum areæ defixæ. Horũ species una foliis est minoribus, albicantibus & serratis. Alia similibus quidem foliis, sed margine piloso, non serrato. Floribus quidem multũ differunt. Minoris & gustu dilutioris flores pauci sunt, candidi, punctis sanguineis, minimis, aspersis, nullo penè caule, ut nunc mihi nascuntur: aliàs enim in caule mediocri mihi natos puto. Maioris & acidioris caulis pedalis, flosculis partim candidis, partim purpureis refertus, & unum in latus struthionis pennæ instar inclinans. Vtrumq; hoc anno mihi floruit. Folia marginibus & asperis branchias piscium referunt. Non laudo qui Phylla nominant.

Semperuiuum. Vide Sedum.

Sena, C. Senę folliculi (inquit Matthiolus) è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi: quo fit, ut matureſcentes, paruo uentorũ flatu facilè decutiantur. Planta est frigoris impatiens: ob idq; seri uult Maio, nec ultra autumnũ perdurat. Siquidẽ (ut pluries expertus sum) prius sata, facilè frigore deperditur: serius uerò hyemẽ similiter non tolerat. Sic ille. Coniicio autem eũ de Sena communi et uiliori sentire: qua minor & efficacior est Alexandrina, Europę hortis nescio an hactenus cognita.

Senecio, Erigeron, nusquam nõ obuius est, circa oppida præsertim & loca culta.

Senecio fœtidus appellari potest ab odore herba, maior, pinguioribus foliis, luteo & similiter pappescente flore, &c. D.

Septem fratres, O. Nescio quæ herba.

Seris, idem quòd Intybum suprà dictum. Verrucaria Seridis species, C. Aliqui Verrucariam uulgò dictam, interpretantur Seridis speciem: alii rectius Heliotropium minus.

Serpillum passim locis siccis, asperis & apricis luxuriat: & pro diuersitate locorum ac cœli odorem mutat, ita ut alicubi, Theophrasto teste, Thymum planè redoleat. Serebatur olim in hortis, idq; surculo non semine, ut idem scribit. Inuenimus et quod citrum oleret.

Sesamoides, uel Elleborine, (alia à Consiligine,) K. Vide Elleborine.

Sesamoides alterutrum quidam esse suspicantur herbam Ellebori nigri radicibus uiribusq;, foliis Abrotoni ferè. Vide in Elleboro nigro.

Sesamum

Sesamum uerum, an ullo adhuc in horto Germanię aut uicinarum regionum extiterit nondum resciui. Nam qui Schwaben uulgò dictam herbam pro Sesamo accipiunt, decipiuntur: ut illi etiam qui Myagrum Dioscoridis non agnitum, arbitrantur esse Sesamũ. Semen eius recens nuper ex Italia missum seminaui, sed nullo prouentu.

Seseli quod uulgò Siler montanum cognominatur, &c. Plantatum mihi aliquando radice, paucis mensibus in horto durauit, nec apprehendit. Aliâs è semine prognatæ plantæ tres, Sphondylorũ iniuria in canicularibus interierunt, radicibus erosis. Si cura adhibeatur, non dubito quin duraturum sit, quamuis in montibus nonnisi in saxis & inter saxa eorumq; rimis nascatur. Alunt id in hortis, O. K. Rurpodius, Piperinus. Abundat sponte proxime Vuesam oppidum ad lacum Riuarium, alibiq; in Helueticis montibus saxosis, meridiem uersus præcipuè, acrimonia & amaritudine insignis herba: quam uel ipsum Petroselinum ueterum, uel optimũ eius antiballomenum esse dixerim: cùm nullo quidem Seselis apud Dioscoridem genere conuenit. Non desunt qui pro Ligustico accipiant. Vide suprà in L.

Seseli Aethiopicum Fuchsii & Matthioli, Wyß Dirtzwurtz: in montibus nostris nascitur. Id è semine in horto etiam nuper mihi exortum est, nescio quàm diu duraturum. Vide suprà in Libanotide ferulacea Dodonæi. Sed aliud hoc nomine Galli Monspelienses ostendunt, quod à Dodonæo pingitur Tomo 2. iconum: cuius semina hoc uere frustrà seui.

Seseli Creticũ, aliter Tordylium, à Fuchsio iudicatur herba illa quam docti plurimi Meum nominant, nostri Berwurtz. Vide suprà. Dodonæus Caucalidem Bellonii pro Seseli Cretico exhibet, quod non probo.

Seseli Massilienſe, Rurpodius. Matthiolus hoc nomine herbam quandã depingit, quam in omnibus ferè Tridentinis montibus legi scribit. Dodonæus aliam iconem exhibet. Nuper ab amico Seselis Massilienſis semina accepi, communicata illi ab Anguillara: qui è Creta se habuisse dicit, Fœniculi ferè magnitudine & figura, è fusco subruffa, myrrham ferè (ni fallor) subolentia leuiter. Hæc Basileæ sata hoc uere Zuuinggero prouenerunt.

Seseli Peloponnesiacum, quod Matthiolus pingit, in Italia (ut inquit) sibi repertum: idem mihi uidetur quod in Rhætorum uersus Italiam montibus (circa Puscla uium, ni fallor, præcipuè) crescit. Rhætorum aliqui uulgò herba Pidrie uocant, uel Pantegia, quòd pecori anheloso medeatur, appellant. Radicem eius maximam, aliquando in horto plantaui, sed non apprehendit, quanquam germinauit ad duos fortè menses. Aliud est Seseli Peloponnesiacũ Fuchsii, Schwartz Dirtzwurtz, sponte in collibus apricis apud nos proueniens ferulacea herba, Apio montano (de quo diximus in A litera) similis. Vide suprà in Libanotide ferulacea Dodonæi.

Seseli utrumq;, C. Intelligẽs opinor Massilienſe & Creticũ à Dodonæo exhibita.

Seseleos species quædam, plurimis à radice foliis, tenuibus & multifidis, longis: coliculis teneris, gustu calfaciente, non grato, ex Insubriæ montibus autumno superiore mihi allata, pulchre adhuc uiret: sed nondum caulescit.

Si.

Siciliana (Italis uulgò dicta) siue Clymenum Plinii, K. Quære Clymenum.

Sideritis prima Dioscoridis secundũ Fuchsium, Tetrahit uel herba Iudaica quibusdam, Ae. Nascitur asperis, petrosis & incultis locis, circa Badam nostram, & alibi. Alia secundum Matthiolum, Marrubium aquaticum Tragi dicta, li. . cap. . G. Frequens nobis in paluſtribus locis: cùm Dioscorides Sideritim primam suam in petrosis nasci dicat.

Sideritis tertia Dioscoridis, Gratia Dei nostris uulgò dicta: aliis Herba Roberti: nascitur passim in muris & maceriis hortorum, loca amat umbrosa. Matthiolus aliam quandam pingit, cuius in commentariis ne uerbo quidem meminit.

Sideritis Plinii latissimo folio. Vide Pulmonaria Gallica. Fuchsius quidem herbam s. Barbaræ uulgò dictam pro Sideritide hac accipit, Dodonæus negat.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 584 sur 645

Sigillum Salomonis, Polygonaton ueterum.

Siliqua arbor, Græcis Ceratonia, Arabicis ſcriptoribus Carube, C. Rurpodius. Vidi et apud ciuem quendam noſtrum, è ſemine ortam dodrantalem hanc plantam: quæ per hyemem ei interiit. Germani ſ. Iohannis panem uocant. Alia eſt quam Belonius Siliquam nominat: de qua lege ſuprà in Azadaracht.

Siliqua Inda. Vide Caſſia.

Silybus. Lege Cardopatium.

Sinapi in agris potius quàm hortis ſerendum eſt. Tria Sinapis genera, inquit Car. Stephanus: ſylueſtris, ubiq; ſponte naſcens: exilius, quod uulgus (Gallicum) à minori proceritate Sanelam uocat: alia numeroſioribus altioribusq; ramulis brachiantur, Rapo ſimilia: ſed folio minore & aſperiore. Verùm ſemen euariat: in uno rufeſcit: in altero candicat.

Siſon, C. Dodonæi nimirum: quòd is ab Herbariis ſcribit paruũ Ammi uocari.

Siſer uel Siſarum, Girgele.

Siſymbrium agreſte aquaticum, paſſim in aquaticis exilit. In hortulum meum, qui ſiccior eſt, aliquoties translatum, non diu durauit.

Siſymbrium hortenſe prædicto ſimile. Seritur ſurculo potius quàm ſemine, ut Theophraſtus tradit. Vide in Mentha.

Siſymbrium alterum Dioſcoridis, Naſtu..ium aquaticũ aliquibus, uulgò Brunnenkreßich: in fontibus & riuis abundat, & per hyemem pro acetariis legitur: ſicut & alterum Naſturtii aquatici genus, ſiccius duriusq; & acrius: quod Steinkreßich uocamus.

Sium etiam, herba odorata, in aquis naſcitur, hortis nõ idoneum. Iuxta Baſileam hoc reperire memini in proximo. A noſtra urbe longius naſcitur, inter Dibedorpham & Vuangam pagos. Sium nõ odoratum recentiores quidam uocarunt Anagallidem uel Portulacam aquaticam ab aliis dictam, Bachbungelen/ cui nihil cum Sio commune. Naſcitur in aquis & paluſtribus ubiq;.

Sm.

Smilax hortenſis, O. G. Alia ſpecies, O. Smilaces, K. Welſchbonen. Vide ſuprà in Phaſiolo.

Smilax læuis Fuchſio & Matth. Conuoluulus Plinii eſt: de quo ſuprà diximus.

Smilax aſpera in Germania non reperitur, niſi lata in hortis quorundam diligentiorum, ut Dodonæus ſcribit. Naſcitur autem tantùm in calidioribus regionibus, ut puto: aſperis & petroſis locis: circa Monſpelium & alibi. Plinius quidem tradit naſci in aquaticis, incultis, humilibus & umbroſis.

Smyrnium uerum, K. & Baſileæ in horto Zuuinggeri medici. Veri ſemina ego quoq; uidi, nigra (ſi bene memini) rotunda, & planè odore Myrrhę. Satum apparere puto in horto Patauino. Matthiolus quidem Smyrnium uocat, Olus atrum aliis dictum: Tragus Aſtrantiam noſtram.

So.

Solanorum (indocti Solatra uocant) permulta ſunt genera, quamuis à Dioſcoride quatuor tantũ memorata. Omnibus acini ſunt, iiq; ſeminibus albis pleni. Pleraq; aliquam in foliis & floribus ſimilitudinem habent: odore graui, ui refrigerante & humectante prædita.

Solanum hortenſe quoddã olim erat, quod nunc etiam circa hortos ferè naſcitur, circa rudera ac uias locis humilibus: ſed coli deſiit, acinis nigris. Nachtſchat.

Solanum rubrum, Ae. Luteum, Rurpodius. Eadem cum uulgari, cui acinos nigros eſſe diximus, niſi colore differrent.

Solanum ueſicarium in Halicaccabo eſt. Halicaccabus peregrinus à quibuſdam dictus, cùm acinis careat, &c. è Solanorum genere non eſt.

Solanum furioſum, R. Solanum manicum Bern. Deſſenius ſcribit ſe uidiſſe Gruningæ in horto Cornelii Bebingii.

Solanum ſomniferum duplex, Ae.

Solanum

Solanum fruticeſcens, C. Fruticoſum, baccis (acinis) rubris, foliis amygdali, K. Idem hoc putó, quod Itali quidam pro Amomo Plinii accipiunt, & Indicum cognominant: mihi etiam è ſemine ex Italia miſſo ortum, iam altera æſtate duos dodrantes æquans nondum oſtendit florem, hyeme ſub tecto ſeruatum. Amicus quidam in Italia ſeſquicubitale uiſum ſibi ait. Quidam Strychnodendri nomen finxerunt. Vide in Amomo.

Solanum peregrinum, & aliud ex Prouincia, Rurpodius: quí peregrini nomine Solanum fruticoſum, aut Halicaccabum peregrinum uidetur intelligere.

Solani genus ſyluaticum, quod noſtri Schlaffbeere & Dollwurtz uocant, G. bæccas aut potius poma Ceraſorũ inſtar, coloris è cœruleo nigricantis fert. Italis Bella donna dictũ: ſponte apud nos circa ſyluas alibiq; locis incultis abundat. Aliqui Morion eſſe ſuſpicantur, uel potius Mandragorã Theoph. Radice eſt craſſa, uiuax proculdubio in hortis futura: ſed ne pueri fructus ſua ſpecie inuitantes deuorẽt, uitę periculo, ut in aliis Solanis, ita hoc præcipuè, cauendũ. Quidã mortale cognominãt.

Solanum ſomniferum, O. Non aliud opinor à ſyluatico iam dicto. Matthiolus tres ſomniferi icones proponit: primam legitimi Dioſcor. ſomniferi, ut apparet: tertiam ſomniferi noſtri, Belle donne nomine Venetis uſitato: Vulgò (inquit) Herbarii Solatrum maius uocãt: ſecundam, noſtro quidem ſimilis, ſed longioribus foliis, etc. Curius in commentariis ne uerbo quidem meminit: iconi Solatrum ſomniferum inſcribit: neque de prima aliud, niſi quòd Piſis à Luca Ghino miſſam accepit. Dioſcorides in ſaxis naſci tradit non procul à mari. Noſtrum quidem legitimi, ſicut & Mandragoræ, omnibus ſui partibus ſuccedaneum eſſe poſſe mihi uidetur.

Solanum quoddam fruticoſum, plurimùm apud nos naſcitur locis dilutis, & aquam plerumq; ſubeſſe indicat, ſæpibus aut fruticibus aliis innitens, floribus Solani cõmunis, cœruleis, luteo per medium apice: acinis rubris, &c. G. R. Aquas amat: & ramulus in aquam impoſitus, breui radiculas emittit, inſtar Salicis. In terra etiam putárim ſurculum defixum facile creſcere. Inuenitur & albo flore, ſed rarenter. Atte giis & topiario operi conueniret, niſi grauior eſſet fruticis odor. Florum quidem & acinorum ſpecies non uulgaris eſt. Solatrum mortale quidam appellant, mihi inter Solani genera minime noxium uidetur. Alii rectius perpetuum, quoniam caules in eo perẽnant: nam folia amittit hyeme. Aliqui Amaro dulcem: quòd ſi quis ramulũ aut corticem mandat, primo ingratus uideatur guſtu, ſed quò diutius manditur eò inſignior eius dulcedo ſe prodit: unde nomen ei factũ à noſtris Je lenger je lieber.

Solanũ tetraphyllum, G. Sic nomino genus illud Solani quod foliis ut plurimũ quaternis, rariſſimè quinis aut pluribus, in ſyluis noſtris frequens eſt. Quidam non rectè pro Aconito primo accipiunt. Refrigerat certe inſigniter. Aconitis uerò omnibus uis eſt ſeptica, erodens, feruida.

Solanum pomiferum, Malum inſanum uulgò dictum. Vide ſuprà in M.

Solani pomiferi genus aliud. Vide Pomum aureum.

Solani pomiferi genus tertium, ſi libet, appelletur, quod uulgò Pomum ſpinoſum uocant, &c. Lege in Nuce Methel.

Soldanella. Quære in Braſſica marina.

Sonchus aſper & læuis, uiſitur in hortis, (ſua ſponte nimirum) campis et uineis, Matthiolo teſte. Cicerbita Italis, noſtris Haſenkól/ Gans diſtel. Lactucæ ſyluestris quædam ſpecies.

Sonchis cognatũ uidetur etiam olus ſyluestre illud, quod noſtri à lacte Milchen uocant: Dodonæus Lapſanam facit.

Sonchus arboreſcens Dioſcoridis. Vide in Lactucis ſyluestribus: harum quædam proceriſſima in ſyluis humidis naſcitur, puniceo flore: & alia luteo, circa mœnia, humidis locis, &c.

Sorbus, Ae. Reperitur apud nos in montibus. Sorba, alia rotunda ſunt ut mala, quæ odore & ſuauitate præcellunt: alia turbinata ut Pira: alia ouata, ut mala quædam, obnoxia Acori, Germanis Speierling. Generoſiſſima quibus circa pedi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 586 sur 645

culos tenera folia. Sorbos & Cornos in mitiores arbores ſui generis inſeri poſſe quidam crediderunt. Item in Pyro, Pomo, & Cotonea: ſed id nunquam uerum eſſe aut poſſe iure fieri potui comprehendere. Rectius crediderim inſeri poſſe aut debere in Oxyacantha, quemadmodum & Meſpila.

Sorbus torminalis, K. Apud nos ſylueſtris abundat, locis montanis: folio ferè Platani, minore. Areſſel Trago. Cordo Cratægus Theoph.

Sorbus alpina, uel piloſa Italis dicta, Gallis Tralier: noſtris Elzbirle/ Thelsbirle/ Vnſer frawen birle: (aliquibus Mälbaum/ quod nomen etiam alii arbori attribuitur.) Ficui Idææ cognata, ut coniicio.

Sorbi tres ſpecies, C. Sorbis etiam cognata uidetur, ſi fructum reſpicias (nam foliis ſuperiores etiam plurimùm differunt) Dioſpyros in D litera.

Sorbus torminalis Plinii, Gallis Aliſier, G.

Sorgum uulgò dictum, O. Seritur à quibuſdam in hortis, apud nos quoq; cùm propter raritatem, tum quòd coma ſcoparum uſum præbeat. Sunt qui Milium Indicum aut Saracenicum uocent: alii Panico potius cognatum putant. Maizum aliqui uocant, ut Cardanus, Indico uocabulo.

Sp.

Spartus uel Spartiũ, O. A. C. Rurpodius. Spartus mihi prognatus (inquit A. in epiſtola ad me) uerus eſſe uidetur: habet enim omninò caulem ſine foliis. Vide Geniſta.

Spartus Hiſpanicus, Ae. Hunc Theophraſto incognitũ fuiſſe aiunt: carere eum foliis, flore, ſemine: contexi ex eo ſportulas Ficuum.

Spatula fœtida, O. K. A. Rurpodius. Vu. Ae. C. Huius ſemẽ ſæpe fruſtra hortulo noſtro commiſimus. Aretius Bernæ proueniſſe ſibi ſcribit: ſed nondum perfeciſſe ſemen. Eruditi Xyrin appellant. Spatula fœtida, Spatula media, Spatula minima, Schorndorfii in horto Io. Schmidlappii mercatoris.

Sphondylium ſeu Spondylium naſcitur in pratis, pinguibus præſertim uel mediocriter humidis, abundè apud nos: maius quidem in montibus, Panacis Heraclii ęmulum: quidam non recte pro Brancha urſina accipiunt.

Spica Italica odorata, K. Neſcio an Nardum Celticam, (quæ tamen alibi in horti eius catalogo nominatur,) intelligens.

Spina ceruina uulgò dicta Italis, Krützbeere, G. Sponte apud nos in ſepibus abundat. Tragus & Dodonæus inter Rhamni ſpecies ponunt. Aliqui ſolutiuam cognominant.

Spina citrina uel lutea, à floris colore, Vu. D. Sponte naſcitur, ni fallor, circa Mõſpelium, & aduerſus morbum regium cõmendatur, acanacei generis herba æſtiua.

Spina ſolſtitialis circa Monſpelium ubi ſponte naſcitur, D. Herba eſt bicubitalis, æſtiua, albicans, lanuginoſa: foliis anguſtis, oblongis, amaris. Caules rigidiuſculi ſunt, alba medulla referti. Floret ſolſtitio: flos flauus in pappos abit. ſupra calycem quæ multis, longis, exilibus, pallidiſq; aculeis riget: nec alibi aculeos habet: cognata fortè Stellariæ à quibuſdam dictæ, (quam Cardui ſtellati nomine Dodonæus exhibuit,) flore etiam ſimili præterquam colore. Cum eodem in amaritudine cõuenit, &, ni fallor, remedio quoq; Mirè enim commendatur ad mouendas urinas & calculos educendos ſuccus huius herbæ, aut aqua deſtillata, aut contritæ pollen: ut ex clariſſimo medico Argentinenſi Didymo Obrechto primùm cognoui: qui cùm in horto ſuo longè inſtructiſſimo hanc herbam alat. Carduus uerò ſtellatus ubiq; circa urbem Argentinam abundet, ſitné aliqua inter has ſtirpes, tanquàm duarum unius generis ſpecierum cognatio, melius iudicabit. Intuba & ſolſtitiales ſpinas, è pratis uerè euelli præcipit Columella lib. 2. cap. 15.

Spinaceum olus uulgò dictum, Binetſch, in omnibus hortis apud nos ſeritur, cùm alio tempore, tum ſub hyemem ante Septembris medium, & per hyemem demetitur. Spinachia manifeſtum habet ſexum, Scaliger. Coniicio autem marem ab eo intelligi illum, cuius ſemẽ ſpinoſum eſt: fœminam, ſine ſpinis. Aliqui Spanaciam

nomi-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 587 sur 645

nominant, tanquã ex recentioribus Græcis sumpto nomine, ut et Seutlomalachum, quasi dicas maluaceam Betam, inquit Ruellius, nimirum quòd figura & denticulato seminis habitu Betam, & mollitia Maluam mentiretur. Arabes Hispanicum olus appellauere. Sic ille. Sed fortè Seutlolapathum potius, hoc est, mediæ inter Betam ac Rumicem naturæ, quàm Seutlomalachum, appellari meretur.

Spondylium. Lege Sphondylium.

Squilla. Vide Scylla.

St.

Stachys duplex, Ae. Stachys Cordi, O.K.

Staphisagria, K.O.G. Vu.C. In Germania nullibi sponte (quod sciam) nascitur, nisi sata: amat umbrosa loca.

Staphylodendron Plinii, G.K.C. **Pimpernüßle.** Arbor trans alpes, inquit Plinius, simillima Aceri, alba in materia. Fert siliquas, & in iis nucleos sapore nucis Auellanæ. Itali quidam, ut Romæ, uocant Sambucũ ualidam. Crescit apud nos sponte in sepibus, quamuis rara: & uidetur locum humidum amare. Frequentior, ut audio, circa Arouiam.

Stella herba à quibusdã Italis uocatur, quę à nostris **Sinnaw** à quibusdam Pes Leonis uel Achimilla: Matthiolo Stellaria. (Is enim tSellam herbam uulgò alicubi Coronopodem uocari ait.) Crescit nobis affatim in syluis, et montium pratis: in hortos translata, ad duos fortè annos durat.

Stœbe Dioscoridis, O. De Scabiosa fortè sentiens. Alia est Theophrasti.

Stœchas uel Stychas (simpliciter, uel Arabica cognomine,) O.C.G. Vu. Rurpodius: sed in hortulo nostro ad maturitatem non peruenit. Circa Monspelium in siccis & apricis sponte nascitur.

Stœchas citrina uulgò dicta, Vu. Circa Monspelium in muris & petrosis, si benè memini, abundat. Ageraton aliqui interpretantur. Sabulosa, aspera aridaq; terra, pratisq; ac campis soli maximè expositis, præsertim uerò ad tractum Rheni (hinc **Rhein blũmen** appellant) inter Spiram & Vuormaciam, nec non circa Hagenoiam, Nouiburgum, & in Vuasgoia affatim luxuriat, Tragus.

Stramonia Lege Nux Methel.

Sratiotes est in Millefolio. Fluuiatilis Stratiotes, quoniam & in fluuiis & radice nulla crescit, nihil ad hortum.

Struthium quibusdam dictum. Vide in Lutea.

Strychnodendrum. Vide Solanum fruticescens.

Styracem arborem, ad quatuor cubitos enatam, si benè memini, idq; è semine, ni fallor, anno superiore uidi Augustæ in horto doctissimi medici Adolphi Occonis, A.F. qui nuper etiam de ea ad me scripsit, his uerbis: Styracem meam quodammodo bifurcatam in duas partes radicitus diuisi, & ex una arbuscula duas feci, satis insignes. Supererat mihi ex dissectione radix, quam uidendam ad te mitto, ut (si uideatur) terræ committas, quamuis ut pullulet, difficile fore arbitror. Atq; utinam ex ea prouenire posset arbor meæ non dissimilis, quę me præ cæteris mirificè delectat, tũ quòd sciam nullam eius generis reperiri in Germania nostra, præsertim finitimis huic nostræ ciuitati regionibus: tum quia foliorum & florum etiam pulchritudo speciosa uidetur. De fructu tamen in hisce partibus despero propemodum, cùm talis apud nos aëris clementia non sit, quæ fructus eiusmodi ad maturitatem perducere possit. Sic ille. Agitur autem nunc tertius mensis ex quo radicem illam, cum exigua stipitis resecti parte plantaui: quæ nondum quidem pullulauit, cortice tamen adhuc uiret & spem aliquam facit. Venetiis olim in horto monasterii cuiusdam, memini me iustæ magnitudinis hanc arborem uidisse.

Sy.

Sycomorus ueterum, Ficus Pharaonis uulgò in Syria, in Europa (opinor) nõ apparet. Morus Aegyptia Theophrasto, aliis Ficus Aegyptia: quod nomen etiam Ceroniæ arbori attribuitur, sed impropriè, cum in Aegypto nõ proueniat. Morus Ae-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 588 sur 645

gyptiâ peregrinari omninò nequit, Theophraſtus hiſt. 4 2 Recentiores Sycomori nomen arboribus diuerſis tribuunt, alii aliis. Galli hîc uocant Arborem Iudæ, de qua dixi ſuprà in A. Itali, præſertim monachi, Azadaracht Auicennæ, de qua itidem ſuprà dictum eſt. Pet. Creſcentienſis arbuſculam paruulam, ſimilem ſanguineæ uirgæ, &c. Ruellius Sycomorum appellauit Acer montanum, quod Allobroges uocant Plane, ut uir quidam eruditus ad me ſcripſit.

Ta.

Tanacetum, G. & in pleriſq; hortis. Naſcitur & ſponte, nõ quidem apud nos: ſed circa Argentinam copioſe, & alibi, præſertim in aquarum ripis & uinearum aggeribus.

Tanus. Vide Vitis nigra.

Tarchon Auicennæ & Symeonis Sethi; uulgò eruditi Draconem uocant, hortenſis uel acetarii cognomine: foliis Hyſſopi, ſapore Pyrethri, &c. Hoc alunt Curtius, (qui & mihi communicauit,) & K. Aliqui Drabam faciunt: quod non laudo. Sub hyemem ſimo equino aliõue tegi debet: ſic & contra hyemem munietur, & uerecitius copioſiusq; erumpet: tum quidem præcipuè placet in acetariis, ſiue per ſe, ſiue aliis potius condimenti gratia additum: nam & ſalis & aceti ferè ſaporem repræſentat. Coliculi cùm digitales fuerint uere, propagentur per terram, cacumine tantùm eminente: ſic breui multiplicantur. Radix una, diſcerpi & per diuerſas partes plantari poteſt. Floret hoc quidem, ſed ſemen nullum aut inutile profert. Linum ſatum in Cepe ſecto, eam ex ſe progignere plantam, quam uulgus Draconem uocat, Thuſcis olitoribus perſuaſum eſt. Cuſpidis ei figura folium, ſerratum ut Betonicæ, ſed molliter & obſcurè. Surculi uiminacei. floſcellus candidus. Saporis acrimonia commendationem attulit ad uſum acetariorum. Radix penè nulla, eorum arguit temeritatem, qui Pyrethrum fecere nomen. At mihi non ſemel Lini ſemen cùm ita uti ſuſſerant, ſeuiſſem, Draco nullus extitit, Scaliger in li. 4. Ariſtotelis De plantis. Ego quoq; me ſemel atq; iterum fruſtrà expertum memini. Sed Tarcho noſtro hortenſi folium minime ſerratum eſt: ſyluestri modicè.

Tarchon aquaticum Monſpelii Serpentina, fruticoſa, uel potius ramoſa herba, G. Vide Pyrethro cognata.

Taxus arbor creſcit in mõtibus noſtris, ſpecie quadam Abietis, latioribus foliis, multò humilior: acinis rubris, paruis, umbilicatis, glutinoſo humore plenis, &c. O. Facile creſcit arbuſcula parua tranſplantata, ſicut etiam Abies & Picea. Durare ultra ſeculum putârim: nam & materia huius arboris in terra maximè omnium durat. Arbores duæ in horto uicini mei eadem proceritate uigẽt, qua me puero erant, iam ferè per quadraginta annos. Fructificant rarò, non ſingulis annis, neſcio an ſimiliter in ſyluis.

Te.

Telephium Anacampſeros noſtra. Vide ſuprà in A. Sed etiam genus minimum et acre, Telephium olim uocabant. Eruditi quidam hodie pro Telephio Dioſcoridis accipiunt herbam, quam alii Cerinthen exiſtimant. Vide ſuprà in Cynogloſſo montana & Cochlearia.

Terebinthus in aliquibus Italiæ hortis reperitur, ut Venetiis in Franciſcano cœnobio. In Germania nuſquam uel ſponte naſcitur: uel in ullo (quod ſciam) horto reperitur. Circa Monſpelium abundat: & in montibus prope Veronam, & Tridenti ad eum montem in quo arx Epiſcopi eſt, & alibi in Italia.

Teſticulus uel Orchis herba, ſpecies quàm plurimas complectitur: quas enumerandi locus hîc non eſt. Naſcũtur in pratis, collibus, ſyluis, montibus, umbroſis, apricis, ſiccis, humidis, aliæ atq; aliæ ſpecies. Radices omnium è gemino quaſi bulbo conſtant: quæ in aliquibus palmatus ſeu manus inſtar & digitatus eſt. Vide ſuprà inter Satyria. Reperitur apud nos ſpecies una, minor, bulbo ſingulari. In hortos tranſlatæ uix ultra annum mihi durarunt, aut duos ad ſummum.

Teucrium uerum, R. R. Ae. C. Id nimirum quod Fuchſius, Matthiolus, & Dodonæus

donæus pingunt. Sponte sua in Germania nusquam prouenit, quod sciam, inquit Fuchsius: satum tamen copiose nascitur. Matthiolus pluribus in locis reperiri ait, Trissagini tã simile, ut sepe ex tempore uisa oculos decipiat, &c. Nascitur hic frutex Basileæ etiam Zuuinggero, seminibus ex Italia allatis: & mihi quoq; etiam nuper exorta est una eius planta. Tragus pro Teucrio pingit Veronicam uulgò dictam Ehrenpreyß: quæ herba frequens circa syluas nostras (duorum generum) in nostro etiam hortulo uiret.

Thalictrum quorundam. Vide in Saxifraga lutea. Thalictrum Dodonæi est inter Nasturtia syluestria superius.

Thanus. Vide in Egano.

Thapsia, Rurpodius. Vera nascitur in Gargano Apuliæ monte: semine, ni fallor, inter ferulacea latissimo. Eius radice aliqui abutuntur pro Turbit: & à quibusdam uocatur Turbit montis Gargani. Hæc mihi etiam olim è semine prouenit, sed hyeme prima (si benè memini) periit.

Thlaspi uerum, O.G.C. Bursæ pastoris ferè similis est herba, æstiua, acris. Bursam pastoris Thlaspi fatuum dixeris. Hæc nobis passim abundat sponte: illud in Germania non nisi satum, quod sciam.

Thlaspi alterum Dioscoridis fuerit fortè Raphanus maior uel marinus cognominatus, de quo prædiximus.

Thlaspi Creticum, ut quidam uocant, Dodonæus Drabam facit, C.G. Floribus subcœruleis. Diu floret, ad flores propensa herba, æstiua. Cùm in summo semina maturat, ab imo sæpe floret iam sub hyemem: & partibus summis detractis, ab imo regerminat floretq; Semina è Creta primùm nostra memoria aduecta puto. Acrimonia simul & amaritudine excellit.

Thlaspi montanum uel Lunare. Vide Lunaria Græca.

Thymbra uera, R.K.C. Rurpodius. Vide in Satureia.

Thymelæa uera, K.R. quæ coccum Gnidium fert.

Thymus uulgaris, R.O.G.K. Non benè durat apud nos. Hyeme seruandus in uasis domi. Basileæ & alibi melius. Semen eius (teste Plinio) deprehendi non potest. Flore sato nascitur. Translatum ex Attica Thymum, & uix flore satum prouenit alibi, eodem teste: sed non durauit, afflatum maris requirens: quæ antiqua opinio erat de omni Thymo, ideoq; non nasci in Arcadia. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in Prouincia Narbonensi refertos scimus. Mihi è seminibus nuper plantæ aliquot natæ sunt. Ramuli inflexi radices agunt & propagantur.

Ti.

Tilia minor seu mas, G. Steinlinden.

Tiliæ in urbe nostra magnæ procerę quę collem Palatinum, quem uulgò Aulam (den Hof) nominant, quàm plurimæ decorant, pulcherrimo Tilieto: & extra urbem passim in fossis circa mœnia, egregiæ spectantur huius generis arbores: ut passim sub eis sedilia in umbra non desint senibus & aliis animi gratia obambulantibus. Harum maxima truncum habet inferius ea crassitie, ut si uiri duo mediocres amplectantur, dodrantes quinque adhuc superfint. Sed præcipue spectabiles sunt duæ ille huius generis arbores, quæ infra urbem statim ad Limagum uisuntur, media inter eas domo, cui planca utrinque iunguntur, in qua conueniunt qui sclopetis exercentur: ita digestæ, ut mensis aliquot in utraq; collocatis maximus conuiuarum numerus, tanquam in cœnaculis et triclinijs capiatur, infrà, suprà et circunquaq;, brachijs & frondibus Tiliarũ ambientibus, &c. Similes aut etiam elegantiores Scaphusiæ ad Rhenum demonstrantur. Omnes quidem sic formandæ arbores, ne trunco cubitos quatuor excedant curandum est, ut quicquid ab ea altitudine supereft, totum in tabulata, siue brachia & ramos effundatur, sicut & de Quercu Basilienſi suprà dictum est, impietatis illo genere à quo & Impiam herbam denominauit antiquitas. Tilia utraque quòd in hortis Lutetiæ nunc spectatur, industria Bellonii fecit. Sexu distinguitur apud Theophrastum: ita ut mas sit sterilis, ramosior,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 590 sur 645

denſior, materia flaua, & arida, &c. Fœmina fructum habeat, materia alba, &c. In ſyluis ac montibus noſtris genera duo creſcunt, Linden & Steinlinden: eadem, ni fallor quorum Theophraſtus meminit. Abundat hæc arbor humore nativo glutinoſo: qui facit ut & longæua ſit, (quanquam hoc etiam fructui debet, paruo ſcilicet & ſicciori, ita ut minimè exhauriatur:) & in prima ætate flecti digeriq; facilius queat.

Tinctoria ex Antuerpia, R. Aliam puto quàm Rubiam intelligens: quoniam Rubiæ ſeorſim in catalogo eius mentio fit.

Tini, ſemen ex Italia Bellonius delatum mihi communicarat: ſed non prouenit mihi. Hanc (inquit Plinius) ſylueſtrem aliqui Laurum intelligunt: nonnulli ſui generis arborem. Differt colore. eſt enim ei cœrulea bacca. Tini (inquit Bellonius in epiſtola ad me) permultæ mihi in hortis uirent, è ſemine enatæ, hyemem minimè reformidantes: ſed diu humi (ſub terra) durant, antequam conſurgant.

Tithymalus characias cognomine, O. K. C. Ae. G. Quia à Fuchſio & Matthiolo pingitur. Naſcitur circa Scaphuſiam, Baſileam, & Badam noſtram, aſperis apricisque locis. E ſemine aliquando mihi nata hæc, poſt biennium, ſi benè memini, periit. Cyparíſſias Matthioli, Pityuſa aliorum eſt. Dendroides, Rurpodius. Hanc eſſe puto, quæ in ſylua parum diſtante Argentina iuxta Carthuſiam copioſe naſcitur. Memini & ſupra Baſileam in colle ſaxoſo reperiſſe. Matthioli quoq; Dendroides inter ſaxa naſcitur. Helioſcopius, C G. Paſſim in hortis & uinetis emicat æſtiua herba. Myrſinites uel Myrtites, C. Ae. O. K. G. R. Rurpodius. Pingitur à Matthiolo cum nuce, à Dodonæo ſine nuce. Paralius, C. G. Rurpodius, qui à Matthiolo & Dodonæo pingitur. (quærendum an hic Cyparíſſias ſit: Matthioli autem Cyparíſſias, potius Pityuſa.) Naſcitur frequens in Selandia, ſolo maritimo & arenoſo. Pentaclonus à Cordo cognominatus, Ae. Is paſſim (ni fallor) ſponte naſcitur. Characias Tithymalus Matthioli, quem (ueluti rarum) à Luca Ghino ſe accepiſſe ſcribit, à Dodonæo etiam eodem nomine exhibitus: idémne ſit, quem Dodonæus pro Pithyuſa maiore pingit & Fuchſius, pro Tithymallo platyphillo, conſiderandum.

To.

Tordylium, O. Non aliud puto quàm Seſeli Creticum intelligens, de quo ſuprà. Tordylium, C. Sentit autem de Tordylio Dodonæi, quod Caucalis Bellonii eſt. Vide in Caucalide.

Tr.

Tragacanthæ plantula unica, C.

Tragium, C. intelligit autem Dictamnũ uulgò dictam, id eſt, Fraxinellam, cuius radicem hircum olere aiunt. Sed aliud uidetur Tragium Dioſcoridis.

Tragopogon in pratis noſtris abunde creſcit, duorum generum: uterq; luteo flore. Haberm.

Tragopogon puniceus, O. G. In aliis regionibus, Italiæ præſertim, luteus deeſt, hic abundat. Facilè naſcitur, uiretq; per hyemem. Aeſtate ſecunda flores & ſemina profert, ac perit.

Tragopogon peregrinus uel Hiſpanicus dici poſſe uidetur illa herba, quæ Hiſpanicè Eſcorſonera, hoc eſt Serpentaria dicitur, quòd contra ſerpentium uenena proſit: depicta in fine Iconum Stirpium Fuchſii cum breuiſſimis deſcriptionibus Hiſpanica lingua editarum nuper Antuerpiæ. Tragopogonis autem genus eſſe monuit me Petrus Coudenbergius pharmacopœus Antuerpianus percelebris: qui horti etiam ſui catalogum miſit. In Tarraconenſi Hiſpania (nunc uocant Cataloniam) herba Mauri cuiuſdam induſtria cognita eſt, quam uocant Eſcorzonera, aduerſus uenena præſtans: quæ etiam ſtrenuè morbis oculorũ auxiliatur. Vulgaris eſt in prouincia Carthagena, iuxta Darienem. Exiſtimant eandem eſſe qua olim Ptolemæus liberatus ſit, &c. Cardanus lib. 6. de rerum uarietate. His ſcriptis radices eius aliquot à clariſſimo Lugduni medico lac. Dalechampio accepi aridas ex Hiſpania ei allatas puto, tàm breui quidẽ tempore, ut electa ex eis recentior una, in

horto

horto creuerit. Radix est dodrantalis, singularis & simplex, cortice tenui arboris libro referente obducta: quò facilè detracto aridæ, interior superficies fusca est, pars uerò intima albicat, aut etiam subruffa & in medio subflaua est, insipida, subdulcis.

Tragoriganum. Lege in Origano.

Tragus uel Tragium, maritima herba, O.K. & A. cui semina adhuc non protulit. Vide Scorpius.

Tribulus terrestris Dioscoridis, O.G. Facilè crescit, & semina maturè perficit, æstiua herbula. In Germania uix usquam sponte nasci puto. Tribulum terrestrem foliis Portulacę Matthiolus ait se uidisse Venetiis in maris litore, prope diui Nicolai sacellum, ab eo diuersum, quem exhibeo. Lucas Ghinus Pisis ad me misit. Quidam Carduum stellatum uulgò dictum, Tribulum terrestrem non rectè uocant. Aquaticus crescit in aquis profundis, cum alibi tum in lacu nostro superius circa Tungam, ut audio.

Trichomanes, G. Nascitur passim in syluis, locis saxosis & umbrosis: & in ueteribus muris fossarum urbis nostræ.

Trifolium simpliciter, quod & Asphaltites, id est, bituminosum ab odore cognominatur, O.K.G. Vu. C. Circa Monspelium sponte natum reperi. In Germania non nisi satum prouenit. In Area seminatum aliquando eadem ęstate mihi floruit maturè, sed semina ne ostendit quidem, nescio quo uitio: suspicor autem non debuisse tam citò florere: nam aliâs in uasis secunda demum æstate floruit, & semina perfecit; durauitq; ni fallor, tribus annis: cùm illud primò interierit. Folia ei minora rotundioraq; sunt ante caulem: quo adulto folia angusta oblongaq; in mucronē exeunt: ut Oxytriphyllum tum dici mereatur: quanuis hoc aliqui ueterum (ut Plinius) specie distinguant à duabus aliis unius generis speciebus.

Trifolium odoratum (Italorum,) R. Hoc Lotus syluestris uidetur, de qua dictum est suprà.

Trifolium caballinum, **Stundkraut**, Lotus satiua esse mihi uidetur.

Trifolium pratense seu uulgare, capitulis florum purpureis, in omnibus ferè pratis luxuriatur, albis per folia maculis. Circa Lugdunum speciem aliam uidere memini, quod Hęmorrhoidum cognominant aliqui, nigris maculis. Est & altera species maior, in collibus & aruis apud nos frequens, acri gustu, ut abscessu tertio calida uideri possit.

Trifolium uulgare albo flore in pratis & collibus nostris obuium durioribus & longioribus foliis albicantibus.

Trifolium pulchrum flore candido, K.

Trifolium marinum (maritimum) quoddam, Ae.

Trinitatis herba. Vide Hepatica aurea.

Triticum ubiq; in agris seritur.

Triticum Turcicum, Indicum, uel Bactrianum, Lege in Frumento.

Tu.

Tussilago, Vngula caballina uulgò, quanquam arenosa loca amat quibus aqua subest: nasci tamen in hortis etiam, et aliquot annis durare potest, locis umbrosis, G. Floret primo uere.

Va.

Vacaria Dodonæi. Vide in Lychnide.

Valeriana. Vide Phu.

Ve.

Verbena omnibus nota ubiq; nascitur & calcatur.

Verbenaca supina uidetur, quæ Consolida aurea à nostris dicitur, aliis Britannica. Planta incognita Romæ passim proueniens, aëris, florem cœruleum mense Septembri producens: foliis, floribus & caule ferè Verbenacam repræsentans, K.

Verbasci species diuersæ passim apud nos obuiæ sunt. Ex his Fuchsius pingit

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 592 sur 645

candidum,quod in marem ac fœminam dirimit:& nigrum:& quartum quod ſylueſtre uocat,foliis Saluiæ,&c. quam aliqui Blattariam uocant. Blattaria flore purpureo & citrino,C. Rurpodius. Verbaſci nigri ſpecies uidetur Blattaria Plinio dicta, **Goldknöpfle/Schabenkraut**, Dodonæus. Saluia ſylueſtris dicta Monſpelienſibus, eruditis quibuſdam ſpecies Verbaſci ſylueſtris, diuerſa ab illa Matthioli, licet nõ multùm, Vu.G. Folia ei tanquam Saluiæ hortenſis ſunt,colore,figura & magnitudine:flores lutei. Hoc anno ſata mihi quoque prouenit,& in uaſe nunc etiam hyeme uiret domi:ſed iniuria quadam poſtea ante florẽ mihi periit. Aliud uidetur Verbaſcũ ſylueſtre à Dodonæo exhibitũ,cuius folia Saluiæ foliis ſimilia facit, maſora,molliora,&c. In Germania inferiore nuſquã niſi in horto quodã inſtructiore ſibi uiſum ait:floribus luteis,quibus coliculi ſummi per interualla,ut in Marrubio,coronantur. Idem habet,C. Verbaſcũ maius,minus, albũ,O. flore purpureo,K. montanũ,idem.ex Apulia allatum,idem. Sylueſtre ex Italia, Zuuinggerus Baſileæ.

Verbaſcula quorundam nos Arthriticas uocauimus.

Veronica uulgò dicta quibuſdam, **Ehrenpreyß**. Vide in Teucrio. Quæ propriè ſic dicitur,mas uocatur à Fuchſio: fœmina uerò ab eo dicta, toto genere differre uidetur,Elatine quorundam,ni fallor.

Verrucaria,O. Seridis aut Heliotropii ſpecies. Quære in Seride.

Veronica uel Betonica (Græci ferè per t geminatum ſcribunt.) Alia eſt ſupradicta,in B ſylueſtris. Alia toto genere diuerſa,altilis,coronaria:quam recentiores Tunici flores (Ocellum, Barbaricam) et Caryophyllos ab odore ſimili,uocãt. **Nägele blũmen**. Species eius multæ ſunt,magnitudine,colore,& foliorũ numero differentes:aut enim maiores, aut minores proferunt flores:eoſq; aut candidos, aut rubentes,aut uiolaceo ferè admixto purpureos, aut Roſæ ſylueſtris colore, aut uarios & guttatos,item flore uel ſimplici,uel multiplici foliorum numero. Sunt in quibus flores bini iungantur, ita ut unus ex alio medio excreſcere uideatur. Baſileæ apud doctiſſimum uirum Con. Lycoſthenem uidi in una planta flores triũ generum. Audio & plurium reperiri. Plantantur ſurculo auulſo in uaſis:& hyeme in cellas reponuntur. Seminibus ſeri non ſolent: ita enim putantur ad agreſtem naturam redire:&,ſi multiplici flore cõſtent,ad ſimplicem. Si florere prohibeantur initio,ita foliorum in floribus numerum multiplicari aiunt,præſertim ſi ſtercorentur & rigentur diligenter. Viuaciſſima eſt & plurimis annis edurans planta. Turnerus Cantabricã appellare uoluit:eamq; in urbanam & ſylueſtrem diuidere. Sylueſtriũ illa ſpecies quam uulgò noſtri **Graßnägele & Frieſeneugle** uocant, ad Altiles proximius accedit, per omnia minor. Plantatur hæc in hortorũ etiam muris,nec metuit hyemem,uiuaciſſima & diu durans. Alia in petroſis collibus,& aſperis,fabuloſis apricisq; locis naſcitur:folio latiore,breuiore: Saponariæ ſimili, floribus permultis ſimul congeſtis. **Steinnägele**. Hanc Lindauiæ in Curtii horto alibiq; uidi:& è ſemine natam nunc alo. Floret anno ſecũdo, pulcherrimis floribus:qui medio ceu orbe perexiguis punctis candidis ornantur. Sylueſtrem quoq; reperi,ſi probè memini,ad ripas Gryphii lacus noſtri. Aliqui puto Scarlatam uocant,tanquam à coccino floris colore. Tertia in pratis humidis emicat folio multipliciter diſſecto:unde à Germanis **Mũtwillen** uocatur. Huic etiam ſimilis ſpecies in hortis alitur à Dodonæo depicta. In Flammula,quam ab odore Caryophyllum uocant,frequens eſt apud Italos,ut ex maiore flore prodeat minor floſculus: duplices nominant,Scaliger. Mihi Flamma ſeu Flammula Theophraſti, genere differre uidetur.

Veſicaria. Vide in Halicacabo.

Viburnum. Lege Lantana. Sic enim dictum Italis fruticem,aliqui Viburnum interpretantur:alii Vitem ſylueſtrem cauſticam noſtram.

Vicia inter ſegetes ubiq; copioſe prouenit: minori (anguſtiori & oblongiori) quàm Aphaca folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubeſcente,ſiliquis longioribus,gracilioribus: ſemine non rotundo, ſed latiuſculo ſimiliter lenti: quæ etiam Aphacæ ſeminum figura eſt,Galeno teſte. Hæc Matthiolus qui utranq; pingit. A-

phacen

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 593 sur 645

phacen eius Dodonæus (in posteriori editione) Viciam facit: Viciam uerò ipsius Arachum nominat. Aphaca ubiq; sponte in Italia nascitur, & à multis etiam seritur ad columbarum saginam, Matthiolus.

Victorialis apud recentiores, alia rotunda dicitur, de qua leges in Gladiolo: alia longa, de qua dixi in Allio alpino.

Vinca peruinca. Vide Clematis.

Viola simpliciter dicta, uel nigra cognomine, Martio mense apud nos erumpit circa urbem copiosa, iuxta sepes præcipuè. Theophrastus libro 6. tradit posse eam toto anno florere, sicut & Oenanthen, si certa ratione curetur: qua etiam Dasypodion cognominatum, (Dasyphyllum mallem) hoc est, multiplici flore hoc genus euadit, frequētius apud Gallos & Sabaudos, nobis rarius. Ego à Sabaudis primùm huc attuli, nunc multis in hortis habetur: est enim uiuacissima herba, & radicibus sese propagat. Flores diuersis anni partibus edit, semina nunquam. Sylvestrior species flore ferè nullius odoris est, minoribus & acutioribus foliis, flore maiusculo & dilutiore, radicibus magnis repēs & circunquaq; se propagans. Rarior est albo flore, quanquam satis frequens nobis. Rarissima luteolo & minore, in syluis & montibus interdum apparens.

Violæ nigræ persimilis flos, quem aliqui trinitatis cognominant. A colorum numero, nostri septenos ei colores, uulgari nomenclatura Heptachrum appellantes, attribuunt: inodorus, sola colorum elegantia & uarietate placet. Aliqui non rectè Antoram, Dodonęus Violam flammeam: aliqui Iaceam, fortè quòd humi iacére uideatur. Crescit in aruis inter Triticum & alibi, ut in montibus quoq;. Aruensis minor, minusq; pulchris coloribus est: hortensis elegantior, siue cultus ratione, siue quòd species diuersa sit: ex mōtibus fortè translata: montani enim hi flores maiores sunt, & albi quoq; luteiq;, maiori ex parte, sylvestres inueniuntur.

Viola alba, Leucoium Græcis dicta. Vide in L.

Viola equina Sueuis dicta. Vide Calathiana uerna.

Violam flammeam Dodonæus, ut dixi, florem trinitatis uel Heptachrum à nobis dictum facit. Aliqui Indicum florem appellatum: neutram sententiam approbo: ut neq; Scaligeri, florem Caryophyllum uulgò dictum interpretantis.

Violæ è Flandria, K. Leucoiorum forte genus aliquod intelligens: Fuchsii Matronales.

Violam fruticosam à se primùm inuentam (in montibus ni fallor) Franc. Calceolarius pharmacopœus Veronæ ad Campanam auream percelebris, nigræ communi per omnia similem, nescio an etiam odore, in horto educat.

Viola Mariana. Vide Medion.

Viola matronalis Fuchsii, (apud Dioscoridem nomen hoc inter Leucoii nomēclaturas est,) ficto ab eo nomine. Aliqui Violam hyemalem uocant, interpretantes Germanicum nomen **Winter violen**. Brabanti **Mast bloemen**. nostri **Pfinstnägele**, quòd circa Pentecosten floreant. Solerius Gallus Hispanicam Violam. Aliqui Hesperidem ueterum interpretantur. Flores fert anno secundo albos, interdum roseos aut subrubentes quod rarius est. In pleriscq; hortis apud nos inuenitur. Inueni & sylvestrem si probè memini, olim supra Liechstalam oppidū Basilienſiū.

Virga aurea uulgò ab Italis dicta, Solidago Sarracenica Fuchsio. **Heidisch Wundkraut** Germanis, (forte Panaces Chironium cui Lapathi folium tribuitur, &c. nisi id potius Doria circa Monspelium dicta est.) Nascitur passim apud nos locis siccis & apricis circa syluas, & alibi. In hortum quoq; translata, aliquandiu durat. Aliam eius speciem uidi in mōte supra Sanam casam (uulgò Salganſam) oppidū, in quo fodina ferri est, longioribus & angustioribus foliis: quā Argentinæ etiā in horto Massarius medicus alit. Sunt qui Lysimachiū luteū Virgam auream nominent.

Virga sanguinea. Vide Sanguinea.

Viscum nec natura prouenire puto, nec ab homine seri posse. Serunt id aluo imprudentes turdi, ipsi malum sibi.

Vitex est in Agno.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 594 sur 645

Vitium differentiæ non paucæ ſunt apud nos: ſed plures in calidioribus regionibus, ubi uuæ melius percoqui poſſunt, maiore hominum cura ut diuerſa & generoſa uina naſcantur. Noſtra ferè omnia acerba ſunt, idq; eò magis quò propius ciuitatem naſcuntur: paulò remotius enim naſcentia, (ubi montes non impediunt & ut prorſus non naſcantur in cauſa ſunt,) pleraq; mitiora ſunt. Quoniam ciuitas noſtra non ſolùm frigidis Aquilonibus ut finitimi tractus, expoſita eſt: ſed Auſtros etiam natura tepentes, frigidos experitur: quod eis accidit (Auſtris inquam, ut refrigerentur) dum alpes perpetuis rigentes niuibus perſpirant. Apud Vualleſios noſtros multa & generoſa uinorum genera naſcuntur. Ciui cuidam noſtro è uinaceis natæ uites aliquot, poſt annos aliquot bonas uuas protulerunt. Mihi etiam è uinaceis uuarum paſſarum maiorum quas Cibibas uocant: ac minorum (in quo genere rari ſunt acini qui uinacea habeant) prognatæ uites quinto iam anno durant, necdum fructificarunt. Vuæ bonæ uarii generis, præcipuè tamen albæ, magnæ, quas Cibebas uocant, Vu. Muſcatellinæ ex Vngaria, Vu. Alię ex Vngaria, acinis longis admodum: appellant ab ea figura Geißdutten, Vu.

Vitis ſylueſtris quæ Labruſca dicitur, non aliud à ſatiua differt, quàm quòd cultu deſtituta eſt, ut Marcellus Vergilius ſentit: ſed cùm propter omphacium (quod uulgò agreſtam uocant,) à Gallis & Italis colatur, nec tamē agreſtem ſuam naturam deponat, ſpecie etiam differre uideri poteſt. Huius ſpecies una fructum non perficit, ſed florem duntaxat quem œnanthen uocant. Altera fructum fert acinis exiguis, nigris, aſtringentibus. Labruſcæ flores (inquit Marcellus Vergilius) nunc etiam condiendis & odorandis uinis diligenter leguntur. Audio in Alſatia Labruſcam racemiferam ſponte naſci: ſicut & circa Brugam oppidum ad Arulam flumen, tum albis tum nigris acinis. Apud nos quidem nec ſua ſponte naſcitur, nec colitur à quoquam, quòd uel ex ſatiuis Vitibus uuæ noſtræ ſatis acerbæ ſint, & quanquam annis tepidioribus uina mediocria, interdum etiam optima naſcantur: acerba tamen et quæ omphacii inſtar ſint, nunquam deſunt à ſuperioribus annis ſeruata.

Vitis ſylueſtris cauſtica, (flore enim, ſemine, cortice & radice uim urendi habet,) paſſim ſepes noſtras inuoluit, & in ſyluis arbores ſcandit: Clematidi plane cognata: quare à nonnullis recentioribus ſimiliter Flammula nominatur. Sunt qui ueterum Viburnum faciant. Matthiolus, ni fallor, non diſtinguit.

Vitis alba ſylueſtris Bryonia, R. K. G. Suæ ſpontis paſſim inter ſepes reptitat, circa Baſileam, Brugam, alibiq; : in agro Tigurino, quod ſciam, nulla. Semine aliunde miſſo, iam aliquot in hortis luxuriatur. Radix ei prægrandis & uiuaciſſima.

Vitis nigra ſylueſtris, O. G. ſi modo eſt eadē quæ Tanus Plinii, quam Matthiolus pingit, quamuis radicem non probè, fructum uerò omittit: & capreolos addit, forſan deſcriptionem Dioſcoridis in hoc non naturam ſecutus. Ego cum capreolis nunquam uidi, ſed uiticulis tantùm ſuis flagellisq; ſe circumuoluentem. Aut igitur Dioſcorides lapſus fuerit ἐλίκων in hac planta nominando: aut non propria ſignificatione uſus: aut Vitis nigra Dioſcoridis hęc non erit. Accedit quòd fructum eius primò uiridem, in maturitate nigrum facit: cùm Tani acini poſt uiriditatem ſemper rubeant. Item quòd Dioſcorides minus efficacem huius uitis radicem facit, quàm albæ: cùm Tani radix exulceret, quod meo periculo didici, Vitis albæ non item, aut non adeò. Interim hanc Vitem nigram eſſe non negabo, aut proximam ei ſpeciem: quoniam non inuenio aliam quæ propius ad deſcriptionem accedat. Sponte nobis abundat in ſyluis & mōtibus proximis, Schmārwurtz nomine uulgò nota, quod alibi Viti albæ attribuunt. Vbi naſcitur, aquam ſubeſſe ſignificat ut plurimùm, ni fallor: quamobrem Ruellius Malacociſſum Democriti hunc eſſe coniicit, alibi uerò Cyclaminum alteram Dioſcoridis. Tanus, alias Tamus dicitur (Italis hodie uulgò Tamaro) unde & Taminia uua, quanquam ea Celſo Staphiſagriam herbam ſignificat.

Vitis Idæa, Heidelbeere uulgò, ut primus ego obſeruaui, & uiros aliquot eruditos conſentientes inueni. Aduerſatur quidam de re herbaria bene meritus: & Vitem

tem Idæam interpretatur illam quæ Passulas Corinthiacas uulgò dictas ferat. Ego nobilissimum illud uuæ passæ genus non in Ida, nec aliis præaltis niuosisq; montibus nasci putarim: sed uel in planicie uel collibus apricis, magna hominum cura. Vitis Idæa, (inquit Theophrastus Hist. 3. 17.) est fruticosa: uirgis paruulis & ramulis cubitalibus penè exporrigitur: quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine Fabæ, dulces, uinaceorum instar aliquid (γιγαρτωδές τι) intus continentes, folium rotundum, indiuiduum paruumq;. Transtulit hunc locum Plinius lib. 14. cap. 3. sed parum feliciter, & pro Idæa Alexandrinam posuit, &c. Non mirum est autem suffruticem montanum Vitis nomine appellatum: quando & Ficus & Laurus et aliarum arborum nomina suffruticibus propter aliquam similitudinem tribuuntur, &c. Genera huius suffruticis duò reperiuntur, magnitudine tantùm diuersa. Conatus sum aliquoties frustra, tum semine sato, tum frutice translato è syluis, in hortulo meo alere. Anno quidem superiore in horto Petri Figuli Lithotomi amici mei plantatus uiret etiamnum, nescio an duraturus, nõdum flore aut fructu edito. Durum, macrum, editum & uentis expositum solum amat.

Vitis Idæa species altera acinis rubris, foliis similibus, in altis montibus Heluetiorum nascitur: & in horto, C. Ipse in catalogo Vaccinia rubra uocauit. Pinguntur à Dodonæo bis, altera icone meliore.

VI.

Vlmi perpaucæ apud nos sunt, eæq; paruæ, ex montibus proximis puto translatæ. Videre memini paulò infra Albii nostri cacumen.

Vr.

Vrtica syluestris maior & minor, ubiq; notissima est. Mascula uel Romana, R. O. G. Sponte apud nos non crescit, semina maiora habet, & ueluti cõglobata. Sunt & Vrticæ mortuæ uulgò dictæ, non urentes, nec unius generis, passim obuiæ.

Vu.

Vua crispa. Vide Ceanothus.

Vulneraria appelletur à nobis herba, (uel Consolida aut Sideritis,) cognomine rustica, passim in pratis siccis & collibus crescens, foliis circa radicem Lapathi pratensis ferè figura, minoribus, multis, crassis seu carnosis, trientalibus, subacidis: caule uno & altero, pedali, in cuius medio folia minora, seu multifida sunt, in summo corymbi luteorum flosculorum, qui in quibusdam ceu folliculis mollibus, albicantibus, hirsutis pluribusq; conferctis, continentur. Radix subest singularis, alba, capillata. Hanc herbam literis hactenus quod sciam nullis celebratam, multis uerò experimentis apud rusticos nostros nobilem, Vulnerariam (ut ab aliis Consolidis uulgò dictis distinguatur) rusticam nominemus. Quidam Germanicè simpliciter **Wundkraut** uel **Klein Wundkraut**, in Bernensium agro **Gachheil** (ut alii Anagallidem) nominant.

Vuularia. Vide in Rapo syluestri.

X.

Xanthium passim circa oppida & in ruderibus reperitur, G:

Xylum, C. hoc & Gossipium uocant, è cuius fructu lana uulgò arborea dicta carpitur. Bononiæ in Lucæ Ghini hortulo uidisse olim memini. Herba est, foliis Vitis, &c.

Xyris. Vide Spatula.

Z.

Zambach. Vide Iasme:

Ziziphus, uulgò Iuiuba (Z in I mutato,) C.

Ziziphus alba in Oleastro est.

FINIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 596 sur 645

AD LECTOREM.

His ferè perſcriptis accepi catalogum Stirpium inſtructiſſimi horti Ioannis Schmidlappii egregii mercatoris & ciuis Schorndorfi in regione ducis Vuirtembergenſis, quem hîc ſubnectere libuit, non omnibus, ſed rarioribus tantùm in eo naſcentibus commemoratis.

Abſinthium Rom.
Acanthus uerus.
Acetoſa rotunda.
Aethiopis.
Alcea hortenſis.
Alkali herba.
Alyſſus Dioſcoridis.
Amaranthus Plin. magnus: alius ceu pinnatus, mit langen federn: alius ceu criſtatus, pulcherrimus, mit hanen kemmen.
Ammi.
Amomum falſum. Plinij puto iuxta aliquos.
Anagyris minor.
Antirrhinum floribus rubris, albis, roſeis, luteis.
Ariſtolochia rotunda, uera nimirum.
Aſphodelus uerus, aliâs marinus.
Atractylis: alia Antuerp.
Balſamina.
Barba hircina purpurea.
Braßica mar. i. Soldanella.
Buphthalmus.
Calendula multiplici flore.
Chamæleo niger.
Caryophylli Turcici rubri, Vetonicæ altilis ſpecies ni fallor.
Centaurium maius.
Cerintha Plinij.
Chamæmalum nobile.
Charancia uulgò dicta.
Ciſtus fœmina.
Citrullus.
Conyza uera odorata, alia maritima.
Coriandrum Venetum.
Coronopus.
Cucumis erraticus.
Cucurbitæ ſpecies rara, muſchelFürbis oder SchwumFürbßle.
Cyclaminus minor.
Cyperus.
Delphinium purpureum et album.
Dictamnus falſo dicta, id eſt Fraxinella.
Digitalis, Fuchſij maior & minor.
Doronicum.
Elleborus albus.
Elleborus niger uulgaris.
Eringium: aliud marinum: aliud montanum, diuerſo ab alpino noſtro.
Eupatorium Meſuæ.
Frumentum cum ſpica grande, ſurculoſum.
Gentiana.
Gladiolus albis floribus.
Gladiolus Indicus.
Gratiola.
Heliotropium minus, Verrucaria.
Hordeum nudum.
Horminum uerum.
Hyacinthus Fuchſij cœruleus & albus. Bolnungo blümen mit ſternlinen blaw vñ weyß.
Hyoſcyamus albus.
Hyſſopus moſchi odore.
Laſminum albis floribus.
Indicus flos communis: eiuſdem ſpecies maior flore multiplici: & minor ſimiliter.
Iris ſyluatica parua, flore cœruleo, ſeminifera.
Lachryma Iodoci uel Iobi.
Lapathum Sabaudicum.
Leucoia alba, punicea, roſea. Welſche ſommer veyel.
Linum hyemale.
Lupini ſylueſtres.
Malua criſpa.
Marum.
Medica Pariſinorum, alia lutea: alia minor.
Medium.
Melanſana punicea et alba.
Melilotus Italica.
Meliſſa maior.
Melones zuccarini.
Melopepones.
Meum.
Milium nigrum.
Narciſſus uerus: alius cœruleus.
Nigella Damaſcena: alia lutea.
Pæonia mas: item fœmina rubra & punicea.
Papauer criſpum.
Papauer ſpumeum ſalſum.
Petroſelinum Macedonicũ.
Phalangium.
Phalaris.
Piperis arbuſcula.
Piper Indicum uulgò dictum.
Piſa capitata.
Polium montanum.
Poma amoris lutea, rubra, & tertium genus croci rubore.
Pomum S. Iohannis fortè arbor Ceratia.
Priapeia.
Pſyllium uernale.
Pyrethrum: aliud odoratũ.
Rhodia radix.
Roſæ Lugdunenſes: aliæ multiplices: aliæ luteæ.
Sanguis draconis Lapathi ſpecies.
Satureia alba.
Scarletæ flores. Eſt autem ſpecies Vetonicæ uel herbæ Tunicæ ſyluestris.
Scolymus ſpinoſus: alius læuis.
Scoparia Studenten Fraut.
Scordium.
Seſamoides.
Siciliana.
Smilax (uel potius Conuoluulus) cœruleus.
Solanum Indicum.
Spatula fœtida: alia media: alia minima, omnes ſeminiferæ.
Stachys.
Stichas Arab.
Struthium, neſcio quale.
Thlaſpi Creticum.
Thymus.
Tithymalus myrtites.
Trifolium aureum uulgò dictum.
Trifolium bituminoſum.
Vetonicæ, uel herbæ Tunicæ ſyluestris ſpecies, ut puto, Steinnägele: alia Geſchr winter nägele.
Viola Martia multiplici flore.
Viola matronalis Fuchſij alba & roſea: Winter veyel.

FINIS.

CAT-

CATALOGVS PLANTARVM
HORTI CLARISSIMI VIRI PETRI MICHAELIS ciuis Veneti, in uico S. Geruasij: quem Italicè scriptum ab amico ante annos quatuor ferè accepi.

Acanthus radicis glandiferæ.
Aegolethros Plinij.
Alaternus Plinij.
Alimus Crateuæ.
Alliaria alpina.
Aristolochia radicis crassæ.
Actea Plinij.
Asphalatus uerus.
Asphodeli species aliquæ.
Balanus Myrepsica.
Batrachium, Ranunculi species.
Bellio Plinij.
Canellæ, seu Cinnamomi uulgò dicti, folia.
Carduus nobilis.
Carus.
Caryophyllorum ex Oriente folia.
Cedronella, species Nigellæ.
Cepæa.
Chersium (fortè Corsium, quod est radix Loti Aegyptiæ) Theophrasti.
Chondrilla Plinij.
Chrysogonum.
Corniola, Luteæ Plinij.
Colocynthidis duo genera.
Daucus Creticus.
Dictamnus marinus.
Elatinæ secunda.
Epimedium.
Eupatorium Mesuæ è Syria.
Faba Aegyptia.
Faseolus purpureus Indicus.
Ficus Aegyptia.
Fœnogræcum recentiorum.
Folium, Dioscoridis nimirum.
Galeti, si rectè lego, nescio quid.
Gingidium Plinij, si rectè lego.
Hyacinthus, Tulipa Turcarum, uel Lalle.
Hyoscyamus Aegyptius.
Hyssopus quædam, uel Serpyllum rectum.
Lichen Plinij.
Lilium Alexandrinum.
Lonchitis prima et secunda.
Lunaria Borissa, species Centaurij minoris.
Lycium secundum Indicum.
Mandragoras mas.
Melongena uel Mala insana spinosa.
Musa.
Narcissus flore multiplici, è Constantinopoli.
Narcissus luteus, species Tulipæ Turcicæ. Alius luteus autumnalis, species Colchici.
Nardus montana uera.
Osyris flore cœruleo aut uiolaceo.
Panaces Chironium Theophrasti.
Polycnemum.
Pyramidalis quædam planta.
Quadrifolium.
Radix Idæa.
Rhaponticum.
Rosæ moschatæ, sine spinis.
Sanicula fœmina.
Sebastus ex Oriente.
Sedum maius Dioscoridis.
Sedi plures species.
Sementina ex Oriente.
Ston Plinij.
Sisari plures species.
Smilax lenis ex Creta.
Spina ceruina.
Staphylodendron puto: nã Italicè scribitur Albero de l' ua
Tomentaria è Creta.
Trasi uel Dulcichini.
Verbascum uiscosum è Creta.
Et aliæ quædam incognitæ, uariæ.

FINIS.

CELEBRATVR ET Ducis Florentini hortus: in quo præter alia pulchra aut rara, hæc etiam uisuntur, ut audio.

Myrtus laurea.
Laurocerasus.
Laburnum.
Solanum somniferum uerũ.
Genistæ species trifolia, quã aliqui non rectè pro Cytiso accipiunt.
Thapsia.
Ferula.
Smilax læuis uera, quam et in monte Atho sibi uisam Bellonius ait.
Caprifoliũ Memphiticũ, ut Bellon. uocat, quodcirca Memphidem Aegypti in sepibus prouenit, apocyno simile, liquore etiam albo mnanas, ut illud croceo: sed amplexi caule & in altum ascendens: species Smilacis læuis aut apocyni.
Herba baccifera, folio Siliquastri Fuchsij, &c.

FINIS.

CONRADI GESNERI APPENDIX
LIBRI SVI DE HORTIS GERMANIAE, AD FRANciscum Calceolarium, pharmacopolam Veronensem ad insigne Campanæ aureæ.

POSTQVAM Dominicus Monthisaurus, (uir non solùm felici artis medicæ usu summus, sed etiam philosophus præclarus, & Græcis Latinisq; literis instructissimus,) mutuæ nobis amicitiæ, humanissime Calceolari, author fuit, multa ab eo tempore beneficia tua copiosè & liberaliter in me collata percepi. Quæcunque enim in genere Stirpium & uniuersa materia medica abs te petij, ea iam aliquoties cumulatissimè, & magno semper petitionis meæ fœnore ad me misisti: uti cùm aliàs, tum proximo uere proprio ad te nuncio tam longinquo itinere misso, qui Stirpes aliquas rariores tutè citoq; abs te mihi adferret, benignissimè sum expertus. Et quanquam ego perparum uicissim mitto, (quoniam regio nostra parcissima fert, & ego negocijs alijs occupatissimus operam rei hortensi, ut uellem, dare non possum: ac uix unus aut alter præter me apud nos huic cultui deditus est,) non tamen idcirco desistis, & noua subinde donas, quæcunq; occurrunt. quod quidem bonitatis tuæ, & synceræ amicitiæ, non uulgaris illius, quæ utilitatem magis quàm uirtutem ac honestatem spectat, argumentum illustre est. Exigua certè

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 598 sur 645

ſunt quæ Germani præſtare poſſunt hac in parte, niſi ab externis adiuuentur. Plurima eorum quæ ueteres deſcripſere Germaniæ non ferit, ut in Stirpium, ita animantium quoq; præſertim aquatilium genere. Scripſerunt enim illi ferè de maritimis, aut non ita procul à mari, mediterraneo maximè, naſcentibus plantis, cœlo calidiore & ſicciore: ſicut etiam de piſcibus mediterranei præcipuè maris. Germania uerò noſtra in frigido humidoq; tractu procul à mari abeſt: & maritimæ aliæq; peregrinæ ſtirpes in ea neq; ſponte naſcuntur, neq; ex ſeminibus facilè, enataq; uix durant: maritimæ autem eius ad Oceanum oræ, quæ à nobis alpium accolis longiſſimè diſtant, perpauca (ut audio) proferunt, partim ob cœli frigiditatem, partim (ut conijcio) quòd perpetuis ubiq; Euripis litora obruantur. Quare tantilla hæc, etiam imperfecta, boni conſulenda ſunt: præſertim inter hæc renaſcentis nuper harum rerum cognitionis principia. Principij enim ubiq; uis et authoritas ſumma eſt, etſi re ipſa perexiguum aliquid ſit Sed hæc ſinamus. Propter ingenuam quidem animi tui erga me liberalitatem, cùm his diebus Appendicem libelli mei De hortis Germaniæ meditarer, illam utcunq; exilem & extemporaneam, tibi potiſſimùm, tanquàm & amico ſummo, & optimè merito, & in re hortenſi diligentiſſimè uerſato, dedicandam exiſtimaui. Nam qui tantilla hæc, quæ antea ad te miſi, grato animo acceperis, hunc etiam utcunq; breuem & leuiſſimæ operæ libellum, non aſpernaturum te mihi promittebam. Non tam autem ut publicè beneficijs tuis obligatum me profiterer, dedicatiunculæ huius, quæ longè infra merita tua eſt, conſilium cepi: quàm ut hac occaſione te incitarem ad maius ſubinde Stirpium reiq; hortenſis ſtudium: quod ego certè præclarum, & magnanimitati coniunctum eſſe ſtatuo: quippe quod ad honeſtam oblectationem, & gloriam, magis quàm ad lucrum aut commodum priuatum referatur: & non ſolùm præſentis æui homines, ſed ipſam quoq; poſteritatem tuuet: id quod magnanimi uiri proprium eſt, iſq; in hoc ipſo liberalis, qui præſentes tantùm ſpectare uidetur, laudes excellit. Etſi enim herbarum generis pleræq; anno uno aut paucis durent, nec ad poſteritatem numero, ſpecie tamen ſeminibus conſeruata, tranſmittuntur. Arbores autem plantatæ uel inſitæ ſemel, plurimis annis edurant, & ad poſteros tranſeunt. Præter uoluptatem uerò, quam ijs quæ terra eduntur aſpectandis, capimus, magna à pleriſq; uel utilitas uel neceſſitas ad uitam ualetudinemq; hominis conſeruandam aut reſtaurandam manat. Proprius quidem ſtudioſorum naturæ ex eis fructus hic eſt, quòd cognitis hac occaſione plantis, ueterum de eis ſcripta legendo non ſine magna uoluptate intelligunt. Nam quæ ignoras legere quid oblectet? Scire autem uel per ſe pulchrum & expetendum eſt. Sed hac de re uerba facere non inſtitueram. Præſentis inſtituti hoc eſt, tibi optimo ſummoq; Hortorum conditori & cultori, dedicandam de re hortenſi argumentum conuenire. Tu enim pulcherrima hac Stirpium cognitione non modò pleroſq; ſeculi noſtri pharmacopœos, ſed ipſos etiam medicos quàm plurimos longo poſt te interuallo relinquis. Tu non proprium modò hortum Veronæ uarijs & raris plantis conſeuiſti, & prædium iuxta excelſum montem Baldum diligentiſſimè colis: ſed etiam in nobiliſſimi cuiuſdam urbis ueſtræ patricij palatio hortum multis pulcherrimiſq; Stirpium generibus mirificè exornaſti, ita ut ciuium ſimul & peregrinorum admirationem ſpectantium mereatur. Hoc ſuperius à me dictum oportebat, Appendicem hanc à me ſcriptam eſſe, cùm liber meus De hortis Germaniæ ad finem operum Val. Cordi Argentinæ imprimendus, ad manum non eſſet: nec reuocari, typographo ad operis finem feſtinante, ut ſuis quæq; locis alphabeticæ ſeriei inſererentur, poſſet. Itaq; ſeorſim potius conſignare uolui, quæ ab eo tempore quo librum miſi imprimendum uel in meo plantaui horto, uel in aliorum catalogis obſeruaui, quàm omninò omittere. Nec pudet me operis imperfecti, quod primus ego inchoaui neminem in eo ſecutus: in hoc præſertim argumento, quod nulla fortè ætas perficiet. Nullus enim nouas plantas inueniendi finis eſt: nondum omnes noſtri orbis nouimus, aut ad hortos traduximus, nedum alieni. Sed cum infinitus homini hic labor ſit, modus aliquis ſtatuendus eſt: ut tandem poſt quam multas uariasq; Stirpes colere tentatum fuerit, pulchriores utiliores q; tantùm, & quæ cultum facilius admittant, durentq; melius, recipiantur in hortos: cæteris ſuæ naturæ relictis. Tu quidem, charißime Calceolari, non ſolùm terræ hærentes Stirpes pleraſq; omnes & noſti, (ut ſuprà dixi,) & ſuis deſignare tum antiquis tum recentioribus aut uernaculis nominibus potes, & rariſſimas quaſq; in hortis alere ſoles: ſed etiam in inſtructiſſima officina tua Veronæ, optimas lectaſſimasq; plurimas, ut et reliquam materiam medicam ſelectiorem, recondis, nec ulli ad hanc rem ſumptui parcis. Quod facilè animaduerti nuper, cùm ex multis ſimpl. medic. quibus recenter ad THERIACAE antidoti compoſitionem uſus es, ſpecimen ſingulorum liberaliter mihi communicaſti: qualia ſunt, Folium uerum, (ſicuti uocas, antehac mihi non uiſum, Nardo aut Celticæ cognatum ut conijcio:) Scordium Creticum, Thymus capitatus, Dictamnus Cretica ſuis cum floribus, Marum aut Amaraci ſiue Sampſuchi genus è Creta. Proueniunt autem hæ, & aliæ quædam calidæ odoratæq; herbæ in illa inſula, multò, quàm quæ alibi ferè naſcuntur odoratiores, acriores, & magis albicantes aut lanuginoſæ. Quam obrem Galenus è Creta potiſſimùm ad Theriacæ mixturam accerſi uolebat, quanuis multò meliores noſtris quæ in Germania naſcuntur, huiuſmodi herbas paſſim circa Romam naſcentes & aliunde habere potuiſſet: cùm unuſcuiuſq; generis optima quæq; ad præſtantiſſimam hanc antidotum deligenda rectè cenſeret. Tuo quidem exemplo utinam etiam noſtri pharmacopolæ moti, ad hanc antidotum parandam, & alias quoq; maioris precij compoſitiones, cùm prædictas herbas è Creta, tum aliunde quoq; optima quæq; ſelecta haberent: qualia ſunt ex cæteris quæ ad me miſiſti Ammoniacum, Thuris maſculi glebarum æmulum, ſyncerum ac purum, cùm frangitur ſplendens, & ſi mandas, lacteæ albedine inſigne, ſubamarum. Myrrha odoratiſſima, bene amara, pinguis ac tenax, ſuperficie ſqualida & ueluti rubiginoſa, minutis glebis, quæq; confracta intrinſecus unguium ferè modo albicantes uenas oſtendat. Sagapenum ruffum, perlucidum, acerrimum, Porri ferè odoris. Liquor panacis purus, & pleriſq; à Dioſc. attributis optimo notis, conſpicuus. Ac ſimiliter Galbanum, tdq; adeò pingue, ut digitis ſtatim lenteſcat. Bitumen Iudaicum uerum, uitreo ſplendore, odore in hoc genere grauiſſimo. Terra Lemnia (ſeu ſigillata uera) è Byzantio, difficilis acquiſitu.

in

in pastillis tenuibus, rubicundis, capræ effigie insignibus. Bolus Armenia uera, subflaui coloris, (quales etiam lineas in charta ducit, si affricetur,) substantia æquabili, simplici, & minimè arenosa, solida uerò & durusc ula ut marga: cauendumq; ne margæ aliqua species falsò substituatur Demiq; pastilli, quos tu ipse sectissimè parasti. Hedychroi Scil- litici, & è Viperis. Hæc & alia omnia, quæ ad perfectæ ferè (propter pauciſſima enim quibus deſtituimur medica- menta, & quibus alia iisdem uiribus prædita substituuntur, non absolutè perfectam dixerim) Theriacæ apparatum requiruntur, omnes totius inclytæ ciuitatis Veronæ excellentissimi medici, circiter uiginti numero, in officina tua di- ligentissimè singulatim inspexerunt, examinarunt & approbarunt, idq; magna cum solennitate: & ipsam tandem antidotum permixtam suo in uase ad tempus conueniens fermentandam sigillarunt. Itaq; publico ciuitatis instrumen to, fidei diligentiæq; circa hanc antidotum summæ testimonium illustre tibi exhibitum accepisti. Quo nomine equi- dem tum tibi, tum seculo nostro gratulor, et ad tuũ exemplum ac similis gloriæ æmulationem, pharmacopolas omnes adhortor Tibi quidem in uniuersa simplicium medicamentorum notitia excellere facilius est, quòd & in urbe tecum multos clarissimos medicos, tibi connunctos habeas: & locupletes magnificosq; homines tui amantes, harum etiam rerum studiosos: & phœnicem illum rei herbariæ Anguillaram illustri Patauino horto præfectum, compatrem tuum, magna tibi beneuolentia propensos: ut taceam defunctum illum nuper Iulium Moderatum Arimini pharmacopolam percelebrem, in omni plantarum genere exercitatissimum & horto instructissimo nobilem, tibi quàm amicissimum fuisse, & alios quàm plures. Accedit regio uicina uariarum Stirpium genere abundans. Interim uerò etiam alij phar macopolæ, cùm hodie tot occasiones discendi cognoscendiq; omnem materiam medicam, ex libris simul & præce- ptoribus extent, quot nulla unquam retro ætate, nihil suæ inscitiæ prætexere debent aut possunt. Sed finem faciam huius epistolæ prolixioris quam proposueram, quanquam Appendici tantillæ conueniat, si prius terogauero, ut si- cut ego Stirpium in Germaniæ hortis nascentium Enumerationem qualemcunq; confeci: ita tu quoq; idem in hortis Italicis conêris, aut si tantùm à tuis occupationibus ocij non datur, amicorum aliquem ad id horteris. Erit enim & iucundus & utilis posteritati is labor, præsertim si quæ ad culturæ quoq; rationem faciunt tum communia tum pe- culiaria præcepta adijciantur. In Gallia certè idem facit consultissimus ille totius ferè naturæ Bellonius, qui Gallicum De hortis & propagatis sua opera plantis, imò syluis, librum non ita pridem edidit. Et nostro excitati exemplo in Hispania quoq; alijsq; regionibus forsan idem tentabunt eruditi aliqui homines: unde paulatim non hortensium mo- dò Stirpium, sed etiam syluestrium quæ in hortos transferuntur, cognitionis, copiosa fiet accessio. VALE, orna- tissime Calceolari, & clariss. uiro Dom. Monti hisauro me commenda, cuius in me beneuolentiæ ac beneficiorum per- petua apud me uiget memoria. Tiguri Heluetiorum Cal. Iunij. Anno M. D. LXI.

OBSERVANDA QVAEDAM

in uniuersum ad rem hortensem.

PROPRIVM bulbi est, ut non omnia semina eodem anno germinent: sed quæ- dam primo, alia secundo anno: sicuti & de Auena aiunt, & Loto (herba nimi- rum:) quod quidem si uerum est, aliis etiam nonnullis commune fuerit, Theo- phrastus De caulis. Plura autem leges huius argumenti, lib. 7. cap. 1. Historiæ.

Seminum multa genera principio hyemis superioris, circa D. Martini diem, ter- ræ mandaui, experiundi gratia quænam ita melius prouenire & fructum sequenti æstate maturare possent, quàm uere sata. Nolui autem citius serere, ne ante hyemem germinarent, & tenellæ plantæ enatæ mox frigore perirent. Sed non successit. subse quuta enim hyems tã aspera longaq; fuit, ut semina frigoris ui in terra periisse arbi- trer. Vites certè apud nos alibiq; non paucis locis, ut in Italia quoq;, sicut audio, ubi & Ficus & Oleæ, plurimæ hyemis iniuria perierunt: & ex peregrinis plantis quas sub hyemem in cellaria reponimus apud nos pleræq;, Libanotides coronariæ im- primis: quas etiam in Sabaudia, unde ad nos adferri solebant, in hortis sub dio reli- ctæ, prorsus interierunt: & multæ peregrinæ in magnificis hortis Augustæ Vin- delicorum, quamuis parietibus undiq; muniti quidam essent, ita ut nullus externo aeri aditus daretur, & fornacibus accensis subinde tepefierent.

An flores ut densescant in hortis, duobus aut tribus annis non sunt permittendi florere: idq; primis statim annis, & teneris adhuc plantis incipiendum est, non iam adultis & confirmatis: nam & animalium corpora ut prima ætate castrationem me lius ferunt, ita carnosiora euadunt: prouecta non item.

Rustici quidam laudant è loco macro & arido nouellas plantas fodi, in lætiore solo plantandas. sic enim facilius apprehendere eas & proficere putant.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 600 sur 645

Hortorum libros xxx. nuperrimè Lugduni edidit Benedictus Curtius Simphorianus eques in Ecclesia Lugdunensi, quos Ioannes Tornæsius typographus Regius excudit in folio, satis magno uolumine: in quibus arborum duntaxat historia continetur, partim ex probatissimis quibusq; authoribus, (philologia etiam non omissa,) partim ex ipsius autoris obseruatione collecta, ut titulus pollicetur.

IOANNES VOLMARIVS pharmacopola eruditione & diligentia eximius, reiq; herbariæ peritissimis quibusq; conferendus, Esslingæ (quæ ciuitas Imperialis est, Vuirtembergensi ducatui finitima) hortũ pulcherrimũ & instructissimum habet, in quo plurimis iam annis uarias & externas stirpes magno studio educat: quarum pleraq; nomina, & si quid præterea ab eo circa singulas obseruatum est, ut ab ipso accepi, huic Appẽdici inserui, nomine eius modò integris literis scripto, modò V. tantùm initiali notato. G. uerò nostri nominis nota, nostros hortulos indicat.

Prædicatur etiam nobilis uiri CHRISTOPHORI PRAVNI rationibus salis à Cæsarea maiestate præfecti Halæ in Valle Oeni, &c. hortus amplissimus, & uario herbarum, fruticum arborumq; genere locupletissimus: in quo uel Prunorum genera spectantur uiginti, &c.

STIRPIVM APPENDICIS

Enumeratio alphabetica.

A.

ABROTONVM fœmina Fuchsii, Absinthio Pontico eiusdẽ haud dissimile, V. Aliud fœmina, mari persimile, sed maius, latioribus & albioribus foliis, ignauius, G. Crescit Abrotonum quouis loco, sed melius efficaciusq; aprico ac sicco, ut odorata & fruticosa lignosaq; (φρυτωώδη uocant Græci) omnia: Hyssopus, Thymus, Sampsuchum, Absinthium, & huiusmodi. Abrotonum utrunque topiarium dixeris, non quidem propriè ut ea quæ duci flectiq; ad diuersas figuras facile possunt: fragiles enim eius ramuli sunt. sed quia putari & tonderi ad diuersas figuras facile sustinet. & rami rescisci aut taleæ, uel leuiter impacti, ad quamuis figuram, facillimè crescunt.

Absinthium maritimũ ad sex annos habui: nunc ad occasum uergere uidetur, V.

Absinthium Ponticum Fuchsii, non multi amaroris, (Vulgare quidem nostrum duplò amarius est,) sponte proueniens Tubingæ, astrictionis cuiusdam particeps. V. G. Album è Vallesia, uix ultra biennium in horto durans, G. Vide in Abrotono. Santonicum, Ollingerus. Alpinum humile, non diu in horto mihi durauit.

Acanthus mihi flores nunquam produxit, Volmarius superiore anno producendos sibi sperabat.

Aceris species tres, G. Harum unam uoco montanam, nostri uulgò **Lynbaum**: cuius truncum femoris ferè crassitudine, quatuor (& amplius) cubitos longũ, superna parte abscissum, proximo uere plantaui, prato mediocriter humido: qui nunc æstate pulchrè germinat, ita ut perfacile eam crescere & durare appareat.

Achillea, V.

Aconitum primum Dioscoridis, id est, Tera Valdensium, multis annis in hortis durare potest, ut in meo experior. In alio enim hactenus nullo uidi.

Aconitum cœruleum montanum minus, foliis hirsutis, subrotundis, minoribus, minusq; incisis quàm cætera Aconita. **Bergritter spõle** in montibus Bernensis ditionis rustici uocant, à similitudine florum colore & figura ferè cum Consolida regali dicta. Est autem Napelli species. Napelli uerò nomen meretur non omne Aconitum (etiamsi Itali hodie uulgò non distinguant,) sed cuius radices ceu parui Napi sunt, G.

Aconitum pallido flore, Lupariæ, seu Lycoctoni nomine uulgò dictum, benè

in

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 601 sur 645

in hortis durat, contrà quam olim putabam : & multis, ni fallor, annis, G. Eiusdem ſpecies alia floribus albis, foliis minoribus, radice ſimili, nempe latiuſcula, diſſecta, G.

Aethiopis, G. Aethiopidem habeo (inquit Volmarius) eandem cum illa quam Matthiolus pinxit: & pulchrè qui[illegible] conueniret cum deſcriptione Dioſcoridis, ſi ſeminum uaſcula, bina tantùm ſemina caperent. Adhæc radicem uiſcidam à Dioſcoride ei attributam, non habet. Neque etiam exiccatæ cornu durities: aut ſaltem talis, qualis in Scolymi radice ſentitur. Sic ille. Secundo anno, ut puto, flores & ſemina profert. Quærendum an Verbaſci potius ſpecies ſit, Thryallis ſcilicet uel Lychnitis.

Alcea Bononienſis, V. Sentit autem de illa, ni fallor, quam Alceaſtrum aliqui uocant: Tragus Alceam peregrinam ſeu Venetam.

Aloës herbam (inquit Val. Cordus lib. 4. De plantis cap. 110.) ex Hiſpania allatam plantaui, omnibus, quibus à Dioſcoride deſcribitur notis reſpondentem. Hyeme tamen ob gelu eruenda eſt, & in tepido aliquo loco ſuſpendenda. Nam in aere quoq; ſuſpenſa uiuit ac incrementum capit, cuius rei cauſa etiam amphibion appellatur. Non enim in Arabia Indiaq; tantummodo prouenit, uerùm etiam maritimis Apuliæ & Hiſpaniæ partibus, ſed faciendo ſucco inutilis. Hæc ille. Ego Aloës planam tam paruam proxima hyeme tota habui, partim in calido hypocauſto, partim in alio ei proximo frigido aut tepido ferè: demùm Aprilis die uigeſimo cum ueſpere tepido pluuiam expectarem (erat enim ſiccior planta) expoſui ſub dio. ſed pluuia ſub ſecuta non eſt, & planta periit, foliis ceu coctis, & uirore omni amiſſo, etſi nox ſatis tepida fuerat. Nunc aliam habeo, tuum munus Calceolari chariſſime: quam ſolam nimii frigoris proximę hyemis iniuria tibi relictã, mittere ad me dignatus es. Eam aliquandiu ſuſpenſam domi reliqui. ſed hodie primùm (Calendis Iunii) cùm radicem eius planè ſiccam animaduerterem, terræ immiſi in uaſculo, experiundi gratia: & forſan arenæ per ſe, aut cum terra permixtæ, immiſiſſe præſtitiſſet. Audio aliquos multis annis domi ſuſpenſam ſeruare, arena tantùm, quæ interuallis irrigetur, linteo alligato circumpoſita.

Amomum officinis falsò dictum, V. Hoc (inquit) quibuſdam Petroſelinum Macedonicum uidetur, aliis Siſon.

Anagyris, G. cubitalis ferè. Cacumen uere reſecui, quod per brumam aruerat: quam cauſam eſſe puto, ut malignius germinet. Anagyrida ſæpius, ſed non ueram, habui. Faba erat unicolor, cœrulea, cum uarii coloris, ut Ricini eſſe deberet, V.

Anemone montana, (ſi ita uocare placet,) uel Pulſatilla Italorum (Kuchenſchell Germanis,) bis in horto mihi plantata, durauit paucis menſibus, poſtea euanuit.

Antoniana, uel S. Antonii herba foliis hirſutis, ſponte circa riuos & foſſas naſcens, rarior inuentu læuibus, G.

Apii criſpi nomine herba ex Italia miſſa ab amico, ſylueſtris, ut apparet, nec Apii ſeu Petroſelini uulgaris odore æmulum, G. Veteres Apii criſpi nomine herbam ſatiuam intellexiſſe uidentur. Plinius libro uigeſimo capite undecimo Apium fœminam mare nigrius, acrius & criſpius facit, tanquam generis unius duæ ſint ſpecies proximæ. Theophraſtus nonaliter quàm cultu differre oſtendit, hiſt. lib. 7. cap. 5. Apium, inquit, ſi ſatum conculcetur, cylindroq; ſpiſſetur coæqueturq;, criſpum aiunt prouenire.

Ariſarum, G. quod tu nuper miſiſti mi Calceolari, foliis oblongis ut Matthiolus pingit, &c. Et forſan ad idem genus pertinent, bulbuli illi Auellanis paulò minores, ſummæ acrimoniæ abs te miſſi: quorum ſuperficiem & herbam uidere opto. Commiſi quidem aliquot eorum terræ, ſucco enim pleni erant, ſed an prouenturi ſint dubito. Intrinſecus pulpa candicat, cortice foris fuſco, in nonnullis etiam articulato, & Traſi dicti radiculis perſimili figura ac magnitudine. Hanc adoleſcentes laſciuiores per luſum inter ſe guſtandam præbent. Cogit enim nimio feruore ore aperto aërem captare cum qui guſtarit, cum aſtantium riſu. Sumpto

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 602 sur 645

autem aceto feruorem extingui aiunt. Sic & radicis illius, quam à te primùm siccam accepi, necdum herbam noui, qua in uino infusa Fabæ magnitudine, eoq; ante cœnam per horam circiter, admixto simul alio uino, epoto, omnis cibi appetitus tollitur, irrisione quadam lasciuorum adolescentium, itidem antidotus est hausta acetum.

Aristolochiam rotundam & Pistolochiam, V. ante triennium seui: sed nihil apparuit: ut ne mihi quidem, cùm illarum utranque & longam non semel seminarim.

Asparagum Italicum audio nonnihil à nostro differre: & in nonnullis Germaniæ hortis crescere. Syluestris Asparagi illius quem Corrudam appellant semina ex Bononia à Luca Ghino olim accepit, V. Sed ex illis satis nihil emicuit.

Asphodelus luteus, pulcherrima planta, Volmario fructum tulit præterito anno: sed uasa (inquit) inane semen ferebant: estq; adhuc superstes. Habet & Asphodelum album. Luteus, (id est floribus ceu liliis luteis, & eiusdem coloris radice) caule procero, & floribus superiore parte referto, totoq; foliato, superiori æstate florebat Augustæ in horto generosi uiri D. Vlrici Fuggeri. In hortulo meo trium generum nascitur: Vnus maior, & propriè dictus Asphodelus Dioscoridi descriptus. Is folia à radice nunc circiter tredecim habet, duos dodrantes longa: bulbos radicis quàm plurimos: sed caulem nondum ostendit, etsi ante tres aut quatuor annos, si recte memini, è semine mihi ortus. Alius, mediæ magnitudinis, radice lutea, oblonga, non bulbosa, foliis ferè totidem à radice, similiter triangulis ut superior, minoribus, sex digitos longis, sed malignius crescere uidetur: sapore acri satis. Tertius minor, foliis subteretibus, cepitijs ferme, non tamen cauis, dodrantalibus, caulibus bipedaneis, ramosis, ab una radice pluribus: ita ut alij semina ferant, & nouus semper subnascatur, flores albos egregios sustinens. Flos non maior Leucoio, senis constat foliis, linea fusca medium quodq; folium distinguente, apicibus intus luteis: calyx nullus. Fructus in caulibus deinceps per interualla magnitudine Pisi breuibus pediculis affiguntur, tripartiti, luteo (si immaturos premas) liquore pleni: in quibus semina terna, fusca, uaria, triangula. Radix subest non longa nec bulbosa, ni fallor, fibris multis albis subnixa. Superioris anni uere hunc cùm seuissem, autumno subsecuto floruit: sed semen perficere non potuit. Inchoatum uerò, hyeme tota, in cellam uinariam repositus, retinuit, & uere perfecit: & simul in eodem caule, qui iam aruisse uidebatur, flores rursus edidit: mox uerò nouos in nouis caulículis floretq; etiam nunc initio Iunii: & florum æstate tota futurorum spem facit, ut meritò Anthericum ueteres Græci Asphodeli caulem excellentia quadam à floribus denominarint. Hoc genus aliqui, ni fallor, maritimum cognominant.

Althæa diutissime durat. quamuis enim radix uetus quarto ferè anno interit, ena scuntur tamen nouæ è uetere.

B.

Balsamina quæ & Momordica, Volmario Eslingæ bis ad maturitatem peruenit, altera sæpius.

Blattaria luteis & cœruleis floribus Norimbergæ in horto Ollingeri.

Borrago & Buglossus, albis utraq; floribus, ibidem.

Buglossus, G. albis floribus.

Bulapathum in horto, V. maius Hippolapatho, quod Rhabarbarum monachorum uocant.

Bulbocastanum aliquot annis habui, nuper uerò amisi: quoniam autumno superiore transplantaueram, nec satis profundè, ita ut Bulbus frigore nimio proxime hyemis læsus sit. Viret autem hyeme, æstate euanescit.

C.

Carpesium. Vide Phu saxatile.

Calamintha odore Pulegii, cuius officinis Gallicis usus est, paucissimis Germanorum officinis nota, V.G. Stirpes eius singulas non ultra biennium durare puto, sicut & Calaminthæ montanæ nostræ.

Cerinthe

Cerinthe Plinii, V.

Chamelææ binæ plantæ aliquando prouenêre Volmario: quarum una deinde in cellario periit, altera hyemis iniuriam perpessa sub dio (texerat enim stramine) cùm ad Februarium usq; incolumis peruenisset, à quodam nebulone euulsa est.

Chamæmalum nobile, ut uocant, G. Puto autem singulas plantas non ultra tertiam æstatem durare, prima quidem non florent. Dodonæus hanc Camomillam Romanã uulgò uocari ait à Germanis inferioribus: sicuti & luteã odoratã, quę duplex est: una capitulo foliato, altera sine foliis. utranq; ex Hispania primũ aduectã.

Chamæmalum rubris floribus, Ollingerus, Anemone quorundam fortè.

Chamæmalum nobile, (Parthenium nobile Trago,) frigoris, & hyemis quantumuis duræ, contemptrix herba, prouenit in muris sepibusq;, & aliis quibusdam locis. Circa Metas urbem, Bipontiiq; & alibi in hortis colitur. Per terram sparsa procumbit, ac facillimè ubicunq; humum attigerit, radicatur, haud aliter quàm Serpyllum: quare è surculis decerptis sine negotio plantari potest, Tragus Chamęmalum quidem uulgare, annua herba est: bisq; anno floret, uere primùm inter segetes: deinde autumno in agris rapitiis.

Cisthum oblongis, non rotundis, foliis bis orientem uidit Volmarius, & ad mediocre incrementum ei prouenit: retinuitq; in longam usq; hyemem straminibus tectum: tandem amisit.

Citraria. Vide Melissophyllum.

Cnicus, G.

Colocynthis, (id est, Cucurbitula) amara & medicata, aluum purgans, alia minor est, medicis in usu. Alia maior, figuris differens. est enim oblonga quædam & flaua: & alia rotunda, uaria. Alia sessilis ferà, nigra, maculata, magna instar Cucurbitæ: & differens ab hac sessilis alia minor: quas omnes audio Basileæ in hortis medicorum quorundam inueniri: & ego Lausannæ olim ex illis quasdam alui.

Colutea ut quidã uocant, Senæ cõgener, ut Ruel. uult, V. G. Semina è matre prolapsa sponte crescũt. Cordus in alpibus sponte nasci asserit, à Brennero usq; in Italiã.

Conyza uera minor, ut ex odoris præstantia coniicit, Volmario crescit quanquam altior uno pede, quod culturæ dandum putat. Hæc serò admodum ad Arcturi ortum, ut Plinius dicit, florem fert, aliquando tamen anticipat, V.

Costum amarum simul & dulcem Tubingæ in horto Fuchsii medici, & Stutgardię in illustrissimi principis horto prouenire, aut certe prouenisse nuper audio, illius radicem cum acrimonia amaram esse, huius acerrimam.

Cotula fœtida uulgaris, crassioribus foliis, plerunq; inter segetes nascitur, annua (ni fallor) herba. Est & alia non fœtida, priori similis: item alia, tenuibus Fœniculi foliis (aut Mei) breuioribus, hyemem sustinens, amara admodum, G. Semen amicus quidam Lugduno missum communicauit. Floruit æstate superiore: et hac etiam florem eius proditurum expecto. Chamæmalum amarum dixeris.

Crithmus, uulgò Creta uel Salsa marina, Ollingerus. Amat solis reflexum ad parietem, & salsugine gaudet. Periit Basileæ docto cuidam uiro, nimio frigore. Floret anno secundo. Volmario Eslingæ aliquoties satus, nunquam prodiit.

Croci bulbi, domi forte neglecti autumno floribus emissis se produnt. Hos ego superiore autumno plantaui, qui deinde folia emiserunt, quæ tota hyeme & uere habuerunt: nunc (Cal. Iunii) marcescunt.

Crocus montanus bene durat in hortis, sed rarò floret. Floruit mihi quidem bulbus annuus superiore Martio, cãdido flore, Croci omninò sed inodoro, sed nullo sẽmine relicto. sylueſtres copiosè & florent & semina relinquunt. Folia citius quàm in satiuo euanescunt.

Cyclaminum Italicum orbiculatum, non oblongum ut Rhæticus est, Volmarius bis florentem duobus annis habuit: sed superiori æstate ei periit. Mihi loco umbroso plurimis iam annis durat.

Cucurbita quædam sessilis, rara, alba, lata, compressa ab altera parte: planta pau-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 604 sur 645

lò maior est Cucumere. Margines partis latioris crispis ueluti fimbriis eminent, Basileæ in horto Io. Bauhini medici.

Cynoglossus minor, ni fallor, appellanda herba, multis uirgis pedalibus aut longioribus, foliis Scorpioidis palustris ferè, simplicibus, nulla à medio neruo fibra, asperis: floribus Pulmonariæ Plinii, cœruleis: radice longa, nigra, lignosa, G. Circa Scaphusiam sponte prouenit: & Badæ in colle ad dextram supra Limagum flumen.

Cytisus meus iam bicubitalis, rudimenta florum ostendit, Iunii die 8.

D.

Daphnoides è Sabaudia missum, ubi ad lacum Lemanum sponte prouenit, autumno superiore plantatum uiret mihi adhuc, sed non satis lætum, & tenuioribus foliis, quæ ad Daphnoides nostrum uulgare, (quod Piper montanum Itali uocant,) ferè accedunt.

Daucus Creticus è monte Baldo, (unde in hortum tuum translatum mihi communicasti optime Calceolari,) satis pulchrè uiret. Eundem puto (aut certè simillimum, eiusdemq; generis, & eisdem uiribus,) in altioribus apud nos montibus inueniri, ut quem circa Lucernam, Pilati uocant: & ab incolis male uocari Wolfwurtz, nulla (quod sciam) ratione. Aconitis enim hoc nomen debetur. Radices aliquot longiusculæ, uegetæ & carnosæ subsunt, odore saporeq; Dauci syluestris communis. Foliola angusta: coliculi subhirsuti albicantes.

Daucus palustris à me dictus, pluribus annis translatus in hortos durat.

Dauci syluestris genus, foliis ferè Cicutę, nigrioribus, radicibus oblongis, nigricantibus foris, sapore Pastinacę: caule sesquicubitali. Folia etiam digitis attrita, subdulcem Pastinacæ odorem spirant. Aliquot iam annis in horto mihi durat. Nascitur autem sponte in semitis uinearum graminosis. Meminit eius Cordus, ni fallor, alicubi, nescio iam quo nomine.

Digitalem purpuream loca opaca amare audio, & sponte cum alibi tum supra Curiam Rhætorum nasci.

Diospyrus dicta à quibusdam arbuscula, foliis ferè Rosæ, Pomo Cerasi magnitudine ferè, umbilicato, cœruleo, specie & figura omninò Vitis Idææ, adeò ut uel Lotus alpina dici mereatur. nam & suauis est fructus, & ita aptus stomacho: ut qui copiosè etiam ingesserit, non grauetur. Semina insunt quina, ruffa, latiuscula, tanquam Pyri: sapore etiam non dissimili. Succus pomi est lenis, dulcis, aquosus. Nascitur in Albio monte uicino urbi nostræ. Quidam Flúbirle uocant: unde nos Pyrastrum Idæam uel petręam uocare poterimus. In hortum translata anno superiore, uiuit quidem adhuc, sed malè.

Draconis uel Tarchi hortensis unius radices diuelli possunt, et plantari, ut ex una plures prouenient. Fimo equino sub hyemem muniri debet. Syluestris & serratus durat quidem in hortis, sed durior est quàm mitescat cultu.

Dracunculum minorem, cuius folia albis uenis insignia sunt, perq; hyemem durant, ad duos annos habui. dein sine pistillo & fructu periit, V.

Dulcem radicem ante aliquot annos plantatam, autumno proximo effodi: & radices magnas oblongásque, quæ rectà in terram descendebant, amputatas in usum seruaui. Capita uerò radicis unius in quinque partes distraxi: quæ rursus plantatæ crescunt, sed parum adhuc, primo scilicet anno. Ex iis quas mercatores afferunt uiridiores, quæq; germina aliqua ostendunt, deligi plantandæ possunt.

E.

Echium minus appellârim herbã in horto meo nascentẽ, à nemine (quod sciam) depictam aut memoratam: quæ prima facie Lithospermis cognata uideri potest. Caulis est trium uel quatuor dodrantum, (herba tota aliquando trium cubitorum,) teres, solidus, asper: inq; uirgas multas & longas diuiditur, æquales ferè, ut quænam ex eis potior sit, non facile dicas, & caulis primitiuus totus in illis consumitur. Lentæ & flexiles hæ uirgæ sunt, & in terram procumbunt, nisi fulciantur. Ab iis certe

ramosum

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 605 sur 645

ramoſum aut frutícoſum genus hoc Echii cognominari meretur. Eſt quando etiam alter caulis, à radice ſtatim exit, & forſan plures interdū. Radix recta deſcendit, parua, breuis, alba, uel ſubrubra etiam, lignoſa, ſingularis, minimis & perpaucis fibris prędita. Folia ſunt Oleę ferè uel Scorpioidis paluſtris cœrulei, ſimiliter carnoſa modicè, & neruo medio ſimplici nō fibrato, ſimplicia, hirſuta & aſpera: albicantia et magis quidem ſupina parte: inſipida, niſi quòd herbaceum quiddam ſapiunt. ea nullis petiolis adhęrent coliculis, ſingula, maioribus interuallis inferius Si mandas, aſperſitate quadam inter dentes colliſa crepant. E foliorū alis (circiter dodrantem aut amplius ſupra radicem) foliola quina ſtellæ inſtar radiata ſurgunt, perbreui ſed craſſo pede, qui è cauliculo oritur. nixa, in quorū medio floſculi ſunt albi, parui, caui, quinq; partiti, uulſiles ut Bugloſſi: & (ni fallor) ſinguli ſemper, intra barbulas illas quinas ſeu radios quibus cōtinentur cōiunctis: nō enim ſe aperiūt aut radiantur donec perfectū ſit ſemen. incipit aūt florere ab imo. Floſculis ſuccedūt ſemina ſingula, bina, terna, uel ad ſummū quaterna, Echii omninò ſeminū magnitudine & figura, uiperæ caput quodammodo referēte: latitudo enim ſuperior utrinq; ceu in oculos leniter protuberat, & antrorſum attenuatur tanquam in roſtrū: inferior pars utrinq; depreſſa, in medio prominet inſtar carinæ inuerſæ. Hæc cùm ſcriberem Iunii menſis die 3. erat: & floſculi in ſummis tantùm coliculis uiſebantur ad pollicis altitudinem, inferior pars omnis ſemina oſtendebat. Herbam annuam eſſe puto & uiribus Echii prædítam, oſtentante in ipſa ſeminū facie natura, cui uſui prò duxerit hanc herbam. Ignauiorem tamē Echío dixerim, quòd minor, tenuior, annua, & inutili radice herba ſit. Echii quoq; temperamentū ei attribuerim, primo gradu refrigerans, medium inter frigidum ac humidū, & abſtergendi uim. Quòd ſi quis hanc herbam Lithoſpermo potius congenerem fecerit, non pugnabo. Val. Cordus certe Lithoſpermū maius quoq; ad Echii et Anchuſarum genus pertinere ait, idq; ueteres nō animaduerſſe.

Elleboraſtrum, G. Sic autē appello herbam Abrotoni penè foliis, radicis forma & uiribus Elleboro nigro reſpondentem: unde & Tragus Elleborum nigrum alterum appellat: aliqui Conſiliginē eſſe ſomniant: Cordus ſi benè recordor, Buphthalmum. Sed forſan ad Anemonas potius referenda fuerit. Flos in ea luteus, magnus, uernus, ſolem ſequitur. Semen eſt nigrum, mali ferè ſeminis figura & magnitudine, id carnoſa quadam laxaq; ſubſtantia, partim uiridi, partim alba ambitur. Hærent autem ſemina plurima connexa in pilula, maiore quàm Auellana plerunq;, ſubrotunda uel longiuſcula. matureſcunt ea & legi debent Cal. Iunii ferè: idq; maturè. decidunt enim ſeruato uirore ſuo, antequam plenè matura putes.

Ellebori nigri, (præter Conſiliginem noſtram ueram, quæ & ipſa Ellebori nigri ſpecies omninò eſt, & iam dictum Elleboraſtrum,) ſpecies tres, G. Harum una Elleborus niger uulgaris eſt: altera perſimilis uulgari, ſed foliis maioribus, longioribus albioribusq;. fœminam dixeris. allata mihi è uicinis lacui Lario locis. Tertia Italica floris purpurei: cuius radicem unam tu miſiſti ſuauiſſime Calceolari: quæ longo itinere humidior flaccidiorq; facta, metuo ne nō apprehendat: ſuperficiem quidem ſtatim reſcidi.

Eruum album & ruffum ex Italia, Italis puto. Mocho in Hetruria dictum, G. quorum utrunque quoniam ſumma illa amaritie, quam Orobo, id eſt, Eruo tribuit Galenus, caret: an uerus ſit Orobus dubitari poteſt: eruditi quidam ut Fuchſius, ni fallor, pro Cicercula accipiunt.

Eryngii duas ſpecies à Luca Ghino miſſas accepit Volmarius: unam cœruleis, alteram ſubcœruleis floribus, mox ad albedinem tendentibus: poſterius Eryngium maritimum eſſe puto, foliis rotundis. Vtrunq; è ſemine non primo, ſed altero demùm anno oriri obſeruauit idem V. Eryngium magnis latisq; florum ac ſeminum capitulis (unde aliqui impropriè Roſam Hierichuntidem uocant,) foliis anguſtis, ualde inciſis, ampliſſimum, prouenit anno ſuperiore in horto illuſtris uiri D. Vlrici Fuggeri Auguſtæ.

F.

Ficus Indica uulgò dicta, (cuius ante triennium folia terna coniuncta plantâ-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 606 sur 645

ram,) ſub finem hyemis anni huius 1561. Martii principio, folia habebat marcida tabidáque, non ut prius, hydropica, nec decidua, cùm ne ui quidem reuellere potuerim: quod miror, cum ter aut quater illa hyeme rigauerim: intus quidem puncta erant rubra.

Filicum ſpecies diuerſæ, G. Fœmina: ſic autem appello, quæ pluribus ab una radice foliis germinat nullo caule: multis iam annis horti mei incola: mollior uel tenerior aſpera, de qua nunc dicemus: & durior molli, foliis modice inciſis non cuſpidatis, coliculis lanuginoſis, fœminæ ſimilis, foliis pedalibus, anguſtioribus, non ita latis in medio. Foliorum partes ſubrotundæ, ſingulæ ſuis marginibus aſperiuſculæ ſunt, & mucronem perexilem breuiſſimúmque erigunt. Folia nouem aut decem ab una radice prodeunt. Neruus medius folii parte auerſa hirſutus eſt, lanugine ruffa. Poteſt autem aſpera cognominari: ſicut mollis altera, cuius molliora & albiora ſunt folia. Aſperæ ſimilis eſt hæc, ſed folio breuiore aliquanto, & nulla nerui medii lanugine. Exit & ipſa (adultior forte tantùm) in aculeos foliorũ marginibus, ſed molles. Videri poterat eadem aſperę, ætate tantùm minor: ſed omnino ſpecies eſt alia. nam aſpera lanuginem habet in neruis, utcunque teneris adhuc & recentibus foliis, hæc non item. Eſt & alia ſimilis molli, foliis dodrante paulò longioribus: quæ ſupina notantur punctis ad luteum uiridémque & album colores mixtos tendentibus. Lanuginis in neruo inferius aliquid ſubeſt, ſed parùm. Creſcunt hæ Filices omnes in ſylua, quæ horæ itinere ab urbe noſtra abeſt, inter Septentrionem & Occidentem. Paluſtris uerò circa lacum Felium duarum ab urbe horarum itinere. Dryopteris uerò (ut aliqui uocitant) paluſtri ſimilis, ſed minor, &c. in collibus diuerſis, præſertim Badæ infra Thermas ſtatim iuxta fluuium ad læuam: ubi & Filix quædam minor, læuis candidiórque, foliis ualde inciſis & molibus naſcitur: quam & alibi in muris reperi. Mas ubiq; naſcitur, procero unius folii pede, alius duriori folio, alius mollior, tanquam duæ unius proximi generis ſpecies ſexu diſtinctæ. Præter has alia etiam Filicum genera à Baubino obſeruata in propinquis Tiguro ſyluis, & in horto mihi recens plantata nunc non deſcribam.

Aſpera.

Mollis.

Chlaroſticos.

Paluſtris.

Dryopteris.

Filicula candida.

G.

Gentiana maior, foliis magnis, latis, ſubcœruleis, hoc tempore denis, & caule iam dodrantali, neſcio ante quot annos cum radice primùm plantata: paulatim forte intra paucos annos ad iuſtam proceritatem mihi aſſurget, ac flores producet.

Geranii maioris ſpecies tres: quorum unum foliis eſt magnis, figura ferè & magnitudine Aconiti lutei, hirſutis, aſperis: alterum ei ſimile, minoribus paulò foliis, aſperioribus, nigrioribus, ueluti mas in eodem genere. G.

Gladiolus Indicus, quem tu nuper cum aliis plantis diuerſis liberaliſſime Calceolari donaſti, G. Typhæ fere ſimilis, foliis inſipidis: radicibus albis, & earum nodis Filipendulæ ſimilibus.

Glaucium ſuperiore anno Baſileæ in horto naſcebatur excellentiſſimo medico Theodoro Zuinggero.

Glaux, G. E ſemine ex Italia miſſo, herbula foliis glaucis uel incanis, hirſutis, ternis ut in Loto herba, quibus ſuccedunt alia bina ad caulem, guſtu aſtringenti. Secunda iam æſtate in horto mihi uirens nondum floruit.

H.

Hippomarathrum ſemine maiori quàm uulgari, magiſq; medicamentoſo. Locum maxime apricum requirit, difficulter & ſerò admodum matureſcens.

Hyoſcyamum albis floribus in horto habuit olim V. habetque etiamnum Ioannes Schmidlappius, egregius Schorndorfii mercator, reiq; hortenſis ſtudioſus.

Hyſſopus moſchata uel Ciliſſa, à Cilicia regione, G. odoratior noſtra uulgari hæc eſt, moſchi fere odore quodam: ſed, ut audio, breui degenerat, locis præſertim umbroſis, & ad noſtram accedit. In hac miratus ſum, quòd cùm prima æſtate floreat,

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 607 sur 645

rèat, perennet tamen, neſcio quandiu durans. iam enim ſecunda tantùm æſtate, mihi uiret. Germinare citius uidetur quàm noſtra, & ſeminibus deciduis ſeipſam proſeminat. Vide etiam in Abrotono.

I.

Iris Illyrica, G. nuperà te miſſa, mi Calceolari, ſimilis ferè noſtræ Iridi ſylueſtri minori, quæ in pratis humidis aliquibus, etſi pauciſſimis inuenitur, nec diu durat in hortis.

L.

Lachryma Iodoci, (aliis Iobi,) Milii genus, inquit V. Ferè ad maturitatem mihi peruenisſet, ni præmaturo frigore aduſtum fuiſſet.

Lactucam Romanam Baſileæ quidam in hortis educunt, folio ſimilem Seridi, & in cibo ſuauem, ut audio.

Lapathi genus minus acidiuſcp Oxalis dicitur, cuius ſemẽ difficulter colligitur. nam ſubitò decidit priuſquam probè matureſcat. Huius ſpecies una rotundioribus eſt foliis: altera oblongioribus, & pratenſi ſimilior, ſed tenerior, &c. G.

Lapathum rotundum, G. Id hoc anno Io. Fabricius Eccleſiæ Curienſis apud Rhætos paſtor, doctrina & pietate eximius ad me miſit. Folia habet rotunda ferè, radicem tranſuerſam. Naſcitur in montibus ſupra Curiam, & non procul Friburgo Heluetiorum ut audio, aliqui Rhabarbari nomine appellant, propter ſimilitudinem aliquam. nam uero quocp Rhabarbarico in Perſide naſcenti folia rotunda tribuunt.

Lauras Alexandrina, Bonifacia uulgò, (noſtris Lápfleckraut. Vuularia,) quam tu hoc uere cum cæteris plantis dono miſiſti, ornatiſſime Calceolari, pulchrè adhuc in hortulo meo uiret: & cum Ruſco cognationis aliquid habere uidetur. unde ſimili ter facilè diutiſſimecp duraturam mihi polliceor.

Leucoia quatuor generum, alba, roſea, ſeu purpurea, rubra & punicea. Voco autem hîc punicea, quæ rubro colori, cœrulei aut nigri ferè parũ addiderũt, (braunrot Germanus diceret.) Vide diſtinctionem Dodonæi. Diuerſum ab his genus eſt Leucoium illud albũ, quod recentiores aliqui Violam matronalem uocitant, Hiſpanicam (puto) Solerius, alii Heſperidem. (Tragus Perſicam uel Parthicam Herm. Barbari Violam, hanc eſſe putauit: cùm Barbarus diſertè, nõ hanc, ſed laſminum, uel leſeminum uulgò dictum ſic appellari poſſe cenſeat, &c.) Germani quoniam benè ferat hyemem, Violam hyemalem uocant. noſtri à Penteco ſte uel Maio denominant, quo tempore floret, incipit autem ſecunda æſtate demum.

Libanotis Volmario ſemen protulit, quod tamen ab eo ſatum nõ prouẽnit, & tandem periit.

Lilia rubra duorum generum: quorum alterius ſemen ſimile eſt ſemini Martagŏ Italorum, V. Martagon illud, quod Lilium croceo colore fert, ſecunda aut tertia forſan æſtate oritur, Idem.

Linariæ uulgò dictæ ſpecies montana, parua, ut Sedum paruum ferè referat, floribus cœruleis, G. Naſcitur circa Curiam Rhætorum, & alibi in montibus.

Lonchitis altera ſeu aſpera, quam Matthiolus pingit, tuum donum Calceolari, belle mihi uiret ad parietem umbroſum plantata. Eandem, ni fallor, reperi ſuperiore anno in colle inter Badam noſtrũ oppidum, & balnea ei ſubiecta, ſupra dexteram Limagi fluuii ripam. Aliam montibus noſtris familiarem Tragus Aſpleni ſylueſtris nomine exhibet: quam Ghinus & Maranta Lonchitidis nomine digniorem exiſtimaſſe uidentur.

Loti arboris (quam Ledonnier Monſpelii uocant) ramulus refractus, & terræ mandatus ſuperiore autumno, mihi creſcit. Arbuſcula è ſemine iam ferè quatuor cubitos æquat.

M.

Maluam arboream habuit V. brachii craſſamento, quę ei & flores & ſemina protulit: poſtea periit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 608 sur 645

Malus quædam prope urbem noſtram non floret & fructificat tamen.

Mandragoram V. uel ter prodeuntem uidit, ſed nunquam alterum ueris tempus attigit.

Martagon. Vide in Liliis.

Medica, ſatis reſpondens deſcriptioni Dioſcoridis, ſed ſemini nulla in condimentis gratia, V.

Medion purpureum à quibuſdam dictũ, in horto alit V. ſed minime (inquit) Medion eſt, planta nonnunquam binos cubitos æquans, cognata huic, ni fallor, quam Fuchſius Campanulam uocat: nam & hæc flores campanæ forma fert, ſed triplò fermè maiores quàm (Campanula) noſtras. Oritur autem è ſemine, nõ primo, ſed ſecundo demùm anno. Vide Viola Mariana.

Meliſſophyllum Fuchſii, uel (ut quidam appellant) Citraria, (nomine ficto nſmirum, nulli uerò genti uſitato,) V. Vulgaris quidem noſtra Meliſſa (inquit) ut officinæ uocant, odore Citrum quàm proxime refert: utcunq; quidam delicatuli ad eam tanquam cimicum fœtore infamem nauſeent. Citraria uerò illorum nullo citri odore (quanquam nomen id præ ſe ferat,) commendabilis eſt. folia etenim Vrticas potius odore imitantur. Florum odor quidem gratus, at nihil Citri in eo. Sic ille. Ego Citrariam illam, Lamium ſyluaticum maius appellarim.

Mentaſtrum foliis orbiculatis ferè inſtar Menthæ, nobilioris criſpę, rarum apud nos & officinis ignotum habet V. Huius ſemen (inquit) non ortum eſt mihi primo anno, ſed ſequenti, aut forſan tertia æſtate.

Molyza Hippocratis, id eſt, Allii genus ſimplici capite, in hortis quidam alunt, & Hyacinthi ſpeciẽ imperiti quidam eſſe putant. Eius pictura à nullo adhuc, quod ſciam, exhibita eſt.

Myrrhis ab eruditis quibuſdam exiſtimata herba, à nemine adhuc picta, aut deſcripta quod ſciam, G. Matthiolus Myrridem ſuam, quamuis raram & ab aliis non poſitam, pinxiſſe, contentus non deſcribit, ut ſolet plerunq;. id quod libenter dico, non quidem eũ reprehendendi gratia (ut maleuoli accipiunt,) ſed ad aliquam deſcriptionum diligentiam in rebus obſcurioribus adhortandi. Noſtra caules ab una radice producit plures, rotundos ſeſquicubitales ferè, hirſutos, & leuiſſima ſubſtantia alba infarctos, dulces & odoratos manſu. Folia habet magna, forma ferè Cicutę, dulcia, & ſapore ferè Chærefolii, mollia & hirſuta. Vmbellas Cicutę, floribus albis conditas. Floret anno ſecundo, initio Maii: Semina ſubnaſcuntur oblonga & magna, eminentibus angulis ſtriata, digiti tranſuerſi longitudine, gemina, & in geminũ mucronem exeuntia: dulcia, ſapore Aniſo proxima, intus alba, ſex aut nouẽ ferè ab uno principio. Hanc deſcriptionem ex tempore ad plantam unicam, quæ in horto erat, deſcripſi. Radicem nondum inſpexi. Cognationis aliquid cum Chærefolio uulgari habere uideri poſſet, ſi uel minimum, ut illi, liquoris ei ineſſet: quo prorſus caret. Alia uidetur Myrrhis Anguillaræ, floribus luteis. Hæc noſtra præ cæteris mihi ueterum Myrrhis eſſe uidetur: in hortis coli digniſſima.

Myrti arbuſcula, quam miſiſti recentem Calceolari, non creſcit mihi, etſi diligenter in uaſe plantata: ut neq; ſemina terræ hoc anno, & ſuperioribus non ſemel, mandata. Vnde à noſtro cœlo eam abhorrere conijcio.

N.

Narciſſus albus uel albis floribus, quem Dioſcoridis eſſe retur, V. qui Narciſſum album quoq;, non primo, ſed ſecundo anno è ſemine naſci monuit. Val. Cor. refert (inquit amicus quidam meus in epiſtola ad me) quempiam Tridenti & Venetiis coli, qui uere flores ferat, & nonnunquam etiam autumno ante brumam, foliaq; illius etiam ante hyemem prorſus erumpere. quorum neutrum in meo uidetur. nam folia prodeunt Februario, flos uere: ſed nunquam bis florentem uidi. Theophraſti etiam Narciſſus, diuerſus ab illo eſt. nam caulem cum flore porrigit, foliis exitũ tardantibus uſq; ad refloreſcentiam: teráq; ait florere anno, triaq; ſationum tempora oſtendere. Hæc ille: cui reſpondeo: in Theophraſti lib. 7. cap. 12. Hiſtorię, ubi hęc de

Narciſſo

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 609 sur 645

Narciſſo traduntur, mendoſum eſſe locum, & pro Narciſſo, quoties eum cum Scilla nominat & confert eo in capite, legendum eſſe Crocum, tum rei ipſius ueritate id indicante, tum Plinii teſtimonio libro uigeſimo primo, capite decimo ſeptimo, ubi locum hunc Theophraſti tranſtulit. Quod niſi pro Narciſſo Crocum legas, Theophraſtus ipſe ſibi aduerſabitur, ſemen manifeſtum Narciſſo negans, quod paulò ante ei attribuerat, eodem in capite ſcribens Lirium (ſolet autem Narciſſum alio nomine Lirium appellare, ut libro ſexto capite ſexto conſtat,) manifeſtè è ſemine prouenire. „Libro ſexto certè capite ſexto, quanquam locus eſt mutilus, fructum Narciſſi decidere & ſponte germinare ſcribit: & qui legunt, inquit, defigere eum ſolent. Eſt autem ſerotinus admodum cùm poſt arcturum & circa æquinoctium floreat. Mox uerò capite ſeptimo Narciſſum inter uernos flores, qui Violam nigram etiam præueniat, ponit. Quorum utrunq; uerum erit, ſi bis anno floret, uere autumnoq;. Ter quidem anno eum florere nuſquam dixit Theophraſtus: nam ut concedam libri 6. capitis 12. Narciſſi nomen ubiq; recte legi: non tamen ter eum florere ſcribit: ſed Scillam ſolùm ter florere ueluti obiter admonet: hoc uerò ex profeſſo & Scillæ & Narciſſo commune facit, quòd utraque florem aliquandiu ante folia emittit, &c. neque refloreſcentis Narciſſi mentio fit, ut malè uertit Gaza, una litera deceptus. legit enim ἀνανθῆ, id eſt, refloreſcit: pro ἀνεωθῆ, id eſt aruerit. Sic autem uerti debet. Fructum conſpicuum non parit (Crocus uidelicet, non Narciſſus:) ſed ipſe flos una cum caule marceſſit: & poſtquam aruit, tunc folia exeunt. Hæc ex meis obſeruationibus te cælare nolui. Theophraſti certe codex Græcus, innumeris in locis perquàm uitiatus eſt: & Gazæ translatio mala: quibus uitiis qui mederi uellet, non utriuſque ſolùm linguæ peritum eſſe oporteret, & ipſos Theophraſti libros diligenter euoluere, ac inter ſe conferre, Hiſtoriæ præſertim cum illis qui ſunt De cauſis: & quæ ex eis tranſtulit Plinius: ſed inſuper iudicio præditum eſſe acri, & Stirpium ipſarum quas memorat Theophraſtus non uulgarem habere cognitionem. Quæ omnia uix in unum hominem cadunt. Conabar ego iamdudum hac in re aliquid: ſed creſcente ætate, ualetudine infirmiore, & uariis negotiis impeditus, aliis hunc laborem relinquo. Præſtabit autem hæc omnia breui (ut ſpero) feliciter R. Conſtantinus, uir ſummæ in utraque lingua doctrinæ, & artis medicæ Stirpiúmque hiſtoriæ ſcientiſſimus: ut & alii quidam editi ab eo hactenus libri teſtantur: & edendus breui totius linguæ Græcæ incomparabilis Theſaurus ampliſſime declarabit. Ab hoc etiam, quoniam ſe totum Reipublicæ literariæ deuouit, Theophraſtum ſua lingua emendatum, una cum duabus translationibus latinis, altera Gazæ altera cuius ipſe autor eſt, Annotationibus quoq; & Iconibus Stirpium adiectis breui expectamus, & omnia interim ad perficiendum hunc conatum quàm feliciſſima ei precamur.

Nardus Celtica ad ſeſquiannum mihi durauit in horto, diligentia quidem adhibita, diutius durare poſſe uidetur.

Naſturtium Hiſpanicum in quibuſdam Germaniæ hortis colitur, maius (ni fallor) noſtro: & unum forte ex prædictis Naſturtii ſpeciebus.

Naſturtium alpinum hortenſi minori perſimile, minus iam altero anno mihi durauit, & ſemina protulit.

Naſturtium hortenſe aliud eſt foliis ſimplicibus, pollicem latis, tres longis: idque uel læue & albius, uel ſubhirſutum minusq; album. Aliud foliis ualde diuiſis, hoc etiam duplex ni fallor: minus ſcilicet, ac maius, quod ad Ranunculi pratenſis folia tum forma tum magnitudine accedit.

Nigella agreſtis & ſponte inter frumenta proueniens, odore. Officinarum Nigellam referens, ſed tamen inferior, V.

O

Ocimoides croceum durat aliquot annis: licet primo anno floruerit. Mihi enim hoc anno pulcherrimum eſt in horto, quod anno ſuperiore ſatum uere, æſtate prouecta flores, ſed paucos habuit.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 610 sur 645

Oluſatrum,(Matthiolo Smyrnium,officinis Petroſelinum Macedonicum.)ſæpius (inquit V.) mihi ortum,ſemper abſq; fruge periit. Schmidlappio uerò (mercatori Schorndorfii) cui ſemen communicâram, & flores & ſemina edidit.

Onobrychis,Galega uel Caſtracan Italorum, V. G.Inclinat quidem Cordus,& alii nonnulli, Onobrychin eſſe hanc plantam.ſed meo iudicio (inquit V.) eſſe non poteſt:nam dodrantalem Dioſcorides facit,cùm Galega duos cubitos multoties æquet.

Origanum Creticum, V. Vulgari (inquit) quod quidam Tragoriganum, alii ſylueſtre Origanum eſſe uolunt,planè ſimile,niſi quòd flores albos habeat.Idem in meo hortulo pulchrè uiret,anno ſuperiore ſeminatum, & hac æſtate eius flores expecto.Odoratius & acrius noſtro eſt:ſed paulatim degenerare V.obſeruauit.

Orminum uerum quorundam,coliculis ſummis pulchre cœruleis,ita ut flores uideri poſſint.Depinxit id Matthiolus, ſed foliis latioribus: quæ longiuſcula & longiora (ut Saluiæ minoris ferè) pingere debuerat. Semina in ore retenta non aliter quàm Ormini noſtri maioris, ſeu Sclareæ hortenſis, glutinoſo ſucco obducuntur. Odoris nihil aut parum habet:annua uel potius æſtiua herba. Quærendum autem an Sideritis prima ſit potius quàm Orminum.

Ornithogalum,G.quod nuper â te accepi,candidiſſime Calceolari,una cum caulepedali floribus onuſto.radicis bulbus albus,ſatis magnus & uegetus eſt,& tuberculaquædam oſtendit erumpentium radicularum : unde breui multiplicatum iri ſpero.Caulis ipſe quidem nimium mollis & tener mox interiit.

P.

Pæonia mas & fœmina,G.Fœmina nobis uulgaris eſt.Maris plantam adultam miſit clariſſimus Lindauiæ mercator Matthias Curtius,quæ plantata ſuperiore anno mox floruit,ſed ſemen non perfecit, hoc anno iterum floruit, & ſemen iam fert. Habeo etiam nouellas aliquot plantas è ſemine mihi natas, non primo ſed ſecundo anno.A ſationis quidem tempore uix ante nonum annum florere aiunt.

Paliuri frutex ortus,& incurioſius tractatus, in horto V. frigore periit.

Panaces Chironium,ut quidam putant, herba Doria uulgò Italis, Raphanus ſylueſtris uulgò Monſpelii,ubi ſponte(ut audio) iuxta aquas creſcit,G.Lapatho ſimilis eſt herba foliis & caule,qui bicubitalis ferè in hortulo noſtro eſt. Folia inferiora circiter dodrantem longa ſunt, (computata etiam petioli parte, qui & ipſe foliatus utrinq; eſt,) aut palmo longiora ſi petiolum etiam totum computes: ſimplicia, niſi quòd utrinq; angulis exiguis qui in puncta candida exeunt,notantur. neruus medius albicat.ſucco multo abundãt. mollia flaccidaq; ſunt,paulò poſtquam decerpſeris,ut Coſtus hortenſis aut Lepidium ferè, ſatis carnoſa. Sapor cum acrimonia aliqua amarus. Multa ſunt circa radicem:in caule ſingula per interualla. Caulis unus et ſimplex eſt.Florum in ſummo corymbi lutei,ut in Coſto hortenſi, uel Virga aurea,foliolis raris & anguſtis,quinis ferè, ſingula capitula ſeminum ſeu apicum mediorum ambientibus. Semen accepi à clariſſimo Argentinenſi medico Didymo Obrechto.

Panacis Herculei planta,quam tibi debeo mi Calceolari:ſed metuo ne longo itinere infirmata radix intereat: ſuperficies quidem amplius nõ apparet. Semina eius hoc anno & alias fruſtra ſeui.

Pancratii ſemen Schmidlappius(mercator Schorndorfii) â me accepit,& ortum uidit,ſed rurſus periit:mihi ne ortum quidem eſt, V.

Papauer Memphiticum,magnis & pulchris floribus multifidis, album & purpureum,& medii coloris,G.Idem puto, quod aliqui recentiores Papauer opii uocant, ſemine coloris albi ſed ad roſeum uergentis, ſi bene memini. Dodonæus Papauer ſatiuum album duplex haberi prodit, unum integris, alterum minutim diſſectis floribus,& ſimiliter nigrum.Nigri diſſecti flores albos,roſeos,& rubros, ſuperiore anno hortulus noſter protulit.

Papauer flore multiplici. Tubingæ in horto Fuchſii naſci audio.

Parthe-

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 611 sur 645

Parthenium nobile. Vide in Chamæmalo.

Persici arboris species Italica, fructus maiores proferens, in horto patricii Tigurini Felicis Engelhardi, mediocris iam magnitudinis.

Persicus præcox uel Armeniaca, cum femoris crassitudine truncum haberet, & nouem forte cubitos altũ, integra effossa autumno ex horto quodam, & in prędium meum translata, pulchrè crescit: & uere quidem floruit, sed fructus non habet nunc, nec mirum primo transplantationis in tanta arbore anno.

Phu petræum, G. Sic autem uoco Phu speciem in opacis montium saxis nascentem: quæ uel Carpesium, uel ei cognata esse herba uideri potest. Caules enim emittit multos, qui etiamsi sicci exuccique, & ueluti καρφία quædam, id est festucæ aridæ uideantur, multis tamen annis durat, & quotannis germinat, in calidioribus nimirum regionibus, calidioris tenuioris q; naturæ.

Plantago maritima è semine nata, anni secundi mense Maio mihi floruit, foliis primùm latiusculis & Plantagini similioribus, secunda uerò æstate perangustis, ceu coronopodis, sed simplicibus, duos palmos longis, trineruibus. Coliculis pluribus, ad sex digitos longis.

Polemoniũ pratense nostrũ duplex, aliud apicibus florũ albis, aliud purpureis.

Polemonii genus è monte Pessulano, Fontanoni cognominant, G. Floret mihi nunc intio Iunii corymbis purpureis, Valerianę quadam similitudine. Flos nudus est, (sine calyce, oblongo canaliculo) Centaurii minoris specie, superius in quinq; folia diuisus, apicibus per medium binis, inferius ceu calcar adhæret: suauis odoris, uesperi præsertim. Caules à radice plures prodeunt sesquicubitales, caui, albicantes, sicut & folia, læues. Folia bina sine petiolis ex caulibus & ramulis, simplicia, tres digitos longa, in acutum exeuntia, amariora quàm nostri Polemonii. Fruticosa omnino herba est.

Polium Italicum & Germanicum, V.

Polygalium Rhætici plantæ duæ, Curia à doctiss. uiro Io. Fabricio missæ, G. Polygalum autẽ uoco eam herbam, quoniam & in pascuis ad lac pecoris augendũ præ cæteris prædicatur, (uulgò enim aiunt, es ſei das beſt mild) fütter,) & ad Dioscoridis descriptionẽ, foliis Lenticulæ è regione positis per octo uel nouẽ deinceps ordines, quibus unum in summo accedit, solidis seu crassiusculis, simplicibus, insipidis, subacerbis, in exiguũ mucronem desinentibus, & parte supina albicantibus, hirsutisq;. Rhæticum autem cognomino, quoniam circa Curiam Rhætorum crescit, & abunde quidem in pratis infra Curiam usq; ad Riuarium lacum, nec ultra. Audio tamen etiam non procul Basilea inueniri.

Pulegium ceruinum Monspelii dictum, sub hyemem ex area in uas transtuli, id nunc mihi in horto pulcherrime uiret, foliis simplicibus, angustis, oblongis, Hissopi ferè: coliculis albicantibus, pluribus ab una radice, rectis, pedalibus, uno etiam cubitali.

Pyrethrum Germanicum V. G. Pyrethrum in Italia paludibus Pisanis prouenit cum umbella & caule Fœniculi, inquit V. in epistola ad me. Germanicum uerò acrius est Italico, si ambo exiccata fuerint. Verum autem & Pisanum si uiride fuerit (ut doctiss. medicus Henr. Munzingerus mihi retulit) multò acrius est Germanico. Crediderim in Germania quoq; prouenire. Tragus enim tradit in montibus perenni niue obrutis, item in sylua Hercynia, duo genera Fœniculi prouenire: quorum alterum acerrima radice sit insigne ut Zinziber, alterum multò remissioris acredinis. Dioscorides uerò Pyrethri folia & caulem syluestri Dauco & Fœniculo comparat, umbellam Anetho. Dauco etiam Cretico folia Fœniculi tribuit. Syluestrem quidem Daucum non describit, sufficit autem Fœniculo quoq; eum comparasse. Ex his genus illud quod acrius est, facilè Pyrethrum esse crediderim. Hæc ille. Germanicum Pyrethrum superiore anno satum, nuper Aprili mense florere incepit, floribus Chamæmali ferè, sed maiore capitulo; quod ambiunt folia alba intus, foris rubentia, capituli proportione parua. Herba ipsa Millefolium repræsentat, crassior tamen & hirsutior.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 612 sur 645

Q.

Quinquefolium luteis floribus rectum, non serpens, V. Tale sponte nascitur circa Zurzachium Heluetiorum.

Quinquefolium albis floribus, V. Eiusdem species quædam in saxis montium nascens, G.

R.

Radix Rhodia, ut quidam appellant, perpulchrè mihi creuit, coliculis ab una radice uiginti quatuor, quorum longissimi pedales sunt, & absq; floribus: qui uerò recens è medio germinant, florum rudimenta, quinto iam lunii die, ostendunt.

Ranunculus albus maior, foliis Platani ferè, altius incisis, duplex, G. Vnus sylue stris, flore simplici, sponte proueniens iuxta riuos & locis riguis montium. Fidertschi rura Bernensium uocant. Alter illi similis, sed flore minutiusculo multiplici, in hortis hîc coli solitus, G.

Rhus Plinii Monspelii dictus, ante annum Antuerpia mihi missus ab eruditissimo pharmacopola Goldenbergio, satis pulchrè adhuc uiret; nõ creuit, tamen ut uellem, necdum flores ostendit.

Ribes syluaticus, frutici uulgò Ribes dicto plane cognatus, & fructu simili, sed maiori, in syluis Bernensium, (uulgò Reedbeere nominant,) sponte prouenit locis opacis: foliis parte prona hirsutis, supina læuibus, (cùm hortensis utrobiq; læuia habeat folia,) solidis & crassiusculis. Ante annum mihi plantatus, pulchrè adhuc uiret, & longæ durationis spem facit.

Rhododendrũ hyemis superioris iniuria mihi periit, ut & alibi aliis. Volmarius Esslingæ ante annos aliquot è duabus sibi enatis plantis, unam sub dio reliquit per hyemem, alteram in cellarium reposuit, sed utræq; perierunt.

Rosa moschata, uel Damascena Alexandrinaue, Nesrin Serapionis, ut Anguillara docet: magno in hortis nobilium quorundam Germaniæ uirorum, & quidem paucorum, studio colitur: Monspelii (ni fallor) syluestris exit. Ego nuper ex amplissimo horto generosi & illustris uiri domini Geor. Fuggeri horto plantas eius quatuor nactus, plantaui. Flores nondum uidi. Folia minuta & ordine quadruplici bina profert, quibus unum in summo accedit. Hyeme superiore plerisq; isti frutices frigore perierunt.

Rubia satiua diu durans, & plurimùm se propagans, G. Syluestrium una communis, ubiq; nascitur. Alia syluis familiaris est, eaq; duplex: una minor, & asperior: altera maior & læuior. Omnes in hortis diu durare possunt.

Ruscum ante complures annos plantaui: qui cùm fructum non ferret, & multi ab una radice colicui prodirent, distraxi in quinq; plantas, & partim loco umbrosiore, partim magis aprico posui. Crescunt autem omnes & nullum uidentur solum aspernari.

Ruta procerissima superiori hyeme mihi interiit, tribus ferè cubitis frigore perditis: & uno supra radicem relicto, qui uere repullulauit.

Ruta capraria Italorum, G. Galega uel Gralega uulgò: aliquibus herba Galeni, Gallica, Regallicum. E semine hoc anno mihi prodiit, foliis albicantibus, maiusculis, nullo insigni sapore, (gustaui autem herbam recens è semine prognatam,) Pulchrè à Dodonæo pingitur.

S.

Sabina non maior solùm & pungens quæ Cupresso comparatur, Tiguri in hortis habetur, eaq; frequentior: sed etiam minor quæ pungit, & comparatur Myricæ, in horto Petri Figuli Lithotomi & Chirurgi optimi, amici & compatris mei charissimi.

Sampsuchum. Vide in Abrotono.

Satureia albis floribus, per hyemem quoque ut Hyssopus perseuerans, V.

Scarlata flos. Vide in Viola Mariana.

Scordium, V. G. In uase quidem magno pulchrius id mihi aliquando quàm in terra

terra prouenit. Proxima hyeme tectum stramine ferè computruerat, nisi cauissem. Loco humido & palustri (sed uentis expositio) nimirùm lætius proueniret.

Sesamoides minus uel Elleborus luteis floribus, V.

Seseli Peloponnesiacum quod Matthiolus pingit, è Rhætiæ montibus allatum proximo uere doctrina & pietate excellens uir Io. Pontisella Curiæ ludimoderator ad me misit: sperocp id melius duraturum, quàm quod ante annos aliquot plantâram: nam per totam hyemem superiorem Curiæ, in horto Io. Fabricii Ecclesiæ pastoris eximii, cœlo humiliori assuescere cœpit.

Sferra cauallo Italis dicta herbula, Ornithopodio Dodonæi similis, siliquis incuruis, quarum singulæ soleas ueluti equorum, per interualla aliquot referunt.

Siciliana ab Italis dicta, formosus frutex, V. Hæc doctissimo Fuchsio Androsæmon ueterum (ut audio) uidetur, etsi necp flos tritus, necp etiam folia, manus sanguineo succo inficiant, cùm id Hypericon uel Ascyron faciat, quibus ob hocipsum Androsæmi uocabulum adscitum est. multò magis autem id facere debebat Androsæmum ipsum primario proprioçp nomine eam ob rem (ut Plinius exprimit) sic appellatum. Hæc amicus quidam noster. Anguillara non per S. sed per C. Cicilianam scribit, & Clymenum Plinii interpretatur, aliud à Dioscoridis Clymeno. Ego Plinii Clymenum Hederæ foliis, omninò pro Periclymeno accipio, sicut & Clymenum Theophrasti: Clymenum uerò quod Græcos Plantagini comparasse tradit Plinius, Clymenum Dioscoridis est.

Smilacis asperæ semen plus semel terræ mandauit, ortum illius ad triennium usque intactis areolis expectans, sed frustrà, V.

Smyrnium, V. idçp uerum (inquit) Dioscoridis, ut mihi uidetur. semẽ etenim rotundum instar Brassicæ profert, nõ oblongum ut Olusatrum uel Petrosel. Macedonicum officinis dictum. Ortum est proximo uere. imminente autem Canis ortu, exaruit herbula illius: putabamçp planè de illa actum esse. sed accedente autumno rursus emersit, atçp per totam hanc hyemis (anni 1559) clementiam, uiridis herbula uisa est, sicut & nunc insequuto uere. Crediderim illi apricitatem loci noxiam esse, nam studio apricum locum selegeram, sperans me maturitatem promoturum. Semen à Luca Ghino medico Imolensi Bononia acceperam.

Solani species orta in horto V. cuius acini (inquit) Halicacabi nostratis acinos æquabant: colore phœniceo baccarum Asparagi. ferebat etiam in uesiculis acinos. sed frigore præoccupata planta maturitatem non assequebatur.

Sonchi genus, Terra crispa uulgò Auinione, tenera & grata acetariis herba, G. Semina Lugduno accepi. Nascitur etiam in ruderibus & parietibus apud nos Sonchi genus, læue, foliis rubicundis uel omninò, uel aliqua ex parte duriusculis, lacte plenis, amaris, trifariam & profundè incisis: caule pedali, uel altiore paulò, flosculis luteis. Hoc puto (ut doctissimus iuuenis medicinæ candidatus Io. Bauhinus noster nos monuit) Anguillarę Lactuca syluestris illa fuerit, cuius meminisse ait Galenum lib. 2, uidelicet De alimentis, cap. De Lactuca. G.

Solanum syluaticum quaternis foliis, (raro quinis,) loco umbroso hortuli mei plantatum, diu durat, seçp suis radicibus repens propagat.

Sorbus torminalis G.

Spatula fœtida uulgo dicta, V. G. prouenit autem mihi ex semine altero anno. Cordus & alii quidam Xyridem hanc Dioscoridis faciunt. Sed Dioscorides (ut V. obseruauit) Xyridi caulem crassum cubitalemçp dedit, in Spatula autem illa necp crassus necp cubitalis est. Semine satis respondet, ut & radice: quam quidem primo non crassam, sed capillarem monstrat.

Spatula fœtida alia: cuius semen primo anno non exit, V.

Stachys, floribus *, gratioris odoris quàm Germanica, à Fuchsio et aliis data, V.

Styracem Augustæ Vindelicorum in horto habet excellentissimus medicus Adolfus Occo: & refractum ab eo stolonem cum radice anno superiore mihi donauit:

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 614 sur 645

qui terræ commissus à me & toto anno relictus, permansit quidem uiridis, sed non germinauit, nec apprehendit etiam, ut animaduerti cùm tandem euellerem. superior enim pars aruerat, sicut & infima radicis, in medio adhuc uirebat. Vnde colligimus arborem hanc diu durare posse si semel apprehenderit. Venetiis in hortis quibusdam Styraces satis magnæ uisuntur: & calidioribus Italiæ tractibus etiam suæ spontis inuenitur, lachrymam tamen, ut in Syria, non fundit, Anguillara teste.

T.

Thlaspi Creticum, G. V. Acrius hoc amariusq; est illo quod Fuchsius & alii exhibent: quanquam hoc propius ad Dioscoridis descriptionem accedat.

Tithymallus myrtites uel myrsinites, V. G. non tali fructu seu capite, ut Matthiolus pingit: sed sicut reliqui Tithymalli tum flore tum fructu: maiore tamen: & cùm maturuit testa dura, ut in nuce, semen maiusculum & subruffum includit. Coliculi ab una radice quàm plurimi sparguntur: quorum nullus primo anno floret: secundo autem, aliqui eorum, ita ut plures ferè sine flore relinquantur. tertia æstate quid fiat, nondum animaduertere potui.

Tithymallus dendroides quidam, uel Turbit quorundam: missus à te, humanissime Calceolari, & resecta superficie plantatus, nondum regerminat mihi. Idem autem, aut certè simillimus, circa Argentinam sponte crescit.

Trifolium asphaltion, generosa certè planta, si illius & sapor & odor apud nos non deficeret, V.

Trinitas appellata Italis, Germanis Hepatica aurea duplex: minor, quarum communior flores cœruleos profert: rarior, albos, & maior: quam tuæ liberalitati acceptam refero mi Calceolari, punctis albis per folia insignis, G.

V

Verbesina (ab aliqua puto foliorũ cum Verbena similitudine, aliàs Forbesina,) Italis dicta, passim hîc in palustribus emicans, G. Videtur autem mihi ea planta floribus Indicis uulgò dictis cognata, flore quidem multò minore, semine simili, & odore ferè, similiter annua & aquosis gaudens, &c.

Viola Mariana (uulgò Scarlata, Scharlach nägelin,) V. Herba est similis suis foliis Saponariæ uulgò dictæ, quã Dodonæus Alisma facit: sed flore prorsus Caryophylli seu Betonicæ altilis, minore, &c. Sed alia est Viola Mariana Dodonæi, quã alii Medion appellant: nomine recenti à diua uirgine (propter pulchritudinẽ floris opinor) conficto. nam & flos Iouis noster, Lychnis Matthioli, pulcherrimo flore, unde etiam Cœli flos à nostris dicitur, ut olim nimirum Iouis, ab aliis Marien röslc, id est, Rosa diuæ Mariæ uocatur. Alia etiam Viola marina Plinii, cuius meminit lib. 1. cap. 5. Tusculanam Violam odoratiore & augustiore (nisi angustiore legendum sit) aliquanto folio describens, quàm marina Viola sit. Ego Violam marinam aliam nondum noui, quàm Leucoium marinum.

Viola fruticosa, pulcherrima planta, Martiæ, seu nigræ Violæ foliis & floribus consimilis, per te primùm inuenta, optime Calceolari, & mihi communicata: quæ si non creuerit, ut metuo, quoniam radix infirmior est, & longo itinere allata, semina ab humanitate tua expectabo.

Vitex uel Agnus Norimbergæ in horto Ollingeri. Hoc obiter moneo, nuperrimè mihi obseruatũ, Theophrasti plantas quas Ison uel Oeson ἴσον, uel οἴσον quorũ posterius tantùm probo) uocat, ab Agno nihil differre, ut Plinii & Eustathii authoritate confirmari potest. nam quæ de Iso Theophrastus, eadẽ ferè Plinius de Vitice .i. Agno: & Eustathius Homeri interpres οἶσον interpretatur Agnon: quamuis alibi Salicem aut speciem Sparti. sed Agnũ Latini quoq; Salicem Amerinã nominant. Gaza imperitè ex Theophrasto Ison, Aequum, & alibi Oeson Iuncum interpretatur.

X.

Xiphium Dioscoridis nunquam, bis autem seui, mihi prouenit, loco ad quartum usq; annum uacuo relicto: cùm Patauii inter frumenta nascatur: & forsan apud nos etiam cum frumentis satum emergeret, V.

FINIS.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 615 sur 645

ENVMERATIS Germaniæ hortorum Stirpibus, quotquot mihi hoc tempore, curiosius etiam inquirenti, in mentem uenire potuerunt: quoniam huius enumerationis Appendicem tuo nomine (ornatißime Calceolari) dedicaui, uolui hîc ad finem illarum etiam, quæ tuo in horto pariter, & illustris illius uiri palatio Veronæ, tua opera proueniunt, plantarum subijcere nomina: ut hoc etiam incitamento ad hortos tuos uarijs Stirpibus augendos, remq; herbariam uniuersam illustrandam, & plurium Italiæ hortorum catalogum (ut petebam) instituendum exciteris. Sic enim simul nominis tui fama nobilitabitur, simulq; posteritas quantùm his principijs, quorum nos sumus authores, tu in Italia, ego in Germania, debeat, grato animo intelliget. Sunt in Anguillaræ sententijs De plantis, Italicè scriptis, quas nuper mihi dono donasti, quædam ad rem hortensem, & Italiæ imprimis hortos, pertinentia, quæ idcircò non excerpsi, ut tibi totum hoc negocium proprium relinquerem. Sed nunc Stirpium hortorum tuorum nomina, ita ferè ut abs te accepi, ordine literarum recensebo, idq; breuißimè simplicißimeq;.

Aconitorum uarię ſpecies, & inter alias una mirabilis, cuius radix plurimis per interualla nodis conſtat, quorum ſinguli ſingulos ueluti ſcorpios referunt: ſed hanc Doronici uulgò dicti ſpeciem eſſe, flores & folia oſtendunt, &c. in hortis non diu durat. Aegilops uerus, Agni ſeu Viticis plantæ multæ, Aloë, Alypum: Alyſſum duplex, unum Dioſcoridis, alterum Plinii, Amarantus, Ambroſiæ ſpecies: Amellus Vergilii, Conyzis puto cognatus: Amomum, ut doctiſſimo Anguillaræ uidetur. apud nos quidem is frutex ſponte creſcit in aquoſis: & ego Pſeudamomum iam olim appellare ſolitus ſum. Anagyris, Anchuſæ diuerſę, Androſæmum, Anemonæ ſpecies, Apios, Apocynos, Arabis ſeu Draba, Arbutus, Ariſari ſpecies duæ, Ariſtolochia longa & tenuis, Aſarum, Aſter Atticus, Aſtragalus Dioſcoridis, Atractylis. A.

Berberis: Bifolium, Ophrys Fuchſii puto: Botrys. B.

Cacalia, Cachrys, Caucalis, Centauriũ maius, Chamelæa, Chamelæon albus ſeu Carlina, Chamæpitys, Ciſthus, Clematis altera: Clymenum, uulgò Saponaria: Colocaſia, Conuoluuli ſpecies cœrulea, uulgò Flos noctis: Coris: Crithmus ſpinoſus, ſeu Paſtinaca maritima, Cynocrambe. C.

Daucus Creticus, Dictamnus Cretica, Doronicum Auicennę, Dorycnium, Draconculus maior. D.

Echium, Elichryſus, Eringium maritimum. E.

Ficus Indicæ aliquot, quæ hyemis elapſæ iniuria omnes perierunt: Fœnogræcum, Ferula ex Apulia. F.

Geniſtæ duæ ſpecies, Gentianæ duæ ſpecies, Gladiolus Indicus elegans, Glaux, Glycyrrhiza [Dioſcoridis, ni fallor.] G.

Heliotropium maius & minus, Hippoſelinum, Holoſteum, Hyacinthi, Hypericum. H.

Iſopyrum. I.

Laſerpitium, Laurus Alexandrina, uel Bonifacia uulgò, Lentiſcus, Leontopetalum, Libanotis, Liguſticum uerum, Liguſtrum, Lithoſpermum, Lonchitis arbor, Lycium uerum, Lycii ſpecies. L.

Mandragoras, Marum, Medium, Melilotus uerus, Meſpilus prima, Momordica ſiue Balſamina, Myagrus, Myrtus. M.

Nardus Celtica & montana, quæ in hortis parum durant: Nux methel. N.

Onobrychis, Origanum onitis. O.

Paliurus: Panaces triplex, Chironium, Heracleum, & Pharnaceum, uidetur autem mihi Pharnaceum non aliud eſſe quam Centaurium maius, ex Plinio: aliqui herbam Doriam Italis uulgò dictam interpretantur. quæ cùm Lapathi folium habeat, Chironium Panaces potius fuerit: etſi in huius hiſtoria pro Lapatho, alia lectio ſit, Amaraco. Itaq; Hyſſopum campeſtrem à Trago Germanicè dictum (Deidenhyſſop) à quadam foliorum ſimilitudine, pro Chironio Panace quidam accipiunt. Herbulam quidem illam, uulnerariam eſſe conſtat. Pityuſa, Platanus, Po- P.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 616 sur 645

lium, Polypodium, Poma amoris alba & rubra, Pſyllium, Ptarmica Fuchſii & alia, Pulſatillæ ſpecies duæ, Pyrethrum.

R Radix Rhodia, Rhamnus, Rhododendrum rubro & aliud roſeo flore, Ruta ſylueſtris quæ & Harmala.

S Sambucus racemoſus, Saxifragiæ ſpecies rara & miræ efficaciæ: Sedum maius, quod proxima hyeme tibi periit, ſponte in maritimis naſcens: Seſamoides: Seſeli triplex, Aethiopicum uerum, Maſſilienſe & Peloponneſiacum: Sideritis: Solani ſpecies diuerſæ, furioſum, halicaccabum, ſomniferum, peregrinum: Spina alba, cui flos in echino ſubcœruleus: Stachys, Staphiſagria, Staphylodendrum uel Piſtacium ſylueſtre, Stramonia, Symphytum petræum.

T Terebinthus, Thlaſpi ſpecies duę, Thymelęa, Thymus Creticus, Tinus uel Laurus ſylueſtris, Tithymalli omnes, Tora, Tragacantha, Tragoriganum, Tragus uerus, Tulipani pulcherrimis floribus, ceu liliis, Turbit.

V Verbaſci genera tum alia, tum lychnites: Vmbilicus Veneris primus & ſecundus: Vniſolium. Et alia complura.

DE SCILLA ET EIVS SPECIEBVS CONR. GESNERI *iudicium ad Franciſcum Calceolarium Pharmacopolam Veronenſem.*

SCILLA noſtra uulgaris, ſiue Pancratium ſit, ſiue alia ſpecies Scillæ, rectè & utiliter in Theriacam additur: & uires omnes, quas ueteres Scillæ attribuunt, egregiè præſtat, ut plurimis experimentis conſtat. Quamuis autem folium Lilii eam habere aliqui obiiciunt, non Aloës, quod Dioſcorides requirit, non idcircò tamen à Scillarum genere excludi, & tanquam uenenoſa reiici debet. Matthiolus eam damnat, quaſi mitiorem iuſtè, & parùm efficacem. Anguillara contrario nomine, quaſi nimium uehementem & uenenoſam. Ego tanquam bonam & conuenientem antidotis approbo. Debent enim ad antidotos quæ in eodem genere efficaciora ſunt deligi, potius quàm leniſſima. Eſto uehementior quàm Scilla alba edulisq; (Scillæ nomine adhuc in quibuſdam Græciæ inſulis nota, ubi Scillam noſtram Cepulam caninam uocitant, ut Anguillara docet,) at eo medicatior eſt. Eſto uenenoſa, ſi in cibis, præſertim ſæpius & copioſius, ſumatur: non tamen uenenoſa erit, ſi præparetur quo debet modo, & aliis multis miſceatur: ſed iam uenenorum & morborum multorum alexipharmacum fiet. Alba uerò & edulis ſi ſic præparata antidoto miſceretur, omnem uim medicamenti exueret. Eſto Pancratium, ut uult Anguillara: non ideò tamen uenenoſa erit in antidoto, nec reiicienda: cùm ueteres Græci medici, Pancratium adeò ſimile fecerint Scillæ, ut ab aliis ſimpliciter quoque Scillam, ab aliis Scillam minorem appellatum, & iiſdem omninò uiribus pollere, mitioribus tamen, ſcripſerint, quòd ſi uenenoſius eſſet quàm Scilla, mitius profectò dici non deberet. Et ut ueneno eam non carere concedamus, non tamen ab antidotis excludenda eſt. nam Plinius quoq; uim ueneni Scillæ tribuere uidetur, cùm ſcribit libro 20. cap. 9. oxymelitis ſcillitici tantam uim eſſe, ut animæ extinctæ ſpeciem momento aliquo præbeat. id quod nos etiam à uino ſcillitico factum obſeruauimus in muliere, quæ eo poto in uteri ſtrangulationem, aut perſimilem ei affectum ad breuiſſimum tempus incidit. Arabes etiam de Scilla uenenata, loci natalis præſertim ratione, loquuntur. Authores cùm albam Scillam eligi iubent, præcipuè ad acetum ſcillitium, hoc ipſo oſtendunt, aliquam etiam eſſe ruffam Scillam. quæ quoniam uehementior eſt, præparari debet, ut minore periculo ſumatur, aſſando, torrendo uel elixando. alba uerò cùm innocentior ſit, præparari aliter non indiget, quàm ut in taleolas ſecta ſiccetur in umbra pro aceto uinoq; medicatis ex ea parandis. Ad theriacam

uerò

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 617 sur 645

uerò Scillam albam deligere nemo iubet. Iam quòd ad magnitudinem attinet, Scilla uulgaris noſtra, duplex uidetur, maior & minor: quòd ſi aliter quàm ætate differt: minorem, Pancratium dixerim: maiorem uerò Schinum, quo nomine ueteres (Hippocrates, Ariſtophanes, Theophraſtus) Scillæ ſpeciem nominarunt: etſi Gaza malè Lentiſcum uerterit: ut & Cicero ex Arato: niſi forſan & ipſe Aratus homonymia nominis deceptus, tranſciptum ab aliis Schini nomen, pro Lentiſco arbore acceperit, &c. Hiſpanica certè Scilla, quam cæteris acriorem eſſe aiunt, & maiorem, folio Aloës, ſimpliciter Scillam appellârim: eaq; ſi ad manum foret, præparata ad antidotos uterer. Ego ex homine docto & fide digno cognoui, toxicum etiam apud Hiſpanos ex Scilla parari, ſicuti ex Elleboro: quod magnum ipſius uehementiæ argumentum eſt. At Scilla edulis alba, quam in Creta & Cephallenia adhuc eſitari Anguillara tradit, non ſimpliciter Scilla, ut ipſe putat, ſed Epimenidea Theophraſti uocari debet. Diuidit autē Plinius quoq; Scillam in genus medicatū & cibarium. Quòd ſi, ut dixi, Scilla noſtra uulgaris minor, Pancratium eſt: & à maiori ſpecie differt: uulgaris maior, (quæ tum ruffa, tū albicans (ut audio) adfertur: quæ colorum diſcrimina haud ſcio an in minori quoq; reperiantur,) non temerè Schinus uocabitur. Galenus quidem dubitat an Schinus Hippocrati idem quod Scilla ſit, uel aliqua eius ſpecies: ſed ex Theophraſto à Scilla differre, eiq; cognatam eſſe, liquido apparet. Plutarchus Periclem ſchinocephalum cognominatum tradit, ab oblonga & acuminata capitis figura: additq; Schinum pro Scilla accipi. Hæc de Scillæ generibus habui à me diligentius obſeruata: ex quibus etiam conſtat (ornatiſſime Calceolari) paratam à te nuper theriacam antidotum, è uulgaribus Scillis trochiſcos non temerè recepiſſe. Scilla Theophraſto ter floret anno, & tria arandi tempora ſignificat: & Arato ſimiliter, etſi is de meſſe loquatur. Sed Aratus primò Schinum ter fructum producere ait: deinde etiam Scillam ter florere. Et quoniam is primùm ab Ilicis ſimul & Schini fructibus, prognoſtica quædam tempeſtatum ſigna exponit, de duabus arboribus ſentire uidetur, Ilice & Lentiſco: cùm Schinum ueriſimilius ſit, illum quicunq; hoc ante eum ſcripſit, à quo ipſe nimirum eſt mutuatus, pro Scillæ ſpecie accepiſſe: ſicut & Theophraſtus alibi accipit. Lentiſcus quidem an ter floreat alicubi, non conſtat mihi: non ſit autem mihi ueriſimile. Scillam ter florere minimè dubito: non ubiq; tamen, ſed in Græcia & notis Theophraſto locis. σχῖνος igitur per iota in prima, fœminino genere Græcis Lentiſcum ſignificat, & antiquioribus eorum aliquando ſpeciem Scillę· σχοῖνος uerò per οι diphthongum, maſculino genere luncum. Vale Tiguri Cal. Iunii. Anno M. D. LXI.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 618 sur 645

CONRAD. GESNERVS AD LECTOREM, DE QVIBVSDAM VEL EMENDANDIS, VEL ADDENDIS IN suo De hortis Germaniæ libro.

ad. adde. l. lege, quod tamen plerunq; subauditur.

NVMERVS *prior paginam designat, cum a. adiecto facie priori, cum b. posteriori. Posterior uersum. quod si unicus est numerus, is uersum solum paginæ prius nominatæ indicat.*

CVM Librum nostrum De hortis Germaniæ recens impressum, nondum tamen absolutum, cursim reuoluerem, deprehendi emendanda quædam, partim leuioris momenti, quæ hic nõ attingam, quòd à quolibet mediocriter literato Lectore, facillimè emendari queant, ut sunt accentus, distinctiones, & alia leuiuscula: partim paulò grauiora, quæ prætereunda non duxi, siue ea typographorum culpæ, siue meæ etiam inter condendum festinationi sint adscribenda. Pauca quædam bis posita occurrent, quod ita contigisse puto: dum libri iam pridem missi editio differtur, alia complura obseruaui, quæ seorsim conscripta ad typographum misi, ac suis locis inseri iussi, in quibusdam non satis memor prius etiam fortè annotata fuisse. Nuper etiam in peregrinatione per Rhæticas alpes, quædam addidici, & alia aliunde animaduerti: quorum paucula huic libro adijcere uisum est.

237. a. 29. l. calidioribus 31. l. ætiologicis. 52. l. libri sexti caput. 237. b. 13. l. propriæ. 238. a. 2. post, usus, punctum ad. & l. His etiam conueniunt pergulis, &c. 19. l. excellunt. 238. b. l. Zuuinggerus. 239. a. 1. l. Coldenbergius. 22. Volmarius. 239. b. 27. medici. 37. indicabimus. 240. b. 11. l. PARS I. Quæ considerandæ sint ante satationem. 44. l. efferri. 241. a. 1. l. PARS II. Quænam in ipsa satione considerari debeant. 241. b. 48. l. PARS III. Postquàm, &c. 242. a. 35. Cinis lixiuus, id est, à lixiuio relictus, 46. post. Winterfreütter ad. Quædam utriusq; generis reperiuntur, ut in Hordeo, Lino, Cannabi, &c. habet enim horum unumquodq; species duas: quarum una æstiua, altera hyemalis est. 242. b. 18. in fine uersus ad. In apricо enim horto odoratißimum hunc fruticem inuenire memini: & iuxta murum, partim etiam ex ipso muro lætißimè nascentem. 41. l. ut Fœniculo: & alijs quibusdam licet non umbelliferis, ut Fabæ inuersæ. 48. sed etiam Iulio. In fine eiusdem paginæ ad. Atqui flos seu Caryophyllus Indicus aut Tunetanus uulgò dictus, tum maior, tum minor, cum annua herba sit, folia tamen florum multiplicat: sicut & Calendula. 243. a. 18. l. quæ ouium fimo. Post uersum 34. FINIS, dele. 51. Coldenbergius, & similiter in sequentibus, sicubi citatur, l. 243. b. Læmanum. 21. medicus & chirurgus. 22. hortum ac in eo. 37. Verba hæc, Vtrunq; auul fis aut f. r. p. & facil. comprehendit, abundant. 39. l. non procul Roteulla, speciem Abrotoni inueni, per omnia f. u. n. mari, sed proceriorem, candidiorem. 46. ad finem uersus ad. Species eius iam dictæ omnes auulsis aut fractis ramulis panguntur. 51. l. Bernensium, plurimùm in Rhæticis, sed pleriſq; multò minus. 244. a. 2. l. meo per al. m. non sat bene, uirens potiùs quam crescens, postea interijt. 11. prouenit. 20. post, hortis. ad. Plantam unam ultra biennium durare non puto. 39. post, uidi. ad. Sed hoc fortè Cotulæ genus aliquot fuerit potiùs. 244. b. 3. l. Accepi & tertiam speciem a. f. è C. missam. Lynbaum appellant: cuius truncum quinq; cubitorum satis crassum, supernè amputatum, plantaui. facillimè crescit. 38. l. Quidam Aconitis adnumerant, &c. Erroris causa fuit quòd amicus quidam ex Italia Trollium dictum à nostris florem ad me misit, & à Matthiolo Aconiti speciem censeri scripsit. ego postea inspectis quas Matthiolus ponit iconibus, nullam cum eo conuenientem reperi. Aconitum quidem tertium eius aliquo modo accedit, sed multa habet diuersa: si modò uerè pictum est. ego tale hactenus non inueni. Scribit Matthiolus negasse me inueniri Aconitum tale, & in eo me decipi. Ego uerò etiamnũ nego Aconitum esse quod ipse pingit: & , si probè pictum est, omnino Ranunculi speciem esse, non Aconiti, assero. Post uersum 48. Insere hæc: Aconitum aliud, radicibus duabus, ceu Napis, diuaricatis: foliis minùs diuisis & tenuioribus quam reliqua ferè Aconiti genera. G. E Lusio monte propè Vualleſtadium oppidum ad Riuarium lacum Heluetiorum. 245. a. 2. post, appellant, a. quoniam prope nines inuenlatur, (sicut & Doronicum,) mox ut nix liquata est, apparens ac florens. 37. l. natam iam b. ſ. i. h. h. A. 41. Eadem prouenit. 44. uidetur quibusdam. 245. b. 16. nostro. flore luteolo, &c. 17. l. flore ferrugineo, uulgò Frawenſchůch/ K. Videtur autem eadem superiori: cuius flos quidem luteus est: folia uerò flori adiuncta, ferruginea. 21. l. &c. Müterwurtz. Hæc in altis Heluetiorum Rhætorumq; (ubi Pregalienses Plantaginem syluestrem uocant) montibus crescit. In Sueuia etiam in planitie repertam mihi puto. In hortulo plantata mihi breui interijt. Vide infrà in Caltha alpina. 25. oblonga, transuersa, & calcei ferè forma, &c. 28. Dele hunc uersum totum, et sequentem usq; ad, uocant. Quæ uerò sequuntur, refer ad uersum 40. ubi ita l. nascitur apud nos copiosè. Viuax in hortis, & reliqua. 39. l. Allium sylueſtre, bifolium, ursinum. Ad finem uersus 32. distingue, & ad & modicè uiscoso, ut Cytiſi, cui cognatum uideri potest. 51. genus. 247. 2. l. communicauit K. Anguillara Enneaphylli nomen huic generi adtribuit. 3. Pulsatillam. 8. alibiq;. 18. post, montanis. ad. Aut hæc ipse Narcissus est potiùs: Anemone uerò limonia Theophrasti, alius quidam syluestris bulbus, Tulipa quorundam fortè: uel Hermodactylus aut Dens canis circa Bononiam dictus. 39. Antirrhini. 247. b. 17. ad finem uersus ad. Græci uulgò eiusdem planè generis herbam, cultu solum differentem, quam nuper Clauennæ in horto suo Franciscus Portus Cretensis, Græcorum omniũ hodie facilè doctißimus, ostendit, & semina communicauit. Selinon hodieq; uocitant. 248. a. 3. post, Gesner

nier a. Fabaginem uel Siliquaſtrum, teſte Bellonio, recentiores neſcio qui. 22. poſt, loquitur, geminum notat: & ad. mihi certè Aceris apud nos uulgaris ſpeciem deſcribere uidetur. 28. l. idem nomen Ceratoniæ magis. 30. uerba hæc, Videtur autem C. Th. e. abundant. 31. Arbuſcula ſylueſtris, initium noui uerſus eſſe debet: ſicut etiam uerſu 33. Arborem uitæ. 38. l. Lutetiæ eſt Sabinæ genus. 39. poſt, olent, ad. quidam uitæ arborem uocant. 51. Clematitis. 249. a. 48. pro atris l. altis 23. poſt, docet. ad. Aliqui Italorum uulgò Perlaro uocitant. Ad finem uerſus 46. ad. Huic eadem aut perſimilis uidetur quæ infrà deſcribitur Conyzæ maioris nomine. 250. a. S. pro, infrà l. ſuprà. Ad finem uerſus 18. ad. Vide Cotinus. 2. . deſiderantes. 35. poſt G. ad. Anguillara tamen hanc herbam hodieq; in Græciæ multis locis Αβρώτιν uocari ſcribit. 50. l. in Sicla nigra mentionem eius facit. 250. b. uerſus ſextus & ſeptimus coniungi debent, & ita legi: Blitum mac peregrinum, fòlijs ceu Amaranti maioris, C. G. Corchoro c. d. & c. 20. l. albis etiam ſt. 46. l. Bulmonach. Q Lunaria. Ad finem uerſus 48. ad. Floribus albicantibus, G. 251. a. 52. poſt, alpina l. uocetur. Ad finem ultimi uerſus a. V. ſuprà, Aliſma alpinum. 251. b. 27. l. Carduus benedictus, G. Checus uel Atractylis ſylueſtris. In plurimis apud nos hortis, propter magnum & multiplicem eius in remedijs uſum, ne uulgò quidem incognitum, colitur. 29. poſt, ſatus. ad. Sponte naſci in Lemni campis ſcribit Bellonius, & uulgò Gaideracantha, id eſt, Aſini ſpina uocari. 252. a. 8. ad finem uerſus ad. Anguillara hanc Lappulam cantariam Plinij facit. 12. Cazalepra. 20. ſeipſam. 29. poſt, baccam ad. (acinum potiùs) 36. l. Reehbeere.. 39. In calidis. 252. b. 6 poſt, G. ad. At Curiæ in horto Fabricij noſtri ſatis aprico, ad parietem, ubi Sol reflectitur, plantatum, nuper Iunio menſe pulchrè florere uidi: ubi ſemen etiam anno ſuperiore protulit. 14. ſeratur. 15. poſt, ſqualore, ad. ut tradit. Et inferiùs poſt Ceraſiorum mentionem ſubde hæc uerba: Ceraſus apud nos rariſſimè inſeritur. Ex inſitione quidem, ut Curiæ & alibi, in Italia alibiq;, multò maiora & ſolidiora poma fert. E nucleo natam octauo uel decimo anno fructificare aiunt: ex inſitione citius. Et mox à noui uerſus initio: Ceraſus Trapezuntia, uel Lauro ceraſus, Piſis in horto Ducis. Reperitur & Genuæ, arbor magna & ſemper uirens, Bellonio teſte. 38. poſt, conatus ſum, ad. Huius ſpecies altera, ni fallor, reperitur arboreſcens ferè, fructuq; gemello, in montibus propè Curiam: & in Burgundia, 40. ad finem uerſus ad. quatuor cubitorum: ſicut & in monte proximo ſupra Vueſum oppidum Heluetiorum ad Riuarium lacum, Tintenbeere uulgò uocitant, & c. 51. l. refert floribus albis. & ad finem uerſus 52. ad. Hanc in horto Chriſtophori Piperini noſtri natam audio. mihi quidem diffi-culter in hortis ali poſſe uidetur. 253. a. 34. emicat. 51. b. 29. aliquod. 254. b. ad finem uerſus 8. ad. Cœruleo in Rhæticis alpibus Bauhinus noſter inuenit. 27. l. Vide Carduus benedictus & ſequentia dele, uſque ad Co. 255. a. 35. ad finem uerſus ad. Vide in Bacchari. 14. poſt, ſeratis, adde, albicantibus & lanuginoſis, ni fallor, inodora. Et uerſu 35. ad. Sexto interijt. Sponte alicubi creſcit in ripa lacus noſtri, radice admodum capillata candidis & prolixis fibris. 45. poſt, quam l. itidem aliqui uerum Corchorum nominant. 255. b. ad finem uerſus 21. ad. Anguillaræ Cotinus eſt arbuſcula, quam Itali uulgò Scotano uocant, alibi Roſa. Eandem nos Barbam Iouis Plinij facimus. Vide ſuprá. Ad finem uerſus 35. ad. Tetij, qui uicus eſt præclarus Tellinæ uallis, in horto ad maceriam conſitum uidi, repit autem ſuis radicibus per maceriam quoque: & diu durat. 44. poſt, alpinus, ad. (idem nimirum genere ſylueſtri iam dicto,) 256. a. 9. poſt, eſt ad. diuerſi generis. 256. b. 4. pro idem l. Italicus. 6. poſt, futurus. l. Sed breui perijt. 12. ad finem uerſus ad. Inde ante menſes aliquot mihi miſſus à Calceolario Veronèſi pharmacopola, etiamnum mihi uiret. Eiusdem poſtea ac ſimiles Daucos in Rhæticis montibus circa Burmium alibiq; inueni. 15. ad finem uerſus a. Dodonæus Tomo 2. iconum pag. 156. Apium paluſtre nominat. Sed non placet cum Eleoſelino ueterum idem ſignificante nomine, homonymiam fieri. 38. l. Pſeudodictamnus. 52. pro ad l. apud. 257. a. poſt. floruit ad. Hoc anno uixit quidem, ſed non floruit. 22. poſt, ueſcuntur ad. Et ego nuper ex fòlijs coliculiſq; eius acetarium paraui, quod ut longè ſuauiſſimum mihi fuit, ita etiam ſaluberrimum. 29. ad finem uerſus ad. Eandem herbam nuper inter Curiam oppidum Rhætiæ præcipuum, & Rhenum ſt. ſatis abundè reperi. 48. ad finem uerſus ad. His ſcriptis à Fr. Calceolario Veronenſi pharmacopola accepi, hanc herbam etiam florentem reperiri. 257. b. 14. herba, dele. 17. poſt, albam a. (ut Anguillara) 20. ad finem uerſus ad. Alia eſt Leucacantha, id eſt, Alba ſpina, de qua inferiùs. 23. ad finem uerſus nota geminum punctum, & ad. quam Itali Egano & Giegano nuncupant: Anguillara non Laburnum, quòd lignum eius non ſit album: ſed alteram Ebeni Theophraſti ſpeciem eſſe uult. 33. poſt, noſter ſit, dele quæ ſequuntur uerba, uſque ad, cum Dioſc. 258. a. 11. maritimum. 44. poſt, nominat l. uel Siliquaſtram, arborem Indæ, de qua ſuprà ſcripſimus: fictis ſcilicet nominibus. 52. ad finem uerſus nota geminum punctum, & ad. alij potiùs ad Ornithopodium Dodonæi referunt. 258. b. ad finem uerſus 9. notato gemino: ad. ſed non durauit. 259. a. dele hæc uerba, nos ſt. l. p. u. ex Theoph. & Germanicum nomen quod mox ſequitur: in cuius locum hæc ſubſtitues: Sed cauendũ eſt ne quis plantas quatuor Theophraſti diuerſas, Phlogem uel Phlogion, & Dioſpyron (arborem, quam Gaza Latinè Iouis flammam uertit,) & Lychnidem, & Iouis florem confundat. Vide infrà in Iouis flore. 259. b. 12. Alimi. 13 ad finem uerſus ad. Hæc an Piloſella uulgò dicta ſit, quærendum. 17. quædam. 29. ad finem uerſus ad. Paulùm ſub uertice Braulij montis altiſſimi, qui Burmio Vallis Tellinæ oppido ſummo imminet, Fragariam paruam luteo flore inueni huius fraga Auguſto demum matureſcere, & ſuauiſſima eſſe aiunt. 260. a. 9. poſt, prouenit ad. (ſed non durauit,) 18. dele hæc uerba, Rhaponticum uulgò d. 260. b. 7. poſt, produrat notageminum: & ad. radice inodora. 8. poſt, maiore ad. Hoc in hortulum translatũ iam biennũ mihi durauit, nec dum floruit. Radice odorata. Reperitur & quartũ alpinum, ſed multò rarius, (nam proximè dictum in pleriſq; altis montibus, & quidem frequens eſt,) longioribus fòlijs: flore maiore, luteo: quod Io. Fabricius è Galanda mõte iuxta Curiã ſiccum ad me miſit. Deinde dele hæc uerba, proximo an. p.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 620 sur 645

àm.i.h.t.n.q.u.ſ. 17.poſt,perfecit,nota geminum:& ad. duratq; etiamnum. In fine uerſus 20. ad. Quòd ſi quid Victorialis hæc rotunda à Gladiolo Dioſcoridis differt, ſpecies eius ſaltem proxima fuerit. 27. poſt,colitur. l. Polygalon uel cog. In fine uerſus 32.dele G.& ad.Hoc equidem Polygalon Rhæticum dixerim:& aliquoties in horto plantaui, ſed non durauit: ſiue quòd radices non ſatis integræ fuerint,ſiue quòd prata montana requirit,aut aliam ob cauſam. A Curia in pratis Vualleſtadium uſq; inueniri audio,nec amplius poſtea. [Reperi & luteo flore cognatam ei ſpeciem in montibus.] Hoc pabulum uaccis lac augere uulgò creditur: unde & Polygalon uaccinum cognominari poteſt. Verſus 39.deleatur, & in uerſu 40. etiam hæc uerba hortorum,a.ſ.ſp.e.ut &,delenda:deinde l.Gramen Dioſc.&c.41. Canaria.42. poſt, cæmeteria.l. Theophraſti uerò Cyn.45. poſt, ſubtrahat. l. Italis uulgò Capriola,Sanguinaria alijs,in areis hortorum alibiq; ſua ſponte exilit.53. l.rabinum cognominant uulgò in Bernenſium aut Valleſiorum montibus lactarij. 261.a.1. poſt, neruis,) ad.ſolidis & mucronatis ſolijs.2.poſt,pluribus,l. Hoc anno aut ampliùs in horto mihi durauit:demum ſine caule & flore perijt. uaccis,eius pab. Verſus undecimus cum tribus ſequentibus, abundant. Ad finem uerſus 26. ad Eandem aliqui Ebenum putabant nuper. Erùditiores Fabam Græcam Plinij,inter Loti ſpecies, interpretantur. 261.b. ad finem uerſus 6.ad.Reperitur etiam in alpibus,ut Rhæticis alijſq;, circa ſaxa. 19. Hemerocalles. Ad finem uerſus 47.ad. Anguillara Epipactidem Dioſcoridis hanc facit.262.a.39.Hypecoo.52. Iaceæ. 262.b.33.Seris.Ad finem uerſus 39.ad.Nos nuper etiam in Rhæticis alpibus ſyl ueſtrem inuenimus,hortenſi odoratiorem. 263.a. 18. ſoliq;. 25.αυτὸ & πλὴν. Ad finem uerſus 48.ad.Hæc ſcripſeram cum ſine flore perijſſe animaduerti. Sponte non niſi in altiſſimis montibus creſcit. ego in Branlio Rhætiæ proximè uerticem iugi unius reperi. Perſimile eſt illi Millefolium alpinum, tum forma foliorum, & floribus;tum altitudine ferè pari:ſed odore diſcernitur. 263.b.34.poſt, odorata.ad.liquore quodam reſinoſo imbuta Flore luteo, pappeſcente,&c. 264.a.poſt uerſum 13.inſere,Lauroceraſus.Vide in Ceraſo.36.ad finem uerſus ad.Sponte in Creta creſcit,& hyeme uiret,teſte Bellonio.41. ad finem uerſus ad. Alia eſt Spina alba, de qua in Echinopode leges. 264.b.ad finem uerſus 8.ad.Sic ille.& duos ſequentes uerſus adiunge.42. ad finem uerſus ad. In calidioribus quidē locis,etiam Galliæ,ſemina proferre audio. 265.a.4.ſine. 26.Elegiæ.Ad finem uerſus 41.l.Eius ſpecies duæ ſunt,magnitudine differentes.minor,in altioribus tantùm montibus naſcitur. 44.pro luteis l.purpureis. 265.b.2.Hortenſem.Ad finē uerſus 34.ad. Ad Glaucem potiùs retulerim, ſicut et Doryenium Monſpelienſium. 37.l.Iam fortè quatuor cubitorum.Ad finem uerſus 4.ad.Creſcentienſis Fraxinagolum uocat:Itali Bagolaro circa Venetias:Galli circa Monſpelium Micacoulier, alibi Fregolier. Mihi quidē omnino hæc lotus propriè dicta, nempè Lotophagorum uidetur:quam priore loco deſcribit Theophraſtus in Pharide inſula naſcentem,partim cum nucleo,partim apyrenon,id eſt,ſine nucleo uel oſſe.Ab hac differt,quā in Continente naſci tradit: quæ an ſit eadem eum Polybij Loto, (Zizipho nimirum, id eſt, Iuiuba noſtra) quærendum. Plinius Theophraſti deſcriptionem,& Cor. Nepotis(qui ex Polybio tranſtulit) confudit. Ab his differt Paba Græca,cuius Plinius meminit, Romæ Lotus olim dicta propter fructus ſuauitatem,&c. 266.a.17.dele hæc uerba, Semen e.l.a.c.u. Et mox l. In Italiæ montibus &c. 22.l. naſcitur in pratis, aliquando etiam ſaxis m. 27. poſt,G. ad.Sed mihi ſemen ob hyemem præproperam, non maturuit. 266.b.11.diſſimilis.27.Ad finem uerſus ad.Transplantaui aliquando ſub hyemem plantam quæ proximā æſtate ad quatuor cubitos excreuerat, in uas ſatis magnū: ſed perijt. Alias multò humilior mihi nata eſt 39. digna ſint. 40.poſt,uulgò,ad.pomum. 267.a.26.Acantho.28. ſubſequutus. 40. poſt, uiuit, ad.(decimo iam ferè anno, una eademq; planta,) 267.b. 35. ad finem uerſus notato gemino:ad. una longiore, altera rotundiore folio. 46. Caſtaneæ. & in fine uerſus, ſumpta.50. ad finem uerſus ad.Vide infrà in Paliuro Africana. Syluestris quidem Aroniæ ſpecies uidetur, quam Sorbū torminalem dicimus. 53.poſt,annis,ad. Mihi plantæ quædam ante decennium in area ſic plantatæ adhuc uirent, etſi quotannis ferè flores ac ſemina protulerint. 268.a. ad finem uerſus 6. ad. Rubrum in pratis circa Curiam ut floris odore,ita ſpecie differre uidetur. 15. ad finem uerſus ad. Folia communis læuia ſunt.hirſuta, inuentu rarior.25. Caros uel Daucus alp. 27. l. quæ ſequente etiam æſtate in fine Iunij pulchrè germinabant. 28.l.ſed paulò pòſt perierunt. Eius pab. uerſui 29.ſubnecte hæc uerba:Flores purpurei ſunt. Dauci Cretici loco poni poterit:quo uel efficaciorem eſſe conijcio. 268.b.15.poſt,hortenſi,l. in altis quibuſdam montibus reperi.18.l. In Sabaudia,& iuxta Curiam, circa muros, ſepes & rud. 23. ad finem uerſus ad. Fiſtulariam aut Herbam ſanctam Itali quidam uocant, Galli Carpentariam. 41.l. ſyluaticam montanámue. 269.a.9. l. Aloiſio Anguillaræ hæc planta uidetur Hippomanes. Ad finem uerſus 14. ad. Anguillara quidem Lycopersium eſſe ſuſpicatur. Pomò d'oro uulgò apud Italos dictum, (Galli puto Amoris pomum uocant,) alijs Pomum de Peru. Alij (inquit) ſpeciem Melenzanæ hanc faciunt.20.ad finem uerſus diſtingue, & ad.à nemine, quod ſciam, hactenus memorata. 24. fœminam.31. prorſus eſt. 35 l pulcherrimos anno ſecundo profert, & annis pluribus durat. 41. dele hæc uerba, Florent a.ſ.d p. 269.b.13. in fine uerſus nota geminum,& ad.ſed non apprehenderunt.19.Hyeme 31.in fine uerſus ad. Spinæ ſeu Cardui genus eſt, cuius hoc nomine meminit Athenæus lib.2. cap.35.Hodieq; in Sicilia (inquit Anguillara) & Calabria Anapordo uocatur, ab Italis Scarzo d'aſino. Folia ei lata ſunt, parum diuiſa, hirſuta & alba.In ſummo caule,itidem ſpinoſo, echinos ædit,cum floret,purpureos.Semen ſimile Cnico eſt, ubiq; naſcitur. Poſt uerſum 40.ad.Ophioſcorodum. Vide in Pancratio.46.dele omnia quæ ſequuntur poſt.O.52. Heracleoticum.In fine ultimi uerſus ad. Hoc mihi etiam nūc Iulio menſe floret, floribus candidis, acrius cæteris:anno ſuperiore è ſemine mihi enatum. Floret etiam alterum peregrinum,nigrius, flore leuiter purpuraſcente,ſimilius noſtro uulgari:ſed paulò acrius eo,ut candido hebetius paulò,ni fallor. 270.a.18.Helxinæ. 270.b.2.l.in hortulo primùm uirere cœpit, ſed breui interijt 5.l. Paliurus frutex ſepimentis idoneus.8.l.Paliurus Africana,quæ & uinoſa cogno-

ſa cognominari poteſt, ad ſuperioris differentiam. Apud nos &c. 9. folio 15. poſt, Ruellius l. Eadem puto Paluro Africanæ eſt Connarus Athenæi. Sed illa quam Ruellius deſcribit, Meſpilus Aronia eſt, ut uir quidam eruditus nos monuit. Paluurum uerè Aphricam (inquit) deſcribit Io. Leo in Africæ hiſtoria italicè conſcripta, capite de Zarſa. 37. l. D. uidi: & communicato ab eo ſemine nunc mihi quoq; uiret. Semen fert anno ſecundo. 38. Squilla. 271. a. 31. frequentiſſima 32. hanc. Et mox: Reperitur huius etiam ſ. i. p. o. genus. 35. mereretur. 42. ad finem uerſus ad. Liquiritiam ſylueſtrem aliqui nominant. eam reperi tum in planis, tum in montanis locis, aſperis & lapidoſis. 51. oppidi. 271. b. 7. Durchwachs. 272. a. poſt, paruis, punćto notato. l. Maiores d. q. n. ſ. i. m. S. pratis, (& infra Septimum Rhætiæ montem, initio Pregaliæ uallis, uidi, Lilij etiam odore: & in radice ſapore ſimiliter glutinoſo. Minor, ut quibuſdam uid. &c. 42. ad finem uerſus ad. Sed nuper Io. Bauhinus noſter, peregrinationis per alpes Rhæticas mihi comes, in itinere non procul Aluinouo fonte ſulfureo, ſibi inuentam oſtendit uirentem. 44. uiret. 47. Mercuriali. 51. l. appellant, abundant ea. 272. b. 3. Frequentem. 10. poſt conſtat. l. Anguillara quidem nuper Pimpinellam, Sideritidem ſecundam Dioſcoridis eſſe ſcripſit, & in Chio hodieq; Sideritidem uocari. 24. Wilder. 25. quæ paulo poſt omnes pericrũt. 31. poſt, ſapore ad. (hũc quidem in Pſeudamomo noſtro non deprehendo,) 41. zingiber. 47. l. non produxit, & poſt aliquot menſes periit. 49. craſſior. 273. a. 14. librale. 32. ad finem uerſus diſtingue & ad. ſemina cuidam amico meo dedit, ſi bene recordor. Ipſe quidem in ſententijs ſuis italicè editis ſuper Stirpium nominibus, Pityuſæ tanquam ignotæ ſibi meminit. 39. ad finem uerſus ad. His ſcriptis, Aceris ſolium, ex Anglia Scotiæ uicina, quod illic pleriq; Platani eſſe putant, Platani nomine ab amico accepi. 273. b. poſt uerſum 7. infere hæc uerba: Polygalon Rhæticum. Tranſfer huc quæ ſcripſi in Glaux. 27. poſt, uaſis. ad. Anguillara hoc putat Lycoperſium eſſe. Vide ſuprà in Nuce Methel. 50. l. naſcitur, niſi. 274. b. 17. l. Pulmonaria Vegetij, eadem quæ Conſiligo eſt. 30. l. adhærentem quandam Pulm. 42. notato gemino: ad. & in Rhæticis poſtea copioſiſſimum graciles eius nodoſæq; radiculæ reptant, flores ceu chamæmali ſunt, odorati, Bellidis ſpecie, paulò maiores, foliis albi, capitulis lutei. 275. a. 24. l. folia, et pluribus inciſuris, caulis longior, Sardoum &c. 44. per, Tertius qui, l. Idem. Ad finem uerſus 53. ad. Tertius, quem copioſum in ſummo mõte Braulio Rhætorum inueni, ſub finem Iunij florentem, tria aut quatuor folia habet, ſimplicia, oblonga, anguſta, ſtriata: & florem in humili caule lacteum ſingularem, Ranunculis alijs formâ ſimilem. Herba tota urit, alibi nuſquam adhuc mihi uiſa.

EMENDANDA QVAEDAM IN VAL. CORDI LIBRIS.

NVMERVS prior folium indicat, poſterior uerſum. Si unicus ſit numerus, uerſum duntaxat folij prænominati. a. faciem folij priorem, b. poſteriorem. l. lege.

89. a. 29. Conſtantes, principio uiridi, mox in ruſſo palleſcente, 39. nigra, ab una parte (nempe in annexu) cand. 51. enaſcuntur, omnes a. ſpectantes. 90. a. 36. hi toti decidunt, imis tantùm. 90. b. 38. dele hæc uerba, Simeon Sethi fortè Max. 91. a. 41. ſylueſtri. Et reliquis in Titulo adde hæc uerba. Scorodonia nomen fictum eſt: & ſylueſtris quidem hæc herba eſt, ſed alia eiuſdem generis urbana non inuenitur, ut hanc ceu differentiam adñcere non ſit opus. 91. b. 6. ſpecie fruticoſa. [Itali quidam, &c. 8. dictæ. 92. a. Ellebori nigri alterius icon hîc addenda fuerat ex Trago. 83. pag. 251. Eſt autem hæc uera Conſiligo.

92. b. 40. coliculorumq; indiuiduis adnatis, 44. quartam 93. a. Icon è regione manus lœuæ, inſcribatur, Ellebori ne tenuifolia. 44. Anthora. 93. b. Iconum altera inſcribatur, Bechium altera, Anchuſa minima 34. aut 46. Anchuſis 53. ſed alternatis 94. a. diſtracta: foris, 8. candida: 94. b. 15. carnoſis, capitatæ, omnibus i. n. radicibus 20. toto. 95. a. 19. rubentem 21. tenuiorem, d. c. conſtantem 22. qui. 96. a. 39. geniculis 40. ſimilia ferentes. Caules. 97. b. 6. pro rotundam. l. teretem. 98. a. Iconi poſtiæ inſcribatur, Thalictrum tenuifolium. Aizoi minimi titulo adde, luteo etiam florũ colore, aſtringens. 50. luteis. 52. inutili. 98. b. Iconis inſcriptioni adde: Epipactis Anguillaræ. 99. a. 41. pediculi. 99. b. 9. aliquæ olet, & guſtatus. 100. a. 34. pro quo l. uno. 100. b. 10. dupliciaq;. 101. a. 31. amplexi. Spicas 39. aut floribus tritici 40. ſquamas. 102. b. ſuleantur, profert 39. onuſtum. 103. b. 36. milio 104. a. 14. copioſiſſimaq; 41. binũm 52. Thameocnemum. 104. b. 46. prodeunt 106. a. 37. terna claud. ſemina. Semen papaueri æquale eſt, ſoris &c. 107. a. 10. papauere 22. ſurculos, 107. b. 46. exerunt, colore in purpura cæruleo, 110. a. Icon. capitis 76. Papaueris eſt, non Panici: cuius iconem dedit Tragus 2. 31. p. 661.

37. l. conſertam, prodeunte è foliis. Increſcente ſpica à duobus inferioribus geniculis culmi undiq;. 111. a. Verba hæc in fine paginæ: (Hæc non Cordi Chamæpeuce, mihi ignota: ſed noſtra eſt) tranſferri debent ad iconem proximè ſequentem. In titulo etiam capitis 79. l. Eadem uideri poterat Erica altera

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 622 sur 645

Matthioli, (quam Dodonæus quoq; alteram fa cit: sed ineptior eius pictura est,) nisi flosculi cõ cani & rubescentes obstarent: qui in Chamæ peuce Cordi, albi & foliacei sunt. 112.a. 10. strictè 14. detractis, cum exaruerunt, tunicis, consp. p.m. quanti tate: 114.b.39. Radicem habet p. & fibratam. 115.a.4. quòd flos hic intus hirsutus 13. pondus habet. 20. ducat. 27. oblongæ & grandi Colocynthidi, 35. habent, 43. grandi & rot. 116.a. (cuius paginæ numerus emendan dus est,) 46. l. auctum, matureſcit. Magnitudo. 116. b. 2. cortex. Pulpa 116.b. 41. uerrucis 44. abundanti. est ea dem &c. 118.a.51. Alphitopepones, 52. succo qui 118.b. Colocynthidis icon posita superiùs cap. 97. uidetur po tius referenda ad hoc caput 120. 120. b. in Sexta specie Ranunculi l. Vide in Nona specie infrà. 121. a. 50. DECIMAM. 121. b. uersus undecimus, qui incipit, Weisse Bitzwurtz/ etc. coniungatur uersui tertio. 122. a. 20. Chelidonio simile est, 124. a. Ad titulum cap. 8. adde hæc uerba: [Olus hoc ipsa Eruca est. Cordus uero Erucæ (cui folia eius & siliquas confert) nomine, Sinapi album hic intelligere uidetur, ut hactenus plerique pharmacopolæ. Eruca Ro mana quidem, cuius albicant flores, & quam hic describit, nõ tam album sinapi foliis refert, quam syluestre à Dodonæo dictum.]

169.a.17. prætereuntium. 27. inuentu.] 44. pro o dorem. l. saporem. 169. b. 38. foliorum quæ præter. 47. Filice exigua. Numeri foliorum 171. & 172. emen dentur. 171.a.2.l. Ea ut facilè conjncio, est Lonchi tis altera quorundam, quam &c. Et ad finem lemmatis adde. Viret autem etiam hyeme, de quo Cordus dubitauit, Trago teste: qui etiam radicem eius describit. 41. l. acetabula uocant, figu ram imitantes: 171. b. 40. spacijs aduersis, secta: 172. a. Trichomanis icon hic abundat, ut excusatum est superius Cap. 177. 173. a. 45. l. plenum, gustu ad modum suauem & uinosum. 174. a. 36. foliaceum. 174. b. 24. tamen, dele. 30. staminibus. E singulis (floribus) bi næ 46. De mascula leg. inf. 175. a. 4. Leucoio 7. circun ferentia. Singulis 52. antilycium fit, 55. aliqua. Paucis acu leis Piraſtri modo seputur. Materia est dura. 175. b. 8. l. Saffrgrün/ (i. uiridis color pictoribus in usu. uide Tragum) 23. Flores & fructus fert 176. a. 37. Pyracantha 42. armatur: 177. b. 1. desinunt, ut Cucur bitæ. Longitudine 178. a. 17. durantia 178. b. 18. Rhom bacea, 38. subrotunda sunt. Iuxta 47. pro qui lege cui 179. b. 7. Grawchen/ id est, (Subfusca,) 43. Grützlicht (Græci πρασώδης dicunt) & o. s. experte, facili in ore dissolubilitq;, gustu in dulci 180. a. 36. teneriore & succosiore constant. Sap. 40. uibicibus colore 180. b. 1. Pa ternianis 6. profundiusculè 10. succosa, gustu subacida, 45. In summa Coretitth. ferè æq. e. sim. sunt. Colore inter 181. b. 12. Augustana, 24. odorisq; .812. b. 3. uulgò dictos, una icone exprimere 11. furcisq; 18. exornant, 23. Flores uirentes gemmarum 29. committitur, 17. Cùm etiam 39. similis est forma. 52. muniatur, 183. a. 8. Lemmati capitis 33. adscribe hæc uerba. Citrus apud ueteres dicitur arbor, non Citrius, quod nomen Cordus pro Arangio fingit: & à Citro adiectiuũ fit citreus, non citrinus. Inde in sequentibus quædã emen dabis. 20. myrteoq; 24. citrus 27. similis: gustu 42. sul cienda est. Cortices, ramos uestiunt, 44. Citrus 183. b. 5. Citrus 31. insident. 46. decidunt, sed etiam, 184. a. 2. de nigrandi 10. ἀνώμαλον 16. rigorem 37. spectantes bina 52. concipiunt. 184. b. 30. tria discrimina 31. sparteis 34. 35. dictæ, 185. a. 41. cohærentibus: materia arboris m so lida. Gaudet. 185. b. 4. Eius ad nos duo peruen. 5. ex pressum. Tertium quoq;, Omphacinum, 11. scarifie. odore Arangijs ignaviore 46. nouæ inuent. 186. a. 46. Hic ipse est, aut planè cognatus 52. corticis colore, 186. b. 13. occu pans, 42. sextantales gracilesq;. 189. a. 52. simile, 189. b. Pro Genistæ angulosæ icone ponenda est alia, quam de scribit Tragus 3. 8 p. 961. & uerba hæc lemmati adscri benda: Tragus hanc simpliciter Genistam, uel Genistam maiorem uocat: sicut & Dodonæus: qui etiam uirgas angulosas ei adtribuit. Aliud Genistæ est, omnium humillimum, quod Cha mæspartium Tragus uocat libro 2. cap. 7. co liculis mirè & peculiari quodam modo folia tis, & nodis quibusdam ceu angulis per longi tudinis interualla distincti.

28. niueas 35. Lemmati adde: [Hanc, ni fallor, Spar ti nomine Fuchsius pingit, Genistæ Hispanicæ Dodonæus.] 46. simili & æquali. 190. a. 3. lege Spartus Hispanicus, uel Hispanica, Græci enim fœminino gene. proferunt pro stirpe: pro fune autem neutro, σπάρτον. Dodonæus exigua foliola sum mis ramis appingit, quibus tamen rami adultiores carent. 191.a. Iconi adscribe: Icon hæc est Fabæ Græcæ Pli nij, ut eruditiores hodie iudicant, nam ante an nos uiginti quidam falsò Ebenum, alij Guaia cum uocitabant. 191. b. 12. intus rem. 26. aquæ 193. a. 44. plenam, 45. euanescente fortè legendum. 194. a. 11. Styracis fructus uidetur, fractus. 195. a. 8. Lemmati adde: Meminit eiusdem fructus Anguil lara nomine Croni & grani Anescen apud A uicennam. 18. dehiscentes. 21. eximenda atq; abijcienda, 196. a. quam, abundat: legi tamen potest tanquam. 197. a. 2. sed magnam 3. retinent. Imbecilliores 14. interior 39. mollis: 41. constans: 49. habentia, 197. b. 7. Chebulas 11. Citrinus, Kebulus, 34. rugosas, 49. scrupulum 51. CHEBVLA. 52. CHEBVLÀ 198. a. pondus æquan te, & intus oblongum. 33. Chebulæ 43. substantia & colo re similis: 44. corticem colore 48. commendantem. 198. b. nucibus, abundat, nisi nucum legas. 199. a. 43. Myxa uel Sebasti, quos b. S. a. &, ipsi è Syria translati 53. carne molli, 199. b. 1. lentore, sapore 34. Schœnuantho 39. ten uiori. 200. a. 19. Gangitide 200. b. 46. Smyrnij 201. a. 18. uersicolor: Aceris 201. b. 1. in Lemmate sic l. Cen taurium maius quod hic damus, Inulæ ferè fo lia habet, Heliocricis alpibus non infrequens. Iuglandis autem folia spectantur in altero gene re Italico: cuius folia separatim appinximus. 34. uiscoso 52. corrosum, sapore & odore acerrimum & sua uissimum.

uißimum. 202.a.1. Thapſiæ maioris in It. naſcentis: & p. l. i. O. naſcens, 17. hoc, abundat. 40. conſtante: guſtu 42. afficiente: odore 45. cœpta. Et in fine paginæ adde, Icon ſequitur. 202.b. in Lemmate, Thapſia 203. a. 21. leuem: guſtu. 203. b. 23. teretes utroq; latere: 204. a. 10. inueterata, 21. capiti 205. a. Ad Mahalebi iconem hæc adſcribes: Mahalebi icon, expreſſa ad ramulum ſiccum, quem ab amico eruditiſsimo accepi Lugduno: nuper autem propè Vueſam oppidum, quod diei itinere Tiguro diſtat, Rhætos uerſus, copioſam eandem arbuſculam inueni: Tihtenbeere uocant accolæ. 205. b. 50. ſplendet: guſtu. 206. a. 3. acrius multò, 206. b. exhalante q. t. i. e. eſt, fuluum. c. a. e. craſſeſcit. 22. de eo 48. hepati. 207. a. 19. aceſcentem. 207. b. 6. poſt, Eligito, addendum puto grumis 24. l. Tertia, ex alpina Populo tantùm. Quarta promiſcuè, 26. Aegirinæ 30. Semydea 52. habent. Reperitur 208. a. 3. ſcobe 14. Larignæ 24. craßius, Larigna reſina liquidius, col. fuluum & pellucidum, St. o. appellatum: 35. Maſculum, Orobias, 40. pendularum 41. Stagonias 208. b. 1. tritione 11. lego, aut ex (uel, in) candido 13. Larignæ 38. Maſtichæ 40. Maſtiches, 46. DE RESINA ELEMNIA Braſauolus Gummi Helemi uel Elemi ſcribit. 209. a. 31. Ciſtho 36. trahunt, atq; 51. DE GVMMI, quod Arabicum cognominant. 209. b. 8. DE TRAGACANTHO CAP. CII. adde. ueteres Tragacantham uno nomine fœm. gen. tum fruticem ipſum, tum ex radice eius gummi appellant. Huius capitis numerus omiſſus erat: quare & ſequentium numeros emendabis. 210. a. 6. DE HAMMONIACO Thymiamate uel Ammoniaca (plerique enim non aſpirant) gutta. 8. thymiama. 9. Agaſyllis nom. & i. Libyæ harenis, atq; circa Hammonis 28. Liguſtico 210. b. 20. iudicabit. 38. lucens, 44. Ciſſampeli, 211. a. numerus paginæ emendetur. Iconis lemma, ſic ſcribe: Scammonium, quale Monſpeſſuli demonſtratur. 42. diffluens. 211. b. 49. Meliſium, 211. poſt, excedentem; addo, coquitur: 46. tamen ut 47. diſtent. 211. b. 17. zonis, 33. referendæ: cùm 212. b. 1. l. Elæagnus Cordi, ut accepi: & Belloni. j. Eadē eſt Rhus ſylueſtris Plinij Dodonæo. 213. a. 8. De ſtirpibus 213. b. 5. Turcico 213. b. 37. mucronem. 214. a. 2. poſt, aluum, adde. Huius ſpecies alia maior, ad quatuor cubitos (ni fallor) enaſcens, fructu diſtinctius gemino reperitur in montibus circa Curiam Rhætorum: Orchocarpi nimirum (cuius in Sylua meminit Cordus) peculiare genus, rimoſo, ſiſco ac dependente cortice. Eam nobis primus Curiæ doctißimus Io. Pontiſella oſtendit: qui etiam an rimoſus ille pendulúq; cortex ei conueniat, obſeruare poterit. 3. ſimplicia medicamenta 14. poſt Arbutus, adde, (cuius fructum hæc proximè refert,) 18. urinam 23. magni 31. Ciſthum 32. χαμαικίσσιον 41. poſt, reperies, adde, Iuprà lib. 4. cap. 77. pag. 205. 44. dele hæc uerba, ſi bene m. 46. ſiniſtram. Ibidem, dele, ni fallor. 49. dele, Huius, cum ſequente uerſu integro, & reliqua uſq; ad punctum. 214. b. 5. Dalechampius. 215. a. 1. Chamæmeſpilus. 216. a. 17. poſt, oſtendit. adde. Species quidem priores quatuor, omnino inter ſe cognatæ ſunt: quintam uerò & ſextam, etſi multum ſimilitudinis habeant cum illis, generis diuerſi eſſe apparet, tum forma, tum uiribus, 20. ſolijs eſt. 31. appellatur 38. appellauit, 52. pro rotundo, l. terete. 217. a. 17. ſtudioſa antiquitas t. Gratiarum 33. Lipſiæ. Ibidem, poſt, fuiſſent, diſtingue, et adde, admiſſurum. 48. munera. 217. b. 6. Chalcuntho. 219. b. 7. Lignum Oſtryæ 220. b. 36. liquati uitri 41. Onychis 44. miniaceis. 221. a. 8. incanum 12. pilæ. 221. b. 9. pro minor, legerem maior. 222. a. 45. Tragij. 222. b. 6. Rhũ. 8. Ciſthus 41. Pyracantha. 223. a. 16. Thelycrania 46. fißis. 223. b. 8. Preſilium 26. grani 49. ſplendidißimæ. 224. b. 3. Hercyniæ. 15. Chaucorum. 225. a. 43. duabus. 225. b. 20. ut ſunt 21. his omnibus. 226. b. 2. alembicum, 3. deſtillato 9. Aniſi: Fundum 33. modica. 227. a. 22. ruffus. 227. b. 20. retortæ. 228. a. 8. fiat. 32. luto 230. a. numerus paginæ omiſſus addatur. 231. b. 7. Arceuthidũ. 233. b. 30. Recoctuillanos 36. (ἰσπανόφυλλος) 234. b. 35. minimi 37. recoctam. 235. a. 9. Allium 29. Hyſſopi. 35. Glübirlin arbuſtum primo. 235. b. 35. Phyllitis.

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 624 sur 645

ΓΑΜΗΛΙΟΝ
MICHAELIS BARTH ANNAEBERGENSIS
AD M. MAVRICIVM STEINMETZ SPONSVM AMICVM S. S. DE sponsa eius Virgine honestiss. Catharina filia opt. uiri Ioan. Rallæ pharmacopolæ & ciuis Lipsici.

DESIERAM nuper componere inutile carmen,
Decrêramq; animo steriles relinquere Musas,
Hoc tam corrupto commotus tempore, quo nunc
Omnia sunt omnes, quo nec discrimine iusto
Vllus honoratur uates, neq; præmia cuiquam
Pro quamuis magno redduntur digna labore.
Sed fraudes tantùm & crassa ignorantia regnant,
Ac cytharas pulsant miserandæ sortis asselli:
Aut calamos si quando leues tractare liberet,
Decrêram insanos mores uitamq; pudendam
Iniustorum hominum Satyra uexare decenti,
Aût acri stultas Epigrammate pungere mentes.

Donec sunt promissa tibi connubia primùm
MAVRICI nostros inter memorande sodales,
Hîc mihi summam aurem uellit Grynæus Apollo,
Admonuitq; & amicitiæ officijq; decentis.

Gratulor ergò tibi præstanti corpore sponsam,
Et fama egregia, & præclara mente puellam,
Quæ tibi connubio & stabili sociatur amore,
Quam tibi, si clari generis mouearis amore,
Et patria, & poterunt sat commendare parentes:
Mater honesta, pater priscos superare Crateuas
Qui queat, herbarum radices arte secando,
Et folia, & flores, ac fructus inde legendo,
Miscendo & sæuos contra medicamina morbos.
Quid quòd ea affines iungit tibi fœdere CORDOS?
Cordatos uerè CORDOS, quos pulcer Apollo
Ingenuas omnes docuit feliciter artes:

Ecquis enim EVRICIO medica præstabat in arte?
Dulciſono quisnam superabat carmine eundem?
Parcite Germani, & pariter mihi credite uates,
Hoc melius nemo ex uobis Epigrammata lusit,
Arguto uix hunc æquauit carmine uates.
Bilbilis alta tuus, tuus aut Verona Catullus.

At tu à tam multis non sat laudate VALERI
Tu patris egregij & decus immortale tuorum
Europam implesti iuuenilis laudis honore,
Tu iuuenis senibus stirpes monstrare solebas,
Herbarum tibi erat subiecta potentia soli.
Patria testatur non hoc Germania tantùm,
Sed docta Ausonia, & terrarum illa inclita Roma,
In qua CORDE tibi tumulum struxere Camœnæ,
Et celeres obitus, tundentes pectora pugnis
Assiduè plangunt, crebra & suspiria uersant,
Nec cessant longum luctus extendere in æuum.

Tertius et dignus patre tali et fratre PHILIPPVS
Præter Apollineas herbas, studiumq; paternum
Impiger ingenium miras intendit in artes,
Quarum ope adinuenit uaria organa, carus ob illud
Principibus multum ipse uiris iam cœperat esse,
Inuida sed cœptum, nobis mors semper iniqua,
Interrupit opus, morientem uidimus illum,
Nec dudum exanimum sepeliuit Lipsia corpus.

Prætereo AVGVSTI tacitus præconia CORDI,
Illius doctasq; manus, animumq; sagacem,
Quis nil Parrhasio, nil concessurus Apelli,
AVGVSTI pingit dum principis ora, uidetur.
Hos CATHARINA uiros iungit tibi fœdere iuncta.

Sed non ista tuam mentem mouere, nec est nunc
Illorum usq; adeò dulcis tibi mentio fortè.
Sed magis eximias dotes, frontemq; pudicam
Respexti, & teneram ætatem, moresq; puellæ:
Quæ quòd honestatem à primis exercuit annis,
Quodq; ætate graues coluit, fouitq; parentes,
Quòd uenerata Deum pietatis semina rectè
Imbibit, hoc fecit tua pectora saucia telum.
Nec tua in hoc ratio neq; mentis feruor aberrat,
Nam neq; diuitiæ, aut clarorum splendor auorum,
Nec tàm forma decens quenquam effecere beatum,
Quàm si casta domi, & sceleris si pura sit uxor,
Aeterno deuota Deo obseruansq; mariti.
Cætera quæ uulgus stupet atq; ingentia ducit,
Hæc persæpè malis largè concessa uidemus,
Fluxa, caduca, boni pulcro uix nomine digna,
In quibus haud quicquam sapiens fiducia ponit.
Non libet exemplis uti priscisue nouisue.
Cernimus assiduè ueteri à uirtute parentum
Natos deficere, in lepores transire leones,
Ex aquilis molles fieri imbellesq; columbas.
Obuia sunt etiam & notissima nomina eorum,
Qui è Crassis tri exiguo sunt tempore facti,
Quiq; ob diuitias scelera in peruersa ruentes,
Degenerem egerunt, & agunt hoc tempore uitam,
Nec uerò ullius est plus decantata puellæ
Tyndaridis quàm forma decens, uerum illius ergò
Læsa fides thalami, prostratum nobile regnum,
Tota decennali sudauit Græcia bello,
Raptori exitio fuit hæc raptæq; Lacenæ.
Quid quòd tàm facilè hanc morbus populatur & ætas?
Vt flos in pratis primo spectabilis ortu,
Mox ustus fugiente die languetq; caditq;:
Sic hodie forma quàm ceu florere uidemus.

Illam

Illam craſtina lux torret uel tertia febre,
Depaſcens, pulcrasq; genas, floremq; decorum.
Ergo bono fragili ſtultum ergo eſt fidere formæ,
Stultum auro, aut ſola ſibi nobilitate placere.

Inde licet forma tua ſit CATHARINA decenti,
Sit diues ſatis, atq; bonis maioribus orta,
Non tamen hæc animum tibi permouere, puellæ
Sed cantatus honos, & pulcræ gloria famæ.

Ipſa etiam integræ uitæ & præconia laudis
Admirata tuæ, ſtudium admirata medendi, &
Sublime ingenium rebus cœleſtibus aptum,
Eſſe tua & dici uoluit, meruitq; uolendo.

Quos igitur uirtus, non Iuno pronuba iungit,
Quos Deus omnipotens primæui nobilis autor
Coniugij, ſtabili ſociari iußit amore,
His bona cuncta omnes, his omnia fauſta precemur:

Turturibus ceu perpetua eſt concordia caſtis,
Sic ſine lite torum teneat concordia ueſtrum.

Vtq; ſocer ſi quando tuus tetrapharmaca miſcet,
Reſinam atq; picem fundit, tunditq; decenter,
Excipit hinc adipe & cera, atq; ex quatuor iſtis
Commixtis præſtat medicamen nobile & unum:
Sic animæ ueſtræ binæ, ſic corpora bina
Coniugio commixta ſacro, iungantur in unum,
Vna caro fiant, mens una, una inde reſultet,
Nec ſecum pugnans nec diſpar corde uoluntas.
In qua uiuacis ſuperetis ſæcula cerui,
Felicesq; ſimul plantetis Adonidis hortos,
Oſcula libantes toties dulciſſima uobis,
Coniungunt Paphiæ quoties ſua roſtra columbæ,
Deniq; in amplexus ſic uertite brachia ueſtra,
Vt uarijs hederæ circundant flexibus ulmos,
Nec ſegnes ſterili conſumite tempora uena,
Sed date maturos domui ſolatia fœtus,
Qui pedibus mox calcantes ueſtigia ueſtra,
Et facie referant nobis & mente parentes.

Hæc rata confirmet nutu Deus ipſe benigno
Omnipotens, thalami certiſſimus autor honeſti,
Immenſus qui cuncta gubernat trinus & unus.

FINIS.

ECOLE SUPÉRIEURE DE PHARMACIE DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz, AA.

ARGENTORATI EXCVDEbat Ioſias Rihelius.

Anno M. D. LXI.

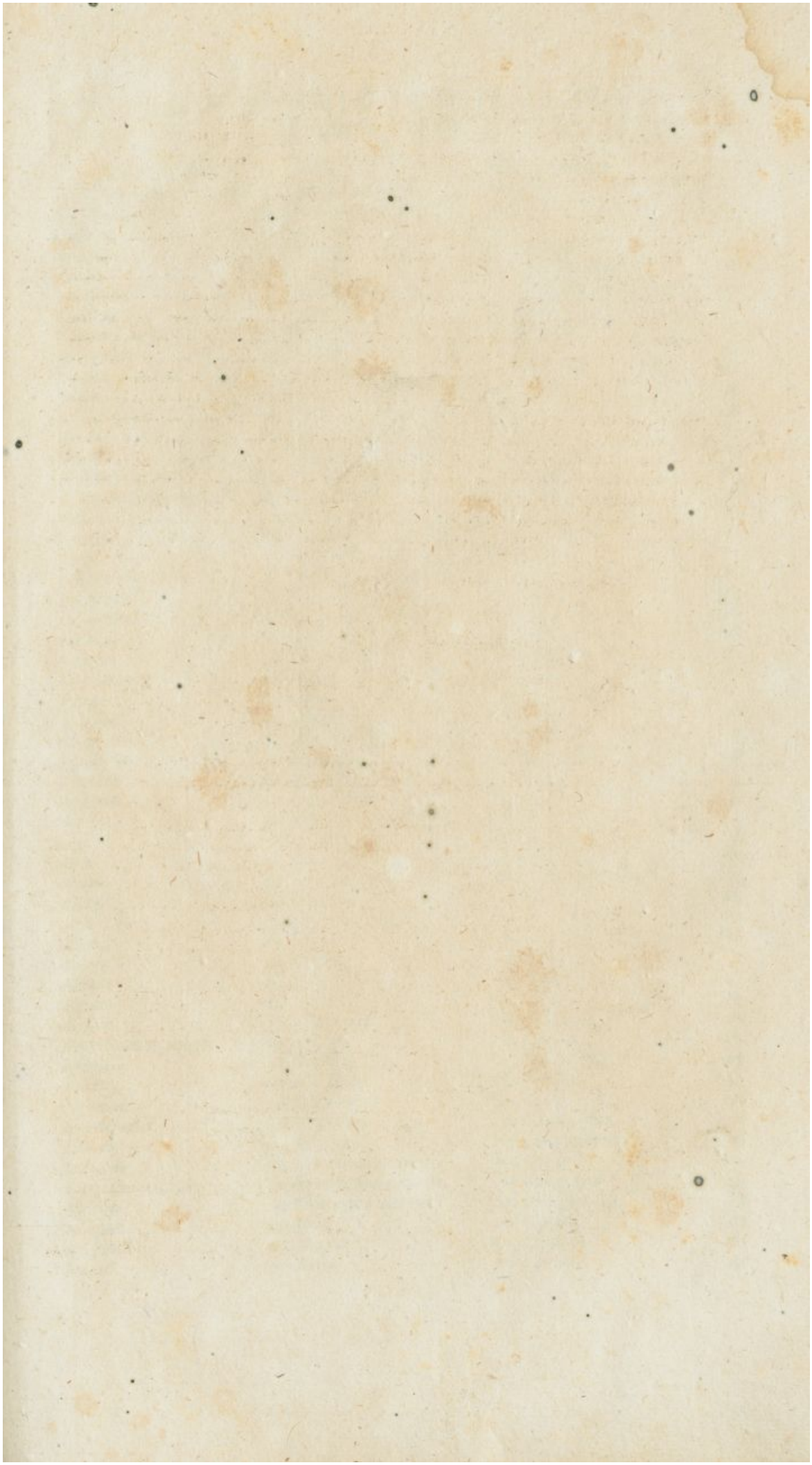

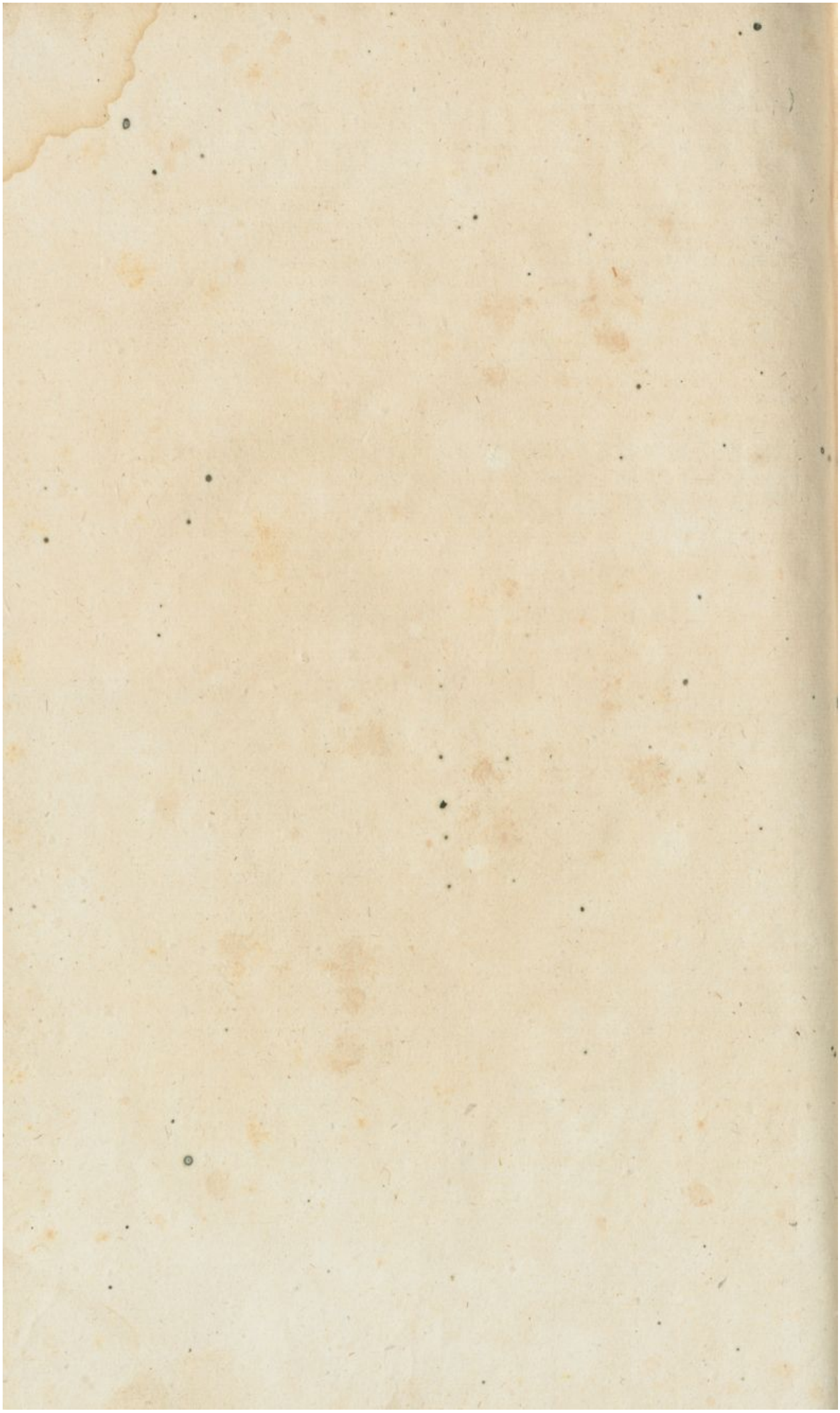

IN VALERII CORDI ANNO-
tationes INDEX.

ABROTONVM 51.
Abrotoninum unguentū 13.
Abſinthium 51.
Abſinthium marinum 52.
Acacalis 18.
Acacia 20.
Acanthium 51
Acanthus 51
Acanthus ſylueſtris 51
Acetabulum 69
Acetabulum alterum 69
Acetum 77.
Acetum mulſum 77.
Achillea 63.
Acinus 53
Aconitum alterum 67.
Aconitum Pardalianches 67.
Acorus 1
Adarces 82.
Adeps 31.
Adipes uarij 31.
Adiantum 72.
Αείσωον minus 68.
Aegilops 72.
Aeris flos 79
Aeris ſquama 79.
Aerugo 79.
Aethiopis 70
Aëtites 83.
Agallochum 7.
Agaricum 49.
Ageratum 66
Alcea 60.
Alga 69
Alica 42.
Aliſma 60
Allium 46.
Aloë 51.
Alſine 68.
Althæa 60
Alumen 81.
Alypum 75.
Alyſſum 57
Amaracinum unguentum 23.
Ambroſia 58
Ammi 54.
Amomum 3.
Ampelopraſum 46
Amurca 20.
Amygdala 25
Amygdalinum oleum 11
Amylum 43
Anagallis 48.
Anagyris 60
Arcaon 70
Anchuſa 51.
Anchuſa altera 13.
Androſæmum 51.
Androſaces 52.
Anemone 18.
Anethum 20.
Anethinum unguentum 51
Aniſum 51
Anthemis 51
Anthyllis 69
Anthirrinum 69
Aparine 77.
Aphace 77.
Apios 63.
Apiaſtrum 53
Apium ſatiuum 67.
Apium paluſtre 67.
Apium montanum 1
Apocynon 82.
Apollinaris 31.
Aqua 31.
Aqua marina 72.
Aqua mulſa 68.
Araba 72.
Arabica ſpina 79
Araneus 79.
Arbutus 79.
Arction 70
Arena littoralis 83.
Argemone 7.
Argenti recrementum 49.
Argenti ſpuma 66
Argentum uiuum 60.
Ariſarum 69
Ariſtolochia 42.
Armenius lapis 60
Artemiſia 46.
Artemiſia tenuifolia 51.
Arum 68.
Aſarum 60
Aſclepias 81.
Aſcyron 75.
Aſini ungulæ 57
Aſpalatus 23.
Aſparagus 58
Aſphodelus 54.
Aſplenium 3.
Aſter Atticus 46
Aſtragalus 20.
Atramentum ſutorium 25
Atramentum metallicum 11
Atramentum librarium 43
Atera 48.
Atriplex 60
Auena 70
Auripigmentum 63

B

Baccharis 53
Balaninum oleum 11
de Balauſtijs priuatim tractatur 23
Ballote 57.
Balſamum 5
Batis 45
Batrachium 48.
Bdellium 14.
Beta 44.
Bitumen 16
Blatta βίβλου 29
Blitum 44
Botrys herba 58.
Braßica 44
canina Braßica 76.
Britannica 61.
Bromus 72.
Buccina 26.
Bugloſſum 71.
Bulbus uomitorius 48.
Bulbus ἰδιώτικος 48.
Bunium 71.
Bupthalmum 60
Bupreſtis 30
Butyrum 31
Butyri fuligo 81

C

Cacalia 71.
Cadmia 78.
Calamus aromaticus 4.
Calx 82.
Canabis ſatiua 60.
Canabis ſylueſtris 60.
Cancamum 9
Canchrys 56
Cancri 27
Cantharides 30
Capparis 48.
Caprarum ungulæ 29
Caprificus 25.
Capnos 20.
Cardamomum 1.
Caries lignorum 18
Carum 54.
Caſeus omnis 30.
Caſia ſeu Caßia 3
Caſtanea 22
Catanance 72
Caucalis 45

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 630 sur 645

Cedrites 78
Cedrus 17
Centaurium maius 50
Centaurium minus 50
Centunculus 58.
Cepa 46
Cephæa, herba 60.
Cera 41.
Cerasa 23
Ceruicornu 30
Ceruſſa 80
Chalcitis 80.
Chamædaphne 73.
Chamælæa 75
Chamæleon albus 50.
Chamæleon niger 50.
Chamæpitys 61
Chamæpeuce 71.
Chamæſyce 75
Chelidonium maius 49
Chelidonium minus 49
Chondrilla 45
Chryſanthemum 66
Chryſocolla 80
Chryſogonum 65.
Chryſocome 65.
Cicadæ 29.
Cicer 43
Cicuta 68
Cirſium 71
Cimices, κόριι 28.
Cinamomum 3.
Cinamominum unguent. 13.
Cinnabaris 80.
Cionia 27
Circæa 58.
Ciſtus 20
Clematis 61. 76
Clematis altera 61.
Clinopodium 57.
Clymenium 62
Cnicinum oleum 11.
Cnicus 76
Cnidium oleum 11.
animalium quorundam Coagulũ 31
Coccus infectorius 65
Cœruleus 80
Colchicum 68.
Colocynthis 75.
Colus ruſtica 57.
Colymbades oliuæ 21
Conchula Indica 27
Conyza 58.
Corallium 82.
Coriandrum 54.
Coris 61
Corium ueterum calceamentorũ 29.
Cornus 17
Coronopus 50
Cos naxia 50
Coſtus 58.
Cratæogonum 46
Crematum æs 60.
Crematum plumbum 41.
Crimnus 23
Crocinum unguent. 30
Crocodilium 80
Crocomagma 80.
Crocus 73.
Cucumer ſatiuus 75
Cucumer agreſtis 50.
Cucurbita 50.
Curmi 61
Cupreſſus 71.
Cyclaminus 75
Cyclaminus altera 49
Cyminum ſatiuum 49
Cyminum ſylueſtre 45
Cynogloſſa 66
Cynoſbatus ſeu Cynorrhodus 80
Cyperus 65.
Cyperus Indicus 65.
Cyphi 29.
Cytini & Balauſtij 43
Cytiſus 68
D
Daphnoides 13.
Daucus 80.
Delphinium 27
Delphinium alterum 58.
Dictamnus 20
Dictamnus Cretenſis 76
Diphryges 61.
Dorycnium 57.
Draco marinus 62
Dracunculus maior 11.
Dracunculus minor 76
Dryopteris 11.
Dulcis radix 31
E
Ebenus 75.
Ebulus 57.
Ebur 21
Echium 27
Terreſtris Erinaceus 58.
Erucæ 82.
Elaphoboſcum 54.
Elaterium 61
Elatine 29.
Empetrum
Ephemerum 24.
Epimedion. 61.
Epipactis 70.
Epirotica mala 23.
Epithymum 75.
Equiſetum 65
Equiſetum alterum 65
Equorum lichenes 29
Erica 18.
Marinus Erinaceus 26.
Erinus 63.
Eruca, ἴυρσωμα 45.
Eruum 43.
Eryngium 51.
Eupatorium 64
Euphorbium 56.
F
Faba, legumen 43
Faba Aegyptia 43
Fæx 81.
Fel omne 31.
Ferri recrementum 79.
Ferrugo 79.
Ferula 56.
Fibrorum teſticuli 28
Ficus Cypria 25.
Ficus 25.
Filix 76
Fimus animalium 31.
Fœniculum 55.
Fœnograecinum unguentum 13
Fœnograecum 43
Fraxinus 17.
Fuligo Reſinæ 16
Fuligo 84.
Fumaria 70.
Fungi 68.
G
Gagates 83
Galbanum 57
Galerita auicula 29.
Galion 69.
Galla 22
Gallinacei 29.
Galliopſis 69
Garus 28.
Geniſta 74
Gentiana 49.
Geodes 84
Geranium 58.
Gingidium 45.
Gladiolus 72.
Glandes 21.
Glans unguentaria 74
Glaucium 57

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 631 sur 645

Glaux
Gleucinum unguent.
Glutinum
Gobius
Gramen
Großi
Gummi
Gutta Ammoniaca.
Gypſum

H

Halica
Halimus
Harundo & papyrus
Hedera
Hedera terreſtris
Hedychroon ung.
Hedyſarum
Helenium
Helenium Aegyptium
Heliochryſum
Heliotropium maius
Heliotropium minus
Hemionitis
Hieracium minus
Hemerocallis
Helxine
Hiatulæ
Hieracium maius
Hippace
Hippocampus
Hippoglotton
Hippomarathrum
Hippophæſtum
Hippophaës, herba
Hippopotami teſticuli
Hippuris
Hirci barba
Hirundo
Holoſteum
Hordeum
Hyacinthus
Hydromalum
Hydropiper
Hypecoum
Hypericum
Hypociſtis
Hyoſcyaminum oleum
Hyſſopus

I

Iaſminum unguent.
Iaſpis
Ichthyocolla
Idæa radix 71.
Indicum 13
Intybus 57
Irinum unguentum 28.
Iocinora 63.
Irio 25.
Iris 20.
Iſatis ſatiua 57
Iſatis agreſtis 82.
Iſopyron, herba
Iuglandes
Iuncus
Iuniperus

L

Labrum Veneris 42.
Labruſca 18.
Labruſcæ flos 49
Lacerta 71.
Lacerta Chalcidica, ſeu ſeps 13.
Lac omne 59
Lac recens 9.
Lac muliebre 10
Lactuca 65.
Ladon 76
Lanaria herba 76.
Lanæ 59.
Lapathum 55
Lapis Thracius 58.
Lapis hæmatites 68.
Lapis Aßius 27
Lapis Arabicus 55
Lapis Galactites 31
Lapis Melitites 26.
Lapis Morochthus 71.
Lapis Alabaſtrites 55.
Lapis Thylites 74
Lapis Iudaicus 74
Lapis Amiantus 28
Lapſana 65
Laſerpitium 46
Lathyris 29.
Latinum unguentum 62
Laurus, δάφνη 42
Laurus Alexandrina 66
Laurinum oleum 78
Lemnia terra 47
Lens 66.
Lens paluſtris 60.
Lentiſcus 20
Lentiſcinum oleum 11.
Lentiſcina Reſina 51.
Linum Lentiſcinum & Terebinthinum
Leontopetalum
Leontopodium 13.
Lepidium 83.
Leporinus pes, herba. 57
Lepus marinus 64.
Lepus terreſtris 80
Leucacantha 27.
Leucas 45
Libanotis 13
Libanotis coronaria 29
Lichen, herba 46.
Liguſticum 1
Liguſtrum ſeu Cyprus 49
Liguſtrinum unguentum 49
Lilium 71
Lilinum unguent. 25
Limonium 65
Linum 17
Lithocolla
Lithoſpermum 50
Lixiuia è crematis ficiramis 77
Locuſtæ 77
Lolium 30.
Lonchitis 30.
Lora 30.
Lotus arbor 30.
Lotus ſatiua 30.
Lotus ſylueſtris 45.
Lotus Aegyptia 20
Lupinus 48
Lupinus ſylueſtris 31
Lychnis coronaria & agreſtis 44
Lycium 83
Lycopſis 83
Lyſimachia 83
Lythum 83
83
83
83

M

Macer 83
Mæna 83
Mæon 83.
Magnes lapis 44
Mala punica 56.
Mala Perſica 75
Mala Agreſtia 12.
Mala Armeniaca 17.
Medicum malum 73
Melimela 12
Malobathrum 80.
Malobathrinum unguent. 43
Malua 68.
Mandragora 15.
Maris cerui genitale 12.
Marrubium 15.
Marum
Medica 78
Medion 57.
Medullæ animalium 71.
Megalium unguent. 48.
Mel 62.
Meliaterra

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 632 sur 645

Melilotus 53
Melinum unguentum 3
Melomeli 78
Memphites 83.
Mendesium unguentum 13.
Mentastrum 52.
Mentha satiua 52.
Mercurialis 76.
Mespilus 24.
de Metallicis medicamentis 78.
Metopium unguentum 13.
Milium 42.
Millefolium 70.
Minium 80.
Misy 81
Mitula 27
Morus 25.
Mullus piscis 28
Multipedes 29
Mulsum 77.
Muscus marinus 69.
Mures 30.
Muria 82
Muris auricula 49
Mus araneus 30.
Muscus 7
Mustela domestica 28
Myagros 71
Myrrha 14
Myrrha bœotica 14
Myrrhis 71
Myrtus 23
Myrtidanum 23
Myrtinum oleum 12

N

Naptha 16.
Napus 44
Narcissus 74
Narcißinum unguentum 13
Nardus 2
Nardus Celtica 2
Nardus montana 2.
Nardinum unguentum 13.
Nascapthum 8.
Nasturtium 46.
Nepeta 52.
Nerium 68
Nigella 56.
Nigellinum oleum 11.
Nitri spuma 82
Nitrum 82
pontica Nux 25.
Nymphæa 59

O

Ochra 80
Ocimastrum 63
Ociminum unguentum 13
Ocimum 45.
Oenagra 71
Oenanthe 58.
Oenanthinum unguentum 13
Oesypus 31
Olea satiua & sylueſtris 21
Aethiopicæ Oleæ lacryma 21
Oleastri oleum 11
Oleomel 10
Oleum acerbum 10.
Oleum album 10.
Oleum commune 10
Oleum mastichinum 12.
Oleum picinum 16
Oleum Sicyonium 10.
Oleum sylueſtris oleæ 10
Olusatrum 55.
Olyra 42
Omotarichus 28.
Omphacites 77
Omphacium 77
Omphacomelites 78
Onobrychis 60.
Ononis 51
Onosma 59
Ophites 83.
Origanum omne 52
Orminum satiuum 59
Ornithogalum 46
Orobanche 46
Orobus 43.
Oryza 42.
Ossifragus auis 29.
Ostracites 84
Osyris 72.
Othonna 49
Oua 29.
candidum Oui 29.
Oxyacantha 19
Oxalme 77

P

Pæonia 63
Paliurus 13
Palma 45.
Palmæ ἰλάτη 71
Palmæ Thebaicæ 58.
Panaces Herculeum 13
Panaces Asclepium 74
Panaces Chironium 31
Panicum 64.
Papauer erraticum 21
Papauer cornutum 21
Papauer satiuum 11
Papauer spumeum 10
Pancratium 10.
Paronychia 10.
Parthenium 10
Pastinaca erratica 10
Pastinaca marina 12.
Pedicularis,herba 16
πιτυόφυλλον 21
Pepo 55.
Peplus,herba 42
Persea arbor 28.
Petasites 77
Petroselinum 77
Peucedanum 78
Phalangium 60.
Phalaris 51
Phaselus 59
Phegus & Ilex 83.
Phœnix 52
Phyllum,herba 59
Phrygius lapis 29.
Phu.3. siue Nardus Cretica 84
Phycus marinus 72.
Phyllitis 49
Picea πίτυς 29.
Picearum eruca 84
Picis fuligo 72.
Pinus, πίτυς 49
Piper 29.
recentium Piscium iusculum 84
Pira 29
Piraster 84
Pissasphaltus 84
Pistacia 84
Pityides, πιτυίδες 84
Pityusa 84
Pix liquida 84
ficca Pix 72.
Plantago 49
Platanus 29.
Plumbago 29.
Plumbarius lapis 19
Plumbi recrementum 77
Plumbum elotum 77
Polemonia 77
Polium 77
Polycnemum 78
Polygala 60
Polygonatum 19
Polypodium 22.
Pompholyx 22.
Poterium 22.
Populus alba 53.
Populus nigra 54
Porrum 54
Portulaca 42.
Potamogeton 66
Propolis 66
Prunus 66.

Pseudo-

Pseudobunium
Pseudodictamnus
Psorium
Psyllium
Ptarmica
Pulegium
Pulicaris
Pulmo urſinus
Pulmo ſuillus
Pulmo agninus
Pulmo marinus
Pumex
Purpuræ
Pycnocomum
Pyrethrum
Pyrites lapis
Pytheuma

Q

Quercus
Quinquefolium

R

Radicula
Ranæ
Rapa ſatiua
Raphaninum oleum
Raphanus
Reſinæ aliæ
Rhamnus
Rhaponticum
Rhodia radix
Rhus, ῥοῦς
Ricininum oleum
Ricinus
Roſæ
Roſaceum unguentum
Roſei paſtilli, ῥοδίνων
Rubia
Rubrica fabrilis
Rubrica Sinopica
Rubus
Rubus Idæus
Rumex
Ruſcus
Ruta
Ruta ſylueſtris

S

Sabina, βραθὺς
Saccharum
Sagapenum
Salis flos
Sal
Salis ſpuma ſeu lanugo
71. Salamandra
52. Salix
81 Saluia
67 Sambucus
48 Sampſuchinum unguentum
52 Sampſuchus
67 Sandaracha
29 Sanguinalis fœmina
29 Sanguinalis maſcula
29 Sanguis animalium
29 Sapphirus
81. Sarcocolla
26. Sarmentorum uitium cinis
75. Sarxiphagum
56 Satyrium, herba
83 Satyrium alterum
71. Saxifraga
Scandix
Schœnus, σχοῖνος
Scilla, σκίλλα
21. Sciurus
64. Schiſtum lac
Schiſtus
Scolopendra marina
Scolymus
48 Scordium
28 Scorodopraſum
43. Scorpioides
11. Scorpio Marinus
44 Scorpio Terreſtris
15 Scammonia
18. Selenites
49. Senecio
64. Senecta anguium
22 Sepia
11 Serpillum
74 Serum lactis
20 Seſamoides maius
12. Seſamoides minus
20 Seſamum
60 Seſele
80. Sedum maius
80. Sidium
63. Sideritis
63. Siliquæ
44 Silurus
73 Silybus
53 Sinapi hortenſe
53. Sinapinum oleum
Siſer
Siſon
Siſymbrium
17 Sium
36 Suis talus
56. Smaris
82 Smilax
81. Smilax hortenſis
82 Smilax lenis
30 Smyrnium
21 Smyris lapis
52. Solanum ἀδδιφαγον
75 Solanum furioſum
13. Solanum ſomnificum
53 Sonchus
81. Sorba
61. Sordes ſtatuarum & Gymnaſiorũ
61. Sory
31. Sordes palæſtrarum
83. Sparganium
57 Spina alba
82. Spodium
62. Spondylium
59 Spongiæ
59 Stacte
62. Stachys
45. Stibium
4 Stichas
48. Stœbe
30. Stratiotes aquaticus
30. Stratiotes milleſolius
83 Strigmenta balneorum
27. Strobili
51 Styrax
58 Succinum
46. Sulphur
76. Sycomorus
27. Symphytum petræum
27. Symphytum alterum

T

27. Tamarix
27. Taxus, arbor
53 Telephium
30. Tellinæ
73. Terebinthus
73. Terra
42. Terra ampelitis
54 Terra ex fornacibus
68. Teſtæ marinæ
23 Teſticulus
63. Teſticulus alter
23. Teucrium
28 Tilia
74 Tithymali
46. Thalaſſomeli
12 Thalictron
44 Thapſia
54 Thelypteris
45 Thlaſpi
44. Thunnus
30 Thus
28. Thuris cortex
73 Thuris fuligo
46 Thuris manna
73 Thymelæa

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 634 sur 645

Thymbra 53
Thymoxalme 77.
Thymus 52.
Tomentum 58.
Tordylum 54
Torpedo 27.
Tragacantha 51.
Tragium 65
Tragium aliud 65
Tragus 42.
Tragus, herba 65
Tribulus 62
Trichomanes 72.
Trifolium 58
Tripolium 72.
Triticum 43.
Trixago 57.
Tubera 46
Tußilago 58
Typha 58.

V

Veratrum album 71.
Veratrum nigrum 73.
Verbascus 70
Verbena supina 66
Verbenaca rectâ 66
Vermes terræ 30.
Vesicaria 67
Vetonica 61
Vina concinnata marina aqua 77.
Vina pluribus diuersisq; odoramentis condita 52.
Vina pluribus herbis condita 58.
Vina uarijs plantis condita 54
Vini facultas 27.
Vinum 51.
Vinum album 65
Vinum absinthite 65
Vinum aromatite 42.
Vinum è baccis Iuniperi 65
Vinum cedrinum 62
Vinum ex cotoneis malis confectum 72.
Vinum ficatum 72.
Vinum hyssopite 43.
Vinum ex Labruscæ floribus confectum 57.
Vinum loco differens 46
Vinum melitites 58
Vinum ex Myrti baccis confectum 58.
Vinum myrteum 78
Vinum palmeum 78
Vinum picatum 73.
Vinum pineis nucleis conditum 70
Vinum ex punicis 56
Vinum resinatum 66
Vinum rosaceum 66
Vinum sapore differens & mixtione 30.
Vinum scilliticum 67
Vinum è sycomoris 77.
Vinum è sylvestri uua 78
Violæ 78
Viola nigra 78.
Viperæ carnes 78
Viscum 78
Vitex 77
Vitis alba 77
Vitis nigra 78.
Vitis sylvestris 78
Vinifera uitis 78
Vlmus 78.
Vnguenta, μύρα 77.
Vngulæ caprinæ 78
Vrinæ 78
Vrtica 78
Vua 78
Vua passa alba 77
Vulpinus pulmo 77.

X

Xanthion 77
Xyris 77

Z

Zea 77
Zingiber 77
Zopissa, ζώπισσα 77.

INDEX IN IIII. LIBROS DE STIRpibus Val. Cor.

A

ABROTOnum candidum, seu fœmina 107
Abrotonum nigrum mascul. 107
Absinthium 145
Absinthium dulce 145.
Absinthium Seriphium 205.
Acacia indica 197
Acer maior 175.
Acer tenui folia 174.
Achillea 136
Aconitum monococcum 151.
Acorus 203
Adiantum candidum 171.
Adiantum nigrum 172
Aizoum minimum 98
Aizoum serratum 92
Agalochum 191.
Agrimonia 168
Alchimilla 147.
Allium campestre 143
Allium satiuum multifidum 144
Allium satiuum amphicarpon 144.
Allium simplex utrunq; 144
Aloë 210.
Althæa 101.
Alsine 159
Amarantus purpureus 168
Amblatum 89
Ammi 117
Amomum 195
Amygdalæ minores 198.
Anacardium 194.
Anagyris 190.
Anchusa minima 93.
Anemone tenuifolia 151
Anemone tenuifolia altera 151
Anisum 126.
Anonymus 176
Apium satiuum 168
Apium agreste 168.
Arangius 183
Argemone 135
Artemisia maior 144
Arum 144
Asarum 210.
Asclepias 101.
Asparagus 159
Asplenum 168
Aster atticus 89
Astragalus, herba 117
Astrantia 195
Auellana Indica 198.

B

Balanus Myrepsica 190.
Balsamella 93.
Bdellium 151
Bechium 151
Benzoum 126.
Benzoinum oleum 176
Bistorta 168
Botrys 168.
Brasma 183
Brassica agrestis 135

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 635 sur 645

Braſsica marina 205.
Braſsica ſylueſtris, uirgata 96.
Breſma 196.
Bryonia alba ſeu ruffa 116.
Bryonia nigra 116.
Buglosſa longifolia 134.
Buglosſa urbana 109.
Buglosſa altera urbana 109.

C

Calcatrippa candida 159.
Caprificus 184.
Cardamomum maius 195.
Cardamomum mediocre 195.
Cardamomum minus 195.
Carduus ſphærocephalus 87
Carpeſium 195
Carpobalſamum 197
Carum 100.
Caryophyllus minor aut immaturus 196
Caryophyllus maior aut maturus 196
Caryophyllorum feſtucæ 196
Caſia Aromatica 191
Caſiæ folium 199.
Canchamum 206.
Centauris 86
Centaurium maius 201
Cepa ouata 108
Ceruiſpina 175
Chamæceraſus montana 213.
Chamæcyparisſus uulgaris 249.
Chamæclema 161
Chamædrys 125.
Chamæmeſpilus 214.
Chamænerium 215
Chamæpeuce 111
Chamæpitys prima 109
Chelidonium minus 122
Chelidonium paluſtre 122
Chelidonia phragmitis 122
Chinæradix 212
Chondrilla tenera 142.
Cicer arietinum 99.
Cicer nigrum 99.
Cichorium 141.
Cichorium ſatiuum 142
Cicuta maior 162
Cicuta minor 162
Cinamomum characium 192
Cinnabari 207
Citrius arbor 183
Citrius altera 185.
Citrus arbor 182.
Cnicus ſatiuus 167.
Cnicus ſupinus 166

Colchicum nigrum 96.
Colchicum ſubrubens 196.
Colchicum album 116.
Colocynthis fungoſa & leuis 116.
Colocynthis grandis, candida 134.
Colocynthis grandis, oblonga 109.
Colocynthis grandis, rotunda 109.
Colocynthis oblonga, glabra 115
Colocynthis turbinata 115.
Colophonia 209
Colymbades 185
Conyza Helenitis 160.
Conyza ſylueſtris, glabra 160
Conyza ſylueſtris, hirſuta 160
Conyzoides 216
Coralloides 151.
Coriandrum 126
Cornus fœmina 188
Coronopus ſatiua 137.

D

Corruda 112
Coſtus albus 201.
Coſtus Arabicus 202
Coſtus flauus 202
Coſtus Syriacus 202
Cotonea mala 181.
Cotonea malus ſylueſtris 188.
Cotoneus 181.
Cretham marinum 200.
Crocus 163.
Cubebæ 196.
Cuci 193
Cuculi 197
Curcuma longa 203.
Curcuma rotunda 203.
Cucumis anguinus 141
Cucumis puniceus 118.
Cucurbita cameraria 116
Cucurbita plebeia 116.
Cuminum ſatiuum 205
Cyclaminus 131.
Cytiſus albus, ſylueſtris 187.
Cytiſus niger, maior 188

Damaſonium calliphyllon 163.
Damaſonium tenuifolium 163.
Daucoides maius 118.
Daucoides minus 118.
Daucus anguloſus 114.
Daucus coniophyllus 115.
Daucus cyanopus 115.
Daucus Selinoides 209
Daucus tenuifolius 185.
Dipſacus ſatiuus 160.
Dipſacus ſylueſtris 160.
Dolichus 216
Doronicum 151.
Dorycnium 162.
Dracunculus henicophyllus 163
Dracunculus paluſtris 163.
Dracunculus polyphyllus 118.
Dracunculus primus 118.
Droſium 114.
Droſomeli 115

E

Elleborus albus 185
Endiuia 160.
Epimedium 160
Eruca maior 160
Eupatorium 216
Eupatorium alterum 151.
Euphorbium 126

F

Faba nigra maior 201.
Faba uulgaris 201.
Faufel 202
Ficus 202
Filipendula 181.
Filix latifolia 188.
Filix maſcula 181.
Fœnogræcum 200.
Folia caryophylli 163.
Fragula 196.
Fraxinella 193

G

Galanga maior 203.
Galanga minor 203.
Galbanum 141
Garoſmum 118.
Gentiana 116
Geniſta anguloſa 205
Geniſta iuncea 131.
Geranium ſupinum maius 187.
Gingidium 188
Gladiolus paluſtris 189.
Glycyrrhiza 127
Grattola 151.
Guatacum 151.
Gummi 159.

H

Halicacabus 163.
Hammoniacum 155
Helenium maius 155
Helianthemum 155
Helleborine maior 144
Helleborine tenuifolia 106
105.
127
203.

Helleborus alter niger 92
Helleborus niger noſtrates 102.
Hemerocalles rubens 139.
Hepatica alba 153
Heraclea 110
Hiberis maior 124.
Hippia minor 159
Hirci barba 155.
Hirundinaria 128.
Hordeum glabrum 110.
Hyacinthus ſylueſtris 149.
Hyoſcyamus peruianus 80
Hyſſopus ſatiua 107.

I

Imperatoria 124
Inula 142.
Inula comagena 202
Intybum nauſeoſum 114.
Iris lutea 134
Iris noſtras ſatiua 132.
Iris ſylueſtris 133.
Iris tenuifolia 133.
Iſophyllum 108
Iuiubæ 198.
Iuiubæ minores 199
Ixopus 104

L

Lactuca agreſtis 157.
Ladanon 209
Larigna Reſina 209.
Larix 185.
Laſerpicium 209.
Lauendula maior 104.
Lauendula minor 105
Lepidium maius 124.
Liguſticum ſatiuum 138.
Liliago 150.
Limneſium 86
Limnopeuce 150
Limon arbor 183
Limonis arboris fructus 183
Lingula uulneraria 153.
Lithoſpermum 93.
Lotus ſatiua 126
Lupinus ſatiuus 137
Lycoctonum ſatiuum pentacarpum 145
Lycoctonum ſatiuum tricarpum 145
Lycoſtaphylon fœmina 174.
Lycoſtaphylus maſcula 190

M

Macholebum 204.
Macis ſeu Macer 193.
Mala 179.
Malua paluſtris 101.
Malua ſatiua laciniosa 113.
Malua ſylueſtris recta 114
Malua ſylueſtris, ſupina 148.
Mandragoras albus ſeu maſculus 204
Mandragoras niger ſeu fœmina 204.
Maſtiche 208.
Matricaria 161
Melligetta 195.
Melon 117.
Melon moſchatellinus 118
Melongena 90.
Mentha corymbifera minor 143.
Mentha corymbifera maior 153
Mentaſtrum 156.
Mercurialis fœmina ſylueſtris 111.
Mercurialis maſcula ſyl. 111.
Milium Indicum 142
Millefolium terreſtre maius 139
Millefolium terreſtre minus 139
Millegrana 98
Morſus gallinæ 159
Moſchatella 172.
Myrobalanus 197.
Myrobalanus dicta Belliricus 198
Myrobalanus dicta Chebulus 197.
Myrobalanus citrina 197.
Myrobalanus Emblicus dicta 198
Myrrha 206
Myxæ 199

N

Nardus Celtica 104.
Nardus Saliunca 105
Naſcaphthum 124.
Nigella 138.
Nigella cornuta, ſeu ſylueſtris 150.
Nigella Damaſcena 86
Nux Indica 150
Nux Indica minor 183
Nux moſchata 183
Nux moſchata maſcula 183
Nux Styracina 153.
Nux uomica 93.
Nymphæa alba 126
Nymphæa citrina 137

O

Ocimum Charyophyllatum 174.
Ocimum Nabathæum 190
Ocimum nigrum
Olea
Oleaſter Germanicus 204.
Oleum Benzoinum 193.
Oleum eiuſq; differentiæ. 179.
Oleum ſtyracinum 101.
Oliuæ 113.
Olſenichium 114
Opium 148.
Opobalſamum 204
Opopanax 204
Orchis 204.
Oxycoccum 208.
Oxys 161

P

Pæonia fœmina 143.
Palma Chriſti 153
Palma Chriſti alia 156.
Palma montana 111.
Panicum 111.
Papauer cornutum 142
Pardalianches monococcon 139
Parietaria 139
Parthenium 98
Paſtinaca nigra ſylueſtris 159
Pentaphyllum paluſtre 172.
Peplus 197.
Perfoliata 198
Perſica minora 197.
Petaſites 197.
Peucedanum 198
Pepo 206
Phaluris 199
Phaſeolus ſeu phaſelus 199
Phaſiolus minor 200
Phaſiolus ſatiuus 200
Phu maius 200
Phyllitis 192.
Phyllitis lacuſtris 128
Piperitis 128
Piper album 128
Piper longum 192.
Piper nigrum 193
Piræ urbanæ 193.
Pirus 193
Piſtaciæ 194
Pityoſpermon 194
Pneumonanthes 98.
Polium maius 99
Polium minus
Polyacantha
Polychreſtum
Polygalon 147.
Polygonatum 147
Polygonatum anguloſum 114.
Polygonatum tenuifolium 184.
Polypodium 186

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 637 sur 645

Portulaca agrestis 156
Portulaca satiua 156.
Presilium 191.
Presilium citrinum 191.
Propolis 207.
Pseudoacorus 134.
Pseudocrania 187
Pseudocytisus 188
Psyllion 154.
Pteridion 170
Pteridion fœmina 170.
Pteridion masculum 169.
Pulegium 110
Punica mala 183.
Punica syluestris 184

R

Radix Chinæa 212
Rhodia radix 137.
Ranunculi 119
Ranunculus minor 121
Ranunculus palustris 119.
Resina Elemni 208.
Rha barbarum 201
Rha Indicum 201
Ricinus 141
Rorella 86
Rosmarinus maior 148
Rosmarinus minor 148.
Rosmarinus syluestris 148
Rosmarinus tenuifolius 148.
Ruta satiua 137
Ruta satiua maior 136.

S

Sacharum 210.
Sagapenum 209.
Sagitta 86.
Salsirora 86
Sambucus aquatica 174.
Samsuchus 148
Sandalum album 191.
Sandalum citrinum 191.
Sandalum rubeum 191.
Sandarax 208.
Sanguisorba maior 144
Sanguisorba minor 144
Santonicum maius 149
Santonicum minus 149.
Sarcocolla 207
Satureia 145.
Scammonium 210.
Schœnus 199.
Scolopendrium 171.
Scolymus 136.
Scorodonia 91
Sebastæ 199
Sena 87.
Siliqua Indica 194.
Siliquastrum 88
Sinone 132.
Sisone 132.
Sisyrinchion 122.
Smilax satiua, seu læuis 127
Smyrnium 158
Solanum nigrum 158.
Solanum puniceum 158.
Sonchus asper maior 157.
Sonchus asper minor 157.
Sonchus læuis 157
Sonchus syluestris 139.
Sorbus aculeata 176
Sorbus torminalis 175.
Stachys 146
Stichas Arabica 105
Stacte 206
Stratiotes 139
Struthion 124
Struthiopteris 271
Styracinum oleum 208
Symphytum 131
Symphytum maius candid. 167
Symphytum maius purpureis floribus 167.
Symphytum maius rubens 167.
Styrax. 207.
Styrax liquidus 208

T

Tanacetum 154
Tanacetum perunianum 92
Tapsia minor 204
Tarum 192
Tarum crispum 192
Terebinthina Resina 208.
Testiculus alius 129
Testiculus bifolius 150
Testiculus candidus 129.
Testiculus candidus, odoratus minor 130
Testiculus, herba 129
Testiculus minor 129
Testiculus pumilio 130
Thalictrum nigrum 97.
Thalictrum tenuifolium 97.
Thamarindus 197
Tamariscus fœmina 186.
Thamecnemum 104
Thapsia maior 202
Thlaspi cardamoides 108
Thus 208
Thuris cortex 208
Thuris manna 208
Thymbra 146
Thymbra satiua 145
Thymelæa maior 188
Thymelæa minor 189
Thymus capitatus 136
Thymus nostras 135.
Tithymallus pentaclonus 103.
Tordylon 138
Tormentilla 94.
Tragacanthum 209.
Tribulus lacustris 161.
Trichomanes 170
Trifolia, arbor 187.
Trifolium Palustre 96
Trinitas 93
Triticum Bactrianum 112
Tulipa Turcarum 213
Turbitum 204

V

Verbascum leptophyllon 153
Vesicarium Solanum 165.
Vetonica 164.
Vetonica alba 165.
Victorialis fœmina 97
Vlmus 174
Vrtica minor 108.

X

Xanthion 158.
Xiris syluestris 133.
Xylobalsamum 192.

Z

Zedoaria 203
Zingiber 203
Zizypha 198.
Zuccharum 210.
Zucha grandis, rotunda, glabra 117.
Zucha maior, rotunda 117
Zucha maior, longa 117
Zucha rotunda mediocris 115
Zucha rotunda, minor 115
Zurumbetum 203.

INDEX

INDEX IN VALERII CORDI SYLuam obſeruationum.

ABSYNthium ſeriphium 221
Achates mineaceis maculis 220.
Achates ſanguineis uenis ubi 220.
Achates uulgaris, &c. 220.
Achates alius 220
Acidula 218..
Acidulæ aliæ 218.
Acidulæ dilutæ 218.
Acidulæ ſaluberrimæ 218.
Acidulæ ſapidiſſimæ 218.
Aëzoum ſylueſtre 221.
Aes puriſſimum 220
Aëtites grandis 219.
Aëtites lapis globoſus 219.
Aëtites alius 219.
Agaricus in picea ſylueſtri 221.
Alceæ ſpecies 222
Alceæ quædam 223.
Alumen ſciſſile 220.
Animalia cuniculis ſimilia 224
Anthyllis breuior 222.
Anthyllis conſtans 222.
Anthyllis humi ſparſa 223
Anthyllis folijs latiuſculis, 223
Anthyllis maior 222.
Anthyllis minor 222.
Anthyllis tenuis 222.
Aphronitrum 219
Armenus lapis 219.
Aſparagus quidam fruticoſior 222.
Atripticis ſylueſtris genus, 223

B

Bechion ſylueſtre 222
Bitumen nigrum, 220
Bituminis cineres ubi 220.

C

Cœruleum pulchrum 219.
Calaminthe quædam 221
Calaminthe tenuifolia 221
Calcarius lapis 220
Capricorni qualia cornua 223.
Cardamomũ quoddam pinguius 223
Caryophilli Indici minores 222
Caſia liſtula 223.
Caſia ſolo guſtu 223.
Centaurium maius Germanic. 223
Cepe ſimiles fiſſilibus 221
Chalcanti uena, &c. 220.
Chalcedonia gemma 21
Chlorion auis 224
Cicuta ſylueſtris 222.
Ciſſus quid 222.
Cityſus ſylueſtris 223
Ciuitas Iuhonum quo incendio pro= pè deleta 220.
Conchæ Indicæ grandes 220
Cornua ceruorum, & caprearum 224
Cornua Dambocci qualia 224
Cornua ibicum qualia 224
Cornus fœmina 223
Coronopus ſylueſtris 223
Cotonea malus ſylueſtris 223
Coton quid 221
Cotyledon 221
Creta figulina 222.
Creta nigra 218
Creta alia 220
Creta nigra, optima. 220
Crethamum marinum 221
Cucumis recto caule 221.
Cutis piſcis cuiuſdam marini 224
Cyclaminus globoſa radice 221
Cyclaminus radice orbiculata 221
Cyperella herba quædam, &c. 221
Dactyli Idæi lapides 223.
Dentata 223.
Draco herba acetaria 221.

E

Ebenus uera nigerrima 223.

F

Ferrariæ Ambergenſes 218
Ferrariæ celebres 218
Ferrariæ diuites 218
Ferrariæ aliæ 218
Figulina creta 218
Figulinum lutum 218
Fœniculus longo ſemine 222
Folium querno ſimile 223.
Fons quidam largus 223.
Fructus quidam globoſus 223.
Frutex marinus 223
Frutex ſpinoſus, 223
Fruticulus exiguus 222.
Fruticulus Siciliane folijs 222
Fruticulus tenuibus uirgultis 222
Fungus grandis 221.

G

Gammehu, Oyychis ſpecies 220.
Gemmea uena 220
Geniſta iunceis uirgis 221
Glimmer quid 220
Goldt foiren quales 224
Grundt foiren cuiuſmodi 224
Gypſum 219

H

Hæmatites fiſſilis 218
Hæmatites niger 218
Helleborus candidus 221.
Herba carduaceis folijs 222
Herba caule bicubitali 221.
Herba Cicutæ 221.
Herba cicutæ folijs 222
Herba hederaceis folijs. 221
Herba folijs latiuſculis. 221.
Herba folijs Narciſſi 221.
Herba folijs pyrethri 221
Herba Lycocloni 222
Herba radice nucis auellanæ 222
Herba trientalis 222
Herba umbellifera 222
Herba Irinis folijs 221.
Hippion 221.
Hyacinthus minor, candidus, &c 221.
Hyacinthus diphyllos, Fuchſij 221
Hyacinthus minor globoſis, &c. 221.

I

Iaſpidis uiridis fragmentum 218
Iaſpis Spadiceus 218
Iaſponyx 218
Iris Illyrica 221.
Iuniperus altera non florens 223.
Iuniperus parua 223
L

Lacertæ Indicæ 223.
Lacus ſalſi ubi 220.
Lapides ex Thermis racemoſi 219
Lapides & ſaxa Thermæ faciunt 219
Lapides oblongi 218
Lapides poroſi 219
Lapis Aëtites Plinij 219.
Lapis calcarius 220
Lapides Conchoides 219.
Lapides Dactyli Idæi 219.

Lapides

In hoc volumine continentur Valerii Cordi Simesusij Annotationes in Pedacij ... - page 639 sur 645

Lapides ferrarij 218
Lapis ferrugineus 219.
Lapis molochites 220
Lapis ostracites 219.
Lapis ruffus, &c. 219.
Larix arbor 223
Lateres Augusta & Nurenbergæ fa= cti 223
Lepidium maius sponte ubi nascitur 221
Lentiscides 223.
Lignum carbonis 218
Lilium sylvestre 221.
Lunaria 221.
Lupinus quidam Indicus 223
Lutum figulinum 218
Lutum suffuscum 220
Lycoctonum aconitum purpureo flo= re. 221.
Lycoctonum floribus cæruleis 221.
Lycostaphylos mascula 223
Lycus amnis 219
Lynum ostriæ arboris 219.
Lysimachia minor 223.

M

Magnes fissilis 218
Magnes lapis 218
Magnes ultromarinus 218
Maiele 221.
Marmoris alia species 219.
Marmor aliud pulcherrimum 220
Marmor calcarium 220
Marmor mensarium candid. 219.
Marmor planum, &c. 218
Marmor purpureum, &c. 219.
Marmor Salisburgense 220
Marmorosum saxum 220
Materia peregrinæ arboris 223.
Melissophyllon sylvestre 223
Melon citrinus Indicus 222
Melon citrinus Indicus alius 222
Melon Indus 223
Mentastrum odoratum 221.
Mentastrum uulgari simile 221.
Monoclono Artemisiæ herba non dis= similis 223.
Motacillæ auis species 224
Minium 220
Muscus quidam 221
Myrrhæ quædam species 223.

N

Nucleus quidam Indicus 223.
Nux pineæ similis 223

O

Ochra lapidosa, &c. 219.
Ochra rubiginosa 218.
Oleastri peculiare genus 223
Onyx pulcherrima 223
Onyx simplex 223
Ostracites lapis 219.
Ophioglossus 221.
Orchocarpi peculiare genus 223
Orisella quid 221
Orphus piscis 224

P

Petroselinum Indicum 223.
Piper Aphricanum 222
Piper Aphricum aliud 222
Pisciculi in fusco pallidi 224
Piscis planus 224
Piscis uolitans 223.
Phleon 222.
Pseudocrantia arbor 223
Pseudocyperus 223
Pulmo marinus 223.
Pumex candidus, &c. 220

R

Radices in carbones crematæ 220.
Radix speciei cardopaciæ maioris 223.
Ramulus quidam 221
Resina quædam uitrea 223.
Rhamni nigri fructus qualis 222.
Rhus frutex 222
Ricinus quidam 222.
Rubea sylvestris 221
Rubrica dura 218.
Rubrica russa 218.
Rubrica lapidis Hæmatitis 220
Rubrica uersicolor 218.
Rumicis species 223.
Ruta quædam sylvestris 221.

S

Sal in plateis, &c. 219
Sandali rubræ species peculiaris 223.
Saxum durum 218.
Sarda 218
Sardonyx 218
Saxum eminens & candidum in cine= reo. 219
Saxum ex Thermis genitum 219
Saxum ferrugineum 219
Saxum marmorosum 220
Semen herbæ cuiusdam umbelliferæ 222.
Semen aliud cuiusdam herbæ umbelli= feræ 222.
Seriphium 223.
Smagelon piscis 224
Simia porcaria 224
Similaces Indicæ 223
Spermatis ceti genus 224
Spinæ Indicæ materia 223.
Stannum purissimum 218
Stanni uena 218
Steindolen 224
Steinraben 224
Styrax arbor 223
Subulones 224
Sulphur 220.

T

Tæda arbor 223
Tamariscus fœmina 223
Terra falsa ubi 220.
Terra uitiosa ubi 220.
Terra purpurea ubi 220.
Testudines 224
Thermæ calidæ & frigidæ quid 219
Thermæ Caroli 218.
Thermæ factitiæ 219
Thermæ in Sueuia Vuirtenberg. 219
Thermæ Mattiacæ 219
Thlaspi quoddam minutum 221.
Thelicrania 223
Thymelæa minor 221.
Tilia grandis 221
Tractus inter Culmam acutam, & E= lebogium quid 220.
Tragus sylvestris 222.
Trifolia arbor 221
Turchoides 218

V

Vena gemmea 22
Viola equina 221.
Viscum in populo nigra 222.
Vrphus piscis 224

X

Xyris minor 222

Z

Zinstein 218

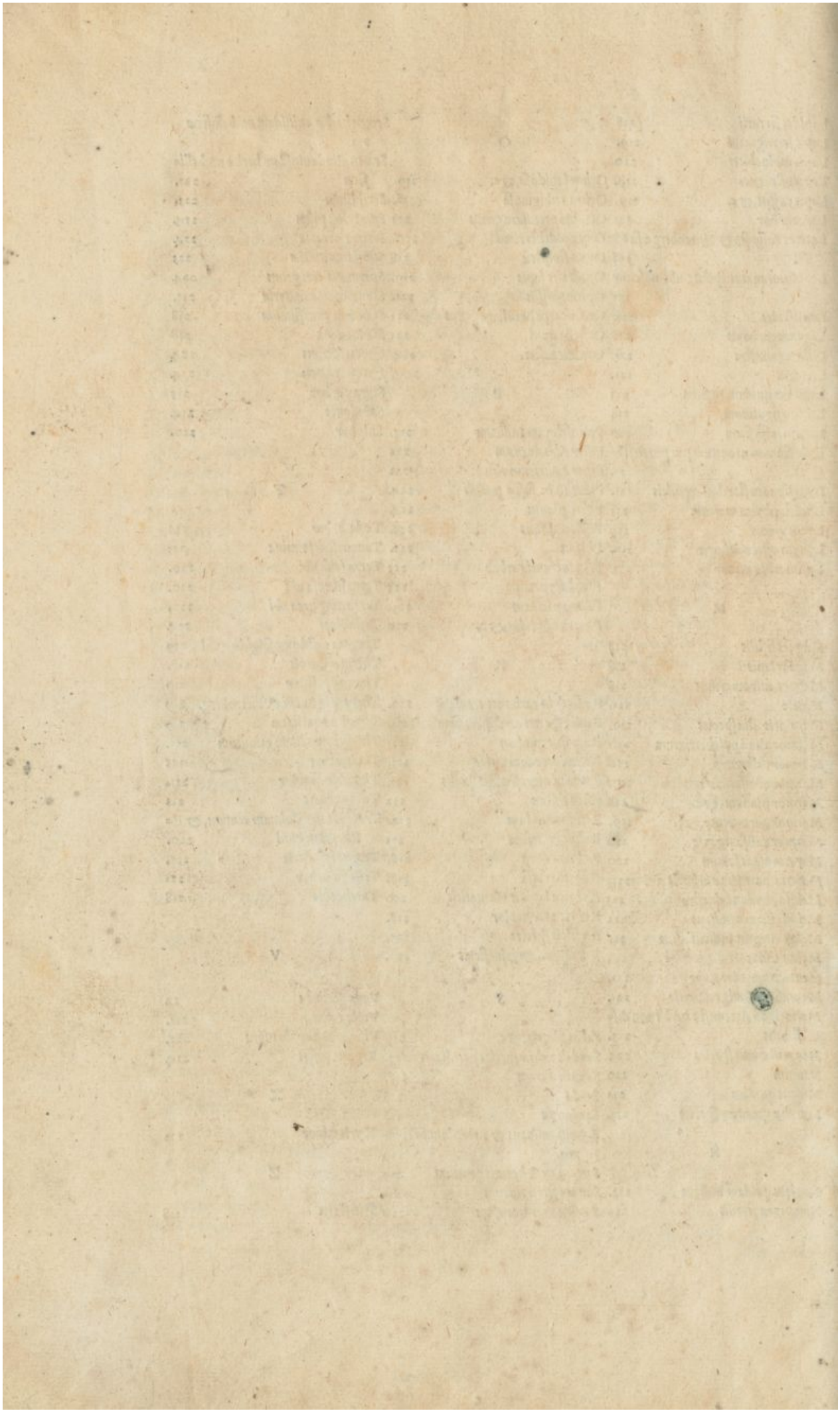

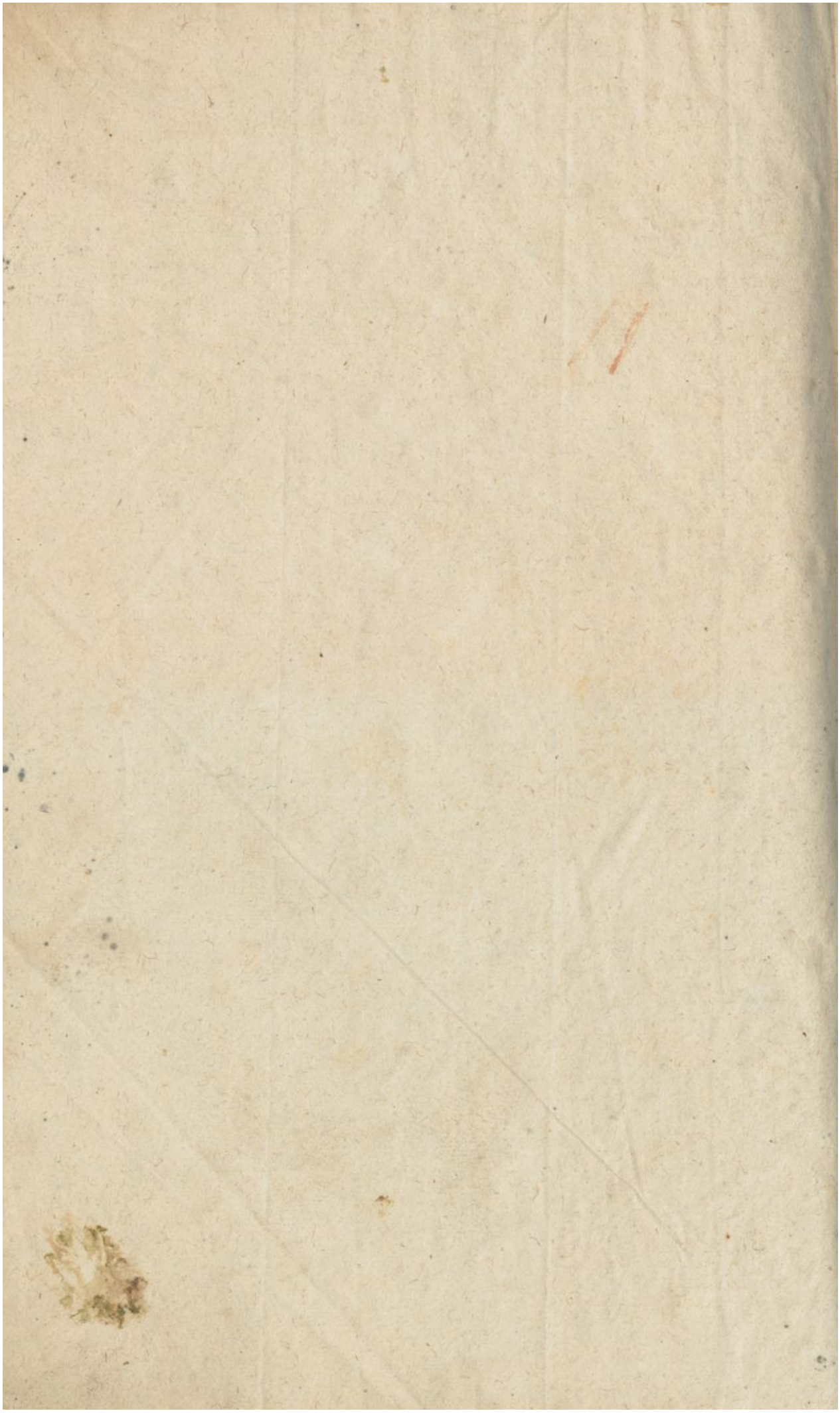

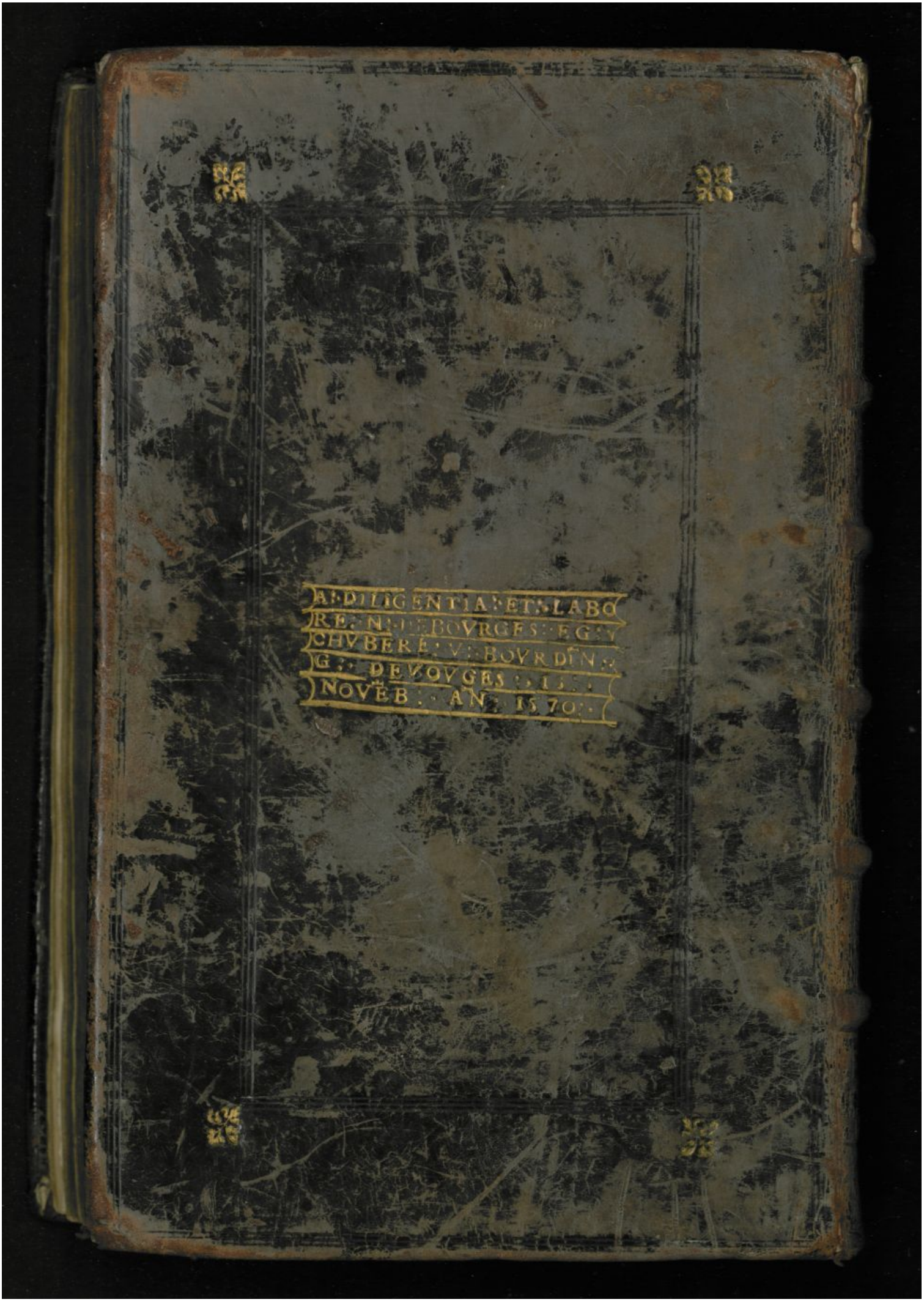
A: DILIGENTIA: ET: LABO
RE: N: I: BOVRGES: EG:
CHVBERE: V: BOVRDIN:
G: DEVOVGES: I:
NOVEB: AN: 1570: